

**Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών
Επιστημών**

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας

Διδακτορική Διατριβή

**«Κυπριακό Δεν Ξεχνώ: Η Πορεία προς τη Διαμόρφωση του Ελληνοκυπριακού
Εθνικιστικού Μύθου, την Περίοδο 1960-1974»**

Παρθύμου Μαρία

ΑΜ. 1112Δ004

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Σία Αναγνωστοπούλου (Καθηγήτρια)

Αλέξης Ηρακλείδης (Ομότιμος Καθηγητής)

Στέφανος Παπαγεωργίου (Ομότιμος Καθηγητής)

Αθήνα, 2021

Ευχαριστίες

Η παρούσα διδακτορική διατριβή αποτελεί αποτέλεσμα μίας επίπονης πορείας ετών τόσο προσωπικής, όσο και των ατόμων που συμπορεύτηκαν μαζί μου σε αυτό το πρωτόγνωρο ταξίδι που πραγματοποίησα. Φτάνοντας στο τέλος αυτού του δύσκολου και συνάμα γοητευτικού εγχειρήματος, αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους με βοήθησαν και υπέμεναν μαζί μου για την επίτευξη του.

Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου στην Επιβλέπουσα Καθηγήτρια Σία Αναγνωστοπούλου, η οποία από την περίοδο των προπτυχιακών σπουδών μου αποτέλεσε συμπαραστάτη και σύμβουλο μου σε όλη αυτή τη μακρόχρονη πορεία της ζωής μου, με ενέπνευσε και με καθοδήγησε στον ορθό τρόπο προσέγγισης της έρευνας, με βοήθησε να ανακαλύψω τη γνώση και να αγγίξω ιστορικά ζητήματα πέρα από στερεότυπα και προκαταλήψεις. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Ομότιμο Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων - Πολιτικής Επιστήμης, Αλέξη Ηρακλείδη και τον Ομότιμο Καθηγητή Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, Στέφανο Παπαγεωργίου, για την τιμή που μου έκαναν να αποτελέσουν μέλη της τριμελούς επιτροπής της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα επίσης να εκφράσω στους εργαζόμενους του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας, ιδιαιτέρως δε, στον κ. Βασίλη Κωνσταντίνου, τον υπεύθυνο του Αρχείου Εφημερίδων στη Λευκωσία, ο οποίος με καθοδήγησε στον εντοπισμό του αρχειακού υλικού και στον ορθό τρόπο μελέτης του. Χωρίς τη δική του συμβολή, η παρούσα διδακτορική διατριβή δεν θα είχε καταφέρει να ολοκληρωθεί.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου όλους όσους μου συμπαραστάθηκαν στις δυσκολίες που αντιμετώπισα, συναισθάνθηκαν τους φόβους και τις ανησυχίες μου για την έρευνα, με ενθάρρυναν να συνεχίζω, ώστε να ολοκληρώσω αυτή την προσπάθεια. Ειδικότερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύντροφο μου Δημήτρη, που σεβάστηκε την προσπάθεια που επιτελούσα, με βοήθησε ηθικά και πρακτικά στην ολοκλήρωση της και με στήριξε όσο κανένας, όταν η αμφισβήτηση, η ηττοπάθεια και η βεβαιότητα της αποτυχίας κυρίευαν τη σκέψη μου.

Περίληψη

Η παρούσα διδακτορική διατριβή πραγματεύεται τον ρόλο που διαδραμάτισε ο ελληνοκυπριακός τύπος στην εξέλιξη και στην περαιτέρω διαμόρφωση της ήδη υπάρχουσας εθνικιστικής ιδεολογίας και της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων με σημείο αναφοράς το κυπριακό ζήτημα την περίοδο από το 1960 έως το 1974.

Σκοπός της μελέτης είναι να καταδείξει αν και σε ποιο βαθμό οι εφημερίδες Αλήθεια, Πατρίς, Χαραυγή και Φιλελεύθερος, συνέβαλαν συνειδησιακά στην τροφοδότηση του συγκρουσιακού κλίματος που αναπτύχθηκε στο εσωτερικό του κυπριακού κράτους από την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας έως και την τουρκική εισβολή το 1974.

Η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε στη διατριβή ήταν η ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα, η θεματική ανάλυση περιεχομένου. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν άρθρα των προαναφερόμενων τεσσάρων εφημερίδων, τα οποία βρίσκονται στο ψηφιακό αρχείο του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών στη Λευκωσία της Κύπρου. Η αρθρογραφία που εξετάστηκε είχε ως σημείο έναρξης την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας και ως σημείο λήξης την τουρκική εισβολή.

Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι ο ρόλος του τύπου ήταν κομβικός στις κοινωνικές και πολιτικές συγκρούσεις που έλαβαν χώρα την εξεταζόμενη περίοδο, τόσο μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, όσο και στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, μεταξύ των Αντιμακαριακών και Μακαριακών. Διαπιστώθηκε ότι στο σύνολο τους οι εφημερίδες που διερευνήθηκαν ανεξαρτήτως ιδεολογικής τοποθέτησης, με σημείο αναφοράς το κυπριακό ζήτημα, οδήγησαν στη διαμόρφωση διχαστικών αντιλήψεων, μεταφέροντας στην κοινή γνώμη εθνικιστικά σύμβολα τα οποία επηρέασαν την ερμηνεία της κυπριακής πραγματικότητας. Η απουσία ανοχής, η επιθετική αρθρογραφική διάθεση, η σκόπιμη συκοφαντία των αντιπάλων, η προώθηση και η συντήρηση της εθνικιστικής ιδεολογίας σε όλες τις διαστάσεις της, η καλλιέργεια της ελληνοκυπριακής ιστορικής μνήμης, η προσκόλληση στο δίκαιο και απαράγραπτο αίτημα της ένωσης, είχαν σαν αποτέλεσμα η ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη να παραμείνει εγκλωβισμένη σε στερεότυπα και προκαταλήψεις που δεν της επέτρεψαν να ακολουθήσει τις εξελίξεις της εποχής, με συνέπεια τη διχοτόμηση της Κύπρου και τα δραματικά επακόλουθα που αυτή επέφερε για το σύνολο των Κυπρίων πολιτών.

Abstract

This doctoral thesis portrays the role that Greek - Cypriot press has played in the evolution and the further making of the already existing nationalistic ideology and the national identity of the Greek- Cypriot population in reference to the Cypriot issue between 1960 to 1974.

The purpose of this study is to showcase if and to what degree the newspapers, *Alithia*, *Patris*, *Haravgi*, *Phileleftheros*, consciously contributed to providing the explosive atmosphere which was developed in the Cypriot state from the moment of the declaration of the Cypriot Democracy until the Turkish invasion in 1974.

The methodology which was applied in this thesis was qualitative research and more specifically, categorized content analysis. As a sample of the research, articles of the aforementioned newspapers were used which can be found in the digital files of the Press and Information Office in Nicosia, Cyprus. The number of articles which were examined, commenced with the declaration of the Cypriot Democracy and resulted with the ones of the Turkish invasion.

The findings of the research concluded that the role of the press was crucial in both the social and political conflict which took place in the period in question, between the Greek - Cypriots and Turkish - Cypriots, as well as internally within the Greek - Cypriot Community between the Anti-Makarian and the Makarian parties. It was generally proven between the newspapers that were analyzed, regardless of their political position, always in reference to the Cypriot problem, contributed towards forming opposing opinions, thus putting across nationalistic symbols towards the people which finally influenced the overall interpretation of the Cypriot reality. The absence of tolerance, the aggressive journalism, the intentional slander of the opposite parties, the promotion and conservation of the nationalistic way of thinking in all its dimension, the conditioning of the Greek - Cypriot historical memory, the fixation on the just and inalienable right of the «enosis», resulted in the Greek - Cypriot common opinion being trapped in stereotypes and prejudice which obstructed the general opinion from following the evolution of the time and consequently, Cyprus was divided and, also this situation provoked the horrific aftermath for all of the Cypriot citizens.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	1
Περίληψη.....	2
Abstract	3
Εισαγωγή.....	8
Δομή Εργασίας.....	12
Κεφάλαιο 1 ^ο Μεθοδολογία	15
1.1 Ποιοτική Έρευνα & Θεματική Ανάλυση	15
1.2 Ερευνητική Διαδικασία.....	18
1.3 Ερευνητικό Υλικό	22
1.4 Ζητήματα Αξιοπιστίας & Εγκυρότητας της Ποιοτικής Έρευνας	24
Κεφάλαιο 2 ^ο Εθνικισμός, Εθνική Ταυτότητα & Τύπος	28
2.1 Προσεγγίζοντας την Έννοια του Έθνους & το Φαινόμενο του Εθνικισμού.....	28
2.2 Προσδιορίζοντας την Έννοια της Εθνικής Ταυτότητας.....	46
2.3 Ο Ρόλος των ΜΜΕ στην Ανάπτυξη του Εθνικιστικού Φαινομένου και στη Διαμόρφωση της Εθνικής Ταυτότητας	56
Κεφάλαιο 3 ^ο Από την Οθωμανική Κατοχή έως την Κυπριακή Δημοκρατία - Εθνικισμός, Ταυτότητα & Ελληνοκυπριακός Τύπος.....	66
3.1 Ο Ελληνικός Εθνικισμός.....	66
3.2 Η Συγκρότηση της Συλλογικής Ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων κατά την Περίοδο της Οθωμανικής Κυριαρχίας	80
3.3 Η Διαμόρφωση της Εθνικής Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας κατά την Περίοδο της Αγγλοκρατίας.....	87
3.4 Η Διαμόρφωση της Εθνικής Τουρκοκυπριακής Ταυτότητας κατά την Περίοδο της Αγγλοκρατίας.....	132
Κεφάλαιο 4 ^ο Από την Ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας έως και τα Επεισόδια του 1963	152
4.1 Χορεύοντας Αντικριστά - Η Αφετηρία του Εθνικού Διχασμού	152

4.2 Η Πορεία προς την Πρώτη Σύγκρουση.....	164
4.3 Θέματα-Κώδικες των Ελληνοκυπριακών Εφημερίδων την Περίοδο 1960-1963	175
4.3.1 Κυπριακή Δημοκρατία	175
4.3.2 Θεσμικό Πλαίσιο	180
4.3.3 Κυπριακή Κυβέρνηση	191
4.3.4 Ανεξαρτησία.....	194
4.3.5 Ένωση.....	196
4.3.6 Ελληνοκυπριακή Κοινότητα	198
4.3.7 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα	208
4.3.8 Μακάριος.....	220
4.3.9 Διγενής.....	222
4.3.10 Ελλάδα.....	223
4.3.11 Τουρκία.....	226
4.3.12 Ιμπεριαλισμός.....	228
Κεφάλαιο 5 ^ο Η Ιστορική Πορεία της Κυπριακής Κοινωνίας από το 1964 έως και το 1967	233
5.1 Από την Επαύριον των Πρώτων Συγκρούσεων έως και την Κρίση στην Κοφίνου (1964-1967).....	233
5.2 Θέματα-Κώδικες των Ελληνοκυπριακών Εφημερίδων την Περίοδο 1964-1967	255
5.2.1 Θεσμικό Πλαίσιο	255
5.2.2 Κυπριακή Κυβέρνηση	262
5.2.3 Ανεξαρτησία.....	286
5.2.4 Ένωση.....	293
5.2.5 Ελληνοκυπριακή Κοινότητα	309
5.2.6 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα	336
5.2.7 Μακάριος.....	354

5.2.8 Διγενής.....	367
5.2.9 Ντενκτάς.....	371
5.2.10 Αντιμακαριακοί	373
5.2.11 Μακαριακοί	388
5.2.12 Ελλάδα.....	403
5.2.13 Τουρκία.....	418
5.2.14 Ιμπεριαλισμός.....	423
5.2.15 Κομμουνισμός	428
Κεφάλαιο 6 ^ο Οδεύοντας Προς τον Αττίλα.....	436
6.1 Η Πορεία προς την Τουρκική Εισβολή.....	436
6.2 Θέματα - Κώδικες των Ελληνοκυπριακών Εφημερίδων την Περίοδο 1968-1974	483
6.2.1 Θεσμικό Πλαίσιο	483
5.2.2 Κυπριακή Κυβέρνηση	488
6.2.3 Κύπρος και Επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος	514
6.2.4 Ενδοκυπριακές Συνομιλίες.....	521
6.2.5 Ανεξαρτησία.....	539
6.2.6 Ένωση.....	543
6.2.7 Ελληνοκυπριακή Κοινότητα	553
6.2.8 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα	571
6.2.9 Μακάριος.....	595
6.2.10 Διγενής.....	636
6.2.11 Παπαδόπουλος.....	645
6.2.12 Μητροπολίτες	648
6.2.13 Αντιμακαριακοί	652
6.2.14 Μακαριακοί και Κομμουνιστές.....	691
6.2.15 Ελλάδα.....	696

6.2.16 Τουρκία.....	706
Συμπεράσματα	708
Πηγές.....	733
Ελληνόγλωσσες Πηγές.....	733
Ξενόγλωσσες Πηγές.....	752
Εφημερίδες	765

Εισαγωγή

Ο Freud είχε υποστηρίξει ότι όσο μικρότερη είναι η πραγματική διαφορά ανάμεσα σε δύο λαούς, τόσο μεγαλύτερη είναι η ανάγκη τους να φανεί αυτή η διαφορά ουσιαστικότερη στη φαντασία τους¹. Ο ναρκισσισμός της μικρής διαφοράς είναι που προκαλεί την αναγκαιότητα ύπαρξης εχθρών, οι οποίοι χρειάζονται ο ένας τον άλλον για να μπορούν να υπενθυμίζουν στους ίδιους τους εαυτούς τους, ποιοι πραγματικά είναι², αφού χωρίς το μίσος³ για τον άλλον, δεν μπορεί να υπάρξει καθορισμένος «εθνικός εαυτός»⁴.

Ο εχθρός θεωρείται η βάση για την ανάπτυξη και την καλλιέργεια του εθνικισμού, η ύπαρξη του οποίου δεν επιτρέπει στο άτομο να έρθει αντιμέτωπο με τον εαυτό του, βοηθώντας το παράλληλα να πιστέψει στο «απόλυτο δίκαιο» των πράξεων του⁵. Ο εχθρός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας, αφού η προαναφερόμενη κατασκευάζεται στηριζόμενη, στα αρνητικά χαρακτηριστικά για τους άλλους και στα θετικά για εμάς. Συνεπώς, η δημιουργία και η εδραίωση του έθνους βασίζεται στην κατασκευή από την πλευρά των μελών του, ενός «ναρκισσιστικού αισθήματος» και μίας «μη ανοχής προς τους άλλους»⁶.

Όσον αφορά στην περίπτωση της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, ανεξαρτήτως εάν η μεταξύ τους διαφορά για άλλους θεωρείται μεγάλη και για άλλους μικρή, το σίγουρο είναι, ότι τα ιστορικά γεγονότα σε συνδυασμό με τις εθνικιστικές αντιλήψεις που ξεκίνησαν να καλλιεργούνται, ειδικότερα στην περίπτωση του ορθόδοξου Millet, από το 1821 και έπειτα, συνέβαλαν καθοριστικά στην εδραίωση της διαφοράς των δύο κοινοτήτων.

¹Sigmund Freud, *Group Psychology and the Analysis of the Ego* (Harmondsworth: Penguin, 1921/1991), 305.

²Michael Ignatieff, *Blood and Belonging: Journeys into the New Nationalism* (London: BBC Books, 1993), 21-22.

³Το μίσος που συνδέεται με τις κοινωνικές και πολιτικές καταστροφές, όπως για παράδειγμα είναι ένας εμφύλιος πόλεμος, για να εξαφανιστεί από τη συλλογική ή βιωμένη μνήμη, πρέπει να περάσει τουλάχιστον χρόνος τριών γενεών. Jean – Claude Deschamps, Dario Paéz & James Pennebaker «Mémoire Collective et Histoire à la fin du Second Millénaire», στο *La Mémoire Sociale, Identités et Représentations Sociales*, επιμ. Stéphane Laurens & Nicoals Roussiau (Rennes: Presses Universitaires, 2002), 245-257.

⁴Αλέξης Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»* (Αθήνα: Πόλις, 2001), 53.

⁵Niyazi Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, επιμ. Ράνια Οικονόμου, εκδ. 2^η (Αθήνα: Μάυρη Λίστα, 1999), 52.

⁶Ibid., 52.

Οι εσωτερικές και εξωτερικές φαντασιακές πραγματικότητες και οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν στο πέρασμα των δεκαετιών στην κυπριακή κοινωνία, κυρίως μετά την επανάσταση (1821), διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην τελική δημιουργία των αντίπαλων εθνικισμών και των διαφορετικών εθνικών ταυτοτήτων στο νησί. Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης, ήταν η πρόκληση εθνοτικών και γεωγραφικών κατανομών μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων⁷, με αποτέλεσμα την μη ευδοκίμηση της Κυπριακής Δημοκρατίας και την ακανθώδη και αιματοβαμμένη πορεία της έως το 1974, με αποκορύφωμα την τουρκική εισβολή και τη διχοτόμηση του νησιού.

Η συγκρουσιακή αντιπαλότητα μεταξύ του ελληνοκυπριακού και τουρκοκυπριακού εθνικισμού, η οποία σιγόβραζε για δεκαετίες, πυροδοτήθηκε τρία χρόνια μόλις μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, καταδεικνύοντας ότι η έννοια του κυπριακού έθνους στη συνείδηση των δύο κοινοτήτων, δεν αποτελούσε σε καμία περίπτωση συστατικό και οργανικό πλαίσιο, ούτε είχε συγκροτήσει το αναγκαίο χωρικό και λειτουργικό πεδίο, ώστε να υπάρξουν οι θεμελιώδεις αξίες και προϋποθέσεις για να διαμορφώσουν μία ενιαία κυπριακή ταυτότητα. Αντιθέτως, η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή ταυτότητα συνέχισαν να εδραιώνονται, εξακολουθώντας με τη βοήθεια του εθνικισμού να λειτουργούν ως μηχανισμοί που ανά πάσα στιγμή, κάθε συμπεριφορά ή στάση που δεν συνέπλεε με την στοχοθεσία τους, μετέτρεπε το αντιτιθέμενο άτομο σε εθνικό «άλλο», σε εσωτερικό εχθρό, σε προδότη, σε πεμπτοφαλαγγίτη, σε κάποιον που δεν ταυτιζόταν με τις ανάγκες του έθνους και τα εθνικά δίκαια της κάθε κοινότητας⁸.

Σε όλη την προαναφερόμενη κατάσταση, σημαντικός ήταν ο ρόλος που διαδραμάτισαν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), τα οποία από τη γένεση τους έχουν συμβάλλει στη διαμόρφωση της πολιτικής και της κοινωνικής πραγματικότητας της κάθε κοινότητας, μέσω της διοχέτευσης πληροφοριών, γνώσεων, εμπειριών και συναισθημάτων, σε σχέση με γεγονότα και φαινόμενα⁹ όπως είναι ο εθνικισμός.

⁷Navad Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», *Nationalism and Ethnic Policies* 10, no 4 (2004): 622.

⁸Αντώνης Αρμενάκης, Θεόδωρος Γκοτσόπουλος, Νίκος Δεμερτζής, Ρόη Παναγιωτοπούλου & Δημήτρης Χαραλάμπης, «Ο Εθνικισμός στον Ελληνικό Τύπο. Το Μακεδονικό Ζήτημα κατά την Περίοδο του Δεκεμβρίου 1991 - Απριλίου 1993», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, no. 89 (1996): 190-191.

⁹Χρυσάνθος Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές* (Λευκωσία: Αρμίδα, 2008), 13.

Το μέγεθος του κάθε έθνους καθώς και ο τρόπος οργάνωσης του ως φαντασιακή κοινότητα, έχει ενισχυθεί διαχρονικά από τον ρόλο των ΜΜΕ, μετατρέποντας τα σε σημαντικούς παράγοντες διαμεσολάβησης, στη διαδικασία της συνεχούς διαπραγμάτευσης για τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας¹⁰. Καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα να αλληλοεπιδράσουν τα μέλη μίας κοινωνίας συνολικά, τον ρόλο αυτό επιτελούν τα ΜΜΕ¹¹, επιδρώντας καταλυτικά στη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας και στον προσδιορισμό των θεμάτων, έναντι των οποίων οι διάφορες πτυχές της ταυτότητας του ατόμου, τοποθετούνται και αναπαρίστανται, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της ίδιας της εθνικής ομάδας¹². Το στίλ αφήγησης και το ύφος που κάθε ΜΜΕ υιοθετεί, καθορίζει σε αποφασιστικό βαθμό τη μορφή, αλλά και το περιεχόμενο που θα έχουν οι ειδήσεις που θα μεταδώσει, καθώς και τον τρόπο που μία κατάσταση νοηματοδοτείται από την κοινή γνώμη¹³.

Τα ΜΜΕ έχουν επομένως παρεμβατικό ρόλο στην ιστορική πορεία του κάθε κράτους, αφού καθοδηγούν τη στάση των ατόμων μέσω των πληροφοριών και των γνώσεων που αυτά τους μεταφέρουν. Καθορίζουν τις προσωπικές και τις διαμεσολαβούμενες νέες εμπειρίες, ακόμη και τα συναισθήματα των κοινωνικών υποκειμένων, με αποτέλεσμα να παρωθούν ή να αποτρέπουν τη λήψη αποφάσεων και δράσεων. Επιπροσθέτως μέσω της κατασκευής της συλλογικής πραγματικότητας που προάγουν τα ΜΜΕ, μπορούν να καθοδηγήσουν τα άτομα σε συλλογικές ταυτίσεις, οδηγώντας στη διαμόρφωση «φαντασιακών κοινοτήτων»¹⁴ σε εθνικό, ταξικό, ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο¹⁵.

Στην περίπτωση που ο ανωτέρω συλλογισμός εξεταστεί με σημείο αναφοράς την κυπριακή κοινωνία, τίθεται το ερώτημα, «εάν ο εθνικισμός που αναπτύχθηκε στην

¹⁰Χρυσούλα Κωνσταντοπούλου, Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη, Δημήτρης Γερμανός & Θόδωρος Οικονόμου επιμ., *Εμείς και οι Άλλοι. Αναφορά στις Τάσεις και τα Σύμβολα* (Αθήνα: Τυπωθήτω, 1999), 14.

¹¹Marco Cinnirella, «A Social Identity Perspective on Europe Integration», στο *Changing Identities: Social Psychology Analysis of Social Change*, επιμ. Glynis Breakwell & Evanthia Lyons (Oxford: Butterworth Heinemann, 1996), 262.

¹²Κυριάκος - Χριστόδουλος Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση» (Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2007), 80-81.

¹³Maxwell McCombs, Edna Einsiedel & David Weaver, *Contemporary Public Opinion. Issues and the News* (New York – London: Routledge, 1991), 25-31.

¹⁴Χρυσάνθου, Μ.Μ.Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 13.

¹⁵*Ibid.*, 13.

περίπτωση των Ελληνοκυπρίων, θα μπορούσε να θεωρηθεί ένα είδος ναρκισσισμού¹⁶ που προωθήθηκε μέσα από τον ελληνοκυπριακό τύπο την περίοδο 1960-1974». Ειδικότερα θα πρέπει να εξεταστεί σε ποιο βαθμό οι ελληνοκυπριακές εφημερίδες, από την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας έως την τουρκική εισβολή: α) επηρέασαν καθοριστικά τη διαμόρφωση της δημόσιας κυπριακής σφαίρας, β) συνέβαλαν στην ανάπτυξη επικοινωνιακών διαδικασιών σύγκρουσης του «εαυτού» και του «άλλου»¹⁷, γ) βοήθησαν στη διαμόρφωση της ταυτότητας¹⁸ των Ελληνοκυπρίων, μέσω των αφορισμών και της ανάδειξης των διαφορών που τους χώριζαν, ως ανυπέρβλητα εμπόδια, από τους Τουρκοκυπρίους¹⁹, δ) προήγαγαν την εικόνα για τον εθνικό άλλο ή την εικόνα για τον εσωτερικό εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αναπαράγοντας τις υπάρχουσες προκαταλήψεις και στερεότυπα που για δεκαετίες αναπτύσσονταν στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων²⁰.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει πως ο ελληνοκυπριακός τύπος²¹, λειτούργησε σε επικοινωνιακό επίπεδο την περίοδο 1960 έως 1974 και αν μέσω της στάσης του, οδήγησε ή όχι, στην κλιμάκωση της κρίσης στο εσωτερικό της κυπριακής κοινωνίας, τόσο μεταξύ των δύο κοινοτήτων, όσο και στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Αν δηλαδή όπως επισημαίνει και ο Giddens²² ο τύπος επηρέασε ή όχι την «ενεργοποίηση των αρνητικών σπειρών ανάδρασης της επικοινωνίας», δημιουργώντας είτε καταστάσεις πανικού και κρίσεων, είτε προάγοντας την πολιτική και κοινωνική σταθερότητα²³.

Πιο συγκεκριμένα μέσα από την παρούσα διδακτορική διατριβή επιδιώκεται να καταδειχθεί: α) αν ο ελληνοκυπριακός τύπος ανάπτυξε ή όχι εθνικιστικό λόγο και σε ποιο βαθμό η στάση του τροφοδότησε το συγκρουσιακό κλίμα εντός της κυπριακής κοινωνίας την περίοδο 1960-1974, β) πως μέσα από τα άρθρα των εφημερίδων

¹⁶Michael Ignatieff, *The Warrior's Honor. Ethnic War and Modern Conscience* (London: Vintage, 1999), 51.

¹⁷Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι / Αντιμακαριακοί και Μακαριακοί.

¹⁸Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 80-81; Stephen Reicher & Nick Hopkins, *Self and Nation* (UK: University of Dundee, 2001), 4.

¹⁹Νίκος Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», στο *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επίμ. Μαρία Κοντοχρήστου (Αθήνα: Παπαζήσης, 2007), 48.

²⁰Michael Gurevitch, «The Globalization of Electronic Journalism», στο James Curran & Michael Gurevitch (επιμ.), *Mass Media and Society* (Λονδίνο: Edward Arnold, 1991), 178-193.

²¹Ο τύπος αποτελεί το αρχέτυπο και το πρότυπο των σύγχρονων ΜΜΕ. Jeremy Tunstall, *The Media are American* (London: Columbia Press, 1977), 23.

²²Anthony Giddens, *Jenseits von Links und Rechts* (Frankfurt/Main: Suhrkamp 1997).

²³Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 50.

αναπαρίσταται η ελληνοκυπριακή ταυτότητα και ποια είναι η εξέλιξη της στη βάση της ετερότητας με τον διαφορετικό άλλο (εσωτερικός ή εξωτερικός εχθρός)²⁴, γ) πως το στοιχείο της ετερότητας σε επίπεδο στόχων, αντιλήψεων και θεωρήσεων συνέβαλε στην ενεργοποίηση στερεοτύπων και πως αυτά τα στερεότυπα ενεργοποιήθηκαν μέσω του επικοινωνιακού συστήματος του τύπου, τόσο στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας (Μακαριακοί - Αντιμακαριακοί), όσο και στις σχέσεις των δύο κοινοτήτων.

Δομή Εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογική προσέγγιση της διδακτορικής διατριβής. Γίνεται αναφορά στην επιλογή της ποιοτικής μεθόδου και στους λόγους για τους οποίους αυτή θεωρήθηκε η καταλληλότερη ερευνητική τακτική, καθώς και στην επιλογή της θεματικής ανάλυσης ως ειδικότερης μεθοδολογικής στρατηγικής της ποιοτικής έρευνας. Εν συνεχεία παρουσιάζεται η περιγραφή της ερευνητικής διαδικασίας των «έξι σταδίων» που εφάρμοσε η ερευνήτρια, καθώς και πληροφορίες για το πρωτογενές υλικό στο οποίο βασίστηκε η έρευνα. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με αναφορά στον τρόπο που εξασφαλίστηκε η αξιοπιστία και η εγκυρότητα της έρευνας.

Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει σε ζητήματα που αφορούν, τον εθνικισμό, την εθνική ταυτότητα και τον τύπο. Αρχικά η μελέτη επικεντρώνεται στην εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας του έθνους και του φαινομένου του εθνικισμού, ενώ ακολουθεί η δημιουργία του θεωρητικού πλαισίου για την έννοια της εθνικής ταυτότητας. Στο ίδιο κεφάλαιο επίσης αναλύεται ο ρόλος που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ και ειδικότερα ο τύπος, στην ανάπτυξη του εθνικισμού και στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο χρονικό διάστημα από την οθωμανική κατοχή της Κύπρου έως και την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, με σημεία αναφοράς τον εθνικισμό, την ταυτότητα και την ανάπτυξη του ελληνοκυπριακού τύπου. Αρχικά το κεφάλαιο κάνει μία αδρομερή περιγραφή στην

²⁴Στην παρούσα διδακτορική διατριβή, προς νοηματική διευκόλυνση, ως εσωτερικός εχθρός θεωρούνται οι Μακαριακοί ή οι Αντιμακαριακοί, αναλόγως την εφημερίδα που μελετάται, ενώ ως εξωτερικός εχθρός οι Τουρκοκύπριοι και κατ' επέκταση όσοι ευνοούν τα σχέδια τους.

ανάπτυξη του ελληνικού εθνικισμού, ο οποίος αποτέλεσε την πηγή του ελληνοκυπριακού εθνικισμού. Ακολούθως παρατίθεται το πλαίσιο συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, της εθνικής ελληνοκυπριακής ταυτότητας κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας και της διαμόρφωσης της εθνικής τουρκοκυπριακής ταυτότητας κατά την ίδια περίοδο. Στο ίδιο κεφάλαιο εμπεριέχεται ιστορική αναδρομή για τον ελληνοκυπριακό τύπο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνεται το ιστορικό πλαίσιο της κυπριακής κοινωνίας από την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, έως το ξέσπασμα των πρώτων σημαντικών αιματηρών γεγονότων τα Χριστούγεννα του 1963. Αναλυτικότερα, περιγράφεται η εξέλιξη της πολιτικής και εκλογικής ζωής στην Κύπρο, οι κοινωνικές δυνάμεις που υπήρχαν και πως αυτές τοποθετήθηκαν πολιτικά, η σχέση Μακαρίου και Γρίβα, τα 13 σημεία για την αλλαγή του συντάγματος, η αντίδραση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, της Ελλάδας και της Τουρκίας από τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1963, έως την Πράσινη Γραμμή. Το επόμενο υποκεφάλαιο αποτελείται από τους κώδικες - θέματα που εντοπίζονται στον μελετώμενο τύπο την περίοδο 1960-1963. Οι κώδικες είναι: Κυπριακή Δημοκρατία, θεσμικό πλαίσιο, κυπριακή κυβέρνηση, ανεξαρτησία, ένωση, Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, Μακάριος, Διγενής, Ελλάδα, Τουρκία και ιμπεριαλισμός.

Στο πέμπτο κεφάλαιο κατ' αντιστοιχία του τέταρτου, αρχικά παρατίθεται το ιστορικό πλαίσιο της δεύτερης χρονικά εξεταζόμενης περιόδου που εστιάζει η διδακτορική διατριβή. Πρόκειται για την περίοδο 1964 έως και τα γεγονότα της Κοφίνου το 1967 που οδήγησαν σε αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων από την Κύπρο. Σε αυτή την τρίχρονη ιστορική αναδρομή παρουσιάζονται οι ενέργειες που αφορούν το κυπριακό ζήτημα σε διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο, από την πλευρά της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Αγγλίας. Ακολούθως περιλαμβάνονται οι κώδικες - θέματα που εντοπίστηκαν στην αρθρογραφία των εφημερίδων που αποτέλεσαν το πρωτογενές υλικό της έρευνας. Αναλυτικότερα οι κώδικες που ξεχώρισαν στην τρίχρονη πορεία της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι: Θεσμικό πλαίσιο, κυπριακή κυβέρνηση, ανεξαρτησία, ένωση, Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, Τουρκοκυπριακή Κοινότητα,

Μακάριος, Διγενής, Ντενκτάς, Αντιμακαριακοί, Μακαριακοί, Ελλάδα, Τουρκία, ιμπεριαλισμός και κομμουνισμός.

Στο έκτο κεφάλαιο της διατριβής παρουσιάζεται η ιστορική πορεία της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1968 έως και την τουρκική εισβολή το 1974. Αναλυτικότερα, στο θεωρητικό πλαίσιο αυτού του κεφαλαίου περιλαμβάνονται οι κομματικές διεργασίες που λαμβάνουν χώρα αυτή την περίοδο στην Κύπρο με τη δημιουργία αρκετών κομμάτων, η έναρξη, η εξέλιξη και η λήξη των ενδοκυπριακών συνομιλιών, όπως και η στάση που υιοθέτησαν απέναντι σε αυτές οι Ελληνοκύπριοι, οι Τουρκοκύπριοι, η Ελλάδα και η Τουρκία. Επίσης εξετάζεται ο ρόλος της χουντικής κυβέρνησης της Ελλάδας ως προς το κυπριακό ζήτημα και η σχέση της με τον Μακάριο, τον Γρίβα, αλλά και την Τουρκία. Οι αλλαγές που έλαβαν χώρα στην πολιτική σκηνή της Κυπριακής Δημοκρατίας, το κλίμα βίας και τρομοκρατίας που δημιουργήθηκε μεταξύ των Αντιμακαριακών και των Μακαριακών με αφορμή τη δράση παραστρατιωτικών οργανώσεων της κάθε πλευράς και τη σχέση Μακαρίου και Γρίβα. Ακολουθούν ιστορικές αναφορές για την αλλαγή της πολιτικής σκυτάλης στη χουντική κυβέρνηση της Ελλάδας, στον ρόλο που αυτή διαδραμάτισε ως προς τον Γρίβα και την ΕΟΚΑ Β΄, στο εκκλησιαστικό ζήτημα που δημιουργήθηκε στην κυπριακή Εκκλησία και στο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, με αποκορύφωμα την τουρκική εισβολή του 1974. Αντίστοιχα οι κώδικες που εντοπίζονται τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο αφορούν τις εξής θεματικές ενότητες: Θεσμικό πλαίσιο, κυπριακή κυβέρνηση, Κύπρος και επίλυση κυπριακού ζητήματος, ενδοκυπριακές συνομιλίες, ανεξαρτησία, ένωση, Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, Μακάριος, Διγενής, Παπαδόπουλος, Μητροπολίτες, Αντιμακαριακοί, Μακαριακοί, κομμουνιστές, Ελλάδα και Τουρκία.

Η διδακτορική διατριβή ολοκληρώνεται με μία σειρά συμπερασματικών παρατηρήσεων για τον ρόλο και τη συμβολή του ελληνοκυπριακού τύπου την περίοδο 1960-1974 όσον αφορά στην εξέλιξη της εθνικιστικής ιδεολογίας και της εθνικής ταυτότητας της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Ακολουθεί η παράθεση των ελληνόγλωσσων και ξενόγλωσσων πηγών που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της διατριβής.

Κεφάλαιο 1^ο Μεθοδολογία

1.1 Ποιοτική Έρευνα & Θεματική Ανάλυση

Η παρούσα διδακτορική διατριβή εντάσσεται στον τομέα των κοινωνικών επιστημών και κατ' επέκταση της κοινωνικής έρευνας, αφού αποσκοπεί να κατανοηθούν και να αναπαρασταθούν όψεις της κοινωνικής πραγματικότητας, μέσα από τη συστηματική και μεθοδική συλλογή δεδομένων, τα οποία στην πορεία αναλύθηκαν και ερμηνεύθηκαν²⁵. Ως καταλληλότερη μέθοδος για την πραγματοποίηση της προαναφερόμενης διαδικασίας, θεωρήθηκε η ποιοτική ανάλυση, η οποία εφαρμόζεται συστηματικά στις κοινωνικές επιστήμες.

Η ποιοτική έρευνα, εντάσσεται στο ερμηνευτικό φιλοσοφικό παραδοσιακό²⁶ ερευνητικό πεδίο, έχοντας έναν ανακατασκευαστικό (reconstructive) χαρακτήρα, αφού από μέρους του/της ερευνητή/ερευνήτριας, είναι γνωστό εκ των προτέρων, ότι κάθε φαινόμενο κοινωνικού χαρακτήρα, το οποίο θα διερευνηθεί, έχει προερμηνευθεί από τα δρώντα υποκείμενα που το βίωσαν και το παρήγαγαν μέσω των πράξεων τους. Σκοπός του/της ερευνητή/ερευνήτριας, πρέπει επομένως να είναι, η διεϊσδυση και η κατανόηση των τρόπων με τους οποίους τα άτομα βιώνουν τις διάφορες κοινωνικές καταστάσεις που τους παρέχουν νοσηματοδοτήσεις και οργανώνουν τις δράσεις τους, των τρόπων κατανόησης του κοινωνικού κόσμου, αλλά και τη θέση που τοποθετούν τον εαυτό τους μέσα σε αυτόν²⁷. Η ανακατασκευαστική διαδικασία επομένως, πραγματώνεται στο πλαίσιο που η ερμηνεία του κάθε ερευνητή/ερευνήτριας για την κοινωνική πραγματικότητα είναι δευτερογενής²⁸ και χαρακτηρίζεται από τυποποιήσεις

²⁵Donna Mertens, *Έρευνα και Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση και την Ψυχολογία*, μτφρ. Σταύρος Κυρανάκης, επιμ. Ελένη Γιαννακοπούλου (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011), 30; John Creswell, *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση. Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*, μτφρ. Νάνσυ Κουβαράκου, επίμ. Χαράλαμπος Τσορμπατζούδης (Αθήνα: Ίων/Έλλην, 2011), 23; Νότα Κυριαζή, *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, (Αθήνα: Πεδίο, 2011), 19.

²⁶Ιωάννης Πυργιωτάκης, «Το Ποσοτικό και το Ποιοτικό "Παράδειγμα" Έρευνας: Από τη Συναίνεση στη Συναίρεση;», στο *Δυνατότητες και Όρια της Μείξης των Μεθοδολογιών στην Κοινωνική, Ψυχολογική και Εκπαιδευτική Έρευνα: Επιστημολογικά και Μεθοδολογικά Ζητήματα των Προοπτικών Διεύρυνσης του Ερευνητικού Σχεδιασμού*, επίμ. Μάριος Πουρκός (Αθήνα: Ίων, 2013), 203-227; Γιώργος Τσιώλης, *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα* (Αθήνα: Κριτική, 2014), 25.

²⁷Γιώργος Τσιώλης «Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων: Διλήμματα, Δυνατότητες, Διαδικασίες», *Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην Επιστημολογική Θεωρία και την Ερευνητική Πράξη*, επίμ. Ιωάννης Πυργιωτάκης & Χρήστος Θεοφιλίδης (Αθήνα: Πεδίο, 2015), 475.

²⁸Alfred Schütz, *Gesammelte Aufsätze* (Den Haag: Nijhoff, 1971), 50.

που στηρίζονται στις πρωτογενείς νοηματοδοτήσεις, στις οποίες έχουν προβεί τα υποκείμενα της έρευνας²⁹.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι ο κάθε ερευνητής/ερευνήτρια, πρέπει να προβαίνει στην ανάλυση των συστημάτων αναφορών και των νοηματοδοτήσεων που έχουν δώσει τα δρώντα υποκείμενα εντός ενός συγκεκριμένου χωροχρονικού κοινωνικού πλαισίου, πριν προχωρήσει στη διαδικασία της εννοιολογικής κατηγοριοποίησης και στη διατύπωση της υπόθεσης³⁰. Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, η χρήση της ποιοτικής ερευνάς θεωρήθηκε η καταλληλότερη για την παρούσα διδακτορική διατριβή, έχοντας αντιστοίχως επιλεγεί ως ειδικότερη προσέγγιση της προαναφερόμενης, η «θεματική ανάλυση»³¹, η οποία χρησιμοποιείται συστηματικά στον τομέα της έρευνας ζητημάτων που σχετίζονται με τα ΜΜΕ³². Η θεματική ανάλυση επέτρεψε στην ερευνήτρια τη συστηματική ανάλυση, την οργάνωση και την κατανόηση προτύπων - νοημάτων (θέματα) εντός ενός πλαισίου δεδομένων (άρθρα εφημερίδων), παρέχοντας της με αυτόν τον τρόπο «γνωστική πρόσβαση σε συλλογικές σημασιοδοτήσεις και εμπειρίες»³³ και τον εντοπισμό των θεμάτων και του περιεχομένου όσων γράφονται στο πρωτογενές ερευνητικό υλικό που συγκεντρώθηκε (εφημερίδες)³⁴.

Η επιλογή της θεματικής ανάλυσης έγινε λόγω της πληθώρας των πλεονεκτημάτων που συγκέντρωνε, όπως για παράδειγμα ότι επέτρεπε στην ερευνήτρια να συνδυαστεί η ανάλυση της συχνότητας των κωδίκων - θεμάτων που εντοπίζονται στην έρευνα, μαζί με την ανάλυση εννοιών, αποδίδοντας στη διατριβή τα χαρακτηριστικά της λεπτότητας και της πολυπλοκότητας μιας πραγματικά ποιοτικής ανάλυσης. Ένα ακόμη πλεονέκτημα της θεματικής ανάλυσης, που αποτέλεσε κίνητρο επιλογής της από την ερευνήτρια, είναι ότι η άντληση των θεμάτων μπορεί να γίνει με

²⁹Bettina Dausien, «Η Ανακατασκευή του “Φύλου” Μέσα από τη “Βιογραφία”. Προοπτικές της Βιογραφικής Έρευνας», στο *Βιογραφικές (Ανα)κατασκευές στην Ύστερη Νεωτερικότητα. Θεωρητικά και Μεθοδολογικά Ζητήματα της Βιογραφικής Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες*, μτφρ. Τάσης Θεοφάνης, Γιώργος Τσιώλης, επιμ. Γιώργος Τσιώλης, & Ειρήνη Σιούτη (Αθήνα: Νήσος, 2013), 225.

³⁰Γιώργος Τσιώλης «Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων: Διλήμματα, Δυνατότητες, Διαδικασίες», 476.

³¹Virginia Braun & Victoria Clarke, «Thematic Analysis», στο *APA Handbook of Research Methods in Psychology*, επιμ. Harris Cooper (Washington: DC American Psychological Association, 2012), 51-77; Virginia Braun & Victoria Clarke, «Using Thematic Analysis in Psychology», *Qualitative Research in Psychology* 3, no. 2 (2006): 77-101.

³²Helene Joffe & Lucy Yardley, «Content and Thematic Analysis», στο *Research Methods for Clinical and Health Psychology*, επιμ. David Marks & Lucy Yardley (London: Sage Publications, 2003), 56-68.

³³Τσιώλης «Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων: Διλήμματα, Δυνατότητες, Διαδικασίες», 479.

³⁴Catherine Kohler Riessman, *Narrative Methods for the Human Sciences* (London: Sage, 2008), 53-76.

δύο τρόπους, είτε μέσω της άμεσης παρατήρησης, είτε μέσω της λανθάνουσας σημασίας τους³⁵. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται μία ευρύτερη, αλλά και πιο αξιόπιστη ανάλυση στα υπάρχοντα ερευνητικά δεδομένα, η οποία στη συνέχεια θα συμβάλλει σε μία πιο ενδιαφέρουσα ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Όσον αφορά στον τρόπο εμπλοκής της θεωρίας στην προαναφερόμενη προσέγγιση θεωρήθηκε ως καταλληλότερη επιλογή η «απαγωγική μέθοδος» (abductive method), λόγω επίσης κάποιων σημαντικών πλεονεκτημάτων που συγκεντρώνει. Αναλυτικότερα, η απαγωγική μέθοδος επιτρέπει στον/στην ερευνητή/ερευνήτρια να προσεγγίσει το πεδίο της έρευνας, έχοντας προβεί σε μία προκαταρτική εννοιολογική και θεωρητική πλαισίωση, η οποία στην πορεία μπορεί να μετασχηματισθεί και να επεκταθεί μέσα από την επεξεργασία των ερευνητικών δεδομένων. Η παραπάνω διαδικασία επιτρέπει στον/στην ερευνητή/ερευνήτρια να ξεκινήσει να κωδικοποιεί τα δεδομένα, έχοντας προηγηθεί η επισκόπηση της βιβλιογραφίας, που συμβάλλει στη δημιουργία εννοιολογικών σχημάτων, κατηγοριών ή θεμάτων. Κατά τη διαδικασία της κωδικοποίησης, δεν επιδιώκεται να ταξινομηθούν τα δεδομένα βάσει του προαναφερόμενου πλαισίου, αλλά να πραγματοποιηθεί ο απαραίτητος μετασχηματισμός, ώστε να επιτευχθεί η εμπέδωση των δεδομένων και να αποδοθούν οι νέες παράμετροι που θα βοηθήσουν, ώστε να αποδοθεί όσο το δυνατόν καλύτερα και αξιόπιστα η ανάλυση τους³⁶.

Η παραπάνω διαδικασία εξασφαλίζει στον/στην ερευνητή/ερευνήτρια την ικανότητα να συμμετέχει στη μεθοδολογική διαδικασία δυναμικά και δημιουργικά, αναπτύσσοντας μία διαλογική σχέση με τα ερευνητικά δεδομένα³⁷. Επιπλέον ο/η ερευνητής/ερευνήτρια μέσω της απαγωγικής μεθόδου μπορεί να προσεγγίσει τα ερευνητικά δεδομένα έχοντας έναν θεωρητικό προϋδεάσμο, χωρίς ωστόσο να επιδιώκει την ταξινόμηση των δεδομένων, σύμφωνα με αυτόν τον προϋδεάσμο, αλλά αποσκοπώντας να εντοπίσει τα νέα και απρόσμενα στοιχεία, τα οποία δεν θα ενταχθούν μόνο στα ήδη υπάρχοντα θεωρητικά σχήματα, αλλά θα επιτρέψουν τον σχηματισμό νέας γνώσης³⁸. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι με την παρούσα

³⁵Joffe & Yardley, «Content and Thematic Analysis», 57.

³⁶Τσιώλης, «Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων: Διλήμματα, Δυνατότητες, Διαδικασίες», 485.

³⁷Anselm Strauss & Juliet Corbin, *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, εκδ. 2^η (London: Sage, 1998), 58-59.

³⁸Η αξία της απαγωγικής προσέγγισης συνίσταται στον τρόπο με τον οποίο αυτή αναπτύσσεται. Για την εξήγηση ενός γεγονότος που επιδιώκει να εξετάσει ο ερευνητής διατυπώνει ένα νέο κανόνα, συνάγοντας

μέθοδο δεν παράγεται γνώση από την αρχή, αφού ο/η ερευνητής/ερευνήτρια καλείται να θέσει υπό δοκιμασία τις γνώσεις που έχει ήδη μέσω των εμπειρικών του δεδομένων, ώστε να τις μετασχηματίσει ή να τις ανανεώσει εάν θεωρηθεί απαραίτητο³⁹.

Η απαγωγική μέθοδος συνάδει με την ποιοτική έρευνα, αφού μέσω αυτής γίνεται συστηματοποίηση των διαδικασιών της ανακάλυψης. Η ύπαρξη των θεωρητικών πλαισίων, αλλά και του γνωστικού υποβάθρου, δεν επιβάλλονται στα δεδομένα, αλλά αξιοποιούνται στην ερευνητική τους διάσταση, ώστε να κατασκευαστούν έννοιες που στη συνέχεια θα υποστούν επεξεργασία και τροποποίηση, σε συνδυασμό με την ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων⁴⁰.

1.2 Ερευνητική Διαδικασία

Λαμβάνοντας υπόψη, τις διαθέσιμες προσεγγίσεις ως προς τον τρόπο διεξαγωγής της ανάλυσης περιεχομένου, καθώς επίσης και το υπάρχον ερευνητικό υλικό που συγκεντρώθηκε κατά την επεξεργασία των εφημερίδων που μελετήθηκαν, θεωρήθηκε ότι η πρόταση των «έξι σταδίων»⁴¹, ήταν η καταλληλότερη προσέγγιση για την ανάλυση των δεδομένων της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

Αναλυτικότερα, η ερευνήτρια εφαρμόζοντας το «πρώτο στάδιο», αρχικά επεδίωξε να εξοικειωθεί με το υπάρχον ερευνητικό υλικό. Για την πραγματοποίηση του προαναφερόμενου σκοπού προέβη στην επαναλαμβανόμενη προσεκτική ανάγνωση του συνόλου των ερευνητικών δεδομένων (άρθρα εφημερίδων), επιδιώκοντας να αναζητήσει ενεργητικά νοήματα, θέματα και μοτίβα, που σχετίζονται με το ερευνητικό αντικείμενο της μελέτης⁴². Αφού δημιούργησε μία αρχική εικόνα για το περιεχόμενο των υπό μελέτη άρθρων, στη συνέχεια κατέγραψε τις αρχικές της ιδέες,

στη συνέχεια εκείνες τις υποθέσεις μέσα από τις οποίες μπορεί να επικυρωθεί ο κανόνας αυτός. Οι υποθέσεις ελέγχονται σύμφωνα με τα νέα δεδομένα, εάν τα τελευταία δεν επικυρώσουν τις υποθέσεις, τότε ο κανόνας που εξηγούσε το φαινόμενο πρέπει είτε να αντικατασταθεί, είτε να μεταβληθεί. Η διαδικασία ολοκληρώνεται, όταν κάθε νέο δεδομένο επικυρώνει τις υποθέσεις. Franz Breuer, *Reflexive Grounded Theory. Eine Einführung für die Forschungspraxis*, εκδ. 2^η (Wiesbaden: VS-Verlag, 2010), 53; Τσιώλης «Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων: Διλήμματα, Δυνατότητες, Διαδικασίες», 485.

³⁹Τσιώλης «Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων: Διλήμματα, Δυνατότητες, Διαδικασίες», 487.

⁴⁰Udo Kelle, «“Emergence” vs “Forcing” of Empirical Data? A Crucial Problem of “Grounded Theory”», *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research* 6, no.2 (2005), <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0502275>

⁴¹Braun & Clarke, «Using Thematic Analysis in Psychology», 77-101.

⁴²Ανδρέας Σοφοκλέους, *Τύπος και Εξάρτηση. Η Κυπριακή Κρίση του 1974 και η Εφημερίδα New York Times* (Λευκωσία - Κύπρος: Intercollege Press, 1995), 33.

πριν μεταβεί στο «δεύτερο στάδιο» της ανάλυσης, που αφορούσε τη διαδικασία της κωδικοποίησης.

Κατά το «δεύτερο στάδιο» της κωδικοποίησης⁴³, η ερευνήτρια απέδωσε, σε κάθε απόσπασμα των άρθρων που είχε καταγράψει ως «σημαντικό» για την έρευνα της, έναν εννοιολογικό προσδιορισμό - κωδικό, ο οποίος εξέφραζε σύντομα το νόημα που έδινε για το συγκεκριμένο τμήμα των ερευνητικών δεδομένων (π.χ. ένωση, ανεξαρτησία κτλ.). Παίρνοντας ως δεδομένο, ότι ένα απόσπασμα άρθρου μπορεί να εμπερίεχε πληθώρα διαφορετικών νοημάτων, αποδίδονταν σε αρκετές περιπτώσεις, πέραν του ενός κωδικοί σε αυτό. Η συγκεκριμένη διαδικασία ήταν ιδιαίτερα σημαντική για την ανάλυση, αφού έγινε ο εντοπισμός νοηματικών μονάδων, οι οποίες συνδέονταν μεταξύ τους και ακολουθήσε η οργάνωση των δεδομένων σε ομάδες (θέματα) νοήματος, σε σχέση με το ερευνητικό αντικείμενο της μελέτης⁴⁴.

Μετά την ολοκλήρωση του «δεύτερου σταδίου», η ερευνήτρια προχώρησε στο «τρίτο στάδιο», που αφορούσε στην αναζήτηση θεμάτων. Σε αυτό το στάδιο, η ανάλυση επικεντρώθηκε στην αναζήτηση των πιθανών θεμάτων και υποθεμάτων. Η ερευνήτρια συνδύασε διαφορετικούς κωδικούς, αναζητώντας πιθανά θέματα, τα οποία προκύπταν μέσα από τα υπάρχοντα δεδομένα. Κάποιοι από τους κωδικούς σχημάτιζαν κύρια θέματα, ενώ άλλοι υποθέματα ή υποκατηγορίες⁴⁵. Κάθε θέμα επομένως ήταν αποτέλεσμα είτε ενός και μόνο κωδικού, είτε ομάδων κωδικών. Μέσα από αυτή τη διαδικασία η ερευνήτρια κλήθηκε να συνδέσει, να νοηματοδοτήσει⁴⁶, να κατανοήσει, να επιλέξει, να περιγράψει και να καταλήξει στα συμπεράσματα ή να ερμηνεύσει το υπάρχον ερευνητικό υλικό, με γνώμονα ένα συγκεκριμένο πλαίσιο θέσεων και επιστημολογικών παραδοχών, σύμφωνα με τον ερευνητικό σχεδιασμό.

Μετά και την ολοκλήρωση του προαναφερόμενου σταδίου, η ερευνήτρια προχώρησε στο «τέταρτο στάδιο» που αφορούσε την επανεξέταση των θεμάτων, ώστε να διαπιστωθεί εάν όλα τα θέματα πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να συμπεριληφθούν στην έρευνα. Για όσα θέματα δεν υπήρχαν αρκετά δεδομένα να τα στηρίξουν, ή τα δεδομένα τους παρουσίαζαν μεγάλη ποικιλομορφία, απορρίφθηκαν.

⁴³Ian Dey, *Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists* (London: Routledge, 1993), 94.

⁴⁴Greg Guest, Kathleen MacQueen & Emily Namey, «Introduction to Thematic Analysis», στο *Applied Thematic Analysis*, επίμ. Greg Guest (Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc, 2012), 9.

⁴⁵Joffe & Yardley, «Content and Thematic Analysis», 59.

⁴⁶Braun & Clarke, «Using Thematic Analysis in Psychology», 77-101.

Επιπλέον όσα θέματα είχαν περιεχόμενο, το οποίο αλληλεπικαλυπτόταν συγχωνεύθηκαν σε ένα θέμα, ενώ κάποια άλλα λόγω του περιεχομένου των δεδομένων τους, διαχωρίστηκαν εκ νέου. Σκοπός της ερευνήτριας, για να συμπεριληφθούν τα θέματα στην έρευνα, ήταν να τα διακρίνει τόσο εσωτερική ομοιογένεια, δηλαδή να υπάρχει συνοχή ως προς τα δεδομένα τους, όσο και εξωτερική ομοιογένεια, δηλαδή να υπάρχει ξεκάθαρος και αναγνωρίσιμος διαχωρισμός μεταξύ των θεμάτων⁴⁷.

Η στόχευση αυτού του σταδίου ήταν η επανεξέταση και η βελτίωση των θεμάτων της έρευνας. Κατά τη διαδικασία της επανεξέτασης, η ερευνήτρια αναθεώρησε τα θέματα όσον αφορά στα κωδικοποιημένα δεδομένα, διαβάζοντας κατ' επανάληψη όλα τα αποσπάσματα από τα άρθρα που είχε συγκεντρώσει, για να διαπιστώσει εάν υπάρχει συνοχή στο μοτίβο που σχηματίζεται. Εάν κάποιο υποψήφιο θέμα δεν κατάφερνε να εκπληρώσει αυτό τον σκοπό, η ερευνήτρια αναλογιζόταν εάν το θέμα που είχε δημιουργήσει παρουσίαζε κάποια προβλήματα ή αν τμήματα από το περιεχόμενο του, δεν ταίριαζαν σε αυτό. Εφόσον γινόταν η προαναφερόμενη διαπίστωση για κάποια θέματα, η ερευνήτρια προχωρούσε στη διαδικασία της αναθεώρησης των θεμάτων ή στη δημιουργία νέων, βρίσκοντας το σημείο αναφοράς, για όσα αποσπάσματα δεν ταίριαζαν στο περιεχόμενο των υπαρχουσών θεματικών κατηγοριών.

Όταν η ερευνήτρια εν τέλει διαπίστωσε ότι τα υποψήφια θέματα αντιπροσώπευαν τα κωδικοποιημένα δεδομένα, δηλαδή είχε δημιουργηθεί ένας θεματικός χάρτης, προχώρησε στο δεύτερο επίπεδο του συγκεκριμένου σταδίου. Αυτό το επίπεδο στην ουσία αφορούσε στην πραγματοποίηση μιας διαδικασίας παρόμοιας με την παραπάνω, αφού η ερευνήτρια προέβη στην αξιολόγηση του θεματικού χάρτη που είχε αναδυθεί, επιδιώκοντας να εντοπίσει κατά πόσο αυτός, αντιπροσώπευε τα νοήματα, τα οποία περιλαμβάνονταν στο σύνολο του ερευνητικού υλικού. Ο εντοπισμός νέων μονάδων νοήματος που πραγματοποιήθηκε σε αυτή τη χρονική στιγμή της έρευνας, οδήγησε στη συμπερίληψη νέων θεμάτων στο σύνολο των ήδη υπαρχόντων⁴⁸. Όταν η ερευνήτρια διαπίστωσε από την παραπάνω διαδικασία ότι δεν

⁴⁷Michael Patton, *Qualitative Evaluation and Research Methods* (London: Sage, 1990).

⁴⁸Φιλία Ίσαρη & Μάριος Πουρκός, *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση* (Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015), 118; Philip Burnard, Paul Gill, Kate Stewart, Elizabeth Treasure & Barbara Chadwick, «Analyzing and Presenting Qualitative Data», *British Dental Journal - Official Journal of the British Dental Association: BDJ online* 204, no. 8 (2008): 429-432; Braun & Clarke, «Using Thematic Analysis in Psychology», 77-101.

αναδύονταν καμία νέα πληροφορία, αντιλήφθηκε ότι και αυτό το στάδιο της ερευνάς είχε ολοκληρωθεί.

Στη συνέχεια της ερευνητικής διαδικασίας ακολούθησε το «πέμπτο στάδιο», κατά το οποίο προσδιορίστηκε η ουσία του κάθε θέματος, αλλά και η διάσταση των δεδομένων που αυτό συλλάμβανε. Η ερευνήτρια ξεκίνησε να επεξεργάζεται κάθε επιμέρους θέμα με σκοπό τη συγγραφή μίας λεπτομερούς ανάλυσης μέσα από τον προσδιορισμό της «ιστορίας» που κάθε ένα από αυτά τα θέματα αναπαριστούσε. Επιπλέον αναζήτησε και εντόπισε πως το κάθε θέμα, εντάσσεται στο πλαίσιο της ευρύτερης συνολικής ιστορίας που δημιουργείται μέσα από τα δεδομένα της έρευνας, καθώς και πως αυτό συναρτάται με τις ερευνητικές υποθέσεις της διδακτορικής μελέτης. Παράλληλα η ερευνήτρια έλεγξε εάν κάποια θέματα αλληλεπικαλύπτονται σημαντικά, ενώ προσπάθησε να αναγνωρίσει και τα πιθανά υποθέματα που υπάρχουν εντός των θεμάτων. Σε περίπτωση που συνάντησε υποθέματα εντός του θέματος, τα κατηγοριοποίησε μέσα σε αυτό, ώστε να υπάρχει μία ομαλή ροή των ερευνητικών πληροφοριών. Πριν την ολοκλήρωση αυτού του σταδίου, η ερευνήτρια κατέληξε στην ονοματολογία των θεμάτων, επιδιώκοντας αυτά να χαρακτηρίζονται από περιεκτικότητα, να είναι ενδιαφέροντα και να προσφέρουν στον αναγνώστη τις απαραίτητες πληροφορίες, ώστε να αντιλαμβάνεται το περιεχόμενο της κάθε θεματικής ενότητας των ερευνητικών δεδομένων⁴⁹.

Κατά τη διάρκεια του «έκτου» και τελευταίου σταδίου και εφόσον είχαν συγκεντρωθεί συνολικά τα πλήρως επεξεργασμένα θέματα που προέκυψαν από το ερευνητικό υλικό, πραγματοποιήθηκε η τελική θεματική ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων που συγκεντρώθηκαν. Στόχος της ερευνήτριας ήταν να «διηγηθεί» το σύνθετο και πολύπλοκο περιεχόμενο των δεδομένων με τέτοιο τρόπο, ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να αντιληφθεί την εγκυρότητα και την αξία της ανάλυσης, όπως επίσης να παρουσιαστεί μία θεματική ανάλυση, η οποία θα χαρακτηρίζεται από συνοχή, συνδέοντας τα δεδομένα τόσο εντός, όσο και εκτός των θεμάτων. Για την επίτευξη του προαναφερόμενου σκοπού, η ερευνήτρια επέλεξε τα πιο ζωντανά παραδείγματα ή αποσπάσματα των ερευνητικών δεδομένων, τα οποία συλλάμβαναν την ουσία των θεμάτων. Η ανάλυση δεν περιορίστηκε στην απλή περιγραφή, αλλά επιδιώχθηκε η πληρέστερη κατανόηση των νοημάτων που αυτή περιέκλειε, μέσω της

⁴⁹Ισαρη & Πουρκός, *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*, 118.

ερμηνευτικής διαδικασίας⁵⁰. Από την τελευταία, επεδίωξε να εστιάσει η ερευνήτρια πίσω από τα δεδομένα αυτά καθαυτά, με σκοπό να ανιχνεύσει τα πρότυπα και τους κανόνες δόμησης των δεδομένων, όπως και να επικεντρωθεί σε αναφορές ή αντιλήψεις μέσα από τις οποίες φανερώνεται πως τα υποκείμενα της έρευνας (εφημερίδες) κατανοούν τα κοινωνικά φαινόμενα⁵¹.

1.3 Ερευνητικό Υλικό

Το πρωτογενές υλικό που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας ήταν τέσσερις ελληνοκυπριακές εφημερίδες και συγκεκριμένα η Αλήθεια, η Πατρίς, ο Φιλελεύθερος και η Χαραυγή. Η Αλήθεια, ο Φιλελεύθερος και η Χαραυγή εκδίδονται σε όλο το διάστημα της περιόδου που εξετάζει η παρούσα διδακτορική διατριβή (1960-1974), ενώ η Πατρίς ξεκίνησε την κυκλοφορία της το 1964.

Η Αλήθεια φέροντας τον υπότιτλο «Παγκύπριος Φιλελευθέρα Εφημερίς», κυκλοφόρησε ως πρωινή εβδομαδιαία πολιτική εφημερίδα στη Λευκωσία στις 24 Δεκεμβρίου 1951. Ανήκε στον δεξιό πολιτικό χώρο και διευθυντής της ήταν ο Αντώνης Φαρμακίδης. Το περιεχόμενο της ήταν πλούσιο, ξεχώριζε για τις καθιερωμένες πολιτικές στήλες που εμπερίεχε (π.χ. «Τσιμπιές»), ενώ δεν έλειπαν από τα φύλλα της και οι δημοσιεύσεις ποιημάτων τόσο Ελληνοκυπρίων, όσο και Τουρκοκυπρίων ποιητών, κυρίως στη δεύτερη σελίδα της⁵². Από το 1964 εισήγαγε το κόκκινο χρώμα στην εκτύπωση των τίτλων της⁵³.

Η Πατρίς ήταν πρωινή καθημερινή Παγκύπρια εφημερίδα που εκδόθηκε για πρώτη φορά στη Λευκωσία στις 22 Δεκεμβρίου 1964, διατηρώντας τη λειτουργία της έως τον Ιούλιο του 1975⁵⁴. Χρηματοδοτήθηκε από τον Γεώργιο Παπανδρέου μέσω του

⁵⁰Braun & Clarke, «Using Thematic Analysis in Psychology», 94.

⁵¹Jennifer Mason, *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*, μτφρ. Ελένη Δημητριάδη, επιμ. Νότα Κυριαζή (Αθήνα: Πεδίο, 2011), 198.

⁵²Ανδρέας Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου* (Λευκωσία: Intercollege, 1995), 6: 259; Τάσος Ράλλης, *Νήσου Κύπρου Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος* (Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 1995), 11.

⁵³Λουκία Δρούλια & Γιούλα Κουτσοπανάγου, *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974: Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες* (Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών - Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, 2008), 1: 176.

⁵⁴Πρώτος διευθυντής ήταν ο Κ.Σ. Κώνωνας και πρώτος αρχισυντάκτης ο Σπύρος Παπαγεωργίου. Στην πορεία τη διεύθυνση ανέλαβε ο Σωκράτης Ηλιάδης. Ράλλης, *Νήσου Κύπρου Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος*, 92.

υπουργείου εξωτερικών⁵⁵, ενώ διευθυντής της ήταν ο Σωκράτης Ηλιάδης. Το συγκεκριμένο έντυπο εκπροσωπούσε τη δεξιά παράταξη και τα μέλη της ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών), ασκώντας δριμεία κριτική κατά του Μακαρίου και της κυπριακής κυβέρνησης⁵⁶, ενώ υποστήριζε θερμά αρχικά τον Γρίβα και στην πορεία την ΕΟΚΑ Β⁵⁷.

Ο Φιλελεύθερος εκδόθηκε για πρώτη φορά στις 7 Δεκεμβρίου 1955, με την κυκλοφορία του να συνεχίζεται έως σήμερα. Είναι πρωινή καθημερινή Παγκύπρια εφημερίδα με εκδότη - ιδιοκτήτη την εταιρεία «Φιλελεύθερος ΛΤΔ», πρώτο διευθυντή τον Νίκο Χριστοφόρου Παττίχη⁵⁸, υπεύθυνο σύμφωνα με τον νόμο και οικονομικό διαχειριστή τον Μιχαλάκη Χατζηευθυμίου⁵⁹. Υποστήριξε τον Μακάριο και την κυπριακή κυβέρνηση σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο, υιοθετώντας μία κεντροαριστερή πολιτική τοποθέτηση⁶⁰.

Η Χαραυγή είναι πρωινή καθημερινή Παγκύπρια εφημερίδα, η οποία εκδίδεται έως σήμερα και το πρώτο φύλλο της κυκλοφόρησε στις 18 Φεβρουάριου 1956 στη Λευκωσία⁶¹, σε αντικατάσταση της εφημερίδας «Νέος Δημοκράτης», η έκδοση της οποίας απαγορεύτηκε από τους Άγγλους τον Δεκέμβριο του 1955⁶². Πρώτος διευθυντής της ορίστηκε ο Σαββάκης Γιωργαλλής⁶³, εκπροσωπώντας από την αρχή της κυκλοφορίας της το Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (ΑΚΕΛ)⁶⁴.

Οι προαναφερόμενες τέσσερις εφημερίδες επιλέχθηκαν λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτικές τάσεις που επικρατούσαν τη δεδομένη χρονική περίοδο (1960-1974) στην Κύπρο, με σκοπό να εκπροσωπηθεί όσο το δυνατόν πληρέστερα το σύνολο των

⁵⁵Στέφανος Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία* (Αθήνα: Ταξιδευτής, 2011), 230.

⁵⁶Δρούλια & Κουτσοπανάγου, *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974*, 3: 469-470.

⁵⁷Κυριάκος Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία» (Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2002), 41.

⁵⁸Για βιογραφικά στοιχεία βλ. Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, 5: 23-24.

⁵⁹Περαιτέρω λεπτομέρειες για τα άτομα που διετέλεσαν αρχισυντάκτες και σχετικά με το προσωπικό της εφημερίδας βλ. *Ibid.*, 6: 354; Ράλλης, *Νήσου Κύπρου Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος*, 116; Δρούλια & Κουτσοπανάγου, *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974*, 4: 247-248.

⁶⁰Γιώργος Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επίμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας & Ιωάννης Στεφανίδης (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2010), 449.

⁶¹Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, 6: 393.

⁶²Δρούλια & Κουτσοπανάγου, *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974*, 4: 339-340.

⁶³Για άλλες πληροφορίες σχετικά με το προσωπικό βλ. Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, 6: 393; Ράλλης, *Νήσου Κύπρου Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος*, 121.

⁶⁴Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 449.

κοινωνικών υποκειμένων της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Επιπρόσθετο κίνητρο για την επιλογή των παραπάνω εφημερίδων αποτέλεσε το γεγονός ότι ήταν εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας, με πλούσια ειδησεογραφία που κάλυπτε εκτενώς τα διαδραματιζόμενα γεγονότα⁶⁵, με συνέπεια να υπάρχει άφθονο υλικό για την επίτευξη όσο το δυνατόν πληρέστερης έρευνας.

Τα άρθρα που επικεντρώθηκε η έρευνα ήταν άρθρα γνώμης ή άρθρα που εντάσσονται στη λογική της αφήγησης⁶⁶. Η επιλογή των συγκεκριμένων άρθρων βοήθησε την ερευνήτρια να εντοπίσει τους κυρίαρχους μύθους που επαναλάμβαναν, καθώς και την ιδεολογική φόρτιση από την οποία αυτά εμφορούνταν, ώστε να σχηματιστεί μία ουσιαστικότερη άποψη για τον ρόλο που διαδραμάτιζε ο τύπος την εξεταζόμενη περίοδο⁶⁷. Η γλωσσική έκφραση⁶⁸ των άρθρων αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια έρευνας, εφόσον αποδεδειγμένα προδιαθέτει τα άτομα - αναγνώστες να υιοθετήσουν μία ορισμένη ερμηνεία για την πραγματικότητα⁶⁹. Τα ερμηνευτικά σχήματα, οι λέξεις κλειδιά, οι κοινοί ή όχι τόποι των άρθρων, τα στερεότυπα του δημοσίου λόγου, όπως αυτά αναπαράγονταν μέσα από τα άρθρα των υπό εξέταση εφημερίδων⁷⁰, βοήθησαν σημαντικά στην ερευνητική διαδικασία της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

1.4 Ζητήματα Αξιοπιστίας & Εγκυρότητας της Ποιοτικής Έρευνας

Τις τελευταίες δεκαετίες η ποιοτική έρευνα έχει κεντρίσει ακόμη περισσότερο το ενδιαφέρον των επιστημόνων, όντας ευρύτερα αποδεκτή και καταφέρνοντας να μεταβάλλει ζητήματα επιστημολογικής και μεθοδολογικής φύσεως, στις κοινωνικές

⁶⁵Sahon Haluk, «Turkish Politics in the New York Times: A Comparative Content Analysis», *Journalism Quarterly* 50, no.4 (1973): 685-689.

⁶⁶Σύμφωνα με τον Darton, η κάλυψη των ειδήσεων γίνεται μέσω της αφήγησης, που επιτρέπει την ύπαρξη βασικών και μικρών ηθοποιών, οι οποίοι συνδέονται μεταξύ τους ενδύομενοι με το ρόλο είτε του ήρωα, είτε του παλιανθρώπου, καταλήγοντας σε μία εξιστόρηση με αρχή, μέση και τέλος, που διαθέτει και τα ανάλογα δραματοποιημένα στοιχεία. Robert Darton, «Writing News and Telling Stories», *Daedalus* 104, no.2 (1975): 175-194.

⁶⁷Elizabeth Bird & Robert Dardenne, «Myth Chronicle and Story», στο *Media, Myths and Narratives: Television and the Press*, επιμ. James Carey (Beverly Hills, CA: Sage, 1988), 67-86.

⁶⁸Ο λόγος των άρθρων αποτελεί τον καμβά όπου, αποτυπώνονται οι στερεοτυπικές συμπεριφορές της κοινωνίας. Σωφρόνης Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις* (Αθήνα: Gutenberg, 2000), 102.

⁶⁹Edward Sapir, «The Status of Linguistics as a Science», στο *Culture, Language and Personality* επιμ. Edward Sapir (D.G. Mandelbaum Berkeley: University of California Press, 1958), 65-77.

⁷⁰Αθηνά Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», στο *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επιμ. Μαρία Κοντοχρήστου (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007), 74.

επιστήμες. Όσον αφορά στα ζητήματα που άπτονται της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας της ποιοτικής έρευνας, ως μέθοδος επιδιώκει αρχικά να προκαλέσει αναστοχασμό και προβληματισμό για σημαντικά θέματα που αφορούν την ανθρώπινη ύπαρξη, αποσκοπώντας στην ανάπτυξη νοημάτων που θα τροφοδοτήσουν τη σκέψη, αλλά και τη φαντασία του αναγνώστη⁷¹. Η στενή και προσωπική ερευνητική διαδικασία που πραγματοποιείται μέσω της ποιοτικής έρευνας, μπορεί με ασφαλή τρόπο να οδηγήσει σε μία γενικευμένη, συλλογική και καθολική προοπτική. Μέσω της χρησιμοποίησης εργαλείων που χαρακτηρίζονται από δημιουργικότητα, συμμετοχικότητα, επικοινωνιακή και διαλογική διαδικασία, η ποιοτική έρευνα επιδιώκει τη διέγερση της περιέργειας, την πρόκληση ερωτημάτων και τη δημιουργία νέων ιδεών⁷².

Ωστόσο, για να μπορέσει κάθε ποιοτική έρευνα να είναι αξιόπιστη και να συμβάλλει στην επιστημονική βιβλιογραφία, θα πρέπει να στοχεύει στη βελτίωση του «άλλου» και στην παροχή βοήθειας, ώστε η κοινωνία να γίνει πιο δίκαιη και δημοκρατική. Θα πρέπει να παράγει νέους τρόπους κατανόησης, νέες αναπαραστάσεις, καθώς και να παρέχει την αίσθηση της πραγματικότητας, μετασχηματίζοντας, αλλά και θέτοντας υπό αμφισβήτηση, όλες τις μορφές των πολιτισμικών αναπαραστάσεων⁷³. Επιπλέον θα πρέπει να διακρίνεται από αυστηρότητα, μέσω της συστηματικής εφαρμογής εκείνων των ερευνητικών διαδικασιών που συμβάλλουν στην εγκυρότητα των ερευνητικών αποτελεσμάτων⁷⁴.

Η εγκυρότητα αποτελεί άλλο ένα σημαντικό επιστημονικό κριτήριο από το οποίο πρέπει να διακατέχεται μία ποιοτική έρευνα. Ο όρος της εγκυρότητας αναφέρεται στα ευρήματα της, τα οποία πρέπει να είναι αληθινά και συγκεκριμένα⁷⁵. Για να μπορέσει μία ποιοτική έρευνα να χαρακτηρίζεται από εγκυρότητα και αξιοπιστία θα πρέπει να διακρίνεται από «βασιμότητα» και «επιβεβαιωσιμότητα». Η βασιμότητα επιτυγχάνεται όταν ο/η ερευνητής/ερευνήτρια έχει προχωρήσει σε αναλυτική και ειλικρινή περιγραφή κατά την ερευνητική διαδικασία, ενώ η

⁷¹Arthur Bochner, «Criteria Against Ourselves. Qualitative Inquiry», *Qualitative Inquiry* 6, no.2 (2000): 268.

⁷²Ισαρη & Πουρκός, *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*, 124.

⁷³Norman Denzin & Yvonna Lincoln, *Handbook of Qualitative Research*, εκδ. 2^η (Thousand Oaks, CA: Sage, 2000), 259.

⁷⁴Louise Phillips & Marianne Jørgensen, *Ανάλυση Λόγου. Θεωρία και Μέθοδος*, μτφρ. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης (Αθήνα: Παπαζήσης, 2009).

⁷⁵Denzin, & Lincoln, *Handbook of Qualitative Research*, 259.

επιβεβαιωσιμότητα αφορά στον βαθμό που πλαισιοθετούνται τα δεδομένα από πειστικές υποστηρίξεις⁷⁶.

Η προαναφερόμενη διαδικασία εξασφαλίζει με τη σειρά της τη γενίκευση των αποτελεσμάτων της έρευνας, η οποία επιβεβαιώνεται μέσα από τη δυνατότητα ισχύος των αποτελεσμάτων εκτός του πλαισίου διεξαγωγής της έρευνας και σε άλλα κοινωνικά πλαίσια, που χαρακτηρίζονται ως ομοειδή⁷⁷. Τέλος η εγκυρότητα, η αξιοπιστία και η γενίκευση της έρευνας, εξασφαλίζεται μέσα από τη διαδικασία του αναστοχασμού του/της ερευνητή/ερευνήτριας, που πρέπει να αφορά όλες τις φάσεις της ερευνητικής διαδικασίας, δηλαδή τη συλλογή, την ανάλυση, την ερμηνεία και την παρουσίαση των ερευνητικών δεδομένων. Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία του αναστοχασμού διαδραματίζει και η «αυτοαναστοχαστικότητα» του/της ερευνητή/ερευνήτριας όσον αφορά στην προσωπική θέση, στις σκέψεις, στους συνειρμούς αλλά και στα συναισθήματα, στις προσωπικές αδυναμίες και στις προκαταλήψεις του/της, ως προς το ζήτημα το οποίο μελετά⁷⁸.

Η θεματική ανάλυση θεωρείται υποκειμενική, εάν συγκριθεί με την ποσοτική ανάλυση, αφού είναι δυνατόν διαφορετικοί ερευνητές να ανιχνεύσουν διαφορετικούς κώδικες ως έναν βαθμό. Γι' αυτό το λόγο ζητήματα ελέγχου εγκυρότητας και αξιοπιστίας, ενέχουν καθοριστικό ρόλο, ώστε να περιορίζονται τα σφάλματα και να καθίσταται η έρευνα περισσότερο αξιόπιστη⁷⁹. Για την επιβεβαίωση της εγκυρότητας της έρευνας, οι ερευνητές καταφεύγουν σε τρεις τρόπους προσέγγισης, είτε στον έλεγχο της εγκυρότητας από τους συμμετέχοντες, είτε στον έλεγχο της εγκυρότητας από άλλους ερευνητές⁸⁰, είτε στην επανεξέταση των ερευνητικών τους δεδομένων μετά από καιρό, ώστε να διαπιστώσουν εάν κατέληγαν στα ίδια θέματα - κωδικούς και κατά τη διαδικασία της επανεξέτασης. Όπως γίνεται αντιληπτό στην παρούσα έρευνα

⁷⁶Judith Mulholland & John Wallace, «Strength, Sharing and Service: Restoring and the Legitimation of Research Texts», *British Educational Research Journal* 29, no.1 (2003): 8.

⁷⁷Egon Guba & Yvonna Lincoln, «Competing Paradigms in Qualitative Research», στο *Handbook of Qualitative Research*, επιμ. Norman Denzin & Yvonna Lincoln (Thousand Oaks, CA: Sage, 1994), 105-117.

⁷⁸Carla Willig, *Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στην Ψυχολογία*, μτφρ. Ευτυχία Αυγήτα, επιμ. Ελευθερία Τσέλιου (Αθήνα: Gutenberg, 2015).

⁷⁹Gill, Stewart, Treasure & Chadwick, Analyzing and Presenting Qualitative Data, 429–443; Nicholas Mays & Catherine Pope, «Qualitative Research: Rigour and Qualitative Research», *Br Med J* 311, (1995): 109–112; Θάλεια Μπελλαλή, «Κριτήρια και Διαδικασία Αξιολόγησης των Ποιοτικών Ερευνών στο Χώρο της Υγείας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 23, (2006): 298–307.

⁸⁰Παναγιώτης Γαλάνης, «Ανάλυση Δεδομένων στην Ποιοτική Έρευνα, Θεματική Ανάλυση», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 35, no.3 (2018): 419.

μπορούσε να εφαρμοστεί και εφαρμόστηκε ο τρίτος τρόπος ελέγχου εγκυρότητας, αφού τα δεδομένα αφορούσαν άρθρα εφημερίδων.

Η ερευνήτρια μετά από χρονικό διάστημα έξι μηνών δειγματοληπτικά επεξεργάστηκε εκ νέου το υλικό της, ώστε να διαπιστωθεί εάν οδηγούταν στους ίδιους κωδικούς - θέματα στα οποία είχε καταλήξει, λίγο καιρό νωρίτερα. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφάνηκε ότι οι κωδικοί που εντοπίστηκαν ταυτίζονταν με τους προγενέστερους και κατά συνέπεια επιβεβαιώθηκε με αυτό τον τρόπο η αξιοπιστία της έρευνας⁸¹.

⁸¹Joffe & Yardley, «Content and Thematic Analysis», 60.

Κεφάλαιο 2^ο Εθνικισμός, Εθνική Ταυτότητα & Τύπος

2.1 Προσεγγίζοντας την Έννοια του Έθνους & το Φαινόμενο του Εθνικισμού

Παρά το γεγονός ότι με το ζήτημα του εθνικισμού έχει ασχοληθεί επισταμένως η επιστημονική κοινότητα, ωστόσο και σε αυτή την περίπτωση, όπως συμβαίνει αντίστοιχα και με πληθώρα εννοιών που αφορούν τις κοινωνικές επιστήμες, δεν υπάρχει μία καθολική και ευρέως αποδεκτή θεωρία για αυτόν⁸². Βασική αιτία της προαναφερόμενης αδυναμίας, αποτελεί το γεγονός ότι κατά την προσπάθεια τόσο της οριοθέτησης, όσο και της ερμηνείας του εθνικιστικού φαινομένου, εγείρονται πολλαπλά προβλήματα, τα οποία συνδέονται με την ανεπάρκεια που παρουσιάζουν τα εκάστοτε γνωστικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην προσπάθεια διερεύνησης του, καθώς και η πολυσημία⁸³ της εθνικιστικής έννοιας⁸⁴, αυτής κάθε αυτής. Η οριοθέτηση του εθνικισμού γίνεται ακόμη δυσκολότερη, μιας και κατά τη διαδικασία αποσαφήνισης και ερμηνείας του, εμπλέκεται σχεδόν το σύνολο των θεωρητικών τάσεων των κοινωνικών επιστημών, με τον κάθε ερευνητή, να επιδιώκει την προσέγγιση του φαινομένου από τον δικό του «επιστημονικό φακό»⁸⁵. Κατά συνέπεια, ο εθνικισμός παρουσιάζει ταυτοχρόνως πτυχές ιστορικής, ψυχολογικής, ιδεολογικής, πολιτικής και κοινωνιολογικής φύσεως⁸⁶, που δεν μπορούν να συμπεριληφθούν σε ένα

⁸²David McCrone, *Η Κοινωνιολογία του Εθνικισμού. Οι Αυριανοί μας Πρόγονοι*, μτφρ. Νίκος Βαφέας & Γεώργιος Βάγιας, επίμ. Κωνσταντίνος Κοσκινάς (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000), 13; Κώστας Χατζηκωνσταντίνου, Χρήστος Μπαξεβάνης, Μιλτιάδης Σαρηγιαννίδης, *Θεωρητικές Αφετηρίες στις Διεθνείς Σχέσεις* (Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδ. Σάκκουλας, 2002), 23; Δόμνα Μιχαήλ, *Έθνος Εθνικισμός και Εθνική Συνείδηση: Μία Ανθρωπολογική Προσέγγιση* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αντ. Σταμούλη, 2003), 26; Νίκος Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις* (Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας, 1996), 126.

⁸³Η πολυσημία στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορά τόσο την ιστορική διάσταση του εθνικισμού αφού το νόημα του μεταβάλλεται με το πέρασμα των χρόνων, όσο και την εθνικιστική ιδεολογία. Πέτρος Θεοδωρίδης, *Οι Μεταμορφώσεις της Ταυτότητας: Έθνος, Νεωτερικότητα και Εθνικιστικός Λόγος* (Θεσσαλονίκη: Αντιγόνη, 2004), 25.

⁸⁴Ο εθνικισμός μπορεί να μελετηθεί ως πολιτική θεωρία (doctrine), νοοτροπία, ως κοινωνικό κίνημα ή ιδεολογία, καθώς επίσης ως πολιτικός ή λογοτεχνικός λόγος. Νίκος Δεμερτζής, «Ο Εθνικισμός ως Ιδεολογία», στο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995), 68.

⁸⁵Elle Kedourie, *Ο Εθνικισμός*, μτφρ. Σπύρος Μαρκέτος, επίμ. Παντελής Λέκκας (Αθήνα: Εκδόσεις Κατάρτι, 1999), 13, 18; Χατζηκωνσταντίνου, Μπαξεβάνης, Σαρηγιαννίδης, *Θεωρητικές Αφετηρίες στις Διεθνείς Σχέσεις*, 26; Benedict Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοιχειώδεις για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, μτφρ. Ποθητή Χαντζαρούλα (Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, 1997), 99.

⁸⁶Θεοδωρίδης, *Οι Μεταμορφώσεις της Ταυτότητας*, 25-27; Tom Narin, «Cyprus and the Theory of Nationalism», στο *Small States in the Modern World. The Conditions of Survival*, επίμ. Peter Worsley & Paschalis Kitromilides (Nicosia: The New Cyprus Association, 1977), 21.

καθολικό και ευρέως αποδεκτό ορισμό από το σύνολο των επιστημόνων που ασχολούνται με το φαινόμενο αυτό.

Λαμβάνοντας υπόψη την προαναφερόμενη νεφελώδη κατάσταση και κάνοντας «κατάχρηση» της σκέψης του Calhoun, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο εθνικισμός αποτελεί ένα ρητορικό σχήμα, προκειμένου να λεχθούν πολλά και διαφορετικά πράγματα, τα οποία δεν είναι εφικτό να εξηγηθούν μέσω μίας και μόνο θεωρητικής προσέγγισης⁸⁷. Η παραπάνω άποψη μπορεί να δικαιολογήσει έστω και σε πρώιμο επίπεδο προσέγγισης, τόσο την ύπαρξη πολλών και ποικίλων ορισμών για την έννοια του εθνικισμού, όσο αντίστοιχα και τους διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης⁸⁸ εννοιών που σχετίζονται άμεσα με αυτόν, όπως είναι το «έθνος» και η «ταυτότητα»⁸⁹.

Το έθνος⁹⁰ αποτελεί τη σημαντικότερη συνιστώσα του εθνικισμού, που με τη σειρά της συγκεντρώνει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών, οι οποίοι μέσα από την προσπάθεια προσδιορισμού και ερμηνείας της έννοιας⁹¹, επιδιώκουν να περιγράψουν, να αναλύσουν και να καταλάβουν τον εθνικισμό. Δύο από τις σημαντικότερες σχολές σκέψης ως προς την συγκρότηση του έθνους θεωρούνται η *γαλλική*, της οποίας ο προσανατολισμός είναι πολιτικός και η *γερμανική*, της οποίας ο προσανατολισμός είναι πολιτισμικός ή πολιτιστικός - ιστορικογλωσσικός. Η διαφοροποίηση των δύο σχολών, έγκειται στην μοναδική ιστορική πορεία της κάθε χώρας, Γαλλία και Γερμανία αντίστοιχα, που με τη σειρά της γέννησε διαφορετικές αντιλήψεις, όσον αφορά στην έννοια του έθνους⁹².

Σύμφωνα με την γαλλική πολιτική σχολή, το έθνος συνίσταται στην αρχή της πολιτικής διάστασης, η οποία πραγματώνεται στην προϋπόθεση της ύπαρξης του

⁸⁷Σύμφωνα με τον Ignatieff, ο εθνικισμός δεν είναι ένα πράγμα με πολλές μεταμφιέσεις, αλλά πολλά πράγματα με πολλές μεταμφιέσεις - «Nationalism is not one thing in many disguises, but many things in many disguises». Ignatieff, *Blood and Belonging: Journeys into the New Nationalism*, 14.

⁸⁸Μίρκα Μαδιανού, *Έθνος, Ταυτότητες και Τηλεόραση στη Σύγχρονη Ελλάδα. Μελέτη πάνω στη Θεωρία της Διαμεσολάβησης* (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2008), 26.

⁸⁹Craig Calhoun, *Nationalism* (Buckingham: Open University Press, 1997), 21.

⁹⁰Τα έθνη με την σημερινή έννοια, δεν προϋπήρχαν της νεωτερικής εποχής, άποψη που αναιρεί την προαιώνια ή φυσική διάσταση της ύπαρξής τους. Αντιθέτως είναι κατασκευάσματα των εθνικισμών. Βλ. αναλυτικότερα, για τη συζήτηση περί έθνους και εθνικισμού, Umut Özkirimli, *Θεωρίες Περί Εθνικισμού. Μία Κριτική Προσέγγιση*, μτφρ. Ιουλία Πεντάζου, επίμ. Αλέξης Ηρακλείδης (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2011).

⁹¹Η γλωσσική, πολιτισμική, διανοητική και συναισθηματική σύνθεση της έννοιας του έθνους δεν επιτρέπει κατά την Παπαστεφάνου την ύπαρξη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για αυτό. Μαριάννα Παπαστεφάνου, «Λόγοι Περί Παγκοσμιοποίησης, Κοσμοπολιτισμού και Πατριωτισμού», στο *Θεωρητικές Διαστάσεις και Λόγοι Περί της Εκπαιδευτικής Πολιτικής*, επίμ. Μιχαλίνος Ζεμπύλας (Λευκωσία: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2011), 1: 165-310.

⁹²Δημήτρης Καιρίδης, *Εθνικισμός, Εθνικές Συγκρούσεις & Διεθνείς Σχέσεις, Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2015), 50-51.

έθνους, καθώς και στη συνειδησιακή αντίληψη των μελών του, ότι ανήκουν σε αυτό, ενώ τα στοιχεία της γλώσσας, του πολιτισμού και της θρησκείας λειτουργούν συμπληρωματικά⁹³. Η γερμανική πολιτισμική σχολή υποστηρίζει, ότι πέρα από τη συνείδηση, για να μπορέσει να υπάρξει ένα έθνος, πρέπει να διαθέτει στοιχεία, όπως η κοινή γλώσσα, ο πολιτισμός και η κουλτούρα. Τα κοινά χαρακτηριστικά επομένως, δεν λειτουργούν συμπληρωματικά της έννοιας του έθνους, αλλά αποτελούν απαραίτητα συστατικά στοιχεία για τη συγκρότηση του⁹⁴.

Η γαλλογερμανική αντιπαράθεση αποτέλεσε τη βάση όπου προβλήθηκαν οι διαφορετικές απόψεις για το έθνος και την ερμηνεία του, βρίσκοντας την αντιστοιχία της στην κύρια αντιπαράθεση ανάμεσα σε Αρχεγονιστές και Νεωτεριστές, η οποία και κυριαρχεί στη μεταπολεμική βιβλιογραφία περί εθνικισμού, με την πολυμορφία του εθνικιστικού φαινομένου να αποτελεί μία σημαντική διάσταση της προαναφερόμενης διαφορετικής προσέγγισης⁹⁵.

Λαμβάνοντας υπόψη τις δύο αντιτιθέμενες σχολές περί εθνικισμού, σε μία προσπάθεια προσέγγισης του φαινομένου, γίνεται κατανοητό ότι ο εθνικιστικός όρος συμπεριλαμβάνει στους κόλπους του πολλές και διαφορετικές έννοιες, αφού περιγράφει τόσο τη συλλογική ταυτότητα, η οποία συγκροτείται από μία εθνοτική ομάδα στη βάση κοινών γλωσσικών, θρησκευτικών γνωρισμάτων, όπως επίσης και κοινών πεποιθήσεων, όσο και την ιδεολογία ή το πολιτικό πρόγραμμα όπου πραγματοποιείται η συγκρότηση και η υπεράσπιση των εθνικών κρατών. Οι Αρχεγονιστές υποστηρίζουν την πρώτη διάσταση, η οποία βασίζεται στην ύπαρξη ενός πολιτισμικού εθνικισμού, με το έθνος να προϋπάρχει του κράτους, με τα στοιχεία της κοινής γλώσσας, της κοινής θρησκείας, του κοινού πολιτισμού, της κοινής παράδοσης και της κοινής κουλτούρας, να αποτελούν τις γενεσιουργίες αιτίες του εθνικισμού. Οι Νεωτεριστές επικεντρώνονται στην δεύτερη διάσταση και ειδικότερα, στα παραγόμενα πολιτικά αποτελέσματα που σχετίζονται με τη νεότερη εποχή⁹⁶,

⁹³Νίκος Ιντζεσίλογλου, «Περί της Κατασκευής Συλλογικών Ταυτοτήτων. Το Παράδειγμα της Εθνικής Ταυτότητας», στο *«Εμείς» και οι «Άλλοι». Αναφορά στις Τάσεις και τα Σύμβολα*, επίμ. Χρυσούλα Κωνσταντοπούλου, Λάουρα Μαράτου - Αλιπράντη, Δημήτρης Γερμανός & Θόδωρος Οικονόμου (Αθήνα: Τυπωθήτω, 2000), 189; Ernest Gellner, *Έθνη και Εθνικισμός*, μτφρ. Δώρα Λαφαζάνη (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1992), 102-110; Kedourie, *Ο Εθνικισμός*, 123; Μιχαήλ, *Έθνος, Εθνικισμός & Εθνική Συνείδηση*, 27.

⁹⁴Kedourie, *Ο Εθνικισμός*, 103; Παντελής Λέκκας, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία: Πέντε Υποθέσεις Εργασίας στην Ιστορική Κοινωνιολογία*, εκδ. 2^η (Αθήνα: Εκδόσεις Κατάρτι, 1996), 104-105; Andre Lecours, «Ethnic and Civic Nationalism: Towards a New Dimension», *Space & Polity* 4, no. 2 (2000): 153.

⁹⁵Καίριδης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές Συγκρούσεις & Διεθνείς Σχέσεις*, 51.

⁹⁶Ibid., 51-52.

υποστηρίζοντας τον πολιτικό εθνικισμό⁹⁷. Στον τελευταίο⁹⁸, το έθνος είναι αποτέλεσμα της ύπαρξης του κράτους, αφού ουσιαστικά τα άτομα που ζουν εντός μίας γεωγραφικά οριοθετημένης περιοχής⁹⁹, αναπτύσσουν μία κοινή συλλογική ταυτότητα, που έχει βάση πολιτικά και όχι εθνοτικά κριτήρια (γλώσσα, πολιτισμό, θρησκεία, παράδοση κτλ.)¹⁰⁰. Κατά συνέπεια, το έθνος είναι προϊόν των δυο τελευταίων αιώνων και προέκυψε λόγω του εθνικισμού, μίας νεωτερικής ιδεολογίας, που αναδύθηκε από τη σχισμή που δημιούργησαν οι αβεβαιότητες των παραδοσιακών κοινωνιών και η αποσύνθεση των ιστών των προβιομηχανικών κοινωνιών. Γενεσιουργές αιτίες αποτέλεσαν οικονομικοί, πολιτικοί, ιδεολογικοί και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί, τους οποίους επέβαλλε η νεωτερικότητα¹⁰¹.

Επιδιώκοντας μία πιο ενδελεχή διερεύνηση των διαφορετικών απόψεων των δύο προαναφερόμενων σχολών και ξεκινώντας με την παράθεση των θέσεων των Αρχεγονιστών που αποτέλεσαν την αφετηρία για την έναρξη του επιστημονικού διαλόγου όσον αφορά στο έθνος και στον εθνικισμό, επισημαίνεται ότι για αυτούς, τα έθνη είναι αρχέγονα και κατά συνέπεια φυσικά, συλλογικά μορφώματα. Παίρνοντας ως δεδομένο ότι ο εθνικισμός προέκυψε από το έθνος, επιδιώκουν να αναλύσουν την έννοια της εθνικής ταυτότητας, στηριζόμενοι στη θέση της ύπαρξης των προεθνικών εθνοτικών ομάδων (ethnic groups) και του συνόλου των εθνικών ταυτίσεων που τις συνδέουν¹⁰².

Εντός αυτής της προσέγγισης δημιουργήθηκαν δύο επιστημονικές τάσεις, η «κοινωνιοβιολογική» και η «πολιτισμική». Βασικός εκπρόσωπος της πρώτης

⁹⁷ Αντώνης Λιάκος, *Πως το Παρελθόν Γίνεται Ιστορία*; (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2007), 34.

⁹⁸ Δεν πρέπει να θεωρηθεί δεδομένο, ότι ο πολιτικός εθνικισμός, ειδικότερα ο γαλλικός, διατήρησε την αμιγή τουλάχιστον αρχική πολιτική διάσταση του, αφού μέσω των ιστορικών τεκμηρίων, μαρτυρείται ότι η «εκτιθέμενη» πολιτική διάσταση του, συμπληρώθηκε με πολιτιστικής φύσεως περιεχόμενα και πρακτικές, ώστε να επιτραπεί στην πορεία η επίτευξη του κοινωνικού μετασχηματισμού. Για την προαναφερόμενη επιδίωξη, οι ηγέτες της Γαλλικής Επανάστασης έκαναν χρήση συμβόλων, διεξήγαγαν τελετουργίες, οργάνωναν γιορτές, ανήγειραν μνημεία, αναγόρευσαν ήρωες της επανάστασης και γενικότερα προέβησαν σε κάθε κίνηση, η οποία συνέβαλλε στην ανάπτυξη εθνικής αλληλεγγύης. Παράλληλα απέκλεισαν τους εχθρούς του γαλλικού έθνους, πολλοί εκ των οποίων έχασαν το κεφάλι τους στην γκιλοτίνα. Chimene Keitner, *The Paradoxes of Nationalism. The French Revolution and its Meaning for Contemporary Nation Building* (Νέα Υόρκη: SUNY Press, 2007), 70.

⁹⁹ Eric Hobsbawm, *Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 Μέχρι και Σήμερα: Πρόγραμμα, Μύθος, Πραγματικότητα* (Αθήνα: Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 1994), 28.

¹⁰⁰ Αλέξης Ηρακλείδης, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια Κριτική Περίδιάβαση* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2000), 301; Kizilyürek, Κύπρος: *Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 19-20; Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού*, 224-253.

¹⁰¹ Μάριος Χατζόπουλος, «Έθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, no. 19 (2002): 112; Hugh Seton-Watson, *Nations and States: An Enquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism* (London: Methuen, 1977), 8.

¹⁰² Χατζόπουλος, *Έθνος και Εθνικισμός*, 115.

θεωρείται ο P. van den Bergh σύμφωνα με τον οποίο, το έθνος αποτελεί μία ευρεία οικογένεια, τα μέλη της οποίας έχουν το ίδιο γονιδιακό παρελθόν, με την επίτευξη της μεταξύ τους αναγνώρισης να επέρχεται, λόγω του κοινού πλαισίου των πολιτισμικών τους στοιχείων¹⁰³. Αν και επισημαίνει τη σημαντικότητα του πολιτισμικού στοιχείου ώστε να ερμηνευθεί η συμπεριφορά του ατόμου, σημειώνει ότι αυτό αποτελεί υπερδομή, που διαμορφώνεται και προσαρμόζεται στη βιολογική¹⁰⁴ υποδομή, η οποία παραμένει αμετάβλητη. Η ύπαρξη εθνοτικών συναισθημάτων ανάμεσα στα μέλη της εθνότητας είναι συνέπεια της επέκτασης των συγγενικών τους συναισθημάτων. Το στοιχείο που καθορίζει την εθνότητα είναι η κοινή καταγωγή, παρά το γεγονός ότι η συμπεριφορά των ατόμων επηρεάζεται από πολλές περιβαλλοντικές μεταβλητές, μεταξύ των οποίων και τις πολιτισμικές. Σε καμία περίπτωση ωστόσο δεν γίνεται αποδεκτή η φαντασιακή βάση των εθνοτικών κοινοτήτων, παρά μόνο η συγγενική. Το έθνος για αυτή την ομάδα των Αρχεγονιστών, στηρίζεται σε γενετικούς μηχανισμούς και αποτελεί εξέλιξη της συγγένειας¹⁰⁵.

Η δεύτερη προσέγγιση, κύριοι εκπρόσωποι της οποίας θεωρούνται οι E. Shils και C. Geertz, υποστηρίζει ότι η ύπαρξη σύγχρονων συλλογικών εθνικών ταυτίσεων, στηρίζεται στα πολυδύναμα και αρχέγονα συναισθήματα αφοσίωσης, τα οποία έχουν ως πηγή, πολιτισμικά στοιχεία της κοινωνικής συνύπαρξης των ατόμων, όπως είναι η φυλή, η γλώσσα, η θρησκεία, ο τόπος, τα έθιμα¹⁰⁶. Τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν τη βάση των αρχέγονων δεσμών, που δημιουργούν το πλαίσιο της κοινής εμπειρίας από την οποία και εκπηγάει το συναίσθημα του «ανήκειν»¹⁰⁷. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές αυτής της άποψης, τα αρχέγονα στοιχεία είναι δεδομένα και προϋπάρχουν, ενώ διακρίνονται από φυσικότητα, ακόμη και «πνευματικότητα», αλλά όχι από κοινωνικότητα, εφόσον δεν έχουν ως πηγή τους την κοινωνία. Συνεπώς, τα αρχέγονα στοιχεία έχουν βαθιά ιστορική βάση και είναι «άφατα», εμπεριέχοντας μία αδιάψευστη παντοδυναμία και καταναγκασμό, αφού κάθε άτομο που αποτελεί μέλος

¹⁰³Pierre van den Berghe, «Race and Ethnicity: A Sociobiological Perspective», *Ethnic and Racial Studies* 1, no. 4 (1978): 401-411.

¹⁰⁴Η βιολογική υποδομή στηρίζεται και δημιουργείται μέσω της συγγένειας, όντας η βάση για όλες τις μορφές της ιδιότητας του «ανήκειν» σε μία ομάδα. Renée Hirschon, «Η Ταυτότητα και το Ελληνικό Κράτος: Εννοιολογικά Ζητήματα και Παράδοξα», στο *Η Ελληνική Διασπορά στον 20^ο αιώνα*, επίμ. Richard Clogg, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, εκδ. 2^η (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2009), 290.

¹⁰⁵Ιωάννης Κωτούλας, *Μετανάστευση και Κυρίαρχη Εθνική Κουλτούρα* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2011), 164.

¹⁰⁶Edward Shils, «Primordial Personal, Sacred and Civil Ties: Some Particular Observations on the Relationships of Sociological Research and Theory», *British Journal of Sociology* 8, no. 2 (1957): 130-145; Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures: Selected Essays* (Λονδίνο: Fontana, 1973).

¹⁰⁷Hirschon «Η Ταυτότητα και το Ελληνικό Κράτος: Εννοιολογικά Ζητήματα και Παράδοξα», 291.

μίας ομάδας, αισθάνεται ότι προσδένεται σε αυτή και στις πρακτικές της, ειδικότερα όσον αφορά στη γλώσσα και στον πολιτισμό. Επιπλέον τονίζουν ότι το στοιχείο του αρχεγονισμού συνδέεται με το «συναίσθημα» και το «θυμικό». Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, το στοιχείο της φυσικότητας μπορεί να αποδοθεί σε κάποια πολιτισμικά στοιχεία, γιατί το άτομο αισθάνεται ότι συνδέεται απόλυτα με αυτά, προσδίδοντας τους χαρακτήρα ιερό, πρωταρχικό και αρχέγονο. Η αντίληψη και η πεποίθηση των ατόμων διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο, ενώ ο τρόπος με τον οποίο εκλαμβάνουν τον εαυτό τους, επηρεάζει τη στάση και τη συμπεριφορά τους¹⁰⁸.

Οι απόψεις της προαναφερόμενης σχολής ωστόσο φαίνεται να ενέχουν πληθώρα αδυναμιών, με προφανέστερη, ότι παρασύρονται σε μία «επιστημονικοποίηση», χωρίς να προχωρούν σε κριτική αποδόμηση των θέσεων των εθνικιστών, με αποτέλεσμα να κληρονομούν τις αδυναμίες τους, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν επιβεβαιώνουν τον επιστημονικό τους λόγο. Παρόλ' αυτά πρέπει να τονιστεί ότι ήταν πρώτοι οι Αρχεγονιστές που προσπάθησαν να προσεγγίσουν το φαινόμενο του εθνικισμού με ανθρωπολογικά κριτήρια, πάνω στη βάση της συλλογικότητας των συναισθημάτων και των ροπών που αυτά δημιουργούν, όχι μόνο σε ιδεολογικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο μηχανισμών της παραγωγής αυτών των κριτηρίων¹⁰⁹.

Οι Νεωτεριστές υποστηρίζουν ότι ο εθνικισμός είναι απόρροια του εκσυγχρονισμού, που πραγματώνεται εντός του πλαισίου των εθνικών ευρωπαϊκών σχηματισμών και στη βάση της ανάπτυξης της βιομηχανίας, του καπιταλισμού ή της συνταγματικότητας¹¹⁰. Η άποψη αυτή τοποθετεί ως αφετηριακό σημείο τόσο του έθνους, όσο και του εθνικισμού την περίοδο όπου συντελείται η μετάβαση από την παραδοσιακή, στη νεωτερική κοινωνία¹¹¹. Αποτέλεσμα της μετάβασης ήταν η δημιουργία νέων κοινωνικών οργανώσεων, ως απόρροια της ανάπτυξης του αστισμού, της εκβιομηχάνισης, της ανάπτυξης των αγορών και του σύνθετου εργασιακού περιβάλλοντος.

¹⁰⁸Özkişimli, *Θεωρίες Περί Εθνικισμού. Μία Κριτική Προσέγγιση*, 104-106.

¹⁰⁹Χατζόπουλος, «Έθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», 115.

¹¹⁰Miroslav Hroch, *Comparative Studies in Modern European History. Nation, Nationalism, Social Change* (Aldershot: Ashgate Variorum, 2007), 43.

¹¹¹Θεοδωρίδης, *Οι Μεταμορφώσεις της Ταυτότητας: Έθνος, Νεωτερικότητα και Εθνικιστικός Λόγος*, 34.

Η πρόσφατη ιστορική πορεία του έθνους, επιβεβαιώνεται σύμφωνα με τους Νεωτεριστές, από τα ίδια τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της δόμησης του, τα οποία συνίστανται στον μαζικό χαρακτήρα του, στην ύπαρξη κεντρικής πολιτικής εξουσίας, στον κοσμικό τρόπο θεμελίωσης της, στον μαζικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης¹¹² και της κουλτούρας που μοιράζονται τα μέλη του, γνωρίσματα δηλαδή που δεν συναντιούνται στις παραδοσιακές κοινωνίες¹¹³. Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι οι Νεωτεριστές υποστηρίζουν ότι ανάμεσα στη νεωτερικότητα και στον εθνικισμό και κατά συνέπεια και στο έθνος, υπάρχει μία σχέση αιτιώδης. Ένα ακόμη γνώρισμα στο οποίο συμφωνούν άλλοι λιγότερο και άλλοι περισσότερο, είναι αυτό του «ματεριαλισμού» όσον αφορά στις προσεγγίσεις τους, δηλαδή στην αντίληψη ότι οι ιδέες που δημιουργήθηκαν αναπτύχθηκαν καθυποταγμένες στις υλικές αναγκαιότητες του κοινωνικού βίου. Η παραπάνω θέση με τη σειρά της στηρίζει την άποψη τους, ότι στοιχεία που αφορούν στον πολιτισμό ή στην πολιτισμική ταυτότητα, δεν μπορούν να μην συνυπολογιστούν εντός των συγκεκριμένων κοινωνικοοικονομικών πλαισίων, εφόσον συμβάλλουν στη δόμηση καθορισμένων πολιτικών και διαδικασιών. Από αυτές τις δύο κοινότοπες απόψεις των Νεωτεριστών απορρέει η τρίτη, η οποία αφορά στην έννοια της εθνικής κατασκευής. Εφόσον το έθνος είναι νεωτερικό μόρφωμα, που εξυπηρετεί πληθώρα κοινωνικών αναγκών, οι οποίες συνδέονται άμεσα με την σύγχρονη εποχή και τις υπάρχουσες συνθήκες σε κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο, οι προαναφερόμενες ανάγκες πρέπει να αποτελούν αντανάκλαση των λειτουργικών ζητουμένων των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών, αλλά και να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές επιδιώξεις των κυρίαρχων στρωμάτων. Κατ' επέκταση τα έθνη έχουν εφευρεθεί για να υπηρετούν κοινωνικά συμφέροντα και να βοηθούν στον κοινωνικό έλεγχο της μάζας, από την ελίτ. Η ιδιαιτερότητα της ταυτότητας που κάθε έθνος, δεν είναι, παρά μία κατασκευασμένη ιδεολογία στα εργαστήρια της «κοινωνικής μηχανικής»¹¹⁴, ενώ όλες οι τελετουργίες και οι συμβολικές πρακτικές από όπου αυτή (ταυτότητα) τροφοδοτείται και αναπαράγεται, δεν αποτελούν παρά «ad hoc» παραδόσεις που έχουν επινοηθεί¹¹⁵. Το κράτος υποχρεούται να προάγει την

¹¹²Zygmunt Bauman, «Soil, Blood and Identity», *The Sociological Review* 40, no. 4 (1992): 675.

¹¹³Χατζόπουλος, «Έθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», 112.

¹¹⁴Eric Hobsbawm & Terence Ranger, επίμ., *Invention of Tradition* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), 9-10.

¹¹⁵Παρά το γεγονός ότι τα έθνη αποτελούν σύγχρονα κατασκευάσματα, δημιουργούν μία επιλεκτική συνέχεια με το παρελθόν, χρησιμοποιώντας την ιστορία, ώστε να νομιμοποιηθούν συγκεκριμένες

κατασκευή, την τυποποίηση και την ιστοριοποίηση της παράδοσης, ανάγοντας την τελευταία σε κεντρικό σύμβολο¹¹⁶.

Ωστόσο οι προσεγγίσεις των Νεωτεριστών παρά τις κοινότοπες απόψεις τους διαχωρίζονται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες, την κοινωνικοοικονομική, την πολιτική και την κοινωνικοπολιτισμική. Βασικός εκπρόσωπος της πρώτης προσέγγισης θεωρείται ο E. Hobsbawm¹¹⁷, σύμφωνα με τον οποίο, ο εθνικισμός προώθησε τη δημιουργία των εθνών, διαμορφώνοντας την πορεία των εθνικών πολιτικών κινήματων. Το εθνικιστικό φαινόμενο επομένως, στηρίζεται σε πολιτική βάση, γιατί μόνο έτσι βρίσκει δικαίωση η πολιτική κυριαρχία του έθνους. Κάθε έθνος αντιπροσωπεύοντας έναν κοινό πολιτισμό, μπορεί να απαιτήσει δικαιωματικά την πολιτική αυτοδιάθεση¹¹⁸, ενώ αποτελεί μία κοινωνική οντότητα χρονολογικά πρόσφατη και κατά συνέπεια το κράτος αντιπροσωπεύει την αφετηρία δημιουργίας του εθνικισμού και του έθνους. Η ύπαρξη της γλώσσας μίας πνευματικής ελίτ, η οποία καθιερώνεται μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος και του έντυπου καπιταλισμού (ΜΜΕ), επιτρέπει στο έθνος να αποκτήσει σταθερότητα και κοινωνική συνοχή. Επίσης ο Hobsbawm δεν ξεχνά να επισημάνει ότι εκτός από την πολιτική βάση, σημαντικά προς τη δημιουργία του εθνικισμού και την εξέλιξη του, συνέβαλαν η τεχνολογία και ο μετασχηματισμός της κοινωνίας. Το έθνος δεν αποτελεί απλά προϊόν της διεκδίκησης ενός εδαφικού κράτους, αλλά δημιουργείται εντός συγκεκριμένων διαστάσεων της οικονομικής και τεχνολογικής ανάπτυξης¹¹⁹.

πράξεις και να ενδυναμωθεί η κοινωνική συνοχή. Εφόσον υπάρχει συσχέτιση με το ιστορικό παρελθόν, η ύπαρξη των επινοημένων παραδόσεων, νοείται στο πλαίσιο της πλασματικής σύνδεσης με το παρελθόν. Özkirimli, *Θεωρίες Περί Εθνικισμού. Μία Κριτική Προσέγγιση*, 154-155; Hobsbawm & Ranger, *Invention of Tradition*, 10.

¹¹⁶Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός: Μερικά Γενικότερά Ερωτήματα», στο *Ελληνισμός Ελληνικότητα. Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επίμ. Δημήτρης Τσαούσης (Αθήνα: Εστία, 2001), 43.

¹¹⁷Άξια αναφοράς είναι η χρονική διάκριση που κάνει ο Eric Hobsbawm για την ιστορική εξέλιξη του εθνικισμού. Η πρώτη περίοδος αφορά το χρονικό διάστημα από 1830-1870 όπου λαμβάνει χώρα ο δημοκρατικός εθνικισμός των μεγάλων εθνών, ο οποίος έχει σαν πηγή ιδεών τη Γαλλική Επανάσταση. Η δεύτερη χρονική περίοδος οριοθετείται από το 1870 έως και την ολοκλήρωση του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όπου ο εθνικισμός χαρακτηρίζεται από την αντιδραστικότητα των μικρών εθνών που στρέφονται κατά των μεγάλων αυτοκρατοριών (Οθωμανών, Αψβούργων, Τσάρος). Η τρίτη περίοδος ξεκινά από το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου έως και το 1950 όπου ο εθνικισμός βρίσκεται στο απόγειο του και η αριστερά τον εγκαθλώνεται, κάτι που θα αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο με την υιοθέτηση του αντι-ιμπεριαλιστικού αγώνα στις αποικιακές χώρες. Κατά τον Hobsbawm στα τέλη του 20^{ου} αιώνα αναπτύσσεται το τελευταίο στάδιο του εθνικισμού, όπου χαρακτηρίζεται από διαιρετικές και αποσχιστικές τάσεις. Özkirimli, *Θεωρίες Περί Εθνικισμού. Μία Κριτική Προσέγγιση*, 157-158.

¹¹⁸Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 219.

¹¹⁹Özkirimli, *Θεωρίες Περί Εθνικισμού. Μία Κριτική Προσέγγιση*, 161.

Βασικός εκπρόσωπος της δεύτερης προσέγγισης θεωρείται ο A. Giddens σύμφωνα με τον οποίο, ο εθνικισμός αποτελεί ένα φαινόμενο νεωτερικό του ύστερου 18^{ου} αιώνα, ευρισκόμενος σε αντίθεση με τις προηγούμενες μορφές ομαδικής ταυτότητας. Τη βάση του εθνικισμού αποτελεί η δημόσια σφαίρα, έχοντας ως σημείο αναφοράς τον τύπο, μέσω του οποίου επιτρέπεται η εφεύρεση της ιστορίας σε κάποια μορφή¹²⁰. Η ανάλυση του για το φαινόμενο του εθνικισμού βασίζεται στη δημιουργία των ευρωπαϊκών εθνών - κρατών, εστιάζοντας στη σχέση έθνους - κράτους με τον βιομηχανικό καπιταλισμό και τονίζοντας τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικισμού, που βρίσκονται σε άμεση σύνδεση με την εθνική κυριαρχία και με την ψυχολογική δυναμική του. Η πολιτική διάσταση του εθνικισμού όπως υποστηρίζει ο Giddens, δεν συνδέεται με την ηθική βάση της παράδοσης, που λείπει από τη νεωτερική καθημερινή ζωή, ενώ το στοιχείο της κοινοτικότητας (communality), η οποία έχει ενδυθεί με εθνικά σύμβολα, υποστηρίζει το άτομο ειδικότερα στην περίπτωση που υπάρξει κάποια εξωτερική απειλή¹²¹. Η τελευταία θέση φανερώνει ότι βασική παράμετρος στη σκέψη του Giddens θεωρείται η πρωταρχική ψυχολογική διάσταση του φαινομένου του εθνικισμού, υποστηρίζοντας ωστόσο σθεναρά, ότι το έθνος μπορεί να ολοκληρωθεί μόνο όταν ένα κράτος αποκτήσει διοικητικό έλεγχο στην εδαφική επικράτεια, στην οποία επιδιώκει να κυριαρχήσει¹²².

Κύριοι εκπρόσωποι της κοινωνικοπολιτισμικής προσέγγισης θεωρούνται οι E. Gellner, E. Kedourie και B. Anderson. Ο Gellner επισημαίνει ότι ο εθνικισμός είναι μία πολιτική αρχή, η οποία λειτουργεί υποστηρικτικά στην εναρμόνιση της πολιτικής και εθνικής οντότητας. Το εθνικιστικό συναίσθημα πραγματώνεται είτε μέσα από την οργή που νιώθει το άτομο, όταν η αρχή αυτή παραβιάζεται, είτε από την ικανοποίηση που του προκαλείται λόγω της εκπλήρωσης της¹²³. Ο Gellner αναφέρει ως θεμελιώδη αρχή του εθνικισμού την ενότητα μεταξύ πολιτικού και εθνικού πεδίου, ενώ το εθνικιστικό φαινόμενο κατανοείται στο πλαίσιο της ανάπτυξης κοινωνικών δυνάμεων - κινημάτων, η εμφάνιση των οποίων είναι απαρέγκλιτη, όταν η κοινωνία «εκβιομηχανίζεται»¹²⁴. Σημαντική συνιστώσα στην άποψη του περί εθνικισμού, αποτελεί το επιχείρημα, ότι η πολιτισμική ομοιογένεια που επέρχεται, είναι συνέπεια

¹²⁰Anthony Giddens, *The Nation - State and Violence* (Cambridge: Polity Press, 1985), 119.

¹²¹Ibid., 218-219.

¹²²Ibid., 116-121.

¹²³Θεοδωρίδης, *Οι Μεταμορφώσεις της Ταυτότητας: Έθνος, Νεωτερικότητα και Εθνικιστικός Λόγος*, 34.

¹²⁴Roy Godson, «Dirty Trick or Trump Cards?», *Pre-Modern Societies* 38, no. 6 (2001): 38.

του εκπαιδευτικού συστήματος¹²⁵. Το έθνος και ο εθνικισμός είναι δημιούργημα της υψηλής εγγράμματης κουλτούρας, που συνδέεται σε επίπεδο δεσμών με προγενέστερους παραδοσιακούς τρόπους και διαλέκτους¹²⁶.

Για τον Anderson, το έθνος είναι μία κοινότητα ατόμων, που φαντασιακά¹²⁷ αναγνωρίζει τον εαυτό της ως πολιτική κοινότητα, όντας εγγενώς οριοθετημένη και ταυτόχρονα κυρίαρχη. Το έθνος είναι δημιούργημα της νεότερης εποχής, εξαιτίας της παρακμής προηγούμενων αντιλήψεων και οργανωτικών πρακτικών, όσον αφορά στον συλλογικό βίο¹²⁸. Βασικές αρχές του εθνικισμού είναι η μοναδικότητα και η ιδιαιτερότητα του, συμφωνά με τον Anderson, ενώ δεν παραλείπει να επικεντρώσει την θεωρία του στις πολιτισμικές συνιστώσες που σχετίζονται κατά τη γνώμη του με το εθνικιστικό φαινόμενο, καθώς και στην πολιτική οργάνωση του έθνους¹²⁹.

Όσον αφορά στις θέσεις του Kedourie, γι' αυτόν ο εθνικισμός δεν αποτελεί ένα άναρθρο και δυνατό συναίσθημα, το οποίο υπάρχει πάντα και για πάντα, αλλά μία θεωρία, ένα σύνολο από διασυμπλεκόμενες ιδέες για το άτομο, την κοινωνία και την πολιτική. Υποστηρίζει ότι πρόκειται για ένα ιδεολογικό πολιτικό κίνημα, ενώ δεν μπορεί να αποφανθεί εκ των προτέρων για την εξάπλωση του εθνικιστικού φαινομένου στην κοινωνία και την ανάδειξη του σε πολιτική δύναμη¹³⁰.

Ο εθνικισμός πέρα των προαναφερόμενων θέσεων κατανοείται από κάποιους επιστήμονες ως «ορθολογική επιλογή». Κύριος εκπρόσωπος της θέσης αυτής θεωρείται ο M. Hechter, σύμφωνα με τον οποίο, ο εθνικισμός εντάσσεται στο πλαίσιο των ορθολογικών επιλογών¹³¹, που ενέχουν το στοιχείο του ωφελιμισμού, εφόσον το άτομο αυτοπροσδιορίζεται εθνικά, με βάση τις ιστορικές δεσμευμένες επιλογές που

¹²⁵Ernest Gellner, *Nationalism* (London: Phoenix, 1998), 28-30.

¹²⁶Gellner, *Έθνη και Εθνικισμός*, 48-55.

¹²⁷Η έννοια της φαντασιακής κοινότητας γίνεται αντιληπτή με βάση τη θέση του Anderson, ότι κανένα μέλος ενός έθνους, ακόμη και του πιο μικρού, δεν θα μπορέσει να γνωρίσει την πλειοψηφία των άλλων μελών του, ούτε καν θα τα συναντήσει ή θα ακούσει γι' αυτά, ωστόσο θα έχει την αίσθηση του «συνανήκειν» σε μία ομάδα η οποία χαρακτηρίζεται από το αίσθημα του «κοινού». Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοιχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, 26; Νικόλαος Ιντζεσίλογλου, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας* (Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2006), 75; Αντώνης Λιάκος, *Πως Στοιχάστηκαν το Έθνος Αυτοί που Ήθελαν να Αλλάξουν τον Κόσμο* (Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις, 2005), 87.

¹²⁸Özkanlı, *Θεωρίες Περί Εθνικισμού. Μία Κριτική Προσέγγιση*, 187-188.

¹²⁹Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοιχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, 26-28.

¹³⁰Kedourie, *Ο Εθνικισμός*, 137.

¹³¹Ian Craib, *Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία. Από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας*, μτφρ. και επίμ. Παντελής Λέκκας (Αθήνα: Τόπος, 1998), 74.

συνάδουν προς το συμφέρον¹³² του έθνους, αποβλέποντας στην ευημερία και την ασφάλεια της ταυτότητας. Το επιχείρημα της ορθολογικής διάστασης του εθνικισμού πηγάζει από την αντίληψη, ότι πρόκειται για ένα κίνημα που χαρακτηρίζεται από συλλογικότητα δράσης¹³³, όπου επιδιώκεται η ταύτιση των εθνικών και των κρατικών ορίων, η οποία γίνεται στο πλαίσιο πολιτικών διαδικασιών μίας πολιτιστικά ξεχωριστής συλλογικότητας, που αποβλέπει στην αυτοδιάθεση. Η θεωρία της ορθολογικής επιλογής, πραγματώνεται στην αντίληψη ότι το άτομο σκέπτεται ορθολογικά, γιατί εφόσον εντάσσεται σε ένα κοινωνικό σύστημα, υποχρεούται να αναγνωρίσει ότι μέσω των ορθολογικών επιλογών, το σύστημα μπορεί να τίθεται σε λειτουργία και να αναπαράγεται.

Ανεξαρτήτως από τις προαναφερόμενες διαφοροποιήσεις στις θέσεις των Νεωτεριστών όσον αφορά στον εθνικισμό, όλοι τους φαίνεται να μοιράζονται μία κοινή κονστρουκτιβιστική άποψη σύμφωνα με την οποία, το έθνος είναι κατασκεύασμα μίας περίπλοκης διαδικασίας, συνέπεια της νεωτερικότητας¹³⁴. Παρά την ποικιλομορφία των νεωτεριστικών θέσεων, πρέπει επίσης να αναγνωριστεί, ότι η συγκεκριμένη σχολή περί εθνικισμού, πρεσβεύει μία από τις σημαντικότερες ιδεολογίες, αν όχι τη σημαντικότερη, κυρίως από άποψη αποδοχής, επίδρασης και κινητοποίησης¹³⁵. Ωστόσο το μεγαλύτερο μειονέκτημα των Νεωτεριστών, είναι ότι αδυνατούν να εξηγήσουν πειστικά, την με «επιδημική» μορφή, διάδοση του έθνους, καθώς επίσης και την πυρετώδη διάδοση που εξακολουθεί να έχει το εθνικιστικό φαινόμενο σε ευρύτερες πληθυσμιακές ομάδες, ανεξαρτήτως γεωγραφικών και πολιτιστικών καταβολών¹³⁶.

Δίπλα στο παραπάνω κυρίαρχο θεωρητικό πλαίσιο περί εθνικισμού, αξίζει επίσης να αναφερθούν και κάποιες άλλες επιστημονικές προσεγγίσεις, ώστε να σχηματιστεί μία συνολική εικόνα για την ευρύτητα των απόψεων που έχουν διαμορφωθεί ως προς το συγκεκριμένο φαινόμενο.

¹³²Νίκος Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 63.

¹³³Craig, *Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία. Από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας*, 481.

¹³⁴Καιρίδης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές Συγκρούσεις & Διεθνείς Σχέσεις, Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, 51-52.

¹³⁵Λέκκας, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία: Πέντε Υποθέσεις Εργασίας στην Ιστορική Κοινωνιολογία*, 2-3.

¹³⁶Ο Χατζόπουλος εξαιρεί από το παραπάνω μειονέκτημα την προσέγγιση του Anderson. Χατζόπουλος, «Έθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», 114.

Η πρώτη προσέγγιση αφορά τους Παλαϊστές, οι οποίοι συμφωνούν με τους Αρχεγονιστές ως προς την άποψη, ότι το έθνος προηγείται του εθνικισμού. Θεωρούν δηλαδή ότι ο εθνικισμός είναι μία νεότερη ιδεολογία, με το έθνος να προϋπάρχει αυτής, όμως δεν αντιλαμβάνονται το τελευταίο, ως μία αρχέγονη και φυσική οντότητα, αλλά ως ένα παλαιότατο ιστορικό μόρφωμα, που υπάρχει σε διάφορες περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας. Ωστόσο και η σχολή των Παλαϊστών ανέπτυξε ειδικότερες τάσεις, διαμορφώνοντας δύο διαφορετικές προσεγγιστικές εκδοχές, όσον αφορά στον εθνικισμό. Η πρώτη εκδοχή με κύριους εκπροσώπους τους A. Hastings και L. Greenfeld υποστηρίζει το στοιχείο της συνέχειας (continious perennialism), υπερθεματίζοντας της άποψης ότι κάποια έθνη έχουν μία συνεχή, μακρά και αδιατάραχτη ιστορική πορεία, η οποία έχει σαν αφετηρία την περίοδο της Αρχαιότητας ή πιο συχνά εκείνη του Μεσαίωνα¹³⁷. Η δεύτερη εκδοχή με κύριο εκπρόσωπο τον J. Armstrong, προβάλλει το στοιχείο της επαναληπτικότητας (recurrent perennialism), αναφέροντας ότι το έθνος είναι ένα αναδυόμενο φαινόμενο¹³⁸ που εξαλείφεται και επανεντοπίζεται σε διαφορετικό τόπο και χρόνο. Τόσο η πρώτη, όσο και η δεύτερη εκδοχή, εστιάζουν στην ύπαρξη προϋπάρχοντων εθνοτικών δεσμών, οι οποίοι είναι αποτέλεσμα της ύπαρξης κοινών μύθων όσον αφορά στην καταγωγή, στους συμβολικούς επικοινωνιακούς κώδικες κτλ. . Τα προαναφερόμενα στοιχεία πιστεύεται ότι λειτουργούν συνδυαστικά μεταξύ των ατόμων, δημιουργώντας το αίσθημα του «συνανήκειν» σε επίπεδο προνεωτερικών κοινοτήτων, μέσα από την εξέλιξη του ιστορικού χρόνου.

Οι παραπάνω απόψεις λειτουργούν βοηθητικά για τον εμπλουτισμό των απόψεων του πεδίου του εθνικισμού μέσω της ανάδειξης «συνεχειών, τομών και επαναληπτικών σχημάτων», στοιχεία που δεν τονίζονται από άλλες σχολές. Ωστόσο παρουσιάζουν σημαντική αδυναμία, αφού δεν μπορούν να εξηγήσουν πειστικά την ύπαρξη της εθνικής συνείδησης σε εποχές και κοινωνίες που η απρόσκοπτη επικοινωνία, η μαζική εκπαίδευση, η ομογενοποιημένη κουλτούρα, η ύπαρξη κοινών

¹³⁷Adrian Hastings, *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion, and Nationalism* (Cambridge: University Press, 1997); Liah Greenfeld, *Nationalism: Five Roads to Modernity* (Cambridge: Harvard University Press, 1992).

¹³⁸John Armstrong, *Nations Before Nationalism* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1982).

πολιτικών δικαιωμάτων και κοινών αναπαραστάσεων του συλλογικού «εμείς», δεν είναι γνωστές¹³⁹.

Μία ακόμη σχολή που συμπληρώνει το παζλ των προσπαθειών προσέγγισης του εθνικισμού είναι αυτή του Εθνοσυμβολισμού, με κύριο εκπρόσωπο τον A. Smith. Στην ουσία αυτή η σχολή επιδιώκει να συνδέσει τις απόψεις των προαναφερόμενων σχολών, συμφωνώντας με τους Νεωτεριστές ως προς τον ρόλο της νεωτερικότητας στη δημιουργία των εθνών και του εθνικισμού, ωστόσο διαφωνεί μαζί τους, ως προς τις απόψεις τους για τον τρόπο δημιουργίας του έθνους. Ο Smith υποστηρίζει ότι ο εθνικισμός δημιούργησε το έθνος, αλλά όχι από μηδενική βάση¹⁴⁰, αφού θεωρεί ότι υπάρχουν τμήματα από μνήμες, μύθους, σύμβολα, αξίες και παραδόσεις, οι οποίες αποτελούν κτήμα ενός δεδομένου πληθυσμού που μεταβαίνει στη φάση της νεωτερικότητας. Τα στοιχεία αυτά συνθέτουν στην ιδανικότερη περίπτωση μία προεθνική μορφή συλλογικής αυτοσυνειδησίας, μία εθνοτική ταυτότητα (ethnic identity) που μετατρέπει τον πληθυσμό σε μία προνεωτερική εθνοτική κοινότητα (ethnie)¹⁴¹. Εντός της νεωτερικής εποχής, ο εθνικισμός θα μεταβάλλει την εθνοτική κοινότητα σε εθνική, ωστόσο κατά πόσο θα είναι βιώσιμη αυτή η νέα αλλαγή, θα εξαρτηθεί από τον βαθμό που η νέα εθνική ταυτότητα θα μπορέσει να είναι αρκετά πειστική, συσπειρωτική και παρακινητική για τα μέλη της καινούργιας εθνικής κοινότητας. Η παραπάνω προσπάθεια, αναλαμβάνεται από τους διανοούμενους, οι οποίοι μέσα από δοκιμές και διορθώσεις επιδιώκουν να παρερμηνεύσουν προσεκτικά το απόθεμα όσον αφορά στις μνήμες, στα σύμβολα, στις αξίες, στις παραδόσεις, διασταυρώνοντας αυτά τα στοιχεία έντεχνα με νεωτερικούς στόχους, όπως για παράδειγμα την έννοια της ανεξαρτησίας, της προόδου, της δημοκρατίας κτλ.. Στην ουσία κατά τους Εθνοσυμβολιστές, η εθνική ταυτότητα αποτελεί ένα μείγμα στοιχείων που ανήκουν στην προνεωτερική και νεωτερική εποχή, με αποτέλεσμα να μην μπορεί

¹³⁹Χατζόπουλος, «Έθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», 115-116.

¹⁴⁰Ο Smith επιχειρηματολογεί επισημαίνοντας ότι η ρίζα των σύγχρονων κοινωνιών βρίσκεται στις παραδοσιακές κοινωνίες, αφού οι πολιτικές κουλτούρες των εθνών δανείστηκαν στοιχεία από την προνεωτερική εποχή. Οι σύγχρονες κοινωνίες επομένως επηρεάζονται από τα παραδοσιακά στοιχεία και αναπτύσσονται σε εθνικό επίπεδο. Αναγνωρίζει ότι η τεχνολογική και η πολιτική βάση των σύγχρονων κοινωνιών είναι απαραίτητες, επισημαίνοντας ειδικότερα για τις πολιτικές ιδεολογίες ότι αυτές απέκτησαν μεγαλύτερη σπουδαιότητα μετά την επαναστατική περίοδο, επειδή η πολιτική αντικατέστησε σε σημαντικό βαθμό τον ρόλο που είχε η θρησκεία στις παραδοσιακές κοινωνίες. Anthony Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, μτφρ. Εύα Πέππα (Αθήνα: Οδυσσέας, 2000), 69.

¹⁴¹Anthony Smith, *The Ethnic Origins of Nations* (Oxford: Blackwell, 1988).

να θεωρηθεί ούτε εντελώς νεωτερική έννοια, αλλά ούτε και εντελώς εκ των υστέρων επινόημα.

Η σχολή του Εθνοσυμβολισμού επικεντρώνεται στη μακρά διάρκεια των προϋπάρχουσων συλλογικών ταυτίσεων, στα μυθικά και εξωλογικά στοιχεία του λόγου του εθνικισμού, καθώς και στην ύπαρξη μίας αμφίδρομης σχέσης σε επίπεδο ιδεών, ανάμεσα στους διανοούμενους και στα κατώτερα στρώματα. Επιπλέον οι υποστηρικτές της συγκεκριμένης σχολής προσπαθούν να φανερώσουν τη διαπλοκή που υπάρχει μεταξύ του πολιτικού χαρακτήρα των εθνικιστικών προσταγμάτων και των πολιτισμικών ροπών όσον αφορά στις προεθνικές εθνοτικές παραδόσεις, επιδιώκοντας παράλληλα να διαφωτίσουν για τον περιορισμό που δημιουργούν οι τελευταίες, στην κατασκευαστική δυνατότητα των ελίτ¹⁴². Στα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης σχολής πρέπει να αναφερθεί η προσπάθεια σύνδεσης στοιχείων από τις άλλες σχολές προσέγγισης του εθνικισμού και στα μειονεκτήματά της, η υποτίμηση των απόψεων των Παλαιϊστών, όσον αφορά στο αίσθημα της αυτογνωσίας των προεθνικών κοινοτήτων, όπως επίσης και της ύπαρξης του ρευστού και πολλαπλού χαρακτήρα που έχουν οι ατομικές και συλλογικές ταυτίσεις στον παραδοσιακό κόσμο¹⁴³.

Η τελευταία και πιο πρόσφατη σχολή που προσέγγισε το εθνικιστικό φαινόμενο είναι αυτή των Μετανεωτεριστών. Τα μέλη αυτής της σχολής συνδέονται με χαλαρότερους δεσμούς ως προς τις θέσεις τους σε σχέση με τις προαναφερόμενες σχολές, ωστόσο όλοι διακρίνονται από συνέπεια στο αίτημα τους για υπέρβαση των κλασικών ερμηνευτικών σχημάτων, περί έθνους και εθνικισμού¹⁴⁴.

Σε αυτή τη σχολή εντάσσονται οι φεμινιστικές προσεγγίσεις, με κύριες εκπροσώπους τη N. Yuval - Davis και τη D. Kandiyoti, οι οποίες εστιάζουν στον ρόλο που διαδραματίζουν οι γυναίκες στον εθνικιστικό λόγο. Προάγοντας τις συνυποδηλώσεις σε ιδεολογικό επίπεδο, διευρύνουν τις αναπαραστάσεις που αφορούν την έννοια της εθνικής συλλογικότητας στηριγμένες στο φύλο και εξετάζουν τον ρόλο που διαδραματίζει η σεξουαλική βία σε περίοδο εθνικών συγκρούσεων τόσο από

¹⁴²Χατζόπουλος, «Εθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», 117; John Hutchinson, *The Dynamics of Cultural Nationalism: The Gaelic Revival and the Creation of Irish Nation State* (London: Allen & Unwin, 1987).

¹⁴³Χατζόπουλος, «Εθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», 118.

¹⁴⁴*Ibid.*, 118.

άποψη συμβολική, όσο και υλική¹⁴⁵. Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται και όσες μελέτες εξετάζουν πως η «ταυτοτική αντιαφήγηση», η οποία συνήθως υιοθετείται από εθνικά περιθωριοποιημένες ομάδες (μειονότητες, μετανάστες κτλ.), κλονίζει την κυρίαρχη εθνική ταυτότητα ως προς την ομοιογένεια της, αποκαλύπτοντας εν τέλει ότι ο χαρακτήρας της είναι κατακερματισμένος και υβριδικός¹⁴⁶. Επίσης περιλαμβάνονται όσες μελέτες διερευνούν πώς στο πλαίσιο της ασυνείδητης καθημερινότητας, οι εθνικιστικές ιδέες και αξίες, μπορούν να αυτοαναπαραχθούν¹⁴⁷.

Οι Μεταμοντερνιστές εξετάζουν κυρίως σύγχρονα προβλήματα, τα οποία συνήθως παραλείπονται από τις κλασικές αναλύσεις, συμβάλλοντας σημαντικά προς τον εμπλουτισμό του πεδίου του εθνικισμού. Ωστόσο το σημαντικό τους μειονέκτημα είναι ότι δεν μπορούν να προσφέρουν μία συνεκτική ερμηνεία σε ερωτήματα που αφορούν το «πώς», το «πότε» και το «γιατί» τόσο του έθνους, όσο και του εθνικισμού, αναλύοντας τις έννοιες αυτές αποσπασματικά, χωρίς να δημιουργούν μία ολοκληρωμένη θεώρηση, που να βοηθά στην ουσιαστική κατανόηση τους¹⁴⁸.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα προαναφερόμενα μπορεί να λεχθεί, ότι ο εθνικισμός νοείται στο πλαίσιο ύπαρξης μίας θεωρίας - ιδεολογίας, όπου τα άτομα διαχωρίζονται σε έθνη, τα οποία διακατέχονται από κάποια κοινά γνωρίσματα, όπως είναι η γλώσσα, η παράδοση, η ιστορία, η θρησκεία, η κουλτούρα, η ύπαρξη εδαφικής - εθνικής υπόστασης και η επιδίωξη της πολιτικής αυτοδιάθεσης¹⁴⁹. Κατά συνέπεια, η αντίληψη περί εθνικισμού συνίσταται στην ύπαρξη της συνείδησης όσον αφορά στην μοναδικότητα ή στην ιδιαιτερότητα μίας ομάδας ατόμων, ειδικότερα σε σχέση με την εθνοτική, γλωσσική ή θρησκευτική τους ομοιογένεια, στην έμφαση μεταξύ των μελών

¹⁴⁵Deniz Kandiyoti, επιμ., «Gender and Nationalism», *Nations and Nationalism* 6, no. 4 (2000): 491-494.

¹⁴⁶Partha Chatterjee, *The Nation and its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories* (Princeton: Princeton University Press, 1993).

¹⁴⁷Michael Billig, *Banal Nationalism* (London: Sage, 1995).

¹⁴⁸Χατζόπουλος, «Έθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», 119.

¹⁴⁹Βλ. για τον ρόλο της γλώσσας, Παντελής Λέκκας, *Το Παιχνίδι με το Χρόνο: Εθνικισμός και Νεοτερικότητα* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001), 114-123; Νικόλας Βερνίκος & Σοφία Δασκαλοπούλου, *Πολυπολιτισμικότητα: Οι Διαστάσεις της Πολιτισμικής Ταυτότητας* (Αθήνα: Κριτική, 2002), 122; Χατζηκωνσταντίνου, Μπαξεβάνης & Σαρηγιαννίδης, *Θεωρητικές Αφετηρίες στις Διεθνείς Σχέσεις*, 23; Μιχαήλ, *Έθνος Εθνικισμός και Εθνική Συνείδηση: Μία Ανθρωπολογική Προσέγγιση*, 26; Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 126.

της στις κοινές κοινωνικοπολιτισμικές συμπεριφορές, στις ιστορικές μνήμες¹⁵⁰ και στην αίσθηση της κοινής αποστολής¹⁵¹.

Μέσω της εθνικιστικής ιδεολογίας, η οποία είναι δημιούργημα της νεωτερικότητας, οι διάφορες ομάδες ατόμων όπως είναι οι διανοούμενοι, τα κοινωνικά κινήματα ή οι πολιτικές ενώσεις, επιδιώκουν τη δημιουργία συλλογικής και ατομικής ταυτότητας, εντός μίας ορισμένης γεωγραφικής επικράτειας, που συγκροτείται από το «άδαιο σημαίνον έθνος», δίδοντας του ταυτοχρόνως νόημα¹⁵². Η εθνικιστική ιδεολογία αν και στηρίζεται σε πολιτικό και εθνοτικό υπόβαθρο, χρησιμοποιεί επιλεκτικά προϋπάρχοντα πολιτισμικά στοιχεία (γλώσσα, θρησκεία, πολιτισμό κτλ.), ώστε να μπορεί να μετασχηματίζεται, διαδικασία που θεωρείται ως αναγκαία προϋπόθεση για να προσαρμόζεται στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον¹⁵³. Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα προαναφέρθηκαν περί ιστορικότητας του φαινομένου του εθνικισμού και περί αναγκαιότητας των εθνών να δημιουργήσουν κοινή μνήμη¹⁵⁴, ιστορία και προέλευση στη βάση εθνικιστικής ιδεολογίας, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές τους υποθέσεις¹⁵⁵, θα θιγεί αναλυτικότερα σε αυτό το μέρος της διδακτορικής διατριβής το ζήτημα της εθνικιστικής ιδεολογίας.

Επιδιώκοντας να σχηματιστεί αρχικά μία γενικότερη θεώρηση όσον αφορά στις βασικές αρχές από τις οποίες εμφορείται η εθνικιστική ιδεολογία, πρέπει να αναφερθεί ότι κατά αυτή, η ανθρωπότητα διαιρείται σε ομάδες, οι οποίες αποκαλούνται «έθνη» κατά τρόπο φυσικό, δεδομένο ή αυτονόητο, λόγω των εγγενών χαρακτηριστικών που έχουν. Τα άτομα του ίδιου έθνους όντας συναισθηματικά συνδεδεμένα με αυτό, αναπτύσσουν μεταξύ τους δεσμούς ταύτισης και αλληλεγγύης, με την εθνική ταυτότητα να υπερέχει, έναντι οποιασδήποτε άλλης ταυτότητας (ατομική, συλλογική), την οποία καταφέρνει να υποτάξει. Κάθε άτομο που ανήκει στο έθνος σύμφωνα με την εκάστοτε εθνικιστική ιδεολογία, πρέπει να αφοσιώνεται σε

¹⁵⁰Για τη μνήμη βλ. Άννα Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2005).

¹⁵¹Harry Anastasiou, *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict and the Quest for Peace in Cyprus* (Syracuse, NY: Syracuse University Press, 2008), 3.

¹⁵²Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 56; Δεμερτζής, «Ο Εθνικισμός ως Ιδεολογία», 67.

¹⁵³Gellner, *Εθνη και Εθνικισμός*, 106.

¹⁵⁴Η μνήμη αποτελεί καίριο συστατικό της δόμησης του έθνους και κατ' επέκταση της εθνικιστικής ιδεολογίας. Μέσω της μνήμης, της αμνησίας ή της νομιζόμενης μνήμης, καθορίζεται το παρελθόν, το παρόν και οι επιλογές του μέλλοντος των ατόμων. Steven Grosby, *Εθνικισμός*, μτφρ. Μάριος Χατζόπουλος & Μαρία Λαΐου (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2006), 8.

¹⁵⁵Gellner, *Εθνη και Εθνικισμός*, 105.

αυτό και να το αναγνωρίζει ως πηγή υπερηφάνειας. Η αξίωση κάθε έθνους πραγματώνεται στο πλαίσιο της αυτοδιάθεσης, εάν δεν την έχει ήδη, η οποία οφείλει να εκφράζεται μέσω της πολιτικής κυριαρχίας. Ολοκληρώνοντας την αδρομερή αποτύπωση του γενικού πλαισίου της εθνικιστικής ιδεολογίας, θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφερόταν ότι εντός αυτής, το έθνος «αυτοκαθορίζεται» και «αυτοκατανοείται», σε συνάφεια με τις χρονικές¹⁵⁶ και τις χωρικές διαστάσεις, μέσα από αναφορές στην καταγωγή, στην ιστορία, όπως επίσης και σε κάποια συγκεκριμένη γεωγραφική επικράτεια. Ο αυτοπροσδιορισμός αυτός αποκτά αφηγηματικό χαρακτήρα συνιστώντας την εθνική αφήγηση, την εθνική / εθνικιστική ιστορία¹⁵⁷.

Η συνοχή και η αλληλοσυμπλήρωση των διαφορετικών πτυχών της εθνικιστικής ιδεολογίας, είναι συνέπεια της εθνικής / εθνικιστικής ιστορίας¹⁵⁸, η οποία έχει τη δυνατότητα ενοποίησης του ιστορικού χρόνου, προσφέροντας στο έθνος τόσο το ένδοξο - ηρωικό παρελθόν, το ιστορικό πεπρωμένο¹⁵⁹ του μελλοντικά, αλλά και το ιστορικό καθήκον ή χρέος¹⁶⁰ του, που συνδέει παρόν και μέλλον. Η εθνική / εθνικιστική ιστορία διακατεχόμενη από «επιλεκτικότητα» συγκεντρώνει εκείνα τα ιστορικά γεγονότα, μέσα από πηγές και τεκμήρια, που της επιτρέπουν την αναδιάταξη, ανασημασιοδότηση, ενοποίηση, ιεράρχηση και εν τέλει τη συγκρότηση, μίας ενιαίας αφήγησης, όσον αφορά στην καταγωγή και στην πορεία του κάθε έθνους στον χρόνο, εξαλείφοντας τα οποιαδήποτε κενά και αναδεικνύοντας παράλληλα κάθε ηρωικό ή τραυματικό γεγονός. Με αυτό τον τρόπο η εθνική / εθνικιστική ιστορία κάθε έθνους

¹⁵⁶Η παραπάνω κατασκευή δεν θα μπορούσε ωστόσο να επιτευχθεί εάν δεν είχε πραγματοποιηθεί η αλλαγή όσον αφορά στη χρονική αντίληψη και στη μετάβαση από την παραδοσιακή, στη νεωτερική κοινωνία. Η χρονική διάσταση του έθνους διαρρηγνύεται από τη χωρική και ο χρόνος δεν έχει πλέον τοπικό, κυκλικό και συγκεκριμένο χαρακτήρα, αλλά μέσα από τη διαδικασία της ομογενοποίησης μετατρέπεται σε συνεχή, γραμμικό και αφηρημένο. Ο χρόνος συμπληρώνεται από την εθνικιστική ιδεολογία, η οποία καταφέρει να τον μυθοποιήσει, μέσω της τοποθέτησης ενός έθνους, το οποίο είναι ακινητοποιημένο και «α-ιστορικό», αδιάστατο, άχρονο και αμετάβλητο, ως να ήταν «ανέκαθεν παρόν και σαν να επιστρέφει αιωνίως». Σωτήρης Βανδώρος, *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες* (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015), 115-116; Λέκκας, *Το Παιχνίδι με το Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 53; Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 90-94; Ηλίας Ιωακείμογλου, «Η Λατρεία της Σημαίας ως Εκτόνωση της Εσωτερικής Έντασης», στο *Για τη Σημαία και το Έθνος*, επίμ. Σώτη Τριανταφύλλου και Ηλίας Ιωακείμογλου (Αθήνα: Μελάρι, 2007), 59.

¹⁵⁷Βανδώρος, *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες*, 115-116.

¹⁵⁸Η εθνική ιστορία αποτελεί ένα ιδιαίτερο ιστοριογραφικό είδος, όπως επίσης και μία ιδιαίτερη διάσταση του υποστασιοποιημένου αφηγήματος, λειτουργώντας ενοποιητικά για το έθνος, παρά τις όποιες αλλαγές που βιώνει. Μάκης Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα* (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2011), 136.

¹⁵⁹Βασίλης Ραΐσης, «Η Φαντασιακή Σύγκρουση του Εθνικισμού», στο *Ορθοδοξία, Έθνος και Ιδεολογία*, επίμ. Σχολή Μωραΐτη (Αθήνα: Σχολή Μωραΐτη, 2007), 31.

¹⁶⁰Λέκκας, *Το Παιχνίδι με το Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 50.

τοποθετεί στον ιστορικό της πίνακα τους δικούς της ήρωες¹⁶¹, μάρτυρες και εχθρούς, ζωγραφίζοντας τις εθνικές συμφορές και νίκες και δημιουργώντας έναν καμβά πάνω στον οποίο κάθε γεγονός ενέχει θέση εθνικής σημασίας και αξίας¹⁶².

Μέσω αυτής της επιλεκτικής χρήσης της ιστορίας, κάθε εθνική κοινότητα δημιουργεί μία «συμφέρουσα ιστορία», η οποία είναι πλέον η νέα της πραγματικότητα, εκφράζοντας την ανωτερότητα της, έναντι των υπολοίπων¹⁶³. Το κάθε έθνος έχει μόνο ήρωες που υπερασπίζονται τα εδάφη που του ανήκουν αιώνια, σε αντίθεση με τα άλλα έθνη, τα οποία έχουν μόνο «φονιάδες» στοχεύοντας στην εξόντωση του¹⁶⁴. Η εθνικιστική ιδεολογία συλλέγει και αποθηκεύει τον πόνο¹⁶⁵ στη συλλογική μνήμη¹⁶⁶ των λαών, με συνέπεια να θεωρείται αδύνατη η πιθανότητα να ξεχάσουν και αδιανόητο να συγχωρήσουν¹⁶⁷.

Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι ο εθνικός μύθος¹⁶⁸ που είναι προϊόν της προαναφερόμενης διαδικασίας, εξακολουθεί να διατηρείται όσο εξυπηρετεί την ιδεολογική λειτουργία του¹⁶⁹ και όσο μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς για το

¹⁶¹Μέσα από τη δημιουργία ενός ηρωικού και ένδοξου παρελθόντος, κάθε άτομο που αποτελεί μέλος του έθνους, μαθαίνει να αγαπά τον εαυτό του. Κατά συνέπεια το έθνος παίρνει τη θέση της θρησκείας και γίνεται μία κοσμική θρησκεία, η οποία είναι ταυτοχρόνως αφαιρετική, αλλά και πανίσχυρη, αφού καταφέρνει να επιλέξει τα πάντα. Niyazi Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 107.

¹⁶²Βανδώρος, *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες*, 115-116.

¹⁶³Niyazi Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους* (Λευκωσία: Ι.Γ.Κασουλίδης & Υιός, 1993), 54.

¹⁶⁴*Ibid.*, 64.

¹⁶⁵Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη του Volkan για τον πόνο, ο οποίος υποστηρίζει ότι όπως οι επιλεγμένες δόξες, χρησιμοποιούνται για την ενθάρρυνση της ταυτότητας της ομάδας, έτσι και τα επιλεγμένα τραύματα, που αφορούν συλλογικές αναμνήσεις του παρελθόντος, περιστατικά που ανάγκασαν τα μέλη ενός έθνους να βιώνουν κοινές απώλειες, συναισθήματα και ανικανότητα, αποθηκεύονται προσεκτικά και καλλιεργούνται, ώστε να χρησιμοποιηθούν μελλοντικά, να υποκινήσουν και να εμπνεύσουν τα μέλη τους έθνους σε συλλογική δράση. Οι επιλεγμένες δόξες και τα επιλεγμένα τραύματα βοηθούν στη δημιουργία μίας αίσθησης ομοιομορφίας και δίνουν τη δυνατότητα παραμόρφωσης της ιστορίας, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει τις αντιλήψεις των ατόμων. Vamik Volkan, *Blood Lines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1997), 47-50.

¹⁶⁶Στον αντίποδα της συλλογικής μνήμης έχει προκριθεί από τον Just Postwar η συλλογιστική λήθη, υποστηρίζοντας ότι η οικοδόμηση της Ευρώπης οφείλεται στη συλλογιστική αμνησία ή λήθη (collective forgetting). Χωρίς την τελευταία, η Ευρώπη δεν θα είχε οικοδομήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν θα είχε προχωρήσει στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης και δεν θα είχε θάψει τις πληγές των συγκρούσεων. Νίκος Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία* (Λευκωσία: Ιδιωτική, 2010), 65.

¹⁶⁷Anastasiou, *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict and the Quest for Peace in Cyprus*, 150.

¹⁶⁸Οι μύθοι σύμφωνα με τον Κιτρομηλίδη βοηθούν στη λειτουργία των κοινωνιών, αφού στην ουσία αφαιρούν, απλουστεύουν και απαλύνουν την αιχμηρότητα της κοινωνικής και ιστορικής εμπειρίας, ώστε να μπορεί να ευδοκιμήσει η κοινωνική συμβίωση. Πασχάλης Κιτρομηλίδης, «Σκέψεις για την Κοινωνική Αναγκαιότητα των Μύθων», στο *Μύθοι και Ιδεολογία στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επίμ. Ουρανία Καϊάφα (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 2007), 176.

¹⁶⁹Λέκκας, *Το Παιχνίδι με τον Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 142.

έθνος¹⁷⁰. Θεωρείται σημαντικός και αξιοποιήσιμος¹⁷¹, όταν επιβεβαιώνει ότι το έθνος στηρίζεται στη συνείδηση των θυσιών που έγιναν στο παρελθόν και στην προθυμία αυτές οι θυσίες να επαναληφθούν και στο μέλλον¹⁷², όπως επίσης και όταν λειτουργεί ενθαρρυντικά ως προς την ταυτότητα της ομάδας, σε περιόδους κρίσης¹⁷³.

2.2 Προσδιορίζοντας την Έννοια της Εθνικής Ταυτότητας

Η έννοια της ταυτότητας¹⁷⁴ είναι ένας όρος αρκετά δυσνόητος αλλά και αμφίσημος, με συνέπεια να μην μπορεί εύκολα να αποδοθεί ένας ξεκάθαρος ορισμός. Ταυτοχρόνως είναι μία έννοια αυτονόητη, αφού χωρίς ταυτότητα το άτομο δεν μπορεί να οργανώσει σε στοιχειώδη βάση τον ψυχισμό του, ενώ δεν υφίσταται κάποιας μορφής κοινωνικοποίηση. Το ζήτημα επομένως που τίθεται, δεν είναι αν το άτομο έχει ή δεν έχει ταυτότητα, αλλά το πόσα είδη ταυτότητας έχει, ποια είδη και πώς αυτά έχουν συγκροτηθεί¹⁷⁵.

Επιδιώκοντας αρχικά να προσδιοριστεί η έννοια της «ατομικής ταυτότητας» μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτή νοείται ως η εσωτερική και υποκειμενική συναίσθηση που έχει το άτομο για τον εαυτό του¹⁷⁶, όντας αποτέλεσμα των συνεχών ταυτίσεων και πιθανών ανατροπών αυτών των ταυτίσεων¹⁷⁷. Κατά συνέπεια, η ταυτότητα του ατόμου αν και δεν παραμένει απaráλλακτη¹⁷⁸ στην πορεία της ζωής του, ωστόσο του προσφέρει μία σταθερή και ανθεκτική αίσθηση στον χρόνο για τον εαυτό του, αφού το κάνει να θεωρήσει ότι οι καταστάσεις που το διαπερνούν, βοηθούν

¹⁷⁰Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 49.

¹⁷¹Gali Lewis & Ann Phoenix, «Race, Ethnicity and Identity», στο *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*, επιμ. Kath Woodward (London: Routledge, 2004), 115-149.

¹⁷²Bernard Crick, *In Defence of Politics* (Chicago: The University of Chicago Press, 1962), 77.

¹⁷³Volkan, *Blood Lines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*, 47.

¹⁷⁴Ιντζεσύλογλου, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας*, 22-23.

¹⁷⁵Κατά τη διαδικασία συγκρότησης της ταυτότητας συμμετέχει όλος ο ψυχικός κόσμος του ατόμου, η συνείδηση, το υποσυνείδητο, το ασυνείδητο, η φαντασιακή διάσταση, η «πραγματική» και η συμβολική. Δεμερτζής, «Ο Εθνικισμός ως Ιδεολογία», 79.

¹⁷⁶Νίκος Παπαδόπουλος, *Λεξικό της Ψυχολογίας. Εγκυκλοπαιδικό με Τετράγλωσση Ορολογία* (Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική, 2005), 814; Θάλεια Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», στο «Τι είν' η Πατρίδας Μας;». *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη - Θάλεια Δραγώνα (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1997), 72-105.

¹⁷⁷Δήμητρα Γκέφου - Μαδιανού, «Εννοιολογήσεις του Εαυτού και του "Άλλου": Ζητήματα Ταυτότητας στη Σύγχρονη Ανθρωπολογική Θεωρία», στο *Εαυτός και «Άλλος»: Εννοιολογήσεις, Ταυτότητες και Πρακτικές στην Ελλάδα και στην Κύπρο*, επίμ. Δήμητρα Γκέφου - Μαδιανού (Αθήνα: Gutenberg, 2006), 54.

¹⁷⁸Δήμητρα Γκέφου - Μαδιανού, *Πολιτισμός και Εθνογραφία. Από τον Εθνογραφικό Ρεαλισμό στην Πολιτισμική Κριτική* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999), 191-197.

στην ωρίμανση του. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της ατομικής ταυτότητας, είναι ότι για να υπάρξει, πρέπει να προβάλλει τη «διαφορετικότητα». Η τελευταία, αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της ατομικής ταυτότητας, αφού μόνο μέσα από τη διαφορετικότητα της ταυτότητας του άλλου, μπορούμε να ορίσουμε τη δική μας¹⁷⁹.

Επιπλέον χαρακτηριστικό γνώρισμα της ταυτότητας, είναι η πολλαπλότητα των ρόλων και των διαφορετικών διαστάσεων, οι οποίες σχετίζονται με τις ταυτίσεις ή τις μη ταυτίσεις που βιώνει το άτομο κατά την πορεία της ζωής του, όπως προαναφέρθηκε. Το παραπάνω χαρακτηριστικό συνδέεται επίσης με αυτό της κοινωνικής κατασκευής, αφού το άτομο συνδιαλέγεται άμεσα με το κοινωνικό περιβάλλον όπου δραστηριοποιείται. Το περιβάλλον αυτό καθώς και οι κοινωνικές, πολιτισμικές και οικονομικές διαστάσεις του, συμβάλλουν ώστε το άτομο κατά καιρούς να υιοθετεί ή να απορρίπτει κάποια είδη ταυτοτήτων¹⁸⁰.

Η έννοια της ταυτότητας λοιπόν, νοείται στο πλαίσιο της συνείδησης του ατόμου «ότι ανήκει στον εαυτό του», όσο και σε αυτό, ότι «ανήκει σε μία ομάδα», όπως για παράδειγμα είναι το έθνος. Συνεπώς, η έννοια της ταυτότητας σε ατομικό επίπεδο συνδέεται με το σύνολο των διαστάσεων του εαυτού του κάθε ατόμου, ενώ η κοινωνική ταυτότητα¹⁸¹ γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της ομαδικότητας, μέσω της υπαγωγής του ατόμου σε μία ή περισσότερες ομάδες¹⁸². Το χαρακτηριστικό της πολλαπλότητας δεν αποτελεί γνώρισμα μόνο της ατομικής, αλλά και της κοινωνικής ταυτότητας, αφού κάθε άτομο διαμορφώνει πολλές κοινωνικές ταυτότητες, διαμέσου των κοινωνικών δεσμών που αναπτύσσει με τα άλλα άτομα¹⁸³. Με τη συμμετοχή του σε κάθε ομάδα, το άτομο διαμορφώνει και αναδιαμορφώνει σε όλη την πορεία τη ζωή του τις κοινωνικές του ταυτότητες, μεταβάλλοντας το ιδεολογικό τους υπόβαθρο¹⁸⁴.

¹⁷⁹Κωνσταντίνος Βρύζας, *Παγκόσμια Επικοινωνία και Πολιτισμικές Ταυτότητες* (Αθήνα: Gutenberg, 1997), 170.

¹⁸⁰Marjanca Pergar Kušper & Simona Prosen, «Different Identities and Primary School Children», στο *Emerging Identities Among Young Children: European Issues*, επίμ. Papoulia - Tzelepi, Søren Hegstrup & Alistair Ross (England Staffordshire: Trentham Books Limited, 2005), 9-25.

¹⁸¹Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 76-77.

¹⁸²Θάλεια Δραγώνα, «Κοινωνικές Ταυτότητες / Ετερότητες», στο *Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες*, επίμ. Θάλεια Δραγώνα, Ελένη Σκούρτου & Άννα Φραγκουδάκη (Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2002), 1: 25-78; Βρύζας, *Παγκόσμια Επικοινωνία και Πολιτισμικές Ταυτότητες*, 172.

¹⁸³Παντελής Γεωργγιάννης, «Θεωρίες Ταυτότητας του Krappman και Erikson», *Νεοελληνική Παιδεία* 18, (1989): 106-107; Δημήτρης Τσαούσης, «Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Το Πρόβλημα της Νεοελληνικής Ταυτότητας», στο *Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Ιδεολογικοί και Βιομαρτυρικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επιμ. Δημήτρης Τσαούσης (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998), 17.

¹⁸⁴Stuart Hall, «Introduction: Who Needs Identity?», στο *Questions of Cultural Identity*, επίμ. Stuart Hall & Paul du Gay (London: Sage Publications, 1996), 1-17.

Από τα όσα προαναφέρθηκαν διαπιστώνεται, ότι η ταυτότητα αποτελεί τον κρίκο με τον οποίο συνδέεται η άποψη που έχει το άτομο για τον εαυτό του και αντίστοιχα, αυτή που έχουν οι άλλοι για αυτό, δηλαδή την ατομική και την κοινωνική διάσταση του. Η ταυτότητα εκτός από το στοιχείο της διαφοράς, χαρακτηρίζεται και από αυτό της ομοιότητας¹⁸⁵, η οποία προσδίδει ως ένα βαθμό στο άτομο τη δυνατότητα της συνειδητοποίησης, της δέσμευσης με ενεργητικό τρόπο και της ικανότητας της επιλογής, προάγοντας το στοιχείο της έντασης στο πλαίσιο των κοινωνικών δομών. Η ταυτότητα ως έννοια επομένως, διακρίνεται από μοναδικότητα, πολλαπλότητα, σταθερότητα, μεταβλητότητα¹⁸⁶, αλλά και εξέλιξη¹⁸⁷.

Η ταυτότητα εμπεριέχει τρεις διαστάσεις, την «προσωπική» που σχετίζεται με την ατομική διάσταση, τη «σχετιζόμενη» που αφορά στον τρόπο με τον οποίο οι άλλοι αντιλαμβάνονται το άτομο και τη «συλλογική» που πραγματώνεται στο πλαίσιο που το άτομο αποτελεί μέλος της ομάδας¹⁸⁸. Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι η έννοια της ταυτότητας, πέρα όλων των άλλων, συνδέεται και με ομάδες ατόμων, κάθε μία εκ των οποίων χαρακτηρίζεται από κάποια σταθερά γνωρίσματα¹⁸⁹.

Εστιάζοντας στην έννοια της συλλογικής ταυτότητας, αυτή χαρακτηρίζεται από το αίσθημα του «ανήκειν» που νιώθει το άτομο στα πλαίσια συμμετοχής του σε μία συγκεκριμένη ομάδα, πάντα με γνώμονα το στοιχείο της ομοιότητας του με τα μέλη της ομάδας αυτής και της διαφορετικότητας του με όσα άτομα βρίσκονται έξω από αυτή¹⁹⁰. Το άτομο ιεραρχεί και ταξινομεί τις συλλογικές του ταυτότητες, ανάλογα με τη σημασία που αποδίδει στην κάθε μία από αυτές. Και οι συλλογικές ταυτότητες, όπως και οι ατομικές, χαρακτηρίζονται από δυναμικότητα και μεταβλητότητα, διαπερνώντας μέσα από τάσεις ανανέωσης και αναπροσαρμογής¹⁹¹.

¹⁸⁵Fredrik Barth, *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference* (Oslo: Pensum Tjeneste, 1998), 70.

¹⁸⁶Liisa Malkki, «National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees», στο *Becoming National: A Reader*, επίμ. Geoff Eley & Ronald Grigor Suny (Νέα Υόρκη και Οξφόρδη: Oxford University Press, 1996), 435-455.

¹⁸⁷Kath Woodward, «Questions of Identity», στο *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*, επίμ. Kath Woodward (London: Routledge, 2004), 5-41.

¹⁸⁸Serena Chen, Karen Chen & Lindsay Shaw, «Self - Verification Motives at the Collective Level of Self - Identification», *Journal of Personality and Social Psychology* 86, no. 1 (2004): 77-94.

¹⁸⁹Παπαδόπουλος, *Λεξικό της Ψυχολογίας. Εγκυκλοπαιδικό με Τετράγλωσση Ορολογία*, 814.

¹⁹⁰Χατζικωνσταντίνου, Μπαξεβάνης & Σαρηγιαννίδης, *Θεωρητικές Αφετηρίες στις Διεθνείς Σχέσεις*, 25.

¹⁹¹Ο Butler αναφέρει ότι η ταυτότητα δεν είναι ποτέ πλήρως συγκροτημένη και συνεχώς βρίσκεται σε μία κατάσταση διαμόρφωσης. Judith Butler, *Bodies that Matter* (London: Routledge, 1993), 105.

Αρκετοί από τους επιστήμονες που ασχολούνται με το ζήτημα της ταυτότητας επισημαίνουν, ότι οι συλλογικές ταυτότητες εμπεριέχουν έντονα μία πολιτισμική διάσταση, μέσω της οποίας το άτομο ερμηνεύει τον εαυτό του, διαδικασία που επιτυγχάνεται από τη χρήση συμβόλων, με αποτέλεσμα η συλλογική ταυτότητα να γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της συμβολικής έκφρασης του ατόμου¹⁹² ως μέλος μιας ομάδας. Σύμφωνα με την πολιτισμική διάσταση της συλλογικής ταυτότητας, παράγοντες όπως για παράδειγμα η κοινή γλώσσα, οι κοινές παραδόσεις, η κοινή θρησκεία, τα κοινά ήθη και έθιμα¹⁹³, συμβάλλουν στη διαμόρφωση της, ωθώντας το άτομο να γίνει μέρος συγκεκριμένων ομάδων, αφού εντοπίζει σε αυτές την κοινότητα των χαρακτηριστικών του¹⁹⁴.

Επιδιώκοντας να αποδοθεί ένας ορισμός για την έννοια της συλλογικής ταυτότητας μπορεί να υποστηριχθεί ότι νοείται, ως ο τρόπος μέσω του οποίου μία συλλογικότητα αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και πως αντιστοίχως οι άλλοι την κατανοούν¹⁹⁵. Το έθνος αποτελεί μία μορφή συλλογικότητας, ιδωμένης στο πλαίσιο της συμβολικής κοινότητας, η οποία έχει τη δύναμη της παραγωγής της συλλογικής ταυτότητας, για τα άτομα που θεωρούν ότι εντάσσονται σε αυτό.

Σύμφωνα με την Αναστασίου¹⁹⁶, θεμελιώδες χαρακτηριστικό της εθνικιστικής ιδεολογίας, είναι η αποκάλυπτη ή συγκεκαλυμμένη απολυτοποίηση της ιδέας του έθνους, με την εθνική κοινότητα ταυτοχρόνως να νοείται ως μία ομοιογενή ομάδα ταυτότητας. Η έννοια της κοινής ταυτότητας περιγράφει τον τρόπο όπου χιλιάδες ή εκατομμύρια άτομα, οι περισσότεροι από τους οποίους δεν πρόκειται να συναντηθούν ποτέ στη ζωή τους, δεσμεύονται από μία έντονη αίσθηση ομοιομορφίας¹⁹⁷. Με τη δημιουργία των εθνών, η συλλογική ταυτότητα των εθνοτικών ομάδων επηρεασμένη

¹⁹²Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, «Πέρι της Πολιτισμικής Κατασκευής της Ταυτότητας», *Τοπικά Β'* 3, (1996): 204.

¹⁹³Bauman, «Soil, Blood and Identity», 678.

¹⁹⁴Richard Ashmore, Kay Deaux, & Tracy McLaughlin-Volpe, «An Organizing Framework for Collective Identity: An Articulation and Significance of Multidimensionality», *Psychological Bulletin* 130, no. 1 (2004): 80-114; Chen, Chen & Shaw, «Self - Verification Motives at the Collective Level of Self - Identification», 77-94.

¹⁹⁵Wil Arts & Loek Halman, «Identity: The Case of European Union», *Journal of Civic Society* 2, no. 3 (2006): 181.

¹⁹⁶Anastasiou, *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict and the Quest for Peace in Cyprus*, 19.

¹⁹⁷Volkan, *Blood Lines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*, 10.

από τις ανάγκες που επέτασσε ο εκσυγχρονισμός και οι νέες πολιτικές ιδεολογίες¹⁹⁸ που δημιουργήθηκαν, μετετράπηκε σε εθνική¹⁹⁹.

Προοδευτικά, πολιτισμικά στοιχεία που λειτουργούσαν ταυτοτικά σε συναισθηματικό επίπεδο ανάμεσα στα άτομα, όπως η θρησκεία, η γλώσσα, η φυλή, οι μύθοι²⁰⁰ και όλα τα γνωρίσματα τα οποία χαρακτηρίζονται ως διακριτικές πολιτισμικές ορίζουσες στα πλαίσια της νεωτερικότητας, μέσω της μνήμης²⁰¹ και της ιστορίας, ενοποιούνται και αποκτούν πολιτικό περίβλημα²⁰². Το τελευταίο αποτελεί πλέον τη νομιμοποιητική βάση, λειτουργώντας συγκολλητικά, ώστε να διατηρηθούν εντός του έθνους - κράτους, τα μέλη του, χαρακτηριστικό γνώρισμα των οποίων είναι η ετερογένεια²⁰³. Όλα τα προαναφερόμενα, σε συνδυασμό με την πολιτική, κοινωνική²⁰⁴ και οικονομική εξέλιξη των κρατών, βοήθησαν στη δημιουργία της «εθνικής ταυτότητας» που εμπεριέχει τη συλλογική ταυτότητα. Τα πολιτισμικά στοιχεία που μέχρι πρότινος αποτελούσαν τη βάση της συλλογικής ταυτότητας και καθόριζαν τον τρόπο που η ομάδα εκπροσωπεί, βλέπει ή επιθυμεί να βλέπει τον εαυτό της, αλλά και πως την κατανοούν όσοι βρίσκονται έξω από αυτή, δηλαδή οι άλλοι²⁰⁵,

¹⁹⁸Nicel Masarogullari, «Nationalism in Cyprus: The Effects of Institutionalization on Nationalist Mobilizations and Political Conflicts as Reflected in Turkish Cypriot Nationalism and Greek Cypriot Nationalism» (PhD thesis, Marshall University, 2011), 11.

¹⁹⁹Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 31.

²⁰⁰Οι μύθοι δεν είναι εντελώς επίπλαστοι, αφού διαθέτουν ερείσματα στη συλλογική κοινωνική εμπειρία, γνώρισμα το οποίο τους κρατά ζωντανούς και συνάμα τους επιτρέπει να είναι λειτουργικοί. Ωστόσο χαρακτηρίζονται από απλουστεύσεις και αφαιρέσεις, οι οποίες εξυπηρετούν την άμβλυνση των αντιθέσεων και των ανισοτήτων μεταξύ των ατόμων. Ειδικότερα οι μύθοι που αφορούν τα έθνη χαρακτηρίζονται από σημαντικά στοιχεία ενοποίησης, βρίσκονται σε μία συνεχή επεξεργασία συνθέσεων, δημιουργούν πάνθα ηρώων, τονίζοντας τις συνέχειες και τις επιβιώσεις, όσον αφορά στη συλλογική πορεία του κάθε λαού. Κιτρομηλίδης, «Σκέψεις για την Κοινωνική Αναγκαιότητα των Μύθων», 177.

²⁰¹Η μνήμη πέρα από φρουρός των αρχείων μας, είναι και κατασκευαστής μύθων. John Kotre, *White Gloves: How we Can Create Ourselves Through Memory* (New York: The Free Press, 1996), 18; Jeffrey Olick & Joyce Robbins, «Social Memory Studies: From “Collective Memory” to the Historical Sociology of Mnemonic Practices», *Annual Review of Sociology*, no. 24 (1998): 106; Ρίκα Μπενβενίστε & Θεόδωρος Παραδέλλης, επίμ., *Διαδρομές και Τόποι της Μνήμης: Ιστορικές και Ανθρωπολογικές Προσεγγίσεις* (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1999), 62.

²⁰²Λέκκας, *Το Παιχνίδι με τον Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 220; Lewis & Phoenix, «Race, Ethnicity and Identity», 115 – 149; Κοσμάς Ψυχοπαίδης, «Εθνικισμός, Εθνισμός και Δημοκρατία», στο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995), 61; Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 91.

²⁰³Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 49.

²⁰⁴Η κοινωνική αναδιάταξη αφορά κυρίως την ανάδυση της αστικής τάξης και τις αλλαγές που συμβαίνουν στο εσωτερικό της, οι οποίες είναι άμεσα συσχετισμένες με τις αλλαγές σε επίπεδο αγοράς. Βασιλίας Κρεμμύδας, «Η Έγερση των Εθνικισμών Υπακούει σε Κοινωνικούς Όρους», στο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995), 364-365.

²⁰⁵Arts & Halman, «Identity: The Case of European Union», 181.

μεταμορφώνονται²⁰⁶ σε πολιτικοποιημένα στοιχεία, λόγω της μετάβασης από την παράδοση στη νεωτερικότητα²⁰⁷. Επομένως, η συλλογική ταυτότητα υποβάλλεται στην κυριαρχία της εθνικής ταυτότητας, χωρίς όμως να αφήνει ανεπηρέαστη την τελευταία²⁰⁸.

Ωστόσο, πρέπει σε αυτό το σημείο να τονιστεί ότι τα πολιτισμικά γνωρίσματα που προαναφέρθηκαν και τα οποία αποτελούν βασικά στοιχεία προσδιορισμού της εθνικής ταυτότητας, συνδυάζονται και αναπαράγονται διαφορετικά στον χώρο και στον χρόνο, ανάλογα με τον εθνικισμό²⁰⁹ στον οποίο εντάσσονται και με τη φάση εξέλιξης της εθνικιστικής ιδεολογίας. Κάθε εθνικιστική ιδεολογία σε ξεχωριστή φάση της πορείας της, θα διαφοροποιήσει τον συνδυασμό των πολιτισμικών κριτηρίων της, αναλόγως με το περιβάλλον που δραστηριοποιείται και τις συνθήκες, που επιδιώκει να αντιδράσει²¹⁰. Αντίστοιχα, όπως συνέβη στην περίπτωση της Κύπρου, η εθνικιστική ιδεολογία μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά όσον αφορά στη διαφοροποίηση πολιτισμικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν την εθνική ταυτότητα²¹¹.

Όσα άτομα δεν εντάσσονται κατά την εθνικιστική ιδεολογία στη συγκεκριμένη εθνική ταυτότητα, δεν ανήκουν στο έθνος που αυτή εκπροσωπεί²¹². Η δογματική αλήθεια που έχει δημιουργηθεί μέσω της εθνικιστικής ιδεολογίας και αναπαρίσταται στο πλαίσιο της εθνικής ταυτότητας που αυτή έχει διαμορφώσει, απορρίπτει οποιαδήποτε αντίθετη οπτική, που θα μπορούσε να απειλήσει το οικοδόμημα που έχει δημιουργηθεί και τη διαίρεση του²¹³. Μόνο ότι πρεσβεύει η εθνική ταυτότητα

²⁰⁶Εφη Αβδελά, «Η Συγκρότηση της Εθνικής Ταυτότητας στο Ελληνικό Σχολείο. “Εμείς” και οι “Άλλοι”», στο «Τι είν’ η Πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη & Θάλεια Δραγώνα (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1997), 28.

²⁰⁷Masarogullari, «Nationalism in Cyprus: The Effects of Institutionalization on Nationalist Mobilizations and Political Conflicts as Reflected in Turkish Cypriot Nationalism and Greek Cypriot Nationalism», 24.

²⁰⁸Ο Smith αναφέρει ότι η εθνική ταυτότητα χαρακτηρίζεται από πολλές διαστάσεις, αφού αντλεί στοιχεία από άλλα ήδη ταυτοτήτων (θρησκευτικές, ταξικές, εθνοτικές κτλ.). Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να περιοριστεί σε ένα μόνο στοιχείο, ενώ μπορεί να επιβληθεί εύκολα και γρήγορα μέσω τεχνητών μέσων. Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 31.

²⁰⁹Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν ο ελληνοκυπριακός και τουρκοκυπριακός εθνικισμός.

²¹⁰Λέκκας, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία: Πέντε Υποθέσεις Εργασίας στην Ιστορική Κοινωνιολογία*, 141.

²¹¹John Hutchison, «Ethnicity and Modern Nations», *Ethnic and Racial Studies* 23, no.4 (2000): 651-669.

²¹²Eric Hobsbawm, *Εθνη και Εθνικισμός από το 1780 Μέχρι και Σήμερα: Πρόγραμμα, Μύθος, Πραγματικότητα* (Αθήνα: Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 1994), 168-169; Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 9.

²¹³Masarogullari, «Nationalism in Cyprus: The Effects of Institutionalization on Nationalist Mobilizations and Political Conflicts as Reflected in Turkish Cypriot Nationalism and Greek Cypriot Nationalism», 16.

«αγιοποιείται» και όποιος τολμήσει να την αμφισβητήσει γίνεται αυτομάτως εχθρός του έθνους²¹⁴.

Η κάθε εθνική ταυτότητα επομένως δηλώνει τη συλλογική έκφραση της υποκειμενικής ατομικής αίσθησης του ατόμου ότι ανήκει σε μία κοινωνικοπολιτική ομάδα, δηλαδή το έθνος - κράτος²¹⁵. Η εθνική ταυτότητα σύμφωνα με τον Smith²¹⁶ συνίσταται στην ύπαρξη πέντε κοινών γνωρισμάτων τα οποία είναι: α) το ιστορικό έδαφος ή η πατρίδα, β) ο κοινός μύθος και οι ιστορικές αναμνήσεις, γ) η κοινή μαζική κουλτούρα, δ) τα κοινά νόμιμα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις από όλα τα μέλη και ε) μια κοινή οικονομία²¹⁷ χαρακτηριζόμενη από την εδαφική κινητικότητα των μελών. Η ύπαρξη κοινών στοιχείων για την οικοδόμηση της εθνικής ταυτότητας δεν σημαίνει ωστόσο, ότι αυτή δεν μεταβάλλεται. Όπως και οι άλλες ταυτότητες, έτσι και αυτή, δεν εδραιώνεται άπαξ, αλλά αντιθέτως υπόκειται σε συνεχείς διεργασίες, με συνέπεια την αλλαγή και τη μετατόπιση της, ακόμη και σε μικρά χρονικά διαστήματα²¹⁸. Επιπροσθέτως, η εθνική ταυτότητα όπως επισημαίνει ο Smith, χαρακτηρίζεται από πολλές διαστάσεις, αφού αντλεί στοιχεία από τις άλλες ταυτότητες των ατόμων²¹⁹.

Η εθνική ταυτότητα ως προϊόν της εθνικιστικής ιδεολογίας και ιστορίας λογίζεται σαν ένα ψηφιδωτό, το οποίο αποτελείται από παλιές ψηφίδες, ή ως ένα διαμέρισμα στολισμένο με ετερόκλητες αντίκες, αφού προκειμένου να νομιμοποιηθεί, ανατρέχει επιλεκτικά στο παρελθόν²²⁰, αναζητώντας εκείνα τα «σημαίνοντα» και τοποθετώντας τα με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκτήσουν παροντικά, έναν νέο ρόλο, να εκφράσουν νέες πεποιθήσεις, αντιλήψεις και στάσεις²²¹. Η προαναφερόμενη

²¹⁴Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 9, 50.

²¹⁵Άννα Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα* (Αθήνα: Αυτοέκδοση, 2016), 47; Νέλλη Ψαρρού, *Εθνική Ταυτότητα στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης* (Αθήνα: Gutenberg, 2005), 95.

²¹⁶Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 14.

²¹⁷Η οικονομία θεωρείται από κάποιους επιστήμονες φορέας ανάπτυξης της ταυτότητας. Χατζηκωνσταντίνου, Μπαξεβάνης & Σαρηγιαννίδης, *Θεωρητικές Αφετηρίες στις Διεθνείς Σχέσεις*, 24-25.

²¹⁸Hobsbawn, *Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 Μέχρι και Σήμερα: Πρόγραμμα, Μύθος, Πραγματικότητα*, 24.

²¹⁹Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 30-31.

²²⁰Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 52.

²²¹Η παραπάνω διαδικασία σύμφωνα με τον Λέκκα ενισχύεται σημαντικά από τον εορτασμό των εθνικών επετείων, οι οποίες δημιουργούν συγκινησιακή φόρτιση και ψυχική ανάταση, αφού το εθνικό δράμα παίρνει σάρκα και οστά, ενώ η δόξα του παρελθόντος γεφυρώνεται μέσα από τη μελλοντική ελπίδα. Προς την ίδια κατεύθυνση συμβάλλουν τόσο οι εθνικοί ύμνοι, όσο και οι παρελάσεις ή οι σημαίες. Λέκκας, *Το Παιχνίδι με τον Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 154-155.

διαδικασία συντελείται μέσω της επιλεκτικής²²² μνήμης, ώστε να μπορέσουν αυτά τα σημαίνοντα να αποκτήσουν εθνικοποιημένο παρελθόν. Τα γεγονότα καταγράφονται αφού φιλτραριστούν, σύμφωνα με τα βιώματα και τις ιστορικές αναπαραστάσεις του παρελθόντος, με τη συλλογική μνήμη²²³ της εθνικής ομάδας, να προσαρμόζει αυτά τα γεγονότα σύμφωνα με την εθνική ταυτότητα που έχει διαμορφώσει, απορρίπτοντας ότι δεν της ταιριάζει, ανακατασκευάζοντας ή αναπροσδιορίζοντας²²⁴, ότι δεν της είναι χρήσιμο²²⁵. Η μνήμη²²⁶ επομένως, λειτουργεί παρεμβατικά ως προς το παρόν, συνδέει τις ομάδες με το παρελθόν, τις ενισχύει και διασφαλίζει τη συνοχή των μελών τους, συνιστώντας με αυτό τον τρόπο αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας των συλλογικοτήτων²²⁷. Με αυτή τη διαδικασία ενισχύεται η εθνική τους ταυτότητα²²⁸, η οποία και αυτή, όπως και το έθνος, χαρακτηρίζεται από «πλασματική» αιωνιότητα και ιστορικότητα, που χάνεται μέσα στο χρόνο²²⁹.

Η τεχνητή ιστορικότητα και η αιωνιότητα της εθνικής ταυτότητας, συνάδει με το γνώρισμα της ομοιότητας που διακατέχει τα μέλη του ίδιου έθνους - κράτους και που συνάμα τα διαφοροποιεί από τα μη μέλη του. Η εθνικιστική ιδεολογία αναπαριστώντας μία μορφή κοινωνικής μνήμης, εφόσον απεικονίζει όσα θυμούνται, αλλά και όσα ξεχνούν τα άτομα για το έθνος²³⁰, δημιουργεί μία «φανταστική κοινότητα», όπου συγκροτείται στη βάση της πολιτισμικής ομοιότητας και διακρίνεται

²²²Το άτομο έχει την τάση να θυμάται τα αρνητικά γεγονότα που αφορούν τις κοινωνικές ομάδες που δεν υπάγεται, καθώς και τα θετικά γεγονότα που αφορούν τις ομάδες υπαγωγής του. Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 110, 258; Deschamps, Paëz & Pennebaker, «Mémoire Collective et Histoire à la fin du Second Millénaire», 248.

²²³Η συλλογική μνήμη αποτελεί το απομεινάρι του παρελθόντος εντός των πλαισίων των βιωμάτων και την αναπαράσταση του παρελθόντος με ιστορικούς όρους. Η συλλογική μνήμη εν τέλει εντάσσεται στο περίγραμμα της, όσα από τα γεγονότα της ταιριάζουν. Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 115; Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 41-49.

²²⁴Η εθνική ταυτότητα βρίσκεται σε μία κατάσταση συνεχούς επαναδιαπραγμάτευσης. Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 74, 83.

²²⁵Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 69, 73.

²²⁶Αξίζει να αναφερθεί η άποψη του Ανδρονόπουλου σύμφωνα με τον οποίο, η μνήμη αποτελεί μία μαύρη λίμνη με επικίνδυνα νερά, από τα οποία ανασύρονται ιστορίες προς εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπών. Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 136.

²²⁷Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 74.

²²⁸Λέκκας, *Το Παιχνίδι με τον Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 155.

²²⁹Hobsbawm, *Εθνη και Εθνικισμός από το 1780 Μέχρι και Σήμερα*, 28; Θάλεια Δραγώνα & Φαρούκ Μπινττέκ, «Πώς οι Έλληνες και οι Τούρκοι Μαθητές Αντιλαμβάνονται την Ιστορία, το Έθνος και τη Δημοκρατία», στο *Ελλάδα και Τουρκία: Πολίτης και Έθνος - Κράτος*, επιμ. Θάλεια Δραγώνα & Φαρούκ Μπινττέκ (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2006), 333.

²³⁰Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 80.

από τον «πολιτισμικά διάφορο άλλο», έτσι όπως αυτή τον προσδιορίζει²³¹. Επομένως η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας οφείλεται στην αντιπαράθεση με την ετερότητα, τη διαφορά, την απειλή, τον εχθρό, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την ενοποιητική της δύναμη, μέσω της οποίας αυξάνεται η συνοχή της κοινωνίας, αλλά και το κύρος της²³².

Η εθνικιστική ιδεολογία δημιουργεί μία εθνική ταυτότητα για τα άτομα, που χαρακτηρίζεται από υπεροχή, έναντι όλων των άλλων εθνικών ταυτοτήτων²³³. Η παραπάνω παράμετρος είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη δόμηση εθνικής ταυτότητας, αφού σχετίζεται με τον σημασιολογικό άλλο²³⁴. Πρέπει επομένως η εθνική ταυτότητα να χαρακτηρίζει την εθνική ομάδα με γνωρίσματα μοναδικά και ιδιαίτερα, κάνοντας έμμεσες αναφορές στα άλλα έθνη, τα οποία σε καμία περίπτωση δεν εμφορούνται από τα ίδια γνωρίσματα, ή τους αποδίδονται άλλα χαρακτηριστικά, αντίθετα προς αυτά. Μέσα από αυτή την αναπαράσταση της εικόνας του άλλου, είναι εφικτή η αναπαράσταση του «εθνικού εαυτού».

Επιπλέον χαρακτηρίζεται η εθνική ταυτότητα από ελκυστικότητα και συνεκτικότητα, αφού μπορεί να αποσιωπήσει ή να παρακάμψει σημαντικές κοινωνικές αντιθέσεις²³⁵. Σε αρκετές περιπτώσεις στο πλαίσιο εξέλιξης της εθνικιστικής ιδεολογίας, η εθνική ταυτότητα παραμερίζει για παράδειγμα ταξικές ταυτότητες ή ταυτότητες του φύλου, προάγοντας τον εαυτό της, ώστε να αποσιωπηθούν εξουσιαστικές σχέσεις μεταξύ κοινωνικών τάξεων²³⁶.

Καταλήγοντας, η εθνική ταυτότητα θα μπορούσε να οριστεί ως εκείνη η μορφή ταυτότητας όπου μία ομάδα ατόμων, κατασκευάζει μία κοινή εθνική, αλλά και

²³¹Παντελής Λέκκας, «Η Συγκρότηση της Εθνικιστικής Ιδεολογίας - Εθνική Θεωρία και Εθνικό Φρόνημα», στο Επιστημονικό Συμπόσιο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995), 233.

²³²Όπως επισημαίνει ο Βέικος, φαίνεται ότι αυτό που λειτουργεί ενοποιητικά για τους ανθρώπους δεν είναι το συναίσθημα της αγάπης, αλλά το κοινό μίσος προς τους άλλους. Θεόφιλος Βέικος, *Εθνικισμός και Εθνική Ταυτότητα* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999), 28.

²³³Η ταυτότητα που συγκροτείται μέσω του εθνικισμού δεν είναι μία ταυτότητα σαν τις άλλες, αλλά είναι αυτή που υπερέχει έναντι κάθε ατομικής ή συλλογικής ταυτότητας, καταφέροντας να συντονίζει, να ιεραρχεί, να ενορχηστρώνει και αποδιαρθρώνει, όλες τις επιμέρους ταυτότητες. Η εθνική ταυτότητα έχει την ικανότητα να αμβλύνει οποιαδήποτε ενδο-εθνική αντίθεση ή σύγκρουση, ώστε να επιτελέσει τον σκοπό της που είναι να διασφαλιστούν τα εθνικά συμφέροντα και να επέλθει η ενδο-εθνική ομοψυχία. Δεμερτζής, «Ο Εθνικισμός ως Ιδεολογία», 81-82; Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 80.

²³⁴Λέκκας, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία: Πέντε Υποθέσεις Εργασίας στην Ιστορική Κοινωνιολογία*, 144.

²³⁵Hall, «Introduction: Who Needs Identity?», 296-297.

²³⁶Άννα Φραγκουδάκη, «Οι Πολιτικές Συνέπειες της Ανιστορικής Παρουσίας του Ελληνικού Έθνους», στο «*Τι είν' η Πατρίδα μας*», *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη - Θάλεια Δραγώνα (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1997), 152.

πολιτισμική συνείδηση, με την υποβολή του κοινωνικού σώματος σε διάφορες διεργασίες²³⁷. Μέσω νοητικών διεργασιών, με γνώμονα πάντοτε τη διαφορετικότητα, δημιουργείται η εθνική ταυτότητα, ως αποτέλεσμα πολύπλοκων και μακροχρόνιων ιστορικών κοινωνικοπολιτικών και πολιτισμικών ανακατατάξεων. Όλες αυτές οι αλλαγές έχουν σαν βασικό άξονα, ότι «εμείς» είμαστε διαφορετικοί²³⁸. Η εθνική ταυτότητα αποτελεί στην ουσία το νέο πλαίσιο, όπου καθορίζεται η κοινωνική συνοχή των μελών των εθνών - κρατών, αφού τους παρέχει κοινά σημεία αναφοράς²³⁹. Προσφέρει μία κοινή αίσθηση ως προς το ιστορικό πεπρωμένο και μία χρονική συνέχεια, η οποία λειτουργεί σαν σωσίβιο για το άτομο, ώστε να σωθεί από την «αφάνεια, τη λήθη και τη μοναξιά»²⁴⁰.

Παρόλ' αυτά πρέπει να τονιστεί ότι δεν είναι λίγοι οι επιστήμονες που επισημαίνουν ότι η προαναφερόμενη οριοθέτηση της εθνικής ταυτότητας, αποτελεί ένα γενικότερο πλαίσιο προσδιορισμού, με συνέπεια η κάθε εθνική ταυτότητα να διαφοροποιείται σημαντικά, αναλόγως με την εθνικιστική ιδεολογία που εκπροσωπεί, όπως επισημάνθηκε. Ένας από τους σημαντικότερους διαχωρισμούς της εθνικής ταυτότητας, εμφορείται από τη διχοτόμηση που προέκυψε όσον αφορά στον προσδιορισμό του εθνικισμού σε πολιτικό και πολιτισμικό²⁴¹. Στην περίπτωση του πολιτικού εθνικισμού το στοιχείο που τονίζεται περισσότερο στην εθνική ταυτότητα είναι το εδαφικό, αφού το άτομο δίνει προτεραιότητα στην εδαφική διάσταση, τοποθετώντας σε δευτερεύοντα ρόλο τη συμμετοχή του σε πολιτισμικές ομάδες²⁴². Αυτό το είδος ταυτότητας στην περίπτωση της Κύπρου θα ίσχυε εάν αναπτυσσόταν μία κοινή κυπριακή ταυτότητα. Η δεύτερη κατηγορία εθνικής ταυτότητας ονομάζεται εθνοτική - εθνική / πολιτισμική - εθνική ταυτότητα²⁴³ και αντλεί στοιχεία από τον

²³⁷Στο πλαίσιο αυτών των διεργασιών συντελούνται ζυμώσεις στη γλώσσα, στην εθνική προέλευση, στη θρησκεία, στην εδαφική οριοθέτηση, στην κουλτούρα, στην ιστορία, στους μύθους, στις μνήμες, στις πολιτιστικές πρακτικές, σε ζητήματα οικονομικά, σε νομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών που ανήκουν στο έθνος - κράτος. Dusko Sekulic, «Civic and Ethnic Identity: The Case of Croatia». *Ethnic and Racial Studies* 27, no. 3 (2004): 455-483.

²³⁸Κωνσταντοπούλου, Μαράτου-Αλιπράντη, Γερμανός & Οικονόμου επιμ., *Εμείς και οι Άλλοι. Αναφορά στις Τάσεις και τα Σύμβολα*, 33.

²³⁹Λέκκας, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία: Πέντε Υποθέσεις Εργασίας στην Ιστορική Κοινωνιολογία*, 133.

²⁴⁰Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 76.

²⁴¹Sekulic, «Civic and Ethnic Identity: The Case of Croatia», 455-483.

²⁴²Yucel Vural & Ahmet Rustemli, «Identity Fluctuations in the Turkish Cypriot Community», *Mediterranean Policies* 11, no. 3 (2006): 329-348.

²⁴³Αβδελά, «Η Συγκρότηση της Εθνικής Ταυτότητας στο Ελληνικό Σχολείο. “Εμείς” και οι “Άλλοι”», 42.

πολιτισμικό εθνικισμό, έχοντας ως βάση πολιτισμικά και εθνικά χαρακτηριστικά (γλώσσα, προέλευση, θρησκεία).

Στην περίπτωση της Κύπρου και ειδικότερα των Ελληνοκυπρίων που αποτελεί και το αντικείμενο μελέτης της παρούσας διατριβής, την υπό εξέταση περίοδο 1960 - 1974, φαίνεται ότι υπερτερούσε η εθνοτική - εθνική, έναντι της εθνικής (κυπριωτικής), ταυτότητας, άμεσα επηρεασμένη από τον εθνικισμό που αρχικά ανέπτυξε το ελληνικό κράτος και από τον οποίο πήγασε ο ελληνοκυπριακός εθνικισμός.

2.3 Ο Ρόλος των MME στην Ανάπτυξη του Εθνικιστικού Φαινομένου και στη Διαμόρφωση της Εθνικής Ταυτότητας

Αν και το ζήτημα του εθνικισμού έχει απασχολήσει ευρέως την επιστημονική κοινότητα, ο ρόλος που διαδραματίζουν τα MME στην εξέλιξη, αλλαγή και γενικότερα στην πορεία του φαινομένου, και κατ' επέκταση της εθνικιστικής ιδεολογίας, καθώς και στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας, δεν απολαμβάνει της ίδιας εργογραφίας²⁴⁴.

Αντλώντας πληροφορίες από τις υπάρχουσες αναφορές για τη σχέση εθνικισμού και MME, αξίζει αρχικά να αναφερθούν οι συγκλίνουσες θέσεις των Gellner²⁴⁵, Hobsbawm και Anderson²⁴⁶, οι οποίοι υποστήριξαν ότι τα MME έχουν τη δύναμη να επηρεάζουν την κοινή γλώσσα και την κουλτούρα των ατόμων. Ο τελευταίος από τους προαναφερόμενους επισήμανε επιπλέον ότι, τα MME διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο και δημιούργησαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την εμφάνιση του έθνους²⁴⁷ και την καθημερινή αναπαραγωγή της εθνότητας²⁴⁸. Ο Giddens με τη σειρά του έθιξε και αυτός τη σχέση MME και εθνικισμού, τονίζοντας

²⁴⁴Για τον εθνικισμό και τον τύπο βλ. Rudolf De Cillia, Martin Reisigl, & Ruth Wodak, «The Discursive Construction of National Identities», *Discourse & Society* 10, no. 2 (1999): 149-173; Philip Schlesinger, «The Nation and Communicative Space», στο *Media Power, Professionals and Policies*, επίμ. Howard Tumber (London: Routledge, 2000), 99-115.

²⁴⁵Σύμφωνα με τον Gellner τα MME δεν μεταδίδουν απλώς μία έννοια, μία ιδέα με την οποία έχουν τυχαία τροφοδοτηθεί. Στα MME σημασία έχει όχι τόσο αυτό που λέγεται, αλλά ο τρόπος, το στυλ, η γλώσσα της μετάδοσης του μηνύματος. Gellner, *Έθνη και Εθνικισμός*, 223.

²⁴⁶Μαδιανού, *Έθνος, Ταυτότητες και Τηλεόραση στη Σύγχρονη Ελλάδα. Μελέτη Πάνω στη Θεωρία της Διαμεσολάβησης*, 38.

²⁴⁷Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, 81.

²⁴⁸Arus Yumul & Umut Özkirimli, «Reproducing the Nation: Banal Nationalism in the Turkish Press», *Media, Culture & Society* 22, no. 6 (2002): 801.

ότι τα πρώτα αποτελούν μία «μεσοποιημένη εμπειρία» (mediated experience), επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό τόσο την ταυτότητα των ατόμων, όσο και τη διάρθρωση των κοινωνικών σχέσεων τους²⁴⁹.

Τα ΜΜΕ συνέβαλαν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής των ατόμων, αφού τα τελευταία, είχαν τη δυνατότητα πρόσβασης στο ίδιο πληροφοριακό υλικό, ενημερώνονταν σχεδόν ταυτοχρόνως και αναγνώριζαν τον εαυτό τους ως μέλη μίας φαντασιακής κοινότητας²⁵⁰. Με αυτό τον τρόπο τα ΜΜΕ, βοήθησαν στην ανάπτυξη κοινών - συμβολικών επικοινωνιακών πλαισίων, στα οποία εντάσσονταν ή αποκλείονταν τα άτομα με κριτήρια ταύτισης ή διαφοροποίησης. Επιπλέον δημιούργησαν κοινή εθνική ενότητα σε επίπεδο συμβολικό, ενώνοντας τους πολίτες, με σημείο αναφοράς την εθνική ζωή και παρέχοντας ένα κοινό σημείο ταύτισης - αναγνώρισης ανάμεσα στον πληθυσμό και στην κοινότητα²⁵¹. Ειδικότερα με την εμφάνιση των έντυπων μέσων, εγκαθιδρύθηκε προοδευτικά ένας σύγχρονος τρόπος αντίληψης για τη συγχρονικότητα. Ο χρόνος πλέον έγινε οριζόντιος και κενός, ευρισκόμενος σε μία συνεχή εξελικτική πορεία, μέσα στον οποίο το παρελθόν, το παρόν, αλλά και το μέλλον, βρίσκονται σε διακριτική σχέση²⁵².

Σημαντικά προς την παραπάνω κατεύθυνση λειτούργησε επίσης η δυνατότητα τυποποίησης που προσέφεραν τα έντυπα μέσα όσον αφορά στη γλώσσα (έντυπος καπιταλισμός)²⁵³ και στην εκπαίδευση²⁵⁴, αφού όλα τα άτομα έπρεπε να χρησιμοποιούν την ίδια γλώσσα²⁵⁵, ώστε να διαβάζουν το ίδιο έντυπο²⁵⁶. Την προαναφερόμενη σκέψη ενστερνίστηκαν στην πορεία και άλλοι επιστήμονες που

²⁴⁹Anthony Giddens, *Modernity and Self-Identity* (Oxford: Polity Press, 1991), 4-5.

²⁵⁰Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοιχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, 81.

²⁵¹Μαρία Κοντοχρήστου, επιμ., *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2007), 130.

²⁵²Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοιχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, 79-80.

²⁵³Ο Anderson μέσω της χρήσης του παραπάνω όρου, αναφέρεται πρώτον στη συνάρθρωση των ομιλούμενων γλωσσών εκείνης της εποχής, καθώς και στη διάδοση τους μέσω των εντύπων, εξαιτίας της μηχανικής αναπαραγωγής τους στην αγορά. Η παραπάνω διαδικασία αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης, αφού δημιουργήθηκαν νέα επικοινωνιακά πεδία εντός ενός πιο προσβάσιμου μορφωτικού επιπέδου. Η γλώσσα έγινε πιο σταθερή και δημιουργήθηκαν νέες γλώσσες εξουσίας, οι οποίες διαφοροποιούνταν από τις παλαιότερες. Ibid., 79-80.

²⁵⁴Keith Daren, «Ταυτότητα και Πόλεμος στη Μεθόριο: Ουκρανία, Μακεδονία και Κύπρος σε Συγκριτική Προοπτική», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι, Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επιμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας, Ιωάννης Στεφανίδης (Αθήνα: Πατάκη, 2010), 71.

²⁵⁵Μάρω Κακριδή-Φερράρι, «Μύθοι για τη Γλώσσα στην Ελληνική Εκδοχή τους, Ιδιαιτερότητες, Αντοχές και Παρερμηνείες», στο *Επιστημονικό Συμπόσιο Μύθοι και Ιδεολογία στη Σύγχρονη Ελλάδα* (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 2005), 200-203.

²⁵⁶Μαδιανού, *Έθνος, Ταυτότητες και Τηλεόραση στη Σύγχρονη Ελλάδα. Μελέτη Πάνω στη Θεωρία της Διαμεσολάβησης*, 40.

ασχολήθηκαν με τον ρόλο των έντυπων μέσων επικοινωνίας, διευρύνοντας τη μάλιστα περισσότερο, αφού επεσήμαναν ότι η τυποποιημένη γλώσσα²⁵⁷ συμβάλλει με τη σειρά της στη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας²⁵⁸.

Επιστρέφοντας στις θέσεις του Hobsbawm για τον ρόλο των ΜΜΕ, αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι επιχειρηματολόγησε δυναμικά υπέρ της άποψης, ότι τα ΜΜΕ λειτουργούσαν ως σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης του εθνικισμού τον 20^ο αιώνα, αφού πέρα από τη διάδοση των πολιτικών ιδεολογιών, βοήθησαν και στη σύνδεση της δημόσιας με την ιδιωτική σφαίρα, με αποτέλεσμα τα εθνικά σύμβολα να αποτελέσουν μέρος της καθημερινότητας των ατόμων²⁵⁹. Συνεπικουρώντας στο παραπάνω επιχείρημα ο Gellner υποστήριξε, ότι τα ΜΜΕ δεν μεταδίδουν απλώς μία έννοια, μία ιδέα με την οποία έχουν τυχαία τροφοδοτηθεί²⁶⁰. Τα ΜΜΕ, μέρος των οποίων είναι και ο τύπος, συμβάλλουν στην ομογενοποίηση της εκάστοτε κοινωνικής ομάδας και στη διάδοση των εθνικών ιδεών²⁶¹.

Ωστόσο ο πρώτος επιστήμονας, ο οποίος έδωσε τη δέουσα προσοχή στη σχέση ΜΜΕ - εθνικισμού και στον ρόλο που διαδραματίζει η επικοινωνία στο εθνικιστικό φαινόμενο, ήταν ο Deutsch. Ο τελευταίος προκειμένου να υποστηρίξει την άποψη του, ανέπτυξε τη θεωρία της «Κοινωνικής Επικοινωνίας». Σύμφωνα με αυτή, η ύπαρξη κοινών πολιτισμικών και επικοινωνιακών πρακτικών των ατόμων, ενισχύει την ταυτότητα μίας ομάδας, οριοθετώντας την απέναντι στις άλλες ομάδες και βοηθώντας παράλληλα στην ανάπτυξη του έθνους - κράτους²⁶².

Εξίσου σημαντική προς την παραπάνω άποψη και άξια αναφοράς, θεωρείται και η θέση του Billing, που εισήγαγε τη θεωρία του «Κοινότοπου Εθνικισμού (Banal Nationalism)», η οποία συνδέεται άμεσα με τη διάσταση του ελληνοκυπριακού τύπου τη μελετώμενη περίοδο (1960-1974). Σύμφωνα με τον προαναφερόμενο επιστήμονα, τα ΜΜΕ και ειδικότερα ο τύπος, μέσω του Κοινότοπου Εθνικισμού συμβάλλουν στη συνεχή υπενθύμιση της εθνικότητας, σε ένα ήδη συγκροτημένο έθνος. Η διαδικασία της υπενθύμισης επειδή είναι συνεχής, «συνηθίζεται», με συνέπεια να μην γίνεται

²⁵⁷Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 107-108.

²⁵⁸Elizabeth Eisenstein, *The Printing Press as an Agent of Change: Communications and Cultural Transformations in Early-Modern Europe* (Cambridge: CUP, 1979), 117.

²⁵⁹Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοιχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, 199.

²⁶⁰Gellner, *Έθνη και Εθνικισμός*, 223.

²⁶¹Ραϊσης, «Η Φαντασιακή Σύγκρουση του Εθνικισμού», 34.

²⁶²Karl Deutsch, *Nationalism and Social Communication: An Inquiry into the Foundation of Nationalism* (Massachusetts: MIT Press, 1953), 87-105.

αντιληπτή. Κατ' επέκταση ο εθνικισμός που προβάλλεται μέσα από τον τύπο σε μία προσπάθεια προαγωγής της εθνικότητας, αποκτά τον ρόλο μίας φυσικής μη αντιληπτής διαδικασίας²⁶³, προσφέροντας ταυτόχρονα στο εθνικιστικό φαινόμενο την ικανότητα να επηρεάζει αθόρυβα και να διαμορφώνει μεταξύ άλλων, συλλογικές - εθνικές ταυτότητες.

Το έθνος κατά τον Billing προβάλλεται συνεχώς μέσα από τον τύπο²⁶⁴. Αυτή η προβολή συνδέεται άμεσα με τον εθνικιστικό λόγο που ο τύπος διαμορφώνει, αφού ο τελευταίος «μαθαίνει» στα άτομα «ποιοι είναι» και «ποιοι δεν είναι», μιας και εμπεριέχει ταυτόχρονα το στοιχείο τόσο της απόκλισης, όσο και αυτό της μη απόκλισης²⁶⁵. Η αρθρογραφία μεταφέρει την έννοια του έθνους στη δημόσια σφαίρα, παράγοντας λόγο για την έννοια της ταυτότητας σε τοπικό επίπεδο²⁶⁶. Μέσω των άρθρων η ταυτότητα παίρνει «σάρκα και οστά», αφού τα άρθρα λειτουργούν αναπαραστατικά²⁶⁷ και φορτίζουν συναισθηματικά τον αναγνώστη, επηρεάζοντας τον σημαντικά κατά τη διαδικασία της μετάφρασης του μηνύματος²⁶⁸.

Ακόμη και αν υποστηριχθεί ότι, ο τύπος στην προκειμένη περίπτωση, δεν καθορίζει τη συλλογική ταυτότητα των ατόμων, ωστόσο δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός, ότι συμβάλλει στη διαμόρφωση της, μέσα από τη δημιουργία οριοθετημένων συμβολικών χώρων, οι οποίοι προβάλλουν «ποιος» εντάσσεται και «ποιος» αποκλείεται από την εν λόγω ταυτότητα²⁶⁹.

Όπως προαναφέρθηκε άλλωστε, κάθε ταυτότητα μεταξύ των οποίων και η εθνική, βρίσκεται συνεχώς σε μία διαδικασία επεξεργασίας, επαναδιαπραγμάτευσης και επανακαθορισμού τόσο στα πλαίσια του ιδιωτικού λόγου, δηλαδή μεταξύ των ανθρώπων, όσο και στο επίπεδο του δημοσίου λόγου, πολιτικών και φυσικά των ΜΜΕ. Μέσω της διαδικασίας του επανακαθορισμού, η εθνική ταυτότητα

²⁶³Billing, *Banal Nationalism*, 5-16.

²⁶⁴Ibid., 5-16.

²⁶⁵David Morley & Kevin Robins, *Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries* (Λονδίνο: Routledge, 1995), 25.

²⁶⁶Μαδιανού, *Έθνος, Ταυτότητες και Τηλεόραση στη Σύγχρονη Ελλάδα. Μελέτη Πάνω στη Θεωρία της Διαμεσολάβησης*, 97.

²⁶⁷Stuart Hall, «Cultural Identity and Diaspora», στο *Identity: Community, Culture, Difference*, επιμ. Jonathan Rutherford (Λονδίνο: Lawrence and Wishart, 1990), 222.

²⁶⁸Βλ. αναλυτικά για τον ρόλο των συναισθημάτων τη θεωρία των Peter Lunt & Paul Stenner, «The Jerry Springer Show as an Emotional Public Sphere», *Media, Culture and Society* 27, no. 1 (2005): 59-81.

²⁶⁹Μαδιανού, *Έθνος, Ταυτότητες και Τηλεόραση στη Σύγχρονη Ελλάδα. Μελέτη Πάνω στη Θεωρία της Διαμεσολάβησης*, 121.

επαναπροσδιορίζεται με σκοπό να ισχυροποιηθεί²⁷⁰, ώστε να μην απωλέσει το στοιχείο της μοναδικότητας της κοινωνικής ομάδας στην οποία απευθύνεται, καθώς και την αίσθηση της συνέχειας στον χρόνο και στον χώρο²⁷¹.

Ο τύπος ως μέρος των ΜΜΕ, είναι ένας φορέας όπου εδραιώνεται ένα σύστημα πεποιθήσεων και στερεοτύπων²⁷², τα οποία προβάλλονται εντός των κοινωνικών αναπαραστάσεων που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό, τη διάσταση της ταυτότητας, ειδικότερα της εθνικής. Μέσω της παραπάνω διαδικασίας, ο αναγνώστης αποκτά μία συγκεκριμένη αντίληψη, μία ιδεολογία, πάνω στην οποία δημιουργείται η εθνική ταυτότητα διαμεσολαβούμενη από στερεοτυπικές αντιλήψεις, τόσο για τον εαυτό του, όσο και για τον «άλλο»²⁷³.

Η προαναφερόμενη δυνατότητα του τύπου έγκειται στο γεγονός ότι ανέκαθεν δεν αποτελούσε απλώς, ένα μέσο το οποίο μετέδιδε την πραγματικότητα²⁷⁴. Δεν ήταν ένα ουδέτερο μέσο ενημέρωσης, που στόχευε να μεταδώσει ευρέως πληροφορίες στο κοινωνικό σύνολο²⁷⁵. Ακόμη και όταν τα άρθρα φαίνονται ότι είναι αντικειμενικά, δεν είναι λίγοι οι επιστήμονες που υποστηρίζουν ότι ο ρόλος που εκτελούν ποτέ δεν είναι μονοσήμαντος. Αν υποθεθεί ότι κάποια εφημερίδα αποφασίσει να μεταφέρει τις δηλώσεις ενός πολιτικού προσώπου, η επιλογή της μετάδοσης των δηλώσεων, συνολικά ή αποσπασματικά, ο τρόπος διατύπωσης τους σε σχέση με τα συμφραζόμενα, ο τίτλος, ακόμη και το σημείο τοποθέτησης του άρθρου μέσα στο φύλλο της εφημερίδας, φαίνεται ότι συμβάλλουν στο να μετατραπεί το άρθρο σε φορέα

²⁷⁰ Άννα Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», στο *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επίμ. Μαρία Κοντοχρήστου (Αθήνα: Παπαζήσης, 2007), 194.

²⁷¹ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 79.

²⁷² Πρόκειται για πολύπλευρες γνωστικές αναπαραστάσεις όσον αφορά στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του «Εαυτού» και του «Άλλου». Αυτές οι αναπαραστάσεις νοούνται ως αυθαίρετες και ακλόνητες γενικεύσεις μέσω των οποίων καθοδηγείται και οργανώνεται η σκέψη των ατόμων, ενεργοποιώντας ψυχολογικούς, γνωστικούς και κοινωνικούς μηχανισμούς. Οι αναπαραστάσεις διακρίνονται από πολλαπλότητα διαστάσεων σε κοινωνικό, πολιτικό, ιδεολογικό και συναισθηματικό επίπεδο, ενώ δημιουργούνται εντός του πεδίου των εξουσιαστικών σχέσεων και συνθηκών ανισότητας, τις οποίες τείνουν να νομιμοποιούν και να αναπαράγουν. Κακριδή-Φερράρι, «Μύθοι για τη Γλώσσα στην Ελληνική Εκδοχή τους, Ιδιαιτερότητες, Αντοχές και Παρερμηνείες», 200-201.

²⁷³ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 73.

²⁷⁴ Tony Bennet, «Media, "Reality", Signification», στο *Culture, Society and the Media*, Methuen, επιμ. Machael Gurevitch, Tony Bennet, James Curran & Janet Woollacott (Λονδίνο: Routledge, 1982), 287-308; Gurevitch, «The Globalization of Electronic Journalism», 178-193.

²⁷⁵ Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 28.

δευτερευόντων νοημάτων, τα οποία μεταφέρονται στον αναγνώστη χωρίς να γίνονται αντιληπτά²⁷⁶.

Ο τύπος επομένως δεν αποτελεί απλώς διάυλο επικοινωνίας, αλλά έχει τον ρόλο του διαμεσολαβητή της κοινής γνώμης, με αποτέλεσμα να διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο, ειδικότερα σε περιόδους κοινωνικών εντάσεων και κρίσεων²⁷⁷. Η πολιτική και ιδεολογική τοποθέτηση της κάθε εφημερίδας επίσης, της επιτρέπει να λειτουργεί τότε σε συνάρτηση και τότε όχι, με τον πολιτικό λόγο της κάθε εποχής, με συνέπεια μέσω της θεματολογίας των άρθρων της, να υπαγορεύει τους όρους του δημοσίου διαλόγου. Επομένως η λογική στη βάση της οποίας γίνεται η επιλογή των θεμάτων της κάθε εφημερίδας, ο τρόπος που αυτά παρατίθενται μέσα στα φύλλα της, οι λέξεις και το νόημα που μεταδίδουν, έχουν σαν αποτέλεσμα ο τύπος να γίνεται φορέας συγκεκριμένων μηνυμάτων, υποβάλλοντας το αναγνωστικό κοινό σε προκαθορισμένο τρόπο ανάγνωσης και κατανόησης του εκάστοτε άρθρου²⁷⁸. Επιπλέον ο τύπος έχει τη δύναμη να σταθεροποιήσει κυρίαρχες απόψεις, όπως και να θέσει κατά περίπτωση διαφορετικές προτεραιότητες, οι οποίες μπορούν να περιορίσουν τη σπουδαιότητα ενός σημαντικού γεγονότος, ή να μεγαλοποιήσουν ένα ασήμαντο, επηρεάζοντας ή ακόμη και καθορίζοντας τις απόψεις και τις επιλογές των αναγνωστών²⁷⁹.

Ο τύπος επομένως μπορεί να διαμορφώσει²⁸⁰ είτε άμεσα, είτε έμμεσα την κοινή γνώμη²⁸¹, αφού κάθε πρόταση των άρθρων του πέρα από πληροφορίες, μεταφέρει και μηνύματα πολιτικής ή κοινωνικής φύσεως, που είναι φορτισμένα ιδεολογικά. Κατά συνέπεια κάθε άρθρο είναι ιδεολογικός φορέας και προϊόν. Η αποδοχή ή όχι της

²⁷⁶Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 61.

²⁷⁷Στέλιος Παπαθανασόπουλος, «Τα Μέσα Ενημέρωσης σε Καταστάσεις Κρίσης», στο Ζητήματα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, επιμ. Στέλιος Παπαθανασόπουλος & Μαρία Κομνηνού (Αθήνα: Καστανιώτης, 2000), 63.

²⁷⁸Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 62; Παπαθανασόπουλος, «Τα Μέσα Ενημέρωσης σε Καταστάσεις Κρίσης», 65.

²⁷⁹David Paletz & Robert Entman, *Media, Power, Politics* (New York: Free press, 1981), 189.

²⁸⁰Ανδρέας Σοφοκλέους, *Εισαγωγή στην Επικοινωνία, Πειθώ, Προπαγάνδα* (Λευκωσία: Εκδόσεις Νικοκλής, 1977), 28-32.

²⁸¹Ως «κοινή γνώμη» νοείται μία ορισμένη γνώμη ή άποψη, που διαμορφώνεται στα πλαίσια ενός ζητήματος ή γεγονότος κοινού ενδιαφέροντος και η οποία εκφράζεται σε μία δεδομένη στιγμή από ένα πλειοψηφικό τμήμα της κοινωνίας. Δημήτρης Τσαρδάκης, *Εξορκίζοντας τα ΜΜΕ* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2002), 112.

συγκεκριμένης ιδεολογίας από την πλευρά των αναγνωστών, διαμορφώνει την κοινή γνώμη²⁸².

Εφόσον λοιπόν ο τύπος εξαιτίας του δημοσιογραφικού λόγου είναι φορέας στερεοτυπικών²⁸³ συμπεριφορών²⁸⁴, μιας και μπορεί στο επικοινωνιακό πεδίο να επιδράσει στις απόψεις των ανθρώπων, με τη μεταβολή ή την ενίσχυση τους, αναπόφευκτα η εθνική ταυτότητα είναι άμεσα συσχετισμένη με τον τύπο, όπως επίσης και με τις εικόνες, τις αναπαραστάσεις, τα επιχειρήματα, τα οποία αυτός παράγει, είτε αναπαράγει, μέσα από τα φύλλα του, δεχόμενος σε πολλές περιπτώσεις οικονομικές ή και πολιτικές επιδράσεις²⁸⁵.

Με αυτά που αποφασίζει να γνωστοποιήσει ή όχι στο ευρύ κοινό, ο τύπος συμβάλλει στη δόμηση κάθε είδους ταυτότητας του ατόμου, μεταξύ των οποίων και της εθνικής, η οποία από τη φύση της χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της επιλεκτικότητας. Κατά συνέπεια τα έντυπα μέσα, μέσω της διαμόρφωσης μίας επιλεκτικής μνήμης που προάγουν, επιδιώκουν σε κάθε περίπτωση να στηρίξουν την ύπαρξη του έθνους²⁸⁶.

Η παραπάνω θέση συμπλέει με τη άποψη του Anderson, ο οποίος τονίζει ότι ο τύπος αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του εθνικισμού²⁸⁷ και κατ' επέκταση και της εθνικής ταυτότητας, αφού αυτή θεωρείται προϊόν του. Η εθνοκεντρικότητα²⁸⁸ του χαρακτήρα του τύπου, φανερώνεται μέσα από τα άρθρα του,

²⁸²Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 39.

²⁸³Gerhard Maletzke, *Θεωρίες της Μαζικής Επικοινωνίας*, μτφρ. και επιμ. Περσεφόνη Ζέρη (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1991), 42-46; Dennis McQuail, *Mass Communication Theory. An Introduction*, εκδ. 2^η (Λονδίνο: Sage Publications, 1987), 261-262.

²⁸⁴Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 102.

²⁸⁵Σύμφωνα με την άποψη περί γνωστικής ασυμφωνίας, τα ΜΜΕ δεν επιδιώκουν τη σύγκρουση, ούτε με τις στερεοτυπικές αντιλήψεις, ούτε με τις αξίες των αποδεκτών τους. Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 194-195.

²⁸⁶Γιώργος Μαμάκης, «Εθνικισμός, Πολιτική και Διπλωματία: Το Παράδειγμα της Εκπαιδευτικής Περιφέρειας», *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 125, (2002): 108-109; Niyazi Kizilyürek, «National Memory and Turkish Cypriot Textbooks», στο *Teaching the History of South - Eastern Europe*, επιμ. Christina Koulouri (Θεσσαλονίκη: Center of Democracy and Reconciliation in Southeast Europe, 2002), 431; Γιώργος Κόκκινος, *Επιστήμη, Ιδεολογία, Ταυτότητα: Το Μάθημα της Ιστορίας στον Αστερισμό της Υπερεθνικότητας και της Παγκοσμιοποίησης* (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2003), 14, 37, 114-115.

²⁸⁷Σύμφωνα με τον Δεμερτζή οι βασικοί φορείς εθνικισμού είναι τα ΜΜΕ, τα πολιτικά κόμματα, οι διανοούμενοι, τα εθνικιστικά κινήματα, αλλά και οι πολίτες, στους οποίους βρίσκει ανταπόκριση η παραπάνω ιδεολογία. Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 65-71.

²⁸⁸Με τον όρο εθνοκεντρισμός νοείται η τοποθέτηση της ομάδας στην οποία ανήκει κάποιος ως σημείο αναφοράς, με συνέπεια να προβαίνει σε αξιολογήσεις για τους άλλους σύμφωνα με αυτή την ομάδα. William Graham Sumner, *Folkways* (Boston: Ginn Press, 1940), 13.

τα οποία τονίζουν τη διαφορετικότητα προβάλλοντας το δίπολο «εμείς - άλλοι» και επισημαίνοντας εκείνα τα στοιχεία (γλώσσα, πολιτισμό, καταγωγή, θρησκεία), τα οποία διαφοροποιούν το «εμείς», από το «άλλους»²⁸⁹. Μέσω της παραπάνω διαδικασίας οικοδομούνται στερεότυπα που με τη σειρά τους, βοηθούν στη δόμηση τόσο του «εθνικού εαυτού», όσο και του «εθνικού άλλου»²⁹⁰. Ο τελευταίος αποτελεί τη θεμελιώδη απειλή της εκάστοτε κοινωνίας να ευημερήσει και να παραμείνει ασφαλής, με αποτέλεσμα να προάγεται η αντίληψη, ότι ο μόνος αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης του, είναι η εξολόθρευση του²⁹¹.

Ο προαναφερόμενος εθνοκεντρικός²⁹² προσανατολισμός του τύπου ενισχύεται με τη χρήση άλλων εργαλείων, όπως για παράδειγμα τη γλώσσα (αφορά τον εργαλειώδη χειρισμό της) και τις εικόνες²⁹³. Σε περίπτωση που κάποιο γεγονός προκαλέσει κλιμάκωση εθνικιστικών τάσεων, η γλώσσα²⁹⁴ δομείται πάνω στη λογική της ενίσχυσης της εθνικής ταυτότητας και του αισθήματος ασφάλειας των μελών του έθνους, τονίζοντας παράλληλα τη διαφορετικότητα του «άλλου» και κατηγορώντας τον για την κρίση που προέκυψε. Μέσω της εργαλειώδους χρήσης της γλώσσας, είναι εφικτό να αποκλειστεί όποιος θεωρείται «εχθρός», είτε εσωτερικός, είτε εξωτερικός και να αποβληθεί από το έθνος²⁹⁵. Ο άλλος - εχθρός επιδιώκει να αφαιρέσει από τη «χώρα μας» την ταυτότητα και τα εδάφη της²⁹⁶.

Αντίστοιχα οι εικόνες που εμπεριέχονται στον τύπο μπορούν να ενισχύσουν την εθνική συνείδηση, αφού μέσω της χρήσης τους, αλλά και του πομπώδους συνήθως τίτλου που τις συνοδεύει, έχουν την ικανότητα να ενεργοποιήσουν οπτικά και λεκτικά,

²⁸⁹Πάντα εμείς διηγούμαστε για τους άλλους είτε μας αναγνωρίζουν, είτε όχι. Η διήγηση επέρχεται μέσα από τη διαδικασία της αναπαράστασης και της κατασκευής εκείνης της εικόνας για τους άλλους που είναι χρήσιμη, ώστε να επιβεβαιώνεται η εικόνα που έχουμε αναπαραστήσει για το «εμείς». Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 78.

²⁹⁰Ρόη Παναγιωτοπούλου, «Κατασκευή Εθνοκεντρικών Στερεοτύπων από τον Τύπο στο Παράδειγμα του Μακεδονικού Ζητήματος», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 89-90, (1996): 248-250.

²⁹¹Jan Servaes & Rico Lie, επίμ., *Media in Transition* (Leuven / Amersfoort: Acco, 1997), 32.

²⁹²Σύμφωνα με τους LeVine και Campbell στον εθνοκεντρισμό, η εθνική ομάδα αποτελεί το κέντρο των πάντων, ενώ η ιεραρχία και η αποτίμηση όλων των άλλων ομάδων γίνεται με σημείο αναφοράς τη δική μας εθνική ομάδα. Αλέξης Ηρακλείδης, *Εθνικά Θέματα και Εθνοκεντρισμός. Μία Κριτική στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική* (Αθήνα: Σιδέρης, 2018), 25-26.

²⁹³Maxwell McCombs, Enda Einsiedel & David Weaver επίμ., *Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η Διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης*, μτφρ. Yuri Kovalenko (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1996), 109.

²⁹⁴Μίρκα Μαδιανού, «Εθνική Ταυτότητα και Τηλεοπτικός Λόγος: Το Κόσοβο στην Ελληνική Τηλεόραση», στο *Η Πολιτική Επικοινωνία στην Ελλάδα*, επίμ. Νίκος Δεμερτζής (Αθήνα: Παπαζήσης, 2002), 326; Κύρκος Δοξιάδης, *Εθνικισμός, Ιδεολογία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας* (Αθήνα: Πλέθρον, 1995), 82.

²⁹⁵Σοφία Ντόρντα, «Εθνικισμός - ΜΜΕ και Εξωτερική Πολιτική: Η Περίπτωση του Σχεδίου Ανάν για την Επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος» (Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Καστοριάς, 2005), 13.

²⁹⁶Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 42.

τα ήδη υπάρχοντα στερεότυπα ή να δημιουργήσουν νέα. Συνέπεια της ανωτέρω διαδικασίας είναι η κωδικοποίηση και η διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας με τέτοιο τρόπο, ώστε όταν ο αναγνώστης βρεθεί αντιμέτωπος με παρόμοια κατάσταση, να λειτουργήσει σύμφωνα με τα πρότυπα συμπεριφοράς που του δημιουργήθηκαν την πρώτη φορά²⁹⁷.

Ο τύπος μπορεί να επιδιώκει την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας μέσω της προσφυγής του σε ιστορικές περιγραφές, οι οποίες αναφέρονται είτε σε επιτυχίες του έθνους, είτε σε βάσανα, τα οποία προέκυψαν εξαιτίας του εχθρού. Προς την ίδια κατεύθυνση συμβάλλουν και οι αναφορές σε εθνικές επετείους, συλλαλητήρια και διαδηλώσεις. Μία σημαντική τακτική προς την παραπάνω διαδικασία αποτελεί και η αναφορά των αρνητικών ειδήσεων, ώστε να προκληθούν αισθήματα φόβου και τρόμου²⁹⁸ στους αναγνώστες. Επομένως ο «κακός άλλος», είναι αυτός που θέλει να εμπλέξει το έθνος σε πόλεμο και είναι αυτός που καταστρώνει υποχθόνια σε βάρος του σχέδια. Προοδευτικά μέσα από τις προαναφερόμενες διαδικασίες κλιμακώνεται η εθνικιστική διάθεση, αφού δημιουργείται κλίμα πανικού και σύγχυσης.

Ολοκληρώνοντας, πρέπει επίσης να αναφερθεί, ότι σημαντικό ρόλο στην πυροδότηση του εθνικιστικού κλίματος διαδραματίζει και ο παράγοντας της συγκυρίας των εθνικών επεισοδίων, δηλαδή οι αφορμές τις οποίες ο τύπος εκμεταλλεύεται μέσα από τα γεγονότα που διαδραματίζονται (πολεμική σύγκρουση). Επιπροσθέτως, τόσο προς τη διαμόρφωση του εθνικισμού, όσο και της εθνικής ταυτότητας συμβάλλει το υπάρχον επικοινωνιακό σύστημα, δηλαδή οι φορείς πληροφόρησης και η συμπεριφορά τους προς την οικοδόμηση εθνικιστικού κλίματος, καθώς και ο βαθμός του ανταγωνισμού ανάμεσα στα ΜΜΕ, ο οποίος με τη σειρά του τα οδηγεί στην εκμετάλλευση εθνικών θεμάτων, λόγω της μεγάλης τους απήχησης. Πρέπει επίσης να προστεθεί δίπλα στα παραπάνω, η στάση της κοινωνίας στην οποία απευθύνεται ο τύπος και κατά πόσο αυτή δείχνει ή όχι ανοχή στη διαφορά²⁹⁹.

Τα έντυπα ΜΜΕ λειτουργούν επομένως εντός συγκεκριμένων στερεοτυπικών ερμηνευτικών πλαισίων, που διαμορφώνονται μέσα από μία σειρά παραγόντων και επιρροών, όπως είναι για παράδειγμα το καθεστώς ιδιοκτησίας, η εθνική πολιτική κουλτούρα, η πολιτική κουλτούρα των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων, οι παραδοχές

²⁹⁷Σοφία Ντόρντα, «Εθνικισμός - ΜΜΕ και Εξωτερική Πολιτική: Η Περίπτωση του Σχεδίου Ανάν για την Επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος», 13.

²⁹⁸Ibid., 14.

²⁹⁹Δεμερτζής, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις*, 377-379.

επαγγελματικής φύσεως, τα πρότυπα της δημοσιογραφίας, η πολιτική που ασκεί ο ίδιος ο τύπος. Συνεπώς, οι ειδήσεις των ΜΜΕ δεν μπορούν σχεδόν ποτέ να χαρακτηριστούν ως αντικειμενικές, αφού υπακούουν σε συγκεκριμένες αρχές και αξιώματα, σε καθορισμένες πολιτικές και οργανωτικές τάξεις. Μέσω της παραπάνω κατάστασης από τον τύπο συγκροτείται η κοινωνική πραγματικότητα³⁰⁰, η οποία υποβάλλει τα ερμηνευτικά πλαίσια σύνταξης και παρουσίασης των άρθρων του, σε ένα εθνοκεντρικό αφηγηματικό λόγο, γιατί αυτός τον εξυπηρετεί³⁰¹. Ο εθνοκεντρικός αφηγηματικός λόγος μάλιστα θεωρείται η πρώτη σταθερή αξία σύμφωνα με την οποία, ο τύπος συντάσσεται και παρουσιάζεται μία είδηση³⁰².

Ο εθνοκεντρισμός του τύπου λειτουργεί ως «ενδογενής σταθεροποιητής» (build in stabilizer) για την εθνική ταυτότητα, αφού μέσω των άρθρων του αναπαράγει την οπτική της ενδοομάδας (in-group) την οποία αποτελούν άτομα που βρίσκονται σε αλληλέγγυα σχέση και προσδιορίζονται σε αυτή, με την αντιπαραβολή τους με τους «άλλους», τα μέλη της εξωομάδας (out-group)³⁰³. Μέσω της παραπάνω διαδικασίας οργανώνονται, καθορίζονται και ενεργοποιούνται πλαίσια ερμηνείας, τα οποία εμπεριέχουν στερεότυπα, καλλιεργώντας την αίσθηση της ετερότητας, που ως επί το πλείστον βασίζεται στην ανάπτυξη διπολικών σχημάτων³⁰⁴, που με τη σειρά τους βοηθούν στην παραγωγή μίας ρητορικής από την κοινή γνώμη. Η ρητορική αυτή είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις προσλαμβανόμενες αντιλήψεις των ορίων αντιδιαστολής της ταυτότητας και της ετερότητας³⁰⁵, που την καθιστούν ωστόσο πιο εύκολα χειραγωγήσιμη³⁰⁶.

³⁰⁰Werner Severin & James Tankard, *Communication Theories: Origins, Methods, and Uses in the Mass Media* (Λονδίνο: Longman, 1992), 306-307.

³⁰¹Pamela Shoemaker & Stephen Reese, *Mediating the Message. Theories of Influences on Mass Media* (Νέα Υόρκη: Longman, 1991), 219.

³⁰²*Ibid.*, 304-305.

³⁰³Αθανάσιος Σαμαράς, «Εθνοκεντρισμός και Ευρωκεντρισμός στις Αναπαραστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ζητήματα Πολιτικής Επικοινωνίας», στο *Ανάλεκτα*, επίμ. Στέλιος Παπαθανασόπουλος (Αθήνα: Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων, 2007), 234-269.

³⁰⁴Σπύρος Βρετός & Αντώνης Παπαγιαννίδης, επιμ., *«Εθνοτικά και Κοινωνικά Μειοψηφικά Σύνολα Μέσα από τα Μ.Μ.Ε.»*, *Κοινωνία και Επικοινωνία/Δημοσιογραφία* (Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες, 2013), 5.

³⁰⁵Maria-Mirca Madianou, «Mediating the Nation: News, Audiences and Identities in Contemporary Greece», (PhD Thesis, London School of Economics and Political Science, 2002), 3.

³⁰⁶Σαμαράς, «Εθνοκεντρισμός και Ευρωκεντρισμός στις Αναπαραστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ζητήματα Πολιτικής Επικοινωνίας», 234-269.

Κεφάλαιο 3^ο Από την Οθωμανική Κατοχή έως την Κυπριακή Δημοκρατία - Εθνικισμός, Ταυτότητα & Ελληνοκυπριακός Τύπος

3.1 Ο Ελληνικός Εθνικισμός

Η κοινωνική και οικονομική αναστάτωση που επέφερε η νεωτερικότητα, αποτέλεσε τη βάση για την εμφάνιση του μαζικού εθνικισμού, που παρατηρείται στα Βαλκάνια τον 19^ο αιώνα³⁰⁷, από την αρχή του οποίου, οι βαλκανικές συλλογικότητες, που είχαν έως τότε κοινό σημείο αναφοράς τη θρησκεία, αρχίζουν προοδευτικά να την αντικαθιστούν με μία εθνική βάση³⁰⁸. Η παραπάνω αλλαγή είναι συνέπεια του γεγονότος, ότι πλέον συμβαίνει ένας επαναπροσδιορισμός του αισθήματος του «ανήκειν», σε αυτούς τους πληθυσμούς, ο οποίος πλέον εκ νέου νοηματοδοτείται, λόγω της ανάπτυξης μίας εθνικής λογικής που στηριζόταν στη βάση της εδαφικότητας³⁰⁹. Προοδευτικά, οι διάφορες κοινωνικές ομάδες, υιοθετούν ταξικά χαρακτηριστικά, τα οποία συμβάλλουν στην ανάπτυξη εθνικών ταυτοτήτων, που δημιουργούνται στη βάση της ύπαρξης κοινής εθνικής προέλευσης, κοινής θρησκείας και κοινής ιστορικής μνήμης³¹⁰.

Ο ελληνικός εθνικισμός κρατάει τα πρωτεία³¹¹ όσον αφορά στην ανάδυση του εθνικιστικού φαινομένου μεταξύ των χωρών της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Αν και αρχικά εμπνεύσθηκε από το γαλλικό εθνικιστικό πρότυπο, το οποίο στηριζόταν σε δημοκρατική και φιλελεύθερη βάση για την εποχή, στην πορεία μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους, προσανατολίστηκε προς την κατεύθυνση της γερμανικής εθνικιστικής τάσης, αποκτώντας ρομαντικό εθνοκεντρικό χαρακτήρα³¹².

³⁰⁷Mark Mazower, *The Balkans: A Short History* (London: Phoenix, 2001).

³⁰⁸Αλέξης Πολίτης, *Η Ανακάλυψη των Ελληνικών Δημοτικών Τραγουδιών* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984), 30-31.

³⁰⁹Κωνσταντίνος Δημαράς, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός* (Αθήνα: Ερμής, 2002), 19, 124; Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 79.

³¹⁰Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 108.

³¹¹Λόγω της θεσμικής, οικονομικής και ιδεολογικής κυρίαρχης θέσης που είχε η ελληνική γλώσσα, αλλά και ο ελληνικός πολιτισμός στον χριστιανικό πληθυσμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αναπτύχθηκε σε αυτό το πληθυσμιακό τμήμα ελληνική εθνική συνείδηση, πολύ πιο γρήγορα, σε σχέση με τους άλλους λαούς της Αυτοκρατορίας. Ibid., 71.

³¹²Μάριος Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία* (Αθήνα: Επίκεντρο, 2016), 10-11; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 53.

Οι διανοούμενοι που αντιπροσωπεύουν το κίνημα του ελληνικού Διαφωτισμού³¹³ κατά το γαλλικό πρότυπο³¹⁴ την περίοδο αυτή, αρχίζουν μέσω νομικών επιχειρημάτων να υποστηρίζουν ότι οι Έλληνες, αν και βρίσκονται κάτω από τον υπόδουλο ζυγό, συνιστούν μία ξεχωριστή και αυθύποστατη εθνότητα. Ο Δημήτριος Καταρτζής είναι, σύμφωνα με τους Κιτρομηλίδη και Δημαρά³¹⁵, ο πρώτος λόγιος, ο οποίος έγραψε στη νέα ελληνική γλώσσα, με σκοπό την περιγραφή της συλλογικότητας που συνίστατο στην ύπαρξη της κοινής γλώσσας και της κοινής πολιτισμικής κληρονομιάς. Όσοι λόγιοι της περιόδου, μεταξύ των οποίων και ο Αδαμάντιος Κοραής³¹⁶, ανήκουν στο κίνημα του ελληνικού Διαφωτισμού, αρχίζουν να επεξεργάζονται συστηματικά την έννοια του ελληνικού έθνους και της ελληνικής εθνικής ταυτότητας, δημιουργώντας τις πρώτες προϋποθέσεις για τη συγκρότηση του ελληνικού εθνικισμού³¹⁷.

Η έννοια του ελληνικού έθνους λοιπόν, ανατυσσόμενη στα πλαίσια του Διαφωτισμού³¹⁸ έγινε αντιληπτή στη γερμανική ρομαντική εκδοχή της³¹⁹, με συνέπεια οι δεσμοί του αίματος³²⁰ να αποτελέσουν το σημείο αναφορά του. Παράλληλα η

³¹³Τόσο ο ευρωπαϊκός Διαφωτισμός, ο οποίος εστίασε στην ανάδειξη του γοήτρου της αρχαίας Ελλάδας, όσο και η Γαλλική Επανάσταση, θεωρούνται οι βάσεις ανάπτυξης του ελληνικού Διαφωτισμού, αλλά και της «εθνικής αφύπνισης», που αναπτύχθηκε από το τέλος του 18^{ου} αιώνα έως τις αρχές του 19^{ου}. Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 70.

³¹⁴Ο ελληνικός Διαφωτισμός αναπτύχθηκε κατά το πρότυπο του γαλλικού Διαφωτισμού την ίδια εποχή, που στον Δυτικό Κόσμο ξεκινούσε το Κίνημα του Ρομαντισμού. Ibid., 62.

³¹⁵Πασχάλης Κιτρομηλίδης, «“Νοερές Κοινότητες” και οι Απαρχές του Εθνικού Ζητήματος στα Βαλκάνια», στο *Εθνική Ταυτότητα και Εθνικισμός στη Νεότερη Ελλάδα*, επιμ. Θάνος Βερέμης (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1997), 61.

³¹⁶Ο Κοραής θεωρούσε ότι ο απλός λαός δεν ήταν προετοιμασμένος για επανάσταση, τονίζοντας σθεναρά ότι η κατάσταση αυτή θα μπορούσε να μεταβληθεί μόνο μέσα από την εκπαίδευση. Υποστήριζε ότι η διάδοση της εκπαίδευσης στο γαλλικό έθνος γέννησε την αγάπη για την ελευθερία και πίστευε ότι ήταν καθήκον των πλουσίων Ελλήνων, να εκπαιδεύσουν τον λαό. Σε μία προσπάθεια να ξεκινήσει αυτή η διαδικασία της εκπαίδευσης, ο Κοραής ανέλαβε τον «καθαρισμό» της ελληνικής γλώσσας. Christopher Kinley, «Imaging a Nation: Society, Regionalism and National Identity in the Greek War of Independence», *Madison Historical Review* 13, no. 5 (2016): 51-79.

³¹⁷Κωνσταντίνος Δημαράς, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός* (Αθήνα: Ερμής, 2002), 218; Ελπίδα Βόγλη, «Έλληνες το Γένος». *Η Ιθαγένεια και η Ταυτότητα στο Εθνικό Κέντρο των Ελλήνων (1821-1844)* (Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2007), 331.

³¹⁸Θάνος Βερέμης, «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912», στο *Ελληνισμός-Ελληνικότητα: Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Αξόνες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επίμ. Δημήτρης Τσαούσης (Αθήνα: Εστία, 1983), 59-60; Κιτρομηλίδης, «“Νοερές Κοινότητες” και οι Απαρχές του Εθνικού Ζητήματος στα Βαλκάνια», 25-33.

³¹⁹Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 62.

³²⁰Η αντίληψη των κοινών δεσμών αίματος, συνδέεται με την υπαρξιακή προσέγγιση που προσδιορίζει τις «αρχέγονες δυνάμεις», ως το μέσο κατανόησης του τρόπου με τον οποίο τα άτομα ορίζουν τους δεσμούς ανάμεσα τους, εντός ενός συγκεκριμένου πολιτισμικού πλαισίου. Ηλίας Ιωακείμογλου, «Ένα Πανί που Κυματίζει», στο *Για τη Σημαία και το Έθνος*, επιμ. Σώτη Τριανταφύλλου και Ηλίας

επιρροή της γερμανικής σχολής τοποθετεί στο επίκεντρο της έννοιας του έθνους, τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στους σύγχρονους και αρχαίους Έλληνες³²¹. Τόσο ο ελληνικός εθνικισμός, όσο και η έννοια του έθνους, δημιουργήθηκαν πριν την ύπαρξη κρατικής οντότητας, αποσκοπώντας στη δημιουργία της³²².

Ο ελληνικός εθνικισμός, όσο και ο τουρκικός, αποτέλεσαν το προϊόν αποσύνθεσης του *Rax Ottomanica* καθώς και της εκσυγχρονιστικής διαδικασίας (νεωτερικότητας) που απαιτούσε την οικοδόμηση των εθνών - κρατών³²³. Το ελληνικό έθνος επομένως, όπως και όλα τα ευρωπαϊκά, προκειμένου να ανταποκριθεί στο πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον της νεωτερικότητας που μεταβαλλόταν, προχώρησε στη διαδικασία της ανασυγκρότησης, επιδιώκοντας αυτή να συμπλέει με τις επικρατούσες συνθήκες, οι οποίες επιτάσσαν την υποστήριξη νέων θέσεων, σε αντικατάσταση των παλαιότερων, που έπρεπε να εγκαταλειφθούν³²⁴.

Η ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας το 1814 αποσκοπούσε στην προαγωγή της εθνικιστικής προπαγάνδας, ώστε να κινητοποιηθούν τα λαϊκά στρώματα προς τον απελευθερωτικό αγώνα, μέσω της απόκτησης εθνικής συνείδησης. Αν και οι Μεγάλες Δυνάμεις ήθελαν να κρατήσουν ουδετερότητα στην ελληνική υπόθεση, η ανάπτυξη του ρεύματος του Φιλελληνισμού³²⁵ στην Ευρώπη και οι πολεμικές επιτυχίες, τις αναγκάζουν να δραστηριοποιηθούν λόγω της κοινής γνώμης των κρατών τους, ώστε να δημιουργηθεί ελληνικό κράτος.

Η ελληνική ταυτότητα κατασκεύασε έναν Έλληνα, ο οποίος εναντιωνόταν στον Οθωμανό, μέσα στο πλαίσιο ενός υπερδυτικού³²⁶ τρόπου διαμόρφωσης του ελληνικού εθνικισμού, με τον πόλεμο της ανεξαρτησίας να επαναπροσδιορίζεται ως

Ιωακείμoglou (Αθήνα: Μελάι, 2007), 45; Charles Keyes, *Ethnic Change* (Seattle: University of Washington Press, 1981), 3-30; Bacik, Gökhan, «A Discussion on Ethnic Identity», *Alternatives: Turkish Journal of International Relations* 1, no. 1 (2002): 21.

³²¹Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 62; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 54.

³²²Καίσαρ Μαυράτσας, *Εθνική Ομοψυχία και Πολιτική Ομοφωνία. Η Ατροφία της Ελληνοκυπριακής Κοινωνίας των Πολιτών στις Απαρχές του 21^{ου} Αιώνα* (Αθήνα: Κατάρτι, 2003), 62-63.

³²³Sia Anagnostopoulou «Chypre de l'ere Ottoman as Pere Britannique (1983-1914) / Le Role de L' Egilise Orthodoxe Chypriote», *Etudes Balkaniques* 5, (1998):143-183.

³²⁴Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 63.

³²⁵Θάνος Βερέμης & Ιωάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς η Σύγχρονη Συνέχεια από το 1821 μέχρι Σήμερα* (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2006), 44.

³²⁶Nicolas Prevelakis, «The Spirit of Greek Nationalism: An Examination of the Greek Case in the Light of Greenfeld's Conceptual Framework», 2003, http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/1st_Symposium/N_Prevelakis_paper.pdf .

ένας αγώνας ανάμεσα σε μία ρομαντική τάξη διανοούμενων και στον βάρβαρο ανατολίτη Αλή Πασά³²⁷. Ο Έλληνας ήταν φυσικός απόγονος των αρχαίων Ελλήνων και φυσικός κληρονόμος του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού³²⁸, ταυτιζόταν με τον ευρωπαίο και διαχωριζόταν από τον Οθωμανό, καταγγέλλοντας την άδικη οθωμανική κυριαρχία, η οποία δεν του επέτρεπε να ιδρύσει ευνομούμενη ελληνική κοινωνία³²⁹. Μέσω του προαναφερόμενου ιδεολογικού κατασκευάσματος, εξυμνείται η Ελλάδα ως η κοιτίδα του ευρωπαϊκού πνεύματος³³⁰, ενώ παράλληλα κατασκευάζεται η εικόνα του βάρβαρου ανατολίτη, στον οποίο, ο ανώτερος δυτικός πολιτισμός³³¹, εμφορούμενος σε μεγάλο βαθμό από την ελληνική αρχαιότητα, αντιστέκεται. Με αυτό τον τρόπο οικοδομείται μία νέα φαντασιακή εθνική συλλογικότητα, υπακούοντας στην αναγκαιότητα δόμησης του νεωτερικού συστήματος όλων των μεταδυναστικών ανεξάρτητων κρατών που βρίσκονταν αντιμέτωπα με ένα πρωτόγνωρο κενό νομιμοποίησης³³².

Με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου το 1830, ιδρύεται το ελληνικό κράτος με βασιλιά τον Όθωνα. Κατά την περίοδο διακυβέρνησης του τελευταίου, ο ελληνικός εθνικισμός μετακινείται από τη λατρεία του παρελθόντος και των προγόνων, προς την τάση που επεδίωκε την ταύτιση του κράτους με το έθνος³³³. Αυτή την περίοδο ο υπήκοος της οθωμανική αυτοκρατορίας, μετατρέπεται σε υπήκοο του βασιλιά και του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Μεταξύ άλλων, έπρεπε να μεταβληθεί και η συλλογική του ταυτότητα, σε εθνική, ώστε να υπηρετούνται τα συμφέροντα και οι στόχοι του νέου κράτους³³⁴.

³²⁷Η παραπάνω αντίληψη κορυφώθηκε με την καταστροφή της Σμύρνης. Anagnostopoulou, «Chypre de l'ère Ottoman as Pere Britannique (1983-1914) / Le Role de L' Eglise Orthodoxe Chypriote», 143-183.

³²⁸Ο πολιτισμός λογίζεται ως αντικείμενο και το έθνος ως ο ιδιοκτήτης του. Richard Handler, *Nationalism and the Politics of Culture in Quebec* (Madison: The University of Wisconsin Press, 1988): 142.

³²⁹Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 71; Βερέμης & Κολιόπουλος, *Ελλάς η Σύγχρονη Συνέχεια από το 1821 μέχρι Σήμερα*, 42.

³³⁰Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, «The Irony of Symbolic Reciprocities. The Greek Meaning of "Europe" as a Historical Inversion of the European Meaning of "Greece"», στο *The Meaning of Europe*, επιμ. Mikael af Malmberg & Bo Strath (Oxford: Berg, 2002), 27-50; Constantine Tsoukalas, *Μορφές Συνέχειας και Ασυνέχειας: Από την Ιστορική Εθνεγερσία στην Οικουμενική Δυσφορία* (Αθήνα: Θεμέλιο, 2013), 63-72.

³³¹Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, «Ιστορία, Μύθοι και Χρησμοί: Η Αφήγηση της Ελληνικής Συνέχειας», στο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επιμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995), 299.

³³²*Ibid.*, 287.

³³³Άννα Τζούμα, *Εκατό Χρόνια Νοσταλγίας. Το Αυτοβιογραφικό Αφήγημα Έθνος* (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007), 88, 100.

³³⁴Τσουκαλάς, «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός: Μερικά Γενικότερα Ερωτήματα», 42.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η εθνικιστική ιδεολογία συγκροτήθηκε πάνω σε τρεις βάσεις, οι οποίες ήταν η Μεγάλη Ιδέα όπου διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της απελευθέρωσης όλων των ορθόδοξων κοινοτήτων από την οθωμανική κυριαρχία, την αρχαία Ελλάδα και την βυζαντινή ορθόδοξη κληρονομιά³³⁵. Στόχος της εθνικιστικής ιδεολογίας ήταν η καλλιέργεια μίας ενιαίας και ομοιογενούς εθνικής ταυτότητας και συνείδησης³³⁶, επιδιώκοντας παράλληλα να πειστούν οι Ευρωπαίοι, ότι οι Έλληνες είναι γνήσια τέκνα των αρχαίων Ελλήνων³³⁷. Η προαναφερόμενη πολιτική της Μεγάλης Ιδέας, το εθνικό ιδεολόγημα περί δημιουργίας της ελληνορθόδοξης³³⁸ αυτοκρατορίας, σύντομα επηρέασε την ορθόδοξη κοινότητα στην Κύπρο³³⁹.

Το έθνος αυτή την περίοδο ταυτίζεται με το παρελθόν και επικεντρώνεται στην περίοδο της αρχαιότητας και της επανάστασης, με το ελληνικό κράτος να παρουσιάζεται ως ο «φοίνικας που αναγεννήθηκε μέσα από τις στάχτες του». Ωστόσο παρατηρείται προοδευτικά ξανά μετακίνηση της εθνικιστικής ιδεολογίας από το παρελθόν, προς τον εκσυγχρονισμό και την ανόρθωση³⁴⁰. Το ελληνικό κράτος αρχίζει να διαχωρίζεται συνειδησιακά από το έθνος, το οποίο ξεπερνά τα όρια του κράτους, επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο τη συνέχεια του ελληνισμού μέσα στους αιώνες³⁴¹. Η εθνική ομογενοποίηση που προάγεται από μέρους της ελληνικής εξουσίας, διατηρεί τη φαντασιακή κοινότητα του έθνους³⁴², καθορισμένη με εθνοπολιτισμικούς όρους³⁴³.

³³⁵Ayhan Aktat, Niyazi Kizilyürek & Ummu Ozkirimli, επιμ., *Nationalism in the Troubled Triangle: Cyprus, Greece and Turkey* (Basingstok: Palgrave Macmillan, 2010), 176; Tsoukalas, «The Irony of Symbolic Reciprocities. The Greek Meaning of “Europe” as a Historical Inversion of the European Meaning of “Greece”», 27-50.

³³⁶Η δημιουργία εθνικής ταυτότητας και εθνικής συνείδησης προάχθηκαν μέσα από την εκπαίδευση, τη θητεία στον ελληνικό στρατό, την εθνική νομοθεσία, την ανακήρυξη αυτοκέφαλης εθνικής εκκλησίας και γενικότερα τη χρήση όλων των κρατικών μηχανισμών, οι οποίοι συνέβαλαν στην ομογενοποίηση των εθνικών κοινοτήτων. Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 11.

³³⁷Ibid., 110-111.

³³⁸Panos Hatziprokopiou & Venetia Evergeti, «Negotiating Muslim Identity and Diversity in Greek Urban Spaces», *Social and Cultural Geography* 15, no. 6 (2014): 609-610.

³³⁹Niyazi Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», *Cahiers d'Études sur la Méditerranée Orientale et le Monde Turco-Iranien* 34, (2002): 218.

³⁴⁰Γιώργος Λεονταρίτης, «Εθνικισμός και Διεθνισμός: Πολιτική Ιδεολογία», στο *Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επιμ. Δημήτρης Τσαούσης (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998), 30.

³⁴¹Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 74.

³⁴²Ηλίας Ιωακείμογλου, «Ο Εθνικισμός στην Εξουσία ή Πως το Κράτος Δημιουργεί τα Έθνη», στο *Για τη Σημαία και το Έθνος*, επίμ. Σώτη Τριανταφύλλου και Ηλίας Ιωακείμογλου (Αθήνα: Μελάι, 2007), 81.

³⁴³Την κοινή καταγωγή, τον πολιτισμό και τη γλώσσα. Κιτρομηλίδης, ««Νοερές Κοινότητες» και οι Απαρχές του Εθνικού Ζητήματος στα Βαλκάνια», 25-33.

Η ελληνική ιστορία με τον Παπαρρηγόπουλο³⁴⁴ και τον Ζαμπέλιο συγκροτείται σε μορφή εθνικού αφηγήματος, καταφέροντας να δημιουργήσει ένα ενιαίο «εθνικό χρόνο»³⁴⁵, με συνέπεια την επίτευξη της εθνικής συνοχής³⁴⁶ και την καθιέρωση της έννοιας του ελληνισμού, που πλέον αποτελεί μία επεκτατική και περιεκτική εκδοχή του έθνους, έχοντας ως αφετηρία την ομηρική αρχαιότητα και φτάνοντας στη σύγχρονη Ελλάδα, με ενδιάμεσο σταθμό το Βυζάντιο³⁴⁷. Επιπλέον στόχος ήταν η δημιουργία μίας θετικής εθνο-εικόνας για τους Έλληνες³⁴⁸, γι' αυτό και η ιστορία είναι επιλεκτική, παραβλέποντας ή ξεχνώντας γεγονότα και προάγοντας φαντασιακές ανακαλύψεις για το παρελθόν³⁴⁹. Η θεμελίωση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας συνίσταται από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τα αρχαία ιδανικά, την αυτοκρατορική ορθοδοξία και το Βυζάντιο, το οποίο αποτελούσε τον υπερασπιστή μίας συντηρητικής θρησκευτικής ομοιομορφίας³⁵⁰.

Η ελληνική εθνική ιστορία, όπως και όλες οι εθνικές ιστορίες άλλωστε που σέβονται τον εαυτό τους, ευθυγραμμίζεται με το σύνολο των τυπικών αρχών από τις οποίες διέπεται ο αφηγηματικός ιστορικός λόγος, ως συνέπεια της ιστορικής μνήμης³⁵¹. Κατά συνέπεια, η ελληνική εθνική ιστορία είναι «καταληπτή», «πειστική», «παρακολουθήσιμη» και «συνεχής», ενώ ταυτοχρόνως καλείται «να εκφράσει τη διαδρομή του οιονεί υποκειμένου μέσα στο χρόνο, να προδιαγράψει την αέναη ανέλιξη

³⁴⁴Paschalis Kitromilides, «On the Intellectual Content of Greek Nationalism: Paparrigopoulos, Byzantium and the Great Idea», στο *Byzantium and the Modern Greek Identity*, επιμ. David Ricks & Paul Magdalino (London: Ashgate, 1998), 25-33; Καίσαρ Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαραθέσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996* (Αθήνα: Κατάρτι, 1998), 65-66; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 52.

³⁴⁵Τόσο ο Παπαρρηγόπουλος, όσο και ο Ζαμπέλιος προήγαγαν τη συνέχεια του ελληνικού έθνους μέσω της ενσωμάτωσης στον ιστορικό αφηγηματικό λόγο, της περιόδου του Βυζαντίου ως μέρους του ελληνικού παρελθόντος. Ειδικότερα ο Παπαρρηγόπουλος υποστήριξε ότι η βυζαντινή περίοδος αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία του ελληνικού έθνους, αφού παρατηρήθηκε η πολιτική ενοποίηση του. Βερέμης & Κολιόπουλος, *Ελλάς η Σύγχρονη Συνέχεια από το 1821 Μέχρι Σήμερα*, 535; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 60-61.

³⁴⁶Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 75.

³⁴⁷Βλ. αναλυτικά, Αλέξης Πολίτης, *Ρομαντικά Χρόνια, Ιδεολογίες και Νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880* (Αθήνα: Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, 2009); Ελλή Σκοπετεά, *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του Εθνικού Προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)* (Αθήνα: Πολύτυπο, 1988); Βερέμης, «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912», 61.

³⁴⁸Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 127.

³⁴⁹Κιζιλγιρέκ, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 112.

³⁵⁰Τσουκαλάς, *Μορφές Συνέχειας και Ασυνέχειας: Από την Ιστορική Εθνεγερσία στην Οικουμενική Δυσφορία*, 63.

³⁵¹Μαντόγλου, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές*, 125.

και ανάταση του προς το αβέβαιο μέλλον, προς την πρόοδο, προς την τελείωση και προς την αθανασία³⁵².

Το αφηγηματικό πλαίσιο που υπάρχει, καλύπτεται από την ιδέα του ελληνοχριστιανισμού όπου συμπυκνώνεται και ενσαρκώνεται η συνεχιζόμενη πορεία του συλλογικού υποκειμένου³⁵³. Οι Έλληνες λοιπόν, συνέχισαν να οικοδομούν τη ζωή τους στα θεμέλια του δικού τους πολιτισμού, ακόμα και όσο ήταν υποδουλομένοι³⁵⁴. Επομένως, η ελληνική εθνική κοινότητα, χαρακτηρίζεται από μοναδικότητα, τόσο ως προς την ιδιαιτερότητα της, όσο και στην καθολικότητα της³⁵⁵.

Η προϋπάρχουσα εθνική κοινότητα των Ελλήνων αφυπνίστηκε³⁵⁶ και οδηγήθηκε στην εθνική επανάσταση, καθώς και στη δημιουργία ενός νεότερου ελληνικού κράτους. Το ελληνικό έθνος όχι μόνο βγήκε αλώβητο, αλλά και πιο ενισχυμένο με το τέλος του αγώνα, εντυπωσιάζοντας τον πολιτισμένο κόσμο και ανταποκρινόμενο ομόφωνα στο επαναστατικό κάλεσμα, δείχνοντας αποφασιστικότητα απέναντι σε έναν ασύγκριτα ισχυρότερο εχθρό³⁵⁷.

Το ελληνικό κράτος υπήρξε το αποτέλεσμα της ανάπτυξης ενός δεδομένου πυρήνα, ο οποίος ενυπάρχει σε κάθε Έλληνα σε επίπεδο πνευματικό και μεταλαμπαδεύεται από γενιά σε γενιά. Ο πυρήνας αυτός πάντα υπήρχε, απλά περίμενε να αφυπνισθεί³⁵⁸. Το νέο κράτος με τη σειρά του οικοδομήθηκε με γνώμονα την επανίδρυση της ελληνορθόδοξης αυτοκρατορίας³⁵⁹, μέσω του εκπολιτισμού και συνεπώς του εξελληνισμού της Ανατολής³⁶⁰.

³⁵²Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, «Ιστορία, Μύθοι και Χρησμοί: Η Αφήγηση της Ελληνικής Συνέχειας», 287.

³⁵³*Ibid.*, 296.

³⁵⁴Κώστας Χατζηαντωνίου, *Εθνικισμός και Ελληνικότητα* (Αθήνα: Πελασγός, 1993), 59.

³⁵⁵Ruby Gropas & Anna Trianafyllidou, *A European Approach to Multicultural Citizenship: Legal Political Educational Challenges* (Athens: ELIAMEP, 2007), 4.

³⁵⁶Η παραπάνω θέση στηρίζεται στη Σχολή της Εθνοαφύπνισης σύμφωνα με την οποία, τα έθνη αποτελούν φυσικές, ανθρωπολογικές, σταθερές κατηγορίες. Κατά συνέπεια, τα έθνη υπήρχαν πάντα και κάποιες συνθήκες συνέβαλαν, ώστε αυτά να αφυπνισθούν. Η παραπάνω θέση αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της εθνικιστικής ιδεολογίας. Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαραθέσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996*, 33.

³⁵⁷Βόγλη, «Έλληνες το Γένος». *Η Ιθαγένεια και η Ταυτότητα στο Εθνικό Κέντρο των Ελλήνων (1821-1844)*, 252, 331.

³⁵⁸Ιωακείμογλου, «Ο Εθνικισμός στην Εξουσία ή Πως το Κράτος Δημιουργεί τα Έθνη», 69-70.

³⁵⁹Stefanos Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», *The Cyprus Review* 9, no. 1 (1997): 58; Κώστας Χατζηαντωνίου, *Εθνικισμός και Ελληνικότητα*, 59.

³⁶⁰Βερέμης & Κολιόπουλος, *Ελλάς η Σύγχρονη Συνέχεια από το 1821 Μέχρι Σήμερα*, 536.

Η επίτευξη της χρονικής ενότητας ωστόσο ήταν λειψή, χωρίς την αντίστοιχη χωρική, η οποία βρίσκει πεδίο ευδοκίμησης τόσο στο πολιτικό, όσο και πολιτιστικό επίπεδο. Σε πολιτικό επίπεδο, ο όρος της Μεγάλης Ιδέας αποτελεί το σημείο αναφοράς της χωρικής ενότητας³⁶¹, όπου εκφράζεται το αίτημα να συμπεριληφθούν στους κόλπους του ελληνικού κράτους, όλοι όσοι ανήκουν στο ελληνικό έθνος³⁶². Το νέο κράτος λειτουργεί ως εθνικό κέντρο μίας ευρύτερης εθνικής κοινότητας, που ενώνει το ενιαίο γλωσσικό, θρησκευτικό και πολιτισμικό στοιχείο, όπου εκτός από τους Έλληνες του ελεύθερου κράτους, περιλαμβάνονται οι ελληνορθόδοξοι πληθυσμοί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, των νησιών του Ιονίου, της Κύπρου και της διασποράς³⁶³. Η παραπάνω αλτρωτική ιδέα βρήκε σημείο έκφρασης στις επαναστάσεις και στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες των Ελλήνων, καταφέροντας παράλληλα να παραγκωνίσει και να απονομιμοποιήσει τις εσωτερικές διαμάχες³⁶⁴.

Σε πολιτιστικό επίπεδο η χωρική ενότητα εκφράστηκε μέσω των ιστορικών και λαογραφικών³⁶⁵ μονογραφιών, που αναφέρονταν στις αλύτρωτες περιοχές. Όπως όριζε πλέον ο ελληνικός αλτρωτισμός, όλα τα εδάφη τα οποία ανήκαν στον κλασικό και βυζαντινό πολιτισμό, έπρεπε να επιστρέψουν πίσω στο ελληνικό κράτος. Ο παραπάνω στόχος, θα πραγματοποιούνταν με την επικράτηση των Ελλήνων στην Ανατολή, είτε με

³⁶¹Βόγλη, «Έλληνες το Γένος». *Η Ιθαγένεια και η Ταυτότητα στο Εθνικό Κέντρο των Ελλήνων (1821-1844)*, 331, 346-347; Aristotle Kallis «Fascism and Religion: The Metaxas Regime in Greece and the “Third Hellenic Civilization”. Some Theoretical Observations on Fascism, Political Religion and Clerical Fascism», στο *Clerical Fascism in Interwar Europe*, επιμ. Mathew Feldman and Marius Turda (Abingdon: Routledge, 2008), 22.

³⁶²Πασχάλης Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», στο *Ελληνισμός, Ελληνικότητα. Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επιμ. Δημήτρης Τσαούσης (Αθήνα: Εστία, 2001), 144-149; Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαραθέσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996*, 71.

³⁶³Κιτρομηλίδης, «“Νοερές Κοινότητες” και οι Απαρχές του Εθνικού Ζητήματος στα Βαλκάνια», 53-131.

³⁶⁴Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαραθέσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996*, 74.

³⁶⁵Ο Νίκος Πολίτης προσπάθησε να θεμελιώσει την ύπαρξη του ελληνικού έθνους υποστηρίζοντας τα κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρηματολόγησε ότι σταθερά θεμέλια της ελληνικής εθνικής συνείδησης αποτελούν τα κοινά ήθη και έθιμα, οι πίστες, οι παραδόσεις, η ομοιομορφία όσον αφορά στην αντίληψη του εξωτερικού κόσμου, καθώς και η ενιαία εκδήλωση ως προς τα συναισθήματα, τις προσδοκίες και τις ελπίδες. Ιωακείμογλου, «Ο Εθνικισμός στην Εξουσία ή Πως το Κράτος Δημιουργεί τα Έθνη», 66-67; Τσαούσης «Ελληνισμός και Ελληνικότητα. Το Πρόβλημα της Νεοελληνικής Ταυτότητας», 22.

πολεμικά, είτε με ειρηνικά μέσα³⁶⁶, με την Κωνσταντινούπολη³⁶⁷ να αποτελεί την ιδεατή πρωτεύουσα του ελληνικού έθνους³⁶⁸, μέσω της απελευθέρωσης όλων των χριστιανικών πληθυσμών από την Οθωμανική Αυτοκρατορία³⁶⁹. Με αυτό τον τρόπο ο αγώνας των Ελλήνων έπαιρνε οικουμενική διάσταση, αφού αγωνίζονταν να διασώσουν και να ανανεώσουν την πνευματική παράδοση της ανθρωπότητας, όπως αυτή γινόταν αντιληπτή μέσα από το πρίσμα του ελληνισμού και στο όνομα της σύνθεσης των ελληνοχριστιανικών ιδεών³⁷⁰. Ταυτοχρόνως όμως ο ελληνικός αλυστρωτισμός εμπεριείχε φαντασιώσεις εκτός πολιτικών ρεαλισμών³⁷¹.

Αυτή την περίοδο η εθνικιστική ιδεολογία με σημείο αναφοράς τη Μεγάλη Ιδέα, προσέφερε ακόμη μεγαλύτερο επίπεδο πνευματικότητας στην έννοια του ελληνικού έθνους. Επίσης παρείχε ένα εθνικό όραμα στους Έλληνες, μέσω του οποίου μαζικοποιούνταν η εθνική συνείδηση, ενισχύοντας την ενοποίηση και ενσωμάτωση τους στην εθνική κοινότητα³⁷², ενώ η διάσταση της αυτοκρατορικής αυτοσυνειδησίας έως το 1922 λειτουργούσε ως ανάχωμα στην προσπάθεια εκδυτικοποίησης του ελληνικού εθνικισμού και μεταλλαγής του σε φυλετικό³⁷³.

Η έννοια της εθνικής ολοκλήρωσης δομήθηκε σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους και με διαφορετικό τρόπο. Η πρώτη περιλαμβάνει την περίοδο από το 1830 έως το 1923 λίγο μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή³⁷⁴ όπου χαρακτηρίζεται από επιθετικότητα και δυναμικότητα και η δεύτερη από το 1923 έως και τον 21^ο αιώνα όπου τη διακρίνει η μετριοπάθεια και το ειρηνικό πνεύμα³⁷⁵.

³⁶⁶Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 78.

³⁶⁷Σύμφωνα με τον Κιτρομηλίδη, η Κωνσταντινούπολη υπερείχε σαν εθνικό κέντρο, σε σχέση με την Αθήνα, σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό και θρησκευτικό επίπεδο. Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», 148.

³⁶⁸Σκοπετέα, «Το Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα: Όψεις του Εθνικού Προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880), 251-255, 274-276.

³⁶⁹Γιώργος Δερτιλής, *Αεί Παιδες Απαίδευτοι; Είκοσι Τρία Σχόλια Περί Εθνικισμού, Πλούτου και Παιδείας* (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1996), 22.

³⁷⁰Χατζηαντωνίου, *Εθνικισμός και Ελληνικότητα*, 58.

³⁷¹Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», 150.

³⁷²Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 80.

³⁷³Χατζηαντωνίου, *Εθνικισμός και Ελληνικότητα*, 59.

³⁷⁴Gert Sorensen & Robert Mallet, *International Fascism 1919-1945* (London: Frank Cass Publishers, 2002), 146; Paschalis Kitromilides, «On the Intellectual Content of Greek Nationalism: Paparrigopoulos, Byzantium and the Great Idea», 33.

³⁷⁵Χρήστος Ροζάκης, «Η Ελλάδα στον Διεθνή Χώρο», στο *Ελληνισμός, Ελληνικότητα. Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επίμ. Δημήτρης Τσαούσης (Αθήνα: Εστία, 2001), 91-119.

Η πολιτική του ελληνικού κράτους ως εθνικού κέντρου του ελληνισμού, στηρίχθηκε σε οργανικά αλληλένδετα στοιχεία. Το πρώτο στοιχείο αφορούσε στην καλλιέργεια μίας ιδεολογίας, που επεδίωκε την εθνική ενότητα και τη νομιμοποίηση του κράτους, ως το σημείο αναφοράς των Ελλήνων που βρίσκονταν εκτός της επικράτειας, διαδικασία που επιτεύχθηκε μέσω της Μεγάλης Ιδέας, η οποία αποτέλεσε το αποκορύφωμα της συνέχειας της ελληνικής ιστορίας. Το δεύτερο στοιχείο αφορούσε στη συστηματική μεταβίβαση των αλυτρωτικών ιδεών στους ελληνόφωνους πληθυσμούς της Ανατολής, διαδικασία που συντελέστηκε μέσω του Εθνικού Πανεπιστημίου και την εξαγωγή εκπαιδευτών προς τις περιοχές της Ανατολής, όπως και στη συστηματική εκπαίδευση σημαντικών φορέων του αλύτρωτου και παροικιακού ελληνισμού. Προοδευτικά ο αλύτρωτος ελληνισμός εντάχθηκε σε ψυχολογικό και συμβολικό επίπεδο στο σύστημα του νεοελληνικού εθνικισμού. Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης ήταν η δημιουργία ενωτικών κινήματων στις αλύτρωτες περιοχές, με το ελληνικό κράτος να ακολουθεί την πολιτική της προώθησης της αυτοδιάθεσης των αλύτρωτων αυτών πληθυσμών, πρακτική που ευδοκίμησε τον 19^ο και τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα³⁷⁶.

Με τον ερχομό της Μικρασιατικής Καταστροφής ωστόσο, χρεωκοπεί ο χωρίς όρια μεγαλοϊδεατικός αλυτρωτισμός, αποτέλεσμα που κλόνισε το ελληνικό κράτος, αφού ανατράπηκαν οι μέχρι τότε «σταθερές» της κρατούσας εθνικιστικής ιδεολογίας. Συνέπεια της παραπάνω νέας πραγματικότητας ήταν να αναγκαστεί το ελληνικό κράτος να ανασυγκροτήσει την εθνική ιδεολογία του συνολικά³⁷⁷. Βοηθητικά προς την παραπάνω αναγκαιότητα λειτούργησαν οι συνέπειες της Μικρασιατικής Καταστροφής (οικονομική και πολιτική κρίση, προσφυγές, κοινωνική εξαθλίωση), οι οποίες ενίσχυσαν την αντιπαλότητα των κοινωνικών συμφερόντων και των κοινωνικών τάξεων³⁷⁸, οδηγώντας τον ελληνισμό να συσπειρωθεί μέσα στα όρια του ελεύθερου κράτους³⁷⁹.

Η πραγματικότητα που δημιουργήσε η Μικρασιατική Καταστροφή οδήγησε στην αναζήτηση ενός νέου «εθνικού οράματος», το οποίο ζυμώθηκε και κυοφορήθηκε

³⁷⁶Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», 150-153.

³⁷⁷Δημήτρης Ξιφαράς, «Η Ελληνική Εθνικιστική Ιδεολογία στο Μεσοπόλεμο: Όψεις Διαμόρφωσης της Εθνικής Θεωρίας», *Θέσεις* 53, (1995): 69-88.

³⁷⁸Giddens, *The Nation State and Violence*, 181; Λέκκας, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία: Πέντε Υποθέσεις Εργασίας στην Ιστορική Κοινωνιολογία*, 116.

³⁷⁹Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», 157.

κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, με τους διανοούμενους και τους πολιτικούς (Βενιζελικοί - Αντιβενιζελικοί), να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτή την αναζήτηση. Πλέον η νέα «Μεγάλη Ιδέα» που δημιουργείται, αφορά την αφομοίωση των Νέων Χωρών και των προσφύγων, την επιδίωξη της εθνικής ομοιογένειας και την προσπάθεια δημιουργίας μίας εθνικής ταυτότητας, η οποία θα έχει σημείο αναφοράς το κράτος, με τα υπάρχοντα σύνορα. Παράλληλα εντός του πλαισίου της νέας Μεγάλης Ιδέας, εντείνεται ο αστικός εκσυγχρονισμός που επιδιώκουν οι Βενιζελικοί. Στην επιδίωξη αυτή, αντιπαρά τίθενται ωστόσο οι Αντιβενιζελικοί, οι οποίοι παρέμεναν προσηλωμένοι στις εθνικές παραδόσεις, αντιπαράβαλλοντας έναντι του εθνικού εκσυγχρονισμού, τη δυνατότητα της οικονομικής διείσδυσης και επικράτησης των Ελλήνων στο βαλκανικό συγκρότημα, στις αλύτρωτες περιοχές, έναντι της αποτυχημένης στρατιωτικής και πολιτικής μικρασιατικής επιχείρησης³⁸⁰.

Παράλληλα η τρίτη λύση της νέας Μεγάλης Ιδέας έρχεται από τον μέχρι τότε λιγότερο γνωστό σοσιαλιστικό χώρο στην Ελλάδα, που ενδυναμώνεται λόγω της πολιτικής και οικονομικής κρίσης που χαρακτήριζε την ελληνική κοινωνία. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, θα επηρεαστούν οι διανοούμενοι, οι οποίοι θα υιοθετήσουν αντιλήψεις του μαρξισμού και μία νέα προσέγγιση της έννοιας του έθνους και της εθνικής ταυτότητας³⁸¹, ως συνέπεια μίας ιδεολογικής και πνευματικής ανασύνταξης.

Η προοδευτική απήχηση των μαρξιστικών ιδεών στους κύκλους των διανοούμενων έχει σαν αποτέλεσμα, την ανάπτυξη ενός πολεμικού κλίματος μεταξύ μαρξιστών και αντιμαρξιστών και την προώθηση συζητήσεων με τη μορφή διαμάχης ανάμεσα στον υλισμό και στον ιδεαλισμό, εθνικό και ταξικό. Η κυρίαρχη ιδεολογία σε μία προσπάθεια να περιορίσει την πολιτική αστάθεια και την κοινωνική κρίση την περίοδο αυτή, πολεμά τις σοσιαλιστικές και μαρξιστικές ιδέες, ενεργοποιώντας και τους κρατικούς ιδεολογικούς μηχανισμούς, με σημείο αναφοράς το σύνθημα «αντικομμουνισμός - εθνικισμός – ελληνοκεντρισμός»³⁸².

Η αντιπαράθεση στους κόλπους των διανοούμενων οδηγεί σε μία διαφορετική θεώρηση της έννοιας του έθνους με τους μεν φιλελεύθερους, αντλώντας στοιχεία από

³⁸⁰Ξιφαράς, «Η Ελληνική Εθνικιστική Ιδεολογία στο Μεσοπόλεμο: Όψεις Διαμόρφωσης της Εθνικής Θεωρίας», 69-88.

³⁸¹Ibid., 69-88.

³⁸²Άγγελος Ελεφάντης, *Η Επαγγελία της Αδύνατης Επανάστασης*, εκδ. 2^η (Αθήνα: Θεμέλιο, 1979), 347-348.

τους εθνικιστές διανοούμενους (Δραγούμη, Γιαννόπουλο), να ορίζουν το έθνος ως συστατικό στοιχείο της πολιτισμικής και ψυχικής οντότητας και τους δε μαρξιστές, να υποστηρίζουν ότι το έθνος είναι μία ιστορική κατασκευή που συνέβη εξαιτίας των αλλαγών οικονομικής και κοινωνικής φύσεως³⁸³.

Από το 1923 έως το 1974 συντελείται μία σύμπτωση των γεωγραφικών ορίων ανάμεσα στο ελληνικό έθνος και κράτος, η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει σε μία μετατόπιση της έμφασης που δινόταν από την έννοια του λαού, σε αυτή του έθνους. Αυτή η μετατόπιση λαμβάνει χώρα σύμφωνα με το «ποιος» έχει το δικαίωμα της συμμετοχής στους μηχανισμούς εξουσίας. Έτσι το πολιτιστικό πλαίσιο της ταυτότητας εμπλουτίζεται με περισσότερα πολιτικά στοιχεία, ενώ ο λαός κυριαρχεί σαν έννοια, έναντι του έθνους. Η παραπάνω μετατόπιση, γεννά μία νέα συνθήκη για τον ελληνισμό, ο οποίος πλέον κατηγοριοποιείται σε ελλαδικό και εξωελλαδικό, με τη μεταξύ τους σχέση να χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα και ασάφεια, ενώ ταυτοχρόνως καθένας από αυτούς να αποτελεί έναν αυτοτελή φορέα ελληνικότητας³⁸⁴.

Όσον αφορά στον ελληνισμό που βρισκόταν εκτός Ελλάδας, επιδιώκεται η εθνική επιβίωση μέσω της διπλωματικής οδού και της καλλιέργειας καλών σχέσεων με τις δυνάμεις που είχαν δικαιώματα πάνω του. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο Βενιζέλος αναφερόμενος στην Κύπρο υποστήριζε ότι η ένωση μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα από την καλλιέργεια καλών σχέσεων (αγγλοελληνική συνεννόηση) με τη Βρετανία. Η παραπάνω θέση επιβεβαίωνε τη διαμόρφωση μίας ρεαλιστικής οπτικής για τον ελληνισμό που βρισκόταν εκτός του ελληνικού κράτους, με συνέπεια να εγκαταλειφθεί προοδευτικά η έννοια του εθνικού κέντρου³⁸⁵.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και κατά την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, ο εθνικισμός αποκτά μία ανελαστική μορφή, που αρθρώνεται στο πλαίσιο σύγκρουσης, Δεξιών - Κομμουνιστών³⁸⁶. Παράλληλα αναβιώνει εκ νέου η ιδεολογία του εθνικού κέντρου, σε μία προσπάθεια να καλυφθεί η αδυναμία της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, να προάγει το αίτημα της εθνικής αποκατάστασης των Ελληνοκυπρίων³⁸⁷.

³⁸³Ξιφαράς, «Η Ελληνική Εθνικιστική Ιδεολογία στο Μεσοπόλεμο: Όψεις Διαμόρφωσης της Εθνικής Θεωρίας», 69-88.

³⁸⁴Τσαούσης, «Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Το Πρόβλημα της Νεοελληνικής Ταυτότητας», 25.

³⁸⁵Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», 143-164.

³⁸⁶Kizilyürek, *Κύπρος: Το αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 33.

³⁸⁷Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», 159.

Η εθνική ταυτότητα αρθρώνεται σύμφωνα με ποικίλα κριτήρια, με κάποια εκ των οποίων να προκρίνονται έναντι κάποιων άλλων, αναλόγως την κατάσταση στην οποία βρισκόταν ο ελληνικός εθνικισμός. Ανά περιόδους λοιπόν, λειτούργησαν συνδυαστικά το θρησκευτικό³⁸⁸ κριτήριο (ορθοδοξία³⁸⁹), το γλωσσικό, οι δεσμοί αίματος, η κοινή καταγωγή, το πατριωτικό φρόνημα³⁹⁰, η εθνική συνείδηση³⁹¹, τα πολιτιστικά γνωρίσματα³⁹² και η πολιτισμική κληρονομιά, ως βασικά μέρη της ελληνικής ταυτότητας³⁹³. Η συγκρότηση της συνίσταται στη συνύπαρξη θρησκευτικών και λαϊκών στοιχείων, ενώ το θρησκευτικό³⁹⁴ και ελληνικό στοιχείο βρίσκονται ταυτόχρονα σε κατάσταση αντινομίας³⁹⁵ και εσωτερικής έντασης³⁹⁶.

Αντίστοιχα, ο εθνικισμός στην περίπτωση του ελληνικού κράτος ξεκίνησε ως εθνικός - πολιτικός, αλλά εξελίχθηκε σε εθνοτικό - πολιτισμικό, αφού αρθρώθηκε στο πλαίσιο εθνοτικών - πολιτισμικών χαρακτηριστικών, τα οποία αποτέλεσαν και την πρώτη ύλη, ώστε αθόρυβα από την περίοδο του 1821³⁹⁷ οι Ελληνοκύπριοι να ταυτιστούν με τους Έλληνες, ξεκινώντας να γνέφουν το κουβάρι του ελληνοκυπριακού εθνικισμού και αναπτύσσοντας έναν προσανατολισμό εθνοτικής φύσεως, με σημείο

³⁸⁸Σύμφωνα με την Πετράκου, η θρησκεία αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της εθνικής ταυτότητας και της εθνικιστικής ιδεολογίας, ακολουθούμενο από τη γλώσσα και την καταγωγή. Ηλέκτρα Πετράκου, «Η Κατασκευή της Μετανάστευσης στην Ελληνική Κοινωνία», στο *Μετανάστες στην Ελλάδα*, επιμ. Αθανάσιος Μαρβάκης, Δημήτρης Παρσανόγλου & Μίλτος Παύλου (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001), 37; Renée Hirschon, «Dismantling the Millet: Religion and National Identity in Contemporary Greece», στο *Nationalism in the Troubled Triangle: Cyprus, Greece and Turkey*, επιμ. Ayhan Aktat, Niyazi, Kizilyürek & Ummu Ozkirimli (Basingstok: Palgrave Macmillan, 2010), 48-61.

³⁸⁹Σύμφωνα με τον Μαυράτσα, η άποψη ότι η ορθοδοξία θεωρείται σε ιστορική βάση ο πνευματικός υπέρμαχος των εθνικών ελληνικών διεκδικήσεων, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους μύθους της ελληνικής εθνικιστικής ιδεολογίας. Μαυράτσα, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαράθεσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996*, 56.

³⁹⁰Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 124.

³⁹¹Βόγλη, «Έλληνες το Γένος». *Η Ιθαγένεια και η Ταυτότητα στο Εθνικό Κέντρο των Ελλήνων (1821-1844)*, 151-157.

³⁹²Βερέμης & Κολιόπουλος, *Ελλάς η Σύγχρονη Συνέχεια από το 1821 μέχρι Σήμερα*, 103.

³⁹³Σκοπετέα, «Το Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα: *Όψεις του Εθνικού Προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*, 354.

³⁹⁴Σιγανού, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα*, 124.

³⁹⁵Ο πολιτιστικός παράγοντας της θρησκείας και συγκεκριμένα της ορθοδοξίας, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας, αφού η θρησκεία και η εθνική ταυτότητα συναντιούνται παραδοσιακά από την περίοδο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ως κράτος θεοκρατικό, καθώς και από την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία είχε αναπτύξει το σύστημα διοίκησης των Millet, καθορίζοντας τους υπηκόους της με θρησκευτικά κριτήρια. Hirschon, «Η Ταυτότητα και το Ελληνικό Κράτος: Εννοιολογικά Ζητήματα και Παράδοξα», 292.

³⁹⁶Η αντινομία έγκειται στην συνύπαρξη δύο οικογενεισμών που βρίσκονται σε σχέση ανταγωνισμού, της αρχαίας ελληνικής κουλτούρας και της ανατολικής ορθοδοξίας. Gropas & Trianafyllidou, *A European Approach to Multicultural Citizenship: Legal Political Educational Challenges*, 2.

³⁹⁷Τσουκαλάς, «Ιστορία, Μύθοι και Χρησμοί: Η Αφήγηση της Ελληνικής Συνέχειας», 297.

³⁹⁸Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 52.

αναφοράς την πολιτισμική σύνδεση με τους Έλληνες³⁹⁸ και μία αντίστοιχη εθνική ελληνοκυπριακή ταυτότητα, η οποία βασίστηκε στη σύγκρουση ανάμεσα στην εθνοτική και πολιτική διάσταση του εθνικισμού³⁹⁹. Προοδευτικά το ελληνικό κράτος μετατρέπεται σε εθνικό κέντρο για τους Ελληνοκυπρίους, τόσο σε πολιτικό, όσο και σε πολιτισμικό επίπεδο, αφού αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέρος του ευρύτερου ελληνικού έθνους⁴⁰⁰. Η εθνότητα των Ελληνοκυπρίων αρχίζει να πολιτικοποιείται και να αντικαθιστά τη θρησκεία, η οποία αποτελούσε μέχρι την περίοδο εκείνη, το κύριο στοιχείο της ταυτότητας τους⁴⁰¹.

Σε αυτό το σημείο αρχίζει μία σημαντική αντίφαση για τους Ελληνοκυπρίους, που θα καθορίσει σημαντικά τις σχέσεις τους με το εθνικό κέντρο. Η αντίφαση αφορά το γεγονός ότι το εθνικό κέντρο από το 1931 και μετά παρουσιάζεται διστακτικό στη δυναμική υποστήριξη του ενωτικού ζητήματος των Ελληνοκυπρίων, ενώ οι τελευταίοι επιδιώκουν την ένωση με αυτό. Η προαναφερόμενη αντίφαση εκπορευόταν από το γεγονός, ότι μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η περιφέρεια λόγω των βαθιών εθνικιστικών ιδεών⁴⁰² που εξακολουθούσε να εμφορείται, επεδίωκε την ένωση με την Ελλάδα, διαδικασία η οποία ανακόπηκε από την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η νέα κατάσταση δημιούργησε μία καινούργια πραγματικότητα, την οποία έπρεπε να διαχειριστεί η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ιδίως σε συνειδησιακό επίπεδο, αντιλαμβανόμενη τις αλλαγές που είχαν συμβεί. Ωστόσο η διαδικασία αυτή έως το 1974 δεν φαίνεται να συντελέστηκε, λόγω μίας σειράς δυναμικών παραγόντων (επιτηδευματιών), που συνέβαλαν στη διατήρηση και περαιτέρω καλλιέργεια της εθνικιστικής ελληνοκυπριακής ιδεολογίας, η οποία πλέον αν και τροφοδοτούταν από την ίδια εθνικιστική πηγή, ωστόσο αποκτούσε διττή διάσταση, αφού τη βάση της ένωσης, ήρθε να συμπληρώσει και αυτή της ανεξαρτησίας.

³⁹⁸Τόσο στην πλευρά των Ελληνοκυπρίων, όσο και των Τουρκοκυπρίων, επικράτησε η αντίληψη του εθνοτικού εθνικισμού. Kızılyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 14, 45.

³⁹⁹Μαυράτσας, *Εθνική Ομοψυχία και Πολιτική Ομοφωνία. Η Ατροφία της Ελληνοκυπριακής Κοινωνίας των Πολίτων στις Απαρχές του 21^{ου} Αιώνα*, 62-63.

⁴⁰⁰Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαραθέσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996*, 71; Πανταζής Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους* (Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα, 1971), 52.

⁴⁰¹Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαραθέσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996*, 41.

⁴⁰²Κιτρομηλίδης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», 162.

3.2 Η Συγκρότηση της Συλλογικής Ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων κατά την Περίοδο της Οθωμανικής Κυριαρχίας

Η Κύπρος κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς το 1571⁴⁰³ και παρέμεινε κάτω από την εξουσία τους έως το 1878, όπου και παραδόθηκε στους Άγγλους⁴⁰⁴. Αν και η συγκεκριμένη περίοδος δεν αφορά άμεσα την παρούσα μελέτη, ωστόσο θεωρείται απαραίτητο να γίνει μία σύντομη αναφορά στη γέννηση, τη συγκρότηση και την εξέλιξη της συλλογικής ελληνοκυπριακής ταυτότητας κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας της Κύπρου, μιας και αποτελεί τη βάση του πλαισίου με το οποίο, οι Ελληνοκύπριοι αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους την περίοδο που εξετάζει η παρούσα διδακτορική διατριβή.

Κατά την οθωμανική περίοδο, η έννοια της ταυτότητας αναπτύσσεται κυρίως πάνω σε θρησκευτική βάση⁴⁰⁵, με κύριο άξονα διαφοροποίησης, ανάμεσα στις υπάρχουσες κοινότητες στο κυπριακό νησί, το σύστημα των Millet⁴⁰⁶, κεφαλή του οποίου ήταν ο εκάστοτε θρησκευτικός άρχοντας. Η θρησκεία⁴⁰⁷ επομένως, αποτελούσε ταυτοχρόνως το αναφορικό και διαχωριστικό στοιχείο της κάθε κοινότητας, ενώ οποιαδήποτε έννοια σχετιζόταν με τον όρο «εθνικός» ήταν ανύπαρκτη⁴⁰⁸.

⁴⁰³Πριν την οθωμανική κατάκτηση, η Κύπρος βρισκόταν υπό την κυριαρχία των Ενετών για 82 χρόνια (1489-1571). Στέφανος Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1996), 67.

⁴⁰⁴Χριστοφής Οικονομίδης, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Πέρασμένα 120 Χρόνια* (Λευκωσία: Οικονομίδης, 1993), ΙΓ.

⁴⁰⁵Αν και δεν απουσίαζε το ταξικό στοιχείο, οι θρησκευτικές και οι ταξικές γραμμές που εντοπίζονται την εποχή εκείνη, αφορούσαν την κοινοτική και όχι την εθνοτική ταυτότητα. Adamantia Pollis, «Colonialism and Neo-Colonialism: Determinations of Ethnic Conflict in Cyprus», στο *Small States in the Modern World. The Condition of Survival*, επιμ. Peter Worsley - Paschalis Kitromilides (Nicosia: New Cyprus Association, 1979), 48; Ελευθέριος Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων* (Λευκωσία: Βιβλιοεκδοτική, 2009), 82.

⁴⁰⁶Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 56.

⁴⁰⁷Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 246.

⁴⁰⁸Pococke Richard, *A Description of the East and Some Other Countries* (London: W. Buwyer, 1743), 148.

Τα δύο κύρια Millet⁴⁰⁹ στην Κύπρο εκείνη την εποχή είναι το ορθόδοξο⁴¹⁰ και το μουσουλμανικό. Σε γενικές γραμμές οι σχέσεις τους ήταν αρμονικές, κάτι που επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι πολλές φορές συνεργάζονταν, με σκοπό την κοινή επιδίωξη διεκδικήσεων και την από κοινού σύγκρουση με την τότε οθωμανική διοικητική αρχή⁴¹¹. Ενοποιητικό στοιχείο της συνεργασίας τους αποτελούσε το γεγονός ότι και στις δυο κοινότητες, η πλειοψηφία του πληθυσμού ήταν αγρότες, που διαβίωναν κάτω από τις ίδιες συνθήκες και ανήκαν στο ίδιο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Οι διαφορές υπήρχαν κυρίως σε επίπεδο ελίτ της κάθε κοινότητας, με τον αγροτικό πληθυσμό⁴¹². Σύμφωνα με την Pollis ακόμη και αν ισχυριστεί κανείς ότι αυτή την περίοδο υπάρχουν κάποια ψήγματα συλλογικής ταυτότητας σε ασυνείδητη ή εμβρυακή μορφή, αυτά συνδέονταν με όρους ταξικούς (αγροτικός πληθυσμός - ελίτ), παρά με θεσμικούς ή θρησκευτικούς. Ουσιαστικά οποιαδήποτε συλλογιστική διαχωρισμού εάν υπήρχε ανάμεσα σε χριστιανούς και μουσουλμάνους, στηριζόταν σε κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο⁴¹³.

Οι όποιες αντιπαλότητες δημιουργούσαν διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στο ορθόδοξο και στο μουσουλμανικό Millet, στηρίζονταν κατά βάση σε θρησκευτικούς όρους, αν και δεν ήταν απαραβίαστες και σκληρά καθορισμένες⁴¹⁴. Επίσης οι

⁴⁰⁹Doros Alastos, *Cyprus in History. A Survey of 5000 Years* (London: Zeno, 1976), 262; Σταύρος Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, (Αθήνα: Ι. Φλώρος, 1986), 43; Στέφανος Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 247.

⁴¹⁰Αφορούσε το σύνολο των ορθόδοξων πληθυσμών χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η γλωσσική διαφοροποίηση (αλβανόφωνοι, ελληνόφωνοι, ρουμανόφωνοι, βουλγαρόφωνοι, τουρκόφωνοι). Loring Danforth, *The Macedonian Conflict: Ethnic Nationalism in a Transnational World* (Princeton: Princeton University Press, 1995), 59.

⁴¹¹Χαρακτηριστικό περιστατικό που επιβεβαιώνει τη συνεργασία μεταξύ των Millet αποτελεί η κοινή εξέγερση ορθόδοξων και μουσουλμάνων το 1764, η οποία κατέληξε στη θανάτωση του τότε Οθωμανού Κυβερνήτη Tsil Osman, επειδή διπλασίασε τους φόρους. Εξεγέρσεις όπως η προαναφερόμενη, δεν επεδίωκαν τη δεδομένη περίοδο να ανατρέψουν ή να αμφισβητήσουν το οθωμανικό καθεστώς εξαιτίας της ύπαρξης κάποιας εθνικής συνειδητοποίησης, αλλά στόχος ήταν η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πληθυσμών εντός του πλαισίου της οθωμανικής κυριαρχίας. Alastos, *Cyprus in History. A Survey of 5000 Years*, 280; Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 247; Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 595-624; Peter Loizos, «How Might Turkish and Greek Cypriots See Each Other More Clearly?», στο *Cyprus and its People. Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community 1955-1997*, επιμ. Vangelis Calotychos (Boulder, Colo: Westview Press, 1998), 35-52.

⁴¹²Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 598.

⁴¹³Adamantia Pollis, «Intergroup Conflict and British Colonial Policy: The Case of Cyprus», *Comparative Policies* 5, no. 4 (1973): 575-584.

⁴¹⁴Για παράδειγμα υπήρχαν πολλές επιγαμίες μεταξύ των πληθυσμών των δύο κοινοτήτων, χριστιανοί μάθαιναν οθωμανικά, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις η κάθε κοινότητα υιοθετούσε έθιμα της άλλης, ακόμη και κώδικες ενδυμασίας. Hakan Yavuz, «The Evolution of Ethno-Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», *The Cyprus Review* 3, no. 2 (1991): 64.

συγκρούσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων δεν είχαν ως βάση εθνικές διαφορές όπως συνέβη στην πορεία, αλλά αφορούσαν την άνιση κατανομή πλούτου και πολιτικής δύναμης, καθώς και διάφορα κοινωνικά προβλήματα που είχαν θρησκευτική βάση. Επιπροσθέτως, χαρακτηριστικό γνώρισμα των συγκρούσεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων αυτή την περίοδο, ήταν η μικρή διάρκεια και ο μη βίαιος χαρακτήρας τους⁴¹⁵.

Η μεγάλη ελευθερία⁴¹⁶ από την πλευρά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως προς την παροχή ευκαιριών⁴¹⁷ για την ενασχόληση των υπηκόων της με το εμπόριο, τη ναυτιλία και τον γεωργικό τομέα, είχε σαν συνέπεια από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, το ορθόδοξο Millet να αναβαθμιστεί σε οικονομικό⁴¹⁸ και κοινωνικό επίπεδο, ξεκινώντας σταδιακά να επεκτείνει τις διεκδικήσεις του και στον πολιτικό⁴¹⁹ τομέα, προβάλλοντας την ιδιαιτερότητα του σε γλωσσικό, θρησκευτικό και πολιτισμικό πεδίο, με σκοπό τη δημιουργία εθνικού κινήματος και μελλοντικά τη συγκρότηση εθνικού κράτους⁴²⁰.

Το αναπτυγμένο αστικό⁴²¹ στοιχείο του ορθόδοξου Millet, λειτούργησε ως μοχλός αντίληψης της διαφοροποίησης του από τα υπόλοιπα Millet, με τον θρησκευτικό⁴²² παράγοντα⁴²³ να διαδραματίζει και αυτός σημαντικό ρόλο προς αυτή

⁴¹⁵Ibid., 64; Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 57.

⁴¹⁶Η ελευθερία αφορούσε το θρησκευτικό και πολιτισμικό τομέα, ενώ περιοριζόταν από την ύπαρξη μίας κοινής κατεύθυνσης στο πολιτικό και διοικητικό - δημοσιονομικό σύστημα. Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 246; Σπύρος Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», στο *Ο Μακάριος και οι Σύμμαχοι του*, επιμ. Αλέξανδρος Ξύδης, Σπύρος Λιναρδάτος & Κώστας Χατζηαργύρης (Αθήνα: Gutenberg, 1974), 240.

⁴¹⁷Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 214.

⁴¹⁸Σύμφωνα με τον Smith η μη καταλληλότητα του οικονομικού στοιχείου για τη συγκρότηση σταθερής συλλογικής ταυτότητας, δημιουργεί την ανάγκη εύρεσης στοιχείων όπως είναι η θρησκεία ή η εθνικότητα (μεταγενέστερα), ώστε να δηλωθεί η διαφοροποίηση. Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 19.

⁴¹⁹Η πληθυσμιακή πλειοψηφία του ορθόδοξου Millet, αποτέλεσε έναν σημαντικό παράγοντα, απόκτησης εξουσιαστικών δικαιωμάτων. Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978 - 1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 67.

⁴²⁰Ibid., 248; Στέφανος Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», *Σύγχρονα Θέματα*, 68-69-70, (Ιούλιος 1998-Μάρτιος 1999): 19.

⁴²¹Σπύρος Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση* (Αθήνα: Τόπος, 2017), 96-101.

⁴²²Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου με την κατάληψη του νησιού από τους Οθωμανούς, κατάφερε να αποδεσμευτεί από την καταπίεση των καθολικών και όχι μόνο ανέκτησε, αλλά και διεύρυνε την επιρροή της. Χάιντς Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, μτφρ. Κώστας Σαρρόπουλος (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2007), 1: 61.

⁴²³Η ύπαρξη του συστήματος των Millet βοήθησε ώστε να έχει ο θρησκευτικός παράγοντας δύναμη, αφού διαχωρίζονταν οι κοινότητες με βάση το θρησκευτικό κριτήριο. Adamantia Pollis, «The Role of Foreign Powers in Structuring Ethnicity and Ethnic Conflict in Cyprus», στο *Cyprus and its People. Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community 1955-1997*, επιμ. Vangelis Calotychos (United States: Westview Press, 1998), 87-102.

την κατεύθυνση, αποκτώντας μάλιστα μονοπωλιακή πολιτική επιρροή μέσω του Αρχιεπισκόπου, εξαιτίας της καθολικής απουσίας αντιπροσωπευτικών θεσμών⁴²⁴, αλλά και της σημασίας που είχαν στη Μέση Ανατολή οι θρησκευτικοί θεσμοί,⁴²⁵ έναντι των γλωσσικών ή φυλετικών⁴²⁶.

Από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα ο ορθόδοξος Αρχιεπίσκοπος ονομάστηκε Millet - Bashi, αποτελώντας πλέον επίσημα τον εθνάρχη και ηγέτη του ορθόδοξου Millet, όντας ο εκπρόσωπος τους στην Υψηλή Πύλη⁴²⁷. Στις αρμοδιότητες που του είχε αναθέσει ο Σουλτάνος⁴²⁸ ήταν η είσπραξη των φόρων, ενώ στη συνείδηση των ορθοδόξων εκπροσωπούσε το σύμβολο της ταυτότητας, αρχικά της θρησκευτικής και μετέπειτα της εθνικής, έχοντας ταυτοχρόνως τον ρόλο του προστάτη τους απέναντι στις αυθαιρεσίες της Υψηλής Πύλης και των υπολοίπων τοπικών αρχόντων. Ουσιαστικά ο Αρχιεπίσκοπος αποτελούσε τον κεντρικό άξονα γύρω από τον οποίο περιστρεφόταν η πνευματική, η πολιτιστική και αργότερα η πολιτική⁴²⁹ ζωή των Ελληνοκυπρίων. Σταδιακά μεταβλήθηκε στον πιο σημαντικό πολιτικό θεσμό των Ελληνοκυπρίων, καθώς όποιος κατείχε τη θέση του Αρχιεπίσκοπου⁴³⁰, αποκτούσε και τον ρόλο του απόλυτου πολιτικού ηγέτη⁴³¹, εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μετά τον Σουλτάνο.

⁴²⁴Demetrios Christodoulou, *Inside the Cyprus Miracle: Labours of an Embattled Mini-Economy* (Minneapolis: Minnesota Press, 1992), 249; Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998), 32; Κύπρος Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα* (Λονδίνο: The Greek Institute, 2010), 25.

⁴²⁵Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 603.

⁴²⁶Yavuz, «The Evolution of Ethno-Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 60.

⁴²⁷Allan Zink, «Northern Ireland and Cyprus: Towards a Typology of Intercommunal Conflict in the European Periphery», *Nationalism and Ethnic Politics* 14, no. 4 (2008): 587; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 267.

⁴²⁸Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 61.

⁴²⁹Γιάννος Κρανιδιώτης, *Το Κυπριακό Πρόβλημα: Η Ανάμειξη του ΟΗΕ και οι Ξένες Επεμβάσεις στην Κύπρο 1960-1974* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984), 26.

⁴³⁰Σύμφωνα με τον Παπαγεωργίου από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα η εξουσία του Αρχιεπισκόπου ήταν τόσο σημαντική, όπου τέθηκε ζήτημα αμφισβήτησης ακόμη και της μουσουλμανικής πρωτοκαθεδρίας σε επίπεδο τοπικής αρχής. Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 68.

⁴³¹Για μία σύντομη, αλλά πολύ ενδιαφέρουσα ανάλυση βλ. Theodore Papadopoulos, «Orthodox Church and Civil Authority», *Journal of Contemporary History* 2, (1967): 209; Κωνσταντίνος Βαβούσκος, *Εγχειρίδιον Εκκλησιαστικού Δικαίου* (Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας 1978), 41-45; Christodoulou, *Inside the Cyprus Miracle: Labours of an Embattled Mini-Economy*, 240-242, 248-250; Μιλτιάδης Χριστοδούλου, *Η Πορεία μιας Εποχής: Η Ελλάδα, η Κυπριακή Ηγεσία και το Κυπριακό Πρόβλημα* (Αθήνα: Ι. Φλώρος, 1987); Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 32; Σία Αναγνωστοπούλου, «Η Εκκλησία της Κύπρου και ο Εθναρχικός της Ρόλος: 1878-1960», *Περιοδικό Σύγχρονα Θέματα* 68, (1999): 220.

Ο θρησκευτικός διαχωρισμός⁴³² μεταξύ των κοινοτήτων της Κύπρου όχι μόνο διατηρήθηκε έως τα τέλη του 18^{ου} αιώνα στην οθωμανοκρατούμενη νήσο, αλλά από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα ισχυροποιήθηκε ακόμη περισσότερο, παραμερίζοντας οποιονδήποτε υποτυπώδη ταξικό διαχωρισμό υπήρχε. Η ισχυροποίηση του θρησκευτικού στοιχείου για τη διαμόρφωση της ελληνοκυπριακής συλλογικής ταυτότητας, στηρίχθηκε τόσο στο γεγονός ότι η μουσουλμανική θρησκεία στο πλαίσιο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αποτελούσε ένα από τα βασικά συστατικά της μέρη, όσο και στο ότι το σύνολο των θρησκειών⁴³³ ήταν σημεία αναφοράς των υπηκόων της⁴³⁴. Η ελληνοκυπριακή συλλογική ταυτότητα επομένως, περιχαράκώθηκε και αναπτύχθηκε στο πλαίσιο ύπαρξης της ορθόδοξης θρησκείας⁴³⁵.

Παράλληλα με τη θρησκεία, το αστικό στοιχείο του ορθόδοξου Millet εκμεταλλευόμενο την ανεκτικότητα των Οθωμανών δραστηριοποιήθηκε στους τομείς του εμπορίου και της ναυτιλίας, καταφέροντας να αποκτήσει σημαντική οικονομική δύναμη, η οποία προοδευτικά οδήγησε από μέρους των ορθοδόξων στην αναζήτηση πολιτικών ερεισμάτων⁴³⁶. Η προαναφερόμενη διεκδίκηση αποτέλεσε και την αφορμή ώστε το ορθόδοξο Millet να προβάλλει τις γλωσσικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές του ιδιαιτερότητες⁴³⁷, οι οποίες με τη σειρά τους δεν άργησαν να επιφέρουν εθνικές διεκδικήσεις⁴³⁸. Σταδιακά τα εθνικιστικά συναισθήματα του ορθόδοξου Millet ενισχύθηκαν επιπλέον από το γεγονός, ότι αισθάνονταν οι ορθόδοξοι υπήκοοι κατώτεροι, εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας⁴³⁹.

⁴³²Όπως αναφέρει ο Smith η χρήση της θρησκείας ως ενοποιητικού στοιχείου για τη διαμόρφωση συλλογικών ταυτοτήτων, πραγματοποιήθηκε παράλληλα με τη δημιουργία της αναγκαιότητας ύπαρξης ταυτότητας, η οποία θα μπορούσε να εντάξει στο πλαίσιο της το μεγαλύτερο τμήμα του εκάστοτε πληθυσμού. Αργότερα ωστόσο η θρησκεία θα αμφισβητηθεί για χάρη της εθνικότητας. Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 19.

⁴³³Ο Αντωνίου πέρα από τη θρησκεία αναφέρει ότι η ταξικότητα αποτέλεσε έναν ακόμη προσδιοριστικό παράγοντα της ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων. Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 82.

⁴³⁴Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 60; Χατζηκωνσταντίνου, Μπαξεβάνης & Σαρηγιαννίδης, *Θεωρητικές Αφετηρίες στις Διεθνείς Σχέσεις*, 24-25.

⁴³⁵Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 603.

⁴³⁶Michael Attalides, *Cyprus. Nationalism and International Politics* (Mohndesee: Bibliopolis, 2003), 22.

⁴³⁷Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 248.

⁴³⁸Richard Clogg, «The Greek Millet in the Ottoman Empire», στο *Christians and Jews in the Ottoman Empire*, επίμ. Benjamin Braude & Bernard Lewis (New York: Holmes & Meier Publishers, 1982), 185-207.

⁴³⁹Μαδιανού, *Έθνος, Ταυτότητες και Τηλεόραση στη Σύγχρονη Ελλάδα. Μελέτη Πάνω στη Θεωρία της Διαμεσολάβησης*, 72.

Η προαναφερόμενη εσωτερική αλλαγή καθώς και η πρώτη εθνικιστική σπίθα πρακτικά εκδηλώθηκε κατά την περίοδο της επανάστασης του 1821, όπου το ορθόδοξο Millet επεδίωξε να συμμετέχει σε αυτή, συνδράμοντας στο εγχείρημα⁴⁴⁰. Η οθωμανική διοίκηση στην Κύπρο ωστόσο δεν έμεινε άπραγη μιας και αντιλήφθηκε ότι ο σπόρος του ελληνικού εθνικισμού έχει φυτρώσει εντός της ορθόδοξης κοινότητας. Με βίαιες⁴⁴¹ και αστραπιαίες κινήσεις ανάκοψε και κατάπνιξε οποιαδήποτε αντίδραση του ορθόδοξου Millet, πριν προλάβει να κάνει αισθητή την παρουσία της⁴⁴². Από αυτή την περίοδο και έπειτα αρχίζει να εμφανίζεται η λέξη «Έλληνας» στο ορθόδοξο Millet της Κύπρου, ενώ πολλά παιδιά παίρνουν ελληνικά ονόματα, κάτι που επιβεβαιώνει την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης⁴⁴³.

Μερικά χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα το 1828 ο νεοεκλεγμένος Αρχιεπίσκοπος Πανάρετος έκανε έκκληση στον Ιωάννη Καποδίστρια να συμπεριλάβει την Κύπρο στο Ελληνικό Κράτος⁴⁴⁴. Το προαναφερόμενο περιστατικό αποτέλεσε την αφορμή για να ξεκινήσει να διαμορφώνεται το συνειδησιακό οικοδόμημα της ελληνοκυπριακής ταυτότητας⁴⁴⁵, αφού προηγουμένως η αλυτρωτική ελληνική ιδεολογία της Μεγάλης Ιδέας είχε ήδη επηρεάσει το ορθόδοξο Millet, λειτουργώντας σε βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια πριν λήξει η οθωμανική κατοχή της Κύπρου, τα θεμέλια της άνθησης των εθνικιστικών ιδεών

⁴⁴⁰Σύμφωνα με τον Τερλεξή το 1821 θεωρείται το αφετηριακό σημείο ανάπτυξης του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, μιας και η συμμετοχή των Ελληνοκυπρίων στην επανάσταση, τους έδωσε το απαραίτητο έρεισμα, ώστε να θεωρήσουν ότι έπρεπε να συμπεριληφθούν στο νεοσυσταθέν ελληνικό κράτος αφού αποτελούσαν τμήμα του. Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 53; Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση*, 83-85; Sir Harry Luke, *Cyprus Under the Turks: 1571-1878* (London: Hurst, 1969), 131-132.

⁴⁴¹Πέτρος Παπαπολυβίου, Λευτέρης Παπαλεοντίου, Λάμπρος Τσακτσίρας, Μιχάλης Μεροκλής, Θεόδωρος Γιάγκου, Χρύσανθος Χρήστου, Γεώργιος Αικατερινίδης, Γεώργιος Διάκος, Γεώργιος Καρούζης, Άλκης Χαλαμαπίδης, επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παιδεία, Μάλλιαρης Παιδεία Α.Ε., 2006), 202-204.

⁴⁴²Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 249-250; Βιργινία Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών* (Λευκωσία: Αιγαίον, 2009), 95; Παύλος Τζερμιάς, *Στο Σταυροδρόμι της Ιστορίας. Εθνικισμός ή Ανθρωπισμός;* (Αθήνα: Libro, 1996), 149; Γιώργος Τσακάκος, «Σύντομη Επισκόπηση Ορισμένων Όψεων της Αγγλοκρατίας της Κύπρου», στο *Κύπρος Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επίμ. Γιώργος Τενεκίδης & Γιάννος Κρανιδιώτης (Αθήνα: Βιβλιποπωλείον της «Εστίας», Ι. Δ. Κολλάρου & ΣΙΑΣ Α.Ε., 2000), 150.

⁴⁴³Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 599.

⁴⁴⁴Kitromilides, «The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict», 5-30.

⁴⁴⁵Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 67.

έχουν πλέον δημιουργηθεί⁴⁴⁶, ενώ η Κύπρος από το 1821 και έπειτα αποτελούσε μέρος των στόχων της ελληνικής Μεγάλης Ιδέας⁴⁴⁷. Η παραπάνω άποψη επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η Βυζαντινή Αυτοκρατορία περιλάμβανε τόσο την Κύπρο, όσο και την ηπειρωτική Ελλάδα. Έτσι, διατηρήθηκε ένα είδος πολιτιστικής ένωσης μεταξύ των δύο χωρών (Κύπρος - Ελλάδα), παρά τα 600 μίλια που τις χώριζαν. Παρόλο που η Κύπρος ακολούθησε μια διαφορετική ιστορική εξέλιξη μετά τη βυζαντινή εποχή, η κληρονομιά του Βυζαντίου επιβίωσε, με συνέπεια κάθε σημαντικό πολιτισμικό κίνημα που λάμβανε χώρα στην ηπειρωτική Ελλάδα, να έχει αντίστοιχη επίδραση και στην Κύπρο⁴⁴⁸.

Παράλληλα η ορθόδοξη κυπριακή Εκκλησία με αφορμή τα γεγονότα του 1821 στα οποία αρνήθηκε να συμμετέχει⁴⁴⁹, σταδιακά αποκτούσε μεγαλύτερη δύναμη κάτι που τη βοήθησε να αναπροσαρμόσει την έως τότε εικόνα της και να ενταχθεί στις πρώτες εθνικές τάσεις που είχαν διαφανεί στο ορθόδοξο Millet. Προς αυτή την κατεύθυνση λειτούργησαν βοηθητικά τα γεγονότα του 1821 και τα πλήγματα που υπέστη η ορθόδοξη Εκκλησία δίνοντας της μεγαλύτερο έρεισμα για να αναμειχθεί στην πολιτική ζωή της Κύπρου⁴⁵⁰. Ο απαγχονισμός του Αρχιεπισκόπου Κύπρου, Κυπριανού και ο αποκεφαλισμός των Μητροπολιτών, της Πάφου, Χρύσανθου, του Κιτίου, Μελετίου και της Κυρήνειας, Λαυρεντίου, προς παραδειγματισμό του ορθόδοξου Millet, με αφορμή την προσπάθεια συμμετοχής των λαϊκών στην επανάσταση, είχε σαν συνέπεια η Εκκλησία να αποκτήσει το δικό της πάνθεο ηρώων⁴⁵¹, που λειτούργησε δομικά στην υιοθέτηση του απαραίτητου εθνικιστικού πλαισίου από αυτή.

⁴⁴⁶Kitromilides, «The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict», 5-30; Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 250.

⁴⁴⁷Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 265.

⁴⁴⁸Kyriacos Markides, «Social Change and the Rise and Decline of Social Movements: The Case of Cyprus American Ethnologist», *American Anthropological Association* 1, no. 2 (1974): 311.

⁴⁴⁹Ο Τερλεξής αναφέρει ότι η Φιλική Εταιρεία είχε προσεγγίσει τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Κυπριανό, ώστε να συμμετέχουν οι ορθόδοξοι της Κύπρου στην επανάσταση, αλλά αυτός αρνήθηκε. Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 53-53; Paschalis Kitromilides, «Greece & Cyprus: The Foundations of Nationalism», 1994, <http://www.cyprus-conflict.net/www.cyprusconflict.net/kitromilides.html>; Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 595-624.

⁴⁵⁰Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 57-79.

⁴⁵¹Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 53; Βασίλης Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων. Μύθοι και Πραγματικότητες* (Αθήνα: Στοχαστής, 1986), 36.

Ο λεκές του «συνεργού»⁴⁵² της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας εξαφανίστηκε λόγω των προαναφερόμενων γεγονότων, βοηθώντας την Εκκλησία να διατηρήσει το έρεισμα της εντός της ορθόδοξης κοινότητας. Σύμμαχοι πλέον της Εκκλησίας αποτελούσαν οι μέχρι πρότινος εθνικιστικές ιδέες που είχαν αρχίσει να ανθίζουν εντός των ορθόδοξων υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκράτορας, τις οποίες μέχρι τότε εχθρευόταν και τις αντιμετώπιζε ως απειλή⁴⁵³, προσπαθώντας μάλιστα να τις αναχαιτίσει.

Οι αλλαγές που επέρχονται στην Κύπρο με την εφαρμογή του διατάγματος του Tanzimat, που παρείχε ισότητα⁴⁵⁴ σε όλους τους υπηκόους ανεξαρτήτως του θρησκευάτος τους, το οποίο εφάρμοσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία με σκοπό τη διατήρηση της ακεραιότητας της, φαίνεται να βοήθησε στην ενεργοποίηση του εθνικισμού που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας⁴⁵⁵. Ωστόσο πρέπει να τονιστεί ότι κατά την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι ελληνικές εθνικιστικές ενέργειες, αν και δειλά - δειλά διαφαίνονταν, έστω και αποσπασματικά, ωστόσο δεν είχαν εμφανή και προσδιορισμένη εθνικιστική μορφή⁴⁵⁶.

3.3 Η Διαμόρφωση της Εθνικής Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας κατά την Περίοδο της Αγγλοκρατίας

Η πρώτη σπίθα της εθνικής συνειδητοποίησης των Ελληνοκυπρίων στα χρόνια της οθωμανικής κατοχής φούντωσε ξανά, κατά την περίοδο μεταβίβασης του νησιού στους Άγγλους⁴⁵⁷ το 1878⁴⁵⁸. Η θρησκεία, η οποία έως το τέλος της περιόδου της

⁴⁵²Pollis, «Intergroup Conflict and British Colonial Policy: The Case of Cyprus», 575 – 599; Yavuz, «The Evolution of Ethno-Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 57-79.

⁴⁵³Kitromilides, «Greece & Cyprus: The Foundations of Nationalism», 1994, <http://www.cypus-conflict.net/www.cypusconflict.net/kitromilides.html>

⁴⁵⁴Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, 103.

⁴⁵⁵Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 65-66.

⁴⁵⁶Attalides, *Cyprus. Nationalism and International Politics*, 25.

⁴⁵⁷Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 15.

⁴⁵⁸Με τη λήξη του ρωσοτουρκικού πολέμου το 1878 η Οθωμανική Αυτοκρατορία μέσω της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου, έδινε στη Ρωσία πληθώρα πλεονεκτημάτων, ενέργεια που θορύβησε τη Βρετανία. Η τελευταία που επεδίωκε να περιορίσει όσο το δυνατόν την Ρωσία, λίγο πριν τη διάσκεψη του Βερολίνου υπέγραψε Αμυντική Συμμαχία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, μέσω της οποίας η Βρετανία δήλωνε στους Οθωμανούς, ότι θα τους προστάτευε, ενώ η Οθωμανική Αυτοκρατορία ως αντάλλαγμα θα της παραχωρούσε την Κύπρο, λαμβάνοντας φόρο 92,799 λίρες ετησίως. Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 23, 39; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 18; Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην*

οθωμανικής κατοχής ήταν το ενοποιητικό στοιχείο του ορθόδοξου Millet, σταδιακά ενσωματώνεται εντός της ελληνικής εθνικιστικής ιδεολογίας, αποτελώντας μάλιστα ένα από τα πιο ισχυρά και ανθεκτικά στοιχεία της, αφού πρέσβευε την ύπαρξη μίας προαιώνιας κοινής πίστης μεταξύ των Ελληνοκυπρίων, με την ορθόδοξη κυπριακή Εκκλησία να πρωτοστατεί⁴⁵⁹. Ταυτόχρονα με το θρησκευτικό στοιχείο, το πάζλ της εθνικιστικής ιδεολογίας των ορθοδόξων Κυπρίων, έρχονται να συμπληρώσουν και οι αντιλήψεις που καλλιεργούνται για τους κοινούς δεσμούς αίματος και γλώσσας με τους Έλληνες⁴⁶⁰. Στη συνείδηση των ορθοδόξων Κυπρίων από αυτό το σημείο και έπειτα, η θρησκεία και ο ελληνισμός συμβαδίζουν⁴⁶¹. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Παπαγεωργίου, με την ανάληψη της εξουσίας της Κύπρου από τους Βρετανούς (1878), η χριστιανική κοινότητα πραγματοποιεί μία σημαντική ψυχολογική μετάβαση, της μέχρι πρότινος τραυματισμένης συνείδησης της, από την παθητικότητα, προς τον επιθετικό εθνικισμό⁴⁶².

Η πρώτη ήπια έκφραση της παραπάνω αλλαγής φανερώθηκε τον Ιούλιο του 1878, όταν οι πρώτοι Βρετανοί στρατιώτες αποβιβάστηκαν στην Κύπρο, μαζί με τον διοικητή Sir Garnet Wolseley⁴⁶³. Τον τελευταίο υποδέχθηκε ο τότε Μητροπολίτης Κιτίου, Κυπριανός, εκφράζοντας του την ελπίδα, ότι όπως οι Βρετανοί συνέβαλαν στην ένωση των Ιονίων Νήσων με την Ελλάδα το 1863, κατά τον ίδιο τρόπο πίστευε ότι θα λειτουργούσαν και στην περίπτωση της Κύπρου⁴⁶⁴. Η ορθόδοξη Κοινότητα της

Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις, 76, 83; Πέτρος Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα* (Λευκωσία: PCs Copy Centre, 2002), 1-3; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, (Λευκωσία: χ.ε., 2004), 19-20; George Hill, *A History of Cyprus. The Ottoman Province, The British Colony 1571-1948* (Cambridge: Cambridge University Press, 1952), 297; Attalides, *Cyprus. Nationalism and International Politics*, 1.

⁴⁵⁹Γιώργος Λιλήκας, «Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, 1878 - 1975. Στόχοι και Συνθήκες Υλοποίησης τους», στο *Τουρκία και Κυπριακό Στρατηγικοί και Τακτικοί Στόχοι*, επιμ. Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.) (Λευκωσία: Κυπριακό Κέντρο Μελετών-ΚΥ.ΚΕ.Μ., 1990), 129.

⁴⁶⁰Charles Kupchan, «Introduction Resurgent», στο *Nationalism and Nationalities in the New Europe*, επίμ. Charles Kupchan (London: Cornell University Press, 1995), 4.

⁴⁶¹Kedourie, *Ο Εθνικισμός*, 119.

⁴⁶²Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 250.

⁴⁶³Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 43; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 231.

⁴⁶⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 19; Μακάριος Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ η Σκοτεινή Οψη* (Αθήνα: Εκδόσεις Στάχυ, 1998), 11; Νίκος Κρανιδιώτης, *Η Κύπρος εις τον Αγώνα της Ελευθερίας - Η Βρετανική Κατοχή και οι Απελευθερωτικοί Αγώνες των Κυπρίων* (Αθήνα: Ελληνική Εκδοτική Εταιρεία, 1958), 39-63; Δημήτρης Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση* (Αθήνα: Εκδόσεις Ροές, 1989), 12; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 114; Ιωάννης Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 21; Χατζηβασιλείου, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 37-38; Πλουτής Σέρβας, *Κυπριακό: Ευθύνες* (Αθήνα: Γραμμή, 1980), 1: 22; Παύλος Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες:*

Κύπρου πίστευε, ότι ένας σημαντικός λόγος μη πραγματοποίησης του ενωτικού αιτήματος της έως εκείνη τη στιγμή, αποτελούσε η παρουσία της οθωμανικής εξουσίας στο νησί. Θεωρούσε επομένως, ότι με τον ερχομό των Βρετανών, το αίτημα της μπορούσε να γίνει πραγματικότητα⁴⁶⁵.

Σημαντικά προς την προαναφερόμενη αντίληψη συνέβαλε και το γεγονός, ότι η ισχυρή σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο ορθόδοξη ελίτ που δημιουργήθηκε κατά την οθωμανική περίοδο, εντάχθηκε κάτω από την κυριαρχία των Βρετανών όταν ανέλαβαν τη διοίκηση της Κύπρου, οι οποίοι πλέον είχαν διαφορετικό σύστημα διακυβέρνησης σε σχέση με τους Οθωμανούς προκατόχους τους, καθώς επίσης και έναν πιο σύγχρονο τρόπο σκέψης. Η αλλαγή της διοίκησης στην Κύπρο, βοήθησε σημαντικά τους ορθοδόξους να βρουν εκ νέου τη «φωνή» τους μετά τα αιματηρά γεγονότα του 1821 στο νησί, στηρίζοντας την ελληνικότητα της ορθόδοξης κοινότητας και επιζητώντας την ένωση της Κύπρου με το ελεύθερο ελληνικό μητροπολιτικό κέντρο⁴⁶⁶. Προς τη διαμόρφωση της συλλογικής εθνικής ταυτότητας των ορθοδόξων συνέβαλε και το γεγονός, ότι αυτή την περίοδο παραμερίστηκε το σύστημα των Millet για τον διαχωρισμό των υπηκόων, ενώ προωθήθηκε ο εθνικός διαχωρισμός των κατοίκων της Κύπρου, τόσο όσον αφορά στη δημόσια, όσο και στην ιδιωτική σφαίρα. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής ήταν να παραγκωνιστεί η απαρχαιωμένη θρησκευτική βάση διαχωρισμού που υπήρχε έως εκείνη την περίοδο⁴⁶⁷ και να επικρατήσει η εθνική διαίρεση, που διαπερνούσε όλες τις πτυχές της ζωής των υπηκόων, με συνέπεια να κυριαρχήσουν προοδευτικά νέοι πολιτικοί θεσμοί και να ενεργοποιηθεί η πολιτική ζωή στο νησί, η οποία στηριζόταν σε εθνικιστική βάση⁴⁶⁸.

Η εθνότητα από αυτή την περίοδο και έπειτα, όχι μόνο θεσμοποιείται, αλλά και αποκτά πολιτική υπόσταση, ενώ η θρησκευτική και πολιτιστική ετερότητα μεταξύ των

Κυπριακό 1878-2004 (Λευκωσία: χ.ο., 2006), 22-25; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 34-35; Οικονομίδης, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Πέρασμένα 120 Χρόνια*, ΙΔ.

⁴⁶⁵Hill, *A History of Cyprus. The Ottoman Province, The British Colony 1571-1948*, 413.

⁴⁶⁶Σπύρος Λίτσας, *Εθνικισμός, Εθνοτισμός και Υπερεθνικότητα: Η Ανάπτυξη της Κοινής Εθνοτικής Συνείδησης στην Κύπρο τον 21^ο Αιώνα* (Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής - ΕΛΙΑΜΕΠ), 2003), 5.

⁴⁶⁷Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 19.

⁴⁶⁸Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 58.

ορθοδόξων και των μουσουλμάνων μετατρέπεται σε εθνοτική διαφορά⁴⁶⁹. Βοηθητικά προς την παραπάνω διαφορά λειτούργησε και η μεταβολή των εξουσιαστικών σχέσεων στην Κύπρο, με τους Βρετανούς έστω και τυπικά⁴⁷⁰ να προάγουν την ισοτιμία ανάμεσα στις διαφορετικές κοινότητες.

Παράλληλα οι Άγγλοι προχώρησαν και σε άλλες αλλαγές που αφορούσαν το έως τότε διοικητικό σύστημα που εφαρμοζόταν στην Κύπρο⁴⁷¹. Οι ορθόδοξοι επεδίωξαν να επωφεληθούν από τον νέο τρόπο διοίκησης των Άγγλων, καθώς και από το αίσθημα της ανεκτικότητας που τους διακατείχε. Οι αλλαγές αυτές ωστόσο απείλησαν με παραγκωνισμό την έως τότε πανίσχυρη εξουσία της ορθόδοξης Εκκλησίας, μιας και επιδεινώθηκε η θέση της, αφού η αγγλική διοίκηση επεδίωξε να της αφαιρέσει σημαντικά προνόμια, μέσω των οποίων εξασφάλιζε τη δύναμη της έως εκείνη την περίοδο⁴⁷².

Γρήγορα οι Άγγλοι αντιλήφθηκαν ότι το μέχρι πρότινος ορθόδοξο Millet δεν αποτελούσε μόνο μία ισχυρή θρησκευτική κοινότητα, αλλά και μία κοινότητα που είχε αρχίσει να διαμορφώνει σε σημαντικό βαθμό εθνική συνείδηση. Την προοδευτική εθνική συνείδηση των ορθοδόξων Κυπρίων με τη στάση τους ευνόησαν και οι ίδιοι οι Άγγλοι, με τον εθνικό διαχωρισμό των υπηκόων που προήγαγαν. Οι προαναφερόμενες αλλαγές προσέδωσαν δευτερεύοντα ρόλο στον θρησκευτικό διαχωρισμό των Κύπριων υπηκόων και ανάδειξαν σε πρωτεύοντα, τον ρόλο της εθνικής διαφοροποίησης. Οι Άγγλοι ερμηνεύοντας την κυπριακή κοινωνία με εθνοτικοκεντρικά κριτήρια, ενίσχυσαν την πολιτική του «διαίρει και βασίλευε», η οποία προσέφερε, μέσω των αντικρουόμενων συμφερόντων που καλλιέργησε μεταξύ των ορθοδόξων και των

⁴⁶⁹Νίκος Περιστάνης, «Η Κατάρρευση του Δικαιοκρατικού Συναινετικού Κράτους: 1960-1963», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επίμ. Χρυσόστομος Περικλέους (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010), 234-255; Κώστας Γενάρης, *Εξ ανατολών*, εκδ. 2^η (Αθήνα: Καστανιώτη, 2001), 235; Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 86.

⁴⁷⁰Όπως υποστηρίζει ο Παπαγεωργίου η ισότητα ανάμεσα στους ορθοδόξους και τους μουσουλμάνους ήταν τυπική, με τους πρώτους να υπερτερούν των δεύτερων τόσο αριθμητικά, όσο και από άποψη οικονομικής υπεροχής. Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 256-257.

⁴⁷¹Ο Wolseley ένα χρόνο μετά την ανάληψη της αγγλικής διοίκησης στην Κύπρο αντικαταστάθηκε από τον Robert Biddulph, κατά τη διάρκεια της θητείας του οποίου οι Άγγλοι έστειλαν στην Κύπρο τον αποικιακό αξιωματούχο G. Fairfield, ώστε να συνταχθεί έκθεση που θα αφορούσε τις ανάγκες του νησιού στον τομέα της διοίκησης. Αποτέλεσμα της προαναφερόμενης έκθεσης ήταν να δημιουργηθεί ένα νέο διοικητικό πλαίσιο στο νησί, που οδήγησε στην παραχώρηση συντάγματος, το οποίο μεταξύ άλλων όριζε και τη δημιουργία δωδεκαμελούς εκλεγμένου Νομοθετικού Συμβουλίου. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 21-22; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 20.

⁴⁷²Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 29.

μουσουλμάνων, τα ψυχολογικά εργαλεία για την εκ νέου αφήγηση της ιστορίας και κατ' επέκταση την κατασκευή της ταυτότητας, ειδικότερα για τους ορθοδόξους τη δεδομένη χρονική στιγμή⁴⁷³.

Ο Giddens στην περίπτωση των Ελληνοκυπρίων φαίνεται να επιβεβαιώθηκε, μιας και ο εθνικισμός ως ιδεολογία δεν επιβλήθηκε ως ένα σύνολο συμβόλων και πεποιθήσεων σε ένα μέρος του πληθυσμού της Κύπρου που ήταν απρόθυμο και αδιάφορο, αλλά εκτράφηκε μέσα στα σπλάχνα της ίδιας της ελληνοκυπριακής συνείδησης, αναπτυσσόμενος σύμφωνα με τις υπάρχουσες προδιαθέσεις, τις νοοτροπίες, τις «πρωτογενείς» δεσμεύσεις και τα συναισθήματα της ορθόδοξης κοινότητας. Η ιδιαιτερότητα αυτή λοιπόν εντάσσει τον εθνικισμό σε μία διαδικασία εκπόρευσης τόσο από «πάνω», όσο και από «κάτω», στη περίπτωση των ορθοδόξων της Κύπρου⁴⁷⁴.

Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο προκειμένου να κατανοηθούν οι ελληνοκυπριακές αντιλήψεις που αναπτύσσονται την περίοδο 1960-1974, να γίνει μία σύντομη αναφορά στο συγκεκριμένο τμήμα της μελέτης, στο σύνολο των φορέων που βοήθησαν, ώστε να σχηματιστεί η εθνικιστική ελληνοκυπριακή ιδεολογία και κατ' επέκταση και η ελληνοκυπριακή ταυτότητα. Αυτοί οι φορείς κινούνται εντός ιδιαίτερων πολιτισμικών πλαισίων, σε μία ατμόσφαιρα ιδεών, στοιχεία που εκ των υστέρων τα συστηματοποιούν και τα εκλογικεύουν, καταφέροντας να συνθέσουν την ελληνοκυπριακή ιδεολογία, η οποία αποκτά τη δική της αυτονομία και δυναμική⁴⁷⁵.

Κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας οι κύριες πηγές των εθνικιστικών ιδεών στην περίπτωση των ορθοδόξων ήταν: α) ο εκκλησιαστικός παράγοντας με την ισχυρή ορθόδοξη Εκκλησία να πρωτοστατεί, β) η διαμορφωμένη και δυναμική αστική τάξη⁴⁷⁶ και γ) μία ομάδα από μορφωμένους της εποχής, διανοούμενους και επιστήμονες⁴⁷⁷.

⁴⁷³Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 86.

⁴⁷⁴Για το θέμα αυτό βλ. Hobsbawm, *Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 Μέχρι και Σήμερα*, 10-11; Δεμερτζής, «Ο Εθνικισμός ως Ιδεολογία», 77.

⁴⁷⁵Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 20.

⁴⁷⁶Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 219-220; Λιλήκας, «Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, 1878-1975. Στόχοι και Συνθήκες Υλοποίησης τους», 129.

⁴⁷⁷Βαβούσκος, *Εγχειρίδιον Εκκλησιαστικού Δικαίου*, 41-45; Christodoulou, *Inside the Cyprus Miracle: Labours of an Embattled Mini-economy*, 249; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 32; Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 46; Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 58.

Η ορθόδοξη Εκκλησία που μέχρι την εγκαθίδρυση των Άγγλων στο νησί θεωρούταν ο απόλυτος και μοναδικός εκπρόσωπος της ορθόδοξης κοινότητας, τόσο σε θρησκευτικό, όσο και σε πολιτικό επίπεδο⁴⁷⁸, γρήγορα με τον ερχομό της νέας διοίκησης συνειδητοποίησε ότι οι αλλαγές⁴⁷⁹ που αυτή προωθούσε, μεταξύ των οποίων ο διαχωρισμός των υπηκόων με όρους εθνικούς, άμεσα θα απειλούσαν⁴⁸⁰ την εξουσία της, κάτι που δεν ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί αμαχητί⁴⁸¹. Ως απάντηση στην αποικιακή διοίκηση, καλλιέργησε συστηματικά τον ελληνοκυπριακό εθνικισμό, σε μία προσπάθεια να διατηρήσει την εξουσία της στο νησί⁴⁸². Επανάφερε το κυριλικό αλφάβητο ως απόδειξη της ελληνικής κληρονομιάς των ορθόδοξων Κυπρίων, κτίζοντας με αυτό τον τρόπο την αναδρομικότητα του ελληνοκυπριακού εθνικισμού και καταφέροντας να ενοποιήσει την ιστορία της ορθόδοξης Εκκλησίας, των ορθοδόξων της Κύπρου και την ιστορία των Ελλήνων.

Η παραπάνω ενοποίηση ήταν αυτή που οδήγησε την ορθόδοξη Εκκλησία να πρωτοστατήσει στο ζήτημα της ένωσης⁴⁸³, διαδίδοντας την εθνικιστική ιδεολογία για να μπορέσει να διατηρήσει τον ηγετικό ρόλο της μέσα στην ορθόδοξη κοινότητα⁴⁸⁴. Αντιλαμβανόμενη ότι η μέχρι πρότινος «θρησκευτική φαντασιακή κοινότητα» που είχε δημιουργηθεί, αργά αλλά σταδιακά μεταλλάσσόταν σε «πολιτική φαντασιακή κοινότητα⁴⁸⁵», εκμεταλλεύθηκε την προοδευτική αλλαγή και εντάχθηκε μέσα σε αυτή

⁴⁷⁸Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 58.

⁴⁷⁹Οι Άγγλοι όπως αναφέρθηκε, αποφάσισαν να εφαρμόσουν ένα νέο διοικητικό σύστημα το οποίο θα παραγκωνίζε το υπάρχον σύστημα των Millet, αλλαγή που με τη σειρά της θα περιόριζε αυτομάτως και τις θρησκευτικές εξουσίες της ορθόδοξης Εκκλησίας. Η τελευταία στην προσπάθεια της να διατηρήσει την προνομιακή της θέση, αγγιστρώθηκε από τις εθνικιστικές ιδέες, οι οποίες ενδυναμώνονταν στο πλαίσιο της ορθόδοξης κοινότητας. Όπως αναφέρει ο Yavuz οι κοινότητες όπου ο θρησκευτικός παράγοντας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, είναι πιο εύκολο να επηρεαστούν από τον εθνικισμό, εν αντιθέσει με τις υπόλοιπες κοινότητες που η θρησκεία διαδραματίζει δευτερεύοντα ρόλο. Στην περίπτωση των μουσουλμάνων λόγω του περιορισμένου ρόλου της θρησκευτικής εξουσίας, δεν συνέβη το ίδιο με τους ορθοδόξους. Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 72.

⁴⁷⁹Niyazi Kizilyürek, *Ολική Κύπρος* (Λευκωσία: χ.ο. 1990), 87.

⁴⁸⁰Attalides, Cyprus. *Nationalism and International Politics*, 25.

⁴⁸¹Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 14; Kedourie, *Ο Εθνικισμός*, 6.

⁴⁸²Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 58-59.

⁴⁸³Kizilyürek, *Ολική Κύπρος*, 87.

⁴⁸⁴Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 251-252; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 20.

⁴⁸⁵Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 87.

για να την κατευθύνει, μιας και εξακολουθούσε να είναι ο πολιτικός⁴⁸⁶ εκπρόσωπος των ορθόδοξων στο κυπριακό νησί⁴⁸⁷.

Πάνω στην ίδια λογική η αστική ελίτ⁴⁸⁸ ακολουθώντας το παράδειγμα της ορθόδοξης Εκκλησίας, προσπαθούσε και αυτή να προστατέψει τα συμφέροντα της. Ένα από τα πρώτα της αιτήματα έναντι των Άγγλων διοικητών ήταν η πολιτική φιλελευθεροποίηση, ενώ δεν δεχόταν να συμμετέχει σε οποιαδήποτε ενέργεια που θα την αποδυνάμωνε απέναντι στο αγροτικό στοιχείο. Με τη διεκδίκηση⁴⁸⁹ της ένωσης η αστική τάξη επεδίωκε να αποκτήσει πολιτική ισχύ, η οποία θα ήταν εκφρασμένη με απτό τρόπο, μέσω συμμετοχικών διαδικασιών στα κοινά και φυσικά μέσω της εξασφάλισης για αυτήν καλύτερων οικονομικών συνθηκών. Επιπροσθέτως η προώθηση της ένωσης λειτουργούσε βοηθητικά προς την αστική τάξη και για έναν ακόμη λόγο, αφού της προσέφερε τη δυνατότητα μέσω του αγώνα που διεξήγαγε υπέρ αυτής και την προώθηση της εθνικιστικής ιδεολογίας στους αγρότες⁴⁹⁰, να αποπροσανατολίσει τις μάζες από την πιθανότητα οργάνωσης εξεγέρσεων, με σκοπό να εξασφαλίσουν για τον εαυτό τους περισσότερα προνόμια⁴⁹¹. Προοδευτικά ο

⁴⁸⁶Η ορθόδοξη Εκκλησία όπως έχει ήδη αναφερθεί είχε αποκτήσει πολλά προνόμια από την Οθωμανική Αυτοκρατορία με συνέπεια οι εκάστοτε Αρχιεπίσκοποι να καταστούν πέρα από θρησκευτικοί και πολιτικοί ηγέτες. Κατά την κατάληψη της εξουσίας από τους Άγγλους, ο τότε Αρχιεπίσκοπος της Κύπρου Σωφρόνιος (1865-1900) ηγήθηκε της πρώτης αποστολής στο Λονδίνο, η οποία μεταξύ άλλων εξέφρασε και την άποψη, ότι η Αγγλία θα μπορούσε να αποτελέσει τη χρυσή γέφυρα για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 25.

⁴⁸⁷Ανδρέας Πολυδώρου, *Η Ανάπτυξη της Δημοτικής Εκπαίδευσης στην Κύπρο (1830-1994)* (Λευκωσία: Α. Πολυδώρου, 1995), 57.

⁴⁸⁸Ο κοινωνικός παράγοντας, καθώς επίσης και η κοινωνική διαστρωμάτωση του κυπριακού πληθυσμού με τις όποιες αντιθέσεις της, εμπεριείχε τα διαφορετικά συμφέροντα και τις συμμαχίες που διαμορφώνονταν κατά περιόδους στην Κύπρο. Όλα αυτά αποτέλεσαν καθοριστικά στοιχεία στο νησί, τόσο κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας, όσο και κατά την περίοδο της ανεξαρτησίας και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αγνοείται η επιρροή τους. Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 67; Λίτσας, *Εθνικισμός, Εθνοτισμός και Υπερεθνικότητα: Η Ανάπτυξη της Κοινής Εθνοτικής Συνείδησης στην Κύπρο τον 21^ο Αιώνα*, 6.

⁴⁸⁹Από το 1879 δημιουργήθηκαν στην Κύπρο οι πρώτες μυστικές ελληνοκυπριακές οργανώσεις που προωθούσαν την ένωση, με πρωτοβουλία των μικροεμπόρων και των τσιφλικιάδων που αποτελούσαν την αστική τάξη της εποχής. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 23; Κώστας Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών* (Λάρνακα: Master Print, 2002), 33.

⁴⁹⁰Προς την κατεύθυνση ανάπτυξης της εθνικιστικής ιδεολογίας συνέβαλε και η οικονομική εξαθλίωση που βίωναν οι αγρότες εξαιτίας των τοκογλόφων. Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 47.

⁴⁹¹Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 252; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 20.

ελληνοκυπριακός εθνικισμός εξαπλώθηκε από τις πόλεις προς την ύπαιθρο, με συνέπεια να αποκτήσει μαζικό έρεισμα το ενωτικό κίνημα⁴⁹².

Τα συμφέροντα των διαφόρων κοινωνικών ομάδων διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη στρατηγική που διαμορφώθηκε για την ένωση. Η συγκρότηση και η εξέλιξη της ενωτικής ιδεολογίας σε σημαντικό βαθμό, ήταν αποτέλεσμα της ύπαρξης και δράσης των διαφορετικών κοινοτικών ομάδων, που υπήρχαν μέσα στην ορθόδοξη κοινότητα⁴⁹³, κάτι το οποίο έγινε περισσότερο εμφανές από την περίοδο της ανεξαρτησίας και έπειτα.

Γίνεται κατανοητό από τα όσα αναφέρθηκαν ότι εντός της ορθόδοξης κοινότητας, δεν συνέβη κάποια σημαντική ταξική αλλαγή, ενώ το αίτημα της ένωσης δεν ήταν συνέπεια κάποιας συνειδητοποίησης από μέρους των λαϊκών τάξεων. Αντιθέτως αποτέλεσε το λάβαρο των ήδη ισχυρών παραδοσιακών δυνάμεων, ώστε να καταφέρουν να διατηρήσουν τα κεκτημένα τους, αλλά και να προσπαθήσουν να διεισδύσουν στον μηχανισμό της διοίκησης, από τον οποίο οι Άγγλοι τους είχαν παραγκωνίσει⁴⁹⁴. Απόρροια της παραπάνω κατάστασης ήταν η ορθόδοξη κοινότητα στην πλειοψηφία της να μην βιώσει κάποια σημαντική βελτίωση της διαβίωσης της σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο⁴⁹⁵, παρόλο που παρατηρήθηκε άνοδος της αστικοποίησης του ορθόδοξου στοιχείου κατά την περίοδο διακυβέρνησης των Άγγλων⁴⁹⁶. Η αστικοποίηση με τη σειρά της είχε σαν συνέπεια οι ορθόδοξοι να αναπτύξουν στενότερους δεσμούς με τα μέλη της δικής τους κοινότητας και δια μέσου αυτών να ενισχυθεί το εθνικό στοιχείο, κάτι που παρατηρήθηκε και στους μουσουλμάνους που διαβιούσαν στις πόλεις⁴⁹⁷. Αντίστοιχα ο εκσυγχρονισμός της ορθόδοξης κοινότητας, ο οποίος συνέπλεε με αυτόν της Ελλάδας, ενθάρρυνε τα μέλη της να αγωνιστούν για την ένωση.

⁴⁹²Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 47; Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 59.

⁴⁹³Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 72.

⁴⁹⁴Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 82.

⁴⁹⁵Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 252; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 20.

⁴⁹⁶Εως το 1881 στις πόλεις της Κύπρου ζούσαν περισσότεροι μουσουλμάνοι παρά ορθόδοξοι, ωστόσο από το 1946 και έπειτα το κλίμα μεταστράφηκε και στις πόλεις ζούσε το 90% των ορθόδοξων και το 28% των μουσουλμάνων. Yavuz, «The Evolution of Ethno-Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 69.

⁴⁹⁷Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 600.

Ο τύπος που εκδιδόταν στο κυπριακό νησί κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας, αποτελούσε έναν ακόμη φορέα ενίσχυσης της διαφορετικότητας ανάμεσα στις υπάρχουσες κοινότητες, κυρίως την ορθόδοξη και τη μουσουλμανική, αφού σε πολλές περιπτώσεις εκφραζόταν στο πλαίσιο προώθησης διαιρετικής πολιτικής⁴⁹⁸. Από την περίοδο της Αγγλοκρατίας⁴⁹⁹ άρχισε προοδευτικά να αυξάνεται ο αριθμός των εκδιδόμενων εφημερίδων στην ορθόδοξη κοινότητα και μάλιστα εκείνων που προωθούσαν το ενωτικό αίτημα της Κύπρου με την Ελλάδα⁵⁰⁰. Αναλυτικότερα, τον Αύγουστο του 1878 κυκλοφόρησε στη Λάρνακα η εβδομαδιαία εφημερίδα «Κύπρος», το 1880 στη Λεμεσό η «Αλήθεια», το 1884 η εφημερίδα «Σάλπιγξ». Το 1906 δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά στη Λευκωσία δύο ακόμη εβδομαδιαίες εφημερίδες, ο «Κυπριακός Φύλαξ» και η «Ελευθερία», ενώ τον Ιανουάριο του 1925 κυκλοφόρησε η εφημερίδα «Νέος Άνθρωπος» που αποτελούσε εκφραστικό όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου (ΚΚΚ)⁵⁰¹. Με τις εφημερίδες πλέον ξεκίνησε να μεταδίδεται στη μάζα, η ιδέα της ένωσης που μέχρι τότε είχε μεταδοθεί από το ελληνικό κράτος κυρίως στην αστική ελίτ. Το σύνολο των εφημερίδων ανεξαρτήτως πολιτικής απόχρωσης, προωθούσαν τον ελληνικό εθνικισμό, ενημερώνοντας τους ορθόδοξους Κυπρίους για τα γεγονότα των Ελλήνων και την κοινωνική κινητοποίηση του ελληνικού κράτους⁵⁰².

Η γλώσσα⁵⁰³ θεωρείται ένας ακόμη παράγοντας που συνέβαλε στη δημιουργία χωριστών συλλογικών ταυτοτήτων στην Κύπρο, μιας και δεν ήταν κοινή μεταξύ των υπηκόων⁵⁰⁴. Η ορθόδοξη κοινότητα μιλούσε ελληνικά, αν και παραλλαγμένα σε σημαντικό βαθμό από την επίσημη διάλεκτο, αφού εμπεριέχονταν σε αυτή αρκετά στοιχεία από τον Όμηρο, έχοντας ταυτόχρονα ενσωματωθεί λέξεις από την αραβική,

⁴⁹⁸Περιστάνης, «Η Κατάρρευση του Δικοινοτικού Συναινετικού Κράτους: 1960-1963», 235.

⁴⁹⁹Τρεις εβδομάδες μετά την άφιξη των Βρετανών στην Κύπρο, έφτασε το πρώτο τυπογραφείο. Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 219.

⁵⁰⁰Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 22.

⁵⁰¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 45.

⁵⁰²Ronaldos Katsiaounes, *Labour, Society and Politics in Cyprus During the Second Half of the Nineteenth Century* (Nicosia: Nicosia Cyprus Research Centre, 1996), 95.

⁵⁰³Όπως αναφέρει ο γλωσσολόγος Sue Wright, η γλωσσική πολιτική ενός έθνους είναι στενά συνδεδεμένη με τον πολιτισμό, ο οποίος εκλαμβάνεται ως κοινός για το συγκεκριμένο έθνος. Η γλώσσα συμβάλλει σημαντικά στη διαμόρφωση και την ενίσχυση της εθνικής συνείδησης της εκάστοτε κοινότητας. Sue Wright, *Language Policy and Language Planning. From Nationalism to Globalisation* (New York: Palgrave Macmillan, 2004), 43-44;

⁵⁰⁴O Lee Oakes, αναφέρει ότι η γλώσσα αποτελεί ενοποιητικό στοιχείο για όσους πιστεύουν ότι έχουν κοινή (μυθική) καταγωγή, ενώ η αποσύνθεση από τη γλώσσα θεωρείται ότι αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο, ώστε να ενωθεί μία ποικιλόμορφη εθνικά/εθνοτικά κοινωνία. Lee Oakes, «French: A Language for Everyone in Quebec?», *Nations and Nationalism* 10, no. 4 (2004): 546.

τη λατινική και την τουρκική γλώσσα⁵⁰⁵. Η μουσουλμανική κοινότητα με τη σειρά της είχε και αυτή τη δική της γλώσσα, η οποία ενώ ομοιάζε με την τουρκική, αναπτύχθηκε ανεξάρτητα, έχοντας και αυτή ενσωματώσει αραβικές και ελληνικές λέξεις⁵⁰⁶.

Η εκπαίδευση⁵⁰⁷ αποτέλεσε έναν ακόμη φορέα ο οποίος βοήθησε ουσιαστικά στην ανάπτυξη της συλλογικής ταυτότητας για την κάθε πλευρά και προήγαγε τον διαχωρισμό μεταξύ των κοινοτήτων, αφού αναπτύχθηκε εντός ενός δυαδικού εκπαιδευτικού συστήματος⁵⁰⁸, κάτι που επέτρεπε στην κάθε κοινότητα να διδάσκεται τη δική της γλώσσα, τη δική της ιστορία⁵⁰⁹ και ιδεολογία από τους δικούς της εκπαιδευτικούς και τα δικά της βιβλία, που εισάγονταν από τις Μητέρες Πατρίδες⁵¹⁰. Επιπλέον το δυαδικό σύστημα εκπαίδευσης συνέβαλε στον διαχωρισμό των κοινοτήτων και με έναν ακόμη τρόπο, αφού στα μεικτά χωριά η κοινότητα που μειοψηφούσε, για εκπαιδευτικούς λόγους αναγκαζόταν σε πολλές περιπτώσεις να μετακινηθεί στο χωριό όπου η δική της εθνότητα κατείχε την πλειοψηφία⁵¹¹.

⁵⁰⁵ Παύλος Ξιούτας, *Ξέναι Λέξεις εις την Γλώσσαν μας* (Λευκωσία: Cypriot Studies, 1937), 133-174.

⁵⁰⁶ Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 84.

⁵⁰⁷ Το σχολείο ανέκαθεν αποτελούσε έναν από τους σημαντικότερους κοινωνικούς μηχανισμούς που είχε τη δυνατότητα αναπαραγωγής ιδεών και αντιλήψεων. Άννα Φραγκουδάκη, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς* (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2013), 160; Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 82; Πολυδώρου, *Η Ανάπτυξη της Δημοτικής Εκπαίδευσης στην Κύπρο (1830-1994)*, 57; William Weir, *Education in Cyprus, Some Theories and Practices in Education in the Island of Cyprus 1878* (Nicosia: Cosmos Press, 1952), 35-37; Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 117-120; Μιχαλάκης Μαραθευτής, *Το Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Σταθμοί και Θέματα* (Λευκωσία: χ.ε., 1992); Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 14; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 21-22; Παντελής Λέκκας, «Ο Υπερταξικός Χαρακτήρας του Εθνικιστικού Λόγου», *Μνήμων* 16, (1994): 103-104; Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση*, 122-123; Joseph Joseph «Theorizing about Ethnopolitics and International Politics: Some Conclusions from Cyprus», *Innovation: The European Journal of Social Sciences* 10, no. 1 (1997): 76.

⁵⁰⁸ Dan Lindley, «Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus», *International Studies Perspectives* 8, no. 2 (2007): 228.

⁵⁰⁹ Η ελληνική ιστορία παρουσιάζεται ενιαία και αδιαίρετη. Ο χαρακτήρας της είναι αιώνιος και αδιάσπαστος, ενώ γνώρισμα του αποτελεί ο συνεχής αγώνας των Ελλήνων να μπορέσουν να ξεπεράσουν όλα τα εμπόδια, ώστε να διατηρήσουν και να διασώσουν την εθνική αυθυπαρξία τους. Η προαναφερόμενη εθνική αφήγηση οδήγησε τους Ελληνοκυπρίους να εσωτερικεύσουν την ταυτότητα του «θύματος των άλλων», η οποία σε συνδυασμό με την εθνική ιδιαιτερότητα της αυτοχθής τους, επέτρεψε να διατηρήσουν τα εθνικά τους χαρακτηριστικά από την περίοδο της αρχαιότητας. Η παραπάνω αφήγηση επεδίωκε να αποδείξει ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν δέχθηκαν επίδραση από εξωγενείς παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την «εθνική ιδιότητα» και το «εθνικό μεγαλείο» των Ελλήνων και κατ' επέκταση και το δικό τους. Φραγκουδάκη, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς*, 154-156.

⁵¹⁰ Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 85-87; Περιστάνης, «Η Κατάρρευση του Δικονομικού Συναινετικού Κράτους: 1960-1963», 235; Λευκωσία Πασχαλίδου, «Αποικιοκρατία και Εκπαίδευση. Κύπρος Ιστορία. Πρόσωπα και Γεγονότα», *Ενθετο-Φιλελεύθερος* 27, (2003): 4-22.

⁵¹¹ Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 255-256.

⁵¹¹ Ibid., 256; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 21.

Αναλαμβάνοντας οι ίδιοι οι Ελληνοκύπριοι τα οικονομικά βάρη της εκπαίδευσης, μετά τη σύμφωνη γνώμη των Άγγλων, αποκτούσαν και το δικαίωμα να την ελέγχουν και να την κατευθύνουν σε σημαντικό βαθμό⁵¹².

Η εκπαίδευση⁵¹³ λοιπόν διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο όσον αφορά στην εθνική συνειδητοποίηση⁵¹⁴ της κάθε κοινότητας, μιας και επιστράτευε σύμβολα, γεγονότα καθώς και εθνικές επετείους⁵¹⁵, στοιχεία που με τη σειρά τους ενίσχυαν την εθνικιστική ιδεολογία⁵¹⁶ και βοηθούσαν μέσω των ενσωματωμένων κοινωνικών παραδόσεων στην κοινοτική συνέχεια τους⁵¹⁷. Με την προβολή ιστορικών γεγονότων και την αναπαραγωγή των συμβόλων, η εκπαίδευση⁵¹⁸ συνέβαλε στη σταδιακή μετατροπή, της μέχρι πρότινος θρησκευτικής συνείδησης, σε εθνική, βοηθώντας στη

⁵¹²Εκείνη την εποχή λειτουργούσαν στην Κύπρο 99 ελληνοκυπριακά σχολεία, τα οποία φιλοξενούσαν 4.907 μαθητές και 65 τουρκοκυπριακά στα οποία φοιτούσαν 1.869 μαθητές. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 22.

⁵¹³Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 219; Daren, «Ταυτότητα και Πόλεμος στη Μεθόριο: Ουκρανία, Μακεδονία και Κύπρος σε Συγκριτική Προοπτική», 71-72.

⁵¹⁴Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 605; Stavroula Philippou, «Constructing National and European Identities: The Case of Greek - Cypriot Pupils», *Educational Studies* 31, no. 3 (2007): 293-315; Miranda Christou, «A Double Imagination: Memory and Education in Cyprus», *Journal of Modern Greek Studies* 24, no. 2 (2006): 285 – 306; Spyros Spyrou, «Constructing “the Turk” as an Enemy: The Complexity of Stereotypes in Children’s Everyday Worlds», *South European Society and Politics* 11, no. 1 (2009): 95-110; Neil Burtonwood, «Culture, Identity and Curriculum», *Educational Review* 48, no. 3 (2006): 227-235; George Flouris, «Human Rights Curriculum in the Formation of a European Identity: The Cases of Greece, England and France», *Intercultural Education* 9, no. 1 (2006): 93-109; Kamil Özerk, «Reciprocal Bilingualism as a Challenge and Opportunity: The Case of Cyprus», *International Review of Education* 47, no. ¾ (2001): 256; Lindley, «Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus», 229; Μιχάλης Ατταλίδης, «Οι Σχέσεις των Ελληνοκυπρίων με τους Τουρκοκυπρίους. Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», στο *Κύπρος Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επίμ. Γιώργος Τενεκίδης & Γιάννος Κρανιδιώτης (Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Ι.Δ. Κολλάρου & ΣΙΑΣ Α.Ε., 2000), 419; Daren, «Ταυτότητα και Πόλεμος στη Μεθόριο: Ουκρανία, Μακεδονία και Κύπρος σε Συγκριτική Προοπτική», 72-73, 80-81; Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο*, 43; Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνεις*, 196-197.

⁵¹⁵Όλα τα παραπάνω αποτελούν διαδικασίες οι οποίες είτε με μεμονωμένο, είτε με συλλογικό τρόπο συνέβαλαν στην προβολή της ιδιαιτερότητας της ελληνοκυπριακής συλλογικής ταυτότητας. Αυτή την ιδιαιτερότητα απολάμβαναν όλα τα μέλη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας τοποθετώντας τον εαυτό τους στο ελληνικό έθνος και εμπορούμενα από τη συνείδηση του «συνανήκειν». Ιντζεσίλογλου, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας*, 94; Joseph, «Theorizing About Ethnopolitics and International Politics: Some Conclusions from Cyprus», 76.

⁵¹⁶Βλ. αναλυτικά για τον ρόλο της εκπαίδευσης όσον αφορά την ανάπτυξη της εθνικής ιδεολογίας. Βερνίκος & Δασκαλοπούλου, *Πολυπολιτισμικότητα: Οι Διαστάσεις της Πολιτισμικής Ταυτότητας*, 115.

⁵¹⁷Rebecca Bryant, *Imagining the Modern: The Cultures of Nationalism in Cyprus* (London, UK: I. B. Tauris, 2004), 11.

⁵¹⁸Η εκπαίδευση ελεγχόταν από την ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου και από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων στην Αθήνα. Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 57.

δημιουργία της εθνικής ελληνοκυπριακής ταυτότητας⁵¹⁹, ενώ προήγαγε και τον γλωσσικό διαχωρισμό, αφού καλλιεργήθηκε η διγλωσσία⁵²⁰. Δίπλα στο ορθόδοξο στοιχείο προστέθηκαν και εθνικά χαρακτηριστικά⁵²¹. Οι ορθόδοξοι μέσω της εκπαίδευσης και της προώθησης της εθνικής ιστορίας τους κοινωνικοποιήθηκαν πολιτικά⁵²². Από την πλευρά των μουσουλμάνων πρέπει να αναφερθεί ότι η εκπαίδευση δεν διαδραμάτισε τόσο σημαντικό ρόλο για τη διαμόρφωση αντίστοιχης ταυτότητας, μιας και αυτή ήταν περιορισμένη, έχοντας ως σημείο αναφοράς κυρίως το Κοράνι⁵²³.

Οι ορθόδοξοι κατάφεραν να απαγκιστρωθούν γρηγορότερα και σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τους μουσουλμάνους από το θρησκευτικό διαχωριστικό στοιχείο και να προβούν στη μετάβαση προς στον εθνικό διαχωρισμό, μιας και η ορθόδοξη Εκκλησία όπως έχει αναφερθεί, είχε γίνει φορέας της εθνικιστικής ιδεολογίας για να διατηρήσει τον ρόλο της⁵²⁴.

Δίπλα στα παραπάνω πρέπει να αναφερθεί ότι η εθνικιστική ιδεολογία που είχε παγιωθεί από τους προαναφερόμενους παράγοντες, έχοντας ως σημείο αναφοράς της το αίτημα για ένωση, αποτέλεσε για την ορθόδοξη κοινότητα «γοητευτικό μηχανισμό». Ο τελευταίος λειτουργούσε με γνώμονα τόσο τους στόχους που επεδίωκε κάθε ένας από τους παραπάνω φορείς, όσο και ανεξάρτητα, μιας και επηρέαζε το σύνολο των ορθοδόξων. Η ένωση ήταν το απόλυτο αίτημα⁵²⁵ από το οποίο γαντζώθηκαν αρχικά οι ορθόδοξοι και στην πορεία οι μουσουλμάνοι. Μέσα από την

⁵¹⁹Αντώνης Μανιτάκης, *Το Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα* (Λευκωσία: 1992), 15; Attalides, *Cyprus. Nationalism and International Politics*, 42; Lindley, «Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus», 229.

⁵²⁰Masarogullari, «Nationalism in Cyprus: The Effects of Institutionalization on Nationalist Mobilizations and Political Conflicts as Reflected in Turkish Cypriot Nationalism and Greek Cypriot Nationalism», 53.

⁵²¹Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 196-197.

⁵²²Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 52.

⁵²³Άντρος Παυλίδης, επίμ., *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια* (Λευκωσία: Φιλόκυπρος, 1987), 7: 28.

⁵²⁴Pollis, «Colonialism and Neo - Colonialism: Determinations of Ethnic Conflict in Cyprus», 53; Narin «Cyprus and the Theory of Nationalism», 35; Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 255; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 21; Katsiaounes, *Labour, Society, and Politics in Cyprus During the Second Half of the Nineteenth Century*, 49.

⁵²⁵Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 254; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 21.

προβολή ιστορικών και προϊστορικών «πραγματικοτήτων», συμβολισμών και μύθων, η κάθε κοινότητα επεδίωκε να πραγματοποιήσει τα δικά της «δίκαια αιτήματα»⁵²⁶.

Οι προαναφερόμενες συνθήκες επέτρεψαν στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα πλέον, να προωθήσει το αίτημα της ένωσης, το οποίο όπως υποστήριζε ήταν ορθό, μιας και τα μέλη της αποτελούσαν μέρος του ελληνικού έθνους. Η παραπάνω θέση αποτέλεσε και τη βάση τόσο της ιστορικής της συνέχειας, όσο και της νομιμοποίησης του αιτήματος της ένωσης⁵²⁷.

Το ζήτημα της ένωσης τίθεται για πρώτη φορά πιο ανοιχτά το 1907, όταν καταφθάνει στην Κύπρο ως υπουργός αποικιών ο Churchill⁵²⁸, ο οποίος απαντώντας διπλωματικά στο ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων δήλωσε ότι, «η Κυβέρνησις της Αυτού Μεγαλειότητος δεν αρνείται να αντιμετωπίζει με σεβασμό»⁵²⁹ τις ελληνοκυπριακές διεκδικήσεις.

Οι Βρετανοί θεώρησαν ότι το ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων θα αποδυναμωνόταν προοδευτικά, ωστόσο γρήγορα διαψεύσθηκαν⁵³⁰. Μόλις τέσσερα χρόνια αργότερα από την παραπάνω δήλωση, το 1911, οι Ελληνοκύπριοι απέστειλαν νέο υπόμνημα στην αγγλική κυβέρνηση που αφορούσε στο αίτημα της ένωσης, λαμβάνοντας αρνητική απάντηση, ενώ το 1912 ζήτησαν από τους Άγγλους να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση του νησιού και στο σύνταγμα⁵³¹. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα δεν έχανε ευκαιρία να γνωστοποιήσει τις προθέσεις της προς τους Άγγλους, ότι δηλαδή δεν ήταν σε καμία περίπτωση διατεθειμένη να

⁵²⁶Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 96.

⁵²⁷Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 256; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 21.

⁵²⁸Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 246.

⁵²⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 24.

⁵³⁰Πασχάλης Κιτρομηλίδης, *Κύπρος «[1878-1913]»* (Αθήνα: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, 1977), ΙΔ': 389-395; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 50; Πέτρος Παπαπολυβίου, «Η Συμμετοχή της Κύπρου στους Βαλκανικούς Πολέμους», στο *Η Ελλάδα των Βαλκανικών Πολέμων, 1910-1914*, επίμ. Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, (Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, 1993), 109-120; Πέτρος Παπαπολυβίου, «Η Κύπρος και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι: Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Εθελοντισμού» (Διδακτορική Διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1997); Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 22.

⁵³¹Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 247.

αναγνωρίσει τη μουσουλμανική κοινότητα ως ισάξιο πολιτικό διαχειριστή στην Κύπρο⁵³².

Ακολούθησε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914) με την Οθωμανική Αυτοκρατορία να τάσσεται στο πλευρό της Γερμανίας, ενώ η Βρετανία βρίσκει τη δεδομένη στιγμή τη μοναδική ευκαιρία να προσαρτήσει την Κύπρο⁵³³. Σε μία προσπάθεια εμπλοκής της Ελλάδας στον πόλεμο, η Αγγλία ενημερώνει το ελληνικό κράτος ότι θα του παραχωρήσει⁵³⁴ την Κύπρο, ωστόσο η πρόταση από την τότε φιλογερμανική κυβέρνηση Α. Ζαΐμη απορρίπτεται⁵³⁵. Το 1917 αναλαμβάνει πρωθυπουργός της Ελλάδας ο Ελ. Βενιζέλος τασσόμενος υπέρ των Συμμάχων, θεωρώντας ότι στο τέλος του πολέμου θα του παραχωρούνταν η Κύπρος, κάτι το οποίο δεν έγινε λόγω της αργής εισδοχής της Ελλάδας στον πόλεμο⁵³⁶. Ακολούθησε η αποστολή νέας αντιπροσωπείας των Ελληνοκυπρίων στην Αγγλία με τον Αρχιεπίσκοπο Κύριλλο Γ΄, η οποία έθεσε εκ νέου το αίτημα της ένωσης, χωρίς κάποιο αποτέλεσμα⁵³⁷.

⁵³²Χαρακτηριστική είναι η απάντηση του επισκόπου Κιτίου, Κυπριανού, προς τον Άγγλο διοικητή Λεμεσού, όταν ο τελευταίος παρατήρησε ότι εκλογές με κοινούς καταλόγους θα απέκλειαν τους μουσουλμάνους από το νομοθετικό συμβούλιο: «...αυτό ακριβώς θέλω». Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνσεις*, 259.

⁵³³Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 27; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 248; Δημήτρης Κιτσίκης, *Συγκριτική Ιστορία Ελλάδος και Τουρκίας στον 20^ο Αιώνα* (Αθήνα: Εστία, 1978), 213; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 17; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 144; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 7.

⁵³⁴Γεώργιος Βεντήρης, *Η Ελλάς του 1910-1920: Ιστορική Μελέτη* (Αθήνα: Πυρσός, 1931), 53-54; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 28; Αλέξανδρος Ξύδης, «Το Ψυχολογικό Πλέγμα», στο *Ο Μακάριος και οι Σύμμαχοι του*, επιμ. Αλέξανδρος Ξύδης, Σπύρος Λιναρδάτος & Κώστας Χατζηαργύρης (Αθήνα: Gutenberg, 1974), 14; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 247-248; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 168; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 7; Brendan O' Malley & Ian Craig, *Η Συνομιλία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2002), 47- 48.

⁵³⁵Christopher Montague Woodhouse, «*The Offer of Cyprus, 1915*», *Greece and Great Britain During World War I* (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies, 1985), 175-195; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 52; Χατζηβασιλείου, *Σχέσεις Ελλαδίων και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 39-40; Γιάννης Πικρός, *Ο Βενιζέλος και το Κυπριακό* (Αθήνα: Φιλιππότη, 1980), 193; Βεντήρης, *Η Ελλάς του 1910-1920*, 53-54; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 30; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 23; Οικονομίδης, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Πέρασμένα 120 Χρόνια*, 1Δ.

⁵³⁶Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1:199.

⁵³⁷Το 1919 το Αγγλικό Εργατικό Κόμμα αν και δήλωνε ότι το αίτημα των Ελληνοκυπρίων για ένωση ήταν δίκαιο, ωστόσο όταν το 1924 ανέβηκε στην εξουσία φάνηκε να απομακρύνεται από την παραπάνω θέση. Κύπρος Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 32-33; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 251.

Με τη συνθήκη των Σεβρών το 1920 αναγνωρίζεται και επίσημα η προσάρτηση της Κύπρου από τη Βρετανία⁵³⁸, ενώ την 25^η Μαρτίου 1921 πραγματοποιείται το πρώτο ενωτικό δημοψήφισμα στην Κύπρο, του οποίου πρωτοστάτησε η Εθναρχία, με την Ελλάδα να μην το αποδέχεται, μέσω της μη παραλαβής των τόμων με τις υπογραφές⁵³⁹. Προοδευτικά οι Ελληνοκύπριοι, τόσο λόγω του πολέμου το 1919-1922, όσο και εξαιτίας της δημιουργίας της Ανεξάρτητης Δημοκρατίας της Τουρκίας (1923) θα προσανατολιστούν προς την Ελλάδα, ώστε να αποκτήσουν ισχυρότερη θέση⁵⁴⁰. Η Ελλάδα όμως λόγω της Μικρασιατικής Καταστροφής (1922), δεν μπορούσε να προχωρήσει σε οποιαδήποτε διεκδίκηση υπέρ της Κύπρου, ενώ παράλληλα η Βρετανία απέρριψε πρόταση που έγινε από το Εθναρχικό Συμβούλιο και τον τότε Αρχιεπίσκοπο Κύριλλο για την πραγματοποίηση δημοψηφίσματος, το οποίο θα καθόριζε το μέλλον του νησιού⁵⁴¹.

Το 1925 μεταβάλλεται ο αριθμός των μελών του Νομοθετικού Συμβουλίου⁵⁴², με τη δωδεκαμελή ελληνική αντιπροσωπεία να υποβάλλει τον Νοέμβριο του ίδιου έτους στον Άγγλο Κυβερνήτη εκ νέου αίτημα για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Οι Άγγλοι από την πλευρά τους πληροφόρησαν τους Ελληνοκυπρίους ότι το «θέμα θεωρείτο λήξαν», εκφράζοντας για μία ακόμη φορά τις αρνητικές προθέσεις τους για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα⁵⁴³.

Το 1929 με αφορμή την ανάληψη της διακυβέρνησης της Αγγλίας από το Εργατικό Κόμμα, το οποίο αρχικά τουλάχιστον ήταν θετικά διακείμενο στο ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων, οι τελευταίοι έστειλαν νέα αντιπροσωπεία με σκοπό την

⁵³⁸Ξύδης, «Το Ψυχολογικό Πλέγμα», 15; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 24.

⁵³⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 34.

⁵⁴⁰Rebecca Bryant, «On the Condition of Postcoloniality in Cyprus», στο *Divided Cyprus: Modernity, History, and an Island in Conflict*, επίμ. Yiannis Papadakis, Nicos Peristianis & Gisela Welz (Bloomington, Indiana University Press, 2006), 59.

⁵⁴¹Constantinos Svolopoulos, «The Lausanne Peace Treaty and the Cyprus Problem», *Greece and Great Britain During World War I* (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies King's College, 1985), 233-245; Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, «Τουρκία, Ελλάδα και Ελληνισμός μετά τη Συνθήκη της Λωζάννης», στο *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί Στόχοι*, επίμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού & Σούλα Ζαβού (Λευκωσία: Εκδόσεις ΚΥ.ΚΕΜ., 1990), 27-32; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 53.

⁵⁴²Συνολικά τα μέλη του αυξήθηκαν από 19 σε 25, εκ των οποίων οι Ελληνοκύπριοι αντιπρόσωποι από 9 έγιναν 12, οι Βρετανοί μη εκλεγμένοι από 6 σε 9, οι Τουρκοκύπριοι παρέμειναν 3, ενώ η τελευταία θέση καταλαμβάνονταν από τον Κυβερνήτη. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 35; Παπαπολυβίου, Παπαλεοντίου, Τσακτσίρας, Μεροκλής, Γιάγκου, Χρήστου, Αικατερινίδης, Διάκος, Καρούζης, Χαλαμαπίδης επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, 222-223.

⁵⁴³Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 36.

ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Ωστόσο το αίτημα τους όχι μόνο απορρίφθηκε, αλλά οι Άγγλοι αποφάσισαν να επέμβουν τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης των Ελληνοκυπρίων, όσο και στη διοίκηση, με αποτέλεσμα να κλιμακωθεί η ένταση στις σχέσεις τους⁵⁴⁴. Την 25^η Μαρτίου του 1930 ακολούθησε ένα ακόμη δημοψήφισμα με πρωτοβουλία των Ελληνοκυπρίων με σκοπό την ένωση, το οποίο είχε ακριβώς την ίδια κατάληξη με το πρώτο⁵⁴⁵. Οι αλληπάλληλες αρνήσεις των Βρετανών ενίσχυσαν τη δυσαρέσκεια των Ελληνοκυπρίων, με συνέπεια ο εθνικισμός ο οποίος σιγόβραζε να αρχίζει να αποκτά πολιτική διάσταση⁵⁴⁶.

Τα γεγονότα του Οκτωβρίου του 1931⁵⁴⁷, γνωστά και ως Οκτωβριανά⁵⁴⁸ σύμφωνα με αρκετούς ιστορικούς αποτέλεσαν την πρώτη σημαντική έκφραση του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, ο οποίος είχε αρχίσει να εδραιώνεται⁵⁴⁹. Βασικά αίτια⁵⁵⁰ για την πρόκληση των γεγονότων αποτέλεσαν η δεινή οικονομική⁵⁵¹ κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι Κύπριοι αγρότες, αφού λόγω της μακράς περιόδου ξηρασίας, είχαν στραφεί προς τους τοκογλύφους, καθώς και οι μη δημοκρατικοί νόμοι που ήθελε να περάσει ο Άγγλος Κυβερνήτης, μεταξύ των οποίων και αυτοί που αφορούσαν τον

⁵⁴⁴ Δημοσιεύτηκε ένας νέος εκπαιδευτικός νόμος σύμφωνα με τον οποίο οι δάσκαλοι θα διορίζονταν από τον Κυβερνήτη. Κύριος στόχος μέσω αυτού του νόμου ήταν να απομακρυνθούν όλοι οι δάσκαλοι οι οποίοι ήταν ενωτικοί και άρα εχθροί των Άγγλων. Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 253; Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 595-624; Rebecca Bryant, «An Aesthetic of Self: Moral Remaking and Cypriot Education», *Comparative Studies in Society and History* 43, no. 3 (2001): 583-614.

⁵⁴⁵ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 38.

⁵⁴⁶ Dimitris Bitsios, *Cyprus: The Vulnerable Republic* (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies, 1975), 223; Nancy Crawshaw, *The Cyprus Revolt: An Account of the Struggle for Union with Greece* (London: George Allen & Unwin, 1978), 75-83; Ioannis Stefanidis, *Isle of Discord: Nationalism, Imperialism and the Making of the Cyprus Problem* (New York: New York University Press, 1999), 74-108.

⁵⁴⁷ Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση*, 151-200; Τσακάκος, «Σύντομη Επισκόπηση Ορισμένων Όψεων της Αγγλοκρατίας της Κύπρου», 166; Λιλήκας, «Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, 1878-1975. Στόχοι και Συνθήκες Υλοποίησης τους», 130.

⁵⁴⁸ Ο Τζερμιάς αναφέρει ότι όταν ο Νικόδημος Μυλωνάς ήταν εξόριστος στο Λονδίνο μετά τα γεγονότα του 1831, κάνοντας την αυτοκριτική του επεσήμανε ότι η εξέγερση ήταν μία λανθασμένη κίνηση για το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα των Ελληνοκυπρίων, αφού εξέφραζε την αδιάλλακτη διεκδίκηση της ένωσης και όχι την απαιτούμενη ευελιξία στο αντιαποικιακό αγώνα, εκφράζοντας ρομαντικό μαξιμαλισμό. Τζερμιάς, *Στο Σταυροδρόμι της Ιστορίας. Εθνικισμός ή Ανθρωπισμός*, 151; Markides, «Social Change and the Rise and Decline of Social Movements: The Case of Cyprus American Ethnologist», 315.

⁵⁴⁹ Τον Οκτώβριο του 1930 είχε κερδίσει τις βουλευτικές εκλογές η εθνικόφρονα πλευρά της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, βασικός στόχος του προγράμματος της οποίας ήταν η ένωση. Οικονομίδης, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Περασμένα 120 Χρόνια*, ΙΖ.

⁵⁵⁰ Αναλυτικότερα για τα αίτια βλ. Ibid., ΙΖ.

⁵⁵¹ Τζερμιάς, *Στο Σταυροδρόμι της Ιστορίας. Εθνικισμός ή Ανθρωπισμός*, 150.

έλεγχο του εκπαιδευτικού συστήματος των Ελληνοκυπρίων, ώστε να περιοριστεί η ενωτική προπαγάνδα⁵⁵².

Ο Κυβερνήτης τελικά επέβαλε τα μέτρα⁵⁵³ που ήθελε να ψηφιστούν, οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές παραιτήθηκαν από το Νομοθετικό Συμβούλιο και μέσω ενωτικών διακηρύξεων και φλογερών ενωτικών⁵⁵⁴ ομιλιών ξεσήκωσαν τους Ελληνοκυπρίους, οι οποίοι περικύκλωσαν το κυβερνείο φωνάζοντας συνθήματα υπέρ της ένωσης. Ακολούθησαν αιματηρά επεισόδια⁵⁵⁵, πλήθος διαδηλώσεων⁵⁵⁶ σε πολλές πόλεις της Κύπρου, ενώ ο Ε. Βενιζέλος καταδίκασε τις ταραχές δηλώνοντας ότι δεν τίθεται κυπριακό ζήτημα ανάμεσα στη βρετανική και την ελληνική κυβέρνηση, αλλά μόνο μεταξύ της πρώτης και του κυπριακού λαού⁵⁵⁷. Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης ήταν να καταργηθεί το Νομοθετικό Συμβούλιο⁵⁵⁸, να επιβληθούν δικτατορικά μέτρα και αργότερα να αντικατασταθεί ο Άγγλος Κυβερνήτης Ronald Storrs από τον Herbert Palmer⁵⁵⁹, κατά τη διακυβέρνηση του οποίου εφαρμόστηκαν

⁵⁵²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 40; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 473-508; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 16-28; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 24-27; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 46-52; Γιώργος Γεωργής, «Ο Αντίκτυπος της Ένωσης της Επτανήσου με την Ελλάδα στην Κύπρο», στο *Πρακτικά του Τρίτου Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου*, επιμ. Ιωάννης Θεοχαρίδης (Λευκωσία: Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, 2001), 383-395; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 35; Παπαπολυβίου, Παπαλεοντίου, Τσακτσίρας, Μεροκλής, Γιάγκου, Χρήστου, Αικατερινίδης, Διάκος, Καρούζης, Χαλαμαπίδης επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, 223-227.

⁵⁵³Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 64.

⁵⁵⁴Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 606, 613.

⁵⁵⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 41-42; Πέτρος Στυλιανός, *Το Κίνημα του Οκτώβρη του 1931 στην Κύπρο* (Λευκωσία: Εκδόσεις Κ. Επιφανίου, 1984), 51-54; Σέρβας, *Κυπριακό: Ευθύνες*, 1: 91; Νίκος Κρανιδιώτης, *Δύο Κρίσιμες Φάσεις του Κυπριακού* (Αθήνα: χ.ο., 1986), 20.

⁵⁵⁶Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 255; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 43; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 254.

⁵⁵⁷Αν και οι παραπάνω εκδηλώσεις ήταν μία αυθόρμητη κίνηση του λαού, ωστόσο η Εκκλησία και ο Έλληνας πρόξενος στη Λευκωσία Αλέξης Κύρου, είχαν ως έναν βαθμό συμβάλει στην οργάνωσή τους. Αλέξης Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*; (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2006), 80; Τζερμιάς, *Στο Σταυροδρόμι της Ιστορίας. Εθνικισμός ή Ανθρωπισμός*, 151; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 55.

⁵⁵⁸Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, 80; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 254; Χατζηβασιλείου, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 42; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 49; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 43; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 58; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 27; Οικονομίδης, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Πέρασμένα 120 Χρόνια*, ΙΗ.

⁵⁵⁹Το Νομοθετικό Συμβούλιο αντικαταστάθηκε από το Γνωμοδωτικό Συμβούλιο-Advisory Council. Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 56.

⁵⁶⁰Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, 81; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 52; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της*

ακόμη αυστηρότερα και ανελεύθερα μέτρα⁵⁶⁰ στο νησί⁵⁶¹. Ωστόσο παρά τα καταπιεστικά μέτρα της περιόδου ο ελληνικός εθνικισμός και η ιδέα της ένωσης εξαπλώνονταν συνεχώς⁵⁶², ενώ τα γεγονότα οδήγησαν στην επικράτηση της αδιάλλακτης πολιτικής πλευράς των Ελληνοκυπρίων⁵⁶³. Μέσα σε αυτό το νέο πλαίσιο συνθηκών η διαχείριση του εθνικού θέματος προοδευτικά οδηγήθηκε σε ιδεολογική δυσκαμψία, ενώ απώλεσε και τα κριτήρια του πολιτικού ρεαλισμού⁵⁶⁴.

Τα Οκτωβριανά κατεύθυναν την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να αναπτύξει σε συνειδησιακό επίπεδο μία έντονη δυσπιστία για την λειτουργία του υπάρχοντος συνταγματικού πλαισίου, το οποίο όχι απλά δεν βοηθούσε στην αποδέσμευση από τους Άγγλους, αλλά υπονόμει και το ενωτικό αίτημα τους. Η αντίληψη αυτή θα καθορίσει τη στάση των Ελληνοκυπρίων απέναντι στις βρετανικές συνταγματικές προσφορές και θα προωθήσει ένα κλίμα βρετανικής συνωμοσιολογίας⁵⁶⁵. Παράλληλα τα γεγονότα του Οκτωβρίου αν και καταπνίγηκαν, ωστόσο θεωρήθηκαν νίκη σε ψυχολογικό και ιδεολογικό επίπεδο για τους Ελληνοκυπρίους, «προσθέτοντας το στέφανο του μαρτυρίου»⁵⁶⁶.

Μέσω των γεγονότων του Οκτωβρίου επιβεβαιώθηκε περίτρανα ότι το αίτημα για ένωση είχε πάρει μαζικό χαρακτήρα και δεν αποτελούσε επιδίωξη μόνο της ελληνοκυπριακής ελίτ. Παρολ' αυτά οι Βρετανοί φάνηκε να μην μπορούν να αντιληφθούν την πραγματικότητα, αφού θεωρούσαν ότι οι επαναστατικές ενέργειες

Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα, 43; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 509-541, 551-556.

⁵⁶⁰Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 57.

⁵⁶¹Τα μέτρα που έλαβε η αγγλική διοίκηση ήταν, επιβολή λογοκρισίας, τέθηκε εκτός νόμου το ΚΚΚ, απαγόρευση συναθροίσεων άνω των 5 ατόμων, απαγόρευση ανάρτησης της ελληνικής σημαίας, απαγόρευση ήχησης εκκλησιαστικών καμπανών παρά μόνο κατά τη διάρκεια εκκλησιαστικών τελετών, κατάργηση δημοτικών εκλογών, απαγόρευση συνδικαλιστικών οργανώσεων και επιβολή φόρου ακίνητης περιουσίας. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 48; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 255; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 26; Οικονομίδης, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Πέρασμένα 120 Χρόνια*, ΙΖ-ΙΕ.

⁵⁶²Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 48.

⁵⁶³Επικράτησαν τα ασυμβίβαστα εθνικιστικά στοιχεία, με συνέπεια να απομονωθούν τα μετριοπαθή, ειδικότερα αυτά της νεότευκτης Αριστεράς, κάτι που οδήγησε στο να παραμείνει αμείωτη η επιρροή της Εκκλησίας, καθώς και των συντηρητικών υποστηρικτών της πολιτικής ζωής της Κύπρου. Πασχάλης Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», στο *Κύπρος, Ιστορία Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επίμ. Γιώργος Τενεκίδης (Αθήνα: Εστία, 2009), 453.

⁵⁶⁴Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 453.

⁵⁶⁵Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 49.

⁵⁶⁶Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 453.

των Ελληνοκυπρίων εάν εμφορούνταν από γνήσιο αλυσωτικό εθνικισμό, θα έπρεπε να τάσσονται υπέρ της ανεξαρτησίας και όχι υπέρ της ένωσης⁵⁶⁷.

Το σύνθημα της ένωσης προοδευτικά άρχισε να κυριαρχεί στους κόλπους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, κάτι που ενισχύθηκε και από τη μη αντίδραση των Τουρκοκυπρίων στα γεγονότα του Οκτωβρίου του 1931. Ωστόσο η αδράνεια των Τουρκοκυπρίων παρεξηγήθηκε, καθώς οι Ελληνοκύπριοι θεώρησαν ότι δεν θα υπήρχε αντίδραση σε μελλοντική ενωτική διεκδίκηση, λόγω της έλλειψης ισχυρής εθνικιστικής συνείδησης από μέρους τους⁵⁶⁸, όπως και εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν είχαν προβάλλει καμία αξίωση έως εκείνη τη στιγμή, απέναντι στο αίτημα των Ελληνοκυπρίων για ένωση με την Ελλάδα⁵⁶⁹.

Εκ νέου ζήτημα διεκδίκησης της Κύπρου από την Ελλάδα τίθεται το 1941 όταν η ελληνική κυβέρνηση με τον βασιλιά Γεώργιο Β΄, ζητά να εγκατασταθεί στο νησί. Η Αγγλία αποδέχεται το αίτημα εγκατάστασης, αλλά υπό ειδικό καθεστώς, το οποίο ίσχυε για τις ξένες δυνάμεις που εγκαθίσταται σε αγγλικό έδαφος. Σε καμία δε περίπτωση, δεν τέθηκε θέμα να εκχωρηθεί έστω και ένα τμήμα της Κύπρου, κάτι που φανέρωνε την αρνητική στάση των Άγγλων απέναντι σε οποιαδήποτε παραχώρηση⁵⁷⁰.

Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αν και φαινόταν ότι η ικανοποίηση του αιτήματος της ένωσης βρισκόταν κοντά⁵⁷¹, ωστόσο απορρίφθηκε για μία ακόμη φορά, αφού και οι Άγγλοι θεωρούσαν ότι έπρεπε να διατηρήσουν το νησί λόγω του

⁵⁶⁷Πίστευαν ότι με τα μέτρα που πήραν απέτρεψαν τους επαναστάτες. Την παραπάνω άποψη ενίσχυε επίσης η πεποίθηση ότι η ορθόδοξη Εκκλησία, ο κύριος εκπρόσωπος της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, σε καμία περίπτωση δεν θα έκανε χρήση όπλων για να επιβάλλει δια της βίας το αίτημα της ένωσης, καθώς επίσης και η αντίληψη ότι η προέλευση του αιτήματος της ένωσης ήταν ξενοκίνητη, προερχόμενη από ανεύθυνους κύκλους των Αθηνών. Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, 81-82; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 32-33.

⁵⁶⁸Δημήτρης Κιτσίκης, *Ιστορία του Ελληνοτουρκικού Χώρου, Από τον Ε. Βενιζέλο στον Γ. Παπαδόπουλο 1928-1973* (Αθήνα: Εστία, 1981), 200; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 17; Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 62.

⁵⁶⁹Γλαύκος Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου* (Λευκωσία: Εκδόσεις «Αλήθεια», 1988), 1: 26.

⁵⁷⁰Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 260-262.

⁵⁷¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 65; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 648-657.

⁵⁷²Η άποψη αυτή στηριζόταν σε κάποιες δηλώσεις βρετανικών κύκλων, όπου μέσα από αυτές διαφαινόταν ότι η απέχθεια τους προς το αίτημα της ένωσης είχε καμφθεί. Επιπροσθέτως η παραπάνω αντίληψη ενισχυόταν τόσο από το γεγονός ότι η Ελλάδα βρισκόταν στον πόλεμο με το πλευρό των νικητών, καθώς και στο ότι τη βρετανική διακυβέρνηση είχε αναλάβει πλέον το Εργατικό Κόμμα, που ήταν γνωστό ότι πρέσβευε φιλελεύθερες ιδέες σε σχέση με τα αποικιακά θέματα. Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, 84-85.

κομβικού ρόλου που διαδραμάτιζε η θέση του, για την ικανοποίηση των σχεδίων τους στη Μέση Ανατολή⁵⁷².

Την ίδια περίοδο παρατηρείται ραγδαία ανάπτυξη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας σε κοινωνικό επίπεδο, η οποία οφειλόταν στην εξασθένιση των παραδοσιακών δομών που επικρατούσαν έως τότε. Οι Ελληνοκύπριοι το 1946 ζούσαν στις πόλεις σε ποσοστό 90%, σε αντίθεση με τους Τούρκους οι οποίοι ζούσαν κατά 27%, ως συνέπεια της αστικοποίησης⁵⁷³. Επίσης τα μέλη των κοινοτήτων συνδέθηκαν περισσότερο μεταξύ τους, με συνέπεια να ενισχυθεί ο εθνικός κοινωνικός χαρακτήρας των σχέσεων τους, σε σύγκριση με τον ταξικό⁵⁷⁴. Σε αυτή ακριβώς τη χρονική στιγμή η ορθόδοξη Εκκλησία καταλαβαίνει ότι θα έπρεπε να υιοθετήσει σκληρότερη πολιτική όσον αφορά στο αίτημα της ένωσης, εάν ήθελε να διατηρήσει τα κεκτημένα της⁵⁷⁵.

Οι Άγγλοι από την πλευρά τους αποφάσισαν να προχωρήσουν σε κάποιες συνταγματικές ελευθερίες στην Κύπρο και προσκαλούν αντιπροσώπους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας να συμμετέχουν σε Συμβουλευτική Συνέλευση (Διασκεπτική)⁵⁷⁶. Η Δεξιά παράταξη στην Κύπρο δεν αποδέχθηκε την πρόταση, υποστηρίζοντας ότι η επίτευξη συνταγματικών συμφωνιών θα παράκαμπε το αίτημα της ένωσης⁵⁷⁷, ενώ η Αριστερά αποφάσισε να συμμετέχει στις συνομιλίες⁵⁷⁸, κατά τη

⁵⁷²William Roger Louis, *The British Empire in the Middle East, 1945-1951: Arab Nationalism, the United States and Postwar Imperialism* (Oxford: Oxford University Press 1984), 205-225; George M. Alexander, «British Policy on the Question of Enosis, 1945-1946», *Κυπριακά Σπουδαί*, no. 43 (1979): 79-94; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 59; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία*, 1960-2004, 28-29.

⁵⁷³Yavuz, «The Evolution of Ethno-Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 69.

⁵⁷⁴Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 600.

⁵⁷⁵Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 56-57.

⁵⁷⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 68-69; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 30-36; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία*, 1960-2004, 29; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 62-70; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 55-60.

⁵⁷⁷Σύμφωνα με τον Χατζηβασιλείου, η αντιπαλότητα ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και στους Άγγλους βασιζόταν στη διαφορετικότητα των πολιτικών παραδόσεων τους. Η παραπάνω θέση επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι οποιοδήποτε ζήτημα συνταγματικότητας ανάμεσα στους προαναφερόμενους οδηγούσε σε αδιέξοδο. Οι μεν Βρετανοί πίστευαν ότι η συνταγματική διαδικασία πρέπει να βασίζεται σε μία εξελικτική βάση που θα στηριζόταν στην παραχώρηση χρόνου και καλής θέλησας από όλες τις πλευρές, οι δε Ελληνοκύπριοι δεν ενστερνίζονταν την παραπάνω θέση, μιας και θεωρούσαν ότι η ελευθερία είναι συνέχεια κατάκτησης και δεν μπορεί να αποκτηθεί βαθμιαία. Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 34.

⁵⁷⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 70; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 60; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 266; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία*, 1960-2004, 30.

διάρκεια των οποίων όμως αποχώρησε⁵⁷⁹. Έτσι οι Ελληνοκύπριοι στο σύνολο τους δείχνουν να εμμένουν στο αίτημα της ένωσης⁵⁸⁰.

Η Διασκεπτική έληξε χωρίς αποτέλεσμα, ενώ ακολούθησαν πολλές απεργίες καθώς και ένα μεγάλο συλλαλητήριο όπου βασικό αίτημα του ήταν η αυτοκυβέρνηση - ένωση⁵⁸¹. Σε αυτό ακριβώς το σημείο οι Ελληνοκύπριοι έπρεπε να αποφασίσουν εάν θα προχωρήσουν στην αυτοδιάθεση ή θα συνέχιζαν να αγωνίζονται για την ένωση. Όσον αφορά στη δεύτερη επιλογή, γνώριζαν ότι όχι μόνο δεν θα είχαν την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα με το μέρους τους, αλλά σίγουρα θα την έβρισκαν απέναντι τους⁵⁸².

Από τον τορπιλισμό της Διασκεπτικής και έπειτα, λαμβάνουν χώρα μία σειρά αλλαγών, οι οποίες θα επηρεάσουν σημαντικά τη διαμόρφωση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας. Πιο συγκεκριμένα, εκλέγεται μητροπολίτης Κιτίου ο Μακάριος το 1948, αντικαθίσταται ο Άγγλος Κυβερνήτης Andrew Wright από τον Reginald Fletcher, αναλαμβάνει Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ ο Εζεκίας Παπαϊωάννου, ενώ στην Ελλάδα υπάρχει κυβερνητική αστάθεια έως το 1952 με τις κυβερνήσεις να διαδέχονται η μία την άλλη μέσα σε χρονικό διάστημα λίγων μηνών⁵⁸³.

Από την πλευρά της η Βρετανία θεωρώντας ότι το ζήτημα των αποικιοκρατιών αποτελεί πλέον για αυτή μία μεγάλη παρένθεση, αποφασίζει να ακολουθήσει ηπιότερη πολιτική, η οποία ωστόσο δεν έχει αντίκτυπο στην Κύπρο, αφού εξακολουθεί να τη θεωρεί απαραίτητη για τη διατήρηση της θέσης της στη Μέση Ανατολή⁵⁸⁴. Την ίδια

⁵⁷⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 68, 71; Σέρβας, *Κυπριακό: Ευθύνες*, 1: 129; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 62; Stanley Kyriakides, *Cyprus Constitutionalism and Crisis Government* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1968), 30-33; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 60-63.

⁵⁸⁰Αντιστοίχως το 1947 νέα αντιπροσωπεία μαζί με τον επίσκοπο Πάφου Λεόντιο επισκέφθηκε το Λονδίνο με σκοπό πάλι την ικανοποίηση του αιτήματος της ένωσης, αλλά για μία ακόμη φορά συνάντησε την άρνηση της Βρετανίας. Το τέλος της δεκαετίας του 1940 σηματοδοτήθηκε από τη βρετανική πρωτοβουλία για αλλαγή μέσω της πρότασης αυτοκυβέρνησης, από τη σταθερή ελληνοκυπριακή πολιτική της ένωσης ως τη μοναδική επιλογή, καθώς και από την έντονη δραστηριοποίηση του τουρκοκυπριακού στοιχείου μέσω της ίδρυσης του πρώτου τουρκοκυπριακού Λαϊκού Κόμματος, με στόχο την αποτροπή της ένωσης και την ενεργοποίηση του τουρκικού παράγοντα. Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, 87-88.

⁵⁸¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 72-73; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 30.

⁵⁸²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 77.

⁵⁸³*Ibid.*, 78.

⁵⁸⁴Για την εξέλιξη της αποικιακής πολιτικής του Λονδίνου στην περίοδο αυτή βλ. David Goldsworthy, «Keeping Change within Bounds: Aspects of Colonial Policy the Churchill and Eden Governments, 1951-1957», *Journal of Imperial and Commonwealth History*, no. 18 (1990): 81-108; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 67-68.

περίοδο και συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 1948 δημιουργείται στην Κύπρο νέο Εθναρχικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από εκπροσώπους της Εκκλησίας και μέλη της Δεξιάς, αποσκοπώντας στη δυναμικότερη προβολή του ενωτικού αιτήματος⁵⁸⁵.

Το ΑΚΕΛ τάσσεται το 1949 με την πολιτική της ένωσης που πρέσβευαν η Εθναρχία και η Δεξιά⁵⁸⁶, ενώ το Γραφείο της Εθναρχίας επιδιώκοντας να καλλιεργήσει στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα το ενωτικό αίσθημα, ξεκινά την έκδοση του περιοδικού «Ελληνική Κύπρος»⁵⁸⁷. Λίγο αργότερα η Εθναρχία πραγματοποιεί δημοψήφισμα⁵⁸⁸ (15 έως 22 Ιανουαρίου 1950)⁵⁸⁹ σε όλες τις ελληνικές εκκλησίες της Κύπρου, συγκεντρώνοντας ποσοστό 95,7% υπέρ της ένωσης⁵⁹⁰. Στόχος του δημοψηφίσματος ήταν να αμφισβητηθεί τόσο η αγγλική κυριαρχία στην Κύπρο, όσο και να διαδοθεί σε διεθνές επίπεδο η ενωτική προσπάθεια της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας⁵⁹¹. Ο Άγγλος Κυβερνήτης⁵⁹² και η ελληνική κυβέρνηση⁵⁹³ δεν αποδέχθηκαν το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος και δεν τέθηκε ενωτικό ζήτημα⁵⁹⁴,

⁵⁸⁵Το Εθναρχικό Συμβούλιο είχε τον ρόλο της Συνέλευσης, ενώ το Γραφείο Εθναρχίας τον ρόλο Εκτελεστικού Σώματος. Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 33; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 78.

⁵⁸⁶Η αλλαγή αυτή συνέβη μετά την παρέμβαση του Γενικού Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (ΚΚΕ) Νίκου Ζαχαριάδη, ο οποίος επέπληξε το ΑΚΕΛ ότι επεδίωκε αυτοκυβέρνηση, ενώ ήταν θέμα χρόνου να επέλθει η ένωση και να κυριαρχήσουν στην Κύπρο οι λαϊκές δυνάμεις. Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 31.

⁵⁸⁷Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 39.

⁵⁸⁸Το δημοψήφισμα αποφασίστηκε από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Κύπρου στις 18 Νοεμβρίου 1949. Μετά τη διενέργεια του η Κυπριακή Εθναρχία εξέδωσε στις 28 Ιανουαρίου 1950 διάγγελμα σχετικά με το δημοψήφισμα, ευχαριστώντας τους Κυπρίους για τη συμμετοχή τους. Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 20; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 42-44; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 31-32; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 70-74; Crawshaw, *The Cyprus Revolt: An Account of the Struggle for Union with Greece*, 34-56; Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσιτσίτσας, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)* (Αθήνα: Εστία, 1981), 1 : 8-9; Λιλήκας, «Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, 1878-1975. Στόχοι και Συνθήκες Υλοποίησης τους», 130.

⁵⁸⁹Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 20; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 46.

⁵⁹⁰Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 79-80; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 46.

⁵⁹¹Muzaffer Yilmaz, «The Cyprus Conflict and the Question of Identity», *USAK Yearbook of Politics and International Relations*, no. 1 (2008): 427-446.

⁵⁹²Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 46.

⁵⁹³Ο Πλαστήρας ήταν αναγκασμένος να ακολουθεί τις βρετανικές και αμερικανικές κατευθύνσεις, μιας και την πρωθυπουργική του θέση τη χρωστούσε στους Βρετανούς και Αμερικάνους, αφού εξαιτίας της επικράτησής τους στον Εμφύλιο Πόλεμο είχαν επιβάλει το καθεστώς της μοναρχίας, αλλά και κυβέρνηση της αρεσκείας τους. Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 30; Σέρβας, *Κυπριακό: Ευθύνες*, 1: 153.

⁵⁹⁴Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 80; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 30; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 34.

αν και η Ελλάδα μέσω του Προέδρου της Βουλής Δ. Γόντικα παρέλαβε τους τόμους των ψήφων⁵⁹⁵.

Ωστόσο τη δεκαετία του 1950 η Ελλάδα επιδιώκει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε επίπεδο διεθνών σχέσεων και να βγει από το καλούπι της εσωστρέφειας που την είχε υποβάλλει ο Εμφύλιος Πόλεμος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο επιδιώκεται η διατήρηση της ασφάλειας, η οικονομική ανάπτυξη, αλλά και η προώθηση του κυπριακού αιτήματος⁵⁹⁶.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα μετά την άρνηση της Αγγλίας να αποδεχθεί το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος και το ενωτικό αίτημα, κατέληξε ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) αποτελούσε την καλύτερη λύση για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της. Η παραπάνω ενέργεια μάλιστα θεωρήθηκε ότι δεν θα συναντήσει παρά μικρή αντίδραση τόσο από την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, όσο και από μέρους της Τουρκίας, η οποία θα περιοριστεί σε διπλωματικά διαβήματα, έντονη αρθρογραφία και κάποιες αγορεύσεις στον ΟΗΕ⁵⁹⁷.

Στις 20 Οκτωβρίου 1950 εκλέγεται στη θέση του αποθανόντα Μακαρίου Β', ο Μακάριος Γ' Μητροπολίτης Κιτίου⁵⁹⁸, ο οποίος δεν άργησε να εκφράσει τα παράπονα του προς τον πρωθυπουργό Ν. Πλαστήρα όσον αφορά στον δισταγμό του να υποστηρίξει το ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων⁵⁹⁹. Με την αλλαγή του πολιτικού

⁵⁹⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 81; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 267; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 30-31; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 45; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 47.

⁵⁹⁶Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 56-57; Evanthis Hatzivassiliou, «Security and the European Option: Greek Policy, 1952-1962», *Journal of Contemporary History*, no. 30 (1995): 187-202.

⁵⁹⁷Μενέλαος Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκόπηση* (Αθήνα: Ελληνική Ευρωεκδοτική, 1987), 100.

⁵⁹⁸Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός δεν αποδέχθηκε ποτέ το γεγονός της ήττας του όσον αφορά στον αρχιεπισκοπικό θρόνο στην Κύπρο, με αποτέλεσμα οι σχέσεις μεταξύ αυτού και του Μακαρίου να είναι τεταμένες. Μάλιστα σύμφωνα με τον Μακάριο Δρουσιώτη, αυτή ήταν και η βασική αιτία που οδήγησε τον πρώτο μετά από παρότρυνση της Χούντας το 1972 να πρωταγωνιστήσει στο εκκλησιαστικό πραξικόπημα για την ανατροπή του Μακαρίου. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 47; Παπαπολυβίου, Παπαλεοντίου, Τσακτσίρας, Μεροκλής, Γιάγκου, Χρήστου, Αικατερινίδης, Διάκος, Καρούζης, Χαλαμαπίδης επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, 240-241.

⁵⁹⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 81; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 268.

⁵⁹⁹Η απάντηση του Πλαστήρα ήταν η εξής: «Άκουσε Μακαριώτατε, αν ήρχεσο εις την πρωχικήν μου καλύβην και μου ζητούσες να πάω να πολεμήσω δια την Κύπρον, θα το έκαμνα ευχαρίστως διότι είμαι στρατιώτης. Αλλά έρχεσαι εις το Γραφείον του Πρωθυπουργού της Ελλάδος και μου ζητάς να κάψω την Ελλάδα, χωρίς να ημπορώ να βοηθήσω την Κύπρο. Κάθισε, λοιπόν, ήσυχα». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 81; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 268.

σκηνικού στην Ελλάδα, ο Μακάριος στρέφεται στον πρωθυπουργό Σοφοκλή Βενιζέλο, ζητώντας να θέσει το ζήτημα της Κύπρου στα Ηνωμένα Έθνη⁶⁰⁰.

Παράλληλα καταδικάζονται με πρωτοστατούντα τον Μακάριο οι ενέργειες των Βρετανών να εξασθενίσουν το ενωτικό αίτημα μέσω της εκπαίδευσης⁶⁰¹. Την ίδια περίοδο εμφανίζεται στο προσκήνιο και ο Γ. Γρίβας, καθώς και η πιθανότητα διεξαγωγής ένοπλου αγώνα με στόχο την ένωση, πρόθεση που βρίσκει αντίθετο τον Παπάγο, χαρακτηρίζοντας την ενέργεια ως πρόωρη⁶⁰². Διστακτικός όσον αφορά στο παραπάνω εγχείρημα ήταν και ο Μακάριος⁶⁰³, προσπαθώντας παράλληλα όμως να πείσει την Ελλάδα να φέρει το ζήτημα της Κύπρου στον ΟΗΕ⁶⁰⁴.

Έως και την ανάληψη της εξουσίας από την Κυβέρνηση Παπάγου, καμία ελληνική κυβέρνηση δεν ήθελε να θέσει ζήτημα της Κύπρου στον ΟΗΕ, μιας και δεν επιθυμούσε να συγκρουστεί με τη Βρετανία και την Ουάσιγκτον⁶⁰⁵. Ωστόσο τον Απρίλιο του 1951 η Τουρκία για πρώτη φορά κάνει νύξη για την Κύπρο, αναφέροντας ότι σε περίπτωση που μεταβαλλόταν το καθεστώς της θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη και η δική της άποψη⁶⁰⁶.

Ο Μακάριος από την πλευρά του πάσχιζε να θέσει το κυπριακό ζήτημα στον ΟΗΕ, πράγμα που κατάφερε, όταν στη Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε τη 16^η Δεκεμβρίου 1952 πήρε 35 ψήφους υπέρ, έναντι 14 κατά και 11 αποχών. Παρά την παραπάνω επιτυχία του ο Μακάριος συνέχισε τις παρασκηνιακές ενέργειες, μιας και συμφώνησε με τον Γρίβα να ξεκινήσει ένοπλος αγώνας κατά των Άγγλων αποικιοκρατών⁶⁰⁷. Ο Παπάγος από την πλευρά του, θεωρούσε ότι το κυπριακό ζήτημα

⁶⁰⁰ Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 34.

⁶⁰¹ Οι Βρετανοί πρότειναν στους Ελληνοκυπρίους να παρέχουν οι ίδιοι τον μισθό των εκπαιδευτικών των γυμνασίων, εάν τους επιτρεπόταν να επιλέγουν το εκπαιδευτικό προσωπικό και τη διδακτέα ύλη. Ο' Malley & Craig, *Η Συνομοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 52.

⁶⁰² Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 83.

⁶⁰³ Γεώργιος Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959* (Αθήνα: χ.ο. 1961), 16-17, 19.

⁶⁰⁴ Ο Μακάριος σε μία ύστατη προσπάθεια να πείσει την Ελλάδα να εγείρει το θέμα του κυπριακού ζητήματος στον ΟΗΕ, πραγματοποίησε τον Απρίλιο του 1952, με πρωτοβουλία της Εθναρχίας την πρώτη Παγκυπριακή Εθνική Συνέλευση στη Λάρνακα, όπου συμμετείχαν 600 αντιπρόσωποι από ολόκληρη την Κύπρο. Η συγκεκριμένη συνέλευση με ψήφισμα που εξέδωσε ζητούσε από την ελληνική κυβέρνηση να φέρει το κυπριακό ζήτημα ως θέμα στον ΟΗΕ. Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 270.

⁶⁰⁵ Άγγελος Βλάχος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1980), 3; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 40.

⁶⁰⁶ Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 96.

⁶⁰⁷ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 84-85.

ήταν εφικτό να λυθεί φιλικά⁶⁰⁸, θέλοντας να παραμείνει στενός φίλος των Αγγλοαμερικάνων.

Ο Μακάριος συνεχίζει τον αγώνα του για την ένωση τόσο εντός, όσο και εκτός Κύπρου⁶⁰⁹, ενώ τον Ιούλιο του 1953 ζητείται από την Εθναρχία να εγγραφεί το ζήτημα του κυπριακού στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, ώστε να ασκηθούν πιέσεις στους Άγγλους να αποδεχθούν το αίτημα των Ελληνοκυπρίων για αυτοδιάθεση, ενώ πιέσεις ασκούνται και προς την κυβέρνηση Παπάγου, η οποία φαίνεται διστακτική στην ανακίνηση του θέματος⁶¹⁰.

Τελικά το ζήτημα της Κύπρου τίθεται στα Ηνωμένα Έθνη μέσω του Έλληνα πρέσβη Αλέξη Κύρου⁶¹¹ στις 21 Σεπτεμβρίου 1953, χωρίς όμως ουσιαστικά να τεθεί το θέμα επί τάπητος⁶¹². Ο Παπάγος με αφορμή την επίσκεψη του Βρετανού υπουργού εξωτερικών στην Ελλάδα Anthony Eden στις 22 Δεκεμβρίου 1953, θεωρούσε ότι το ζήτημα της Κύπρου θα επιλυόταν σε φιλικό επίπεδο, κάτι που όμως δεν συνέβη. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο Έλληνας πρωθυπουργός να αποφασίσει να λειτουργήσει κατά βούληση όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα⁶¹³. Τις αρνητικές προθέσεις της Αγγλίας

⁶⁰⁸ Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 35.

⁶⁰⁹ Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 271; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 35; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 85-86.

⁶¹⁰ Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 272; Χρύσανθος Χρυσάνθου, «Συνωμοσίες και Δοκιμασίες 1913-1977», στο *Κύπρος Ιστορία Πρόσωπα και Γεγονότα - Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ', ο Φιλελεύθερος*, (2003): 6.

⁶¹¹ Στις 13 Ιουλίου 1930 έφθασε ο νέος πρόξενος της Ελλάδας στην Κύπρο, Αλέξης Κύρου, ο οποίος είχε γεννηθεί στην Αθήνα το 1901. Ο πατέρας του, Αδωνις Κύρου (1872-1918), καταγόταν από τη Λευκωσία και είχε μεταβεί το 1890 στην Αθήνα για νομικές σπουδές. Παράλληλα προς τις σπουδές του εργαζόταν και ως δημοσιογράφος, γράφοντας στην εφημερίδα Ακρόπολις. Αργότερα έγινε μέλος της συντακτικής ομάδας της Εστίας και το 1899 εκδότης της. Μετά το θάνατο του ανέλαβαν τη διεύθυνση οι γιοι του Αχιλλέας (1899-1950) και Κύρος (1899-1970) και συνέχισαν να διευθύνουν την εφημερίδα με μεγάλη επιτυχία. Αριστείδης Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920* (Λευκωσία: Ίδρυμα Πιερίδης, 1989), 74; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 444.

⁶¹² Η νύξη που έκανε ήταν η εξής: «Το θέμα, έως τώρα, έχει λάβει τη μορφήν μιας συνεχώς επαναλαμβανόμενης αυθορμήτου διαδηλώσεως του λαού του νησιού. Είναι εις την πλειοψηφίαν του ένας λαός που το παρελθόν του είναι στενά συνδεδεμένο με την ιστορία της Ελλάδος· ένας λαός που διακαώς επιθυμεί να αποτελέση πολιτικόν τμήμα της Μητρός Ελλάδος». Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 273; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 86.

⁶¹³ Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 274; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 41; Melek Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2012), 120; Ο' Malley & Craig, *Η Συνωμοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 53; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 35; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 88; Crawshaw, *The Cyprus Revolt: An Account of the Struggle for Union with Greece*, 76.

ως προς την Κύπρο εξέφρασε και ο Henry Hopkinson στις 28 Ιουλίου 1954⁶¹⁴, επιβεβαιώνοντας για μία ακόμη φορά τις πραγματικές θέσεις των Άγγλων, οι οποίοι από ότι φαινόταν δεν είχαν σταματήσει να ενδιαφέρονται για την Εγγύς Ανατολή⁶¹⁵. Συνέπεια των παραπάνω δηλώσεων ήταν να εξοργιστεί μεταξύ άλλων και ο κυπριακός λαός⁶¹⁶.

Σε μία προσπάθεια να αποκλιμακωθεί η κρίση, στις αρχές του 1954 η Βρετανία ανακοίνωσε ότι θα παραχωρούσε σύνταγμα στην Κύπρο, ώστε ο κυπριακός λαός να μπορεί να διαχειρίζεται τις υποθέσεις του, εντός του πλαισίου της Κοινοπολιτείας. Επίσης ήταν διατεθειμένη μετά από κάποια χρόνια να επανεξετάσει το κυπριακό ζήτημα⁶¹⁷. Τον Απρίλιο του 1954 η Ελλάδα ανακοίνωσε ότι θα έφερνε το ζήτημα της Κύπρου στον ΟΗΕ. Η παραπάνω πρόθεση είχε σαν αποτέλεσμα για πρώτη φορά την αντίδραση της Τουρκίας, η οποία δήλωσε ότι η Κύπρος έπρεπε να επιστραφεί σε αυτή, μιας και αποτελούσε γεωγραφική επέκταση της⁶¹⁸.

Η ελληνική κυβέρνηση τελικά προσέφυγε στον ΟΗΕ στις 16 Αυγούστου 1954, θέτοντας το θέμα της εφαρμογής του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των Κυπρίων κατά την 9^η Σύνοδο της Γενικής Τακτικής Συνέλευσης⁶¹⁹. Από αυτή τη στιγμή και έπειτα παρατηρείται και η ενεργοποίηση του τουρκικού παράγοντα⁶²⁰, όσον αφορά

⁶¹⁴Χαρακτηριστικά ανέφερε ο υφυπουργός αποικιών της Κυβέρνησης Τσώρτσιλ «Υπάρχουν ορισμένα εδάφη στην Κοινοπολιτεία, τα οποία λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους ΟΥΔΕΠΟΤΕ μπορούν να αναμένουν να καταστούν πλήρως ανεξάρτητα. Μία μέρα πριν την ομιλία του Χόμπκινσον, οι Βρετανοί είχαν υπογράψει συμφωνία με την Αίγυπτο, όπου μέσα σε διάστημα 20 μηνών θα εκκένωναν την περιοχή από τις βρετανικές δυνάμεις. Χωρίς λοιπόν το Σουέζ, πλέον δεν υπήρχε καμία περίπτωση να αφήσουν την Κύπρο. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 89; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 275; Αβέρωφ - Τσιτσάνης, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 1: 46; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 33; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 32; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 47; Ο' Malley & Craig, *Η Συνομιλία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 54-55; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 82-83; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 48-49.

⁶¹⁵Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 33-34.

⁶¹⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 90.

⁶¹⁷Παναγιώτης Πιπινέλης, *Η Διαχείριση του Κυπριακού Ζητήματος κατά τα Τελευταία Έτη* (Αθήνα: χ.ο., 1959), 31; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 41.

⁶¹⁸Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία*, 37-38.

⁶¹⁹Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 41; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 122; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 36.

⁶²⁰Σε ανεπίσημη συνομιλία που είχε ο Κιοπρουλού με τον Έλληνα υπουργό εξωτερικών, αναφέρθηκε στο θέμα της Κύπρου, υποστηρίζοντας ότι θα μπορούσαν να διαταραχθούν οι καλές ελληνοτουρκικές σχέσεις, γιατί η Ελλάδα δεν θα κατάφερνε την ένωση της Κύπρου, αφού η Τουρκία ήταν διατεθειμένη να εμποδίσει μία τέτοια κίνηση. Ντιλέκ Γκιουβέν, *Εθνικισμός, Κοινωνικές Μεταβολές και Μειονότητες. Τα Επεισόδια Εναντίον των μη Μουσουλμάνων της Τουρκίας* (6/7 Σεπτεμβρίου 1955), μτφρ. Σοφία Αυγερινού, επίμ. Μαρία Καϊρη (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Ι.Δ. Κολλάρου & Σία Α.Ε., 2006), 306.

στην Κύπρο. Τριμελής αντιπροσωπεία του τουρκοκυπριακού Εθνικού Κόμματος με τους Celâl Bayar και Adnan Menderes⁶²¹ επισκέφθηκε τον Βρετανό υπουργό αποικιών στο Λονδίνο⁶²². Ακολούθως επισκέφθηκε τη Νέα Υόρκη και υπέβαλλε στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ σχετικό υπόμνημα⁶²³, εκφράζοντας την αντίθεση της για τις ενωτικές προθέσεις των Ελληνοκυπρίων⁶²⁴.

Η Αμερική από την πλευρά της δεν επιθυμούσε την αλλαγή της υπάρχουσας κατάστασης και επεδίωξε να αποτρέψει την προσφυγή της Κύπρου στον ΟΗΕ⁶²⁵. Την ίδια στιγμή ο Μακάριος βρισκόταν στο Λονδίνο, επιθυμώντας να συνεννοηθεί σε φιλικό επίπεδο με τους Βρετανούς. Τελικά στις 14 Δεκεμβρίου 1954 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ εγκρίνοντας ψήφισμα⁶²⁶ της Νέας Ζηλανδίας, υποστήριξε ότι τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή δεν μπορούσε να εξευρεθεί λύση για το κυπριακό ζήτημα και γι' αυτό δεν επρόκειτο να ανακινηθεί το θέμα⁶²⁷. Με την απόρριψη της αίτησης της Ελλάδας, τόσο από τη Βρετανία, όσο και από τα Ηνωμένα Έθνη, οι Ελληνοκύπριοι πείστηκαν πλέον ότι λύση δια μέσου της ειρηνικής οδού δεν γινόταν θα εξευρεθεί, με τον ένοπλο αγώνα να αποτελεί μονόδρομο.

⁶²¹Μετά τις εκλογές του Μαΐου του 1950 και την εκλογή του Menderes στη θέση του πρωθυπουργού της Τουρκίας, σε μία προσπάθεια να κρατήσει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις σε μία ισορροπία, ήταν πολύ επιφυλακτικός απέναντι στο θέμα της Κύπρου. Ωστόσο η παραπάνω επιφυλακτική στάση του εμφορείτο και από το γεγονός ότι η Αμερική δεν είχε εκφράσει δημόσια τη στάση της. Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 48.

⁶²²*Ibid.*, 48.

⁶²³Η τελευταία παράγραφος του υπομνήματος ανέφερε τα εξής: «Συμπερασματικά, θέλουμε ακόμη μία φορά να επαναλάβουμε ότι η Τουρκική Κοινότητα της Κύπρου σφόδρα αντιτάσσεται στο αίτημα για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, καθώς και στην εγγραφή της ελληνικής προσφυγής στην ημερήσια διάταξη [της Γενικής Συνέλευσης]. Οι Τούρκοι της Κύπρου επιπλέον λυπούνται, διότι η ελληνική κυβέρνηση υιοθέτησε μία τέτοια στάση όσον αφορά στο κυπριακό - στάση που μπορεί να επηρεάσει τις καλές σχέσεις που είχαν οι δύο κοινότητες μεταξύ τους και πιθανόν και την παγκόσμια ειρήνη. Οι Τούρκοι της Κύπρου πίστευαν σταθερά πως το νέο σύνταγμα που έχει ήδη προσφέρει η βρετανική κυβέρνηση στο νησί, αποτελεί την καλύτερη ελπίδα για όλους γενικά τους Κύπριους να δουλέψουν μαζί για το καλό του νησιού τους». *Ibid.*, 49.

⁶²⁴*Ibid.*, 48.

⁶²⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 90; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 275-276; Αλέξης Αδ. Κύρου, *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική* (Αθήνα: χ.ο., 1955), 302-318; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 49.

⁶²⁶«Η Γενική Συνέλευση πιστεύοντας ότι, προς το παρόν, δεν θεωρείται σκόπιμο να υιοθετηθεί μία λύση για το κυπριακό, αποφασίζει να μην ασχοληθεί περαιτέρω με το θέμα “εφαρμογής κάτω από την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών της αρχής της ισότητας των δικαιωμάτων και της αυτοδιαθέσεως των λαών στον πληθυσμό της Κύπρου”». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 92; Κύρου, *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, 271-318; Stephen G. Xydis, *Cyprus Conflict and Conciliation, 1954-1958* (Ohio: Ohio State University Press, 1967), 3-23; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 41; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 36-37; Νίκος Κρανιδιώτης, *Δύσκολα Χρόνια 1950-1960* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1981), 72.

⁶²⁷Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Η Άνοδος του Κωνσταντίνου Καραμανλή στην Εξουσία 1954-1965* (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2000), 94; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 124.

Ο Γρίβας έφτασε στην Κύπρο τον Νοέμβριο του 1954⁶²⁸, για να ηγηθεί του πολιτικού και στρατιωτικού αγώνα, ενώ η Δεξιά φαίνεται ότι επεδίωκε να μονοπωλήσει τον εθνικό αγώνα και να αγνοήσει τόσο την κοινότητα των Τουρκοκυπρίων, όσο και την Αριστερά, η οποία ήταν αντίθετη με τη δράση της⁶²⁹. Τον Απρίλιο του 1955 ξεκινά ο αγώνας των Ελληνοκυπρίων απέναντι στους Άγγλους αποικιοκράτες μέσω της εμφάνισης της ΕΟΚΑ⁶³⁰, σκοπός της οποίας ήταν η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα⁶³¹. Μέσω της παραπάνω κίνησης σηματοδοτήθηκε από τους Ελληνοκυπρίους και η στροφή προς τον «άλλο», τον εχθρό, την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, η οποία αναπτύσσει τη δική της ιδεολογία αποτελώντας εμπόδιο στις ενωτικές διεκδικήσεις τους⁶³², με τα μέλη της να αναγνωρίζονται πλέον ως Τούρκοι⁶³³. Από τις παραπάνω ενέργειες επιβεβαιώνεται ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν συμπεριλήφθηκαν ούτε καν σε συμβολικό επίπεδο σε αυτό που οι Ελληνοκύπριοι θεωρούσαν τον δικό τους αγώνα για την ελευθερία⁶³⁴. Η ηγεσία της ΕΟΚΑ όχι μόνο απέκλεισε οποιαδήποτε αναφορά στους Τουρκοκυπρίους ή στους Αριστερούς, αλλά έδινε όλο και περισσότερο την εντύπωση ότι στρέφεται εναντίον τους. Πολλοί είναι δε οι ερευνητές που επισημαίνουν, ότι με τον ερχομό του Γρίβα μεταφέρθηκε στην Κύπρο η κυρίαρχη μορφή του ελληνικού εθνικισμού μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο, ο οποίος απέκλειε εντός των εθνικών στόχων τους κομμουνιστές⁶³⁵.

⁶²⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 100.

⁶²⁹*Ibid.*, 102.

⁶³⁰Σύμφωνα με τον Λάμπρου αρχικά ιδρύθηκε η ΕΜΑΚ (Εθνικόν Μέτωπον Απελευθερώσεως Κύπρου), η οποία μετονομάστηκε σε ΕΟΚΑ. Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 37; Κρανιδιώτης, *Η Κύπρος εις τον Αγώνα της Ελευθερίας*, 96-98; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 96; Παπαπολυβίου, Παπαλεοντίου, Τσακτσίρας, Μεροκλής, Γιάγκου, Χρήστου, Αικατερινίδης, Διάκος, Καρούζης, Χαλαμαπίδης επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, 242-264; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 32; O' Malley & Craig, *Η Συνομοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 56.

⁶³¹Όπως αναφέρει ο Δρουσιώτης αν και ο αγώνας της ΕΟΚΑ δεν κατάφερε να επιτύχει τον στόχο της ένωσης, η οποία αποκλείστηκε με τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, ωστόσο σε συνειδησιακό επίπεδο ο αγώνας της ΕΟΚΑ για τους Ελληνοκυπρίους είχε μία επιτυχημένη πορεία, αφού ενσάρκωσε τους πόθους τους για την επίτευξη της ένωσης. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 9-10; Neophytos Loizides, «Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus», *International Studies Perspectives* 8, no. 2 (2007): 175.

⁶³²Hannes Lacher & Erol Kaymak, «Transformation Identities: Beyond the Politics of Non-Settlement in North Cyprus», *Mediterranean Policies* 10, no. 2 (2006): 151.

⁶³³*Ibid.*, 151.

⁶³⁴Loizides, «Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus», 176.

⁶³⁵Crawshaw, *The Cyprus Revolt: An Account of the Struggle for Union with Greece*, 42-91; Mark Mazower, «The Cold War and the Appropriation of Memory: Greece After Liberation», *East European Politics and Society*, no. 9 (1995): 272-295; Robert Holland, *Britain and the Revolt in Cyprus, 1954-1959* (New York: Oxford University Press, 1998), 29-30.

Στους κόλπους της ΕΟΚΑ εντάσσονται και πολλοί μαθητές Γυμνασίων - Λυκείων⁶³⁶, ενώ η οργάνωση αρχίζει τη δράση της μέσω εκρήξεων βομβών⁶³⁷ και την πρόκληση δολιοφθορών. Από αυτή τη στιγμή διακρίνεται και η διάσταση απόψεων όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα, η οποία έχει αρχίσει να εδραιώνεται εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Ο Μακάριος επεδίωκε μέσω της ΕΟΚΑ να διεθνοποιήσει το κυπριακό ζήτημα, ενώ ο Γρίβας θεωρούσε ότι η λύση μπορούσε να επιτευχθεί μόνο μέσω ανταρτοπόλεμου εναντίον του αγγλικού καθεστώτος⁶³⁸. Παράλληλα πρέπει να τονιστεί ότι η δράση της ΕΟΚΑ αναχαίτισε την πιθανότητα ύπαρξης συνταγματικού πλαισίου στην Κύπρο, λόγω της έκρυθμης κατάστασης που είχε δημιουργηθεί στην κυπριακή κοινωνία⁶³⁹.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα θεωρούσε ότι έχει κατοχυρωθεί από τη συνθήκη της Λωζάνης και πως η Τουρκία δεν επρόκειτο να αντιδράσει στη δράση της ΕΟΚΑ, ενώ υποτιμήθηκε και η αντίδραση της Αγγλίας⁶⁴⁰. Αντιδράσεις υπήρξαν και από μέρους του ΑΚΕΛ, το οποίο υποστήριζε ότι οι ενέργειες της ΕΟΚΑ υπονόμειναν το μέλλον της Κύπρου⁶⁴¹. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ανελαστική εθνικιστική ιδεολογία που επικρατούσε στην Ελλάδα την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, ανάμεσα στη Δεξιά και την Αριστερά, μεταλαμπαδεύτηκε στην Κύπρο, με το κίνημα υπέρ της ένωσης, πέρα από αντιβρετανική διάσταση, να αποκτά και αντικομμουνιστική⁶⁴². Με τον αγώνα της ΕΟΚΑ ο ελληνοκυπριακός εθνικισμός⁶⁴³ κορυφώνεται, αφού δεν τίθεται υπό διαπραγμάτευση καμία άλλη προοπτική, εκτός από

⁶³⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 103; Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 12-32; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 280.

⁶³⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 104; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 279-280.

⁶³⁸Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 149; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 37; Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 613.

⁶³⁹Η περιοχή βρισκόταν σε εξέγερση, με συγκρούσεις μεταξύ των βρετανικών δυνάμεων και της ΕΟΚΑ. Παράλληλα κηρύχθηκε σε «κατάσταση ανάγκης», ώστε μέσω των κατασταλτικών μέτρων που εφάρμοζαν οι Άγγλοι, να διατηρήσουν τον έλεγχο στο κυπριακό νησί. Την κατάσταση επέτειναν οι εκτελέσεις μελών της ΕΟΚΑ, από τους Βρετανούς. Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 36.

⁶⁴⁰Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 40-41.

⁶⁴¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 105; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 38; Yannis Papadakis, «Greek Cypriot Narratives of History and Collective Identity: Nationalism as a Contested Process», *American Ethnologist* 25, no. 2 (1998): 152.

⁶⁴²Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 50.

⁶⁴³Σύμφωνα με τον Kizilyürek, ο εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων δεν εμπεριείχε στοιχεία ούτε από τον Διαφωτισμό, ούτε από τη φιλελεύθερη αντίληψη. Βρισκόταν υπό την πλήρη καθοδήγηση της Εκκλησίας, με συνέπεια ο χαρακτήρας του να αποτελεί ένα κράμα στοιχείων της ορθοδοξίας και του ρομαντικού ελληνισμού, διαμορφώνοντας την πολιτική βάση της κοινότητας. Ibid., 50.

την ένωση, η οποία αποτελεί ταυτοχρόνως «όραμα, ταυτότητα και πολιτική»⁶⁴⁴ για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα.

Την ίδια περίοδο την πολιτική σκυτάλη παίρνει στην Αγγλία η κυβέρνηση Churchill (1955) και καλεί την Ελλάδα και την Τουρκία να συμμετέχουν σε Τριμερή Διάσκεψη στο Λονδίνο, ώστε να συζητήσουν «δια θέματα πολιτικής και άμυνας της Ανατολικής Μεσογείου, περιλαμβανομένης και της Κύπρου»⁶⁴⁵. Με αυτή την ενέργεια οι Άγγλοι επεδίωκαν η Τουρκία όχι μόνο να εμπλακεί στο κυπριακό ζήτημα, αλλά να αποκτήσει ρυθμιστικό ρόλο, εντασσόμενη ως ισάξιος διεκδικητής της Κύπρου⁶⁴⁶ και να προκληθεί εκ νέου ρήγμα στις σχέσεις της με την Ελλάδα⁶⁴⁷, αφού θα εφαρμόζε πλέον μία νέα πολιτική για το κυπριακό νησί⁶⁴⁸. Με αυτό τον τρόπο επίσης οι Άγγλοι ήθελαν να δημιουργήσουν έρεισμα απέναντι στις πιεστικές ενωτικές διεκδικήσεις των Ελληνοκυπρίων. Η Ελλάδα πέφτοντας στην παγίδα, αποφασίζει να συμμετέχει στη Διάσκεψη, μετά από την κάμψη των αρχικών αντιδράσεων του Μακαρίου, ο οποίος και έδωσε το πράσινο φως για τη συμμετοχή της⁶⁴⁹.

Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών διαφάνηκε το χάσμα⁶⁵⁰ των απόψεων των εμπλεκόμενων μερών. Καθ' όσον εξελισσόταν η Διάσκεψη στο Λονδίνο,

⁶⁴⁴Ibid., 50.

⁶⁴⁵Βλάχος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού*, 102; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 281-282; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 75; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 125-129; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 42-44; Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις* (Αθήνα: Πατάκη, 2015), 129-132.

⁶⁴⁶Αδαμαντία Πόλλης, «Η Κοινωνική Κατασκευή της Εθνοτικότητας και της Εθνικότητας. Η Περίπτωση της Κύπρου», *Σύγχρονα Θέματα* 68-69-70 (Ιουλ. 1998 - Μάρτ. 1999): 33.

⁶⁴⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 109; Ξύδης, «Το Ψυχολογικό Πλέγμα», 26.

⁶⁴⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 110; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 150-151; Βλάχος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού*, 115.

⁶⁴⁹Ο Μακάριος συναντήθηκε με τον Έλληνα υπουργό εξωτερικών Στεφανόπουλο, ο οποίος τον έπεισε να αλλάξει στάση, υποσχόμενος ότι θα παραπεμφθεί το θέμα της Κύπρου στα Ηνωμένα Έθνη. Ουρανία Κοκκίνου & Νέαρχος Νέαρχου επίμ., *Άπαντα Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ'* (Λευκωσία: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', 1992), 2: 244-246; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 75; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 110; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 150; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 283.

⁶⁴⁹Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 75; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 58-59; Χατζηθασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 51.

⁶⁵⁰Οι Βρετανοί αναγνώρισαν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των Κυπρίων, μεταθέτοντας το όμως για το μέλλον και παρέχοντας τη δεδομένη στιγμή ένα καθεστώς ευρείας αυτονομίας. Η ελληνική αντιπροσωπεία υποστήριξε και αυτή το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των Κυπρίων, απορρίπτοντας την θέση της Τουρκίας, ενώ η τελευταία υποστήριξε ότι το θέμα της Κύπρου αφορά αποκλειστικά τη Βρετανία και την Τουρκία και πως κάθε αλλαγή στο νομικό καθεστώς είναι ισοδύναμη με την αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάνης, συνεπώς σε περίπτωση που θα συνέβαινε κάτι τέτοιο, η Κύπρος θα έπρεπε να επιστραφεί στην προκάτοχο της Τουρκία. Η σπουδαιότητα της Κύπρου για την

πραγματοποιήθηκε έκρηξη στο τουρκικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη, η οποία είχε σαν συνέπεια να ακολουθήσουν ταραχές⁶⁵¹ στην Κωνσταντινούπολη και στη Σμύρνη⁶⁵². Η προαναφερόμενη κατάσταση έδειξε ολοφάνερα τις προθέσεις της Τουρκίας, η οποία δεν σκόπευε να μείνει αδρανής απέναντι στη δράση της ΕΟΚΑ, ενώ πλέον έγινε φανερό ότι το ζήτημα της Κύπρου δεν αποτελούσε για αυτή ένα οποιοδήποτε πρόβλημα, αλλά ένα σοβαρό θέμα με το οποίο σκόπευε να ασχοληθεί⁶⁵³.

Η μέχρι πρότινος ελληνοβρετανική διαφορά όσον αφορά στη Κύπρο μετατρέπεται από αυτό το σημείο και έπειτα σε εθνική σύγκρουση ανάμεσα στις δύο κοινότητες και κατ' επέκταση στις Μητέρες Πατρίδες⁶⁵⁴. Σε αυτό το σημείο παρενέβη η Αγγλία εμφανίζοντας ένα σχέδιο σύμφωνα με το οποίο η Κύπρος θα έμπαινε κάτω από την κυριαρχία των τριών εμπλεκόμενων μερών της Διάσκεψης (Αγγλία, Ελλάδα και Τουρκία), κάτι το οποίο απέρριψε τόσο η Ελλάδα, όσο και η Τουρκία⁶⁵⁵.

Αρχές Οκτώβρη ανέλαβε Κυβερνήτης στην Κύπρο ο John Harding με σκοπό να προσεγγίσει τον Μακάριο για το κυπριακό ζήτημα μέσω συνομιλιών. Σε περίπτωση που αυτό δεν ήταν εφικτό, θα επεδίωκε να κατασταλεί η δράση της ΕΟΚΑ⁶⁵⁶. Προτάθηκε εκ νέου στον Μακάριο το σχέδιο που είχε παρουσιαστεί στη Διάσκεψη του Λονδίνου ένα μήνα πριν, ωστόσο ο τελευταίος αντιπρότεινε ένα δικό του, μέσω του

Τουρκία ήταν συνέπεια των ιστορικών, γεωγραφικών, οικονομικών και στρατιωτικών συνθηκών ασφάλειας. Ομοίως η Τουρκία απέρριψε την πρόταση της Βρετανίας, γιατί όπως υποστήριξε υπήρχε μεγάλη πιθανότητα δημιουργίας αιματηρών ταραχών ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 75-76; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 58-59; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 51; Βλάχος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού*, 119; Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία*, 38; Γκιουβέν, *Εθνικισμός, Κοινωνικές Μεταβολές και Μειονότητες. Τα Επεισόδια Εναντίον των μη Μουσουλμάνων της Τουρκίας* (6/7 Σεπτεμβρίου 1955), 313; Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκόπηση*, 98; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 111-112.

⁶⁵¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 112; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 151; Hamit Bozarslan, *Η Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας*, μτφρ. Μάρθα Οικονόμου (Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας, 2004), 73-74; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 284; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 126; Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 132-137; Δέσποινα Αφεντούλη, *Η Θέση του Βρετανικού Τύπου στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: 1955-1965* (Αθήνα: Gutenberg, 2012), 125-153.

⁶⁵²Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 78-80; Βύρων Θεοδωρόπουλος, *Οι Τούρκοι και Εμείς* (Αθήνα: Φυτράκης, 1988), 303-304.

⁶⁵³Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκόπηση*, 100.

⁶⁵⁴Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, 87-88.

⁶⁵⁵Το σχέδιο όριζε τη δημιουργία μίας αγγλοελληνοτουρκικής επιτροπής, η οποία θα είχε έδρα το Λονδίνο και θα διόριζε έναν Έλληνα και έναν Τούρκο αντιπρόσωπο στην Κύπρο, οι οποίοι με τη σειρά τους θα επέβλεπαν τον Βρετανό διοικητή όσον αφορά στην πορεία του νέου συνταγματικού καθεστώτος. Χατζηβασίλειος, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 75-76; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 283-284; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 152; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 77.

⁶⁵⁶Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 32-37; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 89-94.

οποίου έκανε αποδεκτή την αυτοκυβέρνηση, έχοντας όμως ως προαπαιτούμενο ότι οι Βρετανοί θα αποδέχονταν το αίτημα των Κυπρίων για αυτοδιάθεση⁶⁵⁷. Ο Άγγλος Κυβερνήτης δεν αποδέχθηκε το αίτημα⁶⁵⁸, ενώ η ενέργεια αυτή του Μακαρίου δημιουργούσε αναταραχή στους σκληροπυρηνικούς κύκλους των ενωτικών, καθώς φανέρωνε ότι έστω και προσωρινά ήταν διατεθειμένος να θέσει το αίτημα της ένωσης σε δεύτερη μοίρα⁶⁵⁹.

Ωστόσο οι διαβουλεύσεις ανάμεσα σε Μακάριο και Harding συνεχίστηκαν χωρίς να καταλήξουν σε κάποια συμφωνία⁶⁶⁰, με τον τελευταίο να επιβάλλει μέτρα έκτακτης ανάγκης στην Κύπρο⁶⁶¹. Λίγο καιρό αργότερα και συγκεκριμένα τον Ιανουάριο του 1956, οι Άγγλοι επιδιώκουν νέα συμφωνία με τον Μακάριο, έχοντας υποχωρήσει για μία ακόμη φορά, με τον τελευταίο να διαβλέπει την πιθανότητα συμφωνίας. Ωστόσο ανασταλικά προς αυτή του την απόφαση λειτουργούσε η αντίδραση των ενωτικών κύκλων και η στάση του Γρίβα⁶⁶².

Σε μία προσπάθεια ο Μακάριος να κατευνάσει τα πνεύματα στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, ζήτησε από τον Harding γραπτές πρόσθετες εγγυήσεις⁶⁶³. Σε νέα συνάντηση που είχαν οι δύο άνδρες, διαφάνηκε ότι η βρετανική κυβέρνηση δεν ήταν διατεθειμένη να υποχωρήσει σε κάτι περισσότερο από την

⁶⁵⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 113-114; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 291.

⁶⁵⁸Πιο συγκεκριμένα ο Harding δήλωσε ότι οι στρατιωτικές δεσμεύσεις της Βρετανίας στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή δεν της επέτρεπαν να αποδεχθεί το αίτημα της αυτοδιάθεσης. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 113-114; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 291.

⁶⁵⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 114.

⁶⁶⁰Η βρετανική κυβέρνηση σε μία προσπάθεια να δείξει διάθεση συμβιβασμού αναγνώριζε για πρώτη φορά το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των Κυπρίων, το οποίο ωστόσο λόγω της στρατηγικής κατάστασης της Βρετανίας καθώς και των σχέσεων της με το ΝΑΤΟ, τη δεδομένη στιγμή δεν μπορούσε να πραγματοποιήσει. Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 90; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 115; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 292-294.

⁶⁶¹Απαγορεύτηκαν οι συγκεντρώσεις και η παρακίνηση σε απεργίες. Συγκεντρώσεις επιτρεπόταν μόνο σε εκκλησίες, σε τζαμιά και σε ποδοσφαιρικούς αγώνες. Παράνομες πράξεις με τιμωρία θανάτου επιβάλλονταν σε όποιον μετέφερε όπλα, πυρομαχικά ή άλλες εκρηκτικές ύλες. Οι αριστερές οργανώσεις ΑΚΕΛ, η ΑΟΝ (Ανορθωτική Οργάνωση Νεολαίας), η ΕΑΚ (Ένωση Αγροτών Κύπρου) και η ΠΟΔΓ (Παγκύπρια Οργάνωση Δημοκρατικών Γυναικών) κηρύχτηκαν παράνομες. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 116; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 77; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 294.

⁶⁶²Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 79-80; Κρανιδιώτης, *Δύσκολα Χρόνια 1950-1960*, 156-157; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 116.

⁶⁶³Οι εγγυήσεις που ζητούσε ο Μακάριος ήταν, οι Ελληνοκύπριοι να διαθέτουν την απόλυτη πλειοψηφία στη βουλή και το υπουργικό συμβούλιο. Η δημόσια ασφάλεια μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα να παραχωρούνταν στη μεταβατική κυβέρνηση και η αμνηστία που θα δινόταν να κάλυπτε το σύνολο των καταδικών. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 117.

αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και στο ότι θα μεσολαβούσε ένα χρονικό διάστημα που θα εφαρμοζόταν σύνταγμα αυτοκυβέρνησης⁶⁶⁴. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να λήξει άδοξα για μία ακόμη φορά η προσπάθεια επίτευξης συμφωνίας.

Οι Βρετανοί επιβεβαίωσαν πλέον, ότι βασική αιτία μη επίτευξης συμφωνίας με την Κύπρο, ήταν το γεγονός ότι υπήρχαν πολλά κέντρα λήψης αποφάσεων, τα οποία δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν. Την παραπάνω θέση επιβεβαίωσε και ένα μαπράζ βομβιστικών επιθέσεων σε διάφορα κυβερνητικά κτίρια από μέρους της ΕΟΚΑ, που αποσκοπούσε στο ναυάγιο των συνομιλιών⁶⁶⁵. Οι ενέργειες της ΕΟΚΑ αποτέλεσαν την πρώτη έκφραση εθνοτικής βίας όσον αφορά στο αίτημα της ένωσης. Η αγγλική διοίκηση προκειμένου να δείξει ότι έχει τον έλεγχο, αποφάσισε ότι έπρεπε να συντρίψει την ΕΟΚΑ, ενώ συλλαμβάνει τον Μακάριο μαζί με στενούς του συνεργάτες και τους εξορίζει στις Σεϋχέλλες⁶⁶⁶.

Οι Άγγλοι σε μία προσπάθεια να ανακόψουν τη δράση της ΕΟΚΑ προέβησαν σε απαγχονισμούς ενωτικών, ενώ οξύνθηκε και η ένταση ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή και στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, εξαιτίας της δράσης της VOLKAN⁶⁶⁷. Παράλληλα πυροδοτήθηκε το κλίμα μεταξύ Λευκωσίας - Αθήνας με την πρώτη να κατηγορεί τη δεύτερη ότι μέλη της κυβέρνησης, ιδίως ο υπουργός εξωτερικών, εκφράζουν φιλοαγγλική πολιτική. Αυτό είχε σαν συνέπεια να παραιτηθεί ο Σπ. Θεοτόκης και να τον αντικαταστήσει ο Ε. Αβέρωφ - Τοσίτσας⁶⁶⁸.

⁶⁶⁴Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 297-298; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 112; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 118.

⁶⁶⁵Αβέρωφ - Τοσίτσας, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 1: 108-109; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 113; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 119.

⁶⁶⁶Ο Κληρίδης υποστήριζε ότι με την απομάκρυνση του Μακαρίου, οι Άγγλοι πίστευαν ότι θα αναδεικνυόταν μία μετριοπαθέστερη κυβέρνηση, η οποία θα αποδεχόταν την αυτοκυβέρνηση, ενώ θα ήταν και πιο εύκολη η κάμψη και η συντριβή της ΕΟΚΑ. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 34, 40; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 119; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 81; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 298-299; Πάνος Μυρτιώτης, *Μακάριος. Το Φλογισμένο Ράσο* (Λευκωσία: Κ. Επιφανίου, 1977), 3: 55; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 113; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 61.

⁶⁶⁷Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 98; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 114.

⁶⁶⁸Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 300-301.

⁶⁶⁹Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 114, 116; Βλάχος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού*, 151-157; Αβέρωφ - Τοσίτσας, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 1: 119;

Η Τουρκία από την πλευρά της φανέρωσε τους προβληματισμούς της, δηλώνοντας ότι σε περίπτωση που ξεκινούσαν συνομιλίες μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Άγγλων και ικανοποιούνταν το αίτημα της ένωσης, τότε ήταν διατεθειμένη να φτάσει μέχρι και σε πόλεμο με την Ελλάδα⁶⁶⁹. Ταυτοχρόνως το καλοκαίρι του 1956 μετά την εθνικοποίηση της Διώρυγας του Σουέζ⁶⁷⁰ από τον Νάσερ και το φιάσκο των Αγγλογάλλων, η Κύπρος άρχισε να αποκτά μεγαλύτερη σημασία για τους Άγγλους τόσο από οικονομικής, όσο και από στρατηγικής άποψης⁶⁷¹.

Την ίδια περίοδο οι Βρετανοί μέσω του λόρδου Radcliffe ετοίμασαν ένα πακέτο προτάσεων⁶⁷² για το σύνταγμα αυτοδιοίκησης της Κύπρου. Ο Radcliffe επισκέφθηκε δύο φορές⁶⁷³ την Κύπρο, ώστε να έρθει σε επαφή με την ηγεσία του τόπου, με τους Ελληνοκύπριους να διαφωνούν, υποστηρίζοντας ότι ο νόμιμος αντιπρόσωπος τους είναι ο Μακάριος, ο οποίος ήταν εξόριστος⁶⁷⁴.

Οι Άγγλοι δημοσιοποίησαν τις εισηγήσεις με τη μορφή της Λευκής Βίβλου τη 19^η Δεκεμβρίου 1956⁶⁷⁵, ανακοινώνοντας το σύνταγμα⁶⁷⁶ και όσα αυτό προνοούσε. Την ίδια μέρα ανακοινώθηκε από τον υπουργό εξωτερικών της Βουλής των Κοινοτήτων, ότι μία άλλη πιθανή λύση του κυπριακού ζητήματος ήταν η

⁶⁶⁹Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 114.

⁶⁷⁰Όσον αφορά στο θέμα της διώρυγας του Σουέζ πρέπει να αναφερθεί ότι η Βρετανία προκειμένου να εξασφαλίσει, αλλά και να αναβαθμίσει τη θέση της στη Μέση Ανατολή, στο τέλος του 1875 αγόρασε μετοχές της εταιρίας της διώρυγας του Σουέζ, η οποία είχε ανοίξει το 1869. Η αγορά των μετοχών είχε ως αποτέλεσμα η διώρυγα να ελέγχεται ουσιαστικά από τους Βρετανούς. Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 26.

⁶⁷¹Στην παραπάνω λογική συνέβαλε και το γεγονός ότι λόγω των εξελίξεων του Σουέζ, ο Churchill, καθώς και ο Eden, δέχθηκαν τα πολιτικά πυρά της περιφημής ομάδας Σουέζ, η οποία τους κατηγορούσε ότι ξεπουλούσαν την αυτοκρατορία. Αυτή η εσωτερική κρίση είχε ως συνέπεια να ενισχυθεί η σημασία της Κύπρου για το Λονδίνο. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 121; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 69-70; Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Το Γεωπολιτικό Περιβάλλον του Κυπριακού και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική τη Δεκαετία του 1950* (Αθήνα: Αιπεία - Σπίτι της Κύπρου & Εκδόσεις Παρουσία, 1998), 15-16; Attalides, Cyprus. *Nationalism and International Politics*, 3.

⁶⁷²Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 121; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 41, 44-46; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 53-54.

⁶⁷³Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 121.

⁶⁷⁴Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 83.

⁶⁷⁵Αναλυτικά για τις προτάσεις Radcliffe βλ. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 353-415.

⁶⁷⁶Πιο συγκεκριμένα το Σύνταγμα όριζε τα εξής:

- Το Νομοθετικό Σώμα θα αποτελούσαν ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και 36 μέλη.
- Ο πρωθυπουργός θα είχε τον ρόλο αρχηγού της κυβέρνησης όσον αφορά ζητήματα αυτοδιοίκησης και θα διοριζόταν από τον Κυβερνήτη.
- Ο υπουργός των τουρκικών υποθέσεων θα αναλάμβανε να χειριστεί ζητήματα παιδείας και άλλα κοινοτικά ζητήματα.
- Το εκάστοτε νομοσχέδιο το οποίο θα εγκρινόταν από το Νομοθετικό Σώμα, θα είχε την ισχύ νόμου μόνο εφόσον το ενέκρινε και το υπέγραφε ο Κυβερνήτης.

Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 266-267.

διχοτόμηση⁶⁷⁷, αναφέροντας επίσης ότι θα έπρεπε η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα να εκφράσει την άποψη της για το μέλλον της Κύπρου. Από τα προαναφερόμενα γίνεται αντιληπτό ότι πλέον προωθούνταν η πιθανότητα λύσης χωριστής αυτοδιάθεσης με το ενδεχόμενο διχοτόμησης να είναι ανοικτό⁶⁷⁸, ενώ επίσης λαμβανόταν υπόψη η θέση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας⁶⁷⁹. Τις παραπάνω προτάσεις τις αποδέχθηκαν η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι, αλλά τις απέρριψαν η Ελλάδα και ο Μακάριος⁶⁸⁰.

Η υποστήριξη της Ελλάδας⁶⁸¹ προς τον Νάσερ θα φέρει την ελληνική κυβέρνηση σε ρήξη με τη Βρετανία, κάτι που οδήγησε την τελευταία να πραγματοποιήσει κατά την περίοδο της κρίσης του Σουέζ, μεγάλες επιχειρήσεις εναντίον της ΕΟΚΑ⁶⁸². Η στάση της Ελλάδας στο προαναφερόμενο ζήτημα είχε σαν συνέπεια να γνωστοποιηθεί, ότι ο Αραβικός Σύνδεσμος υποστήριζε τις ελληνικές θέσεις στον ΟΗΕ⁶⁸³.

Μετά τα γεγονότα στο Σουέζ η σημασία της Κύπρου για την Αγγλία μεταβάλλεται. Η τελευταία ήθελε να διαθέτει βάσεις στο νησί, αλλά θα μπορούσε να το εγκαταλείψει προκειμένου να μην διαταραχθούν οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας. Στην παραπάνω λογική προωθήθηκε και η ιδέα της διπλής αυτοδιάθεσης⁶⁸⁴. Παράλληλα τον Ιανουάριο του 1957 στην Αγγλία αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση ο Harold Macmillan⁶⁸⁵, ενώ στις 17 Μαρτίου 1957, ο Γρίβας κήρυξε εκεχειρία. Λίγες

⁶⁷⁷Συγκεκριμένα η δήλωση ανέφερε: «...θα αποτελέσει σκοπόν της κυβερνήσεως της Α.Μ. - είπε ο Μπόουντ - όπως εξασφάλιση ότι πάσα εφαρμογή της αυτοδιαθέσεως θα γίνη κατά τοιοῦτον τρόπον, ώστε το τουρκικόν τμήμα του πληθυσμού θέλει αποκτήσει την ελευθερίαν να αποφασίση δι' ό,τι αφορά το μελλοντικό καθεστώς του. Εν άλλαις λέξεις, η Κυβέρνησις της Α.Μ. αναγνωρίζει ότι η άσκησις της αυτοδιαθέσεως υπό τόσον μικτού πληθυσμού πρέπει να περιλαμβάνη και την διχοτόμησιν μεταξύ των δεδομένων λύσεων». Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 304-305; Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 275-278.

⁶⁷⁸Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 267.

⁶⁷⁹Σχετικά με τις επιπτώσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και την υιοθέτηση από τη βρετανική πλευρά, της «λύσης» της διπλής αυτοδιάθεσης, βλ. κυρίως, Άγγελος Βλάχος, *Μόνιμος Αντιπρόσωπος: 50 Κυβερνήσεις* (Αθήνα: Εστία, 1988), 4: 312-315; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 121.

⁶⁸⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 123; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 86-96; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 121; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 305.

⁶⁸¹Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 26.

⁶⁸²Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 141; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 117.

⁶⁸³Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 118.

⁶⁸⁴Βλάχος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού*, 190; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 124.

⁶⁸⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, 1: 47.

μέρες αργότερα απελευθερώνεται⁶⁸⁶ ο Μακάριος⁶⁸⁷ και οι συνεργάτες του από την εξορία και μεταβαίνουν στην Αθήνα, όπου και παρέμειναν έως ότου υπογραφούν οι συνθήκες Ζυρίχης - Λονδίνου⁶⁸⁸. Παράλληλα τον Νοέμβριο του 1957 ο Harding συνταξιοδοτείται και τη θέση του παίρνει ο Hugh Foot⁶⁸⁹ εγκαινιάζοντας μία ήπια διαπραγματευτική στάση απέναντι στους Ελληνοκύπριους, ενώ τερμάτισε και την κατάσταση έκτακτης ανάγκης⁶⁹⁰. Οι Άγγλοι είχαν πλέον πειστεί ότι βασικό εμπόδιο για την εξεύρεση λύσης στο ζήτημα της Κύπρου αποτελούσε κυρίως η ελληνοκυπριακή ελίτ, κάτι που τους οδήγησε να αρχίσουν να ενισχύουν τη θέση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας ως αντίβαρο στα αιτήματα της πρώτης⁶⁹¹.

Ο Άγγλος Κυβερνήτης στη συνέχεια μετέβη σε Άγκυρα και Αθήνα για συνομιλίες. Στην Αθήνα συνάντησε τον Μακάριο⁶⁹², ενώ ζήτησε τη μεσολάβηση του Κληρίδη για να συναντήσει τον Γρίβα, χωρίς ωστόσο αποτέλεσμα⁶⁹³. Τον Ιούνιο του 1958 προτάθηκε το σχέδιο Macmillan το οποίο όμως απέρριψαν τόσο η Ελλάδα, όσο και η Τουρκία⁶⁹⁴. Στη συνέχεια έγιναν κάποιες τροποποιήσεις, με την Τουρκία να το αποδέχεται, ενώ η Ελλάδα το απέρριψε ξανά⁶⁹⁵.

Το ίδιο έτος στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας πραγματοποιήθηκαν από την ΕΟΚΑ πολλές δολοφονίες αριστερών Ελληνοκυπρίων,

⁶⁸⁶Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 310; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 118; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 48.

⁶⁸⁷Σύμφωνα με τον Μιχαλόπουλο μετά την κρίση του Σουέζ, οι Αμερικάνοι φοβόντουσαν ότι η Ρωσία θα επεδίωκε να διεισδύσει στην Κύπρο αν το κυπριακό ζήτημα συνέχιζε να χρονίζει, όπως και οι αραβικές χώρες, οι οποίες δεν είχαν ιδιαίτερα καλή σχέση με τη Δύση. Αυτός ήταν ένας λόγος που θέλησαν να αφήσουν τον Μακάριο και τους συνεξόριστους του. Η βρετανική κυβέρνηση ήδη από τις 14 Μαρτίου έκλινε προς την άποψη πως ο Μακάριος έπρεπε να απελευθερωθεί. Μυρτιώτης, *Το Φλογισμένο Ράσο*, 3: 87; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 119.

⁶⁸⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 125.

⁶⁸⁹Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 53; Τάκης Χατζηδημητρίου, «Πως Φτάσαμε στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Διεθνείς Συνθήκες και Εσωτερικό Μέτωπο», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια Επώδυνη Πορεία*, επίμ. Χρυσόστομος Περικλέους (Αθήνα: Παπαζήσης, 2010), 161-186; Γεννάρης, *Εξ ανατολών*, 162; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 56.

⁶⁹⁰Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 311-312; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 126-127; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 366.

⁶⁹¹Lacher & Kaymak, «Transformation Identities: Beyond the Politics of Non - Settlement in North Cyprus», 147-166; Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 595-624.

⁶⁹²Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 314.

⁶⁹³Βλ. επιστολή Foot προς τον Γρίβα. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 127-128.

⁶⁹⁴Ο Μακάριος μιλώντας σε αθηναϊκό ραδιοφωνικό σταθμό χαρακτήρισε το σχέδιο ως εντελώς απαράδεκτο, ενώ ο Ντενκτάς ως σκαλοπάτι για την ένωση. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 69.

⁶⁹⁵Αβέρωφ - Τσιτσάς, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 1: 64-67; Harold Macmillan, *Riding the Storm, 1956-1959* (U.S.A.: Harper Collins, 1971), 678-680; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 126-129; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 130; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 314-320.

οι οποίοι υποστήριζαν την ανεξαρτησία. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι μπροστά στα παραπάνω αποτρόπαια γεγονότα ο Μακάριος δεν πήρε θέση, απλώς έκανε έκκληση για ενότητα μεταξύ των Ελληνοκυπρίων⁶⁹⁶. Οι εκρήξεις που έλαβαν χώρα στο γραφείο τύπου του τουρκικού προξενείου στη Λευκωσία, αποτέλεσαν αφορμή για να ξεσπάσει νέο κύμα κοινοτικής βίας. Πολλά σπίτια πυρπολήθηκαν και από τις δύο κοινότητες, ενώ υπήρξαν εκατέρωθεν θύματα⁶⁹⁷, με τα επεισόδια να συνεχίζονται και σε άλλες περιοχές της Κύπρου⁶⁹⁸.

Όσον αφορά στους εκπροσώπους των δύο κοινοτήτων, ο Μακάριος είχε πλέον συνειδητοποιήσει ότι η πιθανότητα ικανοποίησης του ενωτικού αιτήματος τη δεδομένη στιγμή ήταν ανέφικτη⁶⁹⁹. Επίσης ο Κουτσιούκ, ειδικότερα μετά την Τριμερή Διάσκεψη όπου η Τουρκία είχε πλέον υιοθετήσει τον ρόλο του υπερασπιστή των Τουρκοκυπρίων, απομακρυνόταν από τη λύση της διχοτόμησης και προσέγγιζε περισσότερο τη λύση της ανεξαρτησίας, ακολουθώντας τη θέση της δικής του Μητέρας Πατρίδας⁷⁰⁰.

Τον Αύγουστο του ιδίου έτους οι Βρετανοί ανακοίνωσαν ότι το σχέδιο Macmillan επρόκειτο να εφαρμοστεί⁷⁰¹. Η παραπάνω ενέργεια είχε ως επακόλουθο ο Μακάριος δια μέσου της συνέντευξης που πραγματοποίησε στην εφημερίδα Daily Herald, να φανερώσει την πρόθεση του να στραφεί προς τη λύση της ανεξαρτησίας⁷⁰², εάν το νέο καθεστώς δεν μεταβαλλόταν ούτε προς την ένωση, ούτε προς τη διχοτόμηση⁷⁰³. Η προαναφερόμενη κίνηση του Μακαρίου όπως ήταν αναμενόμενο, εξαγρίωσε τους ενωτικούς, οι οποίοι έμεναν πιστοί στο αίτημα της αυτοδιάθεσης⁷⁰⁴.

⁶⁹⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 133.

⁶⁹⁷Όπως αποδείχθηκε η βόμβα ήταν τουρκική ενέργεια. Ibid., 135.

⁶⁹⁸Ibid., 136.

⁶⁹⁹Το αίτημα της διχοτόμησης που είχε προταθεί και η ενεργοποίηση της Τουρκίας από το 1955 και έπειτα, είχαν σαν συνέπεια το αίτημα της ένωσης να παραγκωνιστεί προσωρινά. Pollis, «The Role of Foreign Powers in Structuring Ethnicity and Ethnic Conflict in Cyprus», 87-102.

⁷⁰⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 139.

⁷⁰¹Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 129; Αβέρωφ - Τσιτσάκης, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 1: 57; Τερλεζής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 289.

⁷⁰²Σε περίπτωση που η Κύπρος επιστρεφόταν στην Ελλάδα υπήρχε μεγάλη πιθανότητα η Τουρκία να προχωρήσει σε στρατιωτική επέμβαση, με αποτέλεσμα η ανεξαρτησία να μοιάζει τη δεδομένη στιγμή ως η μόνη συμβιβαστική λύση. Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 595-624.

⁷⁰³Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 109.

⁷⁰⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 139.

Στη συνέχεια ακολούθησαν διαβουλεύσεις ανάμεσα στους υπουργούς εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας⁷⁰⁵, ενώ οι προτάσεις που κατέληξαν μεταβιβάστηκαν στον Μακάριο και τον Κουτσιούκ. Ακολούθησαν εκ νέου διαβουλεύσεις ανάμεσα στους υπουργούς εξωτερικών και τον Φεβρουάριο του 1959 αποφασίστηκε να ξεκινήσουν συνομιλίες υψηλού επιπέδου με την παρουσία των πρωθυπουργών⁷⁰⁶. Η συμφωνία για την ανεξαρτησία της Κύπρου μονογραφήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 1959⁷⁰⁷, ενώ ενημερώθηκαν και οι εκπρόσωποι όλων των εμπλεκόμενων μερών, με τον Macmillan να καλεί Συνδιάσκεψη⁷⁰⁸ στο Λονδίνο από τις 17 έως τις 19 Φεβρουαρίου 1959⁷⁰⁹. Κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης ο Μακάριος εξέφρασε την πρόθεση του να πραγματοποιηθούν κάποιες αλλαγές⁷¹⁰ στη συμφωνία, ενέργεια που εξόργισε και τον Καραμανλή και τον Macmillan⁷¹¹, ενώ

⁷⁰⁵Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 133; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 326-327.

⁷⁰⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 140; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 74-76; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 136.

⁷⁰⁷Η συμφωνία περιλάμβανε την ίδρυση ενός ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, όπου με συνταγματική πρόβλεψη θα απέκλειε τόσο την ένωση, όσο και τη διχοτόμηση. Η Βρετανία, η Ελλάδα και η Τουρκία, θα είχαν τον ρόλο των εγγυητριών δυνάμεων. Σε περίπτωση παραβίασης του καθεστώτος ή της εδαφικής ακεραιότητας, οι τρεις δυνάμεις θα διαπραγματεύονταν για την αποκατάσταση του status quo· σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ τους, κάθε μία εγγυήτρια δύναμη θα μπορούσε να ενεργήσει «προς τον αποκλειστικόν σκοπόν» της αποκατάστασης του status quo. Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 118, 120-124; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 135-137; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 202; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 141;

⁷⁰⁸Στη Συνδιάσκεψη συμμετείχαν ο Έλληνας, ο Βρετανός και ο Τούρκος πρωθυπουργός, οι αντίστοιχοι υπουργοί εξωτερικών, ο Μακάριος και ο Κουτσιούκ. Κώστας Κύρρης, *Κύπρος, Τουρκία και Ελληνισμός: Θεσμοί, Δομές, Σχέσεις, Προβλήματα* (Λευκωσία: Λαμπούσα, 1980), 7; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 71; Αφεντούλη, *Η Θέση του Βρετανικού Τύπου στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: 1955-1965*, 213.

⁷⁰⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 141; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 202; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 124; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 330; Τερλεζής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 355-357.

⁷¹⁰Είχε συμφωνηθεί ότι κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης δεν θα γινόταν καμία αλλαγή όσον αφορά στο περιεχόμενο των συμφωνιών. Οι επιφυλάξεις του Μακαρίου αφορούσαν στις χωριστές πλειοψηφίες για τα φορολογικά, στο θέμα του δικαιώματος βέτο για ζητήματα εξωτερικών υποθέσεων, στην πρόνοια για συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στη δημόσια διοίκηση με ποσοστό 30%, στη Συνθήκη Συμμαχίας, και στη Συνθήκη Εγγυήσεως, ιδιαίτερα στο άρθρο 3 για ανάληψη χωριστής δράσης από κάθε μία εκ των Εγγυητριών Δυνάμεων. Βλ. Χατζηδημητρίου, «Πως φτάσαμε στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Διεθνείς Συνθήκες και Εσωτερικό Μέτωπο», 182; Αβέρωφ - Τοσίτσας, *Ιστορία Χαμένων Ενκαρτίων. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 2: 207-220; Βλάχος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού*, 248-249; Νίκος Κρανιδιώτης, *Οι Διεθνείς Διαστάσεις του Κυπριακού* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1983), 369-372; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 138.

⁷¹¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 142.

ζήτησε κάποιες διευκρινήσεις ιδίως όσον αφορά στο δικαίωμα του βέτο⁷¹², κάτι που φανέρωνε ότι είχε επηρεαστεί τόσο από μέρος του ελληνοκυπριακού τύπου που εναντιωνόταν στη συμφωνία, όσο και από τους ενωτικούς⁷¹³. Ο Αβέρωφ ωστόσο, δεν άφησε περιθώρια στον Μακάριο, δηλώνοντας ότι η Ελλάδα τιμούσε την υπογραφή της, θέλοντας να του υπενθυμίσει ότι οι συμφωνίες της Ζυρίχης - Λονδίνου⁷¹⁴ είχαν ήδη μονογραφηθεί⁷¹⁵. Τελικά ο Μακάριος συναίνεσε και οι συμφωνίες υπογράφηκαν τη 19^η Φεβρουαρίου 1959⁷¹⁶, όπου και τερματίστηκε η δράση ΕΟΚΑ⁷¹⁷.

Με την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, αναγνωρίστηκε πλέον επίσημα η πραγματικότητα της εθνικής συγκρούσεως ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Επίσης αναγνωρίστηκε σε νομική βάση η ύπαρξη των δύο κοινοτήτων καθώς και η διαφορετική εθνική ταυτότητα που πρόσβευε η κάθε μία. Ωστόσο σε συνειδησιακό επίπεδο η αποδοχή των παραπάνω πραγματικοτήτων όπως αποδείχθηκε, δεν έγινε αντιληπτή και κατανοητή ούτε βραχυπρόθεσμα, ούτε μακροπρόθεσμα⁷¹⁸.

Λίγες μέρες αργότερα και συγκεκριμένα στις 23 Φεβρουαρίου 1959, δημοσιεύθηκαν τα κείμενα των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου⁷¹⁹, ενώ την 1^η

⁷¹²Κύρρης, *Κύπρος, Τουρκία και Ελληνισμός: Θεσμοί, Δομές, Σχέσεις, Προβλήματα*, 7; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 71.

⁷¹³Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 69.

⁷¹⁴Αναλυτικά για τις συμφωνίες βλ. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 416-422; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 65-68; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 277-296.

⁷¹⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 143; Κατσώνης, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών*, 214.

⁷¹⁶Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 332.

⁷¹⁷Τρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 403; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 138.

⁷¹⁸Μιχαήλ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2003), 22.

⁷¹⁹Δημιουργείται Ανεξάρτητη Δημοκρατία της Κύπρου με προεδρικό σύστημα, Πρόεδρο Έλληνα και Αντιπρόεδρο Τούρκο, που εκλέγονται αντίστοιχα από την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Η Μ. Βρετανία, η Τουρκία και η Ελλάδα εγγυώνται την ανεξαρτησία της Κύπρου και μπορούν από κοινού η κάθε μία χωριστά να επέμβουν, όταν αυτή απειλείται. Αποκλείεται η ολοκληρωτική ή μερική ένωση της Κύπρου με άλλο κράτος και απαγορεύεται οποιαδήποτε δραστηριότητα που τείνει άμεσα ή έμμεσα σε αυτό τον σκοπό. Η Μ. Βρετανία διατηρεί τις βάσεις στις περιοχές Ακρωτήρι, Επισκοπή, Παραμάλι, Δεκέλεια, Πέργαμο, Άγιο Νικόλαο, Ευλοφάγου και δικαίωμα να χρησιμοποιήσει τον λιμένα Αμμοχώστου και το αεροδρόμιο Λευκωσίας. Εγκαθιδρύεται στη νήσο τριμερές στρατηγείο Ελλάδας, Τουρκίας και Κυπριακής Δημοκρατίας, με αρχηγό διαδοχικά αντιπρόσωπο μιας από τρεις δυνάμεις. Ελληνική στρατιωτική δύναμη 950 ανδρών και τουρκική 650 θα παραμείνει στην Κύπρο, ως εγγύηση των συμφωνιών. Επίσημες γλώσσες του κράτους είναι η ελληνική και τουρκική. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας έχουν δικαίωμα αρνησικυρίας (βέτο) για θέματα εξωτερικής πολιτικής, διαρθρώσεως των ενόπλων δυνάμεων, ασφαλείας, κ.τ.λ., ενώ οι μεγαλύτεροι δήμοι διχοτομούνται. Παράλληλα με την ενιαία βουλή όπου οι

Μαρτίου ο Μακάριος φτάνοντας στην Κύπρο εκφώνησε τον φλογερό του λόγο, αναφέροντας το περίφημο «NENIKHKAMEN»⁷²⁰. Την ίδια στιγμή στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα ο Κουτσιούκ διαβεβαίωνε ότι δεν υπήρχε κάποιος λόγος ανησυχίας και πως μπορεί οι Ελληνοκύπριοι να ελέγχουν το τιμόνι του κρατικού οχήματος, αλλά οι Τουρκοκύπριοι ελέγχουν τα φρένα⁷²¹, λόγω του δικαιώματος του βέτο που είχαν αποκτήσει.

Η μη ύπαρξη κοινής δήλωσης των δύο αρχηγών των κοινοτήτων, φανέρωνε ότι από την πρώτη στιγμή δεν υπήρχε η διάθεση για συνεργασία, αλλά αντιθέτως επιδιωκόταν η επιβολή του ενός στον άλλον, καθώς και των μεταγενέστερων στόχων που είχαν θέσει κατά νου. Οι εθνικιστικές αντιλήψεις που επικρατούσαν και στις δύο κοινότητες, όπως επίσης ο φόβος του Μακαρίου και του Κουτσιούκ μήπως κατηγορηθούν ως προδότες έναντι των εθνικών στόχων των κοινοτήτων που εκπροσωπούσαν, αποτέλεσε μία από τις κύριες αιτίες αντιμετώπισης της Ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας με καχυποψία. Σε πρακτικό επίπεδο η υπονόμευση του νέου κράτους ξεκίνησε από την πρώτη στιγμή της ύπαρξης του, τόσο δια των λόγων, όσο και δια των πράξεων, αφού η κάθε πλευρά παρέμενε τυφλά προσκολλημένη στα εθνικιστικά οράματα και ιδεώδη της⁷²².

Την παραπάνω κατάσταση ενίσχυε και το σύνταγμα το οποίο χαρακτηριζόταν από πολλά διαιρετικά⁷²³ στοιχεία, αφού δεν διαμορφώθηκε με γνώμονα μία κοινή κυπριακή ιδεολογία, που θα λειτουργούσε ως στοιχείο συγκόλλησης για τις δύο κοινότητες και θα δημιουργούσε προοδευτικά την αίσθηση του πολίτη ενός κράτους ή μίας κοινότητας για όλους τους κατοίκους. Συνέπεια του συνταγματικού διαμελισμού,

Έλληνες θα αντιπροσωπεύονται με το 70% των εδρών και οι Τούρκοι με το 30% (οι δύο κοινότητες ψηφίζουν χωριστά), υπάρχουν και χωριστές βουλές, ελληνική και τουρκική που αποφασίζουν για τα θρησκευτικά, εκπαιδευτικά και πνευματικά ζητήματα των δύο κοινοτήτων. Το υπουργικό συμβούλιο θα αποτελείται από 7 Έλληνες και 3 Τούρκους. Η Κύπρος θα έχει στρατό 2.000 ανδρών, από τους οποίους το 60% θα είναι Έλληνες και το 40% Τούρκοι. Τα σώματα ασφαλείας, με δύναμη επίσης 2.000 ανδρών, θα έχουν αναλογία 70% και 30%. Ο ένας αρχηγός των Σωμάτων Ασφαλείας θα είναι Έλληνας και ο άλλος Τούρκος. Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 333-334; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 65-66; Ο' Malley & Craig, *Η Συνομοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 157-158.

⁷²⁰Ο Μακάριος ήταν ο μόνος ο οποίος είχε τη δυνατότητα να πείσει τους Ελληνοκυπρίους για την αξία και τη σπουδαιότητα των συμφωνιών, ώστε να τις υποστηρίξουν και να τις εφαρμόσουν. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 24; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 147.

⁷²¹*Ibid.*, 148.

⁷²²*Ibid.*, 149.

⁷²³Οι συμφωνίες στηρίχθηκαν στην έλλειψη εμπιστοσύνης και στην εχθρότητα ανάμεσα στις δύο κοινότητες, επίσης στην αρχή της συμβίωσης με τη μορφή χωριστών και όχι ίσων κοινοτήτων. Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 87.

ήταν η αποτροπή δημιουργίας κοινής εθνικής ταυτότητας, που προωθούνταν και από τις αντίστοιχες πολιτικές ελίτ της κάθε ελληνοκυπριακής παράταξης, οι οποίες προκειμένου να επιβιώσουν έπρεπε να προάγουν τη διχοστασία⁷²⁴.

Οι Ελληνοκύπριοι από την πρώτη στιγμή που υπογράφηκαν οι συνθήκες, όχι μόνο έδειχναν σε κάθε ευκαιρία τη δυσαρέσκεια τους για το περιεχόμενο τους και πρόβαλλαν ότι ο ενωτικός αγώνας δεν είχε τελειώσει, αλλά δεν έδειχναν επίσης πρόθυμοι να σεβαστούν τα δικαιώματα που είχαν παραχωρηθεί στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Την παραπάνω στάση τους δικαιολογούσαν με το επιχείρημα ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν είχαν εγκαταλείψει τις διχοτομικές τους βλέψεις, με συνέπεια να φοβούνται ότι ήταν πολύ πιθανή η διενέργεια από μέρους τους κάποιας επίθεσης με τη βοήθεια της Τουρκίας⁷²⁵. Σημαντικός παράγοντας επίσης υπονόμησης των συμφωνιών και κατ' επέκταση του νέου κράτους αποτέλεσε και το γεγονός, ότι οι Έλληνες πολιτικοί χρησιμοποίησαν το πρόβλημα της Κύπρου ως μέσο για την άσκηση εσωτερικής μικροπολιτικής, ώστε να αποδυναμωθεί ο Καραμανλής⁷²⁶.

Επιπλέον ένα ακόμη βασικό εμπόδιο το οποίο όξυνε το κλίμα του εθνικισμού στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας ήταν οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Αν και συμμορφώθηκαν με την εντολή του Γρίβα να καταθέσουν τα όπλα και να πειθαρχήσουν στον Εθνάρχη αποδεχόμενοι τις συμφωνίες⁷²⁷, ωστόσο στην πλειοψηφία τους ένιωθαν ότι ο Μακάριος μέσω των συμφωνιών τους είχε παραπλανήσει, θεωρώντας ότι η λύση που είχε επέλθει αποτελούσε κοροϊδία. Πίστευαν ότι τόσο η ανεξαρτησία, όσο και οι συνταγματικές αναθεωρήσεις αν πραγματοποιούνταν, θα οδηγούσαν σε επιτυχία των συμφωνιών και σε αποτυχία της ένωσης. Η παραπάνω άποψη οδήγησε τα πρώην μέλη της ΕΟΚΑ από την περίοδο της υπογραφής των συμφωνιών και έπειτα, να ξεκινήσουν διαδικασίες υπονόμησης τους, ενώ έβλεπαν την ανεξαρτησία ως ένα ενδιάμεσο σκαλοπάτι που έπρεπε να ξεπεραστεί άμεσα⁷²⁸. Όλα τα παραπάνω συνετέλεσαν ώστε προοδευτικά να δημιουργείται ρήγμα στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

⁷²⁴Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 87.

⁷²⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 211.

⁷²⁶*Ibid.*, 87-88.

⁷²⁷Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 150; Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 403.

⁷²⁸Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 212; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 67-68.

Στις 17 Μαρτίου ο Γρίβας επέστρεψε στην Ελλάδα⁷²⁹. Οι πολιτικοί κρατούμενοι αποφυλακίστηκαν, ενώ πριν καν στεγνώσει το μελάνι των υπογραφών των συμφωνιών, πρώην αγωνιστές της ΕΟΚΑ ίδρυσαν την 1^η Απριλίου 1959 το ΕΔΜΑ (Ενιαίο Δημοκρατικό Μέτωπο Αναδημιουργίας)⁷³⁰ και πολιτικό διάδοχο της ΕΟΚΑ⁷³¹, το οποίο έθεσε ως πρωταρχικό σκοπό να ολοκληρωθεί με ειρηνικά μέσα το έργο που είχε ξεκινήσει πριν τέσσερα χρόνια η ΕΟΚΑ. Το ΕΔΜΑ δημιουργήθηκε με τη συγκατάθεση του Μακαρίου και του Γρίβα, ωστόσο γρήγορα προέκυψε χάσμα ανάμεσα στα μέλη που υποστήριζαν την ανεξαρτησία και σε όσα υποστήριζαν την ένωση, με αποτέλεσμα να διαλυθεί. Παρά το σύντομο χρονικό διάστημα επιβίωσης του, κατάφερε να επηρεάσει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αφού δημιουργήθηκε η μακαριακή και η γριβική - αντιμακαριακή ομάδα μεταξύ των πρώην αγωνιστών της ΕΟΚΑ, οι οποίοι δεν έχαναν ευκαιρία να κατηγορούν είτε τον Γρίβα, είτε τον Μακάριο αντίστοιχα⁷³². Την ίδια περίοδο ανακοινώθηκαν τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου με τον Μακάριο να διορίζει 7 και τον Κουτσιούκ 3 μέλη⁷³³.

Ενώ την πρώτη περίοδο επίτευξης των συμφωνιών ο Μακάριος και ο Γρίβας διατηρούσαν άψογες σχέσεις⁷³⁴, στην πορεία ο δεύτερος άλλαξε στάση⁷³⁵, κατηγορώντας τον πρώτο ότι μέσω των συμφωνιών παραπλάνησε τους Ελληνοκυπρίους γιατί αυτές περιείχαν και προφορικές δεσμεύσεις, οι οποίες δεν είχαν

⁷²⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 150.

⁷³⁰Γαβριήλ Μηνάς, *Η Εθνική Αυτοματαιώση του Ελληνισμού στην Κύπρο* (Αθήνα: Αρμός, 2007), 1: 103-106; Ανδρέας Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)* (Λευκωσία: Ιδιωτική, 1999), 1: 24; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 364.

⁷³¹Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 364; Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 456.

⁷³²Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 104; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 151.

⁷³³Οι περισσότεροι δεν είχαν καμία σχέση με την πολιτική και ήταν πολύ νεαρής ηλικίας. Ο Αντώνης Γεωργιάδης ήταν θεολόγος και ανέλαβε το υπουργείο συγκοινωνιών, ο Τάσος Παπαδόπουλος 24 ετών το υπουργείο εσωτερικών, ο Πολύκαρπος Γεωρκάτζης το υπουργείο εργασίας, ο Γλαύκος Κληρίδης το υπουργείο δικαιοσύνης, ο Ρηγίνος Θεοχάρους το υπουργείο οικονομικών, ο Πολύκαρπος Πασχαλίδης το υπουργείο εμπορίου και βιομηχανίας, ο Οσμάν Ορέκ το υπουργείο άμυνας, ο Φαζίλ Πλουμέρ το υπουργείο γεωργίας και ο Νιαζί Μανιέρα το υπουργείο υγείας. Ο Μακάριος κράτησε το υπουργείο εξωτερικών και αργότερα το έδωσε στον Σπύρο Κυπριανού. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 154-155; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 337; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 361.

⁷³⁴Το πρώτο διάστημα οι δύο άνδρες αλληλογραφούσαν τόσο για το θέμα του σχηματισμού της μεταβατικής κυβέρνησης, όσο και για τα πρόσωπα που θα διόριζε ο Μακάριος ως υπουργούς. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 307; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 361.

⁷³⁵Αυτή η αλλαγή οφειλόταν στο γεγονός, ότι ο Σοφοκλής Βενιζέλος άρχισε να τον πολιορκεί στενά να κατέβει στην πολιτική σκηνή, ευελπιστώντας ότι θα εξαργύρωνε σε ψήφους τη λαϊκή απήχηση του προσώπου του και θα αποδυνάμωνε τον Καραμανλή από την εξουσία. Ο Γρίβας κολακευμένος από την πολιορκία, ξέχασε τις προηγούμενες υποσχέσεις του και αποφάσισε να κατέβει στην πολιτική. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 309-310.

γνωστοποιηθεί ευρέως⁷³⁶. Η αλλαγή της στάσης του Γρίβα απέναντι στον Μακάριο οφειλόταν και στην απόφαση του να πολιτευθεί στην Ελλάδα. Σε μία προσπάθεια επομένως να αποδυναμώσει τον Καραμανλή, ο οποίος ήταν ένα από τα βασικά πρόσωπα πίεσης με την επίτευξη των συμφωνιών, αποφάσισε να χρησιμοποιήσει το κυπριακό ζήτημα⁷³⁷ και τον κακό χειρισμό του. Συνέπεια της παραπάνω ενέργειας ήταν να συγκρουστεί με τον Μακάριο, ο οποίος είχε συναινέσει για την επίτευξη των συμφωνιών⁷³⁸. Η στάση του Γρίβα μεγάλωσε το χάσμα στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

Ο Μακάριος έχοντας αντιληφθεί τις πολιτικές επιδιώξεις του Γρίβα και τον λόγο που άλλαξε στάση απέναντι του, μέσω συνέντευξης του τον επέκρινε δημόσια, φτάνοντας στο σημείο να αμφισβητήσει και την σπουδαιότητα του αγώνα της ΕΟΚΑ⁷³⁹. Η ένταση μεταξύ των δύο ανδρών κλιμακώθηκε, παρά την υποχωρητική στάση που έδειξε ο Μακάριος, ώστε να κατευναστεί η κρίση. Προς την παραπάνω ένταση δεν λειτούργησε ανασταλτικά ούτε η φαινομενική συμφιλίωση κατά τη μεταξύ τους συνάντηση στην Ρόδο τον Οκτώβριο του 1959⁷⁴⁰.

Το χάσμα ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα που υποστήριζε την ένωση και στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα που υποστήριζε την διχοτόμηση, άρχισε σταδιακά να οικοδομείται, αποκτώντας πολύ γερά πολιτικά θεμέλια. Παράλληλα η ελληνοκυπριακή ηγεσία δεν άργησε να φανερώσει τον εσωτερικό διχασμό της, όσον αφορά στην υπογραφή των συμφωνιών. Έτσι τον Μακάριο εκτός από τον Γρίβα, άρχισε να κατηγορεί και ο Θ. Δέβρης ο οποίος αρχικά είχε αποδεχθεί τις συμφωνίες, όπως και ο Μητροπολίτης Κερύνειας μαζί με την ενωτική ομάδα του⁷⁴¹. Πέρα από το παραπάνω εμπόδιο ο Μακάριος έπρεπε να αντιμετωπίσει και τους έξι δημάρχους, στην

⁷³⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 151.

⁷³⁷Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 337.

⁷³⁸Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 310.

⁷³⁹Ο Γρίβας, επεσήμανε ο Μακάριος, πρέπει να αντιληφθεί και να παραδεχθεί ότι εγώ κι όχι αυτός, είμαι ο υπεύθυνος ηγέτης και ο ασκών την εξουσίαν εις την Κύπρον. Ο Διγενής ομιλεί αγνοών τα γεγονότα. Είναι άνθρωπος ο οποίος παρασύρεται από όσα λέγει ή πιστεύει ο κόσμος. Είναι ευαίσθητος αληθώς, και καλός στρατιωτικός. Αυτά όμως δεν είναι επαρκή για να μορφώνει κάνεις και να αποκρυσταλλώνει γνώμας επί των διαφόρων θεμάτων...πρέπει να σταματήσει να αναμιγνύεται εις τα ζητήματα αυτά. Παναγιώτης Παπαδημήτρης & Παναγιώτης Πετρίδης, επιμ., *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου* (Λευκωσία: Κ. Επιφανίου, 1979) 13: 22.

⁷⁴⁰Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 310-311; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 152; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 120; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 314-323.

⁷⁴¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 154; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 337.

πλειοψηφία τους ανήκοντες στο ΑΚΕΛ, οι οποίοι άρχισαν να του εναντιώνονται λόγω του άρθρου 20 των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου που απέβλεπε στα χωριστά ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπριακά δημοτικά συμβούλια⁷⁴².

Η αντιπολίτευση κατά του Μακαρίου ενισχύθηκε, όταν με αφορμή συγκέντρωση που πραγματοποιήθηκε στη Λευκωσία στις 15 Νοεμβρίου, ο Ιωάννης Κληρίδης και ο Δέβρης αποφάσισαν να ιδρυθεί ένα νέο κόμμα που θα έφερε την ονομασία Δημοκρατική Ένωση και σκοπός της θα ήταν να αντιπολιτευθεί τον Μακάριο στις επικείμενες προεδρικές εκλογές⁷⁴³.

Η καχυποψία μεγάλωσε ανάμεσα στις δύο κοινότητες όταν τον Οκτώβριο του 1959 πιάστηκε ανοικτά της Κύπρου το τουρκικό σκάφος Ντενίζ, το οποίο μετέφερε όπλα για την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα⁷⁴⁴. Η αντίδραση ήταν άμεση και από τις δύο κοινότητες, ενώ διαφάνηκε εξ αρχής ότι παρά τις εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις τους και οι δύο είχαν κοινό στόχο τον τορπιλισμό των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου⁷⁴⁵. Το κλίμα ανάμεσα στις δύο κοινότητες κλιμακώθηκε⁷⁴⁶, ενώ λίγες μέρες αργότερα ο Μακάριος μέσα από διάγγελμα του στους Ελληνοκυπρίους επιβεβαίωσε τους φόβους των Τουρκοκυπρίων, τουλάχιστον σε επίπεδο διακηρύξεων, ότι το ανεξάρτητο κράτος αποτελούσε τον ενδιάμεσο σταθμό για την επίτευξη της ένωσης⁷⁴⁷.

Από τον Δεκέμβριο του 1959 έως και τις 16 Αυγούστου 1960 όπου και ανακηρύχθηκε επίσημα η Κυπριακή Δημοκρατία, στην Κύπρο επικρατούσε

⁷⁴² Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 330; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 365.

⁷⁴³ Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 365.

⁷⁴⁴ Περισσότερα για την υπόθεση Deniz βλ. Evanthis Hatzivassiliou, «Post - Zurich Cyprus, 1959: Arms Smuggling and Confidence Building», *Storia Delle Relazioni Internazionali* no. 9 (1993): 71-93; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 136; Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 225; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 69; Κρανιδιώτης, *Δύσκολα Χρόνια 1950-1960*, 435; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 368; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 46-47.

⁷⁴⁵ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 155.

⁷⁴⁶ Οι ενωτικοί κατήγγειλαν τις συμφωνίες, με στόχο να τις ακυρώσουν. Ο Γρίβας απαίτησε τον αφοπλισμό των Τουρκοκυπρίων και ο Μακάριος διαμαρτυρόμενος στον Κουτσιαούκ διέκοψε προσωρινά τις εργασίες της επιτροπής που ασχολούταν με το σύνταγμα. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 155.

⁷⁴⁷ «...το οικοδόμημα όμως δεν τελείωσε. Το πνεύμα της επανάστασης δεν ολοκληρώθη. Το συμβόλαιον το οποίον μετά του κυπριακού λαού συνωμολόγησα κατά τη διάρκεια του αγώνος και ενωρίτερον, δεν εξέπνευσε και δεν ετερματίσθη ... Η πορεία ήτις οδηγεί εις τα υψηλά επιτεύγματα, τα οποία ο κυπριακός λαός θερμαίνει εις την ψυχήν του, πρέπει να συνεχισθή άνευ ταλαντεύσεων ... Η ιστορική πορεία της νήσου μας δεν πρόκειται να ανακοπή από τας οιασδήποτε δυσχέρειας ή τα εμπόδια...». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 156; Σέρβας, *Κυπριακό: Ευθύνες*, 2: 270.

αναρχία⁷⁴⁸, ιδίως στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, με τους αγωνιστές της ΕΟΚΑ να έχουν χωριστεί σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς⁷⁴⁹. Επιπλέον σε επίπεδο διακηρύξεων όλη αυτή την περίοδο γινόταν φανερό ότι κάθε άλλο παρά αποδεκτή δεν είχε γίνει η ανεξάρτητη φύση του νέου κράτους, με τις εθνικιστικές εξάρσεις και τα εθνικιστικά ιδεώδη να ξεπηδούν από το ντουλάπι με κάθε ευκαιρία, τόσο από τους Αντιμακαριακούς⁷⁵⁰, όσο και από τους Μακαριακούς⁷⁵¹.

Η επέκταση του ελληνοκυπριακού εθνικισμού στην Κύπρο είχε ως αποτέλεσμα την άρνηση αποδοχής της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Από την άλλη πλευρά οποιαδήποτε κριτική όσον αφορά στην ένωση με την Ελλάδα, θεωρούταν άρνηση της ελληνικής ταυτότητας. Αυτή η μη εδαφική εθνική ιδεολογία, οδήγησε στην υποτίμηση της Κυπριακής Δημοκρατίας και εμπόδισε την εμφάνιση μίας ενιαίας πολιτικής κοινότητας, στην οποία θα περιλαμβάνονταν όλοι οι Κύπριοι. Σε αυτό το πλαίσιο γίνεται κατανοητή η σχετική δήλωση του Μακαρίου που αφορούσε τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο οποίος ανέφερε ότι: «Οι συμφωνίες δημιούργησαν ένα κράτος, αλλά όχι ένα έθνος». Η προαναφερόμενη φράση επιβεβαίωνε με περίτρανο τρόπο την «ρομαντική» εθνικιστική αντίληψη, ότι τα έθνη δεν αποτελούν εδαφικές πολιτικές οντότητες, αλλά πρωταρχικές οντότητες, που ενσωματώνονται στην ανθρώπινη φύση και ιστορικά εντοπίζονται μέσω διακριτών πολιτισμικών σχημάτων, εκφρασμένων μέσα από τη γλώσσα, τη θρησκεία, τον πολιτισμό κτλ.⁷⁵².

⁷⁴⁸Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 361.

⁷⁴⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 156.

⁷⁵⁰Το Πατριωτικό Μέτωπο με αφορμή την επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου το 1960 δήλωνε: «Η Κύπρος, ελληνική την καταγωγή και την συνείδησιν, ανταξίως και των προγόνων και των πατέρων ηγωνίσθη προσφάτως υπέρ ελευθερίας, αποδείξασα εμπράκτως την πίστιν προς το αυτό ιδεώδες δια το οποίον το 1821 εμάχετο ο ελληνισμός. Υπό του ιδεώδους τούτου εμπνεόμενοι οι μαχηταί της επαναστάσεως και οι αγωνισταί του κυπριακού αγώνος ενίκησαν και εγένοντο πρωτεργάται νέας ζωής και εθνικού μεγαλείου. Προς της θυσίας των υποκλινόμενοι, υποσχόμεθα να συνεχίσωμεν παραμένοντες σταθεροί και πιστοί εις την ελευθερίαν και την Ελλάδα». Ibid., 157.

⁷⁵¹Σε σχετική ομιλία του ο Μακάριος την 1^η Απριλίου 1960 ανέφερε: «Το πνεύμα της θυσίας των ηρώων δεν θα παύση ποτέ να οδηγεί τας επερχομένας γενεάς εις τον δρόμον του καθήκοντος και να αποτελέη τίτλον αναφαίρετον της κυπριακής ελευθερίας. Την ελευθερίαν ταύτην έχομεν ημεείς υποχρέωσιν ιεράν έναντι της μνήμης εκείνων, να διασφαλίσωμεν και να ολοκληρώσωμεν. Οι εθνικοί αγώνες ουδέποτε εξαντλούνται και ουδέποτε τερματίζονται. Η δικαίωσις των ελπίδων και των πόθων μας, δεν υπήρξε πλήρης δια των συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου». Ibid., 157.

⁷⁵²Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 220-221.

3.4 Η Διαμόρφωση της Εθνικής Τουρκοκυπριακής Ταυτότητας κατά την Περίοδο της Αγγλοκρατίας

Η στάση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και η διεκδίκηση του αιτήματος της ένωσης με τη Μητέρα Ελλάδα, δεν άφησαν ανεπηρέαστο το δεύτερο σημαντικό τμήμα του πληθυσμού της Κύπρου, τους μουσουλμάνους υπηκόους. Οι τελευταίοι εμποτίστηκαν με διαφορετικές αντιλήψεις, ανταγωνιστικά διακείμενες προς αυτές των Ελληνοκυπρίων, αναπτύσσοντας έναν «αντιεθνικισμό»⁷⁵³, έχοντας και αυτοί ως σημείο αναφοράς τη Μητέρα Τουρκία⁷⁵⁴. Ωστόσο η παραπάνω διαδικασία στην περίπτωση των Τουρκοκυπρίων παρουσίασε σημαντική καθυστέρηση σε σχέση με τους Ελληνοκυπρίους⁷⁵⁵, λόγω μίας σειράς σημαντικών αιτιών.

Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα το 1881 αριθμούσε 45.456 άτομα⁷⁵⁶, στην πλειοψηφία τους αγρότες, οι οποίοι ανήκαν μάλιστα στη χαμηλότερη οικονομική κλίμακα, με λίγους μόνο τσιφλικάδες και τοκογλύφους να ξεχωρίζουν⁷⁵⁷. Επιδιώκοντας να προστατευθούν οι Τουρκοκύπριοι από τις ελληνοκυπριακές διεκδικήσεις, θεώρησαν ως ιδανικότερη λύση να εφαρμόσουν την αρχή της πολιτικής υπακοής στους Βρετανούς⁷⁵⁸, αφού η εγκαθίδρυση της νέας εξουσίας δεν έφερε ειδικότερα για τα λαϊκά στρώματα καμία αλλαγή. Σε αντίθεση με την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα όπου η αλλαγή της εξουσίας επηρέασε τα προνόμια της Εθναρχίας και των Ελληνοκυπρίων προυχόντων, οι Τουρκοκύπριοι αξιωματικοί επεδίωκαν την ικανοποίηση ο καθένας του δικού του συμφέροντος, τη διατήρηση των προνομίων και των στόχων τους⁷⁵⁹. Επίσης δεν διέθεταν ισχυρούς πολιτικούς θεσμούς για να ταυτιστούν, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν έκφραση εθνικισμού⁷⁶⁰.

⁷⁵³Ο αντιεθνικισμός εξέφραζε την αντιπαράθεση προς την ένωση, με τα εθνικιστικά συναισθήματα να καθορίζονται περισσότερο από το «αυτοί» και όχι από το «εμείς». Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 63.

⁷⁵⁴Περιστάνης, «Η Κατάρρευση του Δικαινοτικού Συναινετικού Κράτους: 1960-1963», 235; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 113.

⁷⁵⁵Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 221.

⁷⁵⁶Το 1931 ο πληθυσμός αυξήθηκε στις 64.238 άτομα και το 1946 στις 80.548 άτομα. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 93.

⁷⁵⁷*Ibid.*, 93.

⁷⁵⁸Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 61.

⁷⁵⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 93.

⁷⁶⁰Γενάρης, *Εξ ανατολών*, 27; Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 61.

Προς τη βρετανική υπακοή συνέβαλε επίσης ο ψυχολογικός παράγοντας των μουσουλμάνων, οι οποίοι πριν την Αγγλοκρατία εξουσίαζαν το νησί. Δεν επιθυμούσαν σε καμία περίπτωση να τεθούν υπό την εξουσία των πρώην υποτακτικών τους Ελληνοκυπρίων, ενώ πίστευαν ότι δεν μπορούσαν να νιώσουν ασφαλείς εάν οι τελευταίοι κυριαρχούσαν στην Κύπρο⁷⁶¹. Δίπλα στα παραπάνω πρέπει να αναφερθεί ότι η στάση τους απέναντι στους Βρετανούς⁷⁶² επηρεάστηκε από το γεγονός, ότι οι Ελληνοκύπριοι υπερίσχυαν πέρα από τον αριθμό, σε οικονομικό, πολιτισμικό και κοινωνικό επίπεδο⁷⁶³. Η υποταγή στους Άγγλους ωστόσο, δεν επέτρεψε στους μουσουλμάνους τουλάχιστον στην αρχή, να έχουν ένα σημείο αναφοράς, μία αντίστοιχη Μητέρα Πατρίδα, όπως είχαν οι Ελληνοκύπριοι, εξακολουθώντας να παραμένουν προσκολλημένοι στην προηγούμενη οθωμανική αυτοκρατορική λογική.

Σημαντικά προς την καθυστερημένη ανάπτυξη της τουρκοκυπριακής εθνικής ταυτότητας, συνέβαλε η υστέρηση που είχε το εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο είχε περιχαρακωθεί εντός ενός αποκλειστικού θρησκευτικού⁷⁶⁴ πλαισίου και στην εκμάθηση της αραβικής γλώσσας⁷⁶⁵. Ακόμη η πολιτιστική υστέρηση σε σχέση με τους Ελληνοκυπρίους, λειτούργησε ανασταλτικά προς την ανάπτυξη της εθνικής τουρκοκυπριακής ταυτότητας. Αξίζει να αναφερθεί ότι η πρώτη τουρκοκυπριακή εφημερίδα εκδόθηκε 10 χρόνια αργότερα, από την πρώτη έκδοση της ελληνοκυπριακής εφημερίδας, μόλις το 1888⁷⁶⁶.

Η εθνική συνείδηση των μουσουλμάνων προοδευτικά διαμορφώνεται μετά το 1923, όταν πλέον το τουρκικό κράτος αρχίζει να παίρνει σάρκα και οστά, με αποτέλεσμα να στραφούν προς αυτό, το οποίο σταδιακά αποτέλεσε το σημείο

⁷⁶¹Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 259; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 22.

⁷⁶²Οι Ελληνοκύπριοι άρχισαν από την περίοδο της Αγγλοκρατίας να αντιμετωπίζουν τους Τουρκοκυπρίους ως το «αναγκαίο κακό». Στην προσπάθεια τους να τους περιθωριοποιήσουν, δεν ανέπτυσαν συνεργασίες και επεδίωκαν όσο το δυνατόν περισσότερο τον περιορισμό τους. Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 259.

⁷⁶³*Ibid.*, 259-260; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 20.

⁷⁶⁴Όπως καις την περίπτωση των Ελληνοκυπρίων, ο εθνικισμός που αναπτύχθηκε εντός της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας στην πορεία συνδέθηκε και αυτός άρρηκτα με τη θρησκεία. Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 91.

⁷⁶⁵*Ibid.*, 91.

⁷⁶⁶Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 258; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 21-22.

αναφοράς τους, τη δική τους Μητέρα Πατρίδα⁷⁶⁷. Οι Βρετανοί ενθάρρυναν τη στροφή των Τουρκοκυπρίων προς την Τουρκία, ώστε να διατηρήσουν την κυριαρχία τους στο νησί. Συνεπώς, οι Βρετανοί αν και δεν παρουσιάζονταν απόλυτα αρνητικοί στα ενωτικά αιτήματα των Ελληνοκυπρίων, ωστόσο αναγνώριζαν τόσο τα συμφέροντα, όσο και τους φόβους των Τουρκοκυπρίων, προβάλλοντας ως αντεπιχείρημα ότι η Κύπρος δεν μπορούσε να παραχωρηθεί στο ελληνικό κράτος στο οποίο δεν ανήκε κυριαρχικά⁷⁶⁸.

Με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης (1923), οι Βρετανοί πλέον αποκτούν ολοκληρωτικά το νησί⁷⁶⁹ και το 1925 το ανακηρύσσουν αποικία του Στέμματος⁷⁷⁰, με τον Malcolm Stevenson πρώτο Βρετανό Κυβερνήτη⁷⁷¹. Αυτή η αλλαγή δεδομένων επανακαθόρισε και αναδιαμόρφωσε τα επιχειρήματα της κάθε κοινότητας για την τύχη του νησιού, όπως επίσης και τα επιχειρήματα των ιδίων των Βρετανών, με τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων προοδευτικά να οξύνονται⁷⁷². Όπως οι Ελληνοκύπριοι στράφηκαν προς την Ελλάδα, κατά τον ίδιο τρόπο και οι Τουρκοκύπριοι αρχίζουν να στρέφονται προς την Τουρκία, σε μία προσπάθεια να ισχυροποιήσουν τη θέση τους, ενώ την ίδια περίοδο διαμορφώνουν σταδιακά τη δική τους εθνική ταυτότητα⁷⁷³.

⁷⁶⁷Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 260; Papageorgiou, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism, in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», 61-62.

⁷⁶⁸Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 261-263.

⁷⁶⁹Συγκεκριμένα με το άρθρο 16 καθοριζόταν ρητά ότι: «Η Τουρκία δηλώνει πως παραιτείται από όλα τα δικαιώματα και τους τίτλους οποιασδήποτε φύσης πάνω σε, ή αναφορικά με εδάφη πέρα από τα σύνορα που ορίζονται από την παρούσα συνθήκη, καθώς και πάνω σε νησιά εκτός από εκείνα στα οποία αναγνωρίζεται η κυριαρχία της κατά την παρούσα συνθήκη». Έτσι η de facto αδιαφορία της για το νησί επικυρώθηκε από τη de jure παραίτηση της, δίχως περιθώριο υπεκφυγής ή υπαναχώρησης, αφού επιβεβαιώθηκε από το άρθρο 20 της συνθήκης όπου αναγνώριζε εξ αρχής, δηλ. από την 5^η Νοεμβρίου 1914, την προσάρτηση της Κύπρου από την Αγγλία. Ξύδης, «Το Ψυχολογικό Πλέγμα», 15; Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 291; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 8; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 34.

⁷⁷⁰Οικονομίδης, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Περσμένα 120 Χρόνια*, ΙΕ.

⁷⁷¹Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 8; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 24; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 35; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 53; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 252.

⁷⁷²Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες*, 263; Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 23.

⁷⁷³Bryant, «On the Condition of Postcoloniality in Cyprus», 59.

Παράλληλα με την ανακήρυξη του τουρκικού κράτους, το τελευταίο πραγματοποιεί μία σειρά μεταρρυθμίσεων⁷⁷⁴, ώστε να απαγκιστρωθεί από τον κυρίαρχο μουσουλμανικό κλήρο. Τις μεταρρυθμίσεις αυτές εφαρμόζουν οι Τουρκοκύπριοι στην Κύπρο, που είχαν αρχίσει να αντιλαμβάνονται ότι το μουσουλμανικό στρατιωτικό στοιχείο παραγκωνιζόταν σημαντικά, μέσω του περιορισμού των μουσουλμανικών ιδρυμάτων, αλλά και της επιρροής που ασκούσε η θρησκεία στην εκπαίδευση⁷⁷⁵. Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα παρατηρούσε ότι οι Ελληνοκύπριοι ήταν πιο ανεπτυγμένοι σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, με συνέπεια αν και ασυντόνιστα, να κάνουν την εμφάνιση τους οι πρώτες επικριτικές φωνές κατά του ενωτικού αιτήματος, το 1923. Δύο μόλις χρόνια αργότερα, το 1925 θα παρουσιαστούν οι πρώτες οργανωμένες κινήσεις εναντίον της ένωσης από μέρους των Τουρκοκυπρίων μέσω του Τούρκου πρόξενου⁷⁷⁶. Προοδευτικά υιοθετούν το λατινικό αλφάβητο όπως και τον ευρωπαϊκό τρόπο ενδυμασίας, καθώς και τις εθνικές γιορτές της Τουρκίας μεταξύ των οποίων και αυτές που αφορούσαν νίκες της Τουρκίας εναντίον της Ελλάδας⁷⁷⁷.

Το 1928 οι αντιπρόσωποι της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας που συμμετείχαν στο Νομοθετικό Συμβούλιο, απέστειλαν υπόμνημα στον υπουργό αποικιών διαμαρτυρόμενοι έντονα απέναντι στο ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων και υποστηρίζοντας την κατάφορη αντίθεση τους έναντι οποιασδήποτε αλλαγής όσον αφορά στο πολιτικό καθεστώς του νησιού⁷⁷⁸.

Στα Οκτωβριανά του 1931 οι Τουρκοκύπριοι δεν αντέδρασαν, επειδή θεωρούσαν ότι η κίνηση των Ελληνοκυπρίων και τα πιθανά οφέλη από αυτή, αφορούσαν το σύνολο των κατοίκων της Κύπρου, συνεπώς και την κοινότητα τους. Παρόλ' αυτά άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι έπρεπε να αναπτύξουν έρεισμα σε

⁷⁷⁴Απαγορεύτηκε η χρήση φερετζέ και φεσιού και εισήχθη η λατινική γραφή. Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 438.

⁷⁷⁵Ο τουρκικός εθνικισμός άρχισε να διεισδύει στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα με την αποδοχή της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του Κεμάλ Ατατούρκ, η οποία δεν στηριζόταν σε θρησκευτικά, αλλά σε πολιτικά κίνητρα. Στόχος αυτής της μεταρρύθμισης ιδίως μέσα από τα βιβλία της ιστορίας, ήταν να αναπτυχθεί ένας ισχυρός «τουρκικός πατριωτισμός» και μία ενιαία αντίληψη περί τουρκισμού. Pierre Oberling, *The Road to Belapais - The Turkish Cypriot Exodus to Northern Cyprus* (Νέα Υόρκη: Columbia University Press, 1982), 52-53.

⁷⁷⁶Ρίχτερ, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, 1: 438.

⁷⁷⁷Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 57-79.

⁷⁷⁸Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία*, 30.

περίπτωση που το ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων αποκτούσε ανεξέλεγκτες διαστάσεις, ώστε να προστατευθούν από τις συνέπειες του⁷⁷⁹.

Παρά την παραπάνω συνειδητοποίηση, οι Τουρκοκύπριοι εξακολούθησαν να παραμένουν αδρανείς απέναντι στο ενωτικό αίτημα ουσιαστικά έως τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αιτία αυτής της στάσης τους αποτέλεσε η μη ύπαρξη της κατάλληλης πολιτικής οργάνωσης εντός της κοινότητας, που θα ενθάρρυνε τους Τουρκοκύπριους να εκφράσουν τις αντιδράσεις τους απέναντι στις ελληνοκυπριακές επιδιώξεις. Ενώ οι Ελληνοκύπριοι ήταν συσπειρωμένοι γύρω από την Εκκλησία που αποτελούσε τον εκφραστή των εθνικιστικών τους επιδιώξεων⁷⁸⁰, οι Τουρκοκύπριοι υστερούσαν δραματικά σε αυτόν τον τομέα⁷⁸¹.

Τα μέτρα που έλαβαν όμως οι Άγγλοι για τη δευτεροβάθμια ιδίως εκπαίδευση⁷⁸², επηρέασαν την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα αφού προοδευτικά άρχισε να δημιουργείται μία τουρκοκυπριακή ελίτ, αντίστοιχη με την ελληνοκυπριακή⁷⁸³, η οποία επαναπροσδιόριζε τη συλλογική ταυτότητα της, τοποθετώντας τη θρησκεία σε δευτερεύοντα ρόλο και δίνοντας τα πρωτεία στην έννοια της εθνικότητας⁷⁸⁴. Η εκπροσώπηση της κάθε κοινότητας στα θεσμικά αναλογικά συστήματα⁷⁸⁵, λειτούργησε σταδιακά προς την προαναφερόμενη συνειδητοποίηση.

Η εμφάνιση του τουρκοκυπριακού εθνικισμού οργανωμένα γίνεται με την ίδρυση της ΚΑΤΑΚ (Kibris Adasi Turk Azinliklar Kurumu - Σύνδεσμος Τουρκικής Μειοψηφίας της Νήσου Κύπρου)⁷⁸⁶, η οποία στην πορεία ονομάστηκε «Τουρκοκυπριακό Εθνικό Ενωτικό Κόμμα». Ιδρύθηκε από τον Μινούρ Μπέη και άλλα 78 μέλη της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας τον Απρίλιο του 1943. Μεταξύ των μελών βρισκόταν και ο Ραούφ Ντενκτάς όπως και πλήθος ανώτερων δικαστών. Βασικό

⁷⁷⁹Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 605.

⁷⁸⁰Πασχάλης Κιτρομηλίδης, «Κύπρος 1914-1941», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1978), 15: 479-480; Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 57.

⁷⁸¹Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 63.

⁷⁸²Daren, «Ταυτότητα και Πόλεμος στη Μεθόριο: Ουκρανία, Μακεδονία και Κύπρος σε Συγκριτική Προοπτική», 81-82.

⁷⁸³Pollis, «Intergroup Conflict and British Colonial Policy: The Case of Cyprus», 590.

⁷⁸⁴Vural & Rustemli, «Identity Fluctuations in the Turkish Cypriot Community», 333.

⁷⁸⁵Σπύρος Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα* (Αθήνα: Λαδιά, 1980), 1: 121.

⁷⁸⁶Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία*, 32; Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 223; Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 64.

αίτημα⁷⁸⁷ της οργάνωσης ήταν σε περίπτωση αποχώρησης των Άγγλων από την Κύπρο, η τελευταία να επιστρέψει στην Τουρκία⁷⁸⁸. Παράλληλα η ίδρυση του ΑΚΕΛ και η συσπείρωση του στο πλευρό της Εθναρχίας και στο ενωτικό αίτημα, αποτέλεσε μία ακόμη ένδειξη για τους Τουρκοκυπρίους, ότι η απειλή της ένωσης ήταν προ των πυλών, με συνέπεια να στραφούν προς τη Μητέρα Τουρκία, ζητώντας προστασία⁷⁸⁹.

Με το άδοξο τέλος της Διασκεπτικής του Λονδίνου, από μέρους της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας πραγματοποιήθηκαν σε αρκετές πόλεις της Κύπρου συλλαλητήρια και διαδηλώσεις όπου εξέφραζε την αντίθεση της στο ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων. Πιο συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο του 1948 με αφορμή την πραγματοποίηση στη Λευκωσία μεγάλης διαδήλωσης με σύνθημα την ένωση, οι Τουρκοκύπριοι αρχίζουν να αντιδρούν πολύ έντονα. Η ενεργοποίηση τους αυτή πραγματοποιείται μέσω του Λαϊκού Εθνικού Κόμματος Τουρκοκυπρίων, που στην πορεία μετονομάστηκε «Η Κύπρος είναι Τουρκική»⁷⁹⁰. Το τελευταίο κινητοποίησε την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, καταφέροντας για πρώτη φορά να πραγματοποιηθεί αντισυγκέντρωση, έναντι του ενωτικού αιτήματος. Επίσης απεστάλη τηλεγράφημα στην τουρκική κυβέρνηση όπου οι Τουρκοκύπριοι την ενημέρωναν για τις ενωτικές προθέσεις των Ελληνοκυπρίων. Οι προαναφερόμενες αντιδράσεις των Τουρκοκυπρίων φανέρωσαν ότι τα θρησκευτικά αντανάκλαστικά τους είχαν ξεκινήσει έστω και αθόρυβα να αντιδρούν αρκετό καιρό νωρίτερα στις ενωτικές ελληνοκυπριακές επιδιώξεις, αφού δεν ήθελαν σε καμία περίπτωση να αποτελέσουν τμήμα ενός χριστιανικού κράτους⁷⁹¹. Οι ενέργειες των Ελληνοκυπρίων με στόχο την ένωση ενεργοποίησαν την ανάπτυξη της τουρκοκυπριακής εθνικής συνειδητοποίησης⁷⁹². Όπως ανέφερε ο Loizides (2007), «στην περίπτωση των

⁷⁸⁷ Άλλα αιτήματα της συγκεκριμένης οργάνωσης ήταν να επανιδρυθεί το γραφείο του Μουφτή, το ΕΒΚΑΦ να αποτελείται από επιτροπή που να εκλέγεται από Τούρκους, να γιορτάζεται η επίσημη μέρα της Τουρκικής Δημοκρατίας και να υπάρξει η εξασφάλιση βιβλίων από την Τουρκία. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 95.

⁷⁸⁸ Vangelis Calotychos, «Interdisciplinary Perspectives: Difference at the Heart of Cypriot Identity and its Study», στο *Cyprus and its People. Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community 1955 – 1997*, επιμ. Vangelis Calotychos (United States: Westview Press, 1998), 1-34.

⁷⁸⁹ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 67.

⁷⁹⁰ Ατταλίδης, «Οι Σχέσεις των Ελληνοκυπρίων με τους Τουρκοκυπρίους. Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 421; Γεννάρης, *Εξ ανατολών*, 135.

⁷⁹¹ Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 64; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 267; Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 91.

⁷⁹² Niyazi Kizilyürek, *Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2009), 51; Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 64; Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 57-79; Calotychos,

Τουρκοκύπριων, ο εθνικισμός καθοδηγείται από την αντίδραση στα ελληνοκυπριακά αιτήματα, την ανασφάλεια και τους φόβους περιθωριοποίησης»⁷⁹³.

Οι Τουρκοκύπριοι πολιτικοί είχαν οργανωθεί σημαντικά την περίοδο 1945 - 1950, με αποτέλεσμα να ενθαρρύνουν συγκεντρώσεις, να δημοσιεύουν ψηφίσματα ή να αποστέλλουν αντιπροσωπείες στην Αγγλία, κάθε φορά που η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα εξέφραζε τις ενωτικές προθέσεις της⁷⁹⁴. Ταυτοχρόνως έφθανε σχολικό υλικό και καθηγητές από την Τουρκία, ενώ οι μεταρρυθμίσεις του Ατατούρκ συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού δικαίου και της παιδείας, εισάγονται στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Στόχος της εκπαιδευτικής και πολιτικής κινητοποίησης που παρατηρείται από το 1948, είναι να αυξηθεί η τουρκική συνείδηση, πράγμα που άφησε την Τουρκία να ιδιοποιηθεί τον ρόλο της Μητέρας Πατρίδας των Τουρκοκυπρίων, που θα τους προστάτευε από την ένωση⁷⁹⁵.

Η επόμενη έντονη αντίδραση των Τουρκοκυπρίων που φανέρωνε πλέον την ανάπτυξη του τουρκοκυπριακού εθνικισμού πραγματοποιήθηκε κατά τη διεξαγωγή του ενωτικού δημοψηφίσματος το 1950. Από αυτό το σημείο η τουρκοκυπριακή αντίδραση απέναντι στο ενωτικό αίτημα, θα κλιμακωθεί και θα χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ένταση. Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα απέστειλε διαμαρτυρία τόσο στα Ηνωμένα Έθνη, όσο και στην αγγλική κυβέρνηση, ενώ δημοσιεύονται στην εφημερίδα Χαλκίν Σεσί (Φωνή του Λαού) άρθρα, τα οποία ζητούσαν να σταματήσει να διεξάγεται το δημοψήφισμα. Επίσης ο Κουτσιούκ προχώρησε στη συγκέντρωση διαμαρτυρίας μέσω της οποίας καταδικαζόταν το ενωτικό αίτημα, ενώ υποστήριζε ότι σε περίπτωση ανατροπής του υπάρχοντος status quo, η μόνη αλλαγή που θα δέχονταν οι Τουρκοκύπριοι θα ήταν η Κύπρος να επιστρέψει στην Τουρκία⁷⁹⁶.

Γρήγορα οι Τουρκοκύπριοι αντιλήφθηκαν ότι οι Ελληνοκύπριοι μετά την άρνηση της Αγγλίας να αποδεχθεί το ενωτικό αίτημα, θα στραφούν προς τον ΟΗΕ. Σε μία προσπάθεια να ανακόψουν αυτή την κίνηση των Ελληνοκυπρίων, απέστειλαν τον Μάρτιο του 1950 τόσο στο Συμβούλιο Ασφαλείας, όσο και στη Γενική Συνέλευση του

«Interdisciplinary Perspectives: Difference at the Heart of Cypriot Identity and its Study», 1-34; Loizides, «Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus», 172-189.

⁷⁹³Loizides, «Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus», 174.

⁷⁹⁴Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία*, 32-33.

⁷⁹⁵Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 223.

⁷⁹⁶Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία*, 33; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 96; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 272.

ΟΗΕ «Διαμαρτυρία κατά της Επιθυμίας για Ένωση με την Ελλάδα»⁷⁹⁷, όπου πλέον οργανωμένα εξέφρασαν την αντίθεση τους στο ελληνοκυπριακό ενωτικό αίτημα⁷⁹⁸.

Η Τουρκία από την πλευρά της δεν αντέδρασε, παρά την κριτική που της άσκησε ο τουρκικός τύπος⁷⁹⁹ για παθητική στάση στο κυπριακό ζήτημα⁸⁰⁰. Όπως επισημάνθηκε δεν υπήρχε ζήτημα της Κύπρου, ενώ την ίδια στάση διατήρησε και η νέα τουρκική κυβέρνηση η οποία εκλέχθηκε τον Μάιο του 1950, τονίζοντας ότι ήθελε να διατηρήσει τις φιλικές σχέσεις με την Ελλάδα, που χρονολογούνταν από την περίοδο του 1930⁸⁰¹.

Οι Τουρκοκύπριοι παρά την πληθυσμιακή υπεροχή των Ελληνοκυπρίων, κατάφεραν να διατηρήσουν την πολιτιστική ταυτότητα τους, εξαιτίας της διαφορετικότητας της θρησκείας τους, καθώς επίσης και λόγω του γεγονότος ότι οι Βρετανοί τους είχαν επιτρέψει ως έναν βαθμό να επιτύχουν τοπική αυτοδιοίκηση⁸⁰². Η Τουρκία⁸⁰³ έχοντας πλέον αποφασίσει να αντιδράσει στο ζήτημα της Κύπρου,

⁷⁹⁷Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 21.

⁷⁹⁸*Ibid.*, 23.

⁷⁹⁹Την ίδια περίοδο μετά το τέλος του πολέμου, η τουρκική κυβέρνηση φαίνεται ότι δεν δίνει ιδιαίτερη σημασία στις ελληνοκυπριακές προσπάθειες για ένωση με την Ελλάδα. Ωστόσο ο τουρκικός τύπος με την *Hüriyet* να πρωτοστατεί, κατηγορεί την τουρκική κυβέρνηση για παθητική στάση, ενώ παράλληλα γίνονται πολλές διαδηλώσεις τόσο στην Άγκυρα, όσο και στην Κωνσταντινούπολη για την τουρκοκυπριακή μειονότητα. Μάλιστα εκείνη την εποχή ο τότε υπουργός εξωτερικών της Τουρκίας Necmeddin Sadak δήλωνε, ότι δεν τίθεται κυπριακό ζήτημα, γιατί το νησί βρίσκεται κάτω από την κυριαρχία της Βρετανίας και πως οι Άγγλοι δεν είναι διατεθειμένοι να μεταβιβάσουν το νησί σε άλλη δύναμη. Την ίδια στάση κράτησε και ο νέος υπουργός εξωτερικών Φουάτ Κιοπουρλού, αν και ο τύπος συνέχισε να κατακεραυνώνει την τουρκική κυβέρνηση. Γκιουβέν, *Εθνικισμός, Κοινωνικές Μεταβολές και Μειονότητες. Τα Επεισόδια Εναντίον των μη Μουσουλμάνων της Τουρκίας (6-7 Σεπτεμβρίου 1955)*, 303-305; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 121.

⁸⁰⁰Αρχίζουν να αρθρογραφούν σημαντικοί Τούρκοι δημοσιογράφοι, ακραίοι, αλλά και πιο μετριοπαθείς όπως για παράδειγμα ο Τζιχάτ Μπαρμπάν και ο Χικμέτ Μπιλ, καθώς και ο πιο μετριοπαθής Αχμέτ Εμίν Γιαλμάν. Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 96.

⁸⁰¹Γκιουβέν, *Εθνικισμός, Κοινωνικές Μεταβολές και Μειονότητες. Τα Επεισόδια Εναντίον των μη Μουσουλμάνων της Τουρκίας (6-7 Σεπτεμβρίου 1955)*, 304; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 121.

⁸⁰²Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 22.

⁸⁰³Αξίζει να γίνει μία αναφορά στην εξωτερική πολιτική της Τουρκίας την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ώστε να εξηγηθεί η στάση της. Τον Φεβρουάριο του 1955 η Τουρκία υπόγραψε το σύμφωνο Αμοιβαίας Συνεργασίας (Σύμφωνο Βαγδάτης) με το Ιράκ, του οποίου το περιεχόμενο ήταν στρατιωτικό. Τον ίδιο χρόνο προσχώρησαν το Ηνωμένο Βασίλειο, το Ιράν και το Πακιστάν. Στο τέλος της δεκαετίας του 1950 δημιουργήθηκε η CENTO (Central Treaty Organization), όπου συμμετείχε και η Αμερική χωρίς δικαίωμα ψήφου, παρέχοντας στην πορεία οικονομική βοήθεια. Η τελευταία συμφωνία μαζί με τη συνθήκη Bled το 1954 είχαν σαν συνέπεια να δημιουργηθεί μία βάση, την οποία επιθυμούσε τόσο η Αμερική, όσο και η Βρετανία. Η συμμετοχή της Τουρκίας στις δύο προαναφερόμενες συνθήκες, όπως και στο βαλκανικό σύμφωνο το 1953, την ανακήρυξε σε συνδετικό κρίκο και μάλιστα σε μία κρίσιμη περίοδο, αφού μεταξύ Ελλάδας, Λονδίνου και Αμερικής, οι απόψεις δίσταντο. Η Τουρκία όντας μέλος της ατλαντικής συμφωνίας, είχε την υποστήριξη της Αμερικής ως προς το κυπριακό ζήτημα, μιας και συμφωνούσαν να διατηρηθεί η βρετανική κυριαρχία, σε αντίθεση με την Ελλάδα, που εξαιτίας των ενωτικών της στόχων είχε όλους τους εταίρους απέναντί της. United States Senate - Committee on Foreign Relations, *A Select Chronology and Background Documents Relating to the Middle East*

καθόρισε συγκεκριμένη στρατηγική και την επίσημη θέση που θα έπρεπε από αυτό το σημείο και έπειτα να ακολουθήσει η τουρκική κυβέρνηση⁸⁰⁴. Την ίδια στιγμή η έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ τον Απρίλιο του 1955 οδηγεί τόσο την Τουρκία, όσο και τους Τουρκοκυπρίους, που υποκινούνταν από τους Βρετανούς⁸⁰⁵, να αντιστέκονται σθεναρά στο ενωτικό αίτημα των Ελληνοκυπρίων⁸⁰⁶.

Η ΕΟΚΑ αν και ανέφερε σε προκηρύξεις που εξέδωσε στην τουρκική γλώσσα ότι στόχο είχε την βρετανική αποικιοκρατία, τόσο ο Ντενκτάς, όσο και ο Κουτσιούκ δεν πείθονταν, υποστηρίζοντας ότι η οργάνωση αποσκοπούσε στην ένωση με την Ελλάδα⁸⁰⁷. Η παραπάνω κατάσταση που δημιουργήθηκε λόγω της ΕΟΚΑ, αλλά και οι αντιλήψεις των Τουρκοκυπρίων, είχαν σαν αποτέλεσμα το κλίμα αναμεσά σε αυτούς και στους Ελληνοκυπρίους να κλιμακωθεί. Ως απάντηση στην ΕΟΚΑ, οι Τουρκοκύπριοι ξεκίνησαν να ιδρύουν αντίστοιχες οργανώσεις, την ΚΙΤΕΜΠ και τον Σεπτέμβριο τη VOKLAN⁸⁰⁸. Την ίδια περίοδο κυκλοφόρησαν προκηρύξεις στις τουρκοκυπριακές συνοικίες, που ενθαρρύνουν τους Τουρκοκυπρίους να αγωνιστούν εναντίον του ενωτικού αιτήματος των Ελληνοκυπρίων, προβάλλοντας και αυτοί με τη σειρά τους το αίτημα της διχοτόμησης⁸⁰⁹. Από τον Ιανουάριο του 1956 η

(Washington: Government Printing, 1969), 133-135; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950 -1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 66; Linda Miller, *Cyprus. The Law and Politics of Civil Strife* (U.S.A.: Harvard University, 1968), 2.

⁸⁰⁴Γκιουβέν, *Εθνικισμός, Κοινωνικές Μεταβολές και Μειονότητες. Τα Επεισόδια Εναντίον των μη Μουσουλμάνων της Τουρκίας (6-7 Σεπτεμβρίου 1955)*, 303.

⁸⁰⁵Οι Άγγλοι εφάρμοσαν διάφορες στρατηγικές διαίρεσης, προσφέροντας ισχυρά κίνητρα στους Τουρκοκυπρίους για να αντιμετωπίσουν τα ελληνοκυπριακά αιτήματα. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελούν οι θεσμικές ρυθμίσεις της αποικιοκρατικής διοίκησης, που αποσκοπούσαν στην ενδυνάμωση των βρετανικών και τουρκοκυπριακών διαδικασιών ψηφοφορίας, έναντι της ελληνοκυπριακής πλευράς. Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 54-65; Attalides, *Cyprus. Nationalism and International Politics*, 41.

⁸⁰⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 99.

⁸⁰⁷*Ibid.*, 108.

⁸⁰⁸Γεννάρης, *Εξ ανατολών*, 137-152; Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, *Το Κυπριακό Πρόβλημα - Ιστορική Αναδρομή και οι Τελευταίες Εξελίξεις* (Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2000), 12; Ατταλίδης «Οι Σχέσεις των Ελληνοκυπρίων με τους Τουρκοκυπρίους. Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 423; Attalides, *Cyprus. Nationalism and International Politics*, 47-48; Yiannis Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 64; Λιλήκας, «Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, 1878-1975. Στόχοι και Συνθήκες Υλοποίησης τους», 135; Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 79-83; Papadakis, *Echoes from the Dead Zone: Across the Cyprus Divide* (London and New York: I. B. Tauris, 2005), 39.

⁸⁰⁹Σύμφωνα με τον Κληρίδη, ο κύριος λόγος ίδρυσης της VOLKAN με βρετανική παρακίνηση, ήταν να δημιουργηθεί ένα έντονα συγκρουσιακό κλίμα μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, ώστε οι Βρετανοί να νομιμοποιήσουν την παρουσία τους διεθνώς στο νησί ως αναγκαϊότητα, εφόσον η κατάλυση της ενείχε τον κίνδυνο αιματοχυσίας μεταξύ των δύο πλευρών. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 27; O' Malley & Craig, *Η Συνομιλία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 176; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 56; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 105; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 282.

Τουρκοκυπριακή Κοινότητα οργανώνεται ακόμη περισσότερο με τη VOLKAN να περνά και αυτή στο προσκήνιο μέσω βομβιστικών ενεργειών⁸¹⁰, ενώ μερικούς μήνες αργότερα τον Ιούλιο του ιδίου έτους, η Άγκυρα μέσω του Menderes και της συνέντευξης που παραχώρησε στη βρετανική εφημερίδα The Daily Telegraph, δηλώνει την πρόθεση της, ότι η καλύτερη λύση για την Κύπρο είναι η διατήρηση του υπάρχοντος status quo⁸¹¹.

Ωστόσο από τον Δεκέμβριο του 1956 και με αφορμή τη δήλωση του Boyd για την πιθανότητα διχοτόμησης, η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα και η Τουρκία θα αρχίσουν να προβάλλουν διχοτομικές επιδιώξεις, ευρισκόμενες πλέον σε θέση ισχύος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η δήλωση του Menderes στις 29 Δεκεμβρίου 1956 στην τουρκική Εθνοσυνέλευση, όπου ανέφερε: «ο διαμελισμός της Κύπρου στη μέση αποτελεί ήδη θυσία για την Τουρκία και δεν θα δεχτούμε καμία μεγαλύτερη θυσία από αυτή»⁸¹². Η τουρκοκυπριακή πλευρά υποστήριζε ότι σε γεωγραφικό επίπεδο η Κύπρος έπρεπε να ενωθεί με την Τουρκία, γιατί αυτή ήταν ο προηγούμενος ιδιοκτήτης της, όπως επίσης και για λόγους εγγύτητας⁸¹³.

Κατά την ανάληψη της αγγλικής εξουσίας από τον Macmillan, οι Τουρκοκύπριοι απέστειλαν επιστολή με την οποία αιτούνταν, σε περίπτωση που αρχίσουν νέες συνομιλίες για την Κύπρο, να συμμετέχουν και εκπρόσωποι από τη δική τους κοινότητα. Η παραπάνω ενέργεια έδειχνε ότι οι Τουρκοκύπριοι πλέον είχαν αποφασίσει να υψώσουν το ανάστημά τους λαμβάνοντας μέρος στις εξελίξεις που αφορούσαν την Κύπρο⁸¹⁴.

Παρασκευιακά η VOLKAN που μετονομάστηκε το 1957 σε «Τουρκική Οργάνωση Άμυνας» T.M.T. (Türk Mukavamet Teskliati)⁸¹⁵, είχε δραστηριοποιηθεί

⁸¹⁰Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 91.

⁸¹¹Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 114.

⁸¹²Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 305.

⁸¹³Βλ. αναλυτικά Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 595-624; Rebecca Bryant, «An Education in Honor: Patriotism and the Greek Schools of Cyprus», στο *Cyprus and its People: Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community, 1955-1997*, επίμ. Calotychos Vangelis (USA: Westview Press, 1998), 53-68.

⁸¹⁴Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 119-120.

⁸¹⁵Η ΕΟΚΑ και η TMT ήταν δύο εκ διαμέτρου αντίθετες οργανώσεις αφού η πρώτη επεδίωκε την ένωση και η δεύτερη τη διχοτόμηση. Ωστόσο κοινό σημείο αναφοράς και των δύο ήταν ο ακροδεξιός χαρακτήρας τους και οι αντικομμουνιστικές τους αντιλήψεις. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 131.

έντονα⁸¹⁶, με συνέπεια τον Ιούλιο του 1958 να ξεσπάσουν επεισόδια μεταξύ των δύο κοινοτήτων⁸¹⁷. Η οργάνωση ασκούσε μποϋκοτάζ στα ελληνικά προϊόντα, ενώ απειλούσε με εκτέλεση όσους Τουρκοκυπρίους είχαν δοσοληψίες ή συνεργάζονταν με τους Ελληνοκυπρίους⁸¹⁸. Αντίστοιχα με την ΕΟΚΑ, η Τ.Μ.Τ. δολοφονούσε και αυτή Τουρκοκυπρίους, οι οποίοι ήταν αντίθετοι στο αίτημα της διχοτόμησης⁸¹⁹.

Με την επίτευξη των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου οι Τουρκοκύπριοι όχι μόνο δεν ένιωσαν περισσότερο ασφαλείς, αλλά ακριβώς το αντίθετο, αφού αντιλήφθηκαν εξ αρχής ότι η εγκαθίδρυση του νέου καθεστώτος δεν άλλαξε τον τρόπο σκέψης των Ελληνοκυπρίων⁸²⁰. Με τη γνωστοποίηση των συμφωνιών στις 20 Φεβρουαρίου 1959 η Τ.Μ.Τ. προχώρησε στην οργάνωση συλλαλητηρίου στη Λευκωσία με συνθήματα κατά της ελληνοκυπριακής ηγεσίας και υπέρ της διχοτόμησης⁸²¹. Η διαμόρφωση των δύο αντιτιθέμενων συντηρητικών και αυταρχικών εθνικισμών, που χαρακτηρίζονταν από συμβολικούς ανταγωνισμούς και αμοιβαίους αποκλεισμούς, οδήγησε στη διαλεκτική της μισαλλοδοξίας που παρείχε το ιδεολογικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των εθνοτικών συγκρούσεων σε κάθε έκφανση της κοινωνικής ζωής από την παραμονή της ανεξαρτησίας⁸²².

3.5 Ελληνοκυπριακός Τύπος

Η Κύπρος ευρισκόμενη υπό οθωμανική κατοχή έως το 1878, όπου και παραδόθηκε στους Βρετανούς, δεν βίωσε τις κοινωνικές διεργασίες που έλαβαν χώρα λόγω του Διαφωτισμού, σημαντική θέση στις οποίες κατείχε η ελευθερία του τύπου. Αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης, ήταν οι πρώτες διεργασίες για τη γέννηση

⁸¹⁶Αβέρωφ - Τσιτσίκας, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 2: 59; Oberling, *The road to Bellapais, The Turkish Cypriot exodus to Northern Cyprus*, 60; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 125.

⁸¹⁷Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 256-257, 263-269; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 125; Χατζηδημητρίου, «Πως Φτάσαμε στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Διεθνείς Συνθήκες και Εσωτερικό Μέτωπο», 163.

⁸¹⁸Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 130; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 134.

⁸¹⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 134-135; Χατζηδημητρίου, «Πως Φτάσαμε στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Διεθνείς Συνθήκες και Εσωτερικό Μέτωπο», 165.

⁸²⁰Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 211.

⁸²¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 153-154.

⁸²²Paschalis Kitromilidis «From Coexistence to Confrontation. The Dynamics of Ethnic Conflict in Cyprus», στο *Cyprus Reviewed*, επιμ. Michael Attalides (Nicosia: Zavallis Press, 1977), 35-70.

του ελληνοκυπριακού τύπου να ξεκινήσουν με την ανάληψη της εξουσίας από τους Άγγλους⁸²³.

Από την περίοδο της αποικιοκρατίας ο ελληνοκυπριακός τύπος συνδέθηκε με πλήθος πολιτικών και εθνικών επιδιώξεων, συμβάλλοντας σημαντικά στην ανάπτυξη του ελληνοκυπριακού εθνικισμού και της ελληνοκυπριακής ταυτότητας. Η δύναμη και η επιρροή του γίνονται ιδιαίτερα έντονες σε περιόδους κρίσεων, όπως αυτή του 1963 έως το 1974. Αυτό το χρονικό διάστημα, ο ελληνοκυπριακός τύπος θεωρείται ότι ενθάρρυνε πληθώρα κοινωνικών και πολιτικών εξελίξεων που συνδέονταν άμεσα με το κυπριακό ζήτημα⁸²⁴.

Η ιστορία του ελληνοκυπριακού τύπου ξεκινά τον Μάιο του 1878 όταν έφτασε στο κυπριακό νησί, το πρώτο τυπογραφείο. Η πρώτη εφημερίδα δημοσιεύεται⁸²⁵ τον Αύγουστο του ιδίου έτους⁸²⁶, ονομαζόταν ΚΥΠΡΟΣ - CYPRUS⁸²⁷ και εκδιδόταν στην ελληνική⁸²⁸ και στην αγγλική γλώσσα, μετά από απαίτηση των Άγγλων⁸²⁹. Παρά τις αντιξοότητες⁸³⁰ που συνάντησε αυτή η πρώτη τυπογραφική προσπάθεια, διήρκεσε έναν χρόνο. Στην πορεία λόγω των σοβαρών οικονομικών προβλημάτων η εφημερίδα πωλήθηκε σε Βρετανό υπάλληλο, ενώ στη συνέχεια εκδόθηκε νέα εφημερίδα που έφερε τον τίτλο «Νέον Κιτίον» (1879-1882), όπως επίσης και τα περιοδικά «Ευτέρπη»

⁸²³Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το καθεστώς του τύπου που επικρατούσε κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας, αλλά και της αγγλικής κατοχής στην Κύπρο βλ. Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 95-142; Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 17; Ανδρέας Παυλίδης, επίμ., *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια* (Λευκωσία: Φυλόκυπρος, 1978), 5: 219; Frederic Barbier & Catherine - Bertho Lavenir, *Ιστορία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Από τον Ντιντερό στο Ίντερνετ* (Αθήνα: Εκδόσεις Δρομέας, 1999); Ανδρέας Σοφοκλέους, «Τα Κυπριακά ΜΜΕ: Ιστορία, Ανάπτυξη, Εξέλιξη, Προβλήματα και Προοπτικές», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επιμ. Περικλέους Χρυσόστομος (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010), 51;

⁸²⁴Βρετός & Παπαγιαννίδης, «Εθνοτικά και Κοινωνικά Μειοψηφικά Σύνολα Μέσα από τα Μ.Μ.Ε.», 2.

⁸²⁵Ο Θεόδουλος Κωνσταντινίδης δάσκαλος της εποχής ήταν ο πρώτος που αποπειράθηκε να προβεί στην πρώτη εκδοτική προσπάθεια. Σοφοκλέους, «Τα Κυπριακά ΜΜΕ: Ιστορία, Ανάπτυξη, Εξέλιξη, Προβλήματα και Προοπτικές», 52.

⁸²⁶Το γεγονός ότι η βρετανική νομοθεσία υποχρέωνε τον ιδιοκτήτη της Θεόδουλο Κωνσταντινίδη να περιλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα της και στην αγγλική γλώσσα, ήταν και η βασική αιτία που διέκοψε την κυκλοφορία της, αφού δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει το οικονομικό κόστος. Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, 1: 25-36.

⁸²⁷Το πρώτο φύλλο εκδόθηκε στις 28 Αυγούστου 1878, σε 1000 αντίτυπα. Σοφοκλέους, *Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, 23; Σοφοκλέους, «Τα Κυπριακά ΜΜΕ: Ιστορία, Ανάπτυξη, Εξέλιξη, Προβλήματα και Προοπτικές», 52-53; Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 28-29;

⁸²⁸Οι εφημερίδες τυπώνονται από την αρχή στην ελληνική γλώσσα, τη γλώσσα της Μητέρας Πατρίδας, ως συνέπεια της εξαρτώμενης εθνικής συνείδησης τους με την Ελλάδα. Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 90.

⁸²⁹Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 18.

⁸³⁰Λόγω οικονομικών προβλημάτων το τυπογραφείο κατασχέθηκε από την εταιρεία Henry King & Co, η οποία και συνέχισε την έκδοση της εφημερίδας στην αρχή και στις δύο γλώσσες και στην πορεία μόνο στην αγγλική, από το 1882. Σοφοκλέους, *Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, 23.

(1881) και «Κεραυνός». Αξίζει να αναφερθεί επίσης ότι η πρώτη εφημερίδα στην τουρκική γλώσσα ονομαζόταν «Ntil-Al-Sark» (1889-1891), ο εκδότης της ήταν Αρμένιος και η γλώσσα έκδοσης της ήταν η παλαιοτουρκική-αραβική⁸³¹.

Ο σύντομος βίος αυτών των πρώτων τυπογραφικών αποπειρών, ήταν άμεσα συνυφασμένος με εμπόδια που αφορούσαν την κοινωνική και οικονομική κατάσταση που επικρατούσε στην Κύπρο τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Μόλις ένα πολύ μικρό ποσοστό του πληθυσμού γνώριζε ανάγνωση και γραφή, το ζήτημα της επιβίωσης κατείχε πρωτεύοντα ρόλο για τους κατοίκους⁸³², ενώ το δίκτυο διανομής των εφημερίδων ήταν ανύπαρκτο. Οι εφημερίδες που εκδίδονταν είχαν ελάχιστες σελίδες και δεν υπήρχε η δυνατότητα εικονογράφησης. Εκδίδονταν σε εβδομαδιαία ή δεκαπενθήμερη βάση και σπανίως ξεπερνούσαν τα 200 με 300 αντίτυπα⁸³³. Ωστόσο παρά τα προαναφερόμενα προβλήματα η εκδοτική δράση άρχισε να αυξάνεται προοδευτικά⁸³⁴, λόγω της βελτίωσης των οικονομικών συνθηκών, με συνέπεια αρκετές εφημερίδες να επιβιώσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα⁸³⁵.

Η Λάρνακα ήταν η πόλη που κρατούσε τα πρωτεία στην εκδοτική κίνηση για περίπου 20 χρόνια, ενώ από το 1880 και η Λεμεσός αποκτά το πρώτο τυπογραφείο, ξεκινώντας την έκδοση της εφημερίδας Αλήθειας⁸³⁶. Δύο χρόνια αργότερα και η Λευκωσία ξεκίνησε την εκδοτική της δράση, όπως σταδιακά και οι υπόλοιπες πόλεις ξεκίνησαν να εκδίδουν εφημερίδες.

Η πρώτη προσπάθεια για έκδοση καθημερινής πρωινής εφημερίδας γίνεται το 1919 στην Αμμόχωστο, όπου εκδίδεται για λίγες μόνο εβδομάδες η εφημερίδα «ΚΥΠΡΟΣ / CYPRUS»⁸³⁷. Την ίδια περίοδο κάνει την εμφάνιση του και ο εργατικός τύπος με την εφημερίδα «Πυρσός» (1922) και τον «Νέο Άνθρωπο» (1925), οι οποίες

⁸³¹Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 18.

⁸³²Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, 11: 36.

⁸³³*Ibid.*, 5: 219.

⁸³⁴Δεν υπήρχε αντίστοιχη εκδοτική ανάπτυξη όσον αφορά στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα στο νησί, με βασική αιτία την πολύ χειρότερη κατάσταση που βίωναν οι Τουρκοκύπριοι, καθώς και το γεγονός ότι υστερούσαν σημαντικά στην παιδεία. Η πρώτη δημοσιογραφική προσπάθεια γίνεται μέσω της εφημερίδας «Ζαμάν» τον Δεκέμβριο του 1891, κύριος στόχος της οποίας ήταν να αντιταχθεί απέναντι στο ενωτικό αίτημα της ελληνοκυπριακής ελίτ. Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 28.

⁸³⁵Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, 5: 221.

⁸³⁶Εκδιδόταν από το 1880 στη Λεμεσό από τον Αριστοτέλη Παλαιολόγο, ο οποίος όταν το 1897 διορίστηκε δικαστής αποχώρησε και ανέλαβε ο Μενέλαος Φραγκούδης έως τον θάνατο του το 1931. Σοφοκλέους, *Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, 23; Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 18.

⁸³⁷Ανδρέας Σοφοκλέους, *Οι Πρώτες Κυπριακές Εφημερίδες και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ελλήνων της Κύπρου* (Λευκωσία: Intercollege, 1994), 91.

ανάδειξαν τις κοινωνικές αλλαγές και τα νέα κοινωνικά στρώματα που είχαν δημιουργηθεί στην κυπριακή κοινωνία, συμβάλλοντας καθοριστικά στην συγκρότηση του κυπριακού εργατικού κινήματος⁸³⁸.

Τα πρώτα πενήντα χρόνια της ιστορίας του ελληνοκυπριακού τύπου (1878 - 1931) ήταν αρκετά δύσκολα, η έντυπη ανάπτυξη ήταν αργή, δεν υπήρχαν οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι, η κυκλοφορία ήταν μικρή λόγω της μη δυνατότητας των κατοίκων να αγοράσουν⁸³⁹ τις εφημερίδες και κατά πάσα πιθανότητα λόγω και της μη δυνατότητας τους να τις διαβάσουν. Οι ιδιοκτήτες των εντύπων της περιόδου, κατείχαν την πλήρη εποπτεία, εκτελώντας πλήθος καθηκόντων, λόγω της δυσκολίας τους να προσλάβουν προσωπικό⁸⁴⁰, αφού δεν φιλοξενούσαν διαφημίσεις με αποτέλεσμα να μην έχουν πηγές εισοδημάτων. Ο εξοπλισμός των τυπογραφείων ήταν αρκετά πτωχός, το προσωπικό πολύ περιορισμένο, τα μέσα συγκέντρωσης πληροφοριακού υλικού ελάχιστα και η εκδοτική ποιότητα χαμηλή⁸⁴¹. Δίπλα στα παραπάνω προβλήματα πρέπει επίσης να αναφερθεί και το αφιλόξενο αγγλικό αποικιοκρατικό περιβάλλον, που δεν ενθάρρυνε τυπογραφικές πρωτοβουλίες, μιας και δεν επιθυμούσε την άσκηση κριτικής⁸⁴². Λόγω λοιπόν των προαναφερόμενων καταστάσεων, οι περισσότερες εφημερίδες και τα περιοδικά εκδίδονταν περιστασιακά⁸⁴³.

Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η δημοσιογραφία αρχίζει να αναπτύσσεται στην Κύπρο, κυρίως λόγω της βελτίωσης των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, αλλά και της έντονης ενωτικής διεκδίκησης από τους Ελληνοκυπρίους⁸⁴⁴. Προοδευτικά καθιερώνεται ο καθημερινός ελληνοκυπριακός τύπος⁸⁴⁵, ενώ παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές ως προς το περιεχόμενο του, όπως ο

⁸³⁸Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 13.

⁸³⁹*Ibid.*, 21.

⁸⁴⁰Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 30.

⁸⁴¹Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 21.

⁸⁴²Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 30.

⁸⁴³Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 21.

⁸⁴⁴Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, 6: 11-23.

⁸⁴⁵Το πέρασμα από τον δεκαπενθήμερο και τον εβδομαδιαίο, στον καθημερινό τύπο, ευνόησαν η βελτίωση της τυπογραφικής τεχνολογίας, αλλά και η καλύτερευση του μορφωτικού επιπέδου και των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών των Ελληνοκυπρίων. Σοφοκλέους, «Τα Κυπριακά ΜΜΕ: Ιστορία, Ανάπτυξη, Εξέλιξη, Προβλήματα και Προοπτικές», 54.

εμπλουτισμός των ειδήσεων, η ύπαρξη πολλών αναλύσεων, συνεντεύξεων και ερευνών⁸⁴⁶.

Σημείο καμπής των τυπογραφικών προσπαθειών του ελληνοκυπριακού τύπου αποτέλεσαν τα Οκτωβριανά (1931), όπου λόγω της έντασης που προκλήθηκε σε όλη την Κύπρο πάρθηκαν ανελεύθερα μέτρα κατά την περίοδο της Παλμεροκρατίας, συμβάλλοντας στον περιορισμό της τυπογραφικής κίνησης⁸⁴⁷. Πιο συγκεκριμένα, απαγορευόταν η κυκλοφορία εντύπων, ενώ εντάθηκε και η λογοκρισία⁸⁴⁸ με σκοπό να περιοριστεί το εθνικιστικό συναίσθημα που αναπτυσσόταν στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Αν και περιορίστηκε αρκετά η κυκλοφορία του τύπου, ωστόσο δεν αποτράπηκε εντελώς η νεωτερική ανάπτυξη του, με αποτέλεσμα το 1931 να εκδοθεί η εφημερίδα «Ημερήσια Νέα». Για πρώτη φορά πραγματοποιείται διαφημιστική εκστρατεία πριν την έκδοση της εφημερίδας, ενώ συγκροτήθηκε τόσο επιτελείο συντακτών, όσο και ανταποκριτών, με αποτέλεσμα η εφημερίδα να αποτελέσει απόρροια συλλογικής προσπάθειας⁸⁴⁹.

Η ανάκαμψη του ελληνοκυπριακού τύπου αρχίζει να παρατηρείται από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα, όπου ξεκινά να διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην προβολή των ενωτικών αιτημάτων των Ελληνοκυπρίων. Σημαντικό παράγοντα προς την επίτευξη του παραπάνω σκοπού αποτέλεσε το γεγονός, ότι χαλάρωσαν τα καταπιεστικά μέτρα που είχαν επιβληθεί, λόγω του ότι πλέον εξαιτίας του πολέμου, βρίσκονταν στο ίδιο στρατόπεδο οι αποικιοκράτες με τους αποικιοκρατούμενους⁸⁵⁰. Το 1945 εκδίδονταν στην Κύπρο 10 εφημερίδες⁸⁵¹, ενώ πλέον επικράτησαν οι πρωινές καθημερινές εφημερίδες. Εγκαταλείφθηκαν οι τοπικές εκδόσεις, με τις περισσότερες εφημερίδες να συγκεντρώνονται στις πόλεις. Προς αυτή την κατεύθυνση βοήθησε η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών και του ραδιοφώνου, με αποτέλεσμα να διευκολυνθεί η εξασφάλιση ειδήσεων τόσο όσον αφορά στην εθνική, όσο και στη διεθνή ειδησεογραφία. Επίσης έγινε εισαγωγή νέων τυπογραφικών μηχανημάτων τα οποία

⁸⁴⁶Ibid., 54.

⁸⁴⁷Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, 5: 222.

⁸⁴⁸Οι δημοσιογράφοι έπρεπε πριν τη δημοσίευση των άρθρων τους να τα υποβάλλουν προς έγκριση στον κυβερνητικό λογοκριτή. Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 34-35.

⁸⁴⁹Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 22.

⁸⁵⁰Ibid., 23.

⁸⁵¹Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 35-36.

έδωσαν τη δυνατότητα καλύτερης ποιότητας στην παραγωγή των εφημερίδων και στη δημοσίευση εικόνων και φωτογραφιών⁸⁵².

Αυτή την περίοδο εκδίδεται η εφημερίδα «Δημοκράτης» (1946), η οποία αποτέλεσε το εκφραστικό όργανο του ΑΚΕΛ⁸⁵³, ενώ μαζί με τον «Ανεξάρτητο»⁸⁵⁴ προήγαγαν τις εργατικές κινητοποιήσεις για την οκτάωρη εργασία, τις απεργίες του 1948, τις αρχιεπισκοπικές εκλογές (1947-1948) και τις εκλογικές επιτυχίες της Αριστεράς το 1943 και το 1946 όσον αφορά στην ανάδειξη δημάρχων⁸⁵⁵. Στο αντίπαλο στρατόπεδο βρίσκονταν οι εφημερίδες της Δεξιάς, «Ελευθερία», «Εσπερινή» και «Έθνος», που προωθούσαν έναν εθνικιστικό λόγο, αναφερόμενες στον κομμουνιστικό κίνδυνο και στους απάτριδες, άθεους και προδότες του εθνικού ιδεώδους της ένωσης.

Αυτή την περίοδο από την πλευρά της Αριστεράς είχαν μεγαλύτερη απήχηση οι εφημερίδες «Νέος Δημοκράτης»⁸⁵⁶ και «Ανεξάρτητος» και οι εφημερίδες «Ελευθερία» και «Έθνος» από την πλευρά της Δεξιάς. Τον Δεκέμβριο του 1955 το ΑΚΕΛ τέθηκε εκτός νόμου και μαζί με αυτό απαγορεύτηκε η έκδοση των εφημερίδων της Αριστεράς, ωστόσο δύο μήνες αργότερα εκδόθηκε η εφημερίδα «Χαραυγή» η οποία αποτέλεσε το νέο εκφραστικό όργανο του ΑΚΕΛ, αν και αρχικά δεν δήλωνε την κομματική της τοποθέτηση, ώστε να παρακάμψει την πιθανότητα απαγόρευσης⁸⁵⁷.

Κατά την περίοδο του ένοπλου αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-1959), ο ελληνοκυπριακός τύπος θα υποστεί εκ νέου βαριά πλήγματα, αφού θα βρεθεί μεταξύ των καταπιεστικών μέτρων που έλαβαν οι αποικιοκράτες, καθώς και μίας έντονα φανατισμένης ατμόσφαιρας μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς, με την πρώτη να έχει αντιταχθεί στον αγώνα της ΕΟΚΑ και τη δεύτερη να κατηγορεί την Αριστερά για προδοτική στάση⁸⁵⁸. Αν και ο ελληνοκυπριακός τύπος γίνεται φορέας διαφορετικών

⁸⁵²Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, 5: 222.

⁸⁵³Ήταν το διάδοχο κόμμα του ΚΚΚ, το οποίο είχε ιδρυθεί το 1926. Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 20.

⁸⁵⁴Κυκλοφόρησε το 1939 υπό τον εκδότη Λύσανδρο Τσιμίλλη, τασσόμενη στο χώρο της Αριστεράς. *Ibid.*, 22.

⁸⁵⁵*Ibid.*, 23.

⁸⁵⁶Αντικατέστησε τον Δημοκράτη όταν ανεστάλη η έκδοση του από τις αποικιοκρατικές αρχές, λόγω ενός όπως χαρακτηρίστηκε στασιαστικού δημοσιεύματος. *Ibid.*, 23.

⁸⁵⁷*Ibid.*, 24-25.

⁸⁵⁸*Ibid.*, 24.

συμφερόντων, το ενωτικό αίτημα στηρίζεται συνολικά, με την τεχνολογική ανάπτυξη να συμβάλλει ακόμη περισσότερο στην τυπογραφική εξέλιξη⁸⁵⁹.

Η εξορία του Μακαρίου στις Σεϋχέλλες το 1956 λόγω του ναυαγίου των συνομιλιών του με τον Harding, οδήγησε σε νέο κύμα καταπιεστικών μέτρων μεταξύ των οποίων και στην άσκηση λογοκρισίας στον τύπο. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας, όσες εφημερίδες κατά την περίοδο των συνομιλιών υποστήριζαν τον Μακάριο, ανέστειλαν τη λειτουργία τους για διάστημα μίας εβδομάδας τον Μάρτιο του 1956, ώστε να εκφράσουν τη διαμαρτυρία τους. Κατά την περίοδο συζήτησης του σχεδίου Macmillan, ο τύπος διαδραμάτισε επίσης σημαντικό ρόλο, με τον «Φιλελεύθερο» να αναδεικνύεται σε φιλομακαριακή εφημερίδα, στηρίζοντας απόλυτα τους μακαριακούς χειρισμούς και συμβάλλοντας σημαντικά στην αποδοχή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου⁸⁶⁰.

Σε όλη τη διάρκεια της αποικιοκρατίας τα κύρια χαρακτηριστικά της λειτουργίας του ελληνοκυπριακού τύπου ήταν η λογοκρισία και ο περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης, η άσκηση ασφυκτικού ελέγχου από τους αποικιοκράτες σε όλο το εύρος της εκδοτικής διαδικασίας, η περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης σε πηγές πληροφόρησης, καθώς και η εθνικιστική φόρτιση του περιεχομένου των άρθρων. Η επιτυχία των εφημερίδων της εποχής δεν εξαρτιόταν από το περιεχόμενο των ειδήσεων τους, από το επίπεδο της ενημέρωσης που προσέφεραν, από τη ζήτηση και την κυκλοφορία τους, αλλά από τον βαθμό που οι απόψεις τους είχαν αντίκτυπο στην κοινή γνώμη και την ανταπόκριση τους στις επικρατούσες θέσεις για την εθνική αποκατάσταση⁸⁶¹.

Με την έλευση της ανεξαρτησίας το 1960 και την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας⁸⁶², προοδευτικά αυξάνεται ο αριθμός των εφημερίδων που κυκλοφορούν όπως και βελτιώνεται η μορφή τους, λόγω της εισαγωγής νέων τεχνικών μέσων⁸⁶³. Ωστόσο παρά την κοινωνική ανάπτυξη, εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείματα σε κοινωνικοδομικό επίπεδο και σε επίπεδο θεσμικό, που οφείλονται στην ασυνέχεια της κοινωνικής ανάπτυξης, αλλά και στο γεγονός ότι το δημοκρατικό κράτος, ήταν προϊόν

⁸⁵⁹Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 36-39.

⁸⁶⁰*Ibid.*, 27.

⁸⁶¹*Ibid.*, 81.

⁸⁶²Σοφοκλέους, *Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, 27.

⁸⁶³*Ibid.*, 29; Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 143-165.

όχι της ίδιας της κυπριακής κοινωνίας, αλλά των συμφωνιών. Η παραπάνω κατάσταση είχε επιπτώσεις και στα ΜΜΕ της εποχής, ειδικότερα στον τύπο. Η μη αυτόβουλη διαμόρφωση των δημοκρατικών θεσμών στη μετααποικιακή Κύπρο, είχε σαν αποτέλεσμα τη λειτουργία τους σύμφωνα με πολλά αποικιακά κατάλοιπα που ήταν εμφανή στον χώρο των ΜΜΕ⁸⁶⁴.

Ο τύπος της εποχής όπως και όλα τα ΜΜΕ ήταν κληρονόμοι του αποικιακού θεσμικού πλαισίου που περιόριζε τη δημοκρατική αρχή, την ελευθερία του τύπου και την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Το σύνταγμα του 1960 αν και προνοούσε για την ελευθερία της έκφρασης, ωστόσο περιλάμβανε και μία σειρά περιοριστικών μέτρων που λειτούργησαν ανασταλτικά για την ορθή ανάπτυξη του τύπου⁸⁶⁵.

Από το 1960 συνέχισαν να εκδίδονται οι εφημερίδες «Εθνική», «Εθνος», «Ελευθερία», «Φως», «Χαραυγή», «Φιλελεύθερος» και η αγγλόφωνη «Cyprus Mail». Μετά το 1960 εμφανίστηκαν η «Μάχη» και το «Θάρρος» του Νίκου Σαμψών, ο «Συναγερμός» του Φάνου Κωνσταντινίδη, κ.α. . Υπολογίζεται ότι από το 1878 έως το 2007 εκδόθηκαν συνολικά 350 ελληνοκυπριακές εφημερίδες και περιοδικά, αριθμός ιδιαίτερα μεγάλος σε σύγκριση με τον κυπριακό πληθυσμό⁸⁶⁶.

Ο ελληνοκυπριακός τύπος εξακολούθησε την περίοδο 1960-1974 να είναι ιδιαίτερα φορτισμένος με εθνικιστικό περιεχόμενο⁸⁶⁷. Οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου λειτούργησαν διχαστικά για τις εφημερίδες της εποχής, όπως συνέβη άλλωστε και με τον κυπριακό λαό⁸⁶⁸. Με το ξέσπασμα των επεισοδίων το 1963, οι κυπριακές εφημερίδες θα γνωρίσουν ιδιαίτερη ανάπτυξη κυρίως σε επίπεδο μαχητικής αρθρογραφίας, δηλώνοντας πλέον ότι ο ρόλος τους είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την κυπριακή κοινωνία⁸⁶⁹. Η «Πατρίς», ο «Αγών», η «Νίκη» του Νίκου Σαμψών

⁸⁶⁴Ibid., 81-82.

⁸⁶⁵Το άρθρο 19 ανέφερε ότι: «Εκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου και της καθ' οιονδήποτε τρόπον εκφράσεως», ωστόσο το δικαίωμα αυτό «δύναται να υποβληθή εις διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή ποινάς προδιαγεγραμμένους υπό του νόμου και αναγκαίους μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή προς προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων άλλων ή προς παρεμπόδισιν της αποκαλύψεως πληροφοριών ληφθεισών εμπιστευτικώς ή προς διατήρησιν του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας». Ibid., 82.

⁸⁶⁶Σοφοκλέους, *Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, 29.

⁸⁶⁷Ibid., 82.

⁸⁶⁸Ibid., 85.

⁸⁶⁹Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 41.

υποστήριζαν την ενωτική παράταξη⁸⁷⁰ και ξεκίνησαν να εκδίδονται το 1964⁸⁷¹. Με την έκδοση αυτών των εφημερίδων οξύνεται η αντιπαράθεση ανάμεσα στην ορθή γραμμή του κυπριακού ζητήματος⁸⁷² και ο τύπος διαχωρίζεται σε αντιμακαριακό και μακαριακό.

Το κλίμα τρομοκρατίας που επικρατούσε στην κοινωνία και η έντονα φορτισμένη πολιτική ατμόσφαιρα καθρεφτίζεται και στα έντυπα της εποχής. Οργανωμένες ομάδες δεν δίσταζαν να επιτεθούν στα τυπογραφεία των εφημερίδων (π.χ. Εθνική, Αλήθεια), προκαλώντας σημαντικές υλικές καταστροφές και απειλώντας το προσωπικό, επειδή εξέφραζαν διαφορετικές απόψεις. Σε πολλές περιπτώσεις, οργανώνονταν επιθέσεις εναντίον των διανομέων των πρακτορείων, προκειμένου να πληγούν άμεσα οι αντιπολιτευόμενες εφημερίδες⁸⁷³.

Με την επικράτηση του δικτατορικού καθεστώτος στην Ελλάδα και την εμφάνιση της ΕΟΚΑ Β' ενισχύθηκε στην Κύπρο ο αντιμακαριακός - φιλογριβικός τύπος⁸⁷⁴, υποδαυλίζοντας το μένος και την έχθρα ενάντια στον Μακάριο και την Αριστερά, όπως επίσης και το συγκρουσιακό κλίμα με τον «Φιλελεύθερο» και τη «Χαραυγή», εφημερίδες που υποστήριζαν τη μακαριακή πολιτική, με συνέπεια την καλλιέργεια ενός έντονα εμφυλιοπολεμικού κλίματος έως τη διενέργεια του πραξικοπήματος το 1974⁸⁷⁵.

Η «Αλήθεια», η «Μάχη», η «Σημερινή», ο «Φιλελεύθερος», η «Χαραυγή», ο «Πολίτης», η «Χpress Οικονομική» και η αγγλόφωνη «Cyprus Mail», είναι οι οκτώ ημερήσιες εφημερίδες της Κύπρου που εκδίδονται έως σήμερα. Παράλληλα υπάρχει ένας αξιόλογος αριθμός εβδομαδιαίων ή δεκαπενθήμερων εφημερίδων⁸⁷⁶.

⁸⁷⁰ Όσες εφημερίδες δεν είχαν ενωτικό προσανατολισμό σπάνια επιβίωναν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984* (Λευκωσία: Έκδοση Δήμου Λευκωσίας, 1993), 189.

⁸⁷¹ Χρυσάνθου, Μ.Μ.Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 85.

⁸⁷² Ibid., 85-86.

⁸⁷³ Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 40-41; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ Η Σκοτεινή Όψη*, 312-313.

⁸⁷⁴ Χρυσάνθου, Μ.Μ.Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 86.

⁸⁷⁵ Ibid., 88-89.

⁸⁷⁶ Θάρρος, Μάθε, Ποντίκι, Αντίλογος, Λόξα, Cyprus Weekly (αγγλόφωνη) Εργατική Φωνή, Εργατικό Βήμα, Χρυσές Ευκαιρίες, Δημόσιος Υπάλληλος. Σοφοκλέους, *Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, 29.

Ολοκληρώνοντας τη σύντομη αναφορά στην ιστορία του ελληνοκυπριακού τύπου, ο Yavuz⁸⁷⁷ υποστηρίζει ότι οι ελληνοκυπριακές εφημερίδες συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάπτυξη των διακοινοτικών συγκρούσεων την εξεταζόμενη περίοδο (1960-1974). Λόγω της μαζικής εκπαίδευσης των κατοίκων, περιορίστηκε το ποσοστό των αναλφάβητων και δημιουργήθηκε ένα σημαντικό τμήμα αναγνωστών, στους οποίους βρήκαν πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης τα ενωτικά συναισθήματα που εξέφραζε ο ελληνοκυπριακός τύπος της εποχής.

⁸⁷⁷Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 57-79.

Κεφάλαιο 4^ο Από την Ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας έως και τα Επεισόδια του 1963

4.1 Χορεύοντας Αντικριστά⁸⁷⁸ - Η Αφετηρία του Εθνικού Διχασμού

Μετά το πέρας της υπογραφής των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου⁸⁷⁹, οι σχέσεις μεταξύ των δύο πρωταγωνιστών του κυπριακού ζητήματος, Μακαρίου και Γρίβα⁸⁸⁰, διέρχονται μία περίοδο έντονης ψυχρότητας⁸⁸¹. Αντίστοιχα η ενέργεια του Μακαρίου να αντικατασταθεί το Εθναρχικό Συμβούλιο από νεοσύστατο Συμβουλευτικό Σώμα, που θα ήταν φιλικά διακείμενο προς τον ίδιο, είχε ως αποτέλεσμα την έντονη δυσαρέσκεια και αντίδραση των Κυπρίων δημάρχων, οι οποίοι δεν ήθελαν σε καμία περίπτωση να διενεργηθούν εκλογές πριν τεθεί σε ισχύ το κυπριακό σύνταγμα⁸⁸².

Την ίδια περίοδο ιδρύεται η Δημοκρατική Ένωση⁸⁸³ την οποία αποτελούσαν τα μέλη της ομάδας του Μητροπολίτη Κυρηναίας και του Πολύκαρπου Ιωαννίδη⁸⁸⁴. Οι προαναφερόμενοι και όσοι τους υποστήριζαν, θεωρούσαν ότι οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου ήταν προδοσία⁸⁸⁵. Την ίδια θέση είχε υιοθετήσει επίσης, ο Θ. Δέβρης⁸⁸⁶ και η ομάδα του, δικαιολογώντας τη στάση τους με το επιχείρημα, ότι οι συμφωνίες

⁸⁷⁸Αρίφ Χασάν Ταχσίν, «Η» Άνοδος του Ντενκτάς στην Κορυφή (Λευκωσία: Διαφάνεια, 2001), 27.

⁸⁷⁹Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση*, 415-432.

⁸⁸⁰Ο Γρίβας αρχικά φάνηκε να αποδέχεται τις συμφωνίες, ωστόσο στην πορεία άλλαξε στάση. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, επίμ., *Κωνσταντίνος Καραμανλής. Αρχείο, Γεγονότα και Κείμενα* (Αθήνα: Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής, 2005), 4: 122-124, 132-136.

⁸⁸¹Ο Μακάριος σε μία προσπάθεια να μεταστρέψει την αρνητική στάση του Γρίβα, τον συνάντησε στη Ρόδο στις 7 Οκτωβρίου 1959, δίνοντας του υποσχέσεις ότι θα αξιοποιούσε τα μέλη της ΕΟΚΑ, ενώ η αποδοχή της πρόσκλησης ερμηνεύθηκε από τον Μακάριο ως δείγμα υποστήριξης από τον Γρίβα. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 161.

⁸⁸²Την 29^η Οκτωβρίου 1959 με έγγραφο που απέστειλαν προς τον Μακάριο οι δήμαρχοι της Κύπρου απαιτούσαν τα εξής:

- Το Συμβουλευτικό Σώμα το οποίο θα εκλεγόταν να είναι αντιπροσωπευτικό και να λειτουργεί εντός των δημοκρατικών πλαισίων.
- Να υπάρξει αφοπλισμός των παράνομα οπλοφορούντων και ποινική δίωξη όλων όσων ασκούσαν τρομοκρατία και πολιτικό εκβιασμό.
- Ζήτησαν έως την έγκριση του συνταγματικού κειμένου να μην διενεργηθούν εκλογές τόσο για τον Πρόεδρο, όσο και για τον Αντιπρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ibid., 159; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 365.

⁸⁸³Σύμφωνα με τον Λιναρδάτο, η Δημοκρατική Ένωση αποτελούσε μία περιέργη συμμαχία Αριστεράς και Δεξιάς. Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 338; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 365-366.

⁸⁸⁴Ήταν γραμματέας της Μητρόπολης Κυρήνειας και εξορίστηκε μαζί με τον Μακάριο στις Σεϋχέλλες. Πέτρος Παπαπολυβίου, Προς τις Σεϋχέλλες, 2016, <https://papapolyviou.com/2016/03/14/pros-tis-seyhelles/>.

⁸⁸⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 95.

⁸⁸⁶Πρώην δήμαρχος στη Λευκωσία. Ibid., 1: 95-96.

είχαν παραχωρήσει στους Τουρκοκυπρίους πληθώρα προνομίων και δικαιωμάτων⁸⁸⁷. Αντίθετοι με την υπογραφή των συμφωνιών ήταν επίσης οι τομεάρχες της ΕΟΚΑ⁸⁸⁸, επιχειρηματολογώντας ότι ενώ οι ίδιοι είχαν αγωνιστεί για την ένωση, ο Μακάριος τους πρόδωσε με τη συναινετική στάση του, όπως επίσης και το ΑΚΕΛ, που ενώ εξέφραζε την αντίθεση του για τις βρετανικές βάσεις, υποστήριξε ότι το επικείμενο κυπριακό σύνταγμα έπρεπε να ακολουθήσει το δυτικό πρότυπο⁸⁸⁹.

Γρήγορα όλοι οι πολέμιοι του Μακαρίου, αντιλήφθηκαν ότι για να αποτελέσουν υπολογίσιμο αντίπαλο του στην εκλογική αρένα, έπρεπε να ενώσουν τις δυνάμεις τους προτείνοντας έναν κοινό υποψήφιο⁸⁹⁰. Το πρόσωπο που συγκέντρωσε την καθολική ψήφο εμπιστοσύνης από μέρους τους, θεωρώντας ότι μόνο αυτός θα μπορούσε να σταθεί ισάξια απέναντι στον Μακάριο, ήταν ο Ιωάννης Κληρίδης⁸⁹¹.

Ο Γλαύκος Κληρίδης, γιός του προαναφερόμενου ήταν διορισμένος ήδη από τον Μακάριο ως υπουργός δικαιοσύνης στην προσωρινή κυβέρνηση, καθώς επίσης και ηγούταν της κυπριακής αντιπροσωπείας για τη συνταγματική επιτροπή, έργο της οποίας ήταν η επεξεργασία του συντάγματος⁸⁹² όπως όριζαν τα συμφωνηθέντα της Ζυρίχης. Ο Γλαύκος σε μία μεσολαβητική προσπάθεια επεδίωξε να φέρει κοντά τους δύο πολιτικούς αντιπάλους, τον πατέρα του και τον Μακάριο, ώστε ο πρώτος να υπαναχωρήσει και ο Μακάριος να εκλεγεί χωρίς κανέναν αντίπαλο⁸⁹³. Κατά την προεκλογική εκστρατεία, οι Κύπριοι ψηφοφόροι κλήθηκαν να επιλέξουν ανάμεσα στον Μακάριο «τον εκπρόσωπο του Θεού στην Κύπρο» και του Κληρίδη ο οποίος

⁸⁸⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 161.

⁸⁸⁸Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 96.

⁸⁸⁹Το ΑΚΕΛ αυτή την περίοδο σε καμία περίπτωση δεν επιθυμούσε ο Μακάριος να εκλεγεί Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, γιατί κατά την εκλογή του στο αρχιεπισκοπικό αξίωμα, είχε εναντιωθεί στον κομμουνισμό, διενεργώντας εκστρατεία εναντίον του ΑΚΕΛ. Παράλληλα το ΑΚΕΛ δεν επιθυμούσε την εκλογή του Μακαρίου, μιας και πίστευε ότι δεν θα αργούσε να προσδέσει την Κύπρο στο νατοϊκό άρμα. Η στάση του κόμματος απέναντι στις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου δεν ήταν ωστόσο ολοκληρωτικά αρνητική, αφού αναγνώριζε ότι έθεσαν τέρμα στη βρετανική αποικιοκρατία, ενώ η ανεξαρτησία θα μπορούσε να επιτευχθεί εάν από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα περιορίζονταν οι ιμπεριαλιστικές στρατιωτικές βάσεις, τα δικαιώματα της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 94-95; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 162.

⁸⁹⁰Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 96-97.

⁸⁹¹*Ibid.*, 97.

⁸⁹²Τη διαδικασία εκπόνησης του συνταγματικού κειμένου είχε αναλάβει συνταγματική επιτροπή την οποία εκτός από τον Γ. Κληρίδη αποτελούσαν ο Θ. Τσάτσος, ο Ν. Εrim, ο Ρ. Denktash και ο Μ. Brfidel. Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 131; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 337; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 189-190; Κρανιδιώτης, *Δύσκολα Χρόνια 1950-1960*, 137.

⁸⁹³Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 90-96; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 161.

ήταν εκπρόσωπος «μίας συμμαχίας που αντιμαχόταν τη θρησκεία και την πατρίδα», όπως προβαλλόταν στην κοινή γνώμη⁸⁹⁴.

Πριν ακόμη εγκαθιδρυθεί το νέο κυπριακό σύνταγμα, στις 13 Δεκεμβρίου 1959 διενεργήθηκαν οι πρώτες προεδρικές εκλογές στην Κύπρο, με τον Μακάριο να κερδίζει με ποσοστό 66,82% έναντι του Κληρίδη, ο οποίος ηττήθηκε με ποσοστό 33,18%⁸⁹⁵. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό που συγκέντρωσε ο Κληρίδης δεν έμοιαζε καθόλου ευκαταφρόνητο, εάν αναλογιστεί κανείς την επιρροή του Μακαρίου στην Κύπρο⁸⁹⁶. Από τους Τουρκοκυπρίους εκλέχθηκε αντιπρόεδρος ο Κουτσιούκ, χωρίς αντίπαλο⁸⁹⁷.

Μετά την ήττα που υπέστη η Δημοκρατική Ένωση, το ΑΚΕΛ αποσύρθηκε από αυτή, στρεφόμενο προς τον Μακάριο⁸⁹⁸. Η Δημοκρατική Ένωση αντιλαμβανόμενη ότι δεν έχει πιθανότητα να εκλέξει έστω και έναν βουλευτή, ανακοίνωσε ότι δεν σκόπευε να κατέβει στις βουλευτικές εκλογές, θεωρώντας ότι η αναμέτρηση της με το Πατριωτικό Μέτωπο⁸⁹⁹ θα αποτελούσε το προσωπικό της «Βατερλό».

Οι πρώτες βουλευτικές εκλογές έλαβαν χώρα την 31^η Ιουλίου 1960. Όπως είχε οριστεί από τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, η Βουλή των Αντιπροσώπων θα αποτελούταν από 50 μέλη. Εξ αυτών τα 35 θα προέρχονταν από τους Ελληνοκυπρίους, και 15 από τους Τουρκοκυπρίους. Όσον αφορά στο εκλογικό σύστημα αυτό δεν είχε ακόμη θεσπιστεί, αφού δεν είχε εγκριθεί το σύνταγμα, ωστόσο αποφασίστηκε η εφαρμογή του πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος, όπου ευνόησε το Πατριωτικό Μέτωπο, ενώ το υποστήριζε και ο ίδιος ο Μακάριος⁹⁰⁰. Το ΑΚΕΛ⁹⁰¹ που ήταν και το

⁸⁹⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 165.

⁸⁹⁵Λιναρδάτος, *Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία*, 338; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 103; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 76; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 367.

⁸⁹⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 165; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 341.

⁸⁹⁷*Ibid.*, 165; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 76.

⁸⁹⁸Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 115.

⁸⁹⁹Το Πατριωτικό Μέτωπο δημιουργήθηκε πριν τη διενέργεια των πρώτων εκλογών εκπροσωπώντας τη Δεξιά, η οποία βρισκόταν σε στενή συνεργασία με την Εκκλησία της Κύπρου. Ήταν ένας συντηρητικός πολιτικός σχηματισμός που δεν ευνοούσε τον κοινωνικό μετασχηματισμό, όντας προσανατολισμένος στον παραδοσιακό εθνικισμό. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 344; Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 459.

⁹⁰⁰Ο Κιτρομηλίδης επισημαίνει ότι στην ουσία το ΕΔΜΑ αναδιπλώθηκε σε Πατριωτικό Μέτωπο, στο οποίο δεν συμμετείχαν οι πιο φανατικοί της ΕΟΚΑ, οι οποίοι είχαν περιχαρακωθεί στην άκρα Δεξιά. Στόχος ήταν η διατήρηση του ελέγχου της πολιτικής ζωής της Κύπρου και κατά την περίοδο της ανεξαρτησίας. Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 456, 459-460; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 166; Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 344.

⁹⁰¹Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 456, 459.

μόνο οργανωμένο κόμμα έως εκείνη την περίοδο, μετά από διαπραγματεύσεις με τον Μακάριο κατέληξε να διεκδικήσει στις επικείμενες βουλευτικές εκλογές 5 έδρες, αφήνοντας τις υπόλοιπες στο Πατριωτικό Μέτωπο⁹⁰², όπως και έγινε. Το Πατριωτικό Μέτωπο κατέλαβε 30 έδρες, το ΑΚΕΛ 5⁹⁰³, ενώ το ποσοστό της αποχής άγγιζε το 35%⁹⁰⁴. Τις υπόλοιπες 15 έδρες κατέλαβε το Κόμμα του Εθνικού Μετώπου του Κουτσιούκ⁹⁰⁵.

Χρειάστηκε να περάσει σχεδόν ένας χρόνος έως ότου η Κύπρος να ανακηρυχθεί και επίσημα ως ανεξάρτητη Δημοκρατία στις 16 Αυγούστου 1960⁹⁰⁶. Ωστόσο ως ημέρα επίσημου εορτασμού ορίστηκε η 1^η Οκτωβρίου⁹⁰⁷, ενώ το σύνταγμα είχε υπογραφεί λίγους μήνες νωρίτερα τον Απρίλιο του 1960 και τέθηκε σε ισχύ τη νύχτα της 15^{ης} προς 16^{ης} Αυγούστου 1960⁹⁰⁸. Έναν μήνα αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1960, η Κυπριακή Δημοκρατία έγινε το 99^ο μέλος των Ηνωμένων Εθνών, ενώ το επόμενο έτος έγινε μέλος της Κοινοπολιτείας και του Συμβουλίου της Ευρώπης⁹⁰⁹.

⁹⁰²Πριν από τη διενέργεια των εκλογών, το ΑΚΕΛ είχε προτείνει στον Μακάριο τη διεκδίκηση 8 εδρών, ενώ ο Μακάριος είχε αντιπροτείνει 4 έδρες. Ο τελευταίος επιθυμούσε το ΑΚΕΛ να καταλάβει κάτω από 6 έδρες, γιατί σε αντίθετη περίπτωση, εφόσον κέρδιζε από 6 έδρες και πάνω θα κατοχυρωνόταν ως πολιτική δύναμη και θα μπορούσε να έχει κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο. Η εκπροσώπηση του με λιγότερες των 6 εδρών, θα είχε ως συνέπεια οι ακελικοί βουλευτές να παρευρίσκονταν στη Βουλή ως άτομα. Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι πολλά μέλη του Πατριωτικού Μετώπου είχαν εκφράσει την αντίθεση τους για τη συμμετοχή του ΑΚΕΛ στη Βουλή, υποστηρίζοντας ότι δεν συμμετείχε στον εθνικό αγώνα. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 167; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 115-116.

⁹⁰³Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 189; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 76.

⁹⁰⁴Το μεγάλο ποσοστό αποχής οφειλόταν στο γεγονός ότι το ΑΚΕΛ δεν εκπροσωπήθηκε στη Λάρνακα και στην Κερύνεια, ενώ πολλοί ψηφοφόροι δεν προσήλθαν στις κάλπες λόγω του ότι το αποτέλεσμα ήταν προδιαγεγραμμένο και οφθαλμοφανές. Σύμφωνα με τον Δρουσιώτη, οι εκλογές ήταν στην ουσία μία παρωδία, κατά τη διενέργεια των οποίων στραγγαλίστηκε η αντιπολίτευση, ενώ οι βουλευτικές έδρες διαμοιράστηκαν ανάμεσα σε όσους συμβάδιζαν με τη μακαριακή πολιτική. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 342.

⁹⁰⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 167.

⁹⁰⁶Η συμμετοχή στις εορταστικές τελετές ήταν περιορισμένη. Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα*, 1: 146; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 190; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 117-118; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 76.

⁹⁰⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 165; Λιναρδάτος, *Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία*, 338.

⁹⁰⁸Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 190; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 117-118; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 76; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 165; Λιναρδάτος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», 338.

⁹⁰⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 167; Κρίτωνας Τορναρίτης, *Η Γένεση της Κυπριακής Δημοκρατίας και οι Νομικές Επιπτώσεις της* (Λευκωσία: χ.ο. 1979), 6; Χριστοδούλου, *Πορεία μίας Εποχής*, 306.

Σε συνταγματικό επίπεδο υπήρχαν πολλά διαιρετικά⁹¹⁰ στοιχεία που υπέσκαπταν τον ανεξάρτητο χαρακτήρα του νέου κράτους, αποτελώντας τροφή για την ενίσχυση, παρά την άμβλυνση της κοινοτικής σύγκρουσης μεταξύ των δύο κοινοτήτων, την ευδοκίμηση και περαιτέρω ανάπτυξη της εθνικιστικής ιδεολογίας και την εξακολούθηση της επικράτησης των δύο διαφορετικών εθνοτικών ταυτοτήτων⁹¹¹.

Η δημιουργία χωριστών κοινοβουλευτικών τμημάτων για την Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, οι χωριστοί εκλογικοί κατάλογοι στις βουλευτικές εκλογές, το δικαίωμα της αρνησικυρίας⁹¹² που διέθετε η κάθε κοινότητα έναντι της εθνικής νομοθεσίας σε σημαντικούς τομείς, καθώς και η εξωτερική και δημοσιονομική πολιτική, αποτέλεσαν το θεσμικό διαιρετικό «λίπασμα» που αναζωογόνησε τον εθνικιστικό σπόρο στην ανεξάρτητη Κύπρο⁹¹³. Επιπλέον σημαντικά συνέβαλε το γεγονός ότι οι πολίτες δεν είχαν δικαιώματα έναντι του εθνικού κράτους, αλλά αυτά τα δικαιώματα μετατέθηκαν στην κοινότητα τους. Δεν καλλιεργήθηκε καμία κυπριακή εθνικιστική ιδεολογία, όπου θα λειτουργούσε συγκολλητικά για τις δύο κοινότητες μέσα από την καλλιέργεια της αίσθησης του πολίτη του νέου κράτους⁹¹⁴. Ο διαχωρισμός της πολιτικής εξουσίας ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους και στους Τουρκοκυπρίους, είχε σαν συνέπεια να μην αναπτυχθεί ούτε στο ελάχιστο, ένα αίσθημα κοινής ταυτότητας, αφού τα συμφέροντα και η επιβίωση της κάθε πολιτικής ηγεσίας - ελίτ, εξαρτιόνταν άμεσα από την επικράτηση της διχοστασίας⁹¹⁵.

Όσον αφορά στους Ελληνοκυπρίους η ανεξάρτητη Κύπρος κάθε άλλο παρά έγινε ευπρόσδεκτη και αποδεκτή στη συνείδηση τους, αφού πολλοί τη θεωρούσαν έναν ταπεινωτικό συμβιβασμό⁹¹⁶, που τους στερούσε το δικαίωμα της ένωσης. Έβλεπαν το ανεξάρτητο κράτος ως έναν εξαναγκασμό τον οποίο δέχθηκαν, ώστε να διαφυλαχθεί η επιβίωση του ελληνοκυπριακού ελληνισμού στην «αρχαία κοιτίδα του και η ενότητα του ιστορικού του χώρου»⁹¹⁷. Η παραπάνω θέση δεν εκπροσωπούσε μόνο όσους

⁹¹⁰Ανδρέας Στεργίου & Heinz Richter, επιμ., *Το Κυπριακό με το Βλέμμα των Ξένων*, μτφρ. Κώστας Σαρρόπουλος & Πέγκυ Δουκέλλη (Αθήνα: Ροές, 2006), 350-363.

⁹¹¹Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 87.

⁹¹²Morag, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», 617.

⁹¹³Dan Horowitz, «Dual Authority Politics», *Comparative Politics*, no. 14 (1982): 345.

⁹¹⁴Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 455.

⁹¹⁵Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 87.

⁹¹⁶Θεοδωρόπουλος, *Οι Τούρκοι και Εμείς*, 256; Μακάριος Δρουσιώτης, *Η Πρώτη Διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964* (Λευκωσία: Αλφάδι, 2005), 14; Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο*, 45; Norma Salem, «The Constitution of 1960 and its Failure», στο *Cyprus. A Regional Conflict and its Resolution*, επιμ. Norma Salem (Great Britain: Macmillan Press Ltd, 1992), 117-125; Lacher & Kaymak, «Transformation Identities: Beyond the Politics of Non - Settlement in North Cyprus», 151.

⁹¹⁷Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 454.

εξακολουθούσαν να υποστηρίζουν την ένωση, αλλά και εκείνους που έβλεπαν ότι η ένωση δεν ήταν μία πραγματοποιήσιμη λύση⁹¹⁸, όπως επίσης και τους Τουρκοκυπρίους. Τόσο οι τελευταίοι, όσο και οι Ελληνοκύπριοι, ήταν πρώτα Έλληνες ή Τούρκοι αντίστοιχα, όντας καταρχήν πιστοί πάνω από όλα στις κοινότητες και στις ηγεσίες τους⁹¹⁹. Η επιμονή της κάθε κοινότητας σε ξεχωριστούς εθνικούς προσανατολισμούς, δεν άφησε περιθώρια για τη δημιουργία μιας ενωμένης κυπριακής κοινωνίας, την ανάπτυξη μίας πολιτικοϊδεολογικής προσπάθειας συνύπαρξης των δύο κοινοτήτων και καλλιέργειας μίας συνείδησης που θα στηριζόταν στην αλληλεξάρτηση⁹²⁰, οδηγώντας τις δύο κοινότητες όπως επισημαίνει ο Kizilyürek, σε μία «φυλακή ταυτοτήτων»⁹²¹.

Η παραπάνω κατάσταση δεν επέτρεψε να δημιουργηθεί μία ιδεολογία υπέρ της ανεξαρτησίας και συνεπώς, δεν ξεπεράστηκε η συναισθηματική έλξη του ελληνοκυπριακού και τουρκοκυπριακού εθνικισμού. Αντιθέτως το κλίμα που καλλιεργήθηκε, συνέβαλε στην ανάπτυξη του ανταγωνισμού, αφού η κάθε κοινότητα επεδίωκε την «εθνοποίηση» της Κύπρου προς όφελος της, αναπτύχθηκε ο ανταγωνισμός ως προς το ποιος θα ελέγχει το κράτος και καλλιεργήθηκε το συγκρουσιακό κλίμα⁹²² ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

Πέρα όμως από αυτή την κοινωνική κατάσταση, αξίζει να αναφερθεί ότι η ελληνοκυπριακή ηγεσία και ο Μακάριος δεν μπόρεσαν να αποδεχθούν ότι δεν αποτελούσαν από μόνοι τους, τους δημιουργούς και τους ρυθμιστές⁹²³ των νόμων, τους οποίους καθοδηγούσαν οι πολιτικές και ιστορικές συγκυρίες. Ο Γρίβας όλη αυτή την περίοδο παρέμενε αμέτοχος. Δεν πήρε θέση και δεν εξέφρασε την άποψη του⁹²⁴,

⁹¹⁸Η πλειοψηφία των Κυπρίων θεωρούσε ότι η ένωση εμποδιζόταν τόσο από την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, όσο και από τα υπερπρονόμια που είχαν δοθεί στους Τουρκοκυπρίους. Lacher & Kaymak, «Transformation Identities: Beyond the Politics of Non - Settlement in North Cyprus», 151.

⁹¹⁹Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 381.

⁹²⁰Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 33, 38.

⁹²¹Kizilyürek, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», 226.

⁹²²Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 60.

⁹²³Η αντίληψη αυτή ανιχνεύεται σε πολλές από τις δηλώσεις του Μακαρίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί δήλωση η οποία εμπεριέχεται σε λόγο που εκφώνησε προς τον κυπριακό λαό την 20^η Φεβρουαρίου 1959: «Δια της υπογραφής εν Λονδίνω συμφωνίας ετέθησαν τα θεμέλια της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας της Δημοκρατίας της Κύπρου Εντός ολίγου ο κυπριακός λαός θα κλιθή να διαμορφώσει ελευθέρως το μέλλον του και το μέλλον των τέκνων του ...». Γρίβας, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959*, 387.

⁹²⁴Η στάση του Γρίβα δικαιολογείται την περίοδο αυτή από το γεγονός, ότι προετοιμαζόταν πυρετωδώς για τις εκλογές. Όταν διαπίστωσε ότι το εγχείρημα του θα πέσει στο κενό, εγκατέλειψε την πολιτική και μετέβη στην Ελβετία. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 343-347.

ούτε ως προς τα θέματα που εκκρεμούσαν στο πλαίσιο των συμφωνιών, ως προς τις εκλογές, ούτε αντέδρασε κατά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας⁹²⁵.

Από την αρχή της διακυβέρνησης του Μακαρίου διαγράφονται και οι πρώτες ρωγμές που έχει υποστεί το πολιτικό σύστημα, μιας και οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές επιδιώκουν να μεταστρέψουν την υπάρχουσα κατάσταση, κάνοντας τη ζυγαριά να γέρνει πάλι προς την πλευρά των ενωτικών διεκδικήσεων. Προοδευτικά το χάσμα μεταξύ των δύο κοινοτήτων βαθαίνει⁹²⁶, ενώ η πρώτη ταραχή σε διακοινοτικό επίπεδο συμβαίνει όταν ο Μακάριος αποφασίζει να απολύσει Τουρκοκύπριους αστυνομικούς, αφού όπως υποστήριζε αυτοί ξεπερνούσαν το 30%. Το πρόβλημα της φορολογίας που θα ανακύψει το οποίο προϋπέθετε διαφορετικές πλειοψηφίες από τους αντιπροσώπους της κάθε κοινότητας, κλιμάκωσε ακόμη περισσότερο τη μεταξύ τους ένταση. Στην πορεία το συγκρουσιακό κλίμα εντάθηκε με αφορμή τις διαφωνίες σε μία σειρά ζητημάτων όπως για παράδειγμα, στη στελέχωση του στρατού, στις θέσεις στο δημόσιο τομέα και στο θέμα των χωριστών δήμων⁹²⁷.

Διαφάνηκε επομένως από την αρχή, ότι δεν είχαν διαμορφωθεί οι κατάλληλες προϋποθέσεις σε πολιτικό και κοινωνικό⁹²⁸ επίπεδο, που θα επέτρεπαν την πρώτη κρίσιμη περίοδο της ανεξαρτησίας της Κύπρου, να υπάρξει ομαλή εφαρμογή των συμφωνιών, ώστε προοδευτικά να ευδοκιμήσει η μετάβαση από το στάδιο της συνύπαρξης, σε αυτό της συμβίωσης, των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Εκτός των προβλημάτων που είχε γεννήσει η ημιανεξάρτητη κρατική μορφή της Κύπρου, η πολιτεία φάνηκε ανεπαρκής ως προς την υλοποίηση των στοιχειωδών λειτουργιών, τόσο σε επίπεδο κεντρικής, όσο και τοπικής διοίκησης. Η κοινωνική πραγματικότητα λειτουργούσε ακυρωτικά στο πολιτικό σκεπτικό, που αποτέλεσε τη βάση για την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η απόκλιση της ένωσης και της διχοτόμησης στις

⁹²⁵ Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ: Η Σκοτεινή Όψη*, 343.

⁹²⁶ Yavuz, «The Evolution of Ethno - Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», 60.

⁹²⁷ Ο' Malley & Craig, *Η Συνομοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 172-174; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 57-58; Νίκος Κρανιδιώτης «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», στο *Κύπρος. Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επιμ. Γιώργος Τενεκίδης & Γιάννος Κρανιδιώτης (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1981), 331; Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 400; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 383.

⁹²⁸ Οι δύο κοινότητες συμβίωναν, αλλά δεν υπήρχε συγχρωτισμός. Θεοδωρόπουλος, *Οι Τούρκοι και Εμείς*, 255.

δύο κοινότητες, επεδίωκε να τις βοηθήσει προοδευτικά να λειτουργήσουν ως εν δυνάμει συμβατοί πόλοι ενός ενιαίου και βιώσιμου κράτους⁹²⁹.

Από το 1961 ο Μακάριος όντας πλέον και επίσημα ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας συμμετείχε σε πληθώρα διεθνών διασκέψεων, με απώτερο στόχο τη σύνδεση με το Κίνημα των Αδεσμεύτων⁹³⁰. Ήρθε σε επαφή με τον Νάσερ της Αιγύπτου και το 1961 συμμετείχε στη Διάσκεψη των Αδεσμεύτων στο Βελιγράδι. Το αμέσως επόμενο έτος επισκέφθηκε τις ΗΠΑ και την Τουρκία⁹³¹.

Η επιφανειακή τουλάχιστον φυσιολογική λειτουργία του κυπριακού κράτους δεν διήρκεσε πολύ⁹³². Την 1^η Απριλίου του 1961 κατά την επέτειο της ΕΟΚΑ, η Ένωση Ελληνοκυπρίων Αγωνιστών δήλωσε ευθαρσώς: «Θα συνεχίσουμε τον αγώνα μας έως ότου η νικηφόρα σημαία μας κυματίζει πάνω από την ελληνική Κύπρο. Θα πολεμήσουμε ως το τέλος για να ενωθούμε με την πατρίδα μας Ελλάδα κι αν χρειασθεί, θα πεθάνουμε για την ένωση»⁹³³. Την ίδια μέρα ο Μακάριος ολοκληρώνοντας το διάγγελμα του προς τον κυπριακό λαό ανέφερε «Salus Populi suprema lex esto» - «Σωτηρία της πατρίδας είναι ο υπέρτατος νόμος»⁹³⁴.

Τον Αύγουστο του ιδίου έτους κατά τη διάρκεια της πρώτης επετείου της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 16 Αυγούστου 1961, δολοφονείται ο Νεοκλής

⁹²⁹Κωνσταντίνια Μπότσιου, «Το Κυπριακό και η Ελληνική Πολιτική Κρίση 1961-1967», στο *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα 1945-1974: Αναζητώντας Θέση στον Κόσμο*, επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου, Άγγελος Συρίγος & Ευάνθης Χατζηβασιλείου (Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Τάσος Παπαδόπουλος-Πατάκης, 2013), 247-248.

⁹³⁰Ο Μακάριος πίστευε ότι η αδέσμευτη πολιτική θα μπορούσε να του εξασφαλίσει την ανατροπή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Παράλληλα θεωρούσε ότι η προσχώρηση της Κύπρου στο ΝΑΤΟ δεν θα βοηθούσε τον προαναφερόμενο σκοπό του, αφού το ΝΑΤΟ θα υποστήριζε την Τουρκία, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, παρά την Ελλάδα. Κατά συνέπεια κάθε προσπάθεια να ανατρέψει τα όσα είχαν συμφωνηθεί μέσω των συμφωνιών θα ήταν άκαρπη. Παράλληλα οποιοδήποτε αίτημα του προς το ΝΑΤΟ θα είχε σαν αποτέλεσμα, τη μη υποστήριξη από τις αδέσμευτες χώρες, κάτι που θα οδηγούσε στη μη εξασφάλιση ευνοϊκών αποφάσεων στις γενικές συνελεύσεις των Ηνωμένων Εθνών. Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, 1: 134.

⁹³¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 168.

⁹³²Necati Ertekün, *The Cyprus Dispute and the Birth of the Turkish Republic Northern Cyprus* (Λευκωσία: Κ. Rustem 1984), 8; Αβέρωφ - Τσιτσάς, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 2: 265; Κρανιδιώτης, *Δύσκολα Χρόνια 1950-1960*, 432, 456, 463; Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα*, 1: 155; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 193.

⁹³³Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, 1: 274.

⁹³⁴Υποστηρίζεται από τον Τριμικλινιώτη ότι το συγκεκριμένο απόφθεγμα ήταν και η αρχή για την επίκληση του «Δόγματος της Ανάγκης», η χρήση του οποίου ήταν συχνή από το 1963, με τα 13 σημεία του Μακαρίου και μετά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από την Κυπριακή Δημοκρατία. Το «Δόγμα της Ανάγκης», είναι ένας μηχανισμός βάσει του οποίου «σε εξαιρετικές περιπτώσεις» επιτρέπεται σύμφωνα με τους δικαστές απόκλιση από το σύνταγμα, ώστε να μπορέσει να εξασφαλιστεί η ύπαρξη και η λειτουργία του κράτους. Νίκος Τριμικλινιώτης, «Η Παρακμή του Κυπριακού Καθεστώτος Εξάιρεσης. Από την Οργανωτική Κρίση στην Υπέρβαση του “Δόγματος Ανάγκης”», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επιμ. Χρυσόστομος Περικλεούς (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010), 209-210, 215-216.

Παναγιώτου και ο Ευριπίδης Νούρος⁹³⁵ οι οποίοι ήταν πρώην μέλη της ΕΟΚΑ. Την 25^η Μαρτίου 1962 σημειωθήκαν εκρήξεις βομβών που προκάλεσαν ζημιές σε δύο μουσουλμανικά τεμένη στη Λευκωσία, κάτι που ενόχλησε πολύ τόσο τους Τουρκοκυπρίους, όσο και την ίδια την Τουρκία. Παρά το γεγονός ότι τα δύο περιστατικά ήταν μεμονωμένες κινήσεις, ωστόσο φανέρωναν ξεκάθαρα ότι η θύελλα ήταν έτοιμη να ξεσπάσει⁹³⁶.

Τον Απρίλιο του 1962 πάλι κατά την επέτειο της ΕΟΚΑ στη Λευκωσία πραγματοποιήθηκαν αφισοκολλήσεις οι οποίες ανέφεραν: «Οι αλυσίδες της Ζυρίχης θα σπάσουν. Γιατί οι ήρωες δεν πέθαναν για τη Ζυρίχη Σηκώστε τη σημαία της ένωσης», «Εμπρός για νέους αγώνες»⁹³⁷. Λίγους μήνες αργότερα, τον Σεπτέμβριο του ιδίου έτους, ο Μακάριος δήλωνε από την Ελλάδα: «Είμαι Έλλην ηγέτης ελληνικής νήσου, της οποίας ο λαός, κατά την μεγάλην πλειονότητα του, αποβλέπει πάντοτε εις τα ιερά χρώματα της Ελλάδας. Ο κυπριακός ελληνισμός, ανεξαρτήτως πολιτειακής μορφής της Κύπρου, προσβλέπει προς την Ελλάδα ως Μητέρα Πατρίδα»⁹³⁸.

Από τα παραπάνω σχόλια, δεν φαίνεται η ανεξαρτησία να αποτελούσε την ολοκλήρωση των εθνικιστικών αιτημάτων των Ελληνοκυπρίων, αλλά τη ματαίωση⁹³⁹ τους, αφού η «αδήριτη ανάγκη»⁹⁴⁰, ήταν αυτή που στην ουσία είχε επιβάλλει την υπογραφή των συμφωνιών. Παράλληλα πρέπει να αναφερθεί ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δεν ήταν απόρροια του κοινού αγώνα μεταξύ των δύο κοινοτήτων, αλλά ακριβώς το αντίθετο, με συνέπεια να μην υπάρξει αποδοχή του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους στη συνείδηση των δύο κοινοτήτων. Η έλλειψη κοινής εθνικής ενότητας και συνείδησης λοιπόν, δεν επέτρεψε στην κάθε πλευρά να αντιληφθεί τα προβλήματα της άλλης⁹⁴¹, ενώ στο «μειονέκτημα» του ανεξάρτητου κράτους,

⁹³⁵ Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα*, 1: 158-159; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 193.

⁹³⁶ Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 193.

⁹³⁷ Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 274.

⁹³⁸ Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα*, 1: 180-181.

⁹³⁹ Κκαούλα, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών*, 82.

⁹⁴⁰ Σύμφωνα με τον Κουλουμπή η αντίληψη της ελληνοκυπριακής ηγεσίας, αλλά και της κυπριακής κοινωνίας γενικότερα, ότι λόγω συνθηκών «αναγκάζομαι να αποδεχθώ μία συμφωνία επί του παρόντος, την οποία ωστόσο με την πρώτη ευκαιρία θα επιδιώξω να την ανατρέψω», στοίχισε πολύ στην Κύπρο. Θεόδωρος Κουλουμπής, «Κύπρος 1954-1974. Λάθη και Διδάγματα», 441-442; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 72; Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 6.

⁹⁴¹ Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 8; O' Malley & Craig, *Η Συνομοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 172.

προστέθηκε και ο περιορισμός των δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων, γεγονός που τους έκανε περισσότερο δυσαρεστημένους με τη νέα κατάσταση.

Από ενάρξεως της ζωής της Κυπριακής Δημοκρατίας, όχι μόνο συντηρήθηκε ο υπάρχον εθνικιστικός λόγος, αλλά καλλιεργήθηκε ακόμη πιο έντονα, απαξιώνοντας την ύπαρξη του νέου δημοκρατικού κράτους. Και στις δύο κοινότητες, προωθήθηκε η εντύπωση, ότι η λύση που είχε δοθεί το 1960, δεν ήταν η οριστική. Στην περίπτωση των Ελληνοκυπρίων, η παραπάνω θέση φανερώθηκε πολλές φορές, ιδίως από την πλευρά των εθνικιστικών δυνάμεων, οι οποίες επαναλάμβαναν την φράση: «Ο αγώνας συνεχίζεται», με απώτερο στόχο την ικανοποίηση του πόθου της προαιώνιας ένωσης με τη Μητέρα Πατρίδα⁹⁴². Η αναφορά στην ένωση έλαβε έναν «αχρονικό» χαρακτήρα με αποτέλεσμα να προσδώσει στην ιδέα μεγαλύτερη δυναμικότητα, αποδεσμεύοντας την από την ιστορική και κοινωνική πραγματικότητα της εποχής⁹⁴³.

Ειδικότερα τα μέλη της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης, δεν έχαναν ευκαιρία να υποσκάψουν σε καθημερινή βάση την Κυπριακή Δημοκρατία, είτε μέσω δηλώσεων, είτε μέσα από πράξεις, υποστηρίζοντας ότι η ανεξαρτησία είναι κάτι προσωρινό⁹⁴⁴, ενώ η ένωση εξακολουθεί να είναι ο τελικός σκοπός. Το παραπάνω διαμορφωμένο πλαίσιο σε λεκτικό επίπεδο, ενδυναμώθηκε ταυτόχρονα από την ύπαρξη των διαφόρων ενωτικών συνδέσμων, των οργανώσεων, αλλά και της πληθώρας των μυστικών σχεδίων, μέσω των οποίων επιδιωκόταν η ανατροπή του «ψευδοκράτους»⁹⁴⁵.

Παράλληλα η προαναφερόμενη αντίληψη ενισχυόταν από το γεγονός ότι παρουσιαζόταν προς τους Ελληνοκυπρίους, η «ιδεατή» εικόνα της Μητέρας Πατρίδας, αφού αναφορές στην πραγματική κατάσταση του ελληνικού κράτους το οποίο αντιμετώπιζε προβλήματα, αδυναμίες και εξαρτήσεις, αποσιωπήθηκαν. Οι υποστηρικτές της ένωσης συνήθιζαν να εκθειάζουν και να μνημονεύουν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, τους ήρωες της επανάστασης του 1821, καθώς επίσης και το «ΟΧΙ» του Μεταξά, ενώ οποιαδήποτε αποτυχημένη ή μελανή σελίδα της ελληνικής ιστορίας την παράβλεπαν⁹⁴⁶.

Στη διαμόρφωση και καλλιέργεια της παραπάνω αντίληψης, συνέβαλε καθοριστικά και το γεγονός ότι η Κυπριακή Δημοκρατία παρά το ότι απέκτησε τα δικά

⁹⁴²Γιάννης Ιωάννου, «Η Κυπριακή Δημοκρατία, σε Αναζήτηση Κρατικής Ταυτότητας», στο Χρυσόστομος Περικλέους, *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010), 96-97.

⁹⁴³Λιλήκας, «Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, 1878-1975. Στόχοι και Συνθήκες Υλοποίησης τους», 131.

⁹⁴⁴Attalides, Cyprus. *Nationalism and International Politics*, 120.

⁹⁴⁵Ιωάννου, «Η Κυπριακή Δημοκρατία, σε Αναζήτηση Κρατικής Ταυτότητας», 96-98.

⁹⁴⁶*Ibid.*, 98.

της σύμβολα (σημαία⁹⁴⁷, κρατικές δομές σε διακοινοτικό επίπεδο, εθνικό ύμνο), δεν κατάφεραν αυτά να βοηθήσουν στη διαμόρφωση μίας «κοινής συλλογικής ταυτότητας». Προς αυτή δε την κατεύθυνση, λειτούργησε αποτρεπτικά και το γεγονός ότι δεν μεσολάβησε επαρκές χρονικό διάστημα από το αίτημα της ένωσης και τον τετράχρονο ανταποικιακό αγώνα της ΕΟΚΑ, έως την ανεξαρτησία, ενώ η συμμετοχή του λαού σε όλη αυτή τη διαδικασία ήταν ανύπαρκτη. Ταυτόχρονα, οι αντιλήψεις των πολιτικών εκπροσώπων δεν δημιούργησαν το κατάλληλο περιβάλλον, ώστε να αξιοποιηθεί από μέρους τους το ιστορικό γεγονός της ανεξαρτησίας, για να ανατραπεί η εθνικιστική διχοτομική νοοτροπία που επικρατούσε στην κυπριακή κοινωνία⁹⁴⁸.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι την περίοδο αμέσως μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, το νησί σε επίπεδο κοινωνικού σχηματισμού αποτελείται από πέντε ομάδες, οι οποίες ωστόσο δεν χαρακτηρίζονται από στεγανά και διαχωριστικές γραμμές, αλλά παρατηρείται ανάμεσα τους σημαντική κινητικότητα, με τις συμμαχίες να έχουν εφήμερο χαρακτήρα, μιας και η κάθε ομάδα επεδίωκε την επικράτηση της, έναντι των υπολοίπων.

Η πρώτη ομάδα ήταν η εμπορομεσιτική, η οποία αντιπροσώπευε τους αστούς του νησιού και υποστήριζε την ανεξαρτησία. Στη δεύτερη ομάδα συμπεριλαμβάνονταν οι παλιοί φιλελεύθεροι⁹⁴⁹ του νησιού, οι οποίοι ήταν επίσης αστοί, αλλά ωστόσο ήταν πολιτικά διχασμένοι μεταξύ της ανεξαρτησίας και της ένωσης, κάτι που χαρακτήριζε και τη νέα ομάδα των αστών⁹⁵⁰, η οποία υφίσταται κυρίως από την περίοδο της ανεξαρτησίας και έπειτα. Η τρίτη ομάδα απαρτιζόταν από τον ανώτερο κλήρο του νησιού με το στοιχείο του έντονου διχασμού να επικρατεί και σε αυτή, ενώ η τέταρτη ομάδα αποτελούταν από τη δημοσιούπαλληλική γραφειοκρατία, τα συμφέροντα της οποίας την έκαναν να στρέφεται προς την ανεξαρτησία. Η πέμπτη και τελευταία ομάδα απαρτιζόταν από τα μικροαστικά στρώματα, τους εργάτες και τους αγρότες της

⁹⁴⁷Οι Ελληνοκύπριοι εξακολούθησαν να χρησιμοποιούν την ελληνική σημαία και οι Τουρκοκύπριοι την τουρκική. Ακόμη και στα υπουργεία της Κυπριακής Δημοκρατίας υψωνόταν η ελληνική και όχι η σημαία της Ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας. Συγκεκριμένα ο Κληρίδης ανέφερε ότι η σημαία της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν γινόταν αποδεκτή από καμία κοινότητα, επειδή ήταν τόσο ουδέτερη, που δεν εξέφραζε τίποτα το εθνικό και κανείς δεν ήταν έτοιμος να πεθάνει για αυτή. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 18-19; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 175.

⁹⁴⁸Τάκης Κόνης, «Πραξικόπημα, Εισβολή και Κυπριακή Συλλογική Ταυτότητα», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επίμ. Χρυσόστομος Περικλέους (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010), 114.

⁹⁴⁹Περιλαμβάνονταν ελεύθεροι επαγγελματίες, διανοούμενοι, δημοσιογράφοι και εκπαιδευτικοί. Κωνσταντίνιδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 76-77.

⁹⁵⁰Περιλαμβάνονταν αγωνιστές της ΕΟΚΑ και πολλοί μικροαστοί που είχαν αποκτήσει μεγάλη περιουσία. Ibid., 76-77.

κυπριακής κοινωνίας, με τα μέλη της να αμφιταλαντεύονται μεταξύ της ένωσης και της ανεξαρτησίας⁹⁵¹.

Ο παραπάνω διχασμός ανάμεσα στην ανεξαρτησία και στην ένωση σε επίπεδο κοινωνίας, μπορεί να γίνει αντιληπτός εάν κανείς μελετήσει την άποψη του Α. Παπανδρέου όπως αυτή μεταφέρεται μέσα από τον Αθανασίου. Σύμφωνα με τον Παπανδρέου, παρά το γεγονός ότι η ένωση ασκούσε τρομακτική συναισθηματική έλξη στους Ελληνοκυπρίους, με τους τελευταίους να δηλώνουν ότι ήταν έτοιμοι να πεθάνουν προκειμένου αυτή να επιτευχθεί, ωστόσο τόσο οι δημόσιοι υπάλληλοι, όσο και οι έμποροι, δεν ήταν έτοιμοι να δεχθούν τις επιπτώσεις της σε πρακτικό επίπεδο. Για παράδειγμα το επίπεδο των μισθών και των συνθηκών εργασίας, ιδίως στην περίπτωση των Ελληνοκύπριων δημοσίων υπαλλήλων ήταν πολύ ανώτερο σε σχέση με αυτών της Ελλάδας. Επιπλέον οι Άγγλοι όχι μόνο ήταν καλοπληρωτές, αλλά και καλοί πελάτες, ενώ όπως συνεχίζει να αναφέρει ο Παπανδρέου, ο Μακάριος έχοντας γνώση όλων των παραπάνω, παρά το γεγονός ότι μιλούσε για την ένωση, ενεργούσε με σκοπό την ανεξαρτησία⁹⁵².

Παράλληλα σε πολιτικό επίπεδο, τόσο ο Μακάριος, όσο και ο Ντενκτάς επιδίδονταν σε έναν συνεχή αγώνα εξουσίας⁹⁵³, που φανέρωνε την προσκόλληση τους στον εθνικισμό⁹⁵⁴, αλλά ταυτοχρόνως έδινε τον παλμό, στην ανάπτυξη μιας συνεχούς ενωτικής ρητορικής και πρακτικής των Ελληνοκύπριων και των Τουρκοκύπριων βουλευτών, με τους τελευταίους να προτάσσουν σε κάθε ευκαιρία τα δικαιώματα που τους είχαν εξασφαλίσει οι συμφωνίες, όταν ένιωθαν ότι απειλούνται από τους πρώτους. Η στάση των δύο κοινοτήτων είχε σαν αποτέλεσμα, το κλίμα καχυποψίας μεταξύ τους να εντείνεται, ενώ άρχισε να διαμορφώνεται όλο και πιο έντονα η αντίληψη, ότι πρέπει να υπάρξει αποδέσμευση από τις συμφωνίες. Σταδιακά με τους Ελληνοκύπριους να προηγούνται και τους Τουρκοκύπριους να έπονται⁹⁵⁵, άρχισαν να

⁹⁵¹Ibid., 78-81.

⁹⁵²Ανδρέας Αθανασίου, *Πορεία Ολέθρου: Κύπρος 1958-1974* (Αθήνα: Αυτοέκδοση, 1984), 309.

⁹⁵³Όπως επιβεβαιώνει ο Ηρακλείδης, η έλλειψη αμοιβαίας εμπιστοσύνης ιδίως μεταξύ των πολιτικών εκπροσώπων των δύο κοινοτήτων, αποτελούσε ένα από τα θεμελιώδη εμπόδια για την συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών. Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 259.

⁹⁵⁴Stavros Panteli, *A New History of Cyprus* (Λονδίνο και Χάγη: East - West Publications, 1988), 345-346.

⁹⁵⁵Αντίστοιχα παραστρατιωτικές οργανώσεις δημιούργησαν την ίδια περίοδο και οι Τουρκοκύπριοι με πιο γνωστή την Τ.Μ.Τ., της οποίας τα μέλη ήταν Τουρκοκύπριοι αστυνομικοί και στρατιωτικοί. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 236.

διαμορφώνονται μυστικά σχέδια και να δημιουργούνται παραστρατιωτικές οργανώσεις⁹⁵⁶.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι μία σημαντική αιτία που πυροδότησε τη σύγκρουση ήταν το γεγονός ότι οι Ελληνοκύπριοι αντιμετώπιζαν ένα σημαντικό «ψυχολογικό κενό», μιας και είχαν ανατραφεί με την ιδέα της ένωσης, η οποία προωθήθηκε έντονα από την εκκλησία, την εκπαίδευση και στη συνέχεια από τον αγώνα της ΕΟΚΑ. Όλα αυτά συνέβαλαν καθοριστικά, ώστε η ανεξαρτησία να θεωρείται η ταφόπλακα της ένωσης⁹⁵⁷. Και στην περίπτωση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας υπήρχε μία μερίδα αδιάλλακτων, οι οποίοι υποστήριζαν ότι μέσω της υπογραφής της ανεξαρτησίας, θαβόταν μια για πάντα το όνειρο της διχοτόμησης⁹⁵⁸.

4.2 Η Πορεία προς την Πρώτη Σύγκρουση

Τα πρώτα δύομιση χρόνια ζωής της Κυπριακής Δημοκρατίας και η κοινή συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων, φαινόταν ότι σταδιακά αντί να αμβλύνει, βάθαινε το χάσμα και τις αντιθέσεις ανάμεσα τους. Σημαντικός παράγοντας για την όξυνση των σχέσεων των δύο πλευρών αποτέλεσε το κυπριακό σύνταγμα, όχι όσον αφορά στη θέσπιση του, όσο κυρίως στη διατήρηση του⁹⁵⁹. Σε περιπτώσεις όπως της Κύπρου, αυτό που απασχολούσε δεν είναι τόσο η θέσπιση, όσο η διάρκεια και η διατήρηση της συνταγματικής ισορροπίας. Αυτό που δεν αντιλήφθηκαν οι δημιουργοί του συντάγματος ήταν ότι το κείμενο έπρεπε να μπορεί να εφαρμοστεί και στην πράξη, να αποτυπώνεται στο περιεχόμενο του η συνεργασία μεταξύ των δύο κοινοτήτων και ο αμοιβαίος σεβασμός της διαφορετικής πολιτικής κληρονομιάς της κάθε κοινότητας. Αντιθέτως από την αρχή διαφάνηκε, ότι το σύνταγμα στηριζόταν πάνω σε λεπτές ισορροπίες, εύκολα παραβιάσιμες από την κάθε πλευρά⁹⁶⁰. Η ανεπάρκεια ουσιαστικού

⁹⁵⁶Ο Γιωρκάτζης και ο Παπαδόπουλος σε επίσκεψη που είχαν κάνει στον Αβέρωφ, τότε υπουργό εξωτερικών, του είχαν ζητήσει να τους αποστείλει οπλισμό στην Κύπρο, αίτημα που δεν ικανοποιήθηκε. Ibid., 236.

⁹⁵⁷Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 402.

⁹⁵⁸Η προαναφερόμενη θέση επιβεβαιώνεται μέσα από έγγραφο που εντοπίστηκε τον Δεκέμβριο του 1963 στο γραφείο του Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, όπου φαινόταν η ύπαρξη σχεδίων και από την πλευρά των Τουρκοκυπρίων. Συγκεκριμένα το τουρκικό σχέδιο είχε ημερομηνία 13 Σεπτεμβρίου 1963 και εμπεριείχε την υπογραφή του Ντενκτάς και του Κουτσιαούκ. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 180-181; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 212.

⁹⁵⁹Αναλυτικά για τα προβλήματα του κυπριακού συντάγματος βλ. Δημήτρης Μελισσάς, *Η Οργάνωση της Πολιτικής Εξουσίας στην Κυπριακή Πολιτεία* (Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας, 1996); Θεμιστοκλής Τσάτσος, *Παρατηρήσεις επί του Κυπριακού Συντάγματος* (Αθήνα: Σάκκουλας, 1965).

⁹⁶⁰Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 230.

κοινοβουλευτισμού και η παντελής έλλειψη δημοκρατικής - πλουραλιστικής κουλτούρας, οδήγησαν στη συγκρότηση ενός ανελεύθερου και αντιδημοκρατικού κυπριακού κράτους. Η κατάσταση αυτή πέρα των πολλών προβλημάτων που δημιούργησε, οδήγησε στον εγκλωβισμό των Ελληνοκυπρίων και των πολιτικών εκπροσώπων τους, στις υπάρχουσες ιδεολογικές αγκυλώσεις που με τη σειρά τους καλλιεργούσαν ένα κλίμα μισαλλοδοξίας και μαξιμαλισμού ως προς το εθνικό ζήτημα⁹⁶¹.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα νιώθοντας ότι υπερέχει λόγω της πλειοψηφούσας θέσης σε αριθμητικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο οικονομικής ευρωστίας, σε σχέση με την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, δεν έκρυψε την πρόθεση και την επιμονή της να μεταβάλει το συμφωνηθέν καθεστώς της Ζυρίχης - Λονδίνου. Η παραπάνω στάση της δικαιολογούταν από την αντίληψη ότι οι Ελληνοκύπριοι ήταν οι μόνοι που είχαν τη νομιμοποίηση να επιλύσουν τα συνταγματικά προβλήματα που είχαν ανακύψει, άποψη που τροφοδοτούταν από το γεγονός ότι σε συνειδησιακό επίπεδο δεν είχαν παραιτηθεί από την ιδέα της ένωσης⁹⁶². Οι Τουρκοκύπριοι δεν ήταν τίποτα περισσότερο, από απόγονοι εισβολέων που θα έπρεπε να αποδεχθούν το νόμο της πλειοψηφίας και τις αποφάσεις των Ελληνοκυπρίων για αναθεώρηση του συντάγματος, διαφορετικά θα έπρεπε να επιστρέψουν στην πατρίδα τους⁹⁶³.

Ειδικότερα όσον αφορά στην αναγκαιότητα αναθεώρησης του συντάγματος, πολλοί είναι οι επιστήμονες που υποστηρίζουν ότι με εξαίρεση τα ζητήματα⁹⁶⁴ τα οποία είχαν ανακύψει και αφορούσαν τις χωριστές πλειοψηφίες ως προς την ψήφιση των φορολογικών νομοθετημάτων, δεν συνέτρεχε καμία βιασύνη προς αυτή την κατεύθυνση. Αντιθέτως η ψυχολογική κατάσταση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας που εμφορούταν από την αντίληψη ότι οι Τουρκοκύπριοι ήταν αποδέκτες υπερβολικών προνομίων, ήταν αυτή που λειτουργούσε πειστικά προς την άμεση αναθεώρηση του συντάγματος. Τη θέση αυτή συμμεριζόταν και ο ίδιος ο Μακάριος που προσπάθησε εναγωνίως να διώξει από πάνω του τον «λεκέ» του προδότη της ένωσης⁹⁶⁵. Δίπλα στα παραπάνω το κλίμα καχυποψίας και ανειλικρίνειας που εξακολουθούσε να θεριεύει

⁹⁶¹Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 345.

⁹⁶²Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 22-23.

⁹⁶³Αντρέ Φονταίν, *Η Ιστορία της Ύφεσης 1962-1981: Ένα Μόνο Κρεβάτι για δύο Όνειρα*, μτφρ. Ηλίας Αθανασιάδης (Αθήνα: Εστία, 1984), 329.

⁹⁶⁴Για τα σημεία τριβής της πρώτης περιόδου μεταξύ των δύο κοινοτήτων, βλ. Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 145-148; Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 398-402.

⁹⁶⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 140.

μεταξύ των δύο κοινοτήτων, είχε σαν συνέπεια η κάθε μία κοινότητα να βλέπει την άλλη, ως τον απόλυτο εχθρό της.

Για την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα δύο ήταν οι πρόνοιες του συντάγματος, που έπρεπε πάση θυσία να προστατευτούν και να εφαρμόζονται. Η πρώτη αφορούσε την πλήρη συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στις δημόσιες υπηρεσίες μέσω της ποσοστιαίας εφαρμογής⁹⁶⁶ 70% (Ελληνοκύπριοι) - 30% (Τουρκοκύπριοι), ενώ η δεύτερη πρόνοια αφορούσε τη δημιουργία των χωριστών δήμων στην Αμμόχωστο, στη Λάρνακα, στη Λεμεσό, στη Λευκωσία και στην Πάφο, όπως αυτή οριζόταν από το άρθρο 173 του συντάγματος. Η κυβέρνηση Μακαρίου όμως δεν ήταν διατεθειμένη να προχωρήσει στην πραγματοποίηση καμίας από αυτές τις συνταγματικές δεσμεύσεις⁹⁶⁷. Αυτό είχε σαν συνέπεια ήδη από ενάρξεως του 1961, η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα να αντιδράσει και να θέσει βέτο στη φορολογία, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει η δυνατότητα είσπραξης φόρων εισοδήματος και δασμών⁹⁶⁸.

Έναν χρόνο αργότερα τον Ιανουάριο του 1962, ενεργώντας σε ένα έντονα αντιδημοκρατικό πλαίσιο και με τη δικαιολογία των σημαντικών διαφορών για το ζήτημα των χωριστών δήμων, η κυβέρνηση Μακαρίου προχώρησε στην κατάργηση των δημαρχιακών εκλογών, αντικαθιστώντας τους δημάρχους, αλλά και τα δημοτικά συμβούλια με δημοτικές επιτροπές τις οποίες διόριζε η ίδια⁹⁶⁹. Ωστόσο η μη υλοποίηση των δύο προαναφερόμενων προνοιών, κρίθηκε ως παράνομη από το συνταγματικό δικαστήριο της Κύπρου⁹⁷⁰.

Οι Ελληνοκύπριοι πάσχιζαν να «διορθώσουν»⁹⁷¹ το υπάρχον σύνταγμα σύμφωνα με την εκδοχή που θεωρούσαν ως δίκαιη. Τόσο η κοινωνική, όσο και η

⁹⁶⁶Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 87.

⁹⁶⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 171; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 71-72; Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 218-219; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 83-84.

⁹⁶⁸Σύμφωνα με το σύνταγμα το δικαίωμα βέτο μπορούσαν να ασκήσουν τόσο ο Πρόεδρος, όσο και ο Αντιπρόεδρος. Ωστόσο σε βουλευτικό επίπεδο, εάν 8 βουλευτές Τουρκοκύπριοι από τους 15 ασκούσαν βέτο, είχαν τη δυνατότητα να μπλοκάρουν οποιοδήποτε νομοσχέδιο. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 170-171; Δρουσιώτης, *Η Πρώτη Διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964* 25-65.

⁹⁶⁹Αναλυτικότερα στη Λευκωσία ο Α. Αραούζος ήταν ο αντικαταστάτης του Θ. Δέβρη, στη Λεμεσό ο Ν. Παττίχης αντικατέστησε τον Κ. Παρτασίδη, στη Λάρνακα ο Ζ. Πιερίδης, τον Γ. Χριστοδουλίδη, ενώ στην Αμμόχωστο δεν υπήρξε αντικατάσταση του Αν. Πούγιουρου γιατί ήταν φιλομακαριακός. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 171.

⁹⁷⁰*Ibid.*, 172.

⁹⁷¹Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μάριος Θρασυβούλου, επιδιωκόταν η υπονόμηση των θεσμών, χωρίς ωστόσο να καταργούνται. Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 344.

οικονομική υπεροχή τους, δεν μπορούσε να συμπλεύσει με την υπάρχουσα συνταγματική πραγματικότητα και τα «υπερπρονόμια» που είχαν παραχωρηθεί στους Τουρκοκυπρίους⁹⁷². Η παραπάνω αντίληψη ήταν και αυτή που τους έδωσε την ώθηση να λειτουργούν αυτόνομα, μη λαμβάνοντας υπόψη τους τις συνθήκες και τις συγκυρίες που τους επέβαλλαν να δρουν στο πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας⁹⁷³.

Η στάση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας είχε σαν αποτέλεσμα να ενταθεί η καχυποψία των Τουρκοκυπρίων έναντι των Ελληνοκυπρίων, η οποία μάλιστα ενισχύθηκε μέσα από τους πύρινους πατριωτικούς λόγους που συνήθιζαν να εκφωνούν οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές και ο Μακάριος⁹⁷⁴, με αφορμή είτε εθνικές επετείους, είτε μνημόσυνα μελών της ΕΟΚΑ. Στο πλαίσιο αυτών των ομιλιών, οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές διακήρυσσαν παντοιοτρόπως ότι απώτερος και πρωταρχικός σκοπός τους ήταν η ευόδωση των εθνικών τους στόχων για χάρη των οποίων είχαν θυσιάσει τόσο Ελληνοκύπριοι, φανερώνοντας την αποστροφή τους για το καθεστώς που είχαν επιβάλλει οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου⁹⁷⁵ και δυναμιτίζοντας τη δυσπιστία των Τουρκοκυπρίων⁹⁷⁶.

Η διαμορφωμένη πραγματικότητα έκανε την Τουρκία να απομακρυνθεί σταδιακά από την αρχική θέση όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα, η οποία μέχρι τότε βασιζόταν στην εφαρμογή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Μάλιστα εμπράκτως την πρόθεση της είχε επιβεβαιώσει μέσα από το γεγονός ότι αποθάρρυνε τις ακραίες τουρκοκυπριακές πολιτικές, όπως για παράδειγμα αυτή του Ντενκτάς⁹⁷⁷. Ωστόσο αναθεώρησε τη στάση της, όταν άρχισαν να διαφαίνονται οι προθέσεις του Μακαρίου για τροποποίηση του υπάρχοντος καθεστώτος⁹⁷⁸, κάτι που διαπιστώθηκε επίσημα κατά

⁹⁷² Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 30.

⁹⁷³ Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 222.

⁹⁷⁴ Σε ομιλία του ο Μακάριος κατά τον εορτασμό της 28^{ης} Οκτωβρίου 1962 δήλωνε με αφορμή τα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα του Μάρκου Δράκου: «Ο αγών δεν έληξε, το χρέος θα εξακολουθήσει να υφίσταται, μέχρις ότου ο ιερός σκοπός δια τον οποίον ο ήρωας εθυσίασε την ζωήν του εκπληρωθή, μέχρις ότου το όνειρον εθνικής αποκαταστάσεως γίνει πραγματικότης. Διότι αμετάθετοι μένουν οι σκοποί και αναλλοίωτον το τέρμα των αγώνων μας. Η ιστορία δεν πλαστογραφείται, αι δε συμβάσεις τας οποίας υπαγόρευσαν δεδομένοι συνθήκαι δεν δύναται να δεσμεύουν επ' άπειρον τας συνειδήσεις». Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν*, 1: 134, 141; Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 29-30.

⁹⁷⁵ Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 224; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 82.

⁹⁷⁶ Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 83.

⁹⁷⁷ Alexis Alexandris, *The Greek Minority of Istanbul and Greek - Turkish Relations, 1918-1974* (Athens: Centre for Asia Minor Studies, 1992), 310-312; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 197.

⁹⁷⁸ Δημήτρης Μπίτσιος, *Κρίσιμες Ώρες* (Αθήνα: Εστία, 1974), 130-132; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 197.

την επίσκεψη του τελευταίου στην Άγκυρα⁹⁷⁹ τον Νοέμβριο του 1962, μετά από τη συνομιλία του με τον Ινονού⁹⁸⁰.

Το 1963 ο Μακάριος δήλωσε την πρόθεση του προς την ελληνική κυβέρνηση να τροποποιήσει το υπάρχον σύνταγμα⁹⁸¹, όμως αυτή⁹⁸² διαφώνησε με την πιθανότητα αναθεώρησης, υποστηρίζοντας ότι εάν προχωρούσε προς μία τέτοια κίνηση, θα συναντούσε σίγουρα την αντίδραση τόσο της κυβέρνησης της Τουρκίας, όσο και των ίδιων των Τουρκοκυπρίων⁹⁸³. Τη δε παραπάνω θέση συμμερίστηκε και ο Κληρίδης, ο οποίος εξέφρασε την άποψη ότι μία τέτοια ενέργεια ήταν πρόωρη⁹⁸⁴.

Μη λαμβάνοντας υπόψη τις διαφωνίες, ο Μακάριος ενημέρωσε τον Αντιπρόεδρο Κουτσιούκ ότι θα προωθήσει συνταγματική αναθεώρηση, με τον τελευταίο να ανταπαντά ότι η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα δεν θα δεσμευόταν από το ενδεχόμενο οποιασδήποτε αλλαγής. Την ίδια στιγμή τόσο στο ελληνικό, όσο και στο τουρκικό κράτος λαμβάνουν μία σειρά αλλαγών όσον αφορά στη πολιτική σκηνή. Πιο συγκεκριμένα ο Κ. Καραμανλής θα παραιτηθεί στις 11 Ιουλίου 1963, ενώ στην Τουρκία μετά την ανατροπή του Menderes τον Μάιο του 1960, κατά το 1962 και το 1963 έλαβαν χώρα δύο αποτυχημένα πραξικοπήματα, με την κυβέρνηση Ινονού να παραιτείται στις 2 Δεκεμβρίου 1963⁹⁸⁵. Η παραπάνω κατάσταση και στην περίπτωση

⁹⁷⁹Αβέρωφ - Τσιτσάς, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 1: 320.

⁹⁸⁰Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 197.

⁹⁸¹Συγκεκριμένα ο Μακάριος είχε αναθέσει στον Γ. Κληρίδη πρόεδρο της Βουλής, στον Τ. Παπαδόπουλο υπουργό εργασίας, στον Κ. Τορνάρη γενικό εισαγγελέα και στον Σ. Σουλιάτου υπουργό δικαιοσύνης, να προχωρήσουν στη σύνταξη της πρότασης για την αναθεώρηση του συντάγματος. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 173; Αφεντούλη, *Η Θέση του Βρετανικού Τύπου στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: 1955-1965*, 220-221; Δρουσιώτης, *Η Πρώτη Διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964*, 68-111; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 58-91; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 387.

⁹⁸²Συγκεκριμένα ο Αβέρωφ ο οποίος διατελούσε τότε υπουργός εξωτερικών στην κυβέρνηση της Ελλάδας, σε επιστολή του προς τον Μακάριο στις 19.4.1963 είχε δηλώσει τα εξής: «... πιστεύω ότι διαγράφονται δια το μέλλον πολλοί κίνδυνοι διά την αγαπητήν Κύπρο, διά άλλα προσφιλή τμήματα του Ελληνισμού, και διά γενικότερα συμφέροντα της χώρας ... είμεθα αποφασισμένοι ... να διαχωρίσωμεν και δημόσια την γραμμήν μας αν επιδιωχθή μονομερής κατάργησις των συμφωνιών ή μέρους αυτών. ... η Ελλάς εν ουδεμία περιπτώσει επιτρέπεται να δεχθή την δημιουργίαν προηγούμενου καθ' ο εἰς των συμβαλλομένων δύναται μονομερώς να καταγγέλλῃ ἢ ν' ἀγνοῇ ενοχλητικὰς δι' αὐτὸν διατάξεις διεθνῶν πράξεων τὰς ὁποίας ὁ συμβαλλόμενος οὗτος ἀνέλαβε νὰ σεβασθῇ». Αβέρωφ - Τσιτσάς, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 2: 324, 326-327.

⁹⁸³Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 167; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 172.

⁹⁸⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 173; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 167-168.

⁹⁸⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 173.

της Ελλάδας, αλλά και της Τουρκίας εκλήφθηκε ως η καταλληλότερη ευκαιρία⁹⁸⁶ από τον Μακάριο για την προώθηση της συνταγματικής αναθεώρησης.

Τον Νοέμβριο του 1963 ο Γ. Παπανδρέου ο αρχηγός της Ένωσης Κέντρου κερδίζει τις εκλογές⁹⁸⁷ στην Ελλάδα, ενώ αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός εξωτερικών ορίζεται ο Σοφοκλής Βενιζέλος⁹⁸⁸. Όσον αφορά στην πρόθεση του Μακαρίου να προχωρήσει σε αναθεώρηση του συντάγματος, ακολουθώντας τη στάση του προκατόχου του Κ. Καραμανλή, ο Παπανδρέου συμβούλευσε τον Μακάριο να έχει μία μετριοπαθή πολιτική⁹⁸⁹ εξακολουθώντας να τηρεί τις συμφωνίες⁹⁹⁰. Ο Μακάριος όμως είχε πάρει τις αποφάσεις του και στις 30 Νοεμβρίου 1963 παρέδωσε τις 13

⁹⁸⁶Ο Μακάριος πίστευε ότι θα μπορούσε να προωθήσει την αναθεώρηση ευκολότερα τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, λόγω της αποδυναμωμένης πολιτικής εξουσίας της Τουρκίας, όσο και της απομάκρυνσης του Κ. Καραμανλή, από τον ελληνικό κυβερνητικό θώκο, ο οποίος απέρριπτε κατηγορηματικά τη διαδικασία αναθεώρησης του συντάγματος, υποστηρίζοντας ότι οι διατάξεις του έπρεπε να δοκιμαστούν στον χρόνο. Μπότσιου, «Το Κυπριακό και η Ελληνική Πολιτική Κρίση 1961-1967», 251.

⁹⁸⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 186; Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα*, 1: 185-188; Ηλίας Νικολακόπουλος, *Κόμματα και Βουλευτικές Εκλογές στην Ελλάδα, 1946-1964. Η Εκλογική Γεωγραφία των Πολιτικών Δυνάμεων: Σταθερότητα και Μεταβολές* (Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2000), 262-286; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 200.

⁹⁸⁸Ο Σοφοκλής Βενιζέλος αντιμαχόταν τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Μερικές μέρες μετά τα Χριστούγεννα του 1963 απέστειλε επιστολή στον Μακάριο λέγοντας τους τα εξής: «Αι συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, οσονδήποτε και αν υπήρξαν αποκύημα πολιτικής σκοπιμότητας, οσονδήποτε και αν απεδείχθησαν ανεφάρμοστοι, μόνον δια διαπραγματεύσεων και ουχί διά δυναμικών μέσων δύνανται να βελτιωθούν σταδιακά, έως ότου εξασφαλισθή πλήρης και ακώλυτος η λειτουργία του κυπριακού πολιτεύματος... Η οδός των διαπραγματεύσεων την οποίαν η [ελληνική] κυβέρνηση κρίνει ως την μόνην δυνατήν προς βελτίωσιν του κυπριακού πολιτεύματος, αλλά και προς αποκλεισμόν καταστρεπτικών εξελίξεων, αποκλείει βεβαίως την οδόν των δυναμικών λύσεων». Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 200-201; Jean Meynaud & Γεράσιμος Νοταράς, *Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα*, μτφρ. Παναγιώτης Μερλόπουλος, επιμ. Στέφανος Στεφάνου (Αθήνα: Σαβάλλας, 2004), 283-284;

⁹⁸⁹Όσο ο Γ. Παπανδρέου βρισκόταν στην αντιπολίτευση ασκούσε έντονη κριτική στον Κ. Καραμανλή για τον τρόπο που χειρίζεται το κυπριακό ζήτημα. Μπότσιου, «Το Κυπριακό και η Ελληνική Πολιτική Κρίση 1961-1967», 251; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 99; Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 376-394; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 332.

⁹⁹⁰Κρανιδιώτης, *Οι Διεθνείς Διαστάσεις του Κυπριακού*, 20; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 332; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 201; Μπότσιου, «Το Κυπριακό και η Ελληνική Πολιτική Κρίση 1961-1967», 251-261.

προτάσεις⁹⁹¹ του για την αναθεώρηση⁹⁹² στον Αντιπρόεδρο⁹⁹³, ενώ αντίγραφα αυτών απέστειλε στη βρετανική, στην ελληνική και στην τουρκική κυβέρνηση, αφού τα κράτη αυτά ήταν οι εγγυήτριες δυνάμεις. Αστραπιαία⁹⁹⁴, η τουρκική κυβέρνηση και ο Τουρκοκύπριος Αντιπρόεδρος απέρριψαν τις προτάσεις, υποστηρίζοντας ότι η κίνηση του Μακαρίου αποτελούσε μία στοχευμένη προσπάθεια, οι Τουρκοκύπριοι να μετατραπούν από κοινότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας, σε μειονότητα, με απώτερο στόχο των εξελληνισμό⁹⁹⁵ του νησιού. Επιπλέον ο Μακάριος επεδίωκε, όπως ανέφερε και ο Κληρίδης, μέσω της αναθεώρησης του συντάγματος να αντιδράσουν οι Ελληνοκύπριοι σε ψυχολογικό επίπεδο, όσον αφορά στα συνταγματικά δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων. Βασική αιτία της ψυχολογικής αντίδρασης αποτελούσε η

⁹⁹¹Τα δεκατρία σημεία της αναθεώρησης που περιλάμβαναν οι προτάσεις του Μακαρίου αφορούσαν τα εξής:

- Να καταργηθεί το δικαίωμα αρνησικυρίας (βέτο) τόσο του Προέδρου, όσο και του Αντιπροέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας.
- Σε περίπτωση που ο Πρόεδρος απουσιάζει προσωρινά ή αδυνατεί να εκπληρώσει τα καθήκοντα του, ο Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας θα τον αντικαθιστά.
- Τόσο ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος, όσο και ο Τουρκοκύπριος Αντιπρόεδρος, θα εκλέγονται από το σύνολο της Βουλής και όχι ο Πρόεδρος από τους Ελληνοκύπριους και ο Αντιπρόεδρος από τους Τουρκοκύπριους βουλευτές.
- Σε περίπτωση που ο Πρόεδρος της Βουλής απουσιάζει προσωρινά ή αδυνατεί να ασκήσει τα καθήκοντα του, ο Αντιπρόεδρος της Βουλής θα αναπληρώνει τον πρώτο.
- Να καταργηθούν οι συνταγματικές διατάξεις οι οποίες αφορούν στην πρακτική των χωριστών πλειοψηφιών ως προς στην ψήφιση κάποιων νόμων από τη Βουλή.
- Να εγκαθιδρυθούν οι ενιαίοι δήμοι.
- Η απονομή της δικαιοσύνης να ενοποιηθεί.
- Να μην υπάρχει διαχωρισμός στις δυνάμεις Ασφαλείας, στην Αστυνομία και στη Χωροφυλακή.
- Να υπάρχει σχετικός νόμος μέσω του οποίου να καθορίζεται το ποσοστό σε ανθρώπινο δυναμικό των Δυνάμεων Ασφαλείας και των Αμυντικών Δυνάμεων.
- Το ποσοστό των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων στη σύνθεση των υπηρεσιών του δημοσίου και των Δυνάμεων Ασφαλείας θα πρέπει να είναι ανάλογο της πληθυσμιακής σύνθεσης των δύο κοινοτήτων.
- Να μειωθούν τα μέλη της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας από δέκα, σε πέντε.
- Η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας να παίρνει τις αποφάσεις με απλή ψηφοφορία.
- Να καταργηθεί η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση.

Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 174-175; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 188-189; Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 74; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 100-101; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 388; Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση*, 449-458; Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 150-152; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 387-388;

⁹⁹²Βλ. την άποψη του Κληρίδη για την κίνηση των 13 σημείων του συντάγματος. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 161-163; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 70.

⁹⁹³Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 189.

⁹⁹⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 174.

⁹⁹⁵Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 193-194.

ιδεολογία του εθνικισμού, όπου κάθε λύση λιγότερη από την ένωση θεωρούνταν προδοσία⁹⁹⁶.

Ο Μακάριος αγνόησε τόσο τον Ινονού,⁹⁹⁷ όσο και τον Γ. Παπανδρέου⁹⁹⁸ και επιδίωξε μονομερώς να τροποποιήσει⁹⁹⁹ το κυπριακό σύνταγμα και να ανατρέψει με αυτό τον τρόπο τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου¹⁰⁰⁰, δηλώνοντας πλέον φανερά την πρόθεση του να συγκρουστεί μετωπικά με την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Όμως φαίνεται ότι δεν περίμενε ότι η σύγκρουση θα ήταν τόσο σφοδρή¹⁰⁰¹ και πως θα σήμαινε την αρχή του τέλους, που οδήγησε στα γεγονότα του 1974¹⁰⁰².

Παράλληλα οι παραστρατιωτικές οργανώσεις¹⁰⁰³ που είχαν αρχίσει να δημιουργούνται αμέσως μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας και τη διάλυση της ΕΟΚΑ ενδυναμώνονταν. Μάλιστα ο Μακάριος πριν την υποβολή των 13 σημείων για τη συνταγματική αναθεώρηση παραχώρησε πλήρη ελευθερία στον Γιωρκάτζη, ώστε να ιδρύσει παραστρατιωτική οργάνωση¹⁰⁰⁴, με απώτερο στόχο να καταστείλει οποιαδήποτε αντίδραση των Τουρκοκυπρίων, που θα ήταν συνέπεια της

⁹⁹⁶Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 130; Paschalis Kitromilides, «Greek Irredentism in Asia Minor and Cyprus», *Middle Eastern Studies* 26, no. 1 (1990): 13.

⁹⁹⁷Σύμφωνα με τον Κρανιδιώτη, στις 16 Δεκεμβρίου 1963, ο Τούρκος πρεσβευτής στη Λευκωσία μέσω ρηματικής διακοίνωσης προς τον Μακάριο, γνωστοποίησε ότι η τουρκική κυβέρνηση απέρριπτε τις προτάσεις του για τροποποίηση των 13 σημείων και γενικότερα τασσόταν αντίθετη απέναντι σε κάθε τροποποίηση του συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Νίκος Κρανιδιώτης, *Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974* (Αθήνα: Εστία, 1985), 1: 85; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 201.

⁹⁹⁸Κρανιδιώτης, *Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974*, 1: 98; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 201.

⁹⁹⁹Η πρόθεση του να προχωρήσει σε τροποποίηση του συντάγματος δεν θα έπρεπε να ξαφνιάσει κανέναν, αφού ο ίδιος μερικούς μήνες νωρίτερα είχε δηλώσει στην εφημερίδα «Sunday Express», ότι ακόμη και αν το συνταγματικό δικαστήριο έκρινε την πράξη της τροποποίησης ως αντισυνταγματική, δεν σκόπευε να σεβαστεί την απόφαση του. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 271.

¹⁰⁰⁰Αβέρωφ - Τσιτσάς, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)*, 2: 323; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 201.

¹⁰⁰¹Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 227.

¹⁰⁰²Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 202.

¹⁰⁰³Ενοπλες παραστρατιωτικές οργανώσεις είχαν ιδρύσει ο Σαμινών, ο Λυσσαρίδης και ο Γιωρκάτζης. Αρκετοί ήταν αυτοί οι οποίοι ονόμαζαν τις παραστρατιωτικές οργανώσεις «εθελοντικά ένοπλα σώματα πολιτών», σε μία προσπάθεια να απαλύνουν τον ρόλο τους και μέσω των λέξεων να τις νομιμοποιήσουν. Επίσης κάποιοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η ύπαρξή τους ήταν αναγκαστική επιλογή, γιατί μόνο έτσι θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν οι Ελληνοκύπριοι τα διχοτομικά σχέδια των Τουρκοκυπρίων. Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 215; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 103-105.

¹⁰⁰⁴Η παραστρατιωτική οργάνωση την οποία είχε ιδρύσει ο Γιωρκάτζης έφερε το όνομα «Ακρίτας» και είχε υπαρχηγούς τους Κληρίδη και Παπαδόπουλο. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 176; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 222; Ο' Malley & Craig, *Η Συνομοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 176; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 51-58.

συνταγματικής μεταβολής¹⁰⁰⁵. Ωστόσο όπως επισημάνθηκε και οι Τουρκοκύπριοι δεν είχαν μείνει άπραγοι προς αυτή την κατεύθυνση, με αποτέλεσμα στα τέλη του 1963 οι παραστρατιωτικές οργανώσεις και των δύο κοινοτήτων ήταν έτοιμες να δράσουν εάν χρειαζόταν¹⁰⁰⁶.

Γίνεται φανερό από τα όσα προαναφέρθηκαν ότι τόσο η ελληνοκυπριακή, όσο και η τουρκοκυπριακή πολιτική ηγεσία, ήταν δέσμιες των πριν την ανεξαρτησία πολιτικών αντιλήψεων, ενώ σε πολλές περιπτώσεις δεσμεύονταν από τις εκάστοτε οργανώσεις που είχαν κατά το παρελθόν υποστηρίζει τις πολιτικές τους θέσεις, ασκώντας σημαντική ψυχολογική πίεση ιδίως στους δύο πρωταγωνιστές Μακάριο και Κουτσιούκ¹⁰⁰⁷.

Μετά την απόρριψη των 13 σημείων, αποφασίζεται να συναντηθούν στο Παρίσι στις 20 Δεκεμβρίου 1963 οι υπουργοί εξωτερικών της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Κύπρου, ώστε να επιλυθεί το πρόβλημα. Την ίδια περίοδο και ενώ οι διαπραγματεύσεις λάμβαναν χώρα, στη Λευκωσία ξεσπούν οι διακοινοτικές εχθροπραξίες¹⁰⁰⁸. Συγκεκριμένα τις πρώτες πρωινές ώρες της 2^{ας} Δεκεμβρίου 1963 μία ελληνοκυπριακή αστυνομική περίπολος ενεπλάκη με μία ομάδα Τουρκοκυπρίων στην οδό Ερμού, στην περιοχή της παλιάς Λευκωσίας. Από τη συμπλοκή σκοτώθηκαν ο Τουρκοκύπριος Σεκί Χαλίλ και η Σελιχέ Τζεμαλιέ, ενώ τραυματίστηκε ένας Ελληνοκύπριος αστυνομικός¹⁰⁰⁹.

Η είδηση γρήγορα γνωστοποιήθηκε παίρνοντας εθνικιστικές διαστάσεις και δίνοντας την αφορμή στις παραστρατιωτικές οργανώσεις¹⁰¹⁰ και των δύο κοινοτήτων να συνεχίσουν τα αιματηρά επεισόδια¹⁰¹¹, με τη βία να εξαπλώνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα στην περιοχή της Ομορφίτας, στον δρόμο Λευκωσίας - Κερύνειας,

¹⁰⁰⁵Χαρακτηριστικά ο Κληρίδης υποστήριζε ότι σε περίπτωση που η Τουρκική Κοινότητα κατέφευγε στη βία με απώτερο στόχο να ανατρέψει τη μονομερή αναθεώρηση του συντάγματος, οι Δυνάμεις Ασφαλείας είχαν εντολή να επέμβουν, ώστε να διατηρηθεί η τάξη. Σε περίπτωση που οι τελευταίες ήταν ανεπαρκείς, τότε θα επενέβαιναν οι παραστρατιωτικές οργανώσεις, τις οποίες στρατολογούσε ο τότε υπουργός εσωτερικών Γιωρκάτζης. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 255; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 176.

¹⁰⁰⁶Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 236.

¹⁰⁰⁷*Ibid.*, 223.

¹⁰⁰⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 178.

¹⁰⁰⁹*Ibid.*, 178; Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα*, 1: 229-230; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 194; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 149; Ο' Malley & Craig, *Η Συνομοσία της Κύπρου: ΗΠΑ - Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή*, 177-180; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 390;

¹⁰¹⁰Συγκεκριμένα ενεπλάκησαν η ομάδα του Σαμψών, η ομάδα Ακρίτας του Γιωργάτζη και η Τ.Μ.Τ. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 178.

¹⁰¹¹Στις 23 Δεκεμβρίου μέλη της Τ.Μ.Τ. ανάγκασαν κατοίκους της αρμενικής συνοικίας στη Λευκωσία να εγκαταλείψουν τις οικίες τους, ενώ αντίστοιχα η παραστρατιωτική ομάδα του Σαμψών ως αντίποινα συνέλαβε στην περιοχή της Ομορφίτας γυναικόπαιδα από την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. *Ibid.*, 179.

αλλά και σε άλλα σημεία της Κύπρου¹⁰¹². Τόσο ο Μακάριος, όσο και ο Κουτσιούκ έκαναν έκκληση¹⁰¹³ για επικράτηση ηρεμίας, ενώ την ίδια στιγμή δέχονται πιέσεις από την ελληνική και την τουρκική κυβέρνηση να σταματήσουν τη βία¹⁰¹⁴.

Ο Τούρκος Αντιπρόεδρος αποχωρεί από το αξίωμα του, ενώ τον μιμούνται και οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές¹⁰¹⁵. Προοδευτικά οι Τουρκοκύπριοι που ήταν εγκατεστημένοι σε μεικτά χωριά αρχίζουν να εγκαταλείπουν τα σπίτια τους και να εγκαθίστανται είτε σε χωριά, είτε σε τομείς, όπου το τουρκοκυπριακό στοιχείο υπερεπέρσεν σε σχέση με το ελληνοκυπριακό, επειδή φοβόντουσαν μήπως πέσουν θύματα ένοπλων επιθέσεων, ενώ πίεση να προβούν σε αυτή την κίνηση, τους ασκούσαν και οι ένοπλοι Τουρκοκύπριοι¹⁰¹⁶.

Λίγες μέρες αργότερα στις 27 Δεκεμβρίου 1963 ο Πίτερ Γιάνγκ, Άγγλος ταγματάρχης ο οποίος ήταν εγκατεστημένος στην Κύπρο μαζί με διοικητές από ελληνικά και τουρκικά αποσπάσματα αποφασίζουν να ιδρύσουν από κοινού μία ειρηνευτική δύναμη. Την αμέσως επόμενη μέρα ο τότε Άγγλος υπουργός των αποικιών Ντάνκαν Σάντας, καταφθάνει στην Κύπρο και προτείνει τη σύγκληση Διάσκεψης στο Λονδίνο για τις 15 Ιανουαρίου 1964, ώστε να συζητηθεί ο τρόπος της μελλοντικής διακυβέρνησης στο κυπριακό νησί¹⁰¹⁷.

Τρεις μέρες αργότερα στις 30 Δεκεμβρίου 1963 ο Άγγλος ταγματάρχης Πίτερ Γιάνγκ χάραξε με πράσινο μολύβι πάνω στον χάρτη της Κύπρου στην περιοχή της Λευκωσίας μια γραμμή, η οποία έμεινε γνωστή ως «Πράσινη Γραμμή»¹⁰¹⁸ και θα βρισκόταν κάτω από βρετανική επιτήρηση χωρίζοντας την ελληνοκυπριακή από την

¹⁰¹²Ibid., 178.

¹⁰¹³Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 135.

¹⁰¹⁴Για τις ενέργειες της Τουρκίας σε σχέση με το συγκεκριμένο γεγονός βλ. Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 202-203.

¹⁰¹⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 243; Joseph, «Theorizing About Ethnopolitics and International Politics: Some Conclusions from Cyprus», 78.

¹⁰¹⁶Υπολογίζεται ότι μετακινήθηκαν περίπου στις 25.000 Τουρκοκύπριοι σύμφωνα τουλάχιστον με τους τουρκικούς υπολογισμούς, αν και οι Ελληνοκύπριοι υποστηρίζουν ότι δεν ήταν περισσότεροι από 20.000. Rauf Denkash, *The Cyprus Triangle* (Λευκωσία - Λονδίνο: K. Rustem & Brother, 1988), 41; Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα*, 1: 250-251; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 194; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 243.

¹⁰¹⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 179; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 117-121.

¹⁰¹⁸Για το κείμενο της σχετικής συμφωνίας βλ. Σπύρος Παπαγεωργίου, *Τα Κρίσιμα Ντοκουμέντα του Κυπριακού (1959-1967)* (Λευκωσία: Εκδ. Επιφανίου, 2000), 1: 287; Μιχαλόπουλος, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση*, 195; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 111; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 391; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 144-148.

τουρκοκυπριακή συνοικία. Τη συγκεκριμένη κίνηση ενέκριναν τόσο ο Μακάριος, όσο και ο Κουτσιούκ, όπως επίσης και οι διοικητές της ΕΛΔΥΚ και της ΤΟΥΡΔΥΚ¹⁰¹⁹.

Από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα, το πρόβλημα διαφωνίας και σύγκρουσης, κάθε κοινότητα, το μεταθέτει στην άλλη. Στη μεν συνείδηση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, οι Τουρκοκύπριοι διέπραξαν αποστασία και ανταρσία από την κυβέρνηση, για τη δε Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, οι Ελληνοκύπριοι επεδίωκαν πάντα την ανατροπή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Η παραπάνω θέση από κάθε πλευρά είχε σαν συνέπεια προοδευτικά να αναπτύσσεται μία γενική αντίληψη, ότι όλη η ευθύνη των γεγονότων και κατ' επέκταση των συγκρούσεων και της μη δυνατότητας κοινής πορείας, βάραινε εξολοκλήρου την άλλη κοινότητα. Άρχισε σταδιακά να δημιουργείται όλο και πιο έντονα η νοοτροπία του «εμείς» και οι «άλλοι», ενισχύοντας μία δυναμική αμοιβαίας θυματοποίησης, ενώ τα δίκαια αιτήματα της κάθε κοινότητας, φαινόταν να απειλούν την ύπαρξη της άλλης¹⁰²⁰.

Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα όχι μόνο δεν ήταν διατεθειμένη να αποποιηθεί έστω και το ελάχιστο των κεκτημένων της από τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου¹⁰²¹, αλλά υποστήριζε σθεναρά ότι στην Κύπρο υπάρχουν δύο κοινότητες, για να μπορεί να ενδυναμώνει το αίτημα της διχοτόμησης. Η δε Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, υπερπροβάλλοντας την πληθυσμιακή υπεροχή της, υποστήριζε ότι έπρεπε να γίνει σεβαστή η δημοκρατική αρχή, η οποία θα οδηγούσε αρχικά σε μία ελληνοκρατούμενη Κύπρο, έχοντας ως τελικό στόχο την ένωση¹⁰²². Η ανεξαρτησία για τους Ελληνοκύπριους ήταν το μεταβατικό στάδιο για την ένωση με την Ελλάδα¹⁰²³.

Ωστόσο πρέπει να τονιστεί ότι από την περίοδο κιόλας της ανακήρυξης της Δημοκρατίας, υπόκωφα στην αρχή και πιο φανερά από το 1963 και έπειτα, στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αρχίζει να υπάρχει ένας εσωτερικός διχασμός. Από τη μία πλευρά συνασπίζονται οι Αντιμακαριακοί - Ενωτικοί - Γριβικοί, οι οποίοι αξιώνουν ότι η ένωση μέσω στρατιωτικής πρακτικής είναι ο τελικός στόχος και από την άλλη πλευρά τοποθετούνται οι Μακαριακοί, οι οποίοι θεωρούν έως και το 1967 ότι η ένωση

¹⁰¹⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 179-180.

¹⁰²⁰Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 92.

¹⁰²¹Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 30.

¹⁰²²Χατζηβασιλείου, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή*, 37-38.

¹⁰²³Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 222, 225.

είναι μία μακρινή λύση, ενώ μετά από αυτή τη χρονική περίοδο ακολουθούν την τακτική του Μακαρίου «περί ευκταίου και εφικτού»¹⁰²⁴.

4.3 Θέματα-Κώδικες των Ελληνοκυπριακών Εφημερίδων την Περίοδο 1960-1963

4.3.1 Κυπριακή Δημοκρατία

Λαμβάνοντας υπόψη το προαναφερόμενο ιστορικό πλαίσιο από την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας έως τις πρώτες συγκρούσεις μεταξύ της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής Κοινότητας τα Χριστούγεννα του 1963, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός, ότι ο ελληνοκυπριακός τύπος παραμένει φειδωλός, μπροστά στη δημιουργία του ανεξάρτητου Κυπριακού Κράτους. Τα άρθρα που αφορούν τη νέα πολιτειακή κατάσταση είναι αρκετά περιορισμένα την εξεταζόμενη τριετία από τον τύπο, συμπλέοντας σε σημαντικό βαθμό με τα αισθήματα πικρίας και απογοήτευσης που βίωνε η ελληνοκυπριακή πλευρά, ειδικότερα ως προς τους όρους επίτευξης (συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, σύνταγμα) αυτής της νέας πραγματικότητας.

Ξεκινώντας με τα σχόλια που εμπεριέχονται στα τρία έντυπα που ερευνήθηκαν την παρούσα χρονική περίοδο και συγκεκριμένα με αυτά της Αλήθειας, η εφημερίδα φαίνεται ότι επιδιώκει την τήρηση μίας φαινομενικά «καλοπροαίρετης στάσεως» απέναντι στη δημιουργία του νέου καθεστώτος, αν και η διαφωνία της για τη νέα πολιτειακή κατάσταση μέσω των σχολίων της δεν μπορεί να μείνει απαρατήρητη. Παρά το γεγονός ότι αποδέχεται την Κυπριακή Δημοκρατία, εφόσον όπως τονίζει αποτελεί τη νέα πραγματικότητα της Κύπρου, δεν παραλείπει να επισημάνει ότι για να λειτουργήσει αυτή η νέα πολιτειακή κατάσταση, θα πρέπει το κυπριακό κράτος να θέσει ως *άμεσο και αντικειμενικό σκοπό του την επιβολή και την εγκαθίδρυση πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής δημοκρατίας*. Αυτό σημαίνει ότι η διάρθρωση και λειτουργία του νέου κυπριακού κράτους θα πρέπει να στηρίζεται κατά

¹⁰²⁴Papadakis, «Greek Cypriot Narratives of History and Collective Identity: Nationalism as a Contested Process», 149-165; Σωτήρης Ριζάς, «Από την “Ευκταία Ένωση” στην “Εφικτή Ανεξαρτησία”: Η Μετάλλαξη του Ελληνοκυπριακού Εθνικισμού τη Δεκαετία του 1960», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επίμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας & Ιωάννης Στεφανίδης (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2010), 338-446; Μαυράτσας, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο*, 47; Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 26-27.

την εφημερίδα για το σύνολο του πληθυσμού, στις αρχές της ελευθερίας, της ισοπολιτείας και της δικαιοσύνης, χωρίς καμία παρέκκλιση από το σύστημα της γνήσιας και ελεύθερης δημοκρατικής διακυβέρνησης. Δεν παραθέτει ωστόσο καμία άλλη διευκρίνιση, για το πώς αντιλαμβάνεται την εφαρμογή των παραπάνω αρχών. Στο ίδιο άρθρο η εφημερίδα επισημαίνει ότι παρά το γεγονός ότι η ελληνοκυπριακή κοινότητα αποτελεί πλειοψηφία της Κύπρου και νιώθει αναπόσπαστο εθνικό τμήμα του ελληνισμού, **δεν μπορεί να λαμβάνει ή να δέχεται διαταγές είτε από την Ελλάδα, είτε από οποιαδήποτε άλλη πλευρά**¹⁰²⁵. Το προαναφερόμενο σχόλιο μπορεί να χαρακτηριστεί ιδιαίτερης σημασίας αφού γίνεται φανερό έστω και έμμεσα, η απογοήτευση της εφημερίδας για τον ρόλο που διαδραμάτισε η Ελλάδα (εθνικό κέντρο) στο ζήτημα της πολιτειακής κατάστασης της Κύπρου. Το ελληνικό κράτος σύμφωνα με την εφημερίδα αν και συνειδησιακά αποτελεί το εθνικό κέντρο των Ελληνοκυπρίων - στο οποίο οι τελευταίοι θα πρέπει να υπακούσουν -, απονομιμοποιείται από τον παραπάνω ρόλο του στην πράξη, εφόσον οι αποφάσεις του δεν συμπλέουν με τη θέληση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι κλονίζεται ο ρόλος του εντολοδόχου¹⁰²⁶ που είχε μέχρι πρότινος το ελληνικό κράτος όσον αφορά στην Κύπρο.

Η Χαραυγή σε όλες τις αρθρογραφικές της αναφορές κρατά την περίοδο αυτή μία στάση συναίνεσης, επιδιώκοντας να προάγει το κλίμα συνεργασίας που πρέπει να αναπτυχθεί μεταξύ των δύο κοινοτήτων, ώστε να ευδοκιμήσει η ύπαρξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το **κοινό συμφέρον** και το **ταυτόσημο μέλλον** αποτελούν τα δύο βασικά πλαίσια πάνω στα οποία οι δυο κοινότητες πρέπει να αναπτύξουν μία **σχέση φιλικής συνεργασίας**. Ο **αλληλοσεβασμός** θεωρείται επίσης βασική συνιστώσα, μεταξύ των δύο κοινοτήτων, που κατοικούν στον ίδιο τόπο και έχουν κοινά προβλήματα. Όπως τονίζει η εφημερίδα οι δύο κοινότητες είναι υποχρεωμένες ν' αγωνισθούν μαζί για ένα καλύτερο αύριο και αυτό θα επιτευχθεί μόνο μέσω της **ειλικρινούς συνεργασίας**¹⁰²⁷.

¹⁰²⁵«Ποιοι οι Προσανατολισμοί της Κυπριακής Δημοκρατίας», *Αλήθεια* (Ιούλιος 22, 1960), 6.

¹⁰²⁶Σία Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Έκδοσή τους», στο *Οριενταλισμός στα Όρια. Από τα Οθωμανικά Βαλκάνια στη Σύγχρονη Μέση Ανατολή*, επίμ. Φωτεινή Τσιμπιρίδου & Δημήτρης Σταματόπουλος (Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2016), 38.

¹⁰²⁷«Για το Καλό του Λαού μας», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 17, 1960), 1.

Το νέο κράτος θα μπορέσει να κυριαρχήσει μόνο εάν οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι σταματήσουν να έχουν διαφορετικές επιδιώξεις και αμφιβολίες, οι μεν για τους δε. Μόνο έτσι θα τελεστεί η κηδεία του **καταραμένου αποικισμού** και του **μισητού πολέμου** που διατηρεί στην Κύπρο τα κατάλοιπα του, απειλώντας να τη μετατρέψει σε αποθήκη πυρηνικής εξόντωσης, επιτυγχάνοντας καταστροφικά ρήγματα και προστριβές μεταξύ των Κυπρίων¹⁰²⁸.

Αυτό που έχει ανάγκη η Κυπριακή Δημοκρατία τόσο για το παρόν, όσο και για το μέλλον, είναι η ύπαρξη **αδιάρρηκτης ενότητας, αλληλοκατανόησης και σεβασμού** μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Πρέπει να επικρατήσει **απόλυτη προσγείωση** στις **επικρατούσες συνθήκες στον πολιτικό τομέα**, καθώς και η ύπαρξη **καθαρής γραμμής και στενής παρακολούθησης των διεθνών εξελίξεων**. Απολυτρωμένος σιγά - σιγά ο τόπος από την «**επιρροή**» του δόγματος «**διαίρει και βασίλευε**», θα βρει την απόλυτη ελευθερία του, με βάση την οποία Ελληνοκύπριοι, Τουρκοκύπριοι και οι άλλες κοινότητες, θα οικοδομούν αδελφωμένοι την ευτυχισμένη ζωή που σήμερα ονειρεύονται¹⁰²⁹.

Όπως επισημαίνει η εφημερίδα, οι οποιεσδήποτε διαφορές υπάρχουν ή «γεννώνται», συνέπεια της **διαφορετικής ερμηνείας** των ζυριχικών όρων μεταξύ των δύο κοινοτήτων, δύναται να παραμεριστούν, αφού τόσο οι Ελληνοκύπριοι, όσο και οι Τουρκοκύπριοι θα πρέπει να εκτιμήσουν περισσότερο τα **κοινά προβλήματα** της καθημερινότητας. Το γεγονός ότι ζουν στο ίδιο στενό γεωγραφικό έδαφος, έχουν άπειρες κοινές έγνοιες, τους βασανίζουν μέρα - νύχτα τα ίδια κοινά προβλήματα και από κοινού προσβλέπουν στην ευημερία, είναι από κάθε άποψη τα σπουδαιότερα κριτήρια που προστάζουν, να καλλιεργήσουν συστηματικά οι δύο κοινότητες την **ειλικρινή συνεργασία**. Όποιες ενέργειες γίνονται με σκοπό να δηλητηριάσουν την ατμόσφαιρα πρέπει σε πνεύμα **αλληλοκατανόησης**, να εξαλείφονται και να μην επαναλαμβάνονται¹⁰³⁰.

Όλοι ενωμένοι πρέπει να εκκαθαρίσουν τα ερείπια και σαν αδέλφια ν' αντιπαλέψουν τις οικονομικές και άλλες δυσκολίες, που κληρονόμησε στην Κυπριακή Δημοκρατία, ο αποικισμός. Ανεξαρτήτως τάξεων και παρατάξεων να ολοκληρώσουν την ιστορική πορεία, ώσπου η Κύπρος να καταστεί πλήρως **ελεύθερη, ανεξάρτητη**,

¹⁰²⁸«Με Ρεαλισμό», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 18, 1961), 1.

¹⁰²⁹*Ibid.*, 1.

¹⁰³⁰«Να μην Επαναληφθεί», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 12, 1961), 1.

εδαφικά ακέραιη, χωρίς αποθήκες πυρηνικού ολέθρου και άλλες ξένες βάσεις. Μαζί να δουλέψουν όλοι, ώστε το θεμελίωμα της ευτυχισμένης ζωής να πραγματοποιηθεί γρήγορα. Είναι *καθήκον όλων* να φανούν συνεπείς έναντι των προγόνων και έναντι των κατοπινών γενεών. Να δουλέψουν όλοι μαζί, *ενωμένοι σαν ένας άνθρωπος*, για μία Κύπρο, που αύριο και μεθαύριο θα είναι σίγουρη για τη ζωή και την ύπαρξη της, κέντρο ειρήνης και πολιτισμού στην περιοχή της¹⁰³¹.

Η ύπαρξη κρίσης, έντασης και αδιεξόδου στις σχέσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων, είναι πραγματικά μία δυσάρεστη κατάσταση, που μόνο η *καλή θέληση* μπορεί να την εξομαλύνει. Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι οφείλουν να σκύψουν στα *κοινά* προβλήματα, μεταξύ των οποίων βρίσκονται και οι θανάσιμοι κίνδυνοι απ' τα κατάλοιπα της αποικιακής κυριαρχίας. Ο *αποικισμός* άφησε πολλά ζιζάνια διχασμού και διακοινοτικών αντιθέσεων, ενώ κράτησε για τυχοδιωκτικές επιχειρήσεις εδάφη της Κύπρου που τα μεταβάλλει σε θερμοπυρηνικά φρούρια. Για τα ύψιστα κυπριακά συμφέροντα, η κάθε πράξη και ο λόγος των Κυπρίων πρέπει να δυναμώνει το πνεύμα συνεργασίας. Δεν υπάρχει παρόν και μέλλον των δύο κοινοτήτων αντίθετο και έξω από την *ενότητα* των προσπαθειών. Τα χέρια πρέπει να δώσουν όλοι οι Κύπριοι και *στη βάση και στην ηγεσία των δύο κοινοτήτων*, να βρουν δημοκρατική λύση των διαφορών και να ανοίξουν λεωφόρους κοινής εξέλιξης. Κάθε άλλος δρόμος οδηγεί την Κύπρο στον γκρεμό¹⁰³².

Γίνεται αντιληπτό ότι η Χαραυγή αυτή την πρώτη τριετία, αναπτύσσει τις απόψεις της με στόχο την καλλιέργεια ενός κλίματος συνεργασίας, αλληλοσεβασμού, αλληλοκατανόησης και αλληλοαποδοχής μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Θεωρεί ότι τις δύο κοινότητες ενώνουν περισσότερα προβλήματα από όσα τις χωρίζουν και πως πρέπει με γνώμονα την κοινότητα των προβλημάτων, αλλά και των συμφερόντων τους, να οικοδομήσουν ένα κράτος ελεύθερο, δίκαιο, εδαφικά ακέραιο και ανεξάρτητο, πλήρως αποδεδουλευμένο από τα αποικιακά κατάλοιπα, που σύμφωνα με το έντυπο αποτελούν την πηγή του κακού και της σύγκρουσης μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων. Ο κίνδυνος λοιπόν για τη Χαραυγή, ο εχθρός, δεν είναι εσωτερικός σε αυτή τη χρονική στιγμή, αλλά εξωτερικός. Ο μόνος και απόλυτος εχθρός, ο οποίος επιδιώκει τη δημιουργία προβλημάτων στο εσωτερικό της Κύπρου είναι, ο αποικισμός και τα κατάλοιπα του. Αυτός ο εχθρός πρέπει να πολεμηθεί και να

¹⁰³¹«Ενωμένοι Μπροστά», *Χαραυγή* (Απρίλιος 1, 1961), 1.

¹⁰³²«Τα Χέρια Πρέπει να Δώσουμε», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 17, 1962), 1.

νικηθεί, ώστε να απελευθερωθεί η Κύπρος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να λεχθεί ότι η ύπαρξη του εξωτερικού εχθρού¹⁰³³ που τονίζεται από το συγκεκριμένο έντυπο, επιδιώκει να λειτουργήσει βοηθητικά ως προς την καλλιέργεια μίας εσωτερικής συνοχής μεταξύ των δύο κοινοτήτων, ενώ δεν πρέπει να αποσιωπηθεί το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος εχθρός απηχεί και την ιδεολογική βάση πάνω στην οποία στηρίζεται τόσο η εφημερίδα, όσο και η πολιτική παράταξη του ΑΚΕΛ, την οποία και εκπροσωπούσε.

Ολοκληρώνοντας τα γενικότερα σχόλια για την Κυπριακή Δημοκρατία φειδωλός στις αναφορές του παρουσιάζεται και ο Φιλελεύθερος. Η στάση που υιοθετεί βρίσκεται μεταξύ των δύο προαναφερόμενων εφημερίδων, κλίνοντας ελαφρώς προς την άποψη της Αλήθειας. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει πρέπει να γίνει κατανοητό από όλους, ότι εφόσον η διαμορφωμένη πολιτική κατάσταση αφορά στο σύνολο του κυπριακού λαού, καθολική και ομοιόμορφη πρέπει να είναι η αντιμετώπιση της. Όλοι αποτελούν πολίτες του νέου κράτους, ανεξαρτήτως των κοινωνικών, ιδεολογικών, εθνικών διαφοροποιήσεων και από τη συναίνεση και την εργατικότητα του συνόλου του κυπριακού λαού, θα εξαρτηθεί η τύχη και η ευημερία του. Την παραπάνω συναινετική στάση που εκφράζει το έντυπο, ταυτοχρόνως την ανατρέπει, με σχόλιο του στο ίδιο άρθρο, λέγοντας ότι είναι *άλλο ζήτημα από που ξεκίνησε ο αγώνας και άλλο που οδήγησε η πολιτική πραγματικότητα. Σημασία δεν έχει για που ξεκίνησαν, αλλά που έφθασαν τα πράγματα*. Η νέα κατάσταση πρέπει να γίνει *αποδεκτή την παρούσα στιγμή* και να στερεωθεί το νέο οικοδόμημα¹⁰³⁴.

Παρομοιάζοντας την Κυπριακή Δημοκρατία με οικοδομή επισημαίνει, ότι σε όλες τις οικοδομικές επιχειρήσεις όταν λείψουν τα χρήματα, οι υπεύθυνοι προσαρμόζουν τα σχέδια. *Όροφοι παραλείπονται, δωμάτια περιορίζονται, ανέσεις περιορίζονται*. Επιβάλλεται να τελειώσει το κτίριο με τα υπάρχοντα χρήματα, *διαφορετικά θα μείνει ατελείωτο, καταφύγιο των ανθρώπων της νύχτας και των κακοποιών*. Έτσι και το κτίριο του νέου κυπριακού κράτους, περιόρισε τους ορόφους του, τα δωμάτια του, τις ανέσεις του. Έγινε όμως κτίριο το οποίο καλείται ο κυπριακός λαός να στερεώσει με τη *σύμπνοια και την εργατικότητα* του. Και οφείλει να το στερεώσει, γιατί αν το αφήσει αστερέωτο *θα πέσει και θα τον πλακώσει στο*

¹⁰³³Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 50.

¹⁰³⁴«Να Στερεώσωμεν Όλοι Μαζί το Νέον Κράτος», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 1, 1960), 1.

σύνολο¹⁰³⁵. Η με αγώνες αποκτηθείσα ελευθερία, αποτελεί τη βάση και το απαραίτητο θεμέλιο για την ευημερία και την ανάπτυξη του λαού. Η Κύπρος και ο λαός της έχουν τη δυναμικότητα να **δημιουργήσουν πολιτεία ευνομούμενη και βίο ευτυχή για όλους**¹⁰³⁶.

Από τις προαναφερόμενες αναφορές γίνεται φανερό ότι ο Φιλελεύθερος ως ο κατεξοχήν εκπρόσωπος της μακαριακής πολιτικής πρέπει να στηρίζει την απόφαση του Μακαρίου. Αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία, αν και κολοβωμένη, αφού περιόρισε, τους ορόφους, τα δωμάτια και τις ανέσεις της. Ωστόσο η αναγνώριση φαίνεται να είναι παραχωρημένη λόγω των συνθηκών, μία αναγκαστική επιλογή, αφού αν δεν γινόταν, η Κύπρος θα κινδύνευε από τους ανθρώπους της νύχτας και τους κακοποιούς. Η υπάρχουσα πολιτειακή κατάσταση αποτελεί τη βάση της ελευθερίας για την εφημερίδα, την αφετηρία, το θεμέλιο ώστε να επέλθει η περεταίρω ευημερία και ανάπτυξη της Κύπρου. Η γενικότητα των σχολίων της συγκεκριμένης εφημερίδας, η αναφορά για παράδειγμα στην έννοια του λαού, θα της επιτρέψουν στην πορεία των ετών να μεταβάλλει ευκολότερα τη στάση της ως προς το τι θεωρεί ορθή πολιτική για την Κύπρο.

4.3.2 Θεσμικό Πλαίσιο

Η δεύτερη θεματική που αναλύεται στη παρούσα χρονική περίοδο, είναι το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο στηρίχθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία και πιο συγκεκριμένα τα σχόλια των εξεταζόμενων εντύπων για τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, για τη συνθήκη Εγγυήσεως και για το σύνταγμα.

Ξεκινώντας με την εφημερίδα Αλήθεια, γίνεται φανερό πριν ακόμη την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, ότι από την αρχή, στρέφεται κατά των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Η φαινομενικά διαλλακτική στάση της στο άκουσμα της ανακήρυξης του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, στην πράξη ανατρέπεται, αφού όπως αναφέρει, **θα φταίνε στον αιώνα τον άπαντα όσοι υπέγραψαν τις συμφωνίες Ζυρίχης**¹⁰³⁷. Κατηγορεί την κυβέρνηση Καραμανλή, αφού όπως επισημαίνει αυτή προτιμά να τιμήσει την υπογραφή της όσον αφορά στις **άτιμες και επονείδιστες** όπως

¹⁰³⁵Ibid., 1.

¹⁰³⁶«Εξωτερική Πολιτική: Φιλία Προς Όλους», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 26, 1960), 1.

¹⁰³⁷«Τι Λέγει Ο κ. Ντενκτάς», *Αλήθεια* (Απρίλιος 24, 1960), 1.

τις ονομάζει, συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, παρά να *υπερασπιστεί τα δίκαια αιτήματα του κυπριακού λαού*, ο οποίος είναι σάρκα από τη σάρκα της Ελλάδας¹⁰³⁸. Οι συμφωνίες αυτές αποτελούν ένα *οικτρό και επονείδιστο κατασκεύασμα*, τις οποίες υπέγραψαν *ανόσια χέρια που δεν έχουν το δικαίωμα να ονομάζονται Ελληνοκύπριοι*. Η βίαιη επιβολή τους στον κυπριακό λαό¹⁰³⁹, όχι μόνο δεν θα επιφέρει λύση στο κυπριακό ζήτημα, αλλά θα δημιουργήσει νέες περιπλοκές¹⁰⁴⁰.

Μέσω των συμφωνιών δεν εξασφαλίστηκε η *πλειοψηφία* του κυπριακού λαού, δηλαδή οι Ελληνοκύπριοι, αλλά η *μειοψηφία*, οι Τουρκοκύπριοι, αφού χάρις τα *προνόμια* που τους δόθηκαν, οι τελευταίοι μετατράπηκαν σε *ισοδύναμους πολίτες με τους Ελληνοκυπρίους*. Οι συμφωνίες αυτές παρέχουν στους Τουρκοκυπρίους τη δυνατότητα όποτε το θελήσουν, να αποτελούν *τροχοπέδη* στην ικανοποίηση των *πόθων, της θέλησης και των συμφερόντων της πλειοψηφίας*¹⁰⁴¹.

Οι συμφωνίες με βάση τα λεγόμενα της Αλήθειας πρέπει να ανατραπούν γιατί *ενταφιάζουν την ένωση*, αφού παρέχουν εγγυήσεις για ένοπλη απαγόρευση απέναντι σε οποιαδήποτε επιδίωξη της, κάτι που τραυματίζει *βαθιά την ελληνική ψυχή*. Ο εξοστρακισμός της ιδέας της ένωσης που αυτές κατάφεραν λοιπόν, αποτελεί και τη σημαντικότερη αιτία, ώστε να θεωρηθούν *εθνικώς απαράδεκτες* για κάθε ελληνοκυπριακή ψυχή¹⁰⁴². Το καθεστώς των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου, δεν αποτελεί πρόβλημα, μόνο για τους Ελληνοκυπρίους, αλλά για ολόκληρη την Κύπρο, αφού, δεν δύναται να λειτουργήσει με τέτοιο τρόπο το κράτος, ώστε να ωφελήσει το σύνολο του κυπριακού λαού¹⁰⁴³.

Η λύση που επιβλήθηκε μέσω αυτών των συμφωνιών, γίνεται αντιληπτή από την εφημερίδα ως προϊόν *ηθικώς απαράδεκτων πιέσεων*¹⁰⁴⁴, οι οποίες έχουν οδηγήσει την ελληνοκυπριακή κοινότητα που αποτελεί την πλειοψηφία της Κύπρου, σε εθνικό

¹⁰³⁸«Επί των Επάλξεων», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 11, 1960), 1.

¹⁰³⁹*Ibid.*, 1.

¹⁰⁴⁰«Τα Αγαθά της Ζυρίχης», *Αλήθεια* (Αύγουστος 14, 1961), 1.

¹⁰⁴¹«Εθνικόν Ολίστημα», *Αλήθεια* (Απρίλιος 9, 1962), 1.

¹⁰⁴²*Ibid.*, 1.

¹⁰⁴³«Ανάγκη Αδιάσπαστου Ενότητος του Κυπριακού Λαού προς Εκπλήρωσιν Κοινωνικοεθνολογικών σκοπών», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 17, 1961), 1.

¹⁰⁴⁴«Δυσφορίαν Προκαλούν εν Αθήναις Κατά της Ελλάδος Συκοφαντίαι των Τουρκοκυπριακών Εφημερίδων», *Αλήθεια* (Ιούλιος 16, 1962), 1.

και πολιτικό αδιέξοδο¹⁰⁴⁵. Τόσο οι *αμαρτωλές συμφωνίες*, όσο και το *εκπορνευόμενο τραγελαφικό σύνταγμα*, δημιούργησαν αυτομάτως τραγικό αδιέξοδο που μέρα με τη μέρα γίνεται σοβαρότερο, εξαιτίας της *αδιαλλαξίας και της εμμονής των Τουρκοκυπρίων στα σκανδαλώδη υπερπρονόμια* τους¹⁰⁴⁶.

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο πάνω στο οποίο έχει στηριχθεί το οικοδόμημα της Κυπριακής Δημοκρατίας, αποτελεί σύμφωνα με την Αλήθεια, τον *ζυγό κάτω από τον οποίο δεν μπορούν να ζήσουν οι Ελληνοκύπριοι, γιατί στερούνται την ελευθερία τους*. Είναι μία σκλαβιά, η οποία απορρίπτεται, για χάρη μίας και μόνο ώρας ελευθερίας, από τους Ελληνοκυπρίους¹⁰⁴⁷. Εφόσον λοιπόν το θεσμικό πλαίσιο του κυπριακού λαού, όντας αποτέλεσμα *αδήριτου ανάγκης*, δημιουργήθηκε κάτω από ένα κλίμα *έντονου εξαναγκασμού*, η ανατροπή του αποτελεί καθαρά εσωτερική και προσωπική υπόθεση της Κύπρου¹⁰⁴⁸. Σε καμία περίπτωση η υπάρχουσα θεσμική κατάσταση *δεν μπορεί να μείνει για πολύ καιρό αμετάβλητη*, αφού δεν αποτελεί ολοκληρωμένη νίκη της Κύπρου. Ο κυπριακός λαός (εννοεί τους Ελληνοκυπρίους), σύντομα, είτε μόνος του, είτε με τη βοήθεια των ελεύθερων κρατών θα καταφέρει να βαδίσει απερίσπαστος προς την πραγματοποίηση των εθνικών του πεπρωμένων¹⁰⁴⁹.

Το 1963 οι αναφορές ως προς το θεσμικό πλαίσιο έχουν μεταφερθεί από τις συμφωνίες, στο ζήτημα του κυπριακού συντάγματος. Κρατώντας την ίδια σκληρή γλώσσα λαμβανομένης υπόψη της πολιτικής κατάστασης και του συγκρουσιακού κλίματος που προοδευτικά αναπτύσσεται στη διάρκεια του έτους, υποστηρίζει το έντυπο ότι το σύνταγμα είναι *άθλιο κατασκευάσμα* αφού αποκλείει εσαεί την *αυτοδιάθεση* και την *ένωση*, ενώ αποδεικνύεται γεμάτο από *παραλήψεις και αντιφάσεις*¹⁰⁵⁰. Αποτελεί χωρίς αμφιβολία την *πέτρα του σκανδάλου* για τις δυσκολίες που βιώνει το κυπριακό κράτος¹⁰⁵¹ και γι' αυτό τον λόγο πρέπει να τεθεί *θέμα συνταγματικής αναθεώρησης*, το οποίο ωστόσο αποτελεί *ζήτημα εσωτερικό*. Όπως κάθε διεθνές κείμενο, έτσι και αυτό πρέπει να υπόκεινται στις απαραίτητες αναθεωρήσεις, καθώς οι συνθήκες που επικρατούν στα κράτη μεταβάλλονται, με

¹⁰⁴⁵«Η Ομιλία του Μακαρίου εις Κύκκον Ενεποίησε Βαθύτατην Εντύπωσιν στους εν Ελλάδι Πολιτικούς Κύκλους», *Αλήθεια* (Αύγουστος 20, 1962), 1.

¹⁰⁴⁶«Η Μόνη Οδός», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 18, 1963), 1.

¹⁰⁴⁷«Το Ευαγγέλιον της Δευτέρας Φοίτιασμάτα!», *Αλήθεια* (Απρίλιος 8, 1963), 2.

¹⁰⁴⁸«Να Εξηγούμεθα», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 25, 1963), 1.

¹⁰⁴⁹«Το Κυπριακόν Θέμα εις το Κέντρον των Προεκλογικών Ανταγωνισμών», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 25, 1961), 8.

¹⁰⁵⁰«Παράσημα», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 21, 1963), 1.

¹⁰⁵¹«Η Μόνη Οδός», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 18, 1963), 1.

συνέπεια να πρέπει να γίνεται *αναπροσαρμογή των γραπτών κειμένων*. Όντας τα συντάγματα προϊόντα της ανθρώπινης σκέψης, όταν δημιουργούνται εξυπηρετούν τις συνθήκες και τις ανάγκες της εκάστοτε χρονικής περιόδου¹⁰⁵². Το παρόν σύνταγμα επομένως πρέπει να μεταβληθεί αφού πολλές *διατάξεις χρειάζονται αναθεώρηση*. Εάν οι Ελληνοκύπριοι παραέβλεπαν αυτή την αναγκαιότητα και αρνούσαν την αναθεώρηση, τότε αυτό αποδείκνυε από την πλευρά τους *έλλειψη συνειδήσεως ευθύνης*. Κάποιες επομένως από τις πρόνοιες του συντάγματος πρέπει να μεταβληθούν γιατί δεν μπορεί να εφαρμοστεί ή να διατηρηθεί η κανονική λειτουργία και η διοίκηση της Κύπρου, με συνέπεια να τίθενται εμπόδια στην πολιτική και οικονομική πρόοδο της χώρας¹⁰⁵³.

Σχολιάζοντας τις αναφορές της Αλήθειας για τη θεσμική πραγματικότητα του κυπριακού κράτους αξίζει να διερευνηθούν περεταίρω κάποιες λέξεις - φράσεις κλειδιά, που επιβεβαιώνουν ή αλλιώς αποκαλύπτουν, πως η εφημερίδα αντιλαμβάνεται τη νέα πολιτειακή κατάσταση και πως αυτή την επικοινωνεί στην κοινή γνώμη.

Το θεσμικό πλαίσιο των συμφωνιών του νέου κράτους θεωρείται ξεκάθαρα και ειλικρινά *προδοσία*¹⁰⁵⁴ τόσο από την πλευρά του εθνικού κέντρου το οποίο εκπροσωπεί η κυβέρνηση Καραμανλή, όσο και από την πλευρά εκείνης της μερίδας των Ελληνοκυπρίων που συναίνεσε στη δημιουργία του μέσω των υπογραφών τους. Όλοι αυτοί που συνέβαλαν με οποιοδήποτε τρόπο στη δημιουργία της θεσμικής κατάστασης, θα *φταίνε αιώνια* για τη δημιουργία αυτής της *απεχθούς εξέλιξης*, της *άτιμης και επονείδιστης κατάστασης*, η οποία δεν εντάσσεται σε κανένα πλαίσιο κανονικότητας, αλλά αντιθέτως αποκλείει την ενδεδειγμένη ιστορική πορεία της Κύπρου¹⁰⁵⁵, που δεν είναι άλλη από την ένωση. Η μη νομιμοποίηση του θεσμικού πλαισίου επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι δεν εξασφαλίστηκε η πλειοψηφία του κυπριακού κράτους, δηλαδή οι Ελληνοκύπριοι, αλλά οι Τουρκοκύπριοι, οι οποίοι αν και μειοψηφία μέσα από τα υπερπρονόμια που τους χορηγήθηκαν, μετατράπηκαν σε ισοδύναμους πολίτες με τους Ελληνοκυπρίους, κάτι που θεωρείται απαράδεκτο για τους τελευταίους, αφού οι Τουρκοκύπριοι εμμένοντας αδιάλλακτοι στα υπερπρονόμια

¹⁰⁵²«Τα Σχόλια του Αθηναϊκού Τύπου», *Αλήθεια* (Αύγουστος 22, 1963), 6.

¹⁰⁵³«Ο Πρόεδρος Μακάριος Προτίθεται όπως Καταγγείλη τινάς των Βασικών Προνοιών του Συντάγματος», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 18, 1963), 1.

¹⁰⁵⁴Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 268.

¹⁰⁵⁵Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 330.

τους θα δημιουργήσουν προβλήματα στην απρόσκοπτη λειτουργία του κυπριακού κράτους. Ωστόσο η νέα πραγματικότητα θα ανατραπεί σύντομα, γιατί *επιβλήθηκε*, ήταν αποτέλεσμα *αδήριτης ανάγκης* και *εξαναγκασμού* προς τον κυπριακό λαό (εννοεί τους Ελληνοκυπρίους), ο οποίος σύντομα με τη βοήθεια των συμμάχων του θα επιφέρει στην Κύπρο την κανονικότητα.

Δεν είναι «φυσιολογικό», ηθικά και ιστορικά αποδεκτό για τη συγκεκριμένη εφημερίδα να δημιουργείται ένα θεσμικό πλαίσιο, που παραβλέπει την ιστορική εθνική θέση της ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας μέσα στο κυπριακό κράτος και κατά συνέπεια, την υπεροχή της έναντι της τουρκοκυπριακής μειοψηφίας. Μέσω του παραγκωνισμού και του περιορισμού των δικαιωμάτων της πλειοψηφίας, μέσω της απαγόρευσης της ικανοποίησης του ενωτικού αιτήματος, ανατρέπονται οι Ελληνοκύπριοι ως φορέας «της ιστορικής αλήθειας» και αυτόματα ανατρέπεται η υπεροχή τους έναντι των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι γίνονται αντιληπτοί ως φορείς «ιστορικής απάτης»¹⁰⁵⁶, μιας και μέσω των υπερπρονομίων τους, κλέβουν από τους Ελληνοκυπρίους τα κεκτημένα τους. Οι Τουρκοκύπριοι είναι μειονότητα και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζονται σύμφωνα με την Αλήθεια. Δεν θα πρέπει να κατέχουν περισσότερα από όσα επιβάλει η μειονοτική θέση τους, πολύ δε περισσότερο, σε καμία των περιπτώσεων δεν μπορούν να γίνουν αντιληπτοί ως συνεταίροι στο πλαίσιο ανάπτυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας¹⁰⁵⁷. Η εθνικιστική ιδεολογία και η εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων, εμφορείται σε σημαντικό βαθμό από το αίσθημα της πληθυσμιακής, οικονομικής, κοινωνικής υπεροχής που αισθάνονται, έναντι των Τουρκοκυπρίων. Αν αποδεχθούν τον συνεταιριστικό ρόλο των Τουρκοκυπρίων, την έστω και περιορισμένη εξάρτηση που επιβάλει το νέο θεσμικό πλαίσιο, τότε ανατρέπεται σε σημαντικό βαθμό η αντίληψη του «εμείς» και οι «άλλοι» και δημιουργείται σημαντικό συνειδησιακό κενό στην εθνική ταυτότητα τους.

Η στάση της εφημερίδας όσον αφορά στο κυπριακό σύνταγμα κινείται σε παρόμοια πλαίσια με αυτά στην περίπτωση των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου και της συνθήκης Εγγυήσεως. Το σύνταγμα αποτελεί και αυτό ένα άθλιο κατασκεύασμα, αφού αποκλείει το αίτημα της αυτοδιάθεσης - ένωσης, ενώ είναι γεμάτο παραλείψεις και αντιφάσεις, με συνέπεια να μην μπορεί να βοηθήσει στην πρόοδο του κυπριακού κράτους. Θεωρεί η εφημερίδα όχι απλά δικαίωμα, αλλά υποχρέωση των

¹⁰⁵⁶ Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 82.

¹⁰⁵⁷ Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 19.

Ελληνοκυπρίων να προχωρήσουν στην αναθεώρηση του, γιατί μόνο μέσω αυτής θα μπορέσει να διατηρηθεί η ορθή λειτουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στα σχόλια της εφημερίδας ενδιαφέρον προκαλεί η αποσιώπηση της οποιασδήποτε αναφοράς στους Τουρκοκυπρίους και στην αρνητική στάση τους στην αναθεώρηση του συντάγματος. Η διαδικασία της αναθεώρησης εκλαμβάνεται και προάγεται ως ευθύνη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Η μη αναφορά στη συμμετοχή της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας στη διαδικασία, συμπλέει με την αντίστοιχη ελληνοκυπριακή πολιτική και το κλίμα που είχε καλλιεργηθεί, σύμφωνα με το οποίο, οι Τουρκοκύπριοι αποτελούσαν μέσα στην Κυπριακή Δημοκρατία το αναγκαίο κακό που πρέπει αν όχι να εξαφανισθεί, να αδρανοποιηθεί¹⁰⁵⁸. Όντας αναγκαίο κακό, αφού έχουν αναγνωριστεί σε κοινότητα, αλλά στην πραγματικότητα πρόκειται για μειονότητα, σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αποτελέσουν στη συνείδηση του τύπου και κατ' επέκταση της κοινής γνώμης, ισότιμη κοινότητα με την Ελληνοκυπριακή¹⁰⁵⁹. Κατά συνέπεια δεν μπορούν να συναποφασίσουν για την αναθεώρηση του συντάγματος, οπότε αγνοούνται εντελώς.

Στο ίδιο μήκος κύματος με την άποψη της Αλήθειας φαίνεται να κινείται και η θέση της Χαραυγής για το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, χρησιμοποιώντας στα άρθρα της ιδιαίτερο λεξιλόγιο μέσω του οποίου τονίζεται η αρνητική στάση της. Κατά τη Χαραυγή λοιπόν οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, όχι μόνο *δεν έλυσαν το κυπριακό πρόβλημα με βάση τις επιθυμίες και επιδιώξεις του κυπριακού λαού* (Ελληνοκύπριοι), αφού δεν εφαρμόστηκε η *αρχή της αυτοδιάθεσης*, αλλά αντιθέτως το περιέπλεξαν, εφόσον η συγκυριαρχία των τριών δυνάμεων (Ελλάδα, Τουρκία, Βρετανία), δημιούργησε νέα και πιο σοβαρά προβλήματα στους Κυπρίους¹⁰⁶⁰, δεσμεύοντας τους περισσότερο και μεταφέροντας τους τέτοιο βάρος, το οποίο δεν μπορούν να αποτινάξουν¹⁰⁶¹.

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο εμπεριέχει κατά τη Χαραυγή τόσα πολλά δεσμά¹⁰⁶² και περιορισμούς, με συνέπεια να *ακρωτηριάζεται η ανεξαρτησία* της Κύπρου και να επισκιάζεται κάθε προσπάθεια συγκρότησης του κυπριακού κράτους,

¹⁰⁵⁸Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού, 22.

¹⁰⁵⁹Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 350.

¹⁰⁶⁰«Το Πρώτο Σκαλί», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 1, 1960), 1.

¹⁰⁶¹«Ας Ελπίσουμε», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 15, 1960), 1.

¹⁰⁶²«Αυτά για Σήμερα», *Χαραυγή* (Ιούλιος 7, 1960), 1.

όπως επίσης και κάθε ενέργεια, που αποσκοπεί στον *ελεύθερο καθορισμό της εξωτερικής και της εσωτερικής πολιτικής*¹⁰⁶³.

Ωστόσο η Χαραυγή επισημαίνει ότι ο ασφυκτικός κλοιός που έχει δημιουργηθεί στην κυπριακή κοινωνία μέσω των συμφωνιών, είναι *προϊόν ανωμαλίας και τεχνητής διακοινοτικής έντασης*¹⁰⁶⁴ που προάγεται μέσα από αυτές. Συμφωνεί και αυτή με την Αλήθεια, ότι το *ανώμαλο και εφιαλτικό* θεσμικό πλαίσιο, το οποίο απηχεί ένα βαθιά *διαμελιστικό πνεύμα*, την *καχυποψία* και την *έλλειψη εμπιστοσύνης*, *επιβλήθηκε τελεσιγραφικώς στον κυπριακό λαό*, κατάσταση την οποία κατάφεραν να δημιουργήσουν με τις μηχανορραφίες τους οι Βρεττανοί αποικιστές, ανάμεσα στις δύο κυπριακές κοινότητες¹⁰⁶⁵.

Πρέπει να καταργηθούν οι *απαράδεκτες συμφωνίες και να αναθεωρηθούν οι ετερόβουλες, άδικες, ανεφάρμοστες και επιζήμιες διατάξεις τους*¹⁰⁶⁶, οι οποίες δεν βοηθούν στην ανάπτυξη της Κύπρου, αφού την οδηγούν σε *ταπεινωτικές δεσμεύσεις*, συγκρούονται με τις διακηρύξεις και τον Χάρτη του ΟΗΕ, *αντιστρατεύονται τις στοιχειώδεις δημοκρατικές αρχές*, παραβιάζουν την έννοια της ανεξαρτησίας και της κρατικής ακεραιότητας της Κύπρου ως κράτους - μέλους του ΟΗΕ¹⁰⁶⁷.

Η παραπάνω αλλαγή σύμφωνα με τη Χαραυγή δεν θα ωφελήσει μόνο τους Ελληνοκυπρίους, αλλά και τους Τουρκοκυπρίους, εφόσον αποτελούν και αυτοί υποκείμενα του κυπριακού κράτους και θα επωφεληθούν τα καλώς *νοούμενα συμφέροντα τους* από τη διαδικασία της αναθεώρησης, καθώς στόχος είναι και παραμένει η *εξάλειψη των εμποδίων που στερούν την πρόοδο και την ανάπτυξη της Κύπρου* και βρίσκονται σε πλήρη αντίθεση, προς τις αναγνωρισμένες δημοκρατικές αρχές¹⁰⁶⁸.

Η εφημερίδα θέλοντας να υποστηρίξει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αναφέρει, ότι θεωρεί τις συμφωνίες *απαράδεκτες, ανεφάρμοστες, αντιδημοκρατικές και ετεροβαρείς*, χωρίς να σημαίνει ότι η άποψη της στηρίζεται σε *αντιτουρκοκυπριακά αισθήματα*. Οι απαράδεκτες και αντιδημοκρατικές δεσμεύσεις,

¹⁰⁶³«Η 2^η Επέτειος της Κυπριακής Δημοκρατίας», *Χαραυγή* (Αύγουστος 5, 1962), 1.

¹⁰⁶⁴«Να Ξανασταθμίσουν τη Θέση τους», *Χαραυγή* (Ιούνιος 14, 1963), 1.

¹⁰⁶⁵«Δεν Κουραζόμαστε», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 6, 1963), 1.

¹⁰⁶⁶«Σημαντικές για την Κύπρο», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 4, 1963), 1.

¹⁰⁶⁷«Δεν Κουραζόμαστε», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 6, 1963), 1.

¹⁰⁶⁸*Ibid.*, 1.

όμως αποτελούν *τροχοπέδη* για την πρόοδο και την *ανάπτυξη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, παραβιάζοντας κατάφορα τα κυριαρχικά της δικαιώματα*¹⁰⁶⁹.

Είναι επομένως *αναγκαία η αναθεώρηση τους*¹⁰⁷⁰, αφού είναι πλέον παραδεκτό ότι η ένταση που έχει δημιουργηθεί μεταξύ της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας είναι αποτέλεσμα του κλίματος που έχουν καλλιεργήσει οι συμφωνίες και γι' αυτό πρέπει να γίνουν ενέργειες, ώστε να εξουδετερωθούν οι αιτίες της έντασης αυτής, διαδικασία που μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της αναθεώρησης.

Όσον αφορά στον ρόλο του συντάγματος το 1963 εκφράζει και αυτή η εφημερίδα ξεκάθαρα την αρνητική της στάση για αυτό και την αναγκαιότητα αναθεώρησης. Όπως τονίζει το συγκεκριμένο κείμενο αποτελεί *πηγή πολλών και σοβαρών δυσκολιών* στη διακυβέρνηση του νέου ανεξάρτητου κράτους, παρακωλύοντας ταυτοχρόνως αποφασιστικά την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο του νησιού. Η ιδιοτυπία πολλών εκ των προνομίων του κυπριακού συντάγματος φτάνει στα όρια της αυθαιρεσίας σύμφωνα με την εφημερίδα, με συνέπεια το κείμενο *να αντιδιαστέλλεται προς τις διεθνείς παραδεδεγμένες αρχές περί δημοκρατίας και δικαιοσύνης και να καθίσταται πηγή προστριβών ανάμεσα στα συνοίκα στοιχεία*¹⁰⁷¹.

Κάθε καλόπιστος άνθρωπος έχει πειστεί κατά τα τρία έτη της εφαρμογής του, ότι απέχει πολύ από το να είναι ευεργετικό για τον τόπο. Τουναντίον, αποβαίνει *υπονομευτικό στις σχέσεις Ελληνοκυπρίων - Τουρκοκυπρίων*, παρεμποδίζει την αποκατάσταση της φιλίας και της συνεργασίας τους και αντί της συνολικής ενότητας του λαού *απεργάζεται τη διαίρεση*, δημιουργώντας χάσμα και προκαλώντας *επικίνδυνους ανταγωνισμούς* με απρόβλεπτες συνέπειες για το μέλλον του κυπριακού λαού¹⁰⁷². Ολοκληρώνοντας τα σχόλια της τονίζει με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο ότι είναι απαραίτητο να αναθεωρηθεί το σύνταγμα, γιατί κατοχυρώνει στους Τουρκοκυπρίους *προνόμια που δεν τους ανήκουν φύση και θέση*. Εισάγει *πρωτάκουστα δικαιώματα*

¹⁰⁶⁹«Επί Τάπητος», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 7, 1963), 1.

¹⁰⁷⁰«Κοινό Πρόγραμμα Δράσης», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 18, 1963), 1.

¹⁰⁷¹«Νηφάλιοι Διαπιστώσεις», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 11, 1963), 1.

¹⁰⁷²*Ibid.*, 1.

*και καθιερώνει απαράδεκτες πολιτικές και φυλετικές διακρίσεις σε βάρος της καταπληκτικής πλειοψηφίας του κυπριακού λαού, δηλαδή τους Ελληνοκυπρίους*¹⁰⁷³.

Η Χαραυγή μέσα από τα άρθρα της συμφωνεί σημαντικά με την Αλήθεια ως προς το άδικο, ανεφάρμοστο, επιζήμιο, αντιδημοκρατικό και ετεροβαρές περιεχόμενο των συμφωνιών, το οποίο λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάπτυξη του συνόλου της Κύπρου. Αποτελούν οι συμφωνίες μία απεχθή εξέλιξη, μία κατάσταση εκτός κανονικότητας και εκτός της ενδεδειγμένης ιστορικής πορείας της Κύπρου¹⁰⁷⁴. Η διαφοροποίηση της συγκεκριμένης εφημερίδας σε σχέση με την Αλήθεια είναι, ότι δεν αναφέρεται σε κατάργηση του θεσμικού πλαισίου, αλλά σε *αναθεώρηση*, ώστε να απαλλαγεί η Κύπρος από τις αρνητικές πρόνοιες των συμφωνιών, υποστηρίζοντας με αυτό τον τρόπο τη θέση του Μακαρίου. Αναγνώριζε ότι παρά το γεγονός ότι οι συμφωνίες δεν ανταποκρίνονταν σε αυτό που προσδοκούσε η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ωστόσο παρείχαν το δικαίωμα της *ελευθερίας* και δημιουργούσαν προϋποθέσεις μέσω της αναθεώρησης, για την απαλλαγή των αρνητικών προνοιών και την υλοποίηση του ενωτικού οράματος¹⁰⁷⁵.

Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί ότι αυτό το έντυπο τονίζει ως αιτία της επιβολής της συγκεκριμένης νομοθεσίας, αλλά και των προβλημάτων που αυτή έχει επιφέρει, τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι *τρεις εγγυήτριες δυνάμεις* και ειδικότερα τον υποχθόνιο και μηχανορραφικό ρόλο του *αποικισμού* (Βρετανία), τον οποίο επισημαίνει ξανά ως βασική αιτία των προβλημάτων μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Μέσω της συνεχούς επίκλησης στον ρόλο των αποικιστών, η Χαραυγή μεγεθύνει την αντιπαραθετική διάσταση της κυριαρχούσας ελληνικής εθνικής ταυτότητας, έναντι της ετερότητας, μέσα από την καλλιέργεια μίας συνεχούς και μόνιμης αίσθησης της ύπαρξης έξωθεν απειλών - εχθρών, στη συγκεκριμένη περίπτωση της Βρετανίας. Επιπλέον αν και υποστηρίζει ότι η αναγκαιότητα της αναθεώρησης δεν στηρίζεται σε αντιτουρκοκυπριακά αισθήματα, αφού θεωρεί ότι από αυτή θα επωφεληθούν τα καλώς νοούμενα τουρκοκυπριακά συμφέροντα, ωστόσο δεν μπορεί να παραβλέψει ότι οι συμφωνίες αυτές που δεν προσφέρουν το αυτονόητο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, έρχονται σε σύγκρουση με τις δημοκρατικές αρχές του ΟΗΕ του οποίου μέλος ήταν η Κύπρος και κατά συνέπεια, καταπατώνται τα κυριαρχικά δικαιώματα της

¹⁰⁷³«Δικαιώματα ή Προνόμια», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 19, 1963), 2.

¹⁰⁷⁴Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 330.

¹⁰⁷⁵Χρυσάνθου, *Μ.Μ. Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 83-84.

Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Κατά τον ίδιο τρόπο υποστηρίζει την αναθεώρηση του συντάγματος αναφέροντας ότι εμπεριέχει διατάξεις που δημιουργούν προστριβές ανάμεσα στα σύνοικα στοιχεία, προστριβές ωστόσο που δημιουργούνται από τα παραχωρημένα προνόμια στους Τουρκοκυπρίους, με συνέπεια να αδικείται η καταπληκτική πλειοψηφία του κράτους, που είναι οι Ελληνοκύπριοι.

Γίνεται επομένως αντιληπτό από τις απόψεις που παραθέτει η εφημερίδα, ότι παρά τη φιλικότερη στάση που δείχνει για την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, υποστηρίζοντας ότι οι αλλαγές πρέπει να επέλθουν προς όφελος και των δύο κοινοτήτων, ωστόσο η αρθρογραφία της έχει σαν σημείο αναφοράς έναν εθνοκεντρικό - ελληνίζοντα προσανατολισμό, στην κυπριακή εκδοχή του, όσον αφορά δηλαδή, στην κυριαρχία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, μέσα στα πλαίσια του ανεξάρτητου κράτους. Συνεπώς, το θεσμικό πλαίσιο εφόσον δεν εξυπηρετεί τα *κυριαρχικά δικαιώματα της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας* και δεν *προστατεύει τα καλώς νοούμενα συμφέροντα της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας στο πλαίσιο της μειονότητας, που σε καμία περίπτωση δεν ταυτίζονται με τα προνόμια που παραχωρούνται μέσω των συμφωνιών και του κυπριακού συντάγματος*, αυτό πρέπει να αναθεωρηθεί. Η γενικόλογη φράση τα «καλώς νοούμενα συμφέροντα» της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας στη συγκεκριμένη περίπτωση, ή η χρήση του όρου «προνόμια» στην περίπτωση των σχολίων που αφορούν το σύνταγμα, χρησιμοποιείται έναντι της λέξης των «υπερπρονομιών» που προάγει η Αλήθεια, ωστόσο η συνειρμική προέκταση στη σκέψη της κοινής γνώμης επιδιώκει να καταστήσει σαφές ότι το συμφέρον της «Τουρκοκυπριακής Μειονότητας», αν κριθεί αναγκαίο πρέπει να αναθεωρηθεί, να περιοριστεί ή να καταργηθεί, εάν αποδειχθεί επιζήμιο για την κυριαρχούσα Ελληνοκυπριακή Κοινότητα¹⁰⁷⁶. Εφόσον λοιπόν τα προνόμια των Τουρκοκυπρίων λειτουργούν σε βάρος της καταπληκτικής πλειοψηφούς Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, πρέπει να αναθεωρηθούν άμεσα και ο μόνος που νομιμοποιείται να το αποφασίσει, είναι το ίδιο το κράτος. Σε καμία περίπτωση η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, δεν θα μείνει αιχμάλωτη της ξένης βίας που εκφράζεται με τους διαφόρους όρους των ζυριχικών συμφωνιών και του συντάγματος, που η ίδια δεν ενέκρινε και των συνθηκών Εγγυήσεως που προκαλούν την οργή της¹⁰⁷⁷. Μέσω της διαδικασίας όμως της αναθεώρησης θα μπορούσε το περιεχόμενο τους να

¹⁰⁷⁶Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 49.

¹⁰⁷⁷«Επί των Δηλώσεων του Αντιπροέδρου», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 19, 1963), 1.

βελτιωθεί και να αποτελέσουν εφελκυστικό για την υλοποίηση των εθνικών ενωτικών πόθων των Ελληνοκυπρίων¹⁰⁷⁸.

Ο Φιλελεύθερος παραμένει στα σχόλια του φειδωλός έως σιωπηλός (ιδίως στην περίπτωση του κυπριακού συντάγματος) όσον αφορά στον σχολιασμό του θεσμικού πλαισίου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι αναφορές για τις συμφωνίες ήταν ελάχιστες, περιοριζόμενες συνήθως σε σχόλια πληροφοριακού χαρακτήρα. Ωστόσο από την παράθεση σχετικού άρθρου τον Ιούλιο του 1960 πριν την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας φαίνεται ότι υποστηρίζει τις συμφωνίες και κατ' επέκταση την απόφαση του Μακαρίου, επισημαίνοντας ότι αυτές έθεσαν τέρμα στο δουλικό αποικιακό καθεστώς, βοηθώντας στη γέννηση της ανεξάρτητης Κυπριακής Πολιτείας στο πλαίσιο της οποίας, συνολικά ο κυπριακός λαός, **δύναται να επιλύσει επωφελώς και σε πνεύμα κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας, τα καθημερινά προβλήματα και να αναπτύξει το βιοτικό και πολιτιστικό του επίπεδο**. Συνεπώς χρειάζεται θετική και όχι αρνητική αντιμετώπιση της πραγματικότητας, κατά τον Φιλελεύθερο, ώστε να αναπτυχθούν εκείνα τα στοιχεία του κυπριακού βίου που με την πάροδο του χρόνου, θα οδηγήσουν την Κύπρο στην πολιτική θέση, η οποία θα είναι πλήρως αντάξια του πολιτισμού του κυπριακού λαού¹⁰⁷⁹. Η συμφωνία που επήλθε λοιπόν φέρει επί τάπητος ένα οξύτερο πρόβλημα το οποίο αφορά την κατάργηση της οριοθετήσεως των διακοινοτικών αισθημάτων¹⁰⁸⁰. Αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι δεν υπάρχει άρθρο σχολιογραφικής μορφής που να αναφέρεται στην αναγκαιότητα αναθεώρησης του συντάγματος.

Στην ουσία ο Φιλελεύθερος τουλάχιστον το 1960 που αναφέρεται το συγκεκριμένο άρθρο, επιβεβαιώνει την ιδιότητα του ως εκφραστής της κυβερνητικής γραμμής¹⁰⁸¹, υποστηρίζοντας τις αποφάσεις του Μακαρίου και διατηρώντας μία αισιόδοξη στάση αναμονής για την εξέλιξη του νέου πολιτειακού καθεστώτος. Αν και αναγνωρίζει τη συναισθηματική διάσταση των δύο κοινοτήτων ως σημαντικό πρόβλημα της οικοδόμησης της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας, ωστόσο φαίνεται να κινείται προς την κατεύθυνση «της συναινετικής διακοινοτικής κυπριακής θέλησης», αφού υποστηρίζει ότι η επικράτηση του δημοκρατικού χαρακτήρα του

¹⁰⁷⁸ Χρυσάνθου, Μ.Μ. Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 83-84.

¹⁰⁷⁹ «Εξωτερική Πολιτική: Φιλία προς Όλους», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 26, 1960), 1.

¹⁰⁸⁰ «Η Διακοινοτική Φοβία», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 1, 1960), 2.

¹⁰⁸¹ Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 449.

κράτους και κατά συνέπεια η ανάπτυξη του, εξαρτιόταν από τον εκδημοκρατισμό των δύο κοινοτήτων¹⁰⁸², ο οποίος ήταν άμεσα συνδυασμένος με την κατάργηση των στερεοτύπων που υπήρχαν μεταξύ τους.

Ο Φιλελεύθερος συμμερίζεται την άποψη των προαναφερόμενων εφημερίδων, ότι οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου δεν ανταποκρίνονται απόλυτα σε όσα μπορεί να προσδοκούσε η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αλλά δύνανται αυτές εάν χρησιμοποιηθούν ορθά, να παρέχουν το δικαίωμα της ελευθερίας και να προάγουν την οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη του νησιού¹⁰⁸³.

4.3.3 Κυπριακή Κυβέρνηση

Η κυπριακή κυβέρνηση όντας ο φορέας άσκησης της κρατικής εξουσίας σχολιάζεται σε πληθώρα άρθρων των τριών εφημερίδων καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο, αποτελώντας μία σταθερή θεματική ενότητα μέσα από την οποία μπορούν να αντληθούν σημαντικά συμπεράσματα για τον ρόλο του τύπου, όσον αφορά στην καλλιέργεια ή όχι, εθνικιστικού κλίματος στην κυπριακή κοινωνία.

Ξεκινώντας από την αρθρογραφία της εφημερίδας Αλήθειας, επικροτεί τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης, η οποία όπως τονίζει, έχει λάβει όλα *τα απαραίτητα μέτρα και διαθέτει όλα τα σώματα ασφαλείας, ώστε να καταπνίξει εν τη γενέσει της οποιαδήποτε τυχόν τυχοδιωκτική περιπέτεια επιθέσεως από μέρους των Τουρκοκυπρίων προς την ελληνική συντριπτική πλειοψηφία*¹⁰⁸⁴. Υποστηρικτική είναι η στάση της ως προς την κυβερνητική πολιτική στο θέμα των δόμων, επισημαίνοντας *ότι δεν αποτελεί παραβίαση του συντάγματος, αλλά αναγκαία πράξη* για να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία του τόπου¹⁰⁸⁵.

Η Χαραυγή υποστηρίζει την κυπριακή κυβέρνηση ως προς την απόφαση της να καταγγείλει τη συνθήκη Εγγυήσεως και να επιδιώξει αναθεώρηση των συμφωνιών του συντάγματος, γιατί όπως αναφέρει *ενδιαφέρεται για τα συμφέροντα όλου του*

¹⁰⁸²Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 41.

¹⁰⁸³Χρυσάνθου, *Μ.Μ. Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 83-84.

¹⁰⁸⁴«Η Ελληνική Κυβέρνησις Βαυκαλίζεται με την Ουτοπίαν της Εξευρέσεως Ταχείας Συμβιβαστικής Λύσεως εν Κύπρω», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 14, 1963), 6.

¹⁰⁸⁵«Ενώ Συνεχίζεται το Αδιέξοδον για το Πρόβλημα των Δήμων - Αναμένονται Ραγδαίοι Εξελιξίσεις Ευθύς Μετά την Επάνοδον των Τούρκων Ηγετών Εξ Άγκυρας», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 7, 1963), 1.

λαού. Αντιλαμβάνεται το δύσκολο έργο που έχει να επιτελέσει, γι' αυτό επισημαίνει ότι πρέπει στον ανώτατο βαθμό να *επιδείξει σύνεση, ψυχραιμία και αυτοσυγκράτηση* στον χειρισμό των δύσκολων και πολύπλοκων καταστάσεων με τις οποίες θα έρθει αντιμέτωπη¹⁰⁸⁶.

Η κυπριακή κυβέρνηση μέσω της επίδοσης του εισηγητικού εγγράφου για την αναθεώρηση των ανεφάρμοστων και αντιδημοκρατικών διατάξεων του συντάγματος, έχει εκφράσει κατά τη Χαραυγή, *ολοκάθαρα την πρόθεση και την απόφαση της, να προχωρήσει προς ότι επιβάλλουν τα συμφέροντα του κυπριακού λαού ως συνόλου*, συμπεριλαμβανομένων και των Τουρκοκυπρίων¹⁰⁸⁷. Συνεχίζει τονίζοντας, ότι η γνωστοποίηση των προτεινόμενων από την κυπριακή κυβέρνηση τροποποιήσεων, *φανερώνει πόσο μεγάλο και αναμφισβήτητο είναι το δίκαιο της υπόθεσης της Κύπρου*, με συνέπεια να έχει με το μέρος της *το σύνολο των Κυπρίων πολιτών*. Εφόσον οι ενέργειες της, είναι σύμφωνες με τις *στοιχειώδεις δημοκρατικές αρχές με την ηθική, τη λογική, τις αρχές και τις διακηρύξεις του ΟΗΕ*, μπορεί και πρέπει να κερδίσει την ανεπιφύλακτη συμπαράσταση και υποστήριξη της παγκόσμιας δημοκρατικής κοινής γνώμης και της *προοδευτικής ανθρωπότητας*. Και είναι ακριβώς *καθήκον όλων* των υπευθύνων πολιτικών ηγετών, όλων των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πατριωτών, δεξιών και αριστερών, να *επιδοθούν σε μία καλά οργανωμένη και συστηματική εκστρατεία, διαφώτισης στο εσωτερικό προς τους Τουρκοκυπρίους συμπατριώτες και στο εξωτερικό (στον ΟΗΕ και στις διάφορες χώρες χωριστά)*, έτσι που να *κατατοπισθεί η κοινή και επίσημη γνώμη ορθά, για να μη πέσει θύμα διαστρεβλωμένης και εξαπατητικής προπαγάνδας των καλοθελητών και των εχθρών του κυπριακού λαού*¹⁰⁸⁸.

Η κυβέρνηση κατά τη Χαραυγή μέσω των προτεινόμενων τροποποιήσεων *κατοχυρώνει τα καλώς νοούμενα συμφέροντα και δικαιώματα της τουρκοκυπριακής κοινότητας*, αποβλέπει στην *εκδημοκρατικοποίηση του συντάγματος και στην εξασφάλιση συνθηκών για την κανονική λειτουργία του κράτους προς όφελος της ολότητας του λαού - Ελλήνων και Τούρκων*¹⁰⁸⁹. Οι αλλαγές του συντάγματος που επιδιώκει σε καμία περίπτωση δεν αποβλέπουν στην *καταπάτηση ή παραγνώριση κατά οποιονδήποτε τρόπο των διεθνώς*

¹⁰⁸⁶«Δεν Κουραζόμαστε», Χαραυγή (Δεκέμβριος 6, 1963), 1.

¹⁰⁸⁷«Επί Τάπητος», Χαραυγή (Δεκέμβριος 7, 1963), 1.

¹⁰⁸⁸«Διαφώτιση», Χαραυγή (Δεκέμβριος 12, 1963), 1.

¹⁰⁸⁹Ibid., 1.

*αναγνωρισμένων δικαιωμάτων της μειονότητας ή των καλώς νοούμενων συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων*¹⁰⁹⁰.

Η ελληνοκυπριακή ηγεσία δεν έχει ταχθεί υπέρ της ανατροπής του συντάγματος και των συμφωνιών στο σύνολο τους. Διακήρυξε και διακηρύττει ότι σέβεται και τις συμφωνίες και το σύνταγμα. Ταυτόχρονα όμως δεν έχει διστάσει ούτε στιγμή να υπογραμμίζει ότι *δεν είναι έτοιμη να εφαρμόσει ορισμένες πρόνοιες, οι οποίες είναι πραγματικά ανεφάρμοστες και αποβαίνουν απολύτως ολέθριες για τον λαό*. Αυτή η θέση είναι *τίμια και ειλικρινής*. Εάν η ελληνοκυπριακή ηγεσία έπραττε το αντίθετο, εάν οδηγούσε τον τόπο προς τον κρημνό και τη συμφορά, απλώς και μόνο από τον κακώς νοούμενο σεβασμό προς ορισμένες ολέθριες συνταγματικές διατάξεις, ακριβώς τότε θα ήταν αξιοκατάκριτη.

Ο Φιλελεύθερος και αυτός με τη σειρά του υποστηρίζει τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης αφού όπως τονίζει, *ορθώς προτείνει λύσεις, ώστε να διευθετηθούν έγκαιρα οι υπάρχουσες εκκρεμότητες που αν διαιωνισθούν θα οδηγήσουν τον κυπριακό λαό στην καταστροφή*¹⁰⁹¹. Υπό τις επικρατούσες συνθήκες είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρξει προώθηση του προγραμματισμού προσπαθειών, ώστε να *εξασφαλιστεί ο ομαλός συνταγματικός βίος προς όλες τις κατευθύνσεις τόσο σε εσωτερικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο*. Ολοκληρώνοντας, τονίζει ότι δεν σκοπεύει η κυπριακή κυβέρνηση να θάψει την υπόθεση της ανεξαρτησίας της κυπριακής πολιτείας και της προόδου του κυπριακού λαού *στον τάφο που σκάβει η τουρκοκυπριακή αυθαιρεσία, ο ετσιθελισμός και ο πολιτικός εκβιασμός*¹⁰⁹².

Και οι τρεις εφημερίδες υποστηρίζουν υποδειγματικά την κυπριακή πολιτική την εξεταζόμενη τριετία. Η κυπριακή κυβέρνηση αποτελεί τον προστάτη του συνόλου του κυπριακού λαού, κάτι που επιβεβαιώνεται μέσα από την προσπάθεια της, να αναθεωρήσει τις άδικες πρόνοιες του συντάγματος και των συμφωνιών για όλους τους Κύπριους, αλλά ταυτοχρόνως αποτελεί προστάτη της ενδοομάδας των Ελληνοκυπρίων, οι οποίοι αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία της κυπριακής κοινωνίας, από τις κακόβουλες προσθήκες της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας.

¹⁰⁹⁰«Στα Ενωμένα Έθνη», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 19, 1963), 1.

¹⁰⁹¹«Νηφάλιοι Διαπιστώσεις», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 11, 1963), 1.

¹⁰⁹²«Προς Άλλες Κατευθύνσεις», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 19, 1963), 2.

Η στάση της κυπριακής κυβέρνησης είναι τίμια, ειλικρινής, ξεκάθαρη και φανερή. Στόχος της είναι η προστασία του συνόλου των Κυπρίων, χωρίς ωστόσο να παραβλέπει την προστασία των δικαιωμάτων της πλειοψηφίας, από την κατάχρηση των υπερτροφικών προνομίων της τουρκοκυπριακής μειοψηφίας. Ο δημοκρατικός χαρακτήρας της κυβέρνησης και η νομιμοποίηση της ως εκπροσώπου της κυπριακής κοινωνίας και ως το όργανο λήψης αποφάσεων, αρθρώνεται μέσα από τον σεβασμό του γενικού συμφέροντος, το οποίο είναι ελληνοκυπριακό, αφού αποτελεί η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα την καταπληκτική πλειοψηφία, έναντι του ειδικότερου και δευτερεύοντος συμφέροντος της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, το οποίο εμφορείται από την αυθαιρεσία, τον ετσιθελισμό και τον πολιτικό εκβιασμό. Η κυπριακή κυβέρνηση ειδικότερα μετά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων κυβερνητικών αντιπροσώπων, είναι ο μοναδικός αναγνωρισμένος, νόμιμος και επίσημος φορέας εξουσίας, ο οποίος αποτελείται μόνο από εκπροσώπους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Ο ακρωτηριασμός που υπέστησαν οι πολιτειακοί θεσμοί μέσω της παραπάνω εξέλιξης, αλλά και της γενικότερης πολιτειακής σύγκρουσης μεταξύ των δύο κοινοτήτων σε όλη τη διάρκεια αυτής της υποπεριόδου, δεν επέτρεψαν στον τύπο της εποχής να αναπτυχθεί στο πλαίσιο των αστικοδημοκρατικών αρχών, με αποτέλεσμα να μην λειτουργεί τη δεδομένη χρονική περίοδο ως αντίβαρο, απέναντι στη θεσμοθετημένη πολιτική εξουσία. Ο τύπος αναπαρήγαγε την αδιέξοδη σύγκρουση μεταξύ των δύο κοινοτήτων και δεν καλλιέργησε τον κατάλληλο χώρο για τη δημιουργία πολιτικών υγιών αντιπαραθέσεων μεταξύ των δύο πλευρών¹⁰⁹³. Κατά αυτό τον τρόπο οι μελετώμενες εφημερίδες, με τη σύσσωμη υποστήριξη τους προς την κυπριακή ελληνοκυπριακή κυβέρνηση, συνέβαλλαν στην προαγωγή των σημαινόντων συμβόλων της εθνικής ελληνοκυπριακής ταυτότητας, η οποία αναπτύχθηκε εντός ενός δυναμικού συγκρουσιακού πεδίου με σημείο αναφοράς τις πρώτες συγκρούσεις του 1963¹⁰⁹⁴.

4.3.4 Ανεξαρτησία

Η ανεξαρτησία απογοήτευσε όπως είναι γνωστό την πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων αφού τη θεώρησαν μία άδικη συμφωνία, μιας και απέκλειε την

¹⁰⁹³Χρυσάνθου, *M.M. E.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 86.

¹⁰⁹⁴Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 129.

πιθανότητα της αυτοδιάθεσης και άρα την ικανοποίηση του ενωτικού πόθου. Κατά τη μελετώμενη πρώτη τριετία, ο τύπος με λίγες εξαιρέσεις, αποσιωπά την εγκαθίδρυση της ανεξαρτησίας. Η αποσιώπηση αυτή φαίνεται να λειτουργεί μάλλον θεραπευτικά στην πληγωμένη εθνική ελληνοκυπριακή ταυτότητα, η οποία για να εξακολουθήσει να επιβιώνει μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, έπρεπε να ανασυνταχθεί. Για να συμβεί αυτό ήταν αναγκαίο αρχικά, η ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων να αφομοιώσει την αρνητική εικόνα του εαυτού της¹⁰⁹⁵, η οποία μεταφραζόταν με την αποτυχία της επίτευξης της ένωσης. Η διαδικασία αυτή μπορούσε να συντελεστεί μέσω της αποσιώπησης της ύπαρξης μίας ανεξαρτησίας που οδηγούσε με τη σειρά της σε μία απρόθυμη δημοκρατία¹⁰⁹⁶, την οποία δεν είχαν ονειρευτεί έτσι όπως τους παραχωρήθηκε οι Ελληνοκύπριοι.

Ωστόσο μέσα σε αυτό το γενικότερο κλίμα σιγής, η εγκαθίδρυση της ανεξαρτησίας θίγεται σε κάποια άρθρα της Χαραυγής, ενώ στην περίπτωση του Φιλελεύθερου, η μικρή άξια αναφοράς μνεία που παρατίθεται παρακάτω, επιβεβαιώνει με τον πιο γλαφυρό τρόπο την απογοήτευση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας για τη νέα ανεξαρτησιακή πραγματικότητα που αντιμετωπίζει.

Πιο συγκεκριμένα η Χαραυγή επιδιώκοντας να προάγει ένα κλίμα συναίνεσης τονίζει, ότι πρέπει *όλοι ενωμένοι* να καταπιαστούν με την ατελείωτη σειρά προβλημάτων και αγώνων, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, για την *ολοκλήρωση της ανεξαρτησίας*, την αποστρατικοποίηση, την ειρήνη και την πρόοδο της Κύπρου¹⁰⁹⁷. Επισημαίνει ότι είναι χρέος από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων να *αγωνιστούν συνεχώς και ασταμάτητα για την επίτευξη μίας ολοκληρωμένης ανεξαρτησίας*, χωρίς ξένες βάσεις και πυρηνικά όπλα που οπωσδήποτε θα δεχθούν απαντητικό κτύπημα στην περίπτωση πολέμου, με αποτέλεσμα την πλήρη καταστροφή της Κύπρου. Πρέπει να πραγματοποιηθεί συνολική προσπάθεια, για να μείνει η Κύπρος έξω από τα πλοκάμια του ψυχρού πολέμου και έξω από τις ξένες επιδράσεις, ώστε να διατηρήσει την *αξιοπρέπεια και την κυριαρχία της πατρίδας* της και να

¹⁰⁹⁵ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 82.

¹⁰⁹⁶ Πασχάλης Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Κυπριακής Πολιτικής Ζώης», στο *Κύπρος Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επίμ. Γιώργος Τενεκίδης & Γιάννος Κρανιδιώτης (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Ι. Δ. Κολλάρου & ΣΙΑΣ Α.Ε., 2000), 460.

¹⁰⁹⁷ «Γι' Αυτό Εμπρός», *Χαραυγή* (Ιούλιος 9, 1960), 1.

εφαρμόσει αποφασιστικά και απαρέγκλιτα την πολιτική της θετικής ουδετερότητας¹⁰⁹⁸.

Για την πραγματοποίηση της προαναφερόμενης πορείας προς την πλήρη ανεξαρτησία και την οικονομική ευημερία, είναι ουσιώδες να υπάρχει **συνεργασία** και **ενότητα** ανάμεσα σ' όλο τον λαό. Κάθε ένας πρέπει να αντιληφθεί ότι δεν γίνεται να προοδεύσει η Κύπρος μέσα από το αλληλοφάγωμα. Όλοι οι Κύπριοι έχουν σαν λαός τους **ιδίους εχθρούς και τα ίδια συμφέροντα**. Μαζί όλοι, δεμένοι σ' ένα **αδιάσπαστο σύνολο**, θα συντρίψουν τους εχθρούς και θα εξασφαλίσουν τα συμφέροντα τους. Ύψιστο πατριωτικό καθήκον για την επίτευξη της ανεξαρτησίας και βασική προϋπόθεση αποτελεί η **ενότητα όλου του λαού**¹⁰⁹⁹.

Η Χαραυγή θεωρεί ότι η ανεξαρτησία εάν αξιοποιηθεί ορθά, μπορεί να επιτρέψει στο κυπριακό κράτος να προοδεύσει συνολικά. Ο δημοκρατικός χαρακτήρας της Κύπρου μπορεί να διατηρηθεί μόνο εάν οι δύο κοινότητες επιδιώξουν την εκδημοκρατικοποίηση¹¹⁰⁰, η οποία με τη σειρά της θα τις βοηθήσει να συνεργαστούν από κοινού, με σκοπό να απομακρύνουν από την Κύπρο τον βασικό και κύριο εχθρό που δημιουργεί προβλήματα, που δεν ήταν άλλος από τον ιμπεριαλισμό.

Αντιθέτως ο Φιλελεύθερος μέσα από ένα και μόνο μικρό σχόλιο, συμπυκνώνει τη θέση του, καθώς και τη θέση των Ελληνοκυπρίων τη δεδομένη στιγμή για το ζήτημα της ανεξαρτησίας, αναφέροντας ότι για πολλούς Ελληνοκυπρίους η ανεξαρτησία **δεν αποτελεί το τέρμα του προαιώνιου πόθου**, αλλά ένα **δυσάρεστο συμβιβασμό**, που **επιβλήθηκε σε αυτούς** από τις κυβερνήσεις της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας¹¹⁰¹.

4.3.5 Ένωση

Παρά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κύπρου, το αίτημα της ένωσης εξακολουθεί να υφίσταται και να αναπαράγεται μέσα από τον τύπο, καλλιεργώντας την ελληνική εθνική ταυτότητα και υποσκάπτοντας παράλληλα την πιθανότητα δημιουργίας μίας κοινής κυπριακής ταυτότητας μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Αν και οι

¹⁰⁹⁸«Κυπριακή Δημοκρατία: Χρόνος Πρώτος», *Χαραυγή* (Αύγουστος 16, 1961), 1.

¹⁰⁹⁹*Ibid.*, 1.

¹¹⁰⁰Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 41.

¹¹⁰¹«Το ΑΚΕΛ Απορρίπτει τας Συμφωνίας», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 10, 1960), 8.

αναφορές την περίοδο από την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας έως και τις πρώτες διακοινοτικές συγκρούσεις δεν είναι πολλές, ωστόσο είναι ενδεικτικές των αντιλήψεων που εξακολουθούσαν να κυριαρχούν στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων.

Η *ιδέα της ένωσης* σύμφωνα με σχετικό άρθρο της Αλήθειας όχι μόνο δεν πέθανε, αλλά εξακολουθεί να *ζει και να βασιλεύει* στις καρδιές των Ελληνοκυπρίων, παρά τις αμαρτωλές συμφωνίες όπου μοίρα κακή τις έριξε στο δρόμο τους. Ο *πόθος της ελευθερίας, της εθνικής αποκαταστάσεως, υφίσταται και θα συνεχίσει να υφίσταται*, εφόσον θα υπάρχει στην Κύπρο *έστω και ένας Έλληνας*¹¹⁰².

Η ένωση θα πραγματοποιηθεί νομοτελειακά, αφού *κάθε συμφωνία έχει μέσα της το σπέρμα της προσωρινότητας*, ο χρόνος λειτουργεί φθοροποιητικά για αυτή και υπέρ του ενωτικού πόθου των Ελληνοκυπρίων. Η *ένωση λοιπόν δεν πέθανε, ζει και βασιλεύει στις καρδιές των Ελληνοκυπρίων ακόμη και εκείνων που θεωρούν ότι οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου ήταν αδήριτη ανάγκη*. Οι Ελληνοκύπριοι *δεν θα πάψουν να οραματίζονται και να προσδοκούν την ένωση* σαν γλυκό ανοιξιάτικο όνειρο, που ατενίζει στο μυαλό και την καρδιά τους από τα *βάθη των αιώνων*¹¹⁰³. Η εθνική ιδέα της ένωσης είναι και θα παραμείνει *αθάνατη*¹¹⁰⁴.

Η ιδέα της ένωσης με βάση τα προαναφερόμενα σχόλια δεν πέθανε ποτέ, ζει και βασιλεύει, γιατί μόνο μέσω αυτής θα ελευθερωθεί η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και θα αποκατασταθεί εθνικά. Μόνο μέσω της πραγματοποίησης ή της επιθυμίας της πραγματοποίησης της ένωσης, η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα μπορεί να επιβεβαιώσει την ελληνικότητα της, αφού αποτελεί το επιστέγασμα της ιστορικής της συνέχειας μέσα στους αιώνες. Η ένωση αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μέσω του οποίου οι Ελληνοκύπριοι ενώνονται με το ελληνικό έθνος στο πλαίσιο της πολιτισμικής κοινότητας, η οποία στηρίζεται στην ύπαρξη προϋπάρχοντων δεσμών¹¹⁰⁵.

¹¹⁰²«Η Ενώσις», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 26, 1962), 1.

¹¹⁰³*Ibid.*, 1.

¹¹⁰⁴«Η Ελληνική Κυβέρνησις Οφείλει να Τηρήσει Θαρραλέαν Στάσιν», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 14, 1963), 1.

¹¹⁰⁵Loizos, «How Might Turkish and Greek Cypriots See Each Other More Clearly?», 35-52; Gökhan, «A Discussion on Ethnic Identity», 29.

4.3.6 Ελληνοκυπριακή Κοινότητα

Η Αλήθεια ενάμιση χρόνο από την ανακήρυξη της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας παραθέτει το πρώτο της άρθρο μέσω του οποίου ξεκάθαρα πλέον δηλώνεται η διάσπαση που φαίνεται να υπάρχει στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αναγνωρίζοντας πλέον τη *δημιουργία δύο ανταγωνιστικών πόλων*, ο ένας εκ των οποίων αφορά τους υποστηρικτές της πολιτικής γραμμής του Μακαρίου και ο άλλος τους πολέμιους. Κάθε πλευρά καταβάλλει σύμφωνα με την εφημερίδα σημαντική προσπάθεια, να μεγαλώσει το *πολιτικό, ιδεολογικό και εθνικό χάσμα* στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μία κατάσταση, η οποία *είναι μη αναστρέψιμη*. Χωρίς να παίρνει ανοικτά θέση υπέρ της μίας ή της άλλης πλευράς, αυτό που τονίζει είναι ότι η παρούσα πόλωση τους μόνους που ευνοεί είναι τους Τουρκοκυπρίους, οι οποίοι την εκμεταλλεύονται έχοντας περισσότερες αξιώσεις. Κατά συνέπεια τονίζει, ότι στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας πρέπει να επικρατήσει *ομόνοια και σύμπνοια*, για να αντιμετωπιστούν οι *μεγάλοι εθνικοί κίνδυνοι* και να καλλιεργηθεί πνεύμα ενότητας για την επίτευξη των *κοινών σκοπών και των επιδιώξεων* της¹¹⁰⁶, οι οποίοι έχουν ως σημείο αναφοράς την *αξίωση της κυριότητας και της ιδιοκτησίας του νησιού από χιλιετηρίδων ετών*, από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, όταν αυτός κατέκτησε ολόκληρη τη Μικρά Ασία, φτάνοντας πέρα από την Κόκκινη Μηλιά¹¹⁰⁷. Σκοπός των Ελληνοκυπρίων δεν πρέπει να είναι η διαφύλαξη των *κεκτημένων δικαιωμάτων*, αλλά η πραγματοποίηση νέων θυσιών εάν αυτό κριθεί απαραίτητο, ώστε να ολοκληρωθεί ο αγώνας προς τη νίκη και να επιτευχθεί η πλήρης εθνική αποκατάσταση¹¹⁰⁸.

Η Αλήθεια αν και αναγνωρίζει τον διχασμό που έχει αρχίσει να αναπτύσσεται εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και το χάσμα που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς, φαίνεται να πιστεύει ότι η κοινότητα των στόχων και των επιδιώξεων που χαρακτηρίζει και τις δύο ομάδες παρά τις διαφορές τους - η επιδίωξη του ενωτικού στόχου - θα υπερκεράσει τις εσωτερικές διαφορές και εν τέλει θα επικρατήσει η ομόνοια και η σύμπνοια απόψεων, ώστε να αντιμετωπιστούν

¹¹⁰⁶«Ανάγκη Αδιάσπαστου Ενότητος του Κυπριακού Λαού Προς Εκπλήρωσιν Κοινωνιεθνικοπολιτικών Σκοπών», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 17, 1961), 1.

¹¹⁰⁷«Τα Τουρκικά “Κοτσάνια”», *Αλήθεια* (Μάιος 8, 1961), 6.

¹¹⁰⁸«Μέσα εις Ατμόσφαιραν Εθνικών Εκδηλώσεων Εωρτάσθη Πανηγυρικώς Καθ’ Άπασαν την Νήσον η Ιστορική Επέτειος της 1^{ης} Απριλίου 1955», *Αλήθεια* (Απρίλιος 2, 1962), 1.

οι μεγάλοι εθνικοί εχθροί, δηλαδή η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι. Ο ενωτικός στόχος στην προκειμένη περίπτωση, με γνώμονα την κατάσταση της ανεξαρτησίας στην οποία βρίσκεται η Κύπρος, πραγματώνεται στο πλαίσιο της συνειδησιακής κυριαρχίας του ελληνισμού πάνω στο τουρκικό στοιχείο, που στην πράξη μεταφράζεται με την επικράτηση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας στο νησί, μία αξίωση η οποία έχει ιστορικές ρίζες από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου και για την επίτευξη της, οι Ελληνοκύπριοι είναι έτοιμοι να πραγματοποιήσουν νέες θυσίες. Στην Κύπρο ξαναζωντανεύουν οι μυθικοί και ιστορικοί ήρωες, καθώς και τα μέρη που δόθηκαν σημαντικές μάχες για την απελευθέρωση των Ελλήνων¹¹⁰⁹.

Το παρελθόν λοιπόν παραμένει ενσωματωμένο στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων τόσο σε ατομικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο, διαδικασία που συντελείται από αναφορές και σχόλια του τύπου όπως τα προαναφερόμενα. Η θέση των αρχαίων ηρώων, μέσω των εφημερίδων ενεργοποιείται, μετακινούμενη από ένα «παρελθοντικό χωροχρονικό πλαίσιο», σε ένα «παροντικό χωροχρονικό πλαίσιο», συνδέοντας τις επιδιώξεις των Ελληνοκυπρίων με μία δογματική νοσταλγία της ένδοξης εποχής του Μεγάλου Αλεξάνδρου, με την αναγκαιότητα της ύπαρξης των ριζών, με την απαίτηση της εθνικής κληρονομιάς, με το πάθος της συντήρησης της υπάρχουσας αγωνιστικής κατάστασης¹¹¹⁰ για την επίτευξη του ποθητού αποτελέσματος.

Η ελληνοκυπριακή πλειοψηφία ανέκαθεν επιθυμούσε και επεδίωκε να συνεργάζεται και να συμβιώνει ειρηνικά με τους Τουρκοκυπρίους¹¹¹¹. Όχι μόνο συμπεριφέρονταν *τίμια* προς τους Τουρκοκυπρίους, αλλά *έκανε και πολλές υποχωρήσεις*, με σκοπό να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους ή τουλάχιστον να ενεργοποιήσει το φιλότιμο τους¹¹¹². Παρά όμως τις συνεχείς καλοπροαίρετες προσπάθειες της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αυτή αντιμετωπίζει συνεχώς τις *ύπουλες και κακές προθέσεις* του σύννοικου στοιχείου, αφού δυστυχώς *υπονομεύεται και απειλείται μονίμως από αυτό*, ως προς τις *ιερές εθνικές επιδιώξεις* της¹¹¹³.

¹¹⁰⁹Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 450-453.

¹¹¹⁰David Lowenthal, *The Past is a Foreign Country* (Cambridge - New York: Cambridge University Press, 1985), 412.

¹¹¹¹«Η Ελληνική Κυβέρνησις Οφείλει να Διαμαρτυρηθή», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 19, 1962), 8.

¹¹¹²«Η Μόνη Οδός», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 18, 1963), 1.

¹¹¹³«Η Ελληνική Κυβέρνησις Οφείλει να Διαμαρτυρηθή», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 19, 1962), 8.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα λοιπόν επιδιώκει μόνο την ειρήνη, τη συνεργασία, είναι τίμια και υποχωρητική απέναντι στους ύπουλους και κακοπροαίρετους Τουρκοκυπρίους, που υπονομεύουν συνεχώς τους ιερούς στόχους της. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα εξιδανικεύεται στη συνείδηση της κοινής γνώμης, ενώ η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, ο σημαντικότερος εχθρός τη δεδομένη στιγμή, δαιμονοποιείται¹¹¹⁴. Με αυτό τον τρόπο αναπτύσσεται εκείνο το συλλογικό πλαίσιο μνήμης που βοηθά τον ελληνοκυπριακό εθνικισμό να υφάνει ένα «φανταστικό δίκτυο αλληλεγγύης και διασύνδεσης» ανάμεσα στα μέλη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας¹¹¹⁵ και να διατηρήσει σταθερά προσανατολισμένη την ταυτότητα της, προς μία ελληνοκεντρική κατεύθυνση.

Για να μπορέσουν να επικρατήσουν οι Ελληνοκύπριοι έναντι των Τουρκοκυπρίων πρέπει να αλλάξουν στάση, προκειμένου να μη διακυβευτεί η πρόοδος και το μέλλον της Κύπρου. Πρέπει να υπάρξει ένας ρεαλιστικότερος προσανατολισμός, ώστε οι Ελληνοκύπριοι να είναι *οι πραγματικοί νικητές της κατάστασης*¹¹¹⁶ και να γίνει κατανοητό ότι δε *θα επιτρέψουν στην τουρκοκυπριακή μειοψηφία να καταστεί ρυθμιστής του πολιτεύματος* και να καθορίσει το μέλλον της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας¹¹¹⁷.

Την παραπάνω αναγκαιότητα επιτάσσει επιπλέον το γεγονός της διακοινοτικής ανωμαλίας που βιώνει η Κύπρος την περίοδο αυτή, πραγματικότητα για την οποία σε καμία περίπτωση δεν είναι υπεύθυνοι οι Ελληνοκύπριοι, οι οποίοι βρίσκονται σε *κατάσταση νόμιμης άμυνας*, αφού η τουρκοκυπριακή μειοψηφία *καταχράται τα συνταγματικά δικαιώματα, εκβιάζοντας πολιτικά την κυπριακή κυβέρνηση* και δεν ψηφίζει τους φορολογικούς νόμους, οδηγώντας το κράτος σε πολιτική και οικονομική παράλυση¹¹¹⁸.

Οι Ελληνοκύπριοι *δεν είναι διατεθειμένοι να ανεχθούν επ' άπειρον τις σκανδαλώδεις πρόνοιες και τα προνόμια που θα επιτρέψουν σε μία συνήθη*

¹¹¹⁴Michalinos Zembylas, «Witnessing in the Classroom: The Ethics and Politics of Affect», *Educational Theory* 56, no. 3 (2006): 305-324.

¹¹¹⁵Moir Killoran, «Nationalisms and Embodied Memory in Northern Cyprus», στο *Cyprus and its People: Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community, 1955-1997*, επίμ. Vangelis Calotychos (Boulder, CO: Westview Press, 1998), 159.

¹¹¹⁶«Η Μόνη Οδός», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 18, 1963), 1.

¹¹¹⁷«Λανθάνονται», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 5, 1962), 1.

¹¹¹⁸«Διαψεύσθησαν Παταγωδώς εν Άγκυρα οι Ευσεβείς Πόθοι των Τουρκοκυπρίων Εξτρεμιστών», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 3, 1962), 6.

*μειονότητα του 18% όπως είναι οι Τουρκοκύπριοι, να κρατούν τα φρένα και να κατευθύνουν το διοικητικό όχημα του δικού τους κράτους*¹¹¹⁹. Δεν πρόκειται να υποχωρήσουν διότι ούτε εκβιασμοί, ούτε απειλές, ούτε φωνές δεν τους πτοούν¹¹²⁰.

Η Κυπριακή Δημοκρατία επομένως δεν μπορεί να εκπληρώσει στα μάτια των Ελληνοκυπρίων τον δημοκρατικό της ρόλο, αφού επιτρέπει στους Τουρκοκυπρίους που αποτελούν μειονότητα στην Κύπρο να ρυθμίζουν την πολιτική κατάσταση στο νησί, λειτουργώντας σε βάρος των δημοκρατικών θεσμών και υπονομεύοντας τα κυριαρχικά δικαιώματα της ελληνοκυπριακής πλευράς, η οποία βρίσκεται συνεχώς σε κατάσταση μόνιμης άμυνας. Ο υποβιβασμός και η υποτίμηση του δημοκρατικού ρόλου της Κυπριακής Δημοκρατίας, στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων συμβαίνει γιατί δεν μπορεί να εκφράσει τίποτα το «εθνικό»¹¹²¹, γιατί δεν μπορεί να επιβάλει μέσα από τους θεσμούς την ελληνοκυπριακή εθνική κυριαρχία, έναντι της τουρκοκυπριακής.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα σύμφωνα με τη Χαραυγή, αν και «κυρίαρχος λαός», είναι συνεχώς ανεπίσημα και ανεπαρκώς πληροφορημένος για την κατάσταση που επικρατεί στο *ελληνικό κράτος*, από την ανακήρυξη του σε ανεξάρτητη Δημοκρατία. Όλες οι αποφάσεις παίρνονται και όλες οι λύσεις δίνονται, ερήμην των Ελληνοκυπρίων¹¹²².

Και αυτή η εφημερίδα, όπως και η Αλήθεια, σχολιάζει το συγκρουσιακό κλίμα που έχει αρχίσει να δημιουργείται στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας αναφέροντας, ότι είναι λυπηρό που το ελληνοκυπριακό μέτωπο *μαστιίζεται από ένα είδος εσωτερικής έντασης*. Αν και επισημαίνει ότι αντιλαμβάνεται τη διαφορετικότητα των απόψεων των Ελληνοκυπρίων γύρω από τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, διαφορετικότητα η οποία αναπτύσσεται στο πλαίσιο της κριτικής που πρέπει να χαρακτηρίζει κάθε δημοκρατικό κράτος¹¹²³, ωστόσο επισημαίνει ότι ομάδες μέσα στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα μετέρχονται δικτατορικές μεθόδους, χρησιμοποιούν την τρομοκρατία και τη βία σαν τακτική πολιτικής επιβολής, πράγμα που εκθέτει την Κυπριακή Δημοκρατία και τον πολιτισμό της σ' όλο τον κόσμο¹¹²⁴.

¹¹¹⁹«Ας το Χωνέψη», *Αλήθεια* (Αύγουστος 5, 1963), 6.

¹¹²⁰«Η Τουρκική Θρασύτης», *Αλήθεια* (Απρίλιος 22, 1963), 1.

¹¹²¹Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 52.

¹¹²²«Αυτά για Σήμερα», *Χαραυγή* (Ιούλιος 7, 1960), 1.

¹¹²³«Ολόπλευρο Κυπριακό Μέτωπο», *Χαραυγή* (Απρίλιος 5, 1960), 1.

¹¹²⁴«Κυπριακή Δημοκρατία: Χρόνος Πρώτος», *Χαραυγή* (Αύγουστος 16, 1961), 1.

Αυτά τα άτομα αποτελούν εχθρούς της κυπριακής υπόθεσης, αφού ενεργούν συντονισμένα πολύ ύπουλα, με διαθέσεις άκρως απειλητικές και επικίνδυνες¹¹²⁵.

Πρώτιστο καθήκον κάθε Ελληνοκύπριου πατριώτη, ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθέτησης, είναι η σφυρηλάτηση στον μεγαλύτερο βαθμό, της όσο το **δυνατόν πιο σταθερής ενότητας όλων των Ελληνοκυπρίων** - δεξιών και αριστερών - ο συντονισμός, η κοινή και προγραμματισμένη ενιαία πάλη. Μπροστά στο **συμφέρον του κυπριακού λαού** (εννοεί τους Ελληνοκυπρίους), μπροστά στο **εθνικό χρέος** που καθιστά **αδήριτη ανάγκη την ενότητα και την κοινή, ενιαία πάλη**, πρέπει να υποχωρήσουν οποιεσδήποτε επιφυλάξεις και να εγκαταλειφθούν οριστικά οποιεσδήποτε διασπαστικές τάσεις και κηρύγματα. Είναι καιρός πια, να δώσουν όλοι τα χέρια και να κάνουν πραγματικότητα αυτό που ποθεί όλος ο ελληνικός κυπριακός λαός, δηλαδή το **αρραγές ενιαίο, πατριωτικό μέτωπο πάλης για τα εθνικά δίκαια**¹¹²⁶. Μπροστά λοιπόν στις καταστάσεις που αντιμετωπίζουν οι Ελληνοκύπριοι και μπροστά στα σοβαρά καθήκοντα που επωμίζονται όλοι, είναι καιρός, είναι απαραίτητο, είναι εθνική ανάγκη, να **παραμερισθούν οι οποιεσδήποτε διαφορές**, να αρθούν οι οποιεσδήποτε παρεξηγήσεις και να **υποταχθούν όλοι και όλα στην εκπλήρωση των σοβαρών καθηκόντων που αντιμετωπίζουν σαν λαός**¹¹²⁷.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα δεν νοείται και στην περίπτωση της Χαραυγής, να διασπαστεί, αφού η ενότητα και η σταθερότητα όλων των Ελληνοκυπρίων θα συμβάλουν στην επίτευξη των εθνικών πόθων. Η θέση αυτή δεν αποτελεί ευχή, θεωρείται καθήκον από μέρους των Ελληνοκυπρίων. Το «εμείς» στο πλαίσιο της ελληνοκυπριακής ταυτότητας επιτάσσει την ύπαρξη μίας «καταναγκαστικής ομοιογένειας», η οποία λειτουργεί αφομοιωτικά προς όλες τις κατευθύνσεις¹¹²⁸, ώστε να υπηρετήσει τον στόχο της υλοποίησης των εθνικών πόθων των Ελληνοκυπρίων.

Η Χαραυγή τονίζει ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα έχει **καθήκον και ιερό χρέος** να διαμορφώσει τους μελλοντικούς αγώνες, σύμφωνα με τους πόθους της, σύμφωνα με τη θέληση της¹¹²⁹. Οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν έναν **βαθιά δημοκρατικό λαό** και πολύ **ώριμο πολιτικά**, που κατανοεί την ανάγκη, να οξύνει στο έπακρο την επαγρύπνηση του, ώστε **ενωμένος** με συσπειρωμένες όλες τις δυνάμεις

¹¹²⁵«Η Πυξίδα», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 9, 1963), 1.

¹¹²⁶«Να Επιδείξει Πατριωτισμό», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 8, 1963), 1.

¹¹²⁷«Διαφώτιση», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 12, 1963), 1.

¹¹²⁸Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 96.

¹¹²⁹«Επείγον και Ιερό Καθήκον», *Χαραυγή* (Ιούνιος 30, 1963), 1.

του, να είναι έτοιμος να ματαιώσει με την ψυχραιμία, τη σύνεση του και την κοινή ενιαία συντονισμένη και προγραμματισμένη πάλη του, **όλα τα ύπουλα υπονομευτικά, αντιλαϊκά σχέδια των ιμπεριαλιστών**. Σύμφωνα με τη Χαραυγή, ο ελληνοκυπριακός λαός είναι έτοιμος να **προχωρήσει ενωμένος και συσπειρωμένος** γύρω από το πρόγραμμα του Προέδρου της Δημοκρατίας για να απαλλαγεί από καθετί **το αντιδημοκρατικό και απαράδεκτο** που επέβαλαν οι ιμπεριαλιστές¹¹³⁰.

Ωστόσο η εφημερίδα επισημαίνει ότι συνάμα με τον κύριο εχθρό, τον ιμπεριαλισμό, η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα έχει να αντιμετωπίσει και την **αδιαλλαξία της σοβινιστικής μερίδας της τουρκοκυπριακής ηγεσίας**, πράγμα που επαυξάνει ακόμα πιο πολύ τις δυσκολίες του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα¹¹³¹. Βασισμένος πάνω στο **δίκαιο, την ηθική και τις διεθνώς αναγνωρισμένες δημοκρατικές αρχές**, ο ελληνοκυπριακός λαός, είναι αποφασισμένος να βαδίζει ενωμένος σταθερά τον δρόμο του, ώστε να απαλλαγεί από τις δεσμεύσεις που του επέβαλαν ξένες δυνάμεις¹¹³².

Η ώριμη πολιτικά και δημοκρατικά Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, πρέπει να αντιμετωπίσει τις συνωμοσίες, τα ύπουλα και υπονομευτικά σχέδια των εξωτερικών, καθώς και την αδιαλλαξία των εσωτερικών εχθρών. Τόσο οι μεν, όσο και οι δε, αποτελούν απειλή για την ίδια την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και τους πόθους της. Η Χαραυγή μέσω των προαναφερόμενων σχολίων της δημιουργεί αντιθετικά προβαλλόμενες εικόνες μέσα από τις οποίες παρουσιάζεται θετικά η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα («εμείς»), έναντι των «άλλων - των εχθρών». Συνέπεια των παραπάνω μέσα από τον υπερτονισμό της διαφορετικότητας, παγιώνονται καταστάσεις και δημιουργούνται στερεότυπα, σύμφωνα με τα οποία «εμείς» (Ελληνοκυπριακή Κοινότητα) έχουμε τον ρόλο του καλού και οι «άλλοι» (Τουρκοκύπριοι - ιμπεριαλιστές) τον ρόλο του κακού¹¹³³.

Και ο Φιλελεύθερος με τη σειρά του λαμβάνοντας υπόψη του το χάσμα που δημιουργείται στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, παραθέτει τα ανάλογα σχόλια, στρεφόμενος κατά της αναπτυσσόμενης αντιμακαριακής παράταξης.

¹¹³⁰«Δεν Κουραζόμαστε», Χαραυγή (Δεκέμβριος 6, 1963), 1.

¹¹³¹«Επείγον και Ιερό Καθήκον», Χαραυγή (Ιούνιος 30, 1963), 1.

¹¹³²«Οι Απόψεις μας», Χαραυγή (Σεπτέμβριος 8, 1963), 1.

¹¹³³Γεώργιος Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης* (Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη α.ε., 2009), 219.

Οι νοσταλγοί πολυώροφων μεγάρων του παρελθόντος, ας έχουν υπόψη τους, ότι μόνο η καλή εκμετάλλευση του παρόντος κτιρίου θα τους *δώσει τις δυνατότητες να προσθέσουν αργότερα τους υπολειπόμενους ορόφους*¹¹³⁴. Κάθε άλλη ύπουλη συμπεριφορά τους μεταμορφώνει σε *απατεώνες, πουλημένους και προδότες* του κυπριακού λαού¹¹³⁵. Όσοι δεν συμφωνούν με την υπάρχουσα πολιτειακή κατάσταση μέσω της αδιάλλακτης στάσης που δείχνουν απέναντι στην Κυπριακή Δημοκρατία, *χρησιμοποιούν την προοπτική του παρελθόντος για να καταστρέψουν εκείνη του παρόντος και του μέλλοντος*. Δεν είναι ανάγκη να υμνολογήσουν τη συμφωνία της Ζυρίχης, αλλά να λάβουν υπόψη τους τα δεδομένα και να παραγκωνίσουν την πολιτική του πείσματος, γιατί το *γινάτι βγάζει μάτι* και αυτή τη φορά θα βγάλει τα μάτια όλων των Κυπρίων¹¹³⁶. Μέσω της στάσης τους πολεμούν *το κοινό συμφέρον των Κυπρίων* λόγω πείσματος, γιατί τίποτα διαφορετικό πέρα από το πείσμα δεν μπορεί να εξηγήσει τη στάση τους¹¹³⁷. Όπως επισημαίνει και αυτή η εφημερίδα, διαφωνίες είναι δυνατόν να προκαλέσουν οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, ο καθένας έχει το δικαίωμα της διαφωνίας εφόσον είναι ελεύθερος να έχει τη γνώμη του. Εκείνο που είναι απαράδεκτο είναι η *κακοπιστία, το πάθος και το μίσος, η τύφλωση από την προκατάληψη και τη μανία, η επίκριση για χάρη της επίκρισης, η εξ επαγγέλματος δημοκοπία, η κενή και στερούμενη θετικών προσπαθειών και έργων συνθηματολόγηση*, η τάση μονοπώλησης του πατριωτισμού από ανθρώπους που *ελάχιστα έπραξαν για να αποδειχθούν πατριώτες* και που επικρίνουν εκ του ασφαλούς άνδρες, οι οποίοι ανάλωσαν τα πάντα για την ανεξαρτησία και την ελευθερία της Κύπρου¹¹³⁸.

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει το έντυπο, η *ενότητα* του ελληνοκυπριακού πληθυσμού που αποτελεί τα 4/5 και πλέον των κατοίκων της *Κύπρου είναι αναγκαία*, ειδικότερα στο παρόν στάδιο. Κάθε πολίτης μπορεί να διατηρεί πλήρη ελευθερία πολιτικών πεποιθήσεων και κομματικής τοποθέτησης, αλλά *υπεράνω* όμως αυτών βρίσκεται το *εθνικό συμφέρον*, που επιβάλλει ενότητα δυνάμεων προς επιτυχή αντιμετώπιση των δυσχερειών και προς ορθή επίλυση των σοβαρών προβλημάτων, τα

¹¹³⁴«Να Στερεώσωμεν Όλοι Μαζί το Νέον Κράτος», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 1, 1960), 1.

¹¹³⁵«Αι Εκλογαί δια τας Δύο Βουλάς», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 6, 1960), 1.

¹¹³⁶«Εξωτερική Πολιτική: Φιλία Προς Όλους», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 26, 1960), 1.

¹¹³⁷«Τρομερόν Πείσμα», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 27, 1960), 2.

¹¹³⁸«Σάλπισμα δι' Έργα», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 20, 1963), 2.

οποία η αποικιοκρατική κυβέρνηση άφησε και η νέα κυπριακή κατάσταση δημιουργεί¹¹³⁹.

Η εφημερίδα επισημαίνοντας το εσωτερικό χάσμα της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, επιρρίπτει ευθύνες για το καλλιεργούμενο κλίμα, στην πλευρά των Αντιμακαριακών. Αυτούς θεωρεί υπεύθυνους για την κλιμακούμενη εσωτερική ένταση και αυτούς κατηγορεί για μη ρεαλιστική αντιμετώπιση της υπάρχουσας πραγματικότητας. Η **ενότητα** τόσο στην περίπτωση του Φιλελεύθερου, όσο και των δύο άλλων εξεταζόμενων εφημερίδων της περιόδου στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα, γίνεται αντιληπτή άμεσα ή έμμεσα στο πλαίσιο του αποκλεισμού ή της εξόντωσης του «άλλου» (πρόσωπο ή κατάσταση), οποιουδήποτε υπονομεύει το εθνικό συμφέρον ή δημιουργεί πρόβλημα στην εθνική ομάδα¹¹⁴⁰.

Αναγνωρίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι από την αρχή του νέου πολιτικού αγώνα στον οποίο κλήθηκαν να συμμετέχουν, διαδραμάτισαν ενσυνείδητα σκληρό και συνάμα τίμιο ρόλο. Μπορεί να μην κέρδισαν όλα όσα επιθυμούσαν, αλλά τονίζει ότι εάν εργασθούν με ειλικρίνεια θα αξιοποιήσουν τα κεκτημένα τους. Δεν πρέπει να θρηγούν και να μεμψιμοιρούν για όσα έχασαν, τα οποία μπορεί να ήταν πολλά, αλλά **ας θεωρήσουν ότι τα έδωσαν στον πτωχό αδερφό**, που έχει περισσότερη ανάγκη¹¹⁴¹.

Μέσω του παραπάνω σχολίου φανερώνεται η τάση υπεροχής που προβάλλει η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, έναντι της Τουρκοκυπριακής, μία τάση υπεροχής η οποία αρθρώνεται στο δίπολο «εμείς» και οι «άλλοι»¹¹⁴². Οι Ελληνοκύπριοι ως τοπική υπερδύναμη, ως η κυρίαρχουσα εθνική ομάδα της Κύπρου, παραχώρησε προνόμια στους Τουρκοκυπρίους, στον πτωχό αδερφό. Χάρης αυτά τα προνόμια ο πτωχός αδερφός μπορεί να απολαμβάνει την ελεύθερη πολιτική ζωή¹¹⁴³.

Ωστόσο η πανάκεια της καλής θελήσεως έχει καταδειχθεί μόνο από την πλευρά της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Αυτή η τακτική της μονομερούς υποχωρήσεως για χάρη του κοινού καλού δεν μπορεί να συνεχίσει, γιατί είναι άδικη και γιατί πρέπει να υπάρξει ακριβοδίκαιη εφαρμογή όλων όσων συμφωνήθηκαν¹¹⁴⁴. Αναγνωρίζει η

¹¹³⁹«Εξωτερική Πολιτική: Φιλία Προς Όλους», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 26, 1960), 1.

¹¹⁴⁰Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 207.

¹¹⁴¹«Εμπρός Τώρα επί το Έργον», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 3, 1960), 2.

¹¹⁴²Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 46.

¹¹⁴³Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 48.

¹¹⁴⁴«Να Γίνη Συνείδησις Όλων η Καλή Θέληση», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 5, 1960), 1.

εφημερίδα την καλή διάθεση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, απέναντι στο σύνολο στοιχείο όσον αφορά στον σεβασμό των *πραγματικών του δικαιωμάτων*, ωστόσο αναγνωρίζει και την αποφασιστικότητα που πρέπει να επιδείξει, ώστε να μην επιτρέψει *την καταπάτηση* των δικών της δικαιωμάτων¹¹⁴⁵.

Με αφορμή την έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο την περίοδο των Χριστουγέννων το 1963 τονίζει ότι ο δρόμος των Ελληνοκυπρίων είναι *προδιαγεγραμμένος. Δεν αναγνωρίζουν ξένες επεμβάσεις στη διαχείριση του οίκου τους*, θα βαδίσουν σε οτιδήποτε κριθεί αναγκαίο και επιβεβλημένο με σκοπό *τη δημοκρατικοποίηση του πολιτικού βίου* και την εξομάλυνση της λεωφόρου που οδηγεί τον κυπριακό λαό στο σύνολο του, στην οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική πρόοδο¹¹⁴⁶.

Ο ελληνοκυπριακός λαός είναι ενωμένος και αποφασισμένος να υπερασπιστεί τα *ιερά και τα όσια* και να πατάξει οποιαδήποτε επιβουλή. Οι Ελληνοκύπριοι βρίσκονται επί ποδός και σε πρωτοφανή συναγερμό, είναι *ενωμένοι και αδιάσπαστοι*, αποφασισμένοι να πατάξουν και να εκκαθαρίσουν την *τουρκοκυπριακή ανταρσία*, η οποία εκδηλώθηκε με απροσμέτρητη θρασύτητα και με απροκάλυπτες επιθέσεις, των παράνομων οπλοφόρων Τουρκοκυπρίων¹¹⁴⁷.

Τονίζει ότι ο ελληνοκυπριακός λαός είναι έτοιμος να πειθαρχήσει απολύτως στην κοινή έκκληση για επίδειξη ψυχραιμίας και αυτοσυγκράτησης και για αποφυγή οποιωνδήποτε επεισοδίων, εάν και οι Τουρκοκύπριοι είναι έτοιμοι να κάνουν το ίδιο. Σε περίπτωση όμως που *συνεχιστούν τα έκνομα επεισόδια εκ μέρους της άλλης πλευράς, αυτή θα βρει την αποφασιστική αντιμετώπιση του νόμου και των οργάνων του* καθώς *και την ακλόνητη αποφασιστικότητα των Ελληνοκυπρίων*, να διατηρήσουν τον έλεγχο της κατάστασης και να πατάξουν κάθε απόπειρα δημιουργίας αιματοχυσίας και ανώμαλης κατάστασης¹¹⁴⁸.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα παρουσιάζεται από τον Φιλελεύθερο ως η μόνη πλευρά που προβαίνει σε υποχωρήσεις έναντι των Τουρκοκυπρίων, σε σημείο που να καταπατώνται τα δικαιώματά της. Η κατάσταση αυτή όμως όχι απλά δεν μπορεί να

¹¹⁴⁵«Χωρίς Αυταπάτην», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1963), 2.

¹¹⁴⁶«Η Άγκυρα και Ημείς», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 10, 1963), 1.

¹¹⁴⁷«Εθιμάμβευσεν η Πίστις εις την Ηγεσίαν και η Ενώτης των Ελληνοκυπρίων», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 24, 1963), 1.

¹¹⁴⁸«Η Αναταραχή», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 24, 1963), 1.

συνεχιστεί, αλλά πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα, ώστε να προστατευθεί τόσο η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, τα ιερά και όσια της τα οποία είναι αδιαμφισβήτητα¹¹⁴⁹, όσο και συνολικά η Κύπρος. Την απροκάλυπτη επιθετική συμπεριφορά των Τουρκοκυπρίων καλείται να αντιμετωπίσει αδιάσπαστη και ενωμένη η κυρίαρχη εθνική ομάδα του πληθυσμού, οι Ελληνοκύπριοι.

Ο αποφασιστικός τρόπος αντιμετώπισης ώστε να αποφευχθεί η αιματοχυσία και η ανώμαλη κατάσταση πραγματώνεται ανορθόδοξα μέσω της χρήσης βίας, η οποία στην προκειμένη περίπτωση παρουσιάζεται ως αναπόφευκτη¹¹⁵⁰ και ουσιαστικά νομιμοποιημένη. Οι Ελληνοκύπριοι λοιπόν σύμφωνα με τον Φιλελεύθερο έγραψαν για μία ακόμη φορά ιστορία, δείχνοντας το άφθαστο *μεγαλείο* και τον *ηρωισμό* τους, αγωνιζόμενοι στο πλευρό των δυνάμεων του νόμου και της τάξης. Σαν πραγματικοί *λέοντες αγωνίστηκαν υπέρ βωμών και εστιών*, για να *πατάξουν την ανομία και την εγκληματικότητα* που αποπειράθηκε να σκορπίσει παντού ο ένοπλος τουρκοκυπριακός συμμοριτισμός¹¹⁵¹.

Οι ημέρες των Χριστουγέννων του 1963 έστω και με σβηστά τα εορταστικά φώτα, θα *φεγγοβολούν αιώνια στην κυπριακή ιστορία*, ακτινοβολούσες το ανέσπερο φως της γενναιότητας όλων εκείνων των ηρωικών παιδιών, που είτε στην πρώτη γραμμή του πυρός, είτε σε οποιαδήποτε άλλη δύσκολη υπηρεσία στα μετόπισθεν, απέδειξαν ακόμη μία φορά ότι *είναι Έλληνες, ότι σκέπτονται σαν Έλληνες και ότι γνωρίζουν να αγωνίζονται ως Έλληνες*¹¹⁵².

Οι Ελληνοκύπριοι *δεν πρόκειται να δεχθούν καμία επιβουλή*, ούτε την πρακτική απόπειρα *κατάλυσης της ελευθερίας* την οποία *κατέκτησαν με αίμα*. Θα αγωνισθούν, *όσες θυσίες και αν χρειαστούν*, για να διατηρήσουν τα δικαιώματά τους και να *ολοκληρώσουν εκείνους τους τομείς, που συμβατικές καταστάσεις δεν έχουν επιτρέψει την αποκατάστασή τους*¹¹⁵³.

Η στάση των Τουρκοκυπρίων, η εχθρικότητα, η μη υπακοή, η ανταρσία τους κατά του νόμιμου κράτους, δικαιολογεί κάθε είδους ενέργεια από μέρους των

¹¹⁴⁹ Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερέοτυπα*, 85.

¹¹⁵⁰ Johan Galtung, *Peace Journalism: What, Why, Who, How, When, Where*. Εισήγηση στο Σεμινάριο «What are Journalists For?» (Transcend: Taplow Court, 1998), 1.

¹¹⁵¹ «Οι Ήρωες της Κύπρου», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 27, 1963), 2.

¹¹⁵² *Ibid.*, 2.

¹¹⁵³ «Χωρίς Αυταπάτη», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1963), 2.

Ελληνοκυπρίων, ακόμη και τη χρήση βίας¹¹⁵⁴, η οποία μεταφράζεται ως η απόλυτα ηρωική πράξη, αφού επιδιώκει την υπεράσπιση των βωμών και των εστιών τους, έναντι κάθε εχθρικής επιβουλής. Η συγκεκριμένη σύγκρουση είχε χαρακτήρα εθνικό, αμυντικό, είχε ως στόχο την προάσπιση των προαιώνιων και μοναδικών εθνικών κεκτημένων. Ο χαρακτήρας και ο στόχος της, νομιμοποιεί την υπεράσπιση του προαιώνιου λαού, του μοναδικού ελληνικού έθνους¹¹⁵⁵. Ταυτόχρονα ο χαρακτήρας και ο στόχος της σύγκρουσης τη χρονική στιγμή που λαμβάνει χώρα, τα Χριστούγεννα, της προσφέρουν μία διάσταση ιερότητας, η οποία ταυτίζεται με την ορθοδοξία¹¹⁵⁶ συστατικό στοιχείο της ελληνικής και κατ' επέκταση και της ελληνοκυπριακής ταυτότητας. Η σύγκρουση των Χριστουγέννων του 1963 όπως προάγεται από τον τύπο φαίνεται ότι από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων εμφορούνταν από υψηλά ιδανικά, αξίες και εντιμότητα, κάτι που συμβαίνει πάντα με τους αγώνες των Ελλήνων και κατ' επέκταση και των Ελληνοκυπρίων, αφού και αυτοί είναι Έλληνες. Η προαναφερόμενη θέση νομιμοποιεί κάθε επιθετική ενέργεια η οποία δικαιολογείται, καθώς διακρίνεται από εντιμότητα έναντι της ανεντιμότητας του αντιπάλου¹¹⁵⁷, στην προκειμένη περίπτωση της τουρκοκυπριακής ανταρσίας.

4.3.7 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα

Οι Τουρκοκύπριοι όπως καταδείχθηκε, αποτελούν και κατά πάσα πιθανότητα, όσο το κυπριακό ζήτημα δεν επιλύεται, θα εξακολουθήσουν να αποτελούν, τον σημαντικό «άλλο», τον εχθρό, μέσω του οποίου συντηρείται και διαμορφώνεται η ελληνοκυπριακή εθνικιστική ιδεολογία και κατ' επέκταση και η ελληνοκυπριακή ταυτότητα. Ο τύπος αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους πομπούς μετάδοσης μηνυμάτων και διαμόρφωσης της εικόνας της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας στην ελληνοκυπριακή συνείδηση.

Εξετάζοντας τα σχόλια των τριών εφημερίδων από το 1960 έως το 1963 και ξεκινώντας από την Αλήθεια, διαπιστώνεται ότι το συγκεκριμένο έντυπο καλλιεργεί

¹¹⁵⁴Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 50.

¹¹⁵⁵Λέκκας, *Το Παιχνίδι με τον Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 126.

¹¹⁵⁶Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 85.

¹¹⁵⁷Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 215.

ένα αρνητικό πλαίσιο σχολίων για τους Τουρκοκυπρίους. Αναλυτικότερα οι Τουρκοκύπριοι θεωρούνται κατά την ομόθυμη παροιμία οι *κλέφτες που φωνάζουν*¹¹⁵⁸ *για να φοβηθεί ο νοικοκύρης* (Ελληνοκύπριοι)¹¹⁵⁹, προκειμένου να τονίσει η εφημερίδα ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δεν μπορεί να λειτουργήσει ομαλά και ειρηνικά εάν *δεν πειθαρχήσουν οι Τουρκοκύπριοι* και δεν υπακούσουν στις *αρχές της πολιτικής ευπρέπειας* και της *εντιμότητας*, αποφεύγοντας τις προκλήσεις, οι οποίες εάν συνεχιστούν θα αποβούν καταστρεπτικές για την ενότητα και τη συνεργασία που πρέπει να αναπτυχθεί στα πλαίσια του νέου κυπριακού κράτους. Την παραπάνω άποψη στηρίζει το έντυπο στα επιχειρήματα ότι υπάρχει *μία μερίδα Τουρκοκυπρίων* που δεν μπορούν να συμμορφωθούν *με την υφιστάμενη πραγματικότητα στην Κύπρο, η οποία είναι η ελληνική*¹¹⁶⁰, όπως επίσης και στο ότι ασκείται εντός της κυπριακής κοινωνίας μία *ανθελληνική εκστρατεία από την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα που υποκινείται από τη Μητέρα Πατρίδα* (Τουρκία)¹¹⁶¹. Η στάση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας υποκινείται λοιπόν από τις υπονομευτικές ενέργειες των Τουρκοκυπρίων ηγετών, τις οποίες πρέπει να κατανοήσει ο τουρκοκυπριακός λαός και να αντιληφθεί ότι *μόνο σε αδιέξοδο μπορεί να τον οδηγήσουν*, έχοντας οδυνηρές *συνέπειες για τον ίδιο πρωτίστως*¹¹⁶².

Η προαναφερόμενη θέση των Τουρκοκυπρίων φανερώνει σύμφωνα με την Αλήθεια, ότι δεν υπάρχει καμία πλέον ένδειξη ότι με τον χρόνο θα επέλθει ειλικρινής συνεργασία ανάμεσα στις δύο κοινότητες, αφού *συστηματικά η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα απειλεί και λειτουργεί προκλητικά και κυνικά εναντίον του εθνικού αισθήματος της συντριπτικής ελληνικής πλειοψηφίας του νησιού*¹¹⁶³. Όχι μόνο *δεν συνεργάζονται* οι Τουρκοκύπριοι έντιμα και *δεν συμβιώνουν ειρηνικά* με την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, *αλλά ενεργούν σύμφωνα με προδιαγεγραμμένο σχέδιο* που αποβλέπει στην *κατάκτηση* του νέου κυπριακού κράτους¹¹⁶⁴.

¹¹⁵⁸Υπονοεί τις διαμαρτυρίες τους για τη μη εφαρμογή των προνοιών του συντάγματος.

¹¹⁵⁹«Του Σκορπιού Τσιμπιές», *Αλήθεια* (Ιούνιος 20, 1960), 2.

¹¹⁶⁰«Πολιτικά Γράμματα από τας Αθήνας - Κατόπιν Παραστάσεων των Αθηνών Εδόθησαν εξ Άγκυρας Οδηγία προς τον Τούρκο-Κυπριακόν Τύπον να Τερματίση τον Εμπρηστικόν του Τόνο», *Αλήθεια* (Αύγουστος 8, 1960), 8.

¹¹⁶¹«Ανάγκη Αδιάσπαστου Ενότητος του Κυπριακού Λαού προς Εκπλήρωσιν Κοινωνιεθνολογικών Σκοπών», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 17, 1961), 1.

¹¹⁶²«Η Ελληνική Κυβέρνησις Βαυκαλίζεται με την Ουτοπίαν της Εξευρέσεως Ταχείας Συμβιβαστικής Λύσεως εν Κύπρω», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 14, 1963), 6.

¹¹⁶³«Ανάγκη Αδιάσπαστου Ενότητος του Κυπριακού Λαού προς Εκπλήρωσιν Κοινωνιεθνολογικών Σκοπών», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 17, 1961), 1.

¹¹⁶⁴«Η Δοθείσα Λύσις του Κυπριακού εις το Επίκεντρον των Πολιτικών Ανταγωνισμών εις την Ελλάδα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 26, 1961), 6.

Οι Τουρκοκύπριοι όχι μόνο *κατέχουν παράνομα και εισάγουν λαθραία όπλα* στην Κύπρο, αλλά από την αρχή της ύπαρξης της Κυπριακής Δημοκρατίας *δεν έδειξαν προθέσεις ομαλής συνεργασίας και ειρηνικής συμβιώσεως* με τους Ελληνοκυπρίους, κάτι που φανερώνει την πρόθεση τους *να μην αγωνιστούν για το συμφέρον ολόκληρου του κυπριακού λαού*. Αντιθέτως προετοιμάζονται να αναμετρηθούν αποφασιστικά με την ελληνική πλειοψηφία, ώστε να *επιβάλλουν τα διχοτομικά τους σχέδια*. Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα λειτουργεί επομένως *καταστρεπτικά για την επιβίωση της Κυπριακής Δημοκρατίας, συμπεριφέρεται ύπουλα και με κακοπιστία*, εκμεταλλευόμενη τα *προνόμια* που της έχουν παραχωρηθεί, ώστε να εφαρμόσει τις εκβιαστικές της αξιώσεις¹¹⁶⁵. Αν και πρόκειται για μία *ασήμαντη μειονότητα*, το γεγονός ότι προικίσθηκε με *υπερτροφικά και εξωφρενικά δικαιώματα*¹¹⁶⁶ της έδωσε τη δυνατότητα να έχει υιοθετήσει μία τέτοια *στάση επιβουλής* απέναντι στην Κυπριακή Δημοκρατία. Τη στάση αυτή ενισχύει περισσότερο η ύπαρξη *μίας αδιάλλακτης και εξτρεμιστικής μερίδας Τουρκοκυπρίων* που υπάρχει στην Κύπρο¹¹⁶⁷.

Οι Τουρκοκύπριοι επομένως οι οποίοι *ζουν σε βάρος των Ελληνοκυπρίων*, πρέπει να συνειδητοποιήσουν το στοιχειώδες, το οποίο είναι ότι *αποτελούν μειονότητα* και πως είναι φύσει και θέσει παράλογο να ζητούν δικαιώματα από μία χώρα όπως η Κύπρος, *που τους φιλοξενεί* και στην οποία *εισέβαλαν κάποτε ως κατακτητές, ζώντας τώρα ως παρείσακτοι*¹¹⁶⁸.

Οι εξωφρενικές αξιώσεις της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας (αναφέρεται στο ζήτημα των δήμων), έχουν ως στόχο *να καθυποτάξουν τα απαράγραπτα δικαιώματα της ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας*, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις σοβινιστικές και εξτρεμιστικές φιλοδοξίες της¹¹⁶⁹. Η παραπάνω στάση των Τουρκοκυπρίων επιβεβαιώνει περίτρανα την *αθεράπευτη νοοτροπία και εμμονή τους σε παράλογες*

¹¹⁶⁵«Σοβαρότατη Κρίσις Έχει Εκραγή Μεταξύ Ελληνικού και Κυπριακού Παράγοντος», *Αλήθεια* (Απρίλιος 17, 1961), 1.

¹¹⁶⁶«Οι Τουρκοκύπριοι Ηγέται Επιθυμούν να Κάμουν την Κύπρον Όργανον Ξένων Επιθυμιών», *Αλήθεια*, (Ιούλιος 31, 1961), 8.

¹¹⁶⁷«Η Διάσπασις των Τουρκοκυπρίων Τείνει εις Εξτρεμιστικές Λύσεις των Κυπριακών Προβλημάτων», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 11, 1961), 1.

¹¹⁶⁸«Η Διχοτόμησις!», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 18, 1961), 8.

¹¹⁶⁹«Κρίσιμος η Σημερινή Συνάντησις Μεταξύ Μακαρίου - Κουτσιούκ επί του Φλέγοντος Ζητήματος των Δήμων των Πέντε πόλεων», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 24, 1962), 1.

αξιώσεις, οι οποίες δεν μπορούν να ικανοποιηθούν από μέρους των Ελληνοκυπρίων, αφού θεωρούνται ανέφικτες¹¹⁷⁰.

Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν είναι τίποτα περισσότερο *παρά επικίνδunami ταραχοποιοί*, που αποσκοπούν στην ικανοποίηση των *δικών τους εγωιστικών και ατομικών συμφερόντων* και αδιαφορούν πλήρως για το σύνολο των παράλογων και προκλητικών ενεργειών¹¹⁷¹. Η *στάση* τους έχει οδηγήσει την Κυπριακή Δημοκρατία *σε πολιτική και συνταγματική κρίση*¹¹⁷², αφού έχουν υιοθετήσει αρκετό καιρό μία τακτική όπου με τη χρήση κάθε μέσου επιδιώκουν να *εξάψουν τα διακοινοτικά πάθη στο νησί*, δημιουργώντας αισθήματα ανασφάλειας που αφορούν τη ζωή και την περιουσία των Κυπρίων¹¹⁷³.

Ωστόσο οι Τουρκοκύπριοι *δεν πρέπει να αφεθούν ελεύθεροι να αλωνίζουν* με τα ψέματα τους¹¹⁷⁴ και να προξενούν μέσω της υπονομευτικής δράσης τους πολιτικές και συνταγματικές ανωμαλίες στην Κύπρο, ούτε να τους επιτρέπεται μέσω των ύβρεων, των απειλών και των συκοφαντικών κατηγοριών που εκτοξεύουν, είτε κατά της ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας, είτε κατά της Ελλάδος, να προδιαθέτουν αρνητικά το σύνολο των Ελληνοκυπρίων και των Ελλήνων¹¹⁷⁵.

Πρέπει επομένως να γίνει κατανοητό ότι *τα απορρέοντα δικαιώματα που έχουν παραχωρηθεί στους Τουρκοκυπρίους*, μέσω του υπάρχοντος συντάγματος *αποτελούν* όχι απλώς παραβίαση, αλλά και *κατάφορη κατάχρηση του*¹¹⁷⁶. Η Κύπρος είναι ελεύθερη χώρα απαλλαγμένη από οποιεσδήποτε πολιτικές δεσμεύσεις και *δεν θα επιτρέψει σε κανέναν να αναμειχθεί ή να επέμβει στις εσωτερικές της υποθέσεις*. Αυτό πέρα από την Τουρκία πρέπει να το αντιληφθεί και εκείνη η μερίδα των Τουρκοκυπρίων εξτρεμιστών, οι οποίοι μη δεχόμενοι την πραγματικότητα, πιστεύουν

¹¹⁷⁰«Ο Ελληνικός Τύπος Κακίζει την Στάσιν και τας Ενέργειας των Τουρκοκυπρίων Εξτρεμιστών», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 31, 1962), 1.

¹¹⁷¹«Η Άγκυρα Οφείλει να Ομιλήση Σαφώς προς τους Τουρκοκυπρίους», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 29, 1962), 1.

¹¹⁷²«Λόγω της Εμπρηστικής Τακτικής των Τουρκοκυπρίων», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 29, 1962), 1.

¹¹⁷³«Η Άγκυρα Οφείλει να Ομιλήση Σαφώς προς τους Τουρκοκυπρίους», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 29, 1962), 1.

¹¹⁷⁴«Αστέιος Ισχυρισμός», *Αλήθεια* (Απρίλιος 9, 1962), 6.

¹¹⁷⁵«Δυσφορίαν Προκαλούν εν Αθήναις αι Κατά της Ελλάδος Συκοφαντίαι Τουρκοκυπριακών Εφημερίδων», *Αλήθεια* (Ιούλιος 16, 1962), 6.

¹¹⁷⁶«Η Αντιπολίτευσις εν Ελλάδι Ζητεί να Κατατεθή εις την Βουλήν ο Φάκελος επί των Συνομιλιών των Αβέρωφ - Ερκίν για το Κυπριακόν εν Άγκυρα», *Αλήθεια* (Αύγουστος 27, 1962), 6.

ότι μέσω της αδιαλλαξίας τους μπορούν να κατευθύνουν την τύχη της ελληνικής Μεγαλονήσου¹¹⁷⁷.

Μέσω της αδιάλλακτης στάσης τους, οι Τουρκοκύπριοι, το μόνο που θα καταφέρουν να κατορθώσουν είναι να *διευρύνουν το χάσμα με τους Ελληνοκυπρίους*, κάτι που θα τους οδηγήσει *μοιραία στο τέλος τους*¹¹⁷⁸. Τόσο τα επιθετικά σχέδια, όσο και οποιεσδήποτε άλλες απειλές που διοργανώνουν, θα λειτουργήσουν *εις βάρος της ίδιας τους της υπόστασης*¹¹⁷⁹.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν στην πραγματικότητα μία *ασήμαντη μειονότητα* που επιδιώκει να καταστεί ρυθμιστής της εθνικής και πολιτικής ζωής της *συντριπτικής ελληνικής πλειοψηφίας*¹¹⁸⁰, *παραβιάζοντας το σύνταγμα και κάνοντας κατάχρηση των δικαιωμάτων* τους, κάτι που με τη σειρά του επιφέρει πολιτική και οικονομική ανωμαλία στην Κύπρο¹¹⁸¹.

Τα σχόλια της εφημερίδας Αλήθειας, επιβεβαιώνουν με τον πιο ξεκάθαρο και παραστατικό τρόπο πόσο βαθιά ριζωμένος ήταν στα άρθρα της ο ελληνοκυπριακός εθνικισμός, λειτουργώντας ενισχυτικά μάλιστα προς αυτή την κατεύθυνση. Στην ελληνική Κύπρο στην οποία κατοικεί ως νοικοκύρης η καταπληκτική ελληνοκυπριακή πλειοψηφία, φιλοξενείται μία ασήμαντη τουρκοκυπριακή μειονότητα, ένα παρείσακτο απομεινάρι των Οθωμανών κατακτητών, η οποία ζει σε βάρος των Ελληνοκυπρίων, απολαμβάνοντας υπερτροφικά και εξωφρενικά προνόμια που της παραχωρήθηκαν μέσω του θεσμικού πλαισίου που περίβαλε την Κυπριακή Δημοκρατία. Οι κλέφτες Τουρκοκύπριοι λοιπόν, όχι μόνο απέσπασαν προνόμια που δεν τους ανήκουν, αλλά υποκινούμενοι από την Τουρκία, επιδιώκουν να εφαρμόσουν τα ύπουλα σχέδια τους, εξοπλιζόμενοι παράνομα με σκοπό την κατάκτηση της Κύπρου και την καθυπόταξη των *απαράγραπτων δικαιωμάτων* της ελληνικής πλειοψηφίας. Είναι ύπουλοι, επικίνδυνοι ταραχοποιοί και ενδιαφέρονται μόνο για την ικανοποίηση των εγωιστικών και ατομικών τους συμφερόντων, εξάπτοντας τα διακοινοτικά πάθη και έχοντας την πλήρη ευθύνη για την πολιτική και συνταγματική κρίση που βιώνει η Κύπρος. Η κατάχρηση του συντάγματος μέσω της παροχής των υπερπρονομίων έχει οδηγήσει σε

¹¹⁷⁷«Λανθάνοντα», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 5, 1962), 1.

¹¹⁷⁸*Ibid.*, 1.

¹¹⁷⁹«Η Ελληνική Κυβέρνησις Βαυκαλίζεται με την Ουτοπίαν της Εξευρέσεως Ταχείας Συμβιβαστικής Λύσεως εν Κύπρω», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 14, 1963), 6.

¹¹⁸⁰«Κατεστάλη εν τη Γενέσει της η Τουρκοκυπριακή Προσπάθεια», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 12, 1962), 6.

¹¹⁸¹«Των Τουρκικών Αθλιότητων Αγανάκτησις εις Ελλάδα», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 26, 1962), 6.

μεγάλο χάσμα τις δύο κοινότητες, κατάσταση που πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα γιατί αν συνεχιστεί, πρώτα οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι θα ζημιωθούν.

Στην ανεξάρτητη «ελληνική» Κυπριακή Δημοκρατία θεωρείται αδιανόητο η τουρκοκυπριακή ασήμαντη «μειονότητα», - που ορίζεται καταχρηστικά κοινότητα εξαιτίας των υπερβολικών δικαιωμάτων¹¹⁸² που της έχουν παραχωρηθεί μέσω των θεσμών -, να έχει ενεργό ρόλο στην άσκηση της εξουσίας. Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα όχι μόνο δεν αναγνωρίζεται, αλλά και απορρίπτεται μέσα από την αρθρογραφία της Αλήθειας. Αποτελεί ένα παρείσακτο πληθυσμιακό τμήμα της Κύπρου, ένα απομεινάρι του ξένου δυνάστη¹¹⁸³ και κατά συνέπεια δεν είναι οι Τουρκοκύπριοι πραγματικοί Κύπριοι πολίτες, όπως είναι οι Έλληνες, οι οποίοι κατοικούν σε μία ελληνική Κύπρο που έχει κατακτηθεί από το 1400 π.Χ.¹¹⁸⁴. Η ιστορική και μόνιμη δικαιούχος της Κύπρου είναι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αφού, ως γνήσια απόγονος των αρχαίων Ελλήνων, επιβεβαιώνει τον ελληνικό και κυρίαρχο χαρακτήρα της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας. Εφόσον δεν αναγνωρίζεται η ύπαρξη των Τουρκοκυπρίων στην Κύπρο, η πολιτική τους ύπαρξη με τη συγκρουσιακή μορφή που έχει τη δεδομένη χρονική στιγμή, έναντι των νόμιμων και γνήσιων δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων, θεωρείται καταχρηστική και απαράδεκτη. Αυτή ακριβώς η πολιτική ύπαρξη της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, ορίζεται ως και η βασική αιτία των πολιτικών και συνταγματικών κρίσεων που βιώνει η Κύπρος. Η ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία μπορεί να υπάρξει ως ενιαίο κράτος και να λειτουργήσει ορθά, μόνο στο πλαίσιο της ελληνικής ενότητας του κυπριακού χώρου, αφού η ελληνοκυπριακή πλειοψηφία αποτελεί την κυριαρχούσα ομάδα στο νησί¹¹⁸⁵. Αυτό το πλαίσιο νομιμοποιεί την ελληνοκυπριακή πλευρά να προβεί σε εσωτερικές ενέργειες, προκειμένου να περιορίσει τα υπερπρονόμια της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, εφόσον η ύπαρξη τους δημιουργεί πρόβλημα στην ορθή λειτουργία της «ελληνικής» Κυπριακής Δημοκρατίας.

¹¹⁸²Ηρακλείδης, *Εθνικά Θέματα και Εθνοκεντρισμός. Μία Κριτική στην Ελληνική Εγωκεντρική Πολιτική*, 38.

¹¹⁸³Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 103-104.

¹¹⁸⁴Papadakis, «Greek Cypriot Narratives of History and Collective Identity: Nationalism as a Contested Process», 149-165.

¹¹⁸⁵Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 55.

Η Χαραυγή δραστηριοποιείται σε επίπεδο αρθρογραφίας για την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα το 1963, όταν πλέον το συγκρουσιακό κλίμα ανάμεσα στις δύο πλευρές έχει κλιμακωθεί. Τα άρθρα της εν αντιθέσει με την Αλήθεια, εστιάζουν στην τουρκοκυπριακή ηγεσία, την οποία κατηγορεί για *αδιαλλαξία* αφού εμμένει πιστή στην *κατά γράμμα εφαρμογή* όλων των προνοιών της ζυριχικής συμφωνίας και του συντάγματος, ακόμη και αν αυτές *αποβαίνουν επιζήμιες* για τα πραγματικά συμφέροντα του συνόλου του κυπριακού λαού, συμπεριλαμβανομένων και των Τουρκοκυπρίων¹¹⁸⁶. Κατηγορεί την τουρκοκυπριακή ηγεσία, ότι διακατέχεται από *σοβινισμό* που υποδαυλίζεται και από την *Άγκυρα*, όπως και από την ανοικτή συμπαράσταση της *ιμπεριαλιστικής συμμαχίας*. Ο σοβινισμός της τουρκοκυπριακής ηγεσίας την οδηγεί επομένως να μένει γαντζωμένη σε *παράλογες αξιώσεις*, ενώ ο ιμπεριαλισμός ενισχύει τον σοβινισμό της, κουρδίζοντας τις ορχήστρες του προς τη διαιώνιση των εσωτερικών αντιθέσεων¹¹⁸⁷. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία με την *αδιάλλακτη, προκλητική και εμπρηστική στάση* της, *τορπιλίζει κάθε προσπάθεια προσέγγισης και λογικής - αμοιβαίας αποδεκτής, διευθέτησης των επίμαχων ζητημάτων*¹¹⁸⁸, εφόσον εν ενόματι δήθεν της κατοχύρωσης των συμφερόντων της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, θεωρεί δίκαιο το γεγονός, η μειονότητα να μπορεί να *καταδυναστεύει ή να καταπατεί τα δικαιώματα της πλειοψηφίας*¹¹⁸⁹.

Η τουρκοκυπριακή ηγεσία κατά τη Χαραυγή πρέπει να αντιληφθεί, ότι η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του τουρκοκυπριακού πληθυσμού, δεν βρίσκεται στην ένταση και στην καλλιέργεια ανθελληνικών αισθημάτων, αλλά στη *ρεαλιστική προσέγγιση των προβλημάτων*, των διαφορών που κληροδότησαν στην Κύπρο οι συμφωνίες Ζυρίχης, στη συζήτηση και αντιμετώπιση τους με πνεύμα αλληλοκατανόησης και αλληλοσεβασμού, με γνώμονα την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του κυπριακού λαού, Ελλήνων και Τούρκων ως ενιαίου και αδιαίρετου συνόλου¹¹⁹⁰. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία θα πρέπει να αντιληφθεί ότι μόνο ένας δρόμος υπάρχει για την εξυπηρέτηση των πραγματικών συμφερόντων του κυπριακού λαού ως ενιαίου συνόλου. Είναι ο δρόμος *της δια διαπραγματεύσεων αναθεώρησης και τροποποίησης όλων των αντιδημοκρατικών όρων και διατάξεων, των συμφωνιών*

¹¹⁸⁶«Θα Χρεοκοπήσουν», *Χαραυγή* (Απρίλιος 24, 1963), 1.

¹¹⁸⁷«Η Επέτειος...», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 1, 1963), 1.

¹¹⁸⁸«Δεν Κουραζόμαστε», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 6, 1963), 1.

¹¹⁸⁹«Επί Τάπητος», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 7, 1963), 1.

¹¹⁹⁰«Αρραγές Ενιαίο Μέτωπο», *Χαραυγή* (Αύγουστος 7, 1963), 1.

και του συντάγματος, - που αποτελούν μόνιμη πηγή προστριβών και αναταραχής -, μέσα σε πνεύμα ειλικρίνειας, αλληλοσεβασμού και αλληλοκατανόησης και με μοναδικό γνώμονα την εξυπηρέτηση του κυπριακού λαού, Ελλήνων και Τούρκων, ως ενιαίου συνόλου¹¹⁹¹.

Αν οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες υποστήριζαν πραγματικά τα γνήσια συμφέροντα της τουρκοκυπριακής μάζας, - αδιαίρετα όπως είναι τα συμφέροντα όλου του λαού -, **δεν θα κολλούσαν σαν στρείδια στο ιμπεριαλιστικό κατασκεύασμα** (εννοεί τις συμφωνίες και το σύνταγμα), ούτε και θ' απειλούσαν με τους επεμβατικούς τυχοδιωκτισμούς ξένων δυνάμεων¹¹⁹². Θα μπορούσαν να αντιληφθούν ότι **μέσα στους σκοπούς του αγώνα των Ελληνοκυπρίων, ο οποίος έχει την αμέριστη διεθνή αλληλεγγύη, βρίσκονται και τα γνήσια συμφέροντα του τουρκοκυπριακού πληθυσμού**. Δυστυχώς όμως μόνο η τουρκοκυπριακή ηγεσία **δεν προασπίζεται** αυτά τα **κοινά συμφέροντα** και εξυπηρετεί με την πολιτική της, τις ιμπεριαλιστικές επιδιώξεις¹¹⁹³.

Την παραπάνω παράλογη στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας αντιλαμβάνονται τόσο οι **Ελληνοκύπριοι, όσο και οι Τουρκοκύπριοι πατριώτες**, οι οποίοι εύχονται από τα βάθη της καρδιάς τους να επικρατήσει σ' αυτή την τόσο κρίσιμη στιγμή, η λογική και η σύνεση, η ψυχραιμία και η σωφροσύνη στις σκέψεις και τις ενέργειες της. Κάθε πατριώτης, Ελληνοκύπριος και Τουρκοκύπριος εύχεται με όλη του την καρδιά, η τουρκοκυπριακή ηγεσία, **σταθμίζοντας τις ιστορικές ευθύνες** της και θέτοντας πάνω από κάθε τι άλλο τα πραγματικά συμφέροντα της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας και του κυπριακού λαού ως συνόλου, να απαγκιστρωθεί από την αδιάλλακτη θέση της, κωφεύοντας στις συμβουλές και παροτρύνσεις ύποπτων «φίλων» της, **να προσεγγίσει θετικά, με καλή διάθεση και καθαρή καρδιά τις προτάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς**. Παράλληλα οι Τουρκοκύπριοι συμπατριώτες πρέπει να εγκαταλείψουν και αυτοί τη στείρα αδιαλλαξία, να ακούσουν τη **φωνή της λογικής και της σύνεσης** και να βάλουν **πάνω από όλα το πραγματικό συμφέρον του λαού**, ανταποκρινόμενοι θετικά στην ειρηνική χειρονομία που προτείνει ο ελληνοκυπριακός λαός¹¹⁹⁴.

¹¹⁹¹«Σημαντικές για την Κύπρο», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 4, 1963), 1.

¹¹⁹²«Η Πυξίδα», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 9, 1963), 1.

¹¹⁹³«Επί των Δηλώσεων του Αντιπροέδρου», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 19, 1963), 1.

¹¹⁹⁴«Επί Τάπητος», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 7, 1963), 1.

Μπορεί τα άρθρα της Χαραυγής να μην εμπεριέχουν το πομπώδες λεξιλόγιο της Αλήθειας, ωστόσο έμμεσα παρουσιάζεται μία Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, η οποία επιδιώκει την περιφρούρηση και την υπεράσπιση των δικαίων όλων των Κυπρίων πολιτών συμπεριλαμβανομένων των συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων, έναντι μίας τουρκοκυπριακής ηγεσίας, η οποία ακολουθεί μία απειλητική, προκλητική και επικίνδυνη πολιτική στάση¹¹⁹⁵, υποκινούμενη από εξωτερικούς παράγοντες (Τουρκία, ιμπεριαλιστές). Η μη ρεαλιστική αντιμετώπιση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, η ύπουλη, εμπρηστική και αδιάλλακτη στάση της, την απονομιμοποιεί όσον αφορά στην εκπροσώπηση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, αφού δεν ενδιαφέρεται στην ουσία για την προάσπιση των συμφερόντων της. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία και κατ' επέκταση η τουρκοκυπριακή κοινότητα την οποία εκπροσωπεί, δεν διαθέτει ήθος και αξιοπρέπεια, αποτελεί υποχείριο της «κακιάς» Τουρκίας και των ιμπεριαλιστών, δημιουργώντας συνεχώς προβλήματα στο εσωτερικό του κυπριακού κράτους, παρεμποδίζοντας την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να πραγματοποιήσει τα αιτήματα της, τα οποία είναι δίκαια εφόσον λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων¹¹⁹⁶. Κατά συνέπεια, η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα είναι η μόνη που επιδιώκει την ασφάλεια της Κύπρου και την προστασία των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων¹¹⁹⁷, κάτι που έχει γίνει αντιληπτό από μία μερίδα Τουρκοκυπρίων «πατριωτών» που διαβλέπουν την υπονομευτική στάση της δικής τους ηγεσίας και εύχονται μαζί με τους Ελληνοκύπριους πατριώτες να αποκτήσει η τουρκοκυπριακή ηγεσία μία ρεαλιστικότερη στάση. Αξίζει να αναφερθεί ότι Τουρκοκύπριοι πατριώτες θεωρούνται πατριώτες, ή αλλιώς καλοί Τουρκοκύπριοι για τους Ελληνοκυπρίους, εφόσον συμπεριφέρονται όπως οι τελευταίοι¹¹⁹⁸, στην προκειμένη περίπτωση εφόσον συμφωνούν με τις ελληνοκυπριακές θέσεις και δεν αποτελούν τροχοπέδη για την ένωση¹¹⁹⁹.

Όσον αφορά στον Φιλελεύθερο τα άρθρα του διαχωρίζονται ως προς τους Τουρκοκυπρίους μεταξύ των καλών και των κακών συνοίκων στοιχείων. Αρχικά η εφημερίδα ήδη από το 1960 μέσα από τα άρθρα της λειτουργεί παραινετικά

¹¹⁹⁵ Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 75.

¹¹⁹⁶ Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 261.

¹¹⁹⁷ Ibid., 262.

¹¹⁹⁸ Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 100.

¹¹⁹⁹ Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 21.

υποστηρίζοντας ότι οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες, τόσο ο Ντενκτάς, όσο και ο Κουτσιαούκ, πρέπει να *προάγουν το απαραίτητο πνεύμα ειλικρίνειας που απαιτείται για να καταρριφθούν τα διακοινοτικά σύνορα*, τα οποία είναι αποτέλεσμα του κλίματος εθνικού φανατισμού και της μόνιμης διακοινοτικής βίας που χαρακτηρίζει την κυπριακή κοινωνία¹²⁰⁰.

Η ηγεσία των Τουρκοκυπρίων πρέπει να κατανοήσει ότι για την εφαρμογή των συμφωνιών απαιτείται η *επίδειξη καλής θελήσεως εκ μέρους της*, πράγμα που σημαίνει ότι η τακτική των *συγκεκριμενομένων απειλών και των εκβιασμών* πρέπει να λήξει για πάντα. Πρέπει οι *νηφάλιοι και καλοί Τουρκοκύπριοι* που ηγούνται της κοινότητας και συνδέονται με σχέση αγαθής και ειλικρινούς συνεργασίας με τους Ελληνοκυπρίους, να πείσουν τους ομοεθνείς τους, ότι είναι αναγκαίο να υπάρξει αμοιβαία καλή θέληση¹²⁰¹. Ωστόσο οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες φαίνεται ότι δεν έχουν κατανοήσει απολύτως τη στάση που πρέπει να κρατήσουν, αν κρίνει κανείς από τις δηλώσεις που έχουν προβεί ιδίως μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Δεν είναι διατεθειμένοι να εγκαινιάσουν *μία νέα πολιτική αμοιβαίας κατανόσεως, πραγματικής φιλίας και ειλικρινούς συνεργασίας ανάμεσα στις δύο κοινότητες* σε όλα τα πεδία δράσης της Κυπριακής Δημοκρατίας¹²⁰².

Αντίστοιχα για την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα ο Φιλελεύθερος αναφέρει, ότι πρέπει να αντιληφθεί ότι οι *αγγλικές πλάτες* πάνω στις οποίες στηρίζεται φεύγουν από τη μέση και συνεπώς επιβάλλεται να σχηματίσει αντικειμενική αντίληψη της πραγματικότητας¹²⁰³. Τα δικαιώματα που έχουν αποκτήσει οι Τουρκοκύπριοι είναι στην πραγματικότητα *υπερπρονόμια που παραχωρήθηκαν κατά παράβαση των θεμελιωδών αρχών περί ηθικής, δημοκρατίας και δικαίου*. Υπερπρονόμια που τα εξασφάλισαν σε *έκτακτες συνθήκες* και σε μια *ανώμαλη περίοδο*, εκφράζοντας κατά τον πλέον επαχθή τρόπο την απαράδεκτη αρχή των φυλετικών διακρίσεων¹²⁰⁴.

Ο Φιλελεύθερος ακολουθώντας τη θέση της Χαραυγής επισημαίνει ότι η άτεγκτη αδιαλλαξία των Τουρκοκυπρίων δεν αφορά όλη την κοινότητα, αλλά *μόνο σοβινιστές*, οι οποίοι αποσκοπούν στη διαιώνιση των αντιδημοκρατικών χαρακτηριστικών του κυπριακού συντάγματος και στην εδραίωση της αδικίας.

¹²⁰⁰«Η Διακοινοτική Φοβία», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 1, 1960), 2.

¹²⁰¹«Να Γίνη Συνείδησις Όλων η Καλή Θέληση», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 5, 1960), 1.

¹²⁰²«Ουδένα Κίνδυνον Διατρέχει η Ανεξαρτησία της Κύπρου», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 30, 1960), 1.

¹²⁰³«Σοβαρά Πράγματα», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 19, 1960), 2.

¹²⁰⁴«Η Άγκυρα και Ημείς», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 10, 1963), 1.

Επιδιώκεται μέσω των σκληροπυρηνικών Τουρκοκυπρίων η *προώθηση παράνομων διαμελιστικών στοιχείων, η μονιμοποίηση απεχθούς πολιτικής των φυλετικών διακρίσεων, η διαίρεση του λαού και ο διαχωρισμός των συμφερόντων από δικονομικής και κοινωνικής άποψης*¹²⁰⁵.

Οι ομάδες αυτές των φανατικών Τουρκοκυπρίων προκαλούν στην ουσία την *αναταραχή* στην Κύπρο, καθώς έχοντας μυαλά οξυμένα από τον σοβινιστικό εξτρεμισμό, επιτίθενται αδίστακτα *καταπατώντας κάθε νόμο και εκδηλώνοντας διαθέσεις ανατροπής του καθεστώτος*. Τα χέρια των Τουρκοκύπριων φανατικών είναι *οπλισμένα* με τουφέκια, περίστροφα, αυτόματα και πολυβόλα, πράγμα το οποίο καταμαρτυρεί το *καλά οργανωμένο σχέδιο* για την ανάληψη έκνομης δράσης με σκοπό τη δημιουργία ανώμαλης και ταραγμένης κατάστασης, που αφενός θα ματαιώσει κάθε εποικοδομητική προσπάθεια για διαπραγματεύσεις και διακανονισμό των συνταγματικών εκκρεμοτήτων και αφετέρου, θα προωθήσει το *γενικότερο τουρκικό σχέδιο για δυναμικές ξένες επεμβάσεις στην Κύπρο* προς παρεμπόδιση του κυπριακού λαού, να καθορίσει ο ίδιος ελεύθερα τα της διακυβερνήσεως της χώρας του. Δεν πρέπει πλέον οι Τουρκοκύπριοι να μιλούν για διάθεση των Ελληνοκυπρίων να ανατρέψουν το υφιστάμενο καθεστώς, αφού *αυτοί ανέλαβαν με τα όπλα τον ρόλο της ανατροπής και της ανταρσίας κατά του νόμου και της τάξης*, μη διστάζοντας να ανοίξουν πυρ εναντίον αστυνομικών περιπολιών κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του καθήκοντος τους, καθώς και ενάντια αμέριμνων και ανυποψίαστων πολιτών¹²⁰⁶.

Διαλύθηκαν κατά αυτό τον τρόπο οι μύθοι της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, η οποία υποστήριζε ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν διαθέτουν ούτε ένα όπλο και πως μόνο την απειλή των Ελλήνων αισθάνονται να κρέμεται πάνω από τα κεφάλια τους. Αποδείχθηκε ότι ένας σημαντικός αριθμός Τουρκοκυπρίων είναι *οπλισμένοι σαν αστακοί με όλων των ειδών τα όπλα*. Η μόνη υπάρχουσα απειλή προέρχεται από τα εμφανιζόμενα ως «άκακα» δήθεν αρνιά και στρέφεται όχι μόνο εναντίον των Ελλήνων πολιτών, αλλά και εναντίον των ανδρών της αστυνομίας και του στρατού της κυπριακής πολιτείας, εναντίον του κράτους, του νόμου και της τάξεως¹²⁰⁷.

Η *βαρβαρότητα και η αιμοδιψία* της τουρκοκυπριακής ανταρσίας κατά του νόμιμου κράτους, εκδηλώθηκε με άνανδρες επιθέσεις ενέδρας κατά αστυνομικών

¹²⁰⁵«Εκλογή και Ευθύναι», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 15, 1963), 1.

¹²⁰⁶«Η Αναταραχή», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 24, 1963), 1.

¹²⁰⁷*Ibid.*, 1.

περιπολιών, με μπαμπέσικους φόνους ανύποπτων Ελλήνων πολιτών και με αποτρόπαιους σφαγιασμούς αθώων γυναικόπαιδων, με συνέπεια να μην έχει μείνει άλλη επιλογή στους **ηρωικούς Ελληνοκυπρίους** παρά να συνταχθούν με τα όργανα του κράτους, αγωνιζόμενοι με αυταπάρνηση, ώστε να καταστείλουν το **τουρκοκυπριακό όργιο των βανδαλισμών και της αιματοχυσίας για να σώσουν τον απειλούμενο λαό** από τη θηριωδία της εκνόμου τουρκοκυπριακής ανταρσίας¹²⁰⁸.

Και αυτή η εφημερίδα στρέφει την πλειοψηφία των άρθρων της κατά της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, εστιάζοντας στην αδιάλλακτη τουρκική ηγεσία, όσο και σε εκείνη τη μερίδα των σοβινιστών Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι στην ουσία υποδαυλίζουν τη διακοινοτική σύγκρουση. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία παρουσιάζεται ως αδιάλλακτη, καθώς μέσω εκβιαστικών και συγκεκαλυμμένων απειλών δεν φαίνεται να κατανοεί ότι πρέπει να προάγει ένα κλίμα ειλικρίνειας, ώστε να καταρριφθούν τα διακοινοτικά σύνορα. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία υπονοείται και σε αυτή την περίπτωση ως ο κακός εταίρος, ως εκείνο το τμήμα της κυπριακής κοινωνίας που είναι υπεύθυνο για τη μη ανάπτυξη κλίματος ειλικρινούς κατανόησης, πραγματικής φιλίας και συνεργασίας ανάμεσα στις δύο κοινότητες.

Ο Φιλελεύθερος τονίζει ότι τα υπερπρονόμια που έχουν παραχωρηθεί στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα αντιβαίνουν τις θεμελιώδεις ηθικές και δημοκρατικές αρχές και το δίκαιο, αποτελώντας προϊόν εκτάκτων συνθηκών και ανώμαλων περιόδων. Ο ρόλος τους πλέον είναι διαχωριστικός και υπονομευτικός της ορθής λειτουργίας του κυπριακού κράτους και για αυτό τον λόγο επιβάλλεται η αναθεώρηση τους. Η παραπάνω πραγματικότητα δεν φαίνεται ότι αναγνωρίζεται όμως από τη σοβινιστική μερίδα των Τουρκοκυπρίων που εξοπλίζονται συνεχώς με σκοπό να ανατρέψουν το δημοκρατικό κράτος και προωθώντας το καλά οργανωμένο τους σχέδιο, να επέμβει εν τέλει η Τουρκία στην Κύπρο. Οι προθέσεις τους επιβεβαιώθηκαν όπως τονίζει η εφημερίδα μέσω της βαρβαρότητας και της αιμοδιψίας της τουρκοκυπριακής ανταρσίας κατά του νόμιμου κράτος, κατάσταση που αντιμετωπίστηκε μέσω των ηρωικών Ελληνοκυπρίων που τάχθηκαν με τα όργανα του κράτους, ώστε να καταστείλουν τους τουρκοκυπριακούς βανδαλισμούς και να σώσουν τον απειλούμενο κυπριακό λαό, από την έκνομη τουρκοκυπριακή στάση.

¹²⁰⁸«Οι Ήρωες της Κύπρου», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 27, 1963), 2.

Όπως γίνεται αντιληπτό και από τα σχόλια αυτής της εφημερίδας αναπαράγεται η στερεότυπη εικόνα των Τουρκοκυπρίων (της σοβινιστικής μερίδας), οι οποίοι φθονούσαν πάντα τους Ελληνοκυπρίους και συνεργάζονταν αρχικά με τους Βρετανούς και στην πορεία με την Τουρκία, ώστε να υπονομεύσουν την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, εν αντιθέσει με την τελευταία, η οποία πάντοτε εργαζόταν για το κοινό καλό όλου του κυπριακού λαού¹²⁰⁹. Μέσω της χρήσης των στερεοτύπων που ανακυκλώνεται από την αρθρογραφία, δημιουργείται ένας «κοινός τόπος» εθνικής ιδεολογίας. Κωδικοποιούνται οι κυρίαρχες αναπαραστάσεις και κινητοποιείται το κοινωνικό σώμα¹²¹⁰ της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, με την ενίσχυση φοβικών συναισθημάτων και της αντίληψης¹²¹¹ ότι για όλα φταίει ο «άλλος».

4.3.8 Μακάριος

Στη θεματική ενότητα που αφορά τα σχόλια των άρθρων που απευθύνονται στο πρόσωπο του Μακαρίου, αναφορές από την εφημερίδα Αλήθεια, δεν εντοπίστηκαν την περίοδο 1960-1963, με αποτέλεσμα ο συγκεκριμένος κωδικός να εμπεριέχει σχόλια από τις εφημερίδες Χαραυγή και Φιλελεύθερο, οι οποίες υποστήριζαν ξεκάθαρα την πολιτική και τη στάση του στο κυπριακό ζήτημα.

Η πολιτική του Μακαρίου σύμφωνα με τη Χαραυγή, ιδίως από την περίοδο που τέθηκε ζήτημα αναθεώρησης των αρνητικών, αντιδημοκρατικών και ανεφάρμοστων προνοιών του συντάγματος και της κατάργησης της απαράδεκτης συνθήκης Εγγυήσεως, *τυγχάνει της πλήρους και ανεπιφύλακτης υποστήριξης της ολότητας του ελληνικού κυπριακού λαού και των μαζών των απλών ανθρώπων των Τουρκοκυπρίων*¹²¹².

Για τον Φιλελεύθερο ο Μακάριος *αποτελεί τη μοναδική εγγύηση για την Κυπριακή Δημοκρατία, την ελευθερία, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ειρήνη, την ευνομία, την πρόοδο, την αναδημιουργία*¹²¹³. Πρώτος μεταξύ των πρώτων *πορεύθηκε*

¹²⁰⁹Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 219-320.

¹²¹⁰Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 87.

¹²¹¹Ιωάννου, «Η Κυπριακή Δημοκρατία, σε Αναζήτηση Κρατικής Ταυτότητας», 107.

¹²¹²«Ευσεβείς Πόθοι και Μηχανογραφίες», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 22, 1963), 1.

¹²¹³«Όλοι εις τας Κάλπας δια τον Εκλογικόν Θρίμαβον του Πατριωτικού Μετώπου - Ο Μακάριος θα Ασκήση Σήμερον το Εκλογικόν του Δικαίωμα», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 31, 1960), 1.

*τον μαρτυρικό δρόμο της απελευθερώσεως και σε αυτόν ανήκει η ύψιστη τιμή της κατακτηθείσας επιτυχίας*¹²¹⁴. Οι προτάσεις του Προέδρου Μακαρίου είναι *ειλικρινείς και καλόπιστες, ανταποκρινόμενες προς τα πραγματικά συμφέροντα και τα νόμιμα δικαιώματα του κυπριακού λαού συνολικά*. Προτάσεις εποικοδομητικές που *εκδημοκρατίζουν και εκσυγχρονίζουν το νέο κυπριακό καθεστώς, εξομαλύνουν τον δρόμο της εξυγιάνσεως του πολιτικού βίου, απεργάζονται για την επαναπροσέγγιση των δύο κοινοτήτων και την αναβίωση της μεταξύ τους πατροπαράδοτης φιλίας και συνεργασίας. Προτάσεις που ανταποκρίνονται προς τις απαιτήσεις του διεθνούς κλίματος*. Οι προτάσεις του Μακαρίου εξασφαλίζουν *την ανάγκη πολιτικής ομαλότητας και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κύπρου συνολικά*¹²¹⁵.

Η υποστήριξη που απολαμβάνει ο Μακάριος από την Χαραυγή και τον Φιλελεύθερο είναι καθολική το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Η πολιτική του γραμμή δεν αμφισβητείται τουλάχιστον αυτή την περίοδο σε επικοινωνιακό επίπεδο. Θεωρείται ως ο απόλυτος εκφραστής της πολιτικής θέλησης των Ελληνοκυπρίων, ενώ ταυτόχρονα προβάλλεται ως ο πολιτικός αντιπρόσωπος ολόκληρης της Κύπρου, καθώς όπως παραπλανητικά αναφέρει ο τύπος, χαίρει της υποστήριξης των απλών Τουρκοκύπριων, αυτών που δεν διακατέχονται από εγωιστικά συμφέροντα, αυτών που συμφωνούν με τις θέσεις των Ελληνοκυπρίων, τους πατριώτες όπως προαναφέρθηκε. Ο Μακάριος λοιπόν μέσα από τις ενέργειες του επιδιώκει την προστασία του συμφέροντος ολόκληρου του κυπριακού λαού και των συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων, προσπαθώντας να επιφέρει στην κυπριακή κοινωνία πολιτική ομαλότητα και οικονομική ανάπτυξη. Όλες του οι ενέργειες εμφορούνται από καλή πίστη, ειρηνικές διαθέσεις και αίσθημα δικαιοσύνης. Η πολιτική του ακόμη και αν δεν υπακούει στο εθνικό κέντρο, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του διεθνούς κλίματος, το οποίο φαίνεται να υπερέχει. Η διαφωνία με το εθνικό κέντρο δεν κατακρίνεται από τον τύπο, αλλά υποστηρίζεται λόγω της εθναρχικής ιδιότητας του, η οποία εκσυγχρονίστηκε στο πλαίσιο του επαναπροσδιορισμού του αλυτρωτικού πνεύματος του ελληνικού εθνικισμού, έχοντας πλέον ως σημείο αναφοράς τη Λευκωσία και όχι

¹²¹⁴«Ο Μ. Αρχιεπίσκοπος και ο κ. Καραμανλής Αντήλλαξαν Επιστολάς - Εις σας, Μακαριώτατε, Γράφει ο Έλλην Πρωθυπουργός, Ανήκει η Ύψιστη Τιμή της Κατακτηθείσης εν Κύπρο Επιτυχίας. Η Κύπρος θα Γνωρίσει Ημέρας Ειρήνης», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 31, 1960), 8.

¹²¹⁵«Εκλογή και Ευθύνη», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 15, 1963), 1.

την Αθήνα¹²¹⁶. Ο Μακάριος είναι αυτός που γνωρίζει τι είναι ορθό για το καλό ολόκληρης της Κύπρου και γι' αυτό δεν αμφισβητείται η πολιτική του.

4.3.9 Διγενής

Η προσωπικότητα του Γρίβα - Διγενή και ο πρωταγωνιστικός ρόλος που διαδραμάτισε στην κυπριακή κοινωνία μέσω της σύστασης και της δράσης της ΕΟΚΑ, πριν την ανακήρυξη της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας, θα αποτελέσουν την αφετηρία της γενικότερης πορείας και της στάσης που διατήρησε όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα καθ' όλη την περίοδο που εξετάζει η παρούσα διατριβή. Μίας πορείας η οποία λειτούργησε καταλυτικά στις εξελίξεις του κυπριακού ζητήματος και ειδικότερα στην καλλιέργεια του διασπαστικού κλίματος στο εσωτερικό της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, με συνέπεια την πόλωση των Ελληνοκυπρίων σε Αντιμακαριακούς (Γριβικούς) - Μακαριακούς (Αντιγριβικούς).

Τα σχόλια που αφορούν τον Διγενή σε αυτή τη χρονική περίοδο όπως είναι αναμενόμενο δεν μπορούν παρά να είναι θετικά. Αν και ο αγώνας της ΕΟΚΑ δεν είχε το αναμενόμενο αποτέλεσμα, στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων ιδίως αυτή την πρώτη περίοδο μετά την ανεξαρτησία, η προσωπικότητα του Διγενή κατέχει εξέχουσα θέση. Ο Διγενής κατά την Αλήθεια σε όλη τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ σε καμία περίπτωση *δεν έθιξε με κανέναν τρόπο τους Τουρκοκυπρίους*. Οι τελευταίοι ήταν αυτοί που δεν μπόρεσαν να αντιληφθούν τις προθέσεις τους¹²¹⁷. Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι παρά το γεγονός ότι στις αρχικές προθέσεις του Γρίβα και κατ' επέκταση της ΕΟΚΑ δεν είχαν στοχοποιηθεί οι Τουρκοκύπριοι, ωστόσο κατά την πορεία της δράσης της οργάνωσης αυτό δεν τηρήθηκε.

Ο Φιλελεύθερος με τη σειρά του αναφέρει ότι ο Διγενής μέσω του εθνικού του αγώνα υπέρ της Κύπρου *υψώθηκε σε παγκόσμιο σύμβολο της ελευθερίας και της αρετής. Πολέμησε τη δουλεία με ανυπέρβλητη παλικάριά και ανδρισμό, σεβόμενος με θρησκευτική ευλάβεια και φιλοτιμία τους Τουρκοκύπριους και τη θέση τους ως μειονότητα στην Κύπρο*, όταν μάλιστα αυτοί συντάχθηκαν ενεργά με τον δυνάστη. Το

¹²¹⁶Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 44.

¹²¹⁷«Πολιτικά Γράμματα από τας Αθήνας - Κατόπιν Παραστάσεων των Αθηνών Εδόθησαν εξ Αγκυρας Οδηγία προς τον Τούρκο - Κυπριακόν Τύπον να Τερματίση τον Εμπρηστικόν του Τόνο», *Αλήθεια* (Αύγουστος 8, 1960), 8.

απελευθερωτικό έργο του τυγχάνει *πλήρους αναγνώρισεως και σεβασμού ακόμη και από τους αντιπάλους του. Η Κύπρος οφείλει σε αυτόν και τον αγώνα του, την απελευθέρωση της από την αγγλική δουλεία.* Ο Διγενής αποτελεί *ενσάρκωση του πνεύματος της ελευθερίας και της ανδρείας*, ιδεώδη προς τα οποία προσβλέπει με σεβασμό και ελπίδα κάθε πραγματικά τίμιος και ελεύθερος άνθρωπος, ιδίως η σημερινή νεολαία όλου του κόσμου. Ο Διγενής είναι *ο νικητής του αγώνα υπέρ της ελευθερίας, σύμβολο παλληκαριάς και αρετής, εθνικός ήρωας*. Ως τέτοιος θα ζει πάντα την ελληνική συνείδηση και θα τρέφει γενιές Ελλήνων¹²¹⁸.

Η Χαραυγή δικαίως δεν εμπεριέχει κάποια αναφορά για τον Διγενή, αφού ο τελευταίος πολέμησε τους κομμουνιστές φανατικά μέσω της ΕΟΚΑ. Το γεγονός ότι το συγκεκριμένο έντυπο αποτελούσε το κύριο εκφραστικό όργανο του ΑΚΕΛ¹²¹⁹, αυτομάτως της απέκλειε την συμπερίληψη σχετικών άρθρων που να εκθειάζουν τον Γρίβα. Από την άλλη πλευρά η παράθεση κάποιου αρνητικού άρθρου για τον Διγενή, θα ξεσήκωνε θύελλα αντιδράσεων, εφόσον απολάμβανε τη δεδομένη χρονική στιγμή την αίγλη και τη δόξα στην κυπριακή κοινωνία.

4.3.10 Ελλάδα

Η στάση της Ελλάδας προκαλεί τη δεδομένη χρονική στιγμή αρνητικά συναισθήματα στον ελληνοκυπριακό τύπο, αφού όπως υποστηρίζει η Αλήθεια, το ελληνικό κράτος έχει προβεί σε *έντονες, συνεχείς και απαράδεκτες πιέσεις μέσω διαβημάτων προς την κυπριακή κυβέρνηση, για επίδειξη συμβιβαστικής στάσης* στα ανακύπτοντα προβλήματα, ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή και στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Η μη υποστηρικτική στάση της Ελλάδας στα δίκαια αιτήματα των Ελληνοκυπρίων έχει οδηγήσει στη διαπίστωση, ότι οι Ελληνοκύπριοι πρέπει με *αποφασιστικότητα να προστατεύσουν τα ιερά δικαιώματα* τους και να *μην υποχωρήσουν* από αυτά. Προκαλεί στους *Ελληνοκυπρίους μεγάλη απογοήτευση, πικρία και αγανάκτηση* η στάση που κρατά το εθνικό κέντρο προς τον σκληρά αγωνιζόμενο ελληνισμό της Κύπρου. Η Ελλάδα θα έπρεπε σύμφωνα με την εφημερίδα να *συμπαρίσταται ολόψυχα και απόλυτα* στα δίκαια αιτήματα των Ελληνοκυπρίων,

¹²¹⁸«Αξιούμεν Σεβασμόν προς τον Διγενήν», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 4, 1960), 1.

¹²¹⁹Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 449.

μιας και αυτή η στάση θεωρείται *εθνικώς επιβεβλημένη*. Ωστόσο το ελληνικό κράτος, όχι μόνο δεν τηρεί την προαναφερόμενη πρέπουσα τακτική, αλλά μέσω της πίεσης που ασκεί στην κυπριακή κυβέρνηση οδηγεί την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία σε *εξάντληση της εθνικής της αντοχής*, κατευθύνοντας τον ελληνικό παράγοντα σε πλήρη *εκμηδένιση στις συνειδήσεις των Ελληνοκυπρίων*¹²²⁰.

Η Ελλάδα εάν θέλει να αποφευχθεί η ανωμαλία στην Κύπρο θα πρέπει *ευθέως και ειλικρινά να ταχθεί υπέρ της κυπριακής κυβέρνησης*, υποστηρίζοντας την και θέτοντας οριστικό φραγμό στις διαμελιστικές επιδιώξεις των Τουρκοκυπρίων, οι οποίες σε περίπτωση που εφαρμοστούν θα ανατινάξουν στον αέρα το ήδη *οικτρό κυπριακό οικοδόμημα*, ενώ η τουρκοκυπριακή ηγεσία θα αποβάλει σαν *λερωμένο υποκάμισον τις εξτρεμιστικές της απόψεις* και θα αναγκαστεί να συμμορφωθεί προς το δίκαιο και την ηθική τάξη¹²²¹.

Αντίστοιχη είναι και η άποψη της Χαραυγής ως προς τις ελληνικές κυβερνήσεις της περιόδου. Το πρώτο αρνητικό σχόλιο συναντάται λίγους μήνες μετά τις υπογραφές των συμφωνιών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, οι Κύπριοι θα *υποφέρουν με τα ζυριχικά και μεταζυριχικά σύμφωνα και μάλιστα κάτω από τα βλέμματα των Καραμανλήδων και των Μεντερέδων - Ζορλού, Πιλάτων*¹²²².

Για την κυβέρνηση Πιπινέλη τονίζει ότι με τη στάση της έχει φανερώσει *εναντίωση στις ελληνοκυπριακές προσπάθειες*, με την *αντικυπριακή πολιτική του καραμανλισμού να εκδηλώνεται περισσότερο με γρίφους και αερολόγους ελιγμούς*, παρόλ' αυτά δεν παύει να προσδίδει το εχθρικό, προς την υπόθεση των Ελληνοκυπρίων, πνεύμα. Η κυβέρνηση της Αθήνας επισημαίνει το έντυπο, *δεν μιλά εξ ονόματος του ελληνικού λαού*. Η κυβέρνηση της Αθήνας προδίδει για άλλη μία φορά τη δίκαιη υπόθεση του ελληνοκυπριακού λαού, *υποτασσόμενη δουλικώς στα κελεύσματα του ΝΑΤΟ*¹²²³.

Τα σχόλια για το εθνικό κέντρο έως το 1963 έχουν αρνητικό περιεχόμενο. Ο τύπος αναπαράγει μέσα από τα άρθρα του την απογοήτευση που βίωνε ένα μεγάλο μέρος της ελληνοκυπριακής κοινωνίας με την επιβολή της ανεξαρτησίας. Η

¹²²⁰«Η Ελληνική Κυβέρνησις Οφείλει να Τηρήση Θαρραλέαν Στάσιν», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 14, 1963), 1.

¹²²¹*Ibid.*, 1.

¹²²²«Γι' Αυτό Εμπρός», *Χαραυγή* (Ιούλιος 9, 1960), 1.

¹²²³«Η Θέση Πιπινέλη», *Χαραυγή* (Αύγουστος 30, 1963), 1.

απογοήτευση αυτή μάλιστα εξακολουθεί να υφίσταται, καθώς όπως υποστηρίζουν οι εφημερίδες, το εθνικό κέντρο μέσω των κυβερνητικών αντιπροσώπων δεν στηρίζει δυναμικά τα δίκαια αιτήματα των Ελληνοκυπρίων, όπως προτάσσει το εθνικό δίκαιο, παρά τους παρακινεί να επιδείξουν μία στάση συναίνεσης και εφεκτικότητας. Ο ρόλος της Ελλάδας όμως έπρεπε να ήταν άλλος, έπρεπε να είχε ταχθεί δυναμικά υπέρ της κυπριακής κυβέρνησης και να την υποστήριζε, βάζοντας φρένο στο διαμελιστικό σκοπό των Τουρκοκυπρίων.

Η Ελλάδα λοιπόν δεν εκπληρώνει σύμφωνα με την υπάρχουσα αρθρογραφία τον εθνικό της ρόλο ως εθνικό κέντρο του αλύτρωτου ελληνισμού, μέρος του οποίου είναι οι Ελληνοκύπριοι. Με αυτή τη στάση της δημιουργείται ένα ψυχολογικό κενό στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, το οποίο καλείται να καλύψει μεταξύ άλλων και ο τύπος μέσω της «αποκέντρωσης» και του επαναπροσδιορισμού της εθνικιστικής ιδεολογίας και κατ' επέκταση της εθνικής ταυτότητας. Οι Ελληνοκύπριοι είναι αποφασισμένοι να προστατεύσουν τα ιερά δικαιώματα τους και να μην προβούν σε καμία υποχώρηση, η οποία αντίκειται στην ελληνοκυπριακή διάσταση, υπό την οποία αντιλαμβάνονται την ανεξάρτητη Κύπρο. Οποιοσδήποτε συμβιβασμός ακόμη και αν προάγεται από το εθνικό κέντρο θεωρείται παραμέληση της ελληνικής κληρονομιάς και της επίκλησης του εθνικού καθήκοντος, κάτι που γίνεται αντιληπτό ως η μέγιστη αμαρτία¹²²⁴. Κάθε συμβιβασμός, κάθε υποχώρηση προς τους Τουρκοκυπρίους, κάθε παρέκκλιση από τον ενωτικό στόχο, ο οποίος πλέον μεταφράζεται ως κυριαρχία της υπερέχουσας Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, έναντι της τουρκοκυπριακής μειονότητας, ακόμη και όταν υποστηρίζεται από το εθνικό κέντρο δεν ακολουθείται, γιατί θεωρείται άρνηση της ελληνικής διάστασης της ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων και άρα άρνηση της ίδιας τους της ύπαρξης. Όποιος υποστηρίζει τη μη πραγματοποίηση της ένωσης, έστω και της συμβολικής, μέσω της υποχώρησης της κυριαρχούσας Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, δεν είναι Έλληνας¹²²⁵.

¹²²⁴David Lowenthal, *The Heritage Crusade and the Spoils of History* (Cambridge, UK and New York, NY: Cambridge University Press, 1985), xii.

¹²²⁵Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 51.

4.3.11 Τουρκία

Όσον αφορά στην Τουρκία, η Αλήθεια επισημαίνει ότι αποτελεί τον βασικό *υποκινητή* των ενεργειών της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, αφού με κάθε μέσο ενθαρρύνει, καθοδηγεί και προτρέπει τους Τουρκοκυπρίους να εκμεταλλευτούν κάθε ευκαιρία, ώστε να *δημιουργήσουν στην Κύπρο πραγματικό πολιτικό και διακοινοτικό χάος*. Στόχος των παραπάνω ύπουλων ενεργειών της Τουρκίας είναι να καταφέρει να προάγει *τις υπονομευτικές της επιδιώξεις* σε βάρος της εθνικής και πολιτικής υποστάσεως του ελληνοκυπριακού λαού¹²²⁶. Η Τουρκία σύμφωνα με την Αλήθεια εντάσσεται σε εκείνη τη μερίδα *επιτήδειων, οι οποίοι ενσπείρουν και υποθάλλουν το μίσος και τον διχασμό* με σκοπό την εκμετάλλευση¹²²⁷.

Κατά συνέπεια η εχθρική στάση των Τουρκοκυπρίων δεν δικαιολογείται ούτε από απλή πλεονεξία, ούτε από διάθεση να μην χάσουν τα κεκτημένα τους, *αλλά υπαγορεύεται και κατευθύνεται από την Άγκυρα*, που υποκινεί συνεχώς την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα και την ενθαρρύνει να υποσκάψει την κυριαρχία της μικρής κυπριακής πολιτείας, ώστε να επέλθει η *διχοτόμηση*¹²²⁸.

Αντίστοιχα και η Χαραυγή κατηγορεί την Τουρκία για *αδιάλλακτη στάση*, κάτι που διαπιστώνεται από τον τρόπο με τον οποίο η τελευταία προσεγγίζει το ζήτημα των χωριστών δήμων. Η στάση της σύμφωνα με το έντυπο είναι *αδιάλλακτη και αντιρεαλιστική* γιατί στηρίζεται πάνω στο γράμμα *απαράδεκτων προνοιών*, οι οποίες αποτελούν μόνο πηγή προστριβών και διχόνοιας, όπως έχει αποδειχθεί¹²²⁹. Μέσω της αδιαλλαξίας της η Τουρκία¹²³⁰ φανερώνει ότι *δεν έχει το θάρρος και την τόλμη να προχωρήσει σε ένα καινούργιο δρόμο*, απαγκιστρωμένη από καθετί που η ίδια η ζωή και η πράξη έδειξαν ότι είναι ανεφάρμοστο και επιβλαβές για την ολότητα του κυπριακού λαού, συμπεριλαμβανομένων και των Τουρκοκυπρίων¹²³¹.

Ειδικότερα όσον αφορά στις προτάσεις της κυπριακής κυβέρνησης για αναθεώρηση του συντάγματος, η εφημερίδα τονίζει, ότι η αρνητική θέση της τουρκικής κυβέρνησης στα δεκατρία σημεία, έχει σκοπό *να εξαλείψει τα περιθώρια*

¹²²⁶«Η Ελληνική Κυβέρνησις Οφείλει να Διαμαρτυρηθή», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 19, 1962), 8.

¹²²⁷«Από Τούρκον εις Τούρκον», *Αλήθεια* (Μάιος 20, 1963), 1.

¹²²⁸«Η Μόνη Οδός», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 18, 1963), 1.

¹²²⁹«Πρόκληση και Πραγματικότητα», *Χαραυγή* (Απρίλιος 6, 1963), 1.

¹²³⁰«Αναβάλεται εκ Νέου η Συνάντησις Μεταξύ Μακαρίου και Κουτσιούκ;», *Χαραυγή* (Μάιος 5, 1963), 1.

¹²³¹«Να ξανασταθμίσουν τη Θέση τους», *Χαραυγή* (Ιούνιος 14, 1963), 1.

*ελεύθερης και ανεπηρέαστης μελέτης των προτάσεων της τουρκοκυπριακής πλευράς και να καταστήσει αδύνατη τη λήψη οποιασδήποτε άλλης απόφασης από τον Αντιπρόεδρο και τους άλλους ηγέτες της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Η απόφαση της τουρκικής κυβέρνησης που εκφράζει το πνεύμα της αδιαλλαξίας της Μεντερικής νοοτροπίας, δεν μπορεί παρά να επηρεάσει δυσμενώς την κατάσταση στην Κύπρο, η οποία είναι βέβαιο ότι θα επιδεινωθεί ακόμα πιο πολύ. Η ευθύνη της τουρκικής κυβέρνησης για οτιδήποτε ήθελε συμβεί, που θα οδηγούσε σε διακοινοτική ένταση, αναταραχή ή ακόμα και σύγκρουση, είναι εξαιρετικά μεγάλη*¹²³².

Ο Φιλελεύθερος με τη σειρά του τονίζει ότι θα ήταν καλό η Άγκυρα να *αφοσιωθεί στις υποθέσεις της χώρας της και του λαού της και να αφήσει τους Κυπρίους να κινηθούν ελεύθεροι προς την εκπλήρωση των πεπρωμένων τους*. Η Κύπρος δεν είναι *ούτε επαρχία, ούτε τσιφλίκι των Τούρκων*. Στόχος της τουρκικής κυβέρνησης είναι να προκαταβάλει τα πράγματα, όχι για να βοηθήσει με σκοπό την εξομάλυνση της κατάστασης στην Κύπρο, αλλά για να δημιουργήσει *μεγαλύτερες δυσκολίες υποδαυλίζουσα με τη δική της αυθαιρεσία και αδιαλλαξία* την τουρκοκυπριακή ηγεσία¹²³³. Η Τουρκία πρέπει να καταλάβει ότι υπάρχουν στο κυπριακό σύνταγμα, άρθρα τα οποία εμποδίζουν την εξομάλυνση των διακοινοτικών σχέσεων και την αποκατάσταση της πλήρους αρμονίας στη συμβίωση των δύο συνοίκων στοιχείων¹²³⁴. *Η αδιάλλακτη στάση της Τουρκίας που μεταλαμπαδεύεται στην τουρκοκυπριακή ηγεσία, αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα για τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων*¹²³⁵.

Και οι τρεις εφημερίδες θεωρούν την Τουρκία ως τον υποκινητή της αδιάλλακτης στάσης της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, με απώτερο στόχο να εξυπηρετήσει τα δικά της συμφέροντα και τις άδικες θέσεις της¹²³⁶. Η Τουρκία τόσο για την Αλήθεια και τη Χαραυγή, όσο και για τον Φιλελεύθερο, αποτελεί τον εξωτερικό εχθρό που επιδιώκει μέσω των Τουρκοκυπρίων να επιφέρει τη διχοτόμηση της Κύπρου. Κατά συνέπεια ο τύπος προάγει την αντίληψη ότι οι βασικοί υπαίτιοι για τη μη εύρυθμη λειτουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι οι Τουρκοκύπριοι και η

¹²³²«Να Επιδείξει Πατριωτισμό», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 8, 1963), 1.

¹²³³«Η Άγκυρα και Ημείς», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 10, 1963), 1.

¹²³⁴«Το Ανακοινωθέν», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 19, 1963), 1.

¹²³⁵«Το άρθρον της “Μοντ”», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 21, 1963), 2.

¹²³⁶Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 264.

Τουρκία, αφού αυτοί από τη μία πλευρά την υπονομεύουν, αλλά από την άλλη πλευρά, θέλουν να εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματα που τους έχει παραχωρήσει το υπάρχον καθεστώς. Σε αυτή την περίπτωση η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα υποβαθμίζεται στη συνείδηση της κοινής γνώμης ως μία αφελής κοινότητα, που δεν αντιλαμβάνεται ότι το πραγματικό της συμφέρον βρίσκεται μαζί με τους Ελληνοκυπρίους, με συνέπεια να γίνεται υποχείριο της Τουρκίας¹²³⁷.

4.3.12 Ιμπεριαλισμός

Ολοκληρώνοντας την παράθεση των θεματικών ενοτήτων που τίγονται την εξεταζόμενη τριετία, θα ήταν παράλειψη η μη αναφορά στον πέραν της Τουρκίας *εξωτερικό εχθρό* των Ελληνοκυπρίων, που δεν είναι άλλος από τον αποικισμό. Ο τελευταίος αν και σχολιάζεται μόνο από την εφημερίδα Χαραυγή, ωστόσο πρέπει να αναφερθεί, ώστε να σχηματιστεί μία πληρέστερη άποψη για την εικόνα του «εχθρού - άλλου» στο κάδρο των αντιλήψεων της ελληνοκυπριακής κοινής γνώμης.

Σύμφωνα λοιπόν με τη Χαραυγή, ο αποικισμός άφησε πίσω του *ερείπια οικονομικά που δύσκολα εκκαθαρίζονται για να τεθούν τα θεμέλια της ανοικοδόμησης*. Ο ίδιος δράστης και ένοχος, πέτυχε να διατηρήσει και να οξύνει αντιθέσεις πολιτικού χαρακτήρα, ενσωματωμένες στα ζυριχικά πνεύματα και στα πρότυπα συντάγματα, πιστεύοντας ότι μία συνεχής προστριβή και διάσπαση του λαού και ειδικά των δύο κοινοτήτων είναι ότι χρειάζεται. Το βαθύ νόημα των διαπιστώσεων είναι, ότι ο αποικισμός, με το ογδοντάχρονο «εκπολιτιστικό» έργο του και τον ζυριχικό επίλογο, *παραμένει στον δρόμο των Κυπρίων ο μοναδικός και άσπονδος εχθρός*¹²³⁸.

Η προαναφερόμενη κατάσταση πρέπει ν' αντιμετωπισθεί με πνεύμα ανωτερότητας, χωρίς πάθος και προκατάληψη, με ψυχραιμία και περίσκεψη, έτσι ώστε *να αποφευχθούν οι παγίδες που μπορεί έντεχνα και διαβολεμένα να στήνει ο ιμπεριαλισμός*. Αποτελεί κατά τη γνώμη της εφημερίδας σοβαρό λάθος να καλλιεργείται, είτε ανάμεσα στη μία, είτε ανάμεσα στην άλλη μερίδα του κυπριακού λαού η γνώμη, ότι η δημιουργία αδιεξόδου μπορεί να οδηγήσει σε ριζικές αλλαγές κάτω από τις σημερινές συνθήκες, ή να εξυπηρετηθούν τα ιδιαίτερα συμφέροντα της μιας ή της άλλης μερίδας του λαού. Αντιθέτως η Χαραυγή επισημαίνει ακράδαντα, ότι

¹²³⁷Ibid., 217.

¹²³⁸«Φωτίζει και Παλίν τον Δρόμον», Χαραυγή (Μάρτιος 28, 1961), 1.

*ο μόνος που θα εξυπηρετηθεί σ' αυτή την περίπτωση είναι ο ιμπεριαλισμός. Ο σωστός δρόμος προς τα εμπρός επομένως, προς την πρόοδο, δεν είναι άλλος από την πλατιά και σταθερή αντιιμπεριαλιστική ενότητα και συσπείρωση όλου του κυπριακού λαού, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*¹²³⁹.

Οι ιμπεριαλιστές εχθροί του κυπριακού λαού, με όλες τις ραδιουργίες, προσπαθούν *να οξύνουν την ένταση ανάμεσα στις δύο κοινότητες*. Και δυστυχώς οι προσπάθειες τους *βρίσκουν απήχηση κυρίως μεταξύ των σοβινιστικών ηγετικών κύκλων της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας*. Οι ίδιοι ιμπεριαλιστικοί κύκλοι, που υποδαυλίζουν την ένταση ανάμεσα στις δύο κοινότητες, καταβάλλουν όλες τους τις δυνάμεις για *να καλλιεργήσουν τη διάσπαση μεταξύ αριστερών και δεξιών, καλλιεργούν τον αντικομμουνιστικό αγώνα, προσπαθούν να καταστρέψουν την υφιστάμενη κατάσταση* και να παρεμποδίσουν επέκταση της συνεργασίας του λαού, προς αντιμετώπιση των οικονομικών και πολιτικών του προβλημάτων¹²⁴⁰.

Ο κύριος εχθρός του κυπριακού λαού *ήταν και παραμένει ο ιμπεριαλισμός* σύμφωνα με τη Χαραυγή. Αυτός *επέβαλε άδικο και ανισομερές «ανεξάρτητο» καθεστώς*, με σκοπό τη μόνιμη ένταση και τη διαμάχη μεταξύ διαφόρων τμημάτων του λαού της Κύπρου, την οποία και υποδαυλίζει, ώστε να καρπώνεται πάντοτε οφέλη από τη διάσπαση που προκαλεί. Αυτός *διατηρεί στην Κύπρο πολεμικές βάσεις, που απειλούν τον τόπο με ολοκληρωτική καταστροφή*, επηρεάζουν δυσμενώς τις σχέσεις της Κύπρου με τους γειτονικούς φιλικούς λαούς και του παρέχουν δικαιώματα να επεμβαίνει και να ρυθμίζει τις εσωτερικές υποθέσεις των Κυπρίων. Αυτός επιδιώκει να κερδίσει νέες θέσεις με τη μέθοδο του νεοαποικισμού, υποτάσσοντας την οικονομία της Κύπρου και υπαγορεύοντας την πολιτική της¹²⁴¹.

Οι ιμπεριαλιστές επομένως δεν είναι παρά *οι άνθρωποι του πάθους που θέλουν να προάγουν σατανικά σχέδια*, ξένα προς τα συμφέροντα του κυπριακού λαού, μέσω της αναμπουμπούλας μίας διακοινοτικής σύγκρουσης. Όποιοι κι αν είναι οι προβοκάτορες των λαϊκών αισθημάτων, ανακηρύσσονται σαν *άσπονδοι εχθροί και των δύο κοινοτήτων*. Ο κόσμος που έχει διδαχθεί τόσα, από το παρελθόν, διαβλέπει στις εγκληματικές πράξεις τους, έναν σαφή σκοπό. Να επαναφέρουν πιο έντονα τη σαθρή θεωρία περί του «αδυνάτου» της ειρηνικής συμβίωσης και ν' ανεγείρουν

¹²³⁹«Να επιδειχθεί Πνεύμα Καλής Θελήσεως», *Χαραυγή* (Απρίλιος 5, 1961), 1.

¹²⁴⁰«Κυπριακή Δημοκρατία: Χρόνος Πρώτος», *Χαραυγή* (Απρίλιος 16, 1961), 1.

¹²⁴¹*Ibid.*, 1.

υψηλότερο τείχος ανάμεσα στις δύο κοινότητες¹²⁴². Γι' αυτό *επιβάλλεται για το κοινό συμφέρον να δώσουν όλοι οι Κύπριοι το χέρι της φιλίας και συνεργασίας, ώστε οι ενεδρεύοντες εχθροί της Κύπρου ν' απογοητευθούν*¹²⁴³.

Όλο το βάρος των ιμπεριαλιστών έχει στραφεί στη μετατροπή της πρώην αποικίας, σε νεοαποικία και αποτελεσματικότατο ορμητήριο των τυχοδιωκτικών πολέμων τους. Για την επιτυχία του ανίερου αυτού σκοπού *πασχίζουν να ανατρέψουν την πολιτική της Κύπρου από τα γερά της θεμέλια*, τα οποία αφορούν τη θετική ουδετερότητα στον εξωτερικό τομέα και την απόλυτη σύμπνοια στο εσωτερικό μέτωπο. Εάν επομένως παρατηρηθεί διάσπαση και εκτροχιασμός του κυπριακού λαού από την ορθή κατεύθυνση, αυτό σημαίνει ότι θα εμπλακεί στα πλοκάμια των ιμπεριαλιστικών δολοπλοκιών, το οποίο δεν μεταφράζεται σε τίποτα λιγότερο από *επιστροφή των Κυπρίων στην απόλυτη δουλεία*, ενώ θα έπρεπε να βαδίζουν χέρι - χέρι *όλοι μαζί για την ολοκλήρωση της εθνικής λευτεριάς*. Ωστόσο δεν θα βοηθήσουν οι Κύπριοι πολίτες τους ιμπεριαλιστές να πραγματοποιήσουν τους σκοπούς τους. Ο αγώνας και η πορεία, τόσο των Ελληνοκυπρίων, όσο και των Τουρκοκυπρίων, έχει χαραχθεί. Απέναντι τους βλέπουν τον *ένα και μοναδικό κοινό εχθρό*, εναντίον του οποίου θα αγωνισθούν για να οικοδομήσουν κάποια μέρα την πλήρως ελεύθερη, απόλυτα ενωμένη, εδαφικά ακέραιη, ειρηνική, δημοκρατική και ευτυχισμένη Κύπρο. Αυτό *προστάζουν οι νεκροί που την αιώνια μνήμη τους τιμούμε* σήμερα¹²⁴⁴.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο ιμπεριαλισμός απεργάζεται συνωμοσίες, για όσο το δυνατόν *μεγαλύτερα δικά του κέρδη*. Τρέμει τη λαϊκή ενότητα και την πολεμάει άγρια, ασκώντας πιέσεις με σατανικούς σκοπούς. Αναπετάει σαν «φόβητρο» τα ξεφτισμένα φλάμπουρα του αντικομμουνισμού και δεν κρύβει τα πραγματικά του ενδιαφέροντα. Η *λυσσασμένη αντίδραση του στη γραμμή προς την ολοκλήρωση της ανεξαρτησίας είναι ταυτισμένη με τα νεοαποικιακά σχέδια*. Αντιστρατεύεται την ουδετερόφιλη πολιτική της νήσου, γιατί τον καίει η δίψα για περισσότερες πυρηνικές βάσεις. Πασχίζει ν' απομακρύνει τον κυπριακό λαό από τη φιλία και την αλληλεγγύη με τις άλλες ανεξάρτητες χώρες. Υποδαυλίζει τις έξαλλες απειλητικές δηλώσεις, που ζητούν ένοπλη επέμβαση των εγγυητριών δυνάμεων¹²⁴⁵.

¹²⁴²«Όλοι, ας Εργασθούμε για το Καλό του Τόπου», *Χαραυγή* (Μάρτιος 28, 1962), 1.

¹²⁴³«Αυτό Πρέπει να Κάμουμε», *Χαραυγή* (Μάρτιος 31, 1962), 1.

¹²⁴⁴«Αυτό Προστάζουν οι Νεκροί μας», *Χαραυγή* (Απρίλιος 1, 1962), 1.

¹²⁴⁵«Η Επέτειος...», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 1, 1963), 1.

Ειδικότερα ο ιμπεριαλισμός έχει *συμβάλει στην υιοθέτηση της αδιάλλακτης στάσης της τουρκοκυπριακής ηγεσίας*. Αυτός βυσοδομεί στα παρασκήνια, μηχανορραφεί και απεργάζεται έναν σωρό ραδιουργίες, προκλήσεις και καινούργια εγκλήματα, με σκοπό να σπρώξει τα πράγματα σε διακοινοτική αναταραχή και σύγκρουση. Ταυτόχρονα *εκκινεί την αντικομμουνιστική υστερία*, γιατί θέλει να δημιουργήσει όξυνση στις σχέσεις των Ελλήνων, δεξιών και αριστερών, να υπονομεύσει και να τορπιλίσει το σημερινό κλίμα της ενότητας και της αλληλοκατανόησης που υπάρχει ανάμεσα στις μάζες του ελληνοκυπριακού λαού, να εξάψει τα μίσση και τα ιδεολογικά πάθη. Ο *ιμπεριαλισμός θέλει να κάμει τον κυπριακό λαό χίλια κομμάτια*¹²⁴⁶.

Ο τελευταίος θεωρείται από τη Χαραυγή ο κύριος, ο βασικός και ο μεγαλύτερος εχθρός για την ευημερία της Κύπρου γενικότερα και της κάθε κοινότητας χωριστά. Θεωρείται υπεύθυνος για το διαχωριστικό πνεύμα του νομοθετικού πλαισίου που περιβάλλει την Κυπριακή Δημοκρατία, για το συγκρουσιακό κλίμα που δημιουργείται στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, για την αδιάλλακτη και υπονομευτική στάση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, η οποία προάγεται από τη σοβινιστική στάση της Τουρκίας, που με τη σειρά της παρακινείται από τα ιμπεριαλιστικά σχέδια. Ο ιμπεριαλισμός αποτελεί για την εφημερίδα τη βασική αιτία για την πρόκληση των συγκρούσεων τα Χριστούγεννα του 1963, οι οποίες είχαν σαν αφορμή τη διαφορά απόψεων των κοινοτήτων, όσον αφορά στο νομοθετικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, το διαχωριστικό χαρακτήρα του οποίου επέβαλε. Για όλα λοιπόν τα εσωτερικά προβλήματα της Κυπριακής Δημοκρατίας φταίνε δευτερευόντως οι πρωταγωνιστές και πρωτίστως οι ιμπεριαλιστές, που εχθρεύονται και απεργάζονται τον κυπριακό λαό¹²⁴⁷. Ο εξωτερικός εχθρός αποτελεί την κύρια πηγή του συγκρουσιακού κλίματος που έχει δημιουργηθεί στο εσωτερικό του κυπριακού κράτους.

Η άποψη της εφημερίδας για τον ιμπεριαλισμό και τον ρόλο του, συμπλέει απόλυτα με την ιδεολογική τοποθέτηση της, ως εκφραστικό όργανο του ΑΚΕΛ. Πολεμούσε τον νατοϊκό ιμπεριαλισμό, προωθώντας τη φιλία και την συνεργασία μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Ωστόσο λαμβάνοντας υπόψη τις γενικότερες αντιλήψεις

¹²⁴⁶«Δεν Κουραζόμαστε», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 6, 1963), 1.

¹²⁴⁷Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 76.

της για τη θέση των Τουρκοκυπρίων και των Ελληνοκυπρίων εντός του κυπριακού κράτους, οι οποίες παρουσιάστηκαν σε αυτό το κεφάλαιο της διατριβής, δεν μπορεί να μην επισημανθεί ότι ακόμη και αυτή η εφημερίδα προήγαγε τη συνεργασία των δύο κοινοτήτων στο πλαίσιο μίας ανεξάρτητης «ελληνοκυπριακής Κύπρου», όπου τα καλώς νοούμενα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων (και όχι τα παραχωρούμενα υπερπρονόμια) θα προστατεύονταν από την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, εντός μίας δημοκρατικής κοινωνίας που σέβεται την προεξέχουσα θέση και κατ' επέκταση τα κυριαρχικά δικαιώματα της υπερέχουσας πληθυσμιακά κοινότητας, δηλαδή των Ελληνοκυπρίων.

Κεφάλαιο 5^ο Η Ιστορική Πορεία της Κυπριακής Κοινωνίας από το 1964 έως και το 1967

5.1 Από την Επαύριον των Πρώτων Συγκρούσεων έως και την Κρίση στην Κοφίνου (1964-1967)

Το χρονικό διάστημα 1964 έως 1967 θεωρείται κομβικής σημασίας για την Κύπρο, αφού στην ουσία ο πολιτικός συμβιβασμός που εκφραζόταν μέσα από τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου καταρρίπτεται μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1963 και σταματά να υφίσταται η πολιτική συνεργασία ανάμεσα στις δύο κοινότητες σύμφωνα με το σύνταγμα του 1960¹²⁴⁸.

Τα γεγονότα στο τέλος του 1963 αποτέλεσαν λοιπόν την «αρχή του τέλους» της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο, αφού από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα, μεταξύ των δύο κοινοτήτων υπάρχουν μόνιμες και συνεχείς αντιπράξεις, ενδεδυμένες με περιοδικές εκλύσεις βίας¹²⁴⁹. Την ίδια περίοδο το 1964 λίγο μετά τις διακοινοτικές συγκρούσεις ιδρύεται στην Κύπρο η Εθνική Φρουρά¹²⁵⁰. Η παραπάνω ενέργεια αποτελούσε άλλη μία συνταγματική παράβαση από μέρους των Ελληνοκυπρίων¹²⁵¹, μιας και οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου απαγόρευαν τη δημιουργία στρατιωτικών δυνάμεων.

Προοδευτικά, μετά τα αιματηρά γεγονότα του 1963 και η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα αρχίζει να ενισχύεται, ακολουθώντας μία πολιτική εθνικής συσπειρώσεως, καταφέροντας παρά τις δυσκολίες και τις στέρησεις που αντιμετώπισε, να διατηρήσει όχι μόνο την εθνική συνοχή, αλλά και την αυτοδύναμη πολιτική οργάνωση της. Η σπουδαιότητα του παραπάνω γεγονότος γίνεται ακόμη μεγαλύτερη, εάν αναλογιστεί κανείς, ότι η Κύπρος βρισκόταν κάτω από τον απόλυτο έλεγχο των Ελληνοκυπρίων. Ωστόσο πρέπει να αναγνωριστεί ότι η προαναφερόμενη επιδίωξη των Τουρκοκυπρίων δεν θα ήταν επιτυχημένη, χωρίς τη συμβολή της Τουρκίας. Τόσο η διαφορετική εθνική

¹²⁴⁸Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 447.

¹²⁴⁹Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ενκαιρία 1972-1977*, 13.

¹²⁵⁰Την εθνοφρουρά αποτελούσαν Ελληνοκύπριοι στρατιώτες, υπαξιωματικοί και αξιωματικοί, τη διοίκηση και την εκπαίδευση των οποίων είχαν οι Έλληνες αξιωματικοί. Ibid., 78; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 130-134.

¹²⁵¹Οι έφεδροι επιλέγονταν από την ηγεσία της εθνικής φρουράς και το υπουργικό συμβούλιο απλώς ενέκρινε την απόφαση. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 304.

τοποθέτηση των δύο κοινοτήτων, όσο και η έκρυθμη κατάσταση που ακολούθησε τα γεγονότα του 1963¹²⁵², αποτέλεσε τη βάση της σύγκρουσης σε συνταγματικό επίπεδο¹²⁵³.

Η Πράσινη Γραμμή που ήταν η απόρροια της πρώτης τόσο σοβαρής σύγκρουσης των δύο κοινοτήτων στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλάζει τα έως τότε δεδομένα για την κάθε κοινότητα. Για τους μεν Ελληνοκυπρίους, η εισδοχή τους στους τουρκοκυπριακούς θυλάκους απαιτούσε να έχει προηγηθεί άδεια από την τουρκοκυπριακή διοίκηση¹²⁵⁴, ενέργεια στην οποία δεν προέβαιναν, γιατί αυτόματα θα την αναγνώριζαν επίσημα, για τους δε Τουρκοκυπρίους, παρά το γεγονός ότι κινούνταν ελεύθερα σε όλη την κυπριακή επικράτεια, ωστόσο θα έπρεπε και αυτοί να έχουν πάρει άδεια από την τουρκοκυπριακή διοίκηση, ώστε να εξέλθουν από τους θύλακες¹²⁵⁵, με αυτό τον τρόπο ελέγχονταν εξολοκλήρου οι κινήσεις τους¹²⁵⁶.

Με την υπογραφή της συμφωνίας που οδήγησε και στην ολοκλήρωση της πρώτης σύγκρουσης, οι δύο κοινότητες αποδέχθηκαν την πρόταση που έκανε ο Duncan Sandys για τη διεξαγωγή Πενταμερούς Διάσκεψης¹²⁵⁷, στην οποία θα συμμετείχαν και οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις Ελλάδα¹²⁵⁸, Τουρκία, Αγγλία, ώστε να επιλυθούν οι διαφορές¹²⁵⁹. Τη 15^η Ιανουαρίου 1964¹²⁶⁰ κατέφθασαν στο Λονδίνο και συγκεκριμένα στο Marlborough House οι αντιπροσωπίες των πέντε εμπλεκομένων μερών¹²⁶¹. Όσον αφορά στην ελληνοκυπριακή πλευρά, πριν αναχωρήσει για τη

¹²⁵²Από την πλούσια βιβλιογραφία, βλ. Nathan Glazer & Daniel Moynihan, *Ethnicity, Theory and Experience* (USA: Harvard University Press, 1975); Chester Hunt & Lewis Walker, *Ethnic Dynamics, Patterns of the Effect of Family and Schooling in America* (New York: Dorsey Press, 1974); Cynthia Enloe, *Ethnic Conflict and Political Development* (USA: Little Brown, 1973); Arend Lijphart, *Democracy in Plural Societies* (London: Yale University Press, 1977); Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 23.

¹²⁵³Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 23.

¹²⁵⁴Πρέπει να τονιστεί ότι ποτέ οι Ελληνοκύπριοι δεν αναγνώρισαν την τουρκοκυπριακή διοίκηση. Ο Ντενκτάς σε όσες συνομιλίες συμμετείχε με την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, θεωρούταν από τους Ελληνοκύπριους εκπρόσωπος της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας και όχι της τουρκοκυπριακής διοικήσεως. Ibid., 79.

¹²⁵⁵Ibid., 75.

¹²⁵⁶Ibid., 72-73.

¹²⁵⁷Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 153-186.

¹²⁵⁸Εκείνη την περίοδο η Ελλάδα είχε υπηρεσιακή κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Παρασκευόπουλο, ενώ η χώρα προετοιμαζόταν για τη διενέργεια εκλογών. Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, 1: 251.

¹²⁵⁹Ibid., 247-248.

¹²⁶⁰Ibid., 254; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 151.

¹²⁶¹Η τουρκική αντιπροσωπεία είχε ως επικεφαλής τον υπουργό εξωτερικών της Τουρκίας Erkin, με βοηθούς τον Kunerlap, πρεσβευτή της Τουρκίας στο Λονδίνο και τον Bayulken. Αντίστοιχα η ελληνική αντιπροσωπεία αποτελούταν από τον υπουργό εξωτερικών Παλαμά, τον πρεσβευτή της Ελλάδας στο Λονδίνο Μελά και τον Πιλαβάκη. Η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία με τη σειρά της αποτελούταν από

διάσκεψη είχε προαποφασίσει ότι κύρια επιδίωξη της θα ήταν κατά τη διάρκεια των συνομιλιών να εξασφαλίσει πολύ ευρύτερες αναθεωρήσεις πέρα των 13 σημείων που είχε θέσει ο Μακάριος, με απώτερο στόχο τη δημιουργία ενός συντάγματος που θα έδινε σε όλους τους Κυπρίους ίσα δικαιώματα, αναγνωρίζοντας ωστόσο τις απαραίτητες δικλίδες ασφαλείας για την τουρκοκυπριακή μειονότητα. Παράλληλα δεν θα αναγνώριζαν οι Ελληνοκύπριοι στους Τουρκοκυπρίους επιπλέον κοινοτικά δικαιώματα, εκτός αυτών που αφορούσαν τη θρησκεία, την παιδεία και το προσωπικό status, ενώ ανάμεσα στις επιδιώξεις τους ήταν η κατάργηση των συνθηκών συμμαχίας και εγγυήσεων. Όλα τα προαναφερόμενα έβρισκαν σύμφωνο τον Μακάριο¹²⁶².

Με την έναρξη της Συνδιάσκεψης η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία δεν υποστήριξε απλά την αναθεώρηση των 13 σημείων του συντάγματος, μιας και όπως πίστευε κάτι τέτοιο δεν θα έκανε το συνταγματικό κείμενο πιο λειτουργικό, αλλά ζήτησε την πλήρη κατάργηση των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Η τουρκοκυπριακή αντιπροσωπεία από την πλευρά της επέμεινε στη διατήρηση των προαναφερόμενων συμφωνιών, ωστόσο υποστήριξε και η ίδια την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός νέου συντάγματος, το οποίο θα είχε σαν βάση τόσο τον πολιτικό, όσο και τον γεωγραφικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων. Εάν η προαναφερόμενη απαίτηση των Τουρκοκυπρίων ικανοποιούνταν τη δεδομένη χρονική στιγμή, η ιδέα του ενιαίου κράτους θα εγκαταλειπόταν προς χάριν της αποδοχής του καθεστώτος κοινωνικής ομοσπονδίας¹²⁶³. Γίνεται αντιληπτό από τα προαναφερόμενα ότι οι δύο αντιπροσωπείες όσον αφορά στις απαιτήσεις τους, βρίσκονταν σε εκ διαμέτρου αντίθετες πλευρές, με μοναδικό σημείο σύγκλησης την επιθυμία ύπαρξης νέου συντάγματος, που δεν στηριζόταν στην ίδια βάση.

Η Συνδιάσκεψη δεν κατέληξε σε κάποια από κοινού λύση, με τον Sandys να δηλώνει ότι οι εγγυήτριες δυνάμεις δεν ήταν εφικτό να έχουν συνεχώς τον ρόλο του αστυνόμου. Συνέπεια των παραπάνω, ο Βρετανός πρότεινε να αναβληθεί η συμφωνία

τον υπουργό εξωτερικών Κυπριανού, ο οποίος συνοδεύονταν από τον Τορναρίτη γενικό εισαγγελέα της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον Κληρίδη ως επικεφαλής, τον Παπαδόπουλο υπουργό εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων και τη Σουλιώτη υπουργό δικαιοσύνης. Αντίστοιχα η τουρκοκυπριακή αντιπροσωπεία είχε ως επικεφαλής τον Denktash και μέλη της τον Orek υπουργό αμύνης και τον Riza, κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο των Τούρκων μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων. Τέλος επικεφαλής της βρετανικής αντιπροσωπείας ήταν ο Sandays υπουργός κοινοπολιτειακών σχέσεων, ενώ συμμετείχαν ο λόρδος Carrington, ο δούκας Devonshire και ο Βρετανός ύπατος αρμοστής στην Κύπρο sir Arthur Clark. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 251; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 181.

¹²⁶²Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 254.

¹²⁶³*Ibid.*, 301-302.

για το μέλλον και να διατηρούνταν επί του παρόντος το υπάρχον σύνταγμα, καθώς και η Πράσινη Γραμμή. Επίσης πρότεινε ότι θα έπρεπε να σταθμεύσει στο νησί μία νατοϊκή ειρηνευτική δύναμη¹²⁶⁴, η οποία θα βρισκόταν υπό τον έλεγχο της κυπριακής κυβέρνησης, ωστόσο θα είχε Βρετανό στρατιωτικό διοικητή, που θα υπάκουε σε εντολές που θα λάμβανε από το εξωτερικό¹²⁶⁵.

Η παραπάνω λύση θεωρήθηκε ως η καλύτερη, ώστε να αποτραπεί μία πιθανή τουρκική επέμβαση¹²⁶⁶ στην Κύπρο, αλλά ο Μακάριος¹²⁶⁷ την απέρριψε. Εν τέλει δεν εξευρέθηκε λύση, με συνέπεια να λήξει άδοξα η Συνδιάσκεψη στο Λονδίνο¹²⁶⁸. Η ελληνική αντιπροσωπεία έχοντας αντιληφθεί ποιο θα ήταν το αποτέλεσμα, είχε ενεργήσει στο παρασκήνιο, κινούμενη πριν τη λύση της Συνδιάσκεψης, προς το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ¹²⁶⁹.

Το σύνταγμα του 1960 καθ' όλη αυτή την περίοδο εφαρμοζόταν μονομερώς¹²⁷⁰, ευρισκόμενο κάτω από τον πλήρη έλεγχο της ελληνοκυπριακής ηγεσίας. Συνέπεια των παραπάνω, η Κυπριακή Δημοκρατία να έχει μετατραπεί εξ' ολοκλήρου σε ελληνοκυπριακό κράτος, η δε ελληνοκυπριακή κυβέρνηση αναγνωριζόταν σε διεθνές επίπεδο, όντας ο μοναδικός εκπρόσωπος της Κύπρου σε επίπεδο ηγεσίας. Παρά το γεγονός όμως ότι οι Ελληνοκύπριοι ως η ισχυρότερη πληθυσμιακή ομάδα στο νησί κατάφεραν να ταυτιστούν με το κράτος, δεν μπόρεσαν να επιβληθούν στους ασθενέστερους Τουρκοκύπριους¹²⁷¹.

Στο συνειδησιακό επίπεδο των Ελληνοκυπρίων, οι Τουρκοκύπριοι δεν ήταν τίποτα περισσότερο από αποστάτες - αντάρτες, οι οποίοι αποχώρησαν από την κυβέρνηση εσκεμμένα, εφόσον επεδίωκαν δια της βίας να μεταβάλλουν το νόμιμο

¹²⁶⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 181.

¹²⁶⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 321.

¹²⁶⁶*Ibid.*, 336.

¹²⁶⁷Ο Μακάριος δικαιολόγησε την απόρριψη της λύσης μέσω απαντητικής επιστολής στην οποία αν και αναγνώριζε την αναγκαιότητα ύπαρξης διεθνούς δυνάμεως στην Κύπρο, υποστήριζε ότι έπρεπε αυτή να υπόκειται σε ένα σύνολο προϋποθέσεων. Για παράδειγμα πίστευε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας θα έπρεπε να ελέγχει τη συγκεκριμένη δύναμη, εντός της νατοϊκής δύναμης να εμπεριέχεται τόσο ελληνικό, όσο και τουρκικό στρατιωτικό απόσπασμα, ενώ βασική της επιδίωξη θα έπρεπε να ήταν η διαφύλαξη των εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας και η αποκατάσταση των πρότερων συνθηκών. *Ibid.*, 333-334; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 182.

¹²⁶⁸Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 1: 336.

¹²⁶⁹*Ibid.*, 336; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 122-124.

¹²⁷⁰Για παράδειγμα όσον αφορά στη δικαστική εξουσία, τα δύο ανώτατα δικαστήρια είχαν συγχωνευθεί, με τους ουδέτερους προέδρους να έχουν αποχωρήσει. Επίσης τόσο η χωροφυλακή, όσο και η αστυνομία, αποτελούσαν ένα σώμα, ενώ όπως έχει ήδη αναφερθεί είχε σχηματισθεί και η εθνοφρουρά. Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 78.

¹²⁷¹*Ibid.*, 77-79.

πολίτευμα του κυπριακού κράτους. Από την πλευρά τους οι Τουρκοκύπριοι αντιλαμβάνονταν τον εαυτό τους ως τα θύματα της «ελληνοκυπριακής πραξικοπηματικής πολιτικής», αφού η ηγεσία των Ελληνοκυπρίων επεδίωξε χωρίς τη σύμφωνη γνώμη τους να μεταβάλει την ισχύουσα συνταγματική κατάσταση, αποσπώντας τους πληθώρα δικαιωμάτων, που τους είχαν αποδοθεί με την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας¹²⁷².

Μετά το τέλος της Συνδιάσκεψης του Λονδίνου ακολούθησε η αποστολή Ball¹²⁷³, στόχος της οποίας ήταν να αποδεχθεί ο Μακάριος τη μετάβαση στρατιωτικής δύναμης στην Κύπρο, η οποία θα αποτελούταν από νατοϊκές δυνάμεις, με την παράλληλη συμμετοχή κάποιων δυνάμεων ουδέτερων κρατών, όπως για παράδειγμα της Ιρλανδίας, της Σουηδίας και της Αυστρίας. Παρά το γεγονός ότι η δύναμη δεν θα βρισκόταν υπό το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ωστόσο η ύπαρξη της θα γνωστοποιούταν στο τελευταίο. Η παραπάνω πρόταση για μία ακόμη φορά απορρίφθηκε από την ελληνοκυπριακή ηγεσία, υποστηρίζοντας ότι θα προσέφευγε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ¹²⁷⁴.

Καθ' όλη τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης αλλά και μετά τη λήξη της, όλο τον Φεβρουάριο η κατάσταση στο εσωτερικό της Κύπρου εξακολουθούσε να χαρακτηρίζεται από αστάθεια και ένταση, ενώ πληθώρα επεισοδίων¹²⁷⁵ ξεσπούσαν συχνά - πυκνά. Παράλληλα η Τουρκία έσπευδε να δηλώσει τη συνεχή παρουσία της και να ασκήσει πίεση μέσω της διαρκούς αποστολής τουρκικών αεροσκαφών πάνω από την Κύπρο¹²⁷⁶.

Την ίδια περίοδο ο Γρίβας προσκάλεσε στην Αθήνα 150 υποστηρικτές του, κάποιοι εκ των οποίων ήταν μέλη του ελληνοκυπριακού κοινοβουλίου. Σκοπός της συγκεκριμένης συνάντησης ήταν η δημιουργία οργάνωσης, η οποία θα προωθούσε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα¹²⁷⁷, μιας και όπως υποστήριζε ο Γρίβας αυτή ήταν και η μόνη λύση για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος. Κατά τη διάρκεια της

¹²⁷² Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 79.

¹²⁷³ Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, 1: 336.

¹²⁷⁴ *Ibid.*, 1: 336-337, 339.

¹²⁷⁵ Τη 13^η Φεβρουαρίου για παράδειγμα συνέβησαν επεισόδια και μάχες στη Λεμεσό, τα οποία όμως δεν εξελίχθηκαν. Συγκεκριμένα ο τότε υπουργός εσωτερικών Γιωρκάτζης υπέγραψε στη Λεμεσό με τον Τουρκοκύπριο τοπικό ηγέτη κατάπαυση του πυρός. Οι μάχες έλαβαν τέλος, ενώ ο διοικητής της βρετανικής ειρηνευτικής δύναμης Young ανάλαβε την περιτολία της περιοχής. *Ibid.*, 1: 340.

¹²⁷⁶ *Ibid.*, 1: 340.

¹²⁷⁷ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 185.

συνάντησης μάλιστα ο Γρίβας καταφέρθηκε κατά του Μακαρίου ανοιχτά, αποκαλώντας τον ως τύραννο και δυνάστη, ενώ τον κατηγορήσε ότι εξαιτίας των πολιτικών του ενεργειών είχε βοηθήσει στην αλματώδη ανάπτυξη του κομμουνισμού στο κυπριακό νησί. Στο τέλος αυτής της συνάντησης αναγορεύθηκε ως το πρόσωπο που θα εκπροσωπούσε το σύνολο των Ελληνοκυπρίων, σε όποιες διαπραγματεύσεις προκύπταν με την ελληνική κυβέρνηση για το εθνικό ζήτημα της Κύπρου. Παράλληλα τη 16^η Φεβρουαρίου 1964 η επανεκλογή του Γ. Παπανδρέου στην ηγεσία της Ελλάδας με ακόμη μεγαλύτερη πλειοψηφία, θεωρήθηκε ως θετική εξέλιξη για τα ζητήματα της Κύπρου, καθώς η φιλελεύθερη πολιτική που πρόσβευε έδινε την εντύπωση καλύτερης συνεργασίας με τον Μακάριο¹²⁷⁸.

Η άρνηση από μέρους των Ελληνοκυπρίων να δεχθούν την προτεινόμενη νατοϊκή δύναμη, είχε ως αποτέλεσμα η ελληνοκυπριακή κυβέρνηση να προσφύγει στον ΟΗΕ. Τελικά την 4^η Μαρτίου 1964 αποφασίστηκε η εγκαθίδρυση της UNFICYP (United Nations Force in Cyprus), η οποία βρίσκεται στην Κύπρο έως σήμερα. Λίγες μέρες, αργότερα και συγκεκριμένα την 27^η Μαρτίου 1964 ο τότε Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, U. Thant διόρισε τον Sakari Severi Toumioja ως τον πρώτο διαμεσολαβητή με σκοπό την έναρξη διαβουλεύσεων ανάμεσα σε Λευκωσία, Αθήνα και Άγκυρα για την εξεύρεση κοινά αποδεκτής λύσης¹²⁷⁹.

Τον αμέσως επόμενο μήνα, τον Απρίλιο του 1964, ο Γ. Παπανδρέου συναντήθηκε με τον Μακάριο. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης στην οποία παρευρέθηκε και ο Γρίβας, συμφωνήθηκε ότι οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου αποδείχτηκαν ακατάλληλες, ενώ αποτελούσε πρόκληση για τους Ελληνοκυπρίους η επιβολή των θελήσεων της τουρκοκυπριακής μειοψηφίας του 18%. Ως μόνη λύση λοιπόν αναγνωρίστηκε να επιτραπεί στον κυπριακό λαό να αποφασίσει ελεύθερος και κυρίαρχος για τη μελλοντική του κατάσταση¹²⁸⁰. Στο πλαίσιο της παραπάνω συμφωνίας ο Γ. Παπανδρέου υποσχέθηκε στον Μακάριο ότι θα έστελνε στρατιωτική βοήθεια, όπως και έκανε, αφού το καλοκαίρι του ιδίου έτους εστάλη μυστικά στο νησί

¹²⁷⁸Ibid., 186.

¹²⁷⁹Ibid., 186; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 84-86; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 397.

¹²⁸⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 187.

μία ελληνική μεραρχία 10.000 ατόμων, ενέργεια η οποία ήταν ωστόσο παράνομη και αντισυνταγματική¹²⁸¹.

Τη 12^η Ιουνίου 1964 ο Γρίβας εις γνώση της ελληνικής κυβέρνησης μεταβαίνει μυστικά στην Κύπρο, με σκοπό να μείνει στο νησί μόνο για μία εβδομάδα. Εν τέλει όχι μόνο δεν γύρισε, αλλά στη συνέχεια ανέλαβε και την ηγεσία της Εθνικής Φρουράς¹²⁸². Την αμέσως επόμενη μέρα της αφίξεως του συναντήθηκε με τον Μακάριο προτείνοντας του τη δημιουργία στρατού¹²⁸³. Ο τελευταίος αποδέχθηκε την πρόταση του γνωρίζοντας ότι για άλλη μία φορά θα παραβίαζε τόσο τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, όσο και το σύνταγμα.

Παράλληλα λίγες μέρες μετά την άφιξη του ο Γρίβας στην Κύπρο δήλωνε σε ραδιοφωνική εκπομπή, ότι ο σκοπός της επίσκεψης του αφορούσε: α) την κήρυξη της ενότητας και της αδελφότητας μεταξύ των Ελληνοκυπρίων, β) την άσκηση της επιρροής του με απώτερο στόχο την επίτευξη της ειρηνικής συνύπαρξης με τους Τουρκοκύπριους και γ) την προσφορά υποστήριξης και βοήθειας στην ελληνική και τουρκική κυβέρνηση, ώστε να βρεθεί μία δίκαιη λύση για την άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης από τους Κυπρίους. Η εμφάνιση του Γρίβα στην Κύπρο, προβλημάτιζε τους Τουρκοκύπριους που επιθυμούσαν τη διχοτόμηση και την ένωση με την Τουρκία, αλλά και όσους Τουρκοκύπριους τάσσονταν υπέρ της ανεξαρτησίας ως τελική λύση. Τον προβληματισμό των Τουρκοκυπρίων όχι μόνο δεν ενστερνίστηκαν οι Ελληνοκύπριοι, αλλά αντιθέτως υποδέχθηκαν τον Γρίβα μέσα σε ένα έντονο κλίμα ενθουσιασμού, ιδίως εκείνοι οι οποίοι έβλεπαν στο πρόσωπο του τον δίκαιο αγωνιστή της ένωσης, που παραγκώνισαν οι πολιτικές επιλογές του Μακαρίου¹²⁸⁴.

¹²⁸¹Η παρουσία της ελληνικής μεραρχίας δικαιολογήθηκε από κάποιους ότι αποσκοπούσε να αποτρέψει μία πιθανή τουρκική εισβολή. Άλλοι πάλι θεώρησαν την ενέργεια αυτή του Παπανδρέου ως μία προσπάθεια να ελέγξει τον Μακάριο, ο οποίος φλέρταρε έντονα με τη Σοβιετική Ένωση και το ανατολικό μπλοκ γενικότερα. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 187; Πέτρος Γαρουφαλιάς, *Ελλάς και Κύπρος: Τραγικά Σφάλματα Ευκαιρίες που Χάθηκαν (19 Φεβρ. 1964-16 Ιουλ. 1965)* (Αθήνα: Μπεργιάδης, 1982), 116; Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 102; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 75; Μπότσιου, «Το Κυπριακό και η Ελληνική Πολιτική Κρίση 1961-1967», 257.

¹²⁸²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 188.

¹²⁸³Σε έκθεση η οποία απεστάλη στην ελληνική κυβέρνηση στις 18 Ιουνίου 1964 μεταφέρονταν τα εξής: «Δημιουργία κυπριακού στρατού ικανού να αντιμετώπισει τουρκική εισβολή και που είναι απαραίτητος δια την επίλυση του κυπριακού συμφώνως προς τον ταχθέντα σκοπόν, ήτοι την δια δημοψηφίσματος έκφραση της θελήσεως του κυπριακού λαού, η οποία δεν δύναται να είναι άλλη παρά η Ένωσις». Ibid., 188.

¹²⁸⁴Ibid., 189.

Η τουρκική πλευρά δεν κωλυσιέργησε, αντιθέτως άρχισε να ενισχύει στρατιωτικά τους Τουρκοκυπρίους στην περιοχή Μανσούρας - Κόκκινα¹²⁸⁵. Αντίστοιχα τον Αύγουστο του 1964 βρίσκονταν στην Κύπρο 7.328 Έλληνες οπλίτες και 958 αξιωματικοί¹²⁸⁶. Και οι δύο κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας, αλλά και οι κυπριακές ηγεσίες παραβίαζαν κατάφορα τις συμφωνίες που είχαν υπογράψει και την ίδια την ανεξαρτησία της Κύπρου, τορπιλίζοντας παράλληλα μέσω των πράξεων τους τη δυνατότητα συνύπαρξης των δύο κοινοτήτων και μετατρέποντας την Κύπρο σε ένα τεράστιο οπλοστάσιο¹²⁸⁷.

Ενώ τα παραπάνω γεγονότα λάμβαναν χώρα στην Κύπρο, δύο μήνες νωρίτερα, την 24^η Ιουνίου 1964 ο Γ. Παπανδρέου συναντούσε στην Αμερική τον πρόεδρο Τζόνσον¹²⁸⁸, χωριστά από τον Ινονού, σε μία προσπάθεια να εξευρεθεί λύση για το κυπριακό ζήτημα. Κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης συνάντησης ο Παπανδρέου επισήμανε ότι η μόνη λύση ήταν η αδέσμευτη ανεξαρτησία και αυτοδιάθεση, θεωρώντας ότι έτσι θα μπορούσε να περιοριστεί και ο κίνδυνος του κομμουνισμού στην Κύπρο. Ειδικότερα τόνισε, ότι μέσω της διαδικασίας της αυτοδιάθεσης, η πλειοψηφία του κυπριακού λαού θα έκλινε προς την ένωση με την Ελλάδα, κάτι που θα είχε ως επακόλουθο την εισδοχή της Κύπρου στο ΝΑΤΟ. Επιπλέον γνωστοποιώντας την προαναφερόμενη πρόθεση της Ελλάδος, ξεκαθάριζε στον Αμερικανό πρόεδρο ότι σε καμία περίπτωση δεν σκόπευε να συμμαχήσει με την Τουρκία για τον διαμελισμό της Κύπρου¹²⁸⁹.

Ο Παπανδρέου μετά από πιέσεις που δέχθηκε από τους Αμερικανούς, υποχώρησε και αποδέχθηκε τον Dean Acheson¹²⁹⁰ ως διαμεσολαβητή και συνεργάτη του Τουμιοja για την εξεύρεση λύσης¹²⁹¹. Ωστόσο στην προαναφερόμενη εξέλιξη ο

¹²⁸⁵Ibid., 190; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 251-254; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 403-404.

¹²⁸⁶Ο Μακάριος είχε συμφωνήσει αρχικά να αποσταλούν 2.000 οπλίτες και αξιωματικοί. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 190.

¹²⁸⁷Ibid., 190.

¹²⁸⁸Πρέπει να αναφερθεί ότι μετά την πρώτη προσφυγή της ελληνοκυπριακής ηγεσίας στα Ηνωμένα Έθνη, η Αμερική επιδιώκει τη διευθέτηση του κυπριακού ζητήματος, προωθώντας ως καλύτερη λύση την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και προσφέροντας στην Τουρκία αντιστοίχως μία σειρά ανταλλαγμάτων. Ibid., 191.

¹²⁸⁹Ibid., 191-192.

¹²⁹⁰Ήταν πρώην υπουργός εξωτερικών της Αμερικής για την περίοδο 1949-1954, ενώ είχε διατελέσει σύμβουλος του Κέννεντυ και του Τζόνσον. Ibid., 193; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 122-147; Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση*, 490-504.

¹²⁹¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 192.

Μακάριος αντέδρασε, αφού σε καμία περίπτωση δεν ήθελε να βγει το κυπριακό ζήτημα εκτός των ορίων των Ηνωμένων Εθνών, με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίσει τον Acheson ως διαμεσολαβητή, εκθέτοντας με αυτή του τη στάση την Αθήνα απέναντι στην Άγκυρα¹²⁹² και στην Αμερική.

Το πρώτο σχέδιο Acheson¹²⁹³ που παραχωρούσε μία βάση στην Τουρκία δίνοντας της κυριαρχικά δικαιώματα απορρίφθηκε¹²⁹⁴, ενώ λίγο αργότερα και συγκεκριμένα την 28^η Ιουλίου 1964 η δεύτερη εκδοχή¹²⁹⁵ του φάνηκε να γίνεται αποδεκτή από τον Παπανδρέου, υποστηρίζοντας μάλιστα ότι θα ασκούσε όλη του την επιρροή στον Μακάριο, ώστε να τον πείσει να το αποδεχθεί. Το σχέδιο έγινε αποδεκτό και από τον Γρίβα, αλλά ο Μακάριος που δεν ήταν διατεθειμένος να δεχθεί τη μόνιμη παρουσία της Τουρκίας στην Κύπρο το απέρριψε, υποστηρίζοντας μάλιστα ότι πρόκειται για ένα «σχέδιο συγκαλυμμένης διχοτόμησης». Η παραπάνω στάση του Μακαρίου, είχε σαν φυσικό επακόλουθο και την αντίστοιχη υποχώρηση του Παπανδρέου¹²⁹⁶.

¹²⁹²Ibid., 193; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 76-84.

¹²⁹³Δρουσιώτης, *Η Πρώτη Διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964*, 259-286; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 402.

¹²⁹⁴Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 402.

¹²⁹⁵Συγκεκριμένα το δεύτερο σχέδιο συμπυκνωνόταν στα εξής: α) Η Κύπρος θα ενωνόταν με την Ελλάδα, β) θα διοριζόταν ένας Έλληνας Γενικός Διοικητής (υπουργός) για την Κύπρο από την κυβέρνηση της Ελλάδας, γ) η Τουρκία θα είχε μία στρατιωτική βάση που θα νοίκιαζε για μία περίοδο 50 ετών στην περιοχή της Καρπασίας, η οποία δεν μπορούσε να ξεπερνά σε σύνολο πάνω από το 4,5% του συνολικού κυπριακού εδάφους, δ) οι υφιστάμενες 6 επαρχίες (Αμμόχωστος, Κερύνεια, Λάρνακα, Λευκωσία, Λεμεσός, Πάφος) δεν θα αυξάνονταν πάνω από 8, ενώ η ελληνική κυβέρνηση θα διόριζε σε 2 εξ αυτών Τούρκους επάρχους, ε) θα διοριζόταν Σύμβουλος, αρμοδιότητα του οποίου θα ήταν ζητήματα της μουσουλμανικής θρησκείας, ενώ θα συνεργαζόταν στενά με τον Έλληνα Διοικητή, στ) οι Τουρκοκύπριοι θα αναγνωρίζονταν ως μειονότητα, αντίστοιχη με την τουρκική θρακική μειονότητα, ζ) θα εγκαθίστατο μόνιμα στην Κύπρο ένας εκπρόσωπος των Ηνωμένων Εθνών, ώστε να παρακολουθεί τις εξελίξεις όσον αφορά στο μειονοτικό καθεστώς και κατά πόσο οι σχετικές συμφωνίες εφαρμόζονται, η) σε περίπτωση παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο η Ελλάδα, όσο και η Τουρκία θα έχουν το δικαίωμα ατομικών προσφυγών, θ) η ελληνική επικράτεια θα συμπεριλάμβανε και την περιοχή της Καρπασίας, παρά το γεγονός ότι αυτή θα έχει παραχωρηθεί έναντι μίσθωσης στην Τουρκία, ι) από την περιοχή της Καρπασίας που θα παραχωρούνταν επί μισθώσι στους Τούρκους, θα εξαιρούνταν τόσο τα κυριότερα χωριά, όσο και το Μοναστήρι του Αποστόλου Ανδρέα, κ) η συμφωνία όριζε τη δημιουργία μίας στρατιωτικής αμυντικής μονάδας μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, έχοντας Αμερικανό εκπρόσωπο, λ) η προαναφερόμενη μονάδα δεν θα είχε σαν αρμοδιότητα μόνο ζητήματα στρατιωτικής φύσεως, αλλά και πολιτικά και τουριστικά ζητήματα, μ) η κοινή στρατιωτική μονάδα θα συνερχόταν σε τακτά χρονικά διαστήματα με απώτερο στόχο την επίτευξη μίας κοινής πορείας μεταξύ των δύο κρατών, ν) η Τουρκία θα δεσμευόταν να δεχθεί πίσω όλους τους εξόριστους Έλληνες από την Κωνσταντινούπολη και τις άλλες τουρκικές πόλεις, αναγνωρίζοντας τους δικαιώματα μειονοτήτων, παρόμοια με αυτά των Τούρκων στη Θράκη και ξ) η Τουρκία θα δεσμευόταν να σέβεται τα δικαιώματα των πληθυσμών στα νησιά Ίμβρο και Τένεδο. Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 154-155; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 193-195; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 404; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 224-225.

¹²⁹⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 195-196; Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 173-177.

Τον επόμενο μήνα έγινε μία νέα πρόταση, η οποία καθόριζε την εκμίσθωση από την πλευρά της Τουρκίας μίας έκτασης 32 τ.χλμ. στο ακρωτήρι Ελ Γκρέκο για χρονικό διάστημα 25-30 ετών, η οποία θα χρησιμοποιούταν μόνο ως στρατιωτική ή αεροπορική βάση. Σταδιακά η έκταση αυξήθηκε σε 50 τ.χλμ., ωστόσο η Τουρκία απέρριψε την πρόταση, υποστηρίζοντας ότι το σχέδιο αυτό προοδευτικά οδηγούσε στην ένωση¹²⁹⁷.

Ενώ λάμβαναν χώρα όλες αυτές οι ενέργειες σε διπλωματικό επίπεδο, στρατιωτικά οι δύο κοινότητες συνέχισαν να ενεργοποιούνται. Η Τουρκία προοδευτικά προμήθευε με όπλα τους Τουρκοκυπρίους από τα βορειοδυτικά παράλια του νησιού, από τα οχυρά της Μανσούρας και των Κόκκινων, ενώ η Εθνική Φρουρά και συγκεκριμένα ο Γρίβας αποσπώντας τη συγκατάθεση του Μακαρίου σε μία απόπειρα να σταματήσει την προαναφερόμενη κατάσταση¹²⁹⁸, επενέβη την 8^η Αυγούστου του 1964 με σκοπό να εκκαθαρίσει την περιοχή, χωρίς ωστόσο η Αθήνα να έχει κάποια σχετική ενημέρωση. Συνέπεια της ενέργειας αυτής ήταν να εκδιωχθούν οι Τουρκοκύπριοι από την περιοχή της Μανσούρας - Κόκκινων και από τον Άγιο Θεόδωρο, υποχωρώντας προς το χωριό Κόκκινα¹²⁹⁹.

Η αντίδραση της Τουρκίας ήταν ακαριαία στέλνοντας την ίδια ημέρα 30 αερομαχητικά και 64 την επομένη για τον βομβαρδισμό της περιοχής της Τηλλυρίας. Από τους προαναφερόμενους βομβαρδισμούς σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν πολλά άτομα, όπως επίσης καταστράφηκαν πολλά σπίτια. Η Ελλάδα αντέδρασε τόσο προς τον Μακάριο, όσο και προς τον Γρίβα, δηλώνοντας πόσο απογοητευμένη ήταν με τις ενέργειες τους¹³⁰⁰.

Την επομένη της επίθεσης, την 9^η Αυγούστου 1964, ο Μακάριος ήρθε σε επικοινωνία με τη Σοβιετική Ένωση ζητώντας από τον Χρουστσόφ να τον υποστηρίξει. Ο τελευταίος απέστειλε σχετικό τηλεγράφημα στον Ινονού ζητώντας του

¹²⁹⁷Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 156.

¹²⁹⁸Ο Γρίβας πίστευε ότι εάν συνέχιζαν να ενισχύονται στρατιωτικά οι Τουρκοκύπριοι στη συγκεκριμένη περιοχή, θα είχαν τη δυνατότητα όταν θα ήταν κατάλληλα προετοιμασμένοι να αποκόψουν την επικοινωνία από την περιοχή του Ξερού έως και την Πάφο. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 197; Κώστας Χατζηαργύρης, «Στα Πλοκάμια μίας Λερναίας», στο *Ο Μακάριος και οι Σύμμαχοι του*, επιμ. Αλέξανδρος Ξύδης, Σπύρος Λιναρδάτος & Κώστας Χατζηαργύρης (Αθήνα: Gutenberg, 1974), 88; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 157.

¹²⁹⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 197; Χατζηαργύρης, «Στα Πλοκάμια μίας Λερναίας», 88; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 157; Δρουσιώτης, *Η Πρώτη Διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964*, 289-320.

¹³⁰⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 197.

να σταματήσει οποιαδήποτε στρατιωτική ενέργεια προς την Κύπρο και ένα αντίστοιχο τηλεγράφημα στον Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών, ζητώντας του να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες, ώστε να επέλθει επίλυση του κυπριακού ζητήματος. Ωστόσο ο Μακάριος ευελπιστούσε ότι η Σοβιετική Ένωση, πέρα από την ηθική συμπαράσταση θα τον ενίσχυε και υλικά¹³⁰¹.

Την ίδια μέρα το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε το ψήφισμα με αρ.193 όπου ζητούσε να γίνει κατάπαυση του πυρός, ενώ 6 μέρες αργότερα τη 15^η Αυγούστου 1964 η Σοβιετική Ένωση ανακοίνωσε ότι ήταν διατεθειμένη να βοηθήσει την Κύπρο στην προάσπιση της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας της, σε περίπτωση που το νησί δεχόταν ξένη ένοπλη εισβολή. Η Αμερική θορυβούμενη από την πιθανή σοβιετική επιρροή στην Κύπρο, πρότεινε μία ακόμη αναθεωρημένη εκδοχή του σχεδίου Acheson, η οποία προωθούσε την ένωση, προσφέροντας ως αντάλλαγμα μία νατοϊκή βάση που θα βρισκόταν κάτω από την κατοχή της Τουρκίας. Η συγκεκριμένη πρόταση έγινε την 20^η Σεπτεμβρίου 1964, ωστόσο η ελληνοκυπριακή πλευρά την απέρριψε, υποστηρίζοντας ότι προωθεί τη διπλή ένωση, ενώ την ίδια απορριπτική στάση τήρησε και η Τουρκία¹³⁰².

Ο Παπανδρέου φανερά εξοργισμένος με τη στάση του Μακαρίου, αποστέλλοντας του επιστολή τον κατηγορήσε, ότι όχι μόνο λάμβανε αποφάσεις χωρίς να έχει προηγηθεί ενημέρωση στην ελληνική κυβέρνηση, αλλά και πως εκμεταλλευόταν το γεγονός της ασφάλειας που του προσέφεραν τα ελληνικά στρατεύματα που είχαν προωθηθεί στο νησί, ώστε να λειτουργεί αυθαίρετως¹³⁰³. Η οργή ωστόσο του Παπανδρέου πήγαζε και από το γεγονός ότι ο Μακάριος είχε προσεγγίσει πολιτικά τη Σοβιετική Ένωση, κάτι που δεν σύμπεε με τη φιλοαμερικανική πολιτική του Έλληνα πρωθυπουργού, καθώς επίσης και από την αρνητική στάση του Μακαρίου όσον αφορά στο σχέδιο Acheson, καθώς ο Παπανδρέου πίστευε ότι αυτό, θα μπορούσε προοδευτικά να οδηγήσει στην ένωση Κύπρου και Ελλάδας. Σε μία προσπάθεια μάλιστα ο Παπανδρέου να ελέγξει τις κινήσεις του Μακαρίου, μιας και ο τελευταίος δεν έδειχνε να υποτάσσεται πολιτικά

¹³⁰¹Λεωνίδας Παπαδόπουλος, *Το Κυπριακό Ζήτημα, Κείμενα 1959-1974* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 1999), 171; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 198.

¹³⁰²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 200.

¹³⁰³*Ibid.*, 201.

στην Ελλάδα, αποφάσισε να προσεγγίσει τον Γρίβα αναπτύσσοντας στενότερες σχέσεις μαζί του¹³⁰⁴.

Την 9^η Σεπτεμβρίου του 1964 πέθανε ο Τουμιοja, ενώ μία εβδομάδα αργότερα ο Γ.Γ. του ΟΗΕ, Thant, διόρισε ως αντικαταστάτη του και νέο διαμεσολαβητή του ΟΗΕ για το κυπριακό ζήτημα τον Galo Plaza, ο οποίος ήταν πρώην πρόεδρος του Εκουαδόρ (Ισημερινός), ευελπιστώντας ότι θα έβρισκε τη χρήση τομή ικανοποιώντας όλα τα αντικρουόμενα μέρη¹³⁰⁵. Τον ίδιο μήνα οι παρασκηνιακές κινήσεις συνεχίζονταν με την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και συγκεκριμένα, τον τότε υπουργό εξωτερικών Σπύρο Κυπριανού, να υπογράφει με τη Σοβιετική Ένωση μυστική συμφωνία, για την αγορά οπλισμού (πυραύλων)¹³⁰⁶. Ωστόσο κατά τη μεταφορά των όπλων, η Αμερική φοβούμενη ότι μέσω αυτής της ενέργειας θα αυξηθεί η σοβιετική επιρροή, πίεσε την ελληνική κυβέρνηση να επέμβει με σκοπό να σταματήσει την προμήθεια, όπως και έγινε¹³⁰⁷.

Ο γιός του τότε Έλληνα πρωθυπουργού, Ανδρέας Παπανδρέου λίγες ημέρες αργότερα παραχωρώντας συνέντευξη στη γαλλική εφημερίδα «Le Monde» δήλωσε, ότι η Αμερική με τη στάση της ευνοούσε την προώθηση διχοτομικής λύσης για την Κύπρο. Οι αντιδράσεις που προκάλεσαν οι δηλώσεις του ήταν τόσο μεγάλες, που τον ανάγκασαν να παραιτηθεί από τη θέση του υπουργού συντονισμού. Παρόλ' αυτά η άποψη του έδειχνε να συμπλέει με την άποψη του Μακαρίου, ο οποίος επιχείρησε να τον προσεγγίσει και να συνεργασθεί μαζί του, με συνέπεια ο Α. Παπανδρέου να επισκεφθεί λίγο αργότερα την Κύπρο, ως επίσημος φιλοξενούμενος της κυπριακής κυβέρνησης¹³⁰⁸.

Όλα τα γεγονότα του 1964 είχαν ως αποτέλεσμα η στάση της Τουρκίας να μεταβληθεί απέναντι στις ΗΠΑ, λόγω κυρίως της διάστασης των απόψεων που προέκυψε κατά τα γεγονότα του 1964, μεταξύ του Αμερικανού προέδρου Lyndon

¹³⁰⁴Ibid., 202-204.

¹³⁰⁵Η μεν κυβέρνηση Μακαρίου επεδίωκε την αδέσμευτη ανεξαρτησία, η δε τουρκική τη διχοτόμηση, ενώ η ελληνική κυβέρνηση επιθυμούσε την ένωση. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 205-206; Χατζηαργύρης, «Στα Πλοκάμια μίας Λερναίας», 99-100.

¹³⁰⁶Γιώργος Μήτσαινας, *Ελληνικά Φτερά στην Κύπρο, Επιχειρήσεις 1964-1974 όπως τις Έζησαν και τις Αφηγούνται οι Πρωταγωνιστές, Αποστολή Αυτοκτονίας, Μεταφορά Καταδρομέων στην Κύπρο* (Αθήνα, χ.ο. 2007), 95.

¹³⁰⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 204.

¹³⁰⁸Ibid., 205.

Johnson και του Τούρκου προέδρου İsmet İnönü¹³⁰⁹. Η αντίθεση του Johnson απέναντι σε οποιαδήποτε ενέργεια πραγματοποιούσε η Τουρκία εναντίον του κυπριακού εδάφους, είχε σαν συνέπεια να δημιουργηθεί ένα έντονο αντιαμερικανικό κλίμα στην Τουρκία, με την τελευταία να συνειδητοποιεί όλο και περισσότερο ότι έπρεπε πλέον να αποδεσμευθεί από κάθε είδους αμερικανική εξάρτηση¹³¹⁰. Η παραπάνω συνειδητοποίηση, την έκανε επίσης να αντιληφθεί ότι για να προχωρήσει στην προαναφερόμενη ενέργεια, έπρεπε να επιδιώξει τη σύναψη νέων συμμαχικών σχέσεων, κάτι που την οδήγησε να στραφεί προς τη Σοβιετική Ένωση.

Τον Ιανουάριο του 1965 και ενώ η ελληνοκυπριακή ηγεσία πλέον ήταν στραμμένη υπέρ της ένωσης, ο τότε υπουργός εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Starye Gromyki¹³¹¹, σε συνέντευξη που παραχώρησε στην εφημερίδα New York Times την 22^η Ιανουαρίου, δήλωνε ότι η καλύτερη λύση στο κυπριακό ζήτημα θα ήταν η ομοσπονδιακή¹³¹². Η δήλωση αυτή εκλήφθηκε από την ελληνοκυπριακή πλευρά ως μία διαφορετική μορφή διχοτόμησης, με συνέπεια να προκληθεί ένα έντονο αντικομμουνιστικό κλίμα στα όρια της υστερίας, από τους δεξιούς κύκλους της Κύπρου¹³¹³. Το ΑΚΕΛ σε μία προσπάθεια να αποστασιοποιηθεί και να διασώσει το γόητρό του στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, εξέδωσε σχετική δήλωση, όπου καταδίκασε την προαναφερόμενη δήλωση¹³¹⁴.

Η αντίδραση από μέρους του Μακαρίου δεν άργησε να φανεί, τουλάχιστον σε επίπεδο δηλώσεων. Έναν μήνα μετά, την 24^η Φεβρουαρίου δήλωνε στην ιταλική εφημερίδα «Il Tempo», ότι η συμφωνία της Ζυρίχης θεωρούνταν από μέρους του νεκρή και ανύπαρκτη. Αν και δεν γνώριζε τότε επισήμως θα τελούταν η κηδεία της, ήταν επί του πρακτέου νεκρή¹³¹⁵. Αντίστοιχα την 23^η Μαρτίου του ιδίου έτους δήλωνε ότι

¹³⁰⁹Συγκεκριμένα ο Johnson είχε αποστείλει επιστολή προς τον İnönü ζητώντας του να μην προβεί σε καμία επέμβαση στην Κύπρο. Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, *Η Τουρκία σε Μετάβαση* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1997), 103.

¹³¹⁰*Ibid.*, 99.

¹³¹¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 199.

¹³¹²Η αλλαγή της έως τότε στάσης της Σοβιετικής Ένωσης, ήταν αποτέλεσμα της πραξικοπηματικής κίνησης που συνέβη τον Οκτώβριο του 1964, όπου και ανετράπη ο τότε σοβιετικός πρωθυπουργός από τη συνομοσία της ομάδας Μπρέζνιεφ. Η παραπάνω πολιτική αλλαγή είχε αρνητικό πρόσημο για την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης στην Κύπρο, αφού άρχισε να προσεγγίζει την Τουρκία. Η αλλαγή επισφραγίστηκε με την επίσκεψη που πραγματοποίησε τον Ιανουάριο του 1965 ο πρόεδρος της Σοβιετικής Ένωσης Podgorny στην Τουρκία. Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 154.

¹³¹³Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 207.

¹³¹⁴*Ibid.*, 207; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 154.

¹³¹⁵Παπαγεωργίου, *Από τη Ζυρίχην εις τον Ατίλλαν*, 2: 288-289.

διακήρυξε με τον πιο σαφή και κατηγορηματικό τρόπο, ότι αγωνίσθηκε υπέρ της ένωσης και πως για αυτή θα συνέχιζε να αγωνίζεται έως και τον θάνατό του¹³¹⁶.

Την ίδια περίοδο ξέσπασε το σκάνδαλο της υπόθεσης ΑΣΠΙΔΑ (Αξιωματικοί Σώστε Πατρίδα, Ιδανικά, Δημοκρατία, Ανεξαρτησία). Συγκεκριμένα αποκαλύφθηκε η μυστική στρατιωτική οργάνωση στην Κύπρο, σκοπός της οποίας ήταν να μύσει αξιωματικούς που υπηρετούσαν σε στρατιωτικές μονάδες της Κύπρου. Όπως υποστήριξε ο Γρίβας, η οργάνωση ήταν καθοδηγούμενη από την Αθήνα, με τον αντιπολιτευόμενο τύπο να αφήνει υπονοούμενα για την ανάμειξη του Παπανδρέου¹³¹⁷.

Ο Plaza όλο αυτό το χρονικό διάστημα εργαζόταν με σκοπό την καλύτερη δυνατή λύση επί του κυπριακού ζητήματος. Αποτέλεσμα όλης αυτής της προσπάθειας ήταν την 26^η Μαρτίου, να παρουσιάσει στον Γ.Γ. του ΟΗΕ σχετική έκθεση για την Κύπρο¹³¹⁸. Μεταξύ όλων των άλλων που ανέφερε, πρότεινε να γίνει έναρξη των συνομιλιών ανάμεσα σε Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους, γιατί όπως υποστήριξε σε περίπτωση εξεύρεσης λύσης του προβλήματος, θα έπρεπε να συμφωνούσαν καταρχήν τα ενδιαφερόμενα μέλη. Επίσης μέσα από το κείμενο διαπίστωνε ότι η δυνατότητα επιστροφής στις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου όχι απλά δεν ήταν εφικτή, αλλά ούτε και επιθυμητή. Τέλος ανέφερε ως καταλληλότερη λύση την περίπτωση της αδέσμευτης ανεξαρτησίας, όπου θα ίσχυε η αρχή της πλειοψηφίας, με διεθνώς κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και δικαιώματα μειοψηφίας, υπό την προϋπόθεση ότι η κυβέρνηση της Κύπρου θα δεσμευόταν μονομερώς προς χάρη της ειρήνης να μην ασκηθεί το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και να διατηρηθεί η ανεξαρτησία της Κύπρου¹³¹⁹.

Τόσο ο Μακάριος, όσο και η ελληνική κυβέρνηση υποστήριξαν την έκθεση Plaza, ιδίως όσον αφορά στην προώθηση συνομιλιών μεταξύ των δύο κοινοτήτων, ωστόσο ως προς το θέμα της αυτοδιάθεσης, εξέφρασαν την αντίρρηση τους. Όπως ήταν αναμενόμενο η τουρκική κυβέρνηση απέρριψε¹³²⁰ την έκθεση, αφού σε

¹³¹⁶Ibid., 2: 290.

¹³¹⁷Μήτσαινας, *Ελληνικά Φτερά στην Κύπρο, Επιχειρήσεις 1964-1974, όπως τις Έζησαν και τις Αφηγούνται οι Πρωταγωνιστές, Αποστολή Αυτοκτονίας, Μεταφορά Καταδρομέων στην Κύπρο*, 102; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 166-169.

¹³¹⁸Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 220-224, 2: 234-237; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 405-408.

¹³¹⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 206; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 405-406.

¹³²⁰Χατζηαργύρης, «Στα Πλοκάμια μίας Λερναίας», 100.

περίπτωση αποδοχής της γνώριζε, ότι θα καταδίκαιζε δια παντός τον γεωγραφικό διαμελισμό που προωθούσε ως λύση στο κυπριακό ζήτημα. Εναντίον της έκθεσης στράφηκε και ο Γρίβας, όταν σε λόγο που εκφώνησε την 1^η Απριλίου 1965 κατά τον εορτασμό της 10^{ης} επετείου της ΕΟΚΑ ανέφερε μεταξύ άλλων: «*Η απόφαση ελήφθη. Η ατόφια λευτεριά ή ολοκαύτωμα*»¹³²¹, ενώ και ο Μακάριος κατά τη διάρκεια της πασχαλινής συνεστίας της ΕΛΔΥΚ την 25^η Απριλίου, κινούμενος στο ίδιο πνεύμα εκφράστηκε υπέρ της ένωσης αναφέροντας τα εξής: «*Η Κύπρος από τον Γολγοθάν πορεύεται προς την Ακρόπολιν. Η παρουσία σας καθιστά ελαφρότερον τον σταυρόν του μαρτυρίου της και ενισχύει την πίστην μας εις την εθνικήν αποκατάστασιν, την Ένωσιν με την πατρίδα των πατρίδων, την αιώνιαν Ελλάδα. Σήμερον εκφράζω την βαθειάν πίστην μου ότι συντόμως όλοι οι Έλληνες θα εορτάσωμεν το μέγα Πάσχα της ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα. Ζήτω η ένωσις! Ζήτω ο ελληνικός στρατός! Ζήτω η αιωνία Ελλάς*»¹³²².

Λίγο μετά το Πάσχα, την 7^η Μαΐου ο βασιλιάς Κωνσταντίνος οργάνωσε συγκέντρωση¹³²³ με σκοπό να συζητηθεί το πολιτικό μέλλον της Κύπρου. Ο Μακάριος δήλωσε ευθαρσώς για ακόμη μία φορά, ότι σκοπός του ήταν η επίτευξη της ένωσης. Στο μόνο σημείο το οποίο θα μπορούσε να φανεί διαλλακτικός, ήταν στην αύξηση των δικαιωμάτων της τουρκοκυπριακής μειονότητας¹³²⁴. Η πρόθεση του για μία ακόμη φορά γνωστοποιήθηκε σε ομιλία που πραγματοποίησε την 11^η Μαΐου 1965 στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, δηλώνοντας ότι στόχος του ήταν η ένωση: «*Σκοπός σταθερός και τέρμα αμετάθετον του κυπριακού αγώνος είναι η ένωσις της Κύπρου μετά της μητρός Ελλάδος. Υπέρ της ενώσεως αγωνιζόμεθα και υπέρ της ενώσεως θα συνεχίσωμεν τον αγώνα. Εξ αυτής εμπνεόμεθα, εξ αυτής αντλούμεν δύναμιν. Δι' αυτήν*

¹³²¹Την 11^η Απριλίου δολοφονήθηκαν καθώς επέβαιναν σε αυτοκίνητο από την ΤΜΤ ο Ντερβίς Αλί Καβάζογλου, ο οποίος ήταν μέλος της κεντρικής επιτροπής του ΑΚΕΛ, μαζί με τον συνδικαλιστή Κώστα Μισιαούλη, στον δρόμο Λευκωσίας - Λάρνακας. Και οι δύο υποστήριζαν την ελληνοτουρκική φιλία και συνεργασία, αλλά για τους εθνικιστές και των δύο κοινοτήτων, δεν ήταν τίποτα περισσότερο από προδότες. Τα ονόματά τους με τον θάνατό τους θα χαραχτούν στην ιστορία ως σύμβολα της ελληνοτουρκικής φιλίας. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 208; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 117; Χαραλάμπους, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία*, 36; Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, *Το Κυπριακό Πρόβλημα - Ιστορική Αναδρομή και οι Τελευταίες Εξελίξεις*, 13-14.

¹³²²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 206-207.

¹³²³Στη συγκεκριμένη συνάντηση παραβρεθήκαν ο τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας Γ. Παπανδρέου, καθώς και οι πρώην πρωθυπουργοί Κ. Πιπινέλης και Π. Κανελλόπουλος, ο υπουργός εξωτερικών Σ. Κωστόπουλος, ο υπουργός άμυνας Π. Γαρουφαλιάς, ο Πρόεδρος Μακάριος, ο υπουργός εξωτερικών της Κύπρου Σ. Κυπριανού και ο υπουργός άμυνας της Κύπρου, Π. Γιωρκάτζης. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 209.

¹³²⁴*Ibid.*, 209.

ζούμεν, δι' αυτήν πολεμούμεν, δι' αυτή θυσιαζόμεθα. Και ουδεμία δύναμις είναι ικανή να επιβάλῃ παρέκκλησιν ἀπὸ τοῦ δρόμου τῆς ἐνώσεως Εἰς τὴν Κύπρον πάλλῃ σήμερον ἡ καρδιά τοῦ ἔθνους. Εκεί διεξάγει ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ τοὺς νέους ἀγῶνες τῆς. Εκεί ἔστησεν τὸν ἱερὸν βωμὸν τοῦ ἐθνικοῦ θυσιαστηρίου τῆς. Εκεί γράφει τὸ νέον ἡρωικὸν ἔπος τῆς. Ὡς ἡγέτης τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ εἶμαι υπερήφανος δια τὸ ἐξαιρετικόν τούτον προνόμιον. Ἐχῶ ὁμῶς συγχρόνως τὴν βαθειὰν συναίσθησιν τῶν ευθυνῶν καὶ υποχρέωσεων μου. Οὐδέποτε θὰ υποχωρήσωμεν, οὐδέποτε θὰ καμθώμεν, εἰς ἐκβιασμούς, θὰ ἀμυνθώμεν, θὰ πολεμίσωμεν καὶ θὰ πεθάνωμεν ἐν ἀνάγκῃ μέχρι τοῦ τελευταίου...»¹³²⁵.

Τῇ 16^η Μαΐου ἡ ἐκθεσὶς Plaza ἀπορρίφθηκε, ἐνῶ τὴν ἴδια μέρα ὁ Μακάριος μαζί με τὸν Γρίβα, τὸν Κυπριανὸν καὶ τὸν Γιωρκάτζη, συναντήθηκαν με τὸν Παπανδρέου καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του, ὥστε νὰ συναποφασίσουν τὴν πορεία που πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν στο ζήτημα τῆς Κύπρου. Κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς συνάντησης ὁ Μακάριος μεταξύ ἄλλων ἀνέφερε ὅτι τὸν κατηγοροῦν ὡς ἀνθενωτικὸ καὶ υποστήριξε ὅτι ἐὰν ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις τὸν στήριξε στο ζήτημα τῆς ἐνώσεως, αὐτὸς θὰ τὴν κήρυσσε. Ὁ Παπανδρέου ἀνταπάντησε ὅτι ὑπὸ τις δεδομένες συνθήκες, ἡ κήρυξις τῆς ἐνώσεως θὰ σήμαινε αὐτομάτως πόλεμον καὶ πῶς κάτι τέτοιο ὅχι ἀπλῶς δὲν θὰ ἔφερνε τὴν Κύπρον κοντὰ στὴν ἐνωτικὴ ἐπιδίωξι, ἀλλὰ θὰ δρομολογοῦσε ἐνέργειες πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση, δηλαδὴ τὸν ἐνταφιασμό τῆς, ὁ ὁποῖος θὰ εἶχε σαν συνέπεια τὴν σφαγὴν σὲ Κύπρον, Θράκην καὶ Κωνσταντινούπολιν¹³²⁶.

Ὁ Γρίβας μία μέρα ἀργότερα ἀπὸ τὴ συνάντησι, σὲ συνέντευξιν που παραχώρησε σὲ δημοσιογράφους, κινήθηκε στο ἴδιο μοτίβο με τὸν Μακάριο, ἐπαναλαμβάνοντας ἀκριβῶς ὅτι εἶχε πει ὁ τελευταῖος κατὰ τὴν ομιλία του στὴ Θεσσαλονίκη¹³²⁷. Ὡστόσο ἡ στάσις καὶ οἱ δηλώσεις τῶν δύο ἀνδρῶν βρισκόνταν σὲ πλήρη ἀντίθεσι με τὴ θέση τῶν ψηφισμάτων τοῦ ΟΗΕ, σύμφωνα με τὰ ὁποῖα στόχος ἦταν ἡ ὁλοκληρωμένη καὶ ἀδέσμευτη ἀνεξαρτησία. Ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, αὐτὴ ἡ κατάστασι δημιούργησε πλήθος ἐρωτηματικῶν καὶ ἀνησυχιῶν στὴν Τουρκία, περισσότερο δὲ, στὴν Τουρκοκυπριακὴ Κοινότητα, ἀφοῦ πλέον ἦταν ξεκάθαρον ὅτι

¹³²⁵Ibid., 209-210; Λάμπρου, *Ιστορία τοῦ Κυπριακοῦ: Τὰ Χρόνια μετὰ τὴν Ἀνεξαρτησία, 1960-2004*, 181.

¹³²⁶Τοφφαλῆς, *Νεότερη Ἱστορία τῆς Κύπρου: Ἀπὸ τὴν Ἀγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 210-211.

¹³²⁷«Εἴμεθα ἐτοιμοὶ καὶ δι' εἰρήνην καὶ δια πόλεμον. Ἐὰν οἱ Τούρκοι ἐπιχειρήσουν οτιδήποτε θὰ λάβουν ἓνα μάθημα. Ἡ Κύπρος δὲν ἀποτελεῖ εὐκόλον λείαν, δὲν πρόκειται δὲ νὰ ἀποδεχθῶμεν ἄλλην λύσιν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς νήσου πλην τῆς ἀνεξαρτητικῆς ἀνταλλαγμάτων ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Μητροῦς Ἑλλάδος». Ibid., 211.

απώτερος στόχος της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας εξακολουθούσε να είναι η προσάρτηση της Κύπρου από την Ελλάδα¹³²⁸. Λίγο αργότερα τη 15η Ιουλίου 1965 ο Παπανδρέου ήρθε σε ρήξη με τον βασιλιά δηλώνοντας την παραίτηση του¹³²⁹, με τον Σ. Στεφανόπουλο να αναλαμβάνει εν τέλει το τιμόνι της ελληνικής διακυβέρνησης στις 17 Σεπτεμβρίου 1965. Την 9^η Μαρτίου 1966 ο Στεφανόπουλος όριζε τον Γρίβα ως ανώτατο διοικητή όλων των δυνάμεων (Ελληνική Μεραρχία και Εθνοφρουρά) στην Κύπρο, δείχνοντας και αυτός ότι δεν σέβεται ούτε τις συμφωνίες, αλλά ούτε και το κυπριακό σύνταγμα. Ο Μακάριος διαφωνώντας με το γεγονός ότι ο Γρίβας συγκέντρωσε πληθώρα εξουσιών στα χέρια του, αποφάσισε να ενισχύσει με όπλα το Εφεδρικό Σώμα¹³³⁰. Η κρίση και ο διχασμός εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας βάθαινε προοδευτικά, αφού και ο Γρίβας, όλο και εντονότερα φανέρωνε την πρόθεση του να μην υπακούσει σε καμία αρχή, έχοντας ως σκοπό την ένωση και μόνο την ένωση. Η ένταση των σχέσεων του Γρίβα με τον Μακάριο κλιμακώνεται, καθώς ο Διγενής απέδιδε στον Μακάριο μία σειρά κατηγοριών, μεταξύ των οποίων και το γεγονός ότι προσέφερε μεγάλη υποστήριξη στο ΑΚΕΛ¹³³¹.

Η κυβέρνηση Στεφανόπουλου τον Δεκέμβριο του 1966 παραιτήθηκε, ενώ την αντικαθιστά η κυβέρνηση Παρασκευόπουλου, η οποία παρέμεινε για μικρό χρονικό διάστημα στην εξουσία έως τις 3 Απριλίου 1967¹³³². Την αμέσως επόμενη μέρα την 4^η Απριλίου ο Π. Κανελλόπουλος σχημάτισε προσωρινή κυβέρνηση¹³³³, που όμως μερικές μέρες αργότερα και συγκεκριμένα την 21^η Απριλίου 1967 ανατράπηκε ύστερα από το πραξικόπημα που οργάνωσαν στο ελληνικό κράτος μερικοί Έλληνες αξιωματικοί με επικεφαλής τον Γ. Παπαδόπουλο, τον Ν. Μακαρέζο και τον Σ. Παττακό καταλαμβάνοντας την εξουσία¹³³⁴.

Οι πραξικοπηματίες δικαιολόγησαν την ενέργεια τους υποστηρίζοντας ότι η Ελλάδα κινδύνευε από τους κομμουνιστές. Την ίδια στιγμή στην Κύπρο υπήρξε πληθώρα αντιδράσεων και διαμαρτυριών για τα ελληνικά τεκταινόμενα, ιδίως από το

¹³²⁸Ibid., 211.

¹³²⁹Βασική αιτία για το παραπάνω γεγονός αποτέλεσε η διαφωνία μεταξύ των δύο ανδρών, ως προς την αντικατάσταση του τότε υπουργού άμυνας Π. Γαρουφαλιά. Ο Παπανδρέου επιθυμούσε να κρατήσει το υπουργείο ο ίδιος, κάτι το οποίο ο βασιλιάς δεν δέχθηκε. Ibid., 211; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 162-163.

¹³³⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 211-212.

¹³³¹Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 103-104.

¹³³²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 212.

¹³³³Η κυβέρνηση του Π. Κανελλόπουλου επρόκειτο να παραμείνει στην εξουσία έως τις 18 Μαΐου 1967, όπου θα πραγματοποιούνταν εκλογές. Ibid., 212.

¹³³⁴Ibid., 212.

σοσιαλιστικό κόμμα της ΕΔΕΚ. Ο Μακάριος όμως δεν φάνηκε να καταδικάζει το στρατιωτικό πραξικόπημα, υποστηρίζοντας μάλιστα ότι για αυτόν ήταν μία ακόμη κυβερνητική αλλαγή που λάμβανε χώρα στο ελληνικό κράτος¹³³⁵. Παράλληλα η ελληνοκυπριακή ηγεσία με κάθε της ενέργεια επιβεβαίωνε όλο και περισσότερο τόσο την Τουρκία, όσο και τους Τουρκοκύπριους, ότι αποσκοπούσε στην ένωση και μόνο σε αυτή. Την 26^η Ιουνίου 1967, ενεργώντας για μία ακόμη φορά με παράνομο τρόπο ψηφίστηκε απόφαση, με την οποία επιδιωκόταν να σταματήσει να υφίσταται η Βουλή των Αντιπροσώπων¹³³⁶.

Ωστόσο μερικές μέρες αργότερα και συγκεκριμένα την 1^η Ιουλίου η χουντική κυβέρνηση, μετά από δηλώσεις¹³³⁷ της στον τύπο έδειχνε τις αντιμακαριακές της προθέσεις, φωτογραφίζοντας την πολιτική του Μακαρίου και των συνεργατών του, ως μία από τις βασικές αιτίες της μη επίλυσης του κυπριακού ζητήματος. Λίγο αργότερα τη 10^η Ιουλίου δια στόματος του τότε υπουργού παιδείας Καλαμποκιά, κατά τη διάρκεια ομιλίας του σε εκπαιδευτικούς της Κύπρου δηλώνονταν τα εξής: *«Η εθνική κυβέρνησις έχει ως πρώτιστον μέλημα της να φέρει εις αίσιον πέρας τον ευγενή αγώνα, τον οποίον ανέλαβαν οι αδελφοί Κύπριοι και να επιτύχει ταχέως τον πόθον της μητρός Ελλάδος, να ενωθεί δηλαδή με το τέκνον της, το οποίον ονομάζεται Κύπρος»*¹³³⁸. Έναν μήνα αργότερα ο Παπαδόπουλος, την 9^η Αυγούστου 1967, επισκέφθηκε την Κύπρο, τον οποίο υποδέχτηκε ο Μακάριος¹³³⁹.

Μεταξύ του χουντικού πρωθυπουργού Κ. Κόλλια και του Τούρκου πρωθυπουργού Süleyman Demirel, επήλθε συμφωνία για την πραγματοποίηση μυστικής συνάντησης στον Έβρο κατά την 9^η και 10^η Σεπτεμβρίου, στο πλαίσιο

¹³³⁵Συγκεκριμένα είχε δηλώσει για τους πραξικοπηματίες: «Για την Κύπρο, κάθε κυβέρνηση στην Ελλάδα, είναι η εθνική κυβέρνηση της Μητέρας Πατρίδας». Ibid., 213.

¹³³⁶Ibid., 213-214.

¹³³⁷Η κυβέρνηση είχε αναφέρει τα εξής: «Όταν αρχίζουν εθνικοί αγώνες αποφασιστικής σημασίας, αι πρώται προσπάθειαι στρέφονται προς την εκκαθάριση του εσωτερικού μετώπου Εις της περιπτώσεων της Κύπρου, τα ανθενωτικά αυτά στοιχεία δεν είναι μόνον οι κομμουνισταί και οι συνοδοιπόροι Είναι και όσοι δεν πιστεύουν εις την ιερότητα του αγώνος, είναι και οι απαισιόδοξοι οίτινες δεν θεωρούν την ένωσιν δυνατήν και πραγματοποιήσιμον Δυστυχώς μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται και πρόσωπα κατέχοντα ανωτάτας θέσεις εις την κυπριακής πολιτείαν Πρέπει, συνεπώς, εις τας παραμονάς αποφασιστικών εξελίξεων, τα πρόσωπα αυτά να απομονωθούν και να εξαναγκασθούν όπως εγκαταλείψουν τα υπεύθυνα αξιώματα των ... και να αφήσουν εις τας εθνικάς επάλξεις όσους έχουν πίστιν εις τον αγώνα, εμπιστοσύνην εις την εθνικήν ελληνικήν κυβέρνησιν και συγχρόνως πνεύμα ρεαλιστικόν, απαραίτητον για την εξεύρεσιν οριστικής λύσεως, η οποία θα είναι και εθνικώς συμφέρουσα και γενικώς αποδεκτή ...». Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου* (Αθήνα: Εκδόσεις Αφών Τολίδη, 1986), 91.

¹³³⁸Ibid., 91-92.

¹³³⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 214; Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 92.

Συνόδου Κορυφής, ώστε να συζητηθεί εκτενώς το θέμα της Κύπρου¹³⁴⁰. Η τουρκική πλευρά είχε πληροφορίες ότι εν όσο βρισκόταν στο τιμόνι της Ελλάδας ο Σ. Στεφανόπουλος, η τότε ελληνική κυβέρνηση ήταν διατεθειμένη να προβεί σε διαπραγματεύσεις, που θα είχαν ως απώτερο σκοπό την ένωση, προσφέροντας στους Τούρκους ως αντάλλαγμα για αυτή τη συμφωνία, μία στρατιωτική βάση σε κυπριακό έδαφος επί μισθώσει. Ο διάδοχος του Στεφανόπουλου, Κ. Κόλλιας φανέρωσε την πρόθεση του όχι απλώς να παραχωρήσει βάση, αλλά αυτή να βρίσκεται κάτω από την απόλυτη κυριαρχία της Τουρκίας. Όμως η τελευταία δεν αποδέχθηκε εν τέλει την πρόταση, ενώ μία μέρα αργότερα η τουρκική εφημερίδα *Hurriyet* δήλωνε σε άρθρο της: «*Η Τουρκία επ' ουδενί λόγω θα δεχθή την ένωσιν. Η Τουρκία εδήλωσε και δηλοί απεριφράστως ότι το γεγονός της ενώσεως είναι δυνατόν να προκαλέση τουρκοελληνικόν πόλεμον*»¹³⁴¹.

Την 31^η Οκτωβρίου 1967 και ενώ ο Ντενκτάς επεδίωκε κρυφά να εισέλθει¹³⁴² στην Κύπρο με τη βοήθεια ενός αλιευτικού σκάφους, συλλαμβάνεται. Ο Μακάριος μετά τη σύλληψη του Ντενκτάς, ζήτησε από τον Κληρίδη να τον ανακρίνει. Ο τελευταίος όμως προτίμησε να κάνει μία συζήτηση μαζί του κατά τη διάρκεια της οποίας ο Τουρκοκύπριος ηγέτης τον πληροφόρησε, ότι σε περίπτωση που κηρυσσόταν η ένωση με την Ελλάδα, η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα θα μετατρεπόταν σε μειονότητα εντός ενός ελληνοκυπριακού κράτους, κάτι που θα οδηγούσε σε τουρκική εισβολή στην Κύπρο¹³⁴³. Μερικές από τις πιο ακραίες φωνές υποστήριξαν ως λύση την εκτέλεση του Ντενκτάς, με το πρόσχημα της προσπάθειας διαφυγής. Ωστόσο ο Κληρίδης ως πιο ψύχραιμος και μετά από επικοινωνία που είχε τόσο με τον Μακάριο, όσο και με τον Γρίβα, θεώρησε ότι η λύση της εκτέλεσης μόνο προβλήματα θα

¹³⁴⁰Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 185-187; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 336; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 284-286.

¹³⁴¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 215-216.

¹³⁴²Μετά τα γεγονότα του 1963, ο Ντενκτάς έφυγε από την Κύπρο με σκοπό να μιλήσει στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Κατά τη διάρκεια της επιστροφής του και ενώ βρισκόταν στην Τουρκία, το υπουργικό συμβούλιο της Κύπρου είχε αποφασίσει ότι εάν ο Ντενκτάς επέστρεφε στην Κύπρο, θα συλλαμβανόταν με την κατηγορία της προσβολής του κράτους και μίας σειράς άλλων ποινικών αδικημάτων, για τα οποία τον είχαν κατηγορήσει. Ωστόσο δεν εκδόθηκε εντολή απαγόρευσης του Ντενκτάς στην Κύπρο, γιατί αυτό ερχόταν σε σύγκρουση με το άρθρο 14 του κυπριακού συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο, «Κανένας πολίτης δεν θα αποκλεισθεί ή εκδιωχθεί υπό οποιοσδήποτε συνθήκες από τη χώρα». Ο τότε Γ. Γ. του ΟΗΕ Thant γνωρίζοντας την πρόθεση της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης προσπάθησε να της αλλάξει γνώμη, με το επιχείρημα ότι ήταν αδιανόητο επειδή ο Τουρκοκύπριος πολιτικός ηγέτης ήθελε να μιλήσει στον ΟΗΕ να τον παρέπεμπαν σε δίκη. Ο Thant ενημέρωσε τον Ντενκτάς να παραμείνει στην Τουρκία, έως ότου οριζόταν από τον ΟΗΕ διαμεσολαβητής για το κυπριακό. Ο τελευταίος παρέμεινε στην Τουρκία έως τον Οκτώβριο του 1967. Ibid., 217.

¹³⁴³Ibid., 218.

μπορούσε να δημιουργήσει στην κυπριακή κυβέρνηση, μιας και θα ξεσήκωνε θύελλα αντιδράσεων, κυρίως σε διεθνές επίπεδο. Επίσης ο Κληρίδης τόνισε ότι η κράτηση του Ντενκτάς ήταν αντισυνταγματική, αφού το κυπριακό σύνταγμα απαγόρευε να κρατείται πολίτης της Κυπριακής Δημοκρατίας για πάνω από 24 ώρες, χωρίς την ύπαρξη εντάλματος και μάλιστα από το στρατό και όχι από την αστυνομία¹³⁴⁴. Επιπροσθέτως τόσο η κυβέρνηση της Τουρκίας, όσο και οι δικτάτορες στην Ελλάδα ασκούσαν πίεση στον Μακάριο να αφήσει τον Ντενκτάς ελεύθερο, ενώ η ελληνοκυπριακή κυβέρνηση γνώριζε ότι εάν τον οδηγούσε σε δίκη και τον καταδίκαιζε, θα θεωρούνταν πολιτικός κρατούμενος, με αποτέλεσμα να ηρωοποιηθεί στα μάτια των Τουρκοκυπρίων. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα προαναφερόμενα, ο Ντενκτάς αφέθηκε ελεύθερος και επέστρεψε στην Τουρκία τη 12^η Νοεμβρίου 1967¹³⁴⁵.

Παράλληλα με το πρόβλημα Ντενκτάς σιγόβραζε και το ζήτημα με το χωριό Κοφίνου¹³⁴⁶, υπόθεση η οποία είχε σαν αφετηρία τα γεγονότα του 1963. Το τουρκοκυπριακό χωριό Κοφίνου, βρίσκεται μεταξύ Λεμεσού - Λευκωσίας και Λάρνακας - Λεμεσού, ενώ σε απόσταση 4-5 μιλίων νότια της Κοφίνου, βρισκόταν το μεικτό χωριό Άγιος Θεόδωρος. Αντίστοιχα σε κοντινή απόσταση υπήρχε και το τουρκοκυπριακό χωριό Μαρί. Μετά τα γεγονότα του 1963 στην Κοφίνου είχε εγκατασταθεί τουρκική διοίκηση με ένοπλη φρουρά¹³⁴⁷. Το πρόβλημα ανέκυψε όταν η ελληνοκυπριακή αστυνομία πραγματοποιούσε περιπολίες στη λεωφόρο Αρτέμιδος - Λάρνακας, στην περιοχή που διαχωρίζε την ελληνική, από την τουρκική συνοικία. Οι Τουρκοκύπριοι απαίτησαν να σταματήσει τις περιπολίες η ελληνοκυπριακή αστυνομία στη συγκεκριμένη λεωφόρο, διαφορετικά η τουρκοκυπριακή διοίκηση θα απαγόρευε τη διενέργεια περιπολιών στο χωριό Κοφίνου. Παρά τις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν, το ζήτημα δεν λύθηκε, με αποτέλεσμα η ελληνοκυπριακή αστυνομία να συνεχίσει τις περιπολίες στη λεωφόρο Αρτέμιδος - Λάρνακας. Συνέπεια των παραπάνω ήταν οι Τουρκοκύπριοι να ξεκινήσουν παρενοχλήσεις στις ελληνοκυπριακές περιπόλους στην Κοφίνου¹³⁴⁸.

¹³⁴⁴Ibid., 218; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 164-165.

¹³⁴⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 218.

¹³⁴⁶Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση*, 543; Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 187-189; Σπύρος Παπαγεωργίου, *Επιχείρηση Κοφίνου* (Λευκωσία: Επιφανίου, 1987), 17-101; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 337.

¹³⁴⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 218-219.

¹³⁴⁸Ibid., 219.

Φυσικό επακόλουθο της κατάστασης ήταν να τεθεί προς συζήτηση στο Συμβούλιο Άμυνας¹³⁴⁹ της κυβέρνησης το ζήτημα των παρενοχλήσεων στις ελληνοκυπριακές αστυνομικές περιπόλους. Κατά τη συζήτηση η επικρατούσα άποψη ανέφερε, ότι στόχος των Τουρκοκυπρίων ήταν η δημιουργία ενός ακόμη θύλακα με σκοπό να σταματήσει η επικοινωνία μεταξύ Λευκωσίας - Λεμεσού και Λεμεσού - Λάρνακας, με αποτέλεσμα να αποφασιστεί η Εθνοφρουρά να επέμβει, ώστε να αποκατασταθεί η ελεύθερη διακίνηση στην περιοχή. Την παραπάνω κινητοποίηση ενίσχυσε η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, το οποίο είχε συνέλθει την 31^η Οκτωβρίου 1967. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο ΟΗΕ έπρεπε να αποκατασταθεί η ελευθερία ως προς τις κινήσεις των αστυνομικών περιπολιών στον δρόμο Κοφίνου - Άγιος Θεόδωρος. Ωστόσο στο μεσοδιάστημα και ενώ επεδίωκε ο ΟΗΕ να βρει την καταλληλότερη λύση, γνωστοποιήθηκε η σύλληψη του Ντενκτάς, με συνέπεια η απόφαση για το ζήτημα να αναβληθεί¹³⁵⁰.

Μετά την απόφαση του Συμβουλίου Άμυνας, ο Γρίβας επεδίωξε να ενημερώσει τη χουντική κυβέρνηση στην Ελλάδα, ώστε να εξασφαλιστεί η πλήρης υποστήριξη του, όπως και έγινε. Το όνομα που δόθηκε στη επιχείρηση ήταν «Γροθιά», με τις ισχυρές δυνάμεις της Εθνοφρουράς να περικυκλώνουν τόσο το χωριό Κοφίνου, όσο και τον Άγιο Θεόδωρο και το Μαρί, από τη 13^η έως τη 15^η Νοεμβρίου 1967. Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων που ακολούθησαν, σκοτώθηκαν 24 Τουρκοκύπριοι και 2 Ελληνοκύπριοι¹³⁵¹, ενώ το υπουργείο εξωτερικών της Ελλάδας προσπαθώντας να προλάβει πιθανή επέμβαση της Τουρκίας, απέστειλε τη νύχτα της 15^{ης} Νοεμβρίου μήνυμα τόσο στον Γρίβα, όσο και στον Μακάριο, να δώσουν τέλος στην επιχείρηση και οι ελληνοκυπριακές δυνάμεις να αποχωρήσουν από την περιοχή της Κοφίνου¹³⁵².

Ο Μακάριος με τη σειρά του απευθυνόμενος με διάγγελμα στο ελληνοκυπριακό λαό αναφέρει τα εξής: *«Επιθυμώ πρωτίστως, να συστήσω προς όλους αυτοσυγκράτησιν έναντι των από τουρκικής πλευράς προκλήσεων και ψύχραιμον αντιμετώπισιν της καταστάσεως. Δεν αποκρύπτω ότι διερχόμεθα δραματικές πράγματι*

¹³⁴⁹Πρόεδρος του Συμβουλίου Άμυνας ήταν ο Μακάριος, ενώ συμμετείχαν ο Γ. Γρίβας ως διοικητής των ελληνικών και των ελληνοκυπριακών δυνάμεων, καθώς και άλλοι αξιωματούχοι του στρατού. Επίσης συμπεριλήφθηκαν στη συζήτηση ο πρόεδρος της κυπριακής Βουλής Γ. Κληρίδης, ο υπουργός εσωτερικών και άμυνας Π. Γιωρκάτζης, ο υπουργός εξωτερικών Σ. Κυπριανού και ο υπουργός οικονομικών Ρ. Σολωμίδης. Ibid., 219.

¹³⁵⁰Ibid., 219-220.

¹³⁵¹Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 107-109.

¹³⁵²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 220.

στιγμάς και τα νέφη του πολέμου απλούνται απειλητικώς υπεράνω της Κύπρου. Μισούμε τον πόλεμον. Αγαπώμεν μετά πάθους και θέλομεν την ειρήνην. Πιστεύομεν ότι το κυπριακόν πρόβλημα δύναται να λυθεί ειρηνικώς. Πιστεύομεν ότι δυνάμεθα να συμβιώσωμεν ειρηνικώς μετά των Τούρκων της Κύπρου όπως επί έτη εις το παρελθόν. Θα καταβάλωμεν πάσαν προσπάθειαν διά να αποφευχθεί ο πόλεμος διότι πιστεύομεν ότι ο πόλεμος δεν έχει ως αποτέλεσμα την λύσιν προβλημάτων, αλλά μόνον την συσσώρευσιν ερειπίων και θυμάτων. Δι' αυτό τον αποστρεφόμεθα και θέλομεν την αποφυγήν του. Η αποτροπή όμως του απειλούντος την νήσον μας πολέμου δεν εξαρτάται από ημάς. Πιθανώς ούτος να μας επιβληθεί υπό της Τουρκίας, ήτις κατά τας τελευταίας ημέρας δεν έπαυσε απειλούσα με πόλεμον την Κύπρον. Ελπίζω και εύχομαι να πρυτανεύσει η λογική και εν ειρηνική ατμόσφαιρα να συζητηθεί η λύση του κυπριακού προβλήματος. Εάν όμως, παρ' ελπίδα, δεν συμβεί τούτο και ο πόλεμος επιβληθεί, τότε θα αμυνθόμεν με όλα τα μέσα, με όλες τας δυνάμεις μας. Θα αμυνθώμεν διά την τιμήν και την αξιοπρέπειαν μας. Θα αγωνισθώμεν με υψηλά τα μέτωπα και την ψυχήν ορθίαν. Ο αγών μας θα είναι αγών υπέρ πάντων»¹³⁵³.

Τη 16^η Νοεμβρίου ο Thant, εξέδωσε ανακοίνωση, παίρνοντας θέση για τα γεγονότα και υποστηρίζοντας ότι η συγκεκριμένη πολεμική επιχείρηση ήταν προσχεδιασμένη από τους Ελληνοκυπρίους, επιρρίπτοντας τους ευθύνες¹³⁵⁴. Αξίζει να τονιστεί ότι για μία ακόμη φορά παραλείφθηκε η τουρκική αντίδραση, καθώς επίσης και οι πιθανές συνέπειες που αυτή θα είχε μελλοντικά¹³⁵⁵. Η Τουρκία δεν έμεινε άπραγη, εκδίδοντας τη 18^η Νοεμβρίου σχετικό διάβημα μέσω του οποίου απειλούσε με επέμβαση στην Κύπρο, εάν δεν ικανοποιούταν μία σειρά αιτημάτων της. Αναλυτικότερα, επιζητούσε να γίνει ανάκληση του Γρίβα από την Κύπρο, να εγκαταλείψουν το νησί εντός 45 ημερών όλα τα ελληνικά στρατεύματα τα οποία είχαν εγκατασταθεί από το 1964, να αποζημιωθούν οι Τουρκοκύπριοι για τις ζημιές των περιουσιών τους και οι οικογένειες των θυμάτων, η Εθνοφρουρά να διαλυθεί, ενώ η αστυνομία να τεθεί κάτω από την εποπτεία των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης να επανέλθει η ειρήνη σε όλες τις περιοχές που είχαν πραγματοποιηθεί οι συγκρούσεις

¹³⁵³Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 92-93.

¹³⁵⁴Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 220.

¹³⁵⁵Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκόπηση*, 109.

και να αναγνωριστεί στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα το δικαίωμα ίδρυσης τοπικών διοικήσεων και αστυνομικής δυνάμεως στην περιοχή της¹³⁵⁶.

Ο φόβος ενός επικείμενου πολέμου μεταξύ της Ελλάδος και της Τουρκίας, οι οποίες ήταν κράτη - μέλη του NATO, οδήγησε τον πρόεδρο Johnson στην απόφαση να αποστείλει απεσταλμένο και συγκεκριμένα τον Cyrus Vance σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, με απώτερο στόχο την εκκίνηση διαδικασίας διαπραγματεύσεων, αφού η πιθανότητα πολέμου θα δημιουργούσε πολύ σοβαρά προβλήματα στη νοτιοανατολική πλευρά του NATO. Η παραπάνω ενέργεια, εν τέλει οδήγησε σε συμφωνία μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών, η οποία επετεύχθη στις 26 Νοεμβρίου 1967¹³⁵⁷.

Η ελληνική πλευρά σε μία προσπάθεια να αποφύγει τον πόλεμο αναγκάστηκε να υποχωρήσει, ανακαλώντας από την Κύπρο τον Γρίβα και τα ελληνικά στρατεύματα, η αποχώρηση των οποίων ξεκίνησε την 8^η Δεκεμβρίου 1967. Έντονη ήταν η δυσφορία του Μακαρίου ως προς την ικανοποίηση του τουρκικού αιτήματος για διάλυση της Εθνοφρουράς¹³⁵⁸ και της υπαγωγής της αστυνομίας υπό τον ΟΗΕ¹³⁵⁹, ενώ εξίσου σημαντικό γεγονός της περιόδου αποτέλεσε η ίδρυση της «Προσωρινής Τουρκοκυπριακής Διοίκησης» στο τέλος του Δεκεμβρίου του 1967¹³⁶⁰.

5.2 Θέματα-Κώδικες των Ελληνοκυπριακών Εφημερίδων την Περίοδο 1964-1967

5.2.1 Θεσμικό Πλαίσιο

Παρά το γεγονός ότι το θεσμικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει ανατραπεί μετά τα γεγονότα του 1963, τα σχόλια που υπάρχουν για αυτό φανερώνουν

¹³⁵⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 221; Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 109; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 90; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 166; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 412; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 1: 290.

¹³⁵⁷Αλεξανδράκης, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκοπήση*, 110; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 90; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 221.

¹³⁵⁸Η άρνηση του Μακαρίου τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή να διαλύσει την Εθνοφρουρά του στοίχισε μελλοντικά, αφού το 1974 καθοδηγούμενη από τη χούντα συνέβαλε σημαντικά στο πραξικόπημα που αποσκοπούσε στην ανατροπή του. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 221-222.

¹³⁵⁹*Ibid.*, 90.

¹³⁶⁰Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 76; Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 75; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 168.

τις αντιλήψεις που προάγει ο τύπος και κατ' επέκταση, τις αντιλήψεις που επικρατούν στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Μέσα από τα σχόλια των εφημερίδων εξάγονται σημαντικά συμπεράσματα για τον τρόπο που κατανοείται το κράτος τη συγκεκριμένη περίοδο.

Η Πατρίς αποτελεί το έντυπο που πρωταγωνιστεί ως προς τα σχόλια της στις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, αναφέροντας ότι αυτές **στραγγάλισαν την αλήθεια και το δίκαιο και διαστρέβλωσαν το νόημα του αγώνα το 1955-1959**, που είχε σαν στόχο την ένωση και μόνο¹³⁶¹. Αποτέλεσαν **προϊόν λιποψυχίας** όσων τις υπέγραψαν και επιδίωξη κατάκτησης της πολιτικής εξουσίας από συγκεκριμένα άτομα. Σε καμία περίπτωση δεν υπογράφηκαν οι συμφωνίες ως συνέπεια αδήριτης ανάγκης και με σκοπό την αποφυγή της αιματοχυσίας¹³⁶². Αυτές οι συμφωνίες αποτελούν με βάση το έντυπο, τον **πραγματικό εχθρό της κυπριακής υποθέσεως**, αφού με την **ευλογία** τους κλήθηκε να εγκατασταθεί συγκυρίαρχη η Τουρκία, για να απειλεί συνεχώς και να ζητά ανταλλάγματα, ώστε να **αποσυρθεί και να πραγματοποιηθεί η ένωση**¹³⁶³. Μέσω λοιπόν αυτών των ατιμωτικών συμφωνιών, αυτού του εθνικού ανοσιουργήματος που αποκηρύσσει την ένωση¹³⁶⁴, καθιερώθηκε στην Κύπρο η **τριπλή διοίκηση** και αναγνωρίστηκαν στην Τουρκία και στην τουρκοκυπριακή μειονότητα **απαράδεκτα δικαιώματα**¹³⁶⁵. Αυτές οι συμφωνίες υπήρξαν η **γενεσιουργός αιτία όλων των δυσχερειών και των δεινών**, αφού **κυοφόρησαν και προδιάγραψαν με μαθηματική βεβαιότητα την τουρκική ανταρσία**¹³⁶⁶. Οι συμφωνίες αποτέλεσαν τον **πρώτο συμβιβασμό κατά παρέκκλιση της ενώσεως** την οποία επεδίωκαν γενναία οι Ελληνοκύπριοι και η εμπειρία της εφαρμογής τους διδάσκει, ότι **δεν πρέπει να επιδιωχθεί άλλη ανεξαρτησιακή μορφή λύσης**¹³⁶⁷.

Το θεσμικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας καταδικάζεται από την Πατρίδα ως προδοτικό, αφού εγκαθίδρυσε την ανεξαρτησία¹³⁶⁸ και κατά συνέπεια απέκλεισε την ένωση, επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο της Τουρκίας ως συμμετόχο στη διοίκηση της Κύπρου, όπως και τον ρόλο των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι από

¹³⁶¹ «Πρώτη τ' Απρίλη», *Πατρίς* (Απρίλιος 2, 1966), 5.

¹³⁶² «Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

¹³⁶³ «Ο Φόβος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 8, 1966), 1.

¹³⁶⁴ «Πότε», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1966), 1.

¹³⁶⁵ «Πρώτη τ' Απρίλη», *Πατρίς* (Απρίλιος 2, 1966), 5.

¹³⁶⁶ «Θα Λογοδοτήσουν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 21, 1966), 1.

¹³⁶⁷ «Αι Ευθύναι της Κυπριακής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 29, 1967), 1.

¹³⁶⁸ Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 268.

μειονότητα έγιναν κοινότητα, μέσω της χορήγησης των απαράδεκτων δικαιωμάτων¹³⁶⁹. Αυτές σύμφωνα με την Πατρίδα αποτέλεσαν τη γενεσιουργό αιτία όλων των δεινών της κυπριακής κοινωνίας. Η συμφωνία της Ζυρίχης, αλλά και το διακοινοτικό κράτος που αυτή εγκατέστησε, προβάλλονται από το έντυπο ως η απεχθέστερη λύση που οδήγησε την επίλυση του κυπριακού ζητήματος εκτός της οδού της κανονικότητας και εκτός της ενδεδειγμένης ιστορικής πορείας¹³⁷⁰.

Η Χαραυγή με τη σειρά της αναφερόμενη αρχικά στη συνθήκη Εγγυήσεως, που αποτελούσε μέρος των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, τονίζει ότι αυτή *χρησιμοποιήθηκε ως αφορμή από την τουρκική κυβέρνηση, για να δικαιολογήσει την προκλητική της πολιτική* αναφορικά με την Κύπρο, όπως και *το «δικαίωμα» της να επεμβαίνει στις εσωτερικές υποθέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας*. Υπερθεματίζοντας στην άποψη της Πατρίδας επισημαίνει ότι η πορεία της Κυπριακής Δημοκρατίας, έχει αποδείξει στην πράξη πόσο αναγκαία είναι για την *πολιτική, την πρόοδο, την οικονομική ανάπτυξη του τόπου και την κανονική λειτουργία του κράτους, η απαλλαγή της Κύπρου από τις δεσμεύσεις των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου και η αναθεώρηση των αντιδημοκρατικών και ανεφάρμοστων διατάξεων των συμφωνιών του συντάγματος*¹³⁷¹. Χρησιμοποιώντας σκληρή γλώσσα επισημαίνει ότι το *ζυριχικό έκτρωμα και οι καταραμένες* συνθήκες Εγγυήσεως - Συμμαχίας - Εγκαθίδρυσης, *αποτελούν δεσμά για τον κυπριακό λαό, την πηγή της ανωμαλίας και της τραγωδίας* που βίωνε η Κύπρος τη δεδομένη χρονική στιγμή¹³⁷². Εξαιτίας αυτών των συμφωνιών έγινε απόπειρα *ενταφιασμού της αυτοδιάθεσης* και επιβλήθηκαν *δια της βίας όλες εκείνες οι συνθήκες*, που με τη σειρά τους καθιέρωσαν τα *ληστρικά δικαιώματα* που δεν μπορούν να σταθούν στο ύψος του Διεθνούς Δικαίου¹³⁷³, αποκλείοντας παράλληλα *«εσαεί» την ένωση και κηρύσσοντας κάθε προπαγάνδα ή κίνηση για την ένωση παράνομη*¹³⁷⁴. Είναι αναγκαίο επομένως να τελεστεί η κηδεία των αισχρών αυτών συμφωνιών, των *ζυριχικών κατασκευασμάτων*, ώστε να αποκλειστεί μία νέα *εξωκυπριακή λύση*¹³⁷⁵.

¹³⁶⁹ Λεόντιος Ιεροδιακόνου, *Το Κυπριακό Πρόβλημα. (Πορεία προς τη Χρεοκοπία)* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1975), 346.

¹³⁷⁰ Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 330.

¹³⁷¹ «Κυπριακός Λαός σε Νέο Στάδιο Αγώνων για την Ολοκλήρωση της Εθνικής του Ανεξαρτησίας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 13, 1964), 3.

¹³⁷² «Πρόκληση», *Χαραυγή* (Ιούνιος 5, 1964), 1.

¹³⁷³ «Κρυστάλλινο Διάγραμμα», *Χαραυγή* (Απρίλιος 8, 1964), 1.

¹³⁷⁴ «Μπροστά στην Αισχρή Επίθεση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 2, 1965), 1.

¹³⁷⁵ «Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 21, 1965), 3.

Η Χαραυγή υποστηρίζει ότι οι συμφωνίες έδωσαν την καλύτερη αφορμή στην Τουρκία να επέμβει προκλητικά στις εσωτερικές υποθέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επισημαίνει ότι πρέπει να αλλάξουν οι πρόνοιες των συμφωνιών και των ανεφάρμοστων συνταγματικών νόμων που δεν βοηθούν στην πρόοδο του κράτους. Χρησιμοποιώντας εξίσου σκληρό λεξιλόγιο με την Πατρίδα, η Χαραυγή τονίζει ότι οι συνθήκες Εγγυήσεως - Συμμαχίας είναι η πηγή της ανωμαλίας και της τραγωδίας που βιώνει η Κύπρος, αφού επιβλήθηκαν δια της βίας αποκλείοντας το δικαίωμα στην ένωση, γι' αυτό και πρέπει να καταργηθούν. Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο και από τη Χαραυγή θεωρείται αποτυχημένο¹³⁷⁶, γιατί επιβλήθηκε χωρίς τη θέληση του λαού, περιέχει διατάξεις που όχι μόνο δεν συμβάλλουν, αλλά υπονομεύουν την πρόοδο και την ανάπτυξη της Κύπρου, αποκλείοντας τον προαιώνιο εθνικό πόθο της ένωσης.

Πέρα από το θεσμικό πλαίσιο κάποια σχόλια για το σύμβολο της σημαίας καταδεικνύουν την απροθυμία του τύπου, του αντιμακαριακού ως επί το πλείστον, να προάγει κοινά σημεία αναφοράς για τις δύο κοινότητες. Η κυπριακή σημαία κατανοείται ως το σύμβολο της *εθνικής ατίμωσης*, της *προδοτικής μειοδοσίας*, του *εξευτελισμού* και της αισχρής συνθηκολόγησης. Δεν έχει *καμία παράδοση αγώνος και αίματος*. Δεν αναδιπλώνονται στις πτυχές της, οι εθνικές ελπίδες, δεν μπορεί να *μιλήσει στις καρδιές, να εμπνεύσει αγώνα και να δικαιολογήσει θυσίες*. Αποτελεί ένα *κουρελόπανο της ντροπής*, ένα πανί. Η αφαίρεση του *ανεξαρτησιακού κουρελόπανου της ντροπής* και η ανύψωση στη θέση του της γαλανόλευκης, η οποία συμβολίζει το *μεγαλείο του ελληνικού έθνους*, τους *ποταμούς αίματος* που χύθηκαν για την κατάκτηση και εδραίωση της εθνικής ελευθερίας, τους *πόνους και τα όνειρα* της φυλής, τη *Μητέρα Ελλάδα και τον ακοίμητο πόθο της ενώσεως*¹³⁷⁷, θεωρείται αναγκαία και άμεση ενέργεια.

Η αναφορά στη σημαία για μία ακόμη φορά επιβεβαιώνει ότι ο τύπος, ο αντιμακαριακός στη συγκεκριμένη περίπτωση, μέσω της χρήσης συμβόλων, αποτέλεσε βασικό παράγοντα διαμόρφωσης της κοινωνικής κυπριακής πραγματικότητας¹³⁷⁸ με έντονο το διχαστικό στοιχείο στην κοινή γνώμη. Η εμφάνιση της κυπριακής σημαίας ως κουρελόπανου της ντροπής, σε αντίθεση με τη γαλανόλευκη που συμβολίζει το μεγαλείο του ελληνικού έθνους, τις αιματηρές θυσίες

¹³⁷⁶Καζαμιάς, «Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 460.

¹³⁷⁷«Η Σημαία μας και το Κουρέλι των», *Πατρίς* (Νοέμβριος 11, 1967), 1.

¹³⁷⁸Maletzke, *Θεωρίες της Μαζικής Επικοινωνίας*, 70.

των Ελλήνων και τον ακοίμητο πόθο της ένωσης, επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο ερμηνείας της κοινωνικής πραγματικότητας¹³⁷⁹.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα προαναφερόμενα γίνεται αντιληπτό ότι στον αφηγηματικό λόγο του τύπου, το κυπριακό κράτος *δεν είναι δυνατόν να μείνει αποκομμένο από τον εθνικό κορμό, γιατί δε θα δει ούτε ασφάλεια, ούτε προκοπή*, διατρέχοντας πάντα *θανάσιμους κινδύνους*. Μόνο επί του *εύρωστου εθνικού κορμού θα προοδεύσει και θα ευημερήσει*. Αυτό πρέπει να το αντιληφθούν όσοι έγιναν θύματα ξένης, εχθρικής προπαγάνδας. Όλοι πρέπει να εξαγνίσουν την καρδιά τους για να εισέλθουν άσπιλοι και αγνοί στον εθνικό νυμφώνα. *Η Μητέρα θα αγκαλιάσει τους Ελληνοκυπρίους και με το ζωογόνο φίλημα, θα τους καταστήσει άξια τέκνα ικανά να βαδίσουν με τους ελεύθερους αδελφούς τους την οδό των εθνικών πεπρωμένων*. Τότε πλέον θα έχουν βρει την ασφαλή εθνική λεωφόρο¹³⁸⁰. Όντας από την αυγή της ιστορίας *ελληνικός τόπος η Κύπρος*¹³⁸¹, τόσο ελληνικός, όσο και η Ελλάδα, το πεπρωμένο της είναι η ένωση με το εθνικό κέντρο. *Η κοινή και συνεχής μοίρα με την Ελλάδα και η αδιάσπαστη ελληνική ιστορία* της Κύπρου, επιβεβαιώνεται από τους μυθικούς χρόνους του Τρωικού Πολέμου έως τη σύγχρονη ιστορία¹³⁸².

Η εφημερίδα μέσω των σχολίων της επιδιώκει την ταύτιση της ελληνοκυπριακής συλλογικής ταυτότητας, με το ένδοξο και εξιδανικευμένο ελληνικό παρελθόν, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο να ιδωθεί η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα ως «ιδανική». Επιπλέον το μεγαλειώδες παρελθόν από την εποχή του Τρωικού Πολέμου έως και τη δεδομένη χρονική στιγμή, επιβεβαιώνει την τρισχιλιετή αδιάσπαστη πορεία του ελληνικού έθνους, μέρος της οποίας αποτελούν και οι Ελληνοκύπριοι, αναπαράγοντας με αυτόν τον τρόπο τον πυρήνα της εθνικιστικής ιδεολογίας και την ανωτερότητα του εθνικού εαυτού των Ελληνοκυπρίων. Οι αναφορές σε μύθους όπως αυτός του Τρωικού Πολέμου θεωρούνται απαραίτητες για την επιβίωση της εθνικής ταυτότητας, μιας και αποτελούν την τροφή για τη συντήρηση και τη συνέχιση της. Ωστόσο από την άλλη πλευρά λειτουργούσαν ως παραμορφωτικός καθρέπτης της κοινής γνώμης, στον οποίο αντικατοπτρίζονταν

¹³⁷⁹Εφη Λαμπροπούλου, *Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1999), 33.

¹³⁸⁰«Η Εθνική Λεωφόρος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1964), 1.

¹³⁸¹«Εξυγίανσις», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 26, 1966), 1.

¹³⁸²«Ελληνική», *Πατρίς* (Ιούνιος 4, 1967), 1.

συναισθηματικές και διανοητικές ψευδαισθήσεις, με αποτέλεσμα να εδραιώνονται στερεότυπα και προκαταλήψεις¹³⁸³ που αφορούσαν την ελληνοκυπριακή ταυτότητα.

Κατάφερε η Κύπρος να διατηρήσει την ελληνικότητα της και να συντηρήσει τα εθνικά της ιδεώδη, μέσα από πολύμοχθο και συνεχή αγώνα. **Αντιστάθηκε ανά τους αιώνες σε όλες τις βίαιες προσπάθειες που επιδίωξαν να νοθεύσουν τον εθνισμό** και την ελληνικότητα του κυπριακού λαού. Δεν αδράνησε ούτε για μία στιγμή, αλλά ο αγώνας της υπήρξε **αδιάλειπτος**¹³⁸⁴. Μέσω των προαναφερόμενων σχολίων αναπαράγεται η «μοναδική ιστορική πραγματικότητα και συνέχεια» των Ελληνοκυπρίων στις επόμενες γενιές¹³⁸⁵. Ο εθνικός εαυτός παρουσιάζεται ως σημείο αναφοράς πάνω στον οποίο οικοδομείται η ανωτερότητα του ελληνικού έθνους και κατ' επέκταση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, εικόνα η οποία αναπαράγεται μέσα από την προβολή της ελληνικότητας της Κύπρου και της υιοθέτησης του ελληνικού πολιτισμού¹³⁸⁶.

Η Κυπριακή Δημοκρατία με τη μορφή που έχει τη δεδομένη χρονική στιγμή -, με την **εγκατάσταση του στρατιωτικού αποσπάσματος** και την **παραχώρηση εκτεταμένων στρατιωτικών βάσεων στους Βρετανούς**, εκτός της εκτάσεως που είχε συμφωνηθεί -, γίνεται αντιληπτή ως μία **αλυσίδα υποχρεώσεων, αποτυχιών και εθνικών αβηριών**. Αποτέλεσε το εμπόδιο διακοπής του αγώνα της ΕΟΚΑ και απομάκρυνε την πιθανότητα να κυματίσει νικητήρια η ελληνική σημαία από άκρο σε άκρο του νησιού και στις ψυχές του λαού¹³⁸⁷. Η Κύπρος βρίσκεται σε έναν **κυκεώνα δεινών**, αφού **εξωτερικοί και εσωτερικοί εχθροί** από κοινού καταβάλλουν **μία σατανική προσπάθεια να ματαιώσουν την ένωση**, παρεμβάλλοντας **μύριες δυσκολίες για να αποτρέψουν την εθνική αποκατάσταση**¹³⁸⁸. Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση το κυπριακό νησί, να παραδοθεί στους **ασελγείς προαιώνιους εχθρούς του**¹³⁸⁹. Η Πατρίς προσπαθεί με τα σχόλια της να εκλογικεύσει και να νομιμοποιήσει τις εθνικές διεκδικήσεις των Ελληνοκυπρίων, μέσω του υπερτονισμού των αδικιών που έγιναν ή

¹³⁸³ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 85-88.

¹³⁸⁴ «Ελληνική», *Πατρίς* (Ιούνιος 4, 1967), 1.

¹³⁸⁵ Λώρης Κουλλάπης, «Ιδεολογικοί Προσανατολισμοί της Ελληνοκυπριακής Εκπαίδευσης με Έμφαση στο Μάθημα της Ιστορίας», *Σύγχρονα Θέματα*, 68-69-70 (1999): 276.

¹³⁸⁶ Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 205-206.

¹³⁸⁷ «Απέτυχαν εις όλα», *Πατρίς* (Ιούνιος 14, 1967), 1.

¹³⁸⁸ «Θάρρος και Πάλιν Θάρρος», *Πατρίς* (Οκτώβριος 28, 1967), 1.

¹³⁸⁹ «Ολοκαύτωμα!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 30, 1967), 1.

γίνονται σε βάρος του ελληνισμού και των Ελληνοκυπρίων¹³⁹⁰, επιδιώκοντας με αυτό τον τρόπο να αποδείξει τον δίκαιο αγώνα της ένωσης.

Δεν πρέπει ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος να παραδώσει η Κύπρος την *αυτοβουλία* της, γιατί κάτι τέτοιο *αυτομάτως ισοδυναμεί με εγκατάλειψη των αξιώσεων τις οποίες διεκδικεί στον Διεθνή Οργανισμό παίζοντας το παιχνίδι των εχθρών της*¹³⁹¹. Με πλήρη συναίσθηση του απρόσβλητου δικαίου της, η Κύπρος *αποδείχθηκε άκαμπτη και ανένδοτη*. Δεν λύγισε σε λυσσώδεις πιέσεις, σε χονδροειδείς εκβιασμούς, σε ιταμές απειλές, σε βάρβαρους βομβαρδισμούς. Απέρριψε *περιφρονητικά κάθε σημαία νόθου λύσης*, οποτεδήποτε και αν προβλήθηκε. Σήκωσε ψηλά τη *μία και μόνη σημαία της πλήρους ανεξαρτησίας, της απόλυτης κυριαρχίας της ενότητας, του σεβασμού της ρυθμίσεως του μέλλοντος της διακυβερνήσεως της βάση της αρχής της πλειοψηφίας, της ρύθμισης του μέλλοντος της σύμφωνα με τη θέληση και τους πόθους του ίδιου του λαού της* και κέρδισε τον θαυμασμό, την αγάπη, την αλληλεγγύη, την υποστήριξη όλης της δημοκρατικής ανθρωπότητας, επιφυλάσσοντας στους εχθρούς της απροσμέτρητη δυσφορία και αγανάκτηση εκ μέρους των φιλελεύθερων λαών του κόσμου. Η Κύπρος έχει στο χέρι *ισχυρή ηθικοπολιτική αξιολόγηση του δίκαιου και ανένδοτου αγώνα της*. Είναι ένας *Δαβίδ που μάχεται άκαμπτα εναντίον πολλών Γολιάθ*¹³⁹². Κατά αντιστοιχία των Ελλήνων, οι Ελληνοκύπριοι είναι πάντα οι αδικημένοι, δεν φέρουν μερίδιο ευθύνης και έχουν πάντα το δίκαιο με το μέρος τους¹³⁹³. Αν και κατέχουν τον ρόλο του Δαβίδ μάχονται ισάξια όλους τους Γολιάθ που έρχονται αντιμέτωποι. Από τις θέσεις που εκφράζει ο Φιλελεύθερος επιβεβαιώνεται ότι δίπλα στον γεμάτο έξαρση και αμετροέπεια εθνικισμό του ενωτικού τύπου της περιόδου (Πατρίς), αναπτυσσόταν ένας συγκεκαλυμμένος εθνικισμός από μέρους του μακαριακού τύπου οδηγώντας έμμεσα στην καλλιέργεια εθνικιστικού κλίματος¹³⁹⁴.

¹³⁹⁰Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 206.

¹³⁹¹«Προδοτικός ο Σκοπός», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 11, 1965), 3.

¹³⁹²«Τα Βάθρα της Νίκης», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 24, 1965), 1.

¹³⁹³Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 68-69.

¹³⁹⁴Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 350.

5.2.2 Κυπριακή Κυβέρνηση

Ο σχολιασμός της κυπριακής κυβέρνησης και κατ' επέκταση της κυβερνητικής πολιτικής αποτελεί μία από τις βασικές θεματικές ενότητες της αρθρογραφίας, η οποία δεν θα μπορούσε να αγνοηθεί. Από τη στάση που υιοθετεί το κάθε έντυπο για την κυπριακή κυβέρνηση, προάγεται ή αμβλύνεται ο εσωτερικός διχασμός ανάμεσα σε αντιμακαριακή και μακαριακή παράταξη, διαμορφώνεται η εθνικιστική ιδεολογία και επαναπροσδιορίζεται η ελληνοκυπριακή ταυτότητα, μέσα από τις αντιλήψεις που προωθεί ο τύπος προς την κοινή γνώμη.

Η Αλήθεια ασκεί κριτική στην κυπριακή κυβέρνηση, υποστηρίζοντας ότι πρέπει να υπάρξει *αναπροσαρμογή της τακτικής* της γιατί στην Κύπρο, επικρατεί χαώδης κατάσταση, η οποία δεν μπορεί να συνεχιστεί. Όπως αναφέρει πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατευθεί τόσο η Ελληνοκυπριακή, όσο και η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα άμεσα και αποτελεσματικά, από τις αιμοδιψείς ορδές και τη βία των τρομοκρατών της TMT και των Τούρκων¹³⁹⁵.

Κατηγορεί την κυβέρνηση για *ανεκτικότητα και υπομονή*, στάση *απαράδεκτη*, που *ενθαρρύνει* τους Τουρκοκυπρίους και ειδικότερα την τρομοκρατική μερίδα, να *αποθρασυνθούν εντελώς*, αφού εκλάμβαναν την ήπια συμπεριφορά της κυβέρνησης, ως *αδυναμία*¹³⁹⁶. Αφήνοντας *ασύδοτους* τους γνωστούς *ταραξίες* δεν αδικεί μόνο τον εαυτό της, αλλά αποθρασύνει και τους ενόχους, καθιστάμενη μέσω της ανοχής της, *συμπαράστατης και συνένοχος στα σχέδια τους*, αναλαμβάνοντας επίσης *ευθύνες βαριές απέναντι στο λαό και στην ιστορία*¹³⁹⁷. Αυτή η *ιώβεια υπομονή* που επιδεικνύει η κυβέρνηση, θεωρείται *η αιτία για τη στάση των Τουρκοκυπρίων*¹³⁹⁸, ενώ εκλαμβάνεται ως *αδιαφορία και απάθεια*, την οποία η εφημερίδα δυσκολεύεται να ερμηνεύσει και να κατονομάσει, μην μπορώντας να αντιληφθεί εάν πρόκειται για *χριστιανική ανοχή, παχυδερμία, βλακεία στο τετράγωνο ή ανανδρία εις τον κύβο*¹³⁹⁹.

¹³⁹⁵«Η Ώρα Έφθασε», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 16, 1964), 1.

¹³⁹⁶«Ευθύναι», *Αλήθεια* (Μάιος 18, 1964), 1; «Ο Κυπριακός Λαός Ουδέποτε θα Υποκύψει εις τα Διαμελιστικά και Επεκτατικά Σχέδια της Τουρκίας και τας Τουρκικάς Μεθόδους Βίας», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 15, 1965), 6; «Το Προβάδισμα», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 22, 1965), 6.

¹³⁹⁷«Εγκληματική Ανεκτικότητα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 5, 1967), 1.

¹³⁹⁸«Οι Εφέντηδες!», *Αλήθεια* (Ιούλιος 19, 1965), 6.

¹³⁹⁹«Εγκληματική Ανεκτικότητα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 5, 1967), 1.

Συνεχίζοντας την κριτική επισημαίνει ότι η κυβέρνηση οφείλει να *συναισθανθεί τις ευθύνες* που της επιβάλλει ο *νόμος και η τάξη*, ώστε να *πατάξει τον τουρκοσυμμοριτισμό*, ο οποίος δεν έχει πλέον θέση στο κυπριακό κράτος και πρέπει να εκλείψει άπαξ και διαπαντός¹⁴⁰⁰. Έχει αποκλειστικό *δικαίωμα* και *καθήκον*, όχι απλώς να περιορίζει, αλλά και να *αντιμετωπίζει* κάθε κίνδυνο, που *προέρχεται* από τους *τουρκοκυπριακούς θυλάκους*¹⁴⁰¹.

Πέρα από τα προαναφερόμενα η εφημερίδα θίγει και τη στάση που πρέπει να κρατήσει η κυπριακή κυβέρνηση όσον αφορά στην Ελλάδα. Όπως επισημαίνει πρέπει να κλείσει τα αυτιά της στους *αντεθνικούς κόρακες της Ελλάδας* και να προχωρήσει *μόνη* στον δρόμο που χάραξε, ο οποίος είναι *δρόμος εθνικής αξιοπρέπειας*¹⁴⁰². *Μόνο η κυπριακή κυβέρνηση* δύναται να χειριστεί το ζήτημα του κυπριακού προβλήματος με γνώμονα την *ετυμηγορία του λαού*¹⁴⁰³.

Η τακτική που ασκεί η κυπριακή κυβέρνηση προάγεται από την Αλήθεια ως η μη πρέπει, ως προς τον τρόπο χειρισμού του εχθρού. Η ανεκτική και υπομονετική στάση της θεωρείται απαράδεκτη, αφού οδηγεί τον εχθρό σε πλήρη αποθράσυνση, ενώ ταυτοχρόνως γίνεται και αυτή συνένοχη της κατάστασης, λειτουργώντας σε βάρος των Ελληνοκυπρίων. Η ιώβεια υπομονή εκλαμβάνεται ως απάθεια και αδιαφορία από μέρους του εχθρού, ενώ σε επίπεδο αντίληψης από μέρους της εφημερίδας κατανοείται ως παχυδερμία, βλακεία και ανανδρία. Η κυβέρνηση έχει καθήκον να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων και να αναχαιτίσει τον θρασύ «άλλο», επιβάλλοντας τον νόμο και την τάξη. Η διαλλακτική στάση γίνεται αντιληπτή ως ενδοτισμός¹⁴⁰⁴. Η κυβέρνηση πρέπει να χειριστεί το κυπριακό πρόβλημα παίρνοντας πρωτοβουλίες και κλείνοντας τα αυτιά σε κάθε αντεθνική φωνή που προέρχεται από την Ελλάδα. Υπακούοντας τη θέληση του λαού και λαμβάνοντας υπόψη ότι την όρισε να τον εξουσιοδοτήσει, πρέπει να προχωρήσει μόνη της στον δρόμο της εθνικής αξιοπρέπειας. Εφόσον το εθνικό κέντρο δεν μπορεί να πρωτοστατήσει στην εθνική υπόθεση των Ελληνοκυπρίων, δεν μπορεί να έχει τον πρώτο λόγο. Η εμπιστοσύνη στη Μητέρα Πατρίδα περιορίζεται και η Λευκωσία προβάλλεται, με σημείο αναφοράς την κυπριακή κυβέρνηση, ως ο

¹⁴⁰⁰«Η Ώρα Έφθασε», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 16, 1964), 1.

¹⁴⁰¹«Ο Κυπριακός Λαός Ουδέποτε θα Υποκύψει εις τα Διαμελιστικά και Επεκτατικά Σχέδια της Τουρκίας και τας Τουρκικές Μεθόδους Βίας», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 15, 1965), 6.

¹⁴⁰²«Πιπινέλης ο Λιλιπούτειος», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 11, 1967), 1.

¹⁴⁰³«Απάντησις προς Γρίβαν - Στρατός και Κυβέρνησις», *Αλήθεια* (Απρίλιος 29, 1967), 1.

¹⁴⁰⁴Reicher & Hopkins, *Self and Nation*, 4.

εντολοδόχος¹⁴⁰⁵. Η ελληνοκυπριακή ταυτότητα μέσω της άποψης που προωθεί το έντυπο αναπαράγεται στο πλαίσιο είτε της δυναμικής αναμέτρησης όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους, είτε της αμυντικής στάσης όσον αφορά στο εθνικό κέντρο, διαδικασίες που προάγονται παράλληλα σε μία προσπάθεια να διατηρηθεί η αυτοτέλεια της¹⁴⁰⁶.

Η Πατρίς υιοθετεί από την αρχή της έκδοσης της κατάφορα αρνητική διάθεση απέναντι στην κυπριακή κυβέρνηση, ασκώντας της κριτική για τη στάση της σε πολλά και διαφορετικά θέματα. Ξεκινώντας με τη γενικότερη άποψη της εφημερίδας για τους κυβερνώντες, τους χαρακτηρίζει ως μία *κλίκα ανθρώπων που χρίσθηκαν κυβέρνηση με άνομες συνθήκες*¹⁴⁰⁷. Όταν η ταφόπετρα της ανεξαρτησίας τοποθετήθηκε στο μνήμα της ένωσης, *δεν έχασαν ευκαιρία και επιδόθηκαν σε ένα έργο εθνικής εκθεμελίωσης του τόπου*¹⁴⁰⁸. Χαρακτηριστικό τους γνώρισμα αποτελεί η *ανεξαρτησιοπληξία*, που δεν υποκρύπτεται πλέον¹⁴⁰⁹ και θεωρείται σύμφωνα με το έντυπο η *βασική αιτία* της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί στην Κύπρο¹⁴¹⁰, μιας και *δεν αναχαιτίζονται* όλοι οι *εθνικώς ανάξιοι* που βρίσκονται στην κυβέρνηση, ώστε να οδηγηθεί η Κύπρος σε *εθνική σωτηρία*¹⁴¹¹. Οι κυβερνώντες επομένως *παίζουν με την ιστορία ενός ηρωικού τμήματος του ελληνισμού*, μόνο και μόνο για να *απολαμβάνουν τα αγαθά της εξουσίας*¹⁴¹², μιας και από την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου συνεχώς παραπαίουں¹⁴¹³. Η στάση τους μαρτυρά την *αρρωστημένη εθνική ψυχή* τους, καθώς δεν αισθάνθηκαν ποτέ *πραγματικοί Έλληνες*, αντιθέτως ήταν *δολιοφθορείς της Ελλάδας*¹⁴¹⁴, διακατεχόμενοι πάντα από τάσεις *ανεξαρτησιοπληξίας και αρχομανίας*¹⁴¹⁵.

Η κυπριακή κυβέρνηση χαρακτηρίζεται ως πολιτικά αλλοπρόσαλλη, αφού *δεν δέχεται εισηγήσεις και δεν ανέχεται επικρίσεις*. Προτιμά τη *χαμερπή κολακεία*, κλείνει τους οφθαλμούς της και *αποκρύπτει κάθε παρανομία και εγκληματικότητα*

¹⁴⁰⁵Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Έκδοσή τους», 38-39.

¹⁴⁰⁶Τσαούσης, «Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Το Πρόβλημα της Νεοελληνικής Ταυτότητας», 18-19.

¹⁴⁰⁷«Το Καθήκον», *Πατρίς* (Νοέμβριος 26, 1965), 3.

¹⁴⁰⁸«Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

¹⁴⁰⁹«Καταγγέλομεν», *Πατρίς* (Ιούνιος 1, 1965), 1.

¹⁴¹⁰«Η Συσκότιση», *Πατρίς* (Ιούνιος 2, 1965), 1.

¹⁴¹¹«Καθήκον Μακαρίου», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1965), 1.

¹⁴¹²«Καταγγέλομεν», *Πατρίς* (Ιούνιος 1, 1965), 1.

¹⁴¹³«Άμεσος και Γνήσια Ένωσις», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 9, 1965), 4.

¹⁴¹⁴«Θα Λογοδοτήσουν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 21, 1966), 1.

¹⁴¹⁵«Έλληνες και Διπλωματία», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

των οργάνων της, κάθε αντεθνική και ανθελωτική ομιλία και ενέργεια των στενών συνεργατών και φίλων της. Μόνο τους αντιπάλους της *καταδιώκει απηνώς, τους ενωτικούς πατριώτες*, επιδιώκοντας να τους *εξοντώσει* με κάθε μέσο. Η αλλοπρόσαλλη στάση της επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι ταυτοχρόνως είναι *πρόθυμη*, αλλά και *ανίκανη*, να αντιμετωπίσει την *επικίνδυνη κατάσταση*, που *δημιούργησε*, την οποία *εκμεταλλεύονται οι πάντες* κάθε ένας για *ίδιον όφελος*¹⁴¹⁶. Επίσης κατηγορεί την κυπριακή κυβέρνηση για *αβαθή εθνική συνείδηση* και για *επιπολαιότητα* όσον αφορά στο αίσθημα ευθύνης της, στοιχεία από τα οποία επωφελούνται τα ανόσια σχέδια των ανεξαρτησιακών, αφού ενισχύεται η ανάγκη της ανεξαρτησίας της Κύπρου¹⁴¹⁷. Δεν είναι μία κυβέρνηση *πολιτικά έντιμη*¹⁴¹⁸, *αντιθέτως είναι λιπόψυχη, διαπράττει τεράστια σφάλματα*¹⁴¹⁹, τη διακρίνει *η ταπείνωση, η πλαδαρότητα, η ρηχότητα, η δυσπιστία και ο μηδενισμός*¹⁴²⁰. Με τη στάση της θολώνει τα νερά προκειμένου να *παραπλανήσει τον λαό*, χρησιμοποιώντας ως όπλα το ψεύδος και τη συκοφαντία¹⁴²¹. Στόχος της υπάρχουσας *πολιτικής γραμμής* που ασκεί είναι η *ηθική φθορά*, η *εθνική διάβρωση* και ο *αφελληνισμός της Κύπρου*, ώστε να επαληθευθεί ο μύχιος πόθος των ανεξαρτησιόπληκτων, που δεν είναι άλλος από τη *δημιουργία κυπριακής συνειδήσεως*¹⁴²² και *κυπριακού έθνους*¹⁴²³, εμμένοντας προσκολλημένη στην ανεξαρτησία¹⁴²⁴ και *τιμωρώντας όσους αρνήθηκαν να σκέπτονται με κυπριακά μυαλά*¹⁴²⁵. Η πολιτική της κυβέρνησης όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα χαρακτηρίζεται από *ακροβατισμούς, νοσηρότητα, άρνηση*, ζημιώνοντας το *εθνικό συμφέρον*¹⁴²⁶ και λειτουργώντας βοηθητικά στην *ενίσχυση των εχθρών των Ελληνοκυπρίων*, οι οποίοι γίνονται πολυαριθμότεροι και φοβερότεροι μιας και εκμεταλλεύονται τα σφάλματα της κυβέρνησης¹⁴²⁷. Είναι *υπεύθυνη για όλα τα σφάλματα* που διαπράχθηκαν¹⁴²⁸. Με την πολιτική της έκανε την

¹⁴¹⁶«Κατηγορούμεν», *Πατρίς* (Αύγουστος 21, 1965), 1.

¹⁴¹⁷«Η Παραπλάνησις και το Καθήκον της Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 11, 1966), 1.

¹⁴¹⁸«Εάν Τολμούν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1966), 1.

¹⁴¹⁹«Πέτρα Σκανδάλου Κατήντησεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 3, 1966), 1.

¹⁴²⁰«Να Παραιτηθούν Ομαδικώς!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1967), 1.

¹⁴²¹«Εάν Τολμούν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1966), 1.

¹⁴²²«Ελληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

¹⁴²³«Το Φως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 23, 1966), 1.

¹⁴²⁴«Προς Κέντρα Λακτίζουν», *Πατρίς* (Μάιος 5, 1966), 1.

¹⁴²⁵«Ελληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

¹⁴²⁶«Δια τον κ. “Επιτελάρχην”», *Πατρίς* (Ιανουάριος 22, 1966), 1.

¹⁴²⁷«Πικραί Αλήθειαι!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1965), 1.

¹⁴²⁸«Συνέχεια των Αποκαλύψεων δια τους Στρατιωτικούς Εγκεφάλους και Αξιοθρήνητοι οι Κυβερνώντες», *Πατρίς* (Αύγουστος 30, 1966), 1.

Κύπρο αγνώριστη¹⁴²⁹, ενώ στην *ανικανότητα της οφείλεται* η μετατροπή της σε *μωσαϊκό ελληνοκυπριακής, τουρκοκυπριακής, διεθνούς και βρετανικής εξουσίας*¹⁴³⁰. Μέσω της πολιτικής τους οι κυβερνητικοί *αλλοίωσαν την Κύπρο σε μία επταετία*, καταφέροντας όσα δεν κατόρθωσαν οι αιώνες δουλείας και αποδεικνύοντας ότι είναι *μαέστροι της εθνικής εξαθλιώσεως*¹⁴³¹, αφού δεν σκοπεύουν να ακολουθήσουν *ειλικρινή και άψογη πολιτική* επί των εθνικών θεμάτων¹⁴³². Με ψυχρή πρόθεση και ως μέρος *προδιαγεγραμμένου σχεδίου*, κατόρθωσαν οι άνθρωποι της Λευκωσίας να *«μεθύσουν» τον κυπριακό λαό*, κάνοντας τον να πιστεύει, ότι ακολουθούν *«υψηλή πολιτική»*¹⁴³³. Επέφερε η κυπριακή κυβέρνηση την *εθνική διάβρωση, τη σήψη και την υποτονία, το φαύλο ζυριχοκαλογηρικό καθεστώς*¹⁴³⁴, δημιουργώντας την ψευδαίσθηση της εύπλαστης ευημερίας, ως αποτέλεσμα του ανεξαρτησιακού καθεστώτος, για να παραπλανήσει τον ελληνοκυπριακό λαό¹⁴³⁵ να ανεχθεί τους άθλιους και μύριους κινδύνους που αυτό εγκυμονεί¹⁴³⁶.

Παρέλαβαν οι κυβερνώντες κυπριακό λαό αγνό και τον κατάντησαν *άβουλη αγέλη, εχθρικό συρφετό* έναντι των ιδανικών που αυτός επί μία τετραετία αγωνιζόταν, ρίχνοντας τον ανύποπτο στις λαβίδες του *δολοφόνου παμφάγου κομμουνισμού*¹⁴³⁷. Μέσω της πολιτικής τους κατάφεραν να *διαβρωθεί επικίνδυνα το εσωτερικό κυπριακό μέτωπο* και να υπάρξει *εθνική καθίζηση, αφού μεταστράφηκε ο κυπριακός λαός όλων των εθνικών ιδανικών, καταλύθηκαν οι ελληνικές αξίες και αμφισβητήθηκε η σκοπιμότητα και ο ενωτικός στόχος του αγώνα του*¹⁴³⁸. Επιδιώκουν κάθε στιγμή οι κυβερνητικοί να *χύνουν το δηλητήριο τους στην ψυχή των Ελληνοκυπρίων*, προσπαθώντας να *κλονίσουν την εμπιστοσύνη και την εμμονή τους στα εθνικά ιδανικά*¹⁴³⁹, επιθυμώντας να επικρατήσει σε επικίνδυνο βαθμό *κλίμα εθνικής αποχαυνώσεως*, ώστε να απομακρυνθούν οι Ελληνοκύπριοι από τα

¹⁴²⁹«Είναι Πλέον Πολύ Αργά», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1966), 1.

¹⁴³⁰«Συνέχεια των Αποκαλύψεων δια τους Στρατιωτικούς Εγκεφάλους και Αξιοθρήνητοι οι Κυβερνώντες», *Πατρίς* (Αύγουστος 30, 1966), 1.

¹⁴³¹«Οι Ηττημένοι», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1967), 1.

¹⁴³²«Προλάβετε την Λευκωσίαν», *Πατρίς* (Μάιος 23, 1967), 1.

¹⁴³³«Διαπιστώσεις και Χρέη», *Πατρίς* (Μάιος 24, 1967), 1.

¹⁴³⁴«Διεύθυνση», *Πατρίς* (Αύγουστος 18, 1967), 1.

¹⁴³⁵«Ελευθερία και Ευημερία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 12, 1967), 1.

¹⁴³⁶«Η Χρεωκοπία του Ζυριχισμού», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 29, 1967), 1.

¹⁴³⁷«Διαπιστώσεις και Χρέη», *Πατρίς* (Μάιος 24, 1967), 1.

¹⁴³⁸«Η Κύπρος Ανήκει εις το Έθνος», *Πατρίς* (Ιούνιος 3, 1967), 1.

¹⁴³⁹«Αι Προϋποθέσεις», *Πατρίς* (Ιούνιος 24, 1967), 1.

πατριωτικά τους αισθήματα και να καταντήσουν παχύδερμα¹⁴⁴⁰. Ενσπείρουν τον πανικό και την ηττοπάθεια στον λαό, για να τον εκφοβίσουν να δέχεται την τουρκοπροσκυνημένη ανεξαρτησία τους¹⁴⁴¹. Παράλληλα η πολιτική τους επηρέασε την Κύπρο και σε διεθνές επίπεδο, καθώς η κυπριακή κυβέρνηση *περιέπεσε σε εσχάτη χλεύη*, αποτυγχάνοντας σε *όλα τα μέτωπα* που επεδίωξε να αναπτύξει διπλωματική δεξιότητα. Κατάφερε επίσης να *κατακερματίσει την Κύπρο*, μέσω της εγκαθίδρυσης παντού *τουρκικών θυλάκων, προκαλώντας εκ νέου την καθίζηση του εθνικού φρονήματος*¹⁴⁴².

Πολέμησε την Αθήνα η κυπριακή κυβέρνηση *απροκάλυπτα και άμεσα*¹⁴⁴³, λόγω της ανθελληνικότητας¹⁴⁴⁴ της, *διέβαλε και υπονόμευσε τις ελληνικές κυβερνήσεις* εκ προθέσεως και τις έφερε πολλές φορές επί τετελεσμένων γεγονότων. Η πολιτική της Ελλάδας συκοφαντήθηκε ως ανίκανη και αντεθνική. Καταβύθισε τον ελληνικό στρατό, ο οποίος κατάντησε να βρίσκεται στην Κύπρο σε εχθρικό έδαφος¹⁴⁴⁵. Για τον ελληνικό στρατό επιστράτευσε *πεζοδρομιακούς ψιθύρους και ευτελείς διαβολές*. Παρουσίασε τον Έλληνα αξιωματικό ως *αποκρουστικό τέρας, παλιάνθρωπο, Καζανόβα και βασανιστή των στρατευμένων κύπριων νέων*¹⁴⁴⁶. Ο ελληνικός στρατός έπρεπε να φύγει, ώστε η νήσος να αποστρατικοποιηθεί, να μείνει χωριστό κράτος, έστω και υποτυπωδώς ανεξάρτητο, για να αναγνωριστούν *τα προνόμια των Τούρκων*¹⁴⁴⁷. Εωσφορικές δυνάμεις παρέσυραν τον λαό, παρουσιάζοντας του σαν *τέρας τον ελληνικό στρατό*. Συσκότισαν τη μεγάλη πραγματικότητα και είπαν ότι οι *Έλληνες φαντάροι είναι κατακτητές και όχι ελευθερωτές*¹⁴⁴⁸. Καταπολέμησε η κυπριακή κυβέρνηση ελληνικές προσωπικότητες διεθνούς κύρους και κατέκρινε τους διπλωματικούς αντιπροσώπους του βασιλιά ως *ανθρωπάρια πεζοδρομιακού ύψους*¹⁴⁴⁹. Επιδόθηκε σε μία άνευ προηγουμένου *αντεθνική δημαγωγία*, καταβαρυνώντας την εκκρεμότητα του κυπριακού ζητήματος και επιρρίπτοντας ευθύνη χωρίς καμία ντροπή στις *ελληνικές κυβερνήσεις*,

¹⁴⁴⁰ «Οι Ανθενωτικοί», *Πατρίς* (Αύγουστος 12, 1967), 1.

¹⁴⁴¹ «Οι “Πουρκουάδες”», *Πατρίς* (Οκτώβριος 31, 1967), 1.

¹⁴⁴² «Απέτυχαν εις Όλα», *Πατρίς* (Ιούνιος 14, 1967), 1.

¹⁴⁴³ «Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

¹⁴⁴⁴ «Είναι Πλέον Πολύ Αργά», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1966), 1.

¹⁴⁴⁵ «Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1; «Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1 & «Η Κύπρος Ανήκει εις το Έθνος», *Πατρίς* (Ιούνιος 3, 1967), 1.

¹⁴⁴⁶ «Οι Ανθενωτικοί», *Πατρίς* (Αύγουστος 12, 1967), 1.

¹⁴⁴⁷ «Αθλιότητες», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1967), 4.

¹⁴⁴⁸ «Ιστορικά Αλήθεια», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 8, 1967), 1.

¹⁴⁴⁹ «Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

ενώ η ιστορία βοά ότι οι κυβερνητικοί *οικεία βουλήσει υπέγραψαν την εθνική εκποίηση της Κύπρου* και στελέχωσαν το ατιμωτικό καθεστώς που εγκαθιδρύθηκε μετά την καταπόδωση του νικηφόρου αγώνα της ΕΟΚΑ και του θρυλικού Διγενή¹⁴⁵⁰. Η στρατηγική που ακολουθεί η κυπριακή κυβέρνηση, χαρακτηρίζεται από ιεράρχηση μέτρων, *ακρογωνιαίος λίθος της οποίας είναι να περιπέσει η Ελλάδα στην Κύπρο σε ανυποληψία και χλεύη*¹⁴⁵¹. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο προάγει την *αποδεδειγμένα συνθηκολόγο πολιτική της ως ορθή*, ενώ την *πανελλήνια πραγματική εθνική πολιτική, ως προδοτική και αποσκοπούσα να οδηγήσει στη νόθο ένωση*¹⁴⁵². Προσπαθεί η κυπριακή κυβέρνηση με *τυχοδιωκτικές και εθνικώς ύποπτες πρωτοβουλίες*, να καταρρακώσει σε μεγάλο βαθμό την πολιτική της Ελλάδας¹⁴⁵³. Οι κυβερνώντες της Λευκωσίας έπαιξαν έναντι της Ελλάδας ένα μοναδικό παιχνίδι *ανανδρίας, υπολογισμού και υποκρισίας*. Αν και δήλωναν ότι ήταν πιστοί στην Ελλάδα, την *υπονόμευαν εκ των έσω*. Υπήρχε από μέρους τους συνεχής *κρυψίνοια, καχυποψία και τάση για δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων*. Τις εσωτερικές δυσχέρειες της Μητέρας Πατρίδας τις αντιμετώπιζαν με *ψυχρότητα και υπολογισμό*, ενώ κατά την περίοδο των δυσχερειών αυτών ανέπτυξαν τις δικές τους *ανεξαρτησιακές πρωτοβουλίες*¹⁴⁵⁴, διαχωρίζοντας τη θέση τους από εκείνη της Ελλάδος, φιλοδοξώντας *να δημιουργήσουν κράτος δικό τους* και να προβληθούν ως διεθνείς αστέρες της πολιτικής. *Δεν πολιτεύθηκαν* με την Ελλάδα *ειλικρινά και αδελφικά*, ενώ πολλές φορές *προσπάθησαν να την φέρουν προ τετελεσμένων γεγονότων* ή να την *ρυμουλκήσουν προς αντεθνικούς σκοπούς*. Την υπονόμευσαν και ως ιδέα και ως κρατική οντότητα και την *κατασυκοφάντησαν*¹⁴⁵⁵.

Ακόμη και τη δεδομένη χρονική στιγμή οι άνθρωποι που κυβερνούν την Κύπρο εξακολουθούν να πλήττουν καθημερινά την Ελλάδα με *τις επικρίσεις τους να μην είναι τυχαίες*, αλλά να αποτελούν *μέρος ενός γενικότερου σατανικού σχεδίου*, που στοχεύει στην *οριστική αποκοπή της Κύπρου από τον εθνικό κορμό*¹⁴⁵⁶. Βρίσκεται κάθε τι το *ελληνικό*, συκοφαντούνται σημαντικές προσωπικότητες, αμφισβητούνται ελληνικές αξίες και ιδανικά, ένας *ανθελληνικός τυφώνας σαρώνει από άκρο σε άκρο*

¹⁴⁵⁰«Σκηνοθεσία», *Πατρίς* (Ιούνιος 16, 1967), 1.

¹⁴⁵¹«Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1.

¹⁴⁵²«Το Καθήκον του», *Πατρίς* (Νοέμβριος 26, 1965), 1.

¹⁴⁵³«Το Συμβούλιον του Στέμματος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 18, 1967), 1.

¹⁴⁵⁴«Που μας Φέρουν», *Πατρίς* (Μάιος 17, 1967), 1.

¹⁴⁵⁵«Οι Ηττημένοι», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1967), 1.

¹⁴⁵⁶«Λόγοι Υπεύθυνοι και Ελληνικοί», *Πατρίς* (Μάιος 27, 1967), 1.

την Κύπρο. Η Μητέρα Ελλάδα αντικρίζεται από την κυπριακή κυβέρνηση με *βλέμμα στυγνού υπολογιστού*¹⁴⁵⁷, αποκτώντας *αποκρουστική εικόνα*, η χώρα που έγινε θυσία για τους αγνώμονες Ελληνοκυπρίου¹⁴⁵⁸. Είναι προδότες οι κυβερνώντες, γιατί προσπαθούν να ρίξουν *λάσπη και να αποδώσουν στο εθνικό κέντρο αντεθνικές προθέσεις*¹⁴⁵⁹, είναι εθνικοί μειοδότες και τουρκοπροσκυνημένοι, αφού αντιμετώπισαν τη νέα εθνική επαναστατική κυβέρνηση, ως τον χειρότερο εχθρό επειδή *θα έθετε τέρμα στο ανθελληνικό όργιο τους*¹⁴⁶⁰ και επειδή επεσήμανε τον *ανθενωτισμό τους*. Οι *αρνησοπάτριδες και ανθέλληνες απολογητές* της ζυριχικής εθνοπροδοσίας, *εξαπατούν την κοινή γνώμη* και αγωνίζονται για να *διαστρέψουν τα γεγονότα* και να *συσκοτίσουν τα πράγματα*¹⁴⁶¹, προβαίνοντας σε συγκρίσεις με την Ελλάδα και προπαγανδίζοντας ότι η ένωση της *πλούσιας Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα* δεν θα αποβεί προς *οικονομικό όφελος* για αυτή¹⁴⁶². Οι κυβερνώντες για την προώθηση των αντεθνικών σκοπών τους προσπαθούν *να εξουδετερώσουν την Ελλάδα ως παράγοντα λύσεως του κυπριακού* και να χρησιμοποιήσουν τους δεσμούς τους με τους *αδέσμευτους και τους άλλους κομμουνιστές*. Κατηγορούν την Ελλάδα ότι ετοιμάζει το ξεπούλημα της Κύπρου, επειδή θέλουν να γίνουν *οι Ελληνοκύπριοι καχύποπτοι έναντι της Ελλάδας*¹⁴⁶³.

Μέσω της οικτρής εκστρατείας την οποία διεξάγει η κυπριακή κυβέρνηση κατά της Μητέρας Πατρίδας και της ελληνικής κυβέρνησης, οι μόνοι που *εξυπηρετούνται είναι οι κομμουνιστές και οι ανεξαρτησιόπληκτοι*¹⁴⁶⁴. Επιδίδονται λοιπόν οι Κύπριοι κυβερνώντες σε μία άνευ προηγουμένου *αντεθνική δημαγωγία*, καταβαρυνόμενοι και επιρρίπτοντας την εκκρεμότητα του κυπριακού ζητήματος, χωρίς καμία ντροπή στις *ελληνικές κυβερνήσεις*¹⁴⁶⁵. Επιπλέον *συμμάχησαν μαζί με τους κομμουνιστές*, προάγοντας μία ανθελληνική και ανθενωτική προπαγάνδα¹⁴⁶⁶, προσπαθώντας να *υπερφαλαγγίσουν την Αθήνα*¹⁴⁶⁷. Αν και οι κομμουνιστές είναι τα κύρια *εκτελεστικά όργανα* της κυπριακής πολιτικής, αφού αποτελούν τους *επαγγελματίες προδότες της*

¹⁴⁵⁷ «Ελληνική», *Πατρίς* (Ιούνιος 4, 1967), 1.

¹⁴⁵⁸ «Απέτυχαν εις Όλα», *Πατρίς* (Ιούνιος 14, 1967), 1.

¹⁴⁵⁹ «Επιχειρεί Υπερφαλάγγισιν», *Πατρίς* (Ιούλιος 22, 1967), 1.

¹⁴⁶⁰ «Μακάρι», *Πατρίς* (Αύγουστος 14, 1967), 1.

¹⁴⁶¹ «Κλαυσίγελος», *Πατρίς* (Αύγουστος 19, 1967), 1.

¹⁴⁶² «Ελευθερία και Ευημερία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 12, 1967), 1.

¹⁴⁶³ «Τι Χρειάζεται», *Πατρίς* (Οκτώβριος 21, 1967), 1.

¹⁴⁶⁴ «Καθήκον Μακαρίου», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1965), 1.

¹⁴⁶⁵ «Σκηνοθεσία», *Πατρίς* (Ιούνιος 16, 1967), 1.

¹⁴⁶⁶ «Η Εθνική Ανάληψις», *Πατρίς* (Ιούνιος 24, 1967), 1.

¹⁴⁶⁷ «Επιχειρεί Υπερφαλάγγισιν», *Πατρίς* (Ιούλιος 22, 1967), 1.

*Ελλάδας, ωστόσο αυτό δεν μεταθέτει σε καμία περίπτωση τις ευθύνες από τους ώμους της κυβέρνησης*¹⁴⁶⁸. Στόχος της ζυριχικής δοσιλογικής κυβέρνησης είναι να διεξάγει *ύπουλη ανθενωτική και ανθελληνική προπαγάνδα*, για να διασπάσει τον ελληνισμό του νησιού, από τον ελληνισμό της ελεύθερης Ελλάδας και να διακόψει τις σχέσης της με τη Μητέρα Ελλάδα, ώστε να αφεθεί η Κύπρος ελεύθερη στα χέρια των συνθηκολόγων της Λευκωσίας, για να προβούν στην ολοκλήρωση της προδοσίας, την οποία άρχισαν από το 1959 στη Ζυρίχη¹⁴⁶⁹. Ο στόχος της φαίνεται ότι έχει συντελεστεί σε μεγάλο βαθμό αφού κατάφερε να διαπραχθεί το *εθνικό έγκλημα. Μισήθηκε* η Ελλάδα, *βρίστηκε και κατηγορήθηκε*, ενώ *χαλιναγωγήθηκε ο συναισθηματικός δεσμός του κυπριακού λαού προς την τελευταία*¹⁴⁷⁰. Η κυπριακή κυβέρνηση πρέπει να απομακρύνει τον κομμουνισμό, που αποτελεί τον *εθνικό ολετήρα της* Κύπρου. Να βρει το θάρρος να του δώσει *δύο ηχηρά χαστούκια στις ανερυθρίαστους παρειές* και να τον απομακρύνει από τον *εθνικό νυμφώνα*. Να τον *φιμώσει και να αποκαλύψει ποιος πραγματικά είναι*¹⁴⁷¹.

Ερωτοτροπούν διπλωματικά με την τουρκική κυβέρνηση¹⁴⁷² και *συναγωνίζονται δημαγωγικά και στερεοτύπως* μεταξύ τους σε θεατρικό τόνο, όλοι οι τουρκοπροσκυνημένοι της Ζυρίχης, διαλαλώντας ότι *δεν θα πτοηθούν, δεν θα καμφθούν και δεν θα υποχωρήσουν, δεχόμενοι νόθους λύσεις*. Ωστόσο, στόχος τους είναι να *διατηρηθεί επί μακρόν το άνομο ζυριχικό καθεστώς*, αφού σε συνεννόηση με τους Τούρκους επιδιώκουν να εξασφαλίσουν τη *συνέχιση της νομής της εξουσίας*¹⁴⁷³.

Για την πραγματοποίηση του προαναφερόμενου στόχου της *δεν δίστασε* η κυπριακή κυβέρνηση να *συμμαχήσει ακόμη με τον σατανά* (κομμουνιστές), ενέργεια που αποτελεί για την εφημερίδα Πατρίδα το *μεγαλύτερο κυβερνητικό σφάλμα* που φτάνει στα όρια της *εθνικής προδοσίας*, αφού γνώριζαν οι κυβερνητικοί, ότι οι *κομμουνιστές αντίκεινται στην ιδέα της ένωσης* και επιδιώκουν να μετατρέψουν την Κύπρο σε *Λαϊκή Δημοκρατία*, παρόλα αυτά συνεργάστηκαν και συνεργάζονται μαζί τους¹⁴⁷⁴. Εις γνώσιν της επομένως η κυβέρνηση, συμπεριέλαβε στους κόλπους της τους

¹⁴⁶⁸«Να Αποκαταστήση Αμέσως», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1965), 1.

¹⁴⁶⁹«Το Καθήκον του», *Πατρίς* (Νοέμβριος 26, 1965), 3.

¹⁴⁷⁰«Η Παραπλάνησις και το Καθήκον της Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 11, 1966), 1.

¹⁴⁷¹«Εξυγιάνσις», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 26, 1966), 1.

¹⁴⁷²«Εθνικόν Κέντρον η Άγκυρα!», *Πατρίς* (Νοέμβριος 3, 1965), 1.

¹⁴⁷³«Καθρέπτης», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1967), 1.

¹⁴⁷⁴«Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

ανθενωτικούς και τους απάτριδες κομμουνιστές, γνωρίζοντας τόσο την *εγκληματική προπαρασκευή* τους, όσο και τα *άμεσα και απώτερα αντεθνικά σχέδια τους*¹⁴⁷⁵, δεχόμενη *ιησουιτικώς την ύπουλη συνεργασία με τους κομμουνιστές και υπακούοντας τυφλά στα κελεύσματα τους*¹⁴⁷⁶. Η κυπριακή κυβέρνηση βαρύνεται με τεράστιες ευθύνες για την *κομμουνιστική γάγγραινα* που επικρατεί στην Κύπρο¹⁴⁷⁷, αφού *όχι μόνο δεν αντιτάχθηκε στην εθνόφθονη κομμουνιστική προπαγάνδα*, αλλά αντιθέτως την έθεσε *υπό την προστασία της και τη συντήρησε*, οδηγώντας για μία ακόμη φορά το μέτωπο των Ελληνοκυπρίων σε *τρομερή εθνική καθίζηση*¹⁴⁷⁸. Οι κυβερνώντες έδωσαν *άφεση αμαρτιών και συγχωροχάρτι στους ερυθρούς προδότες*, σύροντας το *κομμουνιστικό τέρας από το έλεος του αίσχους* και φέρνοντας το σε *συναναστροφή με την κοινωνία των μαρτύρων και των ηρώων*¹⁴⁷⁹. Μέσω της πολιτικής που ασκεί η υπάρχουσα κυπριακή κυβέρνηση, η οποία επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό είτε από πρώην, είτε από νυν στελέχη του ΑΚΕΛ¹⁴⁸⁰, αναπτύσσεται στην Κύπρο επιπλέον και μία *σατανική ανθενωτική εκστρατεία*, την οποία εμπνέουν οι κυβερνώντες και υλοποιούν οι κομμουνιστές του ΑΚΕΛ¹⁴⁸¹. Αν και όπως επισημαίνει η Πατρίς, *κηρννίζεται «το παν» στην Κύπρο*, η κυπριακή κυβέρνηση *δίνει εντολές που υπακούει και εκτελεί ο κομμουνισμός*. Ακούγεται αδιάκοπα ο *ανατριχιαστικός ήχος της ερυθράς σκαπάνης* σε όλη την Κύπρο, η οποία *πυρετωδώς κατεδαφίζει*. Κυβερνά στην Κύπρο *το ΑΚΕΛ και η Ρωσική Πρεσβεία*, με την επίσημη Λευκωσία να τους παρέχει όλα τα μέσα για ανάπτυξη της προπαγάνδας τους¹⁴⁸², σε μία προσπάθεια να γιγαντωθεί ο κομμουνισμός στην Κύπρο¹⁴⁸³. Η σήψη στο εσωτερικό του κυπριακού μετώπου έφθασε μέχρι τον μυελό των οστών, με την κυβέρνηση και το ΑΚΕΛ να *αμιλλώνται ποιος θα επιφέρει περισσότερες ρωγμές στο ήδη ετοιμόρροπο εθνικό οικοδόμημα*¹⁴⁸⁴. Έχοντας δελεασθεί από την κοσμική εξουσία οι ζυριχικοί κυβερνώντες μαζί με τους κομμουνιστές, το έτερο σκέλος της εν Κύπρω λυκοφιλίας από το 1960, ασμένως επιδιώκουν να διαιωνίσουν το

¹⁴⁷⁵«Να Αποκαταστήση Αμέσως», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1965), 1.

¹⁴⁷⁶«Κατηγορούμεν», *Πατρίς* (Αύγουστος 21, 1965), 1 & «Η Κύπρος Κέντρον της Κομμουνιστικής Δραστηριότητος Εναντίον της Ελλάδος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 8, 1967), 1.

¹⁴⁷⁷«Η Συσκότησις», *Πατρίς* (Ιούνιος 2, 1965), 1.

¹⁴⁷⁸«Το Συμβούλιον του Στέμματος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 18, 1967), 1.

¹⁴⁷⁹«Η Κύπρος Κέντρον της Κομμουνιστικής Δραστηριότητος Εναντίον της Ελλάδος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 8, 1967), 1.

¹⁴⁸⁰«Σήμερον, Όχι Αύριον», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1967), 1.

¹⁴⁸¹«Και Βεβαίως θα Συντριβούν οι εν Κύπρω Ανθενωτικούς», *Πατρίς* (Ιούνιος 17, 1967), 1.

¹⁴⁸²«Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1.

¹⁴⁸³«Μας Κυβερνούν οι Κομμουνισταί», *Πατρίς* (Νοέμβριος 7, 1967), 1.

¹⁴⁸⁴«Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1.

ανεξαρτησιακό καθεστώς στην Κύπρο, οι μεν ζυριχικοί για να εξακολουθήσουν να *νέμονται τη γλυκύτατη για αυτούς εξουσία*, οι δε κομμουνιστές για να *καταστήσουν πραγματικότητα το όνειρο* που είδαν κατά τη ζυριχική περίοδο, *να μετατρέψουν δηλαδή την Κύπρο σε Λαϊκή Δημοκρατία*¹⁴⁸⁵. Εξαιτίας λοιπόν της συνεργασίας της κυπριακής κυβέρνησης με τους κομμουνιστές, στην Κύπρο επικρατεί μία *ολέθρια εκστρατεία εξάρσεως της Σοβιετικής Ενώσεως*, η οποία προβάλλεται από το κομμουνιστικό στρατόπεδο ως *ο φύλακας της Κύπρου*¹⁴⁸⁶, αποσκοπώντας να οδηγήσει στη *διάσπαση των Ελληνοκυπρίων*¹⁴⁸⁷.

Όσον αφορά στην ένωση και στη στάση της κυπριακής κυβέρνησης, η Πατρίς κατακρίνει την τελευταία, υποστηρίζοντας ότι *μέσω της υπογραφής των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου* και με πλήρη επίγνωση της ενοχής της, *εκτέλεσε έγκλημα προμελετημένο κατά της ένωσης*. Έγκλημα το οποίο ήταν χωρίς *κανένα δικαιολογητικό, χωρίς άλλοθι*, αφού δεν εκτελέστηκε εν βρασμό ψυχής, ούτε από άμυνα. Ένα έγκλημα που έχει ως μόνο ελαφρυντικό την *εθνική βλακεία*, που όμως διαπράχθηκε *εν ψυχρώ και εκ προμελέτης*¹⁴⁸⁸. Οι κυβερνώντες *καταπρόδωσαν τον ενωτικό αγώνα του λαού*, συνθηκολόγησαν με τους *διαμελιστές της Κύπρου*, τους *Άγγλους αποικιοκράτες και τους Τούρκους σοβινιστές*, αποδεχόμενοι μέσω των συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου, το *διαμελιστικό ανεξαρτησιακό καθεστώς* και τον *δια παντός αποκλεισμό της ένωσης*¹⁴⁸⁹. Η κυπριακή κυβέρνηση *επέδρασε καταλυτικά στο εθνικό φρόνημα των Ελληνοκυπρίων* από την εγκαθίδρυση του ζυριχικού καθεστώτος, αποσκοπώντας να *θρυμματίσει τον εθνικό δεσμό, να εξαλείψει τον ενωτικό πόθο*¹⁴⁹⁰.

Η κυβέρνηση *έπαιζε και παίζει θέατρο όταν ομιλεί περί ενώσεως*, την οποία *απεχθάνεται και καταπολεμά*, δηλώνοντας ότι αποτελεί ευσεβή πόθο¹⁴⁹¹. Αν και δεν υπονομεύουν άμεσα την ένωση οι κυβερνώντες, το πράττουν έμμεσα αφού περιορίζονται σε μία *μοιρολατρική και θλιβερή αδράνεια*¹⁴⁹², ρυμουλκώνοντας με τη στάση τους όλο το έθνος στην καταστροφή¹⁴⁹³. Δεν επιδιώκει επομένως η κυπριακή

¹⁴⁸⁵ «Θετικά και Αρνητικά Σημεία», *Πατρίς* (Ιούνιος 6, 1965), 1.

¹⁴⁸⁶ «Η Παραπλάνησης και το Καθήκον της Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 11, 1966), 1.

¹⁴⁸⁷ «Οι Ρωσόδουλοι Διασπασταί», *Πατρίς* (Αύγουστος 6, 1966), 1.

¹⁴⁸⁸ «Να αποκαταστήση Αμέσως», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1965), 1.

¹⁴⁸⁹ «Μωρά και Απατηλά Συνθήματα», *Πατρίς* (Αύγουστος 24, 1967), 1.

¹⁴⁹⁰ «Πανελλήνιος Πολιτική», *Πατρίς* (Νοέμβριος 23, 1965), 1.

¹⁴⁹¹ «Ελληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

¹⁴⁹² «Η Προβολή της Ελλάδος», *Πατρίς* (Απρίλιος 19, 1967), 4.

¹⁴⁹³ «Σήμερα, Όχι Αύριο», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1967), 1.

κυβέρνηση ειλικρινώς την ένωση¹⁴⁹⁴, αφού όλα όσα διακηρύττει είναι *κενολογίες*, προσπαθώντας να δημιουργήσει παγίδες, ώστε να αποφευχθεί¹⁴⁹⁵. Είναι έτοιμη να προδώσει την ένωση *για χάρη της τουρκοπροσκυνημένης ανεξαρτησίας*¹⁴⁹⁶, με την οποία φλερτάρει¹⁴⁹⁷, παραχωρώντας *αμαχητί τα πάντα*¹⁴⁹⁸, τορπιλίζοντας την ένωση οριστικά¹⁴⁹⁹. Εγκληματεί σε βάρος του ελληνικού λαού και της ιεράς εθνικής υποθέσεως, εφαρμόζοντας *τακτική παραπλανήσεως*¹⁵⁰⁰. Μέσα από αυτό το όργιο της μειοδοσίας και της ενδοτικότητας που εφαρμόζει στοχεύει πέρα πάσης αμφιβολίας, να *καταπατήσει τα πάντα για χάρη της χλιδής και της ακτινοβολίας* της ανεξαρτησίας¹⁵⁰¹.

Η στάση της κυπριακής κυβέρνησης στη χειρότερη περίπτωση χαρακτηρίζεται από *έλλειψη πολιτικού προγραμματισμού* όσον αφορά στην ένωση, ενώ στην καλύτερη περίπτωση από την *ψευδαίσθηση ότι ο λαός θα κουραστεί και θα δεχθεί οποιαδήποτε λύση εκτός αυτής για να τελειώνει*, εφόσον οι κυβερνώντες παρουσιάζουν την ένωση ως ανέφικτη¹⁵⁰². Μέσω της ασκούμενης πολιτικής της, η κυπριακή κυβέρνηση *φάσκει και αντιφάσκει*, παραπαίοντας κυριολεκτικά και *καταβαθαθρώνοντας την υπόθεση της ένωσης* η οποία είναι *καθαρή σαν κρύσταλλο*¹⁵⁰³. Παίζει κρυφτούλι διαλαλώντας προσχηματικά ότι θέλει την ένωση¹⁵⁰⁴, ενώ από την άλλη πλευρά φέρνει τσεχοσλοβακικά όπλα λαθραία με σκοπό να τη *δολοφονήσει*, επιβεβαιώνοντας με τη στάση της, την *αντεθνική σκευωρία*¹⁵⁰⁵. Ενώ διαδίδει ότι διεξάγει αγώνα υπέρ της ενώσεως, στην ουσία την *τορπιλίζει και υπονομεύει τετελεσμένα γεγονότα σε βάρος της*, κάτι που επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι *αντί για καθαρό αγώνα με σκοπό την ένωση, προτίμησε τα 13 σημεία και την ανεξαρτησία*¹⁵⁰⁶. Η αποστροφή της προς την ένωση φθάνει σε τέτοιο βαθμό, ώστε να δυσκολεύεται ακόμη και να *προφέρει τη λέξη*, με συνέπεια να υπεκφεύγει

¹⁴⁹⁴«Μεθόδευσις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 10, 1967), 1.

¹⁴⁹⁵«Ο,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

¹⁴⁹⁶«Υπερήφανοι και Αποφασιστικοί», *Πατρίς* (Νοέμβριος, 2, 1967), 1.

¹⁴⁹⁷«Μεθόδευσις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 10, 1967), 1.

¹⁴⁹⁸«Ο,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

¹⁴⁹⁹«Οιοσδήποτε Άλλος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1966), 1.

¹⁵⁰⁰«Να Παραιτηθούν Ομαδικώς!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1967), 1 .

¹⁵⁰¹«Ιστορικά Αλήθειαι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 8, 1967), 1.

¹⁵⁰²«Πως και Πότε», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1966), 1.

¹⁵⁰³«Πικρά Αλήθειαι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1965), 1.

¹⁵⁰⁴«Προς Κέντρα Λακτίζουν», *Πατρίς* (Μάιος 5, 1966), 1.

¹⁵⁰⁵«Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1966), 1 & «Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

¹⁵⁰⁶«Επιχειρεί Υπερφαλάγγισιν», *Πατρίς* (Ιούλιος 22, 1967), 1.

χρησιμοποιώντας επίθετα όπως γνήσια και ανόθευτη, αν και η *ένωση είναι μία και αδιαίρετη*, όπως αδιαίρετη είναι και η Κύπρος¹⁵⁰⁷. Οι ελιγμοί της κυβέρνησης, οι αναφορές στον ΟΗΕ, τα περί σταδίων της ένωσης αποτελούν *ολέθριους ενδοιασμούς*¹⁵⁰⁸. Από όλα όσα αναφέρθηκαν γίνεται κατανοητό ότι οι κυβερνώντες *δεν πίστευαν ποτέ στον πραγματικό πανελλήνιο πόθο της ένωσης* και για αυτό με ελαφρότητα καρδιάς και νου την πρόδωσαν¹⁵⁰⁹ και τη δολοφόνησαν, επιβεβαιώνοντας τον ανθενωτικό ρόλο τους¹⁵¹⁰. Αντί της ένωσης, προήγαγαν στον κυπριακό λαό την *ατίμωση της ανεξαρτησίας ως νίκη*, με το καθεστώς να φιλοδοξεί να *εγκαθιδρύσει την ανθελληνική μονιμότητα και να σφραγίσει εσαεί στον τάφο το προαιώνιο εθνικό ιδανικό της ενώσεως*¹⁵¹¹. Η οποιαδήποτε αναφορά στο ζήτημα της ένωσης με την Ελλάδα *γίνεται μόνο για είσπραξη χειροκροτημάτων από τους αφελείς*¹⁵¹², αφού με θαυματικά και ανώδυνα βεγγαλικά επιδιώκει η κυπριακή κυβέρνηση να πείσει τους Κυπρίους, αλλά και το εθνικό κέντρο, ότι οι εθνικές προθέσεις της είναι αγνές και άμεμπτες και πως συγκλονίζεται από το όραμα της ενώσεως, την οποία έχει ως αμετακίνητο και μοναδικό στόχο του αγώνα. *Πατριδοκαπηλικές ομιλίες σε μνημόσυνα ηρώων, σπαραξικάρδιες προσφωνήσεις προς ελληνικές προσωπικότητες, βερμπαλιστικές διακηρύξεις, στομφώδη ψηφίσματα*, είναι μερικά από τα τερτίπια που χρησιμοποιεί. Ωστόσο τα ενωτικά βεγγαλικά της αποτελούν μόνο την *απατηλή επιφάνεια των πραγμάτων*, αφού κατά βάθος το πραγματικό νόημα είναι διαφορετικό¹⁵¹³. Κατά συνέπεια για τους θλιβερούς ανθρώπους της Λευκωσίας τα πράγματα είναι απλά. Παρά τις δημαγωγίες, τα θέατρα και τις υποκριτικές ενωσιολογίες τους, είναι ολοφάνερος *ο ανθενωτικός προσανατολισμός τους*¹⁵¹⁴.

Οφείλει η κυπριακή κυβέρνηση σε οποιονδήποτε συνομιλητή να θέσει *ευθαρσώς τη λύση της ένωσης, τονίζοντας ότι κάθε άλλη λύση δεν θα επιφέρει τίποτα άλλο, παρά εμπλοκή και παράταση των δεινών* του κυπριακού λαού¹⁵¹⁵. Εάν θέλει να μεταβάλλει την *τραγική μοίρα* που περιμένει τους Ελληνοκυπρίους, πρέπει ή να *ανανήψει εθνικώς* την τελευταία ώρα ή να *αποσυρθεί οικειοθελώς*, για να

¹⁵⁰⁷ «Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 24, 1966), 1.

¹⁵⁰⁸ «Ενωσις Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1967), 1.

¹⁵⁰⁹ «Οι Ηττημένοι», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1967), 1.

¹⁵¹⁰ «Λόγοι Υπεύθυνοι και Ελληνικοί», *Πατρίς* (Μάιος 27, 1967), 1.

¹⁵¹¹ «Ελληνική», *Πατρίς* (Ιούνιος 4, 1967), 1.

¹⁵¹² «Κομμουνιστάι και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 1, 1967), 1.

¹⁵¹³ «Τα Βεγγαλικά των και η Πραγματικότητα», *Πατρίς* (Οκτώβριος 15, 1967), 1.

¹⁵¹⁴ «Αθλιότητες», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1967), 4.

¹⁵¹⁵ «Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 2, 1966), 1.

αναθέσει ο λαός σε *άξια εθνική ηγεσία* την τύχη του¹⁵¹⁶. Η παραίτηση της θα αποτελεί τη *μόνη γενναία πράξη* που έχει κάνει¹⁵¹⁷ και ίσως την καλύτερη. Πρέπει να φύγουν επομένως τα *ανθενωτικά στοιχεία, οι κομμουνιστές και οι συνοδοιπόροι τους, οι ψευδοενωτικοί, υποκριτές, καιροσκόποι και συμφεροντολόγοι*, που βρίσκονται στους κόλπους της κυπριακής κυβερνήσεως. Η λιποτακτική πολιτική που ακολουθείται οδηγεί σε ενταφιασμό της ένωσης και γι' αυτό και όσοι κυβερνούν πρέπει να απομονωθούν και να *εξαναγκασθούν να εγκαταλείψουν τα υπεύθυνα αξιώματα που κατέχουν*. Στα ανθενωτικά στοιχεία θα πρέπει να ενταχθούν και όσοι δεν πιστεύουν στην *ιερότητα του αγώνα*, όσοι πιστεύουν ότι η ένωση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, καθώς και όσοι προβάλλουν *απραγματοποίητους όρους και ανατρεπτικές προϋποθέσεις, ώστε να καθίσταται προβληματική*. Όλοι οι προαναφερόμενοι είναι *αρνητές και λιποτάκτες* του αγώνα, γιατί η πολιτική τους οδηγεί σε *ενταφιασμό της ένωσης*. Δυστυχώς μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται και πρόσωπα που κατέχουν *ανώτερες θέσεις στην πολιτεία και επηρεάζουν την ηγεσία* του κυπριακού λαού. Τα πρόσωπα αυτά πρέπει να εγκαταλείψουν τα αξιώματά τους, την ανεύθυνη πολιτική και να αφήσουν την *ελληνική κυβέρνηση και την κυπριακή ηγεσία να βρει οριστική, συμφέρουσα και γενικώς αποδεκτή λύση για το κυπριακό*¹⁵¹⁸.

Δίπλα στα παραπάνω δεν παραλείπει να σχολιάσει η Πατρίς τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους. Αναλυτικότερα τονίζει ότι τηρεί μία επιζήμια στάση αφού μέσω της *ανοχής, της υπομονής και της υποχωρητικής της στάσης*, αυξάνεται η *θρασύτητα των Τουρκοκυπρίων και των Τούρκων* και κατ' επέκταση οι *προκλήσεις τους*¹⁵¹⁹. Η συνεχής και αδιαμαρτύρητη αποδοχή των ισχυρών ραπισμάτων που δέχεται η κυβέρνηση από τους Τουρκοκυπρίους, αποδεικνύει την *ταπεινή και εξευτελιστική δουλοπρέπεια εναντίον των εχθρών*¹⁵²⁰, ενέχοντας και τον κίνδυνο *οι Ελληνοκύπριοι να φαίνονται ότι πράττουν άδικα και οι Τουρκοκύπριοι δίκαια*¹⁵²¹. Τη μεγάλη ελαστικότητα που επιδεικνύει *εκμεταλλεύονται οι Τουρκοκύπριοι*, αποκομίζοντας *πολιτικά και εθνικά*

¹⁵¹⁶«Αλλά δε ο Θεός Κελεύει», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 10, 1965), 1.

¹⁵¹⁷«Να Παραιτηθούν Ομαδικώς!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1967), 1 .

¹⁵¹⁸«Να Φύγουν οι Ανθενωτικοί που Ευρίσκονται εις τους Κόλπους της Κυπρ. Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Ιούλιος 1, 1967), 6.

¹⁵¹⁹«Χωρίς Αυταπάτας», *Πατρίς* (Απρίλιος 22, 1965), 1.

¹⁵²⁰«Κατηγορούμεν», *Πατρίς* (Αύγουστος 21, 1965), 1.

¹⁵²¹«Πικραί Αλήθειαι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1965), 1.

οφέλη. Η ελαστικότητα αυτή επιβεβαιώνεται σύμφωνα με την εφημερίδα από την παροχή των *γνωστών προνομίων προς τους Τουρκοκυπρίους*, τα οποία είχαν σαν συνέπεια την *εγκαθίδρυση στην Κύπρο τουρκικού στρατού*, όπως επίσης και από το γεγονός ότι απέκρυπτε η κυβέρνηση, *σκάνδαλα* που αφορούσαν τον εξοπλισμό των Τουρκοκυπρίων¹⁵²². Στην αρνητική της συμπεριφορά προσάπτει και το ότι από την ημέρα που ιδρύθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία, στόχος της ηγεσίας ήταν να επιδεικνύει *πνεύμα συμβιβασμού, υποχωρώντας* απέναντι στις τουρκοκυπριακές και τουρκικές υπονομευτικές ενέργειες¹⁵²³, *προσφέροντας* δυστυχώς *τα πάντα από την πρώτη στιγμή και χωρίς να ζητά τίποτα ως αντάλλαγμα*¹⁵²⁴. Σημαντικό παράγοντα για την υποχωρητική στάση της κυβέρνησης έναντι της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων θεωρεί τους Κύπριους *κομμουνιστές*, οι οποίοι *επιδιώκουν να οδηγήσουν την κυβέρνηση σε νέα συνθηκολόγηση για να διατηρηθεί το ανεξαρτησιακό διαμελιστικό καθεστώς* που υπάρχει στην Κύπρο¹⁵²⁵. Οι κυβερνώντες λοιπόν επιβεβαιώνουν συνεχώς ότι *διακατέχονται από εθνική αναξιότητα και μειοδοσία*, έχοντας ως αποκλειστική βλέψη να νέμονται την εξουσία σε μία παρωδία καθεστώτος, αποδεχόμενοι όσα *προκαλούν αγαλλίαση στους Τούρκους* σε τέτοιο βαθμό, ώστε το μόνο που υπολείπεται να κάνουν είναι να *φορέσουν φέσι*¹⁵²⁶. Συνέπεια της συμβιβαστικής στάσης της κυπριακής κυβέρνησης είναι να υποβοηθά τα τουρκικά σχέδια, αφού στο εσωτερικό *παρασκεύασε τον διαμελισμό της Κύπρου* και εξωτερικώς *δημιούργησε σύγχυση και χάος*, με αποτέλεσμα να *μην διαθέτει* η Κύπρος *φίλους, αλλά εχθρούς*, οι οποίοι είτε ενσυνείδητα, είτε ασυνείδητα, υποστηρίζουν τις τουρκικές διαμελιστικές απόψεις. Το εθνικό ζήτημα της Κύπρου το οποίο είναι ολοκάθαρα θέμα αυτοδιαθέσεως βασιζόμενο στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών, *αυτοβούλως εγκατέλειψε η κυβέρνηση, υπεραμυνόμενη της ανεξαρτησίας* και προπαγανδίζοντας ότι *η ένωση αποτελεί μεγάλο κακό*, που ισοδυναμεί με την κατάκτηση της Κύπρου από την Ελλάδα. Εκδίωξε τον απεσταλμένο στην Κύπρο ελληνικό στρατό, συνθηματολογώντας μαζί με τους κομμουνιστές, να φύγουν τα ξένα στρατεύματα. Όλα τα προαναφερόμενα *εκμεταλλεύθηκε η τουρκική προπαγάνδα* σε βάρος των Ελληνοκυπρίων, για να κερδίσει την υποστήριξη όλων σχεδόν των ξένων κυβερνήσεων και της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Όντας *ανόητοι οι κυβερνώντες*

¹⁵²²«Επιχειρεί Υπερφάλαγγισιν», *Πατρίς* (Ιούλιος 22, 1967), 1.

¹⁵²³«Μέτρα και Ημίμετρα Ειρηνεύσεως», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 3, 1967), 1.

¹⁵²⁴«Τα Μέτρα Ενθαρρύνσεως», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 27, 1967), 1.

¹⁵²⁵«Απαράδεκτος Πολιτική Υποχωρήσεων», *Πατρίς* (Νοέμβριος 12, 1967), 1.

¹⁵²⁶«Αθλιότητες», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1967), 4.

άφησαν στους Τουρκοκύπριους *ελεύθερο το πεδίο δράσεως* να εφαρμόσουν μεθοδικά σχέδιο με *προπαγάνδα και απειλές*, ώστε να φέρουν σήμερα προ *τετελεσμένου γεγονότος του διαμελισμού την Κύπρο*¹⁵²⁷.

Η στάση της Πατρίδας έναντι της μακαριακής πολιτικής που εκφράζεται μέσω της κυβέρνησης, αποτυπώνει τον εσωτερικό διχασμό που βίωνε η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ο οποίος εκδηλώνεται πλέον προς την κοινή γνώμη. Το συγκεκριμένο έντυπο εκπροσωπώντας τους Αντιμακαριακούς, χρησιμοποιεί ιδιαίτερα σκληρή γλώσσα για την κυβέρνηση. Τα σχόλια και η έντονη κριτική συμβάλλουν, ώστε η μακαριακή παράταξη να αναδειχθεί σε πρωταρχικό - απόλυτο εχθρό της ελληνοκυπριακής υπόθεσης, που πρέπει πάση θυσία να καταπολεμηθεί, ώστε να ευοδωθεί ο ενωτικός αγώνας των Ελληνοκυπρίων.

Η κυβέρνηση αποτελεί μία κλίκα ανάξιων ανθρώπων που κατέκτησαν την εξουσία με ύπουλα μέσα, στοχεύοντας να οδηγήσουν τον τόπο σε εθνική εκθεμελίωση. Η τελευταία μεταφράζεται ως απομάκρυνση από τον σκοπό της ένωσης, επιδίωξη η οποία αναιρεί την ελληνική διάσταση της ταυτότητας των κυβερνόντων και αυτομάτως τους κατατάσσει στο στρατόπεδο του εσωτερικού εχθρού. Αυτός ο εσωτερικός εχθρός ενεργεί εγκληματικά και παράνομα, επιδιώκει τον αφανισμό των γνήσιων πατριωτών (Αντιμακαριακών), εκμεταλλεύεται τα πάντα προς ίδιον όφελος, κατάσταση που επιβεβαιώνει την αβασίλη εθνική συνείδηση, την ανέντιμη πολιτική, τη λιποψυχία, τον ταπεινό χαρακτήρα του, τη ρηχότητα, τη δυσπιστία, τον μηδενισμό και την πλαδαρότητα του. Απώτερος στόχος του είναι η εθνική διάβρωση των Ελληνοκυπρίων, η ηθική φθορά και ο αφελληνισμός τους, μέσω της δημιουργίας κυπριακής συνείδησης και κυπριακού έθνους.

Θεωρείται ο απόλυτος εσωτερικός εχθρός η κυπριακή κυβέρνηση γιατί συμβάλλει μέσω της στάσης της στην ενίσχυση της δύναμης των άλλων εχθρών (Τουρκοκυπρίων, Τούρκων) της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αφού δείχνει ανοχή υποχωρώντας συνεχώς έναντι των προκλήσεων τους, κάτι που επιβεβαιώνει την ταπεινή και εξευτελιστική δουλοπρέπεια της, με συνέπεια να οδηγεί την Κύπρο προς τον διαμελισμό.

¹⁵²⁷ «Ως Άλλοι Συβαρίται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1967), 1.

Η κυπριακή κυβέρνηση και κατ' επέκταση η μακαριακή παράταξη έχει ως μοναδικό στόχο την απομάκρυνση της λύσης της ένωσης και τη μόνιμη εγκαθίδρυση της ανεξαρτησιακής επιλογής, η οποία εξυπηρετεί τα συμφέροντα του άλλου σημαντικού εσωτερικού εχθρού του κομμουνισμού, με τον οποίο συμμαχήσε για να καταφέρουν από κοινού τους στόχους τους.

Την κατηγορεί για διφορούμενη στάση όσον αφορά στο ζήτημα της ένωσης, μέσω της οποίας επιδιώκει να επιτύχει μόνο τους προσωπικούς στόχους της. Είναι ανεπαρκής ως προς τον πολιτικό προγραμματισμό του ζητήματος της ένωσης, καταβαρυνόμενος και ενταφιάζοντας την καθαρή σαν κρύσταλλο θέση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας που θέλει την ένωση με την Ελλάδα.

Η κυπριακή κυβέρνηση αναδεικνύεται στον σημαντικότερο εσωτερικό εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας σύμφωνα με την Πατρίδα, γιατί όχι μόνο δεν μπορεί να υπηρετήσει τον στόχο της ένωσης, αλλά εκτρέφει - υποθάλπει την ανταρσία και την παρανομία¹⁵²⁸. Εφόσον αμφισβητείται η ένωση, τίθεται υπό αμφισβήτηση η θέση ότι το κυπριακό κράτος αποτελεί οργανικό σύνολο του ελληνικού έθνους¹⁵²⁹, με συνέπεια να αναιρείται και η ελληνική διάσταση της ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων. Η άποψη αυτή της εφημερίδας συμπυκνώνει τις αντιλήψεις της αντιμακαριακής παράταξης και φανερώνει μία βασική πτυχή της ελληνοκυπριακής εθνικιστικής ιδεολογίας. Η εθνική ταυτότητα για να συνεχίσει να διατηρεί την κυρίαρχη ελληνική διάσταση, πρέπει να μην καλλιεργεί την έννοια της κοινότητας και του ατόμου στο εσωτερικό του κυπριακού κράτους, συντηρώντας παράλληλα την ύπαρξη του εχθρού¹⁵³⁰. Το έθνος υπερτερεί έναντι της πατρίδας¹⁵³¹, το εθνικό κέντρο υπερέχει έναντι της ιδιαίτερης πατρίδας, αφού η ένωση είναι ζήτημα εθνικό στην αντίληψη των Αντιμακαριακών και κατ' επέκταση και του τύπου που τους εκπροσωπεί. Οι Ελληνοκύπριοι μέσω του δίκαιου ενωτικού αγώνα που διεξάγουν, επιβεβαιώνουν τη συνέχεια της ιστορίας του ευρύτερου ελληνισμού και τους στενούς δεσμούς που έχουν με το ελληνικό κράτος, τη Μητέρα Ελλάδα¹⁵³², άρα και την ελληνική ταυτότητα τους. Όποιος δεν υπηρετεί τον παραπάνω στόχο μετατρέπεται αυτόματα σε εχθρό της

¹⁵²⁸ Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 201.

¹⁵²⁹ Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 51.

¹⁵³⁰ Ibid., 96.

¹⁵³¹ Χρυσάνθου, *Μ.Μ. Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 85-86.

¹⁵³² Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 459.

Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, ο οποίος πρέπει να παραμεριστεί άμεσα με οποιοδήποτε τρόπο. Κατά συνέπεια, η κυπριακή κυβέρνηση αποτελεί θεμελιώδη απειλή για την ασφάλεια και την ευημερία των Ελληνοκυπρίων, με την εξάλειψη αυτού του κινδύνου, να θεωρείται η αποτελεσματικότερη λύση.

Η Χαραυγή στα άρθρα που αφορούν την κυπριακή κυβέρνηση την περίοδο 1964-1967, διαφοροποιείται σε σχέση με τις προαναφερόμενες απόψεις της Αλήθειας, πολύ δε περισσότερο, με τις απόψεις της Πατρίδας. Η παραπάνω διαφοροποίηση δεν προξενεί ωστόσο εντύπωση, μιας και η Χαραυγή στήριζε τις θέσεις της κυπριακής κυβέρνησης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει με αφορμή τις προτάσεις της για αλλαγή του συντάγματος, η κυβέρνηση *αγωνίζεται με συνέπεια* προς τις αρχές του ΟΗΕ και τις ενέργειες του διεθνούς οργανισμού, με τις σκέψεις και τις πράξεις της να διέπονται από *αίσθημα ευθύνης*, το οποίο οδηγεί στην *εκλογή των κατάλληλων μέτρων*, που μπορούν να ανοίξουν τον δρόμο προς την *ειρήνευση και την ομαλότητα*, προς την *πολιτική λύση* με την επίδειξη καλής θέλησης¹⁵³³. Επισημαίνει ότι η κυβέρνηση και το ΑΚΕΛ *συνεργάζονται από καιρό ειλικρινά και αποδοτικά για να χαλυβδώσουν την εθνική ενότητα*, που αποτελεί βάση και προϋπόθεση της ολοκλήρωσης της κυπριακής ανεξαρτησίας¹⁵³⁴.

Επισημαίνει το έντυπο ότι καθήκον της κυπριακής κυβέρνησης είναι να *διερμηνεύσει προς την ελληνική κυβέρνηση*, την αμετάκλητη αποφασιστικότητα του πατριωτικού λαού της Κύπρου, *να αντισταθεί και να παλέψει ενάντια σε κάθε απόπειρα και συνωμοσία να του επιβληθεί λύση, αντίθεση προς το απαράγραπτο δίκαιο του, προς τους εθνικούς πόθους του, προς τις διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές και τις διακηρύξεις του ΟΗΕ*¹⁵³⁵.

Όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους η εφημερίδα τονίζει ότι η κυβέρνηση φέρεται *γενναιόδωρα* προς αυτούς, αφού αίρει τους οικονομικούς περιορισμούς, προθυμοποιείται ν' απομακρύνει όλα τα φυλάκια, νοουμένου ότι θα πράξει το ίδιο και η τουρκοκυπριακή ηγεσία, *προσφέρεται να βοηθήσει και να προστατεύσει* τους Τουρκοκυπρίους που θα ήθελαν να επιστρέψουν στα σπίτια τους από την κόλαση του Ντενκτάς, *δίδει γενική αμνηστία* που δεν περίμεναν οι στασιαστές και *αποδέχεται κάθε ειρηνευτική πρόταση του ΟΗΕ*, *αρκεί να μην επηρεάζει την πολιτική λύση*.

¹⁵³³«Με Συνέπεια», *Χαραυγή* (Απρίλιος 14, 1964), 1.

¹⁵³⁴«Το Αγγλοκυπριακό Συμβούλιο Φιλίας», *Χαραυγή* (Μάρτιος 19, 1966), 3.

¹⁵³⁵«Πλήρης Αποκάλυψη των Σκοπών τους», *Χαραυγή* (Μάιος 26, 1966), 1.

Ξεκαθαρίζει επίσης ότι οι προαναφερόμενες χειρονομίες της κυβέρνησης είναι απόλυτα σύμφωνες με τις υψηλές αρχές του αγώνα των Ελληνοκυπρίων και δεν έχουν σκοπό να **«τιμωρήσουν» την τουρκοκυπριακή μειονότητα, να την «στριμώξουν» και να την οδηγήσουν στην εξαθλίωση**¹⁵³⁶. Ωστόσο επισημαίνει ότι είναι αναγκαίο να λάβει μέτρα η κυβέρνηση, για να αντιμετωπίσει τις **ξετσίπωτες απειλές της Τουρκίας**, ξεκινώντας με την επίσημη καταγγελία της στα Ηνωμένα Έθνη, που πρέπει να γίνει χωρίς καθυστέρηση¹⁵³⁷.

Σχολιάζοντας το ρόλο της κυπριακής κυβέρνησης για το ζήτημα της ένωσης, η Χαραυγή για μία ακόμη φορά λειτουργεί υποστηρικτικά προς αυτή. Αναφέρει ότι η κυβερνητική στάση είναι **σταθερή και απαρασάλευτη**, εμμένοντας στη διακηρυγμένη γραμμή της **αδέσμευτης ανεξαρτησίας - αυτοδιάθεσης - ένωσης**, δίχως βάσεις ή άλλα ανταλλάγματα στο ΝΑΤΟ, την Άγκυρα ή οποιουσδήποτε άλλους. Επίσης τονίζει ότι η κυβέρνηση απορρίπτει αποφασιστικά **την πίεση για απόσυρση της προσφυγής και έναρξη πενταμερών ή εξαμερών διαπραγματεύσεων**¹⁵³⁸. Ενθαρρύνει όμως την κυπριακή κυβέρνηση για ακόμη μία φορά να **καταστήσει σαφέστατη τη θέση της**, ώστε να μην παρέχει έδαφος παρερμηνείας, για τη **μοναδικά ορθή και αποδεκτή λύση** του κυπριακού ζητήματος. Να προειδοποιήσει δηλαδή τους ενδιαφερόμενους, ότι **μοναδική λύση**, αποδεκτή από τον αγωνιζόμενο λαό, είναι η **γνήσια ένωση δίχως εδαφικά ή άλλα ανταλλάγματα**¹⁵³⁹.

Η Χαραυγή θίγει και το ζήτημα της εσωτερικής κρίσης που βιώνει η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, παρακινώντας την κυπριακή κυβέρνηση να λάβει δραστικά μέτρα για την πάταξη των **προδοτών και υπονομευτών του αγώνα** των Ελληνοκυπρίων. Κάθε δισταγμός και καθυστέρηση στη λήψη των αναγκαίων μέτρων, **αποθραύνει τους αισχυρούς συνωμότες** και δημιουργεί θανάσιμους κινδύνους για την Κύπρο και την εθνική υπόθεση¹⁵⁴⁰. Κατά συνέπεια, η κυπριακή κυβέρνηση πρέπει να λάβει όλα τα αναγκαία στρατιωτικά και άλλα μέτρα, ώστε αν τα **νατόδουλα όργανα του ιμπεριαλισμού αποπειραθούν να καταλάβουν πραξικοπηματικά την εξουσία**, χρησιμοποιώντας το στοιχείο του αιφνιδιασμού, να συντριβούν πάνω στο γρανιτένιο

¹⁵³⁶«Ειρηνική Συμβίωση», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 17, 1964), 1.

¹⁵³⁷«Να Καταγγεληθεί», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 8, 1967), 1.

¹⁵³⁸«Μπροστά στην Αισχρή Επίθεση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 2, 1965), 1.

¹⁵³⁹«Πλήρης Αποκάλυψη των Σκοπών τους», *Χαραυγή* (Μάιος 26, 1966), 1.

¹⁵⁴⁰«Οι Συνωμότες Αποθραύνονται», *Χαραυγή* (Ιούνιος 22, 1965), 1.

βράχο της ενιαίας αντίστασης λαού - στρατού και κυβέρνησης¹⁵⁴¹. Παίρνοντας θέση κατά της αντιμακαριακής παράταξης επισημαίνει, ότι άμεσο και επείγον πατριωτικό καθήκον της κυβέρνησης, είναι να μπει **οριστικά τέρμα στην ένταση και την αναταραχή**. Με τόλμη και αποφασιστικότητα, με τη συναίσθηση του εθνικού συμφέροντος, η κυβέρνηση πρέπει να **πατάξει κάθε αυθαιρεσία και αναρχική εκδήλωση**, που υπάρχει στις γραμμές του ελληνοκυπριακού μετώπου. Γενικότερα, είναι καθήκον της κυβέρνησης να εξαγγείλει το συντομότερο **ειρηνευτικά μέτρα** και το σπουδαιότερο, να θέσει σε **εφαρμογή αυτά τα μέτρα**. Δεν επιτρέπεται να αφήνει τους εχθρούς της να **εκμεταλλεύονται την ένταση και την αναταραχή**, να **δυσφημούν** την κυβέρνηση, τον λαό, την ίδια την Κύπρο και **βασίζόμενοι πάνω στην ανωμαλία, να προωθούν μεθοδικά τα ύπουλα διχοτομικά τους σχέδια**¹⁵⁴².

Η Χαραυγή αποτελώντας μέρος του μακαριακού τύπου, προωθεί μία τελείως διαφορετική άποψη, σε σχέση με την Πατρίδα και την Αλήθεια, για την κυπριακή κυβέρνηση, το έργο της οποίας υποστηρίζει. Μέσα από τις προβαλλόμενες θέσεις της εφημερίδας μπορούν να αντληθούν σημαντικά στοιχεία για τον εσωτερικό διχασμό μεταξύ Μακαριακών και Αντιμακαριακών στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Η κυπριακή κυβέρνηση λοιπόν εργάζεται με συνέπεια, υπευθυνότητα, υπηρετώντας τις αρχές του ΟΗΕ και επιδιώκοντας την ειρήνευση και την ομαλότητα εντός της κυπριακής κοινωνίας. Στόχος της επιπλέον είναι η χαλύβδωση της εθνικής ενότητας, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της κυπριακής ανεξαρτησίας.

Προβάλλει η Χαραυγή, όπως και η Αλήθεια, τον πρωτεύοντα και πρωταγωνιστικό ρόλο που πρέπει να διαδραματίζει η κυπριακή κυβέρνηση έναντι του εθνικού κέντρου, για τη λύση του κυπριακού ζητήματος. Τονίζει τη γενναιοδωρία της κυβέρνησης έναντι των Τουρκοκυπρίων, μέσω της οποίας επιδιώκει να τους προστατεύσει από την κόλαση που τους έχει επιβάλλει η δική τους τουρκοκυπριακή ηγεσία. Ωστόσο από τα σχόλια της φανερώνεται ότι η προσφορά της βοήθειας, νοείται στο πλαίσιο που οι Τουρκοκύπριοι εντάσσονται σε καθεστώς μειονότητας, ενώ ως προς το ενωτικό ζήτημα υποστηρίζει τη θέση της κυβέρνησης, η οποία επιδιώκει μέσω των σταδίων της ανεξαρτησίας και της αυτοδιάθεσης τη γνήσια ένωση, δίχως εδαφικά ή άλλα ανταλλάγματα.

¹⁵⁴¹«Να Δυναμώσει ο Αγώνας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 4, 1965), 7.

¹⁵⁴²«Άμεσο Πατριωτικό Καθήκον», *Χαραυγή* (Αύγουστος 27, 1967), 1.

Τάσσεται η εφημερίδα κατά του εσωτερικού διχασμού, προβάλλοντας τους Αντιμακαριακούς ως τους προδότες και υπονομευτές του ελληνοκυπριακού αγώνα, η στάση των οποίων ενισχύει τους υπόλοιπους εχθρούς της ελληνοκυπριακής υπόθεσης. Χρησιμοποιώντας και αυτή σκληρό λεξιλόγιο για τους Αντιμακαριακούς, τους αναδεικνύει ως τον απόλυτο και πρωταρχικό εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, που υποκινείται από το ΝΑΤΟ και τον ιμπεριαλισμό. Ως μοναδική λύση των θανάσιμων κινδύνων που ο εχθρός δημιουργεί, θεωρείται η χρήση κάθε μέσου που θα μπορούσε να καταπολεμήσει την αυθαίρετη και αναρχική συμπεριφορά τους.

Αν και η στάση της Χαραυγής είναι ηπιότερη σε σχέση με αυτή της Πατρίδας και της Αλήθειας, τόσο ως προς τον όγκο των σχολίων, όσο και την ποιότητα τους για την κυπριακή κυβέρνηση, παρόλ' αυτά αντλούνται γόνιμα συμπεράσματα, που σχετίζονται με την εθνικιστική ιδεολογία και την εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων. Παρά το γεγονός ότι η Χαραυγή αντιπροσωπεύει την πιο φιλελεύθερη φωνή από τις μελετώμενες εφημερίδες, ωστόσο εκφράζει εθνικιστικές απόψεις αν και μετριοπαθέστερες¹⁵⁴³, αφού υποστηρίζει τη δημιουργία εθνικής ενότητας εντός του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, η οποία όμως θα αναπτύσσεται στο πλαίσιο που οι Τουρκοκύπριοι αντιπροσωπεύουν όχι κοινότητα, αλλά μειονότητα. Αν και αναγνωρίζει τον δευτερεύοντα ρόλο του εθνικού κέντρου, αφού επικαλείται την ιδέα της πατρίδας έναντι του έθνους, δεν παραλείπει να συμπεριλάβει στην αρθρογραφία της αναφορές που αφορούν το όραμα της ένωσης¹⁵⁴⁴. Η τελευταία όμως γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της ανεξαρτησίας - αυτοδιάθεσης, υποστηρίζοντας το έντυπο ξεκάθαρα την άποψη των Μακαριακών. Έναντι της άμεσης με ανταλλάγματα ένωσης, αντιπαραβάλλεται ο μακρύς, δύσκολος, αλλά επιτυχημένος αγώνας της ενώσεως μέσω της ανεξαρτησίας - αυτοδιαθέσεως, χωρίς ανταλλάγματα. Με αυτό τον τρόπο αναιρείται το βασικό επιχείρημα των Αντιμακαριακών για τον ενωτικό αγώνα και κατ' επέκταση η ίδια τους η ύπαρξη εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, καθώς με τη στάση τους ζημιώνουν τον ενωτικό αγώνα και αναδεικνύονται στον σημαντικό εσωτερικό εχθρό, που πρέπει να παταχθεί με κάθε μέσο. Οι παραπάνω θέσεις της Χαραυγής ενεργοποιούν με τη σειρά τους ηπιότερα, αλλά εξίσου ουσιαστικά το πνεύμα και τη συνείδηση της μακαριακής κοινής γνώμης¹⁵⁴⁵, όπου

¹⁵⁴³Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 205.

¹⁵⁴⁴Χρυσάνθου, *Μ.Μ. Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 85-86.

¹⁵⁴⁵Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 70.

προβάλλει τους Ελληνοκυπρίους ως την ηγεμονεύουσα κοινότητα εντός της κυπριακής κοινωνίας, έναντι των Τουρκοκυπρίων, αλλά και έναντι του εθνικού κέντρου. Ως σημαντικότερος εσωτερικός εχθρός αναδεικνύονται οι Αντιμακαριακοί, οι οποίοι θέτουν σε κίνδυνο το έθνος και τη ρεαλιστικότερη λύση της ένωσης, μέσα από το στάδιο της ανεξαρτησίας - αυτοδιάθεσης. Οι Αντιμακαριακοί αποτελούν τον σημαντικότερο, επιβλαβέστερο και πιο επικίνδυνο εχθρό της ελληνοκυπριακής ταυτότητας, της εθνικής παράδοσης, της κουλτούρας, καθώς και της πολιτικής ανεξαρτησίας¹⁵⁴⁶, γι' αυτό και πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα και αποτελεσματικά. Καλλιεργείται και από μέρους αυτού του εντύπου ως δεδομένο η ύπαρξη της κυριαρχούσας¹⁵⁴⁷ Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, έναντι της υποδεέστερης τουρκοκυπριακής μειονότητας. Αυτό το δεδομένο της σύγκρουσης ανάμεσα σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς, προσωρινά παραγκωνίζεται, εφόσον θεωρείται ακίνδυνη η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, ακόμη και αν αντιπροσωπεύεται από μία σκληροπυρηνική ηγεσία, ενώ ως πρόβλημα αναδεικνύεται η αντιμακαριακή πλευρά, η οποία τολμά να αμφισβητεί τις θέσεις της κυπριακής κυβέρνησης και κατά συνέπεια αποτελεί τον κυρίαρχο εχθρό¹⁵⁴⁸. Η αναπαραγωγή μόνο του κοινωνικού περιβάλλοντος της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας δεν επέτρεψε στην τελευταία να προβλέψει το μέλλον και να καθορίσει τη δράση της¹⁵⁴⁹.

Ο Φιλελεύθερος δεν θα μπορούσε να τηρήσει στάση αντίθετη της κυβερνητικής πολιτικής, εφόσον αποτελούσε την εφημερίδα που τασσόταν υπέρ της κυπριακής κυβέρνησης, αν και με μία πιο κριτική ματιά, σε σχέση με τη Χαραυγή. Διερευνώντας τα σχόλια του, διαπιστώνεται ότι υποστηρίζει σε γενικό πλαίσιο τη θέση, ότι η κυπριακή κυβέρνηση τάχθηκε *υπέρ της ειρηνικής λύσεως του κυπριακού ζητήματος*, με τους τυχοδιωκτισμούς να μην αποτελούν πολιτική τακτική της. Η στάση που τηρεί η κυπριακή κυβέρνηση αποτελεί τη *μεγαλύτερη τιμή* και επιβεβαιώνει το ύψος της ηθικής της υποστάσεως, ειδικότερα εντός του σύγχρονου διεθνούς κλίματος, όπου ο πόλεμος θεωρείται το πρώτο και το απαισιώτερο έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Ωστόσο εάν οι νεοσουλτάνοι επιθυμούν πόλεμο, *δεν θα παραμελήσει τα καθήκοντα* της και θα τους δώσει το *παραδειγματικώτατο και*

¹⁵⁴⁶Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 208-209.

¹⁵⁴⁷Ibid., 206.

¹⁵⁴⁸Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 82-83.

¹⁵⁴⁹Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 164; Billing 1988; Reicher & Hopkins, *Self and Nation*, 4.

*απαραίτητο μάθημα για να κρύψουν οι σκαντζόχοιροι στο απαίσιο πετσί τους, το περισσότερο απαίσιο μουσούδι τους*¹⁵⁵⁰. Κρούει τον κώδωνα του κινδύνου προς την κυβέρνηση επισημαίνοντας της, ότι δεν γίνεται να συνεχίζεται *επ' άπειρον η ανεκτικότητα* έναντι της *καταπάτησης των δικαιωμάτων* του λαού και των κυριαρχικών εξουσιών του κράτους. Ο χρόνος *δεν δουλεύει κατ' ανάγκη προς όφελος των Ελληνοκυπρίων*, με συνέπεια η σταθερότητα να είναι αβέβαιη, να υπάρχει *κίνδυνος μελλοντικής ανατροπής και εναλλαγής των σημερινών συνθηκών του κυπριακού ζητήματος*¹⁵⁵¹.

Για τη στάση που πρέπει να υιοθετήσει η Κύπρος απέναντι στο εθνικό κέντρο, το έντυπο προάγει την κυπροκεντρική εθνικιστική εκδοχή, τονίζοντας ότι η *τυφλή εκτέλεση εντολών της άβουλης κυπριακής πλευράς από την Ελλάδα, ισοδυναμεί με δικαίωση των τουρκικών επιχειρημάτων περί κατακτητικών διαθέσεων της Αθήνας κατά της Κύπρου και προσαρτηστικών τάσεων*. Μία τακτική όπως η προαναφερόμενη, έχει σαν αποτέλεσμα να τίθενται στα άμεσα ενδιαφέροντα της Τουρκίας, στις διαπραγματεύσεις και στα παζαρέματα, διεκδικήσεις για το *ποιος θα κατακτήσει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο την Κύπρο* ή ποια θα είναι τα *εδαφικά ανταλλάγματα που θα έπρεπε να εξασφαλίσει η Άγκυρα για να ενδώσει στα δίκαια των Ελληνοκυπρίων*¹⁵⁵².

Όσον αφορά στη διεθνή της δράση για το κυπριακό ζήτημα την επικρίνει για *αδράνεια*, σε αντίθεση με την τουρκοκυπριακή πολιτική, η οποία αναπτύσσει *εκπληκτική συνεχή δράση*¹⁵⁵³. Αν και δεν θεωρεί την τουρκοκυπριακή ηγεσία σημαντική αντίπαλο, ωστόσο δεν παραλείπει να επισημάνει, ότι η κυπριακή κυβέρνηση πρέπει να αφυπνιστεί και μάλιστα *το ταχύτερο δυνατόν χωρίς άλλη καθυστέρηση*. Τη δεδομένη στιγμή μέσω της στάσης της *ζημιώνεται ανεπανόρθωτα η κυπριακή υπόθεση*, αφού η άλλη πλευρά *δραστηριοποιείται ταχύτατα και προωθεί τα καλώς προετοιμασμένα σχέδια της*, ενώ αντιθέτως η κυπριακή πλευρά *μένει άπραγη*¹⁵⁵⁴. Αν δεν παρουσιάσει *ενεργητική δράση* και αν δεν προβάλλει αντίπραξη, το μέλλον της Κύπρου *δεν προδιαγράφεται ευόλινο*. Η απαθής αντίκρουση των εξελίξεων θα οδηγήσει την ελληνοκυπριακή πλευρά σε αυξημένα εμπόδια και

¹⁵⁵⁰«Σκαντζόχοιροι», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 1, 1964), 3.

¹⁵⁵¹«Ούδ' επί Στιγμήν Πλέον Δισταγμός», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 19, 1964), 1.

¹⁵⁵²«Προδοτικός ο Σκοπός», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 11, 1965), 3.

¹⁵⁵³«Ανησυχία», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 4, 1967), 3.

¹⁵⁵⁴«Να μας Αφυπνίσουν», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 22, 1967), 3.

δυσχέρειες, οι οποίες θα απαιτούν *μεγαλύτερες θυσίες στο μέλλον και θα εγκυμονούν σοβαρότατους κινδύνους* για την υπόθεση του κυπριακού λαού¹⁵⁵⁵.

Σε μία προσπάθεια να δικαιολογήσει τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης, αναγνωρίζει ότι *αγωνίζεται να αποκαταστήσει την ομαλότητα* που διαταράσσουν τα εξτρεμιστικά και ανεύθυνα στοιχεία, με αποτέλεσμα να αναγκάζεται να *στρέψει την προσοχή της και να απασχολείται με θέματα και καταστάσεις, οι οποίες δεν αφορούν την ουσία του πολιτικού προβλήματος*¹⁵⁵⁶.

Και για τον Φιλελεύθερο η κυπριακή κυβέρνηση αντιπροσωπεύει τον φορέα προώθησης της ειρηνικής λύσης του κυπριακού ζητήματος, εμμένοντας μακριά από τυχοδιωκτισμούς και υπηρετώντας ένα υψηλό επίπεδο ηθικής υποστάσεως. Η παραπάνω στάση της δεν αποκλείει τη δυναμικότερη δράση της εάν απαιτηθεί, προκειμένου οι εχθροί της Κύπρου (Τουρκοκύπριοι και Τούρκοι), να λάβουν το μάθημα που τους αξίζει και να καταλάβουν τη θέση τους, η οποία είναι η μειονοτική¹⁵⁵⁷. Οι Ελληνοκύπριοι αποφεύγουν τις ακρότητες και τις προκλήσεις, ωστόσο καταφεύγουν σε πολεμικές κινήσεις εάν χρειαστεί, όταν πρέπει να υπερασπιστούν την εντιμότητα τους, έναντι της ανεντιμότητας του άλλου¹⁵⁵⁸. Η πολεμική σύγκρουση και στον Φιλελεύθερο αντιπροσωπεύει τον πόλεμο του καλού εναντίον του κακού, του ηθικού εναντίον του ανήθικου.

Ως προς το εθνικό κέντρο η εφημερίδα προβάλλει μία ελληνική, αλλά κυπροκεντρική διάσταση της εθνικιστικής ιδεολογίας, όπου τον πρώτο λόγο θα έχει η Λευκωσία. Υποστηρίζει την ύπαρξη ενός κυπριακού κράτους όπου η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα θα κυριαρχεί. Σε αυτή την προσπάθεια την παροτρύνει μάλιστα να ενεργοποιηθεί έναντι της τουρκοκυπριακής πολιτικής και να προωθήσει τα δίκαια αιτήματά της. Δεν μπορεί να διεκδικήσουν άλλοι πράγματα τα οποία της ανήκουν¹⁵⁵⁹. Ως προς τους Αντιμακαριακούς το έντυπο αναγνωρίζει ότι διαταράσσεται η ομαλότητα που η κυπριακή κυβέρνηση πασχίζει να αποκαταστήσει, με αποτέλεσμα να αποσπάται η προσοχή της από την ιερή υπόθεση της ένωσης. Ως φωνή αντίθεσης από την

¹⁵⁵⁵«Το Μέλλον», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 4, 1967), 3.

¹⁵⁵⁶«Ανησυχία», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 4, 1967), 3.

¹⁵⁵⁷Reicher & Hopkins, *Self and Nation*, 4.

¹⁵⁵⁸Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 215.

¹⁵⁵⁹*Ibid.*, 218.

κυβερνητική γραμμή οι Αντιμακαριακοί αποτελούν απειλή και προδοσία¹⁵⁶⁰, την οποία επιδιώκει να αναχαιτίσει η κυβέρνηση.

5.2.3 Ανεξαρτησία

Η ανεξαρτησία κατανοείται και σε αυτή την περίοδο, ως το αντίπαλο δέος της ένωσης. Τα μουνδιασμένα σχόλια της προηγούμενης περιόδου για το ανεξάρτητο κράτος, πλέον έχουν λάβει άλλη δυναμική, με τις εξεταζόμενες εφημερίδες να αναπτύσσουν ευρύτερα τις ιδίες τους προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση. Ξεκινώντας με την Αλήθεια και λαμβάνοντας υπόψη τη θέση της για την ένωση, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι θεωρεί την ανεξαρτησία όχι *την κάλλιστη, αλλά την καλύτερη λύση*, εφόσον δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί η άμεση ένωση¹⁵⁶¹. Η ανεξαρτησία γίνεται αντιληπτή ως *ο ενδιάμεσος σταθμός για την επίτευξη μίας ένωσης χωρίς ανταλλάγματα, εφόσον αυτή είναι γνήσια και αδέσμευτη*¹⁵⁶².

Γίνεται αντιληπτό ότι η ανεξαρτησία αποτελεί για την Αλήθεια τον ενδιάμεσο σταθμό της ένωσης. Ωστόσο η υπάρχουσα ανεξαρτησία, η οποία απορρίπτει τη δυνατότητα της αυτοδιάθεσης και άρα τη διεκδίκηση του ενωτικού αιτήματος, θεωρείται ακατάλληλη. Για την εφημερίδα η ανεξαρτησία είναι καλύτερη λύση υπό προϋποθέσεις, εφόσον αποτελεί τον προθάλαμο της ένωσης, αλλιώς απορρίπτεται. Η εφικτή λύση της ανεξαρτησίας μπορεί να γίνει αποδεκτή εφόσον δεν έχει μόνιμο χαρακτήρα, εφόσον αποτελεί το σκαλοπάτι της ένωσης, την πλάγια οδό, το μέσο για τον τελικό σκοπό. Επομένως η ανεξαρτησία δεν είναι για την Αλήθεια ο αυτοσκοπός, αλλά ο απαραίτητος ελιγμός για την επίτευξη του ενωτικού στόχου. Η ανεξαρτησία γίνεται αντιληπτή ως αναγκαιότητα, ενώ δεν κατανοείται στο πλαίσιο της διακοινοτικής φύσεως του κυπριακού κράτους. Η παραπάνω αντίληψη της αδέσμευτης ανεξαρτησίας είχε σαν συνέπεια να ενισχύονται οι υπάρχουσες εθνικιστικές αντιλήψεις των Ελληνοκυπρίων, σε κάθε διάσταση και εκδοχή, αφού το ανεξάρτητο κράτος συνδεόταν με τα δίκαια συμφέροντα τους¹⁵⁶³ και μόνο με αυτά.

Η Πατρίς ως γνήσια εκπρόσωπος της αντιμακαριακής παράταξης, στρέφεται κατά της ανεξαρτησίας, την οποία θεωρεί ως *αυτόχρημα αντεθνική λύση*,

¹⁵⁶⁰Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 43.

¹⁵⁶¹«Ορθή Οδός», *Αλήθεια* (Μάιος 16, 1966), 1.

¹⁵⁶²«Η Ωμή Πραγματικότητας», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 27, 1967), 1.

¹⁵⁶³Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 349.

ισοδυναμούσα με οδυνηρή διχοτόμηση της Ελλάδας, με *εθνικό σχίσμα*¹⁵⁶⁴. Η ανεξαρτησία για την Πατρίδα σημαίνει τη διαιώνιση των δεινών των Ελληνοκυπρίων¹⁵⁶⁵, καθώς όπως επισημαίνει αποτελεί μία *κατ' επίφαση ανεξαρτησία*, γιατί δεν προϋποθέτει την άμεση αυτοδιάθεση του κυπριακού λαού¹⁵⁶⁶. Κατά συνέπεια, λύση που αποκλείει την αυτοδιάθεση, δεν είναι αδέσμευτη ανεξαρτησία, αλλά *ζυριχική δεσμευμένη κόλαση*¹⁵⁶⁷, με τα δεσμά της να είναι πολλαπλάσια αυτών της Ζυρίχης. Με την επικράτηση της δεσμευμένης ανεξαρτησίας, παραμένουν ερμητικά κλειστοί οι ορίζοντες για κάθε δημοκρατική λύση και ειδικότερα για την επίτευξη της ένωσης, αφού ένοπλη η τουρκική κουστωδιά φυλάει τα δεσμά της¹⁵⁶⁸.

Η Πατρίς παρομοιάζει την επικράτηση του ανεξάρτητου καθεστώτος στην Κύπρο ως ένα *εφιαλτικό όνειρο*¹⁵⁶⁹, μία *εθνική τραγωδία*. Η αγάπη προς τη ζυριχική ανεξαρτησία καλλιεργείται στους Ελληνοκυπρίους *με απατηλά όνειρα δημιουργίας κυπριακού παραδείσου*, ο οποίος ωστόσο μετατράπηκε σε *φρικτή τρομοκρατική κόλαση*¹⁵⁷⁰. Αν και η ανεξαρτησία παρουσιάζεται ως προσωρινή λύση, κρύβει τεράστιους κινδύνους, οι οποίοι είναι πιο τρομεροί από ότι δημιούργησε η συμφωνία της Ζυρίχης¹⁵⁷¹.

Στην ουσία η ανεξαρτησία αποτελεί *ξεπούλημα της Κύπρου*¹⁵⁷², επιδείνωσε την επικρατούσα κατάσταση, διέφθειρε τη νεολαία, εφόσον αντί για ιδανικά προσέφερε υλικά αγαθά, θέσεις και αξιώματα, μετατρέποντας την εθνική κυβέρνηση σε κοινή πολιτική ηγεσία¹⁵⁷³. Επιπλέον μέσω της ανεξαρτησίας επιχειρήθηκε με συστηματικό τρόπο η *αφαίμαξη του ενωτικού ιδεώδους* στην Κύπρο, για να συντηρηθεί και να καταστεί μόνιμο το ανθελληνικό καθεστώς της ανεξαρτησίας¹⁵⁷⁴.

¹⁵⁶⁴«Η Θέσις μας», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 22, 1964), 1.

¹⁵⁶⁵«Η Εθνική Λεωφόρος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1964), 1.

¹⁵⁶⁶«Παγίδες», *Πατρίς* (Ιανουάριος 10, 1965), 1.

¹⁵⁶⁷«Όχι Νέαν Ζυρίχην», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1965), 1.

¹⁵⁶⁸«Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1.

¹⁵⁶⁹«Κατάρα και Ανάθεμα», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 19, 1965), 1.

¹⁵⁷⁰«Αποκαλυπτήρια», *Πατρίς* (Μάιος 27, 1965), 1.

¹⁵⁷¹«Οι Εχθροί του Λαού», *Πατρίς* (Μάιος 18, 1966), 1 & Αι Ευθύναι της Κυπριακής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 29, 1967), 1.

¹⁵⁷²«Η Ελλάς με Εθνικήν Αξιοπρέπειαν Χειρίζεται το Κυπριακόν Ζήτημα με Μοναδικόν Σκοπόν την Ένωσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1966), 1.

¹⁵⁷³«Ο Εθνικός των Ρόλος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 26, 1966), 1.

¹⁵⁷⁴«Ελληνική», *Πατρίς* (Ιούνιος 4, 1967), 1.

Η ανεξαρτησία απορρίπτεται από την Πατρίδα ως λύση, γιατί επιτρέπει στο κυπριακό έδαφος να αποτελεί ένα *διαπραγματεύσιμο εμπόρευμα*, που πωλείται, ενοικιάζεται, δωρίζεται και μάλιστα δίχως διαπραγματεύσεις¹⁵⁷⁵. Στην ουσία είναι η *ταφόπετρα* που τοποθετήθηκε στο μνήμα της ένωσης, με σκοπό να ξεκινήσει το έργο της *εθνικής εκθεμελιώσεως, ώστε να δημιουργηθεί κυπριακή συνείδηση*¹⁵⁷⁶. Είναι γεγονός άλλωστε, ότι από τότε που εγκαθιδρύθηκε το *ατιμωτικό καθεστώς της ανεξαρτησίας*, καταβάλλεται κάθε οργανωμένη και συστηματική προσπάθεια *να αποκοπεί η Κύπρος από τον εθνικό κορμό και να δημιουργηθεί κυπριακή συνείδηση*¹⁵⁷⁷.

Όπως αποδεικνύεται λοιπόν η λύση της ανεξαρτησίας είναι όχι μόνο *αδύνατη και επικίνδυνη*¹⁵⁷⁸, αλλά έχει μετατραπεί σε *προσφιλή καραμέλα για να τη γλύφουν και να γλυκαίνονται συνεχώς οι ανεξαρτησιακοί*, καθώς τους παρέχει πλούτο, εκμετάλλευση του δημοσίου χρήματος κατά το δοκούν, διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας, παρά τη φτώχεια και τα άλλα παρόμοια στην Κύπρο¹⁵⁷⁹. Η ανεξαρτησία αποτελεί συμβιβασμό, με σκοπό να ικανοποιηθούν τα συμφέροντα των ατόμων που επιδιώκουν να *διαιωνίσουν το ανεξαρτησιακό καθεστώς*¹⁵⁸⁰.

Η ανεξαρτησία απορρίπτεται από την Πατρίδα και για μία σειρά άλλους λόγους, όπως για παράδειγμα γιατί επισύρει συνεχώς την πιθανότητα της τουρκικής επιβουλής¹⁵⁸¹. Η σαρκοβόρος ανεξαρτησία, για τους μεν Έλληνες ήταν και είναι *εθνικό πλήγμα και απαράδεκτο τροχοπέδη* για την πορεία προς εκπλήρωση των *προαιώνιων πόθων* τους, για τους δε Τούρκους εξέθρεψε *υπερφίαλα και εκτός παντός δικαίου και πάσης πραγματικότητας όνειρα*¹⁵⁸².

Επιπλέον η ανεξαρτησία απορρίπτεται ως επικίνδυνη γιατί προάγει τον *κομμουνισμό*¹⁵⁸³, οδηγώντας την Κύπρο όπισθεν του *σιδηρούν παραπετάσματος*¹⁵⁸⁴, αφού επέτρεψε στους κομμουνιστές να ικανοποιήσουν τις προσωπικές τους φιλοδοξίες και να παρεισφρήσουν στο κυπριακό κράτος, με σκοπό να καταστρέψουν τα μεγάλα

¹⁵⁷⁵«Ποιους Εμπαίζουν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 6, 1966), 1.

¹⁵⁷⁶«Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

¹⁵⁷⁷«Κατηγορητήριο», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1967), 1.

¹⁵⁷⁸«Αυτοδιάθεσιν - Όχι Ανεξαρτησίαν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 2, 1965), 1.

¹⁵⁷⁹«Έχουν Γνώσιν οι Φύλακες...», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1965), 1.

¹⁵⁸⁰«Αι Ευθύναι της Κυπριακής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 29, 1967), 1.

¹⁵⁸¹«Ν' Αποκλεισθή ο Νέος Σταθμός», *Πατρίς* (Νοέμβριος 2, 1965), 6.

¹⁵⁸²«Οι Σύμμαχοι της Ελλάδος και αι Ευθύναι των», *Πατρίς* (Ιανουάριος 19, 1967), 1.

¹⁵⁸³«Πανελλήνιος Πολιτική», *Πατρίς* (Νοέμβριος 23, 1965), 1.

¹⁵⁸⁴«Πότε», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1966), 1.

εθνικά ιδανικά των Ελληνοκυπρίων, επιδιώκοντας τον αφελληνισμό της Κύπρου¹⁵⁸⁵. Σε περίπτωση που τελικά επικρατήσει η ανεξαρτησία, δεν πρόκειται να καταπολεμηθεί ο κομμουνισμός, αλλά θα διεισδύσει θριαμβευτικά¹⁵⁸⁶ στην Κύπρο, γιατί το ανεξαρτησιακό καθεστώς θα γίνει *υποχέριο του διεθνούς κομμουνισμού*, μιας και θα απουσιάζει από το κράτος ο ελληνικός στρατός, ενώ το κράτος θα στηρίζεται όχι στις εγγυήσεις του ΟΗΕ, αλλά στην υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης, των άλλων κομμουνιστικών χωρών, όπως και στις δυνάμεις του λεγόμενου τρίτου κόσμου, των ανίσχυρων και επαμφοτερίζοντων αδέσμευτων¹⁵⁸⁷.

Μέσω της ανεξαρτησίας δεν επέρχεται κατά την Πατρίδα μία ουσιαστική λύση για το κυπριακό ζήτημα, αλλά *πολλαπλασιασμός των δεινών* του κυπριακού λαού. Η ανεξαρτησία είναι μία νέα νάρκη στην οδό της αποκατάστασης των σχέσεων Ελλάδας - Τουρκίας και θεωρείται προοίμιο μετατροπής της *Κύπρου σε Κούβα*¹⁵⁸⁸. Η ανεξαρτησία οποιαδήποτε μορφή και αν έχει, είτε συγκεκαλλυμένη, είτε πλήρως αδέσμευτη, *δεν αποτελεί λύση* έστω και προσωρινού σταθμού για την ένωση¹⁵⁸⁹. Κατά συνέπεια η εφημερίδα απορρίπτει τη θέση των μακαριακών εντύπων, ότι η ανεξαρτησία οδηγεί δια της πλαγίου οδού στην ένωση, τονίζοντας ότι δεν πείθουν κανέναν οι πελαγοδρομίες στη θάλασσα της ανεξαρτησίας, των ενδιάμεσων σταθμών και των λύσεων ανάγκης¹⁵⁹⁰, υποστηρίζοντας ότι ο πιο ασφαλής τρόπος σε σχέση με την απευθείας οδό, είναι ψεύδος¹⁵⁹¹. Η εφημερίδα παρά την ανησυχία της για την επικράτηση της ανεξαρτησίας ωστόσο επισημαίνει, ότι δεν αργεί η ώρα προς τη βέβαιη κάθαρση¹⁵⁹², εφόσον ο κυπριακός λαός δεν θα ανεχθεί άλλο το ψευδοσύνταγμα, ούτε την ψευδοανεξαρτησία¹⁵⁹³.

Η ανεξαρτησία για την Πατρίδα απορρίπτεται σε κάθε μορφή, είτε δεσμευμένη, είτε αδέσμευτη. Απορρίπτεται γιατί όχι απλώς δεν οδηγεί στην πολυπόθητη ένωση, αλλά γιατί κατανοείται ως φορέας περισσότερο δεινών για την Κύπρο με προεξέχοντα τον κομμουνισμό και δευτερεύοντα την ικανοποίηση των προσωπικών και ιδιοτελών

¹⁵⁸⁵«Ο Εθνικός των Ρόλος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 26, 1966), 1.

¹⁵⁸⁶«Οι Σύμμαχοι της Ελλάδος και αι Ευθύναι των», *Πατρίς* (Ιανουάριος 19, 1967), 1 & «Αι Ευθύναι της Κυπριακής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 29, 1967), 1.

¹⁵⁸⁷«Αι Ευθύναι της Κυπριακής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 29, 1967), 1.

¹⁵⁸⁸«Οι Σύμμαχοι της Ελλάδος και αι Ευθύναι των», *Πατρίς* (Ιανουάριος 19, 1967), 1.

¹⁵⁸⁹«Αι Ευθύναι της Κυπριακής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 29, 1967), 1.

¹⁵⁹⁰«Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 10, 1966), 1.

¹⁵⁹¹«Ο Φόβος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 8, 1966), 1.

¹⁵⁹²«Κατάρα και Ανάθεμα», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 19, 1965), 1.

¹⁵⁹³«Όχι Νέαν Ζυρίχην», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1965), 1.

στόχων των υποστηρικτών της ανεξαρτησίας και της Τουρκίας. Η σφοδρή απόρριψη της ανεξαρτησίας από την Πατρίδα, αντικατοπτρίζει την κατάσταση που είχε αρχίσει να δημιουργείται στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, όσον αφορά στις διασπαστικές τάσεις ανάμεσα σε Αντιμακαριακούς και Μακαριακούς, οι οποίες είχαν σαν αφετηρία τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1963¹⁵⁹⁴. Μέσα από την απόρριψη της ανεξαρτησίας ως ενδιάμεσου σταθμού για την ένωση, αναπαρίσταται μία σημαντική πτυχή της αντίληψης, ότι όποιος διαφωνεί με την άποψη της «δικής μας» πλευράς, ακόμη και αν προέρχεται από το εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, τάσσεται στη συνείδηση αυτής της μερίδας του πληθυσμού, ως ο «άλλος - εχθρός». Κάθε μέλος της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας που δεν ενστερνίζεται, την κυρίαρχη ή φαινομενικά κυρίαρχη εθνικιστική ιδεολογία, βάση της οποίας αποτελεί το ζήτημα ένωσης, είναι αδαής στην καλύτερη περίπτωση και προδότης στη χειρότερη¹⁵⁹⁵. Στην αντίληψη της Πατρίδας, όσοι υποστηρίζουν την ανεξαρτησία, έστω και ως ενδιάμεσο στόχο, θεωρούνται ο εσωτερικός εχθρός της Κύπρου που πρέπει να υπερνικηθεί. Η ανεξαρτησία στην αρθρογραφία της Πατρίδας και στη συνείδηση της αντιμακαριακής παράταξης, που το έντυπο εκπροσωπούσε, λειτουργούσε αποτρεπτικά προς το ενωτικό αίτημα και δεν σχετιζόταν σε καμία περίπτωση με μία δημοκρατική συνταγματική εφαρμογή που σκοπό είχε την επίτευξη του¹⁵⁹⁶.

Στο αντίπαλο στρατόπεδο με την Αλήθεια που δέχεται την ανεξαρτησία ως ενδιάμεση λύση υπό προϋποθέσεις και την Πατρίδα που την απορρίπτει πλήρως, βρίσκονται η Χαραυγή και ο Φιλελεύθερος. Η Χαραυγή τονίζει ότι η ανεξαρτησία αποτελεί τον *ασφαλή δρόμο*¹⁵⁹⁷ που θα οδηγήσει τους Ελληνοκυπρίους *αρχικά στην αυτοδιάθεση και στην πορεία, στην ένωση*¹⁵⁹⁸. Μόνο μέσω της ανεξαρτησίας μπορεί να επιτευχθεί η δίκαιη και ορθή ένωση, χωρίς ανταλλάγματα.

Ο Φιλελεύθερος συμφωνώντας με τη Χαραυγή επισημαίνει ότι η *ανεξαρτησία σημαίνει πλήρη και αδέσμευτη ελευθερία, διακυβέρνηση από την πλειοψηφία και σεβασμό προς τα παραδεδεγμένα διεθνώς δικαιώματα της μειονότητας*, απαλλαγή του κυπριακού κράτους από την *εξωτερική επέμβαση ή απειλή*, απομάκρυνση από το

¹⁵⁹⁴Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 189.

¹⁵⁹⁵Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 46.

¹⁵⁹⁶Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 348.

¹⁵⁹⁷«Αναλλοίωτη», *Χαραυγή* (Αύγουστος 23, 1964), 1.

¹⁵⁹⁸«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 27, 1965), 3.

κυπριακό καθεστώς εκείνων των στοιχείων που *καθιστούν ανεφάρμοστη τη δεδομένη αρχή της αυτοδιαθέσεως*¹⁵⁹⁹.

Και για τον Φιλελεύθερο δεν υπάρχει και δεν νοείται άλλη *διευθέτηση ειρηνική και δημοκρατική του κυπριακού ζητήματος*¹⁶⁰⁰, πλην της ανεξαρτησίας. Μόνο μέσω της ανεξαρτησίας μπορεί να *κατοχυρωθεί το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης* του ελληνοκυπριακού λαού, που θα του επιτρέψει τον *ελεύθερο και αδέσμευτο αυτοκαθορισμό της τύχης του*, σύμφωνα με τη δική του θέληση και τους δικούς του πόθους. Ωστόσο για να πραγματοποιηθεί το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, θα πρέπει το κράτος και ο κυπριακός λαός να απαλλαγεί από όλα εκείνα τα συμβατικά στοιχεία που επιβλήθηκαν στην Κύπρο από ξένους, όλες εκείνες τις συμφωνίες και τις συνθήκες που τη δέσμευσαν και καθιστούν αδύνατη την ελεύθερη έκφραση των πόθων του λαού της. Για όλους αυτούς τους λόγους πρέπει να εξασφαλιστεί η *πλήρης και αδέσμευτη ανεξαρτησία*, η οποία θα συμπεριλαμβάνει και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Το θέμα της ένωσης είναι υπόθεση της Κύπρου και της Ελλάδας και όχι των Αμερικάνων, των Άγγλων και των Τούρκων¹⁶⁰¹. Ολοκληρώνοντας, ο Φιλελεύθερος τονίζει ότι υπάρχει απόλυτος συσχετισμός και πλήρης συνέπεια μεταξύ της *αδέσμευτης ανεξαρτησίας - αυτοδιάθεσης - εθνικής αποκατάστασης* και όχι αντιδιαστολή και αντίφαση. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος, απολύτως κανένας άλλος δρόμος, που θα επιτρέψει στους Ελληνοκυπρίους να φθάσουν προς το λιμάνι της ανόθευτης εκπλήρωσης των εθνικών τους πόθων, παρά μέσω της *αδέσμευτης ανεξαρτησίας* και της απαλλαγής από τις ξένες πολιτικές και στρατιωτικές επεμβατικές ενέργειες. Όλα όσα ειπώθηκαν παραπάνω θα γίνουν μέσω της προσφυγής των Ελληνοκυπρίων στα Ηνωμένα Έθνη, στα οποία έχουν εναποθέσει όλες τις ελπίδες τους για το αίσιο τέλος της εθνικής υπόθεσης τους¹⁶⁰².

Τόσο η Χαραυγή, όσο και ο Φιλελεύθερος υποστηρίζουν ότι η αδέσμευτη ανεξαρτησία είναι ο πιο ασφαλής δρόμος για την επίτευξη της ένωσης. Η θέση τους βρίσκεται πιο κοντά με αυτή της Αλήθειας, που θεωρεί ότι τη δεδομένη στιγμή η αδέσμευτη ανεξαρτησία αποτελεί την καλύτερη λύση για την ένωση και διαφωνεί πλήρως με τη θέση της Πατρίδας που απορρίπτει κάθε εκδοχή της ένωσης. Ωστόσο αυτό που αξίζει να αναφερθεί και για τις τέσσερις εφημερίδες, είναι ότι όλες

¹⁵⁹⁹«Η Μόνη Λύσις», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 26, 1964), 3.

¹⁶⁰⁰*Ibid.*, 3.

¹⁶⁰¹«Η Ένωσις», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 25, 1964), 3.

¹⁶⁰²«Πλήρης ο Συσχετισμός Ανεξαρτησίας - Αυτοδιαθέσεως», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 31, 1964), 3.

εξακολουθούν να βλέπουν την ανεξαρτησία ως μια μη μόνιμη κατάσταση, ως ενδιάμεσο σταθμό για την ένωση. Το συναγόμενο συμπέρασμα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, για να γίνει αντιληπτή η κατάσταση που επικρατεί ως προς την εθνικιστική ιδεολογία και την εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων, όπως και να κατανοηθεί η συμβολή του τύπου προς αυτή την κατεύθυνση. Η εμμονή προς την ένωση και η αντίληψη της ανεξαρτησίας ως μία προσωρινή κατάσταση, έστω και σε επίπεδο επικοινωνιακό, τόσο από μακαριακές, όσο και από αντιμακαριακές εφημερίδες, φανερώνει ότι έως και το 1967, στην ελληνοκυπριακή κοινωνία εξακολουθούσε να μην έχει αναπτυχθεί το κατάλληλο πολιτικό, ιδεολογικό και γενικότερα κοινωνικό πλαίσιο για να προωθηθεί η συνύπαρξη μεταξύ των δύο κοινοτήτων στο νησί. Από τα σχόλια των εφημερίδων που εξετάστηκαν, γίνεται φανερό ότι ο ελληνοκυπριακός εθνικισμός είτε με την έννοια του αλυτρωτισμού, είτε με την έννοια μίας σύγχρονης εκδοχής, σύμφωνα με την οποία η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα θα επικρατούσε στο νησί, εξακολουθεί να κυριαρχεί, δεσμεύοντας τους επιτηδευματίες της κοινής γνώμης, όπως για παράδειγμα τον τύπο, σε ιδεολογίες του παρελθόντος και δεν συμβάλλει, ώστε η Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή Κοινότητα να συνεργαστούν. Ο ελληνοκυπριακός τύπος εξακολουθούσε να βλέπει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ως συνέχεια της Μητέρας Πατρίδας¹⁶⁰³, χωρίς να φαίνεται διατεθειμένος να υπερασπιστεί το κυπριακό κράτος¹⁶⁰⁴. Ακόμη και οι εφημερίδες που υποστήριζαν την ανεξαρτησία, αυτή μπορούσε να σταθεί στα άρθρα τους με την προϋπόθεση, ότι θεωρούνταν προαπαιτούμενο για την επίτευξη του απώτερου στόχου που ήταν η οριστική επικράτηση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας στην Κύπρο. Στην ουσία τα έντυπα που εξετάζονται ενώ υπερασπίζονταν την ανεξάρτητη υπόσταση του κράτους στο παρόν, την υπέσκαπταν μελλοντικά μέσω της απόρριψης της διακοινοτικής μορφής του¹⁶⁰⁵.

Τόσο ο μακαριακός, όσο και ο αντιμακαριακός τύπος, είτε μέσω της διεκδίκησης του αιτήματος της ανεξαρτησίας - αυτοδιάθεσης, είτε μέσω της διεκδίκησης της άμεσης ένωσης, αναπαράγει κατά βάση την ίδια πολιτική αντίληψη όσον αφορά στον χειρισμό του κυπριακού ζητήματος. Συνέπεια της παραπάνω αντίληψης είναι η συνέχιση της καλλιέργειας μίας αρνητικής θέσης για το κυπριακό έθνος, η οποία σε κάθε περίπτωση υπονόμει τη δημιουργία μίας ενιαίας κυπριακής

¹⁶⁰³Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 13.

¹⁶⁰⁴*Ibid.*, 19.

¹⁶⁰⁵Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 349.

κοινωνίας όπου το σύνολο των κυπρίων πολιτών, είτε ήταν Ελληνοκύπριοι, είτε Τουρκοκύπριοι, θα αναπτύσσονταν με γνώμονα την έννοια του πολίτη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στην ουσία ο τύπος αποτέλεσε ένας από τους βασικούς επιτηδευματίες της κοινής γνώμης, αντιδρώντας κατά του κράτους, εν ονόματι του Έθνους¹⁶⁰⁶.

5.2.4 Ένωση

Το ζήτημα της ένωσης είναι αυτό το χρονικό διάστημα (1964-1967) ένα από τα κοινά θέματα των τεσσάρων εφημερίδων που μελετά η παρούσα διδακτορική διατριβή. Μάλιστα από την πληθώρα των ενωτικών σχολίων που εντοπίστηκαν στο σύνολο των εντύπων, επιβεβαιώνεται η κλιμάκωση της εθνικιστικής ιδεολογίας, η οποία είχε ως συνέπεια την καλλιέργεια του συγκρουσιακού κλίματος μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Η ένωση στην περίπτωση της Αλήθειας αποτελεί την *ιερή υπόθεση*¹⁶⁰⁷ των Ελληνοκυπρίων, στηριζόμενη στη *δύναμη του δικαίου*¹⁶⁰⁸. Η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αναφέρει η εφημερίδα ότι προβάλλεται και σε *διεθνές επίπεδο ως η πλέον μόνιμη και ενδεδειγμένη λύση*, εφόσον θεωρείται ως η προτιμητέα επιλογή για το κυπριακό πρόβλημα από όλους σχεδόν τους παράγοντες που έχουν ενεργή ανάμειξη σε αυτό¹⁶⁰⁹. Είναι το *γλυκό όραμα* με το οποίο έζησαν *επί αιώνες* οι Ελληνοκύπριοι, αφού με αυτό γεννήθηκαν, με αυτό γαλουχήθηκαν, με αυτό ανδρώθηκαν και κατά συνέπεια κανένας από αυτούς *δεν το απαρνήθηκε και δεν είναι διατεθειμένος να το ανταλλάξει με οποιαδήποτε άλλη λύση*¹⁶¹⁰.

Κάθε Ελληνοκύπριος αυτό που ποθεί είναι η ένωση σύμφωνα με την Αλήθεια, και μάλιστα μία ένωση, *χωρίς όρους, χωρίς δεσμεύσεις, χωρίς περιορισμούς και ανταλλάγματα*¹⁶¹¹. Η πραγματοποίηση της *γνήσιας και ατόφιας ένωσης* είναι ο άξονας γύρω από τον οποίο περιστρέφονται όλες οι σκέψεις και τα όνειρα, οι ελπίδες και οι πόθοι των Ελληνοκυπρίων, όντας ο διακαής και αμετάθετος σκοπός τους¹⁶¹². Η

¹⁶⁰⁶Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 50-51.

¹⁶⁰⁷«Είμεθα Ευγνώμονες», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 17, 1964), 1.

¹⁶⁰⁸«Δεν θα Υποκύψωμεν εις Απειλὰς και θ' Αγωνισθώμεν Κατὰ Πάσης Επιβουλῆς», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 17, 1964), 6.

¹⁶⁰⁹«Οι Διεθνείς Κύκλοι Αναγνωρίζουν Ἡδὴ Ὅτι: Ἡ Ἐνωσις Εἶναι ἡ Μόνη Λύσις», *Αλήθεια* (Αύγουστος 3, 1964), 1.

¹⁶¹⁰«Ἡ Ἐνωσις», *Αλήθεια* (Αύγουστος 10, 1964), 6.

¹⁶¹¹*Ibid.*, 6.

¹⁶¹²«Απάντησις Πρὸς Γρίβαν - Στρατὸς και Κυβέρνησις», *Αλήθεια* (Απρίλιος 29, 1967), 1.

ένωση είναι *αναφαίρετο και κεκτημένο προνόμιο των Ελληνοκυπρίων*, καθώς λόγω του δικαιώματος της *αυτοδιάθεσης*, αποκλείεται κάθε *νόθος επίλυση*, η οποία είναι δώρο άδωρον και απαράδεκτη λύση. Μία ένωση καθαρή και άνευ περιορισμών και δεσμεύσεων, είναι *η μόνη λύση*¹⁶¹³ σύμφωνα με την Αλήθεια. Σε καμία λοιπόν περίπτωση ο ελληνοκυπριακός λαός *δεν πρόκειται να υποχωρήσει από το δικαίωμα του να ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα*. Ο ελληνοκυπριακός λαός έχει εκδηλώσει την πρόθεση και την αμετάθετη θέληση του *να συνεχίσει τον αγώνα του*, να *ολοκληρώσει τις εθνικές επιδιώξεις και τα όνειρα του*. Η φλόγα της ενώσεως έμεινε και μένει πάντοτε αναμμένη στην ψυχή των Ελληνοκυπρίων, οι οποίοι σε κάθε ευκαιρία επαναλαμβάνουν *τον όρκο και την πίστη τους στην ιδέα της*¹⁶¹⁴. Ο αγώνας για την ένωση *συνεχίζεται και θα συνεχίζεται* με το ίδιο πάθος και τον ίδιο πόθο¹⁶¹⁵, μέχρι να εκπληρωθεί.

Καμία δύναμη σύμφωνα με την άποψη της Αλήθειας, δεν είναι ικανή να κλείσει το κυπριακό ζήτημα. Οι Ελληνοκύπριοι θα το κρατήσουν ανοικτό και θα το κλείσουν *όποτε οι περιστάσεις και οι συνθήκες το υπαγορεύσουν μέχρις ότου πραγματοποιηθεί η ένωση με την Ελλάδα, ένωση γνήσια και χωρίς ανταλλάγματα. Ακέραιη παρέλαβαν οι Ελληνοκύπριοι την Κύπρο από τους πατέρες τους και ακέραιη θα την κληρονομήσουν στα παιδιά τους στο μέλλον. Ελληνική τη γνώρισαν παρά τους ποικιλώνομους κυριάρχους και ελληνική θα την ενώσουν με την υπόλοιπη Ελλάδα*¹⁶¹⁶. Η ένωση αργά ή γρήγορα θα αποτελέσει μία *πραγματικότητα*. Το μόνο που απομένει στους Ελληνοκυπρίους είναι να κάνουν αυτή την πραγματικότητα *όσο περισσότερο εφικτή* γίνεται¹⁶¹⁷.

Η ένωση που θα πραγματοποιηθεί πρέπει να είναι *ατόφια, άνευ εδαφικών ανταλλαγμάτων, καθαρή και γνήσια*, γι' αυτό καταδικάζεται *κάθε σχέδιο* (εννοεί το Άτσεσον), που ενώ αναφέρεται σε «άμεση ένωση», *υποκρύπτει εδαφικές παραχωρήσεις και ανταλλάγματα στην Τουρκία*¹⁶¹⁸. Σε καμία περίπτωση οι Ελληνοκύπριοι δεν θα αποδεχθούν ενωτική λύση που εμπεριέχει μέσα της *νατοϊκή*

¹⁶¹³«Η Ένωση», *Αλήθεια* (Αύγουστος 10, 1964), 6.

¹⁶¹⁴«Η 15^η Επέτειος», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 18, 1965), 6.

¹⁶¹⁵«Η Χθεςινή εν Λάρνακι Πατριωτική Ομιλία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου», *Αλήθεια* (Μάιος 17, 1965), 6.

¹⁶¹⁶*Ibid.*, 6.

¹⁶¹⁷«Η Ένωση», *Αλήθεια* (Μάρτιος 29, 1965), 6.

¹⁶¹⁸«Ορθή Οδός», *Αλήθεια* (Μάιος 16, 1966), 1.

βάση, εφόσον μία τέτοια λύση αποτελεί ένωση *καμουφλαρισμένη*¹⁶¹⁹ για την Αλήθεια. Η ένωση που ονειρεύεται ο ελληνοκυπριακός λαός δεν είναι αυτή που μαγειρεύεται στις κουζίνες του διαλόγου, για να σερβιρίσκει αύριο με τη σάλτσα του NATO ως γνήσια. Μία νατοϊκή ένωση δεν σημαίνει απλώς διαρκή κίνδυνο και την εγκατάσταση μιας ακόμη νατοϊκής βάσης, αλλά *επίσημη αναγνώριση της τουρκικής παρουσίας στην Κύπρο* και την ύπαρξη μίας *ανοικτής πληγής στο σώμα της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας* που απειλεί να *μεταβληθεί σε γάγγραινα, δηλαδή σε ενταφιασμό του ενωτικού στόχου*¹⁶²⁰.

Την ένωση που έχει ονειροπολήσει η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα *τις μαύρες μέρες της δουλείας για την οποία αγωνίσθηκε εναντίον ολόκληρης της Αυτοκρατορίας*, αυτή την ένωση επιθυμεί να πραγματοποιήσει. Επειδή όμως πολλοί Ελληνοκύπριοι πιστεύουν ότι προωθείται μία κολοβωμένη ένωση¹⁶²¹, μία ένωση η οποία θα οδηγήσει σε διχοτόμηση¹⁶²², μπροστά σε αυτή τη λύση, προτιμούν αυτή της *γνήσιας και αδέσμευτης ανεξαρτησίας*¹⁶²³, που είναι προτιμότερη στην παρούσα χρονική περίοδο. Ωστόσο η ανεξαρτησία για την εφημερίδα *εξακολουθεί να παραμένει ο ενδιάμεσος σταθμός* προς τον *αμετάθετο στόχο* που είναι η ένωση¹⁶²⁴. Η ανεξαρτησία αν και *δεν αποτελεί τον τελικό σκοπό* των Ελληνοκυπρίων, *αφήνει ανοικτή την πόρτα της ένωσης*. Τη δεδομένη στιγμή επομένως υπάρχει η λύση της νατοϊκής ένωσης, που αποκλείει τη γνήσια ένωση και η λύση της ανεξαρτησίας που δύναται να κυλήσει τον λίθο από τον τάφο. Η πρώτη κατανοείται ως *συννεφιασμένος ουρανός* και η δεύτερη ως *γλυκοχάραμα* και *ανοιξιάτικη υπόσχεση*¹⁶²⁵.

Οι Ελληνοκύπριοι θα σταθούν απέναντι, *σε οποιονδήποτε προσπαθήσει να επιβάλει δια της βίας και παρά τη θέληση της πλειοψηφίας, τη θέληση του*¹⁶²⁶. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα για *χιλιετίες, παρά τις πιέσεις και τους διωγμούς που υπέστη, διατήρησε αλώβητη την εθνική ψυχή της, κράτησε αναμμένη την ελληνική δάδα και ακοίμητο τον πόθο της ένωσης*. Όσοι υποστηρίζουν ότι τη δεδομένη χρονική στιγμή η λύση της *ανεξαρτησίας* αποτελεί ένα *ασφαλές προσωρινό*

¹⁶¹⁹«Δημοψήφισμα», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 20, 1967), 1.

¹⁶²⁰«Η Ωμή Πραγματικότητα», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 27, 1967), 1.

¹⁶²¹*Ibid.*, 1.

¹⁶²²«Απάντησις Προς Γρίβαν - Στρατός και Κυβέρνησις», *Αλήθεια* (Απρίλιος 29, 1967), 1.

¹⁶²³«Η Ωμή Πραγματικότητα», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 27, 1967), 1.

¹⁶²⁴«Ορθή Οδός», *Αλήθεια* (Μάιος 16, 1966), 1.

¹⁶²⁵«Η Ωμή Πραγματικότητα», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 27, 1967), 1.

¹⁶²⁶«Εγκληματική Ανεκτικότητα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 5, 1967), 1.

καταφύγιο, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση που έχει δημιουργήσει η τουρκοκυπριακή ανταρσία, δεν είναι ανθενωτικοί σύμφωνα με το έντυπο και δεν αποκρούουν την ένωση ως μελλοντική λύση. Ανοήτως λοιπόν κατηγορούνται ότι δρουν εναντίον του έθνους¹⁶²⁷. Στην *ελληνική Μεγαλόνησο* δεν υπάρχουν κατά κυριολεξία ανθενωτικοί, εφόσον όλοι πιστεύουν στην ένωση, την οποία θεωρούν *ιστορική επιταγή και τέρμα του αγώνα*. Υπάρχει *ταυτότητα σκοπών που μένει αμετάθετη όσον αφορά στην ένωση*, αλλά η διαφωνία συνίσταται στον τρόπο επιδιώξεως και επιτεύξεως του σκοπού αυτού. Στην Κύπρο δεν υπάρχουν ενωτικοί και ανθενωτικοί, αλλά *Έλληνες, που δεν έπαυσαν και δεν θα παύουν να διψούν, όντας έτοιμοι να θυσιαστούν για τη γνήσια και ανόθευτη ένωση*¹⁶²⁸. Κανένας Ελληνοκύπριος σύμφωνα με την εφημερίδα δεν είναι εναντίον της ένωσης, αφού αυτή εξακολουθεί να αποτελεί *αμετάθετο σκοπό του απελευθερωτικού αγώνα*. Όταν κανένας δεν μπορεί να ανέλθει στην κορυφή που επιθυμεί και δε μπορεί να προχωρήσει κατακόρυφα, όταν άλλα εμπόδια του φράσουν τον δρόμο, τότε πρέπει να *επιλέξει άλλους δρόμους, που θα τον οδηγήσουν στην ποθητή κορυφή με ασφάλεια και ίσως ταχύτερα*. Τη δεδομένη στιγμή, έτσι όπως επιθυμούν να γίνει κάποιοι Ελληνοκύπριοι η ένωση, δεν είναι κάτι περισσότερο από *στείρα και άγονη εμμονή* και μάλλον *μη πραγματοποιήσιμος στόχος*. Γι' αυτό πρέπει αυτοί οι Ελληνοκύπριοι να *προσανατολιστούν προς νέες κατευθύνσεις με απώτερο στόχο την ένωση, αλλά με ρεαλιστικές και προσγειωμένες κινήσεις*¹⁶²⁹. Αυτή η νέα κατεύθυνση δεν είναι άλλη από την οδό της *ανεξαρτησίας, η οποία προσφέρει ευρείες προοπτικές αυτοδιαθέσεως*. Γι' αυτό οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να αναπροσαρμοστούν στις νέες περιστάσεις. Η αισιοδοξία για την ένωση είναι εφικτή, αλλά ξεφεύγει από την ακτίνα δράσης των ικανοτήτων των Ελληνοκυπρίων, οδηγώντας σε *εσφαλμένη εκτίμηση της κατάστασης* με αναπόφευκτο αποτέλεσμα τη συμφορά και το ναυάγιο¹⁶³⁰. Η ανεξαρτησία αποτελεί τη *νέα αφετηρία* για την πραγματοποίηση και τη συντόμευση της ημέρας της ενώσεως¹⁶³¹.

¹⁶²⁷ «Καιρός να το Κατανοήσουν», *Αλήθεια* (Ιούνιος 12, 1967), 1.

¹⁶²⁸ «Με Θάρρος και Παρρησίαν», *Αλήθεια* (Ιούνιος 26, 1967), 1.

¹⁶²⁹ «Προς Νέας Κατευθύνσεις», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 25, 1967), 1.

¹⁶³⁰ «Με Ρεαλισμόν και Σύνεσιν», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 2, 1967), 1.

¹⁶³¹ «Εντός της Εβδομάδας - Το Υπουργικόν Συμβούλιον Σειράν Συσκέψεων Προβαίνει εις Πλήρη Επανεκτίμησιν της όλης Πολιτικής Καταστάσεως», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 13, 1967), 1.

Η ένωση λοιπόν όπως φανερώνεται μέσα από την αρθρογραφία της Αλήθειας αποτελεί το ιερό και δίκαιο αίτημα των Ελληνοκυπρίων, το οποίο απολαμβάνει και διεθνούς πλέον αναγνώρισης, θεωρούμενο ως η μόνη ορθή λύση του κυπριακού ζητήματος. Το στοιχείο της ιερότητας και του δικαίου είναι συνέπεια του αιώνιου χαρακτήρα του και της σύσσωμης διεκδίκησης του από την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Ωστόσο η λύση της ένωσης πρέπει να έχει τον ενδεδειγμένο χαρακτήρα για να είναι ορθή, πρέπει να παραχωρηθεί στους Ελληνοκυπρίους χωρίς όρους, ανταλλάγματα και περιορισμούς. Μόνο υπό αυτή τη μορφή μπορεί να επιβεβαιώσει τον ιερό και δίκαιο χαρακτήρα της. Στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων η ένωση δεν μπορεί να νοηθεί εκτός του πλαισίου της ενσωμάτωσης της Κύπρου στην Ελλάδα, στην οποία ορκίστηκαν και πίστευαν, αγωνίστηκαν, αγωνίζονται και θα συνεχίσουν να αγωνίζονται με τον ίδιο πόθο και πάθος.

Η ένωση προβάλλεται ως εσωτερικό ζήτημα των Ελληνοκυπρίων, με το κυπριακό ζήτημα να μην κλείνει, εάν αυτή δεν πραγματοποιηθεί. Με την ένωση επιβεβαιώνεται ο ακέραιος και ελληνικός χαρακτήρας της Κύπρου και συνεπώς, η ελληνικότητα της ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων. Η άμεση νατοϊκή ένωση που προάγεται τη δεδομένη χρονική στιγμή, εμπεριέχει ανταλλάγματα και υποχωρήσεις προς την Τουρκία, τον προαιώνιο εχθρό, ενώ ενταφιάζει οριστικά τη λύση της απόφιας ένωσης. Αντιθέτως η γνήσια και αδέσμευτη ανεξαρτησία, αποτελεί τον ενδιάμεσο σταθμό για την επίτευξη του αμετάθετου στόχου, την αφετηρία που θα βοηθήσει στη συντομότερη και χωρίς απώλειες επίτευξη του ενωτικού στόχου.

Το στοιχείο της ιερότητας και της δικαιοσύνης του ενωτικού αιτήματος των Ελληνοκυπρίων, που με τη σειρά του επιβεβαιώνει το ελληνικό στοιχείο του χαρακτήρα της χριστιανικής ελληνόφωνης κοινότητας της Κύπρου, νομιμοποιείται μέσα από τον αέναο χαρακτήρα της διεκδίκησης του. Οι Ελληνοκύπριοι για χιλιετίες και παρά τους διωγμούς διατήρησαν αλώβητη στην εθνική ψυχή τους, κράτησαν αναμμένη την ελληνική δάδα και τον ακοίμητο πόθο της ένωσης. Με την επίτευξη της ένωσης, η οποία θεωρείται επιστέγασμα των αγώνων των Ελληνοκυπρίων να διατηρήσουν την εθνική τους ταυτότητα όλους αυτούς τους αιώνες, επιβεβαιώνεται η αδιάλειπτη συνέχεια του ελληνικού έθνους¹⁶³² μέρος του οποίου αποτελεί και η Κύπρος.

¹⁶³²Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 54.

Η διαφωνία ανάμεσα σε Μακαριακούς (ένωση διαμέσου της ανεξαρτησίας) και Αντιμακαριακούς (άμεση ένωση), αρχίζει να κλιμακώνεται, κάτι που φανερώνεται στα σχόλια της εφημερίδας για την ένωση. Όπως τονίζει το έντυπο σε μια προσπάθεια να ενοποιήσει το εσωτερικό μέτωπο των Ελληνοκυπρίων, η ένωση αποτελεί για όλους τους Ελληνοκύπριους τον τελικό στόχο, αυτό είναι καθολικά αποδεκτό, η διαφωνία που υπάρχει αφορά στον τρόπο επίτευξης της. Η μη αποδοχή της ένωσης για την εφημερίδα ως τελικού σκοπού, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή, γιατί κάτι τέτοιο θα σήμαινε άρνηση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας¹⁶³³.

Η δεύτερη εφημερίδα που αναφέρεται εκτενώς στο ζήτημα της ένωσης είναι η Πατρίς, η οποία διαφωνεί με την Αλήθεια ως προς τον τρόπο επίτευξης του ενωτικού αιτήματος, μη αποδεχόμενη την ανεξαρτησία ως ενδιάμεσο σταθμό. Η μόνη λύση που ικανοποιεί τις επιταγές της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας, που παρέχει μόνιμη ειρήνη στον ανατολικό χώρο της Μεσογείου, είναι η ένωση *άνευ όρων και δεσμεύσεων, άνευ οποιουδήποτε ενδιάμεσου πολιτειακού σχήματος, άνευ ξένων βάσεων, άνευ αναβλητικών ή άλλων αιρέσεων*. Γι' αυτό τον λόγο ο μοναδικός και αμετακίνητος σκοπός του κυπριακού αγώνα πρέπει να είναι *η άνευ όρων και άλλων «καρυκευμάτων» ένωση*. Ο ενδιάμεσος σταθμός της ανεξαρτησίας θεωρείται *αυτόχρημα αντεθνική λύση*¹⁶³⁴, γιατί το ζυριχικό καθεστώς έχει *χρεωκοπήσει πλήρως*. Η μοναδική λύση *που είναι εφικτή είναι η ένωση, η οριστική και μόνιμη ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα*¹⁶³⁵.

Επομένως μοναδικός και αμετάβλητος σκοπός του κυπριακού αγώνα είναι η ένωση, *γιατί οι Έλληνες κατοικούν σε αυτή τη γη από τεσσάρων χιλιάδων χιλιετηρίδων*, τη γη αυτή η οποία είναι *ελληνική, βαμμένη με το αίμα των Ελλήνων σε μακρούς, σκληρούς και επανειλημμένους αγώνες για την ελευθερία τους*. Τώρα το όνειρο γενεών Ελληνοκυπρίων γίνεται πραγματικότητα και κανένα στόμα ελληνικό δεν επιτρέπεται να προφέρει άλλη λέξη, πέρα από αυτή της ένωσης¹⁶³⁶.

Η Κύπρος δεν γίνεται να παραμείνει αποκομμένη από *τον εθνικό κορμό*, αφού ούτε ασφάλεια, ούτε προκοπή θα δει, διατρέχοντας *πάντα θανάσιμους κινδύνους*. Μόνο στον εύρωστο εθνικό κορμό η Κύπρος θα προοδεύσει και θα ευημερήσει. Αυτό

¹⁶³³Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 52.

¹⁶³⁴«Η Θέσις Μας», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 22, 1964), 1.

¹⁶³⁵«Η Εθνική Λεωφόρος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1964), 1.

¹⁶³⁶*Ibid.*, 1.

πρέπει να το αντιληφθούν όσοι έχουν πέσει θύματα ξένης, εχθρικής προπαγάνδας. Όλοι ας καθαρίσουν τις καρδιές τους, ώστε να εισέλθουν *άσπιλοι και αγνοί στον εθνικό νομφώνα*. Η μητέρα θα αγκαλιάσει την Κύπρο με στοργή και τα ζωογόνα φιλιά της, θα καταστήσουν τα τέκνα της ικανά να βαδίσουν με τους ελεύθερους αδερφούς στην οδό των εθνικών πεπρωμένων. Τότε και μόνο τότε, η Κύπρος θα βρίσκεται σε *εθνική ασφαλή λεωφόρο*. Οριστική και μόνη λύση είναι επομένως σύμφωνα με την Πατρίδα, η *ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα*¹⁶³⁷.

Οποιοιδήποτε και αν είναι οι σκοποί των ξενόδουλων υπονομευτών των εθνικών επιδιώξεων, *η ιστορία έχει τις επιταγές της*. Και η επιταγή της ελληνικής ιστορίας είναι η ένωση. Θέλημα του λαού και απόφαση των Πανελλήνων είναι η ένωση¹⁶³⁸, η σημαία της οποίας δεν πρόκειται ποτέ να υποσταλεί. Μόνος και πλήρης σκοπός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας είναι η *άνευ όρων ένωση*. Χωρίς αναβλητικότητα, με πίστη στην Ελλάδα και στα εθνικά ιδεώδη, θα αγωνισθούν οι Ελληνοκύπριοι εναντίον κάθε εχθρού, ώστε να ικανοποιηθεί ο προαιώνιος εθνικός πόθος τους¹⁶³⁹. Μόνο το *εθνικό καθήκον κατευθύνει τα βήματα των Ελληνοκυπρίων* να εκπληρώσουν την εθνική υποχρέωση τους. Η τελευταία συντηρεί και δυναμώνει τον αγώνα, τον εθνικό πόθο της ενώσεως με τη *Μητέρα Πατρίδα που αποτελεί το ιδανικό, το κοινό όνειρο* με τους Έλληνες¹⁶⁴⁰. Μόνο η ένωση μπορεί να *ικανοποιήσει πλήρως την εθνική συνείδηση των Ελληνοκυπρίων*, ενώ κάθε εχέφρων και καλόπιστος συζητητής γνωρίζει ότι αυτή θα πραγματοποιηθεί σε σύντομο ή στο απώτερο μέλλον, γιατί η *ελληνική ιστορική παράδοση αυτή τη λύση επιβάλλει και κανείς δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον «ρου» της ιστορίας*¹⁶⁴¹.

Η ένωση δεν γίνεται να μην πραγματοποιηθεί ακόμη και *αν επέλθει νέα Ζυρίχη*. Γι' αυτό οι κύριοι ανεξαρτησιακοί (εννοεί τους Μακαριακούς) πρέπει να αντιληφθούν ότι συμφέρον του κυπριακού λαού είναι να πραγματοποιηθεί *όσο το δυνατόν γρηγορότερα η ένωση και με όσο το δυνατόν λιγότερες θυσίες*. Ο ενωτικός αγώνας μπορεί να γνωρίζει μία προσωρινή ανάπαυλα, αλλά θα συνεχιστεί στην *πορεία εντόνως, μέχρι την πλήρη επιτυχία*¹⁶⁴².

¹⁶³⁷Ibid., 1.

¹⁶³⁸«Η Ξένη Προπαγάνδα Οργιάζει στην Κύπρο», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 30, 1964), 5.

¹⁶³⁹«Ορκος Πίστεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1.

¹⁶⁴⁰«Η Μεγάλη Απάτη», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1965), 1.

¹⁶⁴¹«Ανεξαρτησιακοί και Ευθύνη», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 17, 1965), 1.

¹⁶⁴²Ibid., 1.

Η Πατρίς υποστηρίζει ένθερμα ότι εάν δεν πραγματοποιηθεί η ένωση, *η συμφορά και ο όλεθρος περιμένουν την Κύπρο*. Η ένωση είναι η μόνη *σωτήρια λύση*¹⁶⁴³, ενώ η κατάρα και το ανάθεμα οδήγησαν τη Ζυρίχη στον τάφο. Ο πανελλήνιος πόθος για την ένωση της Κύπρου οδηγεί τους Ελληνοκυπρίους προς την *εθνική ανύσταση*¹⁶⁴⁴. Έχουν γίνει όλα τα αιματηρά πειράματα σε βάρος του κυπριακού λαού, η κυπριακή τραγωδία πλέον απαιτεί αναγκαία κάθαρση και αυτή η κάθαρση θα επέλθει μέσα από τη δίκαιη λύση της ένωσης της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα¹⁶⁴⁵.

Επισημαίνει η εφημερίδα ότι όλοι μιλούν για την ένωση, αλλά *λίγοι είναι αυτοί που την επιθυμούν και αγωνίζονται για αυτή πραγματικά*. Έχει *τόση δύναμη, τόση παράδοση και τόσο αίμα αυτό το ιδανικό*¹⁶⁴⁶, που ο ελληνοκυπριακός λαός δεν αγωνίζεται, δεν πασχίζει και δεν επιθυμεί τίποτα άλλο, παρά μόνο την ενσωμάτωση της Κύπρου στον εθνικό κορμό, όπως επιτάσσει η ιστορία, η παράδοση, το αίμα των ηρώων και η βιώσιμη πραγματικότητα¹⁶⁴⁷.

Η ένωση με την Ελλάδα σημαίνει *κάθε κατεργάρης στον πάγκο του*. Οι ιερείς στην εκκλησία και όχι στην πολιτική, δικαιοσύνη και ισότητα για όλους και όχι μόνο για τους οπαδούς (εννοεί του Μακαριακούς), τα αγαθά για όλους, οι εκκλησιαστικές περιουσίες για την εξυπηρέτηση της εκκλησίας και του λαού και όχι για τις πολιτικές επιδιώξεις στους οπαδούς¹⁶⁴⁸.

Η *άμεση ένωση χωρίς σταθμούς και λοξοδρομίες, αυτή είναι η λύση και κανένας δεν έχει το δικαίωμα να απομακρυνθεί από αυτή*¹⁶⁴⁹, σύμφωνα με την *Πατρίδα*. Η επίτευξη της άμεσης ένωσης θα επιτύχει την ασφάλεια της Κύπρου *από ξένη επιβουλή, από τουρκική επιβουλή και πιθανόν και από κομμουνιστική*¹⁶⁵⁰. Ο αγώνας της Κύπρου πρέπει να επανέλθει στον σκοπό του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ, με τους ενδιάμεσους στόχους να μην είναι απαραίτητοι¹⁶⁵¹. Δεν υπάρχει άλλη

¹⁶⁴³«Η Σωτήρια Λύσις», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 19, 1965), 1.

¹⁶⁴⁴«Κατάρα και Ανάθεμα», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 19, 1965), 1.

¹⁶⁴⁵«Ένωσις, η Μόνη Λύσις», *Πατρίς* (Απρίλιος 6, 1965), 1.

¹⁶⁴⁶«Οδονηραί Διαπιστώσεις», *Πατρίς* (Ιούλιος 11, 1965), 1.

¹⁶⁴⁷«Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 10, 1966), 1.

¹⁶⁴⁸«Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

¹⁶⁴⁹«Έχουν Γνώσιν οι Φύλακες...», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1965), 1.

¹⁶⁵⁰«Πανελλήνιος Πολιτική», *Πατρίς* (Νοέμβριος 23, 1965), 1.

¹⁶⁵¹«Δια τον κ. “Επιτελάρχην”», *Πατρίς* (Ιανουάριος 22, 1966), 1.

λύση πλην της ενώσεως, η οποία να μην περιπλέκει τα πάντα και να μην δημιουργεί έναυσμα για νέο σπαραγμό¹⁶⁵².

Η ένωση είναι *μία και αδιαίρετη*, όπως *αδιαίρετη είναι και η Κύπρος*¹⁶⁵³ *μία και γνήσια*, όπως τη θέλει το Πανελλήνιο και όχι *νόθος λύση*, όπως την προπαγανδίζουν οι κομμουνιστές και οι ανεξαρτησιόπληκτοι με τον καταχθόνιο σκοπό να την αποτρέψουν και να τη ματαιώσουν. Η ένωση είναι η μόνη ενδεδειγμένη και ταχεία λύση του κυπριακού ζητήματος, *χωρίς οποιουσδήποτε ενδιάμεσους σταθμούς*, αντίθετα προς *οποιοδήποτε ανεξαρτησιακό καθεστώς*, το οποίο καθίσταται ανέφικτο λόγω πολλών και δυσυπέρβλητων εσωτερικών και εξωτερικών εμποδίων¹⁶⁵⁴. Τα *στάδια δεν αποτελούν παρά τον τάφο της ενώσεως*¹⁶⁵⁵. Η ένωση *θα γίνει και τυπικά*, είτε το θέλουν, είτε δεν το θέλουν οι *κομμουνιστές* και όσοι ονειρεύονται αντεθνικές λύσεις¹⁶⁵⁶. Αποτελεί όχι μόνο την ευφρόσυνη λύτρωση, αλλά την *τιμωρό νέμεσις*, ειδικότερα για όσους θεωρούν ότι μπορούν να εμπαίζουν το Πανελλήνιο¹⁶⁵⁷. Πέρα από την ένωση υπάρχει μόνο η *διχοτόμηση* και η *τουρκοπροσκυνημένη ανεξαρτησία*¹⁶⁵⁸.

Η ένωση σύμφωνα με το αντιμακαριακό έντυπο, είναι η *επιταγή της ιστορίας*, είναι η *φυσική εξέλιξη της ιστορικής πορείας του ελληνικού λαού*. Είναι το *συνεχώς διαμορφούμενο σχήμα, το οποίο λαμβάνει και στο οποίο εκφράζεται η Μεγάλη Ιδέα*¹⁶⁵⁹. Οι παλιοί πολεμιστές της Κύπρου, συμμετέχοντας εθελοντικά σε όλους τους απελευθερωτικούς αγώνες της Μητρός Ελλάδος, *καθαγίασαν με τους κοινούς τους αγώνες και το αίμα τους δεσμούς*, οι οποίοι από τρεισήμισι χιλιετηρίδων ενώνουν την Κύπρο με την Ελλάδα¹⁶⁶⁰. Είναι η μοναδική φυσική λύση του κυπριακού ζητήματος η ένωση και *θα επισφραγίσει σύντομα τον αγώνα των Κυπρίων*. Θα έρθει και πρέπει να έρθει γιατί είναι *όνειρο, τα πιστεύω και το ιδανικό μακρών γενεών Κυπρίων*. Η ένωση θα γίνει επειδή το αποφάσισε το *σύνολο του κυπριακού ελληνισμού* την 15^η Ιανουαρίου 1950, διότι την *καθαγίασαν με το αίμα τους οι ήρωες* της ΕΟΚΑ, διότι

¹⁶⁵²«Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 10, 1966), 1.

¹⁶⁵³«Οι Κόκκινοι Καλικάτζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 24, 1966), 1.

¹⁶⁵⁴«Να Προσγειωθή», *Πατρίς* (Μάρτιος 24, 1966), 4.

¹⁶⁵⁵«Ο Διάλογος και ο Ου Θάντ», *Πατρίς* (Μάιος 1, 1966), 1.

¹⁶⁵⁶«Η Ελλάς με Εθνικήν Αξιοπρέπεια Χειρίζεται το Κυπριακόν Ζήτημα με Μοναδικόν Σκοπόν την Ένωσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1966), 1.

¹⁶⁵⁷«Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1966), 1.

¹⁶⁵⁸«Τα Βεγγαλικά των και η Πραγματικότητα», *Πατρίς* (Οκτώβριος 15, 1967), 1.

¹⁶⁵⁹«Ιδού η Ρόδος, Ιδού και το Πήδημα», *Πατρίς* (Οκτώβριος 9, 1966), 3.

¹⁶⁶⁰«Δίκαια Απονομή Τιμής», *Πατρίς* (Οκτώβριος 20, 1967), 1.

τη ζητούν *οι ψυχές των Ελλαδιτών αξιωματικών και φαντάρων, των ηρώων εθνοφρουρών, οι οποίοι έπεσαν στη Μανσόρα και τα Κόκκινα*. Η ένωση θα γίνει γιατί τη θέλουν οι Έλληνες της Κύπρου, τη θέλει η Ελλάδα. Διότι οι *Ελληνοκύπριοι είναι Έλληνες και επιθυμούν να ζήσουν με τους Έλληνες*. Η ένωση θα γίνει και θα φέρει την ειρήνη, την ευημερία, την πρόοδο στον κυπριακό λαό¹⁶⁶¹. Η ένωση θα γίνει γιατί υπέρ αυτής συνηγορούν η *ελληνική ιστορία*, αλλά και η αναμφισβήτητη γλώσσα των αριθμών, η οποία λέει ότι το *80% του πληθυσμού του νησιού είναι ελληνικό*¹⁶⁶². Η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα είναι κατά συνέπεια σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, *ιστορικό δίκαιο, επιταγή της πραγματικότητας*, αλλά πρωτίστως *αμετάκλητη θέληση ολόκληρου του έθνους*. Δεν υπάρχει άλλη λύση πέρα από την ένωση για την Πατρίδα, φράση που επαναλαμβάνεται επανειλημμένα στην αρθρογραφία της. Η λύση της ένωσης θα επέλθει και μάλιστα σε σύντομο χρονικό διάστημα, *γλυκοχαράζει στον εθνικό ορίζοντα*¹⁶⁶³, *στολίζει με τα συνθήματα* της τους δρόμους και *φλογίζει με την προφορά της τις ψυχές*, τη λένε τα χείλη και την αποδεικνύουν τα έργα. Στο όνομα της ένωσης να ανανεωθεί *ο ιερός όρκος πως δε θα κατατεθούν τα όπλα, ώσπου να μεταβληθεί σε γλυκιά πραγματικότητα*¹⁶⁶⁴. Η ένωση είναι *πόθος προαιώνιος, είναι δίκαιο απρόσβλητο, είναι ιδανικό αιματοποτισμένο, είναι αγώνας σκληρός και ανειρήνευτος*¹⁶⁶⁵.

Η οδός προς την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα δεν είναι απλώς χαραγμένη, είναι *έτοιμη και παραμένει μόνο η τελετή των εγκαινίων* που θα γίνει μεγαλοπρεπώς με νικητήριες ιαχές των εντεύθεν και εκείθεν Ελλήνων¹⁶⁶⁶. Η Κύπρος υπήρξε ελληνική εδώ και *τρεισήμισι χιλιάδες χρόνια και εφόσον ο λαός της θέλει την ένωση με την Ελλάδα, αυτή θα γίνει* σε πείσμα του Ντενκτάς και των Άγγλων ιμπεριαλιστών¹⁶⁶⁷. Η ένωση θα γίνει γιατί είναι η *φωνή που έρχεται από τους τάφους*, γιατί είναι το *άμεσο και το μακροπρόθεσμο συμφέρον της Κύπρου*, είναι η *δικαίωση των αγώνων του έθνους*¹⁶⁶⁸, είναι η *επιταγή της ιστορίας* αλλά και της *τρέχουσας πραγματικότητας*,

¹⁶⁶¹ «Ο Λαός μας Αξιοί Μόνον Ένωσιν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 17, 1967), 5.

¹⁶⁶² «Οι Σύμμαχοι της Ελλάδος και αι Ευθύναι των», *Πατρίς* (Ιανουάριος 19, 1967), 1.

¹⁶⁶³ «Γλυκοχαράζει η Ένωσις», *Πατρίς* (Μάρτιος 5, 1967), 1.

¹⁶⁶⁴ «Η Ελλάδα Είναι το Ίνδαλμα μας», *Πατρίς* (Απρίλιος 5, 1967), 1.

¹⁶⁶⁵ «Να Ομιλήση η Λευκωσία», *Πατρίς* (Μάιος 5, 1967), 1.

¹⁶⁶⁶ «Η Καθυστέρησης της Ενώσεως Κύριος Σκοπός των Ανθενωτικών», *Πατρίς* (Ιούλιος 27, 1967), 6.

¹⁶⁶⁷ «Το Πάθημα του Ντενκτάς», *Πατρίς* (Αύγουστος 25, 1967), 1.

¹⁶⁶⁸ «Ενότης δια την Ένωσιν», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1967), 1.

είναι η θέληση του έθνους¹⁶⁶⁹ και γιατί μέσω αυτής θα *εξαλειφθεί το κομμουνιστικό μίσμα της Κύπρου*¹⁶⁷⁰.

Εάν οι Τουρκοκύπριοι ρεαλιστικά εκτιμήσουν το παρελθόν και το παρόν θα καταλάβουν ότι *η ένωση δεν είναι για αυτούς κόλαση, αλλά απαλλαγή από τα παρόντα δεινά τους*, όπως αναφέρει η Πατρίς, αφού οι ελληνικοί νόμοι θα προφυλάξουν όχι μόνο τη ζωή τους, αλλά και τον εθνισμό τους¹⁶⁷¹. Οι Τουρκοκύπριοι σκεπτόμενοι στο πλαίσιο της δικαιοσύνης και του ρεαλισμού, θα καταλάβουν ότι *δεν θα αδικηθούν* και παρά τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν μεταξύ αυτών και των Ελληνοκυπρίων, στην καρδιά των τελευταίων υπάρχει βαθύ *αίσθημα αδελφοσύνης* για τους συνοίκους Τουρκοκυπρίους¹⁶⁷². Η ένωση άνευ σταθμών, σημαίνει *άμεση ασφάλεια για τους Τουρκοκυπρίους, διατήρηση της αξιοπρέπειας τους και εξασφάλιση του πλεονεκτήματος καλής διαθέσεως και ακριβοδίκαιης αντιμετώπισης ενός προβλήματος*, παρά τις λογικές ψυχικές δυσχέρειες τους¹⁶⁷³.

Η Ελλάδα *δικαιούται να διεκδικήσει αμέραια την Κύπρο*. Ακόμη και αν για την επιδίωξη του δικαίου της επιβληθεί *πόλεμος*, είναι σίγουρο ότι θα τον δεχθεί και θα νικήσει, όπως *δέχθηκε και νίκησε και την ιταλική επίθεση*. Πρέπει να πεισθούν όλοι, ότι θα γίνει ανάληψη δυναμικού αγώνα για την ένωση, η οποία δεν αποτελεί ελεημοσύνη που πρέπει να την παραχωρήσει ο δεσπότης Μακάριος λόγω θεϊκής ευσπλαχνίας, ή οι Τούρκοι υπακούοντας στον Αλλάχ. Αντίθετα η ένωση είναι *αίτημα εθνικό*, το οποίο οι Ελληνοκύπριοι *δεν δικαιούνται να εγκαταλείψουν* και αξίζει να τα παίξουν *όλα για όλα*¹⁶⁷⁴.

Το αίτημα της ένωσης βρίσκεται ενώπιον *πολλών κινδύνων και εχθρών*. Στο μεν εσωτερικό μέτωπο οι *άνθρωποι της κυπριακής κυβέρνησης και οι κομμουνιστές* του ΑΚΕΛ έπραξαν και πράττουν, ότι είναι δυνατόν για να *ματαιώσουν την ένωση* και να επιτύχουν την ανεξαρτησία, δηλητηριάζοντας με μεθοδικότητα την εθνική ψυχή των Κυπρίων κατά την τελευταία οκταετία. Εξωτερικά το εθνικό θέμα έχει *ως εχθρό την Τουρκία*, που ενισχύεται διπλωματικά και στρατιωτικά έναντι των Ελληνοκυπρίων¹⁶⁷⁵. Οι Ελληνοκύπριοι δεν δέχονται τα σύνορα που εγέρθηκαν, τα

¹⁶⁶⁹«Η Ένωση θα Γίνει», *Πατρίς* (Αύγουστος 27, 1967), 1.

¹⁶⁷⁰«Με Συγκρατημένην Αισιοδοξίαν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 1, 1967), 1.

¹⁶⁷¹«Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Ιούλιος 28, 1967), 1.

¹⁶⁷²«Προσβλέπομεν Προς τας Αθήνας», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 8, 1967), 1.

¹⁶⁷³«Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1.

¹⁶⁷⁴*Ibid.*, 1.

¹⁶⁷⁵«Είναι Χρέος Όλων Μας», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1967), 1.

οποία πρέπει να παραμεριστούν ή να σαρωθούν με τη βία, προκειμένου η Κύπρος ολόκληρη να ενωθεί με τη Μητέρα Ελλάδα¹⁶⁷⁶. Η ένωση θα πραγματοποιηθεί *είτε το θέλουν, είτε όχι, οι ποικιλώνμοι εχθροί της*. Τον λόγο για ένωση έχουν μόνο οι Έλληνες και δεν θα ρωτήσουν *ούτε ξενόδουλους, ούτε Τούρκους*. Η ένωση θα γίνει γιατί το θέλουν οι Έλληνες, *οι οποίοι πάντα νικούν και δεν υποκύπτουν*. Τους εχθρούς της ενώσεως θα τους τσακίσει η δύναμη του ΟΧΙ και η θέληση της Ελλάδας¹⁶⁷⁷.

Η επίτευξη του ενωτικού οράματος θεωρείται και από αυτή την εφημερίδα ως καθολικά αποδεκτό και αδιαμφισβήτητο γεγονός. Η καθολικότητα του αιτήματος και η δίκαιη επίτευξη της ένωσης νομιμοποιείται μέσα από την ελληνική παράδοση και την ελληνική ιστορική πορεία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας που είναι κυρίαρχη στο νησί. Με την επίτευξη της ένωσης τα σημαίνοντα σύμβολα της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων, που έχουν οικοδομηθεί με σημείο αναφοράς την ύπαρξη της «ηγεμονικής ελληνοκεντρικής κοινωνικής αναπαράστασης» όσον αφορά τόσο στην Κύπρο, όσο και στον λαό της¹⁶⁷⁸, επιβεβαιώνονται. Η ένωση με τη Μητέρα Πατρίδα η οποία αποτελεί δομικό στοιχείο του ελληνικού εθνικισμού, λειτουργεί σε σημασιολογικό επίπεδο πολυεπίπεδα (βιολογική - πολιτισμική διάσταση), για να επιβεβαιώσει τη σύνδεση των Ελληνοκυπρίων με το ελληνικό έθνος¹⁶⁷⁹.

Ωστόσο η Πατρίς διαφοροποιείται ως προς τον τρόπο επίτευξης της ένωσης, η οποία όπως αναφέρει πρέπει να είναι άμεση, γιατί κάθε άλλη ενδιάμεση ανεξαρτησιακή λύση, εξυπηρετεί μόνο τα συμφέροντα των εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών της Κύπρου, παρεκκλίνοντας του πραγματικού στόχου. Η άμεση ένωση που επιδιώκει το αντιμακαριακό στρατόπεδο και με τόσο σθένος υποστηρίζει στην αρθρογραφία της η εφημερίδα, φανερώνει το βαθύ χάσμα που έχει πλέον δημιουργηθεί στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Η υποστήριξη του διαφορετικού τρόπου προσέγγισης της ένωσης, επιβεβαιώνει επιπλέον τον επαναπροσδιορισμό, την αποκέντρωση και τον πολλαπλασιασμό των διαστάσεων του χαρακτήρα του ελληνικού εθνικισμού, όπως αυτός γινόταν μέχρι πρότινος αντιληπτός. Κάθε συγκροτημένη ομάδα της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας (Μακαριακοί -

¹⁶⁷⁶«ΟΥΝΦΙΚΥΠ», *Πατρίς* (Οκτώβριος 27, 1967), 1.

¹⁶⁷⁷«Η Ένωση θα Γίνη, Είτε το Θέλουν Είτε Όχι, οι Ποικιλώνμοι Εχθροί», *Πατρίς* (Οκτώβριος 28, 1967), 6.

¹⁶⁷⁸Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 128.

¹⁶⁷⁹*Ibid.*, 103-104.

Αντιμακαριακοί), αναπτύσσει μέσω των εντύπων που την εκπροσωπούν με βάση την ιδεολογία¹⁶⁸⁰, έναν διαφορετικό εθνικιστικό λόγο, ο οποίος έχει σαν στόχο να παρουσιάσει τη δική της επιλογή ως υπηρετούσα τα εθνικά δίκαια των Ελληνοκυπρίων. Στην περίπτωση της Πατρίδας και κατ' επέκταση της αντιμακαριακής παράταξης, εξακολουθεί να επικοινωνείται προς την κοινή γνώμη η άμεση ένωση με τη Μητέρα Πατρίδα, ως η ορθότερη πολιτική επιλογή, υπηρετώντας τον αλυτρωτικό χαρακτήρα του ελληνικού εθνικισμού, φυσικοποιώντας παράλληλα και νομιμοποιώντας τη συγκεκριμένη επιλογή ως το γνήσιο αίτημα των Ελληνοκυπρίων¹⁶⁸¹. Προς την αντίθετη κατεύθυνση η θέση της Αλήθειας, που εκπροσωπεί τη μακαριακή πλευρά και προάγει την ικανοποίηση του αιτήματος της ένωσης μέσω του ενδιάμεσου σταθμού της ανεξαρτησίας, εμφανίζει μία εκσυγχρονιστική εθνικιστική εκδοχή, κατά την οποία πρώτα προάγεται το συμφέρον της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας σε κυπριακό έδαφος και δευτερευόντως το εθνικό κέντρο. Η μακαριακή παράταξη με σημείο αναφοράς πλέον την Κύπρο, αν και εξακολουθεί να δέχεται εντολές από το εθνικό κέντρο, ωστόσο έχει τον πρώτο λόγο για τον τρόπο υλοποίησης του ενωτικού στόχου. Η ρεαλιστικότερη αντίληψη της κατάστασης όπως τονίζει η Αλήθεια, επιβάλλει την αλλαγή πλεύσης στη συνείδηση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας όσον αφορά στο ενωτικό αίτημα, χωρίς ωστόσο αυτή η αλλαγή να ανατρέπει την ελληνική διάσταση τόσο του νησιού, όσο και της ίδιας της ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων.

Η Χαραυγή υποστηρίζει και αυτή ότι *αμετάθετος σκοπός των Ελληνοκυπρίων είναι η ένωση*, αν και διαφωνεί με την Πατρίδα, ως προς τον τρόπο επίτευξης της. Όπως αναφέρει, η κατάληξη της ένωσης από την ασφαλή οδό που ακολουθείται (εννοεί τον ΟΗΕ), μπορεί να απαλλάξει τελείως την Κύπρο και από τα κατάλοιπα του αποικισμού, δηλαδή τις βάσεις¹⁶⁸². Η ένωση έτσι όπως την αντιλαμβάνεται η πολιτική ηγεσία της Κύπρου είναι *απόλυτα δίκαιη*, γιατί *εδράζεται πάνω στη διεθνώς αναγνωρισμένη αρχή της αυτοδιάθεσης, που είναι ιερό και αναφαίρετο δικαίωμα των λαών*¹⁶⁸³. Ο δρόμος επομένως που πρέπει να ακολουθήσει η Κύπρος για την ένωση είναι η *αδέσμευτη ανεξαρτησία - αυτοδιάθεση - ένωση*. Η

¹⁶⁸⁰Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 36.

¹⁶⁸¹Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 104.

¹⁶⁸²«Αναλλοίωτη», *Χαραυγή* (Αύγουστος 23, 1964), 1.

¹⁶⁸³«Η Αντιμετώπιση της Συνωμοσίας», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 28, 1964), 1.

διαδικασία αυτή σύμφωνα με την εφημερίδα παραμένει παγίως *αμετάβλητη*¹⁶⁸⁴. Οι Ελληνοκύπριοι για την επίτευξη της ένωσης πρέπει να έχουν στραμμένη την προσοχή τους προς τον *Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών* και όχι προς το ΝΑΤΟ και σε *πενταμερείς* που αποτελούν παγίδες για την επίτευξη της¹⁶⁸⁵. Η λύση της ένωσης που θα επιτευχθεί πρέπει να μην παραχωρεί βάσεις στην Τουρκία, είτε αυτές ονομάζονται συμμαχικές, είτε όχι, δεν πρέπει να παραχωρεί βάσεις στους Αμερικάνους ή στο ΝΑΤΟ και δεν πρέπει να παραχωρεί κανένα άλλο αντάλλαγμα, όπως τα φημολογούμενα προνόμια προς τους Τουρκοκυπρίους¹⁶⁸⁶.

Ο Φιλελεύθερος με τη σειρά του αναφέρει ότι το αίτημα των Ελληνοκυπρίων για την ένωση είναι *προαιώνιο*. Δεν είναι *χθεσινό, φτιαχτό και καιροσκοπικό*, όπως είναι το σύνθημα των Τουρκοκύπριων εξτρεμιστών για τη *διχοτόμηση*. Οι Ελληνοκύπριοι πραγματοποίησαν έναν αγώνα και κατέληξαν σε κάποια συμφωνία, η οποία απέκλειε τόσο την ένωση, όσο και τη διχοτόμηση. Δοκίμασαν επί τέσσερα χρόνια με όλη τους την καλή θέληση να εφαρμόσουν τη συμφωνία, που *αδικούσε την πλειοψηφία του λαού λόγω των υπερπρονομίων που προσέφερε στη μειονότητα*. Όμως η εφαρμογή της συμφωνίας απέτυχε γιατί αυτή ήταν ανεφάρμοστη και το πρόβλημα ήταν άλυτο, όπως ο τετραγωνισμός του κύκλου. Έδειξαν καλή θέληση οι Ελληνοκύπριοι και μεγάλη προθυμία να κατοχυρώσουν τα δικαιώματα, όχι τα υπερπρονόμια της μειονότητας με νέες προτάσεις. Ωστόσο η απάντηση της άλλης πλευράς ήταν η *αιματηρή ανταρσία*. Πλέον οι Τουρκοκύπριοι υποστηρίζουν έξαλλα τη διχοτόμηση, το *πρόχειρο προχθεσινό αίτημα*, που αποκλείει το σύνταγμα. Εφόσον αυτοί υποστηρίζουν τη διχοτόμηση πρέπει να τεθεί και από το 82% του λαού το αίτημα της ένωσης. *Η πραγματικότητα είναι αυτή που αναγκάζει την ελληνοκυπριακή πλευρά να το προβάλλει, εφόσον οι άλλοι αναίσχυντα τολμούν να εμφανίσουν το απεχθές πρόσωπο του τέρατος που ονομάζεται διχοτόμηση*¹⁶⁸⁷. Το αίτημα της ένωσης πρέπει να τεθεί και στην περίπτωση που η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα επιμένει στη λύση του *ομόσπονδου κράτους* και σε οποιεσδήποτε άλλες έξαλλες

¹⁶⁸⁴ «Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 21, 1965), 3 & «Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 27, 1965), 3.

¹⁶⁸⁵ «Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 27, 1965), 3.

¹⁶⁸⁶ «Υπάρχει Άλλος Δρόμος», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 1, 1967), 1.

¹⁶⁸⁷ «Διατί Όχι την Ένωση;», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 14, 1964), 3.

απαιτήσεις, που συγκαλυμμένα δεν αποσκοπούν σε τίποτα άλλο, παρά στον *διαμελισμό* της Κύπρου¹⁶⁸⁸.

Το αίτημα της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα είναι *υπόθεση ελευθερίας, υπόθεση αυτοδιάθεσης, υπόθεση αδέσμευτη, υπόθεση που δεν επιδέχεται όρους υποδουλωτικούς*, αλλά υπόκεινται μέσα σε δημοκρατικές και φιλειρηνικές διαθέσεις. Η ένωση είναι ταυτισμένη με τον παροπλισμό του νησιού, με την αποστρατικοποίηση του, με την πλήρη ουδετερότητα του γεωγραφικού χώρου. Με την *ειρήνη, τη δημοκρατία, την ελευθερία*, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη η ιδέα της ένωσης. Όχι με τον πόλεμο, με τη στρατιωτική κατοχή και με την πολιτική της υποδούλωσης. Δεν πρόκειται οι Ελληνοκύπριοι να ανοίξουν διάπλατα την πόρτα τους στους ιμπεριαλιστές της Δύσεως και τους μπέηδες της Άγκυρας, για να εφαρμόσουν την κατάκτηση της Κύπρου, μεταβάλλοντας την ένωση που είναι προσωπική υπόθεση τους, σε *Δούρειο Ίππο*¹⁶⁸⁹. Δεν είναι ζήτημα ούτε παζαρεμάτων, ούτε ανταλλαγμάτων προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση. Όντας η Κύπρος ένα κράτος πλήρως και αδεσμεύτως ανεξάρτητο, δύναται οποτεδήποτε να αποφασίσει να διανοίξει τον δρόμο προς την εκπλήρωση των *εθνικών πεπρωμένων* και να βαδίσει *χωρίς καμία ξένη επέμβαση* προς το ιστορικό του τέρμα. *Αδέσμευτη ανεξαρτησία με δικαιώματα αυτοδιαθέσεως*, είναι η κρυστάλλινη αξίωση, η οποία αποτελεί τη χρυσή γέφυρα που οδηγεί την Κύπρο προς την πλήρη εθνική αποκατάσταση¹⁶⁹⁰.

Η ένωση σύμφωνα με τον Φιλελεύθερο, είναι *φυσική, ιστορική, αναγκαία και αναπόφευκτη εξέλιξη*, ζήτημα δεν τίθεται για τα προαναφερόμενα, γιατί αν τίθετο, θα έπαυε να είναι μία *ιστορική αναγκαιότητα*¹⁶⁹¹. Η ένωση είναι ο *προαιώνιος πόθος των Ελληνοκυπρίων, είναι η συνισταμένη των συναισθημάτων τους ως Ελλήνων*, της θελήσεως και του αγώνα τους. Αποτελεί τον *ορίζοντα του μέλλοντος από πλευράς πραγματικής προόδου, ανάπτυξης και κοινωνικής ευημερίας*. Σε όλα αυτά δεν πρέπει να υπάρχει ούτε σκέψη, ούτε αμφιβολία, ούτε δισταγμός. Σημασία έχει *η στρατηγική και η τακτική που θα οδηγήσει τους Ελληνοκυπρίους στους εθνικούς - ενωτικούς πόθους και σε αίσιο τέλος*¹⁶⁹². Ότι τίθεται και εξακολουθεί να τίθεται μέχρι σήμερα, ιδίως από την πλευρά των εχθρών της Κύπρου είναι η *μορφή και το*

¹⁶⁸⁸«Το Αίτημα της Ενώσεως», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 18, 1964), 3.

¹⁶⁸⁹«Ο Δούρειος», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 19, 1964), 3.

¹⁶⁹⁰«Γέφυραν», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 8, 1964), 3.

¹⁶⁹¹«Αναγκαιότητα», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1964), 3.

¹⁶⁹²«Η Ένωση», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 29, 1964), 3.

*περιεχόμενο της ένωσης. Δηλαδή εάν αυτή θα είναι γνήσια ή νόθος, άδολη ή ψευδοένωση, όπως οι ίδιοι επιδιώκουν*¹⁶⁹³. Η ένωση πρέπει να πραγματοποιηθεί δίχως όρους, ανταλλάγματα και παραχωρήσεις, ούτε βάσεις, ούτε καντόνια, ούτε διαμελισμούς ή προνόμια προς κανέναν. Αυτή είναι η τοποθέτηση των Ελληνοκυπρίων, η οποία είναι ξεκάθαρη και οδηγεί έξω από οποιεσδήποτε πλαισιωμένες διαπραγματεύσεις, προς συμφωνημένες λύσεις. Οδηγεί προς τα **Ηνωμένα Έθνη**, προς την πλήρη και αδέσμευτη ανεξαρτησία και την αυτοδιάθεση, προς την απαλλαγή της Κύπρου από κάθε ζυριχικό κατάλοιπο, προς την ελεύθερη εφαρμογή των πόθων και των θελήσεων για ένωση με τη Μητέρα Ελλάδα. Όλα τα παραπάνω όπως αναφέρει ο Φιλελεύθερος πρέπει να αποσαφηνιστούν για να αρθεί η σύγχυση μεταξύ του λαού, για να διαλυθεί η ομίχλη που **ξένοι κύκλοι προς τα γνήσια εθνικά συμφέροντα και τις ενωσιακές διεκδικήσεις, προσπαθούν να νοθεύσουν** τα πράγματα και να στρέψουν την προσοχή του κυπριακού ελληνισμού προς κατευθύνσεις, τις οποίες αιώνες δουλείας τίποτα δεν κατέστησε δυνατό να τη στρέψει και να τη φθείρει. Γιατί όπως ορθά διακηρύττεται, η Κύπρος **ήταν και θα είναι Ελλάδα και η Ελλάδα ήταν και θα είναι Κύπρος**¹⁶⁹⁴.

Η αυτοδιάθεση και η ένωση **θα περάσει**, σε αντίθεση με το NATO, τις διχοτομήσεις, τα καντόνια και τους τίτλους της τουρκικής ιδιοκτησίας, ούτε επί ενός οικοπέδου, ούτε επί μίας σπιθαμής κυπριακού εδάφους¹⁶⁹⁵. Η λύση της ένωσης με τα γνωστά προς την Τουρκία ανταλλάγματα δεν είναι λύση, αλλά είναι **φενάκη και τραγέλαφος**. Ο ελληνοκυπριακός λαός δεν αγωνίζεται και δεν χύνει το αίμα του για εκτρωματικές, αλλά για **γνήσιες δημοκρατικές και δίκαιες λύσεις**. Όχι λύσεις τουρκικές και νατοϊκές, αλλά λύσεις **κυπριακές και ελληνικές**¹⁶⁹⁶. Η **ένωση είναι υπόθεση των Ελληνοκυπρίων, υπόθεση της Ελλάδας, είναι θέμα Κύπρο - Ελλαδικό**. Δεν είναι ούτε δώρο από ξένους για να σηκώνει αντίδωρα, ούτε μπαξίσι των ιμπεριαλιστών για να δέχεται ανταλλάγματα, ούτε πρόσκληση στο τραπέζι που χρειάζεται να ανταποδοθεί στον τρόπο, την τακτική και τη στρατηγική για να εξασφαλιστεί η ένωση, η οποία ανήκει στους Ελληνοκυπρίους, μία ένωση άνευ όρων και ανταλλαγμάτων. Την **ένωση την επιλέγουν οι Ελληνοκύπριοι και η Ελλάδα και**

¹⁶⁹³«Αναγκαιότητα», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1964), 3.

¹⁶⁹⁴«Η Ένωση», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 29, 1964), 3.

¹⁶⁹⁵«Ολοκαύτωμα», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 30, 1964), 3.

¹⁶⁹⁶«Αντικειμενικά “Ελληνικήν Λύσιν”», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 18, 1964), 3.

όχι οι σεσημασμένοι εχθροί τους. Η Κύπρος θα γίνει *ολοκαύτωμα*, αλλά δεν πρόκειται να την προδώσουν οι Ελληνοκύπριοι¹⁶⁹⁷.

Τόσο η Χαραυγή, όσο και ο Φιλελεύθερος, συμπλέουν με τη θέση της Αλήθειας και την πραγματοποίηση της ένωσης μέσω της διαδικασίας της αδέσμευτης ανεξαρτησίας - αυτοδιάθεσης, σύμφωνα με τις αρχές του ΟΗΕ και όχι του ΝΑΤΟ, ενισχύοντας μία εθνικιστική εκδοχή, η οποία έχει σημείο αναφοράς τόσο την Ελλάδα, όσο και τη Λευκωσία¹⁶⁹⁸. Αυτό που πρέπει να τονιστεί για το σύνολο των εξεταζόμενων εφημερίδων είναι, ότι η ένωση ως αίτημα όχι απλώς δεν αμφισβητείται, αλλά υποστηρίζεται στην απολυτότητα, στην καθολικότητα και στην «ελληνικότητα» του. Η ένωση είναι ιστορική επιταγή και αποτελεί υπόθεση της Κύπρου και της Ελλάδας. Κάθε εξωτερική επέμβαση (Τουρκία, ιμπεριαλιστικές δυνάμεις) αποκλείεται ολοκληρωτικά, όπως ολοκληρωτικά αποκλείεται ο εσωτερικός εχθρός, δηλαδή η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα για το σύνολο των εφημερίδων, η αντιμακαριακή παράταξη για την Αλήθεια, τη Χαραυγή και τον Φιλελεύθερο και η μακαριακή παράταξη για την Πατρίδα. Μέσα από το αίτημα της ένωσης, όπως αυτό παρουσιάστηκε παραπάνω, επιβεβαιώνεται η προαγωγή από τον τύπο, της ηγεμονικής ελληνοκεντρικής αναπαράστασης, η οποία με τη σειρά της δημιούργησε από την πλευρά των Τουρκοκυπρίων, μία ηγεμονική τουρκοκυπριακή αναπαράσταση¹⁶⁹⁹, που όμως δεν έγινε αντιληπτή έως την εισβολή του 1974. Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, εξακολουθεί παρά την ανακήρυξη της ανεξάρτητης Κύπρου να ενέχει στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων τη θέση της μειονότητας. Δεν μπορούν οι Τουρκοκύπριοι να αντιδράσουν στο αίτημα της ένωσης, γιατί απλά δεν τους αφορά, πολύ δε περισσότερο, δεν μπορούν να αυθαδιάζουν, επιδιώκοντας την διχοτόμηση της Κύπρου.

5.2.5 Ελληνοκυπριακή Κοινότητα

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα όπως και στην προηγούμενη χρονική περίοδο που εξετάστηκε, έτσι και σε αυτή, καταλαμβάνει ένα πολύ μεγάλο μέρος των σχολίων των εφημερίδων που μελετήθηκαν. Η συγκεκριμένη θεματική θεωρείται ιδιαίτερα

¹⁶⁹⁷«Ολοκαύτωμα», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 30, 1964), 3.

¹⁶⁹⁸Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 39.

¹⁶⁹⁹Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 131.

σημαντική, μιας και συνδέεται άμεσα τόσο με την πορεία της εθνικιστικής ιδεολογίας, όσο και με τον τρόπο που πραγματώνεται στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων η έννοια της ταυτότητας τους, δηλαδή ο εαυτός τους σε σχέση με τους άλλους (Τουρκοκυπρίους).

Ξεκινώντας με την εφημερίδα Αλήθεια, το έντυπο τονίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι *δεν πρόκειται να κάτσουν με σταυρωμένα τα χέρια* έναντι των τουρκοκυπριακών διχοτομικών αξιώσεων, αλλά σκοπεύουν να τις αντιμετωπίσουν *αποφασιστικά και με σθένος*. Είναι διατεθειμένοι να αγωνιστούν με *θάρρος και αποφασιστικότητα* ενάντια σε *κάθε επιβολή ή επιδρομή κατά του νησιού*, ακόμη και αν δεν έχουν βοήθεια από κανέναν άλλον, *στηριζόμενοι στη βοήθεια του Θεού* και τη δύναμη των δίκαιων αιτημάτων τους¹⁷⁰⁰. Η στάση τους αυτή εκπορεύεται από το γεγονός ότι παρέλαβαν την Κύπρο *ελεύθερη και ακέραια* και δεν θα επιτρέψουν ούτε την υποδούλωση της, ούτε τον διαμελισμό της, ακόμη και αν η μοίρα τους είναι να πεθάνουν, ακόμη και αν το νησί γίνει *ολοκαύτωμα και στάχτη*, είναι διατεθειμένοι να ακολουθήσουν το πεπρωμένο τους¹⁷⁰¹, σε καμία περίπτωση όμως δεν σκοπεύουν να παραδοθούν στα αιτήματα των Τουρκοκυπρίων. Ξεχωριστά κάθε Ελληνοκύπριος αποτελεί ένα τηλεβόλο, το οποίο *φλέγεται από πόθο για την ελευθερία* και δεν θα διστάσει να βάλλει εναντίον οποιουδήποτε επιβουλεύεται τόσο την *ελευθερία, όσο και την εδαφική ακεραιότητα της πατρίδας του*¹⁷⁰². Στο σύνολο τους οι Ελληνοκύπριοι είναι *αποφασισμένοι και αρκετά ισχυροί για να συντρίψουν* από την πρώτη στιγμή *κάθε ανατρεπτική εκδήλωση ή απόπειρα*, γι' αυτό και οι Τουρκοκύπριοι ας κατανοήσουν, ότι η ανταρσία πρέπει να λάβει τέλος, αλλιώς θα αναγκαστούν οι *Ελληνοκύπριοι* να την *καταστείλουν δια πυρός και σιδήρου*. Μέχρι εκείνη τη στιγμή τονίζει η Αλήθεια, η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, έχει επιδείξει *αρκετή ανοχή και μεγαλοψυχία*¹⁷⁰³. Όλο αυτό το διάστημα που λαμβάνει χώρα η τουρκοκυπριακή ανταρσία, οι Ελληνοκύπριοι δεν έπραξαν τίποτα άλλο πέρα από το να *υποδεικνύουν υπομονή και αυτοσυγκράτηση σε σημείο παρεξηγήσεως*¹⁷⁰⁴. Ωστόσο η τακτική της συναινέσεως και της αυτοσυγκεντρώσεως όχι απλά δεν ήταν αποτελεσματική, αλλά αντιθέτως

¹⁷⁰⁰ «Δεν θα Υποκύψωμεν εις τας Απειλάς και θ' Αγωνισθώμεν κατά Πάσης Επιβουλής», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 17, 1964), 6.

¹⁷⁰¹ «Κατά το Χθεσινον Μεγαλειώδες Εθνικόν Μνημόσυνον ο κ. Γιωρκάτζη Διακήρυξε: Παραλάβομεν την Κύπρον Ελευθέραν και Ακέραιαν και δεν θα Επιτρέψωμεν την Υποδούλωσιν ή τον Διαμελισμόν της», *Αλήθεια* (Μάρτιος 2, 1964), 6.

¹⁷⁰² «Τηλεβόλα», *Αλήθεια* (Ιούλιος 13, 1964), 6.

¹⁷⁰³ «Εμπρός», *Αλήθεια* (Ιούλιος 20, 1964), 1.

¹⁷⁰⁴ «Υποκριτικά Συμβουλαί», *Αλήθεια* (Μάιος 22, 1965), 6.

παρερμηνεύθηκε από τους Τουρκοκυπρίους δημιουργώντας τους την ψευδαίσθηση ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά είναι αδύναμη, πανικοβλημένη και αναποφάσιστη, με συνέπεια **να σηκώσουν με αυθάδεια το κεφάλι τους** και μέσω συνεχών προκλήσεων, να επιδιώκουν να δημιουργήσουν τετελεσμένα γεγονότα για να πετύχουν τους άνομους σκοπούς τους¹⁷⁰⁵.

Ήρθε η ώρα λοιπόν να φανούν πιο αυστηροί οι Ελληνοκύπριοι, αφού η **επιεικής στάση τους** όχι απλώς δεν έχει κάποιο νόημα, αλλά τουναντίον **παραιτείται την έκρυθμη κατάσταση, εγκυμονώντας νέους και σοβαρότερους κινδύνους**¹⁷⁰⁶. Η υπομονή τους έχει εξαντληθεί και πρέπει να κάνουν τους Τουρκοκυπρίους να αντιληφθούν ότι με τη **θέληση, τη δύναμη και την εξυπνάδα, θα καταφέρουν να τους νικήσουν**¹⁷⁰⁷, επαγρυπνώντας για να μην βρεθούν ένα ωραίο πρωί εξ απροόπτου¹⁷⁰⁸. Η εφημερίδα παροτρύνει τους Ελληνοκυπρίους να δράσουν άμεσα, ώστε να πέσει η **αυλαία του δράματος που ζουν**, πριν αυτό εξελιχθεί σε αληθινή και ανεπανόρθωτη τραγωδία¹⁷⁰⁹. Επισημαίνει ότι οι απειλές δεν τους πτοούν, γιατί οι Έλληνες **δεν γνωρίζουν τι σημαίνει φόβος**, είναι ένα συναίσθημα άγνωστο αφού έχουν μάθει μόνο να κάνουν το καθήκον τους και να αγωνίζονται όταν οι περιστάσεις το απαιτούν, θυσιάζοντας ακόμη και τη ζωή τους¹⁷¹⁰.

Στην παρούσα στιγμή η λέξη «κοινότητα» είναι πολύ ενοχλητική στα αυτιά των Ελληνοκυπρίων, εφόσον οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν **μία τουρκική μειονότητα**¹⁷¹¹ και γι' αυτό δεν θα τους επιτρέψουν να εξέλθουν από την αιμοσταγή περιπέτεια και το όργιο του εγκλήματος στο οποίο βύθισαν την κυπριακή κοινωνία «αβροχοίς πόσιν». Σε καμία περίπτωση δεν θα επιτρέψουν στους Τουρκοκύπριους να δρέψουν τους καρπούς των παράνομων κόπων, μόχθων και αγώνων τους, καθώς με τη στάση τους αποδεικνύουν ότι **δεν έχουν θέση σε μία Κύπρο ευνομούμενη και ελεύθερη**¹⁷¹².

Η Αλήθεια ωστόσο υποστηρίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν είναι **τυχοδιώκτες** αφού υπερασπίζονται τα δίκαια αιτήματα του λαού τους, **χωρίς ταυτοχρόνως να**

¹⁷⁰⁵ «Ο Μόνος Τρόπος», *Αλήθεια* (Αύγουστος 22, 1966), 6.

¹⁷⁰⁶ «Εμπρός», *Αλήθεια* (Ιούλιος 20, 1964), 1.

¹⁷⁰⁷ «Οι Εφέντηδες!», *Αλήθεια* (Ιούλιος 19, 1965), 6.

¹⁷⁰⁸ «Επαγρύπνησις», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 27, 1965), 6.

¹⁷⁰⁹ «Εμπρός», *Αλήθεια* (Ιούλιος 20, 1964), 1.

¹⁷¹⁰ «Με Ανοικτάς Αγκάλας», *Αλήθεια* (Ιούλιος 27, 1964), 6.

¹⁷¹¹ «Ψυχραιμία», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 9, 1964), 1.

¹⁷¹² «Η Ωρα Έφθασε», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 16, 1964), 1.

*παύουν να σέβονται την ελευθερία και τα δικαιώματα των άλλων ανθρώπων*¹⁷¹³. Επίσης *δεν είναι υπεύθυνοι για την άθλια κατάσταση που βρίσκονται οι Τουρκοκύπριοι*, η οποία σύμφωνα με την εφημερίδα είναι αποτέλεσμα της στάσης που κρατούν οι τελευταίοι¹⁷¹⁴ και ιδίως η ηγεσία τους¹⁷¹⁵. Δεν πείραξαν τους Τουρκοκύπριους, αλλά *επεδίωξαν μέσα από την ειρηνική διευθέτηση και διαπραγμάτευση*, αξιώσεις που στηρίζονται στη δικαιοσύνη και τη δημοκρατία. Οι Ελληνοκύπριοι *διακρίνονται για τον πολιτισμό τους* αφού δεν μιμούνται τους Τουρκοκυπρίους, που εγκληματούν προς όποιον πατριώτη τους διέρχεται την πράσινη γραμμή, υποβάλλοντας τον σε βασανιστήρια και ανεκδιήγητες ατιμώσεις¹⁷¹⁶.

Όντας *γνήσιοι Έλληνες* καθ' όλη τη μακροχρόνια πορεία τους, δεν πτοήθηκαν ποτέ, αλλά αγωνίσθηκαν χωρίς να λαμβάνουν υπόψη *τον αριθμό και τη δύναμη του αντιπάλου* κάτι που αποδεικνύει η ιστορία τους, καθώς έχουν στο ενεργητικό τους τις *Θερμοπύλες, τον Μαραθώνα, τη Σαλαμίνα, το Χάνι της Γραβιάς, τα Δερβενάκια και ολοκαυτώματα όπως τα Ψαρά και το Αρκάδι*. Κατά συνέπεια δεν πτοούν τους Ελληνοκυπρίους οι απειλές αφού *τα ελληνικά στήθη είναι έτοιμα να δώσουν ένα ακόμη σκληρό μάθημα*, ένα ακόμη Μολών Λαβέ, ώστε να τους θυμούνται πάντοτε¹⁷¹⁷.

Καμία δύναμη δεν είναι ικανή να τους κάμψει, να τους ανακόψει και να τους καταβάλει. Ακμαιότατοι θα σφυρηλατήσουν το φρόνημα στον άκμονα της δοκιμασίας και θα αναζωπυρώσουν το πάθος της ελευθερίας και τον πόθο της πατρίδας στον βωμό του μαρτυρίου και της θυσίας. *Το πάθος και ο πόθος είναι η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα*. Με θάρρος και αποφασιστικότητα και με το πνεύμα της αυτοθυσίας που υποδεικνύει ο ελληνικός κυπριακός λαός, καμία αμφιβολία δεν υπάρχει ότι *στο τέλος θα νικήσει*. Και νικούν πάντα όσοι είναι αποφασισμένοι να νικήσουν και οι Ελληνοκύπριοι είναι αποφασισμένοι πάση θυσία να συνεχίσουν τον αγώνα *μέχρι τη νίκη που δεν είναι άλλη από την ένωση*¹⁷¹⁸.

Η *δύναμη των Ελληνοκυπρίων είναι ατελείωτη* γιατί έχουν διέλθει από καμίνους δοκιμασίας και έχουν πληγεί στον άκμονα των μαρτυρίων, αλλά *δεν*

¹⁷¹³«Τυχοδιώκται», *Αλήθεια* (Μάρτιος 30, 1964), 6.

¹⁷¹⁴«Ορθή Τακτική», *Αλήθεια* (Απρίλιος 20, 1964), 6.

¹⁷¹⁵«Μωραίνει Κύριος...!», *Αλήθεια* (Απρίλιος 13, 1964), 6.

¹⁷¹⁶«Πολύς Θόρυβος δια το Τίποτε», *Αλήθεια* (Μάιος 18, 1964), 3.

¹⁷¹⁷«Μολών Λαβέ», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 30, 1964), 1.

¹⁷¹⁸«Η Χθесινή Περιοδεία του Μακαριωτάτου», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 11, 1965), 6.

κατακάηκαν, ούτε συνεθλίβησαν, εφόσον στην καρδιά τους έμενε *άσβεστη η φλόγα του εθνικού φρονήματος*. Ούτε οι ξένοι κυρίαρχοι, ούτε οι αιώνες, κατάφεραν να δαμάσουν και να εξουθενώσουν τους Ελληνοκυπρίους, οι οποίοι στέκονται, μάχονται και πέφτουν, όντας έτοιμοι να αγωνιστούν όποτε χρειαστεί¹⁷¹⁹. Αυτό που κάνει ανίκητους τους Ελληνοκυπρίους εκτός από όπλα, τα οποία είναι άπειρα και αποτελεσματικά, είναι ότι διαθέτουν και το *ψυχικό σθένος, αλλά και την αδάμαστη και ακατάβλητη θέληση και απόφαση να αγωνισθούν* εναντίον οποιουδήποτε επιβουλεύεται την ελευθερία τους¹⁷²⁰.

Οι τουρκικοί λεονταρισμοί επομένως δεν πτοούν την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα¹⁷²¹, *η οποία είναι αποφασισμένη να δικαιωθεί για τα εθνικά όνειρα και τους πόθους της*¹⁷²², επιβεβαιώνοντας ότι αποτελεί ανέκαθεν τον γηγενή πληθυσμό της Κύπρου από *την εποχή του Κάδμου*¹⁷²³. Ωστόσο για την επίτευξη των στόχων της θα πρέπει να δράσει, εφόσον οι Τουρκοκύπριοι τρομοκράτες προκαλούν συνεχώς με νέα επεισόδια που είναι κάθε φορά χειρότερα από τα προηγούμενα. Γιατί εάν εξακολουθούν να μένουν με τα χεριά σταυρωμένα οι Ελληνοκύπριοι πιστεύοντας ότι μέσω της αυτοσυγκράτησης θα βελτιωθούν τα πράγματα, βρίσκονται σε μεγάλη πλάνη και οι προκλήσεις των Τουρκοκυπρίων θα γίνουν χειρότερες στο μέλλον¹⁷²⁴. *Θα πρέπει να κατανοήσουν οι Τουρκοκύπριοι, ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα είναι αυτή που υπερέχει* και πως ανά πάσα στιγμή μπορεί να κόψει το νερό στους Τουρκοκυπρίους, να τους απαγορεύσει να κυκλοφορούν εκτός του τομέα τους, να μην τους παρέχουν ηλεκτρικό και γενικότερα να τους κάνει τη ζωή και την ψυχή τους μαύρη¹⁷²⁵. Είναι αποφασισμένοι οι Ελληνοκύπριοι *να πατάξουν αμείλικτα με κάθε μέσο, κάθε νέα απόπειρα από μέρους τους*, που θα επιδιώξει να διασαλεύσει την τάξη και να δημιουργήσει μία νέα κατάσταση¹⁷²⁶. Μόνο μέσω της επιβολής αντιποίνων οι Τουρκοκύπριοι τρομοκράτες μπορούν να συνετιστούν¹⁷²⁷. *Ακόμη και αν η Τουρκία*

¹⁷¹⁹«Η Χθесινή εν Λάρνακι Πατριωτική Ομιλία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου», *Αλήθεια* (Μάιος 17, 1965), 6.

¹⁷²⁰«Προειδοποιήσεις», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 1, 1965), 6.

¹⁷²¹«Οι Τουρκικοί Λεονταρισμοί», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 18, 1965), 6.

¹⁷²²«Ο Πρόεδρος Μακάριος Ομιλών Χθες εις την ΟΧΕΝ Επανάλαβε: Τέρμα και Σκοπός του Αγώνος η Ένωσις», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 4, 1965), 1.

¹⁷²³«Ελευθερὰι Γνώμαι - Ανιστόριτος η Ιδέα της Ομοσπονδοποιήσεως - Ελληνική ήτο Ανέκαθεν η Κύπρος, ενώ οι Τουρκοκύπριοι Αποτελούν Κατάλοιπον Παλαιότερας Τουρκικής Κατακτήσεως», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 15, 1965), 5.

¹⁷²⁴«Σοφή Συμβουλή», *Αλήθεια* (Μάρτιος 29, 1965), 6.

¹⁷²⁵«Καιρός προς Δράσιν», *Αλήθεια* (Απρίλιος 12, 1965), 1.

¹⁷²⁶«Ο Μόνος Τρόπος», *Αλήθεια* (Αύγουστος 22, 1966), 6.

¹⁷²⁷«Ορθή Απόφασις», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 26, 1966), 6.

πραγματοποιήσει απόβαση στην Κύπρο, πιθανότητα που δεν αποκλείει η Αλήθεια, οι Ελληνοκύπριοι επισημαίνει ότι μπορούν να αντιδράσουν μέσω της εκκαθάρισης των εισβολέων, όπως και των τουρκοκυπριακών θυλάκων¹⁷²⁸. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα όντας *σάρκα από τη σάρκα των Ελλήνων*, δεν πτοείται από τις τουρκικές απειλές. Η αυθάδης και ιταμή πρόκληση, τη βρίσκει στις εθνικές επάλξεις του καθήκοντος και της τιμής, έτοιμη για κάθε θυσία¹⁷²⁹.

Η εφημερίδα δεν παραλείπει να επισημάνει ότι *οι Ελληνοκύπριοι δεν προκαλούν και δεν επιβουλεύονται τη ζωή και τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων*, αλλά είναι πρόθυμοι να δώσουν *χείρα συνδιαλλαγής, φιλίας και συνεργασίας*. Η φιλική στάση τους όμως δεν θα πρέπει να παρερμηνευθεί, γιατί *δεν θα επιτρέψουν σε κανέναν να μεταβάλει τα ιερά χώματα της πατρίδας* τους σε ξένο φέουδο, δεν δέχονται καμία πίεση και δεν κάμπτονται από καμία απειλή, αλλά θα πουν και αυτοί το Μολών Λαβέ, όπως ο Λεωνίδας, στα εκατομμύρια των Τούρκων βαρβάρων¹⁷³⁰.

Ο *εχθρός επομένως είναι οι Τουρκοκύπριοι* και οι υπάρχουσες σημερινές εθνικές συνθήκες. Ο *συνεχιζόμενος αγώνας που διενεργείται αποσκοπεί στην επίτευξη της ελευθερίας*, απαιτεί πρωτίστως ενότητα, πειθαρχία και συνεργασία όλων των τάξεων και του συνόλου του ελληνοκυπριακού λαού, ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθετήσεως. Στην παρούσα χρονική στιγμή αυτό που προέχει σύμφωνα με το έντυπο είναι *η εθνική επιβίωση* των Ελληνοκυπρίων, η οποία μόνο μέσα από την ενότητα μπορεί να επιτευχθεί¹⁷³¹, μία ενότητα που έχει όριο, γιατί αν και αναγνωρίζει η εφημερίδα τον ρόλο των αδελφών στρατιωτών, αξιωματικών και οπλιτών και είναι ευγνώμων για τις υπηρεσίες τους, ωστόσο δεν αποδέχεται την επέμβαση στα εσωτερικά πράγματα της Κύπρου¹⁷³².

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα θεωρείται λοιπόν για την Αλήθεια, ο φορέας και προστάτης της ελευθερίας και της εδαφικής ακεραιότητας, της ενότητας της ελληνικής Κύπρου, σε αντίθεση με τους Τουρκοκυπρίους που οι ενέργειες τους εκπορεύονται από διαμελιστικούς και υποδουλωτικούς σκοπούς. Οι Ελληνοκύπριοι σέβονται τα δικαιώματα των άλλων ανθρώπων και σε καμία περίπτωση δεν ευθύνονται για την άθλια κατάσταση, στην οποία έχουν περιέλθει οι Τουρκοκύπριοι μετά την

¹⁷²⁸«Εύκολον Εγχείρημα!!», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 3, 1966), 6.

¹⁷²⁹«Μολών Λαβέ», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 9, 1967), 1.

¹⁷³⁰*Ibid.*, 1.

¹⁷³¹«Εχθροί της Κύπρου», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 23, 1967), 1.

¹⁷³²«Απάντησις προς Γρίβαν - Στρατός και Κυβέρνησις», *Αλήθεια* (Απρίλιος 29, 1967), 1.

ανταρσία. Διακρίνονται οι Ελληνοκύπριοι για τον πολιτισμό τους, σε αντίθεση με τους Τουρκοκυπρίους, έχοντας επιδείξει μεγάλη ανοχή και μεγαλοψυχία όσον αφορά στους τελευταίους. Ωστόσο η στάση τους δεν φαίνεται να γίνεται σεβαστή όμως από το σύνολο το στοιχείο, θεωρείται αναγκαία επομένως η αντίδραση τους, για να σταματήσει το δράμα τους. Η αντίδραση των Ελληνοκυπρίων παρουσιάζεται ως συνέπεια του καθήκοντος που πρέπει να επιτελέσουν ως Έλληνες. Το καθήκον αυτό πηγάζει από την αντίληψη, ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν αποτελούν κοινότητα, αλλά μειονότητα στην Κύπρο και θεωρείται ακατανόητο, εξαιτίας της ανταρσίας που διέπραξαν να επωμιστούν οφέλη που στην ουσία δεν δικαιούνται.

Δεν διακατέχονται από τυχοδιωκτισμό οι Ελληνοκύπριοι, αλλά σκοπεύουν να πολεμήσουν οποιονδήποτε αντίπαλο και αν βρεθεί στο δρόμο τους, χωρίς να λογαριάζουν την αριθμητική του δύναμη. Η στάση τους αυτή αποδεικνύει ότι αποτελούν γνήσιους Έλληνες, τις ηρωικές πράξεις των προγόνων τους σκοπεύουν να επαναλάβουν μέσω της αντίδρασης τους, ξαναγράφοντας ιστορία, όπως αυτή που είχε γραφτεί στις Θερμοπύλες, στον Μαραθώνα, στη Σαλαμίνα, στο Χάνι της Γραβιάς, στα Δερβενάκια και ολοκαυτώματα όπως στα Ψαρά και στο Αρκάδι. Είναι αποφασισμένοι να υπερασπιστούν την Κύπρο στην οποία κατοικούν από την εποχή του Κάδμου, αφού αποτελούν τον ιστορικό λαό της. Είναι έτοιμοι θα διαπράξουν οποιαδήποτε θυσία, για να δικαιώσουν τον εθνικό πόθο της ένωσης και να κάνουν τους Τουρκοκυπρίους να κατανοήσουν, ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα είναι αυτή που υπερέχει στην Κύπρο και πως δεν έχουν δικαίωμα να σηκώνουν με αυθάδεια το κεφάλι. Είναι διατεθειμένοι οι Ελληνοκύπριοι να πατάξουν κάθε αυθάδεια που θα εκφραστεί εκ μέρους τους, τόσο από την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, όσο και από την Τουρκία. Ολοκληρώνοντας, η εφημερίδα επισημαίνει ότι σέβονται τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, οι Ελληνοκύπριοι, εφόσον αυτά δεν έχουν σκοπό να μεταβάλουν την ελληνικότητα της Κύπρου, επισημαίνοντας ότι η συνεχιζόμενη αγωνιστική στάση αποσκοπεί να επιτύχει την ελευθερία των Ελληνοκυπρίων, διαδικασία που μπορεί να επιτευχθεί μόνο εάν όλοι οι Ελληνοκύπριοι παραμένουν ενωμένοι.

Η Αλήθεια μέσα από τα σχόλια της επικεντρώνεται σε μία σειρά θέσεων - απόψεων για τους Ελληνοκυπρίους, από την αναπαραγωγή των οποίων συντηρεί στη συνείδηση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας την υπεροχή της και την κυριαρχούσα θέση της έναντι των Τουρκοκυπρίων. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αναπτύσσεται εντός του πλαισίου μίας πολιτισμικής - βιολογικής οντότητας συνδεδεμένης με το

ελληνικό έθνος. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συγκεκριμένης κοινότητας είναι τα στοιχεία της υπερβατικότητας και της μη μεταβλητότητας μέσα στον χρόνο¹⁷³³, τα οποία αναπτύσσονται στο σύνολο του κυπριακού εδάφους, με αποτέλεσμα αφού η κοινότητα ορίζεται ως ελληνική, με τον ίδιο τρόπο και η Κύπρος θεωρείται ελληνικό έδαφος. Η άρνηση της ελληνικότητας για τους Ελληνοκυπρίους, που παρουσιάζεται είτε μέσω της υποχωρητικής στάσης τους, είτε μέσω της μη αγωνιστικότητας τους, σημαίνει άρνηση της ταυτότητας τους¹⁷³⁴. Αντιθέτως κάθε πολεμική ενέργεια θεωρείται καθήκον και υποχρέωση τους, εφόσον προάγονται οι Ελληνοκύπριοι από το έντυπο ως φορείς της ελευθερίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κύπρου. Παράλληλα οι πολεμικές ενέργειες ή προθέσεις τους, επιβεβαιώνουν με τη σειρά τους την ελληνική διάσταση της ταυτότητας τους, η οποία επανερμηνεύεται και αναπλάθεται εκ νέου, προσαρμοζόμενη στην υπάρχουσα πραγματικότητα μέσω της ιδεολογικής χρήσης της ιστορίας και της επιλεκτικής εστίασης του παρελθόντος. Ο ελληνοκυπριακός εθνικισμός αναπαράγεται στο πλαίσιο του καθήκοντος των Ελληνοκυπρίων να προστατεύσουν την Κύπρο από κάθε απειλή και να προάγουν τη συλλογική ευημερία¹⁷³⁵, η οποία στηρίζεται στην κυριαρχία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

Η Πατρίς κινείται στο ίδιο πνεύμα με την Αλήθεια, διευρύνοντας κάποιες από τις παραπάνω θέσεις που ανέπτυξε η τελευταία. Για την Πατρίδα οι Ελληνοκύπριοι έχουν να αντιμετωπίσουν πληθώρα εχθρών εκτός των Τουρκοκυπρίων. Η Τουρκία, αλλά και όσοι από το εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας υποστηρίζουν τη λύση της ανεξαρτησίας ως ενδιάμεσο σταθμό για την επίτευξη της Ένωσης (Μακαριακοί - Κομμουνιστές), θεωρούνται εχθροί.

Ο εσωτερικός εχθρός για την εφημερίδα αποτελεί εχθρό πρώτης γραμμής, το ίδιο σημαντικό και ισότιμο με τον εξωτερικό εχθρό, κάτι που γίνεται φανερό από την πληθώρα των αναφορών της. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα όπως υποστηρίζει το έντυπο, πρέπει να προφυλαχθεί από τη **σατανική προπαγάνδα**, την οποία **καλλιεργούν**

¹⁷³³Κιτρομηλίδης, «“Νοερές Κοινότητες” και οι Απαρχές του Εθνικού Ζητήματος στα Βαλκάνια», 53-131; Ξιφαράς, «Η Ελληνική Εθνικιστική Ιδεολογία στο Μεσοπόλεμο: Όψεις Διαμόρφωσης της Εθνικής Θεωρίας», 69-88.

¹⁷³⁴Vural & Rustemli, «Identity Fluctuations in the Turkish Cypriot Community», 333.

¹⁷³⁵Λουκάς Αξελός, «Πατριωτισμός, Διεθνισμός και Εθνικό Ζήτημα», στο *Εθνικισμός, ο Σύγχρονος Ιανός: Πατριωτισμός, Διεθνισμός και Εθνικό Ζήτημα*, επίμ. Tom Nairn, Eugene Kamenka, Michael Lowy, Λουκάς Αξελός, Θανάσης Καλόμαλος (Αθήνα: Στοχαστής, 1998), 161-176; Steven Grosby, «Nationality and Religion» στο *Understanding Nationalism*, επίμ. Montserrat Guibernau & John Hutchinson (Cambridge: Polity Press, 2001), 97-119.

οι εραστές της Ζυρίχης, οι ονειρευόμενοι ακόμη την ουτοπική ανεξαρτησία της Κύπρου¹⁷³⁶. Πρέπει λοιπόν οι Ελληνοκύπριοι να παραμείνουν μακριά από τις *σατανικές παγίδες του εχθρού* και να μην βοηθήσουν να επανέλθει *η μισητή αντιδημοκρατική και εθνοκτόνος ζυριχική κόλαση*¹⁷³⁷. Ιδιαίτερα πρέπει να προσέξουν οι Ελληνοκύπριοι τον *κομμουνιστικό κίνδυνο*, που έχει συμπράξει με τους υποστηρικτές της ανεξαρτησίας, τον οποίο θα πρέπει να εντοπίσουν και να κατανοήσουν. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η εφημερίδα, πρέπει ο ελληνοκυπριακός λαός να βρει, *τι κρύβεται στις σκοτεινές ψυχές των κομμουνιστών* και να επιλέξει εάν θέλει *τυραννία χειρότερη από τη ζυριχική*, δηλαδή κομμουνιστική δικτατορία στην Κύπρο ή θέλει να ζήσει με *ελευθερία, δημοκρατία και ειρήνη*, όπως θα συμβεί στην *ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα*. Εμπρός στους Ελληνοκυπρίους βρίσκεται ο παράδεισος της *ελληνικής ελευθερίας*, αλλά και η κόλαση της *κομμουνιστικής τυραννίας*¹⁷³⁸.

Η εφημερίδα ξεκαθαρίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν πρόκειται να δεχθούν *οποιαδήποτε συμφωνημένη λύση*, η οποία θα *ζημιώνει τον ιερό σκοπό του αγώνα* και το *απαράγραπτο δικαίωμα του κυπριακού λαού για αυτοδιάθεση - ένωση*. Σε καμία περίπτωση *δεν πρόκειται να συναινέσουν οι Ελληνοκύπριοι σε ενέργειες και νόθευσεις που θα ενταφιάσουν την ένωση*. *Δεν πρόκειται να συνεργαστούν με κανέναν δυτικό και ανατολικό υποστηρικτή των τουρκικών θέσεων* για την εγκυρότητα των υπαρχουσών συμφωνιών. *Δεν πρόκειται επίσης να συναινέσουν σε οποιοδήποτε μεσολαβητικό σχέδιο που αποκλείει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και με οποιοδήποτε εσωτερικό και εξωτερικό εχθρό*, ο οποίος αντιστρατεύεται το *ιερό αίτημα του προαιώνιου πόθου της ένωσης*¹⁷³⁹.

Ο κυπριακός λαός σύμφωνα με την Πατρίδα πρέπει να βρίσκεται σε εγρήγορση και να έχει αποφασιστική στάση, για να αντιμετωπίσει δύο μέτωπα. Το πρώτο μέτωπο αφορά *όσους υποστηρίζουν τη ζυριχική συμφωνία*. Δεν πρέπει ο ελληνοκυπριακός λαός να επιτρέψει στους *ζυριχικούς δωσίλογους* να επικρατήσουν, πρέπει να αναλάβει στα χέρια του την τύχη του. Να απομονώσει τους *σεσημασμένους εχθρούς του και να βαδίζει τον δρόμο του εθνικού συμφέροντος*, ώστε να καταφέρει να βρει *σωτηρία*

¹⁷³⁶«Η Εθνική Λεωφόρος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1964), 1.

¹⁷³⁷«Παγίδες», *Πατρίς* (Ιανουάριος 10, 1965), 1.

¹⁷³⁸«Ας Εκλέξη», *Πατρίς* (Ιούνιος 12, 1965), 1.

¹⁷³⁹«Όρκος Πίστεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1.

στην αγκαλιά της Μητέρας Ελλάδας¹⁷⁴⁰. Το δεύτερο μέτωπο αφορά τους *Τουρκοκυπρίους και τους Τούρκους*. Η πραγματοποίηση του ενωτικού πόθου των Ελληνοκυπρίων λοιπόν θα επιτευχθεί, μόνο εάν *θρυμματιστεί η αντίδραση* των προαναφερόμενων μπροστά στην αδάμαστη αποφασιστικότητα των πρώτων. Οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να κερδίσουν την ελευθερία τους, καθώς η τέλεια και πλήρης στρατιωτική αμυντική οργάνωση που διαθέτουν, τους καθιστά ικανούς να αποκρούσουν *τα βάρβαρα σχέδια του εχθρού* και να *τον ρίξουν ακόμη και στη θάλασσα*¹⁷⁴¹. Ο ελληνισμός *δεν πτοείται από απειλές, ούτε υποκύπτει σε οποιουδήποτε επιδρομείς*, αλλά αγωνίζεται και νικά. Το *ΟΧΙ* είναι πάντοτε η απάντηση στον επιδρομέα. *Δεν υπέκυψε κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στους φασίστες επιδρομείς και τάχθηκε κατά δύο αυτοκρατοριών*, με αποτέλεσμα να κερδίσει στο τέλος με το αίμα του την ελευθερία του. *Και σήμερα το ίδιο θα πράξει και ας βρίσκεται απέναντι του η σοβινιστική Τουρκία*. Και στην Κύπρο και σε οποιοδήποτε τμήμα ελληνικό, *ο ελληνισμός θα αγωνισθεί*. Και ένας λαός όπως ο ελληνικός, ο οποίος είναι αποφασισμένος να αγωνίζεται για τα εθνικά δίκαια *είναι και πεπεισμένος ότι η νίκη επιστρέφει στον αγώνα του*¹⁷⁴². Πρέπει να αντισταθούν οι Ελληνοκύπριοι έναντι οποιουδήποτε εχθρού, γιατί έχουν χρέος έναντι του τόπου και έχουν μία ιστορία και μία παράδοση που δεν πρέπει να αμαυρώσουν. Η Κύπρος είναι *ο τόπος των Ελληνοκυπρίων*, τα χώματα, η γη που ποτίσθηκε με *τον ιδρώτα και το αίμα των πατέρων* τους. Έστω και μόνοι πρέπει να *αντιτάξουν το ΟΧΙ* και να αγωνισθούν με λύσσα και πείσμα. Δεν θα είναι μεγάλη η τραγωδία, ούτε δυσχερής η απόφαση. Η ελληνική Κύπρος ας γίνει *ολοκαύτωμα, αλλά να μην παραδοθεί σε ασελείς προαιώνιους εχθρούς*¹⁷⁴³.

Όσοι και αν είναι οι κίνδυνοι, οι *Ελληνοκύπριοι θα αγωνισθούν μέχρι θανάτου για την πραγματοποίηση των εθνικών τους πόθων*. Στον άκμονα των δοκιμασιών σφυρηλατούν ακόμη περισσότερο την πίστη και την αποφασιστικότητα τους για την επίτευξη των στόχων τους, *αναζωπυρώνουν τον πόθο της ελευθερίας, της ένωσης της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα*¹⁷⁴⁴. Οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να είναι ενωμένοι σε ένα *μέτωπο αρραγές*, ώστε *ισχυροποιημένοι και ανδρωμένοι να αντιπαρέλθουν*

¹⁷⁴⁰«Δεν θα Περάσουν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 26, 1965), 1.

¹⁷⁴¹«1959 και 1965», *Πατρίς* (Μάρτιος 18, 1965), 1.

¹⁷⁴²«Η Ελληνική Απάντησις εις τας Τουρκικὰς Απειλάς», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 20, 1967), 1.

¹⁷⁴³«Ολοκαύτωμα!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 30, 1967), 1.

¹⁷⁴⁴«Όρκος Πίστεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1.

με τη δέουσα αποφασιστικότητα και ενεργητικότητα *την προδοσία και την απάτη*. Πρέπει να *συσπειρωθούν γύρω από τη Μητέρα Πατρίδα για να επιτευχθεί η ένωση*¹⁷⁴⁵. Σε καμία περίπτωση δεν θα ανεχθούν *αποκλεισμό της αυτοδιαθέσεως*, αλλά θα πολεμήσουν *όποιον τολμήσει να θέσει σε εφαρμογή σχέδια, που θα καταστήσουν βιώσιμη τη ζυριχική κόλαση και θα αποκλείσουν την αυτοδιάθεση που αποτελεί απαραίτητο δικαίωμα του κυπριακού λαού*¹⁷⁴⁶.

Οι Ελληνοκύπριοι θα αγωνισθούν μέχρι τέλους γιατί διαθέτουν το *κατάλληλο σθένος, την αποφασιστικότητα και την ακατάβλητη αγωνιστικότητα* να αντιμετωπίσουν κάθε ενδεχόμενο και να δώσουν τη μεγάλη μάχη στην Κύπρο για τη νίκη και την ελευθερία¹⁷⁴⁷. Πρέπει να διακηρύξουν με τη στεντόρεια φωνή τους στους εχθρούς, ότι με *απαράσάλευτη πίστη στο ενωτικό ιδεώδες*, με το ίδιο αγωνιστικό πνεύμα της *1^{ης} Απριλίου 1955* θα *βαδίσουν νικηφόρα στο τέρμα του αγώνα* που θα φέρει την Κύπρο στη γλυκιά αγκαλιά της Μητέρας Πατρίδας¹⁷⁴⁸. Το σθένος και η αποφασιστικότητα των Ελληνοκυπρίων εκπορεύεται από *τον όρκο* που έδωσαν ότι θα ελευθερώσουν την Κύπρο με όσες θυσίες και αν χρειαστούν¹⁷⁴⁹, για να εκπληρωθεί η *μόνη και οριστική δίκαια επίλυση του κυπριακού ζητήματος*¹⁷⁵⁰. Η αγωνιστικότητα που πρέπει να επιδείξει η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα εντάσσεται στα πλαίσια του καθήκοντος και της υποχρέωσης, η οποία πηγάζει από τον προαιώνιο σκοπό της ένωσης και τον θάνατο των προγόνων τους για αυτή. Η ευθύνη που *βαραίνει τα Ελληνόπουλα της Κύπρου είναι μεγάλη*, για τους μεγαλύτερους, αλλά κυρίως για τη νεότερη γενιά. Δεν επιτρέπεται καμία λιποψυχία, καμία υποχώρηση. Το έργο που άρχισαν το 1955 πρέπει να τελειώσει, πρέπει να κρατηθεί ψηλά η σκυτάλη, γιατί τους Ελληνοκυπρίους τους παρακολουθούν από τα *βάθη των αιώνων γενιές που πέθαναν με το δράμα της ενώσεως*¹⁷⁵¹. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι το αίτημα της ένωσης *δεν είναι ρομαντικός συναισθηματισμός* και πως η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα με πίστη και ακατάβλητη δύναμη, θα το *πραγματοποιήσει σαρώνοντας όλα τα εμπόδια, όσο μεγάλα και αν είναι*¹⁷⁵².

¹⁷⁴⁵«Η Μεγάλη Απάτη», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1965), 1.

¹⁷⁴⁶«Όχι Νέαν Ζυρίχην», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1965), 1.

¹⁷⁴⁷«1959 και 1965», *Πατρίς* (Μάρτιος 18, 1965), 1.

¹⁷⁴⁸«Εθνική Υποθήκη», *Πατρίς* (Απρίλιος 2, 1965), 1.

¹⁷⁴⁹«Ημείς και Εκείνοι», *Πατρίς* (Αύγουστος 4, 1965), 1.

¹⁷⁵⁰«Αι Τελευταίαι Εξελίξεις του Κυπριακού Θέματος», *Πατρίς* (Αύγουστος 21, 1965), 3.

¹⁷⁵¹«Πρώτη τ' Απρίλη», *Πατρίς* (Απρίλιος 2, 1966), 5.

¹⁷⁵²«Ακατάβλητος Δύναμις», *Πατρίς* (Ιανουάριος 20, 1966), 1.

Η γη αυτή που πατούν οι Ελληνοκύπριοι είναι δική τους, είναι των προγόνων τους, είναι η γη που τους γέννησε, τους βύζαξε και είναι αποφασισμένοι ή να την παραδώσουν στη μάνα Ελλάδα, ή όλοι να γίνουν ένα με αυτή. Η γη αυτή ανήκει στους Ελληνοκυπρίους και δεν δίνουν σε κανέναν το δικαίωμα να την παζαρεύει, όποιος και αν είναι και όσο μεγάλος και αν εμφανίζεται. Είναι *σπαρμένη με τα κόκκαλα των γονιών τους, είναι ποτισμένη με το δάκρυ, τον ιδρώτα και το αίμα των προγόνων τους* και σκοπεύουν να την υπερασπιστούν σπιθαμή προς σπιθαμή, πέτρα προς πέτρα. Ας αντιληφθούν οι πάντες, ότι οι Ελληνοκύπριοι είναι αποφασισμένοι να φτάσουν στον *σκοπό της πρώτης Απρίλη* γιατί το θέλουν, *γιατί το επιβάλλουν αυτοί που πέθαναν, γιατί το ζητούν αυτοί που θα έρθουν*¹⁷⁵³.

Επισημαίνει αρκετές φορές η Πατρίς, ότι δεν υπάρχει αμφιβολία πως η *καταπληκτική πλειονότητα του κυπριακού λαού παραμένει πιστή στον σκοπό του αγώνα της ΕΟΚΑ*, την ένωση για την οποία αγωνίσθηκαν και έπεσαν τόσο γενναία τα παλικάρια του Διγενή. Δεν υπέστη διάβρωση η ελληνοκυπριακή κοινωνία, γιατί η *κομμουνιστική προπαγάνδα και η παράλληλη δράση των ανεξαρτησιόπληκτων ζυριχικών δεν υπήρξαν ικανές να εξαγοράσουν τη συνείδηση του κυπριακού λαού* και να τον προσανατολίσουν προς άλλες κατευθύνσεις¹⁷⁵⁴. Οι Ελληνοκύπριοι *βρίσκονται μπροστά σε μία νέα σκευωρία ή καλύτερα σε μία υποτροπή της πάγιας υφιστάμενης στην Κύπρο σκευωρίας*, η οποία έχει στηθεί σε βάρος των εθνικών πόθων και των πανελλήνιων προσπαθειών. *Τα πάντα προδίδονται, τα πάντα νοθεύονται και αμφισβητούνται*, γι' αυτό πρέπει να μπει ένα εμπόδιο στον κατήφορο της καταστροφής¹⁷⁵⁵. Ο ελληνικός κυπριακός λαός αντιλαμβάνεται ότι *ο πόλεμος τον οποίο κήρυξαν οι ζυριχικοί κομμουνιστές εναντίον του στρατηγού Γρίβα - Διγενή, είναι πόλεμος εναντίον της ενώσεως*¹⁷⁵⁶. Σταθερός υπήρξε στην πορεία του ο ελληνοκυπριακός λαός και πάντα διατήρησε *το βλέμμα του στραμμένο προς την Ακρόπολη*, αντλώντας δύναμη και θάρρος για να συνεχίσει τον δρόμο που θα τον οδηγήσει σύντομα στο τέρμα του *Γολγοθά*, την ένωση με την αιώνια Ελλάδα¹⁷⁵⁷. Τα σχέδια των εχθρών, ανθενωτικών και κομμουνιστών, *δεν θα επιτύχουν* γιατί έχουν έρθει αντιμέτωπα με τις επελθούσες γενιές των Κυπρίων, οι οποίες *γαλουχήθηκαν με*

¹⁷⁵³«Πρώτη τ' Απρίλη», *Πατρίς* (Απρίλιος 2, 1966), 5.

¹⁷⁵⁴«Ουδεμία Παρέκκλισις», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1966), 1.

¹⁷⁵⁵«Κομμουνιστάι και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 11, 1967), 1.

¹⁷⁵⁶«Πόλεμος Εναντίον της Ενώσεως», *Πατρίς* (Μάρτιος 23, 1966), 1.

¹⁷⁵⁷«Ουδεμία Παρέκκλισις», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1966), 1.

το ιδεώδες της ένωσης, καθώς και με την παρούσα γενιά στην οποία έχει μεταλαμπαδευθεί το ιδεώδες αυτό¹⁷⁵⁸. Παρά τις προσπάθειες της ανθελληνικής και ανθενωτικής προπαγάνδας, οι Ελληνοκύπριοι απέδειξαν ότι *παραμένουν άτρωτοι εθνικώς, πιστοί στην Ελλάδα και στην ένωση*¹⁷⁵⁹.

Επισημαίνει και αυτή η εφημερίδα όπως και η Αλήθεια, ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα συμπεριφέρεται *πολιτισμένα*, διευρύνοντας την εικόνα για τους Ελληνοκυπρίους, συμπληρώνοντας *ότι επιθυμούν ειρηνικά να επιλύσουν* το κυπριακό ζήτημα¹⁷⁶⁰. *Ποτέ οι Ελληνοκύπριοι δεν ήταν λαός πολεμοχαρές, αλλά φιλήσυχος και ειρηνικός*, ενώ σε όσους πολέμους αναμίχθηκαν *σε καμία περίπτωση δεν τους προκάλεσαν αυτοί, απλώς αναγκάστηκαν να συμμετέχουν σε αυτούς για να αμυνθούν* και να μην δώσουν γη και ύδωρ στους εχθρούς. Ακόμη και όταν κάμπτονταν μπροστά στις στρατιές των εισβολέων δεν υποτάχθηκαν, γιατί *το φρόνημα των Ελλήνων πάντα υπήρξε αδούλωτο*. Σε καμία περίπτωση *δεν διεξήγαγαν πόλεμο με σκοπό να αρπάξουν ληστρικώς τη γη και τα σπίτια άλλων*, αλλά όλοι οι πόλεμοι τους υπήρξαν *αμυντικοί και απελευθερωτικοί*. Οι Έλληνες πολεμούν για τα υψηλά ιδεώδη της ελευθερίας και προασπίζονται το πατρίο έδαφος από την ξένη εισβολή¹⁷⁶¹.

Η ανοχή και η χριστιανική αρετή καθώς και η ανδρεία είναι ελληνικά χαρακτηριστικά, όπως και η ελευθερία ανεκτίμητο ιδεώδες, το οποίο η Ελλάδα από *τριών χιλιάδων χρόνων έχει διδάξει σε όλο τον κόσμο*¹⁷⁶². Επιπλέον οι Ελληνοκύπριοι είναι *έξυπνοι*, αφού δεν *τρώνε το κουτόχορτο που τους προσφέρει το επίσημο κράτος του Θεού*. Είναι αποφασισμένοι να μην υποκύψουν, αλλά ανένδοτοι να συνεχίσουν τον αγώνα τον καλό για την ένωση μέχρι το ευτυχές τέρμα. Αυτά πρέπει να τα έχουν υπόψη τους οι *συκοφάντες και οι εχθροί της ενώσεως*¹⁷⁶³. Οι Ελληνοκύπριοι έζησαν ολόκληρη την εφιαλτική επταετία υπό το απαίσιο ανεξαρτησιακό καθεστώς, *το καταδίκασαν αποφασιστικά και αμετάκλητα και δεν αξιώνουν τίποτα άλλο πέρα από την ένωση*¹⁷⁶⁴.

Ολοκληρώνοντας επισημαίνει η εφημερίδα ότι οι Ελληνοκύπριοι είναι πάντα έτοιμοι να αρχίσουν τις συνομιλίες με τους Τουρκοκυπρίους σε σχέση με τα *ζητήματα*

¹⁷⁵⁸«Το Σχέδιον Τροποποίησης των Συμφωνιών», *Πατρίς* (Ιανουάριος 26, 1967), 5.

¹⁷⁵⁹«Εθνική Καθαρώς Νουθεσία», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1967), 1.

¹⁷⁶⁰«Χωρίς Αυταπάτας», *Πατρίς* (Απρίλιος 22, 1965), 1.

¹⁷⁶¹«Το Ανυποχώρητον Χρέος του Μακαρίου», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 14, 1966), 1.

¹⁷⁶²«Χωρίς Αυταπάτας», *Πατρίς* (Απρίλιος 22, 1965), 1.

¹⁷⁶³«Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

¹⁷⁶⁴«Ας Προσγειωθώ», *Πατρίς* (Απρίλιος 24, 1966), 1.

*των μειονοτικών δικαιωμάτων τους και τον τρόπο διασφάλισέως τους*¹⁷⁶⁵. Οι Τουρκοκύπριοι τονίζει ότι *δεν θα αδικηθούν, ποτέ δεν αδικήθηκαν*, γιατί κάτω από την επιφάνεια και τα πάθη που επέφεραν οι περιστάσεις των τελευταίων ετών, *υπάρχει στην καρδιά των Ελλήνων της Κύπρου βαθύ αίσθημα αδελφосύνης με το σύνοικο στοιχείο*¹⁷⁶⁶.

Η Πατρίς αναπτύσσει το πλαίσιο των εχθρών της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, εντάσσοντας πέρα από τους Τουρκοκυπρίους, την Τουρκία αλλά και τη μακαριακή παράταξη, όπως και τους κομμουνιστές. Ο εσωτερικός εχθρός θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικός για την Πατρίδα, ισότιμος με τον εξωτερικό, ή ακόμη και σημαντικότερος σε κάποιες περιπτώσεις. Οποιοσδήποτε αντιστρατεύεται τον προαιώνιο σκοπό της ένωσης με τη Μητέρα Πατρίδα, το απαράγραπτο και ιερό δικαίωμα των Ελληνοκυπρίων, αυτομάτως τοποθετείται στο στρατόπεδο των εχθρών. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα επομένως έχει να αντιμετωπίσει τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς εχθρούς. Και τους δύο νομιμοποιείται να τους παραμερίσει με οποιοδήποτε τρόπο, προκειμένου να επιτύχει τον ενωτικό σκοπό της με τη Μητέρα Πατρίδα, βαδίζοντας νικηφόρα στο τέρμα του αγώνα. Από τις αναφορές της εφημερίδας φαίνεται ότι ο σημαντικότερος εχθρός για αυτή είναι οι κομμουνιστές, γιατί όπως τονίζει έχουν τη δύναμη να εγκαθιδρύσουν κομμουνιστική δικτατορία στην Κύπρο, η οποία θεωρείται χειρότερη από τη ζυριχική δημοκρατία. Αντίστοιχα η μακαριακή παράταξη θεωρείται ο δευτερεύον σε σπουδαιότητα εχθρός, ο οποίος πρέπει να αντιμετωπιστεί. Η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι αν και είναι υπολογίσιμοι εχθροί, ωστόσο θεωρούνται αντιμετωπίσιμοι με αποτέλεσμα να παραγκωνίζονται σημαντικά στην αρθρογραφία της, σε σχέση με τους εσωτερικούς εχθρούς.

Τονίζει και αυτή η εφημερίδα την πολιτισμένη, φιλήσυχη και ειρηνική διάσταση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, έχοντας αισθήματα αδελφосύνης για το σύνοικο στοιχείο. Τα παραπάνω προτερήματα της ελληνοκυπριακής ταυτότητας συνδέονται με τη χριστιανική αρετή και με την ανδρεία, στοιχεία που με τη σειρά τους σχετίζονται με τις ελληνικές της ρίζες. Ωστόσο ο πολιτισμός και η ανοχή των Ελληνοκυπρίων, περνούν μέσα από το πρίσμα της αντίληψης ότι αποτελούν την κυρίαρχη κοινότητα του νησιού, αφού όπως επισημαίνουν είναι έτοιμοι να αρχίσουν ειρηνικές συνομιλίες με τους Τουρκοκυπρίους, στη βάση αναγνώρισης και προστασίας

¹⁷⁶⁵«Η Συνέντευξις του Προέδρου Μακαρίου», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 12, 1965), 4.

¹⁷⁶⁶«Προσβλέπομεν προς τας Αθήνας», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 8, 1967), 1.

των μειονοτικών τους δικαιωμάτων. Στην πλειοψηφία της η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα διακρίνεται από εξυπνάδα, γιατί δεν παρασύρεται από τις διακηρύξεις των εσωτερικών εχθρών, επιδιώκοντας να συνεχίσει μέχρι το τέρμα τον αγώνα της για τον ενωτικό σκοπό. Και αυτή η εφημερίδα όπως και η προηγούμενη, επισημαίνει ότι η αγωνιστική - πολεμική διάθεση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητάς είναι αμυντική - απελευθερωτική. Αυτή η στάση που θεωρείται η ενδεδειγμένη για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ορίζεται ως η μόνη ορθή και δίκαιη κατεύθυνση του αγώνα, η οποία καθορίζεται μέσω της εκπλήρωσης του προαιώνιου ενωτικού πόθου και των θυσιών όσων πέθαναν για αυτόν. Οι πολεμικές ενέργειες από αρχαιοτάτων χρόνων έως και την πρόσφατη ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τον αγώνα της ΕΟΚΑ νομιμοποιούν την τωρινή στάση των Ελληνοκυπρίων, εφόσον ακόμη και αν ήταν επιθετικές οι ενέργειες τους, ήταν και είναι ορθές επιλογές, μιας και πηγάζουν από την ανάγκη υποστήριξης των δικαίων τους. Κάθε νέα θυσία θεωρείται επίσης ορθή, αφού έχει ως στόχο την προάσπιση της ελευθερίας, της εδαφικής ακεραιότητας, της ενότητας της Κύπρου και της μακραίωνης ελληνικής ιστορίας. Κάθε ενέργεια ακόμη και η πλήρης καταστροφή του νησιού (ολοκαύτωμα) θεωρείται προτιμότερη από την παράδοση του στον εχθρό.

Η εικόνα των Ελληνοκυπρίων όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από την Πατρίδα, αναδεικνύει με τον πιο παραστατικό τρόπο ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινωνία τουλάχιστον ως προς τους Αντιμακαριακούς έμεινε «φυλακισμένη στη μνήμη της»¹⁷⁶⁷, δεν μπορούσε να ξεχάσει το παρελθόν και να κατευθύνει το μέλλον¹⁷⁶⁸. Από τα προαναφερόμενα σχόλια είναι έκδηλη επίσης η τοπική διάσταση του εθνικισμού, ο οποίος εξακολουθεί να καλλιεργείται εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας μέσα από τον αντιμακαριακό τύπο. Το στοιχείο της τοπικότητας φανερώνεται από τα σχόλια που αφορούν τον εσωτερικό εχθρό, σε σχέση με τον εξωτερικό. Η ένωση που εξακολουθεί να αποτελεί τον απόλυτο και καθολικό στόχο των Ελληνοκυπρίων, περιχαράκώνεται στο πλαίσιο του εσωτερικού διχασμού μεταξύ του μετώπου Μακαριακών και Αντιμακαριακών, παραμερίζοντας τον παράγοντα Τουρκία και πολύ περισσότερο τον παράγοντα Τουρκοκύπριοι. Η Κύπρος εξακολουθεί να αποτελεί ένα

¹⁷⁶⁷Lowenthal, *The Heritage Crusade and the Spoils of History*, xii.

¹⁷⁶⁸Το ίδιο συνέβη και με τους Τουρκοκυπρίους. Papadakis, *Echoes from the Dead Zone: Across the Cyprus Divide*, 126.

κλειστό γεωγραφικό γεγονός¹⁷⁶⁹, που καθορίζεται από το στοιχείο της ελληνικότητας. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα έχοντας παραμερίσει τους εσωτερικούς εχθρούς θα μπορέσει αβίαστα να οδηγηθεί προς την ένωση, καθώς το κυπριακό ζήτημα αποτελεί μία καθαρά ελληνική υπόθεση από αρχαιοτάτων χρόνων. Η δύναμη των εξωτερικών εχθρών θεωρείται αμελητέα, απέναντι σε αυτή των εσωτερικών και έναντι στα απαράγραπτα και δίκαια αιτήματα των Ελληνοκυπρίων. Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα όπως παρουσιάζεται στην Πατρίδα έχει μία σταθερή πορεία εντός της ελληνικής ιστορίας¹⁷⁷⁰, η οποία είναι αδιάσπαστη και συνεχής, άμεσα συνδεδεμένη με τον ελληνικό γεωπολιτικό χώρο, έχοντας ως σημείο αναφοράς τη Μητέρα Πατρίδα¹⁷⁷¹. Η Κύπρος είναι φυσική προέκταση του ελληνικού νησιωτικού συμπλέγματος και της ελληνικής φαντασιακής κοινότητας, ως αναπόσπαστο τμήμα της Ελλάδας σε ιστορικό, πολιτισμικό, γλωσσικό, πολιτικό και γεωγραφικό επίπεδο¹⁷⁷². Ο ελληνοκυπριακός αλτρωτισμός πρωτοστατεί μέσα στα άρθρα της Πατρίδας εξακολουθώντας να διαμορφώνει ένα πλαίσιο σημαινόντων συμβόλων για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, που συμβάλλει στην ευδοκίμηση μίας ελληνοκεντρικής αναπαράστασης, τόσο ως προς το νησί, όσο και ως προς τον κυπριακό λαό, η οποία είχε ηγεμονικό ρόλο στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων¹⁷⁷³. Η παραπάνω ελληνοκεντρική αναπαράσταση τόσο στην Αλήθεια, όσο και στην Πατρίδα προάγεται μέσω της ελληνοκεντρικής ανάγνωσης της ιστορίας της Κύπρου, πράξη που νομιμοποιεί ακόμη και τον επιθετικό αγώνα των Ελληνοκυπρίων, αφού αποσκοπεί στην ικανοποίηση του δίκαιου αιτήματος της ένωσης¹⁷⁷⁴. Επιπροσθέτως η ελληνοκεντρική αναπαράσταση υποβαθμίζει και εν τέλει απονομιμοποιεί τον ρόλο και την παρουσία της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας στο νησί, εφόσον αυτή μπορεί να γίνει αντιληπτή μόνο ως μειονότητα. Η παραπάνω κατάσταση εξηγεί εν πολλοίς την αύξηση της ανασφάλειας των Τουρκοκυπρίων¹⁷⁷⁵.

¹⁷⁶⁹Ριζάς «Από την “Ευκταία Ένωση” στην “Εφικτή Ανεξαρτησία”: Η Μετάλλαξη του Ελληνοκυπριακού Εθνικισμού τη Δεκαετία του 1960», 442.

¹⁷⁷⁰Αβδελά, «Η Συγκρότηση της Εθνικής Ταυτότητας στο Ελληνικό Σχολείο. “Εμείς” και οι “Άλλοι”», 52.

¹⁷⁷¹Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 121.

¹⁷⁷²Ibid., 121-122.

¹⁷⁷³Η ηγεμονική κοινωνική αναπαράσταση προσδιορίζει σε σημαντικό βαθμό την κοινωνική ταυτότητα των μελών μίας κοινωνίας. Η σπουδαιότητα της έγκειται στο γεγονός ότι έχει τη δυνατότητα να ερμηνεύει συλλογικές κινητοποιήσεις που χαρακτηρίζονται από μαζικότητα - καθολικότητα στο επίπεδο της εκάστοτε κοινωνικής ομάδας. Αυτή η αναπαράσταση επιτρέπει τη νομιμοποίηση των θέσεων της εθνικής ομάδας, δικαιολογώντας ταυτόχρονα τις διεκδικήσεις της σε συμβολικό ή υλικό επίπεδο. Ibid., 130 - 131.

¹⁷⁷⁴Ibid., 131.

¹⁷⁷⁵Παπαπολυβίου, «Η Κύπρος και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι. Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Εθελοντισμού», 302.

και την καλλιέργεια μίας αντίστοιχης ανταγωνιστικής ηγεμονικής τουρκοκεντρικής αναπαράστασης που συνέβαλε στην κλιμάκωση της κρίσης μεταξύ των δύο κοινοτήτων καθώς πλησιάζουν προς το 1974¹⁷⁷⁶.

Και η Χαραυγή με τη σειρά της αφιερώνει ένα μεγάλο μέρος της αρθρογραφίας της στον εθνικό ελληνοκυπριακό εαυτό. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και αυτή, συμφωνώντας με τις άλλες δύο εφημερίδες, οι Ελληνοκύπριοι, *δεν έχουν κανένα συμφέρον από τη δημιουργία αναταραχής και την πρόκληση συγκρούσεων* με τον τουρκοκυπριακό πληθυσμό. Άλλωστε Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι επί ολόκληρους αιώνες έζησαν αρμονικά στην Κύπρο και ασφαλώς όλοι οι Ελληνοκύπριοι και η μάζα των Τουρκοκυπρίων συμπατριωτών τους, διαπνέονται από την ειλικρινή επιθυμία να ζήσουν μεταξύ τους ειρηνικά και στο μέλλον¹⁷⁷⁷. Οι Ελληνοκύπριοι *πρεσβεύουν τη δύναμη της λογικής μέσω της στάσης που έχουν υιοθετήσει*, ενώ τονίζει ότι αν παραμείνουν *σταθεροί και ενωμένοι στον δίκαιο αγώνα* θα εξυπηρετήσουν *τα συμφέροντα όλου του λαού*, με συνέπεια το αποτέλεσμα να χαιρετισθεί *θερμά και από τη μεγάλη μάζα της τουρκικής μειονότητας*¹⁷⁷⁸. Με τη στάση τους καταβάλλουν κάθε προσπάθεια, ώστε να *τεθεί τέρμα στα βάσανα και στις ταλαιπωρίες του λαού*, μαζί και των Τουρκοκυπρίων συμπατριωτών τους, που τόσο *βάρβαρα ξεριζώθηκαν από τις περιοχές τους και εγκλωβίστηκαν στους θυλάκους που αποτελούν τόπους κόλασης*. Οι Ελληνοκύπριοι *δεν είναι εναντίον της συνεργασίας*, αντίθετα είναι γνωστό πως επανειλημμένα διακήρυξαν και στο μέτρο του δυνατού κάτω από τις σημερινές συνθήκες, κάνουν το καθετί για *τη συνεργασία και τη δημιουργία συνθηκών που θα οδηγήσουν στην ομαλότητα και στην ειρηνική συμβίωση Ελλήνων και Τούρκων*. Η συνεργασία ωστόσο αυτή για να είναι βιώσιμη θα πρέπει να στηρίζεται πάνω σε ορισμένες αρχές και πρώτα απ' όλα στη διεθνώς αναγνωρισμένη δημοκρατική αρχή, σύμφωνα με την οποία σε κάθε χώρα *η πλειοψηφία κυβερνά και η μειοψηφία ελέγχει*, με την παράλληλη κατοχύρωση των γνήσιων δικαιωμάτων της μειονότητας¹⁷⁷⁹.

Η διαλλακτική στάση των Ελληνοκυπρίων ωστόσο, δεν υποβαθμίζει την αποφασιστικότητα που πρέπει να επιδεικνύουν στην αντιμετώπιση δυσάρεστων

¹⁷⁷⁶ Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 131.

¹⁷⁷⁷ «Να Κερδίσουμε την Εμπιστοσύνην τους», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 9, 1964), 1.

¹⁷⁷⁸ «Κρυστάλλινο Διάγραμμα», *Χαραυγή* (Απρίλιος 8, 1964), 1.

¹⁷⁷⁹ «Πρόκληση», *Χαραυγή* (Ιούνιος 5, 1964), 1.

καταστάσεων. Αυτή η αποφασιστικότητα στηρίζεται σύμφωνα με τη Χαραυγή στην *ακλόνητη ενότητα* της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, στην οποία *έσπασαν τα μούτρα τους όσοι επεξεργάσθηκαν τα ύπουλα και υποδουλωτικά σχέδια τους σε βάρος της Κύπρου*. Πάνω στην ίδια σταθερή και αδιάρρηκτη ενότητα, την ενιαία ακλόνητη θέληση και αποφασιστικότητα, *θα ναυαγήσουν για άλλη μία φορά τα καταχθόνια σχέδια των εχθρών*¹⁷⁸⁰. Παροτρύνει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να μην εφησυχάζει, τονίζοντας της ότι πρέπει να *ζωστεί στ' άρματα* και να αποδεσμευτεί από την ειρηνική δουλεία στην οποία βρίσκεται. Πρέπει να *παραμείνει άγρυπνη και να φράξει τον δρόμο του «εύκολου περιπάτου»*. Ν' απαντήσει στους κτηνώδεις εισβολείς με *όλα τα δυνατά «ΟΧΙ»*. *Να προασπίζει τη ζωή της σαν υπέρτατο αγαθό, την ακεραιότητα και την τιμή της νήσου της, το αναφαίρετο δικαίωμα να ζήσει και αυτή ελεύθερη*¹⁷⁸¹. Οι Ελληνοκύπριοι *δεν διεκδικούν οποιαδήποτε προνόμια*, αλλά *στοιχειώδη και διεθνώς αναγνωρισμένα δικαιώματα*, που απολαμβάνει κάθε ανεξάρτητο κράτος, να αφεθεί μόνο του *να ρυθμίσει τις εσωτερικές του υποθέσεις και το μέλλον του*, σύμφωνα με τις επιθυμίες και τη θέληση του λαού του¹⁷⁸². Προς αυτή την κατεύθυνση οι Ελληνοκύπριοι είναι έτοιμοι να *συμβάλουν με όλες τους τις δυνάμεις*, ενώ παράλληλα *είναι αποφασισμένοι να αντιμετωπίσουν σταθερά και ακλόνητα κάθε δυσκολία, κάθε αντιξοότητα και κάθε εμπόδιο* που θα υπάρξει στον δρόμο για τη δικαίωση της εθνικοαπελευθερωτικής τους υπόθεσης¹⁷⁸³.

Και η Χαραυγή τονίζει ότι τον αγώνα για την απελευθέρωση της Κύπρου τον *διεξάγει πρώτος και κυρίως ο κυπριακός λαός* και αυτός πρέπει να έχει τον κυριαρχικό λόγο για το μέλλον του. Κάθε προσπάθεια να φραχθεί το στόμα του κυπριακού λαού και της ηγεσίας του, αποτελεί *εθνική προδοσία*. Η μέχρι σήμερα ματαίωση των ιμπεριαλιστικών, διαμελιστικών σχεδίων νατοποίησης της Κύπρου, οφείλεται στην *ηρωική και ενιαία αντίσταση του κυπριακού λαού*¹⁷⁸⁴. Ο στόχος του κυπριακού λαού πρέπει επομένως να είναι να δυναμώσει ακόμα πιο πολύ, να σφυρηλατήσει στον υπέρτατο βαθμό την *ενότητα* του, πάνω στην οποία πρέπει να σπάσουν και θα σπάσουν τα μούτρα τους *οι ιμπεριαλιστές συνωμότες και τα θλιβερά όργανα τους, καθώς και θα εξουδετερωθούν όλα τα σατανικά, τυχοδιωκτικά τους*

¹⁷⁸⁰«Και Πάλιν όχι στους Προαγωγούς», *Χαραυγή* (Μάιος 8, 1964), 1.

¹⁷⁸¹«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάιος 20, 1964), 3.

¹⁷⁸²«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 17, 1965), 3.

¹⁷⁸³«Χρόνος, Υπομονή και Σταθερότητα», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 5, 1966), 1.

¹⁷⁸⁴«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 30, 1965), 3.

*σχέδια*¹⁷⁸⁵. Οι διασπαστές της αρραγούς ενότητας, του ενιαίου εθνικοαπελευθερωτικού, αντιμπεριαλιστικού αγώνα, έχουν ήδη απομονωθεί από τον υπέροχο και αδούλωτο λαό της Κύπρου, ο οποίος θα σφυρηλατήσει ακόμη περισσότερο *την ενότητα του και θα περιφρουρήσει την ηγεσία του*¹⁷⁸⁶. Ο ελληνοκυπριακός λαός προτάσσοντας *τα στήθη του, τα «ΟΧΙ» του, την ψυχή του*, συνεχίζει να παλεύει για τη *γνήσια λευτεριά* και να κερδίζει τη συμπαράσταση όλων των αντιμπεριαλιστικών δυνάμεων¹⁷⁸⁷. Χάρης στην ηρωική αντίσταση του λαού και της κυβέρνησης της, η Κύπρος σώθηκε από τη μανία και τους κινδύνους που της έθεσαν οι συνασπισμένοι ιμπεριαλιστικοί κανίβαλοι¹⁷⁸⁸.

Έχοντας το *δίκαιο με το μέρος* τους οι Ελληνοκύπριοι, στηριγμένοι γερά στην *αδιάρρηκτη ενότητα* του λαού και προσηλωμένοι σταθερά στη γραμμή για λύση του κυπριακού ζητήματος μέσω του *ΟΗΕ και με βάση τις αρχές της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης*, θα αποκρούσουν όλες τις *ανίερές πιέσεις, τις ξετσιπίωτες απειλές και τους κυνικούς εκβιασμούς*, θα καταπολεμήσουν αποφασιστικά τις *πλεκτάνες και τους τυχοδιωκτισμούς*, οδηγώντας τελικά στον θρίαμβο την *ιερή και δίκαιη υπόθεση τους*¹⁷⁸⁹. Δεν θα επιτρέψουν σε καμία δύναμη, σε κανένα εκβιασμό, σε καμία μηχανορραφία να παρεκκλίνουν των σκοπών τους. Ακολουθώντας σταθερά αυτό τον δρόμο, θα φθάσουν οι Ελληνοκύπριοι σίγουρα *στη νίκη, στην πραγματική εκπλήρωση των εθνικών πόθων και επιδιώξεων*¹⁷⁹⁰.

Ο χαρακτήρας του αγώνα που διεξάγει ο κυπριακός λαός είναι *αντιμπεριαλιστικός, εθνικοαπελευθερωτικός*¹⁷⁹¹. Χωρίς βέβαια να υποτιμά τους κινδύνους που δημιουργεί η εξαλλοσύνη των εχθρών του, σφυρηλατεί ακόμα πιο σφικτά το *πατριωτικό μέτωπο στις επάλξεις του ιερού εθνικοαπελευθερωτικού του αγώνα*, έτοιμος και τώρα και κάθε στιγμή να συντρίψει οποιονδήποτε αποτελεί *εμπαιγμό και καπηλεία των γνήσιων και δίκαιων εθνικών πόθων και αισθημάτων όλων των Ελλήνων*¹⁷⁹². Δεν σκοπεύει ο ελληνοκυπριακός λαός *να παρακολουθεί μοιρολατρικά τις εξελίξεις*¹⁷⁹³, αντιθέτως είναι έτοιμος να *αγωνισθεί σύσσωμος* για

¹⁷⁸⁵«Μπροστά στην Αισχρή Επίθεση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 2, 1965), 1.

¹⁷⁸⁶«Η Κίνηση των Νατοϊκών», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 25, 1965), 5.

¹⁷⁸⁷«Συνέπεια και Ευθύνη», *Χαραυγή* (Ιούλιος 6, 1965), 5.

¹⁷⁸⁸«Εσωτερικό Μέτωπο και Διεθνής Συμπαραστάση», *Χαραυγή* (Αύγουστος 17, 1965), 1.

¹⁷⁸⁹«Η Απάντη στις Απειλές», *Χαραυγή* (Απρίλιος 14, 1965), 1.

¹⁷⁹⁰«Η Απάντη της Κύπρου», *Χαραυγή* (Μάιος 15, 1965), 1.

¹⁷⁹¹«Η Ομιλία», *Χαραυγή* (Μάρτιος 8, 1966), 7.

¹⁷⁹²«Συνδυασμένη Έφοδος», *Χαραυγή* (Απρίλιος 16, 1966), 1.

¹⁷⁹³«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούνιος 15, 1966), 3.

να υπερασπιστεί και με την ίδια τη ζωή του την *πατριωτική γραμμή της γνήσιας ένωσης, χωρίς βάσεις και χωρίς ανταλλάγματα στην Τουρκία ή στο ΝΑΤΟ*¹⁷⁹⁴. Σε ενιαίο και συμπαγές μέτωπο, είναι αποφασισμένος να αντιτάξει και πάλι ένα *νέο ΟΧΙ και να ματαιώσει τα καινούργια συντονισμένα υποδουλωτικά σχέδια των άσπονδων εχθρών του εθνικοαπελευθερωτικού του αγώνα*¹⁷⁹⁵. Οι Ελληνοκύπριοι πατριώτες συσπειρωμένοι όσο ποτέ άλλοτε και με ενωμένες τις δυνάμεις τους σε ενιαίο και αδιάσπαστο μέτωπο, θα συνεχίσουν τον αγώνα, πιστοί στον σκοπό της *γνήσιας ένωσης* για την οποία έδωσαν τη ζωή τους όλοι οι Κύπριοι που έπεσαν στον αγώνα για την ελευθερία¹⁷⁹⁶.

Για τη Χαραυγή, όπως και για τις υπόλοιπες εφημερίδες, οι Ελληνοκύπριοι σε καμία περίπτωση δεν διάκινται από αρνητικά συναισθήματα για τους Τουρκοκυπρίους, αντιθέτως μέσα από τον αγώνα που διεξάγουν, ο οποίος στηρίζεται στη δύναμη της «λογικής», επιδιώκουν την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του συνόλου του κυπριακού λαού, ενέργεια που θα γίνει σύντομα αντιληπτή από την τουρκοκυπριακή μειονότητα. Οι Ελληνοκύπριοι επομένως επιδιώκουν τη συνεργασία με το σύνολο στοιχείο, μία συνεργασία όμως που θα στηρίζεται στις δημοκρατικές αρχές της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας, μία συνεργασία που θα αναγνωρίζει τα διεθνώς αναγνωρισμένα δικαιώματα των Ελληνοκυπρίων και θα περιορίζει τα προνόμια των Τουρκοκυπρίων, υποβιβάζοντας τους από κοινότητα, σε μειονότητα. Γίνεται κατανοητό ότι ούτε η συγκεκριμένη εφημερίδα αναγνωρίζει την κοινοτική ιδιότητα των Τουρκοκυπρίων, εφόσον κάτι τέτοιο θα υποβάθμιζε τον ηγεμονεύοντα ρόλο του εθνικού εαυτού.

Παροτρύνει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να είναι έτοιμη ψυχικά και σωματικά, ώστε να μπορέσει να υπερασπιστεί το αναφαίρετο δικαίωμα της ελευθερίας, της ακεραιότητας και της τιμής της Κύπρου από κάθε εχθρική επιβουλή. Η προαναφερόμενη παρατήρηση επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά τη θέση της εφημερίδας όσον αφορά στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Οι Ελληνοκύπριοι είναι φορείς του δικαιώματος της ελευθερίας, προστάτες της τιμής και της ακεραιότητας της Κύπρου ακόμη και των συμφερόντων της μάζας των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι παρασυρόμενοι εγκλωβίστηκαν στους θυλάκους.

¹⁷⁹⁴«Γιατί Λυσσομανούν», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 16, 1966), 1.

¹⁷⁹⁵«Τερατώδης Συνωμοσία», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 18, 1967), 1.

¹⁷⁹⁶«Θα Συνεχίσουμε τον Αγώνα», *Χαραυγή* (Αύγουστος 8, 1967), 1.

Και αυτή η εφημερίδα όπως και η Πατρίς, θεωρεί ότι η επίλυση του κυπριακού ζητήματος αποτελεί εσωτερική υπόθεση του ελληνοκυπριακού λαού, ως απόρροια της κυριαρχίας της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Η ιερή και απαραβίαστη υπόθεση της ένωσης, θεωρείται η βάση για τη λύση του κυπριακού ζητήματος, μία λύση που όμως θα τάσσεται με το δίκαιο των Ελληνοκυπρίων. Με αυτό τον τρόπο και η Χαραυγή διατηρεί και καλλιεργεί μία ηγεμονική ελληνοκεντρική αναπαράσταση της Κύπρου¹⁷⁹⁷, επιβεβαιώνοντας την κυριαρχία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας στο νησί.

Κάθε άλλη ενέργεια που αντιστρατεύεται την επίλυση του κυπριακού ζητήματος σύμφωνα με τις αρχές του ΟΗΕ θεωρείται ξετσίπωτη απειλή, κυνικός εκβιασμός, πλεκτάνη και τυχοδιωκτισμός, εθνική προδοσία, φορείς των οποίων είναι το σύνολο των εξωτερικών (ιμπεριαλιστές, Τουρκία) και εσωτερικών εχθρών (Τουρκοκύπριοι – Αντιμακαριακοί). Και για τη Χαραυγή, όποιος έχει αντίθετη άποψη από αυτή, υπηρετεί άλλους σκοπούς, προσωπικά συμφέροντα, είναι φορέας συνομοσίων ή πράκτορας του εχθρού¹⁷⁹⁸.

Ωστόσο η συγκεκριμένη εφημερίδα αξίζει να σημειωθεί ότι θεωρεί ως σημαντικότερο κίνδυνο τους ιμπεριαλιστές και δευτερευόντως τους Τουρκοκυπρίους, σημειώνοντας ότι απέναντι στις πλεκτάνες των προαναφερόμενων, οποιαδήποτε διασπαστική τάση στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας εξαλείφεται, αφού ενωμένη αγωνίζεται να ματαιώσει τα συντονισμένα υποδουλωτικά σχέδια των άσπονδων εχθρών της. Μέσω της προώθησης της παραπάνω εικόνας, υποτιμάται η διάσπαση στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, ως κάτι το δευτερεύον. Οι Ελληνοκύπριοι παραμερίζουν τις επουσιώδεις διαφωνίες τους, απέναντι στον απειλητικό εχθρό, απέναντι σε οποιονδήποτε επιδιώκει να παραποιήσει την αλήθεια, να σφετεριστεί την ιστορία και να υποτιμήσει την ιερότητα του αγώνα τους¹⁷⁹⁹. Οι Ελληνοκύπριοι βρίσκονται σε μία συνεχή μάχη μέσω της οποίας επιδιώκεται η προστασία της ελληνικής τους ταυτότητας. Γύρω τους διαμορφώνονται συνεχώς καταστάσεις που έχουν ως σκοπό να τους αφελληνίσουν. Αυτές οι προσπάθειες και

¹⁷⁹⁷Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 138.

¹⁷⁹⁸Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 208.

¹⁷⁹⁹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 69.

στην αρθρογραφία της Χαραυγής θεωρούνται ως προσχεδιασμένες με μοναδικό στόχο την αποκαθήλωση του ελληνικού εθνικού εαυτού¹⁸⁰⁰.

Ολοκληρώνοντας τη θεματική ενότητα για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και ο Φιλελεύθερος εμπεριέχει στα άρθρα του σημαντικά σχόλια για αυτή, φανερώνοντας το πλαίσιο των αντιλήψεων που καλλιεργεί, με σημείο αναφοράς την κοινή γνώμη. Οι Ελληνοκύπριοι και για τον Φιλελεύθερο γνωρίζουν να **σέβονται και να αγαπούν τους πολίτες του κράτους ανεξαρτήτως φυλής ή θρησκευόμενου**¹⁸⁰¹. Δεν είναι οπαδοί των **συγκρούσεων και της αιματοχυσίας**, κάτι που αποδεικνύεται από το γεγονός ότι **τάχθηκαν υπέρ της ειρηνικής λύσεως του κυπριακού ζητήματος**, πράττοντας μάλιστα το παν για να συμβάλουν στην αποκατάσταση των συνθηκών ομαλότητας και βοήθησαν όσο ήταν δυνατόν να δημιουργηθεί κατάλληλο κλίμα που να προωθεί την ειρηνική διευθέτηση¹⁸⁰².

Η γραμμή των Ελληνοκυπρίων και στα άρθρα του Φιλελεύθερου παρουσιάζεται ως **διανυγής και στέρεα επί της βάσεως δημοκρατικών αρχών, ώστε να είναι απρόσβλητη**. Δεν πρόκειται να υποχωρήσουν ούτε σπιθαμή από αυτή¹⁸⁰³. Η πρόθεση της ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας είτε υπό καθεστώς ανεξαρτησίας, είτε υπό το καθεστώς της ενώσεως, **δεν είναι η καταπάτηση των τουρκοκυπριακών δικαιωμάτων**¹⁸⁰⁴. Δέχονται οι Ελληνοκύπριοι συνομιλίες με τους Τουρκοκύπριους εκπροσώπους από τη θέση της **νόμιμης κυβέρνησης** του κράτους, το οποίο στηρίζεται στην **πλειοψηφία του κυπριακού λαού**, έτοιμοι να συζητήσουν οποιουσδήποτε λογικούς τρόπους, ώστε **να διασφαλίσουν τα νόμιμα δικαιώματα της μειονότητας**, που διαμορφώνονται μέσα στο πλαίσιο της **ισοπολιτείας και της ίσης μεταχειρίσεως** όλων ανεξαιρέτως των πολιτών της δημοκρατίας, ως ενιαίου συνόλου, με τα αντίστοιχα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους απέναντι στον νόμο, παρέχοντας τους **κάθε εγγυημένη διασφάλιση περί του σεβασμού των δικαιωμάτων** αυτών. Τίποτα άλλο δεν τίθεται υπό συζήτηση, ούτε **η ανεξαρτησία, ούτε τα κυριαρχικά δικαιώματα, ούτε η εδαφική ακεραιότητα, ούτε η βασική αρχή ότι κυβερνά η**

¹⁸⁰⁰Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 211.

¹⁸⁰¹«Ζητούν Ευθύνας», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 7, 1964), 1.

¹⁸⁰²«Δεν Επιτρέπεται Πλέον Απάθεια», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 16, 1964), 1.

¹⁸⁰³«Ορόσημα», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 27, 1965), 3.

¹⁸⁰⁴«Τα Δικαιώματα της Μειονότητας», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 10, 1967), 3.

*πλειοψηφία και η μειοψηφία κατοχυρώνεται*¹⁸⁰⁵. Ο διαμελισμός υπό οποιαδήποτε μορφή είναι ένα *τέρας* που δεν θα γίνει ανεκτό από τους Ελληνοκυπρίους, οι οποίοι *θα το πλήξουν εν τη γενέσει* του με όλα τα διαθέσιμα μέσα. Ο διαμελισμός είναι *χιμαιρική επιδίωξη εντελώς απραγματοποίητη*¹⁸⁰⁶.

Όπως τονίζει ο Φιλελεύθερος, η στάση που επέδειξαν έως τη δεδομένη χρονική στιγμή οι Ελληνοκύπριοι, χαρακτηριζόταν από περισσή ανοχή στους Τουρκοκύπριους ληστοσυμμορίες. Ωστόσο δεν δύναται να παραμείνουν *απαθείς*, ενώπιον της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί. Σε καμία περίπτωση *δεν θα ανεχθούν να καταλυθεί η εδαφική ακεραιότητα, η ανεξαρτησία και τα κυριαρχικά δικαιώματα*. Πρόκειται για ζήτημα *τιμής και εθνικής αξιοπρέπειας*, δεν πρόκειται να παραχωρηθεί σπιθαμή κυπριακής γης και να λερωθεί από τα πόδια των Τούρκων επεκτατιστών. Εάν *οι Τουρκοκύπριοι εξακολουθούν να ποδοπατούν* τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, να διενεργούν αποβάσεις, να καταλύουν κατά μεσαιωνικό τρόπο *κάθε έννοια ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας* του κυπριακού κράτους, *τότε η ανοχή προς τους εισβολείς και τους ληστοσυμμορίες της καθεστωτικής ανατροπής δεν σχετίζεται με την τιμή και την εθνική αξιοπρέπεια των Ελλήνων*¹⁸⁰⁷.

Οι Ελληνοκύπριοι υπερασπίζονται *την πατρίδα τους, τα εδάφη τους, τα δικαιώματα τους, την ανεξαρτησία, την ελευθερία, τη ζωή τους*¹⁸⁰⁸ και σε αυτό το καθήκον δεν δύναται να υπάρξουν ούτε υπολογισμοί, ούτε περιορισμοί¹⁸⁰⁹. Η προαναφερόμενη στάση των Ελληνοκυπρίων είναι *απόρροια της ελληνικής ψυχής*, η οποία χαρακτηρίζεται από *καρτερία, ηρωισμό και αυτοθυσία για το δίκαιο, για τη δημοκρατία, για την ελευθερία, για την τιμή της πατρίδας*¹⁸¹⁰.

Τονίζει το έντυπο ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα έχει φτάσει σε σημείο *επαρκούς προπαρασκευής* τόσο σε εσωτερικό, όσο και σε διεθνές πεδίο, ώστε να είναι έτοιμη να τερματίσει με επιπρόσθετα *μέτρα βίας* και με κλίμα ευνοϊκό στο παγκόσμιο προσκήνιο την κατάσταση που δημιούργησαν οι Τουρκοκύπριοι¹⁸¹¹. Παροτρύνει τους Ελληνοκυπρίους *να βρίσκονται σε συνεχώς μεγαλύτερη ετοιμότητα* για θέματα άμυνας, ώστε να αντιμετωπίσουν κάθε επίθεση. Θα πρέπει *όλες οι θύρες να είναι*

¹⁸⁰⁵«Ορόσημα», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 27, 1965), 3.

¹⁸⁰⁶«Να Μεταφερθούν εις την Τουρκίαν», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 11, 1964), 1.

¹⁸⁰⁷«Δεν Επιτρέπεται Πλέον Απάθεια», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 16, 1964), 1.

¹⁸⁰⁸«Ούδ' επί Στιγμὴν Πλέον Δισταγμός», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 19, 1964), 1.

¹⁸⁰⁹«Δεν Επιτρέπεται Πλέον Απάθεια», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 16, 1964), 1.

¹⁸¹⁰«Θαυμάζουν», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 16, 1964), 3.

¹⁸¹¹«Ούδ' επί Στιγμὴν Πλέον Δισταγμός», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 19, 1964), 1.

ερμητικώς κλειστές στον εισβολέα, όλα τα χέρια να είναι απλωμένα προς όσους ζητούν συνεννόηση, όλοι οι φίλοι να είναι κινητοποιημένοι, κάθε γέφυρα για μία έντιμη και δημοκρατική συμφωνία να είναι ανοικτή, κάθε άνθρωπος καλής πίστης ανά τον κόσμο να γνωρίσει την καλή πίστη των Ελληνοκυπρίων, κάθε κουβέντα παρασκηνιακά να είναι έτσι διατυπωμένη, για να *μην ζημιώσει την ελληνοκυπριακή πλευρά υπό τις υπάρχουσες συνθήκες*¹⁸¹².

Οι Ελληνοκύπριοι *δεν εφησυχάζουν ποτέ*. Θα πράξουν ότι είναι δυνατόν για να αξιοποιήσουν και για να εφαρμόσουν στην πράξη οριστικά και αμετάκλητα τις *αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών*. Αυτή τη στιγμή είναι περισσότερο εξοπλισμένοι από ποτέ, όπως και είναι περισσότερο απομονωμένοι παρά ποτέ οι εχθροί. Η μάχη της Κύπρου *δεν τελείωσε, δεν σκοπεύουν οι Ελληνοκύπριοι να θυσιάσουν τους κόπους, τους αγώνες και τις θυσίες που έχουν κάνει*. Η τελική έκβαση και αυτού του γύρου θα φέρει τους Ελληνοκυπρίους νικητές. Δεν σκοπεύουν *να ενδώσουν, να καμφθούν, θα παραμείνουν αλύγιστοι στις επάλλξεις*. Στη σημαία τους είναι γραμμένη η *λέξη δίκαιο*, αυτό είναι το πρωταρχικό και στον αγώνα υπέρ του δικαίου, δεν θα υπάρξει κλονισμός ή αμφιταλάντευση¹⁸¹³.

Όλα τα παραπάνω δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς την ύπαρξη *αρραγούς ελληνοκυπριακού μετώπου* γι' αυτό και ο Φιλελεύθερος τονίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να επιδείξουν ενότητα τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό. Μόνο έτσι ο *εχθρός θα σπάσει το πρόσωπο του* και θα δει τα σχέδια του να καταρρέουν. Και στο μέλλον θα ναυαγήσουν με τον ίδιο τρόπο όλες οι ραδιουργίες κατά της Κύπρου¹⁸¹⁴. Κοινό σημείο αναφοράς και αυτής της εφημερίδας σε σχέση με τις προηγούμενες αποτελεί η θέση, ότι *κανένας δεν έχει το δικαίωμα να αναμινγνέται στα εσωτερικά των Ελληνοκυπρίων*, να παραβιάζει τα αρχικά τους δικαιώματα προς τη διαμόρφωση του καθεστώτος, του κοινοβουλευτικού βίου, του τρόπου διακυβέρνησης και του εθνικού καλού¹⁸¹⁵. Αντίστοιχα και αυτή η εφημερίδα επισημαίνει ότι οποιαδήποτε πολεμική ενέργεια έχει αμυντικό χαρακτήρα, σε αντίθεση με τον επιθετικό χαρακτήρα των πολεμικών ενεργειών των Τουρκοκυπρίων. Οι Ελληνοκύπριοι δεν έχουν πρόθεση να απειλήσουν κανέναν, *αμύνονται μόνο εναντίον εκείνων που επιβουλεύονται την*

¹⁸¹²«Να μην Επαναπαυθώμεν με τας Επιτυχίας μας, Ανάγκη Αντικρούσεως των Σημερινών Περιστάσεων με Μεγάλην Υπομονή», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 24, 1964), 3.

¹⁸¹³«Τα Βάθρα της Νίκης», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 24, 1965), 1.

¹⁸¹⁴«Ενώπιον των Κινδύνων», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 30, 1964), 1.

¹⁸¹⁵«Τραγέλαφος η Ομοσπονδοποίησης», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 14, 1965), 1.

ελευθερία τους, προστατεύουν απλώς τη ζωή και την περιουσία τους, από τα αρπακτικά χέρια των τρομοκρατών και μάχονται υπέρ εκείνου του ιδανικού, για το οποίο *έχρσαν ποταμούς αίματος από αρχαιοτάτων χρόνων οι Έλληνες*. Δεν δέχονται συμβιβασμούς για τα προαναφερόμενα αλλά δεν επιδιώκουν και πόλεμο, καθώς είναι θερμοί θιασώτες της ειρήνης, της δίκαιης ειρήνης, τους γλυκείς καρπούς της οποίας στο πλαίσιο ελευθερίας και δικαιοσύνης είναι δυνατόν να απολαύσουν όλοι οι Κύπριοι, Έλληνες και Τούρκοι¹⁸¹⁶. Η πολεμική σύρραξη λοιπόν σε περίπτωση που συμβεί, θα είναι *αποτέλεσμα όχι της οργής των Ελληνοκυπρίων, αλλά της λογικής* και αυτό είναι κάτι που πρέπει να το κατανοήσουν οι Τουρκοκύπριοι. Ο πόλεμος θα σημαίνει για τους Ελληνοκύπριους *αγώνας μέχρι θανάτου, γιατί θα είναι αγώνας ζωής ή θανάτου*¹⁸¹⁷.

Ολοκληρώνοντας ο Φιλελεύθερος επισημαίνει ότι οι Τουρκοκύπριοι αν επιδιώξουν να επιβάλουν τα σχέδια τους, τότε *θα υπάρξει πόλεμος και θα εκπλαγούν με την κατάσταση την οποία θα αντιμετωπίσουν*. Σε καμία περίπτωση οι Έλληνες δεν θα τους αντιμετωπίσουν διστακτικά και χωρίς αποφασιστικότητα. Εάν τολμήσουν *να προκαλέσουν πόλεμο*, δεν θα αντικρίσουν, ούτε μετριοπαθείς, ούτε διστακτικούς Έλληνες. Θα αντικρίσουν αποφασιστικούς μαχητές που θα κάνουν τα πάντα για να απωθήσουν την εισβολή. *Θα δώσουν τα πάντα για να τελειώσει το κυπριακό μια για πάντα*. Θα αντιμετωπίσουν στο πρόσωπο *κάθε Έλληνα τον ασυγκράτητο πατριωτισμό, τον άφθαστο ηρωισμό, τον άνθρωπο τιτάνα* που είναι έτοιμος να τα δώσει όλα για να υπερασπιστεί το σπίτι του, για να προασπιστεί τη ζωή και την τιμή της οικογένειας και της πατρίδας του¹⁸¹⁸.

Οι Ελληνοκύπριοι σέβονται το σύνολο των πολιτών ανεξαρτήτως φυλής και θρησκείας. Ωστόσο ο σεβασμός δεν μπορεί να υπερτερεί των απαράγραπτων και κυριαρχικών δικαιωμάτων τους, γιατί τότε τίθεται ζήτημα τιμής και αξιοπρέπειας. Είναι διατεθειμένοι να σεβαστούν το σύνολο στοιχείο και τα δικαιώματα του εφόσον αυτό δεν επιδιώκει να κατακτήσει κυπριακό έδαφος. Μία τέτοια ενέργεια παραβιάζει την αρχή της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας, στοιχεία που εντάσσονται στο πλαίσιο της κυριαρχίας της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας στο νησί.

¹⁸¹⁶«Ειρήνη εν Δικαίω», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 18, 1967), 3.

¹⁸¹⁷«Αγώνας Υπέρ Πάντων», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 25, 1967), 3.

¹⁸¹⁸«Δεν θα Εύρουν Διστακτικούς», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 25, 1967), 3.

Ο σεβασμός προς το σύνολο στοιχείο αποδεικνύεται σύμφωνα με τον Φιλελεύθερο από το γεγονός, ότι οι Ελληνοκύπριοι επιδιώξαν και επιδιώκουν να επιλύσουν ειρηνικά το κυπριακό ζήτημα δείχνοντας μεγάλη ανοχή, κατάσταση που δεν μπορεί να συνεχιστεί εάν οι Τουρκοκύπριοι συνεχίζουν να παραβιάζουν τις αρχές της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας. Σε αυτή την περίπτωση οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να αντιδράσουν και να υπερασπιστούν την πατρίδα τους, τα εδάφη και τα δικαιώματά τους, την ανεξαρτησία, την ελευθερία και τη ζωή τους, ακόμη και με τη βία αν χρειαστεί. Ακόμη και η βία νομιμοποιείται εφόσον είναι απόρροια της ελληνικής ψυχής, η οποία χαρακτηρίζεται από καρτερία, ηρωισμό, αυτοθυσία για την υπεράσπιση του δικαίου, της ελευθερίας και της τιμής της πατρίδας.

Επιπλέον δικαιολογείται και η στρατιωτική προετοιμασία, η οποία πρέπει να επεκτείνεται συνεχώς, ώστε να αποκλειστεί σε κάθε περίπτωση ο εισβολέας. Κάθε πολεμική ενέργεια των Ελληνοκυπρίων έχει αμυντικό χαρακτήρα, σε αντίθεση με τις επιθετικές πολεμικές ενέργειες των Τουρκοκυπρίων, μέσω των οποίων επιβουλεύονται την ελευθερία, τη ζωή και την περιουσία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Οι Ελληνοκύπριοι δεν επιδιώκουν τον πόλεμο, όντας οι θερμότεροι υπερασπιστές της ειρήνης, αλλά αν αναγκαστούν να συμμετέχουν σε αυτόν, την απόλυτη ευθύνη θα έχουν οι Τουρκοκύπριοι. Η πολεμική κατάσταση προκαλείται μόνο από τον εχθρό, αλλά αποτελεί για τον εθνικό εαυτό ενέργεια λογικής και επιβεβαίωσης της ελληνικής ταυτότητας, αφού οι Ελληνοκύπριοι θα επιδείξουν ασύγκριτο πατριωτισμό, άφθαστο ηρωισμό, τιτάνια δύναμη, τελειώνοντας το κυπριακό ζήτημα μια για πάντα.

Η στρατιωτική σύγκρουση ανάμεσα στις δύο κοινότητες ακόμη και στην περίπτωση που οι Ελληνοκύπριοι είναι οι επιτιθέμενοι, θεωρείται αποκλειστική ευθύνη των Τουρκοκυπρίων. Η υποκίνηση γίνεται πάντα από τους Τουρκοκυπρίους, ενώ οι Ελληνοκύπριοι αναγκάζονται να λάβουν τα όπλα για να προστατεύουν τα κεκτημένα τους. Με αυτό τον τρόπο αφομοιώνεται η αρνητική εικόνα του «εαυτού»¹⁸¹⁹, αφού αυτή δικαιολογείται στο πλαίσιο της αναγκαιότητας.

Κατά συνέπεια οι Τουρκοκύπριοι αναδεικνύονται στους αποκλειστικούς αίτιους του διαχωρισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι Ελληνοκύπριοι δεν έχουν

¹⁸¹⁹ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 82.

κανένα μερίδιο ευθύνης για ότι συμβαίνει¹⁸²⁰. Στόχος όλων των ενεργειών στρατιωτικών και διπλωματικών είναι η υπηρετήση των δίκαιων ελληνοκυπριακών συμφερόντων. Σε οποιαδήποτε σύγκρουση είτε σε πολεμικό, είτε σε διπλωματικό επίπεδο, οι Ελληνοκύπριοι έχουν πάντα το δίκαιο με το μέρος τους και πάντα υπηρετούν έναν ανώτερο σκοπό¹⁸²¹. Με αυτό τον τρόπο κατασκευάζεται μία μειωτική εικόνα για τον «άλλο» μέσω του Φιλελεύθερου, η οποία αποσκοπεί να δημιουργήσει μία ωραιοποιημένη εικόνα για τον εθνικό εαυτό των Ελληνοκυπρίων. Οι Ελληνοκύπριοι θεωρούνται πάντα οι περισσότερο αδικημένοι, θύματα οργανωμένης πλεκτάνης και μίας ενορχηστρωμένης επίθεσης, αν και το δίκαιο βρίσκεται πάντα με το μέρος τους¹⁸²².

Επισημαίνει και αυτή η εφημερίδα την αναγκαιότητα ύπαρξης ενότητας στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ώστε να καταπολεμηθεί ο ισχυρός εχθρός, ο οποίος για τον Φιλελεύθερο είναι η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Παράλληλα και αυτή η εφημερίδα δείχνει να θεωρεί το κυπριακό ζήτημα όχι απλώς εσωτερική κυπριακή υπόθεση, αλλά εσωτερική ελληνοκυπριακή υπόθεση. Καλλιεργείται και σε αυτή την εφημερίδα η απλοϊκή σκέψη ότι κανένας άλλος δεν μπορεί να αποφασίσει για το μέλλον της Κύπρου και να παρέμβει σε αυτό, εκτός από την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα¹⁸²³.

Δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα επίλυσης εάν δεν αποτελούν αδιαπραγμάτευτη αφετηρία της συζήτησης η ανεξαρτησία, τα κυριαρχικά δικαιώματα των Ελληνοκυπρίων, η εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου, η αρχή της πλειοψηφίας, η κατοχύρωση της μειοψηφίας και οι αρχές του ΟΗΕ. Η απομάκρυνση από τον παραπάνω εθνικό κανόνα θεωρείται αδιανόητη, αθέμιτη και φτάνει στα όρια της εθνικής μειοδοσίας¹⁸²⁴.

¹⁸²⁰Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 217.

¹⁸²¹*Ibid.*, 215-216.

¹⁸²²Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 83.

¹⁸²³Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 192.

¹⁸²⁴Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 95.

5.2.6 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα

Οι Τουρκοκύπριοι στη συνείδηση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας αποτελούν τον βασικό εσωτερικό εχθρό μέσα από τον οποίο αυτοπροσδιορίζονται. Κατά συνέπεια η θεματική ενότητα της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας είναι ένα σταθερό πλαίσιο αναφοράς των άρθρων του τύπου της εποχής, που πρέπει να διερευνηθεί, ώστε να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο τα σχόλια των εξεταζόμενων εφημερίδων συμβάλουν ή όχι, στην καλλιέργεια της ελληνοκυπριακής ταυτότητας και συνεπώς, κατά πόσο ο αφηγηματικός τους λόγος, λειτουργεί ενισχυτικά ή όχι, της εθνικιστικής ιδεολογίας, υποσκάπτει ή όχι, την ανάπτυξη συναινετικού κλίματος εντός του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους.

Ξεκινώντας από την εφημερίδα *Αλήθεια* αξίζει να αναφερθεί ότι το συγκεκριμένο έντυπο διαχωρίζει τα σχόλια του όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία σχολίων αφορά στον λαό που σύμφωνα με την εφημερίδα θεωρείται η πιο μετριοπαθής μερίδα του πληθυσμού, ενώ η δεύτερη κατηγορία σχολίων αφορά στην τουρκοκυπριακή ηγεσία και κάποιους σκληροπυρηνικούς υποστηρικτές της, που αντιπροσωπεύουν τη φανατισμένη μερίδα των Τουρκοκυπρίων.

Ως προς την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα η *Αλήθεια* αναφέρει ότι οι Τουρκοκύπριοι *έχουν χάσει πλέον το παιχνίδι* και είναι θέμα χρόνου *να καταρρεύσουν εκτός και αν φαγωθούν πρώτα μεταξύ τους*¹⁸²⁵. Όπως επισημαίνει, συνεχίζουν να *απειλούν και να επιδίδονται σε απρεπείς παληκαρισμούς*, αποδεικνύοντας ότι *ο πολιτισμός δεν ίσχυσε σε αυτούς*, ώστε να μεταβάλει την «μπεχλιβανιστικήν τουρκικήν νοοτροπία»¹⁸²⁶ τους. Μέσω των πράξεων τους δεν καταφέρνουν τίποτα άλλο, παρά να προκαλούν *ειρωνικά μειδιάματα στους Ελληνοκυπρίους*, με τους γελοίους λεονταρισμούς τους, γιατί οι απειλές τους δεν έχουν αντίκρισμα¹⁸²⁷.

Η ελληνικότητα της Κύπρου, έχει σαν συνέπεια οι Τουρκοκύπριοι να μην αποτελούν τίποτα άλλο παρά *κατάλοιπο της παλαιότερης τουρκοκυπριακής*

¹⁸²⁵«Του Σκορπιού Τσιμπιές», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 23, 1964), 2.

¹⁸²⁶«Μολών Λαβέ», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 30, 1964), 1.

¹⁸²⁷«Οι Τουρκοκύπριοι Λεονταρισμοί», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 18, 1965), 6.

κατακτήσεως¹⁸²⁸, *αμελητέα μειονότητα* που αντιπροσωπεύει την αιτία δημιουργίας των προβλημάτων στην Κύπρο. Η *απουσία ειλικρίνειας και καλής θέλησης* από μέρους των Τουρκοκυπρίων είναι και η βασική αιτία μη επίλυσης των προβλημάτων που ταλανίζουν τις δύο κοινότητες¹⁸²⁹. Χαρακτηρίζονται οι Τουρκοκύπριοι από *περισσή αναίδεια και εμμονή αδυσώπητη*, ζητώντας ανταλλάγματα για την ένωση, όπως επίσης και *ίσα δικαιώματα* με τους Ελληνοκυπρίους. Η αξίωση αυτή πέρα από *γελοία είναι και αβάσιμη*¹⁸³⁰. Για την Αλήθεια *δεν υπάρχουν Τουρκοκύπριοι πρόσφυγες*, δεδομένου ότι οι ίδιοι θέλησαν να εγκλωβιστούν στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως¹⁸³¹.

Αναγνωρίζει ωστόσο το έντυπο ότι υπάρχει μία σημαντική *μετριοπαθής μερίδα* του τουρκοκυπριακού πληθυσμού, η οποία *αντιδρά κατά της φανατισμένης τουρκοκυπριακής ηγεσίας*. Αν και η αντίδραση αρχικά ήταν υπολανθάνουσα, τον τελευταίο καιρό άρχισαν να λαμβάνουν χώρα ενέργειες από μέρους των μετριοπαθών Τουρκοκυπρίων, που φανερώνουν την αντίδραση τους. Οι παραπάνω ενέργειες στρέφονται κυρίως εναντίον του αρχιτρομοκράτη Ραούφ Ντενκτάς και της εξτρεμιστικής τουρκοκυπριακής πλευράς, πράγμα που σημαίνει ότι κερδίζει έδαφος ανάμεσα στους μετριοπαθείς Τουρκοκυπρίους η αντίληψη ότι *πρέπει να συνεργαστούν με τους Ελληνοκυπρίους*¹⁸³².

Την παραπάνω μετριοπαθή μερίδα αντιστρατεύεται ένα σημαντικό επίσης μέρος της *φανατισμένης τουρκοκυπριακής μειονότητας*, με επικεφαλής την τουρκοκυπριακή ηγεσία. Αυτή η ομάδα *δεν επιθυμεί να συμβιώσει ειρηνικά με τους Ελληνοκυπρίους*, επιδιώκοντας αρχικά τη *λύση της ομοσπονδοποίησης και εν συνεχεία την ένωση με τη Μητέρα Τουρκία*¹⁸³³. Οι φανατισμένοι Τουρκοκύπριοι *δεν δείχνουν καμία πρόθεση να συνεργαστούν ειλικρινά με την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία*, ώστε να επιτευχθεί η ομαλή λειτουργία της κυπριακής πολιτείας και φαίνεται ότι *δεν εγκαταλείπουν τα σχέδια της διχοτόμησης*¹⁸³⁴. Λένε ότι βιώνουν οι

¹⁸²⁸«Ελεύθεροι Γνώμαι - Ανιστόρητος η Ιδέα της Ομοσπονδοποιήσεως - Ελληνική ήτο Ανέκαθεν η Κύπρος, ενώ οι Τουρκοκύπριοι Αποτελούν Κατάλοιπον Παλαιότερας Τουρκικής Κατακτήσεως», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 15, 1965), 5.

¹⁸²⁹«Η Τουρκία, το “Εδαφικόν Ισοζύγιον” και η Ισορροπία Δυνάμεων στη Μεσόγειο του κ. Ι. Ιωαννίδη», *Αλήθεια*, (Ιούλιος, 12, 1965), 5.

¹⁸³⁰«Η Τουρκική Θέσις», *Αλήθεια* (Ιούλιος 19, 1965), 1.

¹⁸³¹«Απαράδεκτος Τακτική», *Αλήθεια* (Μάιος 16, 1966), 6.

¹⁸³²«Κατ’ Αποκλειστικές Πληροφορίας της “Αλήθειας” - Εντείνεται το Πνεύμα της Αντιστάσεως των Μετριοπαθών Τουρκοκυπρίων κατά της Εξτρεμιστικής Ηγεσίας», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 17, 1966), 1.

¹⁸³³«Διαφώτισις», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 31, 1966), 6.

¹⁸³⁴«Τα Τουρκικά Όνειρα», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 24, 1964), 6.

Τουρκοκύπριοι από τους Ελληνοκυπρίους καταπίεση, η οποία όπως υποστηρίζει η εφημερίδα αποτελεί ένα **πλαστό δράμα**¹⁸³⁵. Είναι **τυχοδιώκτες** οι Τουρκοκύπριοι γιατί επιδιώκουν να επιτύχουν μέσω της στάσης τους **ευτελείς φιλοδοξίες ή υπηρετούν ξένα συμφέροντα**, αδιαφορώντας αν οδηγούν τον τόπο αλλά και τους συμπατριώτες τους σε **αιματοκύλισμα, σε δυστυχία και καταστροφή**¹⁸³⁶. Δεν σκοπεύουν να καταθέσουν τα **όπλα** και πολύ δε περισσότερο, να συμβάλουν από την πλευρά τους στην επάνοδο της τάξεως και της ομαλότητας στην Κύπρο. Αντιθέτως **έχουν αποθρασυνθεί και αποχαλινωθεί πλήρως**¹⁸³⁷ επειδή έχουν παρεξηγήσει την υπομονή και την ανεκτικότητα των Ελληνοκυπρίων¹⁸³⁸. Η παραπάνω κατάσταση **δεν βοηθά την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα** της οποίας η θέση μέρα με τη μέρα χειροτερεύει¹⁸³⁹. Το ηγετικό τμήμα της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας που εντάσσεται στη μερίδα των φανατισμένων Τουρκοκυπρίων, είναι γεμάτο από κομπορημοσύνη και γελοία έπαρση, έχοντας αξιώσεις που δεν είναι ρεαλιστικές, μη αντιλαμβανόμενο ότι το **παιχνίδι έχει χαθεί πλέον ανεπιστρεπτί**. Οι Τουρκοκύπριοι ηγετίσκοι είναι τόσο **ανόητοι** που δεν μπορούν να αντιληφθούν ότι **δεν έχουν θέση στην Κύπρο**, την οποία τόσο ύπουλα και ασυνείδητα αιματοκύλησαν¹⁸⁴⁰. Η **μίσθαρνη τουρκοκυπριακή ηγεσία υπακούει σε μωρές φιλοδοξίες και επιδιώκει να υπηρετήσει τυφλά τα συμφέροντα της, προκαλώντας ανταρσία και παρασύροντας τους ομοφύλους της στον όλεθρο και την καταστροφή**¹⁸⁴¹. Υπήρξαν και εξακολουθούν να είναι **η αιτία της διαταραχής και η πέτρα του σκανδάλου** οι Τουρκοκύπριοι, αφού αυτοί οργάνωσαν την ανταρσία, αυτοί έλαβαν τα όπλα κατά του κράτους, αυτοί χρησιμοποίησαν βία¹⁸⁴². Τους χαρακτηρίζει ως **τρομοκράτες** που διαρκώς εξοπλίζονται και είναι **έτοιμοι για εγκληματική δράση**¹⁸⁴³. Η φανατισμένη τουρκοκυπριακή ηγεσία **είναι υπεύθυνη για την ύπαρξη Τουρκοκυπρίων προσφύγων**, γιατί χάρις τα **διχοτομικά της σχέδια** υποχρέωσε πολλούς από αυτούς να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να εξακολουθούν να παραμένουν

¹⁸³⁵«Απάντησις προς τον Αμερικανικόν Τύπον - Τουρκοκύπριοι και Νέγροι Παράλληλα Προβλήματα», *Αλήθεια* (Μάρτιος 2, 1964), 3.

¹⁸³⁶«Τυχοδιώκται!», *Αλήθεια* (Μάρτιος 30, 1964), 6.

¹⁸³⁷«Το Πάθημα του Αγίου Ιλαρίωνος», *Αλήθεια* (Μάρτιος 30, 1964), 6.

¹⁸³⁸«Κρίσεις και Σχόλια», *Αλήθεια* (Απρίλιος 13, 1964), 6.

¹⁸³⁹«Ο Ραούφ Ντενκτάς», *Αλήθεια* (Απρίλιος 13, 1964), 6.

¹⁸⁴⁰«Στον Κάλαθον των Αχρήστων», *Αλήθεια* (Μάιος 11, 1964), 6.

¹⁸⁴¹«Κρίσεις και Σχόλια», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 21, 1964), 6.

¹⁸⁴²«Υποκριτικά Συμβουλαί», *Αλήθεια* (Μάιος 22, 1965), 6.

¹⁸⁴³«Επαγρύπνησις», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 10, 1965), 6.

εγκλωβισμένοι¹⁸⁴⁴. Ενθαρρύνονται *από την Άγκυρα* και γι' αυτό τον λόγο εντείνουν τις προκλήσεις τους¹⁸⁴⁵, *ασκώντας προπαγάνδα που σκοπό έχει να ενσπείρει το μίσος και το φανατισμό ανάμεσα στους ομοφύλους της και να εξαλείψει το πνεύμα συνυπάρξεως και αγαθής συμβιώσεως ανάμεσα στα δύο σύνοικα στοιχεία*¹⁸⁴⁶. Λόγω της τουρκικής ενθάρρυνσης καταφεύγουν στη βία γιατί *προσπαθούν να οξύνουν την ήδη τεταμένη κατάσταση και να δημιουργήσουν πρόσχημα για στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας*¹⁸⁴⁷. Πρόκειται για μία ομάδα *απατεώνων και πανούργων* ανθρώπων, οι οποίοι είναι ενδεδυμένοι *με δέρμα προβάτων και υπόσχονται στους Τουρκοκυπρίους ψευδώς ότι θα τους απελευθερώσουν*. Όπως επισημαίνει η εφημερίδα «...η λύσις του κυπριακού θα αρχίση αφ' ης στιγμής αφεθούν ελεύθεροι οι Τουρκοκύπριοι»¹⁸⁴⁸, εννοώντας από τη στιγμή που θα σταματήσουν οι Τουρκοκύπριοι τρομοκράτες και τους κρατούν με *τη βία εντός των θυλάκων*¹⁸⁴⁹.

Αρχικά η εφημερίδα δημιουργεί στην ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη την εντύπωση ότι η κατάσταση εντός των τουρκοκυπριακών θυλάκων είναι άθλια και πως είναι θέμα χρόνου να καταρρεύσουν. Αυτή η εικόνα λειτουργεί ενθαρρυντικά για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αφού φαίνεται ότι η νέα κατάσταση αν και απειλητική, γρήγορα θα ξεπεραστεί.

Στο σύνολο τους οι Τουρκοκύπριοι θεωρούνται από την εφημερίδα απολίτιστοι, κατάλοιπο της παλαιότερης τουρκοκυπριακής κατακτήσεως, αμελητέα μειονότητα, η οποία όμως δημιουργεί προβλήματα στην Κύπρο. Είναι ανειλικρινείς και δεν έχουν καλή θέληση για την επίλυση των προβλημάτων που αποτελούν σημεία τριβής των δύο κοινοτήτων. Χαρακτηρίζονται από περισσή αναίδεια και εμμονή αδυσώπητη, γιατί ζητούν ανταλλάγματα για την πραγματοποίηση της ένωσης και ίσα δικαιώματα με τους Ελληνοκυπρίους, έχοντας αξιώσεις γελοίες και αβάσιμες. Σε καμία περίπτωση δεν συμφωνεί η εφημερίδα με την ύπαρξη Τουρκοκυπρίων προσφύγων, αφού αυτοί οικειοθελώς εγκλωβίστηκαν στους θύλακες. Ωστόσο αναγνωρίζει μία μετριοπαθή μερίδα Τουρκοκυπρίων. Η μετριοπάθεια τους γίνεται

¹⁸⁴⁴ «Ζητούνται Κορόιδα», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 25, 1966), 6.

¹⁸⁴⁵ «Που Οδεύομεν;», *Αλήθεια* (Ιούλιος 11, 1966), 1.

¹⁸⁴⁶ «Μπράβο του», *Αλήθεια* (Ιούλιος 18, 1966), 6.

¹⁸⁴⁷ «Οι Τουρκοκύπριοι Παληκαρισμοί», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 20, 1967), 6.

¹⁸⁴⁸ «Επιστολή Τουρκοκυπρίου», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 30, 1967), 6.

¹⁸⁴⁹ «Ο Κυπριακός Λαός Ουδέποτε θα Υποκύψει εις τα Διαμελιστικά και Επεκτατικά Σχέδια της Τουρκίας και τας Τουρκικάς Μεθόδους Βίας», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 15, 1965), 6.

αντιληπτή εφόσον αντιδρούν στη σκληροπυρηνική τουρκοκυπριακή ηγεσία και εφόσον πιστεύουν ότι μπορούν να συνεργαστούν με τους Ελληνοκύπριους.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό Τουρκοκυπρίων που ανήκουν στην πιο φανατισμένη μερίδα, οι οποίοι επιδιώκουν την ομοσπονδοποίηση και εν τέλει την ένωση με τη Μητέρα Τουρκία. Σε αυτή τη μερίδα των Τουρκοκυπρίων η αρθρογραφία της εφημερίδας εμμένει σημαντικά. Αυτοί οι Τουρκοκύπριοι δεν εγκαταλείπουν τα διχοτομικά τους σχέδια και δεν δείχνουν καμία πρόθεση συνεργασίας με την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία. Χαρακτηρίζονται από τυχοδιωκτισμό, έχουν ευτελείς φιλοδοξίες και εξυπηρετούν ξένα συμφέροντα, ενώ δεν τους ενδιαφέρει αν βλάπτουν ακόμη και τους ομοεθνείς τους. Τους θεωρεί ανόητους γιατί δεν μπορούν να αντιληφθούν ότι δεν έχουν καμία θέση στην Κύπρο, ενώ παράλληλα οδηγούν την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα στην καταστροφή, εφόσον την κρατούν εκβιαστικά στους θυλάκους. Για την εφημερίδα η ηγεσία των φανατικών αποτελεί και τη βασική αιτία των ταραχών στην Κύπρο, αφού αυτοί οργάνωσαν την ανταρσία και χρησιμοποίησαν όπλα και βία κατά του Κράτους. Αυτοί θεωρούνται υπεύθυνοι για την ύπαρξη Τουρκοκυπρίων προσφύγων, γιατί έβαλαν σε εφαρμογή διχοτομικά σχέδια. Τους στηρίζει και τους ενθαρρύνει η Τουρκία με συνέπεια να ασκούν προπαγάνδα, αποσκοπώντας να δημιουργήσουν μεγαλύτερο χάσμα στα δύο σύννοικα στοιχεία και να οξύνουν την ατμόσφαιρα στην Κύπρο, ώστε να υπάρξει τουρκική επέμβαση.

Συγκρίνοντας τα σχόλια για τις δύο ομάδες των Τουρκοκυπρίων δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφορές ως προς την εικόνα της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας που προάγει η εφημερίδα προς την κοινή γνώμη. Υπάρχουν οι Τουρκοκύπριοι οι οποίοι χαρακτηρίζονται από κάποια μετριοπάθεια εφόσον επιδιώκουν τη συνεργασία με τους Ελληνοκύπριους και η φανατικότερη τουρκοκυπριακή τρομοκρατική μερίδα, η οποία δημιουργεί και τα περισσότερα προβλήματα. Στο σύνολο τους οι Τουρκοκύπριοι είναι απομεινάρι της παλαιότερης τουρκικής κατοχής, αμελητέα μειονότητα, απολίτιστοι και ανειλικρινείς. Η φανατικότερη μερίδα έχει ως στόχο την ομοσπονδοποίηση και τον διαμελισμό της Κύπρου, για να ενωθεί ένα μέρος μόνο του νησιού με τη Μητέρα Ελλάδα. Άγονται και φέρονται από την Τουρκία ώστε να εξυπηρετήσουν τα επεμβατικά σχέδια της. Θεωρούνται υπεύθυνοι για το προσφυγικό πρόβλημα που έχει δημιουργηθεί, αφού οι μετριοπαθείς και αδαείς Τουρκοκύπριοι παρασύρθηκαν από τα διχοτομικά σχέδια των

φανατισμένων. Η κρίση που αντιμετωπίζει το κυπριακό κράτος είναι συνέπεια της δικής τους στάσης και συμπεριφοράς.

Τα προαναφερόμενα σχόλια της Αλήθειας επιβεβαιώνουν τη θέση του Χ. Χρυσάνθου ο οποίος υποστηρίζει, ότι με αφορμή την έκρηξη των διακοινοτικών συγκρούσεων από το 1963 και έπειτα, ο εθνικιστικός λόγος των εφημερίδων όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους κλιμακώνεται. Οι Τουρκοκύπριοι αναφέρονται ως εξτρεμιστές, όχλος - μάζα, τρομοκράτες, ληστοσυμμορίες, τουρκανταρσία¹⁸⁵⁰. Η χρήση πομπωδών λέξεων και φράσεων που χαρακτηρίζει την αφήγηση της Αλήθειας, συνέβαλλε στη δημιουργία «εθνικού» πανικού και στη δαιμονοποίηση του εθνικού άλλου (Τουρκοκύπριοι). Αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης ήταν η καλλιέργεια εθνικιστικού κλίματος στην ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη, το οποίο με τη σειρά του οδήγησε στην προώθηση ενός προκατειλημμένου τρόπου σκέψης που επέτρεψε στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να συμπεριφέρεται ευνοϊκά στον εθνικό εαυτό της και υποτιμητικά στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, στον εθνικό άλλο¹⁸⁵¹. Κατά συνέπεια, η ύπαρξη και μόνο τουρκοκυπριακής μειονότητας, αποτελεί το πρόβλημα που πρέπει να εξαλειφθεί, αποτελεί την πέτρα του σκανδάλου για την Κύπρο.

Η Πατρίδα εν αντιθέσει με την Αλήθεια δεν προχωρά σε καμία σαφή κατηγοριοποίηση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, εστιάζοντας ωστόσο κυρίως τις αναφορές της σε σχόλια που αφορούν την τουρκοκυπριακή ηγεσία, μιας και αυτή θεωρεί υπεύθυνη για τη δημιουργία της κρίσης ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Σύμφωνα λοιπόν με την Πατρίδα, η τουρκοκυπριακή ηγεσία *ασκεί εκβιαστική τακτική* επί του κυπριακού¹⁸⁵², αφού μέσα από *πανούργους ελιγμούς* επιδιώκει να δημιουργήσει *παγίδα επικίνδυνη* και να αναλάβει και πάλι τα *ζυριχικά δικαιώματα της*¹⁸⁵³. Τα *υπερπρονόμια* που κατέχουν οι Τουρκοκύπριοι σε βάρος της *συντριπτικής ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας, τους επιτρέπουν να καταστρώνουν υποχθόνια σχέδια και να έχουν σατανικές προθέσεις*¹⁸⁵⁴. Οι σατανικοί σκοποί τους *φανερώνονται μέσα από τα έργα* τους αφού συνεχώς *ανεγείρουν νέα οχυρά*, σε διάφορες κατεχόμενες περιοχές και *προκαλούν καθημερινά* τους Ελληνοκύπριους για

¹⁸⁵⁰Χρυσάνθου, Μ.Μ.Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 85.

¹⁸⁵¹Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 75.

¹⁸⁵²«Επιδιώκοντες την Αναζωπύρωση της Τουρκοκυπριακής Ανταρσίας - Όπλα και Άνδρας Αποστέλλουν οι Τούρκοι εις Κύπρον - Η Ελλάς Παρακολουθεί Αγρύπνως τας Τουρκικάς Κινήσεις», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 27, 1964), 6.

¹⁸⁵³«Παγίδες», *Πατρίς* (Ιανουάριος 10, 1965), 1.

¹⁸⁵⁴«Σήμερα - Όχι Αύριον», *Πατρίς* (Αύγουστος 20, 1965), 1.

να δημιουργήσουν την έκρηξη ταραχών, τις οποίες θα χρησιμοποιήσει η Άγκυρα, ως πρόφαση για να παρέμβει στρατιωτικά στο νησί¹⁸⁵⁵.

Την παραπάνω κατάσταση πυροδοτεί με τη στάση της η *εξτρεμιστική τουρκοκυπριακή ηγεσία, εμμένοντας στις απαράδεκτες απόψεις της*¹⁸⁵⁶. Οι ηγέτες των Τουρκοκυπρίων είναι *πονηροί και διπλωμάτες* εφόσον κατορθώνουν να παρουσιάζουν το άσπρο για μαύρο, με συνέπεια να γίνονται συνεχώς *πολυαριθμότεροι και φοβερότεροι*, εκμεταλλευόμενοι τα σφάλματα των Ελληνοκυπρίων. Παρά το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι σοβινιστές αντιπροσωπεύουν την *άρνηση*, ενώ οι Ελληνοκύπριοι τη *θέση*, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να διαφανεί ότι οι *Ελληνοκύπριοι πράττουν άδικα* και οι Τουρκοκύπριοι *υποστηρίζουν τα δίκαια*¹⁸⁵⁷. Η φανατική κλίκα του Ντενκτάς¹⁸⁵⁸ εκμεταλλευόμενη την ανοχή της κυπριακής κυβερνήσεως, *συνεχώς υποσκάπτει την κατάσταση για να δημιουργήσει ένταση και επεισόδια*, παρεμποδίζοντας τις προσπάθειες των Ελληνοκυπρίων για επαναφορά στην ομαλότητα¹⁸⁵⁹. Διεξάγει με *όλους τους τρόπους αγώνα*, διατηρεί *σταθερά τους στόχους* της¹⁸⁶⁰, ασκώντας *καιροσκοπική πολιτική* η οποία ενθαρρύνεται από *διαμελιστικά σχέδια και από πολιτική βουλιμία*¹⁸⁶¹. Αποκαλεί τους Τουρκοκύπριους ηγέτες εμπρηστές της ειρήνης¹⁸⁶² και άσους στον τομέα της προπαγάνδας και της διαστρέβλωσης γεγονότων, εφόσον επιδιώκουν να παραπλανήσουν τη διεθνή κοινή γνώμη και από θύτες, να μετατραπούν σε θύματα¹⁸⁶³.

Η Πατρίς εστιάζοντας στο πιο σκληροπυρηνικό τμήμα των Τουρκοκυπρίων προωθεί μία εικόνα των πανούργων «εθνικών άλλων», που με εκβιαστικές τακτικές επιδιώκουν να στήσουν επικίνδυνες παγίδες, ώστε να αναλάβουν ξανά τα ζυριχικά δικαιώματά τους. Υποστηρίζει ότι οι Τουρκοκύπριοι κατέχουν υπερπρονόμια τα οποία λειτουργούν σε βάρος της καταπληκτικής πλειοψηφίας των Ελληνοκυπρίων. Αυτά τα υπερπρονόμια, τους επιτρέπουν να προάγουν τα υποχθόνια σχέδιά τους, ενέργεια την

¹⁸⁵⁵«Σύνεσις και Αγωνιστικότητα», *Πατρίς* (Μάρτιος 20, 1965), 1.

¹⁸⁵⁶«Επιστροφήν εις την Ζυρίχιν Ζητούν Τώρα οι Τουρκοκύπριοι - Και Ολοκλήρωσιν της Απομονώσεως των Ομοφύλων των», *Πατρίς* (Ιανουάριος 13, 1965), 1.

¹⁸⁵⁷«Πικρά Αλήθειαι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1965), 1.

¹⁸⁵⁸«Η Ένωσις Τουρκοκυπρίων Λονδίνου Καταγγέλει Δριμέως τον Ντενκτάς - Ζητείται Απαλλαγή των Τουρκοκυπρίων από την Φασιστικήν του Κλίκαν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 31, 1965), 6.

¹⁸⁵⁹«Χωρίς Αυταπάτας», *Πατρίς* (Απρίλιος 22, 1965), 1.

¹⁸⁶⁰«Υπερήφανοι και Αποφασιστικοί», *Πατρίς* (Νοέμβριος 2, 1967), 1.

¹⁸⁶¹«Γεγονότα, Πρόσωπα, Κρίσεις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 5, 1967), 1.

¹⁸⁶²«Οι Εμπρησταί της Ειρήνης», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 16, 1966), 1.

¹⁸⁶³«Από Θύται οι Τούρκοι Τρομοκράται Θέλουν να Παρουσιασθούν ως Θύματα και μας Καταγγέλλουν δι' Επιθέσεις!», *Πατρίς* (Αύγουστος 8, 1966), 6.

οποία προωθεί ιδιαίτερα η εξτρεμιστική πολιτική ηγεσία, εμμένοντας σε απαράδεκτες απόψεις. Χαρακτηρίζει τους ηγέτες των Τουρκοκυπρίων ως πονηρούς και διπλωμάτες, οι οποίοι εκμεταλλεύονται κάθε λάθος ενέργεια των Ελληνοκυπρίων, ώστε να αποκτήσουν δύναμη. Συνεχώς προσπαθούν να δημιουργήσουν ένταση εντός της κυπριακής κοινωνίας, για να ικανοποιήσουν τα διαμελιστικά σχέδια τους και την πολιτική βουλιμία τους, στοχεύοντας μέσα από την προπαγάνδα και τη διαστρέβλωση των γεγονότων από θύτες, να παρουσιαστούν θύματα.

Από τα όσα αναφέρει το έντυπο για τον «άλλο», τον εχθρό, γίνεται φανερό ότι οδηγεί στην ανάπτυξη του ήδη υπάρχοντος «ψυχολογικού φράγματος»¹⁸⁶⁴ μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Η αναπαραγωγή στερεοτύπων και προκαταλήψεων για τον κακό και υποχθόνιο Τουρκοκύπριο, ο οποίος ήδη μέσω των υπερπρονομίων ζει εις βάρος της καταπληκτικής πλειοψηφίας των Ελληνοκυπρίων, επιδιώκοντας παράλληλα να κερδίζει ότι μπορεί για να ικανοποιήσει τα διαμελιστικά σχέδια του, οδηγεί στην αναμόχλευση βαθιά ριζωμένων τραυματικών εμπειριών του παρελθόντος, βοηθά στην προβολή αναπαραστάσεων, απειλών και πολεμικών προοπτικών, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια εθνικιστικών αντιλήψεων¹⁸⁶⁵. Οι τελευταίες με τη σειρά τους προωθούν στην αντίληψη των Ελληνοκυπρίων την άποψη, ότι οι Τουρκοκύπριοι είναι προαιώνιοι και μελλοντικοί εχθροί, πολύ κατώτεροι από τον εθνικό εαυτό και γι' αυτό δεν πρέπει να κατέχουν, όσα κατέχουν. Αντιθέτως οι Ελληνοκύπριοι είναι οι ηθικώς έντιμοι που πάντα το μόνο που επεδίωκαν ήταν η εφαρμογή των δίκαιων αιτημάτων τους και γι' αυτό αντιδρούν στην άδικη στάση που κρατά ο «άλλος»¹⁸⁶⁶. Οι Ελληνοκύπριοι δεν διεκδικούν κάτι που δεν τους ανήκει σε αντίθεση με τους Τουρκοκυπρίους, που προσπαθούν με αθέμιτα μέσα να εμποδίσουν τους Ελληνοκυπρίους να προάγουν τα δίκαια αιτήματα τους και να πάρουν μέρος αυτών¹⁸⁶⁷.

Η Χαραυγή ακολουθώντας το παράδειγμα της Αλήθειας διαχωρίζει τους Τουρκοκυπρίους σε δύο κατηγορίες. Η μία κατηγορία αποτελεί τη μάζα η οποία θέλει

¹⁸⁶⁴Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 31.

¹⁸⁶⁵Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Εξωτερική Πολιτική», στο Ομάδα Πρωτοβουλίας Επιστήμη και Κοινωνία, *Δύο Συνέδρια για Ελεύθερα και Άρα Δημοκρατικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης* (Αθήνα: Εκδόσεις Καραμπερόπουλος, 1986), 34.

¹⁸⁶⁶Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 269.

¹⁸⁶⁷*Ibid.*, 315.

να ζει αδελφωμένη με τους Ελληνοκυπρίους και η δεύτερη αποτελεί την εξτρεμιστική μερίδα των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι θεωρούνται υπεύθυνοι για τα προβλήματα και τις αναταραχές που δημιουργούνται στο εσωτερικό του κυπριακού κράτους, αυτοί που παρεμποδίζουν τη ρεαλιστική επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Ξεκινώντας με τα σχόλια της πρώτης κατηγορίας η εφημερίδα επισημαίνει και αυτή, όπως και η Αλήθεια, ότι *η εμπιστοσύνη του τουρκοκυπριακού λαού έχει* κλονιστεί, εξαιτίας των ενεργειών των Τουρκοκυπρίων εξτρεμιστών, προσθέτοντας και αυτές των *ιμπεριαλιστών*¹⁸⁶⁸. Η Χαραγή τονίζει ότι ο τουρκοκυπριακός πληθυσμός, στη μεγάλη πλειοψηφία του, *δεν αναγνωρίζει την υπάρχουσα τουρκοκυπριακή ηγεσία*, θεωρώντας τους *τυράννους, δήμευς, τυφλά όργανα του ιμπεριαλισμού*, που δεν έχουν δικαίωμα να ομιλούν εν ονόματος της *μειονότητας*¹⁸⁶⁹. Αναφέρει ότι οι μάζες των Τουρκοκυπρίων αποτελούν *τραγικά θύματα της ιμπεριαλιστικής πολιτικής και δεν επιτρέπεται να ταυτίζονται με την τυχοδιωκτική κλίκα του Ντενκτάς*¹⁸⁷⁰. Οι *πλατιές μάζες των Τουρκοκυπρίων*, παρά την καταπίεση που υφίστανται και παρά το δηλητήριο της σοβινιστικής προπαγάνδας με το οποίο διαποτίζονται, *έχουν αντιληφθεί αρκετά την πραγματικότητα*. Προπαντός *δεν πείθονται* οι τουρκοκυπριακές μάζες για *το αδύνατο της ειρηνικής συμβίωσης με τους Έλληνες*¹⁸⁷¹.

Αντιπροσωπεύοντας μία πιο φιλική στάση απέναντι στους Τουρκοκύπριους, η Χαραγή παροτρύνει τους Ελληνοκυπρίους να *εφαρμόσουν μέτρα ειρήνευσης* και να *προσεγγίσουν φιλικά τους Τουρκοκυπρίους*, ώστε να ανθίσει *ο ριζωμένος πόθος της αδελφικής επαφής και ειρηνικής συνεργασίας* μεταξύ των δύο κοινοτήτων¹⁸⁷². Παράλληλα κρούει τον κώδωνα του κινδύνου στους Ελληνοκυπρίους επισημαίνοντας ότι σε περίπτωση που επιχειρηθεί η *τουρκική μειονότητα να αντιμετωπιστεί με περιφρόνηση και αλαζονεία*, τότε το μόνο σίγουρο είναι ότι *θα διαπραχθούν λάθη*, που θα έχουν *δυσάρεστε συνέπειες* για την Κύπρο. Ο μόνος ορθός δρόμος επομένως είναι η *ειρηνική συμβίωση* με τους Τουρκοκυπρίους, οι οποίοι αποτελούν *αδιαχώριστο τμήμα του κυπριακού λαού* και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπίζονται. Πρέπει *τα προβλήματα τους να μην θεωρούνται ξένα* από τους Ελληνοκυπρίους, αλλά *ως μέρος των προβλημάτων του κυπριακού λαού συνολικά*. Πρέπει με

¹⁸⁶⁸«Να Κερδίσουμε την Εμπιστοσύνη τους», *Χαραγή* (Ιανουάριος 9, 1964), 1.

¹⁸⁶⁹«Θεατρinισμοί Αρχιστσιαστών», *Χαραγή* (Ιούλιος 27, 1965), 1.

¹⁸⁷⁰«Οι Απόψεις μας», *Χαραγή* (Απρίλιος 11, 1965), 3.

¹⁸⁷¹«Αν Εδιδάχθησαν», *Χαραγή* (Μάρτιος 11, 1966), 1.

¹⁸⁷²«Αυτές τις Μέρρες», *Χαραγή* (Δεκέμβριος 1, 1967), 1.

αποφασιστικές και συγκεκριμένες ενέργειες *να αποκατασταθεί το παλιό κλίμα* που επικρατούσε για εκατοντάδες χρόνια - το κλίμα της *αμοιβαίας φιλίας, εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων*. Είναι αναγκαίο *να πραγματοποιηθούν γενναιόδωρες χειρονομίες για να πέσουν όλοι οι φραγμοί που συντηρούν την καχυποψία* και χωρίζουν τους Ελληνοκύπριους από τους Τουρκοκύπριους, ώστε *να πολεμηθεί αμείλικτα το σοβινιστικό σαράκι*, οπουδήποτε και αν δρα¹⁸⁷³.

Παρά όμως τις προαναφερόμενες θέσεις της και τη φιλική της διάθεση ως προς τους Τουρκοκυπρίους, δεν αναγνωρίζει η Χαραυγή την κοινοτική τους υπόσταση και κατά συνέπεια τα δικαιώματά τους, τα οποία κατονομάζει ως *υπερπρονόμια που λειτουργούν καταχρηστικά έναντι της πλειοψηφούσας Ελληνοκυπριακής Κοινότητας*. Αν και υποστηρίζει το δικαίωμα των Τουρκοκυπρίων να αποφασίζουν για ζητήματα παιδείας και θρησκείας, ωστόσο επιμένει ότι τα υπερπρονόμια που παραχωρήθηκαν σε αυτούς ήταν αποτέλεσμα της ιδιόρρυθμης κατάστασης που επικρατούσε στην Κύπρο, η οποία έχει μεταβληθεί πλέον, με αποτέλεσμα να είναι αναγκαία η αναθεώρησή τους. Η φιλική στάση της προς τους Τουρκοκυπρίους και η καλλιέργεια ενός κλίματος συναίνεσης στηρίζεται στη βάση, ότι το κυπριακό κράτος *θα κατοχυρώσει τα μειονοτικά τους δικαιώματα πλήρως*, τονίζοντας παράλληλα ότι τα υπερπρονόμια *υποσκάπτουν τον δημοκρατικό χαρακτήρα* της Κύπρου, εφόσον αποτελούν *πηγή προστριβών και αδιεξόδου*, καθώς δεν νοείται *η μειοψηφία να έχει δικαιώματα βέτο* πάνω σε μία σειρά ζητήματα και μάλιστα τόσο ζωτικά για την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος¹⁸⁷⁴.

Όσον αφορά στην εξτρεμιστική τουρκοκυπριακή ηγεσία, η Χαραυγή υποστηρίζει ότι *παρακινείται από ιμπεριαλιστικούς κύκλους και από την Άγκυρα*, επιδιώκοντας την *περαιτέρω περιπλοκή του κυπριακού ζητήματος* προς *εξυπηρέτηση ξένων προς τον κυπριακό λαό συμφερόντων*¹⁸⁷⁵. Αποτελεί *τυφλό όργανο και ανδρείκελο της Άγκυρας και των Αγγλοαμερικάνων ιμπεριαλιστών συνωμοτών*¹⁸⁷⁶, γιατί μαζί με τους άλλους εχθρούς¹⁸⁷⁷ του λαού *αποπειράθηκε να καταστρέψει το κυπριακό κράτος*, παραβιάζοντας τα δικαιώματά της

¹⁸⁷³«Να Πέσουν Όλοι οι Φραγμοί», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 7, 1967), 1.

¹⁸⁷⁴«Ο Κυπριακός Λαός θα Νικήσει», *Χαραυγή* (Μάρτιος 1, 1964), 4.

¹⁸⁷⁵«Συγκεκριμένα Μέτρα Διαμελισμού Άρχισαν να Παίρνουν η Άγκυρα και οι Τουρκοκύπριοι Εξτρεμιστές», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 3, 1964), 6.

¹⁸⁷⁶«Η Έκθεση του Ου Θάντ», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 14, 1965), 1.

¹⁸⁷⁷Εννοεί την αντιμακαριακή παράταξη.

*τουρκοκυπριακής μειονότητας*¹⁸⁷⁸. Κήρυξαν οι εξτρεμιστές ηγέτες των Τουρκοκυπρίων «νεκρό» *το κυπριακό κράτος* τις πρώτες εβδομάδες της ανταρσίας τους, ελπίζοντας ότι με την πενταμερή του Λονδίνου *θα σχηματισθεί χωριστό τουρκοκυπριακό κράτος*. Με τη δύναμη των όπλων και για τους σκοπούς του χωριστού κράτους *εξανάγκασαν τους Τουρκοκυπρίους υπαλλήλους και τους νομιμόφρονες Τουρκοκυπρίους αστυνομικούς ν' αποσυρθούν από την υπηρεσία τους*. Με το «αδύνατο» της ειρηνικής συμβίωσης και για να σχηματισθεί «βάση» του χωριστού κράτους, *χρησιμοποίησαν κτηνώδη βία για να ξεριζώσουν χιλιάδες Τουρκοκυπρίους από τις εστίες τους* και να τους εγκλωβίσουν σε στρατόπεδα. Είναι η κλίκα των αρχιστασιαστών που πραξικοπηματικά έγινε «κτηματίας» δημοσίων ιδρυμάτων για να οργανώσει το παράνομο χωριστικό κράτος της¹⁸⁷⁹. Έχοντας διαπράξει όλα τα προαναφερόμενα η εφημερίδα υποστηρίζει ότι και με σύμμαχο την παρασκηνιακή ενθάρρυνση της Άγκυρας, *δεν θα διστάσει η τουρκοκυπριακή ηγεσία να σπρώξει τα πράγματα προς την ανωμαλία και τις ταραχές*, από τη στιγμή που θα πεισθεί ότι απ' αυτές θα *προσπορισθεί πολιτικά οφέλη*¹⁸⁸⁰.

Είναι ολοφάνερο ότι η τουρκοκυπριακή ηγεσία, σε αντίθεση προς τα αισθήματα χιλιάδων Τουρκοκυπρίων, *δεν είναι διατεθειμένη να συμβάλει θετικά και εποικοδομητικά στο να τεθεί τέρμα στις στερήσεις και στα βάσανα, στις αγωνίες και στις ταλαιπωρίες των Τουρκοκυπρίων*, τους οποίους «εμάντρισαν» σαν πρόβατα οι τρομοκράτες της Τ.Μ.Τ. και στην αποκατάσταση της ομαλότητας στην Κύπρο¹⁸⁸¹. Μεταχειρίζεται με *κτηνωδία την τουρκοκυπριακή μάζα*, χρησιμοποιώντας την ως *πειραματόζωο* για τους εγκληματικούς σκοπούς του «ταξίμ» και της νατοϊκής κατοχής της Κύπρου¹⁸⁸². Γενικότερα, η τουρκοκυπριακή ηγεσία φαίνεται ότι *δυστυχώς ενδιαφέρεται πιο πολύ, να προαγάγει με τη στάση της τις άνομες και ανίερες επιδιώξεις των Αγγλοαμερικάνων ιμπεριαλιστών*, που θέλουν να μετατρέψουν την Κύπρο σε πολεμικό ορμητήριο του επιδρομικού ΝΑΤΟ, *παρά για την εξουδετέρωση των κινδύνων διατάραξης της ειρήνης στην Κύπρο*¹⁸⁸³.

¹⁸⁷⁸«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 24, 1965), 3.

¹⁸⁷⁹«Θεατρinισμοί Αρχιστασιαστών», *Χαραυγή* (Ιούλιος 27, 1965), 1.

¹⁸⁸⁰«Να Κερδίσουμε την Εμπιστοσύνη τους», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 9, 1964), 1.

¹⁸⁸¹«Για Ειρηνική Λύση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 14, 1965), 1 & «Δικαιοσύνη», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 20, 1964), 1.

¹⁸⁸²«Ειρηνική Συμβίωση», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 17, 1964), 1.

¹⁸⁸³«Για Ειρηνική Λύση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 14, 1965), 1.

Σε μία προσπάθεια να ενδυναμώσει τη θέση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αναφέρει η εφημερίδα ότι ενάντια στη διακηρυγμένη γραμμή και θέληση του ελληνοκυπριακού λαού τάσσονται *μόνο οι εξτρεμιστές της τουρκοκυπριακής ηγεσίας*, οι οποίοι επιδιώκοντας να προωθήσουν *διαμελιστικά σχέδια*, καταβάλλουν κάθε προσπάθεια ν' αποδείξουν ότι *τάχα δεν είναι δυνατή η ειρηνική συμβίωση Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου*. Απ' αυτούς τους ανόητους διαμελιστικούς προσανατολισμούς των εξτρεμιστών της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, προκύπτει και ο σοβαρός κίνδυνος να προκληθεί νέα αναταραχή και νέες συγκρούσεις ανάμεσα στους Έλληνες και στους Τούρκους¹⁸⁸⁴.

Προειδοποιεί ότι αν η τουρκοκυπριακή πλευρά *δεν συνέλθει και δεν απαλλαγεί από τον τυφλό φανατισμό, σοβινισμό και έξαλλο εξτρεισμό, εάν δεν επιδείξει κατανόηση προς τις λογικές και δίκαιες προτάσεις της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, τότε και μόνο τότε, θα υπάρξει αδιέξοδος*¹⁸⁸⁵. Μόνο μέσα από την αποδοχή αυτών των προτάσεων από την τουρκοκυπριακή ηγεσία και την εφαρμογή τους *μπορούν να εξαλειφθούν οι αιτίες και οι εστίες αναταραχής*, να λυθούν όλα τα προβλήματα που ταλαιπωρούν τις αθώες τουρκοκυπριακές μάζες, τις οποίες ο *φανατισμός μιας ξενοκίνητης εξτρεμιστικής ηγεσίας καταδίκασε να ζουν στη φτώχεια και στην εξαθλίωση, για να εξυπηρετηθούν οι πολιτικοί σκοποί και επιδιώξεις των ιμπεριαλιστών*¹⁸⁸⁶.

Αμφισβητεί και αυτή, όπως και οι άλλες δύο εφημερίδες τη διατήρηση της κατάστασης αναταραχής που έχουν δημιουργήσει οι Τουρκοκύπριοι στασιαστές, αφού σύμφωνα με τη Χαραυγή *είναι σε μεγάλο βαθμό απομονωμένοι και μόνο η φασιστική βία που χρησιμοποιούν τους προστατεύει στις «ηγετικές» θέσεις τους*¹⁸⁸⁷. *Εκμεταλλεζόμενοι το λεγόμενο πρόβλημα των προσφύγων, που οι ίδιοι ουσιαστικά δημιούργησαν, καταβάλλουν δραστήριες προσπάθειες για να στρέψουν τη διεθνή κοινή γνώμη εναντίον των Ελληνοκυπρίων*. Οι ίδιοι όμως οι Τουρκοκύπριοι εξτρεμιστές υποχρέωσαν με την απάτη, την τρομοκρατία και τη βία, μερικές χιλιάδες Τούρκων να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, για να τους εγκλωβίσουν στα γκέτο της αδίστακτης ηγεσίας των στασιαστών. *Χρησιμοποιούν αναίσχυντα αυτή την τραγωδία για να εκτοξεύουν την κατηγορία εναντίον της κυβέρνησης και των Ελλήνων της*

¹⁸⁸⁴«Να Κερδίσουμε την Εμπιστοσύνη τους», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 9, 1964), 1.

¹⁸⁸⁵«Από Τώρα», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 19, 1964), 1.

¹⁸⁸⁶«Τολμηρά», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 20, 1964), 1.

¹⁸⁸⁷«Θεατρinισμοί Αρχιστασιαστών», *Χαραυγή* (Ιούλιος 27, 1965), 1.

Κύπρου για δήθεν κακομεταχείριση των Τουρκοκυπρίων με σκοπό δήθεν την πλήρη εξόντωση τους¹⁸⁸⁸.

Η Χαραυγή θεωρεί ότι η μάζα των Τουρκοκυπρίων επιδιώκει την ειρηνική συμβίωση με τους Ελληνοκυπρίους, έχοντας πλέον αντιληφθεί ότι η φανατισμένη τουρκοκυπριακή ηγεσία και οι ιμπεριαλιστές, το μόνο που ήθελαν ήταν να τους εκμεταλλευτούν. Ακολουθώντας μία πιο μετριοπαθή στάση απέναντι σε αυτή τη μερίδα των Τουρκοκυπρίων θεωρεί ότι αποτελούν θύματα που βιώνουν την καταπίεση της τυχοδιωκτικής τουρκοκυπριακής ηγεσίας και πως ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης τους είναι η προώθηση ειρηνικών μέτρων από μέρους των Ελληνοκυπρίων, με σκοπό να σταματήσει η καχυποψία και ο φόβος που υπάρχει από την πλευρά τους.

Αν και διάκειται η Χαραυγή φιλικότερα σε σχέση με τις δύο προαναφερόμενες εφημερίδες απέναντι στους Τουρκοκυπρίους, αυτή η στάση έχει σαν σημείο αναφοράς την καθολική ελληνοκυπριακή αντίληψη, ότι αποτελούν μία μειονότητα η οποία κατέχει υπερπρονόμια που λειτουργούν σε βάρος της καταπληκτικής πλειοψηφίας των Ελληνοκυπρίων και του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αποδέχεται επομένως την ύπαρξη των Τουρκοκυπρίων εντός του κυπριακού κράτους, αλλά με την προϋπόθεση ότι αυτοί θα αρκεστούν σε μειονοτικά δικαιώματα, προάγοντας εμμέσως πλην σαφώς ότι τα προβλήματα στην Κύπρο, έχουν ως αντικειμενική αιτία την παραχώρηση δικαιωμάτων σε μία μειονότητα, τα οποία δεν της ανήκουν. Η παραπάνω άποψη της Χαραυγής όσον αφορά στα υπερπρονόμια που κατέχουν οι Τουρκοκύπριοι και στα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί για τη στήριξη αυτών των απόψεων, καταδεικνύουν ότι και αυτή η εφημερίδα αντιμετωπίζει τους Τουρκοκυπρίους ως ένα «αναγκαίο κακό», το οποίο επειδή δεν γίνεται να εξαλειφθεί, πρέπει τουλάχιστον να αδρανοποιηθεί¹⁸⁸⁹.

Η Χαραυγή επίσης τονίζει ότι η εξτρεμιστική τουρκοκυπριακή ηγεσία αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα της κρίσεως στην Κύπρο, η οποία υποκινείται από τους ιμπεριαλιστές και την Άγκυρα, από ξενοκίνητες δυνάμεις με στόχο την ικανοποίηση των δικών τους συμφερόντων, που είναι κατάφορα αντίθετα με τα συμφέροντα όλων των Κυπρίων, συμπεριλαμβανομένων των τουρκοκυπριακών συμφερόντων. Στόχος

¹⁸⁸⁸«Επί το Έργον», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 29, 1965), 1.

¹⁸⁸⁹Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες : Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 22.

αυτής της ηγεσίας των Τουρκοκυπρίων ήταν να δημιουργηθεί ξεχωριστό τουρκοκυπριακό κράτος και γι' αυτό ανάγκασε τους Τουρκοκυπρίους να εγκλειστούν μέσα στους θυλάκους, με συνέπεια να βιώνουν στερήσεις, βάσανα, αγωνίες και ταλαιπωρίες, αντιμετωπίζοντας καθημερινά την κτηνωδία των ηγετών τους. Προάγουν διαμελιστικά σχέδια συνεχώς¹⁸⁹⁰, είναι τυφλωμένοι από φανατισμό, εξτρεμισμό, σοβινισμό και δεν μπορούν να κατανοήσουν τις δίκαιες και λογικές προτάσεις της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Ο φανατισμός¹⁸⁹¹ της τουρκοκυπριακής ηγεσίας λοιπόν αποτελεί τη βασική αιτία των προβλημάτων που βιώνουν τόσο οι Ελληνοκύπριοι, όσο και οι Τουρκοκύπριοι. Εκμεταλλευόμενοι το προσφυγικό πρόβλημα οι τελευταίοι, προσπαθούν να στρέψουν τη διεθνή κοινή γνώμη εναντίον των Ελληνοκυπρίων. Με την προβολή των προαναφερόμενων θέσεων για ένα τμήμα έστω της εξω-ομάδας, δηλαδή τους φανατικότερους Τουρκοκυπρίους, ακόμη και ο πιο μετριοπαθής τύπος όπως είναι η Χαραυγή, εξακολουθεί να κτίζει την εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων πάνω σε ανταγωνιστικές αναπαραστάσεις, ενισχύοντας την ελληνοκυπριακή θέση μέσα από την απαξίωση του αντιπάλου¹⁸⁹². Με αυτό τον τρόπο αναπαράγονται μύθοι, οι οποίοι είναι βαθιά διχαστικοί, με τον «άλλον», να βρίσκεται συνεχώς σε μία κατάσταση διαρκούς υποτίμησης¹⁸⁹³.

Παρά τη μετριοπαθή στάση που προσπαθεί να επιδείξει η εφημερίδα, χρησιμοποιεί σε αρκετές περιπτώσεις και αυτή ένα λεξιλόγιο αρκετά συναισθηματικό¹⁸⁹⁴ και διχαστικό, εξυμνώντας τα «ιερά δίκαια» και τις «μοναδικές αρετές» των Ελληνοκυπρίων, απέναντι στα ταπεινά κίνητρα και στα ιδιοτελή συμφέροντα των εξτρεμιστών Τουρκοκυπρίων, με αποτέλεσμα να υπάρχει μία φυσική υποτίμηση του άλλου¹⁸⁹⁵. Παράλληλα ο παραπάνω χονδροειδής διαχωρισμός των Τουρκοκυπρίων, σε μάζα και εξτρεμιστική ηγεσία, προάγει απλουστευτικές

¹⁸⁹⁰Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 261.

¹⁸⁹¹Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 193.

¹⁸⁹²Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 81-82.

¹⁸⁹³Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 74.

¹⁸⁹⁴Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 70.

¹⁸⁹⁵Φραγκουδάκη, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς*, 160.

αντιλήψεις για τους Τουρκοκυπρίους¹⁸⁹⁶ που δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα.

Ολοκληρώνοντας τη θεματική ενότητα των Τουρκοκυπρίων και ο Φιλελεύθερος, διαχωρίζει τους Τουρκοκυπρίους, ομαδοποιώντας τους στη μεγάλη μάζα, η οποία διάκειται φιλικά απέναντι στους Ελληνοκυπρίους και στην εξτρεμιστική ομάδα των ηγετών. Ξεκινώντας τον σχολιασμό για την πρώτη κατηγορία, η εφημερίδα αναφέρει ότι η μεγαλύτερη μάζα των Τουρκοκυπρίων είναι άνθρωποι *φιλήσυχοι και φιλειρηνικοί*, που αναγνωρίζουν ότι έζησαν στο παρελθόν και προσπαθούν να ζήσουν και στο μέλλον *με αγάπη και συνεργασία με το σύνολο στοιχείο*¹⁸⁹⁷. Οι Τουρκοκύπριοι υποστηρίζει η εφημερίδα, *δεν έχουν να φοβηθούν ούτε να χάσουν* τίποτα ζώντας σε αρμονία με τους Ελληνοκυπρίους, αντιθέτως έχουν *να κερδίσουν* πάρα πολλά¹⁸⁹⁸. Θεωρεί και αυτό το έντυπο ότι είναι θέμα χρόνου να διαλυθούν οι θύλακες, καθώς όπως αναφέρει *ο κάματος πλέον είναι έκδηλος*, ενώ άρχισαν να υψώνονται στις τάξεις των Τουρκοκυπρίων φωνές *υπέρ μίας ρεαλιστικότερης πολιτικής, υπέρ της συνυπάρξεως με τους Έλληνες, της αποκαταστάσεως και του επαναναπατρισμού των λεγόμενων προσφύγων*¹⁸⁹⁹.

Παροτρύνει τους μετριοπαθείς Τουρκοκύπριους να το πάρουν απόφαση και να *ενωθούν με τους Ελληνοκυπρίους*, ώστε να εξασφαλίσουν άνεση, γαλήνη και φιλία ή *να ξεσηκωθούν ομαδικά εναντίον των στασιαστών ομογενών* τους¹⁹⁰⁰. Δίπλα στις παραπάνω λύσεις δεν διστάζει να προωθήσει μία ακόμη πιο ακραία άποψη φανερώνοντας πλέον καθαρά ότι οι Τουρκοκύπριοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται ως εμπόδιο. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει ότι εφόσον η Τουρκία είναι μία *αχανής χώρα με ακατοίκητες εκτάσεις*, όσοι Τουρκοκύπριοι *δεν νιώθουν ασφαλείς* στην Κύπρο, *μπορούν να μεταφερθούν εκεί*, αν πιστεύουν ότι θα νιώσουν περισσότερο ασφαλείς. Οι Ελληνοκύπριοι *είναι διατεθειμένοι να τους αποζημιώσουν για τις περιουσίες που θα εγκαταλείψουν*. Έτσι *θα ηρεμίσουν όλοι, θα εξασφαλιστεί η ειρήνη και η σταθερότητα* στην Κύπρο και σε ολόκληρο το μεσογειακό χώρο¹⁹⁰¹.

¹⁸⁹⁶Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 85.

¹⁸⁹⁷«Ζητούν Ευθύνας», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 7, 1964), 1.

¹⁸⁹⁸«Να Μεταφερθούν εις την Τουρκίαν», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 11, 1964), 1.

¹⁸⁹⁹«Που Βαίνομεν», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 11, 1965), 3.

¹⁹⁰⁰«Μία Λύσις», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 16, 1964), 3.

¹⁹⁰¹«Να Μεταφερθούν εις την Τουρκίαν», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 11, 1964), 1.

Κινούμενος στο ίδιο πλαίσιο με όλες τις προαναφερόμενες εφημερίδες και ο Φιλελεύθερος, επισημαίνει ότι *στην Κύπρο, στη χώρα των Ελληνοκυπρίων*, η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα όχι μόνο απολάμβανε και απολαμβάνει τα νόμιμα δικαιώματα, αλλά και *απαράδεκτα αντιδημοκρατικά υπερπρονόμια, τα οποία δημιουργούν οξύτατο πρόβλημα στη συντριπτική πλειοψηφία του λαού*, μετατρέποντας *τη μειοψηφία σε προνομιούχα τάξη*¹⁹⁰². Τα υπερπρονόμια αυτά που κατέχουν οι λίγοι εις βάρος των πολλών, οδηγούν στη *μεσαιωνική ολιγαρχία*, στο *ρατσιστικό παραγκωνισμό* των νόμιμων δικαιωμάτων της πλειοψηφίας, *ζυριχικώς και χιτλεροφασιστικώς*¹⁹⁰³.

Η κατάσταση αυτή όμως δεν μπορεί να συνεχιστεί και είτε το θέλουν οι Τουρκοκύπριοι, είτε όχι, πρέπει να αποδεχθούν ότι *οι συνθήκες είναι νεκρές* και ουδεμία δύναμη υπάρχει στον κόσμο, όσο ισχυρή και αν είναι για να τις βρικολακιάσει¹⁹⁰⁴. Δεν υπάρχει *ένας λογικός άνθρωπος που να πιστεύει ότι μπορεί να διαμελιστεί η Κύπρος ή να παραχωρηθούν στη μειονότητα υπερπρονόμια, τα οποία θα καθυποτάξουν την πλειοψηφία του λαού*. Γι' αυτό τον λόγο οι Τουρκοκύπριοι *θα πρέπει να είναι ικανοποιημένοι* εάν αποκατασταθούν οι σχέσεις με τους Ελληνοκυπρίους. Θα επανέλθει η *ειρηνική συμβίωση* μέσα σε πατροπαράδοτα πλαίσια και θα τερματιστεί η *αναγκαστική προσφυγοποιήση*, που έχει επισωρεύσει *στους δικούς τους ώμους δεινά*¹⁹⁰⁵.

Εστιάζοντας στην τουρκοκυπριακή ηγεσία επισημαίνει ο Φιλελεύθερος, ότι *αυτή είναι υπεύθυνη για την ανατροπή των νόμων του κράτους*, μέσω του *πραξικοπήματος* που επιδίωξε, το οποίο ενέπνευσε, οργάνωσε και τροφοδότησε η Άγκυρα¹⁹⁰⁶. Αυτή και μόνο αυτή είναι υπεύθυνη *για τη ματαίωση της ειρηνικής διαπραγμάτευσης και της φιλικής διευθέτησης των διαφορών* ανάμεσα στις δύο κοινότητες, μέσω *της άτεγκτης και προκλητικής* στάσης της. Οι εξτρεμιστές Τουρκοκύπριοι ήταν αυτοί που *υποδαυλιζόμενοι έσωθεν και έξωθεν έθεσαν το όπλο στο ένα χέρι και τον νόμο στο άλλο*, για να επιβάλουν *πραξικοπηματικά τις άνομες αξιώσεις* τους και να επιτύχουν *ανατροπή του κράτους* στο οποίο *μετείχαν* και

¹⁹⁰²«Τα Δικαιώματα», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 18, 1964), 1.

¹⁹⁰³«Δικαιώματα και Εγγυήσεις», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 12, 1965), 3.

¹⁹⁰⁴«Το Θέμα της ΤΟΥΡΔΥΚ», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 22, 1965), 3.

¹⁹⁰⁵«Τα Μειονοτικά Δικαιώματα», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 3, 1965), 3.

¹⁹⁰⁶«Φιλελεύθερα Λόγια Σταράτα», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 1, 1964), 3.

μάλιστα κατά *τρόπο σκανδαλωδώς προνομιακό*¹⁹⁰⁷. Ένα σατανικό σχέδιο έχει ετοιμαστεί από τους αμείλικτους εξωτερικούς εχθρούς της Κύπρου, τις εντολές των οποίων εκτελούν *τυφλά τα πειθήνια όργανα* που βρίσκονται στο νησί, οι τρομοκράτες, οι γιαούρηδες, οι άνδρες της ΤΟΥΡΔΥΚ και η εξτρεμιστική τουρκοκυπριακή ηγεσία¹⁹⁰⁸.

Εάν υπάρχει κάποιος κίνδυνος για τους Τουρκοκυπρίους στην Κύπρο, τονίζει ο Φιλελεύθερος, αυτός *προέρχεται αποκλειστικά από την τυχοδιωκτική πολιτική της εξτρεμιστικής ανατρεπτικής πτέρυγας* της τουρκοκυπριακής ηγεσίας. Αυτοί δημιούργησαν τους *πραγματικούς κινδύνους* για τους ομόφυλους τους, τους Ελληνοκυπρίους και για το κυπριακό κράτος. Στόχος των σατανικών σχεδίων των Τουρκοκυπρίων σοβινιστών ήταν πάντα ο *διαμελισμός της Κύπρου*¹⁹⁰⁹, που προάγεται μέσω της *άτεγκτης αδιαλλαξίας* τους και της προώθησης παντελώς *απαράδεκτων και αυτόχρημα εξωφρενικών αξιώσεων*¹⁹¹⁰. Προκειμένου να επιτύχει τη *διασπαστική διαμελιστική πολιτική της* η σοβινιστική τουρκοκυπριακή ηγεσία, χρησιμοποιεί όλα τα *μέσα προπαγάνδας, ψευδολογιών, παραποιήσεως της ιστορίας και παρανόμων πράξεων βίας* κατά των μελών της κοινότητας της¹⁹¹¹. Εξωθούν οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες τα πράγματα *προς τα άκρα*, επιθυμούν να *υποδαυλίσουν την ένταση και την αναταραχή* και έχουν *τάξει σκοπό της ζωής τους την επανάληψη της αιματοχυσίας*. Δεν επιδιώκουν την αποκατάσταση των συνθηκών ομαλότητας και την ειρήνευση του τόπου, αλλά αντιθέτως *προσπαθούν να κρατούν διαρκώς ζεστό το σίδερο της αναταραχής για να προωθούν τους ξένους επιδρομικούς σκοπούς και τα ξένα συμφέροντα*¹⁹¹². Έχουν *αποθρασυνθεί* και *αποχαλινωθεί*, έχουν *εκτραχηλιστεί* τελείως, αφού εργάζονται συστηματικά και εφαρμόζουν ένα *καλώς καταστρωμένο σχέδιο*, ώστε να *δημιουργήσουν αναταραχή* συγκρούσεων¹⁹¹³.

Οι Τουρκοκύπριοι εξτρεμιστές *ποτέ δεν πήραν πρωτοβουλία και ποτέ δεν διανοήθηκαν να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα της Κύπρου*¹⁹¹⁴. Το προσφυγικό πρόβλημα *προκλήθηκε με τη βία των όπλων από την ένοπλη τουρκοκυπριακή*

¹⁹⁰⁷ «Ζητούν Ευθύνες», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 7, 1964), 1.

¹⁹⁰⁸ «Πού Βαίνομεν», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 11, 1965), 3.

¹⁹⁰⁹ «Να Μεταφερθούν εις την Τουρκίαν», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 11, 1964), 1.

¹⁹¹⁰ «Προϋποθέσεις», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 14, 1964), 1.

¹⁹¹¹ «Μεντερικός Βουλευτής Ήλθε δια Προπαγάνδαν υπέρ του Διαμελισμού», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 18, 1964), 1.

¹⁹¹² «Ποιοι Σαμποτάρουν», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 17, 1965), 3.

¹⁹¹³ «Πού Βαίνομεν», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 11, 1965), 3.

¹⁹¹⁴ «Πειθήνια Όργανα», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 4, 1965), 3.

ηγεσία, ώστε να δημιουργηθούν συνθήκες που θα ευνοούν τους *διχοτομικούς σκοπούς* τους και που θα *τροφοδοτούν τη συκοφαντική προπαγανδιστική εκστρατεία κατά των κυπριακών αρχών σε διεθνές επίπεδο*¹⁹¹⁵.

Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες δεν θέλουν να δουν την Κύπρο *απαλλαγμένη από τα δεσμά* που περιορίζουν την ανεξαρτησία, *δεν πονούν για τον τόπο* αυτό και συμπεριφέρονται άκαρδα ως ξένοι, γι' αυτό και *δεν διστάζουν να ζητούν τον τεμαχισμό* της Κύπρου. Αλλά αυτοί *δεν εκφράζουν τις προσδοκίες του λαού, ούτε τα πραγματικά συμφέροντα των ευρέων μαζών των Τουρκοκυπρίων* και γι' αυτό πρώτιστο μέλημα τους είναι να εξασφαλίσουν *υπερπρονόμια* και ότι θέλει να γίνει με τα άλλα¹⁹¹⁶.

Αν όμως δεν εκτιμήσουν τις *συνέπειες των πράξεων τους*, οι *λύκοι, οι πειρατές, οι τυχοδιώκτες, οι επεκτατιστές και οι πολεμοκάπηλοι*, ας αντιληφθούν ότι *θα ξεσπάσουν στο κεφάλι τους διεθνείς αλυσιδωτές αντιδράσεις*, που θα έχουν προκαλέσει οι ίδιοι¹⁹¹⁷. Για να μην συμβεί αυτό πρέπει να *τερματίσουν τις απειλές τους οι νεοσουλτάνοι* και να *ανακόψουν την ψυχροπολεμική υστερία* τους, που αποσκοπεί να *υποδαυλίζει την αναταραχή* στην Κύπρο και να διατηρεί *το ηθικό των τρομοκρατών σε κατάσταση πολεμικής δράσεως* κατά της Κύπρου. Ας αντιληφθούν ότι αν έλειπαν οι απειλές, οι Τουρκοκύπριοι οι οποίοι έχουν *αφυπνισθεί θα έτρεχαν να συμφιλιωθούν με τους Έλληνες συμπατριώτες τους και να λύσουν ειρηνικά τα προβλήματα τους*¹⁹¹⁸.

Για τον Φιλελεύθερο η κατάσταση είναι προδιαγεγραμμένη, η *ανταρσία θα καταρρεύσει* γιατί οι Τουρκοκύπριοι στην πλειοψηφία τους βρίσκονται σε κατάσταση *εκρηκτικής αφύπνισης*. Η μοναδική λύση είναι *να επανέλθουν οι Τουρκοκύπριοι στη νομιμότητα και να πειθαρχήσουν στο νόμιμο κράτος*, να αφήσουν ελεύθερους τους ομόφυλους τους να *ξαναβρούν τη γαλήνη στη ζωή* τους στα πλαίσια της ειρηνικής συμβιώσεως και συνεργασίας με τους Έλληνες, να απολαμβάνουν *ίσα δικαιώματα* με όλους τους πολίτες της Δημοκρατίας, καθώς και να διαχειρίζονται αυτόνομα τις υποθέσεις τους σε *θρησκευτικά, εκπαιδευτικά, οικογενειακά* και άλλα ζητήματα. Σε αυτή την περίπτωση η κυπριακή κυβέρνηση δεν θα δείξει *εκδικητικές διαθέσεις*, αλλά

¹⁹¹⁵«Οι Δημιουργοί της Τραγωδίας», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 25, 1965), 1.

¹⁹¹⁶«Η Ορθή Πορεία», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 19, 1964), 2.

¹⁹¹⁷«Δεν Επιτρέπεται Πλέον Απάθεια», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 16, 1964), 1.

¹⁹¹⁸«Ρεαλιστική Προσέγγισης» *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 2, 1965), 3.

το αντίθετο, μόνο τη *γενναιοδωρία και τη γενναιοψυχία* του κράτους θα απολαύσουν, επιρρίπτοντας το παρελθόν στη λήθη¹⁹¹⁹.

5.2.7 Μακάριος

Ο Μακάριος ως ο πολιτικός και όχι μόνο, πρωταγωνιστής στην Κύπρο, αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς του τύπου της εποχής. Ειδικότερα μετά την προσπάθεια του να αναθεωρήσει το σύνταγμα, η πολιτική στάση του όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα, είναι θέμα σχολιασμού για τις εφημερίδες, με κάποιες από αυτές να τον επικροτούν και άλλες να τον κατακρίνουν. Ο διχασμός που παρατηρείται στις εφημερίδες που εξετάζονται αντικατοπτρίζει τη σύγκρουση Μακαριακών - Αντιμακαριακών που έχει αρχίσει να κλιμακώνεται εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

Ξεκινώντας με τα σχόλια της Αλήθειας, η συγκεκριμένη εφημερίδα τάσσεται υπέρ της πολιτικής του Μακαρίου για το κυπριακό ζήτημα έως το 1966. Ο Πρόεδρος Μακάριος λοιπόν αποτελεί το *επίκεντρο του εθνικού αγώνα* των Ελληνοκυπρίων, *ενσαρκωτή των πόθων και των ονείρων τους, εθνικό κεφάλαιο* χρήσιμο και πολύτιμο για την Κύπρο. Κάθε ενέργεια επομένως εις βάρος του, θεωρείται πράξη *αντεθνική, ισοδυναμούσα με προδοσία του αγώνα και αποτελεί πολιτικό σφάλμα θανάσιμο*¹⁹²⁰. Η εφημερίδα αναγνωρίζει τις προσπάθειες που καταβάλλει ο Μακάριος σε πολιτικό επίπεδο, επισημαίνοντας ότι εξαντλεί κάθε *όριο διαλλακτικότητας και καλής θελήσεως*, προβαίνοντας συνεχώς σε παραχωρήσεις υπέρ των Τουρκοκύπριων τρομοκρατών, αφού έχει ως μοναδικό στόχο η κυπριακή κοινωνία να επιστρέψει το ταχύτερο δυνατό σε κατάσταση τάξης και ομαλότητας¹⁹²¹. Η πολιτική του καταφέρνει να εξασθενήσει και να οδηγήσει σε *αποσύνθεση* από μέρα σε μέρα τη θέση τόσο των Τουρκοκυπρίων, όσο και της Άγκυρας, οδηγώντας χωρίς κινδύνους και περιπλοκές με σαφήνεια στην ένωση¹⁹²².

¹⁹¹⁹«Ματαιοπονίας Άκρον Άωτον!», *Φιλελεύθερος*, 10.2.1966, 1.

¹⁹²⁰«Το Πραξικόπημα», *Αλήθεια* (Ιούλιος 6, 1964), 6.

¹⁹²¹«Η Μόνη Οδός», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 21, 1964), 1.

¹⁹²²«Κατ' Έγκυρους εξ Αθηνών Πληροφορίας ο Μακάριος Ετόνισε Λίαν Σαφώς εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν - Αναλάβετε Ευθύνας εάν Θέλετε - Άμεσον Ένωσιν - Αι Συνομιλίας Συνεχίζονται Σήμερον», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 31, 1966), 1.

Από τα όσα αναφέρθηκαν γίνεται κατανοητό ότι η Αλήθεια υποστηρίζει τη πολιτική του Μακαρίου για το κυπριακό ζήτημα έως όμως το 1966. Από το 1967 και έπειτα η στάση της απέναντι στον πολιτικό αρχηγό του κυπριακού κράτους μεταβάλλεται. Βασική αιτία αυτής της αλλαγής αποτελεί η διαφορούμενη στάση που φαίνεται να κρατά πλέον ο Μακάριος στο ζήτημα της ένωσης και η διαλλακτικότητα απέναντι στους Αντιμακαριακούς. Όπως λοιπόν επισημαίνει η Αλήθεια, ο Μακάριος φαίνεται **να διαπράττει ένα σημαντικό σφάλμα**. Ενώ δεν αγνοεί πρόσωπα, πράγματα, καταστάσεις και γνωρίζει καλώς τις λαϊκές αντιλήψεις, επιτρέπει στον εαυτό του να **παρασυρθεί** από τους **κρωγμούς και τα κοάσματα της νάνου αντιπολιτεύσεως**, αφού σε μία προσπάθεια να αμβλύνει και να διαψεύσει τους ισχυρισμούς των αντιπάλων του, **παίζει άθελα του, το παιχνίδι τους**. Για να πείσει τους πάντες ότι δεν είναι ανθενωτικός, φτάνει μέχρι το σημείο να **δεχθεί υποχωρήσεις και να ανεχθεί σιωπηρώς λύσεις, που καθιστούν τη γνήσια ένωση ανέφικτη**¹⁹²³. Αν και αναγνωρίζει το έντυπο στον Μακάριο το δικαίωμα να δείχνει ανοχή ως καλός χριστιανός για όλα όσα του προσάπτουν, δεν αποδέχεται ότι **ως Πρόεδρος του κράτους** τηρεί αυτή τη στάση. Όπως επισημαίνει πρέπει να **είναι ακοίμητος φρουρός του νόμου** και να τον προστατεύει από τις επιβουλές και τις συννομώσεις του κάθε ταραξία αναρχικού φασιστόμουτρου ή ξεπουλημένου πράκτορα του κράτους. Μέσω της στάσης που τηρεί όμως, **βοηθά όσους τον συκοφαντούν να διαβρώσουν την έννοια του κράτους, αποθραύνει τους ταραξίες** που γίνονται μέρα με τη μέρα και πιο θρασεείς έως του σημείου να διενεργήσουν **βίαιες πράξεις και να φτάσουν έως το πραξικόπημα** εις βάρος της πλειοψηφίας του λαού, η οποία αποτελεί ανυπεράσπιστα λεία των νατοϊκών λύκων ή μίας ομάδας παραπλανήσεων ενωτικών¹⁹²⁴.

Η προαναφερόμενη εφημερίδα λοιπόν ενώ μέχρι και το 1966 υποστηρίζει ένθερμα τη στάση που τηρεί ο Μακάριος στο κυπριακό ζήτημα. Από το 1967 όμως αρχίζει να τον κρίνει αρνητικά, κατηγορώντας τον για ολιγωρία ως προς την πολιτική του, ειδικότερα απέναντι σε όσους τον αντιπολιτεύονται, υποστηρίζοντας ότι μέσω της διαλλακτικής πολιτικής γραμμής που κρατά, το μόνο που καταφέρνει είναι να τους ενισχύσει, ώστε να πετύχουν τους πραξικοπηματικούς τους σκοπούς, λειτουργώντας σε βάρος της πλειοψηφίας των Ελληνοκυπρίων. Η στάση ανοχής του Μακαρίου απέναντι στους Αντιμακαριακούς, την προαναφερόμενη, αλλά και την παρούσα

¹⁹²³«Η Ωμή Πραγματικότητα», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 27, 1967), 1.

¹⁹²⁴«Εγκληματική Ανεκτικότητα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 5, 1967), 1.

εξεταζόμενη περίοδο έως το 1967, αποτέλεσε μία πραγματικότητα. Τόσο η προσπάθεια αλλαγής του συντάγματος μέσω των 13 σημείων, όσο και η παράβλεψη σε πολλές περιπτώσεις ύπαρξης αντιμακαριακού κλίματος, απέβλεπε από μέρους του να φανεί ότι τάσσεται με τους «προδομένους ιδεολογικά Ελληνοκυπρίους», όσους δηλαδή έβλεπαν την ανεξαρτησία ως προδοσία. Θεωρώντας ότι με αυτό τον τρόπο θα εξακολουθούσε να αποτελεί τον εκφραστή της ξεπερασμένης εθνικιστικής ιδεολογίας και να ελέγχει κατά κάποιο τρόπο όσους τον αντιπολιτεύονταν, στην ουσία δημιουργούσε ένα κλίμα απογοήτευσης και στη μερίδα των υποστηρικτών του, μεταξύ των οποίων και των εφημερίδων. Συνέπεια των παραπάνω ήταν τόσο μακαριακά, όσο και αντιμακαριακά έντυπα να θεωρούν, ότι παρεκκλίνει από την ενδεδειγμένη στάση που έπρεπε να τηρήσει και ειδικότερα για τον αντιμακαριακό τύπο να θεωρείται αυτόματα προδοτής¹⁹²⁵, ενώ για κάποιες από τις μακαριακές εφημερίδες όπως ήταν η Αλήθεια, κακός πολιτικός.

Η Πατρίς κατηγορεί κατάφορα τον Μακάριο από την πρώτη στιγμή της έκδοσης της. *Ο αρχιμαέστρος*¹⁹²⁶, *ο ολυμπιονίκης*¹⁹²⁷ *της Ζυρίχης, ο αρχομανής, ο αρνησοπάτρις, ο πεμπτοφαλαγγίτης και πράκτορας των ξένων συμφερόντων*, εργάστηκε με οργανώσεις, κόμματα, εφημερίδες, έκανε συμμαχίες με την τουρκική μειονότητα και με άλλους για να *ματαιώσει την ένωση*¹⁹²⁸. *Ο αμφιτρώνας της τραπέζης* του επονειδιστου τουρκοπροσκυνηματος και της ατιμωτικής συνθηκολογήσεως της Ζυρίχης, που με κάθε επισημότητα *αποκήρυξε και έφτυσε την ένωση, διχοτόμησε την Κύπρο και εγκατέστησε στρατιωτικά σε αυτή, την Τουρκία*, έχει το θράσος να μιλά για πίστη και προσήλωση στα εθνικά ιδανικά, περί εμμονής στο ιδεώδες της ενώσεως και αντιτάξεως του ΟΧΙ στα σχέδια διχοτομήσεως, για θάρρος και τόλμη και άλλες υποκρισίες¹⁹²⁹. Οι Ελληνοκύπριοι όμως όπως τονίζει η Πατρίς, *πρέπει να αντισταθούν*, γιατί έχουν χρέος έναντι του τόπου και έχουν μία ιστορία και μία παράδοση την οποία δεν πρέπει να αμαυρώσουν. Η Κύπρος είναι ο *τόπος των Ελληνοκυπρίων, τα χώματα, η γη που ποτίσθηκε με τον ιδρώτα και το αίμα των πατέρων τους*. Έστω και μόνοι πρέπει να αντιτάξουν το ΟΧΙ και να αγωνισθούν με τη λύσσα και το πείσμα του αδικοχαμένου και προδιδόμενου. Δεν θα

¹⁹²⁵Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 22.

¹⁹²⁶«Έχουν Γνώσιν οι Φύλακες...», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1965), 1.

¹⁹²⁷«Τεκμήρια», *Πατρίς* (Ιανουάριος 15, 1966), 1.

¹⁹²⁸«Ένα Είναι Βέβαιον», *Πατρίς* (Νοέμβριος 19, 1965), 4.

¹⁹²⁹«Προανάκρουσμα», *Πατρίς* (Οκτώβριος 31, 1967), 1.

είναι μεγάλη η τραγωδία, ούτε δυσχερής η απόφαση. Η *ελληνική Κύπρος* *ας γίνει ολοκαύτωμα, αλλά να μην παραδοθεί σε ασελείς προαιώνιους εχθρούς*¹⁹³⁰.

Εκπροσωπώντας πλήρως τις απόψεις της αντιμακαριακής παράταξης η Πατρίς επισημαίνει ότι ο Μακάριος οφείλει να αντιληφθεί ότι είναι *ενιαία και αδιάσπαστη η εθνική πολιτική* και ότι σε αυτή οφείλει να πειθαρχεί. Πρέπει να κατανοήσει ότι δεν είναι δυνατόν *να υποκαταστήσει τη Λευκωσία, με το εθνικό κέντρο* των Αθηνών και πρέπει να συμμορφωθεί προς την εθνική επιταγή, εάν πράγματι θέλει ο πανελλήνιος αγώνας για την ένωση να ευοδωθεί¹⁹³¹. Το μόνο που καταφέρνει μέσω της αδράνειας του ο Μακάριος είναι να ενισχύσει κατ' ουσία τους Τούρκους¹⁹³², αφού η χλιαρή στάση του *εξυπηρετεί μόνο τα τουρκικά σχέδια*. Κατηγορείται ότι εσωτερικά *προπαρασκεύασε τον διαμελισμό* της Κύπρου και εξωτερικά *δημιούργησε σύγχυση και χάος*, ώστε η Κύπρος να μην διαθέτει φίλους, αλλά εχθρούς, υποστηρίζοντας είτε ενσυνείδητα, είτε ασυνείδητα τις τουρκικές διαμελιστικές απόψεις¹⁹³³.

Ο Μακάριος *θέλει την ένωση και δεν τη θέλει*, υποστηρίζει την εθνική κυβέρνηση και έχει επιφυλάξεις έναντι αυτής. Όταν η ένωση φαίνεται ότι προσεγγίζεται, την *τορπιλίζει*¹⁹³⁴. Για όσους γνωρίζουν την πολιτική του Προέδρου Μακαρίου δεν προκαλούν έκπληξη οι αλληπάλληλες ανακολουθίες, εφόσον άλλοτε υποστηρίζει την ένωση και άλλοτε την ανεξαρτησία. Οι *ανακολουθίες του είναι άπειρες*¹⁹³⁵.

Η εφημερίδα τονίζει, ότι ο Μακάριος δεν πρέπει να ξεχνά ότι τη θέση του Αρχιεπισκόπου και του Εθνάρχη την οφείλει στον ελληνοκυπριακό λαό, επειδή πίστευε ότι αυτός θα προήγαγε τον αγώνα της ένωσης. Ωστόσο ο Μακάριος *προέβη σε αλληπάλληλα πολιτικά σφάλματα* (αποδέχθηκε το διαμελιστικό ανεξαρτησιακό καθεστώς, μέσω των 13 σημείων οδήγησε τους Τουρκοκυπρίους στην τουρκική ανταρσία και στα δεινά που έχουν υποστεί οι Ελληνοκύπριοι, ενώ αντί για την Ελλάδα τάχθηκε κατά της αδέσμευτης ανεξαρτησίας και κατά συνέπεια κατά της ένωσης), τα οποία έχουν απογοητεύσει τους Ελληνοκυπρίους¹⁹³⁶. Αντί να πραγματοποιεί ομιλίες και συνεντεύξεις με απαράδεκτο περιεχόμενο, *χρέος του είναι να συνδράμει την*

¹⁹³⁰ «Ολοκαύτωμα!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 30, 1967), 1.

¹⁹³¹ «Το Καθήκον», *Πατρίς* (Νοέμβριος 26, 1965), 3.

¹⁹³² «Αλήθεια!», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 19, 1967), 1.

¹⁹³³ «Το Πρώτον και το Δεύτερον Στάδιον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 21, 1967), 6.

¹⁹³⁴ «Αλήθεια!», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 19, 1967), 1.

¹⁹³⁵ «Προς Καταβαράθρωσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 11, 1967), 1.

¹⁹³⁶ «Διαπρύσιος Κήρυξ της Ενώσεως», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 3, 1966), 1.

επίσημη Ελλάδα στον αγώνα για την ένωση. Οφείλει να ενισχύσει την Ελλάδα καλώντας τον λαό να εκδηλώσει με χειμαρρώδη ορμή τα ενωτικά του αισθήματα και όχι να τον αφήσει έρμαιο και απολιθωμένο ενώπιον της κομματικής προπαγάνδας¹⁹³⁷.

Όμως δεν φαίνεται να έχει κατανοήσει τίποτα από τα προαναφερόμενα ο Μακάριος σύμφωνα με το έντυπο. Παρά τις διακηρύξεις που έκανε ότι οι Ελληνοκύπριοι θα παραμείνουν άκαμπτοι, απτόητοι, αλύγιστοι, παρά τους όρκους που έδινε κάτω από τους θόλους της Φανερωμένης για εμμονή μέχρι τέλους στο αίτημα της Ένωσης¹⁹³⁸, δεν είναι διατεθειμένος να ακολουθήσει τίποτα από τα παραπάνω. Όχι μόνο δεν ακολούθησε την ευθεία οδό της ένωσης, γιατί είναι αντίθετος με αυτή¹⁹³⁹, αλλά εφάρμοσε πολιτική με την οποία την *απεργάσθηκε*¹⁹⁴⁰. Ουδέποτε εργάστηκε έντιμα για αυτή και ουδέποτε παρέλειψε να επιδιώξει παντοιοτρόπως τον *τορπιλισμό* της¹⁹⁴¹. Η ένωση κατάντησε επαναλαμβανόμενη συνταγή για να εισπράξει χειροκροτήματα και μέτρο άμυνας απέναντι στις κατηγορίες των *λίγων πραγματικά εμμενόντων σε αυτή*¹⁹⁴².

Εκμεταλλεύθηκε, καπηλεύθηκε και καταπρόδωσε τον αγώνα της ένωσης και τις θυσίες του ελληνοκυπριακού λαού¹⁹⁴³. Με κάθε τρόπο επιδιώκει να πλήξει την ένωση, αυτός είναι ο αμετακίνητος σκοπός του, όμως παρά τους θεατρινισμούς και την υποκρισία του, δεν καταφέρνει να συγκαλυφθεί¹⁹⁴⁴. Για την αθλιότητα που εμφανίζει η κυπριακή πραγματικότητα υπεύθυνη είναι *η «θεόπνευστη» πολιτική του Μακαρίου*, που άφησε την Κύπρο απαρασκευάστη στρατιωτικά, ενώ *εξοπλίζονταν πυρετωδώς οι Τουρκοκύπριοι* των οποίων τα διαμελιστικά σχέδια συνέδραμε με κάθε τρόπο όταν εκδηλώθηκε η ανταρσία¹⁹⁴⁵.

Έχει εμμονή και διακαή επιθυμία να απολαμβάνουν οι Τουρκοκύπριοι πολίτες προνομιούχο καθεστώς, απλώς και μόνο για *χάρη διατηρήσεως της ανεξαρτησίας*. Η επιθυμία του αυτή δικαιολογεί και την ενέργεια του να εφαρμόσει μέτρα ειρηνεύσεως, που παρέχουν πλήρη αμνήστευση στους Τουρκοκύπριους τρομοκράτες. Οι τελευταίοι

¹⁹³⁷ «Αλήθεια!», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 19, 1967), 1.

¹⁹³⁸ «Δημοκόπους Λέγει ο Μακάριος τους Εμμένοντας εις την Ένωσιν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1966), 1.

¹⁹³⁹ «Ο Φόβος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 8, 1966), 1.

¹⁹⁴⁰ «Ποτέ», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1966), 1.

¹⁹⁴¹ «Αυτό Επιδιώκομεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 25, 1966), 4.

¹⁹⁴² «Εποχή Δόξης - Εποχή Καταισχύνης» *Πατρίς* (Δεκέμβριος 18, 1966), 1 & «Προλάβετε την Λευκωσίαν», *Πατρίς* (Μάιος 23, 1967), 1.

¹⁹⁴³ «Προδοσία», *Πατρίς* (Ιούλιος 31, 1966), 6.

¹⁹⁴⁴ «Προς Κέντρα» *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1966), 1.

¹⁹⁴⁵ «Πραγματικότητα», *Πατρίς* (Αύγουστος 8, 1966), 1.

ωστόσο δεν θα επιστρέψουν στα χωριά, ώστε να μεταβληθούν σε ειρηνικούς και φιλήσυχους πολίτες, αλλά θα συνεχίσουν την ευρύτερη δράση τους σε βάρος των Ελληνοκυπρίων για να επιτύχουν και να διατηρήσουν τα καντόνια και συνεπώς τη *μονιμοποίηση του διαμελισμού του νησιού*¹⁹⁴⁶.

Ο *συνθηκολόγος* της Ζυρίχης¹⁹⁴⁷, ο *αλέκτορας* της ανεξαρτησίας, *επώασε* στο ανθενωτικό ζυριχικό εκκολαπτήριο τους *κομμουνιστές* και *όλους τους συκοφάντες και υβριστές της Ελλάδας*¹⁹⁴⁸. Συνεχώς *παλινωδεί και ναρκοθετεί τον ενωτικό αγώνα* παίζοντας το παιχνίδι των κομμουνιστών¹⁹⁴⁹, πράττοντας μαζί με τους ανθρώπους του ότι περνά από το χέρι του, ώστε να πλήξει την ιδέα της ένωσης, ενώ δεν έπαυσε να συνωμοτεί για να την υπονομεύει και δεν δίστασε να εξαπατά τον λαό χρησιμοποιώντας φαρισαϊκώς το όνομα της¹⁹⁵⁰ με σκοπό την ανεξαρτησία. Ο Μακάριος μέσα από τις δηλώσεις και τις φωνές του περί ενώσεως, αποδεικνύει ότι η λέξη θράσος έχασε τη σημασία της, αφού έχει δημιουργήσει *μία ακελομακαριακή κυβέρνηση σε βάρος όσων αγωνίζονται για την ένωση*. Αυτός λοιπόν που στο πλαίσιο των θεατρινισμών ξελαρυγγιάζεται για τη γνήσια ένωση, είναι αυτός που έδωσε τα πάντα σε Άγγλους και Τούρκους¹⁹⁵¹. Αλλά πρέπει να αντιληφθεί ότι έχασε το παιχνίδι της ανεξαρτησίας, γιατί ακόμη και ανεξαρτησιακό καθεστώς να επιβληθεί εκ νέου στον κυπριακό λαό, αυτό δεν θα τελεί υπό τον έλεγχο του όσο και αν προσπαθήσει να το επιτύχει δια πυρός και σιδήρου, αλλά θα *βρίσκεται υπό τον έλεγχο των κομμουνιστών*, μιας και αυτοί θα είναι οι κερδισμένοι¹⁹⁵².

Προκειμένου να παραμείνει ισοβίως αρχηγός του κράτους, να αποφύγει να λογοδοτήσει μετά την ένωση ενώπιον ειδικού δικαστηρίου για την εθνοπροδοσία των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου και να συνεχίσει να διαχειρίζεται εξ' ολοκλήρου τα εκατομμύρια λιρών της εκκλησιαστικής περιουσίας, *αποκρούει την ένωση*¹⁹⁵³. Αν και γνώριζε την επερχόμενη τραγωδία με την υπογραφή των συμφωνιών και προέβλεπε το μακελειό που είχε υπογράψει, δεν παρέλυσε από φόβο και ευθύνη το χέρι του όταν

¹⁹⁴⁶«Η Αμνήστευσις των Τρομοκρατών», *Πατρίς* (Οκτώβριος 18, 1967), 1.

¹⁹⁴⁷«Μακάρι», *Πατρίς* (Αύγουστος 14, 1967), 1.

¹⁹⁴⁸«Διεύγεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 18, 1967), 1.

¹⁹⁴⁹«Ο Μακάριος Παλινωδεί και Ναρκοθετεί τον Αγώνα εν Ωρα Κρισιμώτατης Μάχης Παίζων το Παιχνίδι των Κομμουνιστών», *Πατρίς* (Μάιος 26, 1966), 6.

¹⁹⁵⁰«Προδοσία», *Πατρίς* (Ιούλιος 31, 1966), 6.

¹⁹⁵¹«Πρέπει να Εντρέπονται», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 7, 1967), 6.

¹⁹⁵²«Το Σχέδιον Τροποποιήσεως των Συμφωνιών», *Πατρίς* (Ιανουάριος 26, 1967), 5.

¹⁹⁵³«Αυτό Επιδιώκομεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 25, 1966), 4.

υπέγραφε με το *χρώμα του αίματος την καταδίκη της Κύπρου*¹⁹⁵⁴. Στόχος του Μακαρίου *ήταν να τριχοτομήσει την Κύπρο και στη συνέχεια να αναλάβει την εξουσία, δημιουργώντας πνεύμα εθνικής κυπριακής ενότητας για να απομακρύνει τόσο πολιτικά, όσο και ψυχικά τους Ελληνοκυπρίους από την Ελλάδα*¹⁹⁵⁵. Η παραπάνω επιδίωξη του φανερώνεται και με την αγορά των τσεχοσλοβακικών όπλων τα οποία προόριζε για τη δημιουργία καπετανάτου¹⁹⁵⁶. Εάν ο Μακάριος δεν είχε πραγματοποιήσει σύμφωνα με την Πατρίδα την πρώτη συμβιβαστική λύση της Ζυρίχης, ο αγώνας της ένωσης θα είχε ευοδωθεί και δεν θα υπήρχε ανάγκη για συμβιβαστική λύση, νέο ενδιαμέσο σταθμό και νέα αναμέτρηση¹⁹⁵⁷. Αντιθέτως εξαιτίας της αρχομανίας του *μηχανεύθηκε τα πάντα, για να δημιουργήσει την ανεξάρτητη και κυρίαρχη Κυπριακή Δημοκρατία*, ώστε να ικανοποιήσει τις προσωπικές φιλοδοξίες του και να σεργιανίζει στους διεθνείς οργανισμούς, ανά τις ηπείρους ως προσωπικότητα παγκοσμίου κύρους¹⁹⁵⁸. Το κλειδί της λύσης του κυπριακού ζητήματος κρατά μόνο ο Μακάριος, που θεωρεί ότι ταιριάζει μόνο στην πόρτα της ανεξαρτησίας, η οποία ωστόσο δεν ανοίγει τη θύρα της ένωσης. *Πύλη ποθητή για τον κλειδοκράτορα είναι μόνο μία, εκείνη της ανεξαρτησίας*¹⁹⁵⁹.

Δεν χειρίστηκε ο Μακάριος όπως θα έπρεπε την τουρκοκυπριακή ανταρσία. Είχε εσφαλμένη καθοδήγηση, κακούς συμβούλους, έκανε κακές εκτιμήσεις των πραγμάτων, διέπραξε πληθώρα λαθών για τα οποία τόσο η Κύπρος, όσο και η Ελλάδα πληρώνουν και υφίστανται τα δεινά¹⁹⁶⁰. Επιδόθηκε σε λάθος στρατιωτικές κινήσεις, τόσο λόγω της ανεπάρκειας γνώσεων στον στρατιωτικό τομέα, όσο και εξαιτίας των εγωιστικών κριτηρίων από τα οποία χαρακτηρίζεται¹⁹⁶¹. *Το θράσος, ο απροσμέτρητος κυνισμός*¹⁹⁶², *η άμετρη φιλοδοξία του*¹⁹⁶³, το μόνο που κατάφεραν ήταν να *βεβηλώσουν ανίερα την εθνική ιστορία των Ελληνοκυπρίων και να τον οδηγούν σε κατ' επανάληψη εγκλήματα στον χειρισμό του κυπριακού ζητήματος*. Οι εχθροί της ένωσης δεν είναι επομένως η Αγγλία, η Αμερική ή η Ρωσία, αλλά *μόνο ο Μακάριος*.

¹⁹⁵⁴«Εστω και Αργά», *Πατρίς* (Απρίλιος 5, 1966), 1.

¹⁹⁵⁵«Λόγια, Λόγια, Λόγια», *Πατρίς* (Νοέμβριος 10, 1966), 1.

¹⁹⁵⁶«Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1966), 1.

¹⁹⁵⁷«Αι Ευθύναι της Κυπριακής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 29, 1967), 1.

¹⁹⁵⁸«Η Ανίερος Συμμαχία», *Πατρίς* (Απρίλιος 8, 1966), 1.

¹⁹⁵⁹«Ποτέ», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1966), 1.

¹⁹⁶⁰«Σφάλματα», *Πατρίς* (Μάιος 10, 1966), 1.

¹⁹⁶¹«Το Στρατιωτικόν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1966), 1.

¹⁹⁶²«Ο Φόβος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 8, 1966), 1.

¹⁹⁶³«Θα Λογοδοτήσουν δι' Όλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 21, 1966), 1.

Γι' αυτό επιβάλλεται να φύγει¹⁹⁶⁴ από το πολιτικό προσκήνιο *ο ένοχος της Ζυρίχης*, αυτός που έφερε την Τουρκία στην Κύπρο και είναι έτοιμος και ολοπρόθυμος να συνθηκολογήσει και πάλι μαζί της για να αποκλείσει την ένωση¹⁹⁶⁵.

Ουδέποτε πραγματικά στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων, δεν κατανόησε το νόημα των εθνικών στιγμών, *το μεγαλείο του αγώνα της ΕΟΚΑ, τον ιστορικό ρόλο της επανάστασεως και γι' αυτό διέκοψε τον αγώνα*. Επεδίωξε την ανεξαρτησία, πρωτοστάτησε στην προπαρασκευή των συμφωνιών της Ζυρίχης και κατέβαλε κάθε προσπάθεια, ώστε να επιβάλει ένα καθεστώς άτιμο εθνικώς. Ότι ο Μακάριος επιθυμούσε σφόδρα την ανεξαρτησία και όχι την ένωση, αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι *πάντα τα υπάρχοντα εμπόδια στην οδό της ανεξαρτησίας τα αντιπαρήλθε*, ενώ τους ενωτικούς αγωνιστές προσπάθησε με τα χρήματα να τους φιμώσει, αλλά απέτυχε¹⁹⁶⁶. Η πολιτική του χαρακτηρίζεται από *αντινομία* αφού από τη μία μεριά διαλαλεί ότι είναι υπέρμαχος της ένωσης, ενώ από την άλλη μισώντας τους ενωτικούς αγωνιστές επιτρέπει στα αστυνομικά όργανα να τους ερευνούν συνεχώς και να τους καταδιώκουν με όλα τα αθέμιτα μέσα, καλύπτοντας παράλληλα και υποθάλλοντας τους κομμουνιστές¹⁹⁶⁷.

Έφερε τους Τούρκους στην Κύπρο με την υπογραφή του και ύστερα *ανενδοίαστα έκοψε τις γέφυρες που χιλιετηρίδες χρόνια συνέδεαν τον λαό της Κύπρου με εκείνον της Μητέρας Ελλάδας*. Με την πολιτική του *στραγγάλισε την Ελλάδα* στις ψυχές των Κυπρίων και προσπάθησε αντ' αυτής να τοποθετήσει την ερυθρά Ρωσία και την Αίγυπτο. Υπήρξε αξιοθαύμαστος καταστροφέας, γιατί ότι δεν κατόρθωσαν *οκτακόσια χρόνια στυνής δουλείας, τα κατόρθωσε αυτός* εντός μίας μόνο πενταετίας, αφού *ανέκοψε ψυχικά την Κύπρο από την Ελλάδα*¹⁹⁶⁸. *Πολέμησε με λύσσα, πρόσβαλε, χρησιμοποίησε αθέμιτα μέσα και κατακρήμνισε κάθε ελληνικό στην Κύπρο*¹⁹⁶⁹. Ακραία δήλωση των χωριστικών τάσεων του, αποτέλεσε η προσπάθεια του να διχοτομήσει το στράτευμα, με απώτερο σκοπό την εξ' ολοκλήρου υπαγωγή του στην κυπριακή κυβέρνηση και τη μετατροπή του σε *άθλιο καπετανάτο της ανεξάρτητης Κύπρου*¹⁹⁷⁰.

¹⁹⁶⁴«Ο Φόβος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 8, 1966), 1.

¹⁹⁶⁵«Αυτό Επιδιώκομεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 25, 1966), 4.

¹⁹⁶⁶«Αμαρτήματα και Ήτται του Μακαρίου», *Πατρίς* (Απρίλιος 11, 1966), 1.

¹⁹⁶⁷«Κάποιο Φως», *Πατρίς* (Μάιος 21, 1966), 1.

¹⁹⁶⁸«Αμαρτήματα και Ήτται του Μακαρίου», *Πατρίς* (Απρίλιος 11, 1966), 1.

¹⁹⁶⁹«Ιστορία 30 Αιώνων», *Πατρίς* (Απρίλιος 21, 1966), 1.

¹⁹⁷⁰«Μία Οδός δια τον Μακάριον», *Πατρίς* (Απρίλιος 21, 1966), 1.

Εξαιτίας των σατανικών πολιτικών επιδιώξεων του¹⁹⁷¹ παρέλαβε το 1959 την Κύπρο από *τον Διγενή αγνή και ελληνική* και τη μετέβαλε σε μία εξαετία σε *κομμουνιστοκρατούμενη νήσο*¹⁹⁷². Στην ουσία μέσω της πολιτικής του ο Μακάριος *παίζει το παιχνίδι των κομμουνιστών, που έχει πιστούς συμμάχους*¹⁹⁷³. Δεν δίστασε να συμμαχήσει με τους ανθενωτικούς κομμουνιστές, αδιαφορώντας για τον τρόπο με τον οποίο παρασκευάζεται η πολιτική επικράτηση του κομμουνισμού στην Κύπρο¹⁹⁷⁴. Σκέφθηκε και αποφάσισε να χρησιμοποιήσει τη δύναμη του οργανωμένου κομμουνισμού, ενώ δεν υπήρξε καινοτόμος, αφού ακολούθησε το παράδειγμα άλλων, που έκαναν χρήση του ίδιου κομμουνιστικού μέσου, επιτυγχάνοντας όμως προσωρινά τους σκοπούς και τις επιδιώξεις τους. Όμως δεν προχώρησε περισσότερο ο Μακάριος, ώστε να αναλογιστεί ποια ήταν η συνέχεια και το τέλος της πολιτείας εκείνων που χρησιμοποίησαν αφρόνως τα κομμουνιστικά βακτήρια. Και ακόμη δεν σκέφτηκε την τραγωδία των λαών, που είχαν την ατυχία να κυβερνηθούν από φιλόδοξους και μικρονοήμονες ηγέτες¹⁹⁷⁵. *Συμπράττοντας με τους κομμουνιστές, αρκέστηκε να χαίρεται και να απολαμβάνει την άνευ φροντίδων περιδίνηση του στο χάος*. Τον γοήτευσε η έλλειψη βαρύτητας, δεν έστρεψε όμως το βλέμμα για να αντικρούσει το ερυθρό και βραχώδες βάραθρο, που υπήρχε στον πυθμένα. Αν και γνωρίζει ότι οι κομμουνιστές είναι αποδεδειγμένα ανθενωτικοί, ωστόσο *τους δέχεται και συνεργάζεται μαζί τους*¹⁹⁷⁶. Για να μπορέσει να πραγματοποιήσει τους ανεξάρτητους πόθους του, *χρησιμοποίησε και χρησιμοποιεί τον κομμουνιστικό μηχανισμό*¹⁹⁷⁷.

Όπως οι κομμουνιστές, έτσι και ο Μακάριος μιλά *με αόριστους και άθλιους υπαινηγμούς και για νόθες λύσεις*, προκειμένου να τροφοδοτήσει την *ανθελληνική και ανθενωτική προπαγάνδα*. Μέχρι στιγμής έχει προβεί σε τόσους και επικίνδυνους πειραματισμούς και σε όλους απέτυχε οικτρά. Γι' αυτό πρέπει πλέον να σωφρονιστεί από τα τεράστια πολιτικά σφάλματα που διέπραξε, να παύσει τους ακροβατισμούς, την ανεξαρτησιακή πολιτική και να *προσγειωθεί στην ενωτική*. Μόνο έτσι θα ευοδωθεί ο μοναδικός και αναλλοίωτος πόθος του ελληνοκυπριακού λαού¹⁹⁷⁸. Εάν δεν

¹⁹⁷¹«Η Βουλή των Ελλήνων», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1966), 1.

¹⁹⁷²«Ιστορία 30 Αιώνων», *Πατρίς* (Απρίλιος 21, 1966), 1.

¹⁹⁷³«Να Προσγειωθεί», *Πατρίς* (Μάρτιος 24, 1966), 4.

¹⁹⁷⁴«Αυτό Επιδιώκομεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 25, 1966), 4.

¹⁹⁷⁵«Η Ανίερη Συμμαχία», *Πατρίς* (Απρίλιος 8, 1966), 1.

¹⁹⁷⁶*Ibid.*, 1.

¹⁹⁷⁷«Ιστορία 30 Αιώνων», *Πατρίς* (Απρίλιος 21, 1966), 1 & «Νίκη του Έθνους», *Πατρίς* (Απρίλιος 23, 1966), 1.

¹⁹⁷⁸«Να Προσγειωθεί», *Πατρίς* (Μάρτιος 24, 1966), 4.

συμμορφωθεί με την παραπάνω επιδίωξη, δεν γίνεται να παραμένει στην εξουσία, ένας ηγέτης ο οποίος επιδιώκει **σταθερά να δικαιολογήσει τη συνθηκολόγο πολιτική** του και σταθερά προβάλλει διάφορες προφάσεις, ώστε να δικαιολογήσει και πάλι κάθε νέα συνθηκολόγηση που επιδιώκει¹⁹⁷⁹. Επομένως ο δωσίλογος της Ζυρίχης πρέπει ή να φύγει¹⁹⁸⁰, ή αλλιώς να παύσει το διπλό παιχνίδι, λέγοντας πλέον ξεκάθαρα εάν **είναι με τους κομμουνιστές ή με την Ελλάδα**. Σε περίπτωση που τάσσεται με τους Έλληνες πρέπει να μην δέχεται πλέον τους κομμουνιστές και να τους δείξει την πόρτα της εξόδου¹⁹⁸¹.

Η Πατρίς ως το κατεξοχήν αντιμακαριακό έντυπο όχι μόνο κρίνει αυστηρά, αλλά κατηγορεί έντονα τον Μακάριο για την ανθενωτική - ανεξαρτησιακή στάση του στο κυπριακό ζήτημα. Εφόσον ο Μακάριος δεν τάσσεται υπέρ του σκοπού της άμεσης ένωσης, θεωρείται απόλυτος εχθρός για την εφημερίδα και κατ' επέκταση για την αντιμακαριακή παράταξη. Στο πρόσωπο του αναγνωρίζεται ο «Ιούδας» του κυπριακού κράτους, που το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι να διατηρήσει την ανεξαρτησία, για να ικανοποιήσει τους αρχομανείς σκοπούς του. Όλα τα είχε προδιαγεγραμμένα στο μυαλό του, όλα ήταν ένα καλά στημένο σχέδιο, με απώτερο σκοπό να απομακρύνει την Κύπρο από την Ελλάδα και τον ενωτικό σκοπό. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, συμμάχησε με όλους τους εχθρούς της Κύπρου, την Τουρκία, την Ρωσία, τους Τουρκοκυπρίους και τους κομμουνιστές. Η προδοσία του είναι τόσο μεγάλη που μόνο η φυγή του από την εξουσία ή η στροφή του εκ νέου στο αίτημα της άμεσης ένωσης, θεωρούνται οι δύο λύσεις που θα μπορούσαν να αναστρέψουν το κλίμα εναντίον του.

Μέσω της σφοδρής πολεμικής της Πατρίδας κατά του Μακαρίου αποτυπώνονται με τον πιο παραστατικό τρόπο τα αρνητικά συναισθήματα της αντιμακαριακής παράταξης απέναντι στην ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία, η ανακήρυξη της οποίας λειτούργησε στη συνείδηση των Αντιμακαριακών ως ανατροπή της φυσικής δικαιοσύνης και ως επιβολή μίας εχθρικής κατάστασης προς την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και τα δίκαια αιτήματά της. Στη συνείδηση του αντιμακαριακού τύπου, ο Μακάριος και όσοι υποστήριζαν το ανεξάρτητο κράτος, αποτελούσαν απειλή για την εθνική ελληνοκυπριακή ταυτότητα, αφού αυτή υπονομευόταν για χάρη της επικράτησης μίας κυπροκεντρικής εθνικής ταυτότητας. Ο

¹⁹⁷⁹ «Θλιβερά Απολογία», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 1, 1966), 1.

¹⁹⁸⁰ «Πρέπει να Φύγει» *Πατρίς* (Αύγουστος 28, 1966), 1.

¹⁹⁸¹ «Διπλούν Παιχνίδι» *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1966), 1.

μοναδικός προσανατολισμός έπρεπε να είναι η ένωση και μόνο η ένωση, ακόμη και αν χρειαζόταν να καταστραφεί η Κύπρος. Μόνο μέσω της επίτευξης του εθνικού στόχου θα μπορούσε να διατηρηθεί η ηγεμονική ελληνοκεντρική αναπαράσταση της Κύπρου¹⁹⁸². Ο Μακάριος λοιπόν εφόσον στέκεται εμπόδιο στην παραπάνω επιδίωξη πρέπει να φύγει από την πολιτική εξουσία. Η εκπροσώπηση του κυπριακού λαού μέσω του Μακαρίου, ανατρέπει την ελληνικότητα της ταυτότητας της Κύπρου. Ως συντελεστής της δημιουργίας της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας και μη υποστηρικτής της άμεσης ένωσης, ο Μακάριος αναδεικνύεται για τον αντιμακαριακό τύπο στον ανατροπέα του αισθήματος σταθερότητας, που προσέφερε στους Ελληνοκυπρίους η υπάρχουσα ελληνική ταυτότητα και κλυδώνισε την εθνικιστική ιδεολογία τους, η οποία πριν την επικράτηση της ανεξαρτησίας στηριζόταν σε ακυρωτικούς λόγους που αναφέρονταν στην εθνική παράδοση και στον εθνικό πολιτισμό¹⁹⁸³.

Σε αντίθεση με την Αλήθεια και την Πατρίδα, η Χαραυγή υποστηρίζει την πολιτική του Μακαρίου σε κάθε αναφορά της. Ξεκινώντας από τα 13 σημεία που αφορούσαν την αναθεώρηση του συντάγματος η Χαραυγή αναφέρει ότι οι προτάσεις του Μακαρίου είναι *γενναιόδωρες, ρεαλιστικές και εποικοδομητικές*¹⁹⁸⁴. Το υπόμνημα που υπέβαλε στους Τουρκοκυπρίους καλύπτει όλους τους τομείς και όλα τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί από την τουρκοκυπριακή εξτρεμιστική ηγεσία - ελευθερία κίνησης, οικονομικούς περιορισμούς, αποκατάσταση προσφύγων, ταχυδρομικές υπηρεσίες, ιατρική περίθαλψη - και με σαφήνεια, ειλικρίνεια και συναίσθηση ευθύνης, εκθέτει τις απόψεις της κυβέρνησης πάνω σε όλα τα προβλήματα. Για κάθε αντικειμενικό παρατηρητή δεν μπορεί να υπάρχει αμφιβολία ότι οι προτάσεις Μακαρίου είναι πραγματικά γενναιόδωρες και εμπνέονται από *ειλικρινή επιθυμία για ειρήνευση και ομαλότητα*¹⁹⁸⁵. Μέσω των προτάσεων αυτών απελευθερώθηκε ο σίφουνας που ήταν επιτακτικό να σαρώσει τα *ζυριχικά εξαμβλώματα*, για να θριαμβεύσουν και στην Κύπρο οι αρχές της αυτοδιάθεσης¹⁹⁸⁶.

¹⁹⁸² Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 137-138.

¹⁹⁸³ Gerard Duveen, «Representations, Identities, Resistance», στο *Representations of the Social*, επιμ. Kay Deaux & Gina Philogène (Oxford: Blackwell, 2001), 264; Clifford Geertz, *Η Ερμηνεία των Πολιτισμών*, μτφρ & επιμ. Θόδωρος Παραδέλλης (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2003), 241.

¹⁹⁸⁴ «Με Συνέπεια», *Χαραυγή* (Απρίλιος 14, 1964), 1.

¹⁹⁸⁵ «Τολμηρά», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 20, 1964), 1.

¹⁹⁸⁶ «Η Επέτειος», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 22, 1964), 1.

Μέσω του Μακαρίου και της ασκούμενης από αυτόν πολιτικής εξασφαλίστηκε η **ενότητα, η καθαρή γραμμή και ο θαρραλέος αγώνας** του κυπριακού λαού, με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να απολαμβάνει την **εκτίμηση και την αλληλεγγύη όλων των δημοκρατικών ανθρώπων**¹⁹⁸⁷, οι οποίοι επικροτούν το έργο του. Ο Μακάριος εκφράζει ορθά και πιστά τις απόψεις, τα αισθήματα και την αποφασιστικότητα της καταπληκτικής πλειοψηφίας του κυπριακού λαού. Στέκεται εμπόδιο στα σχέδια όσων στρέφονται εναντίον του και με την **ορθή πολιτική του φράσει και εξουδετερώνει τις πλεκτάνες και τα σατανικά τους σχέδια**¹⁹⁸⁸, αντιτιθέμενος στα νατοϊκά σχέδια για παροχή εδαφικών ανταλλαγμάτων¹⁹⁸⁹.

Επειδή ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχοντας στο πλευρό του την ολότητα του αγωνιζόμενου πατριωτικού λαού, αρνείται να υποκύψει στο NATO και στους ιμπεριαλιστές εχθρούς της Κύπρου και ακολουθεί την πατριωτική γραμμή της γνήσιας ένωσης, δίχως ανταλλάγματα στην Τουρκία, το NATO ή οποιαδήποτε ξένη δύναμη, είναι για όλους τους νατόδουλους ο **«άπατρις», ο «ανθενωτικός», ο βεβαρυνμένος με τόσα ανήκουστα εγκλήματα**¹⁹⁹⁰.

Στις κρίσιμες αυτές στιγμές που η αποχαλίνωση των νατοδούλων ξεπέρασε κάθε όριο, ολόκληρος ο πατριωτικός κυπριακός λαός διαδηλώνει την ανεπιφύλακτη συμπαράσταση προς τον υβριζόμενο σκαιότατα Πρόεδρο του και προς την **πατριωτική του γραμμή, που απορρίπτει, τα συνωμοτικά, στραγγαλιστικά σχέδια του NATO**, που προωθούνται με τον μυστικό ελλαδοτουρκικό διάλογο. Ο Πρόεδρος συναισθάνεται, ασφαλώς, ότι ολόκληρος ο λαός είναι στο πλευρό του και υποστηρίζει ανεπιφύλακτα τη γραμμή για γνήσια ένωση, χωρίς ανταλλάγματα σε οποιονδήποτε. Συναισθάνεται, βέβαια, ότι ο κυπριακός λαός είναι έτοιμος να αγωνισθεί σύσσωμος στο πλευρό του για να υπερασπιστεί και με την ίδια τη ζωή του την **πατριωτική γραμμή της γνήσιας ένωσης**, χωρίς βάσεις και χωρίς ανταλλάγματα στην Τουρκία ή στο NATO¹⁹⁹¹.

Διερμηνευτής της διακηρυγμένης θέλησης του αδούλωτου ελληνοκυπριακού λαού και εντολοδόχος του ταυτόχρονα, θα διακηρύξει απερίφραστα και με παρρησία, ότι μία είναι η μοναδικά σωστή, δίκαιη και μόνιμη λύση του κυπριακού ζητήματος.

¹⁹⁸⁷ «Κλειδί η Θέληση του Λαού», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 16, 1965), 1.

¹⁹⁸⁸ «Μπροστά στην Αισχρή Επίθεση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 2, 1965), 1.

¹⁹⁸⁹ «Συνήγορος του Διαμελισμού», *Χαραυγή* (Ιούνιος 11, 1965), 1.

¹⁹⁹⁰ «Γιατί Λυσσομανούν», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 16, 1966), 1.

¹⁹⁹¹ Ibid., 1.

Υπερασπιζόμενος την *καθαρή γραμμή της γνήσιας ένωσης*, μέσω της διαδικασίας των Ηνωμένων Εθνών, ο Μακαριότατος, ως *εντολοδόχος και εκφραστής της λαϊκής θέλησης*, πρέπει να έχει υπ' όψη του, ότι στη μάχη που δίνει έχει μαζί του ολόκληρο τον πατριωτικό κυπριακό λαό και τον αδερφό λαό της Ελλάδας, καθώς και ισχυρές πολιτικές δυνάμεις. Είναι όλες εκείνες οι δυνάμεις που με θάρρος κατήγγειλαν ήδη την τεκταινόμενη σκευωρία σε βάρος της Κύπρου¹⁹⁹².

Διαφωνώντας με τη θέση της Αλήθειας και της Πατρίδας για το εθνικό κέντρο, η Χαραυγή επισημαίνει ότι πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο Μακάριος είναι *συνεργάτης και όχι, εντολοδόχος της ελληνικής κυβερνήσεως*. Έχει εκλεγεί από τον κυπριακό λαό για να ενεργεί *ως εντολοδόχος του*. Δεν εστάλη στην Κύπρο από την ελληνική κυβέρνηση και δε μπορεί να ενεργεί σαν τοποτηρητής της. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι πρέπει να σταματήσει η συνεργασία ανάμεσα στην Κύπρο και στην Ελλάδα, αντιθέτως η συνεργασία πρέπει να καταστεί όσο το δυνατόν πιο στενή, πάνω στη βάση μίας *υγιούς εθνικής γραμμής*, που θα απαλλάσσει την Κύπρο από τις ξένες επεμβάσεις και θα οδηγεί στην αποστρατικοποίηση και την αυτοδιάθεση¹⁹⁹³.

Στην ίδια κατεύθυνση με τη Χαραυγή κινείται και ο Φιλελεύθερος αν και οι αναφορές του για τον Μακάριο δεν είναι άμεσες και ξεκάθαρες. Η παραπάνω στάση ως προς το πρόσωπο του Μακαρίου μπορεί ίσως να εξηγηθεί από το γεγονός ότι η εφημερίδα αν και ευρέως γνωστή ως μακαριακό έντυπο, ήθελε ίσως να διατηρήσει τουλάχιστον σε επίπεδο επικοινωνίας μία εικόνα ουδέτερη, η οποία θα της εξασφάλιζε μεγαλύτερη ευελιξία των γραφομένων της, μιας και οι ισορροπίες σε επίπεδο ελληνοκυπριακής κοινωνίας ήταν ρευστές. Ο Μακάριος για τον Φιλελεύθερο εκπροσωπεί το άτομο που διαπνέει ακλόνητη εμπιστοσύνη για το μέλλον της Κύπρου. Εφόσον οι Ελληνοκύπριοι φανούν πατριώτες και επιδείξουν ψυχραιμία, εφόσον δεν παραπλανηθούν από ολέθριους πλειοδότες του υπερπατριωτισμού και δεν τους κλονίσουν αξιοθρήνητοι κήρυκες για πάση θυσία βιαστικό κλείσιμο του κυπριακού ζητήματος, η κατάσταση βρίσκεται στα *χέρια των Ελληνοκυπρίων και θα εξελιχθεί βαθμιαία προς λύση σύμφωνη με το εθνικό συμφέρον και τις εθνικές διεκδικήσεις*¹⁹⁹⁴.

¹⁹⁹²«Υπάρχει Άλλος Δρόμος», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 1, 1967), 1.

¹⁹⁹³«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 30, 1965), 3.

¹⁹⁹⁴«Τι Λέγει, τι Πιστεύει ο Μακάριος», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 3, 1965), 1.

Η Χαραυγή πιο έκδηλα και δευτερευόντως ο Φιλελεύθερος μέσα από τα σχόλια τους για τον Μακάριο και ειδικότερα για τον ρόλο του όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα και στη συνεργασία με το ελληνικό κράτος, εξυπηρετούν μία νεωτερική εκδοχή του ελληνοκυπριακού εθνικισμού και κατ' επέκταση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας. Ο Μακάριος με αφετηρία την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας προοδευτικά μετατρέπεται από εντολοδόχος, σε εντολέας του ελληνισμού. Αν και πρέπει να συνεργάζεται με το εθνικό κέντρο, ωστόσο θέτει κάποια όρια στη δική του εξουσία σε σχέση με το ελληνικό κράτος. Η προαναφερόμενη οριοθέτηση της πολιτικής του δεν τον αποκλείει εντός του κυπριακού κράτους να αναδειχθεί παράλληλα και σε φορέα του ελληνισμού. Η πολιτική του Μακαρίου και κατ' επέκταση η γραμμή στο κυπριακό ζήτημα γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της συνεργασίας με το εθνικό κέντρο, αλλά και ανεξάρτητα από αυτό¹⁹⁹⁵.

5.2.8 Διγενής

Ο Διγενής όντας ο πρωταγωνιστής της ΕΟΚΑ και λαμβανομένης υπόψη της δράσης του στην Κύπρο την περίοδο που εξετάζει το παρόν κεφάλαιο, δεν θα μπορούσε να αποκλειστεί από την αρθρογραφία της εποχής, ειδικότερα αυτή του αντιμακαριακού τύπου. Η προβολή του από τον τελευταίο σε συνδυασμό με τη δριμύεια κριτική που ασκεί αντίστοιχα στον Μακάριο, ενδυναμώνει το διχαστικό κλίμα ανάμεσα σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς, συμβάλλοντας στην εξαγωγή κρίσιμων συμπερασμάτων για την περίοδο και για τον ρόλο του τύπου.

Η Πατρίς είναι το έντυπο που στην παρούσα χρονική στιγμή σχολιάζει τον ρόλο του Διγενή επισημαίνοντας ότι λησμόνησε τη Ζυρίχη και τα *όσα δεινά* επέφερε στην Κύπρο, γιατί *είναι Έλληνας* και μόνο αυτή η λέξη είναι αρκετή. *Για να είσαι Έλληνας πρέπει να αισθάνεσαι Έλληνας, να αγωνίζεσαι σαν Έλληνας και να αντιστέκεσαι σαν Έλληνας*, αυτά πρέπει να είναι τα χαρακτηριστικά κάθε Έλληνα εθνικού ηγέτη¹⁹⁹⁶. Συγκεντρώνοντας τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά ο Γρίβας, αποτελεί την *μόνη εγγύηση, τον κύριο στυλοβάτη της ένωσης* της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα¹⁹⁹⁷, αφού μοχθεί για να οργανώσει στρατιωτικά το νησί, με σκοπό

¹⁹⁹⁵Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 43.

¹⁹⁹⁶«Ο,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

¹⁹⁹⁷«Καρφί στα Μάτια των!», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1965), 1.

την επίτευξη του ενωτικού στόχου¹⁹⁹⁸. Είναι ο *μόνος συνεπής* φορέας του ενωτικού αγώνα από όλους όσους χειρίσθηκαν το κυπριακό ζήτημα, κυβερνητικούς και κομμουνιστές, ο *μόνος* ο οποίος *δεν δέχθηκε κανέναν συμβιβασμό* και ο *μόνος* που *υπηρέτησε ανιδιοτελώς τον αγώνα*, με συνέπεια να αποτελεί τον μοναδικό *φραγμό στα ανθενωτικά σχέδια της κυπριακής κυβέρνησης*¹⁹⁹⁹.

Από την πρώτη στιγμή της πορείας του τάχθηκε *υπέρ της ενώσεως της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα* και για αυτή *αγωνίσθηκε με συνέπεια, αυτοθυσία και ηρωισμό* επί τέσσερα έτη κατά του ιμπεριαλισμού. Η ένωση είναι για τον Διγενή *μία και μόνη, η ένωση ολόκληρης της Κύπρου με την Ελλάδα*. Αντιπροσωπεύει τον *γνήσιο αγωνιστή*, παραμένει συνεπής στις εθνικές πεποιθήσεις του και στον εθνικό αγώνα, αγωνιζόμενος πάντοτε για την ένωση, εν αντιθέσει με τους κυβερνητικούς και τους κομμουνιστές, οι οποίοι επιτελούν τον ρόλο του *νεκροθάφτη*, εφευρίσκοντας συνεχώς τρόπους για να την πλήττουν²⁰⁰⁰.

Ωστόσο ο σημαντικός ρόλος του δεν αναγνωρίζεται. Αυτός που δημιούργησε το στρατό φόβητρο των Τούρκων, ο οποίος αποτελεί *εγγύηση για την ασφάλεια της Κύπρου*, ως ανταμοιβή υβρίζεται²⁰⁰¹. Βασική αιτία για τον πόλεμο που δέχεται και την *ανέντιμη και ταπεινή εκστρατεία εναντίον του*, από τους ξενοκίνητους ανθενωτικούς ζυριχικούς κατήγορους του, αποτελεί το γεγονός ότι *στέκεται εμπόδιο στα ανθενωτικά σχέδια τους*, αφού είναι ο *μόνος εγγυητής της ενώσεως σε Κύπρο και Ελλάδα*²⁰⁰². Παραμένοντας *βράχος ακλόνητος* στη θέση του για τον ενωτικό αγώνα²⁰⁰³, αποτελεί τον *ήρωα της νεότερης Ελλάδας, τον φύσει και θέσει αρχηγό του συνεχιζόμενου απελευθερωτικού αγώνα*²⁰⁰⁴, έχοντας ως *μοναδικό σκοπό της ζωής του την ένωση της Κύπρου με το ελληνικό κράτος*. Η παρουσία του Γρίβα στην Κύπρο αποκλείει κάθε άλλη νόθα λύση²⁰⁰⁵ και δεν σκοπεύει να *αποχωρήσει από το*

¹⁹⁹⁸«Ποιάν Εκκαθάρισιν;», *Πατρίς* (Ιούλιος 14, 1965), 1.

¹⁹⁹⁹«Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

²⁰⁰⁰*Ibid.*, 1.

²⁰⁰¹«Έχουν Γνώσιν οι Φύλακες...», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1965), 1.

²⁰⁰²«Αποδοκιμάζονται οι Κατήγοροι του Διγενή», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 12, 1965), 1.

²⁰⁰³«Νάνοι Εναντίον Γίγαντος», *Πατρίς* (Μάρτιος 29, 1966), 1.

²⁰⁰⁴«Λευκωσία, Αμμόχωστος, Λεμεσός Βοούν: “Ο Διγενής εις την Κύπρον”», *Πατρίς* (Νοέμβριος 24, 1967), 1.

²⁰⁰⁵«Οι Χαλκευταί Νέων Δεσμών της Κύπρου θα Αντιμετωπίσουν Ψυχική και Υλικήν Αντίστασιν των Παλληκαριών της Ε.Ο.Κ.Α.», *Πατρίς* (Απρίλιος 5, 1966), 6.

νησί, εάν δεν πραγματοποιήσει τον σκοπό του²⁰⁰⁶, γιατί μόνο αυτός μπορεί να προστατεύσει τον κυπριακό λαό²⁰⁰⁷.

Η Πατρίς τονίζει ότι τη δεδομένη χρονική στιγμή ο *στρατηλάτης ηγέτης*²⁰⁰⁸, έχει έρθει αντιμέτωπος με το *άχαρο έργο της αντιστάσεως* και τον *αυξανόμενο σκεπτικισμό των Κυπρίων για την ένωση*, τη διαφαινόμενη φιλοδοξία της πολιτικής ηγεσίας και των *κομμουνιστών* του τόπου να διατηρήσουν την Κύπρο *ανεξάρτητη* και πλειάδα *οχυρωμένους τουρκοκυπριακούς θύλακες*, οι οποίοι δύναται να χρησιμεύσουν ως μέρη της *τουρκικής απόβασης*²⁰⁰⁹.

Παρά τις δυσκολίες όμως ο Διγενής παραμένει *ατάραχος και ακλόνητος*, προχωρώντας το *εθνικό έργο του*, αδιαφορώντας για τις επιθέσεις των αντιπάλων του²⁰¹⁰. Ως ο *πραγματικός γνήσιος Έλληνας*, *έκλεισε τα αυτιά του* στις *συκοφαντίες των κομμουνιστών και των άθλιων συνοδοιπόρων τους* και *αφοσιώθηκε απερίσπαστος στο έργο της οργάνωσης της άμυνας της Κύπρου*. Χάρη στην άοκνη προσπάθεια του αρχηγού Διγενή και την αμέριστη συμπαράσταση των κατά καιρούς κυβερνήσεων της Μητρός Πατρίδας, ήρθε η στιγμή ώστε ο κάθε Ελληνοκύπριος να είναι υπερήφανος για τον στρατό της Κύπρου²⁰¹¹.

Με αφορμή τα γεγονότα στην Κοφίνου το έντυπο τονίζει ότι ως *γνήσιος Έλληνας, άδολος πατριώτης, άξιος στρατηγός, υπέροχος άνθρωπος*, έπραξε για δεύτερη φορά το *καθήκον του και αναδείχθηκε άξιος της πατρίδας*. Η στάση του αποδεικνύει ακόμα μία φορά, ότι σε κάθε περίπτωση που κλήθηκε να προσφέρει τις υπηρεσίες του, έφερε εις πέρας την αποστολή του με *απόλυτη επιτυχία*²⁰¹², διατηρώντας το ακαταμάχητο σθένος και πείσμα, παραμένοντας πιστός στις εθνικές αρχές²⁰¹³.

Αν και το έθνος ολόκληρο και ιδιαίτερα η Κύπρος δεν *θα παύσει να τον εκτιμά και να τον περιβάλλει με αγάπη*²⁰¹⁴, η συνεισφορά του *δεν αναγνωρίστηκε* από την

²⁰⁰⁶«Ελληνικοποίησης», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 14, 1965), 1 & «Εκτίμησις και Εμπιστοσύνη», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1966), 1.

²⁰⁰⁷«Νάνοι Εναντίον Γίγαντος», *Πατρίς* (Μάρτιος 29, 1966), 1.

²⁰⁰⁸«Οι Χαλκευταί Νέων Δεσμών της Κύπρου θα Αντιμετωπίσουν Ψυχική και Υλικήν Αντίστρασιν των Παλληκαριών της Ε.Ο.Κ.Α.», *Πατρίς* (Απρίλιος 5, 1966), 6.

²⁰⁰⁹«Εντιμος και Ακέραιου Χαρακτήρος ο Διγενής», *Πατρίς* (Απρίλιος 14, 1967), 6.

²⁰¹⁰«Ο Διγενής και Πάλιν Εξόριστος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 12, 1967), 1.

²⁰¹¹«Ο,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

²⁰¹²*Ibid.*, 3.

²⁰¹³«Ο Διγενής και Πάλιν Εξόριστος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 12, 1967), 1.

²⁰¹⁴*Ibid.*, 1.

κυπριακή κυβέρνηση, η οποία επεδίωξε να τον στείλει *με δόλο στην αφάνεια*, αυτόν τον *μέγα πρωταγωνιστή του εθνικού έπους*, να τον *τοποθετήσει στα παρασκήνια* για να καταλάβουν τη θέση του, μικροί *κομπάρσοι ως ανίκανοι συνεχιστές του υψηλού έργου του*²⁰¹⁵. Όσο και αν προσπαθήσουν να υποβαθμίσουν όμως τον ρόλο του Διγενή, αν και εξόριστος, *θα πλανάται η σκιά του πάνω από την Κύπρο*, ζητώντας να μείνει σαν *εγγύηση για τον εθνικό αγώνα*. Αυτό το αίτημα *δεν αποτελεί μόνο αίτημα των ζώντων, αλλά και των πεθαμένων*, εφόσον έρχεται από τους τάφους του Αυξεντίου, του Μάτση και των άλλων παλληκαριών του Διγενή, που αγωνίσθηκαν και έπεσαν μόνο για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα²⁰¹⁶.

Από τα όσα προαναφέρθηκαν γίνεται κατανοητό ότι ο Διγενής προάγεται από τον αντιμακαριακό τύπο ως ανθιστάμενος στρατιωτικός, ο οποίος με την τόλμη και την πυγμή του φτάνει στα όρια του μυθικού ήρωα. Είναι αυτός και μόνο αυτός που αγωνίζεται με νύχια και με δόντια για τον δίκαιο ενωτικό αγώνα, καταπολεμώντας τη στενόμυαλη πολιτική και τη συμβιβαστική προδοτική διάθεση²⁰¹⁷ των μακαριακών κύκλων. Αντιπαραβάλλοντας ο αντιμακαριακός τύπος τον Διγενή έναντι του Μακαρίου ως το καταλληλότερο πρόσωπο διεκδίκησης του αιτήματος της ένωσης, προάγει την καλλιέργεια του ήδη υπάρχοντος ενδο-ϊδεολογικού διλήμματος το οποίο υπήρχε στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, με συνέπεια την ενδυνάμωση των διαφορετικών ρευμάτων και των αντιπαραθέσεων²⁰¹⁸ ανάμεσα στην αντιμακαριακή και μακαριακή πλευρά. Συνέπεια των παραπάνω ήταν η ενίσχυση του συγκρουσιακού κλίματος, με τις διαφορετικές εκδοχές του εθνικισμού στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας να προσωποποιούνται με σημείο αναφοράς τον Μακάριο και τον Διγενή. Ο Διγενής αποτελεί εκφραστή της αλυτρωτικής εθνικιστικής εκδοχής που υποστηρίζουν οι Αντιμακαριακοί και κατ' επέκταση της ελληνοκεντρικής εκδοχής της εθνικής ταυτότητας, αφού σημείο αναφοράς τόσο του μεν, όσο και των δε, αποτελεί η επίτευξη της εθνικής ολοκλήρωσης²⁰¹⁹.

²⁰¹⁵«Ο,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

²⁰¹⁶«Ο Διγενής και Πάλιν Εξόριστος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 12, 1967), 1.

²⁰¹⁷Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 40.

²⁰¹⁸Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 164.

²⁰¹⁹*Ibid.*, 164.

5.2.9 Ντενκτάς

Ο Ντενκτάς αποτελώντας έναν από τους σημαντικότερους πρωταγωνιστές του κυπριακού ζητήματος, όντας ο πολιτικός αντιπρόσωπος της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας της περιόδου, δεν θα μπορούσε να μείνει ασχολίαστος από τον κυπριακό τύπο, αν και αναφορές συναντάμε μόνο στην Αλήθεια και τη Χαραυγή. Σύμφωνα λοιπόν με την Αλήθεια, ο Ντενκτάς παρουσιάζεται ως *δεδηλωμένος κινήματίας, αρχιλήσταρχος*²⁰²⁰ και *πληρωμένος πράκτορας της αναρχίας, ευτελής μισθοφόρος των Άγγλων*²⁰²¹. Η στάση του Ντενκτάς για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος χαρακτηρίζεται από *αδιαλλαξία*²⁰²² και τίποτα περισσότερο, σύμφωνα με το έντυπο.

Η Χαραυγή υπερθεματίζοντας στην παραπάνω άποψη χαρακτηρίζει τον Ντενκτάς ως τον *δαίμονα της Κύπρου*, ο οποίος έχει διαπράξει πολλά κακά στο νησί, με σημαντικότερο το κακό που διέπραξε *στους ομόφυλους* του, αφού κινούμενος από *άπληστη δίψα για δόξα*, ξεπούλησε το τομάρι του *στα ξένα ιμπεριαλιστικά συμφέροντα*, με αποτέλεσμα να επιβληθεί με μία *δράκα τρομοκρατών στην κοινότητα*, παρασύροντας τους στον δρόμο του *ξεκληρισμού και του αφανισμού*²⁰²³. Αυτός ο κακός δαίμονας της Κύπρου, υπηρετώντας τους Βρετανούς ιμπεριαλιστές εντάσσεται, σύμφωνα με την εφημερίδα, στους *κύριους υπεύθυνους για το αιματοκύλισμα της Κύπρου*. Κάθε λέξη του που αφορά το κυπριακό ζήτημα αποτελεί έναν *δαυλό για την όξυνση της κατάστασης και της ανωμαλίας*. Δεν είναι ευχαριστημένος ο αιμοβόρος *αρχιτρομοκράτης* από την πολιτική της τουρκικής κυβέρνησης, γι' αυτό και απαιτεί *μία «πιο σκληρή πολιτική»*. *Αδιαφορεί ο αρχιτρομοκράτης*, του οποίου η ξενόδομη πολιτική επισώρευσε τόσα δεινά και βάσανα στις μάζες των Τουρκοκυπρίων και στον κυπριακό λαό σαν σύνολο. *Σπρώχνοντας την τουρκική κυβέρνηση στον τυχοδιωκτισμό της επέμβασης, μπορεί ν' ανάψει τη φωτιά του πολέμου μέσα στην οποία η Κύπρος θα γίνει ολοκαύτωμα, ενώ οι φλόγες του θα τυλίζουν και τις γειτονικές χώρες και την ίδια την Τουρκία*²⁰²⁴.

Σε μία προσπάθεια να μειώσει τον πολιτικό του ρόλο, το έντυπο αναφέρει ότι, ο Ντενκτάς, κατάντησε να *μην είναι εθνικός ηγέτης*, αλλά *εκπρόσωπος μίας χούφτας*

²⁰²⁰«Τσιμπιές», *Αλήθεια* (Αύγουστος 9, 1965), 2.

²⁰²¹«Το Συμβούλιον Ασφαλείας», *Αλήθεια* (Αύγουστος 9, 1965), 6.

²⁰²²«Μετά τας Συνομιλίας Τούμπα - Τσαγλαγιαγκίλ - Η Τουρκία δεν Επιδεικνύει Καμμίαν Διάθεσιν προς Υποχώρησιν δια την Λύσιν του Κυπριακού», *Αλήθεια* (Ιούνιος 20, 1966), 6.

²⁰²³«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάρτιος 18, 1964), 3.

²⁰²⁴«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 11, 1965), 3.

*Τουρκοκυπρίων φασιστών εξτρεμιστών και εθνικός εφιάλτης της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας*²⁰²⁵. Τον θεωρεί εχθρό της εθνικής συμβίωσης υποστηρίζοντας ότι θα μείνει πάντα ο *επικίνδυνος κοινός δαίμονας για τους Τούρκους της Κύπρου*²⁰²⁶. Με αφορμή την *απέλαση* του, η Χαραυγή επισημαίνει ότι από αυτή την ενέργεια κερδισμένοι πέρα από το κυπριακό κράτος, είναι επίσης οι μετριοπαθείς Τουρκοκύπριοι ηγέτες και η *τουρκοκυπριακή μειονότητα*. Παράλληλα η *απέλαση* του Ντενκτάς αποτελεί ένα νέο μήνυμα του κυπριακού κράτους (των Ελληνοκυπρίων εννοεί) προς την τουρκοκυπριακή μειονότητα, πως πρέπει να *παραμεριστεί ο κάθε κακός δαίμονας της φιλίας και συνεργασίας*²⁰²⁷.

Ο Ντενκτάς αποτελεί τόσο για τον αντιμακαριακό, όσο και τον μακαριακό τύπο, τον υπαίτιο της κρίσης, τον απόλυτο υπεύθυνο της δύσκολης κατάστασης που βιώνει το κυπριακό κράτος. Ο ρόλος του μάλιστα θεωρείται εξίσου επιζήμιος για τους Ελληνοκυπρίους και για τους Τουρκοκυπρίους. Στον αφηγηματικό λόγο του ελληνοκυπριακού τύπου ανεξαρτήτως ιδεολογικής τοποθέτησης, ο εκπρόσωπος της άλλης πλευράς αντιπροσωπεύει τον φοβερότερο όλων των Τουρκοκυπρίων. Στο πρόσωπο του αντικατοπτρίζεται ο εχθρός, ο δυνάστης, ο κακοποιός, αυτός που τρομοκρατούσε και εξακολουθεί να τρομοκρατεί²⁰²⁸. Μέσω της προαγωγής των παραπάνω αντιλήψεων, ο ελληνοκυπριακός τύπος όχι μόνο διατήρησε, αλλά και ενδυνάμωσε τα προσκόμματα που ανέστειλαν τον σχηματισμό μίας πλουραλιστικής Κύπρου σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, καλλιεργώντας τον διπολισμό μεταξύ καλού και κακού και δαιμονοποιώντας τον «άλλο», ως τον απόλυτο εχθρό. Περιορίστηκε με αυτό τον τρόπο η δυνατότητα σε επίπεδο δημόσιας σφαίρας, να αναγνωριστεί η πολυπλοκότητα της κυπριακής κοινωνίας, με συνέπεια να μην οικοδομηθεί μία εθνική ταυτότητα από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων, που θα είχε σαν βάση την ελευθερία και τον πλουραλισμό. Η περίπτωση προβολής της εικόνας του Ντενκτάς αποδεικνύει με τον πιο σαφή τρόπο, ότι ο τύπος της εποχής δεν δικαίωνε σε καμία των περιπτώσεων τον πραγματικό ρόλο που έπρεπε να διαδραματίσει στην κοινωνική σφαίρα ως προς τους πολίτες. Δεν λειτούργησε ως διαμεσολαβητής,

²⁰²⁵«Ο Κυπριακός Λαός Χρειάζεται Ειρηνική κι Ευτυχισμένη Ζωή», *Χαραυγή* (Μάρτιος 17, 1965), 1.

²⁰²⁶«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 9, 1967), 3.

²⁰²⁷«Επιτυχής Χειρισμός», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 14, 1967), 1.

²⁰²⁸Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 259.

διαπραγματευτής ή έστω ως διαιτητής μεταξύ των ανταγωνιστικών συμφερόντων των δύο κοινοτήτων, ενεργοποιώντας δημοκρατικές διαδικασίες²⁰²⁹.

5.2.10 Αντιμακαριακοί

Η διχασμός στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας την περίοδο 1964-1967 έχει πλέον εδραιωθεί. Ο τύπος όντας ένα από τους βασικούς φορείς διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, δεν θα μπορούσε να μείνει αμέτοχος στην διένεξη μεταξύ Μακαριακών και Αντιμακαριακών. Οι Μακαριακοί και οι Αντιμακαριακοί αποτελούν τόσο αυτή, όσο και την αμέσως επόμενη περίοδο (1968-1974), μία από τις βασικές θεματικές ενότητες, μέσα από τις οποίες μπορούν να συναχθούν σημαντικά συμπεράσματα για το αντικείμενο πραγμάτευσης της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

Ξεκινώντας με την εφημερίδα Αλήθεια και τα σχόλια της για την αντιμακαριακή παράταξη, το συγκεκριμένο έντυπο υποστηρίζει ότι *υποσκάπτει την ενότητα της Κύπρου*. Τα άτομα αυτά σε καμία περίπτωση *δεν μπορούν να συγκαταλεγούν στους φίλους της ιεράς εθνικής υποθέσεως*. Αντιθέτως είναι *τορπιλιστές του εθνικού αγώνα, ασυνείδητα όργανα ξένων συμφερόντων, άσπονδοι εχθροί της ενώσεως*²⁰³⁰. Οι Αντιμακαριακοί *πολεμούν με όλα τους τα όπλα τον Μακάριο*, στολίζοντας τον με όλα τα κοσμητικά επίθετα που υπάρχουν στο ελληνικό λεξιλόγιο και *ταυτοχρόνως καλούν τον στρατό να επέμβει άμεσα, ώστε να καταλύσει το «φαύλο» καθεστώς*²⁰³¹. Αυτοί οι «καλοί πατριώτες» όπως τονίζει ειρωνικά η Αλήθεια, δεν έχουν επίγνωση της πραγματικής κατάστασης. *Εθελotuφλούν* αφού δεν μπορούν να αντιληφθούν ότι η *ανάμειξη του στρατού σημαίνει πραξικόπημα* και πως μία τέτοια ενέργεια, θα *οδηγήσει σε παρόμοια ενέργεια την Άγκυρα και τους Τουρκοκυπρίους*, με συνέπεια μοιραία και αναπόφευκτα να καταλήξει η Κύπρος *στη διχοτόμηση* και στον *οριστικό ενταφιασμό της ενώσεως*. Μην έχοντας ρεαλιστική αντίληψη τα άτομα αυτά, *σπέρνουν και αλωνίζουν συκοφαντίες, διαβάλλοντας την κυπριακή κυβέρνηση* και όλους όσους την υποστηρίζουν, καλώντας τους οπαδούς της

²⁰²⁹James Curran, «Rethinking the Media as a Public Sphere», στο *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*, επιμ. Peter Dahlgren & Colin Sparks (London: Routledge, 1991), 30.

²⁰³⁰«Εχθροί της Κύπρου», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 23, 1967), 1.

²⁰³¹«Εγκληματική Ανεκτικότητα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 5, 1967), 1.

σε επανάσταση και κάνοντας έκκληση στην Μητέρα Πατρίδα, να σπεύσει να σηκώσει την *εκπορνευόμενη θυγατέρα της Κύπρο από την αμαρτία*²⁰³². Παρά το γεγονός όμως ότι οι Αντιμακαριακοί δημιουργούν προβλήματα στο κυπριακό κράτος, αφού διεκδικώντας το *μονοπώλιο του πατριωτισμού*, συκοφαντούν τους πάντες και τα πάντα χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι με αυτό τον τρόπο *προσφέρουν την χειρίστη υπηρεσία στην εθνική υπόθεση*, η Αλήθεια καθησυχάζει τους αναγνώστες της τονίζοντας ότι αυτή η μερίδα των Ελληνοκυπρίων δεν έχει πληθυσμιακή δυναμική, καθώς οι *δολιοφθορείς Αντιμακαριακοί του κυπριακού αγώνα για την ένωση είναι πολύ λίγοι*²⁰³³.

Η εφημερίδα στρέφεται κατά των Αντιμακαριακών δηλώνοντας ξεκάθαρα ότι αποτελούν τη δεδομένη χρονική στιγμή τον σημαντικότερο εσωτερικό εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αφού όχι μόνο στρέφονται κατά της ιερής υπόθεσης της, υποσκάπτοντας την ένωση έναντι της διχοτόμησης, αλλά επιπλέον συκοφαντούν και διαβάλλουν τόσο τον Μακάριο, όσο και την επίσημη κυβερνητική πολιτική, ενθαρρύνοντας πραξικοπηματικές ενέργειες από μέρους της Άγκυρας και των Τουρκοκυπρίων. Η Αλήθεια παίρνει μέρος στην εσωτερική διαμάχη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας²⁰³⁴. Αν και δεξιά εφημερίδα, ωστόσο στρέφεται εναντίον των Αντιμακαριακών κατακρίνοντας τους για τον επιβλαβή και ζημιογόνο τρόπο δράσης τους. Η επικριτική στάση της παρουσιάζεται με τη χρήση φορτισμένων στερεοτυπικών εκφράσεων που ενισχύουν την εσωτερική πολιτική διαμάχη²⁰³⁵. Η ανακύκλωση αυτών των εκφράσεων κολακεύει το εθνικό φρόνημα των Μακαριακών, έναντι των Αντιμακαριακών και προωθεί ένα κλίμα κινδυνολογίας, με συνέπεια να δίνεται σημασία στην απειλή και στη ρήξη²⁰³⁶. Η αντιθετική πολιτική που ακολουθεί η εφημερίδα μέσω των σχολίων της ενισχύει την πολεμική έναντι του «άλλου» οικοδομώντας προκαταλήψεις και στερεότυπα και ενισχύοντας τα ήδη υπάρχοντα²⁰³⁷.

Στην αντίπερα όχθη της παραπάνω άποψης κινούνται τα σχόλια της Πατρίδας, η οποία μέσα από τα άρθρα της υπερασπίζεται φανατικά την αντιμακαριακή παράταξη. Όπως επισημαίνει σε αρχικό άρθρο της, οι Αντιμακαριακοί σε καμία περίπτωση *δεν*

²⁰³²«Με θάρρος και Παρρησίαν», *Αλήθεια* (Ιούνιος 26, 1967), 1.

²⁰³³«Ράπισμα Κατά των Παρειών», *Αλήθεια* (Ιούλιος 10, 1967), 6.

²⁰³⁴Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 87.

²⁰³⁵*Ibid.*, 87-88.

²⁰³⁶*Ibid.*, 95-96.

²⁰³⁷Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 42.

θα δεχθούν συμφωνημένη λύση που θα ζημιώνει τον εθνικό σκοπό του αγώνα. Δεν θα δεχθούν οποιαδήποτε λύση, η οποία δεν θα ικανοποιεί το απαράγραπτο ιερό δικαίωμα του κυπριακού λαού προς αυτοδιάθεση - ένωση. Δεν θα δεχθούν ενταφιασμό της ένωσης, νόθους λύσεις και τις απόψεις των δυτικών και ανατολικών υποστηρικτών της τουρκικής θέσεως περί εγκυρότητας των συμφωνιών. Γενικότερα δεν αποδέχονται οποιοδήποτε υποστηρικτή της τουρκικής θέσεως περί νόμιμων δικαιωμάτων των δύο κοινοτήτων, οποιοδήποτε μεσολαβητικό σχέδιο το οποίο να αναβάλλει την άσκηση της αυτοδιαθέσεως. Οποιοδήποτε εξωτερικό ή εσωτερικό εχθρό, ο οποίος αντιστρατεύεται το ιερό αίτημα, τον προαιώνιο πόθο της ένωσης. Ως γνήσιοι πατριώτες δεν θα υποστείουν ποτέ τη σημαία της ενώσεως, δεν θα προδώσουν τον όρκο πίστης που έχουν δώσει προς την Ελλάδα και στον ηρωικά μαχόμενο λαό των Ελληνοκυπρίων. Μοναδικός σκοπός τους είναι η πλήρης ένωση, η άνευ όρων και άνευ αναβλητικών αιρέσεων. Θα μείνουν πιστοί στα εθνικά ιδεώδη, θα αγωνισθούν ενάντια σε κάθε εχθρό²⁰³⁸.

Θέλοντας να τονίσει το έντυπο την πατριωτική διάσταση των πράξεων των Αντιμακαριακών, επισημαίνει ότι, *μόνο το εθνικό καθήκον κατευθύνει τα βήματα τους*, ενώ η εκπλήρωση της εθνικής υποχρεώσεως *συντηρεί και δυναμώνει τον αγώνα*, αφού ο *εθνικός πόθος της ενώσεως με την Μητέρα Πατρίδα αποτελεί το ιδανικό, το κοινό όνειρο όλων των Ελλήνων²⁰³⁹*. Ελαυνόμενοι από τα προαναφερόμενα ιδανικά, οι Αντιμακαριακοί *δεν πρόκειται να επιτρέψουν στους Μακαριακούς, να μιλούν για λογαριασμό τους και να εξαπατούν τον λαό²⁰⁴⁰*. Δεν είναι δειλοί και άπιστοι (όπως οι Μακαριακοί), αφού έχουν *ως σκοπό του αγώνα τους το φέρουν εις πέρας και να ικανοποιήσουν το μέγα ιδεώδες, την ένωση της Κύπρου με την Μητέρα Πατρίδα²⁰⁴¹*. Οι Αντιμακαριακοί είναι αυτοί που σύμφωνα με την εφημερίδα *έχουν παραμείνει πιστοί στην ΕΟΚΑ και στην ένωση*. Είναι αυτοί που *δεν υπέστειλαν την ελληνική σημαία* κατά την περίοδο της μεταξυριχικής δοκιμασίας, όντας οι πρώτοι που *ύψωσαν το λάβαρο της αυτοδιάθεσης - ένωσης²⁰⁴²*. Σκοπός των Αντιμακαριακών είναι *να βγάλουν τον κυπριακό λαό από την άθλια και ολέθρια κατάσταση την οποία βρίσκεται και να τον επαναφέρουν στην ορθή, αυτή της*

²⁰³⁸«Όρκος Πίστεως» *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1.

²⁰³⁹«Η Μεγάλη Απάτη», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1965), 1.

²⁰⁴⁰«Απαντήσεις εις Ανθενωτικούς», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 2, 1965), 3.

²⁰⁴¹«Ενότης Σκοπού», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1965), 1.

²⁰⁴²«Ηλθεν η Ώρα των Ιστορικών Αποφάσεων», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 4, 1965), 1.

διαφωτίσεως, στον εθνικό δρόμο, που θα του φέρει την σωτηρία. Είναι ειλικρινείς πατριώτες, που αγωνίστηκαν πάντα για τον τίμιο αγώνα και προμάχησαν υπέρ των συμφερόντων και των εθνικών πόθων του λαού. Ο πατριωτισμός τους επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι αγωνίζονται για την Ελλάδα και την ένωση, έχοντας ήσυχη τη συνείδηση τους και συναισθανόμενοι ηθική ικανοποίηση, ότι εκτελούν πιστά και ανένδοτα το καθήκον προς το λαό και τη μεγάλη πατρίδα τους. Λαμβάνοντας υπόψη την ιερότητα του σκοπού τους, είναι πλήρως πεπεισμένοι ότι ο αγώνας τους θα στεφθεί με επιτυχία παρά τις αντιδράσεις των εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών του ατυχή κυπριακού λαού²⁰⁴³.

Ότι οι Αντιμακαριακοί αποτελούν τους μοναδικούς φορείς και υπερασπιστές της ελληνοκυπριακής ταυτότητας, αποδεικνύεται από το γεγονός, ότι δεν παρεκκλίνουν του μοναδικού σκοπού του αγώνα και δεν θα προδώσουν τα ιερά όπλα. Δεν θα υποστείλουν σε καμία περίπτωση τη σημαία της αυτοδιαθέσεως και της ενώσεως και δεν θα προδώσουν τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Θα πολεμήσουν μέχρι τέλους και θα θυσιασθούν μέχρι του σημείου που θα λάμψει η δικαιοσύνη και θα στεφθεί με επιτυχία ο σκοπός του αγώνα²⁰⁴⁴. Είναι έτοιμοι να ενεργήσουν, γιατί είναι αποφασισμένοι να μην επιτρέψουν πλέον να οργιάζει το αισχρό ψεύδος και η απάτη, η συκοφαντία και η ζυριχική προδοσία. Δεν θα υποκύψουν στον φασισμό, δεν θα προδώσουν τα εθνικά ιδεώδη, δεν θα σταματήσουν τον ενωτικό αγώνα²⁰⁴⁵. Έχοντας περίσσεια πατριωτισμού και υπερχειλίζουσα δύναμη προσηλώσεως προς τα εθνικά ιδανικά, αντιλήφθηκαν τις συμφωνίες ως εθνική κατασχύνη και ως τροχοπέδη στον αγώνα προς την εθνική δικαίωση της Κύπρου, με συνέπεια να λάβουν αποφάσεις και να διακηρύξουν, ότι θα αντισταχθούν, αρχίζοντας έναν μαρτυρικό και επικό αγώνα²⁰⁴⁶. Οι Αντιμακαριακοί στην εθνική υπόθεση αποτελούν τον νοικοκύρη σύμφωνα με την λαϊκή παροιμία, στον οποίο φωνάζει ο κλέφτης, δηλαδή οι Μακαριακοί. Όμως οι ενωτικοί ως νοικοκύρηδες, δεν θα φοβηθούν. Γιατί ο Θεός αγαπάει το κλέφτη, αλλά αγαπά και τον νοικοκύρη. Οι νοικοκύρηδες ενωτικοί, πιστεύουν ότι έχουν την εύνοια του Θεού,

²⁰⁴³«Οι Δωσίλογου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1965), 1.

²⁰⁴⁴«Όχι Νέαν Ζυρίχην», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1965), 1.

²⁰⁴⁵«Δεν θα Περάσουν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 26, 1965), 1.

²⁰⁴⁶«Οι Τραμπούκου», *Πατρίς* (Ιούλιος 9, 1965), 1.

αν και δεν φορούν ράσο και δεν έχουν καμία επαγγελματική σχέση μαζί του²⁰⁴⁷. Ως Έλληνες εθνικώς σκεπτόμενοι, δεν παρεκκλίνουν από τον αγώνα της ένωσης²⁰⁴⁸.

Σε μία προσπάθεια η εφημερίδα να δείξει ότι οι Αντιμακαριακοί δεν αποτελούν τον φορέα αναταραχής εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, σε αντίθεση με τους Μακαριακούς, επισημαίνει ότι ως μόνοι πατριώτες της Κύπρου, ως *γνήσιοι ενωτικοί*, έχουν έρθει αντιμέτωποι με την *άτιμη, συκοφαντική εκστρατεία* που λυσσωδώς ασκούν εναντίον τους η πάσης *απόχρωσης ανεξαρτησιόπληκτοι*, οι οποίοι αντιλαμβάνονται ότι η ένωση θα είναι σε λίγο τετελεσμένο γεγονός²⁰⁴⁹. Ωστόσο οι συκοφαντίες εναντίον τους δεν μπορούν να *συγκαλύψουν τα καταχθόνια σχέδια των ανθενωτικών*. Η λύσσα της επιθέσεως εναντίον τους, δεν αποτελεί τίποτα άλλο παρά *ομολογία της επικείμενης ήττας* των Μακαριακών, η οποία θα έρθει σύντομα όσο και η ένωση²⁰⁵⁰. Οι Αντιμακαριακοί δεν θα *λυγίσουν μπροστά σε οποιαδήποτε απειλή, βία και τρομοκρατία*. Αγωνιζόμενοι πάντα για την ένωση είναι έτοιμοι να *θυσιασθούν, ως μάρτυρες της εθνικής ιδέας*. Ακόμη και αν οι αντίπαλοι τους δεν *σταματήσουν να επινοούν διάφορα δόλια, εγκληματικά σχέδια και προφάσεις για δολοφονικές επιθέσεις*, οι *αγωνιστές της ενώσεως* ψύχραιμοι, καρτερικοί και αμετακίνητοι από την πίστη τους, *δεν θα χρησιμοποιήσουν τα ίδια μέσα για τους αντιπάλους τους*. Θα συνεχίσουν τον τίμιο και μέγα αγώνα *με ειρηνικά και δημοκρατικά μέσα*, με περαιτέρω εθνική διαφώτιση του λαού, βέβαιοι ότι θα νικήσουν και η πολυπόθητη ένωση θα έρθει σύντομα για να *απαλλαγεί η Κύπρος από όλα τα δεινά και τα βρωμερά εγκληματικά τέρατα του κομμουνισμού και τους συμμάχους του ζυριχισμού*²⁰⁵¹. Αν και διάκεινται ειρηνικά ακόμη και απέναντι στους πολέμιους τους, η στάση τους σε καμία περίπτωση δεν δηλώνει ανεπάρκεια. Δεν τρώνε το *κουτόχορτο του κράτους του Θεού*, είναι αποφασισμένοι να μην υποκούσουν, αλλά *ανένδοτοι να συνεχίσουν τον αγώνα της ενώσεως* μέχρι του ευτυχούς τέρματος²⁰⁵². Οι Αντιμακαριακοί αποτελούν την *δικλείδα ασφαλείας*, το εμπόδιο, της πραγματοποίησης των καταχθόνιων ανθενωτικών σχεδίων των πρακτόρων των ξένων συμφερόντων²⁰⁵³. Έχοντας βαπτισθεί από την Πατρίδα ως οι μόνοι που μπορούν να

²⁰⁴⁷ «Οδυνηραί Διαπιστώσεις», *Πατρίς* (Ιούλιος 11, 1965), 1.

²⁰⁴⁸ «Ημείς και Εκείνοι», *Πατρίς* (Αύγουστος 4, 1965), 1.

²⁰⁴⁹ «Οι Καταχθόνιοι», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1965), 1.

²⁰⁵⁰ «Ημείς και Εκείνοι», *Πατρίς* (Αύγουστος 4, 1965), 1.

²⁰⁵¹ «Κάτω ο Φασισμός», *Πατρίς* (Ιούνιος 29, 1965), 1.

²⁰⁵² «Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

²⁰⁵³ «Έχουν Γνώσιν οι Φύλακες...», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1965), 1.

αναχαιτίσουν το *προδοτικό και ολέθριο ζυριχικό καθεστώς*, δεν σκοπεύουν *ποτέ να συνεργαστούν με τους συνθηκολόγους* και δεν *θα συγχωρήσουν τους ταπεινούς υμνητές της Ζυρίχης*²⁰⁵⁴. Απτόητοι από οποιαδήποτε φασιστικά μέτρα των δωσίλογων δικτατόρων, *θα συνεχίσουν άκαμπτοι των αγώνα της ενώσεως* μέχρι την πραγμάτωση της. Η εικόνα τους ως των μόνων υπερασπιστών των δίκαιων αιτημάτων των Ελληνοκυπρίων και του ανώτερου ιδανικού της ένωσης, επιβεβαιώνεται μέσω της προώθησης της αντίληψης, ότι δοκιμάζονται σε πλήθος εσωτερικών αντιξοοτήτων, αλλά αντέχουν, αφού υπηρετούν έναν ανώτερο σκοπό. Αν και δοκιμάστηκαν κατά τη *ζυριχική περίοδο, δεν κάμφθηκαν από τον πειρασμό της εξουσίας και τα αγαθά*, παρέμειναν πιστοί στην Ελλάδα και την ένωση, συνέχισαν και συνεχίζουν τον ενωτικό αγώνα για χάρη του εθνικού συμφέροντος, *αγωνιζόμενοι για την ένωση χωρίς να δίνουν προσωπική χροιά στον αγώνα*²⁰⁵⁵. Παρά τον πόλεμο που δέχθηκαν από τους εχθρούς της ένωσης, *δεν εξωθήθηκαν από τις πιέσεις, τις διώξεις, τις συκοφαντίες και τις δολοφονίες*. Ο αγώνας τους είναι *πεντακάθαρος και μεγαλειώδης*. Δεν χρειάστηκαν και δεν έλαβαν δολάρια ή άλλου είδους χρήματα οι ενωτικοί αγωνιστές, όταν ανάλαβαν για την ένωση και μόνο, τον *αγώνα της ΕΟΚΑ το 1955*. Αγωνιζόμενοι και τώρα για το ίδιο ιδανικό, δεν έχουν ανάγκη από δολάρια ή λίρες ή ρούβλια, παρά μόνο τους αρκεί η *ασίγαστη εσωτερική τους παρόρμηση*, τους φτάνει *η διάθεση τους για αγώνα ανυποχώρητο* μέχρι την επίτευξη της ένωσης. Τα νομίσματα τους είναι *η εθνική τους συνέπεια, το ήθος και η ακεραιότητα τους*²⁰⁵⁶. Ως *έντιμοι Κύπριοι θα αντιδράσουν* απέναντι στη βρωμιά και έχουν χρέος να το κάνουν²⁰⁵⁷. Έχουν καθήκον να αποκεφαλίσουν χωρίς ενδοιασμούς και τύψεις το μυσαρό τέρας, την *ανθενωτική πολυκέφαλη Λερναία Ύδρα* και να σφραγίσουν τις πληγές της με πυρίκαυστα σίδερα, ώστε να μην εκβάλουν νέα κεφάλια²⁰⁵⁸. Ως γνήσιοι φορείς του ανόθευτου ενωτικού αγώνα παραμένουν *απτόητοι στις απειλές, ανένδοτοι στις πιέσεις, ακλόνητοι στους εκβιασμούς* και σκοπεύουν να *παραμείνουν όρθιοι και αλύγιστοι στις εθνικές επάλξεις*, πολεμώντας και πεθαίνοντας, αγωνιζόμενοι και θυσιαζόμενοι, αλλά *όχι παραδομένοι*²⁰⁵⁹. Ο ύπουλος τρόπος καταπολέμησης τους, οι άνανδρες δολοφονίες που σημειώθηκαν εις βάρος τους, δεν τους αφήνουν άλλα περιθώρια, σύμφωνα με την

²⁰⁵⁴«Να Παραιτηθή Αμέσως ο Δρ. Σπυριδάκης», *Πατρίς* (Νοέμβριος 7, 1965), 1.

²⁰⁵⁵«Δια τον κ. “Επιτελάρχην”», *Πατρίς* (Ιανουάριος 22, 1966), 1.

²⁰⁵⁶«Η Διαφθορά», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1966), 1.

²⁰⁵⁷«Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1966), 1.

²⁰⁵⁸«Τι Ψυχήν θα Παραδώση;», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 14, 1966), 1.

²⁰⁵⁹«Ας Προσγειωθή», *Πατρίς* (Απρίλιος 24, 1966), 1.

Πατρίδα, παρά μόνο να αντιδράσουν. Δυστυχώς αν και δεν επιθυμούν να αντιδράσουν μέσω της βίας οι Αντιμακαριακοί, δεν έχουν άλλα *περιθώρια αναμονής*, γιατί όπως τονίζει το έντυπο, *δεν πρόκειται να σωφρονιστεί και να μεταστρέψει τη στάση της η επίσημη Λευκωσία*. Δεν μπορούν να παραμένουν άλλο *απαθείς θεατές* στις νέες προσπάθειες για αποκοπή της Κύπρου από τον εθνικό κορμό. Είναι *χρέος τους να αντιδράσουν* για το *αίμα των δολοφονηθέντων συναγωνιστών τους*²⁰⁶⁰. Η μαχητική - πολεμική διάθεση τους *καθαγιάζεται στο βωμού της πραγμάτωσης του εθνικού συμφέροντος*. Κατά συνέπεια οι Αντιμακαριακοί, θα *συνεχίσουν μαχόμενοι και δεν θα σταματήσουν μπροστά σε κανέναν κίνδυνο, δεν θα υποχωρήσουν μπροστά σε κανένα εμπόδιο*. Θα σαρωθούν τα κάστρα της προδοσίας και *ο ήλιος της ενώσεως θα ανατείλει και θα φωτίσει την πολύπαθη και προδομένη γη*, ακόμη και αν *αιματοβαφτεί από άκρο σε άκρο*. Ακόμη και αν το αίμα είναι των ίδιων των Αντιμακαριακών²⁰⁶¹, η στάση τους επιβεβαιώνει ότι είναι *καλοί και πιστοί στρατιώτες, οι οποίοι πρέπει συνεχώς να αγρυπνούν, όντας πρόμαχοι και αμύντορες της Κύπρου, των δικαίων της και των πόθων της*. Δεν υπάρχει άλλη επιλογή παρά η χρήση βίας, η οποία θεωρείται η μόνη πλέον λύση και ως αναγκαστική επιλογή, είναι ορθή. Πρέπει λοιπόν να *πληγούν τα κεφάλια των εσωτερικών εχθρών* του νησιού, είτε βρίσκονται σε υψηλές θέσεις, είτε σε χαμηλές. Ο *δισταγμός και τα ανθρώπινα φιλόπρωπα αισθήματα* στην προκειμένη περίπτωση, αποτελούν τους *χειρίστους συμβούλους*²⁰⁶². Δεν έχουν άλλη επιλογή για να σώσουν την Κύπρο και να επιτύχουν τον ενωτικό στόχο οι Αντιμακαριακοί, παρά να *διαλύσουν το κράτος της ντροπής* και να φέρουν στην Κύπρο, την ταλαίπωρη, την παρεξηγημένη, τη λατρευτή Μητέρα Πατρίδα²⁰⁶³. Τον αγώνα *δεν θα τον σταματήσουν* ακόμη και στην περίπτωση που τα ζυριχικά καθάρματα, θα ανασύρουν τα δολοφονικά τους όπλα. Και δολοφονημένοι θα αγωνίζονται ακόμη και αν έχουν πέσει, θα σηκώνονται, για να πέσουν για μία ακόμη φορά. Στη *βία θα αντιτάξουν βία και εάν αναγκαστούν θα δώσουν νέα μορφή στον αγώνα*²⁰⁶⁴.

Για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί ο ειλικρινής πόθος των Αντιμακαριακών και να σωθεί ο κυπριακός λαός, θα πρέπει η χώρα να λυτρωθεί από τα ζυριχικά

²⁰⁶⁰«Διαπιστώσεις και Χρέη», *Πατρίς* (Μάιος 24, 1967), 1.

²⁰⁶¹«Μαχόμενοι», *Πατρίς* (Μάιος 25, 1967), 1.

²⁰⁶²«Η Καθυστέρησης της Ενώσεως Κύριος Σκοπός των Ανθενωτικών», *Πατρίς* (Ιούλιος 27), 1967, 6.

²⁰⁶³«Οι Κολασμένοι», *Πατρίς* (Αύγουστος 11, 1967), 1.

²⁰⁶⁴*Ibid.*, 1.

πλοκάμια. Γι' αυτόν το λόγο η Πατρίς ενθαρρύνει την κοινή γνώμη να επιδιώξει με *σύνεση και αποφασιστικότητα, τη χάραξη κοινής γραμμής Αθηνών - Λευκωσίας*, αφού θεωρεί ότι είναι ο μόνος τρόπος, για την *επιτυχή έκβαση του ενωτικού στόχου*²⁰⁶⁵. Σε μία προσπάθεια να προάγει την αντίληψη στην κοινή γνώμη, ότι οι Αντιμακαριακοί δεν αποτελούν αμελητέα φωνή εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, νομιμοποιώντας παράλληλα τον ρόλο τους ως μοναδικούς φορείς και υπερασπιστές των γνήσιων και απαράγραπτων δικαίων των Ελληνοκυπρίων, τονίζει ότι οι θέσεις τους έχουν ευρεία απήχηση, αναφέροντας ότι *δεν είναι λίγοι οι θεατές των κερκίδων πλέον, είναι πολλοί, έγιναν χιλιάδες, έγιναν χείμαρροι*²⁰⁶⁶. Έχοντας χρέος απέναντι στην πατρίδα τους, οι Αντιμακαριακοί, όσο και αν πολεμώνται από τους κυβερνώντες, τους κομμουνιστές και μερικούς εθνικόφρονες, *θα πράξουν το καθήκον τους* και είναι βέβαιοι ότι θα δικαιωθούν, ότι σύντομα *θα επέλθει η εθνική επιβράβευση των προσπαθειών τους*²⁰⁶⁷. *Αδιάλλακτοι, ανένδοτοι, απτόητοι, αταλάντευτοι, είναι ατενώς προσηλωμένοι «εις την Ελλάδα και την ένωση»*, παραμένοντας *πιστοί στον αγώνα «δια την ένωση μέχρι θανάτου»*. Οι ενωτικοί βαδίζουν *σταθερά στον δρόμο τους* και *δεν δείχνουν έλεος σε αυτούς που προκάλεσαν την τραγωδία στην Κύπρο και το όργιο βλασφημίας εναντίον της Ελλάδας*²⁰⁶⁸. *Δεν θα συνθηκολογήσουν ποτέ*, γιατί θεωρούν χρέος τους να *κηρύττουν την αλήθεια* και να εκθέτουν την πραγματικότητα για το θλιβερό κατάντημα της καταστάσεως της Κύπρου. Θα σταθούν *ακλόνητοι* στις επάλξεις του αγώνα, προσκυνημένοι δεν θα γίνουν ποτέ²⁰⁶⁹. Θα συνεχίσουν *ανιδιοτελώς τον αγώνα για την ένωση μέχρι τέλους*²⁰⁷⁰. Είναι προτιμότερο για αυτούς να πεθάνουν *ανδρείως* παρά να ζήσουν *ατιμασμένοι*²⁰⁷¹.

Για την Πατρίδα, οι Αντιμακαριακοί είναι οι μοναδικοί φορείς του πραγματικού ελληνοκυπριακού εθνικού αγώνα, ο οποίος γίνεται αντιληπτός μόνο στην βάση της αυτοδιάθεσης - ένωσης. Οποιοσδήποτε αντιστρατεύεται την ένωση σύμφωνα με το παραπάνω πλαίσιο αποτελεί εσωτερικό ή εξωτερικό εχθρό. Κατά συνέπεια, οι μοναδικοί γνήσιοι πατριώτες και αγωνιστές είναι οι Αντιμακαριακοί, οι οποίοι είναι

²⁰⁶⁵«Πικράι Αλήθειαι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1965), 1.

²⁰⁶⁶«Εύγε εις τους Νέους μας», *Πατρίς* (Ιανουάριος 15, 1967), 1.

²⁰⁶⁷«Η Προβολή της Ελλάδος», *Πατρίς* (Απρίλιος 19, 1967), 4.

²⁰⁶⁸«Κλαυσίγελος», *Πατρίς* (Αύγουστος 19, 1967), 1.

²⁰⁶⁹«Πότε», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28.1, 1966), 1.

²⁰⁷⁰«Δια τον κ. "Επιτελάρχην", *Πατρίς* (Ιανουάριος 22, 1966), 1.

²⁰⁷¹«Εκκλήσις προς Μακαριώτατον», *Πατρίς* (Νοέμβριος 30, 1967), 1.

έτοιμοι να αγωνιστούν έναντι οποιουδήποτε εχθρού, ενώ σε καμία περίπτωση δεν σκοπεύουν να αφήσουν τους Μακαριακούς να εξαπατούν τον κυπριακό λαό. Η παραπάνω αντίληψη που προβάλλεται ιδιαίτερα από τον αντιμακαριακό τύπο λειτούργησε σε σημαντικό βαθμό απλουστευτικά όσον αφορά στις αντιλήψεις της ελληνοκυπριακής ταυτότητας, αφού πρόβαλε την ύπαρξη δύο αντίπαλων δυνάμεων στο πλαίσιο του «εμείς» (Αντιμακαριακοί) και του «άλλοι» (Μακαριακοί), όπου «εμείς» που αντιπροσωπεύουμε το καλό, πολεμάμε τους «άλλους», το κακό. «Εμείς» ως το ηθικό στοιχείο της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, πολεμάμε τους «άλλους», τους ανήθικους²⁰⁷².

Ως γνήσιοι πατριώτες οι Αντιμακαριακοί έχουν μείνει πιστοί στον αγώνα της ΕΟΚΑ για την ένωση. Μέσα από τις αναφορές στην ΕΟΚΑ ο αντιμακαριακός τύπος συνέβαλε στη διατήρηση της ελληνικότητας της Κύπρου, η οποία ταυτίζεται με την μίμηση του παρελθόντος, επιβεβαιώνοντας για μία ακόμη φορά, ότι φορείς του ελληνικού στοιχείου είναι μόνο οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Η άποψη αυτή καλλιεργούσε την εσωτερική σύγκρουση στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αφού κλιμάκωνε τον «ανταγωνισμό της επιβολής», προσπαθώντας να υποβαθμίσει τους Μακαριακούς ως προδότες και να προβάλλει τους Αντιμακαριακούς ως υπερασπιστές της ελληνοκυπριακής ταυτότητας. Ωστόσο στερούσε από την κοινή γνώμη την δυνατότητα να ανανεώσει την ταυτότητα της²⁰⁷³ και να συμπλεύσει με τις αλλαγές που λάμβαναν χώρα εντός και εκτός της Κύπρου. Παράλληλα η αναφορά στην ΕΟΚΑ η οποία παρουσιάζεται κατ' επανάληψη στα άρθρα της Πατρίδας, ενίσχυε το χάσμα μεταξύ της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, αφού νοσηματοδοτείται το παρόν από το παρελθόν, συμβάλλοντας στην δρομολόγηση του κυπριακού μέλλοντος. Για την Πατρίδα ο αμετάθετος στόχος της ένωσης που υπηρετούσε ο αγώνας της ΕΟΚΑ, εξακολουθούσε να υφίσταται στο ίδιο πλαίσιο. Η αρθρογραφία της εφημερίδας αν και ως όφειλε θα έπρεπε να προάγει μέσω του ρόλου της την κοινωνική εξέλιξη²⁰⁷⁴, κατάφερε να καλλιεργήσει περισσότερο το διχαστικό κλίμα με τους Τουρκοκυπρίους, επιβεβαιώνοντας τον ανταγωνιστικό ρόλο της εθνικής ιστορίας που εκπροσωπούσε²⁰⁷⁵, με αποτέλεσμα να οδηγεί στην εξύψωση των

²⁰⁷²Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 42-43.

²⁰⁷³Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 81.

²⁰⁷⁴*Ibid.*, 35.

²⁰⁷⁵*Ibid.*, 81.

Ελληνοκυπρίων έναντι των Τουρκοκυπρίων και κατά συνέπεια στην αντίληψη των τελευταίων, ότι σκοπός των Ελληνοκυπρίων εξακολουθεί να αποτελεί η ένωση και μόνο αυτή.

Δεν υπέστειλαν την ελληνική σημαία οι Αντιμακαριακοί, επομένως είναι οι μόνοι φορείς της ελληνικότητας της ταυτότητας των Κυπρίων. Η αναφορά στην ελληνική σημαία επιβεβαιώνει τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει στον τύπο η χρήση των συμβόλων μέσω των οποίων, ο αναγνώστης ερμηνεύει τις πράξεις και κατασκευάζει νοήματα²⁰⁷⁶. Η αναφορά στην ελληνική σημαία στη συγκεκριμένη περίπτωση βρίσκεται σε άμεση νοηματική συνάφεια με τη σημασία της²⁰⁷⁷, αφού αντικατοπτρίζει τους αγώνες, τις παραδόσεις, τη θρησκεία, τη γλώσσα του ελληνικού έθνους. Παράλληλα αναδεικνύει όσους την κράτησαν ψηλά, δηλαδή τους Αντιμακαριακούς σε μοναδικούς, γνήσιους και ειλικρινείς πατριώτες, σε αυτούς που μπορούν να βγάλουν τον κυπριακό λαό από την άθλια κατάσταση στην οποία βρίσκεται και από τον όλεθρο που οδηγείται.

Η μοναδικότητα των Αντιμακαριακών ως φορείς του αληθινού ενωτικού αγώνα και ως Έλληνες εθνικώς σκεπτόμενους, επιβεβαιώνεται επιπλέον από το ότι δεν παρεκκλίνουν του μοναδικού σκοπού τους και δεν προδίδουν τα όπλα, έτοιμοι να πολεμήσουν με οποιονδήποτε επιδιώξει να τους απομακρύνει από τον ιερό στόχο τους. Κάνοντας χρήση πολύ γνωστής παροιμίας η εφημερίδα επισημαίνει ότι είναι οι νοικοκύρηδες που αγαπά ο Θεός και δεν πρόκειται να φοβηθούν τον κλέφτη της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, που στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι οι Τουρκοκύπριοι, αλλά οι Μακαριακοί.

Η εφημερίδα σε μία προσπάθεια να υπερασπιστεί τους Αντιμακαριακούς τους θυματοποιεί, υποστηρίζοντας ότι αντιμετωπίζουν την άτιμη και συκοφαντική εκστρατεία των Μακαριακών, στην προσπάθεια των τελευταίων να καλύψουν τα καταχθόνια σχέδια τους, έναντι των γνήσιων και καθαρών ενωτικών σχεδίων των Αντιμακαριακών. Κάθε αντίθετη άποψη από αυτή των Αντιμακαριακών παρουσιάζεται ως απειλή, ως προδοσία, ως αντεθνική δράση, θεωρείται έγκλημα²⁰⁷⁸.

²⁰⁷⁶ Λαμπροπούλου, *Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας*, 29.

²⁰⁷⁷ Χρήστος Λυριτζής, «Θεωρητικές Προσεγγίσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», στο *Κοινωνία, Εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Θεωρία και πράξη*, επίμ. Κομνηνού Μαρία, μτφτ. Αλέξης Δέφνερ, εκδ. 2^η (Αθήνα: Παπαζήσης, 1989), 31-38.

²⁰⁷⁸ Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 42-43.

Έναντι της πολεμικής διάθεσης του εσωτερικού εχθρού, αντιτάσσεται η ειρηνική των Αντιμακαριακών, η οποία ωστόσο θα μετατραπεί σε πολεμική αν χρειαστεί, προκειμένου να επιτευχθεί ο ιερός αγώνας της ένωσης. Αν συνεχιστεί η βία που δέχονται, θα αντιτάξουν βία. Οι Αντιμακαριακοί είναι οι μοναδικοί φορείς ασφαλείας για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, οι ιεραπόστολοι που θα φωτίσουν το έθνος²⁰⁷⁹, γι' αυτό νομιμοποιείται κάθε ενέργεια τους που αποσκοπεί στην ένωση, ακόμη και αν αυτή έχει σαν συνέπεια τη θυσία ανθρώπινων ζωών. Ως σύγχρονοι Ηρακλείδες, οι Αντιμακαριακοί επιβεβαιώνουν την ανωτερότητα της εκδοχής της εθνικιστικής ιδεολογίας τους, έναντι των μακαριακών τεράτων²⁰⁸⁰.

Η Αντιμακαριακή Παράταξη όπως είναι αναμενόμενο δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί από την Χαραυγή, λόγω της τοποθέτησης του εντύπου υπέρ του Μακαρίου και της επίσημης πολιτικής γραμμής. Η εκ διαμέτρου αντίθετη θέση της συγκεκριμένης εφημερίδας για τον ρόλο που διαδραματίζουν οι Αντιμακαριακοί στο εσωτερικό της ελληνοκυπριακής κοινωνίας είναι φανερό στο σύνολο των σχολίων των σχετικών άρθρων. Σύμφωνα λοιπόν με την εφημερίδα, οι Αντιμακαριακοί είναι **σύμμαχοι και συνεργοί των ιμπεριαλιστών που μαζί έχουν οργανώσει αισχρή επίθεση κατά της Κύπρου**. Προκειμένου να ικανοποιήσουν τα άτιμα σχέδια τους, δεν διστάζουν ακόμη και μπροστά στην πιθανότητα να **χυθεί αδελφικό αίμα**²⁰⁸¹. Με αφορμή την υποστήριξη του σχεδίου Άτσεσον από τους Αντιμακαριακούς, τονίζει η Χαραυγή, ότι η στάση τους επιβεβαιώνει περίτρανα την παραπάνω άποψη, αφού **δεν ενδιαφέρονται για την γνήσια ένωση**. Αντιθέτως μέσα από τη δράση τους, επιδιώκουν να **ανατρέψουν τον Μακάριο** τασσόμενοι στο πλευρό των αντιζυριχικών ελληνικών κυβερνήσεων (ΕΡΕ, Ένωση Κέντρου), ενώ παράλληλα επιθυμούν να επιβάλουν μία **νεοζυριχική λύση**, τύπου Άτσεσον με νατοϊκό χαρακτήρα, προκειμένου να εντάξουν μέσα στο σχήμα της ένωσης **ζυριχικά τέρατα όπως είναι οι πυρηνικές βάσεις** των Βρετανών και του ΝΑΤΟ²⁰⁸². Στόχος τους δεν είναι η επίτευξη της ένωσης, αλλά η **πρόκληση εμφυλίου σπαραγμού στην Κύπρο**, ώστε πάνω από τα ερείπια να περάσει

²⁰⁷⁹Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 335.

²⁰⁸⁰ Η αναφορά της εφημερίδας στον Ηρακλή και στον μύθο της Λερναίας Ύδρας επιβεβαιώνει με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο την θέση του Π. Λέκκα σύμφωνα με την οποία, οι ήρωες αποτελούν τα μαργαριτάρια της εθνικής αφήγησης επιτρέποντας στους χρήστες τους τη σύνδεση μαζί τους με δεσμούς αίματος, γλώσσας, πολιτισμού, εθνικών αξιών κτλ. Λέκκας, *Το Παιχνίδι με το Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 131.

²⁰⁸¹ «Μπροστά στην Αισχρή Επίθεση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 2, 1965), 1.

²⁰⁸² «Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάρτιος 2, 1965), 3.

το *δαιμονισμένο σχέδιο Άτσεσον*²⁰⁸³ και να ικανοποιηθούν τα *φασιστικά πραξικοπηματικά σχέδια των νατόδουλων* κύκλων *προς ανατροπή του Μακαρίου* και παράδοση της πατρίδας στους λύκους του ΝΑΤΟ και της Άγκυρας²⁰⁸⁴. Κατά βάθος οι *αυλοδοϋλοι* νιώθουν ικανοποίηση από τις *αυξανόμενες τουρκικές απειλές* κατά της Κύπρου, οι οποίες λειτουργούν ενισχυτικά της δικής τους στάσης, που αποσκοπεί στην πρόκληση ρηγμάτων και εμφυλίου σπαραγμού για να επιτευχθεί η *«άμεσος ένωση»*, δηλαδή το σχέδιο του Άτσεσον, ξανά φτιαγμένο με τα παζαρέματα του διαλόγου²⁰⁸⁵. Οι ορχήστρες της ελλαδοτουρκικής και κυπριακής νατοδουλείας *εκσυγχρονίσθηκαν* τελείως με τα νταούλια και τους ζουρνάδες της τουρκικής κυβέρνησης και των Τουρκοκυπρίων αρχιτρομοκρατών²⁰⁸⁶.

Ο συνωμοτικός ρόλος και η εθνική ασυνειδησία των Αντιμακαριακών επιβεβαιώνεται μέσα από τα σχέδια πολιτικών δολοφονιών που καταστρώνουν. Σε καμία περίπτωση δεν είναι φορείς του ενωτικού αγώνα. Στα πρόσωπα τους ο λαός βλέπει *αδροπληρωμένους πράκτορες του ιμπεριαλιστικού ΝΑΤΟ*. Βλέπει *τον φασισμό σε δράση* που προπαρασκευάζει το έδαφος, για να περάσουν τα καταραμένα σχέδια των Άτσεσον και Λέμνιτσερ, όταν πια το μέτωπο της ηρωικής αντίστασης θα είναι συντρίμια και θα κυριαρχεί στον τόπο μας *ο εμφύλιος σπαραγμός*²⁰⁸⁷. Οι *νατόδουλοι και δολαριοκίνητοι* στην Κύπρο και στην Ελλάδα, *βιάζονται να διαμελίσουν την Κύπρο και να την μετατρέψουν σε νατοϊκή βάση*. Είναι υπέρμαχοι του συνθήματος της *«άμεσης αιφνιδιαστικής ένωσης»*, δεν έχουν εμπιστοσύνη στον λαό, αλλά στα *σκοτεινά παρασκήνια* πίσω από τις πλάτες του λαού, εκεί όπου μαγειρεύονται *διάφορα διαμελιστικά υποδουλωτικά σχέδια* τύπου Άτσεσον, Λέμνιτσερ και Ντάρλινγκ²⁰⁸⁸.

Συνεχώς οι *λυσσαλέοι εχθροί της Κύπρου* καταστρώνουν *σατανικά σχέδια* και *μηχανεύονται* την κάθε πανουργία για να πλήξουν την υπόθεση μας²⁰⁸⁹. Είναι *πεμπτοφαλαγγίτες, όργανα του ιμπεριαλισμού*, που *υπονομεύουν την κυπριακή Εθνοφρουρά*, που *οργανώνουν πολιτικές δολοφονίες και βίαιη ανατροπή* της

²⁰⁸³«Συνέπεια και Ευθύνη», *Χαραυγή* (Ιούλιος 6, 1965), 1.

²⁰⁸⁴«Οι Συνωμότες Αποθρασύνονται», *Χαραυγή* (Ιούνιος 22, 1965), 1.

²⁰⁸⁵«Οι Απόψεις μας» *Χαραυγή* (Μάιος 14, 1966), 3.

²⁰⁸⁶«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάιος 21, 1966), 3.

²⁰⁸⁷«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 1, 1965), 3.

²⁰⁸⁸«Η Ομιλία», *Χαραυγή* (Μάρτιος 8, 1966), 7.

²⁰⁸⁹«Η Απάντηση της Κύπρου», *Χαραυγή* (Μάιος 15, 1965), 1.

κυπριακής κυβέρνησης και του Προέδρου Μακαρίου²⁰⁹⁰. Δηλώνουν ότι είναι υπερπατριώτες, αλλά στην ουσία είναι *τυφλωμένοι από ξενοδοουλία*, συνηγορώντας *υπέρ μίας εχθρικής για την κυπριακή υπόθεση γραμμής* - της γραμμής των ελληνοτουρκικών συνομιλιών για λύση του κυπριακού με *βάση «την ένωση με ανταλλάγματα»* προς την Τουρκία. Θέλοντας να θυσιάσουν την *ιερή εθνικοαπελευθερωτική υπόθεση της Κύπρου* στον βωμό των ανίερων και φιλοπόλεμων συμφερόντων του ΝΑΤΟ, *ισχυρίζονται* αναίσχυντα και δημοκοπικά, ότι η λύση του κυπριακού είναι εύκολη και σύντομη, φτάνει να γίνει αποδεκτή η *αρχή της παραχώρησης ανταλλαγμάτων προς την Τουρκία*, αδιαφορώντας αν με αυτό τον τρόπο, *επιβραβεύεται το άδικο και καταπατούνται ηθικές και απαραβίαστες αρχές*²⁰⁹¹. Ο στόχος τους είναι ένας και μοναδικός, ο *στραγγαλισμός της ιερής εθνικοαπελευθερωτικής υπόθεσης*, η *κατάλυση του κυπριακού κράτους* και η *υποδούλωση της Κύπρου στο επιδρομικό ΝΑΤΟ*. Όλες τους οι ενέργειες αποβλέπουν στο να καλυφθεί το έγκλημα *που ισοδυναμεί με εθνική προδοσία*, η παραχώρηση *κυπριακού εδάφους στην Τουρκία*, για να εγκαθιδρύσει σ' αυτό τη δική της *στρατιωτική βάση*, ώστε να εξασφαλισθεί η συγκατάθεση της για ένωση της κατακρεουργημένης Κύπρου με την Ελλάδα ²⁰⁹².

Η Χαραυγή με αφορμή την διεξαγωγή του ελληνοτουρκικού διαλόγου για το ζήτημα της Κύπρου, βρίσκει άλλη μία ευκαιρία να στραφεί κατά του ρόλου που διαδραματίζει η αντιμακαριακή παράταξη στην Κύπρο. Όπως επισημαίνει, *οικτρώ θέαμα παρουσιάζει ο νατόδουλος κόσμος*, που έγινε στην πραγματικότητα σύμμαχος όλων εκείνων που συνδυάζουν τη διπλωματική συνωμοσία με τη βία, προς «ευθυγράμμιση» και της Κύπρου στα νατοϊκά σχέδια νόθων λύσεων²⁰⁹³. Στους παραπάνω συγκαταλέγεται και η *συγχορδία εκείνων που βάλλουν με μανία ενάντια στην κυπριακή κυβέρνηση*, οι γνωστοί *νατόδουλοι κύκλοι της Κύπρου*. Αυτοί οι κύκλοι, που *αναιδέστατα καυχώνται ότι υπονόμευσαν, υπονομεύουν και θα εξακολουθήσουν να υπονομεύουν διαρκώς το κυπριακό κράτος μέχρις ότου το κونيορτοποιήσουν*²⁰⁹⁴. Καταβάλλεται και θα καταβάλλεται εκ μέρους τους *συστηματική προσπάθεια*, να καλλιεργηθεί το κλίμα της έντασης και να

²⁰⁹⁰«Να Δυναμώσει ο Αγώνας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 4, 1965), 7.

²⁰⁹¹«Χρόνος, Υπομονή και Σταθερότητα», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 05, 1966), 1.

²⁰⁹²«Πλήρης Αποκάλυψη των Σκοπών τους», *Χαραυγή* (Μάιος 26, 1966), 1.

²⁰⁹³«Οι Απόψεις μας» *Χαραυγή* (Αύγουστος 4, 1966), 3.

²⁰⁹⁴«Τερατώδης Συνωμοσία», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 18, 1967), 1.

μονιμοποιηθεί²⁰⁹⁵, προκαλώντας *τεράστια ζημία που στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα*, λόγω των εντάσεων των διακοινοτικών ταραχών που προκαλούν. Απώτερος στόχος κάθε ενέργειας των Αντιμακαριακών είναι να εξυπηρετήσουν μόνο την *προπαγάνδα των ιμπεριαλιστών, των τυφλών σοβινιστικών κύκλων της Άγκυρας και της τουρκοκυπριακής ηγεσίας*, για το αδύνατο της ειρηνικής συμβίωσης Ελλήνων και Τούρκων στην Κύπρο και την μη ικανότητα της κυπριακής κυβέρνησης να παράσχει προστασία για τη *ζωή όλων των κατοίκων της Κύπρου*²⁰⁹⁶.

Οι Αντιμακαριακοί εκπροσωπούν για την Χαραυγή τον εσωτερικό εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, όντας συνεργάτες των ιμπεριαλιστών και των ζυριχικών υποστηρικτών, με σκοπό την ικανοποίηση των κοινών συμφερόντων τους, τα οποία προκειμένου να πραγματοποιήσουν, είναι διατεθειμένοι να εμπλακούν σε εμφύλιο πόλεμο και να χυθεί αδερφικό αίμα. Σκοπός τους σύμφωνα με την εφημερίδα δεν είναι η πραγματοποίηση της γνήσιας ένωσης, αλλά η ανατροπή του Μακαρίου και η επίτευξη πραξικοπήματος για την ικανοποίηση των σχεδίων του NATO και της Άγκυρας. Η στάση τους λειτουργεί σε βάρος της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, γιατί συμβάλλει στην πραγματοποίηση των σχεδίων των Τουρκοκυπρίων.

Οι Αντιμακαριακοί υπηρετούν συνωμοτικούς σκοπούς και χαρακτηρίζονται από εθνική ασυνειδησία, εφόσον πρόκειται για αδροπληρωμένους πράκτορες του NATO, που έχουν ως μοναδικό σκοπό τον διαμελισμό της Κύπρου και την μετατροπή της σε νατοϊκή βάση. Μέσω της στάσης τους συνηγορούν υπέρ μιας εχθρικής γραμμής, θυσιάζοντας την εθνικοαπελευθερωτική υπόθεση στο βωμό των νατοϊκών συμφερόντων. Όλες τους οι ενέργειες ισοδυναμούν με εγκληματικές πράξεις και εθνική προδοσία.

Αν κάποιος απέκρυπτε από τα σχόλια της εφημερίδας λέξεις - φράσεις που φανερώνουν ότι απευθύνεται στους Αντιμακαριακούς, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η φρασεολογία της, δεν διαφέρει ουσιαστικά από αυτή της Αλήθειας και ιδίως της Πατρίδας για τους Μακαριακούς. Προάγοντας την αντίληψη του απόλυτου εσωτερικού εχθρού, η δράση των Αντιμακαριακών συνιστά εθνική προδοσία και έγκλημα. Στόχος τους είναι η ικανοποίηση προσωπικών συμφερόντων και η άντληση ωφελειών από τους υποκινητές τους, τους ιμπεριαλιστές, τους Τούρκους και τους

²⁰⁹⁵«Διπλή Ένωση», *Χαραυγή* (Αύγουστος 27, 1967), 4.

²⁰⁹⁶«Άμεσο Πατριωτικό Καθήκον», *Χαραυγή* (Αύγουστος 27, 1967), 1.

Τουρκοκυπρίους Σε καμία περίπτωση δεν επιδιώκουν την πραγματοποίηση της γνήσιας ένωσης, αλλά μία ένωση, η οποία θα παραδώσει την Κύπρο κατακρεουργημένη και διαμελισμένη στην Ελλάδα. Η Χαραυγή παίρνει ξεκάθαρη θέση υπέρ των Μακαριακών, στην εσωτερική σύγκρουση που γνωρίζει η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, εκκινώντας και αυτή από την βάση ότι ο εσωτερικός αντίπαλος αποτελεί τη δεδομένη στιγμή τον σημαντικότερο εχθρό. Από τα σχόλια της γίνεται φανερό ότι ενίσχυε και αυτή τα υπάρχοντα στερεότυπα, απομακρύνοντας την κοινή γνώμη από την οδό της συναίνεσης και της προσέγγισης, τουλάχιστον όσον αφορά στις εσωτερικές διαφωνίες των Αντιμακαριακών - Μακαριακών²⁰⁹⁷.

Σύμφωνος με τις απόψεις της Αλήθειας και της Χαραυγής είναι και ο Φιλελεύθερος για τον ρόλο που διαδραματίζουν οι Αντιμακαριακοί. Η στάση της συγκεκριμένης εφημερίδας επίσης δεν προκαλεί έκπληξη μιας και συμφωνούσε με την πολιτική της κυπριακής κυβέρνησης, αποτελώντας μάλιστα το εκφραστικό όργανο της. Η αντιμακαριακή παράταξη κατηγορείται από τον Φιλελεύθερο για *δημαγωγία, αυθαιρεσία, διαστρεβλωτική μανία και κακόβουλη συκοφαντία*. Η στήριξη θέσεων ομοσπονδοποίησης της Κύπρου και κατ' επέκταση η προαγωγή διαμελιστικών λύσεων, επιβεβαιώνουν τον *ενδοτισμό των Αντιμακαριακών* και τις *γελοίες εξτρεμιστικές και σοβινιστικές διαθέσεις* τους, οι οποίες ξεπερνούν και αυτές των αναρχικών ηγετών της Τουρκοκυπρίων. Η διαστρεβλωτική στάση τους όσον αφορά στην επίσημη κυπριακή πολιτική, το μόνο που φανερώνει είναι την έλλειψη ορθολογικών επιχειρημάτων στήριξης των απόψεων τους και την ύπαρξη ατόμων εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, που χαρακτηρίζονται από *στείρα άρνηση και εξ' επαγγέλματος δημαγωγία*. Η καταφυγή στη λύση της διαστρέβλωσης, αποτελεί την μόνη διέξοδο τους από την *Αχίλλειο πτέρνα τους, που δεν είναι άλλη από την αλήθεια*²⁰⁹⁸. Όσο και αν προσπαθούν να παραπλανήσουν την κοινή γνώμη μέσω της *ψευδοενωτικής και ψευδοπατριωτικής δημαγωγίας* τους, δεν τα καταφέρνουν, γιατί σε καμία περίπτωση *δεν μπορούν να πείσουν ότι αποτελούν εκφραστές του ενωτικού παραγοντισμού*²⁰⁹⁹. Με την στάση τους δεν καταφέρνουν να συμβάλουν στον *ενωτικό σκοπό των Ελληνοκυπρίων*, αντιθέτως λειτουργούν βοηθητικά στην *υπονόμηση* του,

²⁰⁹⁷Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 47- 48.

²⁰⁹⁸«Κακόβουλος Αυθαιρεσία», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 05, 1965), 3.

²⁰⁹⁹«Οπισθεν των Εκβιασμών Μαρκεζίνη Κρύπτεται: Σχέδιον Κλεισίματος του Κυπριακού», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 24, 1966), 6.

γι' αυτό και πρέπει να σοβαρευτούν και να συμφωνήσουν με την μόνη *ορθή πολιτική γραμμή*, η οποία εκφράζεται μέσω της κυπριακής κυβέρνησης. Πρέπει να *εγκαταλείψουν την μικροπολιτική* και να αντικρούσουν με ευθύνη τα πράγματα²¹⁰⁰.

Ως ο απόλυτος εσωτερικός εχθρός θεωρούνται οι Αντιμακαριακοί και από τον Φιλελεύθερο. Η φρασεολογία και αυτής της εφημερίδας κατ' αντιστοιχία των προαναφερόμενων, είναι ιδιαίτερα σκληρή προκειμένου να φανερώσει στην κοινή γνώμη τον διαβρωτικό και ζημιολόγο ρόλο του εσωτερικού εχθρού. Οι Αντιμακαριακοί είναι δημαγωγοί και κακόβουλοι συκοφάντες. Χαρακτηρίζονται από ενδοτισμό και από γελοίες εξτρεμιστικές σοβινιστικές διαθέσεις, πολύ ισχυρότερες των Τουρκοκυπρίων, συνεπώς είναι πιο απειλητικοί από αυτούς. Είναι ψευδοενωτικοί και ψευδοπατριώτες, εκφραστές του ενωτικού παραγοντισμού, υπονομεύοντας συστηματικά τον ενωτικό σκοπό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Και ο Φιλελεύθερος ακολουθώντας τη στάση των υπολοίπων εφημερίδων φαίνεται ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει ως απλός φορέας μηνυμάτων από την κοινωνία προς την πολιτική εξουσία, αλλά ακολουθεί την αντίθετη πορεία, μεταθέτοντας την διαφωνία ως προς τον τρόπο προσέγγισης της ένωσης, από το πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο, στο κοινωνικό²¹⁰¹. Όντας και αυτή η εφημερίδα εξαρτώμενη από το πολιτικό περιβάλλον που εκπροσωπούσε, δεν λειτουργεί ως γνήσιος διαμεσολαβητής της εσωτερικής σύγκρουσης που γνωρίζει η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, με συνέπεια να μην συμβάλλει στην διαμόρφωση της δημιουργίας μία γόνιμης κοινής γνώμης²¹⁰², αλλά στη δημιουργία ενός διχαστικού κλίματος, το οποίο οικοδομείται στη βάση αγιοποίησης της μίας πλευράς (Μακαριακοί) και της δαιμονοποίησης της άλλης (Αντιμακαριακοί)²¹⁰³.

5.2.11 Μακαριακοί

Ο διχασμός ο οποίος κατέχει από το 1964 περίοπτη θέση στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, δεν τροφοδοτείται μόνο από την στάση που υιοθετεί ο τύπος όσον αφορά στην αντιμακαριακή παράταξη, αλλά αντίστοιχα από τον τρόπο

²¹⁰⁰«Να Κλείσουν οι Ρωγμείς», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 25, 1970), 3.

²¹⁰¹Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 50.

²¹⁰²Katsiaounes, *Labour, Society, and Politics in Cyprus During the Second Half of the Nineteenth Century*, 241.

²¹⁰³Galtung, *Peace Journalism: What, why, Who, How, When, Where*, 1.

προβολής της μακαριακής παράταξης. Η Αλήθεια και ο Φιλελεύθερος σε αυτή τη θεματική ενότητα τηρούν σιγή ιχθύος, καθώς δεν εντοπίστηκαν σχετικές αναφορές και σχόλια μέσα στα άρθρα τους, ενώ ελάχιστες είναι οι αναφορές υπεράσπισης από την πλευρά της Χαραυγής για τον ρόλο των Μακαριακών. Αντιθέτως η Πατρίς επιδίδεται σε πληθώρα σχολίων για τους Μακαριακούς, ενέργεια που δεν προξενεί εντύπωση λαμβάνοντας υπόψη, ότι αποτελούσε τον κύριο εκπρόσωπο των Αντιμακαριακών προς την κοινή γνώμη. Θα ήταν επομένως «ασέβεια» ως επιτηδευματίας της κοινής γνώμης, να μην χρησιμοποιήσει την πλεονεκτική θέση της και μέσω των κατηγοριών και των σχολίων προς την μακαριακή παράταξη, να μην επιδιώξει έμμεσα να υπερασπιστεί τους Αντιμακαριακούς. Η Πατρίς λοιπόν σε μία προσπάθεια να μειώσει τους Μακαριακούς, τους χαρακτηρίζει ως *εραστές της Ζυρίχης που* ονειρεύονται ακόμη την *ουτοπική ανεξαρτησία* της Κύπρου, η οποία άφησε το νησί παίγνιο στα χέρια των μεγάλων παγκόσμιων συνασπισμών Ανατολής και Δύσης²¹⁰⁴. Τους κατηγορεί ότι *λύγισαν* μπροστά στον *ιμπεριαλισμό*, έγιναν *νατοδούλοι*, παριστάνοντας τώρα τους ανένδοτους και τους προασπιστές των εθνικών συμφερόντων²¹⁰⁵.

Αυτοί αποτελούν τον *εσωτερικό εχθρό της Κύπρου*, χαρακτηρίζοντας τους ως *ρευστοσυνειδήτους*, εφόσον δεν αναγνωρίζουν την πατρίδα (εννοεί την Ελλάδα). Όντας *διεθνιστές και ανεξαρτησιόπληκτοι*, επιδιώκουν μέσα από την άθλια προπαγάνδα να επιτύχουν, αυτό που δεν κατόρθωσε η φραγκοκρατία, η τουρκοκρατία και η αγγλοκρατία, ούτε ακόμη και η περίοδος της ζυριχικής κολάσεως. Επιδιώκουν *να καταφέρουν τον κλονισμό της ιστορικής, εθνικής και ψυχικής ενότητας της Κύπρου* με τον υπόλοιπο εθνικό κορμό. Εμμένουν με πείσμα *στο πρώτο μέρος* του τρίπτυχου αυτοδιάθεση - ανεξαρτησία - ένωση, με σκοπό να *πετύχουν διαιώνιση του επιβληθέντος ανεξαρτησιακού καθεστώτος*. Είναι *βέβηλοι* γιατί καλλιεργούν *ύπουλα προπαγάνδα*, υποστηρίζοντας ότι αφού κάτι πρέπει να δώσουμε στους Τούρκους, *ας είναι αυτό η ένωση*, ώστε να ξεμπερδεύουμε²¹⁰⁶. Τους κατηγορεί ότι εργάζονται χρησιμοποιώντας *απατηλές μεθόδους* για να παρασύρουν τον λαό²¹⁰⁷, με συνέπεια να επιβεβαιώνονται ως *γελοίοι και αναξιοπρεπείς*. Στην προσπάθεια τους να υποστηρίξουν τα ανυποστήρικτα, έχουν *χάσει κάθε ίχνος ανδροπρέπειας και*

²¹⁰⁴«Η Εθνική Λεωφόρος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1964), 1.

²¹⁰⁵«Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

²¹⁰⁶«Όρκος Πίστεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1.

²¹⁰⁷«Απαντήσεις εις Ανθενωτικούς», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 2, 1965), 3.

*φιλότιμον*²¹⁰⁸, καθώς συνεργάζονται και συμμαχούν με τους δύο εχθρούς της ιερής υποθέσεως της ένωσης, την *ιμπεριαλιστική προπαγάνδα* και την *κομμουνιστική πέμπτη φάλαγγα*²¹⁰⁹. Για τους Μακαριακούς δεν υφίσταται *εθνική ιδέα*, αφού είναι *άσπονδοι εχθροί της ενώσεως*. *Μοναδικός σκοπός* τους είναι η *ψευδοανεξαρτησία* ικανοποιώντας συνάμα τη Μητέρα Ρωσία²¹¹⁰.

Η συνωμοτική στάση τους απέναντι στον κυπριακό λαό, φανερώνεται συνεχώς μέσω της συστηματικής επιδίωξης *παραπλάνησης* του και της εκτροφής της ενωτικής αξίωσης, μέσω της *υποστηρίξεως της ζυριχικής ανεξαρτησίας* και της *προαγωγής της κυπριακής συνειδήσεως*. Ως *θιασώτες της Ζυρίχης παραπλάνησαν τον κυπριακό λαό*, προκαλώντας του μεγάλη σύγχυση, με αποτέλεσμα *μία μερίδα του σήμερα να εκδηλώνει φιλοκομμουνιστικές τάσεις*, εκφραζόμενη ασεβώς προς την Ελλάδα και τον σωτήρα της Κύπρου ελληνικό στρατό, αμφιβάλλοντας για την ένωση. Αυτοί αποτελούν την *κακή μοίρα* του κυπριακού λαού, όντας *αριβιστές, καιροσκόποι, ανεμόμυλοι της πολιτικής, μωροφιλόδοξοι και συμφεροντολόγοι*²¹¹¹.

Ο ενδόμυχος σκοπός τους είναι *γνωστός*, αφού επιδιώκουν να *συνθηκολογήσουν σε παράνομες νέες συμφωνίες*, οι οποίες είναι *χειρότερες από τη ζυριχική*. Σκοπός τους είναι *να απομακρύνουν τους γνήσιους πατριώτες*, ώστε ανενόχλητοι να προχωρήσουν στο εγκληματικό τους έργο κατά του λαού. Διεξάγουν έναν *άτιμο αγώνα* εναντίον των τιμίων ενωτικών, τον οποίο σκοπεύουν να συνεχίσουν με όλες τις φασιστικές μεθόδους, που έχουν χρησιμοποιήσει και κατά το παρελθόν²¹¹², επειδή εκείνο που *φοβούνται* τρομερά οι προδότες και οι συνθηκολόγοι είναι η *άμεση ένωση*. Επειδή δεν είναι δυνατόν να αποκαλυφθούν ως *ανθενωτικοί*, όπως *αποδεδειγμένα είναι*, γιατί θα έρθουν σε φανερή αντίθεση με το γνήσιο *ενωτικό φρόνημα του λαού*, καταβάλλουν κάθε προσπάθεια να τον *εξαπατήσουν*, προφασίζονται και προπαγανδίζουν *άτιμα*, ότι η ένωση δεν θα είναι *δήθεν γνήσια*, ότι θα γίνει με παραχώρηση βάσεων και με εδαφικά ανταλλάγματα στους Τούρκους. *Θέλουν λένε και αυτοί την ένωση, αλλά χωρίς βάσεις και ανταλλάγματα, αν και στα λόγια τους αυτά κρύβεται όλη η υποκρισία και ο φαρισαϊσμός τους*²¹¹³.

²¹⁰⁸«Οι Ανεξαρτησιακοί και τα Επιχειρήματα των», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 2, 1965), 5.

²¹⁰⁹«Ενότης Σκοπού», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1965), 1.

²¹¹⁰«Ξένους Σκοπούς Εξυπηρετούν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1965), 1.

²¹¹¹«Οι Δωσίλογοι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1965), 1.

²¹¹²«Δεν θα Περάσουν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 26, 1965), 1.

²¹¹³«Υπόδοικου», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1965), 1.

Καλλιεργούν *υλιστικά συμφέροντα, ανθελληνικό και ανθενωτικό πνεύμα* και διαδίδουν ότι με την *ένωση θα ζημιωθούν οι Κύπριοι*²¹¹⁴. Δεν μπορούν να πλήξουν άμεσα την ένωση και την *πλήττουν έμμεσα* με την πολιτική που ακολουθούν, καταφέροντας να *κλονίσουν το εσωτερικό μέτωπο*, κάτι που με τη σειρά του έχει *δυσμενείς επιπτώσεις στον διεξαγόμενο αγώνα*²¹¹⁵. Σε κάθε ευκαιρία επιδιώκουν να *θολώνουν τις σχέσεις κυπριακής και ελληνικής κυβέρνησεως* με κακοήθεις φήμες, έχοντας ως σκοπό *να αποτρέψουν την ένωση, τη γνήσια, την χωρίς ανταλλάγματα και ενδιάμεσους σταθμούς*, η οποία είναι και η *μόνη ορθή και δίκαιη λύση* του κυπριακού ζητήματος. Επιζητούν να δημιουργήσουν *χάσμα μεταξύ Αθηνών και Λευκωσίας*, έχοντας ως πασιδηλο σκοπό να *αποτρέψουν με πλάγιο τρόπο την ένωση* και να συνεχισθεί το *ανεξαρτησιακό καθεστώς*²¹¹⁶. Οδηγούν τον λαό σε βέβαιο *βάραθρο*, καθώς εισάγουν κομματικούς ή ιδεολογικούς σκοπούς και ασκούν *συκοφαντική εκστρατεία* κατά της Ελλάδος και της κυβέρνησεως της, προετοιμάζοντας το έδαφος για να παρασύρουν τον ελληνοκυπριακό λαό, να *διαχωρίσει τον αγώνα του, από τον πανελλήνιο αγώνα* υπέρ της απελευθερώσεως της Κύπρου και να επιτύχουν διατήρηση της, ως ανεξάρτητου κρατιδίου²¹¹⁷.

Αν και *πολιτικά αχρείοι*²¹¹⁸, προκειμένου να παραπλανήσουν τον λαό, εμφανίζονται *υπερπατριώτες* επιζητώντας να σώσουν τον λαό²¹¹⁹, *στραγγαλιστές* της ενωτικής ιδέας και γνωστοί *πεμπτοφαλλαγίτες* των ξένων δυνάμεων²¹²⁰. Παρουσιάζονται ως *υπερπατριώτες*, οι οποίοι με την *ψευδόλογη και συκοφαντική προπαγάνδα* επιζητούν να *σκορπίσουν αμφιβολίες* για την Ελλάδα και να *πλήξουν έμμέσως την ένωση*²¹²¹. Η ανθενωτική προπαγάνδα τους καλύπτεται από πατριωτικό μανδύα, οργιάζει στο λαό και *καλλιεργείται η ιδέα της ανεξαρτησίας*, εκφύεται στην ψυχή *το μίσος κατά των Ελλήνων και της Ελλάδας. Συκοφαντούν και βρίζουν την Μητέρα Πατρίδα* και τους αντιπροσώπους της στην Κύπρο, αποδίδοντας σε αυτούς *ανύπαρκτες προδοτικές δηλώσεις*, επιδιώκοντας να προκαλέσουν κατά αυτών την *λαϊκή αγανάκτηση*²¹²². Κατηγορούν *νύχτα και μέρα την Ελλάδα*, ενταφιάζοντας την

²¹¹⁴«Να Τονίσωμεν τα Ιδανικά μας», *Πατρίς* (Μάρτιος 4, 1965), 1.

²¹¹⁵«Γύρω από Πρόσφατους Εξελίξεις του Κυπριακού», *Πατρίς* (Μάρτιος 31, 1965), 3.

²¹¹⁶«Μεταξύ Λευκωσίας - Αθηνών», *Πατρίς* (Μάιος 4, 1965), 1.

²¹¹⁷«Καθήκον Μακαρίου», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1965), 1.

²¹¹⁸«Σήμερον», *Πατρίς* (Μάιος 20, 1965), 1.

²¹¹⁹«Τα Δύο Άκρα», *Πατρίς* (Μάιος 26, 1965), 1.

²¹²⁰«Φωνάζουν οι Κλέφτες», *Πατρίς* (Ιούνιος 2, 1965), 1.

²¹²¹«Ημείς και Εκείνοι», *Πατρίς* (Αύγουστος 4, 1965), 1.

²¹²²«Που Βαδίζομεν;», *Πατρίς* (Αύγουστος 14, 1965), 3.

ένωση ως νόθα και ανάξια να τη θέλει ο ελληνοκυπριακός λαός. Την ίδια στιγμή αυτοί είναι που θέτουν όρους για να δεχθούν την ένωση, αυτοί μιλούν πάντα για βάση του ΝΑΤΟ, για διαμελιστικό σχέδιο Άτσεσον και για αποστρατικοποίηση της Κύπρου, για να προβάλουν όλα αυτά τα οποία η νοσηρή φαντασία επινοεί, με σκοπό να *κατασυκοφαντήσουν την Ελλάδα* και να *αποτρέψουν την ένωση*²¹²³.

Είναι *προδότες* επομένως επειδή *αρνούνται* την Ελλάδα και την ένωση και επιζητούν την *ανεξαρτησίακη λύση* για να διαιωνισθούν τα δεινά του ελληνοκυπριακού λαού, τα οποία θα οδηγήσουν με την εθελότυφλη πολιτική τους στον *όλεθρο και στην πλήρη κατάκτηση του νησιού από τους Τούρκους* μέσα σε μερικά έτη ή δεκαετίες²¹²⁴. Μέσω της συνεχούς δυσφημίσεως της ελληνικής κυβερνήσεως, οι ανθενωτικοί κύκλοι προσπαθούν να *υπονομεύσουν την Ελλάδα και να διασπάσουν την ενότητα ανάμεσα στον ελληνισμό της Κύπρου και στον ελληνισμό της Ελλάδας*. Απώτερος σκοπός όλων όσων κρύβονται πίσω από αυτή την ύπουλη εκστρατεία, δεν είναι απλά να πλήξουν ορισμένα όργανα του ελληνικού κράτους ή να ασκήσουν κριτική σε ορισμένες πλευρές του κοινωνικοπολιτικού συστήματος της Ελλάδος. Κυρίως προσπαθούν να *προσβάλλουν το σύνολο των θεσμών, των αρχών και των συμβόλων της ελληνικής πατρίδας*, ακόμη και του βασιλιά, με *στρατηγική επιδίωξη την πλήρη φθορά και κατάλυση κάθε αξίας και χαλάρωση των ψυχικών δεσμών*, οι οποίοι *ενώνουν τους Ελληνοκυπρίους με τους Έλληνες της Ελλάδας*. Και αφού πετύχουν σε αυτό το πρώτο βασικό στάδιο, να *προβούν σε πλήρη ρήξη με την Ελλάδα και να προχωρήσουν προς την ανεξαρτησία*²¹²⁵.

Απορρίπτουν με τον πιο αυθάδη τρόπο την *αναγνώριση του εθνικού κέντρου* και τον χειρισμό του κυπριακού ζητήματος ως εθνικό θέμα, δηλαδή την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα²¹²⁶. Προσποιούνται ότι *αγαπούν την Ελλάδα*, αλλά την πλήττουν *ύπουλα και προδοτικά*. Είναι αυτοί που ενώ από την μία πλευρά διακηρύττουν ότι είναι καλοί Έλληνες και αγωνίζονται για την ένωση, από την άλλη πλευρά αναγνωρίζονται στο διεθνές πεδίο ως δεξιοί διπλωμάτες²¹²⁷, υποκύπτοντας σε *συνθηκολόγηση, εθνική μειοδοσία, απιστία προς την ένωση και αγνωμοσύνη προς*

²¹²³«Η Νέα Απάτη», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 21, 1965), 1

²¹²⁴«Υπόδικου», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1965), 1.

²¹²⁵«Θα Ενταθή Προσεχώς η Πολεμική Κατά της Κυβερνήσεως της Ελλάδος», *Πατρίς* (Απρίλιος 19, 1966), 1.

²¹²⁶«Εξαγνισμός», *Πατρίς* (Απρίλιος 30, 1966), 1.

²¹²⁷«Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 1.

την Ελλάδα²¹²⁸. Οι δεδηλωμένοι ανθενωτικοί, οι λυσσώντες ανθέλληνες, παρουσιάζονται με κροκοδείλια δάκρυα, υποστηρίζοντας ότι θα λυτρώσουν την Ελλάδα, την οποία *υπονόμευσαν με κάθε τρόπο και απομάκρυναν από τις ψυχές των Κυπρίων και από τον ορίζοντα των εθνικών προσδοκιών τους*. Είναι άνανδροι και υποκριτές, γιατί *βρίζουν τους Έλληνες, λοιδороύν την Μητέρα Πατρίδα, προτρέπουν τους Κυπρίους μακριά από την νατοϊκή Ελλάδα*²¹²⁹. Κατόρθωσαν να συσκοτίσουν την πραγματικότητα και να μειώσουν στις *συνειδήσεις πολλών Κυπρίων την μεγάλη συμβολή της Ελλάδας*. Εργάστηκαν και εργάζονται προς την κατεύθυνση της *συκοφαντίας* και του διασυρμού του ονόματος του ελληνικού στρατού, υπονομεύοντας κάθε *τι το ελληνικό*²¹³⁰.

Πίσω από το πατριωτικό ύφος τους, κρύβονται *προδοτικοί, αντεθνικοί*²¹³¹ και *καταχθόνιοι σκοποί*²¹³². Δεν είναι τίποτα άλλο παρά *αντιδραστικοί και ανεύθυνοι δημοκόποι*, που επιδίδονται σε όργιο *πατριδοκαπηλίας και προκλήσεων*²¹³³. Πάντοτε υπήρξαν *λιπόψυχοι*, ενώ ποτέ τους δεν πίστευαν στο *ιδεώδες της πραγματικής ελευθερίας*, όντας απλά *καιροσκόποι και συμφεροντολόγοι*²¹³⁴. *Άγονοι αρνητές και αντιδραστικοί*, που με *λύσσα καταπολεμούν την ηγεσία των ενωτικών*, αλλά παράλληλα δεν προσφέρουν καμία *ουσιαστική πρακτική λύση*. Είναι συνθηματολόγοι και λογάδες με ωραία λόγια και συνθήματα, αλλά *ανίκανοι να προβούν σε συγκεκριμένες ενέργειες ή να υποστούν θυσίες*²¹³⁵. Είναι *ανθενωτικοί ως το κόκαλο*, αλλά επειδή φοβούνται τον λαό, διακηρύσσουν ότι πρέπει να υπάρξει *ενδιάμεσος σταθμός*, ο οποίος θα είναι η *αδέσμευτη ανεξαρτησία*²¹³⁶. Για τους ανεξαρτησιόπληκτους και την μακαριακή χορωδία, *πικρό είναι το ποτήρι της ενώσεως* και γι' αυτό το λόγο προβάλλουν δήθεν την *ανεξαρτησία ως ενδιάμεσο σταθμό*, για να συνεχίσουν την πολιτική τους και να συμπληρώσουν το έργο που ξεκίνησαν από το 1959, αυτό της *απεμπολήσεως του ενωτικού ιδεώδους*²¹³⁷.

²¹²⁸ «Η Διαφθορά», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1966), 1.

²¹²⁹ «Πιστοί εις την Ελλάδα», *Πατρίς* (Απρίλιος 27, 1967), 1.

²¹³⁰ «Γλυκοχαράζει η Ένωσις», *Πατρίς* (Μάρτιος 5, 1967), 1 & «Συμπεράσματα», *Πατρίς* (Ιούνιος 9, 1967), 1.

²¹³¹ «Υπό...Πατριωτικόν Μανδύαν!», *Πατρίς* (Ιούνιος 9, 1965), 1.

²¹³² «Συντριπτικός Κόλαφος», *Πατρίς* (Ιούνιος 10, 1965), 1.

²¹³³ «Και Πάλιν Προκαλούμεν τον κ. Πολ. Γιωρκάτζη», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1966), 1.

²¹³⁴ «Σφάλματα», *Πατρίς* (Μάιος 10, 1966), 1.

²¹³⁵ «Και Πάλιν Προκαλούμεν τον κ. Πολ. Γιωρκάτζη», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1966), 1.

²¹³⁶ «Ουτοπία και Πρόφασις», *Πατρίς* (Ιούνιος 11, 1965), 1.

²¹³⁷ «Η Νέα Απάτη», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 21, 1965), 1

Κατηγορεί η Πατρίς τους Μακαριακούς ότι προσποιούνται τους *ρεαλιστές* για να χαρακτηρίσουν την ένωση ευσεβή πόθο, ενώ είναι οι *υπουλότεροι εχθροί της*, γιατί επιζητούν να *πλήξουν τον ιερότερο σκοπό* του μαχόμενου για την ελευθερία ελληνοκυπριακού λαού, *πλαγίως* και όχι απευθείας²¹³⁸. Οι ανεξαρτησιόπληκτοι ζυριχικοί ασκούν *σατανική προπαγάνδα* για να δεχθούν στο τέλος τον *ομοσπονδιακό διαμελισμό* της Κύπρου. Αυτή η αποδοχή θα αποτελεί το πρώτο σκαλοπάτι για τη βαθμιαία και ολοκληρωτική *κατάκτηση της Κύπρου από την Τουρκία*²¹³⁹. Εμφανίζονταν υπερπατριώτες αξιώνοντας την γνήσια ένωση, την οποία *παρουσίαζαν* ως *ανέφικτη*, για να αποθαρρύνουν τον ελληνοκυπριακό λαό να μην εμμένει σε αυτή. Οποιοσδήποτε συνηγορούσε στην Κύπρο και στην Ελλάδα υπέρ της ένωσης στιγματιζόταν ως νατοδούλος, ως κάποιος που δεν επιζητούσε τη γνήσια ένωση, *ψευδοπατριώτης, πατριδοκάπηλος, συμφεροντολόγος*. Η γνήσια ένωση ήταν ανέφικτη κατά τους υπερπατριώτες, που νόμισαν ότι καλλιεργούσαν καλώς το έδαφος δια μέσου της ανθενωτικής προπαγάνδας τους. Προβάλλονταν στον λαό ως *ρεαλιστές*, αναφέροντας ότι η ένωση αποτελεί *ευσεβή πόθο*²¹⁴⁰. Προσπαθούσαν να ενσπείρουν την *απογοήτευση* και να *αποθαρρύνουν* τον λαό, μιλώντας περί *ευσεβών πόθων* και περί *μακρινού και επίπονου αγώνα*²¹⁴¹. Προπαγάνδιζαν και προπαγανδίζουν ότι η διακήρυξη της ενωτικής αξιώσεως, *έβλαπτε και έστρεφε* τους φίλους των Ελληνοκυπρίων εναντίον τους²¹⁴².

Τα *δωσίλογα όργανα του ζυριχισμού*, οι *ποταποί θιασώτες* της κυπριακής ανεξαρτησίας, οι *δεδηλωμένοι ανθενωτικοί - αντιγριβικοί*²¹⁴³, είναι *άνθρωποι του σκότους*, εθισμένοι να ψαρεύουν σε θολά νερά, εργαζόμενοι ανέντιμα και προδοτικά στα ζοφερά *πολιτικά παρασκήνια*, για να δώσουν στο κυπριακό λύση *νόθα*, με την αποδοχή της *ανεξαρτησίας*, που θα σημαίνει την συνέχιση της *τουρκοβρετανικής κατοχής* στην Κύπρο²¹⁴⁴. Οι Μακαριακοί σύμφωνα με την Πατρίδα δεν διστάζουν να γίνουν συνεργάτες των Τούρκων, αφού *προάγουν την ομοσπονδιακή λύση*, οι τρισάθλιοι ανθενωτικοί γραικύλοι²¹⁴⁵. Μέσω των συμφωνιών και των συνθηκών εγγυήσεως, έδωσαν για την Κύπρο *ανταλλάγματα* επαναφέροντας τους *Τούρκους*,

²¹³⁸ «Ουτοπία και Πρόφασις», *Πατρίς* (Ιούνιος 11, 1965), 1.

²¹³⁹ «Αυτοδιάθεσις - Όχι Ανεξαρτησίαν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 2, 1965), 1.

²¹⁴⁰ «Εφικτά και Ανέφικτα», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 4, 1965), 1.

²¹⁴¹ «Ουδεμία Παρέκκλισις», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1966), 1.

²¹⁴² «Εφικτά και Ανέφικτα», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 4, 1965), 1.

²¹⁴³ «Καρφί στα Μάτια των!», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1965), 1.

²¹⁴⁴ «Δύο Διάλογοι», *Πατρίς* (Ιούνιος 22, 1965), 1.

²¹⁴⁵ «Δε θα Περάσουν», *Πατρίς* (Αύγουστος 11, 1965), 1.

εγκαθίδρυσαν *διπλή δεσμευμένη ανεξαρτησία* και μέσω της παραχώρησης κυρίαρχων βάσεων στους Άγγλους, *πέτυχαν* όχι απλώς τη διχοτόμηση, αλλά την *τριχοτόμηση του νησιού*²¹⁴⁶. Οι *ανθελωτικοί, δημοκόποι και τυχάρπαστοι κομματάρχες* δημιουργούν *συμπαιγνία* με τους Τούρκους, αφού φαίνεται ότι έχουν μεγάλο καημό όσον *αφορά στα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων*, ενώ την ίδια στιγμή *δεν εκπληρώνουν καμία συμπάθεια για τους ατυχείς Έλληνες*, που *σφάζονται από τους αιμοδιψείς Τούρκους ή απάγονται ή υποβάλλονται σε φρικτά βασανιστήρια ή καταληστεύονται ή διώκονται* από τα χωριά τους, χάνοντας ολόκληρη της περιουσία τους, μετατρέπόμενοι σε *ανέστιους* που καταλήγουν στην *επαιτεία*²¹⁴⁷. Επέτρεψαν στα *τουρκικά θηρία* να κατασπαράσσουν *Έλληνες*, εγκαταλείποντας τους ως πρόβατα στη σφαγή, στα χέρια των αιμοδιψών τυράννων²¹⁴⁸. Εκείνο που ενδιαφέρει τους ανθρώπους αυτούς είναι να *διατηρήσουν τις θέσεις και τα αξιώματα* τους, ακόμη και αν είναι να *κυβερνήσουν στο ένα τρίτο του νησιού*, πουλώντας το ένα μέρος στους *Άγγλους και δωρίζοντας το υπόλοιπο στους Τούρκους*²¹⁴⁹.

Αυτή την πορεία ακολουθούν τα *δηλητηριώδη φίδια*, η οποία αφήνει *προδοτικά ίχνη*. Αγωνιζόμενοι για την ανεξαρτησία, *αποκρύπτουν* τον σκοπό τους και *συσκοτίζουν* τα πράγματα, επειδή φοβούνται να *μιλήσουν ξεκάθαρα* στο λαό. Τους χαρακτηρίζει *πολιτική υπουλότητα, ανανδρία και φαυλότητα*²¹⁵⁰. Είναι όλοι *συκοφάντες* που βάλλουν δολίως τα προδοτικά τους βέλη κατά της ενώσεως²¹⁵¹, έχοντας ως σκοπό μέσω της *ανίερης και αντεθνικής εκστρατείας* που ακολουθούν, να *κλονίσουν* την εμπιστοσύνη του κυπριακού λαού προς το έθνος και την Ελλάδα και να τον *φιμώσουν*, ώστε να *εξοντώσουν όλα τα ενωτικά στοιχεία*, που ήταν δυνατόν να αντιδράσουν στην προσπάθεια επιβολής των γνωστών κύκλων *μίας νέας ζυριχικής λύσεως και αποκλεισμού της ενώσεως*²¹⁵². Θέλουν να *στραγγαλίσουν τα εθνικά δίκαια* της Κύπρου και να *ματαιώσουν την* μοναδική αξίωση του λαού που είναι η *ένωση με την Μητέρα Ελλάδα*²¹⁵³. Το *ψεύδος* και η *παραπλάνηση* του λαού χρησιμοποιήθηκαν κατά κόρον από την υπογραφή των *συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου*, οι οποίες αποτέλεσαν από την αρχή τα *μοναδικά όπλα* των υπευθύνων της

²¹⁴⁶ «Συνέπεια και Ασυνέπεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1965), 1.

²¹⁴⁷ «Αλλά δε Θεός Κελεύει», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 10, 1965), 1.

²¹⁴⁸ «Εξω οι Θύται», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 12, 1965), 1.

²¹⁴⁹ «Εκείνο που τους Ενδιαφέρει», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 18, 1966), 1.

²¹⁵⁰ «Δύο Διάλογοι», *Πατρίς* (Ιούνιος 22, 1965), 1.

²¹⁵¹ «Κίνδυνος - Θάνατος!», *Πατρίς* (Ιούνιος 27, 1965), 1.

²¹⁵² «Η Ελλάς δεν θα Ρεζίλευθί εν Κύπρω», *Πατρίς* (Ιούνιος 29, 1965), 1.

²¹⁵³ «Δολιότης και Μωρία», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1965), 1.

κυπριακής τραγωδίας. Και επειδή αυτά δεν αρκούσαν, προστέθηκε και η *αισχρή συκοφαντία* εναντίον όσων τάχθηκαν κατά των συμφωνιών. Επίσης ξεκίνησε η *καλλιεργούμενη προσωπολατρία*, ώστε ο λαός να παραμένει προσηλωμένος σε *είδωλα* και να μην μπορεί να αντιληφθεί το ψεύδος της Ζυρίχης. Αλλά ακόμη και αν το αντιληφθεί, να πεισθεί ότι όσοι *θυσιάστηκαν* στο βωμό της Ζυρίχης, οι κρατικοί, είναι *γνήσιοι πατριώτες*, ενώ όσοι *δεν θυσιάστηκαν* ή δεν είναι διατεθειμένοι να θυσιαστούν στον *προπαρασκευαζόμενο νέο ζυριχικό βωμό*, είναι *παρακρατικοί* που δεν πρέπει απλώς να *απομονωθούν*, αλλά να *εξοντωθούν*²¹⁵⁴.

Οι Μακαριακοί κατά την Πατρίδα, είναι οι *αποδιοπομπαίοι*, οι *προσκολλημένοι* στους δυνατούς της ημέρας, που εγκαταλείπουν τον λαό όταν έρθει ο κίνδυνος, είναι αυτοί που *σαν αρουραίοι αφήνουν το καράβι όταν αυτό καταποντιστεί*²¹⁵⁵. Δεν είναι τίποτα περισσότερο παρά *ανθενωτικά καθάρματα*²¹⁵⁶, *ανθρωπάκια* που ύπουλα καταπολεμούν την ένωση²¹⁵⁷, *καταχθόνιοι συκοφάντες*, *υβρίζοντες*²¹⁵⁸, *ανθενωτικά σκύβαλα*²¹⁵⁹, *ασύδοτοι* που οργιάζουν *κατά της ενώσεως* και *πολέμιοι της Κύπρου*.

Οι *ζυριχικοί δωσίλογοι*, όπως ονοματίζει η Πατρίδα επανειλημμένα τους Μακαριακούς, προκειμένου να καταστείλουν την αγανάκτηση του λαού, *εκτός από την παραπλάνηση και την συκοφαντία*, χρησιμοποιούν τα πιο εγκληματικά μέσα, τον *χαφιεδισμό* και την *τρομοκρατία*, μετατρέποντας το ζυριχικό καθεστώς, σε *καθαρό φασιστικό κράτος*, που φίμωσε το λαό. Νυχθημερόν ασχολούμενοι με απάνθρωπα έργα, αδιαφόρησαν για την *άμυνα του λαού* αν και γνώριζαν πριν την εγκαθίδρυση της ζυριχικής ανεξαρτησίας, ότι οι Τουρκοκύπριοι *συστηματικά εξοπλίζονταν* για να *εξαπολύσουν αιματηρό όργιο εναντίον του ελληνικού λαού της Κύπρου και να τη διαμελίσουν*. Αυτοί διέταξαν τους Ελληνοκυπρίους *να καταπαύσει το πυρ κατά των Τούρκων τρομοκρατών!*. Αυτοί *δέχθηκαν τις πράσινες γραμμές* των Άγγλων ιμπεριαλιστών και την *ντε φάκτο διχοτόμηση* του νησιού, καλώντας τον ελληνικό λαό να *συνθηκολογήσει*. Αν οι υβριστές και συκοφάντες των γνήσιων πατριωτών, οι

²¹⁵⁴«Κηρύγματα Μίσους», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1965), 1.

²¹⁵⁵«Οι Δωσίλογοι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1965), 1.

²¹⁵⁶«Το Συμβούλιον του Στέμματος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 18, 1967), 1.

²¹⁵⁷«Εύγε εις τους Νέους μας», *Πατρίς* (Ιανουάριος 15, 1967), 1.

²¹⁵⁸«Εξωμοταί», *Πατρίς* (Νοέμβριος 3, 1967), 1.

²¹⁵⁹«Αθλιότητες», *Πατρίς* (Νοέμβριος 29, 1967), 4.

δωσίλογοι ζυριχικοί, *είχαν συναίσθηση της εγκληματικής ευθύνης τους* προς τον λαό, θα έπρεπε να είχαν *εξαφανισθεί από προσώπου της κυπριακής γης*²¹⁶⁰.

Η Πατρίς σε μία προσπάθεια να προσωποποιήσει τα άτομα που αποτελούν κατ' αυτήν τον εσωτερικό εθνικό εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, επισημαίνει ανενδοίαστα ότι στην μακαριακή παράταξη ανήκουν οι *κομμουνιστές* και οι *υποστηρικτές του Μακαρίου*. Οι πρώτοι δεν θέλουν την ένωση λόγω πολιτικών ξενοκίνητων προσανατολισμών που τους έχουν καταστήσει *απάτριδες και ανθελλαδικούς*. Θεωρούν ότι μία ανεξάρτητη Κύπρος αποτελεί *εύκολη λεία* των *ολοκληρωτικών πολιτικών πιστεύω*, μιας και μετατρέπεται από *ανεξάρτητο, σε εξαρτημένο δορυφόρο*. Οι δεύτεροι δεν θέλουν την ένωση γιατί αποβλέπουν στην *ανεξαρτησία*, η οποία εξυπηρετεί *καλύτερα τα συμφέροντα* τους. Επιδιώκουν μία Κύπρο ανεξάρτητη, γιατί έτσι πιστεύουν ότι *θα μετατραπεί σε τσιφλίκι τους*, αφού θα είναι στην ουσία ή *αστυνομικό - πολιτικό καθεστώς* ή *προσωπικό καθεστώς*, όπου θα κυβερνά η κατηγορία των ανθρώπων αυτών και όσοι εξαρτώνται από αυτούς. Και οι δύο αυτές κατηγορίες των *ανθενωτικών* κατάφεραν να επηρεάσουν ένα μεγάλο τμήμα των Ελληνοκυπρίων, προβάλλοντας διάφορα *ψευτοσυναίσθήματα*, με *συστηματική οργανωμένη προπαγάνδα*, ώστε να διαβρωθεί το *εθνικό φρόνημα*²¹⁶¹.

Όλη η *ανθελληνική* και *ανθενωτική προπαγάνδα* που ασκείται για μεγάλο χρονικό διάστημα, έχει ως σκοπό να *δηλητηριάσει τις ψυχές του ελληνικού κυπριακού λαού* και να δώσει επιχειρήματα στους εχθρούς και «φίλους». Είναι έργο των *ζυριχοκομμουνιστών προδοτών*, οι οποίοι αγωνίζονται με όλες τους τις δυνάμεις να *διατηρήσουν το ανεξαρτησιακό καθεστώς* και να συνεχίσουν μαζί με τους Τούρκους σοβινιστές το *εγκληματικό όργιο σε βάρος του κυπριακού λαού*. Οι ζυριχοκομμουνιστές προδότες *ούτε στο παρελθόν διεξήγαγαν, ούτε στο παρόν διεξάγουν οποιονδήποτε απελευθερωτικό αγώνα* για το λαό. Ο αγώνας τους δεν στρέφεται *ούτε εναντίον των Τουρκοκυπρίων τρομοκρατών, ούτε εναντίον της σοβινιστικής Τουρκίας*. Ο αγώνας τους είναι καθαρά *ανθελληνικός* και *ανθενωτικός* και σκοπός τους είναι η ολοκλήρωση της *ζυριχικής προδοσίας*²¹⁶². Οι *κακομαθημένοι ζυροχοκομμουνιστές ανεξαρτησιόπληκτοι*, ποτέ δεν πρόκειται να εργασθούν *για την* επίτευξη λύσεως του κυπριακού, δηλαδή την *ένωση*, την οποία λυσσωδώς

²¹⁶⁰«Δεν θα Περάσουν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 26, 1965), 1.

²¹⁶¹«Συναίσθηματικός Αποχρωματισμός του Ενωτικού Ιδεώδους», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1965), 1.

²¹⁶²«Η Βδελυρά Συνωμοσία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 13, 1965), 1.

καταπολεμούν με διάφορες προφάσεις. Πρόδηλο είναι ότι προσπαθούν να κερδίσουν χρόνο και να εργαστούν κατόπιν για να *μονιμοποιήσουν το ανεξαρτησιακό καθεστώς*²¹⁶³. Είναι *διχοτόμοι της Κύπρου και κατακερματιστές*, εφόσον έδωσαν *εκτεταμένες βάσεις στους Βρετανούς*, καθιστώντας την Κύπρο από νήσο, σε χερσόνησο. Άφησαν τους τρομοκράτες να δημιουργήσουν *καντόνια* και υπέγραψαν *πράσινες γραμμές*, προωθώντας την ανεξαρτησία με τα τσεχοσλοβακικά όπλα²¹⁶⁴.

Ακολουθώντας το φρασεολογικό πρότυπο των σχολίων των μακαριακών εφημερίδων που αφορούσαν την αντιμακαριακή παράταξη, υποστηρίζει η Πατρίδα ότι οι Μακαριακοί είναι *λίγοι*²¹⁶⁵ στον αριθμό, τους οποίους ο λαός *έχει απομονώσει* προχωρώντας με αδάμαστη θέληση στην οδό των μεγάλων εθνικών πεπρωμένων. Λίγοι είναι επομένως *οι πιστοί στις επιταγές των ξένων δυνάμεων*, που είναι έτοιμοι *να παραπλανήσουν τον λαό* με νόθευτες λύσεις, τις οποίες εμφανίζουν ως μη συγκρουόμενες με τον εθνικό προσανατολισμό²¹⁶⁶. Έστω όμως και αυτοί οι λιγοστοί το μόνο που προξενούν στην Κύπρο είναι κακό και γι' αυτό τον λόγο πρέπει άμεσα να *απομονωθούν*²¹⁶⁷, μιας και αποτελούν τον μεγαλύτερο κίνδυνο για την *εθνική ενότητα και τα εθνικά ιδεώδη*²¹⁶⁸. Μόνο εάν *απομονωθούν* οι εχθροί της Ελλάδας και της ενώσεως, θα επέλθει η ενότητα του λαού και θα καταστεί δυνατό αυτός να ριχθεί ολόψυχα και αποφασιστικά στον αγώνα για την *εθνική αποκατάσταση*²¹⁶⁹. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι *τουρκοπροσκυνημένοι της Ζυρίχης, οι ανθενωτικοί πράκτορες, οι ευτελείς λειχοπίνακες και κόλακες καλογηρόπληκτοι*²¹⁷⁰, εξακολουθούν να παραμένουν *αδιόρθωτοι συνθηκολόγοι*, όντας έτοιμοι κάθε στιγμή να *προδώσουν για μία ακόμη φορά τον ενωτικό αγώνα*²¹⁷¹. Η προδοσία κατάντησε *στοιχείο της καθημερινότητας, κανόνας*. Υπάρχουν *ιοβόλοι όφεις* οι οποίοι εγείρουν απειλητικά τη *μισερή κεφαλή* τους και προτάσσουν τα *αιχμηρά δόντια τους*²¹⁷².

²¹⁶³«Η Παγίς», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1966), 1.

²¹⁶⁴«Είναι Πλέον Πολύ Αργά», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1966), 1 & «Αθλιότητες», *Πατρίς* (Νοέμβριος 29, 1967), 4.

²¹⁶⁵«Συναισθηματικός Αποχρωματισμός του Ενωτικού Ιδεώδους», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1965), 1, «Όρκος Πίστεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1 & «Εξυγίανσις», *Πατρίς* (Αύγουστος 20, 1967), 1.

²¹⁶⁶«Όρκος Πίστεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1.

²¹⁶⁷«Η Εθνική Λεωφόρος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1964), 1.

²¹⁶⁸«Να Τονίσωμεν τα Ιδανικά μας», *Πατρίς* (Μάρτιος 4, 1965), 1.

²¹⁶⁹«Οικτρά Απολογία», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 9, 1965), 1.

²¹⁷⁰«Σήμαντρον», *Πατρίς* (Μάιος 22, 1966), 6.

²¹⁷¹«Οι Εχθροί του Λαού», *Πατρίς* (Μάιος 18, 1966), 1.

²¹⁷²«Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1966), 1.

Οι Μακαριακοί δεν θέλουν να ακούγεται πλέον η αδιόρατη κραυγή του λαού που αξιώνει την ένωση και μόνο ένωση. Θέλουν να μετατρέψουν την *ενωτική αξίωση, σε πλήρη ή αδέσμευτη ανεξαρτησία*, γιατί λένε ότι με αυτόν τον τρόπο *κάνουν διπλωματία*. Τρέφουν *μερικοί* αρνητές σε Ελλάδα και Κύπρο τον ευσεβή πόθο, ότι θα καταφέρουν να *εκριζώσουν από την καρδιά του λαού* την αγάπη προς την εθνική ελευθερία του²¹⁷³. Για να κερδίσουν τον χρήσιμο για αυτούς χρόνο, προπαγανδίζουν ότι η ένωση, *δεν είναι δυνατόν να γίνει άμεσα* και πως η άμεση ένωση θα είναι *νόθος* και θα γίνει με *εδαφικά ανταλλάγματα*²¹⁷⁴. *Στραγγάλισαν κτηνωδώς την ένωση*, μιλώντας για μακρό και επίπονο αγώνα, ο οποίος είναι απαραίτητος για την πραγματοποίηση της, *θέλοντας να πείσουν τον λαό ότι η πραγματική ένωση είναι εκείνη που θα πραγματοποιηθεί μετά από μία εικοσαετία*. Οτιδήποτε εμφανισθεί σήμερα και προοιωνίζει την ένωση είναι *ύποπτο και εθνικώς επιλήψιμο*, όπως το ίδιο ύποπτοι είναι για αυτούς και οι ανυπόμονοι ενωτικοί²¹⁷⁵, με συνέπεια να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για να *σπιλώσουν τους ενωτικούς τίμιους αγωνιστές*²¹⁷⁶, επειδή έμειναν *πιστοί στο ιερό ιδανικό*²¹⁷⁷. Με αυτόν τον *τρόπο προπαρασκευάζουν* τον λαό να δεχθεί μετά την πλήρη χρεοκοπία του ζυριχικού καθεστώτος, νέα περίοδο *ψευτοανεξαρτησίας*, που θα επιτευχθεί με τον δελεασμό των Τούρκων, μέσω της παροχής προς αυτούς διαφόρων νέων δικαιωμάτων, επιπρόσθετων προς αυτά που εξασφάλισαν με τις συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου²¹⁷⁸.

Ο λαός όμως θα λάβει μέτρα, σύμφωνα με την Πατρίδα, αφού όπως αναφέρει *πλανώνται πλάνη οικτρά* αν νομίζουν ότι θα τους *ακολουθήσει στον εθνικό κατήφορο* που κατρακυλούν. Πρέπει να αντιληφθούν οι Μακαριακοί, ότι όσοι προσπαθούν με *δεκανίκια να σώσουν την ζυριχική ανεξαρτησία* και επιδιώκουν να προχωρήσουν για χάρη της περαιτέρω και να ολοκληρώσουν την εθνική προδοσία, αποδεχόμενοι *ομοσπονδιακό καθεστώς*, θα *διαψευστούν, γιατί άλλη είναι η επιθυμία του Θεού*²¹⁷⁹. Δεν θα *πραγματοποιηθούν οι στόχοι των δαιμόνων της κολάσεως*. Όσο προδοτική ατιμία και αν δείξουν, όσο και αν αφρίζουν από τη λύσσα τους, όσα στιλέτα και αν κρύψουν στα θυλάκια τους, *δεν θα τολμήσουν να πραγματοποιήσουν τη*

²¹⁷³«Ο Όρκος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 15, 1966), 1.

²¹⁷⁴«Το Φως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 23, 1966), 1.

²¹⁷⁵«Οι Σφοδρόι Ενωτικοί», *Πατρίς* (Μάρτιος 15, 1966), 1.

²¹⁷⁶«Και Πάλιν Προκαλούμεν τον κ. Πολ. Γιωρκάτζη», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1966), 1.

²¹⁷⁷«Η Διαφθορά», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1966), 1.

²¹⁷⁸«Το Φως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 23, 1966), 1.

²¹⁷⁹«Αλλά δε Θεός Κελεύει», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 10, 1965), 1.

δολοφονική απόπειρα που οργανώνουν. Το τρεμάμενο χέρι που έχουν σηκώσει κατά της Ελλάδας θα μείνει μετέωρο, θα παραλύσει, γιατί ο **Θεός θα προφυλάξει την αγία Μητέρα**, η οποία ακόμη και αν είναι πληγωμένη δεν πέθανε, γιατί η Ελλάδα δεν δολοφονείται²¹⁸⁰. Οι λογής λογής ανθέλληνες που αναφέρονταν στην Ελλάδα με τον χαρακτηρισμό *ψωροκώσταινα*, δεν επιτύγχαναν τίποτα άλλο από να αποδεικνύουν *την κακή πίστη, την εθνική ρηχότητα και την παλιανθρωπιά τους*²¹⁸¹. Πρέπει να αντιληφθούν οι εχθροί της ένωσης, ότι *όση ατιμία και αν επιστρατεύσουν, δεν θα καταφέρουν να εκμηδενίσουν την ένοπλη δύναμη της Ελλάδας*, ούτε με τις *ποταπές συκοφαντίες τους, ούτε με τα «νομοθετικά τερτίπια»*²¹⁸². Η ένωση θα γίνει και η *Ελλάδα θα θριαμβεύσει*, κάτι που θα σημαίνει το τέλος της βασιλείας τους και τότε θα *λογοδοτήσουν για όλα*²¹⁸³. Όσοι *δεν πιστεύουν στην Ελλάδα και στην ένωση, θα απογοητευθούν*. Όσοι υπονομεύουν τα προαιώνια εθνικά ιδανικά της Κύπρου, *θα αντιμετωπίσουν δριμύ και τεκμηριωμένο κατηγορητήριο και θα συντριβούν*²¹⁸⁴. Οι *νεκροθάφτες της ενώσεως*, θα *χαθούν από προσώπου γης*, αφού η ντροπή και η θεία δίκη θα τους συντρίψει²¹⁸⁵.

Τον απόλυτο εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, σύμφωνα με την Πατρίδα, εκπροσωπούν οι Μακαριακοί. Τα σχόλια και τα επίθετα που τους προσάπτει το έντυπο, είναι παρόμοια και το ίδιο σκληρά, με αυτά που προσάπτονται και στους Αντιμακαριακούς από την Αλήθεια, τη Χαραυγή και τον Φιλελεύθερο. Οι Μακαριακοί λοιπόν είναι αυτοί που λύγησαν μπροστά στον ιμπεριαλισμό και στο ΝΑΤΟ, είναι ρευστοσυνείδητοι, αφού επιδιώκουν την ουτοπική ανεξαρτησία στην Κύπρο και τον κλονισμό της ιστορικής εθνικής και ψυχικής ενότητας του νησιού, με την Ελλάδα. Είναι βέβηλοι και ύπουλοι, γελοίοι και αναξιοπρεπείς, άνανδροι, χωρίς φιλότιμο, γιατί συμμαχούν με τους ιμπεριαλιστές και τους κομμουνιστές, τους δύο κύριους εχθρούς της εθνικής υπόθεσης. Όχι μόνο δεν υφίσταται ένωση για αυτούς, εφόσον με κάθε ενέργεια τους προάγουν την ανεξαρτησία και τη δημιουργία κυπριακής συνείδησης, αλλά απώτερος στόχος τους είναι η σύναψη νέων συμφωνιών, οι οποίες θα τους επιτρέψουν να απομακρύνουν οριστικά την ένωση με την Ελλάδα. Διεξάγουν άτιμο αγώνα έναντι του τίμιου ενωτικού αγώνα, καλλιεργούν υλιστικά συμφέροντα,

²¹⁸⁰ «Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1966), 1.

²¹⁸¹ «Η Προβολή της Ελλάδος», *Πατρίς* (Απρίλιος 19, 1967), 4.

²¹⁸² «Εγγύησις της Ενώσεως», *Πατρίς* (Απρίλιος 19, 1967), 1.

²¹⁸³ «Κατηγορητήριο», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1967), 1.

²¹⁸⁴ «Γλυκοχαράζει η Ένωσις», *Πατρίς* (Μάρτιος 5, 1967), 1.

²¹⁸⁵ «Στο Καλό - Ζήτω η Ένωσις», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 9, 1967), 4.

ανθελληνικό και ανθενωτικό πνεύμα. Συνωμοτούν εναντίον του εθνικού κέντρου με κάθε μέσο ώστε να αποτρέψουν την ένωση, πράγμα που επιβεβαιώνει ότι είναι προδότες, ανθέλληνες και καταχθόνιοι, αντιδραστικοί και ανεύθυνοι δημοκόποι, επιδιδόμενοι σε όργιο πατριδοκαπηλίας και προκλήσεων. Στόχος τους είναι ο ομοσπονδιακός διαμελισμός της Κύπρου, που θα οδηγήσει στην κατάκτηση της, από την Τουρκία.

Ποτέ δεν υπερασπίστηκαν οι Μακαριακοί το ιδεώδες της πραγματικής ελευθερίας, παρά ήταν συμφεροντολόγοι και καιροσκόποι, αρνητές και αντιδραστικοί, που πολεμούσαν με λύσσα τους ενωτικούς πατριώτες, χωρίς ωστόσο να προβάλουν κάποια ρεαλιστική λύση για την ένωση. Είναι δωσίλογα όργανα του ζυριχισμού, ποταποί θιασώτες της κυπριακής ανεξαρτησίας, δεδηλωμένοι ανθενωτικοί, αντιγριβικοί, άνθρωποι του σκότους, που εργάζονται ανέντιμα και προδοτικά. Δεν διστάζουν να συνεργαστούν ακόμη και με τους Τούρκους, αρκεί να διατηρήσουν τα αξιώματά τους. Χρησιμοποιούν συστηματικά το καθεστώς για να ενσπείρουν την τρομοκρατία και την συκοφαντία, με σκοπό να μετατρέψουν την Κύπρο σε πλήρως φασιστικό κράτος.

Σε μία προσπάθεια της εφημερίδας να μειώσει τον ρόλο των Μακαριακών αναφέρει, ότι δεν είναι πολλοί σε αριθμό και πως ο λαός όχι μόνο δεν σκοπεύει να ακολουθήσει αυτόν τον εθνικό κατήφορο, αλλά θα λάβει μέτρα, ώστε να τους εξουδετερώσει. Προς αυτή την κατεύθυνση θα βοηθήσει και το θείο στοιχείο, το οποίο θα αποτρέψει την επίτευξη των δαιμόνιων σκοπών τους και θα οδηγήσει στην πραγματοποίηση της ένωσης.

Από τα σχόλια της εφημερίδας γίνεται φανερό ότι στόχος των άρθρων της είναι να μεταδώσει την υποκειμενική άποψη της αντιμακαριακής παράταξης που εκπροσωπεί, αποσκοπώντας να προσηλυτίσει τους αναγνώστες προς το αντιμακαριακό στρατόπεδο, προκαλώντας τους φοβικά συναισθήματα για τους Μακαριακούς που αναδεικνύονται σε απόλυτους εχθρούς²¹⁸⁶. Σκοπός της εφημερίδας ήταν η ανάπτυξη μίσους και απέχθειας²¹⁸⁷ για την άλλη πλευρά, στη συγκεκριμένη περίπτωση τους Μακαριακούς, οι οποίοι αναδεικνύονται σε ακόμη σημαντικότερους εχθρούς και από τους Τουρκοκυπρίους. Μέσα από την προβολή μίας τόσο αρνητικής

²¹⁸⁶Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 47-48.

²¹⁸⁷Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 50

εικόνας, επιδιώκεται η ενίσχυση των θέσεων και των απόψεων των Αντιμακαριακών ως των μοναδικά ορθών. Κατά συνέπεια, η Κύπρος νομοτελειακά θα ενωθεί με την Μητέρα Πατρίδα²¹⁸⁸, σε πείσμα των διαφωνούντων και πολύ περισσότερο των Μακαριακών.

Δίπλα σε αυτό το όργιο σχολίων της Πατρίδας όσον αφορά στον απόλυτο εσωτερικό εχθρό, τους Μακαριακούς, η Χαραυγή κάνει λιγιστές και γενικόλογες αναφορές υπερασπιζόμενη τους τελευταίους, οι οποίες ωστόσο αποτελούν σταγόνα στον ωκεανό των αρνητικών απόψεων που επιδόθηκε το αντιμακαριακό έντυπο. Αναλυτικότερα η Χαραυγή επισημαίνει ότι οι Μακαριακοί *δεν πρόκειται να υποχωρήσουν*, με την *γραμμή τους να παραμένει αναλλοίωτη*. Σκοπός τους είναι η *αδέσμευτη ανεξαρτησία* μέσω του ΟΗΕ και η *ελεύθερη άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης*. Αναλλοίωτη παραμένει η απόφαση των Μακαριακών για εξασφάλιση της ζητηθείσης βοήθειας από τη *Σοβιετική Ένωση*, μην σκοπεύοντας να υποκύψουν στους εχθρούς²¹⁸⁹. Το μέτωπο της ηρωικής πάλης της μακαριακής παράταξης *παραμένει αργαγές*. Ο λαός, ο στρατός και η κυβέρνηση, μ' επικεφαλής τον Πρόεδρο Μακάριο σχηματίζουν αδιαπέραστο τείχος πατριωτικής φρουράς, την οποία δεν θα κάμψουν ούτε τα πιο δυναμικά όπλα των ιμπεριαλιστών. Δοκιμές έκαμαν αρκετές οι κανίβαλοι του ΝΑΤΟ, *έτριψαν όμως τα μούτρα* τους επάνω στον *γρανίτη της πατριωτικής ενότητας και της απόφασης του λαού να ζήσει ελεύθερος*²¹⁹⁰.

Οι Μακαριακοί για την Χαραυγή αποτελούν τον μοναδικό φορέα της γνήσιας και αναλλοίωτης πολιτικής γραμμής της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, που πρεσβεύει την άσκηση του δικαιώματος της αδέσμευτης ανεξαρτησίας και της αυτοδιάθεσης. Όσο και αν προσπαθούν οι Αντιμακαριακοί να υποβιβάσουν τον ρόλο και τη σημασία του έργου που επιτελούν οι Μακαριακοί, δεν θα καταφέρουν παρά να σπάσουν τα μούτρα τους, μιας και ο ελληνοκυπριακός λαός υποστηρίζοντας τους Μακαριακούς, τους προστατεύει από τους ύπουλους εχθρούς. Τα περιορισμένα σχόλια της Χαραυγής και η απουσία σχολίων της Αλήθειας και του Φιλελεύθερου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι φανερώνουν, την υπεροχή των Μακαριακών έναντι των Αντιμακαριακών. Ο μακαριακός τύπος αν και παίρνει θέση όσον αφορά στους Αντιμακαριακούς όπως φάνηκε στην προαναφερόμενη ενότητα, δεν καταβάλλει

²¹⁸⁸Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού, 19.

²¹⁸⁹«Αναλλοίωτη», *Χαραυγή* (Αύγουστος 23, 1964), 1.

²¹⁹⁰«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 3, 1965), 3.

αγωνιώδη προσπάθεια να υπερασπιστεί τους Μακαριακούς, σε αντίθεση με την Πατρίδα, η οποία επιδίδεται σε μία αχανή αρθρογραφία υπεράσπισης της αντιμακαριακής παράταξης και συκοφάντησης της μακαριακής, προκειμένου να ενδυναμώσει τη θέση των Αντιμακαριακών στην δημόσια σφαίρα. Η διαφορετική αντίδραση του αντιμακαριακού τύπου σε αυτή τη θεματική ενότητα, εξηγείται επίσης από το γεγονός ότι οι Αντιμακαριακοί ήταν αποκομμένοι από την εξουσία, με συνέπεια να γίνουν και σε επίπεδο επικοινωνιακό, φορείς μίας εντονότερης εκδοχής του ενωτικού αγώνα για την επίτευξη του οποίου κατέφευγαν σε όλα τα δυνατά μέσα που είχαν τη διάθεση τους, ακόμη και σε βίαιες ενέργειες²¹⁹¹. Αυτή η βιαιότητα σε επικοινωνιακό επίπεδο εκφράζεται μέσα από την αρνητική εικόνα που προβάλλεται για τους «διαλλακτικούς» Μακαριακούς²¹⁹², οι οποίοι εξαιτίας της διαλλακτικότητας τους θεωρούνται προδότες του ενωτικού αγώνα, γιατί προωθούν τα προσωπικά συμφέροντα τους. Με την προβολή του παραπάνω στερεοτύπου η Πατρίδα επιδιώκει να νομιμοποιήσει την ανένδοτη στάση της αντιμακαριακής παράταξης²¹⁹³ ως την πλέον ορθή.

5.2.12 Ελλάδα

Το ελληνικό κράτος αποτελεί μία σημαντική θεματική ενότητα ενασχόλησης του τύπου, αφού πέρα από το γεγονός ότι ήταν μία από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις της Κυπριακής Δημοκρατίας, στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων εξακολουθεί να γίνεται αντιληπτό ως το εθνικό κέντρο τόσο με την κυριολεκτική, όσο και με τη μεταφορική (φαντασιακή) έννοια. Οι αναφορές των εφημερίδων στο ελληνικό κράτος αποτελούν σημαντικό φορέα νοημάτων για την εξέλιξη της εθνικιστικής ιδεολογίας και για τη διαμόρφωση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας. Η Ελλάδα στις εφημερίδες που εξετάστηκαν προσεγγίζεται με δύο τρόπους, ως εθνικό κέντρο και ως πολιτική εξουσία. Στην αρθρογραφία κάποιων εντύπων, οι δύο προαναφερόμενες προσεγγίσεις διαχωρίζονται σημαντικά, ενώ στις υπόλοιπες οι δύο πτυχές ταυτίζονται έχοντας ως σημείο αναφοράς το ελληνικό κράτος.

²¹⁹¹Diana Markides, «Τιμή και Πολιτική στην Τελική Φάση: Κύπρος 1958-1959», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επίμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας & Ιωάννης Στεφανίδης (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2010), 433.

²¹⁹²Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 340.

²¹⁹³*Ibid.*, 340.

Στην περίπτωση της Αλήθειας η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, ταυτίζεται με την Ελλάδα ως εθνικό κέντρο. Η εφημερίδα στη συνολική αρθρογραφία της περιόδου (1964-1967), αναπτύσσει μία αρνητική στάση για την Ελλάδα και για τον τρόπο που χειρίζεται το κυπριακό ζήτημα. Κατηγορεί την ελληνική κυβέρνηση για *υποτονικότητα*, η οποία με τη σειρά της προκαλεί *αισθήματα υποτέλειας*, φανερώνοντας επιπροσθέτως την *ανικανότητα της να υποστηρίξει τις δοκιμασίες που περνούν οι Ελληνοκύπριοι*²¹⁹⁴. Παρά το γεγονός ότι το 1965 στην Ελλάδα το πολιτικό σκηνικό αλλάζει, η στάση του συγκεκριμένου εντύπου δεν μεταβάλλεται. Η ελληνική κυβέρνηση κατηγορείται για *δουλοπρέπεια και μπόλικη ξετσιπωσιά*²¹⁹⁵, στον τρόπο χειρισμού του κυπριακού ζητήματος. Γενικεύοντας την κρίση της για την Ελλάδα αναφέρει η εφημερίδα, ότι οι Έλληνες ανέκαθεν έβλεπαν και βλέπουν το κυπριακό ζήτημα μέσα από *κομματικούς φακούς και κομματικές θέσεις*, τοποθετώντας το κομματικό πλαίσιο πάνω από όλα²¹⁹⁶. Το έντυπο κατηγορεί τις ελληνικές πολιτικές στρατηγικές *ως πρόχειρες και επιπόλαιες*, αφού τις απορροφούσε ο *κομματικός ανταγωνισμός για την κατάκτηση της εξουσίας*. Αναλώνονταν οι ελληνικές κυβερνήσεις σε *κομματικά πάθη* με αποτέλεσμα να *μην υποστηρίζουν τους Ελληνοκυπρίους*, διατηρώντας *διστακτική και αναποφάσιστη στάση* για το κυπριακό ζήτημα, η οποία τις οδήγησε σε *αδράνεια και στην ψευδαίσθηση ότι ο χρόνος εργαζόταν υπέρ τους*²¹⁹⁷. Κατά συνέπεια οι ελληνικές κυβερνήσεις *επισώρευσαν* στην Κύπρο μόνο *ερείπια και χαλάσματα, με τα οποία είναι υποχρεωμένη η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να στηρίζει την εθνική της υπόθεση και να επιδιώξει να ανακτήσει τα απολεσθέντα, ώστε να ολοκληρώσει την ελευθερία της*²¹⁹⁸.

Επιρρίπτει ευθύνες στην ίδια την Ελλάδα, η Αλήθεια, για το *κλίμα δυσπιστίας* που υπάρχει στους Ελληνοκυπρίους, ως προς τη συμβολή της στον ενωτικό στόχο. Τονίζει ότι για αυτή τη δυσπιστία την *ακέραια ευθύνη* φέρουν οι ελληνικές κυβερνήσεις, που *δεν αντιμετώπισαν ποτέ το κυπριακό ζήτημα ως πανελλήνιο πόθο ή ιστορική επιταγή*, αλλά *αναλόγως με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους και τα*

²¹⁹⁴«Ο Έλλην. Τύπος Αφιερώνει Δριμύτατα Σχόλια δια τα Επεισόδια εις την Πάφον», *Αλήθεια* (Μάιος 6, 1964), 1.

²¹⁹⁵«Και Πάλιν ο Δρ. Κουτσιούκ», *Αλήθεια* (Αύγουστος 2, 1965), 2.

²¹⁹⁶«Ανανδρος Επίθεσις», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 13, 1965), 6.

²¹⁹⁷«Καιρός προς Δράσιν», *Αλήθεια* (Ιούλιος 24, 1967), 1.

²¹⁹⁸«Ο Δρόμος προς τον Γολγοθάν», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 20, 1967), 1.

*συμφέροντα της στιγμής*²¹⁹⁹. Σε όλη τη διάρκεια της πορείας τους οι ελληνικές κυβερνήσεις *θεωρούσαν την Κύπρο πiónι και τη χρησιμοποιούσαν* σε διεθνές επίπεδο για να *ασκήσουν τη δική τους πολιτική*, αξιώνοντας να έχουν πάντοτε το προβάδισμα. Ο κυπριακός λαός όμως από την πλευρά του, ήταν *πάντα πρόθυμος να συνεργαστεί* με την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, εφόσον *πίστευε ότι η ενότητα σκοπών εξυπηρετείται καλύτερα από δύο κυβερνήσεις, ενώ η πραγμάτωση της ένωσης θα μπορούσε να γίνει αποτελεσματικότερα και ταχύτερα*. Ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν είναι διατεθειμένοι οι Ελληνοκύπριοι να δεχθούν *διαταγές που θίγουν την εθνική τους φιλοτιμία. Ονειρεύεται την ένωση δύο χιλιάδες χρόνια ως εθνική δικαίωση και όχι ως εξαναγκασμό ή εδαφική σε βάρος τους κατάκτηση*²²⁰⁰. Συνεχίζοντας την επικριτική της στάση η εφημερίδα υποστηρίζει ότι η Ελλάδα έχει *ποτίσει την Κύπρο με πολλές πίκρες και απογοητεύσεις*, τόσο μέσω των εκάστοτε κυβερνήσεων και του ελληνικού τύπου, όσο και μέσω των αυταρχικών και αυθαδών Ελλήνων αξιωματούχων. Γι' αυτό *δικαιολογείται η στάση κάποιων Κυπρίων που κλίνουν υπέρ της ανεξαρτησίας*²²⁰¹.

Διαπνεόμενο από τις προαναφερόμενες αντιλήψεις το ελληνικό κράτος, *δέχθηκε τις προδοτικές και υποτελείς συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου* με συνέπεια, η Κύπρος να έρθει πιο κοντά στο ενδεχόμενο της *διχοτόμησης*, που θεωρείται και ο *μεγαλύτερος κίνδυνος για τη λύση του κυπριακού ζητήματος*²²⁰². Η ελληνική κυβέρνηση σύμφωνα με την Αλήθεια χαρακτηρίζεται από *έλλειψη εθνικής ευθύνης*, κάτι που φανερώνεται από τον κακό χειρισμό του κυπριακού ζητήματος. Η παραπάνω άποψη επιβεβαιώνει τη θέση της εφημερίδας ότι το ελληνικό κράτος, *δεν μπορεί να χειρίζεται ένα κατ' εξοχήν εθνικό θέμα της Κύπρου*, χωρίς να λαμβάνει *υπόψη την άποψη των ίδιων των Ελληνοκυπρίων*, οι οποίοι με σκληρές θυσίες έχουν κατορθώσει να δημιουργήσουν ένα *κράτος ανεξάρτητο, αυτόνομο και κυρίαρχο*²²⁰³. Η στάση της εφημερίδας απέναντι στο ελληνικό κράτος γίνεται ακόμη δηκτικότερη, όταν καταλαμβάνει την εξουσία το δικτατορικό καθεστώς. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, η περίοδος της *στρατοκρατίας και της μαύρης δικτατορίας* που διέρχεται η Ελλάδα, δεν της επιτρέπει να γνωρίσει ησυχία, ειρήνη, ασφάλεια και ευτυχία, με τη

²¹⁹⁹«Καιρός να το Κατανοήσουν», *Αλήθεια* (Ιούνιος 12, 1967), 1.

²²⁰⁰«Μονομερής Εκεχειρία», *Αλήθεια* (Ιούλιος 10, 1967), 1.

²²⁰¹«Καιρός να το Κατανοήσουν», *Αλήθεια* (Ιούνιος 12, 1967), 1.

²²⁰²«Ο Ένοχος Κατηγορεί», *Αλήθεια* (Αύγουστος 8, 1966), 6.

²²⁰³«Εξ Οικείων τα Βέλη», *Αλήθεια* (Αύγουστος 22, 1966), 6.

μοίρα της να *επηρεάζει και τους Ελληνοκυπρίους*, αφού *ο φυσικός προστάτης, συναγωνιστής και συμπαραστάτης, σπαραζόμενος από εσωτερικές ταραχές, από αιματοκυλίσματα και αλληλοσπαραγμούς, δεν μπορεί να αποτελέσει ισχυρό παράγοντα, δυνάμενο να συμβάλλει στην επίτευξη ενοϊκής λύσης για το κυπριακό*²²⁰⁴. Επιπλέον η δικτατορική κυβέρνηση όπως και οι προηγούμενες ελληνικές κυβερνήσεις, καθοδηγείται από τα *συμφέροντα των μεγάλων*, που επιδιώκουν την *επίτευξη μίας νόθας λύσης* για το κυπριακό ζήτημα, όπως επίσης καθοδηγείται και ρυμουλκείται από τους έξαλλους *ψευτοενωτικούς κύκλους της αποκαλούμενης αντιμακαριακής κλίμας*, της οποίας έχει καταστεί *ευτελής ουραγός*²²⁰⁵. Έχει *παρασυρθεί* και αυτή η κυβέρνηση, γιατί ελαφρά τη καρδία, *πιστεύει* μερικούς *εκπροσώπους της στην Κύπρο και στην κυπριακή αντιπολίτευση*, η οποία *δεν ασκεί εθνική πολιτική* εδώ και καιρό. Όπως οι προηγούμενες κυβερνήσεις, έτσι και η δικτατορική έχει λησμονήσει, ότι η *ένωση είναι πρωτίστως υπόθεση του κυπριακού λαού και όχι θέμα ή λεία, βίαιης υφαρπαγής*²²⁰⁶. Ειδικότερα αυτή η κυβέρνηση την οποία ντρέπεται η εφημερίδα να αποκαλέσει ελληνική, καταπρόδωσε τις *ωραίες εθνικές παραδόσεις του «Μολών Λαβέ» και του «ΟΧΙ»* και έσπευσε να *παραδοθεί ψυχή και σώμα στην Άγκυρα*, προσφέροντας της γη και ύδωρ. Δε στερούνται μόνο *ανδρισμού* αλλά και *ειλικρίνειας* οι κυβερνώντες, γιατί κορόιδευαν όχι μόνο τον ελληνικό λαό, αλλά και τους Ελληνοκυπρίους, αφήνοντας και τις δύο πλευρές με την εντύπωση ότι *δεν επεδίωκαν κάτι άλλο πέρα από την ένωση*. Έφθασε η δικτατορική κυβέρνηση στο *αποκορύφωμα του εθνικού εμπαιγμού* και της *αναίδειας*, μέσω της ενέργειας της στον Έβρο, για να διαφανεί πλέον περίτρανα ότι *δεν υφίστατο θέμα ενώσεως*, αλλά *προσπάθεια εθνικού ξεπουλήματος* της Κύπρου, που τελικά αποφεύχθηκε την ύστατη στιγμή λόγω της *τουρκικής απληστίας*²²⁰⁷. Όμως πρέπει να κατανοήσουν οι Έλληνες ότι του Κυπρίου ο τράχηλος, *100% ελληνικός*, ζυγό δεν υποφέρει, είτε αυτός λέγεται Παττακός ή Παπαδόπουλος, είτε Μακαρέζος²²⁰⁸.

Η Μητέρα Ελλάδα είναι ηλίου φαεινότερο ότι *δεν σκοπεύει να πολεμήσει για τη θυγατέρα* της, *ούτε να θυσιάσει έστω και μία ρανίδα αίματος*, εάν η κατάσταση

²²⁰⁴«Αγανάκτησις και Αγωνία», *Αλήθεια* (Απρίλιος 24, 1967), 1.

²²⁰⁵«Απάντησις προς Απειλές», *Αλήθεια* (Ιούνιος 19, 1967), 1.

²²⁰⁶«Με Θάρρος και Παρρησίαν», *Αλήθεια* (Ιούνιος 26, 1967), 1.

²²⁰⁷«Ανάγκη να Προσγειωθούμεν», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 4, 1967), 1.

²²⁰⁸«Απάντησις προς Απειλές», *Αλήθεια* (Ιούνιος 19, 1967), 1.

και η ανάγκη το απαιτήσει **για την πραγματοποίηση της ένωσης**, για την οποία οι Ελληνοκύπριοι αγωνίζονται επί σειρά ετών²²⁰⁹. Γι' αυτό τον λόγο δεν έχει πλέον **κανένα δικαίωμα να ανακατεύεται στη λύση του κυπριακού ζητήματος**, μετά από την πλεκτάνη που έστησε στην Κύπρο και την επιβολή της Ζυρίχης. Η Αθήνα πρέπει να αφήσει τους Ελληνοκυπρίους ήσυχους²²¹⁰.

Το εθνικό κέντρο σύμφωνα με τα σχόλια της Αλήθειας δεν ανταποκρίνεται στον ρόλο του, που δεν είναι άλλος από την υποστήριξη του ενωτικού αγώνα των Ελληνοκυπρίων. Κατηγορείται για υποτονικότητα, αναποφασιστικότητα, διστακτικότητα, προχειρολογία, υποτέλεια, δουλοπρέπεια, κομματικό ανταγωνισμό σε βάρος του εθνικού συμφέροντος της Κύπρου. Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνουν την ανικανότητα του ελληνικού κράτους να ηγηθεί του ενωτικού αγώνα και της εκπλήρωσης των προαιώνιων πόθων των Ελληνοκυπρίων. Η Κύπρος ως ένα ανεξάρτητο κυρίαρχο και αυτόνομο κράτος, αρνείται να υπακούσει στο εθνικό κέντρο, όταν θεωρεί ότι οι αποφάσεις του δεν υπηρετούν τα δίκαια αιτήματα του. Αρνείται να υπομείνει έναν νέο τράχηλο ακόμη και αν είναι 100% ελληνικός, αφού αυτός έχει μετατραπεί πλέον σε έναν νέο εσωτερικό εχθρό, στον οποίο πρέπει να αντισταθεί. Ο αφηγηματικός λόγος της εφημερίδας καλλιεργεί μία διαφορετική εκδοχή της μέχρι πρότινος αλυτρωτικής εθνικιστικής αντίληψης. Πλέον προάγεται η ιδέα της ελληνικής Κύπρου, έναντι του ελληνικού έθνους, εφόσον το τελευταίο δεν μπορεί να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων του ενωτικού αγώνα. Κατ' επέκταση μέσω της παραπάνω αντίληψης, η Αλήθεια φαίνεται ότι αντιπροσωπεύει εκείνο το μέρος του τύπου που επιδιώκει έστω και μερικώς, την αναδιαμόρφωση κοινωνικών εννοιών και αναπαραστάσεων, όπως ήταν η ελληνοκυπριακή ταυτότητα²²¹¹. Η εξέλιξη αυτή εντάσσεται μέσα στο πλαίσιο της συντελούμενης αλλαγής που αναδεικνύει τη Λευκωσία ως το δεύτερο κέντρο του ελληνικού εθνικισμού²²¹² και αντίστοιχα μίας διαφοροποιημένης εκδοχής της ταυτότητας, που βασίζεται στην ηγεμονεύουσα θέση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας εντός του κυπριακού κράτους. Η αντίληψη αυτή θα δυναμιτίσει και την εσωτερική σύγκρουση στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, μεταξύ Μακαριακών και Αντιμακαριακών.

²²⁰⁹«Ανάγκη να Προσγειωθούμε», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 4, 1967), 1.

²²¹⁰«Πιπινέλης ο Λιλιπούτειος», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 11, 1967), 1.

²²¹¹Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 194.

²²¹²Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 39.

Η Πατρίς διαφωνεί εκ διαμέτρου με τη θέση της Αλήθειας, υποστηρίζοντας ότι η Ελλάδα *προσφέρει αφειδώλευτα κάθε βοήθεια ηθική και υλική* στην Κύπρο και γι' αυτό, πρέπει να *παραμείνει στην ψυχή των Ελληνοκυπρίων ψηλά*. Είναι η *συνισταμένη των επιδιώξεων τους, το μοναδικό εθνικό ίνδαλμα, ο τηλαυγής φάρος που θα φωτίζει τον δρόμο και θα οδηγήσει προς το γαλήνιο λιμάνι της εθνικής αποκαταστάσεως*. Η Ελλάδα είναι η *στοργική Μάνα* που περιμένει με λαχτάρα να αγκαλιάσει την πολύπαθη Κύπρο. Σε αυτή *ατενίζουν οι Ελληνοκύπριοι, αυτή ποθούν, γι' αυτή αγωνίζονται αδιάκοπα και αδελφωμένοι κάτω από την ιδέα της ενώσεως*²²¹³. Η Ελλάδα έχει κάνει πολλές *θυσίες*, υποβλήθηκε σε *αρκετούς κινδύνους, μαχόμενη και άκαμπτη, μόνο και μόνο για την ένωση*. Ο ελληνοκυπριακός λαός βλέποντας το όνειρο του να πραγματοποιείται, *αισθάνεται ήδη την αύρα της Μητέρας Ελλάδας* να του χαϊδεύει το πρόσωπο, *ανοίγοντας διάπλατα τη στοργική αγκαλιά της στη θυγατέρα της Κύπρο*. Δεν υπάρχουν ταπεινοί υπολογισμοί στη *μητρική αγάπη* που αφειδώς προσφέρει η Ελλάδα στην Κύπρο. *Θυσία γίνεται και προτίθεται να γίνεται η μητέρα για τη θυγατέρα της, αφού η τύχη τους είναι ενιαία*. Τι έχει δώσει η Ελλάδα στην Κύπρο είναι γνωστό, όπως επίσης είναι γνωστό ότι θα εξακολουθήσει να δίνει τη βοήθεια της, όντας *πρόθυμη να γίνει ολοκαύτωμα για τη θυγατέρα της*²²¹⁴.

Είναι καιρός η Κύπρος να εκδηλώσει, σύμφωνα με την Πατρίδα, την *ευγνωμοσύνη* της προς τη Μητέρα Ελλάδα, η οποία *τίποτα δεν θέλει* από την Κύπρο. Η Ελλάδα συνεχίζει να εκδηλώνει το *ενδιαφέρον* της προς την Κύπρο²²¹⁵ και είναι έτοιμη να την *περιθάλπει με στοργή*, οδηγώντας την, στην *ειρήνη και στην ευημερία*²²¹⁶. Περιμένει με αγωνία για να *αγκαλιάσει την Κύπρο*, παρόλες τις *πίκρες που την πότισε*²²¹⁷, κάτι που επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι έχει διακηρύξει ως *μοναδικό στόχο* των προσπαθειών της, *την ένωση της Κύπρου με τον εθνικό κορμό*. Δεν *μειοδότησε, δεν φέρθηκε με αβαρία σε αυτή την επιδίωξη* που της επέβαλε η *επιταγή της ιστορίας, τη δικαιολογεί το πνεύμα και το γράμμα του διεθνούς δικαίου και η γλώσσα των αριθμών*. Το πλαίσιο του αγώνα της Ελλάδας κάλυπτε και καλύπτει από άκρο σε άκρο η λέξη *ένωση* και μόνο αυτή. Χώρος για άλλα «ιδανικά» και στόχους δεν υπάρχει. Και *επιμένει η Ελλάδα στην ένωση* σε πείσμα

²²¹³«Η Ελλάδα είναι το Ίνδαλμα μας», *Πατρίς* (Απρίλιος 5, 1967), 1.

²²¹⁴«Η Εθνική Λεωφόρος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1964), 1.

²²¹⁵*Ibid.*, 1.

²²¹⁶«Η Σωτηρία», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 19, 1965), 1.

²²¹⁷«Επέτειος Αίσχους και Συμφορών», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 19, 1966), 4.

των Τούρκων, των κομμουνιστών εγχώριων και ξένων, των ανθενωτικών Κυπρίων και των άλλων διεθνών απατεώνων, που νομίζουν ότι η ψυχρή ισχύς και η κτηνώδης βία μπορούν για πάντα να στραγγαλίζουν το δίκαιο ενός υπερήφανου λαού, όπως είναι ο ελληνικός²²¹⁸. Η εθνική ηγεσία, αναφέρει η Πατρίς, είναι *ενωμένη και αποφασισμένη να επιτύχει την ένωση με την Κύπρο*. Ο πόθος για την ένωση είναι *πόθος πανελλήνιος* και κάνει την ψυχή του ελληνισμού να σκιρτά από *εθνική υπερηφάνεια και αγαλλίαση*, καθώς βλέπει την *ατσάλινη και εθνική μονολιθικότητα περίξ του ενός και μοναδικού σκοπού του ιερού αγώνα, την ένωση της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα*²²¹⁹.

Η ελληνική κυβέρνηση επομένως, *τα πάντα έδωσε και δίνει για την υπόθεση της κυπριακής ελευθερίας*, ανεξαρτήτως αν δυσφημείται και συκοφαντείται κατά τρόπο που προκαλεί οργή και δίκαιη αγανάκτηση²²²⁰. Της αναγνωρίζει η εφημερίδα της Ελλάδας, το δικαίωμα, αλλά και το καθήκον ως εθνικό κέντρο να μην επιτρέπει να υπάρχουν *αντεθνικά ζιζάνια* στην Κύπρο, εφόσον *ολόκληρο το έθνος αγωνίζεται σκληρά για να επιτύχει την ένωση*, εφόσον η *ανθελληνική και ανθενωτική προπαγάνδα* απροκάλυπτα ή συγκαλυμμένα *προκαλεί διάσπαση του αγώνα*, κάτι που θεωρείται προδοσία χειρίστου είδους²²²¹. Το εθνικό κέντρο δεν χαρακτηρίζεται από *αντεθνικές προθέσεις*, αφού ούτε διχοτόμηση της Κύπρου δέχεται, ούτε *ανεξαρτησία*. Αντιθέτως *επιδιώκει την ένωση με πάθος και συνέπεια*, γιατί θεωρεί ότι είναι *επιταγή τριάντα αιώνων*. Τονίζει ότι όσοι χειρίζονται το κυπριακό ζήτημα στην Ελλάδα, *το αντιμετωπίζουν με αίσθημα πατριωτισμού και ευθύνης*, μη αποδεχόμενοι *ούτε αβαρίες, ούτε μειοδοσίες*²²²². Τον *πατριωτισμό και την προσήλωση τους στο αίτημα της ένωσης* τηρούσαν πάντα όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις, ακόμη και αυτές που *χρεωκόπησαν εσωτερικά και δεν έτυχαν της εμπιστοσύνης της πλειονότητας του ελληνικού λαού*²²²³.

Ωστόσο η θετική στάση της Πατρίδας προς το ελληνικό κράτος μεταβάλλεται από τον Ιούλιο του 1967 με αφορμή τα γεγονότα στον Έβρο και την απόσυρση του ελληνικού στρατού από την Κύπρο, μετά την επιχείρηση Κοφίνου. Πλέον το εθνικό

²²¹⁸«Τι Χρειάζεται», *Πατρίς* (Οκτώβριος 21, 1967), 1.

²²¹⁹«Ορκος Πίστεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1965), 1.

²²²⁰«Καταγγέλομεν», *Πατρίς* (Ιούνιος 1, 1965), 1.

²²²¹«Εθνική Κάθαρσις», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1967), 1.

²²²²«Επιχειρεί Υπερφαλάγγισιν», *Πατρίς* (Ιούλιος 22, 1967), 1.

²²²³«Ο Διγενής και Πάλιν Εξόριστος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 12, 1967), 1.

κέντρο και η δικτατορική κυβέρνηση αποτελούν δύο ξεχωριστά ζητήματα στην αρθρογραφία της εφημερίδας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, είναι *επιτακτικό καθήκον κάθε Ελληνοκύπριου να προχωρήσει σε αυστηρή διαστολή ανάμεσα στην Ελλάδα και σε δύο ή τρεις συνταγματάρχες, που κατέχουν την εξουσία*. Αυτοί κατέπεσαν πολύ χαμηλά μέσω της πολιτικής που άσκησαν για το κυπριακό ζήτημα, *απομακρυνόμενοι από το χρέος τους προς την πατρίδα και σπιλώνοντας την τιμή του έθνους*. Οι συνταγματάρχες που βρίσκονται στην εξουσία *δεν αποτελούν την Ελλάδα*²²²⁴. Με τον ερχομό της επανάστασης²²²⁵ φανερώθηκε η *δημόσια αθλιότητα* που το καθεστώς είχε δημιουργήσει στην Κύπρο²²²⁶. Οι *άσημοι συνταγματάρχες* που με τη βοήθεια του εθνικού στρατού ανήλθαν στην εξουσία, *με την υπόσχεση να εξυγιάνουν την πολιτική ζωή της Ελλάδας*, να τη βοηθήσουν *να εκκαθαριστεί από τη φανλοκρατία και την πολιτική του πεζοδρομίου* και να επανακτήσει την εμπιστοσύνη του κόσμου, *την ντρόπιασαν. Πρόδωσαν τις αρχές* με τις οποίες έδωσαν *ιερές υποσχέσεις*, αποδείχθηκαν *νάνοι της πολιτικής και ανάξιοι κυβερνήτες της Ελλάδας*²²²⁷. Οι ισχυροί της επαναστάσεως στη θέση των αναγκαίων για τη σωτηρία της πατρίδας αρετών, διαθέτουν μόνο *ματαιοδοξία*, ασυγκράτητη *φιλαρχία* και *πλαδαρότητα εθνική*²²²⁸.

Η μέχρι εχθές *εμφανιζόμενη ως πανίσχυρη στρατιωτική κυβέρνηση* των Αθηνών, καυχόμενη ότι χειρίζεται το κυπριακό ζήτημα κατά το δοκούν, κατέληξε σε μία *ατιμωτική* για ολόκληρο το έθνος *συμφωνία* με το τουρκικό κράτος, μέσω της οποίας δέχθηκε να αποσύρει τις ελληνικές δυνάμεις από την Κύπρο, *παραδίδοντας στην ουσία τη νήσο στην Τουρκία*²²²⁹. Οδήγησαν την Ελλάδα οι συνταγματάρχες σε διεθνή ανυποληψία και *απέκτησαν τον τίτλο των Τουρκοπροσκυνημένων*²²³⁰, αφού προέβησαν σε αυτή την *ταπεινωτική συνθηκολόγηση*²²³¹. Οι συνταγματάρχες των Αθηνών *πρόδωσαν το έθνος*, πρόδωσαν την Κύπρο και *εξευτέλισαν διεθνώς την Ελλάδα*. Σαν να μην τους αρκεί ο τίτλος των δικτατόρων, *κατέπνιζαν και τα*

²²²⁴ «Ατίμως», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 5, 1967), 6.

²²²⁵ Εννοεί τη δικτατορική κυβέρνηση.

²²²⁶ «Μακάρι», *Πατρίς* (Αύγουστος 14, 1967), 1.

²²²⁷ «Ο,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

²²²⁸ «Ελλάς και Κύπρος Αναμένουν...», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 15, 1967), 1.

²²²⁹ «Ας Ελπίζωμεν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 14, 1967), 1.

²²³⁰ «Όχι εις τους Τουρκοπροσκυνημένους», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 6, 1967), 1.

²²³¹ «Ας Ελπίζωμεν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 14, 1967), 1.

στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα του ελληνικού λαού, ζήλεψαν και τον τίτλο των εθνικών προδοτών²²³².

Η στάση της χουντικής κυβέρνησης κλονίζει την αλυτρωτική εθνικιστική εκδοχή που αντιπροσωπεύει η εφημερίδα και η παράταξη που αυτή εκπροσωπεί, με συνέπεια να δημιουργείται ένα σημαντικό ιδεολογικό ρήγμα, το οποίο πρέπει να καλυφθεί, ώστε να μην διαταραχθεί η ελληνικότητα της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το εθνικό κέντρο συνεχίζει να αποτελεί σημείο αναφοράς του εθνικιστικού αφηγηματικού λόγου της εφημερίδας, ενώ αμφισβητούνται οι χειρισμοί της χουντικής κυβέρνησης ως συνέπεια της ανιστορικότητας της.

Δεν γνωρίζουν την ελληνική ιστορία οι δικτάτορες, δεν γνωρίζουν την *τρισχιλιετή ιστορία των Ελληνοκυπρίων* και γι' αυτό τον λόγο η συμπεριφορά τους ταπεινώνει την εθνική αξιοπρέπεια. Λησμονούν πως ένας Λεωνίδας πριν από δυόμιση χιλιάδες χρόνια βροντοφώναξε με 300 συντρόφους του το *θρυλικό «Μολών Λάβε»*, σε έναν στρατό ενός εκατομμυρίου Περσών. Λησμόνησαν ότι *οι Έλληνες κατά την εθνεγερσία του 1821* παρά τις *άγριες σφαγές και υλικές καταστροφές* που θα υφίσταντο, δεν λιποψύχησαν. Αν σκέπτονταν σαν αυτούς (τους δικτάτορες) οι ήρωες του '21, ακόμη οι *Έλληνες θα ήταν δούλοι*. Η ηχώ του *ΟΧΙ* του αείμνηστου Μεταξά δεν είχε σβήσει, *μέχρι προ ολίγων ημερών*. Τώρα την επισκίασε μία άλλη φωνή, η *επαίσχυντη, η καταραμένη, η προδοτική φωνή του ΝΑΙ* των ανθρωπάριων αυτών, τους οποίους περιβάλλανε οι Ελληνοκύπριοι με *εμπιστοσύνη* και στήριξαν τα *όνειρα και τις ελπίδες τους*²²³³.

Το ρήγμα μεταξύ του εθνικού κέντρου και της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, καλύπτεται μέσα από την αναφορά ιστορικών περιόδων όπως οι προαναφερόμενες, οι οποίες αν και απέχουν αιώνες μεταξύ τους, τοποθετούνται δίπλα - δίπλα, ώστε να επαναπροσδιορίσουν την ενιαία εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων, για να διαφανεί ότι αυτή δεν διαφοροποιείται μέσα στον χρόνο²²³⁴. Η αλλαγή της στάσης των συνταγματαρχών δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι ο αγώνας των

²²³²«Όχι εις τους Τουρκοπροσκυνημένους», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 6, 1967), 1.

²²³³«Ο,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

²²³⁴Νέλλη Ασκούνη, «Απέναντι σε Δύο Αντιθετικές Φιγούρες του “Εθνικού Αλλού”»: Στοιχεία από μία Ανάλυση του Λόγου των Εκπαιδευτικών», στο *«Τι είν' η Πατρίδα Μας»*. *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη - Θάλεια Δραγώνα (Αθήνα: Αλεξάνδρεια 1997), 295.

Ελληνοκυπρίων αποτελεί συνέχεια των ιστορικών αγώνων των Ελλήνων, αποσκοπώντας στην αποκατάσταση και στην ολοκλήρωση του ελληνισμού²²³⁵.

Η *οργή* του προδομένου ελληνικού λαού και η *νέμεσις* θα *καταδιώκουν συνεχώς* τους συνταγματάρχες, αφού η τύχη τους *έχει προδιαγραφεί* ήδη. Θα παραμείνουν στην ελληνική ιστορία, στον αιώνα τον άπαντα, ως τα *ανθρωπάκια* που έταξαν σκοπό της ζωής τους να *κυβερνήσουν την Ελλάδα έστω και ακρωτηριασμένη*, έστω και με σύνορα τη Λαμία, να *παραδώσουν στους Τούρκους ότι τους ζητούν αρκεί να μην χάσουν την εξουσία*. Δεν θα αργήσει η ώρα που η οργή του λαού θα τους *σύρει ενώπιον λαϊκών δικαστηρίων* για να λογοδοτήσουν για το *τουρκοπροσκύνημα τους*²²³⁶. Με τη *βοήθεια του Θεού η Μητέρα Ελλάδα* θα κατορθώσει να *αποκτήσει άξια του έθνους κυβέρνηση*, η οποία και *το κυπριακό ζήτημα θα χειρισθεί ελληνοπρεπώς, απορρίπτουσα την ατιμωτική συνθήκη που υπογράφηκε με την Τουρκία και θα οδηγήσει εκ νέου την Κύπρο προς τον εθνικό αγώνα*, του οποίου αίσια έκβαση πρέπει να είναι *η ένωση της νήσου με τη Μητέρα Ελλάδα*²²³⁷. Το μόνο που μένει στους συνταγματάρχες για να σώσουν την τιμή και την υπόληψη του έθνους, είναι να *παραιτηθούν και να ζητήσουν να δικαστούν για τα έργα τους*, που ταπείνωσαν και εξευτέλισαν τον ελληνισμό²²³⁸.

Η Πατρίς εκπροσωπώντας την αντιμακαριακή παράταξη, η οποία έμενε απόλυτα προσηλωμένη στην άμεση χωρίς ενδιάμεσους σταθμούς ένωση, εξακολουθώντας να καλλιεργεί την αλυτρωτική εκδοχή του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, τάσσεται υπέρ του εθνικού κέντρου. Παρουσιάζει μία εικόνα του ελληνικού κράτους εκ διαμέτρου αντίθετη με αυτή της Αλήθειας. Το εθνικό κέντρο εξακολουθεί να προσφέρει, χωρίς να περιμένει κανένα αντάλλαγμα, καμία υλική και ηθική βοήθεια, όπως κάνει κάθε στοργική μάνα για το παιδί της. Αμετάθετος στόχος των Ελληνοκυπρίων είναι η ένωση με την Ελλάδα, όπως και το αντίστροφο. Το εθνικό κέντρο δεν προάγει έναντι του εθνικού συμφέροντος των Ελληνοκυπρίων κανένα ατομικό συμφέρον, αντιθέτως είναι έτοιμο να προχωρήσει σε οποιαδήποτε θυσία μέχρι του σημείου να γίνει ολοκαύτωμα για την Κύπρο. Κάθε ενέργεια, κάθε αγώνας, κάθε προσπάθεια της Ελλάδας, έχει ως μοναδικό στόχο την ένωση. Το σύνολο των

²²³⁵Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 450.

²²³⁶«Όχι εις τους Τουρκοπροσκυνημένους», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 6, 1967), 1.

²²³⁷«Ας Ελπίζωμεν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 14, 1967), 1.

²²³⁸«Ό,τι Απέμεινε Πλέον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1967), 3.

κυβερνήσεων της Ελλάδας εργάστηκαν συστηματικά, ώστε να ικανοποιήσουν τον ιστορικό στόχο της ένωσης, ακόμη και η χουντική κυβέρνηση της Ελλάδας, τουλάχιστον αρχικά.

Έως και την επιχείρηση Κοφίνου, συνέπειες της οποίας αποτέλεσαν οι απομακρύνσεις του ελληνικού στρατού και του Διγενή από το νησί, η Πατρίς δεν διαχωρίζει τη στάση του εθνικού κέντρου από τους κυβερνητικούς του εκπροσώπους, καθώς έως εκείνη τη χρονική στιγμή υπήρχε ταύτιση απόψεων στο κυπριακό ζήτημα. Η παραπάνω στάση ωστόσο διαφοροποιείται με αφορμή τα προαναφερόμενα γεγονότα, αφού πλέον η Πατρίς θεωρεί τη χουντική κυβέρνηση ως ακατάλληλη και ανάξια να αποτελεί τον εντολοδόχο της Κύπρου για το κυπριακό ζήτημα. Θεωρεί ότι με τις ενέργειες της και την προαγωγή του ελληνοτουρκικού διαλόγου, όπως και με την απομάκρυνση του ελληνικού στρατού, η δικτατορική κυβέρνηση καταπρόδωσε τον ενωτικό αγώνα των Ελληνοκυπρίων και αμφισβήτησε την ελληνική διάσταση της ταυτότητας τους. Από αυτό το σημείο και έπειτα, το εθνικό κέντρο εξακολουθεί σε φαντασιακό επίπεδο να αποτελεί το σημείο αναφοράς των Αντιμακαριακών, αλλά η πολιτική εξουσία του αμφισβητείται και ταυτίζεται με τον εσωτερικό μακαριακό εχθρό. Στην αντίληψη του αντιμακαριακού ελληνοκυπριακού τύπου, η κυπριακή και η ελληνική κυβέρνηση αποτελούν κοινό εχθρό.

Έως τα γεγονότα της Κοφίνου ο αντιμακαριακός τύπος προάγει τη γνήσια εκδοχή του αλυτρωτικού ελληνικού εθνικισμού που επικρατούσε στην Κύπρο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τονίζεται σε κάθε ευκαιρία το ελληνικό κράτος, ως ο τελικός στόχος της ένωσης και ως ο εντολοδόχος του κυπριακού ζητήματος. Συστηματικά και ενσυνείδητα επίσης τονίζεται η σπουδαιότητα των αγώνων των Ελλήνων ενάντια σε κάθε εχθρό εσωτερικό και εξωτερικό, που θέλει να παρεμποδίσει τον στόχο της ένωσης. Προβάλλονται ιστορικά περιστατικά που έχουν άμεση σύνδεση με τον αγώνα των Ελληνοκυπρίων²²³⁹, καθώς επίσης και με τον αγώνα και την ιστορία των Ελλήνων, ώστε να ενδυναμωθεί η ελληνική διάσταση της ταυτότητας της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Με σημείο αναφοράς το εθνικό κέντρο η αλυτρωτική εθνικιστική ιδεολογία που προωθεί η αντιμακαριακή πλευρά πέρα από την ήδη υπάρχουσα διαχωριστική γραμμή έναντι του ετερογενούς άλλου (Τουρκοκύπριοι)²²⁴⁰, προωθεί και

²²³⁹Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 450-453.

²²⁴⁰Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 76.

μία διαχωριστική γραμμή έναντι του εθνικά ομοιογενούς (Ελληνοκύπριοι) και ειδικότερα, εκείνης της μερίδας που υποστηρίζει τη μακαριακή πλευρά, η οποία επιδιώκει λύση του κυπριακού ζητήματος, μακριά από το εθνικό κέντρο, ενέργεια που ταυτίζεται με εθνική προδοσία. Η διαχωριστική γραμμή τοποθετεί στους απόλυτους πατριώτες τους Αντιμακαριακούς και στους απόλυτους προδότες τους Μακαριακούς στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

Από τα γεγονότα της Κοφίνου και έπειτα ο αφηγηματικός λόγος του συγκεκριμένου αντιμακαριακού εντύπου μεταβάλλεται και μαζί με αυτόν αλλάζουν μερικώς οι εθνικιστικές αντιλήψεις που προάγει. Το αίτημα της άμεσης και χωρίς ενδιάμεσους σταθμούς ένωσης, εξακολουθεί να αποτελεί σημείο αναφοράς της ιδεολογίας των Αντιμακαριακών, επιβεβαιώνοντας τη φυσική ελληνοπρεπή και ελληνοχριστιανική αναπαράσταση της Κύπρου και κατ' επέκταση της ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων. Επιπλέον η παραπάνω αντίληψη συνεχίζει να καλλιεργεί την ασυμμετρία μεταξύ της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, ως φυσικού - νόμιμου κατοίκου του νησιού και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, ως κατάλοιπου των ξένων κατακτητών²²⁴¹. Σε αυτή τη στατική διάσταση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας²²⁴² έρχεται να προστεθεί και να καλλιεργηθεί μία νέα διάσταση, η οποία αμφισβητεί μέρος του εθνικού κέντρου. Η ελληνική πολιτική εξουσία, συμπεριλαμβάνεται και αυτή, στο μακαριακό κάδρο των εσωτερικών εχθρών της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας στην αντίληψη της αντιμακαριακής εθνικιστικής ιδεολογίας. Η χουντική κυβέρνηση και οι Μακαριακοί ορίζονται ως οι «άλλοι», αποτελώντας μάλιστα πιο σημαντικό εχθρό από τους Τουρκοκυπρίους και την Τουρκία.

Η Χαραυγή σε όλη την αρθρογραφία που αφορά στο ελληνικό κράτος εστιάζει στη στάση της εκάστοτε ελληνικής κυβέρνησης, αλλά και της αντιπολίτευσης για το κυπριακό ζήτημα, όντας η μοναδική από τις τέσσερις εφημερίδες που τα άρθρα της έχουν έναν κομματικοποιημένο προσανατολισμό, με την έννοια ότι ονοματίζει τα κόμματα της Ελλάδας στα σχόλια της. Όσον αφορά στην ΕΡΕ τη θεωρεί ως την πρώτη **ένοχη κυβέρνηση υπεύθυνη για την κυπριακή τραγωδία**, αφού έμπλεξε την Κύπρο στα **ζυριχικά δίχτυα**, δημιουργώντας όλες τις προϋποθέσεις για αλληλοσπαραγμό²²⁴³. Επιπροσθέτως θεωρεί την ΕΡΕ υπεύθυνη για τη **συκοφαντική εκστρατεία** που έχει

²²⁴¹Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 123.

²²⁴²Reicher & Hopkins, *Self and Nation*, 4.

²²⁴³«Υποκρισία και Εκβιασμός», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 17, 1964), 1.

αναπτυχθεί *εναντίον του Μακαρίου*, καθώς όπως αναφέρει *δεν χωνεύει τον Μακάριο*, κατά τον ίδιο τρόπο που δεν τον χωνεύουν οι *νατοϊκοί αφέντες της, Αμερικανοάγγλοι*²²⁴⁴. Εμμένοντας στην αρνητική στάση της απέναντι στην αντιπολίτευση υποστηρίζει ότι *η ΕΡΕ μαζί με τα παρακλάδια της* στην Κύπρο, *είναι αρωγός* όχι του μαχόμενου ελληνοκυπριακού λαού και της δίκαιης υπόθεσης του, αλλά *της λυσσασμένης επίθεσης του αγγλοαμερικανικού ιμπεριαλισμού*. Με την έμπνευση των ιμπεριαλιστών και για την εξυπηρέτηση των άνομων συμφερόντων του επιδρομικού ΝΑΤΟ, *έχει εξυφανθεί μία κατάπτυστη συνωμοσία και έχει δημιουργηθεί μία αναίσχυντη και ανίερη «Ιερή Συμμαχία», η οποία έχει σαν στόχο τον Μακάριο*²²⁴⁵. Η ΕΡΕ και η πεμπτοφαλαγγιτική ομάδα της στην κυβέρνηση, *εργολαβικώς εργάζονται προς ανατροπή του Μακαρίου και του Παπανδρέου*²²⁴⁶.

Όσον αφορά στην Ένωση Κέντρου και ειδικότερα τον Γ. Παπανδρέου η στάση της διαφοροποιείται, αφού όπως επισημαίνει ο τελευταίος *αντιτίθεται στις έτοιμες συνταγές «ενώσεως»*, που στραγγαλίζουν τη θέληση των Ελληνοκυπρίων. Ο Παπανδρέου διαφωνεί όπως και ο Μακάριος προς τις «ενώσεις» τύπου Άτσεσον, που αρκετές φορές ως τώρα προσπάθησαν να επιβληθούν στην Κύπρο *πραξικοπηματικά με «παραμερισμό» του Μακαρίου και κατάκτηση της Κύπρου από το ΝΑΤΟ για να εξασφαλίσει το τελευταίο περισσότερες βάσεις πολέμου*²²⁴⁷. Αν και αναγνωρίζει την αντίσταση του Παπανδρέου, ωστόσο δεν παραβλέπει το γεγονός ότι αυτός *πιέζεται* από τους πεμπτοφαλαγγίτες υπουργούς του με συνέπεια να ακολουθεί τον επικίνδυνο δρόμο²²⁴⁸. Εξακολουθώντας να υποστηρίζει την Ένωση Κέντρου, δικαιολογεί τη στάση της στο κυπριακό ζήτημα, αναφέροντας ότι, η κυβέρνηση *αναγκάστηκε να δεχθεί τον διάλογο στα πλαίσια του ΝΑΤΟ*, γιατί *εκβιάστηκε από τον πολυμήχανο ιμπεριαλισμό*. Θεωρεί αυτή την απόφαση της κυβέρνησης ως *ατύχημα επικίνδυνο*, ένα βήμα εκτός της ενδεδειγμένης γραμμής που έπρεπε να ακολουθήσει, γι' αυτό και την ενθαρρύνει να αναγνωρίσει την παγίδα και να κάνει *επείγοντως τη μεταβολή προς τον ορθό δρόμο*, στεκόμενη *ακλόνητη στο τρίπτυχο της ενιαίας γραμμής*,

²²⁴⁴«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 31, 1965), 3.

²²⁴⁵«Μπροστά στην Αισχρή Επίθεση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 2, 1965), 1.

²²⁴⁶«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 6, 1965), 3.

²²⁴⁷«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 29, 1965), 3.

²²⁴⁸«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάιος 8, 1965), 1.

διαφορετικά οι συνέπειες τόσο για την ίδια, όσο και για την Κύπρο θα είναι τραγικές²²⁴⁹.

Διατηρώντας την αισιοδοξία της η Χαραυγή θεωρεί ότι υπάρχει η ελπίδα *να ξεφύγει από την παγίδα η κυβέρνηση Παπανδρέου*, τραβώντας μπροστά, μαζί με την κυβέρνηση Μακαρίου και το σύνολο του λαού, προς *«αξιοποίησιν των επιτευχθέντων από τους μέχρι τώρα συνεπείς αγώνες»*²²⁵⁰. Η προαναφερόμενη αισιοδοξία της ανατρέπεται όταν αντιλαμβάνεται ότι ο Παπανδρέου *συνδιαλέγεται για τη λύση Άτσεσον*, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι σοβαροί είναι οι *κίνδυνοι που προβάλλουν* από τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης, η οποία *σύρθηκε μέσα στα λημέρια των ιμπεριαλιστικών λύκων* για να «λύσουν» το πρόβλημα της Κύπρου με την *κατασπάραξη του δικαίου της*. Υπερθεματίζει της απόψεως της υποστηρίζοντας ότι μέσω της *διαπραγματευτικής στάσης που επιδεικνύει* η ελληνική κυβέρνηση, *πλήττονται οι θεμελιακές αρχές του ΟΗΕ, πάνω στις οποίες βασίζεται ο δίκαιος αγώνας του κυπριακού λαού* και εξασφαλίζεται η παγκόσμια δημοκρατική αλληλεγγύη. Η στάση της κυβέρνησης φανερώνει την *αξιοθρήνητη πορεία προς την υποταγή*, εφόσον μέσω των διαβουλεύσεων επιδιώκεται *παρασκευή χρυσωμένου χαπιού με τη μάρκα «ένωσις» που στο εσωτερικό του θα βρίσκεται το νατοϊκό φαρμάκι*²²⁵¹.

Αντί να αντισταθεί στις έμμεσες και άμεσες *ιμπεριαλιστικές πιέσεις* και αντί *θαρραλέα να εκκαθαρίσει τον μηχανισμό* της από τη φασιστική κληρονομιά της ΕΡΕ, *παρεκκλίνει της εθνικής γραμμής* στο κυπριακό ζήτημα, τρεπόμενη προς τους *νατοϊκούς διαλόγους*²²⁵². Η κυβέρνηση όμως *δεν έχει δικαίωμα να διστάζει*. Τα δραστικά μέτρα που θα προασπίσουν τον αγώνα και την ενότητα του λαού είναι αναγκαία. *Προσταγή λαού υποχρεώνει την κυβέρνηση να ενεργήσει εναντίον των συνωμοτών με όλη της την αποφασιστικότητα*²²⁵³. Για την Κύπρο είναι *παντελώς απαράδεκτη και η νέα μορφή που δίνεται στις διαπραγματεύσεις Ελλάδας και Τουρκίας - «συνομιλίες δια της ομαλής διπλωματικής οδού»*²²⁵⁴. Μένοντας η ελληνική κυβέρνηση μέσα στα δίχτυα, *η Κύπρος απειλείται με νεοζυριχική καταδίκη*,

²²⁴⁹«Να Ξεφύγει από την Παγίδα», *Χαραυγή* (Μάιος 12, 1965), 6.

²²⁵⁰*Ibid.*, 6.

²²⁵¹«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάιος 15, 1965), 3.

²²⁵²«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούνιος 26, 1965), 3.

²²⁵³«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 1, 1965), 3.

²²⁵⁴«Η Απάντηση της Κύπρου», *Χαραυγή* (Μάιος 16, 1965), 1.

την οποία θα κληθεί να προσυπογράψει. Τις κρίσιμες αυτές στιγμές *μόνο το βροντερό «ΟΧΙ» της κυβέρνησης Μακαρίου και του ελληνοκυπριακού λαού, μπορεί να σκορπίσει τα χαρτιά της νατοϊκής συνωμοσίας*. Η κατηγορηματική αποκήρυξη των τεκταινομένων διαδικασιών και σχεδίων του ΝΑΤΟ πρέπει να γίνει αμέσως, ώστε να δοθεί βοήθεια στην ελληνική κυβέρνηση, να *διαφύγει από τον κλοιό και να επανέλθει στην εθνική γραμμή*²²⁵⁵.

Εντονότερα αρνητική είναι η στάση της Χαραυγής όταν την εξουσία στην Ελλάδα καταλαμβάνει το δικτατορικό καθεστώς, που όπως αναφέρει *καλλιεργεί την ιδέα των παραχωρήσεων προς την Τουρκία*²²⁵⁶. Η πολιτική των στρατιωτικών της Αθήνας στην περίοδο αυτή, έχει σαν κύριο στόχο *την ανατίναξη του κυπριακού εθνικοαπελευθερωτικού μετώπου*, γεγονός που αντικειμενικά θα διευκολύνει την *επιβολή μίας νόθου λύσης του κυπριακού*. Αυτό το τελευταίο καθήκον αποτελεί ένα από τα κύρια στοιχεία του *αμερικανικού σχεδίου «κλείσιματος» του κυπριακού ζητήματος*²²⁵⁷. Οι αμερικανικές υπηρεσίες προετοίμασαν και διοργάνωσαν το πραξικόπημα, για να φέρουν στην εξουσία μία *αδίστακτη στρατιωτική δικτατορία*, που απαλλαγμένη από τον κοινοβουλευτικό ή οποιονδήποτε άλλον έλεγχο του δεσμώτη λαού της Ελλάδος, θα προχωρήσει στο *κλείσιμο του κυπριακού ζητήματος*, πάνω στα μέτρα της αμερικανικής πολιτικής²²⁵⁸.

Η άποψη της Χαραυγής ταυτίζεται περισσότερο με αυτή της Αλήθειας, αμφισβητώντας τη βοήθεια του εθνικού κέντρου προς την επίτευξη των σκοπών της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Εξετάζει η Χαραυγή το ελληνικό κράτος μέσα από τη στάση που κράτησαν οι κυβερνήσεις του απέναντι στο κυπριακό ζήτημα, υποστηρίζοντας σχεδόν καθολικά ότι αυτές βοήθησαν περισσότερο στην επίτευξη των νατοϊκών - ιμπεριαλιστικών συμφερόντων που συστηματικά εχθρεύονται τους ελληνοκυπριακούς σκοπούς. Η Χαραυγή δεν κατηγορεί την Ελλάδα απλώς για ολιγωρία, διστακτικότητα ή ανικανότητα, αλλά για ύπουλη στάση, η οποία ταυτίζεται με τον ιμπεριαλισμό και με τον τουρκικό σοβινισμό. Η Ελλάδα ως εθνικό κέντρο, ως εντολοδόχος της Λευκωσίας αμφισβητείται εμμέσως πλην σαφώς και από τη Χαραυγή, ενώ και σε αυτή την περίπτωση προκρίνεται ως καταλληλότερη λύση η

²²⁵⁵«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάιος 15, 1965), 3.

²²⁵⁶«Νατοϊκό Κλείσιμο του Κυπριακού θα Επιδιώξουν οι Κόλλιας-Ντεμιρέλ», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 8, 1967), 1.

²²⁵⁷«Διπλή Ένωση», *Χαραυγή* (Αύγουστος 27, 1967), 4.

²²⁵⁸«Κρίσιμη Φάση», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 7, 1967), 1.

κυπριακή κυβέρνηση, η οποία πρέπει να αναλάβει τα ηνία της επίλυσης του κυπριακού ζητήματος, σύμφωνα με τα συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων. Η άποψη δε αυτή, υποστηρίζεται ακόμη εντονότερα με την αμφισβήτηση του ρόλου που διαδραματίζει η χουντική κυβέρνηση για το κυπριακό ζήτημα, με την τελευταία να θεωρείται ως ο φορέας ανατίναξης του κυπριακού εθνικοαπελευθερωτικού μετώπου και ως ο φορέας επιβολής νόθου λύσης, που θα συνάδει με τα ιμπεριαλιστικά αμερικανικά σχέδια. Λαμβάνοντας υπόψη το ιδεολογικό υπόβαθρο της συγκεκριμένης εφημερίδας και την υποστηρικτική στάση της έναντι της πολιτικής του Μακαρίου, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι τα άρθρα της αποτέλεσαν πεδίο ανάπτυξης διαφορετικών σημαινόντων συμβόλων, που με τη σειρά τους καλλιέργησαν την αλληλεπίδραση των εθνικών υποκειμένων (Μακαριακών και Αντιμακαριακών) σε ανομοιογενή και συγκρουσιακή βάση. Το τμήμα της κυπριακής κοινωνίας που αποτελούσε το αναγνωστικό κοινό της συγκεκριμένης εφημερίδας, όπως και της Αλήθειας, προοδευτικά θα υποστηρίζει διαφορετικές θέσεις και διαστάσεις της ελληνοκυπριακής ταυτότητας, επηρεασμένο από την ιδεολογική εθνικιστική εκδοχή που πρόβαλε η εφημερίδα, η οποία ήταν φορέας των αντιλήψεων της μακαριακής παράταξης. Προοδευτικά τα μέλη της μακαριακής παράταξης που αποτελούσαν και τους αναγνώστες της Αλήθειας, της Χαραυγής ή του Φιλελεύθερου, θα διαφοροποιήσουν την εκδοχή της εθνικής τους ταυτότητας²²⁵⁹, διατηρώντας σταθερή την ελληνική διάσταση της, η οποία όμως δεν έχει σαν σημείο αναφοράς την Αθήνα, αλλά την ελληνική Κύπρο και κατ' επέκταση την μακαριακή παράταξη.

5.2.13 Τουρκία

Η Τουρκία ως μία από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις και ως η Μητέρα Πατρίδα των Τουρκοκυπρίων, αποτελεί έναν βασικό κωδικό ενασχόλησης της αρθρογραφίας των εξεταζόμενων εφημερίδων. Μέσα από τα σχόλια ή τις αποσιωπήσεις του τύπου μπορούν να αντληθούν σημαντικά στοιχεία για την κατεύθυνση της εθνικιστικής ιδεολογίας της ελληνοκυπριακής κοινής γνώμης και κατ' επέκταση για τη διαμόρφωση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας, εφόσον η Τουρκία ήταν ο βασικός εχθρός των Ελλήνων και των Ελληνοκυπρίων. Η Αλήθεια ακολουθεί τον δρόμο της αποσιώπησης

²²⁵⁹ Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 352.

παρά του σχολιασμού για την Τουρκία, αναφέροντας ότι ο *πυρήνας του κυπριακού προβλήματος* δεν *είναι* το status quo των Τουρκοκυπρίων, αλλά η *επεκτατική πολιτική της Τουρκίας*²²⁶⁰.

Με την άποψη αυτή συμφωνεί και η Πατρίς που επισημαίνει ότι οι Τουρκοκύπριοι χρησιμοποιούνται ως *πρόφαση* για να πραγματοποιήσει η *φιλοπόλεμη και επιδρομική Τουρκία*²²⁶¹, τα *κατακτητικά της σχέδια στην Κύπρο*²²⁶² και προς τέρψη εσωτερικής κατανάλωσης²²⁶³. Η Τουρκία σύμφωνα με την εφημερίδα κατευθύνει πλήρως το *εξτρεμιστικό μέρος του αγώνα* που διεξάγουν οι Τουρκοκύπριοι, διατηρώντας παράλληλα υποκριτικό προφίλ αφού *συνομιλεί με την Ελλάδα, μειδιά προς τη Λευκωσία και συνωμοτεί σε βάρος του κυπριακού ζητήματος*. Εμφανίζεται δηλαδή με *πολλά προσώπεια* τα οποία αλλάζει *ανάλογα με τα συμφέροντα της*²²⁶⁴. Όσο όμως και αν προσπαθεί η Τουρκία να κατακτήσει την Κύπρο πρέπει να κατανοήσει ότι *δεν αποτελεί ρομαντική εκδρομή*²²⁶⁵. Δεν υπάρχει *καμία ελπίδα επιτυχίας* σε περίπτωση τουρκικής εισβολής, καταφέροντας μόνο να *χυθεί άφθονο αίμα*.

Η Τουρκία αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εξωτερικούς εχθρούς για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ως συνέπεια του ελληνοκυπριακού εθνικισμού. Η Τουρκία κατά την Αλήθεια και την Πατρίδα είναι η πηγή του κακού για τη μη επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Ο τύπος για άλλη μία φορά μέσα από τα άρθρα και τα σχόλια του προωθεί μία αρκετά απλή εκδοχή για να φανερώσει την κρισιμότητα της κατάστασης. Αυτή η εκδοχή επηρεάζει την επικράτηση απλουστευτικών στερεοτύπων όσον αφορά στην ελληνοκυπριακή ταυτότητα. Οι Ελληνοκύπριοι ως μέρος του ελληνισμού περιβάλλονται και αυτοί, όπως και το ελληνικό κράτος, από εχθρικά κράτη, όπως είναι η Τουρκία, η οποία στο μόνο που αποβλέπει είναι στην πραγματοποίηση της επεκτατικής πολιτικής²²⁶⁶ και των συμφερόντων της. Η εικόνα της Τουρκίας έτσι όπως παρουσιάζεται προβάλλει φοβικά και απειλητικά

²²⁶⁰ «Ως Πληροφορείται η “Αλήθεια” Ο Μακάριος Έθιξεν εις Αθήνας το Θέμα Διενεργείας Εκλογών. Η Ελληνική Κυβέρνησις Φοβείται Βίαιαν Τουρκικήν Αντίδρασιν. Απόψεις Πολιτικού Κυβερνητικού Παράγοντος», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 14, 1967), 1.

²²⁶¹ «Σωβινιστάι και Τυχοδιώκται», *Πατρίς* (Μάιος 16, 1965), 1.

²²⁶² «Τουρκική Κουτοπονηριά», *Πατρίς* (Μάιος 16, 1965), 1.

²²⁶³ «Απορρίπτονται υπό της Ελλάδος οι Λεονταρισμοί της Τουρκίας», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 9, 1966), 1.

²²⁶⁴ «Υπερήφανοι και Αποφασιστικοί», *Πατρίς* (Νοέμβριος 2, 1967), 1.

²²⁶⁵ «Αι Απειλαί», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 9, 1966), 1.

²²⁶⁶ Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 104.

συναισθήματα που εδράζονται στις ιστορικές μνήμες²²⁶⁷ της εθνικιστικής ιδεολογίας, η οποία μεταδίδεται στην κοινή γνώμη μέσω των άρθρων των εφημερίδων. Σε αυτό το πλαίσιο οποιαδήποτε πράξη σε επίπεδο σύγκρουσης από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων νομιμοποιείται στηριζόμενη στο επιχείρημα ότι αποτελεί ενέργεια δίκαιη και μαχητική, η οποία πραγματοποιείται με στόχο την επιβίωση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Κάθε στρατιωτική μάχη από μέρους των Ελληνοκυπρίων αποσκοπεί να προστατεύσει το ελληνικό κυπριακό έδαφος από τις απειλητικές διαθέσεις του «άλλου»²²⁶⁸, στη συγκεκριμένη περίπτωση της Τουρκίας.

Η Χαραυγή κινείται στο ίδιο μήκος κύματος με τις δύο προαναφερόμενες εφημερίδες τονίζοντας, ότι για τη δημιουργία της υπάρχουσας έκρυθμης και ανώμαλης κατάστασης στην Κύπρο, *η κύρια ευθύνη βαραίνει την Τουρκία* με τις επανειλημμένες *απειλές ένοπλης επέμβασης*²²⁶⁹. Η Τουρκία επιδιώκοντας από κοινού να ικανοποιήσει με κάθε μέσο *ραδιουργίες, απειλές, συνωμοσίες, δωροδοκίες, στρατιωτικές επεμβάσεις*²²⁷⁰, *δεν υπερασπίζεται τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων*, αλλά των ιμπεριαλιστών²²⁷¹. Παραμένει *ανένδοτη και ανυποχώρητη στο θέμα της γνήσιας ένωσης*, αντιπαραθέτοντας στην ελληνοκυπριακή θέση για ένωση, τη δική της απαίτηση για *διπλή ένωση*, για ένωση με ανταλλάγματα²²⁷², μην αφήνοντας κανένα περιθώριο παρερμηνείας, στις θέσεις και στις αξιώσεις της, αφού αντί του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών για την αυτοδιάθεση και την κυριαρχία των λαών, προσκυνά τον Χάρτη του επιδρομικού ΝΑΤΟ, που *καταλύει την αυτοτέλεια, την εθνική κυριαρχία και την ακεραιότητα των χωρών*²²⁷³.

Καθησυχάζει την κοινή γνώμη τονίζοντας ότι η Τουρκία ανεξαρτήτως οποιασδήποτε σοβινιστικής κυβέρνησης βρίσκεται στην εξουσία, *δεν θα φτάσει στα όρια της παραφροσύνης επεμβαίνοντας στρατιωτικά στην Κύπρο*. Όχι γιατί δεν υπάρχουν οι πολεμοκαπηλικές διαθέσεις και τα εμπρηστικά σχέδια, αλλά γιατί *τεράστιες δυνάμεις της ειρήνης αγρυπνούν και θα χαλιναγωγήσουν τους*

²²⁶⁷Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 31.

²²⁶⁸Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 214-215.

²²⁶⁹«Κυπριακός Λαός σε Νέο Στάδιο Αγώνων για την Ολοκλήρωση της Εθνικής Ανεξαρτησίας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 13, 1964), 3.

²²⁷⁰«Εδαφικός Επεκτατισμός», *Χαραυγή* (Μάιος 24, 1964), 1.

²²⁷¹«Η Τουρκία δεν Υπερασπίζεται τα Συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων Άλλα των Ιμπεριαλιστών», *Χαραυγή* (Αύγουστος 25, 1964), 3.

²²⁷²«Πλήρης Αποκάλυψη των Σκοπών τους», *Χαραυγή* (Μάιος 26, 1966), 1.

²²⁷³«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Αύγουστος 31, 1966), 3.

φιλοπόλεμους κύκλους της Άγκυρας. Ανασταλτικά προς αυτή την κατεύθυνση λειτουργεί ακόμη και η *τουρκοκυπριακή μειονότητα*, η οποία περιλαμβάνει στους κόλπους της πολλές δυνάμεις που *με αγανάκτηση άκουσαν τα πολεμικά κηρύγματα των αρχιστασιαστών και της Άγκυρας*²²⁷⁴.

Αν και η αρθρογραφία της Χαραυγής για την Τουρκία είναι περιορισμένη γίνεται αντιληπτό από τα όσα προαναφέρει, ότι θεωρείται και για αυτό το έντυπο σε σημαντικό βαθμό υπεύθυνη για την κατάσταση στην Κύπρο, καθώς συνωμοτεί, ραδιουργεί, απειλεί, δωροδοκεί και επιδιώκει στρατιωτική επέμβαση, προσπαθώντας να αποτρέψει την πιθανότητα της γνήσιας ένωσης και προάγοντας τη διπλή ένωση, με σκοπό να αντλήσει ανταλλάγματα. Από τα σχόλια και αυτής της εφημερίδας προβάλλονται συνομοσίες κατά των Ελληνοκυπρίων, οι οποίες αποτελούν απειλή για το ελληνικό έθνος²²⁷⁵. Η Τουρκία μέσω της προσπάθειας της να ανατρέψει την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, κατανοείται ως απειλή αμφισβήτησης της πολιτισμικής και εθνικής αυθεντικότητας των Ελληνοκυπρίων. Αντιπροσωπεύει τον παντοτινό εξωτερικό ιστορικό εχθρό, ο οποίος έχει ως μοναδικό σκοπό να βλάψει²²⁷⁶. Η αίσθηση της απειλής της εθνικής ταυτότητας που προωθείται, συμβάλλει στη διατήρηση και στην εξέλιξη της εθνικιστικής ιδεολογίας, μέσα από την τουρκική προσωποποίηση, στη συγκεκριμένη περίπτωση²²⁷⁷. Χαρακτηριστικό και της Χαραυγής είναι το γεγονός ότι θεωρεί ότι η Τουρκία δεν θα εισβάλει στην Κύπρο²²⁷⁸, αφού πιστεύει ότι θα σταματήσουν και θα χαλιναγωγήσουν τις πολεμικές διαθέσεις της οι σύμμαχοι και σημαντικοί άλλοι, οι δυνάμεις της ειρήνης όπως τις ονομάζει.

Με τις παραπάνω θέσεις συγκλίνει και ο Φιλελεύθερος αναφέροντας ότι η *αδιάλλακτη σοβινιστική και εμπρηστική πολιτική* της Άγκυρας, *ενέπνευσε και ενθάρρυνε τους έξαλλους Τουρκοκύπριους εξτρεμιστές* και επιχείρησε την ένοπλη ανταρσία τους ενάντια στο κράτος²²⁷⁹. Η Τουρκία παραμένει *ανένδοτη στις απαράδεκτες αξιώσεις της*, έχοντας καταφέρει να κυκλώσει και να απομονώσει την Κύπρο από δυνάμεις και διεθνείς παράγοντες, οι οποίοι παρουσιάζονταν μέχρι εκείνη τη στιγμή *υποστηρικτικοί του αγώνα του κυπριακού λαού*, όσον αφορά στην

²²⁷⁴«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 7, 1966), 3.

²²⁷⁵Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 207.

²²⁷⁶*Ibid.*, 207.

²²⁷⁷Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 80.

²²⁷⁸Ηρακλείδης, *Εθνικά Θέματα και Εθνοκεντρισμός. Μία Κριτική στην Ελληνική Εγωκεντρική Πολιτική*, 38,

²²⁷⁹«Ο Παρατηρητής», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 17, 1964), 1.

*απόκτηση των δικαιωμάτων του*²²⁸⁰. Αποδοκιμάζοντας τη στάση της σημειώνει ότι *επιδιώκει να επιβάλει απαράδεκτες λύσεις*, χωρίς να ενδιαφέρεται για τη ζημιά που αυτές θα επιφέρουν²²⁸¹.

Όσο όμως και αν προσπαθούν, οι *λεονταρισμοί* των Τούρκων αγάδων *δεν φοβίζον κανέναν*. Οι τυμπανοκρουσίες, οι προειδοποιήσεις και απειλές, *ξεσπούν εις βάρος τους*²²⁸². Η Τουρκία *δεν μπορεί* όσο και αν το θέλει *να εισβάλει στην Κύπρο* απλούστατα γιατί *θα σπάσει τα μούτρα* της²²⁸³. Στο μόνο που αποσκοπεί, είναι να *επανέλθει η ζυριχική τάξη πραγμάτων*, να *καθυποταχτεί η πλειοψηφία του κυπριακού λαού στον ετσιθελισμό των σοβινιστών ηγετών της τουρκοκυπριακής μειονότητας*. Οι τελευταίοι καθοδηγούνται στενά και υπακούουν τυφλά τις εντολές των νεοσουλτάνων, που με βάση τη ζυριχική συνταγματική αταξία *αποσκοπούν* να επιτύχουν είτε ειρηνικώς, είτε πολεμοκαπηλικώς, τον *διαμελισμό της Κύπρου*²²⁸⁴.

Κατά τον ίδιο τρόπο και ο Φιλελεύθερος τονίζει ότι η αδιάλλακτη, σοβινιστική και εμπρηστική τουρκική πολιτική, υποκινεί την εξτρεμιστική τουρκοκυπριακή μερίδα στην Κύπρο. Προβάλλει ότι οι αξιώσεις της Τουρκίας είναι απαράδεκτες και πως με τη στάση της προσπαθεί να κάμψει την αντίσταση των Ελληνοκυπρίων και τη διεκδίκηση των δικαίων αιτημάτων τους, επιβάλλοντας ζημιογόνες λύσεις για το σύνολο της Κύπρου. Η έννοια της διεκδίκησης αναπτύσσεται στη βάση της ελληνοκυπριακής δικαιοσύνης και της τουρκικής και τουρκοκυπριακής αδικίας. Κατά συνέπεια, οι Ελληνοκύπριοι μέσω των διεκδικήσεων τους εκφράζουν τα *απαράγραπτα αιτήματα* τους, η δίκαιη διάσταση των οποίων επιβεβαιώνεται στο πλαίσιο της αιώνιας ελληνικότητας τους, σε αντίθεση με την άδικη διεκδίκηση των Τουρκοκυπρίων, εφόσον αυτή αποτελεί μέρος της υποχθόνιας επεκτατικής τουρκικής πολιτικής²²⁸⁵. Οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν τα θύματα της δίκαιης εθνικής υπόθεσης τους, καθώς ένα καλά οργανωμένο σχέδιο έχει εξυφανθεί με σκοπό να αποτρέψει την πραγματοποίηση των δίκαιων εθνικών επιδιώξεων τους²²⁸⁶.

²²⁸⁰ «Το Μέλλον», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 4, 1967), 3.

²²⁸¹ «Η Δίκαια Λύσις», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 14, 1967), 3.

²²⁸² «Η “Νότα” της Τουρκίας», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 8, 1966), 3.

²²⁸³ «Ο Ντενκτάς», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 19, 1964), 3.

²²⁸⁴ «Η Τουρκική Αντίδρασις», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 27, 1965), 3.

²²⁸⁵ Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 220.

²²⁸⁶ *Ibid.*, 268.

Ωστόσο και αυτή η εφημερίδα είναι σίγουρη για τη μη δυνατότητα επέμβασης της Τουρκίας στην Κύπρο, γιατί όπως αναφέρει, δεν έχει το τουρκικό κράτος αυτή τη δυνατότητα, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι μέσω της στάσης του θέλει να επαναφέρει τη ζυριχική κατάσταση, υποτάσσοντας την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία στον ετσιθελισμό της σοβινιστικής μερίδας της τουρκικής μειονότητας και στον διαμελισμό της Κύπρου. Ο «εθνικός εαυτός» δεν διεκδικεί κάτι που δεν του ανήκει, αντιθέτως με τον «εθνικό άλλο», ο οποίος επιδιώκει μέσω αθέμιτων διαδικασιών να εμποδίσει τον πρώτο να κατακτήσει όσα του πρόπουν²²⁸⁷.

5.2.14 Ιμπεριαλισμός

Ο ιμπεριαλισμός αποτελεί έναν ακόμη εχθρό που προβάλλεται προς την κοινή γνώμη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αυτή τη φορά όμως από την πλευρά του μακαριακού τύπου και ειδικότερα της Χαραυγής. Ο ιμπεριαλισμός για την εφημερίδα θεωρείται ο σημαντικότερος εξωτερικός εχθρός στην περίπτωση της Κύπρου, ο *κύριος ένοχος*²²⁸⁸, αφού οι *ιμπεριαλιστές είναι οι προαγωγοί του παράλογου σχεδίου των σοβινιστών της Άγκυρας και των Τουρκοκυπρίων εξτρεμιστών για διχοτόμηση, ή δημιουργία καντονιών και ομοσπονδοποίηση*²²⁸⁹. Προσπαθώντας να υφαρπάξουν *εντολή του ΟΗΕ για εξεύρεση «συμπεφωνημένης», μεταξύ των «ενδιαφερομένων», λύσης του κυπριακού ζητήματος*, με πολλούς τρόπους οι ιμπεριαλιστές *επιδιώκουν τη δημιουργία δυσμενούς ατμόσφαιρας και απομόνωσης της Ελλάδας και της Κύπρου από τους πραγματικούς φίλους τους*²²⁹⁰. Μέσα από τον τορπιλισμό της κυπριακής προσφυγής στον ΟΗΕ, οι εχθροί της Κύπρου, επείγονται να δημιουργήσουν καταστάσεις τέτοιες, που θα τους επιτρέψουν να βγάλουν το *κυπριακό από τον Διεθνή Οργανισμό* και να το εγκλωβίσουν στα *πλαίσια του ΝΑΤΟ ή να το μετατρέψουν σε ζήτημα των λεγόμενων ενδιαφερομένων «εγγυητριών δυνάμεων»*. Διότι πιστεύουν οι Αγγλοαμερικάνοι ιμπεριαλιστές, το ΝΑΤΟ και τα πορωμένα όργανα τους, ότι μέσα στο *«οικογενειακό» κλίμα των «ενδιαφερομένων»*, είναι *εύκολο να επιβάλουν τα καταχθόνια σχέδια τους για διαμελισμό και αλυσόδεμα της Κύπρου*, κάτι που δεν μπορεί να συμβεί εντός του Διεθνούς Οργανισμού. Και επειδή αισθάνονται ότι *η*

²²⁸⁷Ibid., 315.

²²⁸⁸«Η Έκθεση του Ου Θάντ», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 14, 1965), 1.

²²⁸⁹«Και Πάλιν Όχι στους Προαγωγούς», *Χαραυγή* (Μάιος 8, 1964), 1.

²²⁹⁰«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 31, 1965), 3.

κυπριακή προσφυγή, που εδράζεται γερά και σταθερά στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών, *κερδίζει καθημερινά περισσότερο έδαφος*, οι άσπονδοι εχθροί της Κύπρου, βάζουν μπροστά *το πολυδοκιμασμένο όπλο της προβοκάτσιας, για να δημιουργήσουν ένταση και να εμφανίσουν την κατάσταση σαν οξυμένη σε ανησυχητικό βαθμό. Ελπίζουν* ότι κάτω από συνθήκες δήθεν απειλής για αιματοχυσία και κίνδυνο τουρκικής στρατιωτικής επέμβασης, *θα επιτύχουν να εκβιάσουν επείγουσα απόφαση του ΟΗΕ για άμεσες συνομιλίες μεταξύ των «ενδιαφερομένων» μερών* - Βρετανίας, Ελλάδας, Τουρκίας - υπό την *παρασκηνιακή φυσικά, αιγίδα των Αμερικανών αφεντικών*, οπότε, κατά τους υπολογισμούς τους, ο δρόμος για διαμελισμό της Κύπρου είναι ανοικτός²²⁹¹. Η σπουδαιότητα του συγκεκριμένου εχθρού επιβεβαιώνεται από τα όσα αναφέρθηκαν σύμφωνα με τα σχόλια της Χαραυγής, καθώς και από το γεγονός ότι στην αντίληψη των ιμπεριαλιστών η Κύπρος *μόνο με τα ζυριχικά δεσμά της μπορούσε να είναι κράτος «ανεξάρτητο»*. Μέσω αυτής της προοπτικής ο ιμπεριαλισμός θα μπορούσε *να εκτελέσει το κυπριακό κράτος και να οδηγήσει τον λαό στο ΝΑΤΟ, σαν αγέλη αιχμαλώτων*²²⁹². Με την επίτευξη του παραπάνω στόχου επιδιώκουν οι ιμπεριαλιστές να διαιωνίσουν το *«διαίρει και βασίλευε»*, ώστε να δημιουργούν προστριβές μεταξύ των κατοίκων της Κύπρου και να διατηρούν τις *«προστατευτικές»*, *ξένες βάσεις*²²⁹³. Προς αυτή την κατεύθυνση αξιοποιούν τον πολύτιμο χρόνο της *καταναγκαστικής πολιτικής αδράνειας*, στην οποία οι ίδιοι καταδίκασαν την *κυπριακή κυβέρνηση* για να επιβάλουν το κλείσιμο του κυπριακού ζητήματος, με μία λύση που θα εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο τα συμφέροντα της σύγχρονης «Ιερής Συμμαχίας - του επιδρομικού ΝΑΤΟ»²²⁹⁴.

Βασικός φορέας και προσωποποιημένος εχθρός επομένως των ιμπεριαλιστών αποτελεί το ΝΑΤΟ, που σε μία προσπάθεια του να ελέγξει την εσωτερική κατάσταση στην Κύπρο, χρησιμοποιεί την *πέμπτη φάλαγγα*, την οποία έχει εφοδιάσει με *άφθονο χρήμα*, για να *διασπάσει τον λαό*, να *υπονομεύσει την κυπριακή Εθνοφρουρά και την κυπριακή κυβέρνηση*, οδηγώντας την Κύπρο στον *εμφύλιο σπαραγμό*. Πίσω λοιπόν από ένα προπέτασμα φθηνής δημοκοπικής ενωσιολογίας, *οι πεμπτοφالاγγίτες* -όργανα του ιμπεριαλισμού και του νεοφασισμού, *οργανώνουν ένοπλες ομάδες*, εκδίδουν διαταγές σε εθνοφρουρούς και ανοικτά διακηρύττουν ότι πρόθεση τους είναι

²²⁹¹«Για να Μатаιώσουμε τα Καταχθόνια Σχέδια», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 4, 1965), 1.

²²⁹²«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούνιος 11, 1965), 3.

²²⁹³«Αν Διδάχθηκαν», *Χαραυγή* (Μάρτιος 11, 1966), 1.

²²⁹⁴«Συνδυασμένη Έφοδος», *Χαραυγή* (Απρίλιος 16, 1966), 1.

η *βίαιη ανατροπή της κυπριακής κυβέρνησης*, οι *πολιτικές δολοφονίες και η ανωμαλία γενικά*, έτσι ώστε να δημιουργήσουν συνθήκες, που θα τους επιτρέψουν να *πραγματοποιήσουν τον διαμελισμό της Κύπρου κάτω από το προσωπείο της ένωσης*²²⁹⁵. Κατά συνέπεια η Κύπρος βρίσκεται σε πολύ δύσκολη θέση αφού, *οι άνθρωποι του Πενταγώνου και των αγγλοαμερικανικών κατασκοπευτικών υπηρεσιών μαζί με τους πράκτορες τους, εκβιάζουν προς κάθε πλευρά* για να προωθήσουν τα σχέδια τους και να επιβάλουν τις θελήσεις τους²²⁹⁶.

Η Χαραυγή προκειμένου να τονίσει τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει ο ιμπεριαλισμός στο κυπριακό ζήτημα, αναφέρει ότι όλα όσα διαδραματίζονται σήμερα από την *ανατροπή του Παπανδρέου και την κατασκευή αυλικών κυβερνήσεων*, μέχρι τις *καθημερινές απειλές της Τουρκίας και τα γυμνάσια του NATO* στο έδαφος της *Ελλάδας*, είναι μέρος ενός *καλά οργανωμένου συνωμοτικού σχεδίου των ιμπεριαλιστών και των πορωμένων πρακτόρων τους*. Ανάμεσα στους σκοπούς αυτού του σατανικού σχεδίου είναι η *καταβαράθρωση της ιερής υπόθεσης της αγωνιζόμενης Κύπρου* και το κλείσιμο του κυπριακού ζητήματος, σύμφωνα με τα συμφέροντα του NATO και των ιμπεριαλιστών²²⁹⁷. Οι σατανικές αντικυπριακές δυνάμεις στις οποίες ο ιμπεριαλισμός κατέχει τη σημαντικότερη θέση, έχουν τάξει σαν κύριο σκοπό τους, *την κατάργηση του κυπριακού κράτους*²²⁹⁸. Επειγόμενος ο ιμπεριαλισμός να κλείσει το κυπριακό ζήτημα μέσα στα υποδουλωτικά πλοκάμια του, *διατάσσει τις νατόδουλες δυνάμεις κρούσης να επιτεθούν. Αυτές με πίστη και αφοσίωση και ντυμένες με τη μάσκα του υπερπατριωτισμού, αναλαμβάνουν το άχαρο έργο σαν συνεχιστές της ένοπλης τουρκοκυπριακής ανταρσίας*²²⁹⁹. Οι ευτελείς πράκτορες των ιμπεριαλιστών *βάζουν μπροστά τα μεγάλα μέσα*, προσφέροντας αφειδώλευτα «σακούλια δολαρίων» προς κάθε κατεύθυνση, εξαγοράζουν ανθρώπους με ελαφρά ή χωρίς συνείδηση, οι οποίοι, υπακούοντας στις διαταγές των χρηματοδοτών τους, *ξεσηκώνουν μία καινούργια αντικομμουνιστική εκστρατεία που φθάνει στα όρια της υστερίας*. Προάγοντας το *ξεφτισμένο λάβαρο του αντικομμουνισμού*, οι ιμπεριαλιστές και οι πράκτορες τους *θέλουν να διασπάσουν τον λαό*, να απομονώσουν τον Πρόεδρο και την κυβέρνηση, ώστε να τους

²²⁹⁵«Να Δυναμώσει ο Αγώνας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 4, 1965), 7.

²²⁹⁶«Μέρος Σχεδίου», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 23, 1965), 1.

²²⁹⁷*Ibid.*, 1.

²²⁹⁸«Για να Μатаιώσουμε τα Καταχθόνια Σχέδια», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 4, 1965), 1.

²²⁹⁹«Τελική Έφοδος των Νατοδούλων», *Χαραυγή* (Μάρτιος 29, 1966), 1.

*εξασθενίσουν, για να τους είναι πιο εύκολο να ασκήσουν πίεση και τελικά να τους αναγκάσουν να υποκύψουν στους ανίερους και ποταπούς σκοπούς τους*²³⁰⁰.

Παράλληλα η Χαραυγή θεωρεί ότι η καλά οργανωμένη υπονομευτική δραστηριότητα των ιμπεριαλιστών, αποτελεί την αιτία της έντασης που παρατηρείται στις καθημερινές προκλήσεις και στους φόνους των Ελλήνων και των Τούρκων. Όπως αναφέρει οργανώνοντας και ενθαρρύνοντας προκλήσεις, φόνους και συγκρούσεις, οι *άσπονδοι αυτοί εχθροί της Κύπρου*, τη στιγμή μάλιστα που η κυπριακή κυβέρνηση μελετά με όλη τη σοβαρότητα το θέμα των μέτρων ειρήνευσης, *θέλουν να δημιουργηθεί, κυρίως στη διεθνή κοινή γνώμη, η εντύπωση ότι η κυβέρνηση δεν είναι ικανή να βάλει σε τάξη, ότι δεν είναι σε θέση να έχει υπό τον έλεγχό της, την κατάσταση*. Συμφέρει τους εχθρούς της αγωνιζόμενης Κύπρου να δημιουργηθεί μία τέτοια εντύπωση στη διεθνή κοινή γνώμη, γιατί αυτό υποβοηθάει σε μεγάλο βαθμό τα *συνωμοτικά σχέδια τους για ανατροπή της κυβέρνησης και για επιβολή νατοϊκής, διαμελιστικής λύσης του κυπριακού ζητήματος*²³⁰¹.

Μπορεί οι ιμπεριαλιστές και οι πράκτορες τους να αποτελούν τον σημαντικότερο κίνδυνο για την Κύπρο, ωστόσο ότι και να κάνουν, *το πνεύμα της ειρηνικής συμβίωσης θα θριαμβεύσει*, αρκεί οι Ελληνοκύπριοι να ενθαρρύνουν περισσότερο την τουρκοκυπριακή μάζα. Η αφαίρεση από τα πόδια των δολοφόνων κάθε λαϊκού στηρίγματος, θα τους *καταποντίσει πιο γρήγορα μαζί με τους ιμπεριαλιστές αφέντες τους*²³⁰².

Κατ' αντιστοιχία με τον κομμουνιστικό κίνδυνο που προβάλλει η Πατρίς, η Χαραυγή προωθεί τον ιμπεριαλιστικό κίνδυνο, τον οποίο θεωρεί τον κυριότερο ένοχο για την κατάσταση που βρίσκεται η Κύπρος, αφού έχει τη δύναμη να υποκινεί τους Τούρκους, τους Τουρκοκυπρίους και τους Αντιμακαριακούς. Κατά συνέπεια, όλοι οι εσωτερικοί και εξωτερικοί εχθροί της Κύπρου οφείλουν τη δράση και τους σκοπούς τους στον ιμπεριαλισμό, ο οποίος επιδιώκει ποικιλοτρόπως να διαχωρίσει την Ελλάδα και την Κύπρο από τους πραγματικούς φίλους της. Στόχος του ιμπεριαλισμού είναι να απομακρυνθεί η πιθανότητα λύσης του κυπριακού ζητήματος μέσω του ΟΗΕ, έναντι

²³⁰⁰ «Συνδυσασμένη Έφοδος», *Χαραυγή* (Απρίλιος 16, 1966), 1.

²³⁰¹ «Άμεσο Πατριωτικό Καθήκον», *Χαραυγή* (Αύγουστος 27, 1967), 1.

²³⁰² «Παταγώδης Αποτυχία», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 30, 1964), 15.

μιας νατοϊκής λύσης, που θα του επέτρεπε να συνεχίσει τη διατήρηση των νατοϊκών βάσεων του στο νησί και να προχωρήσει στον διαμελισμό του.

Ο ιμπεριαλισμός στο εσωτερικό της κυπριακής κοινωνίας εκπροσωπείται από τους Αντιμακαριακούς, τους οποίους έχει χρηματίσει για να δημιουργήσουν διασπαστικές τάσεις στον κυπριακό λαό και να υπονομεύσουν την κυπριακή κυβέρνηση, με σκοπό τη δημιουργία εμφυλίου σπαραγμού και εν τέλει την πραγματοποίηση του διαμελισμού της Κύπρου, υπό το προσωπείο της ένωσης, οδηγώντας στην κατάργηση του κυπριακού κράτους.

Κατά τον ίδιο τρόπο με την Πατρίδα, η Χαραυγή, θεωρεί τους Αντιμακαριακούς, ως τους σημαντικότερους εσωτερικούς εχθρούς που συνεχίζουν το έργο της τουρκοκυπριακής ανταρσίας. Οι Αντιμακαριακοί είναι αυτοί που υποκινούνται από τους ιμπεριαλιστές, υποκύπτοντας στα προσωπικά συμφέροντα τους. Πίσω από τον εσωτερικό εχθρό που προβάλλει η Χαραυγή, υπάρχει ένας ακόμη πιο δυνατός εξωτερικός εχθρός. Ωστόσο και αυτή η εφημερίδα διατηρεί την αισιοδοξία της ότι στο τέλος θα παραγκωνιστούν οι πράκτορες των ιμπεριαλιστών και οι ίδιοι οι ιμπεριαλιστές, αφού θα θριαμβεύσει η ειρηνική συμβίωση ανάμεσα στις δύο κοινότητες.

Ο Φιλελεύθερος αν και με περιορισμένες αναφορές, συμφωνεί με τη Χαραυγή για τον ύπουλο ρόλο του ιμπεριαλισμού ως προς το θέμα της Κύπρου, επισημαίνοντας ότι οι Άγγλοι ιμπεριαλιστές ακολουθούν πολιτική στρατηγική και τακτική που προωθεί τα *δικά τους κατοχικά πολεμοκαπηλικά σχέδια*, προάγοντας τη *διαμελιστική αδηφαγία των επεκτατισμών της Άγκυρας και υποβοηθώντας τον τουρκοκυπριακό ληστοσυμμοριτισμό να διενεργήσει ανατρεπτικές δραστηριότητες κατά του νόμιμου κράτους*²³⁰³. Συνεχίζει τονίζοντας ότι οι ιμπεριαλιστές ρίχνουν βάρος σε *δυναμικές στρατοπολεμικές μεθόδους* για να στήσουν ευρύτερα *ντε φάκτο κατοχικές και πολιτικές καταστάσεις*, με την πεποίθηση ότι θα καταστήσουν *δυσχερέστερη τη δίκαια και δημοκρατική διεκπεραίωση του κυπριακού προβλήματος* και θα ρίξουν το *βάρος στην πλάστιγγα της δικής τους αντικυπριακής*

²³⁰³«Οι Βρετανοί Ιμπεριαλισταί», *Φιλελεύθερος* (Μάιος 28, 1964), 3.

*συννομοσίας*²³⁰⁴. Όσο όμως και αν προσπαθούν, η ελληνική Κύπρος εξακολουθεί να υψώνει **το κεφάλι απορρίπτοντας τα αισχρά σχέδια τους**²³⁰⁵.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινούμενος και ο Φιλελεύθερος υπερθεματίζει των θέσεων της Χαραυγής. Αν και τα σχόλια του για τους ιμπεριαλιστές είναι σαφώς λιγότερα, ωστόσο επιτρέπουν στον αναγνώστη να διαπιστώσει τη συμφωνία των απόψεων τους. Η Χαραυγή και ο Φιλελεύθερος προάγοντας τον ιμπεριαλιστικό κίνδυνο τον οποίο εσωτερικά εκπροσωπούν οι Αντιμακαριακοί και η Πατρίς προάγοντας τον κομμουνιστικό κίνδυνο, ο οποίος εκπροσωπείται από Κυπρίους κομμουνιστές, προβάλλουν μία πάγια θέση της ελληνοκυπριακής αντίληψης σύμφωνα με την οποία, οι Ελληνοκύπριοι κατ' αντιστοιχία των Ελλήνων είναι περικυκλωμένοι από ξένες εχθρικές υπερδυνάμεις που επιδιώκουν να τους πλήξουν σε όλα τα επίπεδα (πολιτικό, πολιτισμικό, οικονομικό, θρησκευτικό, υπαρξιακό, γεωπολιτικό)²³⁰⁶.

5.2.15 Κομμουνισμός

Ο κομμουνισμός είναι ένας ακόμη κωδικός που εντάσσεται στη θεματική ενότητα των εχθρών. Ο συγκεκριμένος εχθρός προβάλλεται στη συντριπτική πλειοψηφία των άρθρων της Πατρίδας, η οποία όπως έχει επισημανθεί εκπροσωπούσε την αντιμακαριακή παράταξη. Μέσα από τα σχόλια του εντύπου ανιχνεύονται σημαντικά στοιχεία που με τη σειρά τους εμπλουτίζουν την εθνικιστική ιδεολογία και την εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων, ενδυναμώνοντας παράλληλα τον διχασμό εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

Εστιάζοντας στη γενικότερη θέση της εφημερίδας για τον κομμουνισμό υποστηρίζεται ότι θεωρείται η **απόλυτη άρνηση της ελευθερίας**²³⁰⁷. Στην περίπτωση της Κύπρου ο κομμουνιστικός κίνδυνος αποτελεί μεγάλη πιθανότητα, αφού όπως αναφέρει η Πατρίς, ουσιαστικά κυβερνά το ΑΚΕΛ, το οποίο ασκεί **στυγνή πνευματική τρομοκρατία και όλοι υποτάσσονται στις θελήσεις του**²³⁰⁸. **Το ΑΚΕΛ κυριαρχεί στην Κύπρο μαζί με τη Ρωσική Πρεσβεία**, ενώ η Λευκωσία τους **παρέχει**

²³⁰⁴«Να Συντριβούν τα “Ντε Φάκτο”», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 17, 1964), 1.

²³⁰⁵«Θαυμάζουν», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 16, 1964), 3.

²³⁰⁶Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 68-69.

²³⁰⁷«Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 24, 1966), 1.

²³⁰⁸«Οι Τρείς Λυσσώδεις Οχετοί», *Πατρίς* (Ιανουάριος 25, 1967), 1.

*όλα τα μέσα για την ανάπτυξη και την προπαγάνδα τους*²³⁰⁹. Το παιχνίδι της *ανεξαρτησίας* που έχει επιβληθεί στον κυπριακό λαό βρίσκεται πλέον *υπό τον έλεγχο των κομμουνιστών*²³¹⁰. Στην Κύπρο ακούγεται αδιάκοπος ο ανατριχιαστικός κτύπος της ερυθράς σκαπάνης που πυρετωδώς κατεδαφίζει²³¹¹. Ο εθνικός κομμουνισμός, *πρόδωσε και προδίδει την εθνική προσπάθεια*²³¹².

Σύμφωνα με τις αναφορές της εφημερίδας, οι κομμουνιστές που βρίσκονται στην Κύπρο *καταπολεμούν την ένωση*, εκμεταλλευόμενοι τον μύθο των ανταλλαγμάτων που θα χρειαστούν για να επέλθει, *προκειμένου να προκαλέσουν σύγχυση και αγανάκτηση στον λαό και να τον στρέψουν εναντίον της*²³¹³. Επιδιώκοντας την ανατροπή της ένωσης, οι ανθενωτικοί κομμουνιστές, υποστήριξαν *εξ αρχής τη ζυριχική ανεξαρτησία* με συνέπεια, αφού η επιστροφή στον ενωτικό δρόμο θα τους κατέστρεφε τα *ύπουλα και αντεθνικά σχέδια*. Η παραπάνω θέση τους εξηγεί τον λόγο για τον οποίο συμμαχούν *δόλια με τους κρατικούς, αφού οι τελευταίοι μέσω της ψευδοενωτικής συνθηματολογίας* τους, τους δίνουν τη δυνατότητα να ρυμουλκηθούν από αυτούς²³¹⁴. Οι κόκκινοι καλικάντζαροι²³¹⁵ κατάφεραν εκ του μηδενός και *δημιούργησαν υπολογίσιμο πολιτικό κεφάλαιο*, το οποίο δεν μπορούσαν να *ονειρευθούν ούτε στον ύπνο τους*²³¹⁶.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας με τους ανεξαρτησιακούς, οι κομμουνιστές *προωθούν τα σχέδια* των τελευταίων, εφόσον τους παρέχεται μέσω αυτών, η ευκαιρία να υποστηρίξουν τον άμεσο σκοπό τους ως προς τον *αφελληνισμό της Κύπρου*, όπως και τον απώτερο, που είναι η μετατροπή της Κύπρου σε *Λαϊκή Δημοκρατία*²³¹⁷. Η προαναφερόμενη πρόθεση τους εξηγεί και την αλλαγή της στάσης τους, καθώς αρχικά είχαν εναντιωθεί τόσο απέναντι στην ανεξαρτησία, όσο και στην ύπαρξη βρετανικών βάσεων στην Κύπρο²³¹⁸. Η ικανοποίηση των σκοπών τους επομένως εξηγεί γιατί αποτελούν τους κύριους στυλοβάτες της κυπριακής κυβερνήσεως²³¹⁹. Αυτοί μαζί με

²³⁰⁹ «Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1.

²³¹⁰ «Το Σχέδιον Τροποποιήσεως των Συμφωνιών», *Πατρίς* (Ιανουάριος 26, 1967), 5.

²³¹¹ «Να Παύση η Κωμωδία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1967), 1.

²³¹² «Η Κύπρος Κέντρον της Κομμουνιστικής Δραστηριότης Εναντίον της Ελλάδος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 8, 1967), 1.

²³¹³ «Ας Εκλέξη», *Πατρίς* (Ιούνιος 12, 1965), 1.

²³¹⁴ «Κηρύγματα Μίσους», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1965), 1.

²³¹⁵ «Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 24, 1966), 1.

²³¹⁶ «Είναι Πλέον Πολύ Αργά», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 31, 1966), 1.

²³¹⁷ «Οι Αλλοπρόσαλλοι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 5, 1965), 1.

²³¹⁸ «Ν' Αποκλεισθή ο Νέος Σταθμός», *Πατρίς* (Νοέμβριος 2, 1965), 6.

²³¹⁹ «Το Καθήκον του Μακαρίου και της Ελληνικής Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 6, 1966), 1.

τους θλιβερούς συνοδοιπόρους τους, *ενεργούν κατά της ενώσεως*, όντας *οι πρώτοι που πρότειναν τη λύση της διχοτόμησης*, μιλώντας για *ομοσπονδιακό κράτος και για την ύπαρξη δύο κοινοτήτων στην Κύπρο*²³²⁰. Δεν αγωνίζονται για το εθνικό συμφέρον και αυτό διαφαίνεται από τις πράξεις τους²³²¹, αφού *αντιτίθενται στον ελληνοτουρκικό διάλογο*, όχι γιατί είναι φλογεροί πατριώτες, που πονούν για το εθνικό μέλλον της Κύπρου, αλλά *γιατί γνωρίζουν ότι η βασιλεία τους θα τελειώσει*, ότι θα κλείσουν οι ορίζοντες και τα περιθώρια για *κουβανοποίηση της Κύπρου*²³²².

Παράλληλα οι *κακεντρεχείς κομμουνιστές, οι σαρδανάπαλοι πολιτικάντηδες*²³²³, *ασκούν ανθελληνική και ανθενωτική προπαγάνδα κακοποιώντας την αλήθεια*²³²⁴, αποσκοπώντας να προαχθούν οι *διαμελιστικοί* στόχοι τους σε βάρος της Κύπρου, τους οποίους καλλιεργούν τόσο οι εσωτερικοί, όσο και οι εξωτερικοί εχθροί²³²⁵. Γι' αυτό προπαγανδίζουν *υπέρ της ανεξαρτησίας*, καταπολεμώντας ταυτόχρονα με όλα τα δόλια προπαγανδιστικά μέσα την ένωση²³²⁶.

Μέσω της συνεργασίας με τους ζυριχικούς, καταφέρνουν να κρατούν τον λαό μετέωρο προκαλώντας του *σύγχυση* και εκτρέποντας τον από *ορθό εθνικό δρόμο*²³²⁷. Συνηθίζουν να μεταβάλλουν την *τακτική* τους για να παραπλανούν τον λαό, εμφανίζονται ως *μεγάλοι υπέρμαχοι της ένωσης*, αν και *αποσκοπούν στην καταπολέμηση και ματαίωση της*²³²⁸. Ο ρόλος των κομμουνιστών ως υπέρμαχων της ένωσης και υποστηρικτών της κυπριακής κυβέρνησης είναι *άριστα και επιδέξια προσαρμοσμένος* για να ενισχύσει τον *κομματικό αγώνα*, να *διαβρώσει το εθνικό φρόνημα του λαού* και να τον *απομακρύνει από τον ενωτικό σκοπό*. Η ανθελληνική προπαγάνδα με το πρόσχημα της υπαγωγής της Ελλάδος στο «ΝΑΤΟ» και της προβολής της αξιώσεως περί άμεσου ενώσεως ως «πραξικοπηματικής» και «νατοϊκής» λύσεως, δεν έχει άλλο σκοπό, από το να *καλλιεργήσει στον λαό αμφιβολίες για την εθνική αποκατάσταση του* και να τον *παραπλανήσει να δεχθεί νέα ανεξαρτησιακού τύπου λύση*, που προάγει τους *επιδιωκόμενους από κοινού*

²³²⁰ «Ο Νόμος της Ιστορίας», *Πατρίς* (Ιούνιος 24, 1967), 3.

²³²¹ «Άμεσος και Γνήσια η Ένωσις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 9, 1965), 4.

²³²² «Ο Διάλογος και ο Ου Θάντ», *Πατρίς* (Μάιος 1, 1966), 1.

²³²³ «Οι Αλλοπρόσαλλοι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 5, 1965), 1.

²³²⁴ «Άλλα δε ο Θεός Κελεύει», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 10, 1965), 1 & «Κομμουνισμός και Κυπριακά Ευθύναι», *Πατρίς* (Νοέμβριος 12, 1967), 1.

²³²⁵ «Κακόν Προηγούμενον», *Πατρίς* (Νοέμβριος 4, 1966), 1.

²³²⁶ «Ανεξαρτησιακή Προπαγάνδα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 5, 1966), 1.

²³²⁷ «Εθνικόν Έρεβος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1965), 1.

²³²⁸ «Ρωσία και Κύπρος», *Πατρίς* (Μάρτιος 5, 1966), 1.

*Σοβιετοτουρκικούς σκοπούς προς ομοσπονδοποίηση της Κύπρου*²³²⁹, αλλά και τους προσωπικούς ιδιοτελείς κομματικούς σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης της μωροφιλοδοξίας τους²³³⁰. Όχι άδικα επομένως οι κομμουνιστές χαρακτηρίζονται ως *ρωσόδουλοι*, καθώς συνεχώς *προπαγανδίζουν*, έχοντας ως συστηματικό όπλο τη *συκοφαντία* και ασκώντας *ξενόπνευστη ανθελληνική και ανθενωτική πολιτική, οργιάζοντας σε βάρος της εθνικής υποθέσεως*²³³¹. Παράλληλα είναι και σύμμαχοι των *Τούρκων* μιας και οι δύο τάσσονται *κατά της ένωσης και υπέρ της ανεξαρτησίας*, μάλιστα υπό *διαμελιστική μορφή* την οποία αποκαλούν *ομοσπονδιακή*²³³².

Οι κομμουνιστές της Κύπρου, οι *λαοπλάνοι που παριστάνουν τους αδιάλλακτους υπερπατριώτες*²³³³, ευρισκόμενοι σε *πλήρη συμφωνία με τη σοβιετική κυβέρνηση* καλλιεργούν το έδαφος προς *ματαίωση της άμεσης ένωσης*, εφόσον σκοπός της *σοβιετικής πολιτικής* είναι να *διατηρήσει το κυπριακό ζήτημα σε εκκρεμότητα και να εκμεταλλεύεται τη διαμάχη ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία για τους δικούς της στρατηγικούς και άλλους σκοπούς στη Μέση Ανατολή*²³³⁴. Ως *πειθήνια όργανα της Μόσχας οι κομμουνιστές* δεν υποστηρίζουν *τα συμφέροντα και τα εθνικά δίκαια* του ελληνοκυπριακού λαού, παρά το γεγονός ότι διατείνονται πως *υποστηρίζουν τον διάλογο και την ένωση*²³³⁵. Εκκινώντας τον τέλειο μηχανισμό σε Παγκύπρια βάση, πέτυχαν τη διάδοση των σκοπών της *Μόσχας που ομοιάζαν με αυτούς της Λενκωσίας*²³³⁶. Αποτελούν ξενοκίνητους παράγοντες που δεν έχουν *κανένα δικαίωμα να δίνουν συμβουλές στον λαό και στην κυβέρνηση*. Δεν έχουν *καμία θέση στον ενωτικό αγώνα*, τον οποίο *πρόδωσαν και κατά την περίοδο της ΕΟΚΑ*, όπως τον προδίδουν και σήμερα²³³⁷. Έχοντας *αντιταχθεί στον ένοπλο - πολιτικό αγώνα*, αλλά και στον ενωτικό στόχο του²³³⁸, δεν είναι τίποτα περισσότερο παρά *εχθροί και προδότες της ένωσης*, όπως είναι και η Σοβιετική Ρωσία²³³⁹.

²³²⁹Ibid., 1.

²³³⁰«Ευλικρινής Μεταμέλεια», *Πατρίς* (Αύγουστος 26, 1966), 1.

²³³¹«Οι Ρωσόδουλοι Διασπασταί», *Πατρίς* (Αύγουστος 6, 1966), 1.

²³³²«Προς Προαγωγή της Ενώσεως», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 14, 1967), 1.

²³³³«Να τους Γνωρίζει ο Λαός», *Πατρίς* (Ιούλιος 23, 1966), 2.

²³³⁴«Στρουθοκαμηλίζουν», *Πατρίς* (Μάρτιος 6, 1966), 1.

²³³⁵«Δεν έχουν Θέσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 23, 1966), 1.

²³³⁶«Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 24, 1966), 1.

²³³⁷«Δεν έχουν Θέσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 23, 1966), 1.

²³³⁸«Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 24, 1966), 1.

²³³⁹«Δεν έχουν Θέσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 23, 1966), 1.

Αναφέρει η Πατρίδα ότι ο Μακάριος και οι άνθρωποι της ανεξαρτησίας έδωσαν *συγχωροχάρτι στους ερυθρούς προδότες*, σύροντας το *κομμουνιστικό τέρας από το έλεος του αίσχους*, φέρνοντας το σε συναναστροφή με την *κοινωνία των μαρτύρων και των ηρώων*²³⁴⁰. Μέσα από τη συμμαχία τους με τον Μακάριο διάνυσαν τη μισή απόσταση για να πετύχουν τη μετατροπή *της Κύπρου σε Κούβα της Μεσογείου* και να αποτρέψουν την ένωση, την οποία *δεν έπαψαν να μισούν*. Η προσκόλληση του Μακάριου προς αυτούς και η απροσδόκητη προτίμηση του, *ομοιάζαν να πέτυχαν τον πρώτο αριθμό του λαχείου*. Αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης ήταν σιγά - σιγά να γεννηθεί ένα *ευφρόσυνο σύμπλεγμα, οι άθεοι και οι αντίχριστοι με την Εκκλησία του Χριστού και τον προκαθήμενο της*. Αυτοί που *δεν έχρυσαν ούτε σταγόνα αίματος για την ΕΟΚΑ*, αυτοί που *σκανδαλωδώς τον αντιστρατεύθηκαν* (τον Μακάριο), *αυτοί που εγράφησαν στη Μαύρη Βίβλο*, αυτοί *έγιναν οι εκλεκτοί του Μακαρίου*. Εξαιτίας της μακαριακής *υπαιτιότητας*, οι κομμουνιστές προβάλλονται και εμφανίζονται *ως πατριώτες και γνήσιοι ενωτικοί*. Και υπό τον μανδύα αυτό του πατριωτισμού τον οποίο τους δώρισε ο Μακάριος, ακώλυτα πλέον και αποτελεσματικά *αναπτύσσουν το φθοροποιό έργο τους*²³⁴¹. Το τελευταίο ενισχύεται μέσω των κομμουνιστικών οργανώσεων, που όχι μόνο *δρουν τελείως ελεύθερα*, αλλά και *ενισχύονται ηθικά* από την *Εκκλησία* και την *Πολιτεία*²³⁴².

Οι κομμουνιστές γνωστοί για τον προδοτικό ρόλο τον οποίο διαδραμάτισαν σε βάρος του ενωτικού αγώνα του ελληνοκυπριακού λαού, εκδηλώνουν ανοικτά ήδη την ικανοποίηση τους γιατί πραγματικά το *δικό τους προδοτικό σχέδιο τέθηκε σε εφαρμογή* από την αρχή μέχρι το τέλος σημειώνοντας *επιτυχία*. Χαίρονται και αγάλλονται οι κομμουνιστές γιατί βρήκαν στα πρόσωπα του Μακάριου και του συνταγματάρχη Παπαδόπουλου, *δύο εξαίρετα όργανα* για να εφαρμόσουν τα προδοτικά σχέδια τους στην Κύπρο²³⁴³.

Ο κομμουνισμός και ο ελληνισμός στην αφήγηση της Πατρίδας δεν συμπλέουν, αφού όποιος είναι κομμουνιστής χάνει την ελληνική ιδιότητα του και το αντίστροφο. Αν και *είχαν το προνόμιο να γεννηθούν Έλληνες, να ζουν στον ελληνικό*

²³⁴⁰«Η Κύπρος Κέντρον της Κομμουνιστικής Δραστηριότης Εναντίον της Ελλάδος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 8, 1967), 1.

²³⁴¹«Η Ανίερη Συμμαχία», *Πατρίς* (Απρίλιος 8, 1966), 1.

²³⁴²«Ιερέυς και Δήμαρχος», *Πατρίς* (Αύγουστος 2, 1967), 1.

²³⁴³«Ο Λαός Θερίζει ό,τι Έσπειρεν η Ηγεσία του», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 22, 1967), 1.

χώρο, να μιλούν ελληνικά, ωστόσο φαίνονται Έλληνες και δεν είναι, αφού αντί ενός πινακίου φακής απεμπόλισαν το προνόμιο που τους χάρισε ο Θεός, καταντώντας κομμουνιστές, μετατρέπόμενοι σε προγεφύρωμα ξένων συμφερόντων²³⁴⁴. Οι κομμουνιστές δεν μπορούν παρά να χαρακτηριστούν ως *φθοροποιά και επικίνδυνα παράσιτα του εθνικού κορμού*²³⁴⁵, καθώς όλη η δόλια προπαγάνδα τους *στρέφεται κατά της Ελλάδος και της ενώσεως*²³⁴⁶. Συστηματικά και επαναλαμβανόμενα *διαβάλλουν την Ελλάδα και ναρκοθετούν την ένωση*²³⁴⁷, πρόθεση που επιβεβαιώνεται από την *αισχρή στάση που κρατούν*²³⁴⁸. Οι υποτακτικοί της Μόσχας, εκτελούν μέρος *γενικότερου σχεδίου*, έχοντας επιδοθεί σε *λυσσώδη πολεμική* κατά της Ελλάδας και σε αήθη υπονόμηση της ένωσης. Βρίζουν τον ελληνικό στρατό και υπό την ευδαίμονα ανοχή της κυπριακής κυβέρνησης δεν άφησαν *άθικτο τίποτα το ελληνικό*²³⁴⁹. Είναι αιώνιοι προδότες του ελληνισμού²³⁵⁰, καθώς μόνο μέσω της *προδοσίας μπορούν να υπάρχουν*²³⁵¹. Όπως τονίζει η εφημερίδα, με την κατάληψη της εξουσίας από τη νέα εθνική κυβέρνηση (τη δικτατορία), η συκοφαντία κατά της Ελλάδας και της ένωσης έλαβε από μέρους τους μεγαλύτερες διαστάσεις. Αιτία αυτής της στάσης είναι ο φόβος τους ότι η νέα κυβέρνηση έχει τη *δυνατότητα να επιτύχει την ένωση*, με συνέπεια να εντείνουν την προπαγάνδα τους, αναφέροντας ότι ο σκοπός της ελληνικής κυβέρνησης είναι η *διπλή ένωση*²³⁵². Η προαναφερόμενη θέση τους επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά ότι είναι προδότες και μειοδότες της Κύπρου, προσπαθώντας ταυτόχρονα να ρίξουν λάσπη και να αποδώσουν στο *εθνικό κέντρο αντεθνικές προσπάθειες*²³⁵³. Εμμέσως υπονομεύουν την ένωση, χύνοντας *δηλητήριο εναντίον της Ελλάδας*²³⁵⁴.

Η λύσσα των κομμουνιστών και η ένταση της συκοφαντικής προπαγάνδας, προέρχεται από το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι *συναισθάνονται ότι η ένωση είναι πλέον κοντά και άρα το τέλος της βασιλείας τους πλησιάζει*²³⁵⁵. Οι *άναρθρες*

²³⁴⁴ «Ο Νόμος της Ιστορίας», *Πατρίς* (Ιούνιος 24, 1967), 3.

²³⁴⁵ «Οι Ρωσόδουλοι Διασπασταί», *Πατρίς* (Αύγουστος 6, 1966), 1.

²³⁴⁶ «Γνωμών και Δίκαιον και οι Εθνικοί Πόθοι», *Πατρίς* (Αύγουστος 16, 1966), 1.

²³⁴⁷ «Το Ανυποχώρητον Χρέος του Μακαρίου», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 14, 1966), 1 & «Δεν έχουν Θέσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 23, 1966), 1.

²³⁴⁸ «Αξιοί Εμπτυσμού», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 24, 1966), 3.

²³⁴⁹ «Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 24, 1966), 1.

²³⁵⁰ «Αναπτερούται το Ενωτικόν Φρόνημα των Κυπρίων», *Πατρίς* (Ιούλιος 4, 1967), 3.

²³⁵¹ «Ξέσπασμα των Ανθενωτικών», *Πατρίς* (Ιούλιος 9, 1967), 4.

²³⁵² «Διπλή Ανεξαρτησία», *Πατρίς* (Ιούνιος 1, 1967), 1.

²³⁵³ «Επιχειρεί Υπερφαλάγγισιν», *Πατρίς* (Ιούλιος 22, 1967), 1.

²³⁵⁴ «Κομμουνισταί και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 1, 1967), 1.

²³⁵⁵ «Ας Εκλέξη», *Πατρίς* (Ιούνιος 12, 1965), 1.

κραυγές τους, *καθίστανται συνεχώς οξύτερες* μιας και αντιλαμβάνονται ότι η *αγία μέρα της ένωσης και η ώρα της κρίσεως έρχεται*²³⁵⁶. Στόχος της *ανθενωτικής εκστρατείας των κομμουνιστών* είναι να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα του *διεθνούς κομμουνισμού σε βάρος των ελληνικών δικαίων*. Ωστόσο όσο και αν προσπαθούν, αποτυγχάνουν, γιατί η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα αποτελεί *ιστορική επιταγή* την οποία κανένας δεν έχει τη δύναμη να ματαιώσει²³⁵⁷. Αποτελεί όνειρο θερινής νυκτός η λύση της ανεξαρτησίας, ώστε να καταστεί η Κύπρος βορά στις ανώμαλες ορέξεις του διεθνούς κομμουνισμού²³⁵⁸. Όσο και αν επιδιώκουν οι *ρωσόδουλοι κομμουνιστές*, τα *πειθήνια όργανα της Μόσχας*, να καταπολεμούν πλέον *φανερά* την *ένωση*, προσπαθώντας, να στρέψουν τον κυπριακό λαό προς την *ανεξαρτησία*, πολύ σύντομα θα καταλάβουν ότι η *ανθενωτική και ανθελληνική προσπάθεια τους είναι μάταιη*, καθώς η ένωση *θα πραγματοποιηθεί* και οι ίδιοι *θα υποστούν τις ίδιες συνέπειες όπως οι εν Ελλάδι σύντροφοι τους*, πληρώνοντας δίκαια για την προδοσία τους²³⁵⁹. Γνωρίζουν πλέον ότι *έχασαν το άτιμο παιχνίδι που έπαιζαν σε βάρος του ελληνικού κυπριακού λαού*, επιζητώντας να τον παραπλανήσουν με την ανθελληνική και ανθενωτική προπαγάνδα τους. Το *τέλος του κομμουνισμού πλησιάζει* και η ελληνική Κύπρος *θα ζήσει ελεύθερη και απαλλαγμένη από το κομμουνιστικό μίasma*²³⁶⁰.

Οι κομμουνιστές στην περίπτωση της Πατρίδας κατατάσσονται στο ίδιο στρατόπεδο με τους Μακαριακούς, με τους οποίους συνεργάζονται. Εφόσον δεν υποστηρίζουν την άποψη των Αντιμακαριακών για άμεση ένωση, η δράση τους είναι προδοτική και ανθελληνική. Και αυτοί, όπως και οι υπόλοιποι υποστηρικτές του Μακαρίου υποκινούνται από έναν εξωτερικό εχθρό διαφορετικό στη συγκεκριμένη περίπτωση, τη Σοβιετική Ένωση, καθώς και από τα προσωπικά συμφέροντα τους. Στην αντίληψη της αντιμακαριακής πλευράς οι κομμουνιστές εφόσον δεν υποστήριξαν τον αγώνα της ΕΟΚΑ, ήταν ανέκαθεν προδότες και ανθέλληνες. Η στάση τους αυτή τη δεδομένη χρονική στιγμή επιβεβαιώνεται μέσω της υποστήριξης του Μακαρίου, της

²³⁵⁶«Με Συγκρατημένην Αισιοδοξίαν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 1, 1967), 1.

²³⁵⁷«Ο Νόμος της Ιστορίας», *Πατρίς* (Ιούνιος 24, 1967), 3.

²³⁵⁸«Η Ελλάς με Εθνικήν Αξιοπρέπειαν Χειρίζεται το Κυπριακόν Ζήτημα με Μοναδικόν Σκοπόν την Ένωσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1966), 1.

²³⁵⁹«Πόθεν η Οργή των Ρωσόδουλων», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 6, 1967), 1.

²³⁶⁰«Κραυγαί Απογνώσεως», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 8, 1967), 1.

κυπριακής κυβέρνησης και του ανεξαρτησιακού καθεστώτος, το οποίο αποτελεί προκάλυμμα για την κομμουνιστικοποίηση της Κύπρου.

Η παραπάνω θέση της Πατρίδας όσον αφορά στους κομμουνιστές, δικαιολογείται και από την αντιδιαμετρικά ιδεολογική τοποθέτηση της, σε σχέση με τις θέσεις που εξέφραζε το ΑΚΕΛ. Κατά συνέπεια, μέσα από τα σχόλια της για τους κομμουνιστές επεδίωκε να καλλιεργήσει στην κοινή γνώμη μία αδιάλλακτη υπερπατριωτική πόλωση, όπου τα μαξιμαλιστικά αιτήματα θα υπερτερούσαν, έναντι κάθε άλλης στρατηγικής. Αποδεικνύεται για μία ακόμη φορά, ότι ο τύπος λειτούργησε ως κακός διαμορφωτής γνώμης και συνέβαλε μέσω της στάσης του, στην καλλιέργεια και ενίσχυση μίας σκληροπυρηνικής εθνικιστικής εκδοχής ως προς την ελληνοκυπριακή ταυτότητα, παρά στην δημιουργία μίας συλλογικής εθνικής κυπριακής ταυτότητας²³⁶¹.

²³⁶¹Κόνης, «Πραξικόπημα, Εισβολή και Κυπριακή Συλλογική Ταυτότητα», 112-113.

Κεφάλαιο 6^ο Οδεύοντας Προς τον Αττίλα

6.1 Η Πορεία προς την Τουρκική Εισβολή

Έως το 1968 το μοναδικό πολιτικό κόμμα που υπήρχε στην Κύπρο ήταν το ΑΚΕΛ²³⁶², ωστόσο το έτος αυτό δημιουργήθηκε το Δημοκρατικό Εθνικό Κόμμα (ΔΕΚ), με σκοπό να αποτελέσει το αντίπαλο δέος του Μακαρίου κατά τη διενέργεια των επικείμενων προεδρικών εκλογών²³⁶³, αρχηγός του οποίου ήταν ο Τ. Ευδόκας. Ιδεολογικά το κόμμα εκπροσωπούσε ακραίες εθνικιστικές θέσεις, συμπεριλαμβάνοντας σε επίπεδο εκλογέων όλους τους Αντιμακαριακούς και όσους θεωρούσαν ότι η λύση της ένωσης ήταν ακόμη εφικτή.

Την 28^η Φεβρουαρίου 1968 έλαβαν χώρα οι προεδρικές εκλογές, με βασικούς αντίπαλους τον Μακάριο και τον Ευδόκα, με τον πρώτο να υποστηρίζεται και από τους Ακελικούς, ενώ τον δεύτερο από τους Αντιμακαριακούς, καθώς επίσης και τους τρεις επισκόπους Άνθιμο, Κυπριανό και Γεννάδιο, οι οποίοι ήταν αντίθετοι με τον Μακάριο και τις θέσεις του. Ωστόσο, το αποτέλεσμα των εκλογών δεν ήταν παρά μία συντριπτική νίκη του Μακαρίου, με 95,45% έναντι 3,7% του αντιπάλου του, επί του συνόλου των ψήφων που καταμετρήθηκαν²³⁶⁴.

Μετά το πέρας των εκλογών, ο Γ.Γ. του ΟΗΕ πρότεινε την έναρξη διακοινοτικών συνομιλιών²³⁶⁵, ώστε να λυθεί το αδιέξοδο μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων²³⁶⁶, διορίζοντας μάλιστα ειδικό απεσταλμένο τον Osorio - Taffall. Οι αντιμαχόμενες πλευρές συμφώνησαν και το προκαταρτικό στάδιο των συνομιλιών πραγματοποιήθηκε στη Βηρυτό μεταξύ 3-5 Ιουνίου 1968²³⁶⁷. Από μέρους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας εκπρόσωπος τέθηκε ο Κληρίδης, ενώ από την πλευρά

²³⁶²Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ ήταν ο Εζεκίας Παπαϊωάννου σχεδόν 40 χρόνια από το 1949 έως και το 1988. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 224; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 158.

²³⁶³Όπως έχει αναφερθεί οι πρώτες προεδρικές εκλογές διεξήχθησαν το 1959, προτού ακόμη ανακηρυχθεί επισήμως η Κυπριακή Δημοκρατία (16 Αυγούστου 1960). Σύμφωνα με τους συνταγματικούς κανόνες τόσο οι προεδρικές, όσο και οι βουλευτικές εκλογές, θα διεξάγονταν κάθε πενταετία, ωστόσο λόγω των διακοινοτικών ταραχών, οι προεδρικές εκλογές αναβλήθηκαν έως το 1969, ενώ οι κοινοβουλευτικές έως το 1970. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 223.

²³⁶⁴*Ibid.*, 224; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 158.

²³⁶⁵Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 11-26.

²³⁶⁶Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 43-45; Γιάννος Κρανιδιώτης, *Το Κυπριακό Πρόβλημα 1960-1974. Η Ανάμειξη του ΟΗΕ και οι Ξένες Επεμβάσεις στην Κύπρο 1960-1974* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984), 169-180.

²³⁶⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 224.

της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας ο Ντενκτάς, με τις συνομιλίες να ξεκινούν την 24^η Ιουνίου του ιδίου έτους στο ξενοδοχείο Αήδρα Παλλάς στη Λευκωσία²³⁶⁸.

Η πρώτη περίοδος των συνομιλιών διήρκεσε από την 24^η Ιουνίου έως την 28^η Αυγούστου, με την τουρκοκυπριακή πλευρά να κάνει πολλές παραχωρήσεις, αποδεχόμενη σχεδόν το σύνολο²³⁶⁹ των 13 προτάσεων για τις συνταγματικές τροποποιήσεις που είχε προτείνει ο Μακάριος το 1963. Ωστόσο έθεσε ως όρους, οι δημοτικές αρχές να μην διορίζονται, αλλά να εκλέγονται και τόσο τα ελληνοκυπριακά, όσο και τα τουρκοκυπριακά χωριά να προχωρήσουν σε ομαδοποιήσεις, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία τοπικών αυτοδιοικήσεων²³⁷⁰.

Ο Μακάριος εξακολουθούσε όμως να μην αισθάνεται ικανοποιημένος με την έως τότε τροπή των συνομιλιών, ενώ επέμενε να εφαρμοστούν τρία σημαντικά ζητήματα για αυτόν, ώστε να προχωρήσει σε συμφωνία. Πιο συγκεκριμένα, επιθυμούσε να καταργηθεί ο θεσμός του Αντιπροέδρου, ήταν αντίθετος με την ομαδοποίηση των χωριών που επιζητούσαν οι Τουρκοκύπριοι, ενώ θεωρούσε πως η τοπική αυτοδιοίκηση θα έπρεπε να βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο του υπουργού εσωτερικών²³⁷¹.

Η τουρκοκυπριακή πλευρά δεν υποχωρούσε ως προς το ζήτημα κατάργησης του αξιώματος του Αντιπροέδρου, ούτε και σε αυτό της τοπικής αυτοδιοίκησης, με συνέπεια οι συνομιλίες να οδηγούνται προς αδιέξοδο και τελικά να ανασταλούν τη 18^η

²³⁶⁸Ibid., 47.

²³⁶⁹Η τουρκοκυπριακή πλευρά είχε αποδεχθεί να μειωθεί η αντιπροσώπευση της στη Βουλή από το 30% στο 20%, να καταργηθεί το βέτο του Αντιπροέδρου, καθώς επίσης και οι χωριστές πλειοψηφίες των Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων εκπροσώπων για ζητήματα φορολογικής νομοθεσίας, με την προϋπόθεση ότι η κυπριακή κυβέρνηση θα αναλάμβανε το συνολικό κόστος ως προς την εκπαίδευση και των δύο πλευρών. Επίσης οι Τουρκοκύπριοι είχαν αποδεχθεί να καταργηθεί ο στρατός της Κυπριακής Δημοκρατίας και να μειωθεί η συμμετοχή τους στις δημόσιες υπηρεσίες και στην αστυνομία από το 30% στο 20%, να επέλθει η ενοποίηση των δικαστηρίων και να καταργηθούν τα αξιώματα του ουδέτερου προέδρου και το δικαίωμα προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τέλος είχαν αποδεχθεί να ενοποιηθούν οι βαθμίδες των κατώτερων δικαστηρίων, να καταργηθεί η πρόνοια ότι οι Έλληνες δικάζονται από Έλληνες και οι Τουρκοκύπριοι από Τούρκους δικαστές αντιστοίχως, ενώ τόσο ο Πρόεδρος όσο και ο Αντιπρόεδρος της Βουλής θα εκλέγονταν από το σύνολο των μελών της και όχι ξεχωριστά. Ibid., 225.

²³⁷⁰Οι Τουρκοκύπριοι είχαν δημιουργήσει μία λίστα εξουσιών που συνδεόταν με ζητήματα της τοπικής αυτοδιοίκησης όπως τη δημόσια υγεία, τη βελτίωση, την κατασκευή και τον φωτισμό των δρόμων, τις υγειονομικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες τοπικού χαρακτήρα που αφορούσαν την κοινωνική πρόνοια και τη θέσπιση κανόνων για την επιβολή και την είσπραξη φόρων, ώστε να επιβιώσει η τοπική αυτοδιοίκηση. Ibid., 226.

²³⁷¹Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 47-48.

Αυγούστου από την ελληνοκυπριακή πλευρά, λόγω της μη υποχώρησης του Μακαρίου²³⁷².

Η ελληνική δικτατορική κυβέρνηση σε μία προσπάθεια να ελέγξει την κατάσταση, ζήτησε στο τέλος Ιουλίου από τον Μακάριο, να ενημερωθεί πλήρως για την εξέλιξη των συνομιλιών²³⁷³. Λίγες μέρες αργότερα, στις 13 Αυγούστου συναντήθηκαν μυστικά έξω από τη Ζυρίχη, ο Πιπινέλης με τον Κληρίδη, με σκοπό την ενημέρωση της Ελλάδας και την ανταλλαγή απόψεων²³⁷⁴, ενώ την ίδια μέρα πραγματοποιήθηκε βομβιστική απόπειρα κατά του Παπαδόπουλου²³⁷⁵.

Ο Πιπινέλης από την πλευρά του ξεκαθάρισε τη θέση του στον Κληρίδη δηλώνοντας ότι μετά τα γεγονότα της Κοφίνου, η πιθανότητα της ένωσης δεν ήταν εφικτή ως λύση, μιας και τα ένοπλα στρατεύματα που βρίσκονταν στην Κύπρο, σε καμία περίπτωση δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τις επιδρομές από την τουρκική αεροπορία. Αποτέλεσμα της παραπάνω τοποθέτησης του Πιπινέλη, ήταν να ζητήσει από τον Κληρίδη το ζήτημα του κυπριακού αδιεξόδου να επιλυθεί σε συνταγματική βάση. Επίσης δήλωσε στον Κληρίδη ότι τα τρία αιτήματα του Μακαρίου δεν στηρίζονταν σε παράλογες απαιτήσεις και πως μακροπρόθεσμα θα μπορούσαν να ευοδωθούν. Ωστόσο υποστήριξε ότι με την επίτευξη μίας συνταγματικής συμφωνίας τη δεδομένη στιγμή, θα δινόταν η δυνατότητα διαπραγμάτευσης των συνθηκών Εγγυήσεως²³⁷⁶ και Συμμαχίας²³⁷⁷. Τόνισε επιπλέον ότι η ελληνική κυβέρνηση δεν ήταν διατεθειμένη να υπογράψει καμία συνθήκη, που θα απέκλειε την πιθανότητα μελλοντικής ένωσης²³⁷⁸.

Τον Αύγουστο και τον Δεκέμβρη του 1968 η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή πλευρά ανταλλάσσαν εγγράφως τα σημεία που διαφωνούσαν, όμως ο Ντενκτάς παρέμενε ανυποχώρητος, έχοντας υιοθετήσει σκληρότερη στάση, με τις

²³⁷²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 228; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 48.

²³⁷³Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 26-30.

²³⁷⁴Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 261-270.

²³⁷⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 227.

²³⁷⁶Μηνάς, *Η Εθνική Αυτοματαίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο*, 1: 61-62.

²³⁷⁷Η Συνθήκη Συμμαχίας υπογράφηκε ανάμεσα στην Κύπρο, στην Ελλάδα και στην Τουρκία και αφορούσε τη στάθμευση ελληνικών στρατιωτικών αποσπασμάτων (950 στρατιώτες) και τουρκικών (650 στρατιώτες). Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, *Το Κυπριακό Πρόβλημα - Ιστορική Αναδρομή και οι Τελευταίες Εξελίξεις*, 9.

²³⁷⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 227.

δύο πλευρές να αντιλαμβάνονται, ότι για να επιτευχθεί συμφωνία, θα έπρεπε να προβούν αμφότερες σε γενναίες υποχωρήσεις²³⁷⁹.

Παράλληλα οι σχέσεις μεταξύ της χουντικής κυβέρνησης και του Μακαρίου χειροτέρευαν, συμβάλλοντας προς αυτή την κατεύθυνση και η υπόθεση Παναγούλη²³⁸⁰. Ο Παναγούλης ήταν ο υπαίτιος της απόπειρας βομβαρδισμού του Παπαδόπουλου, ενώ ταυτοχρόνως φαινόταν ότι διατηρούσε σχέσεις με τον Μακάριο και τον Γιωργάτζη. Ο Παπαδόπουλος πίεζε τον Μακάριο να παραιτηθεί ο Γιωρκάτζης, ο Αρχιεπίσκοπος ζήτησε όμως από τον Έλληνα δικτάτορα να του επιτρέψει να χειριστεί την υπόθεση μόνος του, ώστε και να μην πληγούν οι ελληνοκυπριακές σχέσεις, αλλά και για να μην βρουν αφορμή οι Τούρκοι να δημιουργήσουν προβλήματα²³⁸¹. Ωστόσο η Χούντα άσκησε μεγάλη πίεση στον Μακάριο, ο οποίος τελικά υπέκυψε και ζήτησε τον Οκτώβριο του 1968 από τον Γιωρκάτζη να παραιτηθεί²³⁸².

Ο Γιωρκάτζης παραιτήθηκε άμεσα, με ένα έντονο κύμα αντιδράσεων να προκαλείται στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας από τους υποστηρικτές του πρώην υπουργού. Λόγω των προαναφερόμενων γεγονότων οι σχέσεις Μακαρίου και χούντας διαταράχθηκαν ακόμη περισσότερο, ενώ το ίδιο συνέβη και με τις σχέσεις

²³⁷⁹ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 49; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 30-36.

²³⁸⁰ Μετά την πραξικοπηματική κατάληψη της ελληνικής εξουσίας από τη χούντα την 21^η Απριλίου 1967, δημιουργήθηκε η οργάνωση «Ελληνική Αντίσταση» και η επαναστατική ομάδα «Λαϊκός Αντιστασιακός Οργανισμός Σαμποτάζ» (ΛΑΟΣ) όπου συμμετείχε ο Α. Παναγούλης και αποσκοπούσε να ανατρέψει τη χούντα, επαναφέροντας τη δημοκρατία. Ο Παναγούλης όντας φαντάρος εκείνη την περίοδο έφυγε από τον στρατό και μετέβη στην Κύπρο, χρησιμοποιώντας το διαβατήριο ενός Κύπριου φίλου του του Χ. Ζόππου, με σκοπό να εξασφαλίσει εξοπλισμό για την ανατροπή της χούντας. Η ελληνική ΚΥΠ αναζητώντας τον Παναγούλη ενημέρωσε τον Κύπριο υπουργό εσωτερικών Γιωρκάτζη ότι ο «σεσημασμένος κομμουνιστής» βρισκόταν στην Κύπρο. Ο Γιωρκάτζης επεδίωξε να τον εντοπίσει, αλλά μάταια. Στο μεσοδιάστημα ο Παναγούλης είχε αναπτύξει διασυνδέσεις στην Κύπρο με τον Α. Χριστοδουλίδη, φίλο και συνεργάτη του Α. Παπανδρέου, με τον Α. Παναγιώτου δικηγόρο, τον Β. Λυσσαρίδη γιατρό, τον Τ. Χατζηδημητρίου, καθώς και με άλλους αντιστασιακούς. Όταν αποφάσισε ο Παναγούλης να φύγει από την Κύπρο, ο Λυσσαρίδης ως προσωπικός γιατρός του Μακαρίου διαμεσολάβησε, ώστε να του δοθούν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα. Ο Μακάριος έδωσε εντολή στον Γιωρκάτζη και την 30^η Ιανουαρίου 1968, δόθηκε στον Παναγούλη διαβατήριο με το όνομα Μ. Ανδρέου. Ο Παναγούλης εξηγώντας στο Γιωρκάτζη ότι σκόπευε να ανατρέψει τον Παπαδόπουλο, του ζήτησε να συνεργαστεί μαζί του, όπως και συνέβη. Μετά την απόπειρα δολοφονίας του Παπαδόπουλου, ο τελευταίος ανακάλυψε και την ανάμειξη του Γιωρκάτζη, καθώς και τις συναντήσεις του Μακαρίου με τον Παναγούλη. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 230-231; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 307.

²³⁸¹ Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 232.

²³⁸² Ibid., 233.

Μακαρίου - Γιωρκάτζη, καθώς ο τελευταίος διατηρούσε στενές επαφές και διασυνδέσεις με τους υποστηρικτές της ΕΟΚΑ²³⁸³.

Στις αρχές Φεβρουαρίου 1969 ο Κληρίδης, με τον Ντενκτάς, υπό τον Osorio - Taffall ξεκίνησαν την επόμενη φάση των ενδοκυπριακών συνομιλιών, οι οποίες κράτησαν έως τη 18^η Ιανουαρίου 1970²³⁸⁴. Παράλληλα το ίδιο έτος στην πολιτική κυπριακή σκηνή εμφανίστηκαν πολλά κόμματα. Πιο συγκεκριμένα τον Φεβρουάριο του 1969, δημιουργήθηκε το Ενιαίο Κόμμα από τρεις σημαντικές προσωπικότητες της Κύπρου και πρώην μέλη της ΕΟΚΑ τον Γ. Κληρίδη, τον Π. Γιωρκάτζη και τον Τ. Παπαδόπουλο. Αυτός ο κομματικός σχηματισμός εκπροσωπούσε τη δεξιά ιδεολογία και στήριζε τον Μακάριο, επίσης έβρισκε υποστηρικτές στη μεσαία τάξη της Κύπρου και σε οπαδούς της ΕΟΚΑ. Αρχηγός εκλέχθηκε ο Γ. Κληρίδης²³⁸⁵, ωστόσο παρά το γεγονός ότι οι Αντιμακαριακοί τάσσονταν υπέρ του κόμματος, δεν ήταν πλήρως ικανοποιημένοι με αυτή την εξέλιξη, με πολλούς εξ αυτών να θεωρούν ότι το Ενιαίο Κόμμα είχε δημιουργηθεί για να εκπροσωπήσει τις απόψεις του Μακαρίου, οι οποίες επεδίωκαν το ξεπούλημα του εθνικού πόθου της ένωσης και την εγκαθίδρυση της ανεξαρτησίας²³⁸⁶.

Το 1969 δημιουργήθηκε επίσης η Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κέντρου (ΕΔΕΚ), η οποία εκπροσωπούσε τη σοσιαλιστική πλευρά, έχοντας ως ηγέτη τον Τ. Λυσσαρίδη²³⁸⁷. Επιπλέον δημιουργήθηκε το Πατριωτικό Κόμμα με αρχηγό τον Ν. Σαμψών, ο οποίος ήταν εκδότης της εφημερίδας Μάχης και πρώην μέλος της ΕΟΚΑ και η Προοδευτική Παράταξη με αρχηγό τον Οδ. Ιωαννίδη²³⁸⁸.

Η κινητικότητα στην πολιτική σκηνή της Κύπρου δημιούργησε προβληματισμό τόσο στη χούντα, όσο και στους υποστηρικτές της ένωσης, μιας και θεωρούσαν ότι οι συνομιλίες μεταξύ του Κληρίδη και του Ντενκτάς επεδίωκαν να

²³⁸³Ibid., 232.

²³⁸⁴Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 36.

²³⁸⁵Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 233; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 66-67.

²³⁸⁶Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 235.

²³⁸⁷Ο Λυσσαρίδης μαζί με τον Π. Σέρβα, τον Χ. Οικονομίδη και τον Γ. Κακογιάννη ήταν τα τέσσερα μέλη του ΑΚΕΛ, τα οποία είχαν εκδιωχθεί το 1952, λόγω της διαφωνίας τους με την επίσημη πολιτική του κόμματος. Ibid., 233; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 67.

²³⁸⁸Παρά το γεγονός ότι ο Ιωαννίδης ήταν ο αρχηγός του κόμματος, τον οποίο είχε διορίσει ο Μακάριος και δήμαρχος Λευκωσίας, την πραγματική δύναμη στο κόμμα ασκούσε ο Α. Αζινάς που ήταν διοικητής του Συνεργατισμού στην Κύπρο και στενός συνεργάτης του Μακαρίου. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 234; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 67-68; Κιτρομηλίδης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», 455, 463.

νομιμοποιήσουν τη λύση της ανεξαρτησίας. Μάλιστα το πρόσωπο του Κληρίδη συγκέντρωνε ιδιαίτερη αντιπάθεια από τους Αντιμακαριακούς, λόγω της ανάμειξης του στις συνομιλίες και επιπλέον επειδή θεωρούσαν ότι ήταν αρκετά αφερέγγυος, εφόσον προωθούσε ανεξαρτησιακούς στόχους. Την ίδια περίοδο στην Κύπρο υπήρχαν Έλληνες αξιωματικοί που εμφανίζονταν ως «αντιχουντικοί», επιδιώκοντας όπως υποστήριζαν την προστασία του Μακαρίου, ενώ δυσφημούσαν τον Γιωρκάτζη διαδίδοντας, ότι ήθελε να ανατρέψει τον Αρχιεπίσκοπο πραξικοπηματικά²³⁸⁹. Έχοντας υιοθετήσει τον παραπάνω ρόλο, οι αξιωματικοί²³⁹⁰ προσπάθησαν να συνεργαστούν με τη μακαριακή παράταξη, καταφέροντας να παρεισφρήσουν στο περιβάλλον της²³⁹¹.

Παράλληλα η ΚΥΠ (Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών) και το ΓΕΕΦ (Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς) θεωρούνταν οι κύριοι υποστηρικτές του Εθνικού Μετώπου. Το Εθνικό Μέτωπο²³⁹² είχε δημιουργηθεί από μία σημαντική μερίδα ηγετικών στελεχών της ΕΟΚΑ, μεταξύ των οποίων και τον Χ. Τρυφωνίδη²³⁹³, ο οποίος ήταν πρώην τομεάρχης της ΕΟΚΑ, ενώ με την έλευση της ανεξαρτησίας συνεργάστηκε στενά με τον Μακάριο και τον Γιωρκάτζη, έχοντας διοριστεί από τον πρώτο, αναπληρωτής πρόεδρος της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας²³⁹⁴.

Οι απόψεις για τη συγκεκριμένη οργάνωση και τον ρόλο του Μακαρίου δίστανται. Για παράδειγμα ο Κληρίδης αναφέρει ότι ο Τρυφωνίδης επισκέφθηκε τον Μακάριο, θέλοντας να του εξηγήσει τον λόγο ύπαρξης της οργάνωσης, η οποία αποσκοπούσε στην ένωση και πως μάλιστα ανέλαβε την αρχηγία της οργάνωσης έχοντας αποσπάσει τη σύμφωνη γνώμη του Μακαρίου²³⁹⁵. Αντιθέτως ο Σπ. Παπαγεωργίου²³⁹⁶ υποστήριξε, ότι όταν το Εθνικό Μέτωπο ήρθε σε επαφή με τον Μακάριο, ο τελευταίος επικρότησε την ύπαρξη της οργάνωσης, με την προϋπόθεση ότι ο ίδιος θα αναλάβει την αρχηγία της, μιας και ήθελε να αντιμετωπίσει τον Γιωρκάτζη, που μετά την παραίτηση του είχε κινητοποιηθεί αναπτύσσοντας μεγάλη

²³⁸⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 235.

²³⁹⁰Ανάμεσα στους αξιωματικούς βρισκόταν ο πρώην σωματοφύλακας του Μακαρίου Α. Πουλίτσας και ο Δ. Παπαποστόλου, ο οποίος ήταν διοικητής του Λόχου Ορεινών Καταδρομών (ΛΟΚ). Ibid., 236.

²³⁹¹Ibid., 236.

²³⁹²Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 51-54; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 336-339.

²³⁹³Άλλα μέλη ήταν ο Α. Γατριώτης γαμπρός του Τρυφωνίδη, ο Α. Ευθυμίου και ο Μ. Ρωσσίδης. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 236.

²³⁹⁴Ibid., 236.

²³⁹⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338.

²³⁹⁶Ήταν πρώην ηγετικό στέλεχος της ΕΟΚΑ, ενώ στη συνέχεια διετέλεσε μέλος της κυβέρνησης Σαμψών από τη θέση του κυβερνητικού εκπροσώπου. Ibid., 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 236.

δραστηριότητα εναντίον του. Αντίστοιχα ο Πετρίδης παρουσιάζει μία διαφορετική εκδοχή επισημαίνοντας, ότι το Εθνικό Μέτωπο ζήτησε από τον Γιωρκάτζη να συμμετέχει στην οργάνωση, θέτοντας και αυτός τον ίδιο όρο με τον Μακάριο, δηλαδή να αναλάβει την αρχηγία, κάτι το οποίο δεν συνέβη. Συνέπεια των προαναφερόμενων ήταν ο Γιωρκάτζης να μην συμμετέχει στην οργάνωση, καταφέροντας ωστόσο να την επηρεάζει, αφού διεισδύσαν σε αυτή υποστηρικτές του²³⁹⁷.

Η δράση της συγκεκριμένης οργάνωσης ξεκίνησε τον Μάρτιο του 1969 μετά από ανακοίνωση, μέσω της οποίας δηλωνόταν η αντικομμουνιστική δράση της, με απώτερο στόχο την ένωση με την Ελλάδα. Στους κύριους στόχους της πρέπει επίσης να αναφερθούν η προσπάθεια να διχαστεί η μακαριακή παράταξη και να απομακρυνθούν οι συνεργάτες του Μακαρίου, ώστε ο τελευταίος να απομονωθεί και να διαλυθεί η Κυπριακή Δημοκρατία. Σε μία προσπάθεια να επιτύχει τους σκοπούς του το Εθνικό Μέτωπο επεδίωξε να διεισδύσει στην αστυνομία, για να εξασφαλίσει κάποια ελευθερία κινήσεων²³⁹⁸.

Οι αιματηροί σκοποί της δράσης της οργάνωσης φανερωθήκαν την 1^η Μαΐου 1969 όταν μέλη της αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν τον τότε αρχηγό της αστυνομίας Χ. Χασάπη²³⁹⁹. Λίγο αργότερα την 27^η Ιουλίου εκτέλεσαν τον υπαστυνόμο Φ. Ευριπίδου, τη 10^η Αυγούστου αποπειράθηκαν να ανατινάξουν τη Βουλή, ενώ πραγματοποίησαν και βομβαρδιστική επίθεση στα γραφεία της ΠΕΟ (Παγκύπρια Εργατική Ομοσπονδία) στην Αμμόχωστο²⁴⁰⁰. Παράλληλα η δράση του Εθνικού Μετώπου επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς όπως σε αυτόν των ΜΜΕ, συγκεκριμένα στις κυπριακές εφημερίδες. Ο τύπος έπεσε θύμα της δράσης του Εθνικού Μετώπου μιας και δεν δίστασε να καταφερθεί εναντίον δημοσιογράφων, που δεν υποστήριζαν

²³⁹⁷Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 236.

²³⁹⁸Πολλοί ήταν αυτοί που υποστήριζαν ότι πίσω από το Εθνικό Μέτωπο υπήρχε ο αντιμακαριακός δάκτυλος και η χούντα, οι οποίοι επεδίωκαν να πείσουν τον Μακάριο να αποδεχθεί την ένωση. Σε περίπτωση που δεν κατάφερναν να τον πείσουν, η επόμενη κίνηση ήταν να τον ανατρέψουν. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 237.

²³⁹⁹Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 54-55.

²⁴⁰⁰Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 238.

τη χούντα, απαιτώντας επίσης να προβούν σε παραίτηση αρχισυντάκτες εφημερίδων, που ήταν μεγάλης κυκλοφορίας²⁴⁰¹.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα προαναφερόμενα γεγονότα, την 28^η Αυγούστου 1969 το υπουργικό συμβούλιο με απόφαση έθεσε εκτός νόμου το Εθνικό Μέτωπο. Συγκεκριμένα ο Μακάριος είχε δηλώσει τα εξής: *«Είμαι αποφασισμένος να πατάξω την παρανομία, διότι οιαδήποτε ανοχή ή ολιγωρία θα έχει τραγικά επιπτώσεις δια την Κύπρον. Αι επικίνδυναι κεφαλαί της Λερναίας Ύδρας πράγματι απεκόπησαν. Πιθανώς όμως, να υπάρχουν ακόμη ή και να αναπτυχθούν άλλαι κεφαλαί. Δια τούτο απαιτείται συνεχής επαγρύπνισις...»*²⁴⁰².

Οι Έλληνες αξιωματικοί οι οποίοι είχαν καταφέρει να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του Μακαρίου, εξακολουθούσαν να του μεταφέρουν τους φόβους τους για μία πιθανή πραξικοπηματική κίνηση του Γιωρκάτζη προς το πρόσωπο του, ενώ τον πληροφορούσαν επίσης ότι ο τελευταίος παρά το γεγονός ότι είχε απομακρυνθεί από την πολιτική εξουσία, είχε καταφέρει να ελέγξει μεγάλο μέρος της κυπριακής αστυνομίας. Ωστόσο ο Μακάριος, τη δεδομένη χρονική στιγμή, θεώρησε ότι ήταν απαραίτητο η Εθνική Φρουρά, η οποία βρισκόταν κάτω από την πλήρη κυριαρχία και έλεγχο των Ελλήνων αξιωματικών, να έχει τη δυνατότητα επέμβασης και σε θέματα που αφορούσαν την εσωτερική ασφάλεια της Κύπρου²⁴⁰³. Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού δημιούργησε σχετικό νόμο, ο οποίος ψηφίστηκε από τη Βουλή τον Δεκέμβριο του 1969. Ταυτόχρονα ο Δ. Παπαποστόλου που ήταν Έλληνας αξιωματικός, είχε αναπτύξει συνεργασία τόσο με τον Γιωρκάτζη, όσο και με τον Κ. Ιωαννίδη, γιό του Π. Ιωαννίδη, ο οποίος διεύθυνε την εφημερίδα Γνώμη, με σκοπό τη δημιουργία σχεδίου για την εκτέλεση του Μακαρίου. Την 31^η Δεκεμβρίου 1969 ένοπλοι μασκοφόροι του Εθνικού Μετώπου εισέβαλλαν σε αποθήκες του μεταλλείου της Καλαβασσού και έκλεψαν ποσότητες εκρηκτικών υλών²⁴⁰⁴.

²⁴⁰¹Συγκεκριμένα τους αρχισυντάκτες της εφημερίδας Φιλελεύθερου Χ. Κατσάμπα, του Αγών Δ. Γαλανού και της Μάχης Φ. Ιωάννου. Παπαδημήτρης & Πετρίδης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια*, 13: 348-349.

²⁴⁰²Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 239.

²⁴⁰³Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 239.

²⁴⁰⁴Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 241.

Ο Μακάριος χωρίς να χάνει χρόνο τη 2^α Ιανουαρίου 1970 συναντήθηκε στην Αθήνα με τον Παπαδόπουλο συζητώντας μαζί του, το ζήτημα που είχε ανακύψει από τη δράση των παράνομων οργανώσεων. Ο Μακάριος κατά τη διάρκεια της συνομιλίας διαβεβαίωσε τον Έλληνα δικτάτορα, ότι γνώριζε ποιοι καθοδηγούν αυτές τις οργανώσεις και πως δεν υπήρχε καμία πιθανότητα να είναι αναμεμιγμένοι Έλληνες αξιωματικοί. Ο Παπαδόπουλος ανταπάντησε στον Μακάριο ότι θα έπρεπε να χρησιμοποιήσει την Εθνική Φρουρά²⁴⁰⁵ για να επιβάλει την τάξη στο εσωτερικό της Κύπρου, ενώ ο τελευταίος αποχώρησε με σκοπό να ξεκινήσει περιοδεία στις αφρικάνικες χώρες.

Λίγες μέρες αργότερα την 7^η Ιανουαρίου, όπως ισχυρίστηκε ο Α. Χαρίτωνος²⁴⁰⁶ Κύπριος φοιτητής της Γεωπονικής Σχολής, συνάντησε τον Παπαποστόλου όπου ο τελευταίος του έδωσε το υπηρεσιακό όπλο του, για να δολοφονήσει τον Μακάριο τη 16^η Ιανουαρίου στο αεροδρόμιο, καθώς αυτός θα επέστρεφε από την περιοδεία του²⁴⁰⁷. Η προσπάθεια αυτή εγκαταλείφθηκε όμως, ενώ αποφασίστηκε να εκτελεστεί ο Μακάριος όταν θα βρισκόταν στη Μ. Βρετανία κατά τη διάρκεια της συνάντησής του με αντιπροσωπεία Ελληνοκυπρίων φοιτητών, ωστόσο και αυτό το σχέδιο ναυάγησε²⁴⁰⁸.

Την 8^η Μάρτιου του 1970²⁴⁰⁹ ήταν προγραμματισμένο να πετάξει με το προεδρικό ελικόπτερο ο Μακάριος, για να μεταβεί στο μοναστήρι του Μάχαιρα και να τελέσει μνημόσυνο στη μνήμη του Γ. Αυξεντίου²⁴¹⁰. Ο Μακάριος είχε δεχθεί πολλές

²⁴⁰⁵Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 241.

²⁴⁰⁶Είχε αποφασιστεί να υπάρχει μία ομάδα υπό την ηγεσία του Χαρίτωνος που θα διεξήγαγε τη δολοφονία και στην οποία θα συμμετείχαν ο Α. Γερακίτης, ο Π. Πολυκάρπου και ο Γ. Ταλιαδώρας που θα βοηθούσαν από άλλους συνεργάτες. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 243.

²⁴⁰⁷Πριν στραφεί ο Παπαποστόλου στον Χαρίτωνος είχε έρθει σε επαφή με τον Γιωρκάτζη και είχαν συναποφασίσει να οργανώσουν τη δολοφονία του Μακαρίου στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας, την οποία θα εκτελούσε συνεργάτης του τελευταίου. Συγκεκριμένα ο Γιωρκάτζης προσπάθησε να πείσει τον Α. Σολομώντα υπαστυνόμο και υπεύθυνο της ΚΥΠ στην Αμμόχωστο, ωστόσο το σχέδιο ματαιώθηκε. Παπαδημήτρης & Πετρίδης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου*, 14: 5-6; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 243; Αδάμος Χαρίτωνος, «Εξομολόγηση» (Λευκωσία: Οίκος των Κυπριακών Κυπρολογικών Εκδόσεων, 1985), 27; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338;

²⁴⁰⁸Σπύρος Παπαγεωργίου, *Μακάριος - Πορεία Δια Πυρός και Σιδήρου* (Λευκωσία: Επιφανίου, 2009), 30; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 338; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 242.

²⁴⁰⁹Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 338.

²⁴¹⁰Ο Γρηγόρης Αυξεντίου ήταν υπαρχηγός της ΕΟΚΑ και είχε καεί ζωντανός από τα βρετανικά στρατεύματα ενόσω βρισκόταν σε κρησφύγετο στα βουνά του Μάχαιρα τον Μάρτιο του 1957. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 243.

φορές προειδοποιήσεις ότι η ζωή του βρίσκεται σε κίνδυνο από χουντικούς πράκτορες, αν και δεν φάνηκε να λαμβάνει υπόψη του τις φήμες²⁴¹¹. Κατά την απογείωση του, το ελικόπτερο δέχτηκε πυροβολισμούς²⁴¹², με αποτέλεσμα να τραυματιστεί στην κοιλιακή χώρα ο πιλότος Ζ. Παπαδογιάννης, ο οποίος κατάφερε παρόλ' αυτά να προσγειώσει το ελικόπτερο στην Αρχιεπισκοπή²⁴¹³. Ο Μακάριος μετέφερε τον τραυματισμένο πιλότο στο νοσοκομείο της Λευκωσίας²⁴¹⁴, όπου εκεί εμφανίστηκε ο Παπαποστόλου, ο οποίος θα έπρεπε να βρισκόταν στη Μονή Μάχαιρα, κάτι που δημιούργησε υποψίες στον Μακάριο για τον ρόλο που πλέον διαδραμάτιζαν οι Έλληνες αξιωματικοί²⁴¹⁵, ενώ σιγουρεύτηκε, αν και σιώπησε, ότι η δολοφονική απόπειρα εναντίον του υποκινούνταν από τη χούντα των Αθηνών²⁴¹⁶.

Στη συνέχεια ο Μακάριος θεωρώντας ότι ο Γιωρκάτζης²⁴¹⁷ είχε συμβάλει στην δολοφονική απόπειρα εναντίον του, ζήτησε να τον συλλάβουν, παρά το γεγονός ότι ο τελευταίος δήλωνε ότι δεν είχε καμία ανάμειξη. Τη 13^η Μαρτίου ο Γιωρκάτζης εμφανίστηκε στο δικαστήριο όπου και κατηγορήθηκε για παράνομη οπλοκατοχή, με συνέπεια να του επιβληθεί μόνο πρόστιμο. Ακολουθώντας δήλωσε την παραίτηση του από τη θέση του οργανωτικού γραμματέα του Ενιαίου Κόμματος, προσπαθώντας να διαφύγει από την Κύπρο, κάτι που δεν κατάφερε, αφού συνελήφθη στο αεροδρόμιο μετά από εντολή του Μακαρίου. Η ενέργεια αυτή αποτέλεσε και την ταφόπλακα στην πολιτική του καριέρα²⁴¹⁸, ενώ μερικές μέρες αργότερα βρέθηκε δολοφονημένος²⁴¹⁹.

²⁴¹¹Όπως έλεγε χαριτολογώντας είχε καταφέρει να επιβιώσει από 13 ελληνικές κυβερνήσεις. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 244.

²⁴¹²Η ομάδα του Χαρίτωνος είχε κρυφτεί στην οροφή του Παγκύπριου Γυμνασίου και ήταν αυτή που φαίνεται να άνοιξε πυρ κατά του ελικοπτερου. Ibid., 91.

²⁴¹³Ibid., 91; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 380-389.

²⁴¹⁴Αναλυτικότερα για την απόπειρα δολοφονίας του Μακαρίου βλ. Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 95-98; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 308-309.

²⁴¹⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 245.

²⁴¹⁶Σε σχετική δήλωση που έκανε είχε αναφέρει: «Σφαίραι δολοφονικαί ερρίφθησαν σήμερον εναντίον μου. Ευχαριστώ τον Θεόν διότι οι δολοφόνοι απέτυχον εις τον σκοπόν των». Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 207.

²⁴¹⁷Κατά τη διαδικασία της προανάκρισης ένα από τα μέλη της ομάδας που συμμετείχαν στη δολοφονία κατά του Μακαρίου επιβεβαίωσε την ανάμειξη του Γιωρκάτζη λέγοντας χαρακτηριστικά: «Ναι, μας διηύθυνε ο Γιωρκάτζης. Και την παραμονή της απόπειρας κατά του Μακαρίου με κάλεσε και μου είπε “Αύριο να τον καθαρίσουμε”. Εγώ του απάντησα, “Μα δοκιμάσαμε δύο φορές. Φθάνει πια”. “Θα δοκιμάσουμε άλλη μία”, είπε ο Γιωρκάτζης. “Αν αποτύχουμε και τώρα, θα φύγουμε από την Κύπρο”». Ibid., 98-99.

²⁴¹⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 245.

²⁴¹⁹Όπως δήλωσε ο αξιωματικός της αστυνομίας Κ. Πατατάκος το βράδυ της 15^{ης} Μαρτίου 1970, ο Γιωρκάτζης είχε κανονίσει συνάντηση με τον Παπαποστόλου έξω από το χωριό «Μία Μηλιά» που βρισκόταν κοντά στη Λευκωσία. Είπε στον Παπατάκο ότι ήθελε να μάθει περισσότερες πληροφορίες

Ο Πατατάκος μαζί με τον Κληρίδη επισκέφθηκαν τον Μακάριο, όπου τον ενημέρωσαν τόσο για τον θάνατο του Γιωρκάτζη²⁴²⁰, όσο και για το επικείμενο πραξικόπημα (Σχέδιο Ερμής) που ετοιμαζόταν, παραδίδοντας του τον κρυμμένο φάκελο που είχαν εντοπίσει. Ο Μακάριος επικοινωνήσε με τον Έλληνα πρέσβη Μ. Αλεξανδράκη, ο οποίος δήλωσε πλήρη άγνοια για οτιδήποτε, ενώ δεν συνελήφθη κανείς για τη δολοφονία του Γιωρκάτζη, παρά μόνο μερικές εφημερίδες ανέφεραν ότι «εκτελέστηκε γιατί γνώριζε πολλά»²⁴²¹.

Παράλληλα πλησίαζε ο καιρός για τη διεξαγωγή των βουλευτικών εκλογών, οι οποίες ήδη είχαν καθυστερήσει²⁴²², με τα πνεύματα να οξύνονται ιδίως από την πλευρά του Γρίβα και των υποστηρικτών του. Όπως χαρακτηριστικά ο τελευταίος ανέφερε, οι επικείμενες εκλογές αποτελούσαν παγίδα, εφόσον θα νομιμοποιούσαν την ανεξαρτησία, παρακινώντας τον κυπριακό λαό σε αποχή²⁴²³, δηλώνοντας απερίφραστα ότι σκοπός της ζωής του ήταν η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα²⁴²⁴.

Τελικά οι εκλογές πραγματοποιήθηκαν την 5^η Ιουλίου 1970, ακολουθώντας το πλειοψηφικό σύστημα. Το ΑΚΕΛ έλαβε ποσοστό 38% και εξέλεξε 9 βουλευτές²⁴²⁵, ακολούθησαν το Ενιαίο Κόμμα με ποσοστό 25% και 15 έδρες, η Προοδευτική

για το πραξικόπημα που ετοιμαζόταν από κάποιους αξιωματικούς εναντίον του Μακαρίου, ενώ του έδωσε έναν φάκελο και του ζήτησε να τον κρύψει, αφού περιείχε λεπτομέρειες του επικείμενου σχεδίου πραξικοπήματος. Στη συνέχεια όπως ανέφερε ο Πατατάκος μαζί με τον Γιωρκάτζη πήγαν έξω από το χωριό. Ο Γιωρκάτζης ζήτησε από τον Πατατάκο να κατέβει από το αυτοκίνητο. Επιβαίνοντας στο αυτοκίνητο ο Γιωρκάτζης κινήθηκε προς ένα σταθμευμένο αυτοκίνητο που βρισκόταν 200 μέτρα από το σημείο που άφησε τον Πατατάκο. Στη συνέχεια ακούστηκαν πυροβολισμοί, ενώ το σταθμευμένο αυτοκίνητο ανέπτυξε ταχύτητα και έφυγε. Ο Πατατάκος έτρεξε προς το αυτοκίνητο και διαπίστωσε ότι ο Γιωρκάτζης ήταν νεκρός. Ibid., 246; Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 99; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 313-317.

²⁴²⁰Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 2: 390-397; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 415-416.

²⁴²¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 246; Χαρίτωνος «Εξομολόγηση», 53-57; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 415.

²⁴²²Όπως οι προεδρικές, έτσι και οι βουλευτικές εκλογές έπρεπε να διεξάγονται στην Κύπρο ανά πενταετία. Ωστόσο τα γεγονότα του 1963, οδήγησαν σε ανώμαλη πολιτική κατάσταση στην Κύπρο και στην αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων βουλευτών από τη Βουλή, με αποτέλεσμα οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές να παρατείνουν τη θητεία τους. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 247.

²⁴²³«Ελληνικέ Λαέ της Κύπρου! Δεν ζης υπό αληθή Δημοκρατίαν, αλλά υπό Δικτατορίαν, εφ' όσον εκείνοι οι οποίοι κυρίως δικαιούνται να ομιλούν περί του κυπριακού κρατούνται μακράν της Πατρίδος των Δια τούτο, αι προσεχείς βουλευτικά εκλογαί, υφ' ας συνθήκας θα διεξαχθούν, με ευρίσκουν αντίθετον και μη ευνοούντα Μακράν του εκλογικού οργίου και αδέσμευτος, θα έχω την δυνατότητα, εάν η δοθησομένη λύσις δεν είναι η πραγματική ένωσις, να ευρεθώ και πάλιν επί των επάλλεων του αγώνος, αποφασιστικός, απτόητος, ώστε με τους τίμιους Έλληνας που θα με ακολουθήσουν, να δυνηθώμεν μίαν ημέραν να την ανατρέψωμεν και να παραδώσωμεν τους νεκροθάπτας της ενώσεως εις την κρίσιν του Ελληνισμού και της αδεκάστου ιστορίας». Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Ατίλλαν*, 2: 241.

²⁴²⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 247.

²⁴²⁵Ibid., 248-249.

Παράταξη με ποσοστό 17% και 7 έδρες, η ΕΔΕΚ με 12% και 2 έδρες και το ΔΕΚ με 8% και 1 έδρα. Επίσης σε αυτές τις εκλογές εκλέχθηκαν και δύο ανεξάρτητοι βουλευτές που συμμετείχαν στα ψηφοδέλτια των μεγάλων κομμάτων.

Παράλληλα συνεχίζονταν οι ενδοκυπριακές συνομιλίες²⁴²⁶, με βασικό εμπόδιο στις διαπραγματεύσεις να αποτελεί το ζήτημα της τοπικής διοίκησης²⁴²⁷, το οποίο δεν έβρισκε λύση μεταξύ των δύο πλευρών²⁴²⁸. Ο επόμενος γύρος των συνομιλιών ξεκίνησε την 21^η Σεπτεμβρίου 1970 και διήρκεσε έως και τη 12^η Δεκεμβρίου 1970, για να επανεκκινήσουν μετά από διακοπή, τον Απρίλιο του 1971²⁴²⁹.

Τον Μάρτιο του 1971 πραγματοποιήθηκαν στην Τουρκία εκλογές, όπου κέρδισε την πρωθυπουργία ο N. Erim από τον μέχρι πρότινος πολιτικό αντίπαλο του, S. Demirel²⁴³⁰. Ο Erim έχοντας παρακολουθήσει την εξέλιξη του κυπριακού ζητήματος από το 1955, θεωρούσε ότι βασική αιτία της μη επίλυσης του, αποτελούσε η αδιάλλακτη στάση του Μακαρίου, με συνέπεια να αποφασίσει, ότι η συνεργασία με τη χούντα ίσως ήταν η αποτελεσματικότερη λύση. Ο Ντενκτάς στο πλαίσιο των διακοινοτικών συνομιλιών, σε συνεργασία με τον Erim, είχε καταθέσει προτάσεις όσον αφορά στην αυτονομία της τοπικής διοίκησης στον Κληρίδη. Ωστόσο ο Μακάριος παρέμενε ανένδοτος, ενώ από την πλευρά της η χουντική κυβέρνηση ασκούσε πίεση στον Αρχιεπίσκοπο να αποδεχθεί τις τουρκοκυπριακές προτάσεις μιας και τις θεωρούσε λογικές²⁴³¹.

Μερικούς μήνες αργότερα και συγκεκριμένα την 1^η Ιουνίου 1971 πραγματοποιήθηκε στη Λισαβόνα η Σύνοδος του ΝΑΤΟ, όπου ο Έλληνας Χ. Ξανθόπουλος - Παλαμάς και ο Τούρκος Ο. Oltzai, υπουργοί εξωτερικών, συναντήθηκαν και αποφάσισαν να συνεργαστούν στο ζήτημα της Κύπρου. Ο Ξανθόπουλος υπέβαλε πρόταση στον Oltzai, προκρίνοντας τη λύση συνομοσπονδίας για το κυπριακό ζήτημα, με την οποία ήταν σύμφωνος και ο Παπαδόπουλος. Ακολούθως, η χούντα έστειλε διακοίνωση στον Μακάριο να δεχθεί τις προτάσεις του

²⁴²⁶Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 36-48.

²⁴²⁷Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 341.

²⁴²⁸Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 49-50.

²⁴²⁹Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 71; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 39-110.

²⁴³⁰Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 82.

²⁴³¹Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 169-171; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 249.

Ντενκτάς, τις οποίες όμως ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος απέρριψε, καθώς και το υπουργικό συμβούλιο, υποστηρίζοντας ότι οδηγούσαν σε διχοτόμηση. Αντίστοιχα και η δεύτερη προσπάθεια που έκανε η χούντα να αλλάξει τη γνώμη του Μακαρίου μέσω του απεσταλμένου της πρέσβη Άγγελου Χωραφά, έπεσε στο κενό²⁴³². Όπως ήταν αναμενόμενο, μετά την παραπάνω εξέλιξη οι σχέσεις Παπαδόπουλου - Μακαρίου ήταν ιδιαίτερα τεταμένες²⁴³³, με τον Έλληνα δικτάτορα να προειδοποιεί τον Μακάριο, ότι σε καμία περίπτωση δεν ήταν διατεθειμένος να εμπλακεί σε στρατιωτικές περιπέτειες, χάριν της αδιαλλαξίας του και πως θα έπρεπε να υπακούει στο «εθνικό κέντρο»²⁴³⁴. Ο Μακάριος επεσήμανε ότι αν αποδεχόταν τη γραμμή της Αθήνας, θα πρόδιδε την ενιαία πολιτική που προωθούσε, για χάρη των χωριστικών τάσεων της τουρκοκυπριακής πλευράς²⁴³⁵.

Η προαναφερόμενη πολιτική διγλωσσία του Μακαρίου δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα, αφού από τη μια πλευρά υποστηρίζοντας την ένωση προσέφερε αφορμή στην Αθήνα να διεκδικήσει τον ρόλο του ρυθμιστή στο κυπριακό ζήτημα, ενώ από την άλλη πλευρά μέσω της συνέχισης των ενδοκυπριακών συνομιλιών, οδηγούσε τους Τουρκοκυπρίους στο συμπέρασμα, ότι η στάση των Ελληνοκυπρίων δεν είναι ειλικρινής, εφόσον δεν τάσσονταν καθαρά είτε υπέρ της ένωσης, είτε υπέρ της ανεξαρτησίας²⁴³⁶.

Ο φόβος του Μακαρίου ωστόσο να μην κατηγορηθεί ως εθνικός μειοδότης, τον οδηγούσε να βγάζει πύρινους λόγους υπέρ της ενώσεως²⁴³⁷, κάτι που όξυνε περισσότερο την κατάσταση τόσο μεταξύ των Ελληνοκυπρίων, όσο και ανάμεσα στους τελευταίους και τους Τουρκοκυπρίους, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι διακοινοτικές συνομιλίες για μία ανεξάρτητη και ακέραιη Κυπριακή Δημοκρατία, συνεχίζονταν²⁴³⁸.

²⁴³²Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 249-250.

²⁴³³Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 62-63.

²⁴³⁴Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 250.

²⁴³⁵Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 254.

²⁴³⁶Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 251.

²⁴³⁷Χαρακτηριστική υπέρ της ένωσης αποτέλεσε η ομιλία που πραγματοποίησε στη Γιαλούσα τη 14^η Μαρτίου 1971 στην οποία ανέφερε: «Η Κύπρος είναι ελληνική. Η Κύπρος ήτο ελληνική από την αυγή της ιστορίας της και θα παραμένη ελληνική. Ελληνικήν και αδιαίρετον την παρελάβομεν. Ελληνικήν και αδιαίρετον θα την διατηρήσωμεν. Ελληνικήν και αδιαίρετον θα την παραδώσωμεν στην Ελλάδα!». Ibid., 251.

²⁴³⁸Ibid., 251.

Τον Σεπτέμβριο του 1971 οι διακοινοτικές συνομιλίες πλέον είχαν φτάσει σε πλήρες αδιέξοδο²⁴³⁹, ενώ ο Μακάριος στην προσπάθεια του να αντισταθμίσει το άσχημο κλίμα που είχε δημιουργηθεί με την Αθήνα, επεδίωξε να αποκαταστήσει τις σχέσεις του με τον Γρίβα. Σύμμαχος του Μακαρίου και διαμεσολαβητής με τον Γρίβα σε όλη αυτή την προσπάθεια ήταν ο Τ. Ευδόκας, ο οποίος ήταν άκρως ενημερωμένος τόσο για τη στάση της χούντας, όσο και για τον ρόλο που διαδραμάτιζε η Εθνική Φρουρά στην Κύπρο. Ο Ευδόκας πρότεινε στον Μακάριο να επαναφέρει τον Γρίβα στην Κύπρο, κάτι που όμως δεν έγινε, γιατί ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος φοβόταν ότι μία τέτοια κίνηση θα όξυνε ακόμη περισσότερο τις σχέσεις του με τη χούντα²⁴⁴⁰.

Ο Γρίβας που μετά το φιάσκο στην Κοφίνου ζούσε στην Ελλάδα, προσεγγίστηκε τον Μάιο του 1971 από τον Γ. Τζυρκώτη, ο οποίος ήταν πρώην βουλευτής του Πατριωτικού Μετώπου, μεταβιβάζοντας την επιθυμία του Μακαρίου για συνεργασία και αποκατάσταση των σχέσεων τους. Ο Γρίβας του δήλωσε ότι για να συμβεί κάτι τέτοιο θα έπρεπε ο Μακάριος να κάνει δημόσια έκκληση να επιστρέψει στην Κύπρο²⁴⁴¹. Το καλοκαίρι του 1971 ο Μακάριος επισκέφθηκε τη Μόσχα, κάτι που δυσaráεστησε τη χούντα, κυρίως για το γεγονός ότι συνάφθηκε μία συμφωνία προμήθειας όπλων από την Τσεχοσλοβακία, τα οποία προορίζονταν για την Εθνοφρουρά²⁴⁴².

Τον Ιούλιο έγινε άλλη μία άκαρπη προσπάθεια προς τον Γρίβα από τον Ευδόκα και τον Ηλιάδη με σκοπό τη συμφιλίωση με τον Μακάριο²⁴⁴³, παρά το γεγονός όπως διαπιστώθηκε εκ των υστέρων, ότι ο Γρίβας επεδίωκε να επιστρέψει στην Κύπρο. Την 31^η Αυγούστου ο Διγενής έφτασε στο Πισσούρι της Λεμεσού²⁴⁴⁴, ενώ δύο μέρες αργότερα δημιούργησε την ΕΟΚΑ Β'²⁴⁴⁵. Ο Μακάριος ενημερώθηκε αμέσως για την άφιξη του Γρίβα και στην προγραμματισμένη συνάντηση που είχε με τον Παπαδόπουλο στην Αθήνα, τον ρώτησε εάν γνώριζε για το περιστατικό, κάτι που ο

²⁴³⁹ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 50.

²⁴⁴⁰ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 252.

²⁴⁴¹ Ibid., 252; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 324.

²⁴⁴² Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 209.

²⁴⁴³ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 253.

²⁴⁴⁴ Η επιστροφή του Γρίβα στην Κύπρο οργανώθηκε από τον Α. Ποταμιάνο, τον Κ. Ματροκόλια (πράκτορας του Δημήτρη Ιωαννίδη) και τον Κ. Ευσταθόπουλο πρώην χίτη και συνεργάτη του Γρίβα. Ibid., 253; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 181; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 81-82; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 111-112.

²⁴⁴⁵ Ο Γρίβας όρισε τον Α. Παπαδόπουλο να δημιουργήσει δύο πενταμελείς «Ομάδες Θανάτου» που θα βρίσκονταν κάτω από τις διαταγές του. Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 91; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 123-124; Παπαπολυβίου, Παπαλεοντίου, Τσακτσίρας, Μεροκλής, Γιάγκου, Χρήστου, Αικατερινίδης, Διάκος, Καρούζης, Χαλαμαπίδης επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, 276.

τελευταίος αρνήθηκε, δηλώνοντας ότι η χουντική κυβέρνηση δεν είχε αναμειχθεί στα σχέδια του. Η έλευση του Γρίβα στην Κύπρο και οι ενωτικές προθέσεις του, συνέβαλαν σε μεγαλύτερη όξυνση των σχέσεων αναμεσα σε Ελλάδα και Κύπρο, κάτι που είχε συνέπειες στην εξέλιξη των ενδοκυπριακών συνομιλιών²⁴⁴⁶. Από την άφιξη του Γρίβα στην Κύπρο, δεν έμεινε ανεπηρέαστος ούτε ο Μακάριος, ο οποίος προκειμένου να προστατευθεί, δημιούργησε ένοπλη δύναμη της απολύτου εμπιστοσύνης του²⁴⁴⁷.

Ο Μακάριος σε μία ύστατη προσπάθεια να συμφιλιωθεί με τον Γρίβα του υποσχέθηκε το υπουργείο άμυνας, υπό την προϋπόθεση ότι θα σταματούσε οποιαδήποτε σχέδια για τη δημιουργία ενόπλων δυνάμεων. Ο Γρίβας από την πλευρά του τηρούσε σιγή ιχθύος, με την εφημερίδα Πατρίδα να απαντά εκ μέρους του, αναφέροντας ότι τον Γρίβα δεν τον ενδιέφεραν ούτε τα αξιώματα, ούτε τα υπουργεία²⁴⁴⁸.

Προσπαθώντας ο Μακάριος να αντιδράσει και συνάμα να εκθέσει τον Γρίβα, αποφάσισε να απευθύνει διάγγελμα προς τον κυπριακό λαό την 29^η Οκτωβρίου, ενημερώνοντας για την παράνομη δράση του Διγενή, η οποία όχι απλά δεν εξυπηρετούσε την ένωση, όπως τόνιζε ο Μακάριος, αλλά αντιθέτως ικανοποιούσε τις τουρκικές διχοτομικές προθέσεις. Επίσης ανέφερε ότι ήταν διατεθειμένος να κηρύξει την ένωση, μόνο εάν η Αθήνα έδινε απερίφραστα τη συγκατάθεση της, κάτι που όμως δεν γινόταν κάθε φορά που έθετε αυτό το θέμα²⁴⁴⁹.

Στις αρχές του Ιανουαρίου 1972 δημιουργήθηκε η πολιτική πτέρυγα της ΕΟΚΑ Β', η ΕΣΕΑ (Επιτροπή Συντονισμού Ενωτικού Αγώνα), με πρόεδρο τον αρχιδικαστή Γ. Βασιλειάδη, αντιπρόεδρο τον Τ. Ευδόκα, γραμματέα τον Φ. Παπαφώτη²⁴⁵⁰, ταμίας ορίστηκε ο Λ. Παπαδόπουλος και υπαρχηγός ο Γ. Καρούσος. Η ΕΣΕΑ ακολούθησε το πρότυπο της ΕΟΚΑ, μέσω του διορισμού τομεαρχών στις πόλεις²⁴⁵¹.

²⁴⁴⁶Μηνάς, *Η Εθνική Αυτοματαίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο*, 1: 649-663.

²⁴⁴⁷Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 63-64.

²⁴⁴⁸Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 327; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 254.

²⁴⁴⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 254.

²⁴⁵⁰*Ibid.*, 255; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 116; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 342.

²⁴⁵¹Ορίστηκε τομεάρχης της Λευκωσίας ο Α. Χατζηπαναγιώτου, της Λεμεσού ο Σ. Σταύρου, της Αμμοχώστου ο Κ. Κωνσταντίνου και ο Π. Παμπόρης, της Πάφου ο Γ. Ράφτης. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 255.

Τον ίδιο μήνα έφτασαν στην Κύπρο 287 τόνοι των τσεχοσλοβακικών όπλων²⁴⁵² που είχε παραγγείλει η κυπριακή κυβέρνηση τον Σεπτέμβριο του 1971, όπου και εν τέλει μεταφέρθηκαν στα υπόγεια της Αρχιεπισκοπής²⁴⁵³. Αρχικά υπήρξε διάψευση για την άφιξη των όπλων από την κυπριακή κυβέρνηση, αλλά μετά από μία απόπειρα κλοπής των Αντιμακαριακών, υπήρξε επίσημη αποδοχή της ελληνοκυπριακής ηγεσίας για την άφιξη τους. Η χουντική κυβέρνηση μέσω του Έλληνα πρέσβη στη Λευκωσία Κ. Παναγιωτάκου²⁴⁵⁴, ζήτησε από τον Μακάριο να παραδοθεί ο οπλισμός στην Εθνική Φρουρά²⁴⁵⁵. Ο Μακάριος αντέδρασε υποστηρίζοντας ότι η Εθνική Φρουρά τροφοδοτούσε με όπλα τις ένοπλες αντιμακαριακές ομάδες²⁴⁵⁶.

Οι αντιμακαριακές εφημερίδες Γνώμη και Πατρίς, ενίσχυσαν το συγκρουσιακό κλίμα ανάμεσα στον Μακάριο και στη χούντα, αλλά και μεταξύ του Μακαρίου και του Γρίβα²⁴⁵⁷, μέσα από δημοσιεύματα που υποστηρίζαν ότι τα όπλα προορίζονταν για τους κομμουνιστές. Λίγο αργότερα, την 8^η Φεβρουαρίου 1972, η Αθήνα επέδιδε στον Μακάριο διακοίνωση, μέσω της οποίας του ζητούσε να παραδοθούν τα όπλα προς φύλαξη στην ειρηνευτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών²⁴⁵⁸. Η ενέργεια αυτή των Αθηνών όπως ήταν αναμενόμενο πυροδότησε ακόμη περισσότερο τις ήδη τεταμένες σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας²⁴⁵⁹, με τον Μακάριο να θεωρεί πλέον ότι κινδύνευε περισσότερο από τους Έλληνες, παρά από τους Τούρκους²⁴⁶⁰.

Την ίδια περίοδο γίνονταν κάποιες ενέργειες για να αρχίσουν εκ νέου οι ενδοκυπριακές συνομιλίες με τη συμμετοχή αυτή τη φορά του Osorio - Tafal, ενώ υποδεικνυόταν από τον ΟΗΕ, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Τουρκία, να ορίσουν

²⁴⁵²Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 85-86; Κύρρης, *Κύπρος, Τουρκία και Ελληνισμός: Θεσμοί, Δομές, Σχέσεις, Προβλήματα*, 26; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 236-239; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλάδας και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 64-65; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 124-128.

²⁴⁵³Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 255.

²⁴⁵⁴Ο Παναγιωτάκος πέρα από τη διακοίνωση μετέφερε και προφορικό μήνυμα στον Μακάριο από τη χούντα σύμφωνα με το οποίο, η τελευταία ζητούσε «την εκούσια αποχώρηση εκ του πολιτικού προσκηνίου των δύο κεντρικών προσωπικοτήτων (δηλαδή του Μακαρίου και του Γρίβα) εις τας οποίας κορυφούνται η δημιουργηθείσα εν Κύπρω έντασις». Ibid., 257; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 263-264.

²⁴⁵⁵Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 64.

²⁴⁵⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 256.

²⁴⁵⁷Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 261-262.

²⁴⁵⁸Στη σχετική διακοίνωση μάλιστα υπενθυμίζεται ότι: «Εθνικών Κέντρων είναι και παραμένουν αι Αθήναι ... πρέπει να σχηματιστεί Κυβέρνησις Εθνικής Ενότητος». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 256-257; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 127-128.

²⁴⁵⁹Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 64; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 348-349.

²⁴⁶⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 257.

από έναν συνταγματολόγο, που θα λειτουργούσε συμβουλευτικά²⁴⁶¹. Ταυτόχρονα το συγκρουσιακό κλίμα μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου μεγάλωνε²⁴⁶², κατάσταση που τροφοδοτούσε και η αντιμακαριακή παράταξη²⁴⁶³, η οποία δεν ενέκρινε την εκ νέου έναρξη των συνομιλιών. Προς την όξυνση των σχέσεων μεταξύ Αθήνας και Λευκωσίας συνέβαλαν και μία σειρά άλλες παράμετροι, όπως η στάση της αντιπολίτευσης, η οποία υποστήριζε ως μόνη λύση την ένωση, το μεγάλο χάσμα απόψεων που υπήρχε ανάμεσα στους Αντιμακαριακούς και Μακαριακούς σε ιδεολογική βάση, με τους πρώτους να είναι στραμμένοι προς τη Δύση και τους δεύτερους προς τους αδεσμεύτους, καθώς επίσης και το γεγονός ότι η αντιμακαριακή παράταξη, ποτέ έως εκείνη τη στιγμή δεν είχε ανέλθει στην εξουσία, με συνέπεια να αγνοεί τα πραγματικά προβλήματα της κυπριακής κοινωνίας²⁴⁶⁴, θεωρώντας ως μόνη λύση του κυπριακού ζητήματος τον ένοπλο αγώνα²⁴⁶⁵.

Ο Παναγιωτάκος συνεργαζόταν με τον Γρίβα και την ΕΟΚΑ Β', ακολουθώντας τις χουντικές υποδείξεις για πραξικοπηματική ανατροπή του Μακάριου μέσω σχεδίου που έφερε την κωδική ονομασία «Σφενδόνη», το οποίο επρόκειτο να πραγματοποιηθεί την 15^η Φεβρουαρίου από την ΕΛΔΥΚ, τον Γρίβα και την ΕΟΚΑ Β'. Ο Μακάριος όμως πληροφορήθηκε²⁴⁶⁶ για το γεγονός και ζήτησε μέσω του Κληρίδη να ειδοποιηθεί ο Αμερικανός πρέσβης H. Tasca, ο οποίος με τη σειρά του θα ζητούσε την παρέμβαση του Αμερικανού προέδρου προς τους Έλληνες συνταγματάρχες, ώστε να αποτραπεί το πραξικόπημα, όπως και έγινε²⁴⁶⁷. Η είδηση για το επικείμενο πραξικόπημα διαδόθηκε σε όλη την Κύπρο, με αποτέλεσμα να συγκεντρωθεί την 15^η Φεβρουαρίου πλήθος κόσμου έξω από την Αρχιεπισκοπή, με σκοπό να συμπαρασταθεί στον Μακάριο²⁴⁶⁸ και να εκφράσει την αντίθεση του στα

²⁴⁶¹ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 58; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 215-216.

²⁴⁶² Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 60.

²⁴⁶³ Η ενωτική παράταξη τη δεδομένη στιγμή περιλάμβανε τα αδιάλλακτα μέλη της ΕΟΚΑ, την εκκλησιαστική ηγεσία και άλλους ενωτικούς παράγοντες του νησιού Ibid., 61-62.

²⁴⁶⁴ Ibid., 61-62.

²⁴⁶⁵ Ibid., 116.

²⁴⁶⁶ Τον Μακάριο πληροφόρησε η Β. Λοϊζιά η οποία εργαζόταν στην ΚΥΠ και είχε μαγνητοφωνήσει τις συνομιλίες του Παναγιωτάκου με την Αθήνα. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 259.

²⁴⁶⁷ Ibid., 259; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 269.

²⁴⁶⁸ Ο Μακάριος σε σχετική δήλωση του προς το πλήθος δήλωνε: «Ο κυπριακός ελληνισμός απέδειξε ότι αποτελεί το γρανιτώδες τείχος επί του οποίου θα προσκρούσουν τα οιαδήποτε τεκταινόμενα σχέδια κατά της Κύπρου». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 259.

σχέδια της χούντας²⁴⁶⁹. Τελικά μετά από αρκετή πίεση ο Μακάριος αναγκάστηκε να παραδώσει τα όπλα στην ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ²⁴⁷⁰, ενώ μία αντιπροσωπεία²⁴⁷¹ από τη Βουλή με επικεφαλής τον Γ. Κληρίδη που είχε μάθει το περιεχόμενο της διακοίνωσης, ζήτησε από τον Μακάριο να δείξει συμβιβαστική διάθεση με τη χούντα και να προχωρήσει στη συγκρότηση κυβέρνησης «Εθνικής Ενότητας»²⁴⁷².

Λίγο καιρό νωρίτερα, την 25^η Φεβρουαρίου 1972 ο Παναγιωτάκος συναντήθηκε με τον Τούρκο πρεσβευτή στην Αθήνα I. Turkmen, ενημερώνοντας τον για τον ρόλο των τριών Μητροπολιτών και υποστηρίζοντας το κοινό σημείο²⁴⁷³ των συμφερόντων τους, που ήταν η απομάκρυνση του Μακαρίου από την εξουσία²⁴⁷⁴. Οι τρεις Μητροπολίτες ο Κυπριανός της Κερύνειας, ο Άνθιμος του Κιτίου και ο Γεννάδιος της Πάφου, δήλωναν, ότι ο Μακάριος δεν μπορούσε ταυτόχρονα να κατέχει και το κοσμικό και το εκκλησιαστικό αξίωμα. Κάτι τέτοιο δεν συμφωνούσε με τους κανόνες της Εκκλησίας, καθώς δεν ήταν εφικτό να φανεί αντάξιος των εκκλησιαστικών υπηρεσιών, αφού τα κοσμικά καθήκοντα, του αποσπούσαν την προσοχή, με αποτέλεσμα να παρατηρείται φθορά στο κύρος της Εκκλησίας²⁴⁷⁵, γι' αυτό ζητούσαν την παραίτηση του από την Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας²⁴⁷⁶.

Τη 14^η Μαρτίου 1972 ο Μακάριος έστειλε επιστολή στον Παπαδόπουλο ως απάντηση στη διακοίνωση που του είχε στείλει λίγο καιρό πριν, δηλώνοντας ότι θα παρέδιδε τα όπλα στα Ηνωμένα Έθνη, εκφράζοντας παράλληλα την προθυμία του να σκεφτεί την πιθανότητα δημιουργίας κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, αν και κάτι τέτοιο το θεωρούσε αντισυνταγματικό. Επίσης ανέφερε ότι υπήρχαν Έλληνες

²⁴⁶⁹ Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 269.

²⁴⁷⁰ Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 209; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 66.

²⁴⁷¹ Τα άλλα μέλη της επιτροπής ήταν ο Ν. Σαμψών και Φ. Παρασκευαΐδης. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 258.

²⁴⁷² *Ibid.*, 258.

²⁴⁷³ Ο Παναγιωτάκος στη συγκεκριμένη συνάντηση επεσήμανε ότι ήλπιζε πως η δράση των τριών Μητροπολιτών, οι οποίοι στηρίζονταν από την Εκκλησία της Ελλάδος, θα βοηθούσε στην ανατροπή του Μακαρίου. Παπαδημήτρης & Πετρίδης, *Εγκυκλοπαίδεια της Ιστορίας της Κύπρου*, 14: 182; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 260; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 65.

²⁴⁷⁴ Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 129-130.

²⁴⁷⁵ Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 261; Μηνάς, *Η Εθνική Αυτοματαίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο*, 2: 587-648; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 85.

²⁴⁷⁶ Αξίζει να αναφερθεί ότι ποτέ ξανά δεν είχε ζητηθεί κάτι αντίστοιχο από τον Μακάριο στα 12 χρόνια που κατείχε και τα δύο αξιώματα, ενώ τόσο ο Γεννάδιος, όσο και ο Άνθιμος το 1968, κατά τη διάρκεια των προεδρικών εκλογών είχαν στηρίξει θερμά την υποψηφιότητά του. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 261.

αξιωματικοί που ενεργούσαν σε βάρος της κυπριακής κυβέρνησης. Ο Παπαδόπουλος με τη σειρά του ανταπάντησε στον Μακάριο υποστηρίζοντας, ότι η Αθήνα πρέπει να θεωρείται «εθνικό κέντρο» και πως θα έπρεπε να έχει τον τελευταίο λόγο στο κυπριακό ζήτημα²⁴⁷⁷.

Μετά την αποστολή της διακοίνωσης, ο Μακάριος τη 19^η Μαρτίου απάντησε στους Μητροπολίτες, αναφέροντας τους, γιατί έπρεπε να παραμείνει στο προεδρικό αξίωμα. Υποστήριξε ότι η παραίτηση του θα κλιμάκωνε την κατάσταση που επικρατούσε στην Κύπρο, με συνέπεια τον κίνδυνο να μην διενεργηθούν προεδρικές εκλογές. Εάν αυτό συνέβαινε, δεν θα υπήρχε κυβέρνηση, η οποία θα αναγνωριζόταν διεθνώς, ενώ θα καταλύοταν η έννοια του κράτους. Η παραπάνω κατάσταση θα είχε σαν αποτέλεσμα αντί για κυβέρνηση, να υπάρχει ελληνοκυπριακή ηγεσία και διοίκηση, όπως ακριβώς συνέβαινε και στους Τουρκοκυπρίους. Αυτή η πιθανότητα με τη σειρά της μπορούσε να οδηγήσει σε διχοτόμηση της Κύπρου, ικανοποιώντας τις επιδιώξεις της Τουρκίας. Επίσης στη διακοίνωση προς τους Μητροπολίτες ανέφερε, ότι η παραίτηση του θα προκαλούσε δυσaréσκεια στους Ελληνοκυπρίους και κατ' επέκταση θα έβλαπτε την Εκκλησία, αφού θα δημιουργούσε οπωσδήποτε αντιδράσεις²⁴⁷⁸.

Ο Μακάριος σε μία προσπάθεια να αμβλύνει το άσχημο κλίμα με τη χούντα, τον Γρίβα και την ΕΟΚΑ Β', από τους οποίους απειλούνταν όχι μόνο η θέση του, αλλά και η ίδια η ζωή του, αποφάσισε να κάνει μία προσπάθεια, ώστε να συμμαχήσει με τον Γρίβα²⁴⁷⁹. Την 26^η Μαρτίου 1972 οι δύο άνδρες συναντήθηκαν, με τον Διγενή να θέτει

²⁴⁷⁷Ibid., 260.

²⁴⁷⁸Ibid., 262-263.

²⁴⁷⁹Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 275-277; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 86-87.

μία σειρά από όρους²⁴⁸⁰, προκειμένου να συνεργαστούν, ωστόσο δεν υπήρξε σύγκληση απόψεων²⁴⁸¹.

Εφόσον είχε αποτραπεί το πραξικόπημα της 15^{ης} Φεβρουαρίου 1972, οι σχέσεις Αθήνας - Λευκωσίας έδειξαν σημάδια βελτίωσης. Ο Μακάριος προχώρησε τη 16^η Ιουνίου σε ανασχηματισμό²⁴⁸² του υπουργικού συμβουλίου, ικανοποιώντας το αίτημα της χούντας²⁴⁸³ και διορίζοντας πρόσωπα που η τελευταία επιθυμούσε²⁴⁸⁴. Από την πλευρά του ο Γρίβας που ένιωθε ότι η χούντα δεν τον είχε στηρίξει όσο θα έπρεπε, συνάντησε πολλούς υποστηρικτές του, ιδίως στους κόλπους της ΕΛΔΥΚ, οι οποίοι ήταν έτοιμοι να συνεργαστούν μαζί του²⁴⁸⁵. Επίσης συναντήθηκε με τον Μητροπολίτη Άνθιμο, παροτρύνοντας τον να συνεχίσει μαζί με τους υπόλοιπους Μητροπολίτες τις πιέσεις προς τον Μακάριο, ώστε να τον εξαναγκάσουν σε παραίτηση²⁴⁸⁶.

²⁴⁸⁰Ο Γρίβας ζητούσε από τον Μακάριο να παραιτηθεί από το προεδρικό αξίωμα και γενικότερα να αποχωρήσει από την πολιτική. Να προκηρυχθούν εκλογές με κοινά αποδεκτό υποψήφιο. Υποσχόταν ότι δεν θα αναμιχθεί άμεσα στην πολιτική, αλλά θα βρισκόταν σε συνεργασία με τον Μακάριο, ώστε να αναλάβουν από κοινού την ευθύνη για το σχέδιο λύσης του κυπριακού ζητήματος. Επίσης ζητούσε να υπάρχει συνεργασία με την εθναρχούσα Εκκλησία, να γίνει άμεσα ανασχηματισμός της κυβέρνησης, ώστε να εκτονωθεί η έκρυθμη κατάσταση και τέλος ο Πρόεδρος που θα εκλεγόταν να έθετε ως αρχή για τη λύση του κυπριακού προβλήματος, αυτή της αυτοδιαθέσεως. Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν*, 292-293; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 265.

²⁴⁸¹Ο Γρίβας κατηγορήσε τον Μακάριο ότι επεδίωξε να τον εξαπατήσει και πως δεν τήρησε τις προφορικές υποσχέσεις που του είχε δώσει στη συνάντηση που είχαν. Από την άλλη πλευρά ο Μακάριος απάντησε στον Γρίβα με σχετική επιστολή, ότι στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή ο αγώνας των Ελληνοκυπρίων έπρεπε να είναι αμυντικός και πως η ένωση δεν ήταν εφικτή, ειδικότερα χωρίς τη συμμετοχή και τη συμπόρευση της Ελλάδας. Ο Μακάριος έθετε στον Γρίβα τις αμφιβολίες του σχετικά με τη βοήθεια της Ελλάδας εάν ετίθετο ζήτημα ένωσης, επισημαίνοντας ότι κύριος και πρωταρχικός στόχος του ήταν η εθνική επιβίωση των Ελληνοκυπρίων. Ο Γρίβας κατηγορήσε τον Μακάριο ότι μέσω της πολιτικής του υπονόμει κάθε ενωτική προσπάθεια, εκτρέποντας το κυπριακό ζήτημα από τη γραμμή της αυτοδιάθεσης - ένωσης. Επίσης υποστήριξε ότι μέσω της προώθησης «εφικτής λύσης» είχε ρίξει την Κύπρο σε διεθνή ανυποληψία με αποτέλεσμα να μην την εμπιστεύονται άλλα κράτη. Ibid., 266-267; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 148-149; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 86-87.

²⁴⁸²Οι αλλαγές που έκανε ο Μακάριος αφορούσαν τον Ι. Χριστοφίδη που διορίστηκε υπουργός εξωτερικών, τον Γ. Ιωαννίδη υπουργός εσωτερικών και τον Α. Κούρο υπουργός παιδείας. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 268; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 353.

²⁴⁸³Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 268; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 271-272.

²⁴⁸⁴Η χούντα επιθυμούσε να αντικατασταθούν τα εξής πρόσωπα: ο Σ. Κυπριανού υπουργός εξωτερικών, ο Φ. Πετρίδης υπουργός παιδείας, ο Ε. Κωμοδρόμος υπουργός εσωτερικών, ο Μ. Χριστοδούλου κυβερνητικός εκπρόσωπος, ο Γ. Τομπάζος διευθυντής της ΚΥΠ και ο Λ. Δημητριάδης δήμαρχος της Λευκωσίας. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 268.

²⁴⁸⁵Ibid., 269.

²⁴⁸⁶Στην επιστολή που έστειλαν προς τον Μακάριο οι Μητροπολίτες μεταξύ άλλων ανέφεραν τα εξής: «Ως προδοσία θα καταλογίζετο ημίν η τοιαύτη του λαού εγκατάλειψις και φυγή. Των λύκων επερχομένων ο ποιμήν ουκ αφήσι τα πρόβατα και φεύγει». Ibid., 269; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 277-289.

Ο Παπαδόπουλος βλέποντας ότι ο Μακάριος είχε αρχίσει να «συμμορφώνεται» με τις υποδείξεις του, αποφάσισε να συνεργαστεί μαζί του, ενώ μέσω του Ε. Λαγάκου, του νέου Έλληνα πρέσβη στην Κύπρο, ζήτησε από τους Μητροπολίτες να υποχωρήσουν και να μην επιμένουν στην παραίτηση του Μακαρίου, αφού ο τελευταίος είχε πλέον την υποστήριξη της χουντικής κυβέρνησης²⁴⁸⁷. Την ίδια περίοδο τη θέση του Γ.Γ. του ΟΗΕ αναλαμβάνει ο Kurt Waldheim και επανέρχεται στο ζήτημα των διακοινοτικών συνομιλιών η πρόταση για διεύρυνση τους, με την οποία τελικά ο Μακάριος συμφώνησε²⁴⁸⁸. Οι συνομιλίες²⁴⁸⁹ ξεκίνησαν στο ξενοδοχείο Λήδρα Παλλάς την 8^η Ιουνίου 1972²⁴⁹⁰ όπου ήταν παρόν και ο Γ.Γ. του ΟΗΕ, μέσα σε ευνοϊκό κλίμα, το οποίο συνεχίστηκε έως και τον επόμενο μήνα, όσο δηλαδή χρονικό διάστημα αντικείμενο συζήτησης ήταν το ζήτημα της οργάνωσης των κρατικών λειτουργιών²⁴⁹¹. Ο Λαγάκος συναντήθηκε τον Αύγουστο εκ νέου με τους Αντιμακαριακούς, τους Μητροπολίτες και τον Γ. Βασιλειάδη, για να εξομαλύνει την κατάσταση με τον Μακάριο. Στην προσπάθεια του να τους ηρεμίσει, υποστήριξε ότι εάν συνέχιζαν να επιμένουν στην παραίτηση του Μακαρίου, ο κυπριακός λαός θα τους αποδοκίμαζε και θα τους απομόνωνε²⁴⁹², χωρίς όμως να εισακουστεί²⁴⁹³.

Ταυτοχρόνως οι διακοινοτικές συνομιλίες συνεχίζονταν με το αγκάθι της τοπικής διοίκησης να αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εμπόδιο για την εξέλιξη τους, στο οποίο έπρεπε να βρεθεί λύση²⁴⁹⁴. Ωστόσο η στάση²⁴⁹⁵ του Ντενκτάς έδειχνε ότι δεν

²⁴⁸⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 269.

²⁴⁸⁸Όταν τον Σεπτέμβριο του 1971 ο Έλληνας υφυπουργός εξωτερικών Παλαμάς είχε προτείνει στον Μακάριο να διευρυνθούν οι διακοινοτικές συνομιλίες μέσω της συμμετοχής συνταγματολόγων από την Ελλάδα και την Τουρκία, ο τελευταίος είχε απορρίψει την πρόταση. Ibid., 270; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 184.

²⁴⁸⁹Οι συνομιλίες πραγματοποιούνταν είτε στο γραφείο του Γ. Κληρίδη στη Βουλή των Αντιπροσώπων, είτε στο γραφείο του Ρ. Ντενκτάς. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 270.

²⁴⁹⁰Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 89-90.

²⁴⁹¹Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 119; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 214-216.

²⁴⁹²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 269.

²⁴⁹³Για να γίνει αντιληπτή η θέση των Αντιμακαριακών όσον αφορά στον Μακάριο αξίζει να επισημανθεί, ότι κατά τη διάρκεια της συνάντησης ειπώθηκαν τα εξής από τους συμμετέχοντες. Ο Μητροπολίτης Ανθιμος: «Εμείς θα προχωρήσουμε κι ας με κρεμάσουν στην Πλατεία Μεταξά», ο δε Κυπριανός αν και άρρωστος του είπε: «Ζήτω ο Παύλος Μελάς, Ζήτω ο Γρίβας», ενώ ο Γ. Βασιλειάδης ανέφερε: «Να φύγει ο Μακάριος κι εγώ ας βλέπω πίσω από τα σίδερα να καίγεται η Λευκωσία». Ibid., 270.

²⁴⁹⁴Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 119.

²⁴⁹⁵Ο Ντενκτάς ανέφερε στον Δεκλερή, τον Έλληνα συνταγματολόγο που συμμετείχε στις συνομιλίες, ότι από το 1969 έως το 1972 η κατάσταση στην Κύπρο είχε μεταβληθεί, με την τουρκοκυπριακή διοίκηση να έχει παγλώσει τον ρόλο της, έχοντας διευρυμένες εξουσίες. Η παραπάνω κατάσταση είχε σαν συνέπεια στην Κύπρο να υπάρχουν δύο διοικήσεις και άρα δεν γινόταν να αγνοηθεί ο ρόλος τουρκοκυπριακής πλευράς. Ibid., 120.

ήταν διατεθειμένος να υποχωρήσει, με αποτέλεσμα, προκειμένου να συνεχιστούν οι συνομιλίες, αποφασίστηκε το ζήτημα της τοπικής διοίκησης να παρακαμφθεί προσωρινά²⁴⁹⁶. Οι συνομιλίες διεξάγονταν μέσα σε ένα κλίμα αισιοδοξίας για εξεύρεση λύσης, κάτι που φανερόνταν τόσο από τα σχόλια του τύπου της εποχής, όσο και από τις δηλώσεις του Μακαρίου. Τον Σεπτέμβριο διακόπηκαν για λίγο οι διακοινοτικές συνομιλίες, με την προοπτική ότι θα ξεκινούσαν σύντομα, όμως συνέβησαν κάποια γεγονότα, τα οποία λειτούργησαν αποσταθεροποιητικά του καλού κλίματος που υπήρχε, με σημαντικότερο την αντικατάσταση του Παλαμά ως υπουργού εξωτερικών του ελληνικού κράτους, τον οποίο εκτιμούσε ιδιαίτερα η Άγκυρα, με τον Φ. Αννινο - Καβαλλιεράτο²⁴⁹⁷.

Από την πλευρά τους οι Αντιμακαριακοί που πίστευαν ότι έως τον Αύγουστο οι διακοινοτικές συνομιλίες θα είχαν οδηγηθεί σε αδιέξοδο, διαψεύστηκαν. Έτσι ξεκίνησε ένας καταιγισμός δηλώσεων μέσω των οποίων καταδίκάζαν τις συνομιλίες, οι οποίες όπως ανέφεραν δεν προήγαγαν εθνικά αποδεκτή λύση για την Κύπρο, αφού απέκλειαν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και δέσμευαν με τον χειρότερο τρόπο το μέλλον του νησιού. Μέσα από τις δηλώσεις τους επίσης καλούσαν τους Ελληνοκυπρίους να ταχθούν με τον Γρίβα, που σκοπός του ήταν μόνο η ένωση²⁴⁹⁸.

Η παραπάνω εικόνα όπως ήταν αναμενόμενο ενίσχυε την καχυποψία των Τούρκων και των Τουρκοκυπρίων για τις προθέσεις των Ελληνοκυπρίων. Το κλίμα που δημιουργήθηκε είχε ως αποτέλεσμα, ο Ο. Aldikaçi να γνωστοποιήσει την πρόθεση της Τουρκίας για υπογραφή συμφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, που θα απέκλειε τόσο την πιθανότητα της ένωσης, όσο και της διχοτόμησης²⁴⁹⁹. Επιπλέον η Τουρκία επεδίωξε να εκμεταλλευτεί τη νεφελώδη και επαμφοτερίζουσα πολιτική της ελληνοκυπριακής πλευράς, ώστε να δημιουργήσει έρεισμα υπέρ της, φανερόντας ότι οι φόβοι των Τουρκοκυπρίων επιβεβαιώνονταν²⁵⁰⁰.

Παρά τις προαναφερόμενες δυσκολίες οι διακοινοτικές συνομιλίες συνέχιζαν την πορεία τους, με το κλίμα αισιοδοξίας να διατηρείται σε ικανοποιητικά επίπεδα και τη συμφωνία να δείχνει ότι είναι προ των πυλών²⁵⁰¹. Όμως ένα ακόμη εμπόδιο έκανε

²⁴⁹⁶Ibid., 121-122.

²⁴⁹⁷Ibid., 138.

²⁴⁹⁸Ibid., 140.

²⁴⁹⁹Ibid., 141-144, 154.

²⁵⁰⁰Ibid., 156-157.

²⁵⁰¹Ibid., 174-175; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 90-94.

την εμφάνιση του και αυτό δεν ήταν άλλο από τη διεξαγωγή των προεδρικών εκλογών. Στη μεν Ελληνοκυπριακή Κοινότητα η αδιαμφισβήτητη επικράτηση του Μακαρίου για μία ακόμη φορά μεγάλωνε το χάσμα ανάμεσα σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς, θέτοντας τη δημόσια τάξη του νησιού σε μεγάλο κίνδυνο²⁵⁰², ενώ στη δε Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, ο Ντενκτάς προκειμένου να επικρατήσει, υιοθετούσε μία πιο αδιάλλακτη στάση²⁵⁰³. Το μεγαλύτερο πρόβλημα όμως υπήρχε στην περίπτωση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, η οποία φαινόταν ότι εσωτερικά δεν μπορούσε να ελέγξει την κατάσταση, κάτι που ενίσχυε τη θέση των Τουρκοκυπρίων να έχουν περισσότερες αξιώσεις στις διακοινοτικές συνομιλίες, εκμεταλλευόμενοι την αδυναμία των Ελληνοκυπρίων²⁵⁰⁴.

Όσον αφορά στο ζήτημα διεξαγωγής των εκλογών και κατά πόσο ο προεκλογικός αγώνας θα λειτουργούσε ανασταλτικά στην πορεία των διακοινοτικών συνομιλιών, οι συμμετέχοντες κατέληξαν ότι κάτι τέτοιο δεν θα συνέβαινε, οπότε η διεξαγωγή τους δεν αναβλήθηκε²⁵⁰⁵. Παρόλ' αυτά, οι συνομιλίες δεν καρποφόρησαν, με αποτέλεσμα στις 8 Δεκεμβρίου 1972 να πραγματοποιηθεί η τελευταία συνάντηση χωρίς να επέλθει συμφωνία²⁵⁰⁶. Μερικές μέρες αργότερα, τη 12^η Δεκεμβρίου 1972, ο Κληρίδης συναντήθηκε με τον Μακάριο σε μία ύστατη προσπάθεια να εξευρεθεί λύση, ωστόσο ο Αρχιεπίσκοπος δεν δεχόταν να προβεί σε καμία υποχώρηση ως προς το ζήτημα της τοπικής αυτοδιοίκησης για τους Τουρκοκυπρίους, παρά το γεγονός ότι οι τελευταίοι είχαν αποδεχθεί τα 13 σημεία τροποποίησης του συντάγματος που είχε προτείνει ο Μακάριος το 1963²⁵⁰⁷. Η στάση του Μακαρίου αλλά και η συνεχής προσπάθεια του Γρίβα να ματαιώσει τις συνομιλίες, επιβεβαίωναν για μία ακόμη φορά, ότι οι Ελληνοκύπριοι αντιμετώπιζαν σημαντικό πρόβλημα στην εσωτερική κατάσταση τους, αφού δεν μπορούσαν να συνυπάρξουν²⁵⁰⁸.

Από το 1973 οι σχέσεις Αθήνας - Λευκωσίας βελτιώνονται συνεχώς, με τον Παπαδόπουλο να μη διστάζει να ασκήσει εμμέσως κριτική στον Γρίβα και στην ΕΟΚΑ

²⁵⁰² Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 175-176.

²⁵⁰³ Ibid., 176; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 218.

²⁵⁰⁴ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 176-177; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 94-96; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 248.

²⁵⁰⁵ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 179-185; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 218.

²⁵⁰⁶ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 119; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 96-98.

²⁵⁰⁷ Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 271.

²⁵⁰⁸ Ibid., 272.

Β²⁵⁰⁹, κάτι που επέφερε την αντίδραση του Διγενή, όταν την 7^η Φεβρουαρίου 1973 μέσω της ΕΟΚΑ Β' ανατίναξε σε διάφορα μέρη της Κύπρου, 17 αστυνομικά τμήματα²⁵¹⁰. Παράλληλα τον ίδιο μήνα ολοκληρωνόταν και η θητεία του Μακαρίου στο προεδρικό αξίωμα. Τέθηκε λοιπόν το ζήτημα, εάν θα αποσυρόταν από την πολιτική εξουσία, εάν θα προχωρούσε σε εκλογές για να ανανεώσει τη λαϊκή εντολή ή θα θέσπιζε νόμο με σκοπό την παράταση της θητείας του για έναν ακόμη χρόνο²⁵¹¹.

Οι αντιμακαριακές εφημερίδες της εποχής μέσω των άρθρων τους άρχισαν να υποσκάπτουν την υποψηφιότητα του Μακαρίου, αναφέροντας ότι κανένας δεξιός Κύπριος δεν είναι δυνατόν να υποστηρίζει πολιτικά τον Μακάριο, αφού αυτός βρισκόταν στο ίδιο στρατόπεδο με τους κομμουνιστές. Η παραπάνω στάση του τύπου έδειχνε ότι απέδιδε, μιας και αρκετοί δεξιόι που είχαν στηρίξει τον Μακάριο το 1968, πλέον φαινόταν ότι δεν θα τον ξαναψήφισαν²⁵¹². Τελικά ο Μακάριος αποφάσισε²⁵¹³ να προχωρήσει σε εκλογές, όπου και ανανέωσε τη θητεία του για ακόμη 5 χρόνια, χωρίς να έχει απέναντι του κανέναν ουσιαστικό αντίπαλο²⁵¹⁴. Ο Ελληνοκύπριος κυβερνήτης σε μία προσπάθεια να εξομαλύνει την κατάσταση με τους αντιπάλους του, επεδίωξε να έρθει σε επαφή με τους αρχηγούς της ΔΕΚ και της ΕΣΕΑ, αλλά όχι με τον Γρίβα. Οι προαναφερόμενοι όμως αρνήθηκαν, υποστηρίζοντας ότι αρχηγός τους είναι ο Διγενής και δεν μπορούσαν να ενεργούν χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του²⁵¹⁵.

Από τον Απρίλιο η δράση της ΕΟΚΑ Β' είχε εκτραχυνθεί, σε βαθμό που απειλούταν μέχρι και η ζωή του Μακαρίου. Ο τελευταίος προσπαθώντας να αντιδράσει στην παραπάνω κατάσταση δημιούργησε ένα εφεδρικό αστυνομικό σώμα, με αρχηγό τον Π. Πανταζή για να καταπολεμήσει την τρομοκρατία, ενώ ξεκίνησε

²⁵⁰⁹Την 1^η Φεβρουαρίου 1973 μέσω του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΡΙΚ) ο Παπαδόπουλος δήλωνε «Έλληνες στρέφουν τα όπλα εναντίον αλλήλων, απεργάζονται αναρχία, αλληλοσφαγήν και καταβράθρωσιν του εθνικού θέματος». Ibid., 273.

²⁵¹⁰Το σχέδιο αυτό είχε την ονομασία «Βροντή». Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 337.

²⁵¹¹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 273; Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, 3: 255-257.

²⁵¹²Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 392.

²⁵¹³Οι γνώμες από το περιβάλλον του Μακαρίου για το ζήτημα των εκλογών διίσταντο. Αρκετοί σύμβουλοι του τον παρακινούσαν να προχωρήσει σε εκλογές υποστηρίζοντας, ότι θα συγκέντρωνε ένα υψηλό ποσοστό ψήφου και έτσι θα απαντούσε ηχηρά στους αντιπάλους του. Ο Κληρίδης τον παρότρυνε να παρατείνει τη θητεία του για έναν χρόνο με νόμο, υποστηρίζοντας ότι υπήρχε μεγάλη πιθανότητα να εξευρεθεί λύση μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών, ενώ οι Τουρκοκύπριοι απειλούσαν τον Μακάριο ότι αν προβεί σε εκλογές θα διεξήγαν και αυτοί αντίστοιχες, με σκοπό την εκλογή Αντιπροέδρου. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 273.

²⁵¹⁴Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 93; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 274.

²⁵¹⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 274.

άμεσα να συλλαμβάνει μέλη της ΕΟΚΑ Β'²⁵¹⁶. Το συγκεκριμένο σώμα δεν άργησε να συγκρουστεί με την Εθνική Φρουρά που υποστήριζε την ΕΟΚΑ Β' και τον Γρίβα²⁵¹⁷, με την κατάσταση προοδευτικά να βγαίνει εκτός ελέγχου, την ελληνοκυπριακή κοινωνία να διχάζεται σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς και την ατμόσφαιρα να μοιάζει πιο εκρηκτική από ποτέ. Ως απάντηση στις τρομοκρατικές γριβικές ομάδες, ο Μακάριος έδωσε τις ευλογίες του να δημιουργηθούν και από την πλευρά των Μακαριακών νέες παρακρατικές ένοπλες ομάδες²⁵¹⁸.

Στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα η σύγκρουση μεταξύ του έως τότε μετριοπαθούς Αντιπροέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Κουτσιούκ και του δυναμικού Ντενκτάς, ο οποίος είχε την υποστήριξη τόσο της ΤΜΤ, όσο και της Άγκυρας, άρχισε να κλιμακώνεται²⁵¹⁹. Λίγο πριν τις επικείμενες εκλογές για τη θέση της αντιπροεδρίας, ο Κουτσιούκ δήλωσε παραίτηση, με συνέπεια ο μοναδικός αντίπαλος του Ντενκτάς για τη θέση της αντιπροεδρίας να είναι ο προοδευτικός Μιντχάτ Μπερμπερόγλου, ο οποίος ήταν ηγέτης του Τουρκικού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Η θέση του τελευταίου για συνεργασία με την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αποτέλεσε και το μεγάλο μειονέκτημα στον προεκλογικό αγώνα του με τον Ντενκτάς, ο οποίος υποστήριζε τη διχοτόμηση. Ο πόλεμος που δέχθηκε ο Μπερμπερόγλου ήταν άνευ προηγουμένου, με συνέπεια να αποσύρει και αυτός την υποψηφιότητά του, με τον Ντενκτάς να εκλέγεται Αντιπρόεδρος, χωρίς κανέναν άλλο πολιτικό αντίπαλο²⁵²⁰.

Επιπλέον τον ίδιο μήνα ο Κ. Waldheim, πίεζε τις δύο κοινότητες να αρχίσουν ξανά οι διακοινοτικές συνομιλίες. Οι Τουρκοκύπριοι επανήλθαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, θέτοντας επί τάπητος το ζήτημα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ωστόσο από την πλευρά της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας συνέβη κάτι αναπάντεχο, καθώς ο Κληρίδης ζήτησε από τον Μακάριο να μην αποτελεί πλέον διαπραγματευτή των διακοινοτικών συνομιλιών, όπως και να απαλλαγεί από τα καθήκοντα του ως Πρόεδρου της Βουλής²⁵²¹. Παράλληλα εξακολουθούσε να πιέζει τον Μακάριο ότι για

²⁵¹⁶Ibid., 279.

²⁵¹⁷Ibid., 280; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 191.

²⁵¹⁸Ο Β. Λυσσαρίδης ήταν υπεύθυνος της νέας παρακρατικής οργάνωσης που δημιουργήθηκε, ενώ αυτές εξοπλίστηκαν με όπλα που αγοράστηκαν από τις αραβικές χώρες και ιδίως τη Συρία. Οι ομάδες δεν διέφεραν ως προς τον τρόπο οργάνωσης και δράσης από τις αντίστοιχες της ΕΟΚΑ Β', στοχεύοντας μέσω των τρομοκρατικών ενεργειών τους σε γραφεία ή καταστήματα της ΕΟΚΑ Β'. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 280.

²⁵¹⁹Ibid., 275.

²⁵²⁰Ibid., 275-276.

²⁵²¹Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 259-270; Δίγκλης, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*, 195-196.

την εξεύρεση λύσης δια μέσου των διαπραγματεύσεων, θα έπρεπε να αποκλεισθεί τόσο το αίτημα της ένωσης, όσο και αυτό της διχοτόμησης, μέσω συνταγματικών εγγυήσεων, κάτι που έπρεπε να γίνει και ως προς το ζήτημα της αυτονομίας της τοπικής διοίκησης²⁵²².

Με την επανεκλογή του Μακαρίου, οι Μητροπολίτες του ζήτησαν να συγκαλέσει συνοδό, ώστε να αποφασιζόταν το ασυμβίβαστο ανάμεσα στην πολιτική και στην εκκλησιαστική εξουσία που κατείχε, κάτι που όπως ήταν αναμενόμενο ο Μακάριος αρνήθηκε. Ο Λαγάκος συνέχισε να ασκεί πιέσεις προς τους Μητροπολίτες να μην προχωρήσουν στην καθαίρεση του Αρχιεπισκόπου²⁵²³, αλλά οι τελευταίοι κάλεσαν σύνοδο την 7^η Μαρτίου 1973 στη Λεμεσό, στην οποία ο Μακάριος δεν παρευρέθηκε, μιας και όπως υποστήριζε ήταν αντικανονική και οι αποφάσεις της άκυρες. Οι Μητροπολίτες τον αγνόησαν πλήρως και τον καθαίρεσαν, δίνοντας του το δικαίωμα έως την 9^η Απριλίου να ασκήσει έφεση²⁵²⁴, κίνηση στην οποία δεν προέβη με αποτέλεσμα τη 13^η Απριλίου να τον καθαιρέσουν οριστικά, βάζοντας ως τοποτηρητή του αρχιεπισκοπικού θρόνου τον Μητροπολίτη Πάφου Γεννάδιο²⁵²⁵.

Ο Μακάριος καταφέρνει τελικά να πείσει τον Κληρίδη να μην παραιτηθεί²⁵²⁶ από τα καθήκοντα του, ενώ η χουντική κυβέρνηση φανέρωσε την αμέριστη υποστήριξη της στις διακοινοτικές συνομιλίες, με δήλωση στην οποία προέβη την 20^η Απριλίου 1973²⁵²⁷. Επιπλέον η χούντα και η Εκκλησία της Ελλάδος καταδίκασαν την ενέργεια των Μητροπολιτών, δηλώνοντας ότι ο Μακάριος εξακολουθούσε να είναι ο Αρχιεπίσκοπος της Κύπρου²⁵²⁸. Ο Μακάριος συγκάλεσε Μείζονα Σύνοδο²⁵²⁹ που

²⁵²²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 281.

²⁵²³*Ibid.*, 276-277; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 257-258.

²⁵²⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 277; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 191; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 95.

²⁵²⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 278.

²⁵²⁶Ο Κληρίδης τον Μάιο επισκέφθηκε την Αθήνα με σκοπό να συνομιλήσει για τα εκκρεμή ζητήματα των διακοινοτικών συνομιλιών. Σε συνάντηση που είχε με τον τότε αναπληρωτή υπουργό εξωτερικών Καβαλιεράτο, επεδίωξε να πείσει τη χούντα να καταδικάσει την ΕΟΚΑ Β' και να ανακαλέσει τον Γρίβα. Επίσης ως προς το ζήτημα της ένωσης, αλλά και της διχοτόμησης, ο υπουργός δεν δέχθηκε την πιθανότητα συνταγματικής συμφωνίας με πρωτοπόρες την Ελλάδα και την Τουρκία, ενώ συμβούλευσε τον Κληρίδη να είναι πιο ευέλικτη η ελληνοκυπριακή πλευρά στο ζήτημα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο Παπαδόπουλος από την πλευρά του ανέφερε ότι οι ενέργειες του Γρίβα για την ένωση ήταν εξωπραγματικές και πως όσοι Έλληνες αξιωματικοί τον υποστήριζαν λειτουργούσαν αυτοβούλως. *Ibid.*, 281-283; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 193-194; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 259-265.

²⁵²⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 281.

²⁵²⁸*Ibid.*, 278.

²⁵²⁹Στη σύνοδο παρευρέθηκαν δύο Πατριάρχες, τέσσερις Αρχιεπίσκοποι και οχτώ Μητροπολίτες από ορθόδοξες εκκλησίες, ενώ το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Εκκλησία της Ελλάδας δεν συμμετείχαν. *Ibid.*, 278.

πραγματοποιήθηκε από τις 5 έως τις 6 Ιουλίου, η οποία ακύρωσε την απόφαση των Μητροπολιτών, παροτρύνοντας τους να δηλώσουν μεταμέλεια, με τους τελευταίους όμως να αγνοούν την απόφαση. Ακολούθησε τη 14^η Ιουλίου σύγκληση της Μείζονος Συνόδου για δεύτερη φορά, όπου οι Μητροπολίτες καθαιρέθηκαν²⁵³⁰.

Μέσα σε όλο αυτό το άσχημο κλίμα, η Κύπρος μετατρεπόταν σε ένα επικίνδυνο οπλοστάσιο, με την ΕΟΚΑ Β' να έχει συλλέξει μεγάλο όγκο οπλών και την ένταση να κλιμακώνεται μέσω τρομοκρατικών ενεργειών²⁵³¹. Ήταν πλέον ολοφάνερο, ότι οι Ελληνοκύπριοι ήταν χωρισμένοι σε δύο στρατόπεδα, στους Αντιμακαριακούς που επεδίωκαν ανοιχτά την ένωση και στους Μακαριακούς, που επιθυμούσαν σταδιακά την ένωση²⁵³². Αυτή η εικόνα όπως ήταν αναμενόμενο δυσχέραινε την κατάσταση και με την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, η οποία είχε πεισθεί, ότι η ένωση θα επιδιωκόταν, είτε με τον έναν, είτε με τον άλλο τρόπο και πως η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα σε καμία περίπτωση δεν επιθυμούσε την συνύπαρξη στο πλαίσιο μίας ανεξάρτητης δημοκρατίας. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα κατηγορούσε τους Ελληνοκυπρίους για διγλωσσία, καθώς ενώ συμμετείχαν στις διακοινοτικές συνομιλίες με σκοπό την εξεύρεση λύσεως μέσω της συνταγματικής οδού, από την άλλη πλευρά δημόσια υποστήριζαν την ένωση²⁵³³.

Παρά το άσχημο κλίμα που είχε δημιουργηθεί στην κυπριακή κοινωνία οι διακοινοτικές συνομιλίες συνεχίζονταν, ωστόσο η στάση του Ντενκτάς είχε πλέον σκληρύνει, έχοντας περισσότερες αξιώσεις που στηρίζονταν στην κακή εσωτερική κατάσταση που επικρατούσε στην Κύπρο²⁵³⁴. Ο Κληρίδης από την πλευρά του

²⁵³⁰ Την απόφαση τη δέχθηκαν όλες οι ορθόδοξες εκκλησίες, εκτός από την Εκκλησία της Ελλάδος. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 278; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 267-269.

²⁵³¹ Οι Αντιμακαριακοί ήταν έτοιμοι μέσω του σχεδίου «Απόλλων» να ανατρέψουν πραξικοπηματικά τον Μακάριο τη 19^η Ιουλίου 1973. Επίσης μετά από εντολή του Γρίβα, ο Σ. Σταύρου ετοίμαζε το σχέδιο «Γρόνθος», όπου ένοπλες ομάδες της ΕΟΚΑ Β' θα επιτίθονταν σε αστυνομικά τμήματα, θα εκτελούσαν και θα κακοποιούσαν μακαριακά στελέχη της ΕΔΕΚ και του ΑΚΕΛ. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 279; Παπαδημήτρης & Πετρίδης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου*, 14: 262-269; Αντρος Παυλίδης, *Φάκελος Κύπρος, Άκρως Απόρρητον* (Λευκωσία: Χρ. Ανδρέου, 1983), 2: 486-505; Χριστοδούλου, *Η Πορεία μίας Εποχής*, 600-602.

²⁵³² Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 282-283.

²⁵³³ Η διγλωσσία για την οποία κατηγορούσαν οι Τουρκοκύπριοι τους Ελληνοκυπρίους επιβεβαιώνεται περίτρανα μέσα από το παρακάτω απόσπασμα που αποτελεί μέρος συνέντευξης που είχε παραχωρήσει ο Μακάριος. Χαρακτηριστικά ανέφερε: «Δεν μπορώ να πω ότι είμαι εθνικά ικανοποιημένος με την εξέλιξη και την πορεία του ζητήματος της Κύπρου μέχρι τώρα. Θα ήμουν εθνικά ικανοποιημένος και το ίδιο θα ήταν όλοι οι Έλληνες, μόνον αν το πρόβλημα της Κύπρου επιλυόταν δια της ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα. Η ένωση, ανεξάρτητα από το αν μπορεί να επιτευχθεί ή όχι, θα είναι πάντοτε η εθνική ελπίς των Ελληνοκυπρίων και ένα πνευματικό “πιστεύω”, το οποίο δεν μπορεί να τους το αρνηθεί κανείς, είτε μέσα από ένα δημοψήφισμα ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο...». Ibid., 283.

²⁵³⁴ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 194-195.

επεδίωξε να επιλύσει τα εμπόδια για την επίτευξη της συμφωνίας, ωστόσο μετατέθηκε η προσπάθεια επίλυσης του ζητήματος της τοπικής αυτοδιοίκησης για το καλοκαίρι του 1973. Το κλίμα διαλλακτικότητας και συνεργασίας ανάμεσα στους αντιπροσώπους των δύο κοινοτήτων ανακόπηκε, λόγω της εσωτερικής πολιτικής κρίσης που κλιμακώθηκε στην Κύπρο²⁵³⁵, με αφορμή την απαγωγή από την ΕΟΚΑ Β' την 27^η Ιουλίου του υπουργού δικαιοσύνης Χ. Βάκη και τις ομαδικές συλλήψεις των μελών της ΕΟΚΑ Β', στις οποίες προχώρησε η κυπριακή κυβέρνηση ως αντίποινα²⁵³⁶. Ο Γρίβας με ανακοίνωση του τη 2^η Αυγούστου φανέρωνε τις απαιτήσεις²⁵³⁷ που είχε για να αφήσει ελεύθερο τον υπουργό, οι οποίες απορρίφθηκαν από τον Μακάριο, χαρακτηρίζοντας τον ως παράφρονα²⁵³⁸. Ο Αρχιεπίσκοπος την 24^η Αυγούστου 1973 μέσω ραδιοφώνου έκανε έκκληση προς τον Γρίβα να αφήσει ελεύθερο τον υπουργό και να προχωρήσει σε διάλυση της ΕΟΚΑ Β', ενώ ο Παπαδόπουλος προέβη στην ίδια κίνηση μία μέρα αργότερα, κατηγορώντας επίσης τον Γρίβα²⁵³⁹, ότι δεν τασσόταν με τη γραμμή του «εθνικού κέντρου», καλώντας τον για άλλη μία φορά να σταματήσει την ένοπλη δράση και να διαλύσει την ΕΟΚΑ Β'²⁵⁴⁰. Τελικά μερικές μέρες αργότερα την 27^η Αυγούστου, ο υπουργός απελευθερώθηκε. Ακριβώς ένα μήνα νωρίτερα την 27^η Ιουλίου πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα δημοψήφισμα όπου και καταργήθηκε το μοναρχικό καθεστώς για χάρη της «Δημοκρατίας»²⁵⁴¹. Νέος Πρόεδρος της Δημοκρατίας ανέλαβε ο Παπαδόπουλος²⁵⁴², διορίζοντας πρωθυπουργό τον Σ. Μαркеζίνη, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντα του, την 1^η Οκτωβρίου 1973²⁵⁴³.

²⁵³⁵Ibid., 211.

²⁵³⁶Παπαδημήτρης & Πετρίδης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου*, 14: 321-323; Παυλίδης, *Φάκελος Κύπρος, Ακρώς Απώρητον*, 2: 486-505, 601-610; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 283-284; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 93-94.

²⁵³⁷Ο Γρίβας ζητούσε να δοθεί αμνηστία σε πολιτικούς κατάδικους, ο Μακάριος να αποφασίσει αν θα διατηρήσει το πολιτικό ή το εκκλησιαστικό αξίωμα του, να πραγματοποιηθούν γνήσιες προεδρικές εκλογές, ο κυπριακός λαός να έχει πολιτική ελευθερία, ώστε να εκφράσει τη θέση του για το πολιτικό ζήτημα και να διοριστούν όσοι αστυνομικοί είχαν παυθεί. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 284; Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 252-253; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 340.

²⁵³⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 284; Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 253.

²⁵³⁹Ο Γρίβας εξοργισμένος από τις δηλώσεις του Παπαδόπουλου του έστειλε σχετική επιστολή εκφράζοντας την πικρία του για τη στάση του. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 287-288.

²⁵⁴⁰Ibid., 287.

²⁵⁴¹Ibid., 284.

²⁵⁴²Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 399; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 271.

²⁵⁴³Η αναταραχή που επικρατούσε στην Ελλάδα, οδήγησε τον Παπαδόπουλο να προβεί στην κατάργηση της βασιλείας, σε μία προσπάθεια να δείξει ένα πιο δημοκρατικό προφίλ, ώστε να εξασφαλίσει την

Όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα, ο Μαρκεζίνης πίστευε ότι αυτό έπρεπε να επιλυθεί στο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων, με αποτέλεσμα να αποσκοπεί στη δημιουργία μίας συμφωνίας όμοιας με αυτή της Λωζάνης, μίνι - Λωζάνη όπως την ονόμαζε. Με τη θέση αυτή συμφωνούσε και η Τουρκία, μιας και δεν ήταν θετικά διακείμενη στην επίλυση του κυπριακού ζητήματος μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών²⁵⁴⁴. Επίσης αξίζει να αναφερθεί ότι η Τουρκία φαινόταν να εκτιμά τον Μαρκεζίνη και να τον εμπιστεύεται, κάτι που ευνοούσε την πορεία των διαπραγματεύσεων²⁵⁴⁵.

Ωστόσο, οι πολιτικές εξελίξεις σε Ελλάδα και Κύπρο, επιβράδυναν την πορεία των διακοινοτικών συνομιλιών²⁵⁴⁶, ενώ το ζήτημα της τοπικής αυτοδιοίκησης και ιδίως της ενοποίησης των πέντε μεγάλων δήμων του νησιού βρισκόταν ακόμη σε εκκρεμότητα²⁵⁴⁷. Η μεν Ελληνοκυπριακή Κοινότητα επεδίωκε την ενοποίηση των δήμων, η δε Τουρκοκυπριακή τη μονιμοποίηση του διαχωρισμού τους. Ως συμβιβαστική λύση αποφασίστηκε να διατηρηθεί το καθεστώς των χωριστών δήμων για 4 έτη και στην πορεία τα δημοτικά συμβούλια να αποφάσιζαν εάν αυτό θα συνεχιζόταν ή εάν θα γινόταν ενοποίηση. Η δυνατότητα αναθεώρησης θα υπήρχε κάθε 4 χρόνια έως ότου επιτυγχανόταν η ενοποίηση. Στην πορεία ένα ακόμη πρόβλημα που υπήρχε το οποίο όμως φαινόταν ότι θα επιλυόταν, αφορούσε ζητήματα τοπικών υποθέσεων και πιο συγκεκριμένα ποιες από αυτές θα διατηρούσε η κρατική και ποιες η τοπική διοίκηση²⁵⁴⁸.

Όμως παρά την εξέλιξη των πραγμάτων, η εσωτερική πολιτική κατάσταση της Ελλάδας έδειχνε να ανακόπτει την πρόοδο των συνομιλιών, αφού φαινόταν πλέον ξεκάθαρα ότι το ελληνικό κράτος προσπαθούσε να πάρει τον έλεγχο στα χέρια του για το κυπριακό ζήτημα²⁵⁴⁹. Ο Παπαδόπουλος δημοσίως μέσω του Σ. Κωνσταντόπουλου, υποστήριξε το ανέφικτο της ένωσης, κατηγόρησε τον Γρίβα για τη γραμμή που

υποστήριξη του λαού. Η παραπάνω πρόθεση του αποτέλεσε και την αιτία εντολής σχηματισμού κυβέρνησης στον Σ. Μαρκεζίνη, με στόχο να οδηγηθεί η χώρα σε εκλογές για να αποκατασταθεί η ομαλότητα. Απώτερη επιδίωξη του Παπαδόπουλου ήταν να δημιουργήσει ένα κατ' επίφαση δημοκρατικό καθεστώς, διατηρώντας την εξουσία, αποδυναμώνοντας τους αντιπάλους του και βγάζοντας την Ελλάδα από τη διεθνή απομόνωση. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 285, 289; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία*, 1960-2004, 400.

²⁵⁴⁴ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 212-213.

²⁵⁴⁵ Ibid., 212; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 271-276.

²⁵⁴⁶ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 214.

²⁵⁴⁷ Ibid., 218-219.

²⁵⁴⁸ Ibid., 219.

²⁵⁴⁹ Ibid., 219-220, 226.

ακολουθούσε στο ζήτημα της Κύπρου και ανέφερε ότι η ανεξαρτησία²⁵⁵⁰ θεωρούνταν η πιο έντιμη λύση. Επίσης καλούσε όλες τις παράνομες ένοπλες ομάδες να διαλυθούν και να παραδώσουν τα όπλα στην ΕΛΔΥΚ. Μέσω της παραπάνω κίνησης ο Παπαδόπουλος εξέφραζε φανερά πλέον τη στήριξη του στο Μακάριο, με συνέπεια ο Γρίβας να στραφεί προς τον Δ. Ιωαννίδη, τον οποίο θεωρούσε περισσότερο «ενωτικό», σε σχέση με τον Παπαδόπουλο²⁵⁵¹.

Τον Σεπτέμβριο του 1973 ο Κληρίδης μετά από συμβουλή του υπουργού εξωτερικών αποφάσισε να περιορίσει τον ρυθμό των διακοινοτικών συνομιλιών, εξαιτίας του γεγονότος ότι θα πραγματοποιούνταν οι βουλευτικές εκλογές στην Τουρκία τη 14^η Οκτωβρίου 1973²⁵⁵². Ο Γρίβας από την πλευρά του, έχοντας πλέον στο πλευρό του τον Ιωαννίδη, πίστευε ότι η ανατροπή του Μακαρίου ήταν θέμα χρόνου. Την 7^η Οκτωβρίου έγινε απόπειρα δολοφονίας κατά του Μακαρίου καθώς πήγαινε να λειτουργήσει στον Άγιο Σέργιο στην Αμμόχωστο²⁵⁵³ και ακολουθήσαν συλλήψεις, όπου από τις ομολογίες των συλληφθέντων, αποκαλύφθηκε ότι η απόπειρα ήταν ενέργεια της ΕΟΚΑ Β'²⁵⁵⁴.

Τον ίδιο μήνα έλαβε χώρα μία συνάντηση στο σπίτι του Σ. Ηλιάδη, στην οποία πήραν μέρος η ΕΣΕΑ και κάποιοι Αντιμακαριακοί, ανάμεσα στους οποίους βρισκόταν ο Α. Κύρου, με σκοπό να συζητηθεί εάν υπήρχε πιθανότητα να πολιτικοποιηθεί ο αγώνας. Ο Γρίβας όταν ενημερώθηκε για τη συνάντηση αυτή δήλωσε απερίφραστα ότι αρνείται την πολιτικοποίηση του αγώνα²⁵⁵⁵, ενώ την επόμενη μέρα απέστειλε στον Μαρκεζίνη επιστολή με τα αιτήματά²⁵⁵⁶ του, τα οποία και δεν ικανοποίησε ο πρώτος, αφού δεν ήθελε να έρθει σε ρήξη με τον Παπαδόπουλο. Ο Μαρκεζίνης υποστήριξε τη διεξαγωγή των ενδοκυπριακών συνομιλιών, μεταθέτοντας για το μέλλον μία

²⁵⁵⁰Τη 13^η Αυγούστου 1973 σε συνεδρίαση του Ανώτατου Συμβουλίου Εθνικής Άμυνας που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, ο Παπαδόπουλος ανέφερε ότι δεν ήταν εφικτή η πραγματοποίηση της ένωσης χωρίς η Τουρκία να εγείρει εδαφικά ανταλλάγματα, με συνέπεια να υπάρχει ο κίνδυνος διχοτόμησης. Γι' αυτό τον λόγο αποφασίστηκε ότι για την επόμενη πενταετία στόχος θα έπρεπε να είναι η ανεξαρτησία. Ο Ιωαννίδης που ήθελε να ανατρέψει τον Μακάριο στήριζε τον Γρίβα και τους ενωτικούς. Ο Παπαδόπουλος επέμεινε στην άποψη του, ο Ιωαννίδης αποχώρησε από τη συνάντηση και από αυτό το σημείο και έπειτα ξεκίνησε η σύγκρουση ανάμεσα στους δύο άνδρες. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 286-287.

²⁵⁵¹*Ibid.*, 285.

²⁵⁵²*Ibid.*, 301.

²⁵⁵³*Ibid.*, 288; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 353.

²⁵⁵⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 288.

²⁵⁵⁵*Ibid.*, 289.

²⁵⁵⁶Ο Γρίβας στην επιστολή του ζητούσε την οικονομική συνδρομή του Μαρκεζίνη και την ενίσχυση του με άνδρες. *Ibid.*, 289.

ριζικότερη λύση του κυπριακού ζητήματος στο πλαίσιο μίας ελληνοτουρκικής συμφωνίας (Μίνι Λωζάνη)²⁵⁵⁷. Ο Μακάριος πληροφορήθηκε από τον Δεκλερή τη θέση της Αθήνας, ενημερώνοντας τον, ότι μελλοντικά ο Μαρκεζίνης θα τον συναντούσε, ώστε να σταθεροποιηθεί η κατάσταση²⁵⁵⁸. Στη συνέχεια ο Κύρου²⁵⁵⁹ προσπάθησε αποτυχημένα για μία ακόμη φορά να πείσει τον Γρίβα να πολιτικοποιήσει τον αγώνα του²⁵⁶⁰.

Παράλληλα στην Ελλάδα λάμβαναν χώρα τα γεγονότα του Πολυτεχνείου τον Νοέμβριο του 1973²⁵⁶¹, ενώ μία εβδομάδα αργότερα την 25^η Νοεμβρίου 1973, ο Ιωαννίδης ανάτρεψε τον Παπαδόπουλο²⁵⁶². Πρόεδρος της Δημοκρατίας πλέον ανέλαβε ο Φ. Γκιζίκης και πρωθυπουργός ο Α. Ανδρουτσόπουλος. Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης ήταν να ναυαγήσουν οριστικά οι προθέσεις του Μαρκεζίνη για ελληνοτουρκικό διάλογο ως προς το κυπριακό ζήτημα²⁵⁶³. Την ίδια στιγμή στην Κύπρο συνεχίζονταν οι ενδοκυπριακές συνομιλίες, χωρίς όμως να επιλύεται το ζήτημα της τοπικής αυτοδιοίκησης²⁵⁶⁴.

Οι πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα δυναμίτιζαν το συγκρουσιακό κλίμα στην Κύπρο μεταξύ Αντιμακαριακών και Μακαριακών, με τους πρώτους να πραγματοποιούν κλοπές²⁵⁶⁵, απαγωγές και δολοφονίες²⁵⁶⁶. Τη 19^η Δεκεμβρίου ο Γρίβας δημοσίευσε ένα φυλλάδιο μέσω του οποίου απευθυνόταν στον ελληνοκυπριακό λαό και στην κυπριακή Βουλή, όπου κατηγορούσε σφόδρα τον Μακάριο, θεωρώντας τον υπεύθυνο της εμφύλιας διαμάχης ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους, καθώς και τον Κληρίδη ως πράκτορα του, που το μόνο που τον ενδιέφερε ήταν η πολιτική καριέρα του²⁵⁶⁷.

²⁵⁵⁷ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 226-227.

²⁵⁵⁸ Ibid., 227.

²⁵⁵⁹ Αν και τασσόταν με τον Γρίβα, ωστόσο εκτιμούσε τον Μαρκεζίνη και πίστευε ότι θα διεξήγαγε εκλογές στην Ελλάδα. Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 356-357.

²⁵⁶⁰ Σπύρος Μαρκεζίνης, *Αναμνήσεις 1972-1974* (Αθήνα: Αθήνα, 1979), 315-324.

²⁵⁶¹ Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 290-291.

²⁵⁶² Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 353.

²⁵⁶³ Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 231.

²⁵⁶⁴ Ibid., 228-231.

²⁵⁶⁵ Ο Λ. Παπαδόπουλος ήταν τομεάρχης της ΕΟΚΑ Β' στη Λεμεσό και μαζί με μία ομάδα Αντιμακαριακών έκλεψε από τον Καλαβάσο δύο τόνους δυναμίτιδας. Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 291.

²⁵⁶⁶ Η ΕΟΚΑ Β' απήγαγε και δολοφόνησε τον Α. Ανδρονίκου, γιατί πίστευε ότι ήταν πληροφοριοδότης της αστυνομίας και του χρέωναν τη σύλληψη της αντάρτικης ομάδας στον Μαζόκαμπο. Ibid., 291.

²⁵⁶⁷ Ibid., 291-292.

Οι εκλογές του Οκτωβρίου 1973 που πραγματοποιήθηκαν στην Τουρκία αν και έβγαλαν νικητή τον B. Ecevit²⁵⁶⁸, ωστόσο δεν του έδωσαν τη δυνατότητα της απόλυτης πλειοψηφίας εδρών, με συνέπεια να συνεργαστεί με το Ισλαμικό Κόμμα του N. Erbakan. Ο Ecevit ανέλαβε πρωθυπουργός της Τουρκίας την 26^η Ιανουαρίου 1974 κάτι που δημιούργησε καθυστερήσεις στο ζήτημα των ενδοκυπριακών συνομιλιών, αφού ο Ντενκτάς επιθυμούσε να έρθει σε διαβουλεύσεις με τη νέα κυβέρνηση της Τουρκίας²⁵⁶⁹.

Παρά το γεγονός ότι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι βρίσκονταν πολύ κοντά σε συμφωνία για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου διακοινοτικού κράτους, η Τουρκία ήθελε πάση θυσία η Ελλάδα να δηλώσει δημόσια, ότι απέρριπτε τη λύση της ένωσης. Όσον αφορά στον Μακάριο οι αντιδράσεις του αφορούσαν το ζήτημα της αυτονομίας των Τουρκοκυπρίων, καθώς και της άσκησης των καθηκόντων του, σε περίπτωση απουσίας του από τον Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο²⁵⁷⁰.

Τον ίδιο μήνα την 27^η Ιανουαρίου, ο Γρίβας πέθανε από καρδιακή προσβολή²⁵⁷¹. Παρά τις άσχημες σχέσεις που είχε με τον Μακάριο, η κυπριακή κυβέρνηση κήρυξε τριήμερο πένθος αποδίδοντας του τιμές, ενώ την 28^η Οκτωβρίου κηρύχθηκε γενική αμνηστία για όλους τους κρατούμενους της ΕΟΚΑ Β'²⁵⁷². Την ακέφαλη ηγεσία της ΕΟΚΑ Β' ανέλαβε πλέον ο τομεάρχης Γ. Καρούσος, ο οποίος ήταν πιο διαλλακτικός σε σχέση με τον προκάτοχο του, με συνέπεια να αποφασίσει τη διακοπή του ένοπλου αγώνα και να αποδεχθεί την πρόταση της αμνηστίας²⁵⁷³. Σε μία

²⁵⁶⁸Ο Ecevit για το κυπριακό ζήτημα επιθυμούσε την ομοσπονδοποίηση της Κύπρου, κάτι που ανέτρεπε τις μέχρι εκείνη τη στιγμή επιδιώξεις των Τουρκοκυπρίων για την επίλυση του. Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 235-236; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 404, 491.

²⁵⁶⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 301.

²⁵⁷⁰*Ibid.*, 302.

²⁵⁷¹Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 95; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 282-288; Παπαπολυβίου, Παπαλεοντίου, Τσακτσίρας, Μεροκλής, Γιάγκου, Χρήστου, Αικατερινίδης, Διάκος, Καρούζης, Χαλαμαπίδης επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, 277.

²⁵⁷²Η ανακοίνωση της αμνηστίας ανέφερε τα εξής: «Ο θάνατος του στρατηγού Γεωργίου Γρίβα - Διγενή, συνεκίνησε βαθύτατα τον Κυπριακόν Ελληνισμόν. Ο στρατηγός προσέφερε πολυτίμους υπηρεσίας εις την Κύπρον και εις ολόκληρον τον Έθνος. Πολλάκις διεφώνησα με το στρατηγόν Γρίβαν ως προς την μέθοδον και τον χειρισμόν του εθνικού κυπριακού θέματος. Πολύ δε λυπούμαι διότι από διετίας ευρισκόμεν εν συνεχεί διαφωνία προς τον στρατηγόν δια πράξεις και ενεργείας, εις τας οποίας παρεσκόμην. Ουδόλωσ, όμως, παραγνωρίζω την τεράστιαν προσφοράν του εις τον απελευθερωτικόν αγώνα του κυπριακού ελληνισμού, η οποία έδωκεν εις αυτόν εξέχουσας θέσιν εις την ιστορίαν. Ο ελληνισμός της Κύπρου θα τιμά πάντοτε την μνήμην του στρατηγού Γεωργίου Γρίβα - Διγενή». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 295.

²⁵⁷³Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 288-289.

προσπάθεια να επισημοποιήσει την απόφαση αυτή, εξέδωσε σχετική ανακοίνωση²⁵⁷⁴. Τη θέση του Καρούσου όμως δεν ενέκριναν οι υπόλοιποι μνηστήρες²⁵⁷⁵ για την αρχηγία της ΕΟΚΑ Β', με αποτέλεσμα να υπάρχουν σημαντικές διαφωνίες²⁵⁷⁶ στο εσωτερικό της οργάνωσης. Την παραπάνω κατάσταση δυναμίτιζε η θέση του Ιωαννίδη, ο οποίος πλέον όχι μόνο παρότρυνε την ΕΟΚΑ Β' να συνεχίσει τη δράση της, αλλά προχώρησε και σε ανάκληση του Καρούσου στην Αθήνα μερικές μέρες μετά την ανάληψη της αρχηγίας της ΕΟΚΑ Β'²⁵⁷⁷. Την ηγεσία της ΕΟΚΑ Β' ανέλαβε ο Λ. Παπαδόπουλος αρχικά, για να τον αντικαταστήσει σε σύντομο χρονικό διάστημα ο Ν. Σκλαβενίτης²⁵⁷⁸, με εντολή της Αθήνας. Αντίστοιχα τη στρατιωτική διοίκηση της Κύπρου ανέλαβε ο Κ. Κωνσταντίνου και την πολιτική ο Λ. Παπαδόπουλος, με τους δύο τελευταίους να βρίσκονται διαρκώς σε ασυμφωνία²⁵⁷⁹. Τον Μάρτιο του 1974 η χούντα πλέον συστηματικά προγραμματίζει την ανατροπή του Μακαρίου. Το επικείμενο πραξικόπημα αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί τον Μάιο του 1974, όταν ο Μακάριος θα βρισκόταν στην Κίνα όπου είχε προγραμματίσει επίσημη επίσκεψη. Από τον Φεβρουάριο έως τις αρχές Απριλίου στο εσωτερικό της Κύπρου επικρατούσε ηρεμία, ωστόσο το κλίμα άρχισε να αλλάζει όταν η ΕΟΚΑ Β' ενεργοποίησε εκ νέου την παράνομη δράση της²⁵⁸⁰.

Στο τέλος Μαρτίου μετά τη συνάντηση του Ντενκτάς με την τουρκική κυβέρνηση Ecevit, για πρώτη φορά Τούρκος πρωθυπουργός έθετε επισήμως τη λύση του ομοσπονδιακού κράτους για το κυπριακό ζήτημα²⁵⁸¹, κάτι που προκάλεσε την

²⁵⁷⁴ Ξύδης, «Το Ψυχολογικό Πλέγμα», 8; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 296; Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 271; Παπαδημήτρης & Πετρίδης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου*, 14: 342-343.

²⁵⁷⁵ Τα άτομα που ήθελαν να αναλάβουν την αρχηγία της ΕΟΚΑ Β' ήταν ο Ν. Σαμψών πρώην αγωνιστής της ΕΟΚΑ Β', ο Λ. Παπαδόπουλος τομεάρχης Λεμεσού και ο Κ. Κωνσταντίνου τομεάρχης Αμμοχώστου. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 297.

²⁵⁷⁶ Ibid., 297-298; Πανλίδης, *Φάκελος Κύπρος, Άκρως Απόρρητον*, 2: 634-636; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 407.

²⁵⁷⁷ Κωνσταντινίδης, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία*, 243; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 299-300; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 406-407.

²⁵⁷⁸ Ήταν παλαιότερα υπασπιστής του Γρίβα και διοικητής της ΑΣΔΑΚ (Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκησης Αμύνης Κύπρου). Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 298.

²⁵⁷⁹ Ibid., 298.

²⁵⁸⁰ Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 707.

²⁵⁸¹ Συγκεκριμένα ο Ecevit δήλωσε: «Η τουρκική κυβέρνηση θα καταβάλει κάθε προσπάθεια ώστε να εξασφαλίσει μία ειρηνική και μακρόχρονη λύση μέσα στα πλαίσια ενός ανεξάρτητου και ομόσπονδου κράτους. Ουδέν άτομο καλής πίστεως δεν πρέπει να έχει αμφιβολίες για τις προθέσεις μας ως προς το ζήτημα αυτό...». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 302; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 289-299.

έντονη αντίδραση των Μακαρίου και Κληρίδη. Ο τελευταίος συναντήθηκε με τον Ντενκτάς, για να ξεκαθαριστεί το περιεχόμενο της παραπάνω δήλωσης του Ecevit,²⁵⁸² ωστόσο ήταν ολοφάνερο ότι μετά τη δήλωση περί ομοσπονδιακής λύσης, οι Τουρκοκύπριοι μπορούσαν οποιαδήποτε στιγμή να ανακαλέσουν κάθε είδους συμφωνία και παραχώρηση που είχαν κάνει στο πλαίσιο των διακοινοτικών συνομιλιών. Έχοντας διαμορφωθεί αυτό το κλίμα, οι διακοινοτικές συνομιλίες διακόπηκαν από τις 3 έως τις 14 Απριλίου, για να επαναρχίσουν μετά τη μεσολάβηση του Γ.Γ. του ΟΗΕ²⁵⁸³.

Η κυπριακή κυβέρνηση μετά την άρνηση της ΕΟΚΑ Β΄ να αποδεχθεί την αμνηστία, την κήρυξε παράνομη οργάνωση²⁵⁸⁴ την 25^η Απριλίου 1974, με την τελευταία να επιδίδεται σε παράνομες ενέργειες²⁵⁸⁵, ενώ η κόντρα ανάμεσα στον Παπαδόπουλο και στον Κωνσταντίνου, οδήγησε τον Ιωαννίδη να ανακαλέσει τον πρώτο από τη θέση του διοικητή της ΕΟΚΑ Β΄, αντικαθιστώντας τον με τον Κ. Χριστοδουλίδη. Η παραπάνω ενέργεια του Ιωαννίδη αποσκοπούσε στο να αποφευχθεί οποιαδήποτε διασπαστική τάση στο εσωτερικό της ΕΟΚΑ Β΄²⁵⁸⁶.

Στις αρχές Ιουνίου ξεκίνησαν ξανά οι διακοινοτικές συνομιλίες με τον Κληρίδη να καταθέτει στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων επίσημο έγγραφο, όπου η τουρκική κυβέρνηση δήλωνε ότι οι συνομιλίες έπρεπε να γίνουν στη βάση του ενιαίου κράτους²⁵⁸⁷, κάτι που φανέρωνε ότι η Τουρκία πλέον οδηγούσε τις συνομιλίες προς τον τερματισμό. Την ίδια περίοδο προέκυψε και το ζήτημα των δόκιμων της Εθνικής Φρουράς²⁵⁸⁸. Σύμφωνα με τον Κληρίδη σε καίριες θέσεις της Εθνικής Φρουράς τοποθετούνταν δόκιμοι ενωτικοί, οι οποίοι ήταν αντίπαλοι του Μακαρίου. Έτσι όταν καταρτίστηκε κατάλογος για τους έφεδρους αξιωματικούς της Εθνικής Φρουράς, το υπουργικό συμβούλιο απέρριψε 57 υποψηφίους, με την αιτιολογία ότι υποστήριζαν την ΕΟΚΑ Β΄²⁵⁸⁹. Η παραπάνω ενέργεια όξυνε εκ νέου τις σχέσεις Αθήνας - Λευκωσίας με συνέπεια το υπουργικό συμβούλιο της Κύπρου να αποφασίσει, ότι από

²⁵⁸²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 299-302.

²⁵⁸³*Ibid.*, 302; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 251-254; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 289-292.

²⁵⁸⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 298-299.

²⁵⁸⁵Παπαδημήτρης & Πετρίδης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου*, 14: 366; Παυλίδης, *Φάκελος Κύπρος, Άκρως Απόρρητον*, 2: 702, 705.

²⁵⁸⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 303.

²⁵⁸⁷Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 263.

²⁵⁸⁸*Ibid.*, 269.

²⁵⁸⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 305; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία*, 1960-2004, 429.

εκείνη τη χρονική στιγμή ο κατάλογος των αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς θα έπρεπε να εγκρίνεται πρώτα από τον υπουργό εσωτερικών και άμυνας²⁵⁹⁰. Ο Ιωαννίδης αγνόησε την παραπάνω απόφαση, ζητώντας να τηρηθεί η διαδικασία²⁵⁹¹ που ακολουθούταν, περιφρονώντας με αυτό τον τρόπο τον Μακάριο και δείχνοντας του ότι θα έπρεπε να υπακούει στο εθνικό κέντρο²⁵⁹². Ο Μακάριος όπως ήταν αναμενόμενο αντέδρασε, με αποτέλεσμα την 1^η Ιουλίου 1974 να αποφασίσει το υπουργικό συμβούλιο να μειώσει τη θητεία της Εθνοφρουράς από 24 σε 12 μήνες, επιδιώκοντας με αυτό τον τρόπο να περιορίσει τη δράση και την επέκταση της ΕΟΚΑ Β'²⁵⁹³.

Όλα τα προαναφερόμενα γεγονότα οδήγησαν τη χούντα να διατάξει αποσταθεροποίηση της κατάστασης στην Κύπρο μέσω της εξαπόλυσης ενός νέου βίαιου κύματος παράνομων ενεργειών από την ΕΟΚΑ Β'²⁵⁹⁴. Τη 18^η Ιουνίου το Εφεδρικό Σώμα εντόπισε το διαμέρισμα όπου έμενε ο καταζητούμενος Λ. Παπαδόπουλος. Αν και προτού διαφύγει έβαλε φωτιά στο αρχείο της ΕΟΚΑ Β', περισώθηκε ένα σημαντικό μέρος του, όπου αποδείκνυε τη σύνδεση²⁵⁹⁵ της χούντας με την οργάνωση, ενώ το αρχείο βοήθησε σημαντικά να εξαρθρωθεί και να αποδιοργανωθεί η ΕΟΚΑ Β' σε σημαντικό βαθμό²⁵⁹⁶. Σε μία προσπάθεια του ο Μακάριος να καταδικάσει τη δράση της ΕΟΚΑ Β' πραγματοποίησε τη 19^η Ιουνίου μεγάλη συγκέντρωση στη Λευκωσία, όπου μιλώντας την αποκάλεσε «εγκληματικό συνδικάτο», κατηγορώντας τον Γρίβα ότι άφησε ως κληρονομιά στην Κύπρο «μία εθνική μάστιγα»²⁵⁹⁷. Ωστόσο στην Ελλάδα ο Ιωαννίδης θεωρούσε τον Μακάριο ως φιλοκομμουνιστή και σημαντικό εμπόδιο για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος²⁵⁹⁸.

²⁵⁹⁰Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 305.

²⁵⁹¹Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 331; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 305.

²⁵⁹²Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 305.

²⁵⁹³*Ibid.*, 306.

²⁵⁹⁴*Ibid.*, 305.

²⁵⁹⁵Μερικές μέρες αργότερα ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωνε: «... Οι εν Αθήναις καθοδηγηταί της ΕΟΚΑ Β', είναι στελέχη του επαναστατικού στρατιωτικού καθεστώτος. Η ηγεσία της ΕΟΚΑ Β', ευρίσκεται εις Αθήνας. Εις Κύπρον υπάρχουν συντονιστής και τοπικοί υπεύθυνοι. Αι εξ Αθηνών οδηγίαι διαβιβάζονται υπό του συντονιστού εις τους τοπικούς υπευθύνους». Παυλίδης, *Φάκελος Κύπρου, Άκρωις Απόρρητον*, 2: 715.

²⁵⁹⁶Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 305-306; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 430.

²⁵⁹⁷Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 299.

²⁵⁹⁸*Ibid.*, 308.

Στις αρχές Ιουλίου ο Μακάριος απέστειλε επιστολή²⁵⁹⁹ στον Φ. Γκιζίκη μέσω της οποίας του εξέφραζε απερίφραστα την άποψη του, ότι τον Σεπτέμβριο του 1971, ο Γρίβας έφθασε στην Κύπρο μετά τη σύμφωνη γνώμη του χουντικού καθεστώτος των Αθηνών, ενώ σημαντική βοήθεια προσέφερε η Εθνική Φρουρά στην ΕΟΚΑ Β', η οποία επεδίωκε να τον απομακρύνει από την εξουσία²⁶⁰⁰. Επεσήμανε ότι η ρίζα του κακού για την εμφύλια διαμάχη στην Κύπρο έφτανε έως την Αθήνα, μαρτυρώντας πλέον ξεκάθαρα την θέση του για τη χουντική κυβέρνηση²⁶⁰¹. Ολοκληρώνοντας την επιστολή του τόνιζε, ότι δεν επεδίωκε τη διακοπή επαφών με την Αθήνα, αλλά η τελευταία έπρεπε να καταλάβει ότι ήταν δημοκρατικά εκλεγμένος ηγέτης των Κυπρίων και πως απαιτούσε τον ανάλογο σεβασμό προς το πρόσωπο του²⁶⁰².

Το περιεχόμενο της προαναφερόμενης επιστολής πήρε διαστάσεις, κάτι που επηρέασε δυσμενώς την εξέλιξη των ενδοκυπριακών συνομιλιών, εφόσον το ελληνικό κράτος φαινόταν ότι υποστήριζε την ΕΟΚΑ Β' και άρα αποδεικνυόταν αναξιόπιστο για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος²⁶⁰³. Η χουντική κυβέρνηση σε μία προσπάθεια να εκτονώσει την κρίση προσκάλεσε τον Μακάριο στην Αθήνα. Ο τελευταίος δήλωσε ότι θα αποδεχόταν την πρόσκληση μόνο με την προϋπόθεση, ότι η κυβέρνηση θα προχωρούσε σε διάλυση της ΕΟΚΑ Β' και θα ανακαλούσε τους Έλληνες αξιωματικούς που υπηρετούσαν στην Εθνική Φρουρά²⁶⁰⁴.

Την 11^η Ιουλίου το εφεδρικό σώμα κατάφερε να συλλάβει σημαντικά στελέχη²⁶⁰⁵ της ΕΟΚΑ Β', με συνέπεια η οργάνωση να μείνει ακέφαλη, οδηγούμενη προς τη διάλυση. Την ίδια μέρα πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου όπου μέσω του πρέσβη Λαγάκου μεταφέρθηκε στην Αθήνα, ότι σε

²⁵⁹⁹Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 272-278; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 269-270; Σταύρος Ψυχάρης, *Τα Παρασκήνια της Αλλαγής* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1975), 164-169; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 171; Χατζηβασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων: Μύθοι και Πραγματικότητες*, 65-66; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 431-437; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 418; Φαντής, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)*, 2: 100; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 329-333; Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 334.

²⁶⁰⁰Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 97; Φονταίν, *Η Ιστορία της Ύφεσης 1962-1981, Ένα Μόνο Κρεβάτι για δύο Όνειρα*, 332; Κρανιδιώτης, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», 355-357.

²⁶⁰¹Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 309-310.

²⁶⁰²*Ibid.*, 311.

²⁶⁰³Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 270-271.

²⁶⁰⁴Τοφθαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 313.

²⁶⁰⁵Συνελήφθησαν ο Λ. Παπαδόπουλος, ο Κ. Σαβεριάδης, ο τομεάρχης Λευκωσίας Α. Χατζηπαναγιώτου και ο λοχαγός Α. Παπαπέτρου. Στην πορεία παραδόθηκαν οι Κ. Χριστοδουλίδης και Α. Αυγουστής. *Ibid.*, 312.

περίπτωση που η τελευταία διέλυε την ΕΟΚΑ Β', θα ήταν πρόθυμη η ελληνοκυπριακή κυβέρνηση να επανεξετάσει το ζήτημα της Εθνικής Φρουράς και τον φορέα υπαγωγής της²⁶⁰⁶.

Τη 15^η Ιουλίου η χουντική κυβέρνηση της Ελλάδας μαζί με την ΕΟΚΑ Β' τέλεσαν πραξικοπηματική ενέργεια με σκοπό να ανατρέψουν τον Μακάριο²⁶⁰⁷. Στις 8.20 π.μ. άρματα μάχης και στρατιωτικά οχήματα είχαν περικυκλώσει το Προεδρικό Μέγαρο²⁶⁰⁸. Το πραξικόπημα στηρίχθηκε στο σχέδιο που έφερε την κωδική ονομασία «Αφροδίτη 3»²⁶⁰⁹, απαντώντας με αυτό τον τρόπο στην επιστολή που είχε στείλει ο Μακάριος στον Γκιζίκη λίγο καιρό νωρίτερα, ενώ ζητήθηκε από τον Ιωαννίδη μέσω του ταξίαρχου Γεωργίτη να του παραδοθεί ο Μακάριος είτε ζωντανός, είτε νεκρός²⁶¹⁰. Την ώρα που λάμβανε χώρα το πραξικόπημα, ο Μακάριος συναντούσε μία ομάδα Αιγύπτιων μαθητών, οι οποίοι είχαν επισκεφθεί την Κύπρο. Το κτίριο τυλίχθηκε στις φλόγες με τον Μακάριο να διαφεύγει από τη δυτική πτέρυγα. Στη συνέχεια επιβιβάστηκε σε ένα διερχόμενο όχημα και έφτασε στη μονή Κύκκου. Την ίδια στιγμή το ΡΙΚ το οποίο είχαν καταλάβει οι πραξικοπηματίες, μετέδιδε ότι ο Μακάριος είναι νεκρός²⁶¹¹. Σκοπός της παραπάνω είδησης ήταν να καμφθεί το ηθικό των Ελληνοκυπρίων, ώστε να μην αντισταθούν στους πραξικοπηματίες. Ωστόσο καθώς ο Μακάριος κατευθυνόταν προς το μοναστήρι του Κύκκου, επικοινωνήσε μέσω ασυρμάτου με την Αρχιεπισκοπή. Η είδηση ότι ήταν ζωντανός τόνωσε το ηθικό των υπερασπιστών του, οι οποίοι αντιστάθηκαν στους πραξικοπηματίες έως το βράδυ²⁶¹². Ακολούθως ο Μακάριος μετά το μοναστήρι του Κύκκου μετακινήθηκε προς την Πάφο, καθώς είχε πληροφορηθεί ότι εκεί υπήρχε ερασιτεχνικός ραδιοφωνικός σταθμός, από όπου και ενημέρωσε τον κυπριακό λαό ότι είναι ζωντανός, εμψυχώνοντας τον να συνεχίσει τον αγώνα κατά των πραξικοπηματιών²⁶¹³.

²⁶⁰⁶Ibid., 313.

²⁶⁰⁷Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 334.

²⁶⁰⁸Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 279-280.

²⁶⁰⁹Το ονομάζει απλώς Αφροδίτη. Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 171.

²⁶¹⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 315.

²⁶¹¹Χαρακτηριστικά το ραδιόφωνο μετέδιδε το εξής: «Η Εθνική Φρουρά έχει επέμβει για να σταματήσει τον αδελφοκτόνο σπαραγμό μεταξύ των Ελλήνων. Η Εθνική Φρουρά είναι κύρια της καταστάσεως. Ο Μακάριος είναι νεκρός». Ibid., 315-316; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 419.

²⁶¹²Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 474; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 3: 338.

²⁶¹³Το μήνυμα του Μακαρίου ανέφερε: «Ελληνικέ κυπριακέ λαέ, γνώριμη είναι η φωνή που ακούεις. Γνωρίζεις ποιος ομιλεί. Είμαι ο Μακάριος. Είμαι εκείνος τον οποίον συ εδιάλεξες να είναι ο ηγέτης σου. Δεν είμαι νεκρός, όπως η χούντα των Αθηνών και οι εδώ εκπρόσωποι της θα ήθελαν. Είμαι ζωντανός.

Η χούντα προωθούσε για τη θέση της προεδρίας της Κύπρου πέντε²⁶¹⁴ άτομα μεταξύ των οποίων και τον Σαμψών, ο οποίος και τελικά τη 15^η Ιουλίου ορκίστηκε από τον Μητροπολίτη Γεννάδιο, Πρόεδρος της Δημοκρατίας²⁶¹⁵, αν και αρχικά τον προόριζαν να αναλάβει το υπουργείο εξωτερικών και άμυνας. Ο Σαμψών δήλωσε από την πρώτη στιγμή ότι ήταν διατεθειμένος να συνεχίσει τις ενδοκυπριακές συνομιλίες, αν και η παραπάνω υπόσχεση του ήταν αβάσιμη, αφού ο Κληρίδης που αποτελούσε τον βασικό συνομιλητή θα απείχε²⁶¹⁶. Ακολούθως ο Σαμψών διόρισε το νέο υπουργικό συμβούλιο²⁶¹⁷.

Οι Τουρκοκύπριοι όπως ήταν αναμενόμενο δεν έμειναν άπραγοι αντιδρώντας²⁶¹⁸ αμέσως, με τον Ντενκτάς να υποστηρίζει ότι ο διορισμός του Σαμψών ήταν απαράδεκτος²⁶¹⁹. Ο Μακάριος παροτρύνθηκε από τους συνεργάτες του να απομακρυνθεί από την Κύπρο και παρά το γεγονός ότι αρχικά δίσταζε, γιατί όπως πίστευε θα έδινε τη χειρότερη εντύπωση στον κυπριακό λαό, τελικά αποφάσισε να

Και είμαι μαζί σου, συναγωνιστής και σημαιοφόρος στον κοινόν αγώνα. Το πραξικόπημα της χούντας απέτυχε. Εγώ ήμουν ο στόχος της χούντας. Και όσον εγώ ζω, η χούντα στην Κύπρο δεν θα περάσει Ελληνικό κυπριακό λαέ. Η χούντα απεφάσισε να καταστρέψει την Κύπρο, να την διχοτομήσει. Αλλά δεν θα το κατορθώσει. Πρόβαλε παντοιοτρόπως αντίστασιν εις την χούνταν. Μη φοβηθείς. Διαδήλωσε την θέλησιν σου να αντισταθείς, να αγωνισθείς». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 316-317; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 474.

²⁶¹⁴Τα άτομα ήταν ο Ν. Λανίτης ο οποίος δεν βρέθηκε, ο Μ. Τριανταφυλλίδης πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου, ο οποίος απουσίαζε στο εξωτερικό, ο Γ. Κληρίδης που τελικά δεν τον προσέγγισαν, ο Ζ. Σέβερης που ήταν μεγαλέμπορος, επικαλέστηκε προβλήματα υγείας και αρνήθηκε και ο Γεννάδιος πρώην Μητροπολίτης Πάφου, ο οποίος θα αναλάμβανε τοποτηρητής του αρχιεπισκοπικού θρόνου. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 317; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 478.

²⁶¹⁵Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 97; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 478; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 419; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 340.

²⁶¹⁶Τελικά δέχθηκε να συμμετέχει στις συνομιλίες, αλλά όχι με την αρμοδιότητα του Προέδρου της Βουλής, αφού είχε αποφασίσει να αποσυρθεί από την πολιτική, μη όντας διατεθειμένος να συμπράξει με το νέο πολιτικό καθεστώς που επικρατούσε στην Κύπρο. Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 274-275.

²⁶¹⁷Ο Ν. Δημητρίου ανέλαβε το υπουργείο εξωτερικών, ο Π. Δημητρίου το υπουργείο εσωτερικών και άμυνας, ο Κ. Αδαμίδης το υπουργείο δικαιοσύνης, ο Π. Δημητρίου το υπουργείο παιδείας, ο Κ. Σαβεριάδης το υπουργείο συγκοινωνιών & έργων, ο Α. Νεοκλέους το υπουργείο γεωργίας, ο Γ. Δρουσιώτης το υπουργείο εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων, ο Α. Χατζηγεωργίου το υπουργείο εμπορίου και βιομηχανίας, ο Ο. Ιωαννίδης το υπουργείο υγείας, ο οποίος ήταν και υπουργός της μακαριακής κυβέρνησης και ο μόνος που συνεργάστηκε με τους πραξικοπηματίες, ο Α. Παρισινός υφυπουργός προέδρου και ο Σ. Παπαγεωργίου κυβερνητικός εκπρόσωπος. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 318; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 478.

²⁶¹⁸Ο Σαμψών αποτελούσε κόκκινο πανί για τους Τουρκοκύπριους μιας και στη συνείδηση τους ήταν συνδεδεμένος όχι μόνο με την ΕΟΚΑ, αλλά κυρίως με την αιματηρή εκκαθάριση της Ομορφίτας το 1964. Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 275.

²⁶¹⁹Χαρακτηριστικά ο Ντενκτάς παρομοίασε το διορισμό του Σαμψών «Σαν να αναλάμβανε Πρόεδρος του Ισραήλ ο Άντολφ Χίτλερ!». Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 318.

φύγει. Τη 16^η Ιουλίου μαζί με τη συνοδεία του αποχώρησε από την Πάφο, μεταβαίνοντας με ελικόπτερο στο Ακρωτήριο και από εκεί με βρετανικό αεροπλάνο της RAF στο Λονδίνο²⁶²⁰.

Τελικά οι πραξικοπηματίες κατάφεραν να επιβληθούν, με τα μέλη της ΕΟΚΑ Β΄ να προχωρούν σε πολλές βίαιες ενέργειες²⁶²¹. Σε πολιτικό επίπεδο αποφασίστηκε τα μέλη της ΕΟΚΑ Β΄ να απορροφήθουν σε σημαντικές θέσεις του κράτους, ώστε το πραξικοπηματικό καθεστώς να έχει τον απόλυτο έλεγχο της κατάστασης. Αντίστοιχα πολλά άτομα από το στρατόπεδο του Μακαρίου και της Αριστεράς, βασανίστηκαν και φυλακίστηκαν²⁶²².

Ο Μακάριος έφτασε στο Λονδίνο τη 17^η Ιουλίου 1974 πιστεύοντας, ότι η Βρετανία θα κάνει χρήση του ρόλου της ως εγγυήτρια δύναμη και θα υπερασπιστεί τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Μετά από συνάντηση που είχε με τον πρωθυπουργό H. Wilson και τον υπουργό εξωτερικών J. Callaghan, τον διαβεβαίωσαν ότι τον θεωρούσαν νόμιμο Πρόεδρο της Κύπρου, υποστηρίζοντας ότι έπρεπε να έρθει το ζήτημα της Κύπρου στον ΟΗΕ. Ωστόσο απέρριψαν το αίτημα του Μακαρίου για επέμβαση της Βρετανίας στην Κύπρο, ώστε να αποκατασταθεί η συνταγματική τάξη²⁶²³.

Η Τουρκία από την πλευρά της έχοντας ενημερωθεί για το πραξικόπημα στην Κύπρο βρισκόταν σε επιφυλακή. Αν και ο Μακάριος ήταν αντιπαθής στην Τουρκία μιας και τον θεωρούσαν το πιο σημαντικό εμπόδιο για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος, ωστόσο ο Σαμψών τους προκαλούσε μεγαλύτερη απέχθεια εξαιτίας του αντιτουρκικού παρελθόντος του, ενώ πίστευαν ότι πλέον οι Τουρκοκύπριοι απειλούνταν άμεσα²⁶²⁴. Την ίδια ακριβώς μέρα που ο Μακάριος μετέβη στη Βρετανία, μετέβη και ο Ecevit στο Λονδίνο, για να συναντηθεί με τον Βρετανό πρωθυπουργό, λόγω της ιδιότητας της Βρετανίας ως εγγυήτριας δύναμης στην Κύπρο. Ο Ecevit

²⁶²⁰Ibid., 318-319; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 97; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 342-343; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 420.

²⁶²¹Μεταξύ άλλων περιήλθαν στα χέρια τους τα τσεχοσλοβακικά όπλα, τα οποία βρίσκονταν στην Αρχιεπισκοπή. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 320.

²⁶²²Ibid., 324.

²⁶²³Ibid., 321.

²⁶²⁴Ibid., 324.

πρότεινε από κοινού η Βρετανία και η Τουρκία να αναλάβουν να αποκατασταθεί συνταγματικά η κατάσταση στην Κύπρο²⁶²⁵.

Την επόμενη μέρα ο Αμερικανός υφυπουργός εξωτερικών J. Sisco συναντήθηκε με τον Ecevit, τον οποίο είχε αποστείλει ο L. Kissinger, ως διαμεσολαβητή, ώστε να αποφευχθεί ο πόλεμος ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία. Οι Τούρκοι μέσω του Sisco υπέβαλλαν στην Ελλάδα τέσσερα αιτήματα, τα οποία ζήτησαν να ικανοποιηθούν έως τα μεσάνυχτα της ίδιας μέρας. Αναλυτικότερα, ζητούσαν την άμεση παραίτηση της κυβέρνησης Σαμψών, την αναγνώριση από μέρους της Ελλάδας της αναγκαιότητας ύπαρξης τουρκικής παρουσίας στην Κύπρο, ώστε να εξασφαλιστεί η προστασία των Τουρκοκυπρίων, την παραχώρηση στους Τουρκοκύπριους μίας περιοχής για να έχουν πρόσβαση στη θάλασσα και την από κοινού συμφωνία εφαρμογής μίας αρχής και μίας διαδικασίας, ώστε να υπάρχει έλεγχος της εισόδου και της εξόδου στο νησί²⁶²⁶. Η Βρετανία όντας απρόθυμη να διευκολύνει την κατάσταση προσέφερε ένα ακόμη κίνητρο στην Τουρκία να επέμβει μονομερώς στην Κύπρο μέσω του άρθρου 3 του συντάγματος²⁶²⁷.

Τη 19^η Ιουλίου ο Μακάριος μίλησε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ²⁶²⁸, ενώ την ίδια μέρα μετέβη αντιπρόσωπος της κυβέρνησης Σαμψών, ο οποίος δεν έγινε δεκτός. Η χούντα σε μία προσπάθεια να ανταπαντήσει στην επιχειρηματολογία του Μακαρίου απέστειλε στον ΟΗΕ τον Κ. Παναγιωτάκο²⁶²⁹. Ο Μακάριος στην ομιλία του κατηγόρησε τη χούντα ότι η επέμβαση της ήταν κατάφορη παραβίαση της δημοκρατίας και της ανεξαρτησίας της Κύπρου. Επίσης αναφέρθηκε στη σχέση που η χούντα είχε αναπτύξει με την ΕΟΚΑ Β'²⁶³⁰, στον διορισμό ως Προέδρου της Κύπρου ενός κακοποιού, όπως αποκάλεσε τον Σαμψών, ο οποίος με τη σειρά του διόρισε, άλλα κακοποιά στοιχεία της ΕΟΚΑ Β', ως υπουργούς. Τόνισε ότι το πραξικόπημα δεν είχε συνέπειες μόνο για τους Ελληνοκυπρίους, αλλά και τους Τουρκοκυπρίους²⁶³¹, ενώ

²⁶²⁵Ibid., 324-325; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 344-345; Attalides, *Cyprus. Nationalism and International Politics*, 164.

²⁶²⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 326.

²⁶²⁷Ibid., 325; Oliver Richmond, «Ethnonationalism and Peacemaking in Cyprus», *Frank Class* 5, no. 3 (1999): 43.

²⁶²⁸Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 347-364.

²⁶²⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 322.

²⁶³⁰Ibid., 322.

²⁶³¹Πολλοί πραξικοπηματίες υποστήριζαν ότι με αυτή την αναφορά του ο Μακάριος έδωσε το έναυσμα στους Τούρκους να εισβάλουν στην Κύπρο. Επίσης η αναφορά του Μακαρίου στις ενδοκυπριακές συνομιλίες και η πεποίθηση του ότι δεν θα είχαν επιτυχή κατάληξη, θεωρήθηκε ως ακόμη μία αφορμή που δόθηκε στους Τούρκους για να επέμβουν. Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 323; Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 277.

τελειώνοντας την ομιλία ανέφερε ότι ήλπιζε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, θα μπορούσε να χειριστεί κατάλληλα το θέμα, ώστε να επανέλθει η Κύπρος στην προτεραία δημοκρατική κατάσταση που βρισκόταν²⁶³². Ο Παναγιωτάκος σε μία προσπάθεια να υπερασπιστεί τη χούντα, δήλωσε ότι τα όσα υποστήριζε ο Μακάριος για την ανάμειξη της ελληνικής κυβέρνησης στο πραξικόπημα και στην ανατροπή του, ήταν αβάσιμα. Χαρακτήρισε τον Αρχιεπίσκοπο ως αγνώμονα, μιας και αυτός που του έσωσε τη ζωή ήταν Έλληνας αξιωματικός. Επίσης τον κατηγορήσε ότι σε όλη τη διάρκεια της πολιτικής πορείας του, δεν συνεργάστηκε ποτέ ομαλά με τις ελληνικές κυβερνήσεις, ότι προήγαγε την προσωπολατρία και πως χαρακτηριζόταν από μεγαλομανία²⁶³³.

Καθώς λάμβαναν χώρα όλα τα παραπάνω ο Ecevit, ήρθε σε επικοινωνία με τον αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων της Τουρκίας και τον διέταξε να εισβάλλει στην Κύπρο²⁶³⁴. Την 20^η Ιουλίου 1974 ξεκίνησε η επιχείρηση Αττίλας²⁶³⁵ στις 5 π.μ., με τους πρώτους βομβαρδισμούς να λαμβάνουν χώρα στη βόρεια Λευκωσία, στο στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ, της Αθαλάσσας και στο αεροδρόμιο. Λίγο αργότερα ξεκίνησε η αποβίβαση των τουρκικών στρατευμάτων κοντά στην Κερύνεια²⁶³⁶. Η εισβολή ξάφνιασε και βρήκε εντελώς απροετοίμαστους τόσο την ελληνική, όσο και την ελληνοκυπριακή χουντική κυβέρνηση. Η πρώτη αντίδραση από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων πραγματοποιήθηκε στις 10 π.μ. και παρά το γεγονός ότι προκάλεσαν σημαντικές απώλειες στα τουρκικά στρατεύματα, αυτές δεν ήταν τόσες, ώστε να τα πλήξουν ανεπανόρθωτα. Ακολούθησε μία δεύτερη αντεπίθεση, η οποία ολοκληρώθηκε σύντομα εξαιτίας της έναρξης των τουρκικών βομβαρδισμών²⁶³⁷. Όπως ήταν αναμενόμενο η παραπάνω κατάσταση οδήγησε και τις ενδοκυπριακές συνομιλίες στον τερματισμό τους²⁶³⁸. Η ΕΟΚΑ Β' την ίδια μέρα έθεσε σε εφαρμογή το σχέδιο «Ηφαιστος», το οποίο αποσκοπούσε στην εθνική εκκαθάριση των Τουρκοκυπρίων²⁶³⁹.

²⁶³²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 322.

²⁶³³*Ibid.*, 323-324.

²⁶³⁴*Ibid.*, 327; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 17.

²⁶³⁵Βασιλιάς των Ούνων που έμεινε στην ιστορία για την αγριότητα, τους φόνους και τους εμπρησμούς. Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 428.

²⁶³⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 328; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 99.

²⁶³⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 329.

²⁶³⁸Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 278.

²⁶³⁹Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 329.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ όταν έμαθε για την τουρκική εισβολή προχώρησε στην υιοθέτηση του παρακάτω ψηφίσματος:

- Καλούσε όλα τα κράτη να δείξουν σεβασμό στην κυριαρχία, στην ανεξαρτησία, αλλά και στην εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου.
- Καλούσε τα εμπλεκόμενα στη σύγκρουση μέρη να σταματήσουν τις εχθροπραξίες και κάθε άλλο κράτος να απέχει από οποιαδήποτε ενέργεια θα μπορούσε να επιδεινώσει την κατάσταση.
- Ζητούσε να τερματιστεί άμεσα η ξένη στρατιωτική επέμβαση.
- Ζητούσε να αποχωρήσει από την Κύπρο το ξένο στρατιωτικό προσωπικό, το οποίο βρισκόταν χωρίς την εξουσιοδότηση των διεθνών συμφωνιών²⁶⁴⁰.
- Καλούσε Ελλάδα, Τουρκία και Βρετανία να προχωρήσουν εσπευσμένα σε διαπραγματεύσεις, για να αποκατασταθεί η ειρήνη στην περιοχή, καθώς και η συνταγματική κυβέρνηση στην Κύπρο.

Το Πολεμικό Συμβούλιο κήρυξε γενική επιστράτευση. Ανακάλεσε τους Έλληνες αξιωματικούς από το αρχηγείο του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες, καθώς και προσέφυγε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ²⁶⁴¹. Τόσο οι Άγγλοι, όσο και οι Αμερικάνοι πίστευαν ότι έπρεπε άμεσα να ανατραπεί ο Σαμψών, για να αποκατασταθεί η συνταγματική τάξη στην Κύπρο, βλέποντας ως καταλληλότερο υποψήφιο για τη θέση τον Γ. Κληρίδη²⁶⁴², ο οποίος και συνταγματικά λόγω της θέσης του ως Προέδρου της Βουλής, αντικαθιστούσε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, σε περίπτωση απουσίας του²⁶⁴³. Στις 23 Ιουλίου τελικά ο Σαμψών δήλωσε παραίτηση και ο Γ. Κληρίδης ανέλαβε χρέη Προέδρου της Δημοκρατίας²⁶⁴⁴ όπως όριζε το άρθρο

²⁶⁴⁰Ibid., 330-331.

²⁶⁴¹Ibid., 333.

²⁶⁴²Ο Κληρίδης όσον αφορά στη διαδοχή ανέφερε τα εξής: «Η κατάσταση σχετικά με την ανάγκη παραίτησης του Σαμψών έγινε πιεστικότερη μετά την τουρκική εισβολή και την κατάκτηση της Κερύνειας από τις τουρκικές δυνάμεις Παρά τη συμφωνία κατάπαυσης του πυρός, οι τουρκικές δυνάμεις συνέχιζαν να προωθούνται, χρησιμοποιώντας το πρόσχημα ότι ο Σαμψών που είχε διοριστεί Πρόεδρος από τις δυνάμεις του πραξικοπήματος, βρισκόταν ακόμη στην εξουσία, η συνταγματική τάξη δεν είχε αποκατασταθεί και η Τουρκία θεωρούσε πως ο κίνδυνος για την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα συνέχιζε να υφίσταται». Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 26; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 334.

²⁶⁴³Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 333.

²⁶⁴⁴Το ΕΔΕΚ, ο Μητροπολίτης Πάφου Χρυσόστομος αλλά και αρκετοί Μακαριακοί αντέδρασαν με τη λύση Κληρίδη, ζητώντας να επιστρέψει ο Μακάριος. Μόνο το ΑΚΕΛ δεν φάνηκε να έχει κάποιο πρόβλημα, Ibid., 336; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 26-31.

36 του κυπριακού συντάγματος. Παράλληλα έχει συμφωνηθεί ανακωχή, με τις εγγυήτριες δυνάμεις να έχουν συμφωνήσει συνάντηση στη Γενεύη²⁶⁴⁵.

Η χουντική κυβέρνηση στην Ελλάδα αποφάσισε να παραδώσει την εξουσία σε πολιτικούς, αφού η κατάσταση ήταν εκτός ελέγχου²⁶⁴⁶. Ο Γκιζίκης κάλεσε τους πολιτικούς αρχηγούς Π. Κανελλόπουλο, Ε. Αβέρωφ, Γ. Μαύρο, Γ. Αθανασιάδη - Νόβα, Σ. Στεφανόπουλο, Σ. Μαρκεζίνη, Π. Γαρουφαλλιά και Ξ. Ζολώτα, όπου και τους παρέδωσε την εξουσία. Αν και αρχικά είχε πάρει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης ο Π. Κανελλόπουλος, τελικά μετά από παρέμβαση του Αβέρωφ, θεωρήθηκε ως καταλληλότερος υποψήφιος ο Καραμανλής²⁶⁴⁷. Ο τελευταίος έφτασε στην Αθήνα την 24^η Ιουλίου 1974 στις 2.00 π.μ., όπου μετέβη στα παλαιά ανάκτορα και στις 4.30 π.μ. ορκίστηκε πρωθυπουργός της Ελλάδας²⁶⁴⁸. Την ίδια μέρα προχώρησε στον σχηματισμό κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, διορίζοντας τον Γ. Μαύρο αντιπρόεδρο και υπουργό εξωτερικών και τον Ε. Αβέρωφ υπουργό εθνικής αμύνης²⁶⁴⁹.

Ακολούθησε την επόμενη μέρα η συνάντηση των υπουργών εξωτερικών των τριών εγγυητριών δυνάμεων στη Γενεύη²⁶⁵⁰. Ο Μακάριος που βρισκόταν στη Νέα Υόρκη μέσω του Κρανιδιώτη ενημέρωσε τον Καραμανλή, ότι τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, όχι απλώς έπρεπε να τεθεί σε εφαρμογή η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά έπρεπε να βρεθεί λύση στο κυπριακό ζήτημα, γιατί διαφορετικά οι Τούρκοι δεν επρόκειτο να φύγουν από την Κύπρο²⁶⁵¹.

Την ίδια μέρα ο Ecevit από την Τουρκία που βρισκόταν δήλωνε, ότι τα τουρκικά στρατεύματα δεν επρόκειτο να αποχωρήσουν από την Κύπρο, ενώ ο Ντενκτάς με τη σειρά του τόνιζε, ότι οι Τούρκοι δεν διατίθεντο να επιστρέψουν την Κερύνεια. Μετά από διαβουλεύσεις 5 ημερών οι τρεις υπουργοί εξωτερικών

²⁶⁴⁵Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 334-335.

²⁶⁴⁶*Ibid.*, 336.

²⁶⁴⁷Δεκλερής, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977*, 278.

²⁶⁴⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 337; Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου*, 286-287; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 576; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 424.

²⁶⁴⁹Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 102; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 338.

²⁶⁵⁰Ο J. Callaghan της Βρετανίας, ο Γ. Μαύρος της Ελλάδας και ο T. Güneş της Τουρκίας. Κρανιδιώτης, *Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974*, 2: 434; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 340; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 39-40.

²⁶⁵¹Κρανιδιώτης, *Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974*, 2: 434; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 340.

υπέγραψαν μία διακήρυξη μέσω της οποίας δήλωναν, ότι έπρεπε να δημιουργηθεί μία ζώνη ασφαλείας στα όρια όσων περιοχών κατείχαν οι τουρκικές δυνάμεις, στην οποία δεν θα μπορούσε να εισέλθει καμία δύναμη εκτός των δυνάμεων του ΟΗΕ. Επίσης έπρεπε να εκκενωθούν όλοι οι θύλακες που κατείχαν οι ελληνικές και οι ελληνοκυπριακές δυνάμεις, στα μεικτά χωριά υπεύθυνη για την ασφάλεια θα ήταν η ειρηνευτική δύναμη και τέλος όσοι πολίτες και στρατιωτικό προσωπικό βρίσκονταν υπό κράτηση εξαιτίας των πρόσφατων γεγονότων, έπρεπε είτε να ανταλλαχθούν, είτε να αφεθούν ελεύθεροι υπό την επίβλεψη του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού²⁶⁵².

Αν και στόχος της συνάντησης της Γενεύης²⁶⁵³ ήταν να εφαρμοστεί η 353^η απόφαση²⁶⁵⁴ του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η οποία αναφερόταν πέρα από την κατάπαυση του πυρός και στην αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο²⁶⁵⁵, τελικά δεν συνέβη τίποτα από τα δύο. Οι τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις εξακολουθούσαν να βρίσκονται στην Κύπρο, οι ελληνοκυπριακές δυνάμεις από την άλλη πλευρά υποχρεώνονταν να εκκενώσουν τους τουρκικούς θύλακες που βρίσκονταν υπό την κατοχή τους, ενώ μέσω της αναφοράς της Ζώνης Ασφαλείας, πλέον γινόταν αποδεκτή η ύπαρξη γραμμής διχοτόμησης²⁶⁵⁶. Επιπλέον οι τρεις υπουργοί εξωτερικών πήραν την απόφαση να συναντηθούν εκ νέου σε νέα διάσκεψη την 8^η Αυγούστου στη Γενεύη, στην οποία αυτή τη φορά θα συμμετείχαν αντιπρόσωποι των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων²⁶⁵⁷.

Ο Μακάριος μετέβη από τη Νέα Υόρκη, στο Λονδίνο²⁶⁵⁸ όπου και μέσω του Κρανιδιώτη ήρθε σε επικοινωνία με τον Κληρίδη, για να του ζητήσει να αλλάξει τους υπουργούς που θα συμμετείχαν στη δεύτερη φάση της Γενεύης, ενώ του εξέφρασε την πρόθεση του κατά τη διάρκεια της νέας συνάντησης να επιδιώξει να επιστρέψει η Κύπρος ξανά στο καθεστώς Ζυρίχης, που ήταν άλλωστε και το μόνο όπου οι εγγυήτριες δυνάμεις θα μπορούσαν να έχουν λόγο²⁶⁵⁹.

²⁶⁵²Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 341.

²⁶⁵³Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 179-181.

²⁶⁵⁴Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 56.

²⁶⁵⁵Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 572.

²⁶⁵⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 341; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 101-102; Παντελής, *Νέα Ιστορία της Κύπρου*, 429.

²⁶⁵⁷Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 341.

²⁶⁵⁸*Ibid.*, 342.

²⁶⁵⁹Ο Μακάριος συγκεκριμένα ζητούσε από τον Κληρίδη τα εξής:

Ο Κληρίδης ερχόμενος σε επαφή με τον Ντενκτάς του μετέφερε την πρόταση του Μακαρίου, με τον δεύτερο να ενημερώνει τον πρώτο, ότι θα έπρεπε να συζητήσει με την τουρκική κυβέρνηση πρώτα. Μετά από μερικές μέρες ο Ντενκτάς και κατ' επέκταση η Άγκυρα μετέφεραν στον Κληρίδη το εξής μήνυμα: «Οι Τουρκοκύπριοι αρνούνται να εφαρμόσουν αυτές τις συμφωνίες και ήθελαν να τις καταργήσουν ή να αλλαχτούν ριζικά. Η Τουρκία θεωρούσε ότι, οι επιθέσεις των Ελληνοκυπρίων κατά της τουρκικής κοινότητας, είχαν αποδείξει ότι οι συμφωνίες δεν προσέφεραν ικανοποιητική προστασία για τους Τουρκοκύπριους»²⁶⁶⁰.

Ο Κληρίδης πριν αναχωρήσει για τη δεύτερη φάση της Γενεύης διόρισε το υπουργικό συμβούλιο²⁶⁶¹ με άτομα που δεν ανήκαν ούτε στον φιλομακαριακό, ούτε στον φιλογριβικό τομέα. Αρκετοί από αυτούς ήταν πολύ επιτυχημένοι επιχειρηματίες, οι οποίοι μάλιστα επεδίωκαν να ενεργοποιήσουν την κυπριακή οικονομία και βιομηχανία²⁶⁶². Ο Μακάριος ενώ από την πλευρά του επιθυμούσε να παρευρίσκεται στη δεύτερη συνάντηση στη Γενεύη²⁶⁶³, ωστόσο οι Αμερικάνοι μέσω του Καραμανλή τον έπεισαν ότι η παρουσία του στη Νέα Υόρκη που αποτελούσε και την έδρα των Ηνωμένων Εθνών, ίσως φαινόταν πιο χρήσιμη²⁶⁶⁴.

Ο Κληρίδης σε επαφή που είχε με τον Καραμανλή και τον Αβέρωφ, τους ενημέρωσε για την έκρυθμη κατάσταση που επικρατούσε ακόμη στην Κύπρο, ενώ ρώτησε τον Καραμανλή σε περίπτωση μη συμφωνίας με τους Τούρκους, εάν η

-
- Να ζητηθεί η επιστροφή του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου, των Τουρκοκύπριων βουλευτών αλλά και των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων, των δημοσίων υπαλλήλων και της αστυνομίας στις θέσεις που κατείχαν.
 - Να προταθεί η πλήρης εφαρμογή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, ακόμη και εκείνων των συνταγματικών διατάξεων που θεωρούνταν μη εφαρμόσιμες.
 - Σε περίπτωση που κάποια πλευρά θεωρούσε ότι έπρεπε να γίνει κάποια αναθεώρηση του συντάγματος ώστε αυτό να εφαρμόζεται καλύτερα, θα έπρεπε να γίνει παραπομπή σε μία κοινή επιτροπή αναθεώρησης, για να εξεταστούν τα αιτήματα της αναθεώρησης.

Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 343; Κρανιδιώτης, *Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974*, 2: 441.

²⁶⁶⁰Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 343.

²⁶⁶¹Τα άτομα που όρισε ήταν τα εξής: Ι. Χριστοφίδης στο υπουργείο εξωτερικών, Ν. Κόσιης στο υπουργείο εσωτερικών, Α. Πατσαλίδης στο υπουργείο οικονομικών, Α. Μεκελλίδης στο υπουργείο παιδείας, Ε. Λανίτης στο υπουργείο γεωργίας, Α. Κληρίδης στο υπουργείο δικαιοσύνης, Γ. Χριστοφίδης στο υπουργείο εμπορίου και βιομηχανίας, Π. Σιβτανίδης στο υπουργείο εργασίας, Ν. Παττίχης στο υπουργείο συγκοινωνιών και έργων και Ζ. Σεβέρης στο υπουργείο υγείας. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 48-53.

²⁶⁶²*Ibid.*, 4: 105; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 344.

²⁶⁶³Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 182-184; Λάμπρου, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, 591-598.

²⁶⁶⁴Σβολόπουλος, *Κωνσταντίνος Καραμανλής. Αρχείο, Γεγονότα και Κείμενα*, 8: 51; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 345.

Ελλάδα θα μπορούσε να ενισχύσει τους Ελληνοκυπρίους στρατιωτικά. Ο Καραμανλής εξήγησε στον Κληρίδη ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν εφικτό, καθώς η Κύπρος βρισκόταν σε απαγορευτική απόσταση από τις στρατιωτικές βάσεις. Φεύγοντας επομένως ο Κληρίδης από τη συνάντηση με τον Καραμανλή γνώριζε, ότι σε περίπτωση που δεν υπήρχε συμφωνία με τους Τούρκους, η Κύπρος θα βρισκόταν εντελώς εκτεθειμένη και κατά πάσα πιθανότητα η Τουρκία θα συνέχιζε την προέλαση²⁶⁶⁵.

Κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης της Γενεύης, οι Τούρκοι μέσω του υπουργού εξωτερικών T. Güneş, επέμειναν ότι το σύνταγμα του 1960 δεν μπορούσε να εφαρμοστεί ξανά και πως το νέο σύνταγμα θα έπρεπε να δημιουργηθεί στη βάση του γεωγραφικού διαχωρισμού. Ο Κληρίδης διαφώνησε υποστηρίζοντας, ότι το σύνταγμα του 1960 είναι έγκυρο και πως μέσω της διάσκεψης επιδιωκόταν να επέλθει στην Κύπρο η συνταγματική τάξη και νομιμότητα. Επίσης ανέφερε ότι οι Ελληνοκύπριοι θα επιδοκίμαζαν την επιστροφή των Τουρκοκυπρίων στα κυβερνητικά και διοικητικά καθήκοντα τους²⁶⁶⁶. Ωστόσο ο Ντενκτάς δεν δέχθηκε τα όσα εισηγήθηκε ο Κληρίδης, επισημαίνοντας ότι τόσα χρόνια οι Ελληνοκύπριοι με τη συμπεριφορά τους δεν δημιουργούσαν κλίμα εμπιστοσύνης προς τους Τουρκοκυπρίους, πόσο μάλλον να επιστρέψουν στο σύνταγμα του 1960²⁶⁶⁷. Ταυτόχρονα ο Kissinger, βρισκόταν σε τηλεφωνική επαφή με τον Ecevit, συμφωνώντας ότι θα έπρεπε να υπάρχει μία διζωνική ομοσπονδία με τους Τουρκοκυπρίους να έχουν μία περιοχή, η οποία θα κυμαινόταν από 20-30% του κυπριακού εδάφους²⁶⁶⁸.

Ο Ντενκτάς και ο Güneş επέμεναν να γίνει γεωγραφικός διαμελισμός των δύο κοινοτήτων με τον πρώτο, τη 12^η Αυγούστου να υποβάλλει σχέδιο το οποίο αναφερόταν στη δημιουργία δύο ομόσπονδων κρατών που θα χαρακτηρίζονταν

²⁶⁶⁵Ibid., 346.

²⁶⁶⁶Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 347.

²⁶⁶⁷Συγκεκριμένα ο Ντενκτάς είχε πει τα εξής: «Επί μίαν δεκαετίαν οι Έλληνες προσεπάθησαν να καταστρέψουν το σύνταγμα του 1960. Αφού εταλαιπώρησαν τους Τούρκους και κατέστρεψαν εκατοντάδες τουρκικά χωριά, προσφυγοποιούντες χιλιάδες Τούρκων, αφού προσεπάθησαν, υπό το πρόσχημα της αυτοδιαθέσεως, να καταστρέψουν την ανεξαρτησίαν της Κύπρου και να ενώσουν την νήσον με την Ελλάδα, αφού έφεραν, με τον άνω αντικειμενικόν σκοπόν 20.000 ελληνικού στρατού εις την Κύπρον, αφού εγκαθίδρυσαν παρανόμους οργανώσεις με σκοπόν να καταστρέψουν την Κυπριακήν Δημοκρατίαν ... αφού διέπραξαν όλα τα ανωτέρω, το μόνον πράγμα που ημπόρεσε να σκεφθή η ελληνική πλευρά ήτο η επάνοδος στο σύνταγμα του 1960». Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 56-57; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 347.

²⁶⁶⁸Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 348.

από απόλυτο έλεγχο και θα ήταν πλήρως αυτόνομα. Το τουρκοκυπριακό κράτος θα κάλυπτε έκταση 34% του κυπριακού εδάφους. Όπως ήταν αναμενόμενο το σχέδιο δεν έγινε αποδεκτό, με αποτέλεσμα ο Güneş να επανέλθει με δεύτερο, που αναφερόταν στην ύπαρξη μίας αυτόνομης ελληνοκυπριακής και μίας τουρκοκυπριακής ζώνης, με τη δεύτερη να έχει πάλι έκταση 34%²⁶⁶⁹.

Την ίδια μέρα ο Callaghan πρότεινε στον Κληρίδη να πραγματοποιήσει μία κοινή δήλωση με τον Ντενκτάς στην οποία να αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της ριζικής αναθεώρησης του συστήματος διακυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο Κληρίδης σε ανεπίσημο πλαίσιο είχε υποβάλει στην τουρκική πλευρά ένα σχέδιο, που προήγαγε τη λύση της ομοσπονδίας²⁶⁷⁰. Ο Ντενκτάς όμως απέρριψε το σχέδιο, εμμένοντας στη λύση των δύο ομόσπονδων κρατών, με το τουρκικό να κατέχει ποσοστό 34% επί του εδάφους της Κύπρου²⁶⁷¹.

Ο Callaghan από την πλευρά του πίεζε τους Ελληνοκυπρίους να συμβιβαστούν μιας και όπως ανέφερε, υπήρχε ορατός κίνδυνος τουρκικής προέλασης. Από την άλλη πλευρά η Αμερική πίεζε την Τουρκία να δεχθεί ποσοστό εδάφους από 20-30% σε περίπτωση που το παραχωρούσαν οι Ελληνοκύπριοι, ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση δεν θα εμπόδιζε τους Τούρκους να προελαύσουν στο κυπριακό έδαφος²⁶⁷².

Ο Güneş τη 13^η Αυγούστου με τελεσίγραφο προς τον Κληρίδη τον πληροφόρησε ότι έπρεπε να δεχτεί ως λύση ένα από τα δύο σχέδια ή του Ντενκτάς ή το δικό του. Ο Κληρίδης του ζήτησε χρονικό περιθώριο 48 ωρών, ώστε να ενημερώσει τον Μακάριο και τον Καραμανλή, με τον Ντενκτάς να συμφωνεί, αλλά τον Güneş να διαφωνεί. Συνέπεια των παραπάνω ήταν στις 3.00 π.μ. της 14^{ης}

²⁶⁶⁹Ibid., 348-349.

²⁶⁷⁰Πιο συγκεκριμένα το σχέδιο αυτό τόνιζε τα εξής:

- Τη διατήρηση της διακοινοτικής συνταγματικής κυπριακής δομής.
- Η συνταγματική δομή θα έπρεπε να προωθεί την ασφάλεια και στις δύο κοινότητες.
- Να πραγματοποιηθούν ρυθμίσεις θεσμικού πλαισίου στην κατανομή των εξουσιών και των λειτουργιών του κράτους.
- Έπρεπε να εξακολουθήσει να υφίσταται η προεδρική κεντρική κυβέρνηση.
- Για διοικητικούς λόγους τόσο τα χωριά, όσο και οι δήμοι, θα έπρεπε να ομαδοποιηθούν.
- Όσον αφορά στην άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας από τις δικαιοτικές διοικήσεις, θα την ασκούσαν αντιστοίχως Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι αντιπρόσωποι της Βουλής των Αντιπροσώπων. Ibid., 349-350.

²⁶⁷¹Ibid., 350.

²⁶⁷²Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 69-74; Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 350.

Αυγούστου η διάσκεψη να ναυαγήσει και μιάμιση ώρα αργότερα να ξεκινήσει το δεύτερο σχέδιο Αττίλας²⁶⁷³, όπου η Τουρκία κατέλαβε το 37% του κυπριακού νησιού²⁶⁷⁴.

6.2 Θέματα - Κώδικες των Ελληνοκυπριακών Εφημερίδων την Περίοδο 1968-1974

6.2.1 Θεσμικό Πλαίσιο

Οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου ακόμη και αυτή την περίοδο αποτελούν αντικείμενο σχολιασμού του τύπου. Η παράθεση των σχολίων για αυτή τη θεματική ενότητα αν και δεν αποτελεί αντικείμενο πραγμάτευσης όλων των εφημερίδων, παρατίθεται με σκοπό να φανερώσει τις αντιλήψεις που εξακολουθούσαν να προάγονται μέσω αυτών για το πλαίσιο των συμφωνιών, επηρεάζοντας τον τρόπο σκέψης της κοινής γνώμης.

Η Πατρίς είναι η βασική εφημερίδα που σχολιάζει τις συμφωνίες την περίοδο 1968-1974 αναφέροντας, ότι η Ζυρίχη είναι *μία κηλίδα στις διεθνείς και εθνικές διακηρύξεις*. Αποτελεί το κλασικό παράδειγμα του *στραγγαλισμού των δικαίων του λαού*, την κατάφορη *παραβίαση και ποδοπάτηση του καταστατικού χάρτη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών έναντι του ελληνισμού της Κύπρου*. Οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου όχι μόνο *δεν έφεραν τη λύτρωση*, αλλά *τη συμφορά*, αποτελώντας όχι χρυσή γέφυρα, αλλά βρωμερό υπόνομο, αφού τόσο οι Ελληνοκύπριοι, όσο και οι Τουρκοκύπριοι, *δοκιμάσθηκαν εξίσου από το ζυριχικό φαύλο καθεστώς*²⁶⁷⁵. Με την υπογραφή των συμφωνιών, αναγέρθηκε ένα *τείχος αίσχους*, το οποίο *εμπόδιζε να γίνει έστω και ένα βήμα προς την ένωση*. Ήταν πλάνη δεινή, καθώς δεν *αποτελέσαν ενδιάμεσο σταθμό*, εμπεριέχοντας *τη ρητή πρόνοια αποκλεισμού της ένωσης*²⁶⁷⁶.

²⁶⁷³Ibid., 350; Στυλιανού, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα*, 104; Firat, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις*, 184-185.

²⁶⁷⁴Τοφφαλής, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα*, 352; Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, 219-232; Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, 4: 88-95.

²⁶⁷⁵«Με Αίτημα την Αυτοδιάθεσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 19, 1970), 1.

²⁶⁷⁶«Ζη η Ιδέα!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 28, 1971), 1.

Οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου *δεν άμβλωναν την αντίθεση ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία*, αλλά ήταν απλώς *πρόσκαιρο καταπραϋντικό κατασκεύασμα* των κομπογιαννιτών της διεθνούς διπλωματίας, το οποίο *χωρίς να προσφέρει θεραπεία μετά την παρέλευση του ορίου δράσης τους, άφησε εξασθενημένο τον νοσούντα*²⁶⁷⁷. Η ακαταλληλότητα τους οφείλεται επίσης στο γεγονός ότι επιβλήθηκαν στον κυπριακό λαό *ερήμην* του πολλά δεινά²⁶⁷⁸, όντας το *επιστέγασμα* και ο *πικρός καρπός της πολιτικής του Μακαρίου*²⁶⁷⁹, που *παραχώρησε με τη βεβιασμένη υπογραφή του τα απολεσθέντα δικαιώματα στους Τουρκοκυπρίους*²⁶⁸⁰. Αποτέλεσαν την αιτία και την απαρχή της *ατέρμονης και άδηλης εκβάσεως του μαρτυρίου της Κύπρου*²⁶⁸¹. Υπήρξαν ο πικρός καρπός που έθρεψε ο ελληνισμός, με αφορμή την *έλλειψη διπλωματικής δεξιοτεχνίας, πολιτικού θάρρους και υψηλού πατριωτισμού*. Προσέφεραν στους Τουρκοκυπρίους υπερπρονόμια και τις προϋποθέσεις για τον οριστικό διαχωρισμό από την ελληνική πλειοψηφία, ενώ *επανάφεραν και την Τουρκία στρατιωτικά, μετά από ογδόντα έτη στην ελληνική Κύπρο*²⁶⁸².

Το υπάρχον τραγικό κατάντημα της Κύπρου, το οποίο έχει επιφέρει τον κίνδυνο τουρκοποίησης της, σύμφωνα με την Πατρίδα, οφείλεται στους *αρχιτέκτονες της Ζυρίχης και μόνο*²⁶⁸³, αφού από τη δόξα της ΕΟΚΑ, οδήγησαν την Κύπρο στον ξεπεσμό και στο *αντεθνικό αίσχος της Ζυρίχης*²⁶⁸⁴. Οι *ερυθρές συμφωνίες* που *υπεγράφησαν έδωσαν το έναυσμα στην Τουρκία να αποβιβάσει στρατό και να υψώσει στην Κύπρο την ημισέληνο*. Αυτή την *εθνική ατιμία* αγωνίζονται να εξαλείψουν οι ενωτικοί, τους οποίους οι *ανθενωτικοί κατηγορούν ότι επιδιώκουν τάχα να καρατομήσουν το νησί*²⁶⁸⁵. Η πολιτική ηγεσία επέβαλε στον δύσμοιρο τόπο, τις συμφωνίες, *ενταφιάζοντας έτσι τους αιώνιους πόθους του ελληνισμού και την ένωση*. Παρουσίασε η κυπριακή κυβέρνηση τη Ζυρίχη, ως *σταθμό για να ρίξει στάχτη στα μάτια των Ελληνοκυπρίων*, που με την πρώτη ευκαιρία θα γινόταν το *μεγάλο βήμα προς τη μητρική αγκαλιά*. Ωστόσο αποτέλεσμα ήταν η εθνική τραγωδία του

²⁶⁷⁷ «Ο Στρατός, η Ελλάς και ο Γ. Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1968), 1.

²⁶⁷⁸ «Προς την Ομοσπονδίαν και Διχοτόμησιν», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

²⁶⁷⁹ «Θα Λογοδοτήση ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

²⁶⁸⁰ «Το Δις Εξαμαρτείν ουκ Ανδρός Σοφού...», *Πατρίς* (Απρίλιος 7, 1968), 1.

²⁶⁸¹ «Να Φύγη Αμέσως!», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1.

²⁶⁸² «Η Ελλάς να Επανεέλθη εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Μάρτιος 16, 1969), 1.

²⁶⁸³ «Εκδίδονται Υπό της Κυβερνήσεως Δωρεάν αι Άδειαι Κυκλοφορίας των Αυτοκινήτων της “Τουρκοκυπριακής Αστυνομίας”!», *Πατρίς* (Αύγουστος 9, 1971), 1.

²⁶⁸⁴ «Κατάπτωσις», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 4.

²⁶⁸⁵ «Ενσυνείδητος Προδοσία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 25, 1972), 4.

1963²⁶⁸⁶, καθώς προκάλεσαν την αιτία για τα *τραγικά γεγονότα* που επακολούθησαν²⁶⁸⁷, τον προάγγελο της ομοσπονδοποίησης και *της τελικής κατακτήσεως της Κύπρου από την Τουρκία*²⁶⁸⁸, μιας και το τουρκικό κράτος μέσω των συμφωνιών, *εξασφάλισε την εφαρμογή σχεδίου για τη δημιουργία συνεταιρικού κράτους*²⁶⁸⁹.

Το καθεστώς της Ζυρίχης ανέπτυξε την *ανθελληνική δραστηριότητα* και επιδίωξε να *διαβρώσει και να διαστρέψει το εθνικό φρόνημα του λαού*, ώστε να *παύσει να προσβλέπει προς την ένωση* και να *αγωνίζεται για αυτή*²⁶⁹⁰. Μετά από τόσους αγώνες και τόσες θυσίες η ζυριχική κατάρα και ο Παποκαισαρισμός *μετέτρεψαν την Κύπρο σε τόπο ανθελληνικό*²⁶⁹¹. Γι' αυτό τον λόγο η εθνοπροδοσία των συμφωνιών²⁶⁹², η εθνική καταισχύνη, πρέπει να *αποτελέσει μάθημα προς αποφυγήν*²⁶⁹³, *στην επάρατο Ζυρίχη* που κυοφορείται²⁶⁹⁴. Πρέπει η κυπριακή κυβέρνηση να μην πετά σε *άλλους πέτρες*, όταν κινδυνεύει να κυλήσουν σε αυτή ογκόλιθοι και να μην *ανακατεύει με την κουτάλα τη ζυριχική κοπριά γιατί υπάρχει κίνδυνος για τη δημόσια υγεία*²⁶⁹⁵.

Δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι εφόσον υπήρξαν οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, *αυτές είναι αναγκαίο υπό οποιεσδήποτε συνθήκες να αποτελούν το κρηπίδωμα και τον θεμέλιο λίθο κάθε προσπάθειας προς την επιτυχή λύση του κυπριακού ζητήματος*. Εκείνο για το οποίο πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια, είναι να γίνει κατανοητό ότι ο κυπριακός λαός, ουδέποτε *αποδέχθηκε τη νομιμότητα των συμφωνιών*, ούτε τη *δημιουργία έγκυρων δικαιωμάτων*, αφού δεν υπογράφηκαν με την *ελεύθερη βούληση των συμβαλλόμενων μερών*. *Το περιεχόμενο τους ήταν παράνομο, δεν υπογράφηκαν από μέλος της διεθνούς κοινωνίας, το οποίο να είναι διεθνή προσωπικότητα*, αλλά από τη Μεγάλη Βρετανία που η Κύπρος ήταν αποικία της. Δεν *επικυρώθηκαν ποτέ από τον κυπριακό λαό ή την κυπριακή Βουλή των αντιπροσώπων*²⁶⁹⁶. Οι συμφωνίες όπως αποδείχθηκε τραγικώς και εκ των πραγμάτων

²⁶⁸⁶ «Δια την Ένωσιν Μάχεται ο Διγενής», *Πατρίς* (Ιούνιος 15, 1973), 3.

²⁶⁸⁷ «Κυπριακός Λαός: Ο Ρυθμιστής του Ελληνικού Μέλλοντος του», *Πατρίς* (Ιούνιος 8, 1969), 1.

²⁶⁸⁸ «Ιστορικά Ευθύναι», *Πατρίς* (Ιούλιος 14, 1968), 1.

²⁶⁸⁹ «Τι Συμβαίνει εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1970), 2.

²⁶⁹⁰ «Ο Ειδεχθέστερος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 27, 1972), 4.

²⁶⁹¹ «Χάνεται η Κύπρος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1974), 1.

²⁶⁹² «Τι θα Γίνη», *Πατρίς* (Μάρτιος 3, 1968), 4.

²⁶⁹³ «Θα Λογοδοτήσει ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 15, 1968), 1.

²⁶⁹⁴ «Πως Επροδίδετο ο Διγενής», *Πατρίς* (Νοέμβριος 23, 1970), 1.

²⁶⁹⁵ «Εξ' διων τα Βέλη», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 21, 1970), 1.

²⁶⁹⁶ «Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

αποτελέσαν *κατάρα και πηγή δεινών για την Κύπρο και κανένας Έλληνας δεν δέχεται να τις υιοθετήσει σήμερα ως εθνικό επίτευγμα*²⁶⁹⁷. Οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου από την πλευρά της Κύπρου *υπογράφηκαν από εκπρόσωπο υπόδουλου λαού* και γι' αυτό τον λόγο σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, *δε δεσμεύουν την Κύπρο ούτε τις άλλες τρεις χώρες που τις υπέγραψαν*. Συνεπώς αυτές *υπόκεινται σε αναθεώρηση και τελική έγκριση από τον κυπριακό λαό*²⁶⁹⁸. Μοναδικός στόχος για να ορθοποδήσουν και να επιβιώσουν οι Ελληνοκύπριοι, είναι η κατάργηση αυτών των συμφωνιών της εθνικής κατασχύνης²⁶⁹⁹.

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο για την Πατρίδα, αποτελεί τη βάση για τον στραγγαλισμό των δίκαιων αιτημάτων των Ελληνοκυπρίων, καθώς απέκλεισε τη δυνατότητα πραγματοποίησης της ένωσης. Επιπλέον η ακαταλληλότητα τους επιβεβαιώνεται από την μη ικανοποίηση των αιτημάτων των Τουρκοκυπρίων και από την μη δυνατότητα άμβλυνσης των αντιθέσεων Ελλάδας και Τουρκίας. Αποτέλεσαν συνέπεια της πολιτικής ανεπάρκειας και της έλλειψης της διπλωματικής δεξιοτεχνίας και του υψηλού πατριωτισμού, με αποτέλεσμα να αποκτήσουν υπερπρονόμια οι Τουρκοκύπριοι και να επανέλθει η Τουρκία στην «ελληνική» Κύπρο.

Οι μοναδικοί αίτιοι για αυτή την κατάσταση είναι οι κυβερνώντες της Κύπρου που ξεπούλησαν μέσω των υπογραφών τους αιώνιους πόθους των Ελληνοκυπρίων για την ένωση, οδηγώντας την Κύπρο στα γεγονότα του 1963, τα οποία ήταν το πρώτο στάδιο της ομοσπονδοποιήσεως της Κύπρου, κατάσταση που με τη σειρά της θα οδηγήσει την Κύπρο στην αγκαλιά της Τουρκίας. Τονίζει η εφημερίδα, ότι σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιλυθεί το κυπριακό ζήτημα στο πλαίσιο μίας παρόμοιας συμφωνίας, επισημαίνοντας ότι οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου είναι εθνικώς απαράδεκτες και μη αποδεκτές από τους Ελληνοκυπρίους, καθώς δεν τις επικύρωσαν. Μοναδική λύση για την επιβίωση των Ελληνοκυπρίων είναι η κατάργηση τους.

Από τις αναφορές της Πατρίδας για τις συμφωνίες επιβεβαιώνεται για μία ακόμη φορά, ότι ειδικότερα για τους Αντιμακαριακούς, η Κυπριακή Δημοκρατία και το θεσμικό πλαίσιο πάνω στο οποίο αυτή βασίζεται, θεωρούνταν μία δυσάρεστη κατάσταση που ανάστειλε τους στόχους του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, θέτοντας

²⁶⁹⁷«Μαρτυρία», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1972), 1.

²⁶⁹⁸«Θα Σαρωθούν Όσοι Επιδιώκουν Αντεθνικόν Λύσιν του Κυπριακού», *Πατρίς* (Νοέμβριος 23, 1972), 2.

²⁶⁹⁹«Καθαρά», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1.

υπό αμφισβήτηση την εθνική ταυτότητα, που μέχρι πρότινος στηριζόταν σε διαχωριστική βάση με τους Τουρκοκυπρίους²⁷⁰⁰. Το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο οικοδομούσε μία κοινή πατρίδα, η οποία στηριζόταν στη βάση της συνεργασίας, κατάσταση που κατανοούνταν ως απαράδεκτη, λιγότερο ή περισσότερο, στην αντίληψη των Ελληνοκυπρίων, αρκετά χρόνια μετά την εγκαθίδρυση της.

Η Χαραυγή με ένα και μοναδικό σχόλιο της για τις συμφωνίες φαίνεται ότι αν και μακαριακό έντυπο, είχε παρόμοια άποψη με την Πατρίδα. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει τα *απαράδεκτα και υπερβολικά προνόμια που εξασφαλίσθηκαν από μία συμφωνία, που επιβλήθηκε στον κυπριακό λαό παρά τη θέληση του και έξω από κάθε αρχή δικαίου και ηθικής*, αποτελούν την *κύρια αιτία για τα δεινά και την τραγωδία που υφίσταται από το τέλος του 1963*, μία τραγωδία που *δεν είναι προς το συμφέρον κανενός, αλλά αντίθετα προκαλεί σοβαρή ζημιά και στους Έλληνες και στους Τούρκους της Κύπρου*²⁷⁰¹.

Εκπροσωπώντας το μακαριακό στρατόπεδο η Χαραυγή δεν διαφοροποιείται ιδιαίτερα από την άποψη της Πατρίδας, καθώς και αυτή επισημαίνει ότι τα προνόμια που εξασφάλισαν οι συμφωνίες για τους Τουρκοκυπρίους είναι υπερβολικά και δεν εντάσσονται σε κανένα πλαίσιο δικαίου και ηθικής. Είναι η πηγή σοβαρών προβλημάτων στην Κύπρο και δεν συνάδουν με το συμφέρον κανενός. Η άποψη της Χαραυγής αν και εκφράζεται μέσω περιορισμένων αναφορών, επιβεβαιώνει την αντίληψη ότι παρά τις διαφοροποιήσεις του τύπου σε ιδεολογικό επίπεδο, στο σύνολο του επικεντρώθηκε υπερβολικά στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και ειδικότερα στα εθνικά συμφέροντα της. Λειτουργώντας σε αυτή τη βάση δεν συνέβαλε ώστε να αναπτύξουν οι Ελληνοκύπριοι ένα συνεργατικό πνεύμα έναντι των Τουρκοκυπρίων, διαγράφοντας την πιθανότητα της ύπαρξης μίας κοινής εθνικής πορείας. Τόσο ο αντιμακαριακός, όσο και ο μακαριακός τύπος, - αν και σε μικρότερο βαθμό ο δεύτερος-, κυριαρχούνται από ένα αλυτρωτικό πνεύμα που λειτούργησε ως ιδεολογικό πλαίσιο και ως νομιμοποιητικός φορέας των σημαινόντων συμβόλων των Ελληνοκυπρίων, υποστηρίζοντας και συντηρώντας τον ελληνοκεντρικό χαρακτήρα της Κύπρου σε συνειδησιακό επίπεδο και διαμορφώνοντας μία μανιχαϊστική ταξινόμηση και συστηματοποίηση του κοινωνικού περιβάλλοντος, στη λογική ότι το

²⁷⁰⁰Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 136.

²⁷⁰¹«Διδάγματα», Χαραυγή (Φεβρουάριος 18, 1970), 1.

δίκαιο είναι με τους Ελληνοκυπρίους, το οποίο μόνο αυτοί γνωρίζουν και υπηρετούν. Η παραπάνω θεώρηση που προήγαγε ο τύπος είχε ως αποτέλεσμα να εγκλωβιστεί η κοινή γνώμη στη λογική της επιβολής και του καταναγκασμού, απομακρύνοντας τη συνεργατική προσέγγιση με τους Τουρκοκυπρίους.

5.2.2 Κυπριακή Κυβέρνηση

Η κυπριακή κυβέρνηση και η γενικότερη πολιτική που εφάρμοσε έως την εισβολή του 1974, αποτέλεσαν αντικείμενο συζητήσεων από τον τύπο της εποχής. Ξεκινώντας από την εφημερίδα Αλήθεια γίνεται φανερό ότι στέκεται κριτικά απέναντι στην πολιτική που ασκεί η κυπριακή κυβέρνηση, επισημαίνοντας ότι είναι **βαριά και ασυγχώρητη η ευθύνη της για το κυπριακό ζήτημα**, γιατί, όπως υποστηρίζει το έντυπο, γνώριζε τις **μη αγνές και αγαθές προθέσεις της Ελλάδας**, που όχι μόνο **ανέχτηκε**, αλλά **υποκρινόταν ότι την πίστευε**, καλύπτοντας την, με συνέπεια να γίνεται **συνένοχος στα σχέδια της**. Δεν είχε η κυβέρνηση **την ειλικρίνεια να πει στον κυπριακό λαό την αλήθεια και να χαράξει μία υγιή και ρεαλιστική πορεία πλεύσης**. Συνεχώς **βρισκόταν** σε κατάσταση **πλάνης και αμφιταλάντευσης** μεταξύ της φθοράς και της αφθαρσίας, ανάμεσα στα παζαρέματα και στους πρόσκαιρους συμβιβασμούς, **ανίκανη να σταθεί στο ύψος των εθνικών περιστάσεων και των ιστορικών επιταγών**²⁷⁰².

Παράλληλα κατηγορεί την κυπριακή κυβέρνηση ότι με τη στάση της, **εκτρέφει την παρανομία** και την **ενισχύει** μέσα από τις πράξεις και τα έργα της. Λόγω των **εθνικών ανακολουθιών**, της **παχυδερμίας**, της **ατασθαλίας** και της **απρογραμματίστης πολιτικής** που προάγει, χάρις στην οποία, οι Ελληνοκύπριοι αγνοούν, «που βρίσκονται», «τι θέλουν» και προπάντων «πως πρέπει να φερθούν»²⁷⁰³, είναι αναγκαίο να **παταχθεί η παρανομία**, έναντι οποιουδήποτε τιμήματος²⁷⁰⁴. Η κυπριακή κυβέρνηση αμφισβητείται συνολικά από το συγκεκριμένο έντυπο, αφού πέρα από την πολιτική της στάση, κρίνεται αρνητικά και η ίδια η ύπαρξη της. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Αλήθεια, στη συγκεκριμένη κυβέρνηση **υπάρχουν βουλευτές που διορίστηκαν με παρασκηνιακές ενέργειες** τον καιρό εκείνο που

²⁷⁰²«Ενώ Εισερχόμεθα εις το 1968», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 1, 1968), 1.

²⁷⁰³«Κυβέρνησις και Παράνομος», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 8, 1969), 1.

²⁷⁰⁴«Η “Διπλή Ένωση”», *Αλήθεια* (Αύγουστος 11, 1969), 1.

επικρατούσε *ο νόμος του πιστολιού*, ωστόσο πλέον δεν αντιπροσωπεύουν τον ελληνοκυπριακό λαό. Κάποιοι από τους πολιτικούς εκπροσώπους, χαρακτηρίζονται από *πνευματική αναπηρία* και δεν κάνουν ούτε για κλητήρες στη Βουλή. Όλοι αυτοί πρέπει να αντικατασταθούν από ανθρώπους δραστήριους, *προικισμένους με κατάλληλη μόρφωση και προσόντα*, οι οποίοι είναι *άξιοι* να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην Κύπρο²⁷⁰⁵. Συνεχίζει λέγοντας, ότι η κυπριακή κυβέρνηση *σε καμία στιγμή της πολιτικής διακυβέρνησης της δεν αποτέλεσε δημοκρατική φηγούρα*. Ήταν *αυταρχική και αυθαίρετη και δεν αντιπροσώπευε τον λαό*, που αγωνίστηκε και θυσιάστηκε για την ελευθερία του. Αποτέλεσε καθεστώς *μονοκρατικό, τέκνο και αποτέλεσμα της ανάγκης* της μεταβατικής περιόδου που ακολούθησε τον αγώνα της ΕΟΚΑ, με συνέπεια να πρόκειται για ένα φαινόμενο *αναπόφευκτο*, που παρατηρείται έπειτα από κάθε εξέγερση, στάση ή επανάσταση, όταν οι αρχηγοί του κινήματος που έρπουν όπλα, μετατρέπονται συνήθως στους ισχυρούς της μέρας και επιβάλουν τη σκληρή δυναστεία τους. Το παραπάνω αντιδημοκρατικό καθεστώς *λόγω της προσωπικότητας του Μακαρίου*, όχι μόνο *επιβίωσε*, αλλά *κατάφερε να αντιμετωπίσει πολλούς κινδύνους και παγίδες εχθρών και φίλων*²⁷⁰⁶.

Όσον αφορά στη στάση που κρατά η κυπριακή κυβέρνηση απέναντι στους Τουρκοκυπρίους και εδώ την κρίνει αρνητικά η εφημερίδα, τονίζοντας ότι δεν μπόρεσε να καταστήσει σαφές στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα ότι τα *όρια της υπομονής της εξαντλήθηκαν* και πως *τα ψέματα τελείωσαν*, εφόσον διέβλεπε ότι δεν ανταποκρίνονταν στη χείρα φιλίας που έτεινε. Έπρεπε να δείξουν οι κυβερνώντες ότι είναι αποφασισμένοι και σαν τους *Σπαρτιάτες «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾷς» να προχωρήσουν μέχρι τέλους*²⁷⁰⁷. Η κυπριακή κυβέρνηση δεν μπορεί *να ανέχεται πλέον τις προκλήσεις*, ούτε να *δέχεται ραπίσματα* και να *σιωπά* ή να *στρέψει την παρειά από την άλλη πλευρά*²⁷⁰⁸. *Ανεχόταν και σώπαινε πλήρως*, γνωρίζοντας που θα οδηγούσε αυτή η τακτική, αντί να προχωρήσει έστω μόνη της. *Δεν προηγούταν των γεγονότων*, αλλά *λόγω της διστακτικότητας* της, τα *ακολουθούσε, δημιουργώντας η ίδια τετελεσμένα γεγονότα*²⁷⁰⁹. Είναι καθήκον της κυπριακής κυβέρνησης να καταστήσει

²⁷⁰⁵«Επιβάλλεται Ανακαινισμός», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 22, 1968), 6.

²⁷⁰⁶«Προς Νέας Εκλογάς», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 11, 1968), 1.

²⁷⁰⁷«Ενώ Εισερχόμεθα εις το 1968», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 1, 1968), 1.

²⁷⁰⁸«Σαν Φρόνιμοι Άνθρωποι», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 29, 1971), 1.

²⁷⁰⁹«Με Πλήρη Συνείσθησιν Ευθύνης», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 5, 1968), 1.

γνωστό στους Τουρκοκυπρίους με ευπρέπεια, τόλμη, σύνεση και αποφασιστικότητα, ότι δεν μπορεί να τηρήσει τη συγκεκριμένη στάση. Να τους μεταφέρει καθαρά και ξάστερα ότι *κάθε μελλοντική αυθάδεια, κάθε πρόκληση, κάθε παράνομη ενέργεια* τους θα αντιμετωπιστεί με την πρέπουσα αντίδραση και αποφασιστικότητα²⁷¹⁰. Το μειονέκτημα της κυπριακής κυβέρνησης δεν είναι η έλλειψη κρίσης και φαντασίας, αλλά ο *φόβος*, από τον οποίο διακατέχεται, το *θάρρος* και η *τόλμη* που *στερείται*, για να αναλάβει τις ευθύνες της απέναντι στην ιστορία²⁷¹¹.

Ως προς τη στάση της κυβέρνησης στο ζήτημα της ένωσης, η Αλήθεια υποστηρίζει ότι η *εθνική πολιτική* που ακολουθήθηκε από την πρώτη στιγμή από την περίοδο της ανεξαρτησίας του κυπριακού κράτους, σε καμία περίπτωση *δεν συνάδει με το πνεύμα, τους σκοπούς και τα ιδανικά του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ*. Ποτέ δεν *υπήρξε σταθερή γραμμή και αμετάθετος σκοπός* της ο αγώνας για την ένωση, όπως και *ποτέ δεν έγινε η αναγκαία διαφώτιση του λαού*, ώστε αυτός να γνωρίζει ότι η γραμμή που ακολουθεί η επίσημη κυβερνητική πολιτική, είναι η *εξεύρεση λύσης με ειρηνικούς τρόπους, μέσω της οδού των συνομιλιών*²⁷¹². Η *αοριστία* αυτή και η *πολιτική διπροσωπία* καθώς και η *έλλειψη σαφούς και ειλικρινούς καθορισμένης γραμμής πλεύσης*, προκαλεί *ανωμαλία και μεγάλη εθνική ζημιά στην Κύπρο*²⁷¹³. Η κυπριακή κυβέρνηση *πελαγοδρομεί* ανάμεσα στο *εφικτό* και στο *ευκαταίο*, χωρίς να κάνει σε πολλές περιπτώσεις κανενός είδους διάκριση, ούτε τη *χαρακτηρίζει* κάποιος *πολιτικός προγραμματισμός*. Έτσι ενώ από τη μία πλευρά διεξάγονται *συνομιλίες* και αναγνωρίζεται ότι η ικανοποίηση του αιτήματος της ένωσης είναι *ανεφικτή*, την ίδια στιγμή οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι τονίζουν σε κάθε ευκαιρία τον *προαιώνιο πόθο της ένωσης*, ως τη *μόνη λύση* την οποία είναι διατεθειμένοι να επιδιώξουν με *κάθε θυσία*²⁷¹⁴. Οι εθνικολυρισμοί και οι πατριωτικές εξάρσεις καθώς και οι ενωτικές καντρίλιες των οποίων έγινε χρήση κατά κόρον, δεν πρέπει να έχουν θέση στο πολιτικό ρεπερτόριο. Δεν είναι λογικό, από τη *μία πλευρά* να *διαπραγματεύεται όρους και συμφωνίες* για τη διάρθρωση ενός συντάγματος, που θα έχει σαν βάση το *ενιαίο και ανεξάρτητο κράτος*, ενώ από την άλλη πλευρά, να *εμπαίζουν* οι κυβερνώντες τόσο τους *εαυτούς* τους, όσο και τους *πάντες*,

²⁷¹⁰«Σαν Φρόνιμοι Άνθρωποι», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 29, 1971), 1.

²⁷¹¹«Με Πλήρη Συνείσθησιν Ευθύνης», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 5, 1968), 1.

²⁷¹²«Κυβέρνησις και Παράνομος», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 8, 1969), 1.

²⁷¹³«Τι Περιμένομεν;», *Αλήθεια* (Απρίλιος 20, 1970), 1.

²⁷¹⁴«Ανεργάτιστος Πολιτική», *Αλήθεια* (Απρίλιος 2, 1970), 1.

ζητωκραυγάζοντας υπέρ της ένωσης²⁷¹⁵. Η *επαμφοτερίζουσα* στάση που κρατά η κυπριακή κυβέρνηση, *επιτρέπει στους Τουρκοκυπρίους και στην Τουρκία* μέσω της προπαγάνδας, να *κατηγορούν τους κυβερνώντες και τους Ελληνοκυπρίους*, ως *αναξιόπιστους* και *ανεργμάτιστους*, πως συνεχώς *κωλυσιεργούν* και *συνωμοτούν* με σκοπό την επίτευξη της ένωσης²⁷¹⁶.

Ο τρόπος που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση το κυπριακό ζήτημα φανερώνει για την Αλήθεια βαριά και ασυγχώρητη ανευθυνότητα. Την κατηγορεί ότι αν και γνώριζε τις μη αγνές προθέσεις του εθνικού κέντρου, συνεργάστηκε με αυτό. Δεν είχε την ειλικρίνεια και την τόλμη να χαράξει μία δική της πορεία στο κυπριακό ζήτημα, η οποία θα χαρακτηριζόταν από ρεαλισμό, με συνέπεια να φανεί ανίκανη να σταθεί στο ύψος των εθνικών περιστάσεων και των ιστορικών επιταγών. Επικριτική στέκεται η εφημερίδα και όσον αφορά στη γενικότερη πολιτική που ακολουθεί η κυβέρνηση στην Κύπρο, η οποία ενισχύει τις παράνομες πράξεις των εσωτερικών εχθρών.

Τονίζει η Αλήθεια ότι η κυβέρνηση δεν αντιπροσωπεύει τους Ελληνοκυπρίους, αφού δεν εκλέχθηκε σύμφωνα με τις δημοκρατικές διαδικασίες, ενώ οι κυβερνώντες δεν διαθέτουν την κατάλληλη μόρφωση και τα προσόντα, ώστε να υπηρετήσουν τον ρόλο τους. Η κυπριακή κυβέρνηση αποτέλεσε προϊόν του μη δημοκρατικού καθεστώτος και της μεταβατικής κατάστασης που ακολούθησε τον αγώνα της ΕΟΚΑ, με την επιβίωση της να στηρίζεται στην προσωπικότητα του Μακαρίου.

Κριτική στέκεται η εφημερίδα και όσον αφορά στη στάση που τηρούν οι πολιτικοί εκπρόσωποι έναντι των Τουρκοκυπρίων, υποστηρίζοντας ότι με την διστακτική και ανεκτική συμπεριφορά τους, συνέβαλαν στην ενδυνάμωση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Προκειμένου να δείξει το έντυπο πόσο αναποφάσιστη είναι η κυπριακή κυβέρνηση, αναφέρει ότι έπρεπε να αντιδράσουν οι κυβερνώντες σαν τους Σπαρτιάτες και με γνώμονα το σύνθημα «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾷς» να προχωρήσουν ως το τέλος.

Πολύ επικριτική είναι η Αλήθεια και ως προς τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης στο ζήτημα της ένωσης, τονίζοντας, ότι δεν ακολούθησε το πνεύμα, τους σκοπούς και τα ιδανικά του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ. Κατηγορεί την κυπριακή κυβέρνηση επομένως για έλλειψη σταθερότητας, αοριστία, διπροσωπία,

²⁷¹⁵«Η Δωδεκάτη Ώρα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 21, 1971), 1.

²⁷¹⁶«Ανεργμάτιστος Πολιτική», *Αλήθεια* (Απρίλιος 2, 1970), 1.

απουσία καθορισμένης γραμμής πλεύσης και πολιτικού προγραμματισμού, παλινωδία μεταξύ εφικτού και ευκταίου. Η επαμφοτερίζουσα στάση της δίνει τη δυνατότητα τόσο στους Τουρκοκυπρίους, όσο και στην Τουρκία, να κατηγορούν την ελληνοκυπριακή πλευρά για αναξιопιστία, ενώ ενισχύεται η συνωμοτική διάθεση των τελευταίων, για την ανατροπή του σκοπού της ενώσεως.

Τα σχόλια της Αλήθειας αυτή την εξεταζόμενη περίοδο φανερώνουν ότι σε καμία περίπτωση το συγκεκριμένο έντυπο δεν προώθησε την ανάπτυξη μίας κυπριακής ταυτότητας, που θα στηριζόταν στη βάση της συμπερίληψης των δύο κοινοτήτων και στην ανάπτυξη ενός εδαφικού - πολιτικού εθνικισμού²⁷¹⁷. Στόχος της κυπριακής κυβέρνησης για την εφημερίδα, θα έπρεπε να παραμένει η ένωση, έτσι όπως αυτή γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο κυριαρχίας της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας έναντι των Τουρκοκυπρίων. Τα σχόλια του εντύπου συμβάλλουν ώστε η ελληνοκυπριακή ταυτότητα να αναπαρίσταται μέσα από την πρόκριση της ετερότητας, η οποία με τη σειρά της προάγει νοηματοδοτήσεις που επιτρέπουν τη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων των αναγνωστών μέσω της μετάδοσης, κωδικοποιημένων και μη, αντιληπτών μηνυμάτων γνώμης και θέσης²⁷¹⁸. Η παραπάνω κατάσταση προωθείται από την προβολή της εικόνας του εχθρού, κάτι σύνηθες ιδίως για τις δεξιές εφημερίδες της εποχής²⁷¹⁹. Μέσα από την κριτική της, η εικόνα του εχθρού έμμεσα ή άμεσα κυριαρχεί. Εχθρός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας είναι η κυβέρνηση λόγω της στάσης που τηρεί έναντι του κυπριακού ζητήματος και των κύριων αντικειμενικών εχθρών που είναι οι Αντιμακαριακοί και οι Τουρκοκύπριοι, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν με σειρά προτεραιότητας τους εσωτερικούς εχθρούς και η Τουρκία που αντιπροσωπεύει τον βασικό εξωτερικό εχθρό.

Η Πατρίς υπερθεματίζοντας στις απόψεις της Αλήθειας σε πολύ πιο έντονο και κριτικό τόνο, υποστηρίζει ότι για την **κατάσταση στην Κύπρο είναι υπεύθυνοι οι Ελληνοκύπριοι κυβερνώντες** τους οποίους αποκαλεί **εθνικά καθάρματα**²⁷²⁰, **εθνικούς**

²⁷¹⁷Nicos Peristianis, «Cypriot Nationalism, Dual Identity, and Politics», στο *Divided Cyprus: Modernity, History, and an Island in Conflict*, επίμ. Yiannis Papadakis, Nicos Peristianis & Gisela Welz (Bloomington, IN: Indiana University Press, 2006), 101-103.

²⁷¹⁸Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 50-51.

²⁷¹⁹Ιάκωβος Τραγγάρης και Αθανάσιος Σαμαράς, «“Εμείς” Μέσα από τα Μάτια των “Αλλων”. Απεικονίσεις των Ελληνοκυπρίων στα Τουρκοκυπριακά Μέσα», 2016, <https://dimosiografia.com/emeis-mesa-apo-ta-matia-twn-tourkokypriwn/>

²⁷²⁰«Εσσέτ’ Ημάρ», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1968), 1.

μειοδότες²⁷²¹, επιτήδειους, εθνικώς ανάξιους, πολιτικούς νάνους και κατεργαραίους²⁷²², νεκροθάφτες των εθνικών ιδανικών²⁷²³ και της ενώσεως²⁷²⁴, εθνικούς εξωμότες²⁷²⁵, ηττοπαθείς, μικρόψυχους ή λιπόψυχους, τουρκοπροσκηνομένους²⁷²⁶, τουρκόψυχους, πεμπτοφαλαγγίτες, καταδότες, προδότες, υποτονικούς και άπιστους²⁷²⁷. Οι εραστές της ανεξαρτησίας²⁷²⁸, οι εφευρέτες του εφικτού, οι θιασώτες των υποχωρήσεων²⁷²⁹, τα άτομα ολιγόρευστης συνείδησης²⁷³⁰, οι αποστάτες της εθνικής ιδέας, η μειοψηφία των ανθρώπων του κατεστημένου με την ελαττωματική εθνική συνείδηση²⁷³¹, οι αρνητές της ενώσεως, οι απολογητές και οι θιασώτες της πολιτικής του ολετήρα της Κύπρου, που προτιμούν να κατηγορούν και να συκοφαντούν τους ενωτικούς παρά τους Τούρκους²⁷³², οι βασανιστές, οι δολοφόνοι και τραμπούκοι²⁷³³, τα αποβράσματα²⁷³⁴, υπήρξαν πάντοτε όργανα των ξένων και ηθελημένως ή αθελήτως, πάντοτε έπιπταν στις *ανθελληνικές και αντικυπριακές πλεκτάνες* τους²⁷³⁵. Η ανθενωτική μαφία κυβερνητικών και κομμουνιστών όπως ονομάζει την κυπριακή κυβέρνηση, βρίσκεται σε πλήρη δράση²⁷³⁶. Με την ασυνέπεια και την ανεργμάτιστη πολιτική που τη διακρίνει²⁷³⁷, αποδείχθηκε περίτρανα ότι *προδόθηκε ο αγώνας* και επήλθε η *ατιμωτική συνθηκολόγηση*. Η κυπριακή ηγεσία άλλαξε άρδην, την *άλλαξαν οι εφιάλτες* που σκόρπισαν το *ένοχο χρήμα* και *διέφθειραν* τους *αγωνιστές*, χρησιμοποιώντας την *αθέμιτη προπαγάνδα* και παρασύροντας τη μεγάλη πλειονότητα του λαού. Οι κυβερνώντες διέπραξαν *εσκεμμένο, εκ προμελέτης και εν ψυχρό, εθνικό έγκλημα*, αφού αποσκοπούσαν στην *παγίωση της ανεξαρτησίας*²⁷³⁸. Με τις υπογραφές τους και την *εθνική ανικανότητα, διχοτόμησαν τον τόπο* και τον

²⁷²¹«Τι θα Γίνη», *Πατρίς* (Μάρτιος 3, 1968), 4 & «Ενσυνείδητος Προδοσία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 25, 1972), 4.

²⁷²²«Ιδού τα Χάλια μας», *Πατρίς* (Νοέμβριος 10, 1968), 5.

²⁷²³«Ας Ξαναζήση το Πνεύμα της ΕΟΚΑ», *Πατρίς* (Μάρτιος 30, 1969), 1.

²⁷²⁴«Ο Διγενής εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 6, 1970), 4.

²⁷²⁵«Επέτειος Αίσχους», *Πατρίς* (Αύγουστος 16, 1971), 1.

²⁷²⁶«Οι Τουρκοπροσκυνημένοι θα Τιμωρηθούν Αυστηρώς», *Πατρίς* (Αύγουστος 17, 1972), 4.

²⁷²⁷«Προς Απίστους», *Πατρίς* (Οκτώβριος 11, 1971), 4.

²⁷²⁸«Αδίστακτοι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 9, 1971), 4.

²⁷²⁹«Το Θέατρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 4.

²⁷³⁰«Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

²⁷³¹«Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1972), 4.

²⁷³²«Ενσυνείδητος Προδοσία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 25, 1972), 4.

²⁷³³«Απάντησις της ΕΣΕΑ προς τον Μακάριον», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 3.

²⁷³⁴«Απάντησις της “Φιέστας”», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1973), 1.

²⁷³⁵«Όλοι επί των Επάλξεων του Αγώνος», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 3.

²⁷³⁶«21^η Απριλίου και Κύπρος», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1969), 1.

²⁷³⁷«Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

²⁷³⁸«Εποχή Δόξης - Εποχή Καταισχύνσης», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1970), 3.

κατακερμάτισαν με τις πράσινες γραμμές τους, με την *εθνική απιστία* και την *αγωνιστική πλαδαρότητα* τους, διχοτόμησαν την Κύπρο²⁷³⁹. Η χλιαρή και αινιγματική²⁷⁴⁰ στάση της κυπριακής κυβέρνησης, η *ασαφής* και *απρογραμμάτιστη* πολιτική, που ξεκίνησε από την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, έχει οδηγήσει σε *διάβρωση του εθνικού φρονήματος του λαού και σε πλήρες διπλωματικό αδιέξοδο*²⁷⁴¹. Η εθνική αβιταμίνωση της κυβερνητικής πολιτικής μέσω των εκδηλώσεων της, αποδεικνύει αδιάψευστα ότι έχει εμποτισθεί με το πνεύμα του *αποτρόπαιου ζυριχικού καθεστώτος* και έχει *υποστεί διαστροφή της εθνικής συνείδησης της*²⁷⁴², έχοντας *εunuχίσει εθνικά* τον ελληνοκυπριακό λαό²⁷⁴³. Η κυπριακή κυβέρνηση φοβούμενη να αντιμετωπίσει τη στυγνή πραγματικότητα, την οποία λόγω σειράς τερατωδών λαθών δημιούργησε για τον ελληνοκυπριακό λαό, *αμφιταλαντεύεται και διστάζει να λάβει οποιαδήποτε απόφαση*²⁷⁴⁴.

Η αναξιοσύνη των κυβερνώντων αποδεικνύεται από το γεγονός, ότι στην προσπάθεια τους να απομακρύνουν την ένωση έφθασαν στο σημείο να *συνεργαστούν* με τους *προδότες κομμουνιστές, δηλητηριάζοντας τις ψυχές του λαού*²⁷⁴⁵, με συνέπεια να *εμφανίζει η Κύπρος το παρόν ελεεινό κατάντημα της εθνικής κατάπτωσης και καταισχύνης*²⁷⁴⁶. Οι θυσίες των ηρώων, χρησίμευσαν μόνο ως *μέσο για να ανέλθουν στους προεδρικούς θώκους ή να γίνουν μανδαρίνοι*, ενός από τα πλέον φαύλα καθεστώτα, τα οποία έχει να επιδείξει η παγκόσμια ιστορία²⁷⁴⁷. Μοναδικός στόχος της στάσης τους, αναγνωρίζεται από την Πατρίδα η *ικανοποίηση προσωπικών φιλοδοξιών* και η *άσκηση της εξουσίας* που απορρέει από αυτές²⁷⁴⁸. Αυτή η επιτόπια ολιγαρχία, που διαδέχθηκε τους αποικιοκράτες, δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο, από ένα *ζυριχικό κατεστημένο*, που έχει για *υποστήριγμα τον κομμουνισμό*. Και οι μεν και οι δε, εκλυόμενοι από διαφορετικά κίνητρα, συμμάχησαν για να διατηρήσουν την παρούσα τάξη πραγμάτων. Οι μεν πρώτοι για να κυβερνούν έστω και μία δήθεν *ανεξάρτητη Κύπρο*, οι δεύτεροι για να *κρατούν μακριά την Ελλάδα*, ώστε να είναι η Κύπρος *περισσότερο ευάλωτη*, εύκολη *λεία στα*

²⁷³⁹«Όλοι επί των Επάλξεων του Αγώνος», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 3.

²⁷⁴⁰«Χλιαρά και Αινιγματική η Στάσις της Κυβερνήσεως», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1968), 1.

²⁷⁴¹«Χάριν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

²⁷⁴²«Η Πραγματικότητα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 21, 1971), 4.

²⁷⁴³«Αδίστακτοι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 9, 1971), 4.

²⁷⁴⁴«Οι Φόβοι της Κυβερνήσεως Μακαρίου», *Πατρίς* (Μάιος 26, 1968), 1.

²⁷⁴⁵«Μόνον Έτσι!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 9, 1968), 1.

²⁷⁴⁶«Εσσέτ' Ημάρ», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1968), 1.

²⁷⁴⁷«Ο Κύριος Υπεύθυνος», *Πατρίς* (Αύγουστος 22, 1968), 1.

²⁷⁴⁸«Οι Κροκόδειλοι», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 1.

*ιμπεριαλιστικά σχέδια του διεθνούς κομμουνισμού*²⁷⁴⁹. Η κυπριακή κυβέρνηση θεωρείται η πρώτη και η σημαντικότερη υπεύθυνη για την κυπριακή τραγωδία²⁷⁵⁰, αφού οι κυβερνώντες είναι *δέσμοι των λαθών και των αναξιοτήτων* τους, τους δεσμεύουν *οι υπογραφές όσων έχουν υπογράψει, οι πρόνοιες των οποίων στραγγάλισαν την Κύπρο*. Δεν διαθέτουν εθνική πολιτική και φαίνεται ότι δεν είναι ικανοί *ούτε να τη χαράζουν*. Έχουν βλάψει ανεπανόρθωτα την Κύπρο, γιατί δεν μπόρεσαν να σταθούν *άξιοι των περιστάσεων*²⁷⁵¹.

Οι ανθελληνικοί κύκλοι που έχουν κατακλίσει την κυβέρνηση, προκειμένου να διατηρήσουν το παρόν προσοδοφόρο καθεστώς της ευνοιοκρατίας, είναι *διατεθειμένοι και έτοιμοι να δεχθούν κάθε πρόσδεση της Κύπρου σε οποιοδήποτε άρμα*, γιατί το μόνο που τους ενδιαφέρει, είναι το *χρήμα* και η *καλή ζωή* και όχι η εθνική ιδέα και τα ιδανικά του ελληνισμού²⁷⁵². Με τη στάση τους οι αγωνιζόμενοι κατά της ένωσης, καταφέρνουν να *χαροποιήσουν* όλους τους εχθρούς του κυπριακού ελληνισμού²⁷⁵³, αφού δημιούργησαν ντε φάκτο γεγονότα και τα στάτους κβο, που *τείνουν να υπαγορεύσουν τη διχοτομική λύση του κυπριακού ζητήματος*²⁷⁵⁴.

Όσον αφορά στο ζήτημα της ένωσης και σε αυτό τον τομέα η κριτική που ασκεί η εφημερίδα Πατρίς είναι δριμεία. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει, ότι ο αγώνας της Κύπρου *δεν μπορεί να ευοδωθεί*, γιατί η κυπριακή κυβέρνηση μέσα από τις ενέργειες της, *τορπιλίζει τον αγώνα*, αφού δεν τον διεξάγει μαζί με την Ελλάδα εναντίον της Τουρκίας, αλλά μεταξύ της Κύπρου και της Ελλάδας, μεταξύ των ανεξαρτησιακών και των ενωτικών, για να προβάλει ενωτικές αξιώσεις στην πρώτη περίπτωση και ανεξαρτησιακές οποιασδήποτε μορφής, στη δεύτερη. Δεν μπορεί να ευοδωθεί ο ελληνικός αγώνας γιατί η κυβέρνηση *δηλητηριάζει τον κυπριακό λαό* και τον *καθοδηγεί μακριά από τον σκοπό που καθορίζουν και επιτάσσουν η κυπριακή ιστορία και οι μακροχρόνιοι ενωτικοί αγώνες του κυπριακού ελληνισμού*²⁷⁵⁵. Η κυπριακή κυβέρνηση αντί να μεταμεληθεί και να συνετισθεί, αντί να ρίξει το βάρος της στην προσπάθεια να *ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα*, ακολούθησε μία πολιτική *αυτόχρημα πορνική*, καθώς ποτέ δεν εργάστηκε για την ένωση, ποτέ δεν διαφώτισε

²⁷⁴⁹«Βαθιά Τομή», *Πατρίς* (Μάιος 1, 1972), 1.

²⁷⁵⁰*Ibid.*, 1.

²⁷⁵¹«Οι Ένοχοι της Δωδεκαετίας», *Πατρίς* (Μάιος 8, 1972), 1.

²⁷⁵²«Ο Μακάριος θα Προσκαλέση εις Βοήθειαν την Ρωσίαν», *Πατρίς* (Ιούνιος 29, 1972), 1.

²⁷⁵³«Πώς θα Κρίνη», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1973), 4.

²⁷⁵⁴«Μόνον δι' Αγώνος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 4, 1972), 1.

²⁷⁵⁵«Ουδόλως Ηγωνίσθησαν δι' Ένωσιν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 2.

επίσημα για αυτή και ποτέ δεν τη ζήτησε²⁷⁵⁶. Για την κυπριακή κυβέρνηση η ένωση υπήρξε μόνο *διακοσμητικό στοιχείο και μέσο, για την είσπραξη χειροκροτημάτων* στα εθνικά μνημόσυνα, τα οποία συστηματικά βεβήλωσαν με την παρουσία τους οι άνθρωποι της εθνικής μειοδοσίας και της αθέμιτης συναλλαγής²⁷⁵⁷. Με καταστροφική μανία και διάθεση, αυτοί οι άνθρωποι *εμπνεύσθηκαν και καταδέχθηκαν τα πάντα*, για να εκτραπεί από την εθνική τροχιά η Κύπρος. Κόμπαζαν ότι αυτοί είχαν τον τρόπο να σώσουν την Κύπρο εάν γινόταν εκτροχιασμός, ο οποίος έγινε και επιμελώς οργάνωσαν οι αδίστακτοι²⁷⁵⁸. Ο δύσμοιρος ελληνισμός της Κύπρου βρίσκεται μπροστά σε μία σκληρή πραγματικότητα, με την προδοσία να ολοκληρώνεται, καθώς οι αρνητές προπαρασκευάζουν τα *γνωστά βήματα τους για το μακάβριο χορό γύρω από τον τάφο των εθνικών προσδοκιών*²⁷⁵⁹.

Οι κυβερνώντες χαρακτηρίζονται από ιδιοτέλεια και όχι από εθνικό συμφέρον, αφού *αντί να εργασθούν συστηματικά για να αποτρέψουν εκ της δικής τους ανοχής τον συνεχιζόμενο αφελληνισμό του κυπριακού λαού*, με απροσμέτρητη κουφότητα καταγίνονται να δημιουργήσουν εντυπώσεις κομματικού ενδιαφέροντος προς τον *πέννητα και καταδυναστευόμενο* λαό, ενώ άλλοι θρασύτατοι οσφυοκάμπτες, *επιδίδονται με πολλή σπουδή στην προσπάθεια να επιδαψιλεύσουν τιμές στον μεγάλο ένοχο* της Ζυρίχης, Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ'. Ενώ αυτά συμβαίνουν, την ιερή υπόθεση της Κύπρου, που μεταχειρίστηκαν τόσο σκληρά, *υποβίβασαν μικροπρεπώς στο πεζοδρόμιο*, την έχουν *λησμονήσει παντελώς* για να τη θυμηθούν εάν χρειαστεί και να κερδίσουν από αυτή τα αναγκαία για την *κομματική συντήρηση* τους, καθώς και για την εξυπηρέτηση των *ταπεινότερων προσωπικών συμφερόντων*²⁷⁶⁰. Με λανθασμένη νοοτροπία και με συνθηκολόγο διάθεση, καυχείται η κυβέρνηση ότι διεξάγει δήθεν αγώνα, οδηγώντας τον λαό στον εθνικό όλεθρο, καθώς τον πότισε για οκτώ έτη με ανεξαρτησιακό όπιο, για να τον κάνει να πέσει σε εθνικό λήθαργο και να έχει πιστούς και πρόθυμους συνεργάτες για την προδοσία της²⁷⁶¹. Προσπάθησαν οι κυβερνώντες να *δημιουργήσουν κυπριακή συνείδηση*, υποστηρίζοντας ότι είναι

²⁷⁵⁶«Συναγερμός!», *Πατρίς* (Μάιος 12, 1968), 1.

²⁷⁵⁷*Ibid.*, 1.

²⁷⁵⁸«Σωτηρία», *Πατρίς* (Ιούνιος 2, 1968), 1.

²⁷⁵⁹«Η Ρασοκρατία και οι Εθνικοί Μειοδότες Προετοιμάζονται δια τον Μακάβριον Χορόν Πέριξ του Τάφου Των Ιερών μας Διεκδικήσεων», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1970), 1.

²⁷⁶⁰«Το Κυπριακόν Κατάντημα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 9, 1970), 4.

²⁷⁶¹«Προ του Θανάσιμου Κινδύνου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 20, 1968), 1.

μάταια και επιζήμια τα πεπαλαιωμένα προαιώνια ιδανικά, εφόσον η *ένωση δεν συμβιβάζεται με τη μοντέρνα πολιτική*²⁷⁶².

Σε καμία περίπτωση δεν επιδιώκεται η πραγματοποίηση του ενωτικού στόχου, αφού η κυπριακή κυβέρνηση ενδιαφέρεται μόνο *να διατηρήσει την εξουσία, παρά την αποδεδειγμένη ανικανότητα της*²⁷⁶³, ασκώντας συνθηκολόγο πολιτική την οποία είναι αποφασισμένη να ακολουθήσει ως ανεξαρτησιακό καθεστώς²⁷⁶⁴. Ακόμη και αν μετατραπεί η Μεσόγειος Θάλασσα σε κολυπήθρα του Σιλβάμ, δεν φαίνεται ότι τα νερά της είναι αρκετά για να *ξεπλύνουν τα αμαρτήματα της κυπριακής ηγεσίας* όσον αφορά στον *χειρισμό του εθνικού ζητήματος*. Η κυπριακή κυβέρνηση δεν μπορεί να αποτελέσει πολιτική επιλογή ενός λαού που θα την εμπιστευόταν για να διαχειριστεί το εθνικό και πολιτικό μέλλον του²⁷⁶⁵. Ούτε διορατικότητα, ούτε αίσθημα ευθύνης, ούτε πατριωτική έξαρση διέκριναν την κυπριακή ηγεσία κατά την τελευταία δεκαετία, η οποία έχει καταγραφεί ήδη στην ιστορία ως περίοδος πρωτοφανούς *καταισχύνης και εθνικής αναξιότητας*²⁷⁶⁶.

Ποτέ η κυπριακή κυβέρνηση δεν αξίωσε με πείσμα και αγωνιστικότητα το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του κυπριακού λαού. Αντιθέτως πάντοτε ακολούθησε *πολιτική ερμαφρόδιτη και αλλοπρόσαλλη*²⁷⁶⁷, με στόχο να πετύχει τους σκοπούς της και να φθάσει στο τέρμα των βδελυρών επιδιώξεων της²⁷⁶⁸. Στόχος της είναι να καταστρέψει την πίστη του λαού προς την Ελλάδα και να βγάλει από την ψυχή των Ελληνοκυπρίων τον *πόθο της ένωσης*²⁷⁶⁹. Η κρατούσα πολιτική έχει επιδιώξει να διατηρήσει μία ψευδοαρχή, έχει προσπαθήσει *να ρίξει στη λήθη το σύνθημα της ένωσης* και να *αμβλύνει* τη μοναδική και ανυποχώρητη *διάθεση όλων των Ελλήνων για αυτή*²⁷⁷⁰. Οι *νεκροθάφτες των εθνικών ιδανικών*, έχοντας μόνους σύμμαχους τους *απάτριδες κομμουνιστές*, τολμούν να προσποιούνται, ότι θέλουν μεν και αυτοί την ένωση, αλλά υποκρινόμενοι τους συνετούς, συμβουλεύουν τον λαό να μη δηλώνει το *ενωτικό φρόνημα του*, γιατί εξοργίζει τους Τούρκους και τους κάνει να ζητούν και

²⁷⁶²«Τι Περιμένουν, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 1.

²⁷⁶³«Προ του Θανάσιμου Κινδύνου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 20, 1968), 1.

²⁷⁶⁴«Πρωτοπόρος της Ομοσπονδοποιήσεως», *Πατρίς* (Μάρτιος 6, 1968), 1.

²⁷⁶⁵«Προτιμούμε το Σκάνδαλον Δράσεως Παρά το Σκάνδαλον της Δειλίας», *Πατρίς* (Οκτώβριος 6, 1968), 3.

²⁷⁶⁶«Η Ελλάς να Επανέλθη εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Μάρτιος 16, 1969), 1.

²⁷⁶⁷«Και Πάλιν η Αυτοδιάθεσις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 30, 1972), 1.

²⁷⁶⁸«Μαρτυρία», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 11, 1972), 11.

²⁷⁶⁹«Βαθιά Τομή», *Πατρίς* (Μάιος 1, 1972), 1.

²⁷⁷⁰«Επιβεβλημένος ο Αγών», *Πατρίς* (Αύγουστος 18, 1974), 1.

αυτοί διαμελισμό²⁷⁷¹. Η αποκρουστική και απαράδεκτη στάση της κυβέρνησης σφαγιάζει το δικαίωμα της *αυτοδιαθέσεως*²⁷⁷², με την πραγματοποίηση της ένωσης να γίνεται αποδεκτή με *απίθανα πλέγματα προϋποθέσεων*, ενώ η ψευδοανεξαρτησία να γίνεται αποδεκτή άνευ όρων²⁷⁷³. Οι εραστές της ανεξαρτησίας ασκούν *δολιοφθορά εναντίον της ενώσεως*, μιλούν συνεχώς για *κινδύνους εκρήξεως πολέμου* μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, εάν δεν παύσει να ακούγεται η λέξη ένωση. Ωστόσο η τακτική τους αυτή είναι *αυτόχρημα κατάπτωση*, γιατί μοναδική τους επιδίωξη είναι να προκαλέσουν στον λαό τον φόβο και τον πανικό του πολέμου και να καλλιεργήσουν θανάσιμη ηττοπάθεια²⁷⁷⁴. Οι ταγοί της Λευκωσίας κολακεύονται να διακηρύττουν δύο πράγματα. Πρώτον, ότι είναι *καλοί Έλληνες και αγωνιστές της ενώσεως* και δεύτερον ότι αγωνίζονται επί του διεθνούς πεδίου ως *δεξιοί διπλωμάτες*, ωστόσο *παίζουν θέατρο όταν μιλούν περί ενώσεως*. Οι κυβερνώντες, *απεχθάνονται και καταπολεμούν την ένωση*, υποστηρίζοντας ότι αυτή αποτελεί ευσεβή πόθο²⁷⁷⁵.

Ως προς τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης απέναντι στο εθνικό κέντρο, η Πατρίς επισημαίνει ότι στην Κύπρο *υπονομεύεται ύπουλα κάθε ενωτική προσπάθεια της επίσημης Ελλάδας*²⁷⁷⁶, με πρώτιστο στόχο τον *αφελληνισμό* και την *απεμπόληση του ιερού πόθου της ένωσης*²⁷⁷⁷. Η κυπριακή κυβέρνηση από την ημέρα εγκαθιδρύσεως του ζυριχικού καθεστώτος, *θεώρησε την Ελλάδα ως το μόνο εχθρό*. Δεν έπραξε κάτι άλλο παρά την *εκδίωξη της* και την απομάκρυνση *καθετί που αντιπροσώπευε στην Κύπρο το ελληνικό ιδεώδες στις ψυχές των Ελληνοκυπρίων*²⁷⁷⁸. Αποκορύφωμα της εχθρικής στάσης της κυπριακής κυβέρνησης προς την Ελλάδα αποτέλεσε η περίοδος Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1967, αφού εξαιτίας της *σατανικής σκευωρίας* που οργανώθηκε, αναγκάστηκε να *αποχωρήσει ο ελληνικός στρατός υπό συνθήκες καθόλου κολακευτικές για το εθνικό γόητρο της Ελλάδας*. Με αυτό τον τρόπο εξανεμίστηκε το βασικό ατού που διέθετε ο ελληνισμός στην Κύπρο, ώστε να ευοδωθεί ο εθνικός αγώνας, με συνέπεια η *Κύπρος να γίνει βορά στις ορέξεις των νεοσουλτάνων της Άγκυρας*²⁷⁷⁹.

²⁷⁷¹«Ας Ξαναζήση το Πνεύμα της ΕΟΚΑ», *Πατρίς* (Μάρτιος 30, 1969), 1.

²⁷⁷²«Μόνον δι' Αγώνος», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 4, 1972), 1.

²⁷⁷³«Χάνεται η Κύπρος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1974), 1.

²⁷⁷⁴«Αδίστακτοι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 9, 1971), 4.

²⁷⁷⁵«Έλληνες και Διπλωμάτιαν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1966), 2.

²⁷⁷⁶«Χάνεται η Κύπρος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1974), 1.

²⁷⁷⁷«Ποιοι θα Ψηφίσουν τον Μακάριο», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1968), 4.

²⁷⁷⁸«Πόλεμος κατά της Ελλάδος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 3, 1968), 1.

²⁷⁷⁹«Η Ελλάς να Επανέλθω εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Μάρτιος 16, 1969), 1.

Τον διακαή *παντοτινό πόθο του τέρματος του αγώνα*, η κυπριακή κυβέρνηση προσπάθησε να τον *μεταβάλει*, υποβάλλοντας τον κυπριακό λαό σε *καχυποψία*, *αντιμετωπίζοντας* την Ελλάδα με ύφος αρχοντοχωριάτη και οικτρίζοντας την για την πενία της²⁷⁸⁰, με απώτερο στόχο να καταστρέψει την πίστη των Ελληνοκυπρίων προς αυτή²⁷⁸¹. Κινήθηκε δραστήρια και με συντονισμένο τρόπο η κυβερνητικοκομμουνιστική προπαγάνδα, *υπονόμευσε καθετί ελληνικό*²⁷⁸², επιστρατεύοντας όλα τα μέσα για *εθνική αποπλάνηση* και *αφελληνισμό* της Κύπρου, αφήνοντας τη σφραγίδα του ονειδούς²⁷⁸³. Η εθνικώς ατάσθαλη πολιτική της οδήγησε σε *οδυνηρή διχοστασία* με την Ελλάδα, με αποτέλεσμα το παρόν κατάντημα του κυπριακού ζητήματος, σε αντίθεση με τους Τουρκοκυπρίους, οι οποίοι ομοφωνούντες με την Άγκυρα, πέτυχαν να καταστούν στην πραγματικότητα *ρυθμιστές του πολιτικού μέλλοντος της Κύπρου*²⁷⁸⁴. Η *υποτονική αναφορά προς την ένωση*, αφενός *δεν αποπλίζει τους Τουρκοκυπρίους*, αφετέρου αποτελεί σαφή *ένδειξη ενδοτικότητας*, αναγνωρίζοντας δημόσια ότι οι εθνικοί στόχοι της Κύπρου, εξαρτώνται από την *καλή θέληση των αντιπάλων της*²⁷⁸⁵.

Μέσω της άσκησης *ειδεχθούς πολιτικής*, οργάνωσε η κυπριακή κυβέρνηση *συνομωσία* και εφάρμοσε συστηματικά πρόγραμμα, με σκοπό την *εκρίζωση* από την ψυχή του λαού της Κύπρου *της ιδέας της* Ελλάδας. Άσκησε *συνεχή διαβολή* και *κατασυκοφάντηση* των εκάστοτε *κυβερνήσεων* και των *στρατιωτικών, μνηστήρισε* και *χλεύασε καθετί προερχόμενο από την Ελλάδα*²⁷⁸⁶. Ενέπνευσε το *ανθελληνικό αίσθημα* σε σημαντική μερίδα του λαού, καθύβριζε τους Ελλαδίτες, αντιμετωπίζοντας τους με *καχυποψία ως εχθρούς της Κύπρου*, ενώ οι Έλληνες αξιωματικοί *κατάντησαν να ζουν σε εχθρικό έδαφος. Μνηστηρίζεται και υπονομεύεται* η Ελλάδα από την Κύπρο, με συνέπεια ύπουλα να ωθείται *ο ελληνοκυπριακός λαός να αποστραφεί τα προαιώνια ιδανικά του*²⁷⁸⁷, ενώ οι δωσίλογοι του κυπριακού έχουν ως πάγια τακτική να επιρρίπτουν για κάθε θέμα ευθύνες στους *ώμους της ατυχούς Ελλάδας*, ευθύνες που βαραίνουν αποκλειστικά την κυπριακή κυβέρνηση και κανέναν

²⁷⁸⁰ «Τι Περιμένουν, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 1.

²⁷⁸¹ «Βαθιά Τομή», *Πατρίς* (Μάιος 1, 1972), 1.

²⁷⁸² «Πόλεμος κατά της Ελλάδος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 3, 1968), 1.

²⁷⁸³ «Επέτειος Αίσχους», *Πατρίς* (Αύγουστος 16, 1971), 1.

²⁷⁸⁴ «Προς Απίστους», *Πατρίς* (Οκτώβριος 11, 1971), 4.

²⁷⁸⁵ «Να Λάμψη η Ένωσης!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1972), 1.

²⁷⁸⁶ «Ο Ειδεχθέστερος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 27, 1972), 4.

²⁷⁸⁷ «Χάνεται η Κύπρος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1974), 1.

άλλον. Στόχος της κυπριακής κυβέρνησης ήταν να εκτεθεί η Ελλάδα *για εθνική ανεπάρκεια*²⁷⁸⁸.

Δεν θέλησε ευθύς εξ αρχής να ακολουθήσει τη *σωστή, την αληθινή εθνική ενωτική γραμμή*, αλλά προτίμησε να *λοξοδρομήσει και να καταπροδώσει την εντολή και τους προαιώνιους εθνικούς πόθους ολόκληρου του ελληνισμού*. Προτίμησε να εξυπηρετήσει τους *δικούς της σκοπούς* και τις *δικές της επιδιώξεις* και όχι αυτές του κυπριακού λαού²⁷⁸⁹. Η πολιτική του μακαριακού συνασπισμού δεν υπήρξε *καθόλου ελληνοπρεπής*, υπήρξε μάλλον *ανθελληνική και επιζήμια* για τον ελληνοκυπριακό λαό και λίαν *ταπεινωτική για τον απανταχού ελληνισμό*²⁷⁹⁰. Οι κυβερνώντες διοργανώνουν αυθόρμητες διαδηλώσεις με *ανθελληνικά και κομμουνιστικά* συνθήματα, επιστρατεύουν ψευδολογία και διαστρέφουν γεγονότα, με μόνο στόχο να *κλονίσουν την πίστη του λαού με το εθνικό κέντρο του ελληνισμού*²⁷⁹¹. Η κυπριακή κυβέρνηση όχι μόνο δεν αξιοποίησε τον χρόνο που πέρασε και δεν εκμεταλλεύθηκε τις ευκαιρίες που της δόθηκαν, αλλά *εργάσθηκε βάση σχεδίου, με σκοπό τον αφελληνισμό της Κύπρου και την οριστική αποκοπή της από τον εθνικό κορμό*²⁷⁹². Για να επιτύχουν τον προαναφερόμενο στόχο οι κυβερνώντες, καλλιεργούν στην ψυχή του λαού την *αποστροφή έναντι καθετί ελληνικού*, με συνθήματα όπως «η *Κύπρος ανήκει στους Κυπρίους*», «του *Κύπριου ο τράχηλος* ζυγό δεν υποφέρει *έστω και αν είναι ελληνικός*», «η ένωση είναι *ευσεβής πόθος*», «η Ελλάδα αποτελεί τον *υπ' αριθμόν 1 εχθρό της Κύπρου*» κτλ.²⁷⁹³. Γίνεται αντιληπτό από τα όσα αναφέρθηκαν ότι οι *αποστάτες της εθνικής ιδέας*, η μειοψηφία των ανθρώπων του κατεστημένου με την ελαττωματική εθνική συνείδηση, απεγνωσμένα αγωνίζονται να εξασφαλίσουν ιστορικό άλλοθι για να *αποκόψουν την Κύπρο από τον εθνικό κορμό*, να καλλιεργήσουν την *καχυποψία έναντι της Μητέρας Πατρίδας* και την *αποστροφή έναντι καθετί ελληνικού*²⁷⁹⁴.

Όσον αφορά στη στάση της κυβέρνησης απέναντι στους Τουρκοκυπρίους, κατηγορείται από την Πατρίδα για *πολιτική πλαδαρότητα*, για *ψυχικό κενό*, για

²⁷⁸⁸ «Και Πάλιν η Αυτοδιάθεσις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 30, 1972), 1.

²⁷⁸⁹ «Ιδού τα Χάλια μας», *Πατρίς* (Νοέμβριος 10, 1968), 5.

²⁷⁹⁰ «Ας Αναλάβωμεν τον Αγώνα», *Πατρίς* (Μάιος 18, 1969), 5.

²⁷⁹¹ «Αντικειμενικώς», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1972), 4.

²⁷⁹² «Η Ένωσις, Αίτημα των Κυπρίων», *Πατρίς* (Μάιος 18, 1972), 1.

²⁷⁹³ «Στα Μαρμαρένια Αλώνια», *Πατρίς* (Ιούνιος 1, 1972), 4 & «Το Θέατρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 4.

²⁷⁹⁴ «Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Μάιος 10, 1972), 4.

*εσχάτη αποκαρδίωση, εθνική καταισχύνη και ανυπαρξία αξιών*²⁷⁹⁵, αφού αποδεικνύεται *εθνικά ανάξια*²⁷⁹⁶ μέσω της χλιαρής κυβερνητικής στάσης της, η οποία υποβοηθά τα *διαμελιστικά σχέδια των Τουρκοκυπρίων*²⁷⁹⁷. Είναι *κλασικά ανίκανη να προβλέψει τις δυσμενείς και επικίνδυνες εξελίξεις, υποχωρεί* πάντοτε έναντι των *ιταμών διαμελιστικών αξιώσεων των Τούρκων*, ενέργεια η οποία φανερώνει ότι η Κύπρος κατευθύνεται προς γεωγραφικό διαμελισμό²⁷⁹⁸. Εργάζεται κουτοπόνηρα με σκοπό την ύπαρξη προπαγάνδας για να παραπλανήσει τον λαό να δεχθεί την εφικτή λύση, που θα θέσει την τουρκική σφραγίδα στην Κύπρο²⁷⁹⁹. Η δράση της κυβέρνησης είναι *εγκληματική, πολιτικά σαδιστική και ηθικά απαράδεκτη*, εφόσον δεν ανακοινώνει στον κυπριακό λαό κάποιο σχέδιο για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος με τους Τουρκοκυπρίους, όπως θα είχε υποχρέωση²⁸⁰⁰.

Τα μέτρα ειρήνευσης που παίρνει αποτελούν το *προκάλυμμα*, ώστε οι Τουρκοκύπριοι τρομοκράτες να *προάγουν τους διαμελιστικούς σκοπούς τους*²⁸⁰¹, μη καταφέροντας τίποτα άλλο, παρά να ενισχύσει την υπάρχουσα ανωμαλία²⁸⁰². Με την πολιτική της ή καλύτερα με την ανυπαρξία της πολιτικής της, συντέλεσε στη δημιουργία συγκεκριμένων καταστάσεων, τις οποίες ο *αντίδικος συνεχώς διαφοροποιεί προς το δικό του συμφέρον*²⁸⁰³. Η πολιτική του κατευνασμού που άσκησε όλο αυτό το χρονικό διάστημα, καθώς και η έλλειψη αποφασιστικότητας, ήταν αυτά που έκαναν τους *Τουρκοκύπριους* να γίνονται όλο και περισσότερο *θρασύτεροι*, επιθυμώντας να επιτύχουν όσο το δυνατόν περισσότερα σε μία υπόθεση, η οποία ήταν από *καιρό χαμένη* γι' αυτούς, εάν οι Ελληνοκύπριοι πολιτεύονταν ορθά²⁸⁰⁴. Απαλλοτρίωσε *οικειοθελώς και αυτοβούλως το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως* και έφερε την πολιτική του εφικτού, που οδήγησε την Κύπρο σε *πρωτοφανή λαβύρινθο*, γιατί εξίσωσε το νόμιμο κράτος με την ανταρσία και έδωσε στους *Τουρκοκυπρίους, όλο τον απαιτούμενο χρόνο για να σταθεροποιήσουν τις ντε φάκτο διαμελιστικές καταστάσεις*²⁸⁰⁵. Στέκεται δουλοπρεπώς η κυβέρνηση απέναντι στους Τούρκους

²⁷⁹⁵«Προσδοκία της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

²⁷⁹⁶«Ναι! Ελλαδοτουρκικός», *Πατρίς* (Μάιος 3, 1971), 1.

²⁷⁹⁷«Μετά την Ίδρυση του Τουρκοκυπριακού Κράτους - Η Χλιαρά Κυβερνητική Στάσις Υποβοηθεί τα Διαμελιστικά Σχέδια των Τουρκοκυπρίων», *Πατρίς* (Ιανουάριος 3, 1968), 4.

²⁷⁹⁸«Η Τουρκία Ετοιμάζεται Τώρα Δια Νέαν Προώθησιν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 3, 1968), 2.

²⁷⁹⁹«Γνώμαι και Συστάσεις», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 4.

²⁸⁰⁰«Να Αναχαιτισθή ο Μακάριος!», *Πατρίς* (Μάρτιος 29, 1968), 1.

²⁸⁰¹«Πλήρης Ασυδοσία εις τους Τούρκους», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1968), 1.

²⁸⁰²«Μέτρα Εμπρησμού της Ειρήνης», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1968), 1.

²⁸⁰³«Σωτηρία», *Πατρίς* (Ιούνιος 2, 1968), 1.

²⁸⁰⁴«Λύσις; Ιδού πως...», *Πατρίς* (Μάρτιος 20, 1972), 2.

²⁸⁰⁵«Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1972), 4.

στασιαστές μέσω της παθητικής στάσης που επιδεικνύει, με συνέπεια οι τελευταίοι να συνεχίζουν τις προκλήσεις σε βάρος των Ελλήνων²⁸⁰⁶. Η πολιτική που ακολουθεί η κυβέρνηση επιδιώκει να παρέχει στους Τουρκοκυπρίους *κυριαρχικά δικαιώματα* στις τουρκοκυπριακές περιοχές και να αναγνωρίσει τα *δικαιώματα διατήρησης της στρατιωτικής δύναμης και επέμβασης της Τουρκίας στην Κύπρο*, με αποτέλεσμα το νησί να γίνεται *έρμαιο στα χέρια της τουρκικής επεκτατικής πολιτικής*, ανοίγοντας την πόρτα για *σταθερότερο και μονιμότερο τουρκικό έλεγχο*, τόσο στην πολιτική, όσο και στην στρατιωτική πλευρά²⁸⁰⁷.

Απώτερος στόχος των κυβερνώντων είναι η παράδοση της ελληνικής Κύπρου στους Τούρκους²⁸⁰⁸, γι' αυτό και επανάφεραν την Τουρκία στο νησί²⁸⁰⁹. Οι *εφευρέτες του εφικτού*, οι *θιασώτες των υποχωρήσεων*, προκειμένου να επιτύχουν οποιαδήποτε συμφωνία με τους Τούρκους, δεν υπηρετούνται από καμία στοιχειώδη αξιοπρέπεια, ενώ η δράση τους διακατέχεται συνεχώς από θεατρνισμού²⁸¹⁰. Αν και γνωρίζει η κυπριακή κυβέρνηση τα *επιδρομικά σχέδια της Τουρκίας κατά της Κύπρου*, όχι μόνο *δεν προβάλλει καμία αντίσταση*, αλλά υποχωρεί, για να θέσει τον *ελληνικό κυπριακό λαό προ του τετελεσμένου γεγονότος του διαμελισμού*. Επειδή δεν τολμά να δηλώσει στον λαό ότι ετοιμάζει τέτοια συνθηκολόγηση, η οποία είναι χειρότερη από τη Ζυρίχη, επιδιώκει μέσα από διάφορα διασπαστικά μέτρα να τον παραπλανήσει ότι *θα επιδιώξει να αντισταθεί στα διαμελιστικά σχέδια των Τούρκων* και πως αγωνίζεται όπως αναφέρει, *υπέρ μίας ανεξάρτητης κυρίαρχης εδαφικά ακέραιας Κύπρου*²⁸¹¹. Ερωτοτροπεί με τη φίλη Τουρκία και τους φίλτατους Τουρκοκυπρίους, ώστε να συνεργαστεί με αυτούς για να εξευρεθεί εφικτή λύση, δηλαδή *ένα διαμελιστικό υπό ομοσπονδιακού τύπου ανεξαρτησιακό καθεστώς*. Επιτρέπει στους Τούρκους να δημιουργήσουν τετελεσμένα γεγονότα, τα οποία προσπαθεί να εκμεταλλευτεί, για να αποτελέσουν πρόφαση, ώστε να αποδεχθεί την εφικτή λύση²⁸¹². Υποχωρεί αλλόφρων και σε αταξία, εγκαταλείποντας, χωρίς να ζητά *το παραμικρό αντάλλαγμα*, για *ιδανικά που ποτίστηκαν με ποταμούς αίματος*. Αφήνει ελεύθερους τους

²⁸⁰⁶«Δουλοπρεπής η Στάσις της Κυβερνήσεως έναντι των Τούρκων Στασιαστών», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 14, 1972), 1.

²⁸⁰⁷«Να Δημοσιευθούν αι Τουρκικαί Προτάσεις Περί Αυτοδιοικήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 15, 1968), 1.

²⁸⁰⁸«Καθήκον της να Παραιτηθή», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1968), 1.

²⁸⁰⁹«Στα Μαρμαρένια Αλώνια», *Πατρίς* (Ιούνιος 1, 1972), 4.

²⁸¹⁰«Το Θέατρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 4.

²⁸¹¹«Η Οδός της Εθνικής Σωτηρίας», *Πατρίς* (Ιανουάριος 11, 1968), 1.

²⁸¹²«Προ του Θανάσιμου Κινδύνου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 20, 1968), 1.

Τουρκοκύπριους να μετακινούνται, να μεταφέρουν όπλα, να αγοράζουν είδη για πολεμική χρήση²⁸¹³, ενώ *πολλά σκάνδαλα που διέπραξαν τα καλύπτει*, προκειμένου να μην διακινδυνεύσει η Κυπριακή Δημοκρατία, που αποτέλεσε την παλαιότερη *διακαή επιθυμία και επιδίωξη* της²⁸¹⁴. Σαν να ήταν *εκπρόσωπος των Τούρκων*, αντέταξε με μένος δερβίσηδων, ότι η ένωση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, ενώ είναι πρόθυμη να τους αναγνωρίσει *ως ρυθμιστές του πολιτικού μέλλοντος της Κύπρου*. Οι κυβερνώντες καθίστανται πλέον *σύμμαχοι των Τούρκων*, ενισχύοντας την αδιαλλαξία τους, όταν διακηρύσσουν ότι εγκαταλείπουν την ένωση²⁸¹⁵.

Επιμένουν παρά τα εγκλήματα και τα σκάνδαλα τους να κρατούνται σαν *τσιμπούρια στην εξουσία*²⁸¹⁶. Εάν είχαν την *στοιχειώδη ευθυζία* και αξιοπρέπεια προ πολλού *θα είχαν εγκαταλείψει τις θέσεις* τους²⁸¹⁷, θα είχαν φύγει *ανεπιστρεπτί*²⁸¹⁸ και θα ζητούσαν τη συγχώρεση του κυπριακού λαού, της εμπιστοσύνης του οποίου δεν φάνηκαν άξιοι²⁸¹⁹. Για να μπορέσει να ανοίξει ο δρόμος προς την εθνική δικαίωση της Κύπρου, θα πρέπει να φύγουν οι *δωσίλογοι* που κατέστρεψαν την Κύπρο²⁸²⁰. Πρέπει να φύγει από την εξουσία η *ένοχη κλίκα του Μακαρίου και των ανθρώπων* του. Να φύγουν ανεπιστρεπτί, οι εκθεμελιωτές της Κύπρου και οι υπονομευτές του εθνικού αγώνα. Όσο καλύτερα το αντιληφθούν και όσο πιο σύντομα συνειδητοποιήσουν το μήνυμα των καιρών, τόσο το καλύτερο για τους ίδιους. Η Κύπρος δεν *αποτελεί φέουδο για να το νέμονται*²⁸²¹. Η κυβέρνηση της ζυριχικής ψευδοδημοκρατίας είναι *κυβέρνηση μειοψηφίας*, κυβέρνηση κομμουνιστών και δεν αντιπροσωπεύει τη *λαϊκή θέληση*²⁸²².

Η Πατρίς υπηρετώντας πιστά τον ρόλο της ως εκπρόσωπος του αντιμακαριακού στρατοπέδου, δεν θα μπορούσε παρά να ασκεί έντονη κριτική έναντι της κυπριακής κυβέρνησης, η οποία αντιπροσώπευε κατά τη γνώμη της παράγοντα του σημαντικότερου εσωτερικού εχθρού των Ελληνοκυπρίων. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί το έντυπο για τους κυβερνώντες είναι ιδιαίτερα σκληρή, προσάπτοντας

²⁸¹³«Να Ανασυνταχθώμεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 17, 1968), 1.

²⁸¹⁴«Η Ελλάδα να Επανέλθη εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Μάρτιος 16, 1969), 1.

²⁸¹⁵«Η Πραγματικότητα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 21, 1971), 4.

²⁸¹⁶«Δημοκρατία - Ένωση», *Πατρίς* (Νοέμβριος 19, 1973), 1.

²⁸¹⁷«Οι Ένοχοι της Δωδεκαετίας», *Πατρίς* (Μάιος 8, 1972), 1.

²⁸¹⁸«Να Φύγουν Ανεπιστρεπτί», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1968), 1.

²⁸¹⁹«Οι Ένοχοι της Δωδεκαετίας», *Πατρίς* (Μάιος 8, 1972), 1.

²⁸²⁰«Δημοκρατία - Ένωση», *Πατρίς* (Νοέμβριος 19, 1973), 1.

²⁸²¹«Να Φύγουν οι Ένοχοι», *Πατρίς* (Ιανουάριος 3, 1972), 1.

²⁸²²«Να Φύγει η Κυβέρνησις Μειοψηφίας», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 4, 1974), 1.

τους πληθώρα αρνητικών φορτισμένων επιθέτων, από εθνικώς ανάξιους και νεκροθάφτες των ιδανικών της ενώσεως, έως τουρκοπροσκυνημένους και τουρκόψυχους. Υποστηρίζει η Πατρίς ότι η κυπριακή κυβέρνηση είναι μία μαφία που αποτελείται από κυβερνητικούς και κομμουνιστές, οι οποίοι με αθέμιτα μέσα παρέσυραν στην πλειονότητα του τον λαό, για να επιτύχουν τα ανθενωτικά και εκ προμελέτης εγκλήματα τους, με σημαντικότερο την εγκαθίδρυση της ανεξαρτησίας.

Λόγω της στάσης τους η Πατρίς τους κατηγορεί ότι πρακτικά έχουν οδηγήσει την Κύπρο σε διχοτόμηση, σε διάβρωση του εθνικού φρονήματος και σε πλήρες διπλωματικό αδιέξοδο. Στην προσπάθεια τους οι κυβερνώντες να απομακρυνθούν από τον στόχο της ένωσης και να πραγματοποιήσουν τις προσωπικές φιλοδοξίες τους, συνεργάστηκαν με τους προδότες κομμουνιστές. Και αυτή η εφημερίδα αμφισβητεί τη δημοκρατική εκλογή της παρούσας κυβέρνησης, υποστηρίζοντας ότι αποτελεί μία ολιγαρχία, ένα ζυριχικό κατεστημένο που στηρίζεται στον κομμουνισμό. Υπερθεματίζοντας στην άποψη της Αλήθειας επισημαίνει, ότι δεν διαθέτει η κυπριακή κυβέρνηση εθνική πολιτική, ούτε είναι ικανή να χαράξει, με αποτέλεσμα να αναδεικνύεται ανάξια των περιστάσεων. Για να εξασφαλίσουν τα κεκτημένα τους οι κυβερνώντες, το χρήμα και την καλή ζωή, στρέφονται κατά της εθνικής ιδέας και των ιδανικών του ελληνισμού, καταφέροντας να χαροποιήσουν το σύνολο των εχθρών της Κύπρου και να την οδηγήσουν σε διχοτομική λύση.

Η απομάκρυνση της κυπριακής κυβέρνησης από τον ενωτικό στόχο, επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι όχι μόνο δεν συνεργάζεται με την Ελλάδα εναντίον της Τουρκίας, αλλά την εχθρεύεται, ακολουθώντας μία στάση αυτόχρημα πορνική, που έχει ως σκοπό τον συστηματικό αφελληνισμό των Ελληνοκυπρίων και την εγκαθίδρυση κυπριακής συνείδησης. Την κατηγορεί για υπονομευτική και ύπουλη στάση έναντι της Μητέρας Ελλάδας, θεωρώντας την ως τον βασικό εχθρό της Κύπρου, εφόσον το ελληνικό κράτος είναι το μόνο που υπερασπίζεται τη γνήσια ένωση. Η κυπριακή κυβέρνηση θυσιάζει την εξουσία που έχει, έναντι του ενωτικού στόχου, με συνέπεια να επιβεβαιώνεται η εθνική καταισχύνη και αναξιότητα που τη χαρακτηρίζει, η ερμαφρόδιτη και αλλοπρόσαλλη πολιτική που ακολουθεί.

Την κατηγορεί για ενδοτική και υποτονική στάση, για πολιτική πλαδαρότητα, για ψυχικό κενό, ανυπαρξία αξιών, στοιχεία που ενισχύουν την πλεονεκτική στάση των αντιπάλων της και την ικανοποίηση των διαμελιστικών σχεδίων τους. Η

εγκληματική πολιτικά, σαδιστική και ηθικά απαράδεκτη στάση της κυπριακής κυβέρνησης έναντι του κυπριακού λαού, καταδεικνύεται από το γεγονός ότι δεν μαρτυρά την επίλυση του κυπριακού ζητήματος σε συνεργασία με τους Τουρκοκυπρίους, ενώ τα ειρηνευτικά σχέδια που προάγει στους Τουρκοκυπρίους αποτελούν προκάλυμμα ικανοποίησης των διαμελιστικών σκοπών τους. Η αναποφασιστικότητα και η κατευναστική πολιτική της, το μόνο που κατάφεραν, είναι να κάνουν τους Τουρκοκυπρίους θρασύτερους, δίνοντας τους τον απαραίτητο χρόνο να σταθεροποιήσουν τα σχέδια τους. Προσέφερε τη δυνατότητα στην Τουρκία να επέμβει στην Κύπρο και να γίνει έρμαιο στα χέρια της επεκτατικής πολιτικής της. Για να μπορέσει η Κύπρος να επιστρέψει προς τον ορθό δρόμο πρέπει οι κυβερνώντες να αποχωρήσουν από την εξουσία ανεπιστρεπτί.

Και στην περίπτωση της Πατρίδας εμφανίζεται έντονα η εικόνα του εχθρού, ενώ επιβεβαιώνεται η άποψη των Ι. Τραγγάρη και του Α. Σαμαρά, ότι όσο πιο δεξιά είναι η ιδεολογικοπολιτική διάσταση που εκπροσωπεί μία εφημερίδα, τόσο η εικόνα του εχθρού είναι εντονότερη στα άρθρα της²⁸²³. Για την Πατρίδα οι εχθροί της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας είναι σε σειρά προτεραιότητας, η κυπριακή κυβέρνηση που στρέφεται κατά του εθνικού κέντρου, το σύνολο των μακαριακών δυνάμεων, οι κομμουνιστές, οι Τουρκοκύπριοι και η Τουρκία. Η κυπριακή κυβέρνηση και οι Μακαριακοί με τη στάση τους εκτρέφουν και ενδυναμώνουν το σύνολο των υπόλοιπων εχθρών, καθώς δεν αποσκοπούν στη γνήσια και άμεση ένωση, επιθυμώντας να ικανοποιήσουν τα προσωπικά συμφέροντα και τις φιλοδοξίες τους. Η διαφορετικότητα απόψεων, θέσεων και αντιλήψεων, δεν μπορεί να γίνει κατανοητή από την Πατρίδα, ούτε εντός των πλαισίων της δικής της κοινότητας²⁸²⁴. Μέσω της εμπρηστικής αρθρογραφίας τους κατά της κυπριακής κυβέρνησης, η Αλήθεια, αλλά πολύ περισσότερο η Πατρίς, επιβεβαιώνουν για μία ακόμη φορά τον προπαγανδιστικό ρόλο του τύπου, ο οποίος συνέβαλε στην πολιτική και κοινωνική πόλωση και στην καλλιέργεια συλλογικών ταυτίσεων, που είχαν ως βάση το εθνικό, ιδεολογικό και πολιτικό αίσθημα του «ανήκειν»²⁸²⁵.

²⁸²³Τραγγάρης και Σαμαράς «“Εμείς” Μέσα από τα Μάτια των “Άλλων”. Απεικονίσεις των Ελληνοκυπρίων στα Τουρκοκυπριακά Μέσα», <https://dimosiografia.com/emeis-mesa-apo-ta-matia-twn-tourkokypriwn/>

²⁸²⁴Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 96.

²⁸²⁵Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 163.

Η Χαραυγή εκφράζει μία εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη για την κυπριακή κυβέρνηση και για την πολιτική της. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει, ότι η πορεία που ακολουθείται για την προώθηση του κυπριακού ζητήματος από την κυβέρνηση κινείται προς *μία δίκαιη και ειρηνική λύση*, προς το *συμφέρον του συνόλου του κυπριακού λαού*. Συνεπώς, η κυπριακή κυβέρνηση έχει την *επιδοκιμασία και την έγκριση της καταπληκτικής πλειοψηφίας του λαού*²⁸²⁶. Η πορεία για τη λύση του κυπριακού ζητήματος είναι η *ορθή*, αφού είναι η μοναδική που μπορεί να οδηγήσει σε μία *πλήρως ανεξάρτητη, κυρίαρχη, εδαφικά και διοικητικά ενιαία Κύπρο*, απαλλαγμένη από τις *ταπεινωτικές δεσμεύσεις* που επέβαλαν οι ιμπεριαλιστές με τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Σε μία Κύπρο, όπου όλοι οι *πολίτες θα απολαμβάνουν τις δημοκρατικές ελευθερίες, όπου τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων θα είναι σεβαστά και επαρκώς διασφαλισμένα*²⁸²⁷.

Όσον αφορά στη στάση της κυπριακής κυβέρνησης απέναντι στους Τουρκοκυπρίους, η Χαραυγή αναφέρει ότι η κυβέρνηση πρέπει να προχωρήσει τολμηρά και αποφασιστικά στην εξαγγελία και στην εφαρμογή μέτρων, που από τη μία θα εκθέσουν ακόμη πιο πολύ την Τουρκία και από την άλλη θα εξυψώσουν διεθνώς το κύρος των Ελληνοκυπρίων. Τέτοια μέτρα δεν είναι άλλα από τα *ειρηνευτικά μέτρα*, όπου θα βοηθηθούν τις μάζες των Τουρκοκυπρίων και τα μετριοπαθή στοιχεία να *απαγκιστρωθούν από τις εξτρεμιστικές τάσεις των ηγετών τους και θα συμβάλουν, ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης*²⁸²⁸. Ενθαρρύνει την κυβέρνηση να προχωρήσει και σε πιο τολμηρές ενέργειες, που θα *σωριάσουν* σε ερείπια στη συνείδηση των μαζών του τουρκοκυπριακού πληθυσμού, *την προπαγάνδα για το ότι οι Ελληνοκύπριοι* τρέφουν μίσος προς τους Τούρκους και ότι μόνη επιδίωξη τους, είναι δήθεν, η εξόντωση τους - όπως καθημερινά ισχυρίζεται η ξενόπνευστη προπαγάνδα των σοβινιστών της Άγκυρας και των φερέφωνων των Τουρκοκυπρίων εξτρεμιστών²⁸²⁹. Η κυπριακή πολιτική ως προς τους Τουρκοκυπρίους, όπως αναφέρει η Χαραυγή, συμπλέουσα με τις αρχές του ΟΗΕ, δεν θα τους άφηνε στο έλεος τους. Τονίζει ότι η κυπριακή κυβέρνηση έχει την υποστήριξη όλου του ελληνοκυπριακού

²⁸²⁶ «Καμία Προσοχή στη Δημαγωγία», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 15, 1968), 1.

²⁸²⁷ «Το Καθήκον Όλων», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 22, 1969), 1 & «Υπάρχει Γραμμή», *Χαραυγή* (Μάιος 19, 1968), 1.

²⁸²⁸ «Να Προχωρήσει η Κυβέρνηση», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 13, 1968), 1.

²⁸²⁹ «Περισσότερη Συνέπεια», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 12, 1968) 1.

λαού, ο οποίος επιδιώκει να εξασφαλίσει την ειρηνική και χωρίς φόβο συμβίωση όλων των κατοίκων της Κύπρου - Ελλήνων, Τούρκων, Αρμενίων κτλ.²⁸³⁰.

Η Χαραυγή σχολιάζει τη στάση της κυβέρνησης όσον αφορά στους εσωτερικούς εχθρούς, υποστηρίζοντας ότι θα έπρεπε να είχε λάβει πιο άμεσα και δραστικά μέτρα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, το ότι η κυβέρνηση *δεν έχει πάρει μέχρι σήμερα δραστικά και αποτελεσματικά* μέτρα, για να πατάξει τις φασιστικές οργανώσεις, ενώ αυτό έπρεπε να γίνει από την πρώτη στιγμή της εμφάνισης τους, δημιουργεί στον λαό τη δικαιολογημένη εντύπωση, ότι η κυβέρνηση, για τον έναν ή τον άλλο λόγο, *δεν μπορεί να το κάνει*. Αυτό το εκμεταλλεύονται άγρια οι τρομοκρατικές οργανώσεις και εκείνοι που κρύβονται πίσω τους και κινούν τα νήματα από τα παρασκήνια. Επισημαίνει ότι ολόκληρος ο κυπριακός λαός πιστεύει, ότι είναι καιρός οι φασιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις, να συναισθανθούν μόνες τους το προδοτικό έργο τους και να αυτοδιαλυθούν. Κάθε μέρα που περνά, χωρίς η κυπριακή κυβέρνηση να δείχνει την πυγμή της στους τρομοκράτες και να επιβάλλει τον νομό στους παρανόμους, δημιουργεί εύλογα *εντυπώσεις καθόλου κολακευτικές*. Σε μία τέτοια περίπτωση η κρίση του λαού για ευθύνη της κυβέρνησης, αν τελικά οδηγηθεί ο τόπος στον εμφύλιο σπαραγμό και στο χάος, δεν θα είναι καθόλου άδικη. Η κυβέρνηση πρέπει να ανταποκριθεί τώρα, *στις ευθύνες* της προτού είναι αργά²⁸³¹ ως προς τα *διαδραματιζόμενα εντός του κυπριακού χώρου* και στην *εξάρθρωση των παράνομων ομάδων*, για να *υπάρξει πλήρης αποκατάσταση του κύρους του κράτους*. Γι' αυτό τον λόγο θα πρέπει οι ενέργειες της κυβέρνησης να κορυφωθούν²⁸³². Το νόμιμο κράτος είναι αναγκαίο να κινηθεί δραστικά, *αποκαθιστώντας πλήρως το κύρος του*²⁸³³.

Η Χαραυγή λειτουργώντας εξισορροπητικά στα αρθρογραφικά σχόλια του αντιμακαριακού τύπου, τάσσεται υπέρ της πολιτικής που ακολουθούσε η κυπριακή κυβέρνηση, υποστηρίζοντας ότι αυτή οδηγεί σε μία δίκαιη και ειρηνική λύση, που συμπλέει με το συμφέρον του συνόλου του κυπριακού λαού. Στην προσπάθεια της να υποστηρίξει την κυβερνητική πολιτική, επισημαίνει ότι με το μέρος της τάσσεται η καταπληκτική πλειοψηφία του κυπριακού λαού και πως εκφράζει τη μόνη πολιτική λύση που θα οδηγήσει σε ανεξάρτητο κυρίαρχο εδαφικά και διοικητικά ενιαίο

²⁸³⁰«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 31, 1968), 3.

²⁸³¹«Η Κυβέρνηση ν' Ανταποκριθεί στις Ευθύνες της», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 28, 1969), 1.

²⁸³²«Εκ των Πραγμάτων», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 22, 1972), 1.

²⁸³³«Το Κύρος του Κράτους», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 10, 1972), 3.

κυπριακό κράτος, όπου θα επικρατεί η δημοκρατία, η ελευθερία και τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων θα είναι σεβαστά και επαρκώς διασφαλισμένα, στο πλαίσιο των αρχών του ΟΗΕ. Όσον αφορά στη στάση της κυβέρνησης έναντι των Τουρκοκυπρίων, το έντυπο την ενθαρρύνει, σε αντίθεση με την Πατρίδα, να λάβει και άλλα ειρηνευτικά μέτρα υπέρ τους, ώστε ο μετριοπαθής λαός να ταχθεί με το μέρος των Ελληνοκυπρίων και να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης, αποδεικνύοντας ότι επιδιώκεται η ειρηνική συμβίωση όλων των κοινοτήτων. Αντιθέτως επικριτικά στέκεται κατά της κυβέρνησης, ως προς τη στάση της έναντι των Αντιμακαριακών. Όπως αναφέρει πρέπει να δράσει άμεσα και αποτελεσματικά, για να καταπολεμήσει τον εσωτερικό εχθρό και την εγκληματική δράση του. Πρέπει να κινηθεί ακαριαία, για να εξαρθρώσει τις παράνομες οργανώσεις και να οδηγήσει το κράτος σε πλήρη αποκατάσταση του κύρους του.

Παρατηρώντας τα σχόλια της Χαραυγής γίνεται κατανοητό ότι για το έντυπο οι σημαντικότεροι εχθροί της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας είναι οι Αντιμακαριακοί, οι Τουρκοκύπριοι εξτρεμιστές και η Τουρκία. Αν και το λεξιλόγιο της εφημερίδας δεν είναι το ίδιο δεικτικό με αυτό της Αλήθειας και της Πατρίδας, από τα σχόλια της φανερώνεται ότι τροφοδοτεί την εθνικιστική ιδεολογία, μέσω μίας αρκετά έντονης διγλωσσίας²⁸³⁴. Στο πλαίσιο της τελευταίας, η Χαραυγή θέλει κυρίαρχη την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα έναντι των Τουρκοκυπρίων, αφού όπως επισημαίνει η λύση στο κυπριακό ζήτημα θα γίνει σύμφωνα με τις θέσεις του ΟΗΕ, διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, αλλά προάγει και τη μακαριακή εκδοχή της εθνικιστικής ιδεολογίας που θέλει τη μακαριακή παράταξη να κυριαρχεί έναντι της αντιμακαριακής. Έμμεσα με την αρθρογραφία της και η Χαραυγή λειτουργώντας ως επιτηδευματίας της ταυτότητας, κινητοποιεί την ελληνοκυπριακή εθνική ομάδα²⁸³⁵ προς την αντίθετη κατεύθυνση από αυτή του αντιμακαριακού τύπου, προάγοντας την ανταγωνιστικότητα και την πόλωση τόσο μεταξύ Αντιμακαριακών και Μακαριακών, όσο και Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Υποστηρικτική της κυβερνητικής πολιτικής είναι και η στάση του Φιλελεύθερου, καθώς σε μία προσπάθεια να ενεργοποιήσει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, τονίζει ότι όλοι οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να στηρίζουν ***συνειδητά την κυβέρνηση***, η οποία διαχειρίζεται με ***υπεύθυνο τρόπο το κυπριακό ζήτημα***,

²⁸³⁴Χρυσάνθου, *M.M.E.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 84.

²⁸³⁵Reicher & Hopkins, *Self and Nation*, 4

ενεργώντας αποφασιστικά και τολμηρά και λαμβάνοντας υπόψη μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια οτιδήποτε το αφορά²⁸³⁶. Όπως αποδεικνύει με έργα η κυπριακή κυβέρνηση, εργάζεται για να **επανέλθει η Κύπρος το ταχύτερο δυνατό σε κατάσταση ομαλότητας**²⁸³⁷, ενώ η απαιτούμενη πολιτικότητα που επιδεικνύει, επιβεβαιώνει την **ειλικρινή επιθυμία της να επιτύχει λύση**²⁸³⁸. Ωστόσο όπως επισημαίνει το έντυπο, η κυπριακή κυβέρνηση δεν έχει εξαντλήσει όλα τα μέσα και τους τρόπους για να αποδείξει την ειλικρινή διάθεση της με σκοπό να τερματιστεί η επικρατούσα ανώμαλη κατάσταση, αλλά κανείς δεν μπορεί επίσης να αρνηθεί ότι προς αυτή την κατεύθυνση **έχει πράξει πολλά**²⁸³⁹. Υποστηρίζει ο Φιλελεύθερος την πολιτική γραμμή των ενδοκυπριακών συνομιλιών που ακολουθεί η κυβέρνηση, αναφέροντας ότι αποτελεί τη **μόνη πρακτική** που μπορεί υπό τις υπάρχουσες συνθήκες, **να οδηγήσει μακριά από το αδιέξοδο και να απομακρύνει τα δεινά για το σύνολο του κυπριακού λαού**. Η κυβέρνηση έχει καθήκον να παραμείνει **ακλόνητη στη γραμμή που έχει χαράξει**. Να μείνει **απερίσπαστη από τις φωνές των ελάχιστων εκείνων Κυπρίων, οι οποίοι έχουν καταντήσει κατ' επάγγελμα προσβολείς ανεδαφικών απόψεων**. Είναι καθήκον του λαού να υποστηρίξει την πολιτική της κυβερνήσεως, καθήκον της κυβέρνησης να παραμείνει **σταθερή στην πολιτική που χάραξε**²⁸⁴⁰. Καμία δύναμη δεν είναι ικανή να οδηγήσει σε παρέκκλιση από την ορθή γραμμή που ακολουθείται από την κυβέρνηση του Μακαριότατου, για την επίτευξη **δίκαιης και δημοκρατικής λύσεως** του κυπριακού ζητήματος²⁸⁴¹.

Όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους εστιάζει στη δράση των σκληροπυρηνικών, αναφέροντας ότι διεξάγεται από την κυπριακή κυβέρνηση ένας αγώνας με σκοπό να **ανατραπούν τα δεινά** που προοιωνίζει η **προωθούμενη διαμελιστική θέση των Τουρκοκυπρίων εξτρεμιστών**²⁸⁴². Η κυπριακή κυβέρνηση αποδεδειγμένα έχει επιδείξει **ειλικρίνεια και καλή θέληση** κάτι που μαρτυρά το σύνολο των εκδηλώσεων της, μέσω των οποίων επιδιώκεται η επικράτηση στην Κύπρο **ατμόσφαιρας ειρήνης**, ώστε να ενθαρρυνθούν οι στενότερες επαφές, όχι μόνο των ηγετών των δύο πλευρών, αλλά και των απλών ανθρώπων, ενέργεια που θα είχε ήδη

²⁸³⁶«Τώρα είναι η Ώρα Αγώνος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 06, 1968), 3.

²⁸³⁷«Αντιπαραβολή», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 9, 1968), 3.

²⁸³⁸«Δυσάρεστοι Σκέψεις», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1968), 3.

²⁸³⁹«Και από τας Δύο Πλευράς», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 15, 1968), 3.

²⁸⁴⁰«Καθήκοντα Κυβερνήσεως και Λαού», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 12, 1969), 3.

²⁸⁴¹«Πανέτοιμος η Κύπρος», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 12, 1969), 3.

²⁸⁴²«Τώρα είναι η Ώρα Αγώνος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 6, 1968), 3.

γίνει εάν η *τουρκοκυπριακή πλευρά έδειχνε καλή θέληση*²⁸⁴³. Η κυπριακή ηγεσία απαντώντας επανειλημμένα στη μεγάλη ανησυχία των Τουρκοκυπρίων και των αξιώσεων τους, για την ασφαλή ζωή και τη διαβίωση στην Κύπρο, είναι έτοιμη να *αποδεχθεί πρόσθετες εγγυήσεις για τα δικαιώματα τους, αλλά όχι πρόσθετα δικαιώματα*, γιατί δεν πρόκειται περί δικαιωμάτων, αλλά για *υπερδικαιώματα*, των οποίων η ύπαρξη θα αποτελεί τη *μόνιμη εστία* που τρέφει την ανωμαλία σε βάρος των πραγματικών συμφερόντων των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων²⁸⁴⁴. Σε μία προσπάθεια να τονίσει την άποψη για την μη δυνατότητα ανοχής στα υπερπρονόμια των Τουρκοκυπρίων, ο Φιλελεύθερος εξηγεί ότι αυτά παραχωρήθηκαν σε μία χρονική περίοδο, όπου τα πράγματα στην Κυπριακή Δημοκρατία ήταν *ιδιάζοντα*. Ο θεμελιωδέστερος καταστατικός χάρτης της χώρας, *δεν υπήρξε δημοκρατικό προϊόν της ελευθερίας της έκφρασης, της θελήσεως του παντοδύναμου και κυρίαρχου λαού, αλλά προϊόν ανάγκης και αναμίξεως ξένων προς τον κυπριακό λαό παραγόντων, προϊόν άγριου παζαρέματος*. Στόχος είναι η επίτευξη προόδου της Κύπρου και προς αυτή την κατεύθυνση έχει *πραγματοποιηθεί κάθε κίνηση* από την πλευρά της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης. Μονομερώς η κυβέρνηση έχει *άρει δικαιολογημένα περιορισμούς που στρέφονται κατά των Τουρκοκυπρίων*, χωρίς να εξασφαλίσει *οτιδήποτε ως αντάλλαγμα*. Στις συνομιλίες η κυπριακή κυβέρνηση προέβη σε *παραχωρήσεις μέχρι τη γραμμή ασφαλείας*, η οποία διατηρούσε την κρατική ενότητα, πέρα από την οποία κανένας *δεν δύναται να εγγυηθεί ότι θα υπάρχει ενιαίο, δημοκρατικό κυπριακό κράτος*²⁸⁴⁵. Η κυπριακή κυβέρνηση έχει *σταθερή εμμονή* στη δημιουργία *ειρηνικής ατμόσφαιρας στην Κύπρο*, ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη *λύση του κυπριακού προβλήματος*²⁸⁴⁶. Η πολιτική της ειρήνης που προωθείται εκ μέρους της κυπριακής ηγεσίας, για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος, φανερώνει τις *ειλικρινείς προθέσεις της*²⁸⁴⁷.

Εστιάζοντας στην εσωτερική διαμάχη και στη στάση της κυβέρνησης όσον αφορά στους Αντιμακαριακούς, η εφημερίδα αναφέρει ότι η κυβέρνηση υπό την ηγεσία του Προέδρου Μακαρίου και έχοντας στο πλευρό της τη συντριπτική πλειοψηφία του ελληνοκυπριακού λαού, θα προχωρήσει με *αποφασιστικότητα προς*

²⁸⁴³«Η Βία δεν Προσφέρει Λύσιν», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 7, 1969), 3.

²⁸⁴⁴«Συνύπαρξις - Προσοχή», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 3, 1969), 3.

²⁸⁴⁵«Εθνικόν Καθήκον», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 22, 1970), 3.

²⁸⁴⁶«Προς Διευκόλυνσιν των Ενδοκυπριακών. Επίθεσις Ειρήνης του Μακαρίου», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 20, 1973), 1.

²⁸⁴⁷«Η Οδός Προωθήσεως», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 21, 1973), 3.

την εκπλήρωση του έργου της, στην εκρίζωση του καρκινώματος της παρανομίας και στην κατοχύρωση και εξασφάλιση των συμφερόντων του αγωνιζόμενου λαού²⁸⁴⁸. Θέλοντας να δείξει ο Φιλελεύθερος προς την κοινή γνώμη την υπεροχή της κυπριακής κυβέρνησης αναφέρει ότι είναι *ηθικώς και υλικώς ισχυρή*, ώστε να μην χρειάζεται ενίσχυση από *παράνομες καταστάσεις* για να εκπληρώσει τα καθήκοντα της και πρωτίστως για να *εμπεδώσει τον νόμο και την τάξη σε αυτό τον τόπο*²⁸⁴⁹. Επιπλέον πρέπει να καταστεί σαφές όπως τονίζει, ότι η κυπριακή ηγεσία τυγχάνει την *αμέριστη συμπαράσταση του αγωνιζόμενου λαού* και έχει αρμοδιότητες τις οποίες δεν είναι λογικό, ούτε εθνικώς συμφέρον να απαρνηθεί, γιατί τότε θα απαρνούσαν τον λαό²⁸⁵⁰. Η στάση της επιδεικνύει ότι είναι σταθερή και αποφασισμένη να *πατάξει τη βία και την τρομοκρατία*, γιατί οι δυνάμεις του νόμου και της τάξης και η συντριπτική πλειοψηφία του λαού δεν πρόκειται να επιτρέψουν στην *παρανομία να περάσει, αντίθετα θα τη συντρίψουν*²⁸⁵¹. Δεν έχει μείνει άλλη οδός για την κυβέρνηση από εκείνη της *γενικής καθάρσεως*, γιατί πρέπει να *εξαλειφθεί κάθε δύναμη που προκαλεί κακό στην Κύπρο*. Οριστικά και ριζικά η *παρανομία*, η *απειθαρχία* και κάθε άλλη αντίδραση την οποία ο λαός, η κυβέρνηση και η ηγεσία του Προέδρου Μακαρίου θεωρεί *επιβεβλημένη, θα γίνει*²⁸⁵².

Η κυπριακή κυβέρνηση έμεινε και θα μείνει *ακλόνητη στις θέσεις της*, μην ενδίδοντας στη βία και στην τρομοκρατία²⁸⁵³. Η απόφαση της να εκκαθαρίσει τον κρατικό μηχανισμό από τα *ανατρεπτικά στοιχεία*, είναι αποτέλεσμα της δράσης των *εκκαθαριζομένων* και της *δίκαιης λαϊκής αξίωσης*, ώστε να μην επιτραπεί πλέον στους *εφιάλτες* να διαδραματίζουν τον ρόλο που τους αναθέτουν, οι *σκοτεινές εκείνες δυνάμεις που ανέλαβαν την καταστροφή της Κύπρου*. Η κάθαρση είναι *οδυνηρή, αλλά αναγκαία* και την ευθύνη φέρουν, εκείνοι που *καταχράσθηκαν την εμπιστοσύνη του λαού και της κυβερνήσεως, χρησιμοποιώντας τη θέση την οποία ανέλαβαν, για να υπονομεύσουν το κράτος και να δημιουργήσουν τη σημερινή απαράδεκτη κατάσταση*, στην αστυνομία, στη δημόσια υπηρεσία και στην εκπαίδευση. Ο λαός έτσι όπως έχουν εξελιχθεί οι εσωτερικές καταστάσεις, υποστηρίζει τα μέτρα της

²⁸⁴⁸«Ετοιμοι δια την Μάχην προς Σωτηρίαν της Κύπρου», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 29, 1973), 1.

²⁸⁴⁹«Καθαρά ως Κρύσταλλος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 31, 1974), 3.

²⁸⁵⁰«Τα Δικαιώματα του Λαού μας», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 14, 1974), 3.

²⁸⁵¹«Θα Αποτύχουν», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 3, 1974), 3.

²⁸⁵²«Προς Ολοκλήρωση της Καθάρσεως», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 16, 1974), 3.

²⁸⁵³«Δια Παντός», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 18, 1974), 3.

κυβέρνησης, τα οποία θεωρεί *απολύτως απαραίτητα, προκειμένου να εκριζώσει την αντεθνική βία και τρομοκρατία*²⁸⁵⁴.

Αν και η κυβέρνηση έδειξε *υπομονή* και *ανοχή* και μέσω παροτρύνσεων επιδίωξε να πεισθούν οι προαγωγοί της βίας και της παρανομίας, ότι το έργο τους είναι *εθνικώς ολέθριο* και έπρεπε να τερματιστεί, όλες οι ενέργειες της απέβησαν μάταιες. Κατά συνέπεια, *η βία πρέπει να υποστεί την κατά μέτωπο επίθεση χωρίς κανέναν συμβιβασμό, όλων των δυνάμεων του Κράτους, όχι μόνο για να μην προκαλεί ζημία, αλλά και για να εκριζωθεί μία και καλή*²⁸⁵⁵. Προς την επίτευξη του παραπάνω στόχου ο Φιλελεύθερος αναφέρει ότι η κυβέρνηση πρόκειται να *απολύσει* πολλούς δημοσίους υπαλλήλους, εκπαιδευτικούς και αστυνομικούς, που *αναμείχθηκαν στο αισχρό έργο της καταλύσεως του κυπριακού κράτους* και δημιούργησαν *χάωδη κατάσταση στην Κύπρο*, επισημαίνοντας ωστόσο ότι δεν είναι πρόθεση της κυβερνητικής πλευράς να *θυματοποιήσει οποιονδήποτε*²⁸⁵⁶.

Τέλος, ως προς την Ελλάδα η άποψη του Φιλελεύθερου χαρακτηρίζεται από ουδετερότητα. *Όπως αναφέρει, η Κύπρος* πιστή στην πολιτική της να μην αναμειγνύεται στα εσωτερικά θέματα του ελληνικού λαού και να σέβεται την εκάστοτε επίσημη ηγεσία της Ελλάδας, *αρκείται να αναφέρει ότι παρακολουθεί τις βαρυσήμαντες πολιτικές αλλαγές στην Ελλάδα με μεγάλο ενδιαφέρον*²⁸⁵⁷. Πάγια πολιτική της κυπριακής κυβερνήσεως, αποτελεί η *στενή συνεργασία με την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση* με μοναδικό σκοπό την *προαγωγή του αγώνα των Ελληνοκυπρίων*. Για την αγωνιζόμενη Κύπρο δεν τίθεται θέμα *ποιος ηγείται* και *ποιος έπεται*, γιατί εκ των πραγμάτων καθορίζεται η προτεραιότητα. Εάν τίθεται θέμα *ένωσης πρέπει να ηγείται η ελληνική κυβέρνηση*, εάν είναι θέμα που αφορά τη συνταγματική διαρρύθμιση του νέου κυπριακού κράτους, η ευθύνη *βαραίνει την κυπριακή ηγεσία*, χωρίς να υποτιμάται και να αποκλείεται η συμβολή της Ελλάδας²⁸⁵⁸.

Εκπροσωπώντας τη μακαριακή παράταξη ο Φιλελεύθερος λειτουργεί υποστηρικτικά της κυπριακής κυβέρνησης, ακολουθώντας τα χνάρια της Χαραυγής. Και αυτή η εφημερίδα επισημαίνει ότι η κυπριακή κυβέρνηση χειρίζεται με υπευθυνότητα το κυπριακό πρόβλημα, αποσκοπώντας να επέλθει η Κύπρος όσο το

²⁸⁵⁴«Απολύτως Απαραίτητα», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 22, 1974), 3.

²⁸⁵⁵«Ουδείς Συμβιβασμός», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 25, 1974), 3.

²⁸⁵⁶«Το Δημόσιον Συμφέρον», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 23, 1974), 3.

²⁸⁵⁷«Με Ενδιαφέρον και Συμπάθειαν», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 3, 1973), 3.

²⁸⁵⁸«Ευλικρινής Συνεργασία», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 10, 1973), 3.

δυνατόν πιο γρήγορα στην ομαλότητα, μέσω ειρηνικών διαδικασιών, όπως είναι οι ενδοκυπριακές συνομιλίες. Προτρέπει την κυβέρνηση να αγνοήσει τους Αντιμακαριακούς που αποτελούν «προσβολείς» ανεδαφικών απόψεων και να συνεχίσει τη σταθερή πολιτική που ασκεί, με σκοπό τη δίκαιη και δημοκρατική λύση του κυπριακού ζητήματος.

Ως προς τους Τουρκοκυπρίους, επικροτεί τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης, αφού μέσα από τις εκδηλώσεις και τις ενέργειες της, φανερώνει την ειλικρινή και καλή θέληση της να υπάρξει προσέγγιση των δύο κοινοτήτων, η οποία όμως στηρίζεται στη βάση να μην είναι οι Τουρκοκύπριοι κάτοχοι υπερπρονομίων, μιας και αυτά αποτελούν την πηγή της ανωμαλίας στην Κύπρο. Επιπλέον όπως η Χαραυγή, κατά τον ίδιο τρόπο και ο Φιλελεύθερος επικροτεί τη διενέργεια των ενδοκυπριακών συνομιλιών ως πλαίσιο επίλυσης του κυπριακού ζητήματος, επισημαίνοντας ότι η κυπριακή κυβέρνηση υποχωρεί έως του σημείου που εξασφαλίζεται η ασφάλεια του κυπριακού κράτους, επιβεβαιώνοντας για άλλη μία φορά τις ειλικρινείς προθέσεις της για δίκαιη λύση.

Για τη συμπεριφορά της κυβέρνησης έναντι των Αντιμακαριακών, ο Φιλελεύθερος δεν παραλείπει να τονίσει ότι η κυπριακή κυβέρνηση θα εκριζώσει το καρκίνωμα της παρανομίας, εξασφαλίζοντας τα συμφέροντα του κυπριακού λαού. Έχοντας την υποστήριξη των Ελληνοκυπρίων θα πατάξει τη βία και την τρομοκρατία και θα εξαλείψει κάθε δύναμη, που προκαλεί κακό στην Κύπρο, εμμένοντας ακλόνητη στις θέσεις της. Αναγνωρίζει ότι η εκκαθάριση στην οποία θα προβεί η κυβέρνηση είναι οδυνηρή, αλλά και αναγκαία, συνέπεια των Αντιμακαριακών που καταχράστηκαν την εμπιστοσύνη του λαού και της κυβέρνησης. Την ανάγκη της εκκαθάρισης υποστηρίζει και ο κυπριακός λαός, ώστε να σταματήσει η βία και η τρομοκρατία στην Κύπρο, που οδηγεί στον εθνικό όλεθρο.

Όσον αφορά στη στάση της κυπριακής κυβέρνησης έναντι του ελληνικού κράτους, ο Φιλελεύθερος επιδιώκει να παραμείνει ουδέτερος, τονίζοντας ότι αναλόγως του στόχου πρέπει να ηγείται, ή η ελληνική κυβέρνηση εάν επιδιώκεται η ένωση, ή η κυπριακή κυβέρνηση εάν τα ζητήματα αφορούν το θεσμικό πλαίσιο της Κύπρου.

Ο Φιλελεύθερος κινείται στο ίδιο εκφραστικό πνεύμα με τη Χαραυγή. Ο λόγος στα άρθρα δεν είναι έντονος και υβριστικός, ωστόσο περνά τα μηνύματα του προς την κοινή γνώμη, τόσο για τους Τουρκοκυπρίους, όσο και για τους Αντιμακαριακούς. Οι

Τουρκοκύπριοι δεν μπορούν να αποτελούν ισότιμη κοινότητα γιατί τα προνόμια που κατέχουν αποτελούν υπερπρονόμια, λειτουργώντας επιβαρυντικά για την κυριαρχούσα πληθυσμιακή Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Η διγλωσσία αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα και αυτού του εντύπου, αφού από τη μία πλευρά οι Ελληνοκύπριοι παρουσιάζονται να διάκεινται θετικά έναντι των Τουρκοκυπρίων με τους οποίους θέλουν να ζήσουν ειρηνικά, αλλά από την άλλη πλευρά μονομερώς τους καταργούν δικαιώματα, τα οποία είναι υπερπρονόμια. Και στη λογική των άρθρων του Φιλελεύθερου εμπεριέχεται μία ευγενικότερη εκδοχή της εθνικιστικής ιδεολογίας, αφού υπερτιμάται η ελληνοκυπριακή ταυτότητα²⁸⁵⁹ έναντι της τουρκοκυπριακής, χωρίς ωστόσο τη χρήση υβριστικών ή προσβλητικών εκφράσεων ως προς την τελευταία.

Η κινδυνολογία²⁸⁶⁰ η οποία είναι διάχυτη στα άρθρα του Φιλελεύθερου επιτρέπει σε ενέργειες μη δημοκρατικές, ή ακόμη και βίαιες, να παρουσιάζονται ως αναπόφευκτες λύσεις, με συνέπεια να νομιμοποιούνται προς την κοινή γνώμη²⁸⁶¹. Οι Αντιμακαριακοί αποτελούν εσωτερικό εχθρό και για τον Φιλελεύθερο και γι' αυτό πρέπει πάση θυσία, άμεσα και αποφασιστικά να σταματήσουν να υπάρχουν, ακόμη και αν χρειαστεί να χρησιμοποιηθούν μέσα που δεν είναι δημοκρατικά, για τα οποία την ευθύνη δεν φέρει η κυβέρνηση, αλλά η στάση τους.

6.2.3 Κύπρος και Επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος

Ο τρόπος με τον οποίο προβάλλεται η Κύπρος ως κράτος μέσα από τον τύπο, αποτελεί σημαντική συνιστώσα των αντιλήψεων που διαμορφώνονται στα πλαίσια της κοινής γνώμης της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και κατ' επέκταση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, ως προς στην εθνικιστική ιδεολογία και στην εξέλιξη της εθνικής ταυτότητας.

Ξεκινώντας με τα σχόλια της εφημερίδας Αλήθειας, η Κύπρος *υπήρξε επί χιλιετηρίδες ελληνική και τέσσερις αιώνες δουλείας δεν κατέστησαν αρκετοί για να αλλάξουν τον πολιτισμό και την εθνικότητα των κατοίκων* της. Όλοι οι προσωρινοί κατακτητές ήταν ανίκανοι να την κρατήσουν και για αυτό την ενοικίασαν στους

²⁸⁵⁹ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 83.

²⁸⁶⁰ Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 75.

²⁸⁶¹ Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 44

Άγγλους²⁸⁶². Συνεπώς, η Κύπρος είναι *αδιαμφισβήτητα ελληνική*²⁸⁶³, χωρίς να αποτελεί *ξέφραγο αμπέλι όπου μπορεί να αλωνίζει όποιος θέλει ελεύθερα*²⁸⁶⁴. Γι' αυτό τον λόγο η λύση που θα βρεθεί, *δεν θα πρέπει να καταρρακώνει την εθνική αξιοπρέπεια των Ελληνοκυπρίων*, αλλά ταυτοχρόνως να *ικανοποιεί και τους υγιώς σκεπτόμενους Τουρκοκυπρίους*²⁸⁶⁵.

Η Αλήθεια υποστηρίζοντας την από αιώνων ελληνικότητα της Κύπρου, επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά την επίσημη αφήγηση των Ελληνοκυπρίων, όπου η Κύπρος είναι ελληνική από το 1400 π.Χ. όταν την κατέκτησαν οι Έλληνες Μυκηναίοι²⁸⁶⁶. Με αυτό τον τρόπο νομιμοποιείται η ελληνική ταυτότητα της Κύπρου μέσα από τον διαχρονικό ελληνικό χαρακτήρα του νησιού και του λαού²⁸⁶⁷. Κατάφερε να ξεπεράσει όλα τα εμπόδια και τις δυσκολίες, διατηρώντας ανέγγιχτα όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν και τιμούν τον «εθνικό εαυτό»²⁸⁶⁸, με την ελληνική κυπριακή ταυτότητα να έχει σαν σημείο αναφοράς τον μοναδικό ελληνικό πολιτισμό, ο οποίος δεν δέχθηκε καμία αλλοίωση, έχοντας παραμείνει ατόφιος για χιλιάδες χρόνια, άσπιλος και αμόλυντος, παρά τις πολλαπλές εθνικές κατακτήσεις²⁸⁶⁹. Κατά συνέπεια, η Κύπρος είναι μία εθνοτικά αμιγής και ομοιογενής κοινωνία²⁸⁷⁰, που δεν θα μπορούσε να αποδεχθεί μία λύση που θα έθιγε το στοιχείο της ελληνικότητας της. Η λύση αυτή ωστόσο θα προστατεύει σύμφωνα με την εφημερίδα τους υγιώς σκεπτόμενους Τουρκοκυπρίους, αυτούς δηλαδή που θα συμφωνούσαν με τις θέσεις των Ελληνοκυπρίων και δεν θα αποτελούσαν τροχοπέδη στους στόχους τους²⁸⁷¹.

Η Πατρίς αναφέρει, ότι η Κύπρος από τη *γραφική Πάφο* μέχρι και την *αιχμηρή Καρπασία* και από την *αρχοντική Λάρνακα* έως και την *μαγευτική Κερύνεια είναι ενιαία*. Παντού φέρει τα *ίχνη των αγίων και των μαρτύρων, των προγόνων των*

²⁸⁶²«Γελοίος Ισχυρισμός», *Αλήθεια* (Ιούνιος 28, 1971), 6.

²⁸⁶³«Ιστορική Αλήθεια», *Αλήθεια* (Αύγουστος 26, 1968), 6.

²⁸⁶⁴«Ενώ Εισερχόμεθα εις το 1968», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 1, 1968), 1.

²⁸⁶⁵«Και Πάλιν ο Λυλιπούτειος», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 29, 1968), 1.

²⁸⁶⁶Stavroula Philippou, «Re - inventing “Europe”: The Case of the European Dimension in Greek - Cypriot Geography and History Curricula», *Curriculum Journal* 18, no. 1 (2007): 57 - 88.

²⁸⁶⁷Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 138.

²⁸⁶⁸Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 210.

²⁸⁶⁹Ασκούνη, «Απέναντι σε Δύο Αντιθετικές Φιγούρες του “Εθνικού Αλλού”: Στοιχεία από μία Ανάλυση του Λόγου των Εκπαιδευτικών», 293.

²⁸⁷⁰Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 205.

²⁸⁷¹Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 21.

*Ελληνοκυπρίων*²⁸⁷². Η Κύπρος από *χιλιετηρίδες είναι ελληνική*. Ο Όμηρος αναφέρει ότι οι Κύπριοι μαζί με *άλλους Έλληνες πολέμησαν στην Τροία*. Κάθε σελίδα της ελληνικής ιστορίας, *είναι συνδεδεμένη με την Κύπρο*, όμως η στρατηγική θέση του νησιού έγινε αιτία *διάφορων επιδρομών*, οι οποίοι την υπέβαλαν σε *μακροχρόνια κατάκτηση*. Παρά ταύτα, η άκρατη *ελληνική συνείδηση των Κυπρίων* και η αφοσίωση τους στην ορθόδοξη πίστη, έγιναν αφορμή ώστε να *μη λυγίσουν στους ξένους δυνάστες*, να παραμείνει ο λαός της Κύπρου *πέρα για πέρα ελληνικός*²⁸⁷³. Οι Τουρκοκύπριοι θα λάβουν ότι δικαιούνται, μαζί με την αγάπη και τη φιλία των Ελληνοκυπρίων, *αλλά όχι έδαφος*²⁸⁷⁴. Η Κύπρος είναι *εθνική υπόθεση*, είναι *ελληνική και πρέπει να κερδηθεί*. Η Κύπρος έχει *ελληνική πνοή και αγωνιστική δύναμη*, δύναται να σωθεί *αρκεί να υπάρχει πατριωτισμός, υψηλό φρόνημα και πνεύμα αυτοθυσίας*²⁸⁷⁵.

Η Κύπρος διαμαρτύρεται κατά ιδεών της διχοτομήσεως και διακηρύσσει ότι αυτή τη δουλεία *δεν ανέχεται, ακόμη και αν οι εκπρόσωποι της Μητρός Πατρίδος πάσχουν από εθνική υποτονία* και *δεν επιθυμούν να προχωρήσουν σε αγώνα εθνικής απολυτρώσεως*. Αγωνιζόμενη η Κύπρος σήμερα για να διασώσει την εθνική υπόστασή της, είναι *αποφασισμένη να διατηρήσει την εθνική σημαία απρόσβλητη* και μόνο όταν θα *πατήσουν επί του πτώματος και του τελευταίου τέκνου της, θα την αγγίζουν βέβηλα χέρια*²⁸⁷⁶. Το αίμα της ΕΟΚΑ *χύθηκε για την ένωση* και όχι για ένα *αποσπασμένο από τη μητρική αγκάλη αδύναμο κράτος*, το οποίο *εκμεταλλεύονται λίγοι, σε βάρος των εθνικών συμφερόντων των πολλών*²⁸⁷⁷. Η Κύπρος ανήκει στο πανελλήνιο και μακριά από τον εθνικό κορμό, *δεν δύναται να επιζήσει*²⁸⁷⁸.

Για την Πατρίδα, η Κύπρος είναι ενιαία και ελληνική από χιλιετηρίδες χρόνων, από την εποχή του Ομήρου, άρρηκτα συνδεδεμένη με την Ελλάδα. Και αυτή η εφημερίδα αναφέρεται στις μακροχρόνιες κατακτήσεις, οι οποίες δεν κατάφεραν να αλλοιώσουν την ελληνικότητα του νησιού. Ο ελληνικός πολιτισμός της Κύπρου όντας ανώτερος από τους υπόλοιπους πολιτισμούς που έφεραν οι κατακτητές, είχε τη δύναμη

²⁸⁷²«Αυτοδιάθεσιν, Εξοχότατε!», *Πατρίς* (Ιούνιος 5, 1972), 1.

²⁸⁷³«Το Κυπριακόν Εθνικόν Θέμα», *Πατρίς* (Οκτώβριος 1, 1973), 2.

²⁸⁷⁴«Αυτοδιάθεσιν, Εξοχότατε!», *Πατρίς* (Ιούνιος 5, 1972), 1.

²⁸⁷⁵«Με Αίτημα την Αυτοδιάθεσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 19, 1970), 1.

²⁸⁷⁶«Ένωσις και Μόνον Ένωσις», *Πατρίς* (Ιούλιος 19, 1971), 1.

²⁸⁷⁷«Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

²⁸⁷⁸«Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1972), 4.

να αντικρούσει τις υφιστάμενες επιδράσεις που δέχθηκε²⁸⁷⁹. Το στοιχείο της ελληνικότητας αναιρεί και οποιαδήποτε εδαφική διεκδίκηση από μέρους των Τουρκοκυπρίων, εφόσον η Κύπρος είναι «ελληνική εθνική υπόθεση», ενώ η εφημερίδα εμπλέκει και τον παράγοντα της θρησκείας ως απόδειξη επιβεβαίωσης της ελληνικότητας του νησιού. Η εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων πραγματώνεται επομένως, εντός της ελληνοορθοδοξίας²⁸⁸⁰. Η θρησκεία αποτελεί το σημαντικότερο συστατικό στοιχείο μαζί με τις ιστορικές καταβολές της ελληνικής κυπριακής ταυτότητας²⁸⁸¹. Η ελληνικότητα τοποθετείται πάνω από όλα στην ελληνοκυπριακή εθνικιστική ιδεολογία, σε τέτοιο σημείο μάλιστα που παραγκωνίζει από την πρωτοκαθεδρία του εντολοδόχου το εθνικό κέντρο, όταν η στάση του εναντιώνεται στον στόχο της ένωσης. Κατά συνέπεια, η Κύπρος είναι διατεθειμένη να προχωρήσει.

Η Αλήθεια τονίζει για το κυπριακό ζήτημα, ότι όσο *δεν βρίσκεται λύση ο χρόνος εργάζεται εναντίον και των δύο κοινοτήτων, το χάσμα διευρύνεται, εκτρέφονται ψυχολογικές καταστάσεις, νομιμοποιείται η ανωμαλία και δημιουργούνται καθημερινές προστριβές*, οι οποίες *μπορούν να αποβούν μοιραίες για όλους*²⁸⁸². Η παραπάνω αναφορά της εφημερίδας φανερώνει την αντίθεση της με την άποψη που επικρατούσε στην Κύπρο, ότι η *de facto* κατάσταση που δημιουργήθηκε το 1964, έδωσε την αφορμή για να υιοθετηθεί η θέση, ότι ο χρόνος λειτουργεί υπέρ των Ελληνοκυπρίων και πως η «μη λύση είναι λύση»²⁸⁸³.

Η Πατρίς με τη σειρά της επισημαίνει ότι το κυπριακό ζήτημα θα επιλυθεί μόνο εάν η κυπριακή κυβέρνηση αφήσει τους *μυιάνδρους των δήθεν εφικτών λύσεων* και *στραφεί με ειλικρίνεια προς την Ακρόπολη*. Ο αγώνας της Κύπρου πρέπει να είναι ελληνικός, ενώ όσοι από την παρούσα κυβέρνηση, *νων και παλαιοί κομμουνιστές φιλοάγγλοι, μηδενιστές ή ανθέλληνες διαφωνούν ας απομακρυνθούν*, γιατί αρκετό κακό *προκάλεσαν με το δηλητήριο τους*²⁸⁸⁴. Εφόσον *υπάρχει το ελληνικό έθνος*, θα *υπάρχει κυπριακό ζήτημα*, ανεξάρτητα από τους σωτήρες, οι οποίοι κατά καιρούς υποδύονται τους επαναστάτες. Το κυπριακό ζήτημα *δύναται να λυθεί μόνο με την*

²⁸⁷⁹ Ασκούνη, «Απέναντι σε Δύο Αντιθετικές Φιγούρες του “Εθνικού Αλλού”»: Στοιχεία από μία Ανάλυση του Λόγου των Εκπαιδευτικών», 295.

²⁸⁸⁰ Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 51.

²⁸⁸¹ Δραγώνα & Μπιρτέκ, «Πώς οι Έλληνες και οι Τούρκοι Μαθητές Αντιλαμβάνονται την Ιστορία, Το Έθνος και τη Δημοκρατία», 333.

²⁸⁸² «Ας Δώσωμεν τα Χέρια», *Αλήθεια* (Αύγουστος 31, 1970), 1.

²⁸⁸³ Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 22, 35-36.

²⁸⁸⁴ «Προσδοκίαι της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

ένωση²⁸⁸⁵. Κάθε άλλη πολιτική επιλογή, η οποία βρίσκεται μακριά από τη λύση της ένωσης, ταυτίζεται με απόλυτη προδοσία²⁸⁸⁶ και όσοι την προάγουν είναι προδότες του έθνους.

Η Χαραυγή τονίζει ότι στη λύση του κυπριακού ζητήματος *αντιμετωπίζονται τεράστιες δυσκολίες*. Τρομεροί κίνδυνοι επικρέμονται ακόμη σαν δαμόκλεια σπάθη πάνω από την Κύπρο. Όλοι οι υπεύθυνοι πολιτικοί παράγοντες του τόπου, επίσημοι και ανεπίσημοι, έχουν *απαράβατο καθήκον απέναντι στον κυπριακό λαό να προωθήσουν το κυπριακό ζήτημα στη λύση του, με βάση την εγκεκριμένη από αυτόν γραμμή*²⁸⁸⁷. Αν η *παλλαϊκή πατριωτική ενότητα των Ελλήνων Κυπρίων* αποτελεί *εγγύηση ενάντια στις μηχανορραφίες του ιμπεριαλισμού, η ενότητα των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων* θεωρείται *απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη μίας δίκαιης και ειρηνικής λύσης του κυπριακού ζητήματος* - τέτοιας που θα είναι προς το συμφέρον όλων των Κυπρίων, Ελλήνων και Τούρκων. Και τέτοια λύση είναι *εφικτή με βάση τις δημοκρατικές αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών*²⁸⁸⁸.

Το κυπριακό ζήτημα σύμφωνα με την εφημερίδα μπορεί να επιλυθεί, μόνο εάν υπάρχει διαρκώς αυξανόμενη επαφή και προσέγγιση των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων και από *κοινού αντιμετώπιση και προώθηση προς λύση, των διαφόρων οικονομικών, κοινοτικών και άλλων προβλημάτων*. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα *πέσει το διαιρετικό τείχος*, δημιούργημα του ιμπεριαλισμού και *θα αποκατασταθεί το παλιό κλίμα εμπιστοσύνης, συνεργασίας, φιλίας και ειρηνικής συμβίωσης Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου*²⁸⁸⁹. Εκείνο που πρέπει να κατανοηθεί είναι ότι η *λύση του κυπριακού ζητήματος δεν βρίσκεται σε οποιεσδήποτε διαμελιστικές καταστάσεις, αλλά στη δημιουργία ενός πλήρως ανεξάρτητου, κυρίαρχου, ΕΝΙΑΙΟΥ και αποστρατικοποιημένου κράτους*, που θα εξυπηρετήσει τα *συμφέροντα όλων των κατοίκων του, Ελλήνων και Τούρκων*. Κάθε άλλη λύση μόνο

²⁸⁸⁵«Μόνον με την Ένωσιν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 15, 1968), 1.

²⁸⁸⁶Η αποκρυστάλλωση της συλλογικής ταυτότητας, υπό το πρίσμα των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων, έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει μία δυσχέρεια στην προσαρμογή της ταυτότητας. Αυτό έχει ως συνέπεια κάθε προσαρμοστική κίνηση από μέρους των μελών να βιώνεται ως υποτίμηση, ως υπόσκαψη της συλλογικής εθνικής ταυτότητας και τέλος ως προδοσία. Ιντζεσίλογλου, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας*, 87.

²⁸⁸⁷«Υπάρχει Γραμμή», *Χαραυγή* (Μάιος 19, 1968), 1.

²⁸⁸⁸«Πατριωτικά Καθήκοντα», *Χαραυγή* (Ιούνιος 9, 1968), 1.

²⁸⁸⁹«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιούλιος 19, 1968), 3.

περιπλοκές και περιπέτειες επιφυλάσσει για όλους, για ολόκληρο τον κυπριακό λαό²⁸⁹⁰.

Ωστόσο αναφέρει το έντυπο ότι διδασκόμενοι ακριβώς από το παρελθόν δεν θα *πρέπει να επιτρέψουν οι Ελληνοκύπριοι να επαναληφθούν τα ίδια βασικά λάθη*. Και θα είναι επανάληψη των ιδίων λαθών, *αν η λύση του κυπριακού ζητήματος στηριχθεί πάνω στις αξιώσεις της τουρκικής πλευράς περί «συνεταιριστικού» κράτους, τέτοιου που θα αποτελούσε αναίρεση της ιδέας του ενιαίου κράτους*²⁸⁹¹. *Κάθε άλλος δρόμος και ιδιαίτερα ο δρόμος της δυναμικής επιβολής λύσης, από οποιαδήποτε πλευρά, θα οδηγήσει μόνο σε νέα χειρότερη τραγωδία και θα επισωρεύσει ακόμα περισσότερα δεινά, αίμα, ερείπια και καταστροφές σ' όλους τους Κυπρίους, Έλληνες και Τούρκους*. Ας επιστρατεύσουν όλοι τις δυνάμεις γι' αυτόν τον *μεγάλο σκοπό* - τη σωτηρία της Κύπρου από τους θανάσιμους *κινδύνους και την επίτευξη της ρεαλιστικής, κάτω από τις δεδομένες συνθήκες, λύσης του κυπριακού ζητήματος*²⁸⁹².

Η Χαραυγή υποστηρίζει την άποψη ότι λύση θα επέλθει μόνο από την αληθινή συνεργασία Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, η οποία ωστόσο πρέπει να στηρίζεται στις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η λύση αυτή δεν μπορεί να βασίζεται σύμφωνα με την εφημερίδα στην ύπαρξη συνεταιριστικού κράτους, γιατί μία τέτοια επιλογή θα αναιρούσε την ιδέα του ενιαίου κράτους. Από τα σχόλια της εφημερίδας γίνεται αντιληπτό ότι και αυτό το έντυπο προωθεί μία λύση η οποία θα στηρίζεται στην κυριαρχία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, δημιουργώντας έστω και έμμεσα διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στον εθνικά ομοιογενή και στον ετερογενή άλλο²⁸⁹³.

Ο Φιλελεύθερος τονίζει ότι δεν είναι ορθό *η Ελλάδα και η Τουρκία να επιδιώκουν με οποιοδήποτε τρόπο να υπαγορεύουν στην Κύπρο την πολιτική τους*, και πολύ περισσότερο *να αντικρίζουν το κυπριακό πρόβλημα υπό το πρίσμα των δικών τους αναγκών και προβλημάτων*²⁸⁹⁴. Η αποδέσμευση τους *δεν θα εξυπηρετήσει μόνο τον λαό της Κύπρου στο σύνολο του, αλλά και τους λαούς της*

²⁸⁹⁰«Πλήρης Σεβασμός και Κατοχύρωση», *Χαραυγή* (Αύγουστος 8, 1969), 3.

²⁸⁹¹«Διδάγματα», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 18, 1970), 1.

²⁸⁹²«Διδάγματα της Δεκαετίας», *Χαραυγή* (Αύγουστος 18, 1970), 1.

²⁸⁹³Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 104.

²⁸⁹⁴«Όχι δι' Ημάς», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 22, 1969), 3.

*Ελλάδας και της Τουρκίας, οι οποίοι θα δουν το ενδιαφέρον των κυβερνήσεων τους να στρέφεται απερίσπαστο στην προσπάθεια επιλύσεως των φλεγόντων εσωτερικών και άλλων προβλημάτων των χωρών αυτών, που δεν φαίνεται να είναι λίγα και επουσιώδη*²⁸⁹⁵.

Το εθνικό θέμα θα οδηγήσει σε αίσια λύση μόνο εάν τηρηθούν δύο προϋποθέσεις, η πρώτη αφορά τη *συσπείρωση όλων των Ελληνοκυπρίων γύρω από τον εθνάρχη Μακάριο* και η δεύτερη τη *διατήρηση της γέφυρας συνεννοήσεως Κύπρου - Ελλάδας*. Διαφορετικά *οι Τούρκοι θα εκμεταλλευθούν ενδεχομένως τη διάσπαση και θα επιδιώξουν προώθηση των διχοτομικών απόψεων*, χρησιμοποιώντας *ανενόχλητοι κάθε ανίερο μέσο*, που κατά την άποψη τους *θα είναι δυνατόν να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα τους*²⁸⁹⁶.

Εμπόδιο στην επίλυση του κυπριακού ζητήματος αποτελούν *οι ακραίες θέσεις των Τουρκοκυπρίων*, οι οποίοι οφείλουν να τις αντιληφθούν και να τις εγκαταλείψουν *για να οδηγηθεί η Κύπρος στην ειρηνική, δίκαιη και διπλωματική λύση του προβλήματος*²⁸⁹⁷. Εάν γίνουν *αποδεκτές οι τουρκοκυπριακές απαιτήσεις, συνέπεια θα είναι η γεωγραφική διχοτόμηση και η διοικητική τριχοτόμηση της Κύπρου*. Ο κυπριακός λαός *δεν θα επιτρέψει κάτι τέτοιο*, έχει αρκετή πείρα για να ανταπεξέλθει στις δύσκολες περιστάσεις, αρκετή νοημοσύνη για να αντιλαμβάνεται τις παγίδες που του στήνουν οι ποικιλώνυμοι εχθροί *και με οδηγό τον Μακάριο που μένει απαρασάλευτος στις απόψεις του, που δεν κάμπτεται από τις απειλές και τους εκβιασμούς, θα κατευθυνθεί η Κύπρος στη συμφέρουσα για αυτή ειρηνική, δίκαιη και δημοκρατική λύση*. Ας το έχουν αυτό υπόψη τους οι Τουρκοκύπριοι για να *μην χάνουν τον καιρό τους και κάνουν άσκοπες ενέργειες με την ελπίδα ότι θα κάμψουν το αγωνιστικό φρόνημα των Ελληνοκυπρίων*²⁸⁹⁸.

Για να επέλθει συμφωνία, πρέπει να γίνει προσπάθεια να υπάρξει μία *δίκαιη και βιώσιμη λύση για το κυπριακό πρόβλημα*. Με διεσπαρμένες τις δυνάμεις, με υποβόσκουσα κρίση, καθίστανται οι εχθροί ισχυρότεροι και αποδυναμώνεται η θέση των Ελληνοκυπρίων, γεγονός το οποίο δεν προσιωνίζει ευχάριστη εξέλιξη για τον αγώνα τους. Κάθε ενέργεια από οπουδήποτε και αν προέρχεται, εάν επιδιώκει να

²⁸⁹⁵«Αποδέσμευσις», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 22, 1969), 3.

²⁸⁹⁶«Η Ταυτότης Απόψεων», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 12, 1970), 3.

²⁸⁹⁷«Αι Θέσεις των Τουρκοκυπρίων», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 11, 1970), 3.

²⁸⁹⁸«Αι Δηλώσεις του Μακαρίου», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 13, 1970), 3.

εξασθενήσει τις δυνάμεις των Ελληνοκυπρίων σε μία περίοδο ιδιαίτερα αποφασιστική για τις μελλοντικές εξελίξεις του κυπριακού ζητήματος, αποτελεί **πισώπλατο κτύπημα του αγώνα**. Συμβάλλει στην **ενίσχυση όλων εκείνων των δυνάμεων**, οι οποίες με διάφορους τρόπους **επιδιώκουν να υπονομεύσουν τις προσπάθειες για την επίτευξη λύσεως στη βάση των αρχών της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και της ενότητας του κράτους** και **ενδυμανώνουν εκείνους που απεργάζονται τον όλεθρο της Κύπρου με λύσεις διαμελισμού φανερού ή συγκεκαλυμμένου. Κάθε Ελληνοκύπριος πρέπει να σταθμίσει τις ευθύνες του**²⁸⁹⁹.

Ο Φιλελεύθερος υποστηρίζει ότι η Λευκωσία είναι αυτή που πρέπει να έχει τον πρώτο λόγο στην επίλυση του κυπριακού ζητήματος, διατηρώντας ωστόσο μία γέφυρα συνεννοήσεως με την Ελλάδα. Επιβεβαιώνεται για μία ακόμη φορά ότι τον ρόλο του εντολοδόχου²⁹⁰⁰ διεκδικεί πλέον η κυπριακή κυβέρνηση στο πλαίσιο της επικράτησης μίας δίκαιης, ειρηνικής και δημοκρατικής λύσης. Η λύση που προωθεί και ο Φιλελεύθερος γίνεται αντιληπτή πάνω σε μία ελληνοκυπριακή βάση κυριαρχίας, όπου οι ενέργειες και οι προσπάθειες των Τουρκοκυπρίων για επικράτηση γεωγραφικής διχοτόμησης ή διοικητικής τριχοτόμησης δεν θα επικρατήσουν, μιας και δεν γίνεται να καμφθεί το αγωνιστικό φρόνημα των Ελληνοκυπρίων. Η ελληνοκυπριακή βάση κυριαρχίας ωστόσο προάγει τη μακαριακή εκδοχή της ύπαρξης ενός ανεξάρτητου ενιαίου και κυρίαρχου ελληνοκυπριακού κράτους, αντίληψη που με τη σειρά της κατανοείται εμμέσως, από την αναφορά της εφημερίδας στον επιζήμιο ρόλο των Αντιμακαριακών.

6.2.4 Ενδοκυπριακές Συνομιλίες

Μία σημαντική θεματική ενότητα που εντοπίζεται τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο στο τύπο, αφορά το ζήτημα των ενδοκυπριακών συνομιλιών. Οι προαναφερόμενες αποτέλεσαν βασική συνιστώσα της πολιτικής που άσκησε η κυπριακή κυβέρνηση, με αποτέλεσμα να αντιμετωπιστούν ποικιλοτρόπως από τις εφημερίδες. Μέσα από τα άρθρα αποτυπώνονται οι διαστάσεις τόσο του εθνικιστικού κλίματος της εποχής, όσο και της διαμόρφωσης της εθνικής ταυτότητας.

²⁸⁹⁹«Στιγμή Ευθυνών», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 1, 1972), 3.

²⁹⁰⁰Αναγνωστοπούλου, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», 39.

Εστιάζοντας στα σχόλια της Αλήθειας για τις ενδοκυπριακές συνομιλίες η εφημερίδα επισημαίνει ότι είναι ο *καλύτερος τρόπος* για να εξευρεθεί από *κοινού λύση*, η οποία θα είναι *έντιμη* και *ικανοποιητική*, προτού η κατάσταση δεν μπορεί να ελεγχθεί²⁹⁰¹. Αν και αναγνωρίζει το έντυπο ότι η διαδικασία των ενδοκυπριακών διέπεται από ασάφεια, που θεωρείται βασική αιτία της μη ευόδωσης τους²⁹⁰², ωστόσο κατ' ανάγκη παραμένουν η *μόνη οδός* την οποία αριστεροί και δεξιοί, Γριβικοί και Μακαριακοί, Ενωτικοί ή Ανεξαρτησιακοί, *πρέπει να ακολουθήσουν για να εξέλθουν από το τέλμα που βρίσκονται, ώστε να φθάσει η Κύπρος κάποτε στην ένωση*²⁹⁰³.

Στο πλαίσιο των συνομιλιών ωστόσο το έντυπο επισημαίνει ότι, ενώ η ελληνική πλευρά έχει *εξαντλήσει κάθε διαλλακτικότητα*, αντιθέτως η τουρκοκυπριακή πλευρά, από την *πρώτη στιγμή πρόβαλε απαράδεκτες αξιώσεις, δικαιώματα και προνόμια* που εάν της *παραχωρηθούν όλα μαζί, καταργούν την υπόσταση του ανεξάρτητου και ενιαίου κράτους*, καθιστώντας την *πλειοψηφία υποχείριο της τουρκοκυπριακής μειοψηφίας*²⁹⁰⁴. Οι ενέργειες της *τουρκοκυπριακής ηγεσίας χαρακτηρίζονται ως διαμελιστικές*, καθώς *υποσκάπτουν κάθε καταβαλλόμενη προσπάθεια* για επίλυση του κυπριακού ζητήματος, μέσω της γενικώς παραδεδεγμένης διαδικασίας, στη βάση της αρχής του ενιαίου κράτους. Στόχος των διαμελιστικών τακτικών είναι όπως τονίζει η Αλήθεια, *να δημιουργηθούν εντυπώσεις* από μέρους της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, ότι στην Κύπρο *διαβιούν δύο κοινότητες ως χωρισμένες οντότητες*²⁹⁰⁵. Προειδοποιεί τους Τουρκοκυπρίους ότι σε *περίπτωση που οι ενδοκυπριακές συνομιλίες torπιλιστούν, ματαιωθούν ή αποτύχουν*, αυτό θα δημιουργήσει αδιέξοδο όχι μόνο για τους Ελληνοκυπρίους, αλλά κυρίως για την πιο *αδύναμη πλευρά, δηλαδή τους ίδιους*²⁹⁰⁶.

Η εφημερίδα ωστόσο επισημαίνει ότι πρέπει να γίνει σαφές, ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν *θα ανεχθούν οποιοδήποτε εκβιασμό* και δεν πρόκειται να *υποκύψουν σε οποιαδήποτε απειλή* από όπου και αν προέρχεται. Κάθε ενέργεια *υστεροβουλίας*, θα αντιμετωπιστεί με *θάρρος και αποφασιστικότητα*, με συνέπεια οι

²⁹⁰¹«Ας Δώσωμεν τα Χέρια», *Αλήθεια* (Αύγουστος 31, 1970), 1.

²⁹⁰²«Κατ' Ιδιαιτέρας Πληροφορίας μας - Η Τουρκική Απάντησις δεν θα Κλείση την Θύραν των Ενδοκυπριακών Συνομιλιών - Η Κυπριακή Κυβέρνησις Μελετά Άλλους Τρόπους προς Σύστασιν Εφεδρικής Ενόπλου Δυνάμεως», *Αλήθεια* (Ιούλιος 19, 1971), 1.

²⁹⁰³«Ο Ρόλος της Μητρός», *Αλήθεια* (Αύγουστος 14, 1972), 1.

²⁹⁰⁴«Ενώ Αρχίζει η 4^η Φάσις», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 21, 1970), 1.

²⁹⁰⁵«Απεκαλύφθη το Ρήγμα Μεταξύ των Ηγετών των Τουρκοκυπρίων - Ντενκτάς Εναντίον Κουτσιαούκ», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 24, 1972), 1.

²⁹⁰⁶«Με Συναισθήσιν Ευθύνης», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 11, 1972), 1.

ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι να φέρουν την *ευθύνη* για όσα *κακά συνεπακόλουθα τους βρουν στο μέλλον*²⁹⁰⁷. Επιπλέον απευθυνόμενη η εφημερίδα στην κοινή γνώμη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, τονίζει ότι πρέπει να γίνει κατανοητό ότι αν *ναυαγήσουν* οι προσπάθειες εξεύρεσης λύσης, μέσω των *ενδοκυπριακών συνομιλιών*, τότε θα *παύσουν οι Ελληνοκύπριοι να είναι ρυθμιστές του κυπριακού ζητήματος* και *κύριοι της τύχης και του μέλλοντος* τους²⁹⁰⁸.

Υπενθυμίζει ότι αν και στο *πρόσφατο παρελθόν* οι συνομιλίες έφθασαν *δύο φορές πολύ κοντά στο αίσιο τέλος*, ωστόσο η *καλή ατμόσφαιρα διαλύθηκε*, εξαιτίας των *φλογερών υπέρ της ενώσεως επίσημων συνομιλιών*, που *δημιούργησαν κλίμα δυσπιστίας στους Τουρκοκυπρίους*, δίνοντας τους τα επιχειρήματα και την ευκαιρία να *αξιώνουν περισσότερο και να εμμένουν σε εγγυήσεις*²⁹⁰⁹. Οι εκδηλώσεις *έντονου πατριωτισμού* μπορεί όχι *μόνο να δημιουργήσουν σημαντικό πρόβλημα* στις ενδοκυπριακές συνομιλίες, αλλά να *οδηγήσουν ακόμη και σε ματαίωση τους, κατασκευάζοντας κλίμα αναταραχής* ανάλογο με αυτό του 1963 και πιθανή *τουρκική επέμβαση*, με τη δικαιολογία της προστασίας των Τουρκοκυπρίων, ακόμη και εμπόλεμη κατάσταση Ελλάδας - Τουρκίας²⁹¹⁰. Προς την παραπάνω άποψη μάλιστα υπερθεματίζει το έντυπο υποστηρίζοντας, ότι *η αδιαλλαξία* που εξακολουθούν να *επιδεικνύουν οι Τουρκοκύπριοι στο πλαίσιο των συνομιλιών, είναι αποτέλεσμα της εσωτερικής διαμάχης και της έκρυθμης κατάστασης* που επικρατεί στην *Ελληνοκυπριακή Κοινότητα*, η οποία έχει οδηγήσει τα μέλη της να επαναφέρουν επί τάπητος *παλαιές και λησμονημένες αξιώσεις*²⁹¹¹. Κατά συνέπεια, αντί οι Ελληνοκύπριοι να προσέλθουν στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων με *καθαρή καρδιά και ελεύθερη σκέψη* και με σύνθημα «*στέργε μεν τα παρόντα, ζητεί δε τα βελτίω*», αναβάλλοντας την πλήρωση των εθνικών πόθων *εν ευθέτω χρόνω*, μεταβάλλουν την ένωση σε *παντιέρα και αυτοσκοπό και σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα*²⁹¹². Ο δρόμος επομένως που πρέπει να καλυφθεί για την *ευόδωση των συνομιλιών είναι δύσκολος* και γίνεται *δυσκολότερος*, εξαιτίας των *εσωτερικών προστριβών, των διαφωνιών και των αλληλοφαγωμάτων* που όχι μόνο συνθλίβουν

²⁹⁰⁷«Αγών Λογικής», *Αλήθεια* (Μάιος 15, 1968), 1.

²⁹⁰⁸«Με Καθαράν Καρδίαν», *Αλήθεια* (Μάιος 27, 1968), 1.

²⁹⁰⁹«Με Συναίσθησιν Ευθύνης», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 11, 1972), 1.

²⁹¹⁰«Επαγρύπνησις», *Αλήθεια* (Μάιος 6, 1974), 1.

²⁹¹¹«Κατ' Αποκλειστικὰς Πληροφορίας μας - Οι Τούρκοι Αξιούν να Έχουν Χωριστήν Κοινοτικήν Αστυνομίαν», *Αλήθεια* (Αύγουστος 6, 1973), 1.

²⁹¹²«Η Ωμή Πραγματικότητα», *Αλήθεια* (Μάιος 14, 1973), 1.

και αποδυναμώνουν τη διαπραγματευτική θέση των Ελληνοκυπρίων, αλλά ταυτοχρόνως ενισχύουν την *τουρκική αδιαλλαξία* και την *κυνικότητα*²⁹¹³.

Στρέφει τα βέλη της η εφημερίδα από ένα σημείο και έπειτα κατά της αντιπολίτευσης και των υποστηρικτών της, οι οποίοι όπως επισημαίνει *είναι δέσμιοι των κραυγαλέων ενωτικών ονείρων* ή του *αντιμακαριακού μένους*, *τορπιλίζοντας ανοικτά ή εμμέσως τις συνομιλίες*, ώστε αυτές να *προσαρμοσθούν στις επιδιώξεις και τις πολιτικές ονειρώξεις τους*²⁹¹⁴. Επισημαίνει ότι από την πλευρά τους οι Ελληνοκύπριοι, πρέπει να *βαδίσουν προς τις συνομιλίες με σύνεση, θάρρος και αποφασιστικότητα*, κλείνοντας τα ώτα τους στις *τουρκικές φωνές και απειλές*²⁹¹⁵. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η *καλή μοίρα*, η *πρόοδος* και η *ευημερία* δεν δύναται να επέλθουν, μέσα από τον *φόβο* και το *μίσος*, αλλά από την *ειλικρινή και άδοξη συνεργασία* των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων²⁹¹⁶.

Η Αλήθεια επομένως υποστηρίζει τις ενδοκυπριακές συνομιλίες, θεωρώντας αυτές ως το καλύτερο μέσο για την εξεύρεση μίας λύσης ικανοποιητικής και έντιμης, που θα μπορούσε να οδηγήσει μακροπρόθεσμα στην ένωση. Αναγνωρίζει ότι τη δεδομένη χρονική περίοδο οι συνομιλίες δεν ευδοκιμούν, ωστόσο αυτή η εικόνα μπορεί να μεταβληθεί, εάν όλοι οι Ελληνοκύπριοι δημιουργήσουν ένα κοινό μέτωπο και τις υποστηρίξουν.

Με αφορμή τις ενδοκυπριακές συνομιλίες, δεν παραλείπει η Αλήθεια για μία ακόμη φορά να προωθήσει την εικόνα, ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά στο πλαίσιο της «διαλλακτικής» και «υποχωρητικής» στάσης της, έχει εξαντλήσει κάθε περιθώριο συνεργατικού πνεύματος και φιλικής αντιμετώπισης των Τουρκοκυπρίων συνομιλητών της, που προβάλλονται ως αδιάλλακτοι, επιβάλλουν απαράδεκτες αξιώσεις, επιθυμούν προνόμια και δικαιώματα που αν τους παραχωρηθούν, θα ανατρέψουν την υπόσταση του ανεξάρτητου κράτους και θα μεταβάλουν την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία, σε υποχείριο στα χέρια της τουρκοκυπριακής μειοψηφίας. Η πολιτική που ακολουθεί η τουρκοκυπριακή πλευρά σύμφωνα με το έντυπο επιβεβαιώνει την άποψη των Ελληνοκυπρίων, ότι στόχος της είναι η ματαίωση των ενδοκυπριακών συνομιλιών και ο διαμελισμός της Κύπρου, κατάσταση που όπως

²⁹¹³«Επαγρύπνησις», *Αλήθεια* (Μάιος 6, 1974), 1.

²⁹¹⁴«Η Τελευταία Ευκαιρία», *Αλήθεια* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

²⁹¹⁵«Ανάγκη Συνδιαλλαγής», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 18, 1972), 1.

²⁹¹⁶«Συμφωνούμεν και Πλειοδοτούμεν», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 21, 1968), 6.

επισημαίνει θα δημιουργήσει πρωτίστως προβλήματα στους Τουρκοκυπρίους, γιατί είναι το αδύναμο τμήμα της κυπριακής κοινωνίας. Η αδιάλλακτη στάση των Τουρκοκυπρίων και μόνο, θα αποτελέσει την αιτία της αποφασιστικής δράσης των Ελληνοκυπρίων, εάν γίνουν αποδέκτες απειλών ή εκβιασμών. Οι Τουρκοκύπριοι παρουσιάζονται από την εφημερίδα ως οι μοναδικοί υπεύθυνοι της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί στην Κύπρο και οι κύριοι ρυθμιστές του προσωπικού τους μέλλοντος.

Τονίζει το έντυπο ότι η ενωσιολογία και ο εθνικός διχασμός των Ελληνοκυπρίων ενδυναμώνουν την αδιάλλακτη συμπεριφορά και τις αξιώσεις των Τουρκοκυπρίων, γι' αυτό και προτρέπει την κοινή γνώμη να δείξει στάση υπομονής και σύνεσης, αφήνοντας την πραγματοποίηση του στόχου της ένωσης «εν ευθέτω χρόνω». Στρεφόμενη κατά των Αντιμακαριακών, θεωρεί ότι αποτελούν τους βασικούς υπαίτιους της μη ευδοκίμησης των συνομιλιών, καθώς όντας δέσμιοι των κραυγαλέων ενωτικών τους ονείρων, καλλιεργούν μία κατάσταση που δεν επιτρέπει την εξεύρεση λύσης.

Με αφορμή τις ενδοκυπριακές συνομιλίες η εφημερίδα προβάλλει για μία ακόμη φορά τους δύο πιο σημαντικούς εχθρούς της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, που είναι σύμφωνα με την αρθρογραφία της, υπεύθυνοι και για την έκρυθμη κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στην Κύπρο. Οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν τον σημαντικότερο εχθρό για το σύνολο των Ελληνοκυπρίων, όσον αφορά στην ικανοποίηση των αιτημάτων τους, αφού έρχονται στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων επιζητώντας παράλογες αξιώσεις, παραμένουν αδιάλλακτοι και έχουν ως στόχο τον διαμελισμό της Κύπρου. Ο άλλος σημαντικός εχθρός είναι οι Αντιμακαριακοί που με τη δράση τους τροφοδοτούν τους Τουρκοκυπρίους να σκληρύνουν τη στάση τους εντός των ενδοκυπριακών συνομιλιών και να απαιτήσουν περισσότερα από όσα τους αρμόζουν. Τα άρθρα της εφημερίδας προάγουν τα στερεότυπα που υπάρχουν στην ελληνοκυπριακή αντίληψη, υποβοηθώντας την καλλιέργεια τόσο του «εσωτερικού» ανταγωνισμού ανάμεσα σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς, όσο και του «εξωτερικού» ανταγωνισμού μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Με την άποψη που υιοθετεί το έντυπο, επιδρά άμεσα στην εξέλιξη μίας καθορισμένης συλλογιστικής ελληνοκυπριακής νοοτροπίας, οδηγώντας

τους αναγνώστες να υιοθετήσουν συγκεκριμένα στερεότυπα²⁹¹⁷ που με τη σειρά τους βοήθησαν στην πυροδότηση της σύγκρουσης²⁹¹⁸ μεταξύ των δύο κοινοτήτων και ανάμεσα σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς.

Η Πατρίς όπως είναι αναμενόμενο, εκπροσωπώντας την αντιμακαριακή παράταξη, ασκεί έντονη κριτική στην τακτική των ενδοκυπριακών συνομιλιών, αφού όπως τονίζει η διαδικασία αυτή αποτελεί επιδίωξη της κυβέρνησης και του Προέδρου Μακαρίου. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει με αφορμή την επικείμενη έναρξη των συνομιλιών, μέσω των τελευταίων, προωθείται ο *ενταφιασμός της ένωσης*²⁹¹⁹ καθώς η *ρασοκρατία* και οι *αρνητές της, άρχισαν τα γνωστά βήματα τους και τον μακάβριο χορό τους γύρω από τον τάφο των εθνικών προσδοκιών*²⁹²⁰. Όπως αναφέρει θα φτάσει στο αποκορύφωμα του το *δράμα του ελληνοκυπριακού λαού, γιατί αν και διακηρύσσεται ότι επιδιώκεται λύση* την οποία ο Μακάριος χαρακτήρισε ως *εφικτή*, που θα εξαλείψει τις διαμελιστικές διατάξεις των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, στην ουσία *αποσκοπεί μόνο σε παραπλάνηση του λαού*, αφού γίνεται προσπάθεια, να αναγνωριστεί *υπό συγκεκριμένη μορφή ο διαμελισμός της Κύπρου* με τη *δημιουργία ομοσπονδιακού κράτους*, που θα *προβληθεί στον λαό ως ενιαίο*²⁹²¹. Μπορεί να ονομάζεται *ενιαίο προς εξαπάτηση των Ελλήνων*, αλλά θα είναι *ομόσπονδο προς ικανοποίηση των Τούρκων*²⁹²². Μέσω της επιλογής των ενδοκυπριακών συνομιλιών επομένως τονίζει η Πατρίδα, δεν επιδιώκεται *εθνική λύση του κυπριακού ζητήματος*, αλλά μία *συμβιβαστική διευθέτηση* για να εξασφαλιστεί παράταση παραμονής στην *εξουσία του ανίερου πολιτευμένου Αρχιεπισκόπου*²⁹²³.

Στόχος της κυπριακής κυβέρνησης με τη διενέργεια των ενδοκυπριακών συνομιλιών είναι πέρα από το κλείσιμο του κυπριακού ζητήματος και τον ενταφιασμό της ένωσης, η επιστροφή του Ντενκτάς ως *νικητή και τροπαιούχου*²⁹²⁴, εφόσον η κυβερνητική ηγεσία επιδιώκοντας να διατηρήσει την *εξουσία σε βάρος του αγώνα της εθνικής αποκατάστασης*, δέχεται να *μοιραστεί εκ νέου την εξουσία με τη*

²⁹¹⁷Jean - Noël Jeanneney, *Η Ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Από την Εμφάνιση τους ως τις Μέρες μας*, μρφρ. Νάνσυ Μπαλτα (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα, 1999), 16.

²⁹¹⁸Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 41.

²⁹¹⁹«Κατόπιν Πρωτοβουλίας του Μακαρίου - Αρχίζουν Συντόμως Συνομιλίες δια τον Ενταφιασμόν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Μάρτιος 29, 1968), 1.

²⁹²⁰«Η Ρασοκρατία και οι Εθνικοί Μειοδότης Προετοιμάζονται δια τον Μακάβριον Χορόν Πέριξ του Τάφου των Ιερών μας Διεκδικήσεων», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1970), 1.

²⁹²¹«Γεγονότα, Πρόσωπα, Κρίσεις», *Πατρίς* (Μάρτιος 31, 1968), 1.

²⁹²²«Ενιαίον Αλλά Ομόσποδον», *Πατρίς* (Μάρτιος 10, 1968), 1.

²⁹²³«Το Θέατρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 4.

²⁹²⁴«Ο Μακάριος Έφερε τον Ντενκτάς δια να “Κλείση” το Κυπριακόν», *Πατρίς* (Απρίλιος 17, 1968), 1.

*μειοψηφία*²⁹²⁵, μεταβάλλοντας τους *Τουρκοκυπρίους σε αφεντικά και τους Έλληνες σε ραγιάδες*²⁹²⁶. Υποστηρίζοντας την παραπάνω άποψη της, παραθέτει ως επιχείρημα ότι μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών η ανταρσία *και η μειοψηφία του 18%*, αναγνωρίστηκε *ως ισότιμος συνομιλητής και συνεταίρος του νόμιμου κράτους*, της *συντριπτικής πλειοψηφίας του 82%* και *ενισχύθηκε διεθνώς η θεωρία περί των δύο εθνικών κοινοτήτων*²⁹²⁷. Η λύση που επιδιώκεται αποσκοπεί να παραχωρήσει αυτονομία στους Τουρκοκυπρίους, η οποία θα σερβιριστεί στον κυπριακό λαό με *κάποιο απατηλό φραστικό ένδυμα*, με αποτέλεσμα να γίνουν *κράτος εν κράτει* και να φέρουν *την Τουρκία στην καρδιά της ελληνικής Κύπρου, καθιστώντας τους ρυθμιστές του μέλλοντος του τόπου*²⁹²⁸. Σύμφωνα με την Πατρίδα οι ενδοκυπριακές συνομιλίες είναι μία σημαντική ευκαιρία της κυπριακής κυβέρνησης να *εκδηλώσει τον ανθελληνικό προσανατολισμό* της και να *συκοφαντήσει πάλι την Ελλάδα ως συνεργαζόμενη με την Τουρκία*²⁹²⁹. Ειδικότερα κατά τη διεξαγωγή των συνομιλιών τα πρώτα τρία χρόνια, το μόνο που συνέβη ήταν να *επιδεινωθεί η κατάσταση σε βάρος των Ελληνοκυπρίων*, ενώ οι Τουρκοκύπριοι κατάφεραν να *προωθήσουν και να σταθεροποιήσουν τις θέσεις τους, παγιώνοντας το δικό τους κρατίδιο* στο νησί και κερδίζοντας υπέρ των απόψεων τους για να συνεχίσουν τη δραστηριότητα τους, τη διεθνή διπλωματία και την κοινή γνώμη²⁹³⁰.

Κατά την εκ νέου έναρξη των συνομιλιών η εφημερίδα δεν θεωρεί ότι θα αλλάξει κάτι όσον αφορά στους Ελληνοκυπρίους, καθώς ο δεύτερος κύκλος βασίζεται στο πλαίσιο διεξαγωγής του πρώτου κύκλου, ενώ επισημαίνει ότι θα επωφεληθούν από αυτή τη διαδικασία οι *Τουρκοκύπριοι αφού αύξησαν την αδιαλλαξία τους και το αχαλίνωτο θράσος τους*²⁹³¹. Δεν πρόκειται επομένως ούτε αυτός ο γύρος να έχει αίσια έκβαση με βάση τα λεγόμενα της εφημερίδας, εφόσον οι ίδιοι οι συνομιλητές *δεν πιστεύουν ούτε στη χρησιμότητα, ούτε στην αποτελεσματικότητα τους*. Κατά συνέπεια, οι ενδοκυπριακές συνομιλίες αποτελούν μία ατυχή πολιτική, ως προς τη διαδικασία, όντας επισφαλείς για τα εθνικά δίκαια τα οποία διεκδικούνται²⁹³², καθώς δεν συμβάλλουν στην επίλυση του κυπριακού ζητήματος. Οι συνομιλίες θα είχαν

²⁹²⁵«Εθνική Σταυροφορία», *Πατρίς* (Ιούνιος 22, 1968), 1.

²⁹²⁶«Είναι Χρέος του Μακαρίου», *Πατρίς* (Ιούλιος 8, 1968), 1.

²⁹²⁷«Είναι Δυνατόν να Προκύψει Λύσις Από τας Ενδοκυπριακάς», *Πατρίς* (Μάρτιος 23, 1972), 4.

²⁹²⁸«“Αυτονομία” και Εθνικόν Καθήκον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 8, 1968), 1.

²⁹²⁹«Αντικειμενικώς», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1972), 4.

²⁹³⁰«Το Θέατρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 4.

²⁹³¹«Η Κύπρος δεν Πρόκειται να Γίνη Σκλαβοπάζαρο!», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

²⁹³²«Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

νόημα εάν *αποσκοπούσαν στην κατάλυση των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου*, στην πρακτική εφαρμογή της *αρχής της αυτοδιάθεσης* και στην *ταυτόχρονη κατοχύρωση των δικαιωμάτων της μειονότητας*, σύμφωνα με τις διεθνείς παραδεδεδγμένες αρχές²⁹³³. Εφόσον δεν τηρούνται τα προαναφερόμενα, *διεξάγονται κατά παρέκκλιση των αρχικών αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και του Συμβουλίου Ασφαλείας*, όπου αναγνωρίστηκε το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του λαού της Κύπρου, παρέκκλιση για την οποία ευθύνεται σύμφωνα με την Πατρίδα ο Μακάριος και η κυπριακή κυβέρνηση²⁹³⁴.

Το γεγονός ότι οι συνομιλίες δεν ωφελούν σε καμία περίπτωση τους Ελληνοκυπρίους, επιβεβαιώνεται από τη στάση που κρατά η πολιτική ηγεσία της Κύπρου, η οποία *προέβη πέραν του δέοντος σε παραχωρήσεις*, σε αντίθεση με την τουρκοκυπριακή πλευρά *που δεν έκανε καμία παραχώρηση*. Η κατάσταση αυτή αποτελεί *επιστέγασμα ότι οι ενδοκυπριακές συνομιλίες, ενδέχεται να καταλήξουν σε αδιέξοδο*, γιατί οι Τουρκοκύπριοι δεν *επιδεικνύουν πνεύμα κατανόησης*. Κάθε νέα υποχώρηση από μέρους των Ελληνοκυπρίων σημαίνει *εθνικό όλεθρο για την Κύπρο*²⁹³⁵. Με αφορμή τη συνέχιση των ενδοκυπριακών συνομιλιών χωρίς κάποιο από αποτέλεσμα, η εφημερίδα τις παρομοιάζει με *άταφο πτώμα*²⁹³⁶ *και θέατρο*²⁹³⁷, προκειμένου να τις απαξιώσει, τονίζοντας παράλληλα ότι κατά τη διάρκεια της πορείας τους δεν έχει επέλθει κάποιο θετικό αποτέλεσμα, ενώ η *καταβαλλόμενη προσπάθεια προς συνεννόηση* δεν *προοιωνίζει τίποτα καλό*, διότι η *βάση πάνω στην οποία διεξάγονται είναι η πολιτική του εφικτού* που είναι *εσφαλμένη, ανεδαφική και εθνικώς απαράδεκτη*²⁹³⁸. Η μη αξιοπιστία της συγκεκριμένης διαδικασίας επίσης επιβεβαιώνεται κατά την Πατρίδα από το γεγονός, ότι δεν συμμετέχει η αντιμακαριακή παράταξη που έχει *αγωνισθεί ανιδιοτελώς υπέρ της ενώσεως* και παραμένει *πιστή στον όρκο της προς αυτή*. Πρώτα από όλους επομένως έπρεπε να συμμετέχουν στη διαδικασία όσοι *εξαγόρασαν την αθανασία, προσφέροντας πρόθυμα τη ζωή τους στον αγώνα*, δηλαδή οι Αντιμακαριακοί και φυσικά πρώτος των πρώτων να *συμμετέχει ο Διγενής και κανένας άλλος*. Οι συνομιλίες που στερούνται της εγκρίσεως του αρχηγού των ενωτικών Διγενή, δεν θα έχουν *αποτέλεσμα βιώσιμο*, ούτε

²⁹³³«Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1972), 4.

²⁹³⁴«Εκτροπή», *Πατρίς* (Νοέμβριος 13, 1972), 4.

²⁹³⁵«Να Ομιλήση και ο κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1970), 2.

²⁹³⁶«Προσδοκία της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

²⁹³⁷«Το Θέατρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 4.

²⁹³⁸«Χάριν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

*δεσμεύουν όσους αγωνίζονται για την ένωση*²⁹³⁹. Οι ενδοκυπριακές συνομιλίες σύμφωνα με το έντυπο είναι *καταδικασμένες υπό αυτή ή εκείνη τη μορφή σε ναυάγιο και οικτρή αποτυχία. Γεννήθηκαν νεκρές*, ενώ το νέο αδιέξοδο που θα δημιουργήσουν, θα είναι χειρότερο του πρώτου και οι επιπτώσεις βαρύτερες²⁹⁴⁰. Μέσω αυτών *υποθηκεύεται το εθνικό μέλλον της Κύπρου*²⁹⁴¹, καθώς δεν μπορούν να αποδώσουν *αποτέλεσμα εθνικώς αποδεκτό, με συνέπεια ή να ναυαγήσουν ή να τεθεί έκθετος λύση τέρας*²⁹⁴², η οποία θα καθιστά τον αποκλεισμό της ένωσης διεθνώς²⁹⁴³. *Η μη ύπαρξη ουσιαστικής λύσης* δια μέσου των ενδοκυπριακών συνομιλιών *δεν βαραίνει την ενωτική παράταξη, αλλά τον ολετήρα της Κύπρου*, ο οποίος *παρουσιάζει έλλειψη εθνικής πολιτικής*, ενισχύοντας την *αδιαλλαξία των Τουρκοκυπρίων* και την προώθηση των *διχοτομικών σχεδίων* τους²⁹⁴⁴.

Οι ενδοκυπριακές συνομιλίες για την Πατρίδα δεν κατανοούνται ως τίποτα άλλο, παρά ως ενταφιασμός της ένωσης, αφού προήγαγαν λύση στη βάση του ενιαίου ανεξάρτητου και δημοκρατικού κράτους. Αναγνωρίζονται ως το μέσο, για την επικράτηση των Μακαριακών στην Κύπρο και την πραγματοποίηση των διαμελιστικών σκοπών των Τουρκοκυπρίων με τη δημιουργία ομοσπονδιακού κράτους. Οι ενδοκυπριακές συνομιλίες καταδικάζονται επομένως από την εφημερίδα ως η χειρότερη λύση, αφού δεν ανταποκρίνεται στην επίτευξη εθνικής, αλλά συμβιβαστικής λύσης για το κυπριακό ζήτημα.

Με αφορμή τις συνομιλίες και αυτή η εφημερίδα στρέφεται κατά των δύο πιο σημαντικών κατά τη γνώμη της εχθρών της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας των Μακαριακών και των Τουρκοκυπρίων, τους οποίους και κατηγορεί μεταξύ άλλων, ότι δεν διστάζουν να συνεργαστούν προκειμένου η κάθε πλευρά να επιτύχει τους στόχους της. Ιδιαίτερα σκληρή είναι η κριτική της εφημερίδας έναντι των Μακαριακών, εφόσον μέσω των διακοινοτικών συνομιλιών κατέστησαν τους μειοψηφούντες Τουρκοκυπρίους και την Τουρκία, ρυθμιστές του μέλλοντος της Κύπρου. Είναι κατάπτυστες οι ενδοκυπριακές συνομιλίες επομένως, καθώς και όσοι τις προάγουν, γιατί έχουν ανθελληνικό προσανατολισμό, ενώ από την έναρξη τους, τους μόνους που

²⁹³⁹«Το Θέατρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 4.

²⁹⁴⁰«Να Φύγει ο Ένοχος!», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

²⁹⁴¹«Μετατόπισις Ευθυνών», *Πατρίς* (Οκτώβριος 23, 1972), 1.

²⁹⁴²«Αναγκαία η Εθνική Κάθαρσις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 9, 1972), 1.

²⁹⁴³«Θα Σαρωθούν Όσοι Επιδιώκουν Αντεθνικόν Λύσιν του Κυπριακού», *Πατρίς* (Νοέμβριος 23, 1972), 2.

²⁹⁴⁴«Δια τον κ. Παπαδόπουλον», *Πατρίς* (Απρίλιος 23, 1973), 1.

ωφέλησαν σημαντικά είναι τους Τουρκοκυπρίους, οι οποίοι σταθεροποίησαν και παγίωσαν τις θέσεις τους, αυξάνοντας παράλληλα την αδιάλλακτη στάση τους και το αχαλίνωτο θράσος τους. Θα είχαν νόημα οι συγκεκριμένες συνομιλίες για την εφημερίδα, εάν αποσκοπούσαν στην κατάλυση του θεσμικού πλαισίου που δημιούργησαν οι συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, ώστε να εφαρμοστεί η αρχή της αυτοδιάθεσης. Η μη ωφέλιμη λύση για το κυπριακό ζήτημα μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών, επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι οι Ελληνοκύπριοι έχουν προβεί σε υπερβολικές παραχωρήσεις, με αποτέλεσμα να οδηγούν την Κύπρο στον εθνικό όλεθρο. Η βάση του εφικτού πάνω στην οποία διεξάγονται είναι εσφαλμένη, ανεδάφικη και εθνικώς απαράδεκτη. Η αναξιοπιστία των ενδοκυπριακών συνομιλιών φανερώνεται σύμφωνα με το έντυπο και από το γεγονός ότι δεν συμμετέχουν οι Αντιμακαριακοί, οι οποίοι είναι οι μόνοι που ανιδιοτελώς έχουν αγωνιστεί υπέρ της ένωσης και εξακολουθούν να παραμένουν πιστοί σε αυτή. Η μη ύπαρξη λύσης έχει ως αιτία τον Μακάριο, την κυβερνητική πολιτική και την αδιαλλαξία των Τουρκοκυπρίων.

Η εφημερίδα Πατρίς συμμετέχει ενεργά στην πυροδότηση συγκρουσιακού κλίματος εντός της κυπριακής κοινωνίας, τόσο ανάμεσα στις δύο κοινότητες, όσο και στις αντιμαχόμενες πλευρές στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Οι ενδοκυπριακές συνομιλίες υποστηρίζει ότι προάγουν λύση άλλη, εκτός της ενώσεως, κάτι που εκλαμβάνεται ως η μεγαλύτερη εθνική προδοσία, την οποία ενθαρρύνουν οι εχθροί της Κύπρου. Με τις ενδοκυπριακές συνομιλίες παραβιάζονται τα *απαράγραπτα* δίκαια του ελληνισμού και η προαιώνια ιστορική συνέχεια²⁹⁴⁵. Η μη συμμετοχή των Αντιμακαριακών στις συνομιλίες, όντας οι μοναδικοί φορείς των ενωτικών επιδιώξεων, επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά τους δόλιους σκοπούς των εχθρών της Κύπρου και την μη νομιμοποίηση της διαδικασίας.

Η Χαραυγή ωστόσο συγκρουόμενη με την άποψη της Αλήθειας και της Πατρίδας, υποστηρίζει την τακτική των ενδοκυπριακών συνομιλιών, επιχειρηματολογώντας ότι πρέπει να παραδεχθούν οι πολιτικοί παράγοντες και ολόκληρος ο λαός, ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει άλλος, *καλύτερος τρόπος και διαδικασία για μία δίκαιη και ειρηνική λύση του κυπριακού ζητήματος*. Κάθε άλλος δρόμος, όπως για παράδειγμα, πενταμερής διάσκεψη στην οποία θα συζητηθούν τα

²⁹⁴⁵Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 69.

εσωτερικά ζητήματα της Κύπρου ή ακόμα χειρότερα μεταφορά του κυπριακού ζητήματος σε νατοϊκά πλαίσια, *αποτελεί θανάσιμο κίνδυνο για τον λαό και το μέλλον του*. Με βάση αυτή την ορθή εκτίμηση, ενθαρρύνει την κοινή γνώμη να προσφέρει κάθε *θετική βοήθεια για την επιτυχία των συνομιλιών*, ώστε να επέλθει μία *δίκαιη και ειρηνική λύση* του κυπριακού ζητήματος, για μία *Κύπρο πλήρως ανεξάρτητη, κυρίαρχη, εδαφικά και διοικητικά ενιαία, αποστρατικοποιημένη*, στην οποία τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, όπως και όλων των πολιτών, θα είναι *σεβαστά και διασφαλισμένα*²⁹⁴⁶. Υποστηρίζοντας τη διεξαγωγή των ενδοκυπριακών συνομιλιών, επισημαίνει ότι όσο *επίπονες και αν είναι οι συνομιλίες*, θα καταλήξουν το *γρηγορότερο δυνατό στην πλήρη επιτυχία*²⁹⁴⁷. Η πρωτοβουλία αυτή της κυπριακής κυβέρνησης *διαπνέεται από μεγαλοψυχία και ειλικρινή προσπάθεια για την πλήρη εξομάλυνση της κατάστασης*²⁹⁴⁸ *και αποτελεί πολιτική καλής θελήσεως προς τους Τουρκοκυπρίους*, για μία εφαρμόσιμη και διαρκή λύση, μέσα στα πλαίσια των *αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών*²⁹⁴⁹. Μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών η κυπριακή κυβέρνηση *καταβάλλει κάθε προσπάθεια*, ώστε να *ανοίξει κάποιος δρόμος προς τη συνεννόηση και τη συμφωνία μεταξύ των δύο συνοίκων στοιχείων*²⁹⁵⁰.

Αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ενδοκυπριακές συνομιλίες, η εφημερίδα παροτρύνει την ελληνοκυπριακή πλευρά να επιδοθεί σε *κάθε προσπάθεια* για να ξεπεραστεί η *εμπλοκή* και να ανοίξει, ουσιαστικά, ο *δρόμος προς τη συνεννόηση και τη συμφωνία*. Πρέπει όπως αναφέρει το έντυπο παρά τις αποτυχημένες προσπάθειες οι Ελληνοκύπριοι να εφαρμόσουν το ρητό «Ο επιμένων νικά», επιδιώκοντας για μία ακόμη φορά να καταβάλουν *κοπιώδη, βασανιστική - αγωνιώδη* ίσως *προσπάθεια, αναζητώντας και εντοπίζοντας κοινό έδαφος συμφωνίας*²⁹⁵¹. Ωστόσο ξεκαθαρίζει ότι δεν είναι διατεθειμένοι οι Ελληνοκύπριοι αντιπρόσωποι να *υποχωρήσουν σε τερατώδεις λύσεις*, τις οποίες δεν αποδέχεται η κυβέρνηση Μακαρίου και η *συντριπτική πλειονότητα του λαού, που την υποστηρίζει*. Οι λύσεις που προτείνονται δεν πρόκειται να γίνουν αποδεκτές γιατί επισωρεύουν ερείπια και για την ίδια την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, διότι, *ασφυκτικά κλεισμένη*

²⁹⁴⁶«Θετική Βοήθεια», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 5, 1969), 1.

²⁹⁴⁷«Να Εκλείψει η Δημαγωγία», *Χαραυγή* (Μάρτιος 19, 1969), 1.

²⁹⁴⁸«Με Συνέπεια και Θάρρος», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 21, 1971), 1.

²⁹⁴⁹«Η Εφαρμοσμένη Λύση», *Χαραυγή* (Μάιος 8, 1971), 3.

²⁹⁵⁰«Διαφορισμός», *Χαραυγή* (Ιούνιος 24, 1971), 3.

²⁹⁵¹«Η “Νέα Διαδικασία”», *Χαραυγή* (Ιούνιος 9, 1971), 3.

*στην «αυτονομία» της, εκτός του κρατικού ελέγχου, πολύ περισσότερο, θα έπιπτε στον μαρασμό. Δεν θα δεχόταν η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία σε καμία περίπτωση επιδιώξεις αναχρονιστικές και απαράδεκτες και για τις δύο κοινότητες*²⁹⁵².

Η μη εξεύρεση λύσεως μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών τονίζει η Χαραυγή, αποτελεί συνέπεια της υπονόμευσης τους από τους ιμπεριαλιστές και τους πράκτορες τους. Επισημαίνει ότι η βαρύτατη ευθύνη της αποτυχίας τους έως εκείνη την περίοδο οφείλεται στη στάση της *στρατιωτικής ελληνικής κυβέρνησης*, η οποία έναντι της έντονης δραστηριότητας της τουρκικής κυβέρνησης προς όλες τις κατευθύνσεις στο διεθνές πεδίο, παραμένει *αδρανής και ανίκανη να αντιδράσει*, λόγω της *διεθνούς απομόνωσης και της ανυποληψίας στην οποία οδήγησε η χούντα την Ελλάδα*. Δεν παραλείπει να κατονομάσει ως υπεύθυνους κάποια άτομα στους κόλπους των συνταγματαρχών, που στρογγυλοκάθισαν στο σβέρκο του ελληνικού λαού, αφού χάρη στα νατοϊκά όπλα, υπάρχει και δρα η λεγόμενη *«ομάδα των σκληρών»*, που υποστηρίζει *ένθερμα και με φανατισμό τον τερματισμό των συνομιλιών και τη διπλή νατοϊκή ένωση*²⁹⁵³. Επιπλέον θεωρεί ως υπεύθυνη για την προβληματική πορεία των ενδοκυπριακών συνομιλιών την *αδιάλλακτη στάση* της Άγκυρας και της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, εφόσον δεν εγκαταλείπουν την *πολιτική των διχοτομικών δυνατοτήτων* - μία πολιτική καθ' όλα *παρωχημένη και χρεοκοπημένη*²⁹⁵⁴. Επισημαίνει ότι η πορεία και το αίσιο τέλος των συνομιλιών εξαρτώνται από τη στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας και της Άγκυρας, οι οποίες πρέπει να πάψουν να κυνηγούν ουτοπίες. Εάν εγκαταλείψουν τους ακροβατισμούς και τις διχοτομικές λύσεις, τα πράγματα θα διευκολυνθούν²⁹⁵⁵. Αν η τουρκοκυπριακή ηγεσία πάρει παράδειγμα από τους Ελληνοκυπρίους, που είναι προσανατολισμένοι στην προσπάθεια εξεύρεσης μίας *ειρηνικής και δίκαιης λύσης του κυπριακού ζητήματος στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων και χωρίς υστεροβουλία υιοθετήσει τον ίδιο προσανατολισμό*, τότε μπορεί να προβλέπει κανείς με ελπίδες ότι οι ενδοκυπριακές συνομιλίες θα στεφθούν με επιτυχία²⁹⁵⁶. Με αφορμή την επιμονή της τουρκοκυπριακής ηγεσίας στην ισχύ και μη μεταβλητότητα του ζυριχικού συντάγματος, τονίζει ότι η στάση της αποτελεί βήμα προς τα πίσω και πως μόνο

²⁹⁵²«Θέσεις Απαράδεκτες», *Χαραυγή* (Μάιος 15, 1973), 3.

²⁹⁵³«Η Ασφαλής Διέξοδος», *Χαραυγή* (Αύγουστος 11, 1969), 1.

²⁹⁵⁴«Οι Συνομιλίες», *Χαραυγή* (Απρίλιος 4, 1974), 1.

²⁹⁵⁵«Η Μεγάλη Ελπίδα», *Χαραυγή* (Μάιος 26, 1974), 1.

²⁹⁵⁶«Σαφείς Δηλώσεις», *Χαραυγή* (Αύγουστος 14, 1969), 3.

αρνητικό αποτέλεσμα θα έχει για το αίσιο τέλος των ενδοκυπριακών συνομιλιών. Αναγνωρίζει και η Χαραυγή ότι το ζυριχικό σύνταγμα είναι ήδη *ξεπερασμένο από τα ίδια τα πράγματα, από την ίδια τη ζωή*. Πάνω στη βάση αυτής της *πραγματικότητας* διεξάγονται οι *ενδοκυπριακές συνομιλίες με αντικείμενο την επεξεργασία ενός νέου συντάγματος, μίας νέας συνταγματικής διάρθρωσης, στα πλαίσια της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου, κυριαρχικού και ενιαίου κράτους*²⁹⁵⁷.

Ενθαρρύνει το έντυπο τη συνέχιση διεξαγωγής των συνομιλιών παρά τα εμπόδια που αυτές συναντούν, τονίζοντας ότι με πλήρη συναίσθηση των σοβαρών δυσκολιών, της κρίσιμης καμπής που περνούν και των κινδύνων που διατρέχει το κυπριακό ζήτημα από την *υπονομευτική, συνωμοτική δράση του ιμπεριαλισμού και των πρακτόρων* του, πρέπει να συνεχιστούν οι συνομιλίες με *υπομονή, καλή θέληση, ειλικρίνεια και σταθερή προσήλωση* και με την *πεποίθηση* ότι δεν *υπάρχει άλλος πιο ασφαλής δρόμος για μία δίκαιη και ειρηνική λύση, προς το συμφέρον όλων των Κυπρίων - Ελλήνων και Τούρκων*²⁹⁵⁸. Παρά ότι υπάρχουν και άλλες διαδικασίες πέρα των ενδοκυπριακών συνομιλιών, *ο δρόμος τους είναι ολισθηρός και διαμελιστικός*, δεν μπορούν οι πενταμερείς και εξαμερείς να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα ούτε των Ελλήνων, ούτε των Τούρκων της Κύπρου, αλλά κάποιων άλλων, των πολύ *γνωστών «άσπονδων»... φίλων*. Επομένως θεωρεί η Χαραυγή χρέος όλων των πλευρών να *μην εξωθήσουν τα πράγματα εκεί που ελλοχεύουν οι πλέον άσπονδοι εχθροί της Κύπρου*, αλλά να εργασθούν με *ανεξάντλητα περιθώρια υπομονής και υψηλή συναίσθηση ευθύνης και πίστης* σ' αυτή τη διαδικασία για την *προώθηση και επιτυχία του ενδοκυπριακού διαλόγου*, όσες και αν είναι οι δυσκολίες, όσο και αν *φαίνονται βουνό τα εμπόδια*...²⁹⁵⁹. Για να μπορέσει ωστόσο να εξευρεθεί δίκαιη και ειρηνική λύση θα πρέπει να υπάρξει από πλευράς της τουρκοκυπριακής ηγεσίας ο οριστικός τερματισμός των διαμελιστικών απειλών, κάτι που επιθυμεί και η μεγάλη μάζα των Τουρκοκυπρίων, ιδίως των εργαζομένων που ποτέ δεν συμφώνησαν με τον οποιασδήποτε μορφής διαμελισμό της Κύπρου²⁹⁶⁰.

Η τοποθέτηση της Χαραυγής είναι αντίθετη από αυτή της Πατρίδας, υποστηρίζοντας τις ενδοκυπριακές συνομιλίες ως τον καλύτερο τρόπο επίτευξης λύσης δίκαιης και ειρηνικής, η οποία θα στηριχθεί στη βάση ενός ανεξάρτητου,

²⁹⁵⁷«Λυδία Λίθος», *Χαραυγή* (Απρίλιος 4, 1971), 1.

²⁹⁵⁸«Η Ασφαλής Διέξοδος», *Χαραυγή* (Αύγουστος 11, 1969), 1.

²⁹⁵⁹«Παρά τις Δυσχέρειες», *Χαραυγή* (Απρίλιος 2, 1971), 1.

²⁹⁶⁰«Για να Πάμε Καλά», *Χαραυγή* (Ιούλιος 19, 1972), 3.

κυρίαρχου εδαφικά και διοικητικά ενιαίου και αποστρατικοποιημένου κυπριακού κράτους, στο οποίο τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων θα είναι διασφαλισμένα. Ωστόσο βάση αυτού του κράτους δεν μπορεί να αποτελέσει το παρωχημένο ζυριχικό σύνταγμα.

Δεν παραλείπει και αυτή η εφημερίδα να τονίσει ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά με μεγαλοψυχία επιδιώκει μέσω ειλικρινών προσπαθειών να επιδείξει καλή θέληση προς τους Τουρκοκυπρίους, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για την ύπαρξη συμφωνίας και συνεννόησης ανάμεσα στα δύο σύννοικα στοιχεία. Όμως και αυτό το έντυπο ξεκαθαρίζει ότι η υποχωρητικότητα των Ελληνοκυπρίων έχει κάποια όρια, τα οποία δεν γίνεται να ξεπεραστούν και να γίνουν αποδέκτες τερατωδών λύσεων που θα ζημιώσουν ακόμη και τους ίδιους τους Τουρκοκυπρίους.

Η μη ευόδωση των συνομιλιών οφείλεται κατά τη Χαραυγή στους ιμπεριαλιστές και στους Αντιμακαριακούς υποτακτικούς τους, που επιδιώκουν την προώθηση της διπλής νατοϊκής ένωσης, όπως επίσης και στην αδιάλλακτη ηγεσία των Τουρκοκύπριων και της Τουρκίας, που δεν εγκαταλείπουν τους ακροβατισμούς και τις διχοτομικές επιδιώξεις τους.

Από τα προαναφερόμενα σχόλια της εφημερίδας φανερώνεται, ότι προωθείται μία ανεξάρτητη και εδαφικά ενιαία κυπριακή ελληνοκρατούμενη δημοκρατία, όπου οι Τουρκοκύπριοι θα «απολαμβάνουν» μειονοτικά δικαιώματα. Για μία ακόμη φορά οι Ελληνοκύπριοι παρουσιάζονται ως οι μεγαλόψυχοι οικοδεσπότες που πρώτοι προσπαθούν για την επίτευξη λύσης, σε αντίθεση με τους αδιάλλακτους Τουρκοκυπρίους. Συμφωνεί η Χαραυγή με την Αλήθεια ως προς τους εσωτερικούς εχθρούς που προβάλλει η δεύτερη, τους Αντιμακαριακούς και τους Τουρκοκύπριους ηγέτες, οι οποίοι ωστόσο υποκινούνται αντιστοίχως από τις ιμπεριαλιστικές - νατοϊκές δυνάμεις και τη σοβινιστική Τουρκία. Για τη Χαραυγή επομένως οι εσωτερικοί εχθροί δεν αποτελούν παρά υποχείρια των σημαντικών εξωτερικών εχθρών που πάντα επιβουλεύονται τους Ελληνοκυπρίους και την Κύπρο, προκειμένου να επιτύχουν τα σχέδια τους.

Ο Φιλελεύθερος στρέφεται κατά της τουρκοκυπριακής ηγεσίας όσον αφορά στις δυσκολίες που παρουσιάζουν οι ενδοκυπριακές συνομιλίες. Αναλυτικότερα αναφέρει, ότι η τουρκοκυπριακή αντιπροσωπεία επιθυμεί να **δημιουργήσει συνθήκες** που δεν θα επιτρέψουν να **καρποφορήσουν οι τοπικές συνομιλίες**, προκαλώντας

εντάσεις και καταστάσεις που θα βοηθήσουν την Τουρκία να προάγει *τα κατακτητικά σχέδια της*²⁹⁶¹. Το αδιέξοδο που παρουσιάζεται για το κυπριακό πρόβλημα είναι *απότοκος κατάσταση της αδιαλλαξίας*, η οποία από την πρώτη μέρα ενάρξεως των ενδοκυπριακών συνομιλιών *χαρακτηρίζει την τουρκοκυπριακή ηγεσία*²⁹⁶². Στόχος της τελευταίας είναι να *ανατινάζει κάθε γέφυρα μέσω της αναμοχλεύσεως σκέψεων*, που οδηγούν σε μονομερείς ενέργειες, πράγμα που τείνει να δημιουργήσει όχι μόνο καταστάσεις *αρνητικές, αλλά και εκρηκτικές*²⁹⁶³. Σε περίπτωση επομένως που διατρέξουν κίνδυνο οι ενδοκυπριακές συνομιλίες, αυτός *δεν θα προέρχεται από οποιεσδήποτε ενέργειες της ελληνοκυπριακής πλευράς, αλλά αποτελεί ευθύνη της τουρκοκυπριακής*²⁹⁶⁴. Για να αρθεί το αδιέξοδο πρέπει απαραίτητως να *σταματήσουν να υφίστανται τα αίτια που το προκαλούν και να υπάρξει αλλαγή στάσης εκ μέρους της άλλης πλευράς*²⁹⁶⁵.

Όσον αφορά στην κυβερνητική αντιπροσωπεία που εκπροσωπεί την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αυτή όπως αναφέρει ο Φιλελεύθερος υποβάλλει κατά καιρούς προτάσεις προς την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, που διακρίνονται από *μετριοπάθεια, γενναιοδωρία και ευρύτητα πνεύματος με όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της καλής θελήσεως υπό την οποία εμφορείται η κυβέρνηση, αγωνιούσα να δει τις ενδοκυπριακές συνομιλίες να καταλήγουν σε θετικό αποτέλεσμα*²⁹⁶⁶. Όλες οι μέχρι σήμερα εξελίξεις των συνομιλιών σε ότι αφορά στις σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, φέρουν τη *σφραγίδα των παραχωρήσεων*, στην οποία *μονομερώς προσφεύγουν οι Ελληνοκύπριοι*²⁹⁶⁷. Το γεγονός ότι οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν το ισχυρό στοιχείο της Κύπρου, δεν σημαίνει ότι οι *παραχωρήσεις πρέπει να γίνονται μονομερώς*, αλλά είναι αναγκαίο να υπάρχει *αμοιβαία συμβιβαστική στάση* και από τις δύο πλευρές, κάτι που *δεν διαφαίνεται από μέρους της τουρκοκυπριακής πλευράς*²⁹⁶⁸ και της τακτικής που ακολουθεί, με αποτέλεσμα το αίσθημα αισιοδοξίας, να διαδέχεται το αίσθημα της απαισιοδοξίας, για τη διαδικασία των ενδοκυπριακών συνομιλιών²⁹⁶⁹.

²⁹⁶¹«Διαφωνία Μεταξύ των Τούρκων», *Φιλελεύθερος* (Μάιος 31, 1968), 3.

²⁹⁶²«Απότοκος της Αδιαλλαξίας», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 30, 1971), 3.

²⁹⁶³«Καταστρεπτική Τακτική», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 23, 1972), 3.

²⁹⁶⁴«Οι Κίνδυνοι», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 7, 1969), 3.

²⁹⁶⁵«Απότοκος της Αδιαλλαξίας», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 30, 1971), 3.

²⁹⁶⁶«Ευκαιρία», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 17, 1971), 3.

²⁹⁶⁷«Πόσο Κατανόησις;», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 5, 1973), 3.

²⁹⁶⁸«Η Οδός Προωθήσεως», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 21, 1973), 3.

²⁹⁶⁹«Κωλυσιεργούν Σκοπίμως», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 20, 1974), 3.

Ωστόσο παρά την καλή θέληση που επιδεικνύει η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία, οι Τουρκοκύπριοι σοβινιστές απατούνται οικτρά, εάν νομίζουν ότι *δύνανται να εκβιάζουν με οποιοδήποτε μέσο την απαράδεκτη λύση της αρέσκειας τους, ονειρεμένοι τη διχοτόμηση της Κύπρου και την κατάκτηση της*²⁹⁷⁰. Ο κυπριακός λαός αναμένει *θετικό έργο* από τις ενδοκυπριακές συνομιλίες υπό την έννοια ότι η *προτεινόμενη λύση θα στηρίζεται στις αρχές του ανεξάρτητου, ενιαίου και εδαφικώς ακεραίου κράτους*, με κατοχυρωμένα *πλήρως τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων*. Η πρόταση αυτή αποτελεί *το ύστατο σημείο παραχωρήσεως της πλευράς εκείνης η οποία από κάθε άποψη αριθμητική και άλλη, συνθέτει τη συντριπτική πλειοψηφία του λαού της Κύπρου*. Η ελληνική πλευρά δεν είναι *διατεθειμένη να προβεί σε άλλες παραχωρήσεις*, όχι γιατί *στερείται διαθέσεως*, αλλά γιατί *έφθασε στη θερμή ζώνη ασφαλείας της υπάρξεως και της ζωής του λαού*. Κανονικά πρέπει να αναμένεται η *έμπρακτη εκδήλωση καλής διάθεσης και από την άλλη πλευρά*²⁹⁷¹, αν και η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα σε *καμία προσπάθεια δεν προέβη για να αποδείξει ότι ανταποκρίνεται έστω με ορισμένες ενέργειες προς αυτή την κατεύθυνση*. Η *αδικία δεν πρόκειται να επιβραβευθεί*, αντιθέτως *θα τιμωρηθεί* καθώς η πολιτική γραμμή που υποστηρίζει η ελληνική πλευρά, συνηγορεί *υπέρ της δημιουργίας ανεξάρτητου, ενιαίου και εδαφικώς ακεραίου κράτους*, δεν εξυπηρετεί *τα συμφέροντα μόνο των Ελληνοκυπρίων, αλλά και εκείνα των Τουρκοκυπρίων*. Πρέπει να σταθμίσουν με *ψυχραιμία* τα πράγματα κατά την κρίσιμη αυτή ώρα οι ηγέτες της τουρκοκυπριακής πλευράς, εάν θέλουν να αποφύγουν τον *καταποντισμό*²⁹⁷² και να κατανοήσουν, ότι η *κατοχύρωση των πραγματικών συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων* είναι δυνατή μόνο με την *αποδοχή των προτάσεων της ελληνοκυπριακής πλευράς*²⁹⁷³.

Επίσης η εφημερίδα ξεκαθαρίζει ότι απορρίπτεται από την ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία η λύση της ομοσπονδίας, η οποία αποβλέπει στην εξυπηρέτηση *διαμελιστικών επιδιώξεων*, που απροκάλυπτα προβάλλει με την πολιτική θέση υπέρ της, η τουρκοκυπριακή μειονότητα²⁹⁷⁴. Η απόρριψη δεν γίνεται *ετσιθελικώς* από μέρους των Ελληνοκυπρίων, αλλά με *επιχειρήματα*, με *τεκμήρια* που αποδεικνύουν

²⁹⁷⁰«Προειδοποιήσις», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 11, 1971), 3.

²⁹⁷¹«Μέχρι της 12^{ης} Μαρτίου», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 3, 1974), 3.

²⁹⁷²«Προς τους Τούρκους», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 10, 1974), 3.

²⁹⁷³«Περιστέρα Ειρήνης Έγινεν ο κ. Ντενκτάς», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 13, 1974), 3.

²⁹⁷⁴«Ζητούν και τα Ρέστα», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 9, 1974), 3.

το *ανεφάρμοστο και το ολέθριο για το σύνολο του κυπριακού λαού μιας τέτοια τερατώδους λύσης*²⁹⁷⁵. Εάν επικρατήσει ομοσπονδιακό καθεστώς θα περάσει η Κύπρος στο *καθεστώς του κατατεμαχισμού*. Από αυτό και μόνο αποδεικνύεται πόσο δικαιολογημένοι είναι οι φόβοι των Ελληνοκυπρίων, γεγονός που τους *ωθεί αναγκαστικά στη σταθερή λύση του ανεξάρτητου και ενιαίου κράτους*, το οποίο *αποτελεί για τους ίδιους τη μεγαλύτερη δυνατή παραχώρηση, το ύστατο σημείο υποχώρησης*, προκειμένου να επέλθει *λογικός συμβιβασμός με τους ηγέτες του σύννοικου στοιχείου*²⁹⁷⁶.

Σε περίπτωση που οι ενδοκυπριακές συνομιλίες *οδηγηθούν σε αδιέξοδο*, επισημαίνει ο Φιλελεύθερος, οι Ελληνοκύπριοι θα έχουν *ήσυχη τη συνείδηση τους* ότι για τη δυσμενή τροπή των πραγμάτων δεν θα *φέρουν ευθύνη*. Αντιθέτως την ευθύνη θα τη φέρει *ακέραια η τουρκοκυπριακή πλευρά*, που με τις *απαράδεκτες απαιτήσεις* της θα έχει *οδηγήσει τις συνομιλίες σε αδιέξοδο*²⁹⁷⁷. Εάν υπάρχει κάποια ευθύνη από μέρους των Ελληνοκυπρίων για τη σκλήρυνση της στάσης των Τουρκοκυπρίων, αυτή η ευθύνη *βαραίνει μόνο όσους νομίζουν ότι ο πατριωτισμός αποτελεί κληρονομικό δικαίωμα τους και αποκλειστικό χάρισμα και ευθύνη τους*²⁹⁷⁸. Ωστόσο σε περίπτωση αδιεξόδου θα ισχύσει το λαϊκό ρητό ότι οι *Τουρκοκύπριοι «θα χάσουν και τ' αυγά και το καλάθι»*. Δικαιολογημένα η ελληνική πλευρά, υποστηρίζει το έντυπο, θα αποσύρει όλες τις προσφορές που αποτελούν σοβαρές παραχωρήσεις προς τους Τουρκοκυπρίους, εάν οι ίδιοι δεν *προβούν σε παρόμοιες ενέργειες καλής θελήσεως*, αφού *φαίνεται ότι αυτή είναι η γλώσσα που καταλαβαίνουν οι Τούρκοι εξτρεμιστές*²⁹⁷⁹. Πρέπει να υπολογίσουν τις συνέπειες της άτεγκτης τακτικής τους οι Τουρκοκύπριοι, την οποία υπαγορεύει η Άγκυρα, γιατί οι Ελληνοκύπριοι *δεν πρόκειται να περιοριστούν στο όχι*, αλλά θα προβούν και στη λήψη άλλων μέτρων²⁹⁸⁰.

Με αφορμή τις ενδοκυπριακές συνομιλίες ο Φιλελεύθερος κατηγορεί για άλλη μία φορά τους Τουρκοκυπρίους, θεωρώντας τους ως τους μόνους υπεύθυνους για την μη ευόδωση τους. Η αδιαλλαξία της τουρκοκυπριακής ηγεσίας και τα κατακτητικά

²⁹⁷⁵«Κατά του Τέρατος της Ομοσπονδίας», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 28, 1974), 3.

²⁹⁷⁶«Εστίαι Μελλοντικής Αναφλέξεως δια Διχοτόμησης», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 28, 1974), 3.

²⁹⁷⁷«Το Βάρος της Ευθύνης», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 13, 1974), 3.

²⁹⁷⁸«Οι Δηλώσεις Τετενέ», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 2, 1974), 3.

²⁹⁷⁹«Και τ' Αυγά και το Καλάθι...», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 5, 1974), 3.

²⁹⁸⁰«Και να μην Έχουν Αυταπάτας», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 6, 1974), 3.

σχέδια της, αποτελούν για την εφημερίδα τους βασικούς παράγοντες που όχι μόνο δεν επιτρέπουν την επίτευξη λύσης, αλλά συνάμα θα οδηγήσουν σε εκρηκτικές και αρνητικές καταστάσεις. Η αποτυχία των συνομιλιών θα οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στη συμπεριφορά και τη στάση των Τουρκοκυπρίων. Θέλοντας να υποστηρίξει τους εκπροσώπους της κυπριακής κυβέρνησης και κατ' επέκταση την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, επισημαίνει ότι η στάση τους στις συνομιλίες είναι μετριοπαθής, γενναιόδωρη, χαρακτηρίζεται από ευρύτητα πνεύματος και καλή θέληση. Η ελληνοκυπριακή πλευρά είναι πάντα αυτή που υποχωρεί στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, σε αντίθεση με την τουρκοκυπριακή που είναι ανυποχώρητη.

Ομοίως και ο Φιλελεύθερος αναφέρει ότι η υποχωρητικότητα και η σύνεση που δείχνουν οι Ελληνοκύπριοι δεν πρέπει να θεωρείται ως αδυναμία από την άλλη πλευρά, αφού δεν θα επιτραπεί η διχοτόμηση της Κύπρου. Το έντυπο, όπως και η Χαραυγή και η Αλήθεια, προάγει την άποψη των Μακαριακών ότι οποιαδήποτε λύση πρέπει να στηρίζεται στις αρχές του ανεξάρτητου, ενιαίου και εδαφικώς ακέραιου κράτους, στο οποίο όμως θα κυριαρχεί η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και τα μειονοτικά δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων θα προστατεύονται. Αυτή παρουσιάζεται από την εφημερίδα ως η ύστατη γραμμή παραχωρήσεως που εξυπηρετεί και τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων. Κάθε άλλη λύση θεωρείται άδικη και οι Τουρκοκύπριοι θα υποστούν τις συνέπειες. Η αποτυχία των ενδοκυπριακών συνομιλιών θα βαραίνει μόνο τους Τουρκοκυπρίους και θα σημαίνει σοβαρές συνέπειες για αυτούς.

Μέσα από τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα για μία ακόμη φορά προβάλλονται οι Τουρκοκύπριοι ως η βασική αιτία μη επίλυσης του κυπριακού ζητήματος, αφού παρουσιάζονται ως οι μόνοι αδιάλλακτοι, ως αυτοί²⁹⁸¹ που πάντα επιβουλεύονται τις καλές προθέσεις των Ελληνοκυπρίων και επιδιώκουν να εφαρμόσουν τα κατακτητικά σχέδια τους. Οι Τουρκοκύπριοι είναι αυτοί που ακολουθούν έναν δρόμο εθνικιστικής έξαρσης, με συνέπεια να απειλείται η εθνική και η ατομική ασφάλεια κάθε πολίτη της Κύπρου²⁹⁸². Και στην περίπτωση του

²⁹⁸¹Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 217.

²⁹⁸²Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 45.

Φιλελεύθερου οι διεκδικήσεις που έχουν οι Τουρκοκύπριοι είναι άδικες²⁹⁸³, εφόσον ζητούν πολλά περισσότερα από όσα τους ανήκουν.

6.2.5 Ανεξαρτησία

Η Αλήθεια τάσσεται υπέρ της ανεξαρτησίας και αυτή τη χρονική περίοδο, επισημαίνοντας ότι υπό *οποιοσδήποτε συνθήκες ή περιορισμούς*, αφήνει *ανοικτή την πόρτα της ενώσεως* για το *μέλλον και κρατά τους Τούρκους σε απόσταση*²⁹⁸⁴. Αναγνωρίζει ότι επειδή όλοι *συνωμοτούν εναντίον των Ελληνοκυπρίων*, η *ένωση δεν δύναται να υπάρξει* τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Αντιθέτως είναι *εφικτό να υπάρξει η ανεξαρτησία και η δυνατότητα ενιαίου κυρίαρχου και ισότιμου κράτους μέσα στα πλαίσια του ΟΗΕ*²⁹⁸⁵.

Η Αλήθεια υποστηρίζει λοιπόν την ανεξαρτησία ως την καταλληλότερη λύση που θα μπορούσε μακροπρόθεσμα να οδηγήσει στην ένωση, κρατώντας τον σημαντικό εξωτερικό εχθρό, την Τουρκία, μακριά. Τη δεδομένη στιγμή οι Ελληνοκύπριοι δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν την ένωση γιατί όλοι συνωμοτούν εναντίον τους, ενώ η δυνατότητα της ανεξαρτησίας είναι επιτρεπτή. Λαμβάνοντας υπόψη τη θέση που υιοθέτησε η εφημερίδα στη θεματική ενότητα της ένωσης, η στάση της για την ανεξαρτησία θεωρείται κάτι περισσότερο από προβλέψιμη. Αυτό που αξίζει ωστόσο να επισημανθεί είναι ότι η ανεξαρτησία προβάλλεται ως αναγκαστική επιλογή, με την ένωση να αποτελεί τον απώτερο στόχο. Πρόκειται για μία λύση η οποία δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στις ελληνοκυπριακές προσδοκίες²⁹⁸⁶. Επιπλέον η άλλη πάγια αντίληψη που καλλιεργείται μέσα από την αρθρογραφία και η οποία διακατείχε και διακατέχει Έλληνες και Ελληνοκυπρίους, είναι ότι πάντα γύρω τους υπάρχουν εχθροί και συνωμοσίες.

Η ανεξαρτησία υπήρξε σύμφωνα με την Πατρίδα ο *οδυνηρός καρπός μίας αμαρτωλής πολιτικής και προϊόν των φιλοδοξιών του Μακαρίου*²⁹⁸⁷. Δεν υπήρξε *προϊόν αναπόδραστης ανάγκης*, όπως υποστηρίχθηκε από τον *ολετήρα της Κύπρου*.

²⁹⁸³ Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 200.

²⁹⁸⁴ «Ένωσις και Ανεξαρτησία», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 15, 1971), 6.

²⁹⁸⁵ «Προς Εχθρούς και Φύλους», *Αλήθεια* (Ιούνιος 7, 1971), 1.

²⁹⁸⁶ Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 184.

²⁹⁸⁷ «Τι Περιμένουν, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 1.

Δεν υπάρχει καμία σκοπιμότητα και καμία ανάγκη να δικαιολογηθεί η *εθνική προδοσία*. Η ανεξαρτησία επιδιώχθηκε κατά τρόπο *συστηματικό και προς αυτή άρχισε να ερωτοτροπεί ο ρασοφόρος κυβερνήτης από το 1958*, όταν ακόμη βρισκόταν στα παραδείσια νησιά των Σεϋχελλών²⁹⁸⁸.

Έφερε πολλές φορές η ανεξαρτησία το έθνος ενώπιον *δεινών και τετελεσμένων γεγονότων*, αφού χάρις σε αυτή *επιτεύχθηκε η ανενόχλητη ανθελληνική πολεμική στην Κύπρο*²⁹⁸⁹. Αποτελεί η ανεξαρτησία σύμφωνα με την Πατρίδα *αγγλόπνευστη και τουρκοπροσκηνομένη* λύση, με *συνέπεια να μην μπορεί να λυθεί το κυπριακό ζήτημα*²⁹⁹⁰. Ανεξαρτησία²⁹⁹¹ άνευ όρων θέλουν οι *αργυρόνητοι για να εισπράττουν ως Ιούδες τα αργύρια της προδοσίας* τους όχι τα *τριάκοντα*, αλλά τα *τριακόσια το μήνα και να ασελγούν στη νεκρή και ατιμασμένη Κύπρο*. Ανεξαρτησία *θέλουν και οι Τούρκοι*, για να *ενώσουν την Κύπρο με την Τουρκία*²⁹⁹².

Η προπαγάνδα *περί ανεξαρτησίας* αποδείχθηκε περίτρανα ως *μία σαπουνόφουσκα* και μόνο *ως πλήρη συνθηκολόγηση και υποταγή στους Τούρκους είναι δυνατόν να ερμηνευθεί*, τονίζει το φιλοαντιμακαριακό έντυπο. Η εφικτή λύση αποδείχθηκε *ανέφικτη και προδοτική* για τα *εθνικά δίκαια του ελληνοκυπριακού λαού*²⁹⁹³. Η πραγματική ανεξαρτησία αναγνωρίζεται από την Πατρίδα ως *κατεξοχήν ανέφικτη*, γιατί υπάρχουν *τα δεσμά της Ζυρίχης*, που έχουν *περιδέσει ασφυκτικά την Κύπρο*, ενώ οι συνθήκες εγγυήσεως επανάφεραν τον τουρκικό στρατό, εγκατέστησαν τις *πράσινες γραμμές και την ντε φάκτο διχοτόμηση* την οποία προκάλεσε και ανέχθηκε ο Μακάριος²⁹⁹⁴. Αυτό το περιλάλητο ενιαίο, αδιαίρετο, ανεξάρτητο και αδέσμευτο κρατίδιο, είναι μία φούσκα, ένα όνειρο, μία απάτη²⁹⁹⁵, καθώς αποτελεί *πραγματική καταβαράθρωση του κυπριακού ζητήματος, αφετηρία νέας αναταραχής στην Κύπρο και πρόσθετων δοκιμασιών για τον λαό*²⁹⁹⁶. Η ιστορία απέδειξε ότι *το πείραμα της ανεξαρτησίας απέτυχε πλήρως*. Όλες οι καταβληθείσες από τους φίλους προσπάθειες να τη διασώσουν *ναυάγησαν και αποδείχθηκαν*

²⁹⁸⁸ «Τα Σχέδια της Καλογηροκρατίας», *Πατρίς* (Ιανουάριος 21, 1974), 1

²⁹⁸⁹ «Συναγεμμός!», *Πατρίς* (Μάιος 12, 1968), 1.

²⁹⁹⁰ «Μόνον με την Ένωσιν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 15, 1968), 1.

²⁹⁹¹ «Χάνεται η Κύπρος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1974), 1.

²⁹⁹² «Να Φύγει ο Ένοχος!», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

²⁹⁹³ «Ας Ξαναζήσει το Πνεύμα της ΕΟΚΑ», *Πατρίς* (Μάρτιος 30, 1969), 1.

²⁹⁹⁴ «Να Φύγει ο Ένοχος!», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

²⁹⁹⁵ «Η Ένωσις είναι Εφικτή», *Πατρίς* (Οκτώβριος 16, 1972), 1.

²⁹⁹⁶ «Πώς θα Κρίνη», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1973), 4.

μάταιες. Η μοναδική λύση η οποία δύναται να αποδειχθεί **πραγματοποιήσιμη είναι η ένωση**²⁹⁹⁷.

Σε αντίθεση με την Αλήθεια, για την αντιμακαριακή Πατρίδα η ανεξαρτησία εκλαμβάνεται ως ο οδυνηρότερος καρπός της μακαριακής πολιτικής. Δεν θεωρεί την ανεξαρτησία ως λύση ανάγκης η εφημερίδα, όπως η Αλήθεια, αλλά ως εθνική προδοσία, που συστηματικά επιδιώχθηκε από τους Μακαριακούς. Η ανεξαρτησία είναι υπεύθυνη για πολλά δεινά που βιώνει η Κύπρος, αποτελεί μία λύση αγγλόπνευστη και τουρκοπροσκυνημένη, η οποία θα δώσει τη δυνατότητα στους Μακαριακούς να πραγματοποιήσουν τα προσωπικά συμφέροντα τους και στους Τούρκους τη δυνατότητα να προσαρτήσουν την Κύπρο. Είναι μία λύση ανέφικτη και προδοτική για το εθνικό ελληνοκυπριακό συμφέρον, κάτι που αποδείχθηκε στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης της Ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας. Μόνο η ένωση αποτελεί τη μοναδική και πραγματική βιώσιμη λύση. Η στάση της Πατρίδας και αυτή την περίοδο όσον αφορά στην ανεξαρτησία αντιπροσωπεύει τις θέσεις των Αντιμακαριακών με τον παραστατικότερο τρόπο. Για το συγκεκριμένο έντυπο ο ενωτικός αγώνας έπρεπε να συνεχιστεί έως ότου επιτευχθεί ο σκοπός της ένωσης²⁹⁹⁸.

Η Χαραυγή τάσσεται σαφώς υπέρ της ανεξαρτησίας, αναφέροντας ότι δεν μπορεί να επιτευχθεί άλλη λύση πέρα από τη **δημιουργία ενός πλήρως ανεξάρτητου, κυρίαρχου, εδαφικά ενιαίου, αποστρατικοποιημένου και δημοκρατικού κυπριακού κράτους**, με τα **δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων σαφώς καθορισμένα και διασφαλισμένα**. Μία τέτοια λύση **ανταποκρίνεται στα συμφέροντα και του κυπριακού λαού - Ελλήνων και Τούρκων - και στα συμφέροντα της ειρήνης και της ομαλότητας** στην περιοχή της Κύπρου αλλά και διεθνώς²⁹⁹⁹. Επομένως η μόνη ορθή λύση του κυπριακού ζητήματος που να **εξυπηρετεί τα πραγματικά συμφέροντα τόσο των Ελλήνων, όσο και των Τούρκων κατοίκων της Κύπρου**, μπορεί να εξευρεθεί μόνο **μέσα στα πλαίσια ενός πλήρως ανεξάρτητου, κυρίαρχου, αδέσμευτου, εδαφικά ακέραιου, ενιαίου, αποστρατικοποιημένου κυπριακού κράτους**, στο οποίο **όλοι οι πολίτες θα απολαμβάνουν γενικά ίσα δικαιώματα**, ενώ ταυτόχρονα **ορισμένα ειδικά δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων θα είναι πλήρως σεβαστά και κατοχυρωμένα**. Αυτή πρέπει να **είναι η επιδίωξη** όλων εκείνων, που θέλουν να εξευρεθεί δίκαιη,

²⁹⁹⁷ «Να Διεξαχθή Ελλαδοτουρκικός», *Πατρίς* (Απρίλιος 26, 1971), 1.

²⁹⁹⁸ Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 336.

²⁹⁹⁹ «Ορθή Πορεία», *Χαραυγή* (Ιούνιος 9, 1968), 1.

ειρηνική και βιώσιμη λύση του κυπριακού ζητήματος σύμφωνα με τη Χαραυγή, λύση που *θα αποκλείει τις προστριβές, τις διαμάχες και τις συγκρούσεις* ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους και τους Τουρκοκυπρίους και θα *εδραιώσει σταθερά και προοδευτικά την αλληλοκατανόηση, την αμοιβαία εμπιστοσύνη, τη φιλία και τη συνεργασία*, για το γενικό καλό και την πρόοδο του τόπου³⁰⁰⁰.

Η Χαραυγή εμμένει *σταθερά στη χαραγμένη γραμμή για λύση του κυπριακού ζητήματος* με βάση την *ανεξαρτησία, την κυριαρχία και την ακεραιότητα* της Κύπρου, με τον *πλήρη σεβασμό και την επαρκή κατοχύρωση των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων* συμπατριωτών και την *επίτευξη αυτής της λύσης μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών, που πρέπει να βγουν από το τέλμα και να αναζωογονηθούν*³⁰⁰¹ όπως επισημαίνει. Η ανεξαρτησία, ή αλλιώς η πολιτική του εφικτού είναι η *μόνη πατριωτική, η μόνη ρεαλιστική λύση*, γιατί είναι η μοναδική που τη δεδομένη στιγμή, *κατοχυρώνει την εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου*. Η μόνη που *ανακόπτει τον επεκτατισμό της Άγκυρας, που μπορεί να αποσπάσει - και αποσπά - διεθνή συμπαράσταση και στήριξη*. Η *μόνη* που πέραν από την ρευστότητα ή το εφήμερο οποιονδήποτε συμφωνιών, *εγγυάται ότι η ένωση - όταν κάποτε πραγματοποιηθεί - δεν θα είναι διπλή, αλλά γνήσια, πραγματική*³⁰⁰².

Η Χαραυγή στηρίζει τη λύση της ανεξαρτησίας καθώς θεωρεί ότι μόνο στο πλαίσιο ενός ενιαίου, δημοκρατικού, αποστρατικοποιημένου, ανεξάρτητου και κυρίαρχου κράτους, μπορούν να υποστηριχθούν τα συμφέροντα όλων και να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων. Η ανεξαρτησία η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών, αποτελεί για την εφημερίδα τη μόνη πατριωτική και ρεαλιστική λύση, που εάν υπάρξει, η πιθανότητα πραγματοποίησης της ένωσης, θα μπορέσει να υποστηρίξει την ορθή εκδοχή της, τη γνήσια και πραγματική. Ο λόγος του εντύπου εξακολουθεί να παραμένει διπλωματικός και ήπιος, ανταποκρινόμενος στο προφίλ των εντύπων του μακαριακού τύπου. Τονίζεται η ανάγκη για σταθερότητα και ενότητα³⁰⁰³, κατάσταση η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανεξαρτησίας. Από τα δευτερεύοντα σχόλια της εφημερίδας ωστόσο μπορεί να αντιληφθεί κανείς, ότι υπηρετούσε έμμεσα, αλλά εξίσου σημαντικά

³⁰⁰⁰«Διδάγματα», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 18, 1970), 1.

³⁰⁰¹«Εμμονή στον ΟΗΕ», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 29, 1971), 1.

³⁰⁰²«Η Πολιτική του Εφικτού», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 5, 1971), 1.

³⁰⁰³Καζαμίας, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 457.

τα πολιτικά και ιδεολογικά συμφέροντα της μακαριακής παράταξης, αφού προήγαγε τη λύση του ενός ανεξάρτητου, ενιαίου, αλλά ελληνοκυπριακού κράτους. Αν και το τελευταίο χαρακτηριστικό δεν ομολογείται ξεκάθαρα, στην παρούσα θεματική ενότητα, οι αναφορές ότι στο πλαίσιο του κράτους θα εκπροσωπούνται τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, φανέρωνε ότι και η Χαραυγή, όσο και αν αντιπροσώπευε το ριζοσπαστικό τμήμα του τύπου, δεν μπόρεσε να μείνει εκτός των εθνικών επιδιώξεων³⁰⁰⁴ των Ελληνοκυπρίων, ακόμη και αν εξέφραζε την εκδοχή της εθνικιστικής ιδεολογίας των Μακαριακών που ήθελαν μία ελληνοκρατούμενη Κύπρο, με τους Τουρκοκυπρίους να αποτελούν μειονότητα. Αν και κατανοείται η αναγκαιότητα της ανεξαρτησίας από το έντυπο, ωστόσο δεν γίνεται αντιληπτή η διακοινοτική φύση που αυτή θα έπρεπε να έχει. Η ανεξαρτησία τονίζεται με την έννοια της αδέσμευτης μορφής της, η οποία θα υπηρετούσε κυρίως τα δίκαια συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων³⁰⁰⁵.

6.2.6 Ένωση

Το ζήτημα της ένωσης εξακολουθεί να απασχολεί και αυτή τη χρονική περίοδο το σύνολο των εξεταζόμενων εφημερίδων. Ξεκινώντας με την Αλήθεια, τονίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι *μπορεί να έχουν μετατοπιστεί από την ευκαία, στην εφικτή λύση*, όμως αυτό *δε σημαίνει ότι έχουν εγκαταλείψει το αίτημα της ένωσης*. Τόσο το δικαίωμα της *αυτοδιάθεσης*, όσο και της *ένωσης*, αποτελεί *κεκτημένο δικαίωμα κάθε λαού*, επομένως και του κυπριακού, δικαίωμα που δεν μπορεί *κανείς να αμφισβητήσει ή να αρνηθεί*³⁰⁰⁶. Ωστόσο αναγνωρίζει η εφημερίδα ότι στην παρούσα χρονική στιγμή η *ένωση δεν είναι εφικτή* και γι' αυτό θα πρέπει οι Ελληνοκύπριοι να *μην μεμψιμοιρούν*, αντιμετωπίζοντας την κατάσταση με τα *δεδομένα της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου*³⁰⁰⁷. Πάντα θα συγκινεί και θα αποτελεί *γλυκό όνειρο* και *μύχιο σκοπό* κάθε Ελληνοκυπρίου η ένωση τονίζει η Αλήθεια, αν και η ωμή πραγματικότητα και η ρεαλιστική αντιμετώπιση του κυπριακού ζητήματος δεν πρέπει να *επιτρέπουν τέτοιους συναισθηματικούς οραματισμούς*³⁰⁰⁸. Πρέπει οι Ελληνοκύπριοι να

³⁰⁰⁴Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 48-49.

³⁰⁰⁵Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 349.

³⁰⁰⁶«Ένωση και Ορέκ», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 19, 1968), 1.

³⁰⁰⁷«Με Καθαράν Καρδίαν», *Αλήθεια* (Μάιος 27, 1968), 1.

³⁰⁰⁸«Προτού Κλάυσωμεν Πικρά», *Αλήθεια* (Μάιος 26, 1969), 1.

αποβάλουν *συναισθηματισμούς και όνειρα ιερά και αιώνια*, αφού αυτά τους *απομακρύνουν από την επίτευξη μίας ρεαλιστικής λύσης* υπό το φως των επικρατούντων περιστάσεων³⁰⁰⁹, εστιάζοντας περισσότερο σε μία *αδυσώπητη ουτοπία* και έναν *δονκιχωτισμό πρώτης γραμμής*³⁰¹⁰. Η ένωση θα αποτελεί πάντα *εθνική επιδίωξη* των Ελληνοκυπρίων, αλλά τη δεδομένη στιγμή είναι ανέφικτη και η προσπάθεια πραγματοποίησης της, μόνο *εθνική ζημιά μπορεί να αποδειχθεί*³⁰¹¹. Πρέπει το *επιθυμητό* και το *ευκαίο να παραγκωνιστεί* και να επιδιωχθεί το *εφικτό*³⁰¹² σύμφωνα με το έντυπο. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι στην πολιτική τον πρώτο ρόλο έχει η *ρεαλιστική αντίληψη του θέματος* και η *αντιμετώπιση της ωμής πραγματικότητας*, όσο *σκληρή και αν παρουσιάζεται*³⁰¹³. Αναγνωρίζει η εφημερίδα ότι ενωτικοί είναι όλοι οι Κύπριοι, η διαφορά συνίσταται όμως στον *τρόπο μεθόδευσης του αγώνα*³⁰¹⁴.

Απορρίπτει την ιδέα της διπλής ένωσης, υποστηρίζοντας ότι *αποτελεί μοιραίο ενταφιασμό της αληθινής ένωσης*³⁰¹⁵, καθώς δεν έχει καμία σχέση με την ένωση, την *ατόφια, την άσπιλη και την αμόλυντη, την ένωση της μητρός με τη θυγατέρα*, την οποία επί αιώνες *ονειρεύονταν οι πρόγονοι των Ελληνοκυπρίων* και υπέρ της οποίας έχουν αγωνιστεί *μικροί και μεγάλοι*³⁰¹⁶. Οι ελάχιστοι μετρημένοι στα δάκτυλα του ενός χεριού που πιστεύουν ότι αυτή τη δεδομένη στιγμή δύναται να καταστεί πραγματικότητα η άμεση ένωση, δεν αποτελούν τίποτα άλλο, παρά θύματα *γλυκερών παραισθήσεων*, εφόσον πιστεύουν σε *ενωτικά θαύματα*³⁰¹⁷. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι ο αγώνας για την ένωση, ανεξαρτήτως ποιος τον *εκκινεί, τον καθοδηγεί ή τον πατρυνάρει*, είναι εκ των προτέρων *καταδικασμένος* σε αποτυχία, αφού οι Ελληνοκύπριοι παραμένουν *διχασμένοι με το δάχτυλο στη σκανδάλη μιας και συνεχίζεται το αλληλοφάγωμα*³⁰¹⁸.

Η Αλήθεια ακολουθώντας τη γραμμή της κυπριακής κυβέρνησης υποστηρίζει την εφικτή, έναντι της ευκαΐας λύσης, δηλαδή την ανεξαρτησία από την ένωση, αν

³⁰⁰⁹«Με Καθαράν Καρδίαν», *Αλήθεια* (Μάιος 27, 1968), 1.

³⁰¹⁰«Δεν Υπάρχει Άλλος Δρόμος», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 23, 1972), 1.

³⁰¹¹«Ενώσω Είναι Ακόμη Καιρός», *Αλήθεια* (Μάιος 5, 1969), 1.

³⁰¹²«Προτού Κλαύσωμεν Πικρά», *Αλήθεια* (Μάιος 26, 1969), 1.

³⁰¹³«Δεν Υπάρχει Άλλος Δρόμος», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 23, 1972), 1.

³⁰¹⁴«Η Μόνη Ορθή Οδός», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 22, 1971), 1.

³⁰¹⁵«Η “Διπλή Ένωση”», *Αλήθεια* (Αύγουστος 11, 1969), 1.

³⁰¹⁶«Ανήθικος Συναλλαγή», *Αλήθεια* (Αύγουστος 2, 1971), 1.

³⁰¹⁷«Ενώπιον των Ευθυνών των», *Αλήθεια* (Αύγουστος 6, 1973), 1.

³⁰¹⁸«Πικρά Αλήθεια», *Αλήθεια* (Μάρτιος 25, 1974), 1.

και όπως επισημαίνει η ένωση δεν εγκαταλείπεται, αφού αποτελεί κεκτημένο δικαίωμα των Ελληνοκυπρίων, το οποίο δεν δέχεται αμφισβήτηση. Πάντα η ένωση για το έντυπο θα θεωρείται εθνική επιδίωξη, αν και τη δεδομένη χρονική στιγμή, μοιάζει περισσότερο με ουτοπία, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε προσπάθεια επιδίωξης της να είναι εθνικώς επιζήμια για την Κύπρο, ιδίως στο πλαίσιο των ενδοκυπριακών συνομιλιών. Στις αναφορές της για την ένωση η εφημερίδα τασσόμενη με τους Μακαριακούς, υποστηρίζει ότι η ορθή ενωτική λύση δεν είναι αυτή της άμεσης μορφής, αλλά αυτή που μεθοδεύεται μέσω του σταδίου της ανεξαρτησίας, γιατί μόνο με αυτό τον τρόπο θα πραγματοποιηθεί η ένωση με τη Μητέρα Πατρίδα στην ατόφια, άσπιλη και αμόλυντη μορφή της, μόνο έτσι θα δικαιωθούν οι αγώνες των προγόνων των Ελληνοκυπρίων. Κάθε άλλη προσπάθεια, δεν αποτελεί παρά γλυκιά παραίσθηση, επισημαίνοντας παράλληλα ότι ο διχασμός που επικρατεί στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας δεν βοηθά σε καμία περίπτωση προς την ενωτική επιδίωξη. Η ένωση για την εφημερίδα δεν είναι ένας στόχος ξεχασμένος, αλλά ένας σκοπός που μετατίθεται μελλοντικά³⁰¹⁹.

Σε συγκεκριμένα πλαίσια, για την Αλήθεια η ένωση αποτελεί κεκτημένο δικαίωμα των Ελληνοκυπρίων, είναι εφικτή μόνο μέσω της επικράτησης της μη κηδεμονεύουσας δημοκρατίας, αντί της άμεσης ένωσης με την Ελλάδα. Η προβολή της ένωσης ως τελικός σκοπός των προσπαθειών των Ελληνοκυπρίων από τον τύπο συνολικά, είτε άμεσα, είτε με την παρεμβολή ενδιάμεσων σταθμών, δεν επέτρεψε τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών στην κοινή γνώμη, ώστε να υπάρξει προσέγγιση μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Έχοντας τοποθετηθεί η ένωση στο βάθρο της απόλυτης ιερότητας, ως μία ιδέα υπεράνω κάθε αναγκαστικής πολιτικής³⁰²⁰, το μόνο που καλλιεργούσε ήταν το μέγαλωμα του χάσματος μεταξύ των δύο κοινοτήτων, με τους Τουρκοκυπρίους να αντιπαραθέτουν έναντι του ενωτικού αιτήματος, το διχοτομικό αίτημα τους. Δίπλα στη μακαριακή ή αντιμακαριακή ελληνοκυπριακή εθνικιστική ιδεολογία, οι Τουρκοκύπριοι ανέπτυξαν συστηματικά τη δική τους τουρκοκυπριακή εθνικιστική ιδεολογία³⁰²¹.

Η Πατρίς υποστηρίζει την άμεση ένωση σε όλη την πορεία της έκδοσης της, επισημαίνοντας ότι για αυτή *χόθηκαν ποταμοί αίματος*, είναι *κρυστάλλινη υπόθεση*

³⁰¹⁹Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 19.

³⁰²⁰Ibid., 26-27.

³⁰²¹Ibid., 34.

δίκαιου και δεν δύναται να την ενταφιάσει κανένας. Ακόμη και αν κάποιος νομίζουν ότι *κατάφεραν να τη σκοτώσουν* με τα προδοτικά πισώπλατα κτυπήματα, αυτή θα *ανεγείρεται και θα ζει*, γιατί από αιώνες της έχει μεταγισθεί ένας *ωκεανός αίματος μαρτύρων και ηρώων*³⁰²². Κατά συνέπεια, η πραγματοποίηση της ένωσης, αποτελεί *εθνική επιταγή* και *δίκαιο αναμφισβήτητο από κάθε άποψη*³⁰²³. Όπως τονίζει η εφημερίδα η ένωση αντιπροσωπεύει τον *μεγαλύτερο και σημαντικότερο εθνικό αγώνα για τους Ελληνοκυπρίους*. Αναγνωρίζει ότι όπως όλοι οι *μεγάλοι εθνικοί αγώνες*, έτσι και αυτός για να δικαιωθεί απαιτεί *μεγάλη πίστη, συνεχείς και σκληρές προσπάθειες*, ενώ επισημαίνει ότι η πορεία των εθνικών αγώνων δεν είναι ποτέ συνεχώς *ανιούσα* και *νικηφόρα*, αλλά υπάρχουν *διακυμάνσεις*, καθώς την αγαλλίαση διαδέχεται η λύπη, την υπερηφάνεια της δόξας, η οδύνη μίας πρόσκαιρης συμπτώξεως, την αβεβαιότητα, η ελπίδα. Στην πορεία των εξελίξεων διαφοροποιούνται οι συναισθηματικές αντιδράσεις και η επιτυχία για την τελική νίκη εξασφαλίζεται μόνο, όταν υπάρχει *αμείωτη η εμμονή στον στόχο του αγώνα και στη διαρκή αγωνιστική προσπάθεια*. Ωστόσο παρά τις διακυμάνσεις και τη διαδοχή καταστάσεων, μετά την κάθετη πτώση που μπορεί να γνωρίσει κάθε εθνικός αγώνας, ακολουθεί μία οριζόντια πορεία και μετά από αυτή έρχεται η σειρά *της ανόδου*³⁰²⁴. Αυτή ακριβώς την πορεία ευελπιστεί η εφημερίδα ότι θα ακολουθήσει και ο αγώνας της άμεσης ένωσης, εφόσον αποτελεί μία *προαιώνια επιταγή του ελληνισμού*, την οποία δεν έχουν το δικαίωμα να *ποδοπατήσουν μερικές δεκάδες χιλιάδες κομμουνιστές*, που νοθεύσαν με την *ξενοκίνητη απόφαση τους την ψήφο του υπόλοιπου κυπριακού λαού*³⁰²⁵.

Όσες υπογραφές και αν έχουν μπει από ανούσια χέρια για να κλείσει η ιερή υπόθεση της ένωσης, στις *ψυχές των Ελλήνων το ζήτημα δεν θα κλείσει ποτέ*³⁰²⁶. Όση και αν είναι η ψυχική οδύνη που βιώνουν οι Ελληνοκύπριοι, άλλη τόση είναι η ακράδαντη πίστη ότι *η ένωση θα πραγματοποιηθεί*³⁰²⁷, γιατί πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι είναι η πλέον *φυσική και ανώδυνη οδός προς περιφρούρηση της ασφάλειας της νοτιοανατολικής Μεσογείου*³⁰²⁸. Την ένωση επιτάσσει η *ελληνική ιστορία της*

³⁰²² «Τι Έπραξε Δια την Ένωσιν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 16, 1968), 1.

³⁰²³ «Έπεσαν Δια τα “Ευκαΐα” και Όχι τα “Εφικτά”», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1968), 1.

³⁰²⁴ «Θα Επανεέλθωμεν εις την Τροχίαν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1968), 1.

³⁰²⁵ «Χθεςινόν Δρίμν Σχόλιον της “Εστίας” Δια την Υπό του Προέδρου Μακαρίου Ακολουθούμενην Πολιτικήν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1968), 4.

³⁰²⁶ «Ανάξιοι Ηγέται και η Ψυχή του Λαού», *Πατρίς* (Απρίλιος 27, 1969), 1.

³⁰²⁷ «Κεραυνός Χρειάζεται», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1968), 1.

³⁰²⁸ «Ιστορικά Ευθύναι», *Πατρίς* (Ιούλιος 14, 1968), 1.

*Κύπρου*³⁰²⁹, αποτελεί την επιταγή του ελληνισμού για *αιώνες* και τη βάση της *δικαίας λύσης* του κυπριακού ζητήματος σύμφωνα με τους διεθνείς παραδεδεγμένους κανόνες³⁰³⁰. Η ένωση είναι μία *ιστορική αναγκαιότητα* και μία *φυσιολογική εξέλιξη*. Πρέπει να πραγματοποιηθεί γιατί το απαιτεί το *Διεθνές Δίκαιο, σύμπας ο ελληνισμός*, το επιβάλλουν οι *θυσίες των Κυπρίων ηρώων*, οι αμέτρητες *θυσίες της Μητέρας Ελλάδας*, τα ηρωικά τέκνα της οποίας συνέχισαν απτότητα και αλύγιστα από την αυγή της ιστορίας να ποτίζουν με το τίμιο αίμα τους το δέντρο της παγκόσμιας ελευθερίας και δικαιοσύνης³⁰³¹. Οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να αντιμετωπίσουν το κυπριακό ζήτημα έχοντας αντιληφθεί τη γνώση του *επιδιωκόμενου σκοπού*. Η μοιρολατρική στάση, μόνο *δεινά μπορεί να προκαλέσει*. Η επίλυση του κυπριακού θα επιτευχθεί μόνο εάν καταστούν βίωμα, οι *επιδιωκόμενοι σκοποί*, οι οποίοι έχουν *καθορισθεί από αιώνες και μόνο μέσω της εθνικής αποκαταστάσεως της ιδιαίτερης πατρίδας γίνεται αυτοί να πραγματοποιηθούν*. Η εθνική αποκατάσταση και η οριστική επίλυση, θα επιτευχθεί *μόνο μέσα από την ένωση*³⁰³². Κάθε λύση πέραν της ένωσης θεωρείται νόθα, αφήνοντας το κυπριακό ζήτημα σε εκκρεμότητα³⁰³³, επομένως δεν υπάρχει άλλη λύση για την επίλυση του³⁰³⁴, αφού ταυτοχρόνως ικανοποιεί το *προαιώνιο αίτημα* του ελληνισμού, διασφαλίζει *μόνιμη ειρήνη* και δημιουργεί προϋποθέσεις ευημερίας για όλους, *Έλληνες και Τούρκους*³⁰³⁵. Η ένωση ως εθνικός πόθος, ποτέ δεν θα *εκριζωθεί από τις καρδιές του λαού της Κύπρου*. Οι Ελληνοκύπριοι πάντα θα τάσσονται *υπέρ της ένωσης*, έστω και αν αυτή *δεν φαίνεται εφικτή*³⁰³⁶.

Κανένας δεν έχει το δικαίωμα να την *απεμπολήσει*, κανένας και ουδέποτε όσο συνετός και αν αισθάνεται³⁰³⁷. Η ένωση δεν πρόκειται να χαθεί όσο και αν τη σταυρώνουν πρόσκαιρα οι *Ιούδες στην Ελλάδα και στην Κύπρο*³⁰³⁸. Δεν θα αργήσει η ώρα που θα ακουστεί και πάλι στο ελληνικό στερέωμα *«Ελευθερία ή Θάνατος, Ζήτω η Ένωση»*³⁰³⁹. Το ιδανικό της ενώσεως ποτισμένο με τόσα αίματα, δάκρυα και ιδρώτα, *αποδείχθηκε πολύ ισχυρότερο της συνωμοσίας της ανθελληνικής μαφίας*

³⁰²⁹ «Ποιά η Θέσις της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιούλιος 14, 1968), 4.

³⁰³⁰ «Ανάξιοι Ηγέται και η Ψυχή του Λαού», *Πατρίς* (Απρίλιος 27, 1969), 1.

³⁰³¹ «Που Είναι το Εθνικόν Κέντρον;», *Πατρίς* (Οκτώβριος 5, 1970), 1.

³⁰³² «Επανάστασις Ψυχών», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 14, 1970), 3.

³⁰³³ «Καθαρά», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 4.

³⁰³⁴ «Ριζική Διαφωνία», *Πατρίς* (Ιούλιος 12, 1971), 4.

³⁰³⁵ «Να Διεξαχθή Ελλαδοτουρκικός», *Πατρίς* (Απρίλιος 26, 1971), 1.

³⁰³⁶ «Ο Μακάριος Ανησυχεί εξ Αιτίας του Διγενή», *Πατρίς* (Νοέμβριος 1, 1971), 1.

³⁰³⁷ «Ανάξιοι Ηγέται και η Ψυχή του Λαού», *Πατρίς* (Απρίλιος 27, 1969), 1.

³⁰³⁸ «Τα Αποκαλυπτήρια Ενός Εθνικού Μειοδότη», *Πατρίς* (Ιούλιος 6, 1970), 2.

³⁰³⁹ «Κατάπτωσης», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 4.

της *Λευκωσίας* και θα λάμπει αύριο, ακτινοβόλο, εκτυφλωτικό και εξυγιαντικό³⁰⁴⁰. Η ένωση δεν θα είναι μόνο *ευφρόσυνη λύτρωση*, αλλά και *τιμωρός νέμεσις* για μερικούς, οι οποίοι νομίζουν ότι δύναται *ατιμωρητί να εμπαίζουν το Πανελλήνιο*³⁰⁴¹. Ματαίως προσπαθεί η κυβέρνηση της εθνικής κατασχύνης να καταπνίξει τη φωνή του έθνους, που απαντά στην κραυγή του αίσχους με την ιαχή «*Ζήτω η Ένωση*». Ο κυπριακός λαός σύσσωμος με τον Πανελλήνιο, θα συνεχίσει *σταθερά και αποφασιστικά* στον δρόμο της τιμής, της ελευθερίας και της ενώσεως της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα³⁰⁴².

Οι Ελληνοκύπριοι έχουν *ιερά υποχρέωση να αγωνιστούν για την ένωση* και μόνο την ένωση, η οποία είναι η *μόνη δίκαιη λύση για το κυπριακό ζήτημα* και η *μόνη εφικτή*. Πρέπει να παύσουν τα *ανθελωτικά συνθήματα* και η *ανθελωτική πολιτική*, γιατί λύση πλην της ενώσεως, *σημαίνει διχοτόμηση*³⁰⁴³. Παρά το γεγονός ότι η ένωση έλαβε το ψευδώνυμο *ευκταίο* και ενταφιάστηκε από την *ταφόπετρα του εφικτού, όρου και συνθήματος πρωτοφανούς και απαράδεκτου για την ελληνική ιστορία*³⁰⁴⁴, η πραγματική έννοια της ενώσεως δεν θα *ταφεί κάτω από την ταφόπετρα του ρεαλισμού και των εφικτών λύσεων*³⁰⁴⁵. Τονίζει το έντυπο ότι είναι βέβαιο ότι στην περίπτωση της ενώσεως, όλα τα εμπόδια *θα παραμεριστούν και θα καμφθούν για να θριαμβεύσει το δίκαιο*, που είναι η ένωση της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα³⁰⁴⁶. Δεν πρόκειται να χαθεί η *ιερή υπόθεση της Κύπρου* ακόμη και αν επιβάλλεται για χάρη του *εθνικού συμφέροντος να θυσιασθεί το προσωπικό συμφέρον*. Όπως ο Θεάνθρωπος ανήλθε στον Γολγοθά και σταυρώθηκε για να σώσει τον λαό του, κατά τον ίδιο τρόπο και το κυπριακό ζήτημα θα βρει τη *φυσική οδό προς τη μόνη δυνατή και δίκαια λύση την ένωση, μόνο με τη θυσία του προσωπικού για χάρη του εθνικού φρονήματος*. Ακόμη και εάν οι προσωπικές θυσίες θα είναι μεγάλες, η ζημιά είναι μικρή και η ωφέλεια εθνική³⁰⁴⁷.

Υποστηρίζει η εφημερίδα Πατρίς, ότι η ένωση είναι *μία και αδιαίρετη*, όπως αδιαίρετη είναι και η Κύπρος³⁰⁴⁸, θέλοντας να τονίσει την άμεση μορφή της.

³⁰⁴⁰ «Θα Λάμψη η Ένωσις!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1972), 1.

³⁰⁴¹ «Ανεξαρτησία Χωρίς Μέλλον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1971), 4.

³⁰⁴² «Κατάπτωσης», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 4.

³⁰⁴³ «Ένωσις: η Μόνη Εφικτή Λύσις», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 2.

³⁰⁴⁴ «Το Κυπριακόν Κατάντημα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 9, 1970), 4.

³⁰⁴⁵ «Ζήτω η Αιώνια Ελλάς», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 14, 1970), 1.

³⁰⁴⁶ «Η Απόγνωσις των Προδοτών», *Πατρίς* (Νοέμβριος 29, 1971), 4.

³⁰⁴⁷ «Ο Μακάριος Πρέπει να Φύγει από την Κύπρον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1971), 2.

³⁰⁴⁸ «Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1971), 2.

Επιχειρηματολογεί ως προς την παραπάνω θέση της, αναφέροντας ότι ακόμη και *αν ήταν η ένωση πράγματι ανέφικτη*, σε καμία περίπτωση, *δεν θα έπρεπε αυτό να διακηρύσσεται*, ανά την υφήλιο, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε κατ' ουσία να παρουσιάζεται ότι εγκαταλείφθηκε το *ιδεώδες χιλιάδων ετών της κυπριακής ιστορίας*³⁰⁴⁹. Οι Μακαριακοί εγκατέλειψαν την προοπτική της γνήσιας ένωσης, γιατί απαιτείται *πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια και θυσίες* για αυτή, παρά για την ανεξαρτησία. Όλοι οι τίμιοι Έλληνες όμως, αποστέργουν την οποιαδήποτε ανεξαρτησία του κ. Μακαρίου και υποστηρίζουν με *σθένος και φανατισμό την ένωση*³⁰⁵⁰. Το κυπριακό ζήτημα *ουδέποτε υπήρξε θέμα ανεξαρτησίας*, αλλά *εθνικής αποκαταστάσεως* του νησιού, δηλαδή ενσωμάτωσης της Κύπρου με την ελεύθερη ελληνική επικράτεια. Όλες οι επαναστάσεις υπέρ της ελευθερίας και του αγώνα της Κύπρου, αποβλέπουν στην ένωση και μόνο³⁰⁵¹.

Όσοι ισχυρίζονται ότι ο στόχος της ένωσης δεν είναι εφικτός, αγνοούν ότι ούτε η ελευθερία της Ελλάδας ήταν εφικτή όταν επιδιώχθηκε με τον ένοπλο αγώνα, ούτε η απαλλαγή της Κύπρου πιστευόταν ότι θα επιτυγχανόταν με τον αγώνα της ΕΟΚΑ από τον βρετανικό ζυγό³⁰⁵². Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα δεν είναι υπόθεση που αφορά κατά κύριο λόγο τον κυπριακό λαό, αλλά ολόκληρο το Γένος, γι' αυτό και *δεν δικαιούνται οι Κύπριοι να αρνηθούν την ένωση, εκτός και αν παύσουν να είναι Έλληνες*³⁰⁵³. Θέλοντας να υποστηρίξει η Πατρίδα τη θέση της για την ένωση επισημαίνει ότι αυτή μπορεί να γίνει κατανοητή και από τους Τουρκοκυπρίους και τους Τούρκους, εάν οι Ελληνοκύπριοι τους δείξουν *θαρραλέα την ανησυχία τους* για την εξάπλωση του *κομμουνισμού και στο εσωτερικό της τουρκοκυπριακής μειονότητας*. Μόνο η ένωση έχει τη δύναμη να ανατρέψει τον κίνδυνο του κομμουνισμού³⁰⁵⁴.

Η ένωση για την Πατρίδα αποτελεί εθνική επιταγή και δίκαιο των Ελληνοκυπρίων από κάθε άποψη, αφού για αυτή έχουν χυθεί ποταμοί αίματος, έχει θυσιασθεί πλήθος μαρτύρων και ηρώων. Η ένωση προβάλλεται από την εφημερίδα ως ο μεγαλύτερος και ο σημαντικότερος σκοπός του εθνικού αγώνα, προαιώνια επιταγή

³⁰⁴⁹«Θα Λάμψη η Ένωσις!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1972), 1.

³⁰⁵⁰«Να Φύγει ο Ένοχος!», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

³⁰⁵¹«Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

³⁰⁵²«Επιβεβλημένος ο Αγών», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 18, 1974), 1.

³⁰⁵³«Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

³⁰⁵⁴«Καθαρά», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 4.

του ελληνισμού, την οποία δεν μπορεί να αναιρέσει οποιαδήποτε συμφωνία και αν έχει υπογραφεί. Ο στόχος της ένωσης θα πραγματοποιηθεί και για την Πατρίδα γιατί το επιτάσσει η ελληνική κυπριακή ιστορία, γιατί είναι ιστορική αναγκαιότητα και φυσιολογική εξέλιξη, γιατί την επιβάλλει το Διεθνές Δίκαιο και όλος ο ελληνισμός, γιατί με αυτό τον τρόπο θα δικαιωθούν οι θυσίες των Κυπρίων ηρώων και της Μητέρας Πατρίδας. Η ένωση αποτελεί τη μόνη ειρηνική λύση για την Πατρίδα, η οποία θα επιτρέψει στους Ελληνοκυπρίους και τους Τουρκοκυπρίους να ευημερήσουν.

Η Πατρίς ακολουθώντας το παράδειγμα της Αλήθειας που στρέφεται με τα σχόλια της κατά των Αντιμακαριακών, στρέφεται και αυτή κατά των Μακαριακών παρουσιάζοντας τους ως τους «Ιούδες» που μέσω της ανθελληνικής συμπεριφοράς τους επιδιώκουν τη ματαίωση της ένωσης. Για την Πατρίδα ένωση με ενδιάμεσους σταθμούς δεν νοείται, αφού μία τέτοια επιλογή δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο παρά ταφόπετρα του εφικτού. Η πραγματική ένωση για την εφημερίδα είναι μόνο η άμεση, η ενιαία και η αδιαίρετη, την οποία πρεσβεύουν οι Αντιμακαριακοί που μιμούμενοι τον Χριστό, είναι έτοιμοι να ανέβουν τον δικό τους Γολγοθά, θυσιάζοντας τα προσωπικά συμφέροντα τους, προκειμένου να την επιτύχουν. Κανένας τίμιος Ελληνοκύπριος δεν μπορεί σύμφωνα με την αρθρογραφία της Πατρίδας να δεχθεί λύση εκτός της άμεσης ένωσης, αφού στο κυπριακό ζήτημα δεν υπήρξε ποτέ θέμα ανεξαρτησίας, αλλά θέμα εθνικής αποκατάστασης. Αν αρνηθούν οι Ελληνοκύπριοι την ένωση, σταματούν να είναι και Έλληνες. Επιπλέον η άμεση ένωση προάγεται από την εφημερίδα ως η μόνη λύση για τον παραγκωνισμό του κομμουνιστικού κινδύνου, ο οποίος έχει γνωρίσει ιδιαίτερη άνθηση και στους Τουρκοκυπρίους.

Μέσω της προώθησης της ιδέας της ένωσης, η εφημερίδα Πατρίς οδηγεί την ιστορία της Κύπρου σε φετιχισμό³⁰⁵⁵. Όπως οι Έλληνες αντιστάθηκαν, διέλυσαν τους εχθρούς τους, νίκησαν τους αγώνες που διεξήγαγαν, δημιουργώντας το ελληνικό κράτος, κατά τον ίδιο τρόπο οι Ελληνοκύπριοι ως γνήσιοι απόγονοι τους αγωνίζονται για την ένωση, την οποία μπορεί να μην έχουν καταφέρει έως τη δεδομένη στιγμή, αλλά θα την πραγματοποιήσουν μελλοντικά. Έχοντας διατηρήσει την εθνική ταυτότητα τους άθικτη, οι Ελληνοκύπριοι θα συνεχίσουν να πολεμούν για την εθνική ολοκλήρωση³⁰⁵⁶. Οι απόψεις της Πατρίδας για την ένωση και όχι μόνο, επέτρεπαν στην

³⁰⁵⁵Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 51.

³⁰⁵⁶Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 320.

ελληνοκυπριακή εθνικιστική ιδεολογία να εξακολουθήσει να έχει ως σημείο αναφοράς την ιδέα, ότι η Κύπρος είναι ελληνική και πως η μόνη προοπτική του νησιού είναι η ένωση με την Ελλάδα. Η παραπάνω άποψη που αναπαραγόταν πολύ έντονα από τον αντιμακαριακό τύπο, λειτουργούσε ως ο φακός μέσω του οποίου η ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη, καθόριζε το παρελθόν της και την εθνική ταυτότητα της, με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η δημιουργία μίας κυπριακής ταυτότητας³⁰⁵⁷.

Η ενωτική Πατρίς θεωρεί ότι η ένωση μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της αγωνιστικής διεκδίκησης, μόνο μέσω της αδιάλλακτης στάσης και γι' αυτό καλεί τους Ελληνοκυπρίους να την επιδείξουν, καταδικάζοντας τη διαλλακτική μετριοπαθή στάση των Μακαριακών και των υποστηρικτών τους κομμουνιστών, οι οποίοι ως ανθέλληνες, πατριδοκάπηλοι και προδότες, επιδιώκουν να ματαιώσουν την ένωση παντοτινά, προς εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων³⁰⁵⁸.

Το ζήτημα της ένωσης επίσης δεν θα μπορούσε να μείνει ασχολίαστο από τη Χαραυγή. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, σε περίπτωση που ο κυπριακός λαός είχε την ευχέρεια να αποφασίσει μέσω δημοψηφίσματος εάν επιθυμεί την ένωση ή την ανεξαρτησία, είναι σίγουρο ότι δεν θα *ψήφισε υπέρ* της ανεξαρτησίας, ούτε της διχοτόμησης, της διπλής ή ποσοστιαίας ένωσης, αλλά της *άμεσης ένωσης, ακόμη και αν ήταν να ενωθεί με την Ελλάδα υπό το καθεστώς των συνταγματαρχών*. Το θέμα συνεπώς, δεν έγκειται στο τι επιθυμεί ο κυπριακός λαός, αλλά όπως τονίζει η εφημερίδα, στα περαιτέρω, πως θα καταφέρει να πεισθούν οι Μεγάλες Δυνάμεις, οι Αδέσμευτοι, τα Ηνωμένα Έθνη και το Συμβούλιο Ασφαλείας προς αυτή την κατεύθυνση. Πως θα αποφευχθεί η διχοτόμηση, η πιθανότητα ελληνοτουρκικού πολέμου, πως δεν θα υπάρξει πιθανότητα προσφυγοποίησης των κατοίκων³⁰⁵⁹. Επειδή δεν γίνεται όλα τα προαναφερόμενα να διευθετηθούν χωρίς συνέπειες, προκρίνει η εφημερίδα τη λύση του ενιαίου και ανεξάρτητου κράτους³⁰⁶⁰.

Όσο οι Ελληνοκύπριοι συνεχίζουν να προβάλλουν τη *λύση της ένωσης*, συμβάλλουν στην επίτευξη των διχοτομικών σχεδίων της Τουρκίας, αφού έναντι του συνθήματος της ένωσης, οι Τουρκοκύπριοι προκρίνουν αυτό της διπλής ένωσης, που στην ουσία είναι διχοτόμηση. Γι' αυτό η εφημερίδα προτρέπει να *σταματήσει η*

³⁰⁵⁷Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 14.

³⁰⁵⁸Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 191.

³⁰⁵⁹«Η Ουσία του Προβλήματος», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 24, 1972), 2.

³⁰⁶⁰«Η Εφαρμόσιμη Λύση», *Χαραυγή* (Μάιος 8, 1971), 3.

*συνθηκολόγηση περί ενώσεως, γιατί υπονομεύονται εκ των πραγμάτων οι διαπραγματεύσεις, στη βάση του ενιαίου, ανεξάρτητου και κυρίαρχου κράτους. Εάν συνεχιστεί η ενωσιολογία, η Τουρκία θα εξακολουθήσει να την εκμεταλλεύεται στο έπακρο, ώστε να ζητήσει (στα πλαίσια των νέων συνομιλιών) πρόσθετες «εγγυήσεις» και πρόσθετες «κατοχυρώσεις» των τουρκοκυπριακών δικαιωμάτων. Με άλλα λόγια θα ζητήσει τη διοικητική διχοτόμηση, εν ονόματι του κινδύνου της ενώσεως*³⁰⁶¹.

Ο Φιλελεύθερος υποστηρίζει τη γραμμή της κυπριακής κυβέρνησης συμφωνώντας με τη θέση της Χαραυγής. Όπως τονίζει για έναν αντικειμενικό παρατηρητή των κυπριακών πραγμάτων, για κάθε άνθρωπο που θέλει να αντικρίσει τα προβλήματα της Κύπρου ρεαλιστικά, καθίσταται σαφές ότι *η προβολή του συνθήματος της ένωσης οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια προς καταστάσεις, οι οποίες παρουσιάζουν τον κίνδυνο της διχοτομήσεως σχεδόν αναπόφευκτο*³⁰⁶². Η λύση της διπλής ένωσης σύμφωνα με την εφημερίδα αποτελεί μία λύση επαίσχυντη, που επιδιώκουν οι Αντιμακαριακοί, λύση η οποία από την εφημερίδα απορρίπτεται, αφού θα οδηγήσει σε παραχώρηση κυπριακού εδάφους στην Τουρκία, με αποτέλεσμα η Κύπρος να καρατομηθεί. Μία τέτοια μορφή ένωσης δεν είναι τίποτα λιγότερο από διχοτόμηση³⁰⁶³.

Ο Φιλελεύθερος απορρίπτοντας την εφαρμογή του αγγλικού ρητού «Something is better than nothing» (Κάτι είναι καλύτερο από το τίποτα)³⁰⁶⁴, επιχειρηματολογεί ότι η άμεση ένωση οδηγεί επιβεβαιωμένα στη διχοτόμηση της Κύπρου, αφού στην περίπτωση που θα πραγματοποιηθεί, θα παραχωρηθεί έδαφος στην Τουρκία. Κατά συνέπεια, πρέπει να υπάρξει κάποια ρεαλιστικότερη προσέγγιση του ζητήματος και δεν είναι άλλη από αυτή που εκπροσωπεί η μακαριακή πολιτική. Και αυτή η εφημερίδα εμμένει στην απόρριψη όχι της ένωσης σαν λύσης, αλλά στην απόρριψη της επιλογής της άμεσης ένωσης. Αν και δεν εκφράζεται ξεκάθαρα μέσα από τα άρθρα της και αυτή η εφημερίδα υποστηρίζει την ένωση ως τελικό στόχο, ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της μακαριακής πολιτικής επιλογής³⁰⁶⁵.

³⁰⁶¹«Σαφείς Οι Κίνδυνοι», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 23, 1971), 1.

³⁰⁶²«Το Παιχνίδι του Εχθρού», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 12, 1969), 3.

³⁰⁶³«Η Άλωση δεν θα Γίνη», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 21, 1971), 1.

³⁰⁶⁴*Ibid.*, 1.

³⁰⁶⁵Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 447.

6.2.7 Ελληνοκυπριακή Κοινότητα

Οι απόψεις και οι αντιλήψεις που προωθούν τα έντυπα για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα βοηθούν σε μεγάλο βαθμό, ώστε να κατανοηθεί ο τρόπος διαμόρφωσης της ελληνοκυπριακής ταυτότητας την περίοδο 1968-1974. Ξεκινώντας με τα σχόλια της Αλήθειας, η εφημερίδα επισημαίνει ότι οι Ελληνοκύπριοι έχουν *περικυκλωθεί από πολλούς κινδύνους*, που πολλαπλασιάζονται συνεχώς. Είναι *κίνδυνοι εξωτερικοί από προαιώνιους εχθρούς και άσπονδους φίλους και αδελφούς*, που τείνουν ερήμην των Ελληνοκυπρίων να σχηματίσουν μέτωπο εναντίον τους, φιλοδοξώντας να διαμοιράσουν τα ιμάτια τους. Είναι όμως και *κίνδυνοι εσωτερικοί τους οποίους ξένοι παράγοντες συντηρούν και εκτρέφουν*. Οι δεύτεροι είναι *πολύ περισσότερο σημαντικοί από τους πρώτους*, καθώς κινούνται στο σκοτάδι και μπορούν να αναλάβουν καταλυτική δράση ανά πάσα στιγμή³⁰⁶⁶.

Όσον αφορά στη στάση των Ελληνοκυπρίων απέναντι στους Τουρκοκυπρίους, η εφημερίδα τονίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι παρά τις *πίκρες και τις απογοητεύσεις* που δέχονται από τους Τουρκοκυπρίους, εξακολουθούν να *τείνουν χείρα φιλίας και συνεργασίας* προς αυτούς³⁰⁶⁷. Προσέφεραν και προσφέρουν στους Τουρκοκυπρίους *πολύ περισσότερα από όσα δικαιούνται*, αν και οι *τελευταίοι παραμένουν αδιάλλακτοι*³⁰⁶⁸, ενώ δεν *προέβησαν σε καμία ενέργεια* για να καλλιεργήσουν αισθήματα μίσους στην *ελληνοκυπριακή νεολαία* κατά των *Τουρκοκυπρίων*³⁰⁶⁹. Δεν έτρεφαν και δεν τρέφουν *εχθρικά αισθήματα απέναντι στο σύνολο του τουρκικού στοιχείου*, αλλά αντιθέτως τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν, απέδειξαν ότι *διακατέχονται από διάθεση καλής θελήσεως*, ώστε να ρίξουν στη *λήθη τις παρεξηγήσεις και τις διαφορές* και να τείνουν *χείρα ειλικρινούς συνεργασίας* για το μέλλον³⁰⁷⁰. Ο ελληνοκυπριακός λαός δεν εμφορείται από αισθήματα πάθους και πολύ περισσότερο *δεν διαπνέεται από προκαταλήψεις εναντίον του σύνολου του στοιχείου*. Τουναντίον από τα βάθη της καρδιάς του *επιθυμεί τη συνεργασία και την ειρηνική συμβίωση*³⁰⁷¹. Μπορεί να βρίσκονται με τα *όπλα παρά πόδας* οι Ελληνοκύπριοι, αλλά

³⁰⁶⁶«Μωραίνει Κύριος», *Αλήθεια* (Αύγουστος 16, 1971), 1.

³⁰⁶⁷«Ορθώς Έφα», *Αλήθεια* (Ιούλιος 21, 1969), 1 & «Η Έκθεσις του Ου Θάντ», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 6, 1971), 1.

³⁰⁶⁸«Απάντησις εις ...Ορέκ», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 18, 1970), 6.

³⁰⁶⁹«Διχοτομήσεις», *Αλήθεια* (Αύγουστος 9, 1971), 1.

³⁰⁷⁰«Σαν Φρόνιμοι Άνθρωποι», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 29, 1971), 1.

³⁰⁷¹«Ανάγκη Συνδιαλλαγής», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 18, 1972), 1.

έχουν *πρόθυμη καρδιά, καθαρή σκέψη* από προκαταλήψεις και *χείρα έτοιμη* να συναντήσει αυτή των Τουρκοκυπρίων, σε μία χειρονομία κατανόησης και φιλίας³⁰⁷².

Η καλή διάθεση όμως των Ελληνοκυπρίων δεν πρέπει να παρεξηγείται. Δεν μπορούν να *παραμένουν αδιάφοροι* μπροστά στις συνεχιζόμενες *τουρκικές προκλήσεις* και στις *αυθαιρεσίες*. Πρέπει οι παράνομοι Τουρκοκύπριοι να *αντιληφθούν* ότι έχει εξαντληθεί η υπομονή των Ελληνοκυπρίων και το ποτήρι της *πίκρας, της ανοχής και της αγανακτήσεως έχει ξεχειλίσει*. Σε κάθε κατάσταση υπάρχουν όρια, τα οποία δεν γίνεται να ξεπερνούνται³⁰⁷³. Είναι κατανοητό ότι πρέπει οι Ελληνοκύπριοι να εξακολουθήσουν να *τηρούν την αμετάθετη και αναλλοίωτη στάση* τους, που χαρακτηρίζεται από *πνεύμα καλής θέλησης* και επιδιώκει την *εξεύρεση εντίμου και ειλικρινούς λύσης με τη χρήση ειρηνικών μέσων*, ωστόσο σε καμία περίπτωση *δεν θα αποδεχθούν λύση καντονίων*, αφού αυτό θα σημαίνει αυτομάτως και τη *διχοτόμηση του νησιού*, μιας που θα δημιουργηθεί «κράτος εν κράτει». Οι Ελληνοκύπριοι *δεν θα ανεχθούν την ύπαρξη τουρκικών βάσεων και καντονίων*, ούτε είναι διατεθειμένοι να δεχθούν *φόρμουλες για νόθους λύσεις*, όπως αυτή της *διπλής ένωσης*, αφού κάτι τέτοιο προϋποθέτει τη μόνιμη παρουσία της Τουρκίας στην Κύπρο. Οι Τούρκοι και οι Τουρκοκύπριοι πρέπει να μην τρέφουν αυταπάτες και να κατανοήσουν ότι η Κύπρος *είναι και θα μείνει ελληνική*³⁰⁷⁴.

Οι Τουρκοκύπριοι πρέπει να αντιληφθούν καταρχήν ότι μπορεί οι Ελληνοκύπριοι να είναι διχασμένοι, να ερίζουν ο ένας εναντίον του άλλου, να διαφωνούν να αλληλοβρίζονται και να ζητούν ο ένας να βγάλει το μάτι του άλλου, αλλά μπροστά στον κίνδυνο *ως γνήσιοι Έλληνες* τα λησμονούν όλα αυτά και γίνονται *ένας άνθρωπος*, προτάσσοντας τα στήθη τους για να επαναλάβουν του *Λεωνίδα το Μολών Λαβέ*³⁰⁷⁵. Επίσης δεν πρέπει να λησμονούν οι Τουρκοκύπριοι ότι οι θέσεις των Ελληνοκυπρίων *είναι ακλόνητες* και πως είναι *έτοιμοι να αντιτάξουν το «ΟΧΙ»* απέναντι στην *απαράδεκτη αδιαλλαξία*. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να επέλθει λύση με *εκβιασμούς, πιέσεις και εκμετάλλευση* κάτι που αποδείχθηκε περίτραπε μέσω της Ζυρίχης³⁰⁷⁶. Είναι πρόθυμοι να παραχωρήσουν οι Ελληνοκύπριοι στους *Τουρκοκυπρίους πλήρη προνόμια αυτονομίας* σε ζητήματα *παιδείας και θρησκείας*,

³⁰⁷²«Εν Όψει της Νέας Φάσεως», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 25, 1972), 1.

³⁰⁷³«Σαν Φρόνιμοι Άνθρωποι», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 29, 1971), 1.

³⁰⁷⁴«Ας το Κατανοήσουν», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 8, 1971), 1.

³⁰⁷⁵«Το Ιδικόν μας Μήνυμα», *Αλήθεια* (Απρίλιος 12, 1971), 1.

³⁰⁷⁶«Με Σύνεσιν και Ευθύνη», *Αλήθεια* (Μάρτιος 11, 1968), 1.

ακόμη και δικαιώματα *αυτοδιοίκησης*, αλλά *δεν θα ανεχθούν διχοτομική λύση*. Οι Ελληνοκύπριοι *δεν πρόκειται να υποχωρήσουν*, δεν πρόκειται να *λυγίσουν στους εμπρηστικούς λόγους* των Τουρκοκυπρίων ηγετών, μέσω των οποίων προειδοποιούν για *στρατιωτικές κινητοποιήσεις*. Η εφημερίδα Αλήθεια επισημαίνει ότι οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να κάνουν γνωστή τη θέση τους για να πάψουν *οι Τουρκοκύπριοι και οι Τούρκοι να ονειροπολούν*³⁰⁷⁷. *Δεν θα υποχωρήσουν*, ο κόσμος να χαλάσει και είναι στο *σύνολο τους σύμφωνοι και αποφασισμένοι*, έτοιμοι να *αντιταχθούν σε κάθε επιβολή ή άσκηση πίεσης*³⁰⁷⁸.

Δεν πρόκειται να αφήσουν οι Ελληνοκύπριοι τους Τουρκοκυπρίους να *αλωνίζουν ελεύθερα στα κυπριακά αλώνια* και να εφαρμόζουν τα σχέδια τους *αβρόχοις ποσίν*. Αυτή τη φορά δεν θα αρκεσθούν σε ημίμετρα, αλλά είναι αποφασισμένοι να αγωνισθούν με όλα τα μέσα και να ματαιώσουν τα *τουρκικά διχοτομικά σχέδια* μέχρι του τελευταίου και με κάθε θυσία. Θα συναντήσουν απέναντι τους οι Τουρκοκύπριοι τους Ελληνοκυπρίους *αποφασιστικούς και αλύγιστους*, ώστε να πειστούν άπαξ και δια παντός, ότι τα διχοτομικά σχέδια είναι *όνειρα θερινής νυκτός*³⁰⁷⁹. Ο ελληνοκυπριακός λαός δεν θα προδώσει *τα όπλα τα ιερά* και αδιαφορώντας εάν θα είναι μόνος του ή με πολλούς, θα αγωνισθεί για την *ελευθερία* και την *εθνική αξιοπρέπεια*³⁰⁸⁰.

Τονίζει η Αλήθεια ότι οι Ελληνοκύπριοι διαθέτουν ασυγκρίτως *ισχυρότερες δυνάμεις* και *υπερέχουν όσον αφορά στα όπλα και στο πολεμικό υλικό*³⁰⁸¹, ενώ τους ενθαρρύνει να γνωστοποιήσουν ξεκάθαρα τη θέση τους στους Τουρκοκυπρίους, ώστε να γνωρίζουν και αυτοί έως ποιο σημείο να *τραβήξουν το σχοινί*, επισημαίνοντας ότι πρέπει να αναλαμβάνουν οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι τις ευθύνες για τις πράξεις τους³⁰⁸². Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα πρέπει να διακηρύξει ότι *δεν πρόκειται να υποχωρήσει* από τις θέσεις της, για να γνωρίζει και η άλλη πλευρά ότι δεν πρέπει να υπολογίζει επ' άπειρον στην *ανεκτικότητα* και να *τρέφεται από υπέρμετρες και παράλογες*

³⁰⁷⁷ «Ανάγκη Συνδιαλλαγής», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 18, 1972), 1.

³⁰⁷⁸ «Εν Όψει της Νέας Φάσεως», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 25, 1972), 1.

³⁰⁷⁹ «Όνειρα Θερινής Νυκτός», *Αλήθεια* (Μάιος 10, 1971), 1.

³⁰⁸⁰ «Προς Εχθρούς και Φίλους», *Αλήθεια* (Ιούνιος 7, 1971), 1.

³⁰⁸¹ «Συμφώνως προς Δηλώσεις Έγκυρου Πηγής - Εάν Ναυαγήσουν αι Ενδοκυπριακαί δεν Υπάρχει Άλλη Ειρηνική Οδός», *Αλήθεια* (Ιούλιος 21, 1969), 1.

³⁰⁸² «Καθαρά και Ξάστερα», *Αλήθεια* (Ιούνιος 14, 1971), 1.

*αξιώσεις*³⁰⁸³. Οι Ελληνοκύπριοι ενωμένοι μπορούν να επιτύχουν *μέχρι και την ένωση εν ευθέτω χρόνω*³⁰⁸⁴.

Ο *σκοτεινός* και *σκληροτράχηλος εχθρός* παίζει με όλες του τις δυνάμεις, σε μία *απέλπιδα προσπάθεια* να ανατρέψει δια παντός το υπάρχον καθεστώς, αλλά πρέπει να βρει τους Ελληνοκυπρίους ως οφείλουν *άγρυπνους* και *ενωμένους*. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να είναι διχασμένοι έχοντας τα όπλα τους στραμμένα ο ένας εναντίον του άλλου, γιατί τότε *θα τους εξοντώσει*, χωρίς να δυσκολευτεί καθόλου να το πράξει³⁰⁸⁵. Η προσφυγή στα όπλα δεν πρόκειται να δώσει λύση, αλλά θα *δημιουργήσει περιπλοκές, οδονηρές περιπέτειες και εθνικές συμφορές*. Αντί να φέρει τους Ελληνοκυπρίους πλησιέστερα προς την ένωση, θα τους οδηγήσει αναπόφευκτα στη *διχοτόμηση* και στον *ενταφιασμό της*. Ο αδελοφοκτόνος αγώνας δεν οδηγεί στη λύση, αλλά *παραδίδει* αναπόφευκτα την ελληνική Μεγαλόνησο στους *εχθρούς της* και θα τη φέρει μοιραία στην *εθνική συμφορά*³⁰⁸⁶.

Υποστηρίζει η Αλήθεια ότι οι Ελληνοκύπριοι βρίσκονται περικυκλωμένοι από πληθώρα κινδύνων, που αυξάνονται συνεχώς, κίνδυνοι τόσο από προαιώνιους εχθρούς, όσο και από άσπονδους φίλους και αδελφούς, υπονοώντας την Τουρκία, τους Τουρκοκυπρίους, τους Αντιμακαριακούς και τους Έλληνες που δεν ήθελαν την ένωση. Ξεκινώντας με την αναφορά στον προαιώνιο τουρκικό εχθρό, η εφημερίδα μέσα από τη μνήμη του πόνου³⁰⁸⁷ ισχυροποιεί ακόμη περισσότερο στη συνειδησιακή αντίληψη των Ελληνοκυπρίων, τον διαχωρισμό και την μη δυνατότητα επικοινωνίας με τους Τούρκους και τους Τουρκοκυπρίους αντίστοιχα. Η Τουρκία ως προαιώνιος εχθρός και κατ' επέκταση οι Τουρκοκύπριοι, οι οποίοι υποκινούνται από αυτή, πάντα θα επιδιώκουν να επιβληθούν στους Ελληνοκυπρίους και να τους εξαφανίσουν. Η αναφορά στους εσωτερικούς εχθρούς και αδελφούς, υπονοώντας τους Αντιμακαριακούς, λειτουργεί νομιμοποιητικά σε πολιτικό επίπεδο³⁰⁸⁸ υπέρ των

³⁰⁸³ «Σφάλμα Μέγιστον», *Αλήθεια* (Μάιος 12, 1969), 1.

³⁰⁸⁴ «Σαν Φρόνιμοι Άνθρωποι», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 29, 1971), 1.

³⁰⁸⁵ «Επαγρύπνησις», *Αλήθεια* (Μάιος 6, 1974), 1.

³⁰⁸⁶ «Το Καθήκον της Ηγεσίας μας», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 9, 1972), 1.

³⁰⁸⁷ Anastasiou, *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict, and the Quest for Peace in Cyprus*, 154.

³⁰⁸⁸ Valur Ingimundarson, «The Politics of Memory and the Reconstruction of Albanian National Identity in Postwar Kosovo», *History and Memory* 19, no. 1 (2007): 95 - 123; Pablo Jáuregui, «Spain's Special Solidarity with the East: The Influence of Collective Memory on Spanish Attitudes to EU - Enlargement», στο *Collective Memory and European Identity: The Effects of Integration and Enlargement*, επιμ. Klaus Eder & Willfried Spohn (London: Routledge, 2005), 109-123; Mary Nolan,

Μακαριακών, αφού αυτοί αντιστέκονται και υπερασπίζονται την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα και συνεπώς όλη την Κύπρο.

Από τους προαναφερόμενους κινδύνους για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, η εφημερίδα θεωρεί ως σημαντικότερους τους Αντιμακαριακούς και τους Έλληνες που συνεργάζονται μαζί τους, οι οποίοι μπορούν με την καταλυτική δράση τους, να επιφέρουν πολλά δεινά στην Κύπρο. Ωστόσο μέσω της αρθρογραφίας της παρακινεί τους Ελληνοκυπρίους στο σύνολο τους να σταματήσουν τον εσωτερικό διχασμό, γιατί με τη στάση τους η Κύπρος οδηγείται αναπόφευκτα στη διχοτόμηση και στον ενταφιασμό της ένωσης.

Οι Ελληνοκύπριοι προβάλλονται από την εφημερίδα ως η κοινότητα η οποία διάκειται φιλικά προς τους Τουρκοκυπρίους, παρά τις πίκρες και τις απογοητεύσεις που έχει δεχθεί από αυτούς. Οι Ελληνοκύπριοι δεν εχθρεύονται τους Τουρκοκυπρίους, αλλά επιδιώκουν την ειλικρινή συνεργασία μαζί τους, ενώ τους προσέφεραν περισσότερα από όσα δικαιούνταν, αν και οι Τουρκοκύπριοι παρέμεναν πάντα αδιάλλακτοι. Ο «εθνικός εαυτός» των Ελληνοκυπρίων είναι προικισμένος μόνο με θετικά χαρακτηριστικά, τα οποία εμφορούνται από τον ελληνικό πολιτισμό και τη χριστιανική θρησκεία που έχουν κληρονομήσει³⁰⁸⁹. Οι Ελληνοκύπριοι παρουσιάζονται ως οι οικοδεσπότες, αυτοί που προσέφεραν απλόχερα στους Τουρκοκυπρίους τη φιλία και τη βοήθεια τους. Οι Τουρκοκύπριοι από την άλλη πλευρά πάντα προσπαθούσαν να τρομοκρατήσουν³⁰⁹⁰ την ελληνική Κύπρο και την κυρίαρχουσα Ελληνοκυπριακή Κοινότητα.

Η Αλήθεια ωστόσο επισημαίνει ότι η φιλική διάθεση των Ελληνοκυπρίων δεν πρέπει να παρεξηγείται, καθώς δεν μπορούν να παραμένουν αδιάφοροι, έναντι των τουρκοκυπριακών προκλήσεων και αυθαιρεσιών. Όσο και αν επιδιώκουν την εξεύρεση ειρηνικής λύσης, σε καμία περίπτωση δεν θα ανεχθούν τη δημιουργία καντονιών στην Κύπρο, η οποία θα οδηγήσει σε διχοτόμηση του νησιού, ούτε θα

«The Politics of Memory in the Berlin Republic», *Radical History Review*, no. 81 (2001): 113 - 132; Rainer Schulze, «The Politics of Memory: Flight and Expulsion of German Populations After the Second World War and German Collective memory», *National Identities* 8, no. 4 (2007): 367 - 382; Conelia Sorabji, «Managing Memories in Post - War Sarajevo: Individuals, Bad Memories, and New Wars», *Journal of Royal Anthropological Institute*, no. 12 (2006): 1 - 18.

³⁰⁸⁹Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 316.

³⁰⁹⁰George Terzis, *Mediation of National Identities by National Media* (PhD Thesis, Catholic University of Brussels, 2001), 138-139.

αποδεχθούν τη λύση της διπλής ένωσης. Η Κύπρος ήταν και θα παραμείνει ελληνική, παρά τις εσωτερικές διαφωνίες των Ελληνοκυπρίων, αφού όταν παραστεί ανάγκη ως γνήσιοι Έλληνες ξεχνούν τις διαφωνίες τους και λειτουργούν όλοι μαζί σαν τον Λεωνίδα και σαν τον Μεταξά, λέγοντας ΟΧΙ απέναντι στην τουρκοκυπριακή αδιαλλαξία.

Οι ιστορικές αναφορές πέρα από την επιβεβαίωση της ελληνικότητας της εθνικής ταυτότητας, επιδιώκουν να αποτελέσουν παράδειγμα για την υπάρχουσα στρατηγική που προάγεται από το έντυπο και την οποία πρέπει να ακολουθήσουν οι Ελληνοκύπριοι³⁰⁹¹. Η στρατηγική αυτή έχει σαν σημείο αναφοράς ακόμη και τον πόλεμο, αρκεί να προστατευθεί η ελληνική Κύπρος. Μέσα από τα κατορθώματα και τις θυσίες των προγόνων τους, οι Ελληνοκύπριοι οπλίζονται με κουράγιο για να συνεχίσουν και αυτοί ως άξιοι απόγονοι τους να διεκδικούν τα δίκαια αιτήματά τους. Έχοντας σαν παραδείγματα τους Έλληνες προγόνους που πολέμησαν, θα καταφέρουν και αυτοί να επιβιώσουν και να νικήσουν³⁰⁹². Είναι πρόθυμοι να παραχωρήσουν στους Τουρκοκυπρίους μόνο όσα πιστεύουν ότι δικαιούνται ως μειονότητα και τίποτα παραπάνω, αφήνοντας τους ελεύθερους να εφαρμόζουν τα σχέδιά τους. Σε καμία περίπτωση δεν θα υποχωρήσουν οι Ελληνοκύπριοι, αλλά θα υπερασπιστούν μέχρι και του τελευταίου την ελληνική Κύπρο, ματαιώνοντας τα τουρκοκυπριακά διχοτομικά σχέδια.

Η Πατρίς επικεντρώνεται στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα με σημείο αναφοράς όχι τους Τουρκοκυπρίους όπως συνέβη στην περίπτωση της Αλήθειας, αλλά τον εσωτερικό μακαριακό εχθρό. Ομαδοποιώντας τα σχόλια της, μεγάλο μέρος αυτών ενέχουν τον ρόλο παρότρυνσης των Ελληνοκυπρίων να εναντιωθούν στη μακαριακή πολιτική. Όπως τονίζει η εφημερίδα από τις πρώτες της αναφορές στις αρχές του 1968, ο ελληνοκυπριακός λαός πρέπει να αντικρίσει κατά πρόσωπο τους **καταστροφείς του** και **αναλόγως να τους μεταχειρισθεί**³⁰⁹³. Πρέπει ο απληροφόρητος λαός να **γνωρίσει την αλήθεια** και να δει κατά πρόσωπο τους **διαφθορείς και τους σφαγιαστές** των

³⁰⁹¹Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 460.

³⁰⁹²Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 316.

³⁰⁹³«Αγών και Προδοσία», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 11, 1968), 1.

εθνικών του πόθων. Να επανασυνδεθεί, με το *ιδανικό της ένωσης* και να αποφασίσει για χάρη αυτής, να επιδείξει *αυτοθυσία και γενναιότητα*³⁰⁹⁴.

Παρακινεί τους Ελληνοκυπρίους να απορρίψουν αποφασιστικά την οδηγούσα προς τον διαμελισμό *ανεξαρτησιακή πολιτική* της κυβερνήσεως Μακαρίου και να *εγείρουν ζήτημα αυτοδιαθέσεως ενώπιον των Ηνωμένων Εθνών*. Αυτή είναι για την Πατρίδα η *μόνη οδός της εθνικής σωτηρίας*, έστω και αν συνεπάγεται κινδύνους³⁰⁹⁵. Πρέπει να *αντιληφθεί ο ελληνοκυπριακός λαός την παγίδα που του στήνεται* από τον Πρόεδρο Μακάριο και να *μην θελήσει με τυφλά μάτια να πέσει σε αυτή*, να μην του επιτρέψει να *συμπληρώσει την αλυσίδα των τερατωδών σφαλμάτων* με την *υπογραφή συμφωνίας με τους Τούρκους*, με την οποία θα ολοκληρωθεί ο *διαμελισμός της Κύπρου*³⁰⁹⁶. Είναι αναγκαίο να κατανοήσει ο ελληνοκυπριακός λαός ότι η εθελουφλούσα πολιτική που ασκεί ο Μακάριος, θα τον οδηγήσει σε *βέβαιο και σύντομο όλεθρο*³⁰⁹⁷, ότι μοναδικός στόχος του είναι να συνεχίσουν οι Ελληνοκύπριοι να παραπλανώνται και να εξακολουθήσει η *διατήρηση της ανεξαρτησιακής πολιτικής*, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα την *εφικτή λύση* που αντιπροσωπεύει τον *διαμελισμό* και την προσφυγιά³⁰⁹⁸.

Ενθαρρύνει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να μην πέσει στην παγίδα που της έστησε ο Μακάριος και οι κομμουνιστές, δείχνοντας με τη στάση της ότι δεν είναι πρόθυμη να οδηγηθεί σαν *πρόβατο στη σφαγή*. Είναι καιρός να εκδηλώσει τη θέση της να *αγωνισθεί κατά των συνθηκολόγων*, που σε συμπαιγνία με τους *κομμουνιστές* και τους *Τούρκους*, είναι έτοιμοι να της *σκάψουν τον εθνικό τάφο*³⁰⁹⁹. Πρέπει να γίνει αντιληπτός από τους Ελληνοκυπρίους, εφόσον υπάρχει ακόμη λίγος καιρός, ο μεγάλος κίνδυνος που εγκυμονεί το *ομοσπονδιακό καθεστώς*, το οποίο κατ' επίφαση είναι *ενιαίο και αδιαίρετο*³¹⁰⁰. Οι Ελληνοκύπριοι οφείλουν να αντικρίσουν κατά *πρόσωπο τα πράγματα* και να αντιληφθούν ποια τραγωδία τους αναμένει, η οποία θα *απειλήσει την ίδια τους την ύπαρξη* αφού αποτελεί τη νάρκη³¹⁰¹.

³⁰⁹⁴ «Το Χρέος του Έθνους», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 28, 1968), 1.

³⁰⁹⁵ «Η Οδός της Εθνικής Σωτηρίας», *Πατρίς* (Ιανουάριος 11, 1968), 1.

³⁰⁹⁶ «Ο Λαός ας μη Πέσει εις Παγίδα», *Πατρίς* (Ιανουάριος 19, 1968), 1.

³⁰⁹⁷ «Κυνικάι Δηλώσεις του Ντεμιρέλ», *Πατρίς* (Ιανουάριος 25, 1968), 1.

³⁰⁹⁸ «Ωμόν Τίθεται το Ζήτημα εις τον Λαόν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 11, 1968), 1.

³⁰⁹⁹ «Προ του Θανάσιμου Κινδύνου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 20, 1968), 1.

³¹⁰⁰ «Δούρειος Ίππος», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

³¹⁰¹ «Να Αναχαιτισθή ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 29, 1968), 1.

Εκτός των παραπάνω παραινετικών άρθρων για τη στάση που πρέπει να υιοθετήσουν οι Ελληνοκύπριοι όσον αφορά στον εσωτερικό εχθρό, η Πατρίς δεν διστάζει να τους επιρρίψει ευθύνες για την κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο και για την πορεία του ενωτικού αγώνα. Αναλυτικότερα υποστηρίζει, ότι πολλές είναι οι **ευθύνες που βαραίνουν** τους Ελληνοκυπρίους για τη θλιβερή κατάληξη των πραγμάτων, καθώς σε πολλά υπήρξαν **συνεργοί της επελθούσης τραγωδίας**. Αν και αγωνίζονται για να ριχθούν στην αγκαλιά της Μητέρας Ελλάδας, τη **μαχαίρωσαν** με τον πιο **άνανδρο τρόπο**. Υπήρξαν **κακοί, ανειλικρινείς και άσωτοι υιοί**, που συνεχώς **ζητούσαν και λάμβαναν**, χωρίς η Μητέρα Πατρίδα από τα υστερήματα και τις θυσίες της να **περιμένει ανταπόδοση**. Αντιθέτως, στη μητρική θυσία και αγάπη η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα απαντούσε με την πλέον **σαδιστική υλική σκληρότητα**³¹⁰². **Εγκατέλειψαν οι Ελληνοκύπριοι τον αγώνα** και άφησαν ανοχύρωτο το μέτωπο της ενώσεως, σύρθηκαν από τον Μακάριο **γονυκλινείς ικέτες ενώπιον μίας αιμοσταγούς σπείρας εγκληματιών**, την οποία αποτελούν μέλη της καλούμενης τουρκοκυπριακής ηγεσίας με επικεφαλής τον Ντενκτάς, που η κυπριακή κυβέρνηση στο πρόσφατο παρελθόν χαρακτήριζε ως κοινό εγκληματία, προδότη της πατρίδας, πράκτορα ξένης δυνάμεως κ.λπ.³¹⁰³. Οι Ελληνοκύπριοι **φέρουν βαριά ευθύνη** σύμφωνα με το έντυπο για το κατάντημα της Κύπρου, καθώς **ανέχθηκαν** την πολιτική του Μακαρίου που **συμπεριφέρθηκε αντεθνικά** προς τη Μητέρα Πατρίδα³¹⁰⁴. Δεν είναι δυνατόν ο ελληνοκυπριακός λαός να ανεχθεί τη συνέχεια των **βδελυροτήτων των άθεων και απάτριδων**, έστω και αν αυτές τυγχάνουν **υψηλής ανοχής, προστασίας και παρότρυνσης**. Είναι καιρός ο καταπροδομένος λαός να **υψώσει υπερήφανα την κεφαλή** και να **αποστομώσει τους διάφορους ενδιαφερόμενους** για την τύχη του, υπογραμμίζοντας προς αυτούς ότι **μοναδική επιδίωξη και σκοπός** του, ήταν και θα παραμείνει η **ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα**. Ξεκαθαρίζει το έντυπο ότι οποιοσδήποτε είναι **εναντίον της ενώσεως είναι εχθρός του κυπριακού ζητήματος**³¹⁰⁵. Ο κυπριακός λαός κατά κανόνα υπήρξε πάντα **προδομένος, υπέφερε και δοκιμάστηκε πολύ**. Μέσα στη δίνη των αιώνων έχασε τα πάντα. Ένα μόνο διατήρησε βαθιά στην ψυχή του την πίστη του στην Ελλάδα³¹⁰⁶.

³¹⁰²«Τι Περιμένουν, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 1.

³¹⁰³«Να Ανασυνταχθώμεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 17, 1968), 1.

³¹⁰⁴«Εθνική Σταυροφορία», *Πατρίς* (Ιούνιος 22, 1968), 1.

³¹⁰⁵«Οι Εχθροί της Ενώσεως», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1972), 6.

³¹⁰⁶«Θέλει Αρετήν και Τόλμην η Ελευθερία», *Πατρίς* (Μάιος 31, 1971), 1.

Όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους, αναφέρει η εφημερίδα Πατρίς ότι δεν πρέπει ο ελληνοκυπριακός λαός να κοιμάται ήσυχος γιατί *θα σφαγεί και θα εκριζωθεί* από τις εστίες του, λόγω της εκδικητικής τουρκοκυπριακής ηγεσίας³¹⁰⁷. Προς αυτή ωστόσο την κατεύθυνση αναφέρει ότι τον οδηγεί και η λανθασμένη στάση που τηρεί, αφού ενώ μεταξύ των Τουρκοκυπρίων διδάσκεται ο *εθνικός φανατισμός* και το *πολεμικό μένος*, στην πλευρά των Ελληνοκυπρίων ανθεί ο *γραικουλισμός*, καταλαμβάνοντας μάλιστα την πρώτη θέση με βέβαιο και σταθερό αποτέλεσμα, την *εξάρθρωση των πάντων*. Ενώ οι αντίπαλοι *εξοπλίζονται συνεχώς* και συγκροτούν *αξιόμαχες στρατιωτικές μονάδες* που υπερτερούν από αυτές των Ελληνοκυπρίων απειλώντας ότι θα αναλάβουν δράση εναντίον τους, από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων επικρατεί *δολοφονική υποταγή*³¹⁰⁸. Πρέπει να γίνει αντιληπτό όπως επισημαίνει η Πατρίς, ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αντιμετωπίζει *ζήτημα ασφάλειας*, αφού η «ωραία νήσος της», *απειλείται να κατακτηθεί από την Τουρκία*, χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία την ύπαρξη της τουρκοκυπριακής μειονότητας. Στην ουσία τόσο οι Τουρκοκύπριοι, όσο και η Τουρκία, δημιουργούν *τεχνητό θόρυβο*, υποστηρίζοντας ότι κινδυνεύει η ασφάλεια τους από τους Ελληνοκυπρίους, ώστε να προωθήσουν τα *τουρκικά επεκτατικά σχέδια τους*³¹⁰⁹.

Αναγνωρίζει ωστόσο το έντυπο ότι οι Ελληνοκύπριοι άρχισαν να αφυπνίζονται, τόσο όσον αφορά στους εσωτερικούς, όσο και τους εξωτερικούς εχθρούς. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται ο ελληνοκυπριακός λαός φαίνεται ότι δεν είναι *πρόθυμος να ακούσει για δεύτερη φορά το παραπλανητικό «νενικήκαμεν»*³¹¹⁰. Άρχισε να αποβάλλει τη νάρκη, να αντιδρά στο αίσχος της Ζυρίχης και ευτόλμως να φωνάζει *όχι, στον θλιβερό συνθηκολόγο*³¹¹¹.

Προειδοποιεί το έντυπο, ότι δεν πρόκειται οι Ελληνοκύπριοι να ανεχθούν ούτε *νέες αδήριτες ανάγκες*, ούτε *τετελεσμένα γεγονότα*, γιατί εξαντλήθηκε και το τελευταίο μόριο της ανεκτικότητας τους και είναι σίγουρο πως θα αντιδράσουν, γι' αυτό πρέπει να είναι προσεκτικότεροι τόσο οι συνταγματάρχες, όσο και ο Μακάριος³¹¹². Δεν είναι δυνατόν οι Έλληνες να *απαρνηθούν και να καταπνίξουν* στην

³¹⁰⁷ «Κεραυνός Χρειάζεται», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1968), 1.

³¹⁰⁸ «Θέλει Αρετήν και Τόλμην η Ελευθερία», *Πατρίς* (Μάιος 31, 1971), 1.

³¹⁰⁹ «Ιστορικά Ευθύναι», *Πατρίς* (Ιούλιος 14, 1968), 1.

³¹¹⁰ «Η Οδός της Εθνικής Σωτηρίας», *Πατρίς* (Ιανουάριος 11, 1968), 1.

³¹¹¹ «Ζη η Ιδέα!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 28, 1971), 1.

³¹¹² «“Αυτονομία” και Εθνικόν Καθήκον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 8, 1968), 1.

ψυχή τους το *δίκαιο*, ούτε τον *πόθο* που *εξέθρεψαν με δάκρυα*, με *αίματα* και με *ιδρώτες αιώνων*³¹¹³. Το δίκαιο είναι με το μέρος των Ελληνοκυπρίων, γιατί ο ελληνισμός της Κύπρου γνωρίζει πως να αγωνίζεται για τα *δίκαια του, την τιμή και την αξιοπρέπεια του, ενώ το άδικο είναι με το μέρος των Τουρκοκυπρίων και της Τουρκίας*³¹¹⁴. Μέχρι στιγμής *αρκετές υποχωρήσεις έκανε ο ελληνοκυπριακός λαός* και πρέπει να τεθεί τέρμα σε αυτό, ώστε να αντιληφθούν οι Τουρκοκύπριοι ότι η *εθνική φιλοτιμία* των Ελλήνων και το *εθνικό συμφέρον τους*, δεν επιτρέπουν την υποταγή στις *παράλογες αξιώσεις* τους και δεν δύναται να είναι *αιώνια θύματα*³¹¹⁵. Ο κυπριακός ελληνισμός θα αγωνισθεί με πείσμα και επιμονή για χάρη των ιδανικών και των δικαίων του, αλλά ποτέ *δεν πρόκειται να υποκύψει στην Τουρκία*³¹¹⁶.

Είναι άδικο, εγκληματικό και ανεπίτρεπτο να στερείται το δικαίωμα να αποφασίσει για το μέλλον ο ελληνοκυπριακός λαός, ο οποίος έχει *ιστορία πολιτισμού 30 αιώνων*. Το δικαίωμα της ελευθερίας του κυπριακού λαού είναι αναφαίρετο και δεν πρέπει να το στερηθεί, εξαιτίας της *μισαλλόδοξης και σοβινιστικής ηγεσίας της Τουρκίας*, επειδή υπάρχουν στην Κύπρο *υπολείμματα* των τούρκων κατακτητών (τουρκοκυπριακή μειονότητα), επειδή υπάρχει ένας *αρχομανής καλόγηρος*³¹¹⁷.

Χρέος των Ελληνοκυπρίων είναι να αντιδράσουν και να διαδηλώσουν ότι δεν πρόκειται να *δεχθούν τίποτα άλλο από την ένωση*, γιατί θα έχουν δεχθεί μία *νέα προδοσία*. Πρέπει να καταστήσει κατανοητό η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα στις κυβερνήσεις της και στις κυβερνήσεις της εθνικής κατασχύνης, ότι μάταια προσπαθούν να καταπνίξουν τη φωνή του έθνους. Ο ελληνοκυπριακός λαός και *σύσσωμο το πανελλήνιο*, θα συνεχίσει *σταθερά και αποφασιστικά τον δρόμο* του, τον δρόμο της *τιμής και της ελευθερίας*, τον δρόμο της *ενώσεως της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα*³¹¹⁸. Οι Ελληνοκύπριοι *εξέπληξαν τους πάντες και θαυματούργησαν* κατά τον *επικό αγώνα της ΕΟΚΑ*, για να αποτινάξουν τον ξένο ζυγό. Θα εκπλήξουν

³¹¹³«Προς τον κ. Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ», *Πατρίς* (Μάιος 5, 1968), 1.

³¹¹⁴«Να Δημοσιευθούν αι Τουρκικαί Προτάσεις Περί Αυτοδιοικήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 15, 1968), 1.

³¹¹⁵«Ορθήν Εθνική Πολιτικήν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1968), 1.

³¹¹⁶«Να Δημοσιευθούν αι Τουρκικαί Προτάσεις Περί Αυτοδιοικήσεως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 15, 1968), 1.

³¹¹⁷«Με Αίτημα την Αυτοδιάθεσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 19, 1970), 1.

³¹¹⁸«Κατάπτωσις», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 4.

και θα θαυματουργήσουν πολύ περισσότερο στον αγώνα *υπέρ βωμών και εστιών*, γιατί πλέον εκτός από την *ελευθερία* τους, διακυβεύεται και η *ύπαρξη* τους³¹¹⁹.

Έχοντας εμπιστοσύνη στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, η Πατρίς πιστεύει ότι στην *εκθεμελιωτική δίνη της μακαριακής θεομηνίας*, η *πατριωτική ψυχή* των Ελληνοκυπρίων θα *παραμένει άθικτη*, αφού η καρδιά πάλλεται *μόνο για την Ελλάδα και για την ένωση*³¹²⁰. Όπως τονίζεται ο τράχηλος του Ελληνοκύπριου *δεν θα δεχθεί νέο ζυγό*, έστω και αν αυτός τίθεται κάτω από τις εκκλησιαστικές ευλογίες. Ο υπερήφανος αγωνιστής λαός θα δώσει μάθημα *υπομονής και επιμονής* και όλα τα άλλα θα ακολουθήσουν από μόνα τους³¹²¹. Ο ελληνοκυπριακός λαός άρχισε πλέον να *αφυπνίζεται* και το έδαφος να σείεται κάτω από τα πόδια εκείνων, οι οποίοι για μεγάλο χρονικό διάστημα *εκμεταλλεύθηκαν τα ιερά και τα όσια του*³¹²². Οι Ελληνοκύπριοι θα *διενεργήσουν μεγάλο και ιερό αγώνα υπέρ βωμών και εστιών*, επικαλούμενοι, εν ονόματι της *εθνικής αλληλεγγύης την αρωγή του Πανελληνίου*³¹²³.

Στην αρθρογραφία της Πατρίδας κυριαρχεί για μία ακόμη φορά ένας ιδιαίτερα πομπώδης λόγος, ο οποίος επηρεάζει συναισθηματικά την κοινή γνώμη. Για την εφημερίδα δύο είναι οι σημαντικότεροι εχθροί των Ελληνοκυπρίων, οι Μακαριακοί και οι Τουρκοκύπριοι, επιδιώκοντας και οι δύο να απομακρύνουν τον λαό από την ικανοποίηση του δίκαιου αιτήματος της ένωσης, προκειμένου ο καθένας να επιτύχει τους προσωπικούς στόχους του. Και αυτό το έντυπο παρουσιάζει τους Ελληνοκυπρίους ως φιλότιμους, που υπηρετούν πάντα το εθνικό συμφέρον, επιδεικνύοντας συνεχώς στάση υπομονής και σύνεσης. Ωστόσο η συμπεριφορά τους αυτή πολλές φορές αποτελεί αντικείμενο εκμετάλλευσης και παραπλάνησης, με συνέπεια να κατέχουν πάντα τη θέση των θυμάτων, ενώ ενδυναμώνουν τη εχθρική στάση των αντιπάλων τους, βοηθώντας τους να κάνουν πραγματικότητα τους στόχους τους.

Μέσω εκφράσεων που παραπέμπουν σε φοβικά και απειλητικά συναισθήματα, η εφημερίδα συμβάλλει στην αύξηση της καχυποψίας της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και στη δαιμονοποίηση³¹²⁴ του εχθρού, στην προκειμένη περίπτωση των

³¹¹⁹«Που Είναι το Εθνικόν Κέντρον;», *Πατρίς* (Οκτώβριος 5, 1970), 1.

³¹²⁰«Θα Λάμψη η Ένωσις!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1972), 1.

³¹²¹«Αγωνιζόμεθα μόνο δια την Ένωσιν», *Πατρίς* (Απρίλιος 27, 1972), 3.

³¹²²«Ποιος Δημοσκοπεί», *Πατρίς* (Ιούλιος 31, 1972), 3.

³¹²³«Ένωσις και Μόνον Ένωσις», *Πατρίς* (Ιούλιος 19, 1971), 1.

³¹²⁴Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 31.

Μακαριακών, αλλά κυρίως των Τουρκοκυπρίων. Η ανάπτυξη του φόβου που προάγεται μέσα από τα άρθρα βοήθησε στη διατήρηση και στην οικοδόμηση στερεοτυπικών συμπεριφορών της ελληνοκυπριακής κοινωνίας³¹²⁵. Οι Ελληνοκύπριοι προβάλλονται ως το τμήμα του ελληνικού κράτους και της ελληνικής ιστορίας που πάντα αδικείται, τα αιώνια θύματα, τα θύματα της μοίρας των «άλλων», των εχθρών, οι οποίοι φροντίζουν για τα συμφέροντα τους, παραγνωρίζοντας τα δίκαια ελληνοκυπριακά αιτήματα³¹²⁶. Κατά συνέπεια, μέσω της αγιοποίησης της μίας πλευράς και της δαιμονοποίησης της άλλης³¹²⁷, παρέχονται απλουστευτικές απαντήσεις σε ερωτήματα που θα έπρεπε να αναζητηθούν συνθετότερες, με αποτέλεσμα να καλλιεργείται ένα κλίμα πόλωσης, αναπαράγοντας κατά το πρότυπο των εθνικιστικών αντιλήψεων τη θεμελιώδη διάκριση του «εμείς» και των «άλλων»³¹²⁸. Οι άλλοι, οι εχθροί, οι Μακαριακοί ή οι Τουρκοκύπριοι έχουν ως κοινό σκοπό να αφαιρέσουν από τους Ελληνοκυπρίους την ταυτότητα και τα εδάφη τους.

Η Χαραυγή με τη σειρά της υποστηρίζοντας τη μακαριακή πολιτική παρουσιάζει μία τελείως διαφορετική εικόνα της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Όπως αναφέρει ο ελληνοκυπριακός λαός, *εμμένει* σταθερά στη χαραχθείσα γραμμή για *ενδοκυπριακές συνομιλίες*, σαν τη *μόνη* που μπορεί να οδηγήσει σε μία *δίκαιη και ειρηνική λύση*. Με γνώμονα την παραπάνω θέση παρακινεί τους Ελληνοκυπρίους ότι πρέπει να *επαγρυπνούν* ενάντια στις *ιμπεριαλιστικές ραδιουργίες και να είναι έτοιμοι να συντρίψουν κάθε συνωμοσία* σε βάρος της Κύπρου³¹²⁹. Λαμβάνοντας υπόψη τον προαναφερόμενο κίνδυνο, υποστηρίζει ότι πρέπει να *ενισχύεται διαρκώς*, η παλλαϊκή πατριωτική ενότητα, όπως και η *ενότητα λαού και κυβέρνησης*, γιατί μόνο η *αδιάσπαστη ενότητα* και το *αρραγές μέτωπο* λαού και κυβέρνησης *αποτελεί εγγύηση*, ότι θα συντριβούν τα *τυχοδιωκτικά σχέδια* και οι *μηχανορραφίες των ιμπεριαλιστών*, οποτεδήποτε και αν εκδηλωθούν³¹³⁰. Το κύριο καθήκον κάθε Κύπριου πατριώτη, είτε απλός πολίτης είναι αυτός, είτε πολιτικός ή κυβερνητικός παράγοντας ή υπουργός, είναι να *δουλεύει συνειδητά*, με όλες του τις δυνάμεις, για τη *διαφύλαξη, την επέκταση και τη σφυρηλάτηση της παλλαϊκής, πατριωτικής ενότητας*, που είναι

³¹²⁵ Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 102.

³¹²⁶ Φραγκουδάκη, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς*, 177.

³¹²⁷ Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 424; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 47.

³¹²⁸ Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 86.

³¹²⁹ «Η Πέτρα του Σκανδάλου», *Χαραυγή* (Μάιος 9, 1968), 1.

³¹³⁰ «Πατριωτικά Καθήκοντα», *Χαραυγή* (Ιούνιος 9, 1968), 1.

το *κύριο* και πιο *ισχυρό όπλο* στον αγώνα για μία *δίκαιη, ικανοποιητική και ειρηνική λύση* του κυπριακού ζητήματος³¹³¹.

Στρέφεται η Χαραυγή κατά των Αντιμακαριακών επισημαίνοντας, ότι ο κλοιός της απομόνωσης τους σφίγγει περισσότερο, ενώ *ο λαός θα διατηρήσει αδιάρρηκτη την ενότητα του*. Εκείνα που κερδίζουν με τις πράξεις τους οι Γριβικοί, είναι η *κατάρα και το ανάθεμα*, που τους απευθύνει καθημερινά ο λαός³¹³². Κατά συνέπεια, δεν αποτελούν παρά τους αποδιοπομπαίους τράγους για τους Ελληνοκυπρίους.

Όσον αφορά στη στάση των Ελληνοκυπρίων απέναντι στο εθνικό κέντρο η Χαραυγή τονίζει, ότι δεν αποτελούν υποπρακτορείο κανενός, ούτε ουλαμό. Οι Ελληνοκύπριοι έχουν τον *πρώτο λόγο για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος*³¹³³, γιατί η εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου, η προάσπιση των ελεύθερων κυπριακών θεσμών, η απόκρουση της εν αναπτύξει συνωμοσίας, είναι *υπόθεση που ενδιαφέρει το σύνολο του κυπριακού ελληνισμού*³¹³⁴. Οι Ελληνοκύπριοι όντας *ευαίσθητοι* σε οτιδήποτε σχετίζεται με την άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους, δεν θα ανεχθούν χειρισμούς του *εθνικού θέματος, ερήμην τους*. Θα προστατεύσουν τις δημοκρατικές και πολιτικές ελευθερίες τους και προπαντός, θα επιμείνουν στον ειρηνικό *δρόμο λύσεως του κυπριακού ζητήματος*³¹³⁵.

Ο ελληνοκυπριακός λαός σύμφωνα με τη Χαραυγή θέλει να ελπίζει, ότι η *λογική τελικά θα επιβληθεί* και ότι θα *εξευρεθεί τρόπος συνέχισης των ενδοκυπριακών συνομιλιών* μέχρι την τελική έκβαση τους³¹³⁶. Ωστόσο επισημαίνει ότι αν και στη συντριπτική πλειοψηφία τους οι Ελληνοκύπριοι επιθυμούν την *ευόδωση των συνομιλιών*, αυτό δεν σημαίνει ότι είναι *έτοιμοι να δεχθούν και την «μπακλαβαδοποίηση» της Κύπρου*, ως λύση του πολιτικού προβλήματος³¹³⁷.

Το έντυπο παροτρύνει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να σταθεί στο πλευρό της κυβέρνησης, υποστηρίζοντας τη γραμμή των ενδοκυπριακών συνομιλιών που έχει χαράξει ως μέσο για μία δίκαιη και ειρηνική λύση στο κυπριακό ζήτημα. Ενθαρρύνει τους Ελληνοκυπρίους να ενισχύουν την ενότητα τους, αφού αυτή αποτελεί τη μόνη

³¹³¹ «Η Αντιμετώπιση των Δυσχερειών», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 24, 1968), 1.

³¹³² «Ασφυκτικότερος ο Κλοιός τους», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 18, 1973), 3.

³¹³³ «Η Τελευταία Λέξη», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 3, 1971), 1.

³¹³⁴ «Στο Χέρι μας...», *Χαραυγή* (Μάρτιος 12, 1972), 1.

³¹³⁵ «Θα Επιμένει», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 1, 1972), 1.

³¹³⁶ «Να Αξιοποιηθούν οι Καλές Υπηρεσίες του Ου Θάντ», *Χαραυγή* (Αύγουστος 4, 1971), 1.

³¹³⁷ «Ριζικές Αναθεωρήσεις», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 22, 1974), 3.

εγγύηση να αντιμετωπίσουν τα τυχοδιωκτικά σχέδια των ιμπεριαλιστών, των πρωταρχικών εχθρών τους. Αμετάθετος στόχος των Ελληνοκυπρίων πρέπει να είναι η σφυρηλάτηση ενός αρραγούς πατριωτικού μετώπου, που θα αποτελέσει το κύριο και ισχυρότερο όπλο στα χέρια τους για δίκαιη, ειρηνική και ικανοποιητική λύση του κυπριακού ζητήματος. Ο παραινετικός λόγος της εφημερίδας υπέρ της ενότητας των Ελληνοκυπρίων δεν αφορά στον εσωτερικό αντιμακαριακό εχθρό, τον οποίο αποδοκιμάζει, αναφέροντας ότι σε πείσμα των αντιμακαριακών επιδιώξεων, ο ελληνοκυπριακός λαός θα διατηρήσει την ενότητα του, με τους Αντιμακαριακούς να κερδίζουν την κατάρρα και το ανάθεμα.

Παρά το κλίμα της συναίνεσης που προάγει η εφημερίδα μέσα από την αρθρογραφία της, ωστόσο ξεκαθαρίζει ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα δεν πρόκειται να δεχθεί την επιβολή λύσης από το εθνικό κέντρο, ερήμην της, ούτε θα συναινέσει από την άλλη πλευρά στην «**μπακλαβαδοποίηση**» της Κύπρου, ως λύση του πολιτικού προβλήματος, διατηρώντας υποχωρητική στάση.

Η Χαραυγή επιβεβαιώνοντας τον ιδεολογικοπολιτικό αριστερό προσανατολισμό της³¹³⁸, επιδιώκει στις αναφορές της για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να διατηρήσει μία ουδέτερη στάση. Δεν χρησιμοποιεί εκφράσεις υπερβολικές, έντονες και φορτισμένες. Ωστόσο δεν ξεφεύγει και αυτή από την ανάπτυξη ενός κλίματος κινδυνολογίας, το οποίο συνέβαλλε στην ενίσχυση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να επαγρυπνούν και να αντιστέκονται στις συνέχεις απειλές που δέχονται, πρέπει να βρίσκονται σε διαρκή εγρήγορση, ώστε να αντιμετωπίσουν τον εχθρό³¹³⁹, που είναι ο ιμπεριαλισμός, οι Αντιμακαριακοί, αλλά και οι Τουρκοκύπριοι, όταν ζητούν παραπάνω από αυτά που τους ανήκουν.

Ο Φιλελεύθερος θέλοντας να δείξει ότι οι Ελληνοκύπριοι στην πλειοψηφία τους υποστηρίζουν τη μακαριακή πολιτική, αναφέρει ότι βρίσκονται συσπειρωμένοι γύρω από τον Μακαριώτατο και την κυβέρνηση του³¹⁴⁰, αγωνιζόμενοι για τη δημιουργία του καταλληλότερου κλίματος στην Κύπρο³¹⁴¹. Όπως επισημαίνει, ο ελληνοκυπριακός λαός γνωρίζει **πιο είναι το συμφέρον** του και **ποιοι επάξια** μπορούν

³¹³⁸Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 46.

³¹³⁹Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 72-105.

³¹⁴⁰«Πανέτοιμος η Κύπρος», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 12, 1969), 3.

³¹⁴¹«Δια το Κατάλληλον Κλίμα», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 24, 1968), 3.

να φέρουν εις αίσιο τέλος τον εθνικό αγώνα. Γι' αυτό τον λόγο, συσπειρώνεται γύρω από τον *εθνάρχη Μακάριο*, υποστηρίζοντας *ολοψύχως την πολιτική* του και *αποκρούοντας* εκείνους, *που από συνήθεια κατέστησαν να είναι αρνητές παντός εθνικού στοιχείου*³¹⁴².

Όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους αναφέρει ότι εάν δινόταν *χώρος για να γίνουν παραχωρήσεις* χωρίς να ζημιωθεί η προσπάθεια για τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους, οι Ελληνοκύπριοι θα *δέχονταν να προβούν σε υποχωρήσεις*. Ωστόσο έχει διαφανεί ότι κάθε νέα υποχώρηση από μέρους των Ελληνοκυπρίων, *οδηγεί εμφανέστατα σε ίχνη διαμελισμού, συγκαλυμμένου ή μη*³¹⁴³. Πρέπει λοιπόν να κατανοήσει η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, ότι οι Ελληνοκύπριοι αν και αγωνίζονται για να *αποφύγουν τη χρήση βίας προς λύση του κυπριακού ζητήματος*, θα αντιδράσουν με όλες τους τις *διαθέσεις προκειμένου να αποφύγουν διαμελιστική λύση*³¹⁴⁴. Τον ελληνοκυπριακό λαό τον διακρίνει *χαλύβδινη θέληση* και *ηθικό ακμαιότατο, υψηλό πατριωτικό φρόνημα* και *αγωνιστικό πνεύμα*, τα οποία είναι *ικανά να αντιμετωπίσουν και να ματαιώσουν οποιαδήποτε επίβουλα σχέδια των Τούρκων*³¹⁴⁵. Οι τελευταίοι πρέπει να κατανοήσουν, ότι οι Ελληνοκύπριοι *δεν πτοούνται επειδή έχουν το δίκαιο με το μέρος τους*, το οποίο και *τελικά θα θριαμβεύσει*³¹⁴⁶. Ο ελληνοκυπριακός λαός θα αγωνισθεί με *όλες τις δυνάμεις του* κατά της *ομοσπονδίας*, που αποτελεί το *προστάδιο της διχοτόμησης*³¹⁴⁷. Δεν πρόκειται οι Τουρκοκύπριοι και οι Τούρκοι να *συναντήσουν αδράνεια εκ μέρους των Ελληνοκυπρίων*, οι οποίοι θα υψωθούν ως *ένας άνθρωπος* υπό την ηγεσία του εθνάρχη Μακαρίου, παραγνωρίζοντας τους ελάχιστους φωνασκούντες, για να *υπερασπιστούν τα ιερά και τα όσια*, για να διαφυλάξουν την *ενότητα και την εδαφική ακεραιότητα της ίδιας της ιδιαίτερης πατρίδας*³¹⁴⁸.

Τονίζει και ο Φιλελεύθερος, ότι σε περίπτωση που εμφανιστεί κίνδυνος, το *αδύναμο εσωτερικό μέτωπο* θα καταστεί *γρανίτης* και η Κύπρος όχι μόνο θα μετατραπεί σε *απόρθητο φρούριο*, γιατί ο *ελληνισμός θα σταθεί φρουρός ακοίμητος* σε κάθε αγωνιστική έπαλξη, αλλά και θα *αποκτήσει τη δύναμη* και τον *λόγο* για την

³¹⁴²«Οι Αγώνες των Λαών», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 13, 1972), 3.

³¹⁴³«Εφόσον», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 18, 1969), 3.

³¹⁴⁴*Ibid.*, 3.

³¹⁴⁵«Πανέτοιμος η Κύπρος», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 12, 1969), 3.

³¹⁴⁶«Το Δίκαιον θα Θριάμβευση», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 8, 1968), 3.

³¹⁴⁷«Εκτός Πλαισίων», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 28, 1974), 3.

³¹⁴⁸«Ως ένας Άνθρωπος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 30, 1974), 3.

οριστική εκκαθάριση απαράδεκτων καταστάσεων³¹⁴⁹. Αν και δεν βαυκαλίζονται ότι μπορούν να αποκρούσουν ενδεχόμενη τουρκική εισβολή οι Ελληνοκύπριοι, έχουν με το μέρος τους **το δίκιο, πολυάριθμους φίλους και ισχυρότατους συμμάχους**, οι οποίοι τη δεδομένη στιγμή θα τους συμπαρastaθούν. Σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να χαθούν, επειδή το θέλουν **μερικοί Τουρκοκύπριοι σοβινιστές**³¹⁵⁰. Ακόμη και ο πλέον αδύναμος, όταν **υπεραμύνεται των ιερών και των οσίων**, της **οικογένειας** και του **πάτριου εδάφους**, καθίσταται **ισχυρότατος** και δεν **υπολογίζει ενόπιον κινδύνων**³¹⁵¹. Σε περίπτωση λοιπόν εφαρμογής **ανόσιων σχεδίων**, οι Ελληνοκύπριοι θα **δράσουν ως αρραγές μέτωπο**, έτοιμο για τον **υπέρ πάντων αγώνα**. Ο ελληνισμός, τονίζει ο Φιλελεύθερος, διαθέτει **τεράστια δύναμη προκειμένου να υπερασπιστεί τα ιερά και τα όσια του**³¹⁵². Η αποφασιστικότητα του είναι **ακλόνητη** και δεν πρόκειται να καμφθεί για κανέναν λόγο, αφού βρίσκεται υπό την **άξια και δοκιμασμένη καθοδήγηση του εθνάρχη Μακαρίου**³¹⁵³. Ο λαός παρά τον αφόρητο σε πολλές περιπτώσεις εκβιασμό τον οποίο υφίσταται, παρέμεινε **υπερήφανος και απτόητος στις θέσεις του**, υποστηρίζοντας την κυβέρνηση και το έργο της³¹⁵⁴.

Όσον αναφορά στους Αντιμακαριακούς η εφημερίδα σημειώνει, ότι κάθε επιβουλή κατά της ανεξαρτησίας, της ενότητας και της εδαφικής ακεραιότητας της ιδιαίτερης πατρίδας των Ελληνοκυπρίων, θα **αντιμετωπιστεί με αποφασιστικότητα** και με την **αντίσταση του λαού** υπό την ηγεσία του εθνάρχη Μακαρίου. Μπορεί να υπάρχουν **εσωτερικά προβλήματα**, αλλά δύναται να **αντιμετωπιστούν λυσιτελώς**, ώστε να αποκρουστεί **κάθε επιβουλή κατά της Κύπρου**. Όσοι λοιπόν ονειρεύονται **διχοτομικές λύσεις** και όσοι τρέφουν την ελπίδα ότι θα **υλοποιηθούν οι κατακτητικές επιδιώξεις τους** σε βάρος της Κύπρου, πρόκειται να δοκιμάσουν **σκληρή απογοήτευση**, γιατί δεν είναι δυνατόν ο ελληνισμός να δεχθεί **πολιτική εξανδραποδισμό του**³¹⁵⁵. Ο ελληνοκυπριακός λαός στη συντριπτική πλειοψηφία του **υποστηρίζει την πολιτική του Προέδρου της Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου**, τονίζοντας ότι **πρέπει να απομονώσει τους διασπαστές**. Μέσω αυτού του τρόπου θα επιτελέσει **εθνικό καθήκον**, γιατί **ενισχύει το μέτωπο** του και

³¹⁴⁹«Να Γίνωμεν Γρανίτης», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 22, 1970), 3.

³¹⁵⁰«Δεν Πρόκειται να Χαθώμεν», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 10, 1971), 3.

³¹⁵¹«Η Πρόκλησις», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 28, 1971), 3.

³¹⁵²«Προειδοποιήσις», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 11, 1971), 3.

³¹⁵³«Σατανική», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 20, 1971), 3.

³¹⁵⁴«Δια Παντός», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 18, 1974), 3.

³¹⁵⁵«Προς τους Τούρκους», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 10, 1974), 3.

αποδυναμώνει εκείνο του *ανοικτού αντιπάλου* που προάγει πολιτική λύση άκρως αντίθετη από τα συμφέροντα του συνόλου του λαού, τη *λύση της ομοσπονδίας*, που είναι το *προστάδιο της διχοτομήσεως*³¹⁵⁶. Παρά τις διαστάσεις και τις κατευθύνσεις που πήρε το *καρκίνωμα των αντιζυριχικών*, δεν κατάφερε να *εξαλείψει τη λαϊκή βάση*. Ο λαός δεν συντάσσεται με τη *βία και την τρομοκρατία*, γιατί ασκούνται εναντίον των *συμφερόντων* του, εναντίον του αγώνα. Εξεγείρεται για να *κινητοποιήσει και να συντρίψει τη βία*³¹⁵⁷. Επί σειρά ετών αγωνίζεται για να επιτύχει τη δικαίωση του αγώνα του και δεν είναι *διατεθειμένος να ανεχθεί* εν μέσω αυτού, ανθρώπους που *απεργάζονται τον όλεθρο*. Γι' αυτό και αντιδρά, αγωνίζεται και υποστηρίζει τον Πρόεδρο Μακάριο στην *εκρίζωση της παρανομίας* και της *επάρατου βίας*³¹⁵⁸.

Κάθε επιδρομική ενέργεια κατά της Κύπρου, θα *συντριβεί* και θα έχει ως αποτέλεσμα την εξόντωση όλων *εκείνων των πρακτόρων των εισβολέων*, οι οποίοι με τις ενέργειες τους *ενθαρρύνουν και προκαλούν τις διαθέσεις της Τουρκίας*³¹⁵⁹. Εκφράζοντας ωστόσο ένα πιο συμφιλιοτικό κλίμα, επισημαίνει με αφορμή την επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου 1974, λίγους μήνες μόνο πριν την τουρκική εισβολή, ότι η συγκεκριμένη γιορτή είχε ιδιαίτερη σημασία για τους Έλληνες εκείνους, που *δεν κατάφεραν να χαρούν την ελευθερία τους*, για την οποία διεξήχθη τιτάνιος αγώνας των πρωτομάχων του 1821. Το δίδαγμα, η εντολή, η προσταγή των σκληρών εκείνων αγώνων του ελληνικού έθνους για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού είναι *ενότητα, συμφιλίωση και αγάπη*, μακριά από *μίσση και πάθη*. Όσες και αν είναι οι διαφορές ανάμεσα σε *αδερφούς, είναι δυνατόν να γεφυρωθούν* σε μελλοντικό χρόνο και όχι σε ώρες *εθνικού αγώνα*³¹⁶⁰.

Τονίζει ο Φιλελεύθερος ότι πρέπει να *εγκαταλειφθεί το μίσος* και το *πάθος* και να επικρατήσει στην ψυχή των Ελληνοκυπρίων *αγαστή ομόνοια*, γιατί ο διχασμός *προδικάζει την εθνική αυτοκτονία* του κυπριακού ελληνισμού. Ο λαός αυτός δεν είναι *διατεθειμένος να αυτοκτονήσει εθνικά*, αντιθέτως είναι *αποφασισμένος να πορευθεί στην οδό της εθνικής αναστάσεως*, ακολουθώντας το παράδειγμα των *προγόνων*

³¹⁵⁶«Να Καταγγελθούν», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 28, 1974), 3.

³¹⁵⁷«Η Βία θα Συντριβή», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 20, 1974), 3.

³¹⁵⁸«Βασικοί Στόχοι», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 21, 1974), 3.

³¹⁵⁹«Θα Συντριβή», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 10, 1974), 3.

³¹⁶⁰«Ημέρα Κορωνίς», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 24, 1974), 3.

του³¹⁶¹. Κρούει τον κώδωνα του κινδύνου η εφημερίδα τονίζοντας, ότι σε όσες περιπτώσεις κατά τη διάρκεια του ελληνικού αγώνα για την ελευθερία οι ηγέτες των *αγωνιζόμενων Ελλήνων διχάσθηκαν*, ο αγώνας *έφθασε μέχρι την ολοκληρωτική καταστροφή*. Αντιστοίχως σε όσες περιπτώσεις παραμερίσθηκε ο διχασμός και με ομόνοια και αγάπη αντιμετωπίστηκε ο *τύραννος, επήλθε το θαύμα*. Η αιχμή του τόξου σύμφωνα με τον Φιλελεύθερο πρέπει να είναι *στραμμένη προς τον εχθρό* και όχι προς τα *στήθη των αδερφών*. Αυτό είναι το μεγάλο δίδαγμα της ένδοξης και ανεπανάληπτης ιστορίας, που ο ελληνισμός έγραψε με αφετηρία την 25^η Μαρτίου 1821. Η αγωνιζόμενη *ελληνική Κύπρος* απευθύνει αδερφικό χαιρετισμό προς τους ελεύθερους Έλληνες. Τους εύχεται κάθε πρόοδο στα ειρηνικά έργα τους για να καταστήσουν την προσφιλή πατρίδα ισχυρή και ευημερούσα, γιατί σε αυτή ο αδούλωτος αδερφός λαός της στηρίζεται, όπως και ο κυπριακός λαός προς *ενόδωση του δικού του εθνικού αγώνα*, της δικής του *εθνικής προσπάθειας*³¹⁶².

Το έντυπο συνεχίζει την προσπάθεια να προωθήσει την ενότητα ανάμεσα στη διχασμένη Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, παίρνοντας αφορμή από την επέτειο της 1^{ης} Απριλίου 1955. Αναφέρει ότι κατά τη διεξαγωγή του *ενόπλου αγώνα*, ο οποίος πραγματοποιήθηκε υπό την πολιτική καθοδήγηση του Αρχιεπισκόπου και τη στρατιωτική του Γρίβα - Διγενή, ο ελληνοκυπριακός λαός *παραμέρισε τα ολέθρια πάθη και διακατεχόταν μόνο από το πάθος της αγάπης προς την πατρίδα*. Η ιστορική επέτειος της εξέγερσης του κυπριακού ελληνισμού παρέχει, σύμφωνα με το έντυπο, την ευκαιρία να αντληθούν πλούσια διδάγματα από τα σκληρά έτη του αγώνα. Αναγνωρίζεται η δεδομένη χρονική στιγμή ως περίοδος εθνικού κινδύνου, ο οποίος έχει δύο κατευθύνσεις. Η πρώτη, αφορά αυτή που δεν έπρεπε να υπάρχει από την *Ελληνοκυπριακή Κοινότητα* και η άλλη προέρχεται από τους *Τουρκοκύπριους σοβινιστές*. Αυτή τη στιγμή οι Ελληνοκύπριοι πρέπει να δείξουν την *αρετή του Έλληνα*, ο οποίος έδωσε *τόπο στο αίσθημα της καρδιάς* και άφησε να κυριαρχήσει *το πάθος προς την πατρίδα και η αγάπη προς αυτή, τον λαό της, την ελευθερία και την ευημερία του*. Οι διαφορές μεταξύ των Ελλήνων μπορούν να *γεφυρωθούν*, ακόμη και αν παρουσιάζονται *αγεφύρωτες, μπορούν να παραμερισθούν*³¹⁶³.

³¹⁶¹«Το Παράδειγμα των Προγόνων μας», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 27, 1974), 3.

³¹⁶²«Ημέρα Κορωνίς», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 24, 1974), 3.

³¹⁶³«Ένα Μόνο Πάθος», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 2, 1974), 3.

Ο Φιλελεύθερος ως εκφραστικό όργανο της μακαριακής πολιτικής, υπερασπιζόμενος για μία ακόμη φορά τον ρόλο του, υποστηρίζει τους Μακαριακούς και τονίζει σε κάθε ευκαιρία, ότι η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα στη συντριπτική πλειοψηφία της τάσσεται με το μέρος του Μακαρίου. Μέσα από τα σχόλια του και ειδικότερα τις ιστορικές αναφορές, γίνεται κατανοητό, ότι και για τη συγκεκριμένη εφημερίδα η παλαιότερη ιστορία των Ελλήνων θεωρείται αυτονόητη και η πρόσφατη ιστορία των Ελληνοκυπρίων αυτεξήγητη³¹⁶⁴, άμεσα συνδεδεμένη με την πρώτη. Οι Ελληνοκύπριοι έχουν κληρονομήσει από τους προγονούς τους Έλληνες και τα θετικά και τα αρνητικά του χαρακτήρα τους. Όπως διχασμένοι ήταν οι πρόγονοι σε περιόδους κρίσεων και πολέμων, κατά τον ίδιο τρόπο βιώνει κρίση και η ελληνοκυπριακή κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτού του εσωτερικού ανταγωνισμού ανάμεσα σε Μακαριακούς και Αντιμακαριακούς, η εφημερίδα στρέφεται κατά των δεύτερων. Ωστόσο δεν σταματά να επισημαίνει ότι παρά τις διαφορές των Ελληνοκυπρίων, εάν χρειαστεί να ενωθούν μπροστά στον κίνδυνο θα το κάνουν, μιμούμενοι τους Έλληνες του 1821 και τους Ελληνοκυπρίους αγωνιστές της ΕΟΚΑ, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τους Τουρκοκύπριους σοβινιστές. Αν και ο εσωτερικός διχασμός προκρίνεται ως σημαντικό πρόβλημα, ως καρκίνωμα που πρέπει να εκριζωθεί με τη συντριβή των Αντιμακαριακών, ακόμη και αυτοί, όταν η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα πρέπει να αντιμετωπίσει τους Τουρκοκύπριους αλλάζουν στρατόπεδο και σύσσωμοι αντιστέκονται στον εχθρό. Η παραπάνω άποψη, η οποία προωθείται και από την εφημερίδα Αλήθεια, επιβεβαιώνει ότι ο τύπος, ανεξαρτήτως ιδεολογικοπολιτικής τοποθέτησης, προήγαγε το συγκρουσιακό κλίμα μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Επιπλέον οι αναφορές στο μεγαλειώδες και αξεπέραστο παρελθόν των προγόνων των Ελληνοκυπρίων, οδηγούσαν στην κυρίαρχη κοινωνική αναπαράσταση της «δύναμης» που διέθετε η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αντίληψη η οποία διαστρέβλωνε την πραγματική κατάσταση που επικρατούσε στο κυπριακό νησί³¹⁶⁵.

6.2.8 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα

Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα απασχολεί και τη δεδομένη περίοδο το σύνολο των εξεταζόμενων εφημερίδων. Καθώς το συγκρουσιακό κλίμα προς όλες τις

³¹⁶⁴Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 447.

³¹⁶⁵Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 86.

κατευθύνσεις ενδυναμώνει, ο τρόπος αντιμετώπισης των Τουρκοκυπρίων από τον ελληνοκυπριακό τύπο, αποτελεί σημαντική πηγή εξαγωγής συμπερασμάτων για την παρούσα μελέτη, τόσο όσον αφορά στη διαμόρφωση της εθνικιστικής ιδεολογίας, όσο και της εθνικής ταυτότητας.

Παίρνοντας θέση η εφημερίδα Αλήθεια για τους Τουρκοκυπρίους επισημαίνει, ότι αυτοί ευθύνονται για την *έκρυθμη κατάσταση στην Κύπρο*, καθώς *τορπίλισαν* αρκετές *συνταγματικές αρχές* μέσω της *αποχώρησης* τους από το ενιαίο κράτος, τη στιγμή που η ελληνοκυπριακή πλευρά το μόνο που πρότεινε δεν ήταν τίποτ' άλλο, παρά να *τροποποιηθούν ορισμένα άρθρα του συντάγματος*, διαδικασία που ακολουθείται σε κάθε χώρα³¹⁶⁶. Δεν έχουν *προετοιμαστεί κατάλληλα* οι Τουρκοκύπριοι, τονίζει το έντυπο, για να δεχθούν τον *σπόρο της ειρήνης* να *ριζώσει* στην ψυχή τους και να *γεννοβολήσει*³¹⁶⁷.

Εκμεταλλεζόμενοι κάθε ενωτική δήλωση των Ελληνοκυπρίων, οι Τουρκοκύπριοι, επανέρχονται στην κατάσταση της *παλιάς τους αδιαλλαξίας*, προωθώντας με *φανατισμό τις διχοτομικές επιδιώξεις τους*, με τις διάφορες οργανώσεις τους να δημιουργούν *εξτρεμιστικά σχέδια*, διεκδικώντας πλέον χωρίς υπεκφυγές και προσχήματα την *επικράτηση των τουρκικών καντονίων* στην καλύτερη περίπτωση, ή τη δημιουργία *χωριστού τουρκοκυπριακού κράτους* στη χειρότερη³¹⁶⁸. Υποστηρίζει το έντυπο, ότι *οι Τουρκοκύπριοι* λανθασμένα *κατηγορούν* τους *Ελληνοκυπρίους, για τις συμφορές τους και για όσα υποφέρουν, αφού υπεύθυνοι είναι οι ομόφυλοι τους*³¹⁶⁹, δηλαδή η τουρκοκυπριακή ηγεσία. Τονίζει επίσης η εφημερίδα, ότι πρέπει να επιδείξουν *μετριοπάθεια* και *αυτοσυγκράτηση* οι Τουρκοκύπριοι στο σύνολο τους. Αν και αναγνωρίζει ότι υπάρχει μία *μετριοπαθής* μερίδα, ωστόσο δεν παραλείπει να επισημάνει ότι υφίσταται και μία άλλη *εξτρεμιστική*, που ανά πάσα στιγμή μπορεί να καταστρέψει κάθε αγαθή προσπάθεια και να οδηγήσει σε *αναταραχή* και *χάος*³¹⁷⁰. Υποστηρίζει ότι η στάση των Τουρκοκυπρίων υπήρξε *αναβλητική* και *καιροσκοπική*, αν όχι στο σύνολο της *αρνητική*³¹⁷¹. Εκμεταλλεζόμενοι κάθε *παρανομία* από μέρους των Ελληνοκυπρίων,

³¹⁶⁶«Δρόμος Σωτηρίας», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 4, 1970), 3.

³¹⁶⁷«Με Θάρρος και Εύλικρίνειαν», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

³¹⁶⁸«Το Ιδικόν μας Μήνυμα», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 12, 1971), 1.

³¹⁶⁹«Αβάσιμα Παράπονα», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 8, 1968), 6.

³¹⁷⁰«Εν Όψει των Συνομιλιών», *Αλήθεια* (Μάρτιος 18, 1968), 1.

³¹⁷¹«Η Έκθεσις του Ου Θάντ», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 6, 1971), 1.

επισημαίνουν την *ανάγκη διχοτομικής λύσης*, μιας και τα επιχειρήματα τους περί διχοτομήσεως *μοιάζουν λογικοφανή*³¹⁷².

Όσον αφορά στην τουρκοκυπριακή ηγεσία η εφημερίδα σημειώνει, ότι *κατηγορεί τους Ελληνοκυπρίους για παραβίαση του συντάγματος*, τη στιγμή που η ίδια *τηρεί αυτό* και τις *πρόνοιες του όποτε τη συμφέρει*, ενώ σε αντίθετη περίπτωση το *παραγκωνίζει*, τονίζοντας τα λάθη των συνταγματικών κανόνων³¹⁷³. Η ίδια η τουρκοκυπριακή ηγεσία χαρακτηρίζεται από *φανατισμό και τυφλό πάθος*, με συνέπεια να *μην πράττει κάτι προς την ειρηνική κατεύθυνση*, ώστε να ηρεμίσουν τα πνεύματα και να εξαλειφθούν οι παρεξηγήσεις, διαδικασία που θεωρείται προϋπόθεση για να επανέλθει η Κύπρος στην ομαλότητα³¹⁷⁴. Αντιθέτως κάνει ότι περνά από το χέρι της για να *φανατίσει τη νεολαία της κοινότητας*³¹⁷⁵.

Χαρακτηρίζονται από *κουτοπονηριά και αναξιοπρέπεια*³¹⁷⁶ οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες, είναι θρασείς και απαιτητικοί, καθώς *όλο ζητούν και όλο λαμβάνουν* από τον Μακάριο *καλή γειτονία* και όχι *συμβίωση, παραμένοντας αμετακίνητοι στο αίτημα του διαμελισμού*³¹⁷⁷. Τονίζει η Αλήθεια ότι οι Τουρκοκύπριοι επιδιώκουν να *κερδίσουν χρόνο*, ελπίζοντας ότι η εσωτερική πολιτική διένεξη και το συνεχιζόμενο αλληλοφάγωμα των Ελληνοκυπρίων, θα προσκομίσει σε αυτούς διάφορα πολιτικά ωφελήματα³¹⁷⁸. Εφαρμόζουν *καιροσκοπική πολιτική*, ακολουθώντας κατά γράμμα τις οδηγίες της Τουρκίας, της οποίας τα αναβιώσαντα κατακτητικά σχέδια σκληραίνουν διαρκώς τη θέση τους, με αποτέλεσμα να μην θέλουν να *ακούσουν λέξη για μειονοτικά προνόμια*, σε τέτοιο βαθμό, που θα τους επιτρέψει να επιτύχουν όποτε το θελήσουν *εδαφικό διαμελισμό και διχοτόμηση*³¹⁷⁹.

Η Αλήθεια υποστηρίζει ότι δεν θα πρέπει οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες να *υπερτιμούν* τις δυνάμεις τους και να μην εκμεταλλεύονται ορισμένες καταστάσεις και γεγονότα, ορμώμενοι από τη λανθασμένη εντύπωση ότι κινούνται και ενεργούν από

³¹⁷²«Να Αναλογισθούν τας Ευθύνas των», *Αλήθεια* (Αύγουστος 25, 1969), 1.

³¹⁷³«Δρόμος Σωτηρίας», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 4, 1970), 3.

³¹⁷⁴«Με Θάρρος και Ειλικρίνεια», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

³¹⁷⁵«Διχοτόμησης», *Αλήθεια* (Αύγουστος 9, 1971), 1.

³¹⁷⁶«Η Τουρκική Κουτοπονηριά», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 4, 1968), 1.

³¹⁷⁷«Να Ανασυνταχθώμεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 17, 1968), 1.

³¹⁷⁸«Η Τουρκική Αδιαλλαξία θα Οδηγήσει εις Ναυάγιον τας Ενδοκυπριακάς», *Αλήθεια* (Ιούλιος 16, 1973), 1.

³¹⁷⁹«Απαισιόδοξοι αι Προοπτικά δια την Εξέλιξιν και το Μέλλον των Ενδοκυπριακών», *Αλήθεια* (Ιούλιος 15, 1974), 6.

*θέση ισχύος*³¹⁸⁰. Δεν πρέπει να ζουν με *ψευδαισθήσεις* και να επιδιώκουν σκοπούς που είναι *ανεδαφικοί* και *απραγματοποίητοι*³¹⁸¹. Όλες οι *παράνομες οργανώσεις* πρέπει να αναλογισθούν τις ευθύνες τους και να *αναθεωρήσουν* τις σκέψεις τους³¹⁸², χαρακτηρίζοντας τους ως *αφελείς*, αν πιστεύουν ότι πλέον οι Ελληνοκύπριοι μετά την *αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων* αποτελούν *εύκολη λεία* σε περίπτωση τουρκικής εισβολής. Εάν συνεχίσουν να είναι *αδιάλλακτοι οι Τουρκοκύπριοι*, το μόνο που θα καταφέρουν είναι να *οδηγηθούν στην καταστροφή*³¹⁸³.

Όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα η εφημερίδα επισημαίνει ότι η *μόνη οδός* για την εξεύρεση λύσης είναι οι Τουρκοκύπριοι και οι Τούρκοι να *εγκαταλείμουν την οδό της αδιαλλαξίας και να φανούν λογικοί*³¹⁸⁴. Πρέπει να απομακρυνθούν από *εξτρεμισμούς* και ακρότητες και να πεισθούν, ότι ο *φανατισμός* δεν χρησιμεύει πουθενά και δεν οδηγεί σε τίποτα εποικοδομητικό, ούτε στην αποβολή των *παλαιών προκαταλήψεων* και των *παρεξηγήσεων*. Πρέπει να *προσέλθουν στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων* με *καθαρή καρδιά*, με *πρόθυμη σκέψη* και *ειλικρινή διάθεση αλληλοκατανόησης* σε κλίμα *καλής θελήσεως και συνεργασίας*³¹⁸⁵.

Οι Τουρκοκύπριοι είναι σύμφωνα με την Αλήθεια υπεύθυνοι για την κρίση που επικρατεί εντός της Κύπρου, γιατί με την αποχώρησή τους από την κυβέρνηση τορπίλισαν αρκετές συνταγματικές αρχές. Απομακρύνθηκαν από το ενιαίο κράτος, γιατί «απλώς» η ελληνική πλευρά θέλησε να τροποποιηθούν κάποια άρθρα του κυπριακού συντάγματος. Αναφέρει ότι δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένοι οι Τουρκοκύπριοι για να δεχθούν την ειρήνη και πως εκμεταλλευόμενοι κάθε ενωτική δήλωση παραμένουν αδιάλλακτοι, προωθώντας τα διχοτομικά σχέδια τους με φανατισμό.

Διαχωρίζει η Αλήθεια τους Τουρκοκυπρίους στους μετριοπαθείς και στους εξτρεμιστές, με τους τελευταίους να θεωρεί τη σημαντικότερη αιτία για την αναταραχή και το χάος της Κύπρου. Εστιάζοντας στην τουρκοκυπριακή ηγεσία την οποία εντάσσει στον σκληρό πυρήνα της εξτρεμιστικής ομάδας των Τουρκοκυπρίων, αναφέρει ότι αυτή λειτουργεί συμφεροντολογικά ως προς το θεσμικό πλαίσιο, είναι

³¹⁸⁰«Με Συνέσιν και Ευθύνη», *Αλήθεια* (Μάρτιος 11, 1968), 1.

³¹⁸¹«Εν Όψει των Συνομιλιών», *Αλήθεια* (Μάρτιος 18, 1968), 1.

³¹⁸²«Να Αναλογισθούν τας Ευθύνας των», *Αλήθεια* (Αύγουστος 25, 1969), 1.

³¹⁸³«Ορθώς Έφα», *Αλήθεια* (Ιούλιος 21, 1969), 1.

³¹⁸⁴«Το Κυπριακόν και ο Οσμάν Ορέκ», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 26, 1968), 6.

³¹⁸⁵«Με Συνέσιν και Ευθύνη», *Αλήθεια* (Μάρτιος 11, 1968), 1.

φανατισμένη και διακατέχεται από τυφλό πάθος, δεν επιδιώκει την ειρήνη, είναι κουτοπόνηρη και αναξιοπρεπής, επιθυμεί συνεχώς να λαμβάνει από τους Ελληνοκυπρίους, παραμένοντας αμετακίνητη στην πρόθεση του διαμελισμού. Εκμεταλλεύονται τον εσωτερικό διχασμό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας οι Τουρκοκύπριοι, υπακούουν κατά γράμμα στις οδηγίες που τους δίνει η Τουρκία και δεν θέλουν με τίποτα να αποδεχθούν τα μειονοτικά προνόμια που τους προσφέρονται.

Επισημαίνει το έντυπο, ότι οι ενέργειες και οι προθέσεις των Τουρκοκυπρίων φανερώνουν ότι ζουν με ψευδαισθήσεις. Οι στόχοι τους είναι ανεδάφικοι και απραγματοποίητοι, τονίζοντας ότι αν συνεχίσουν να διατηρούν αυτή τη στάση θα καταστραφούν. Ως μόνη λύση για το κυπριακό ζήτημα η εφημερίδα θεωρεί ότι πρέπει να προσέλθουν οι Τουρκοκύπριοι στις διακοινοτικές συνομιλίες, με διάθεση αλληλοκατανόησης, καλής θέλησης και συνεργασίας.

Από τα σχόλια της εφημερίδας το πρώτο συμπέρασμα που εξάγεται είναι πως οι Τουρκοκύπριοι θεωρούνται υπεύθυνοι για την κατάσταση στην Κύπρο, γιατί έχουν ανεδάφικες επιδιώξεις τις οποίες δεν θα αφήσουν οι Ελληνοκύπριοι να πραγματοποιήσουν. Στην προκειμένη περίπτωση οι Τουρκοκύπριοι και ιδίως η τουρκοκυπριακή ηγεσία, που εκπροσωπεί το σύνολο των Τουρκοκυπρίων είναι «πάντα» αδιάλλακτη³¹⁸⁶. Το φορτισμένο λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται για τους Τουρκοκυπρίους και οι προσβλητικές και απαξιωτικές εκφράσεις, λειτουργούν βοηθητικά στο ήδη διαμορφωμένο συγκρουσιακό κλίμα³¹⁸⁷ μεταξύ των δύο κοινοτήτων, ενισχύοντας το στερεότυπο του «άλλου», ως του απόλυτου υπεύθυνου της κατάστασης, εξαιτίας της εχθρικής στάσης που τηρεί, ενεργοποιώντας παράλληλα πνεύματα και συνειδήσεις της κοινής γνώμης και επιτρέποντας στις απόψεις του εντύπου να ασκήσουν μεγαλύτερη επιρροή στο αναγνωστικό κοινό³¹⁸⁸. Η αναφορά στη μειονοτική κατάσταση των Τουρκοκυπρίων, καθώς επίσης και στο ότι πρέπει να την κατανοήσουν και να επιδιώξουν μία λύση που να ανταποκρίνεται σε αυτή, φανερώνει ότι η Αλήθεια στήριζε τη θέση της ελληνοκυπριακής κοινής γνώμης, σύμφωνα με την οποία επιδιωκόταν όχι η συνεργασία, αλλά η συνύπαρξη με τους

³¹⁸⁶Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 217.

³¹⁸⁷Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 78.

³¹⁸⁸Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 70.

Τουρκοκυπρίους, βάση της οποίας θα αποτελούσε η κυριαρχία των Ελληνοκυπρίων³¹⁸⁹.

Ευρύτερη της εφημερίδας Αλήθειας είναι η σχολιογραφία της Πατρίδας όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους, κινούμενη προς την ίδια κατεύθυνση με αυτή, παρά το γεγονός ότι χρησιμοποιεί πιο σκληρό λεξιλόγιο. Η εφημερίδα αναγνωρίζει τη στάση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας ως πρόβλημα για τους Ελληνοκυπρίους, ωστόσο δεν παραλείπει να επισημάνει ότι είναι αποτέλεσμα της πολιτικής που ασκεί ο Μακάριος και οι κομμουνιστές. Όπως τονίζει το έντυπο, οι Τουρκοκύπριοι *θερίζουν* ότι *έσπειρε* ο Μακάριος με τους *συμμάχους του κομμουνιστές*³¹⁹⁰, με συνέπεια να προωθούν τις θέσεις τους, να *παραμένουν πείσμωνες, θρασείς και απαιτητικοί*, ζητώντας και *λαμβάνοντας όλο και περισσότερα*³¹⁹¹. Αν και η ασφάλεια τους δεν διακινδυνεύεται από τους Ελληνοκυπρίους με τους οποίους ζουν ειρηνικά, επιδιώκουν μέσω της στάσης τους, να *δημιουργούν τεχνητό θόρυβο ότι κινδυνεύουν, ώστε να προωθήσουν τα τουρκικά επεκτατικά σχέδια τους*. Η ανειλικρινής στάση τους ενισχύεται σύμφωνα με την εφημερίδα και από το γεγονός, ότι ξεκίνησαν να *εξοπλίζονται με όπλα* από την περίοδο που η Κύπρος κηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος, ενώ *κατάκτησαν περιοχές, καταστρατηγώντας το ενιαίο και αδιαίρετο κυπριακό κράτος, με στόχο να προωθήσουν τα σχέδια της Τουρκίας σε βάρος της Κύπρου*³¹⁹².

Επισημαίνει η Πατρίδα, ότι οι Τουρκοκύπριοι και κατ' επέκταση η Άγκυρα, δεν αντιλήφθηκαν την ανεξάρτητη Κύπρο ως ένα *οριστικό έπαθλο* των αγώνων τους, αλλά ως μία *αφετηρία των νέων προσπαθειών*, όντας σε πλεονεκτική θέση, με σκοπό σε βάθος χρόνου να *κατακτήσουν ολόκληρη την Κύπρο*³¹⁹³. Αναγνωρίζει ωστόσο τη σταθερότητα και τη συνέπεια της πολιτικής τους, σε σχέση με την ανακόλουθη και ασταθή πολιτική της ελληνικής και ελληνοκυπριακής πλευράς³¹⁹⁴. Αντιμετωπίζουν οι Τουρκοκύπριοι με *έχθρα, οπισθοβουλία και καχυποψία* κάθε πρόταση και ενέργεια των Ελληνοκυπρίων, *δεν υποχωρούν σε τίποτα*. Εντείνουν παράλληλα τις *στρατιωτικές προετοιμασίες* μέσω της εισαγωγής και διασποράς όπλων και πυρομαχικών, εντατικοποιούν την εκπαίδευση ακόμη και γυναικών, στελεχώνοντας

³¹⁸⁹Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 350.

³¹⁹⁰«Αδιάφνεστα Γεγονότα», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 23, 1968), 1.

³¹⁹¹«Να Ανασυνταχθώμεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 17, 1968), 1.

³¹⁹²«Ιστορικά Ευθύναι», *Πατρίς* (Ιούλιος 14, 1968), 1.

³¹⁹³«Η Ελλάδα να Επανέλθη εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Μάρτιος 16, 1969), 1.

³¹⁹⁴«Να Ομιλήσουν Αμέσως και Υπευθύνως», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 2.

συνεχώς με όλο και περισσότερους αξιωματικούς³¹⁹⁵ τις στρατιωτικές μονάδες τους. Δεν επαναπαύονται σε *απατηλές ελπίδες*, αλλά *ετοιμάζοντας καθημερινά νέο γύρο αίματος*, προωθούν τις θέσεις τους σε *αγροτικές περιοχές*, επιδιώκουν να *κατασχέσουν* ελληνικές περιουσίες *κτίζοντας* συνεχώς στις πόλεις *φυλάκια*, ώστε να δώσουν *αποφασιστικό κτύπημα*³¹⁹⁶. Εισάγονται λοιπόν αδιαλείπτως *όπλα και άνδρες* στην Κύπρο³¹⁹⁷ από μέρους των Τουρκοκυπρίων, εξοπλίζονται και δημιουργούν τετελεσμένα γεγονότα, τα οποία *από ντε φάκτο*, είναι δυνατόν να μετατραπούν σε *ντε γιούρε*³¹⁹⁸, καθώς τους δίνεται η δυνατότητα αυτή, εξαιτίας της *πολιτικής πλαδαρότητας*, της *καθίζησης* και της *υποχωρητικής* στάσεως των Ελληνοκυπρίων³¹⁹⁹. Οι Τουρκοκύπριοι επομένως *διεκδικούν περισσότερα*, γιατί γνωρίζουν ότι οι Ελληνοκύπριοι θα τους *παράσχουν λίγα, πάντα διεκδικούν περισσότερα των όσων δικαιούνται*³²⁰⁰. Επιπλέον διαπραγματεύονται από θέση ισχύος, γιατί έχουν *όπλα ακαταμάχητα*, τα οποία απέκτησαν με την ανοχή των Ελληνοκυπρίων και επιπλέον έχουν *πρόγραμμα και στόχους σαφείς και καθορισμένους*³²⁰¹.

Εξίσου σκληρό είναι το λεξιλόγιο της εφημερίδας και για την τουρκοκυπριακή ηγεσία. Όπως αναφέρει, οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες σε όλες τις δημόσιες τελετές και χωρίς την παραμικρή ντροπή, διακηρύσσουν καθαρά ότι πρέπει να τους παραχωρηθούν περισσότερα δικαιώματα από εκείνα που αναγνώρισαν οι συμφωνίες της Ζυρίχης - Λονδίνου και να γίνει αποδεκτό το *νεογέννητο τουρκοκυπριακό κράτος*. Ζητούν να *στερήσουν* από τα παιδιά τους πράγματα οι Ελληνοκύπριοι, για να *τρέφουν αυτούς*. Δεν δέχονται *κανέναν έλεγχο* από τους Ελληνοκυπρίους, παρά *απαιτούν* από αυτούς να τους πληρώνουν *όλα τα έξοδα* τους, ενώ οι ίδιοι να *κάνουν ότι θέλουν*. Επιθυμούν δηλαδή να δεχθούν οι Ελληνοκύπριοι να *γίνουν δούλοι* τους και να τους *προσκυνούν*³²⁰². Απαιτούν *δικό τους κράτος* στην Κύπρο, δική τους ολότελα *ξεχωριστή διοίκηση* και το *μόνο χατίρι που κάνουν*, είναι ότι *δέχονται να πληρώνουν τα έξοδα* τους, αλλά ακόμη και αυτό με τον *απαράβατο όρο ότι δεν θα φέρουν*

³¹⁹⁵ «Προσδοκία της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

³¹⁹⁶ «Θέλομεν Στρατόν Ισχυρόν», *Πατρίς* (Αύγουστος 23, 1971), 1.

³¹⁹⁷ «Ακόμη και με τα Δόντια», *Πατρίς* (Νοέμβριος 18, 1971), 1.

³¹⁹⁸ «Δια τον κ. Παπαδόπουλον», *Πατρίς* (Απρίλιος 23, 1973), 1.

³¹⁹⁹ «Ακόμη και με τα Δόντια», *Πατρίς* (Νοέμβριος 18, 1971), 1.

³²⁰⁰ «Ο Μακάριος Πρέπει να Φύγη από την Κύπρον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1971), 2.

³²⁰¹ «Μετατόπισις Ευθυνών», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1972), 1.

³²⁰² «Η Κύπρος δεν Πρόκειται να Γίνει Σκλαβοπάζαρο!», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

*αντίρρηση οι Ελληνοκύπριοι, σε ότι λένε και ότι ζητάνε*³²⁰³. Η δράση τους είναι *σατανική*³²⁰⁴, αφού νομίζουν ότι με *διάφορες πολιτικές σοφιστείες και τεχνάσματα* θα κατορθώσουν να ξεγελάσουν τους Έλληνες και να επιτύχουν εκείνο (εννοεί τη διχοτόμηση), το οποίο πριν πολλά έτη έταξαν ως άμεσο σκοπό τους και ακολούθως να προχωρήσουν σε *κατάκτηση* της Κύπρου³²⁰⁵.

Όταν όμως αποχωρήσει ο συνθηκολόγος της Ζυρίχης και οι Τουρκοκύπριοι δουν, ότι οι Ελληνοκύπριοι είναι έτοιμοι να διαχειριστούν κάθε ενδεχόμενο χωρίς κανένα δισταγμό, θα αντιμετωπίσουν το δίλλημα, ή να ζήσουν στην Κύπρο *ειρηνικά και ευτυχισμένοι υπό ελληνική διοίκηση, ή επιχορηγούμενοι να επιστρέψουν στην Τουρκία*³²⁰⁶. Πρέπει να κατανοήσουν οι Τουρκοκύπριοι, επισημαίνει η εφημερίδα, ότι το δίκαιο είναι με το μέρος των Ελληνοκυπρίων και να *λογικευθούν*. Να *αναγνωρίσουν και να συμμορφωθούν με το δίκαιο*, το οποίο *φωνάζει ένωση* και να μην τους *κακοφαίνεται*. Αν το δίκαιο στο κυπριακό ζήτημα τοποθετεί τους Τουρκοκυπρίους στη *θέση της μειονότητας, αυτή είναι η ορθή θέση και πρέπει να σκύψουν το κεφάλι*. Αν δείξουν τέτοια *αποφασιστικότητα, θα συνεννοηθούν εν τέλει με τους Τούρκους* και θα *συμφωνήσουν μαζί με τους Ελληνοκύπριους*, γιατί γνωρίζουν πως *ότι ζητούν είναι άδικο*. Επίσης πρέπει να χωνέψουν ότι *δεν έχουν τη δύναμη να επιβάλουν τη δική τους άδικη θέληση* και πως η ακατάληπτη δύναμη του δικαίου θα τους *συντρίψει*, αν τολμήσουν να *τραβήξουν τη χατζάρα*³²⁰⁷.

Η Πατρίς χρησιμοποιεί ιδιαίτερα σκληρό λεξιλόγιο για τους Τουρκοκυπρίους. Οι τελευταίοι χαρακτηρίζονται στην αρθρογραφία της ως θρασείς, πείσμονες και απαιτητικοί, επιδιώκουν να λαμβάνουν όλο και περισσότερα από τους Ελληνοκυπρίους, δημιουργούν ψεύτικες εντυπώσεις ότι κινδυνεύει η ασφάλεια τους από την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, ενώ στην ουσία προωθούν τα επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας. Είναι εχθρικοί έναντι των Ελληνοκυπρίων, διακρίνονται από οπισθοβουλία και καχυποψία, ενώ προετοιμάζονται συνεχώς στρατιωτικά, με σκοπό να ξεκινήσουν νέο κύκλο αίματος και να δημιουργήσουν τετελεσμένα γεγονότα. Κατά τον ίδιο τρόπο με την εφημερίδα Αλήθεια υποστηρίζει η Πατρίδα, ότι φάνηκαν απροετοίμαστοι οι Τουρκοκύπριοι να αποδεχθούν την ανεξάρτητη δημοκρατία ως το

³²⁰³«Δεν Υπάρχει Άλλη Λύσις!», *Πατρίς* (Ιούλιος 31, 1972), 1.

³²⁰⁴«Μέτρα Εμπρησμού της Ειρήνης», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1968), 1.

³²⁰⁵«Ορθήν Εθνική Πολιτική», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 29, 1968), 1.

³²⁰⁶«Επέτειος Αίσχους», *Πατρίς* (Αύγουστος 16, 1971), 1.

³²⁰⁷«Η Ιστορία Καλεί Πάλιν τον Διγενήν!», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 3, 1972), 4.

τέλος των προσπαθειών τους, θεωρώντας ότι είναι η αφετηρία για την ολοκληρωτική κατάκτηση της Κύπρου. Η θρασύτητα τους οφείλεται στην υποχωρητική στάση, στην πολιτική πλαδαρότητα και την καθίζηση των Ελληνοκυπρίων. Σε μία προσπάθεια να μεταφέρει στην κοινή γνώμη ότι οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν απειλή για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, τονίζει ότι είναι στρατιωτικά υπολογίσιμοι και πως διαθέτουν σαφείς και καθορισμένους στόχους, τους οποίους μεθοδικά προωθούν.

Εστιάζοντας και αυτή η εφημερίδα στην τουρκοκυπριακή ηγεσία αναφέρει, ότι με τη στάση και τη συμπεριφορά της επιδιώκει, οι Ελληνοκύπριοι να γίνουν δούλοι των Τουρκοκυπρίων και να τους προσκυνούν. Επιθυμούν να δημιουργήσουν οι Τουρκοκύπριοι δικό τους κράτος, με τους Ελληνοκυπρίους να επωμίζονται όλα τα οικονομικά βάρη. Χαρακτηρίζει την πολιτική των Τουρκοκυπρίων ηγετών ως σατανική, αφού επιθυμούν να ξεγελάσουν με κάθε τρόπο τους Ελληνοκυπρίους και να κατακτήσουν την Κύπρο.

Ωστόσο αργά ή γρήγορα το κλίμα θα μεταστραφεί, όταν η μακαριακή πολιτική σταματήσει να υφίσταται, θα αναγκαστούν οι Τουρκοκύπριοι είτε να ζήσουν ειρηνικά στην ελληνοκρατούμενη Κύπρο, απολαμβάνοντας προστασία και δικαιώματα ως μειονότητα, είτε να επιστρέψουν στην Τουρκία παίρνοντας αποζημίωση για τις περιουσίες τους στην Κύπρο. Για την Πατρίδα οι Τουρκοκύπριοι πρέπει να λογικευτούν και να σκύψουν το κεφάλι, αντιλαμβανόμενοι ότι η ένωση είναι αναπόφευκτη. Πρέπει να κατανοήσουν ότι όσο και αν προσπαθούν, δεν έχουν τη δύναμη να επιβληθούν, γιατί ότι ζητούν είναι άδικο.

Τα σχόλια της Πατρίδας επιβεβαιώνουν σε σημαντικό βαθμό την αντίληψη που επικρατούσε για τους Τουρκοκυπρίους στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, μία αντίληψη την οποία ο τύπος, ειδικότερα ο αντιμακαριακός δεν επιδίωξε να μεταβάλει, αλλά καλλιέργησε και εξέθρεψε συστηματικά έως την τουρκική εισβολή του 1974. Η αφοριστική γλώσσα που χρησιμοποιεί στην αρθρογραφία της η Πατρίς, συνέβαλε στην ενίσχυση της θέσης των Ελληνοκυπρίων έναντι των Τουρκοκυπρίων, προάγοντας προκαταλήψεις και στερεότυπα³²⁰⁸. Οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν μία ομοιογενή οντότητα, που κατέχει υπερέχουσα θέση στην Κύπρο. Λόγω της θέσης της διεκδικεί τα δίκαια αιτήματα της, τα οποία έχουν ως σημείο αναφοράς την ένωση. Τα εθνικά δικαιώματα της υπερτερούν σε σχέση με τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, που δεν

³²⁰⁸Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 45.

μπορούν παρά να γίνουν αντιληπτά στο πλαίσιο της μειονότητας. Κάθε πρόσθετη επιδίωξη των Τουρκοκυπρίων, πέρα των μειονοτικών δικαιωμάτων τους, τους τοποθετεί αυτόματα στο κάδρο του απειλητικού εχθρού, που δρα αντεθνικά έναντι του κυπριακού κράτους³²⁰⁹. Οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν τους οικοδεσπότες που δίνουν συνεχώς και δείχνουν ανοχή στις παράλογες απαιτήσεις των Τουρκοκυπρίων. Οι τελευταίοι εκμεταλλεύονται κατ' εξακολούθηση την ανεκτική και καλοπροαίρετη στάση των Ελληνοκυπρίων, επιδιώκοντας να λαμβάνουν διαρκώς, συμπεριφερόμενοι τρομοκρατικά και εθνικιστικά, σε μία Κύπρο που είναι ελληνική³²¹⁰. Η εφημερίδα λειτουργεί ενισχυτικά στις μεγαλοϊδεατικές και αλυτρωτικές αντιλήψεις των Ελληνοκυπρίων, οι οποίες προβάλλονται ως δίκαιες και νόμιμες. Στο πλαίσιο αυτών των αντιλήψεων, οι Τουρκοκύπριοι έπρεπε είτε να συμμορφωθούν, είτε να εγκαταλείψουν την Κύπρο, όπως ακριβώς οι Τούρκοι εγκατέλειψαν στο παρελθόν την Ευρώπη, στην οποία δεν ανήκαν³²¹¹.

Στην αρθρογραφία της Πατρίδας, η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αποτελεί τον μοναδικό φορέα της ιστορικής αλήθειας, και αυτομάτως υπερέχει, έναντι των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι γίνονται αντιληπτοί ως φορείς της ιστορικής απάτης³²¹². Συνεπώς, για μία ακόμη φορά οι Ελληνοκύπριοι «αγιοποιούνται», αφού δεν επιδιώκουν τίποτα περισσότερο από όσα δικαιωματικά τους ανήκουν, ενώ οι Τουρκοκύπριοι «δαιμονοποιούνται», εφόσον προσπαθούν μονίμως να αρπάξουν δικαιώματα που δεν τους ανήκουν³²¹³. Υποκινούνται από τους Τούρκους, με αποτέλεσμα να είναι σημαντική απειλή για την εθνική και ατομική ασφάλεια των Ελληνοκυπρίων³²¹⁴.

Η Χαραυγή αν και ανήκει στο μακαριακό στρατόπεδο κρατά παρόμοια στάση με τις δύο προαναφερόμενες εφημερίδες όσον αφορά στην Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, προάγοντας την υπεροχή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας και την

³²⁰⁹Spyros Sofos & Roza Tsagarousianou, «The Politics of Identity: Nationalism in Contemporary Greece», στο *The Resurgence of Nationalist Movements in Europe*, επίμ. José Amodia (Bradford, West Yorkshire: Bradford Occasional Papers, 1993), 63-64; Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 46-47.

³²¹⁰Terzis, *Mediation of National Identities by National Media*, 138-139.

³²¹¹Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 44.

³²¹²Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 82.

³²¹³Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 424; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 47.

³²¹⁴Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 45; Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 264.

ηγεμονεύουσα θέση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας στο κυπριακό κράτος. Η στάση αυτή, αν και εκφράζεται με έναν πιο ήπιο λεκτικά τρόπο από τη συγκεκριμένη εφημερίδα, ωστόσο γίνεται εύκολα αντιληπτή από τον αναγνώστη.

Πιο συγκεκριμένα το έντυπο αναφέρει, ότι τους *νόμους της ζωής* δεν μπορεί να τους *αντιστρατεύεται κανένας* και όποιος το πράττει στο τέλος αυτοί *ξεσπούν σε βάρος του*. Το σύνολο στοιχείο με τις απόψεις του για καντόνια, για διχοτόμηση κτλ. *επιδιώκει* είτε συνειδητά, είτε ασυνείδητα, να *αντιστρατευθεί τους νόμους* αυτούς της ζωής και της μακραίωνης ιστορίας, που *επιτάσσουν, Έλληνες και Τούρκοι να διαβιώσουν μαζί*, όπως και πριν, χωρίς τεχνητούς φραγμούς, γιατί αυτοί θα *καταρρεύσουν ή θα υπονομευθούν* κατά τέτοιο τρόπο, που πιθανό να *αποβούν μοιραίοι για τους δημιουργούς τους*³²¹⁵. Κατά συνέπεια, θα πρέπει οι σύννοικοι Τούρκοι να κατανοήσουν ότι η *προκοπή και η ευτυχία* της κοινότητάς τους, δεν περνά κάτω από τη *μάχαιρα του Σολομώντος* (και ας το επικαλείτο ο κ. Χάλορντ Μακμίλλαν), αλλά βρίσκεται *στη συνεννόηση, στη συνεργασία, στην ειρηνική και ειλικρινή συμβίωση των δύο στοιχείων της νήσου*³²¹⁶.

Η *ζωή η ίδια*, όχι μόνο στο μακραίωνα παρελθόν, αλλά και σήμερα ακόμη - οκτώ χρόνια μετά τη νέα έκτακτη κατάσταση - *επέβαλε την ειρηνική συμβίωση Ελλήνων και Τούρκων* και θρυμμάτισε κάθε *τεχνητό και διαχωριστικό* τείχος, που υψώθηκε με την παραπλανητική και *ολέθρια συνθηματοδότηση των ξένων και την έντεχνη υποδαύλιση των διακοινοτικών παθών*. Για τους Έλληνες και τους Τούρκους της Κύπρου, *δεν υπάρχει άλλη διέξοδος*, παρά η *ειρηνική συμβίωση* και η *από κοινού αντιμετώπιση* του ειρηνικού μέλλοντος της νήσου αυτής. Οποιοσδήποτε *άλλος δρόμος οδηγεί στην καταστροφή και στην αντιμετώπιση ερειπίων*. Όσο πιο γρήγορα γίνει *αυτό αντιληπτό*, τονίζει η Χαραυγή, τόσο το ταχύτερο θα υπάρξει μία καλή και *ελπιδοφόρα λύση του κυπριακού ζητήματος*³²¹⁷. Το *πλέγμα των στοιχείων αυτών*, θα πρέπει να *εκτιμηθεί από τουρκικής πλευράς με ρεαλισμό και νηφαλιότητα*. Διότι, επιτέλους, η κατοχύρωση των «νόμιμων δικαιωμάτων της τουρκικής κοινότητας», δεν συνεπάγεται, κατ' ανάγκη, τη διαίρεση του κράτους και τη διαιώνιση της διαμάχης. Διότι η εφαρμογή οποιουδήποτε λειτουργικού συντάγματος, δεν προϋποθέτει «στεγανά», «κρίκους ελλείποντας», διαίρεση των πολιτών σε «κυανούς και

³²¹⁵«Επιταγή της Ζωής», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 24, 1970), 1.

³²¹⁶«Και η Διαβεβαίωση», *Χαραυγή* (Μάιος 8, 1971), 3.

³²¹⁷«Το Κυπριακό και το Κ.Κ. Τουρκίας», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 7, 1971), 3.

πράσινους», αλλά *ενότητα, ανεξιθρησκεία, συνεργασία, μη διάκριση*. Και την ενότητα και τη συνεργασία των πολιτικών, μόνον το *ενιαίο κράτος εξασφαλίζει*³²¹⁸.

Όσον αφορά στην τουρκοκυπριακή ηγεσία αναφέρει το έντυπο, ότι οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες δεν καταργούν τα διαχωριστικά στοιχεία της Κύπρου, έχοντας την ευθύνη για τον *διαμελισμό* της σε *υποανάπτυκτο και αναπτυγμένο* μέρος³²¹⁹. Υποστηρίζει ότι δεν είναι μυστικό το γεγονός, ότι μέσα σε *συνθήκες ενός άκρατου σοβινισμού και δημαγωγίας*, αν όχι τρομοκρατίας, η εξτρεμιστική τουρκοκυπριακή ηγεσία *υποχρέωνε χιλιάδες Τουρκοκυπρίους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους* και να *εγκλωβισθούν* σε χώρους εκ των προτέρων καθορισμένους. Ο σκοπός αυτής της πολιτικής ήταν φανερός, αφού απέβλεπε να *δημιουργήσει τις κατάλληλες πρακτικές προϋποθέσεις*, για την *προώθηση διαμελιστικής λύσης του κυπριακού ζητήματος*. Για την ευόδωση μίας τέτοιας *ανεδαφικής πολιτικής* επιδίωξης, οι Τουρκοκύπριοι πρόσφυγες, υπέφεραν πάνω από τέσσερα χρόνια κακουχίες και στερήσεις, υποχρεωμένοι να ζουν μέσα στη φτώχεια και στην αθλιότητα, μακριά από τα σπίτια τους και τα νοικοκυριά τους³²²⁰.

Ωστόσο επικρίνοντας έμμεσα τον διχασμό που επικρατεί στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας δεν παραλείπει να αναφέρει, ότι πολλά επιχειρήματα αντλεί η τουρκοκυπριακή πλευρά από την *ανωμαλία και την τρομοκρατία* που κυριαρχεί στους ελληνικούς τομείς, με αποτέλεσμα να *ισχυροποιεί τη θέση* της, τόσο στις *ενδοκυπριακές συνομιλίες*, όσο και στον *διεθνή διπλωματικό στίβο*. Λόγω της παραπάνω κατάστασης, σκληραίνει τη θέση της η τουρκοκυπριακή ηγεσία, έχοντας απαράδεκτες αξιώσεις που ισοδυναμούν με διαμελισμό³²²¹, με αποτέλεσμα βέβαια να εκτίθεται σε μεγαλύτερο κίνδυνο η προσπάθεια για τη λύση του μεγάλου προβλήματος (εννοεί το κυπριακό ζήτημα)³²²².

Αν η τουρκοκυπριακή ηγεσία και η τουρκική κυβέρνηση, πραγματικά διαπνέονται από *καλή θέληση* και *ειλικρινά* επιθυμούν να *εξευρεθεί μία δίκαιη και ειρηνική λύση* προς το *συμφέρον όλων των Κυπρίων* - Ελλήνων και Τούρκων -, πρέπει να εγκαταλείψουν οριστικά κάθε *αδιάλλακτη διαμελιστική επιδίωξη* και να αναπροσαρμόσουν τις απόψεις τους, προς τις *δημοκρατικές αρχές* της εποχής, τις

³²¹⁸«Η Λύση της Συνεργασίας», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 8, 1972), 1.

³²¹⁹«Οι Απόψεις Μας», *Χαραυγή* (Αύγουστος 1, 1968), 3.

³²²⁰«Θετικό Βήμα», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 28, 1969), 1.

³²²¹«Διδάγματα», *Χαραυγή* (Αύγουστος 14, 1970), 1.

³²²²«Η Άλλη Σκοπιά», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 8, 1970), 1.

ενσωματωμένες στον Χάρτη του ΟΗΕ. Μόνο έτσι οι συνομιλίες θα καταστούν *εποικοδομητικές* και θα μπορούν να συνεχισθούν με ελπίδες επιτυχίας³²²³. Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες πρέπει να *απαγκιστρωθούν* από τις οποιεσδήποτε *ξένες επιρροές και πιέσεις και να προσέλθουν στην τράπεζα των συνομιλιών επί κυπριακού επιπέδου, βέβαιοι ότι εξυπηρετούν έτσι τα γνήσια συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων*. Η κυπριακή λύση μπορεί να δοθεί από Κυπρίους και αυτή βρίσκεται στο ενιαίο ανεξάρτητο κυρίαρχο κράτος. Ότι σχετίζεται με τα συμφέροντα και τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, μπορεί να συζητηθεί σ' αυτές τις συνομιλίες, όπως και ο καλύτερος τρόπος διασφάλισης τους³²²⁴. Οι τουρκικές θέσεις περιέχουν σαφώς *διαιρετικές αρχές*, που οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να οδηγήσουν τουλάχιστον σε *διοικητικό διαμελισμό της Κύπρου*, γι' αυτό και είναι *απαράδεκτες από την κυβέρνηση και τον ελληνικό κυπριακό λαό*³²²⁵. Η όλη μέχρι τώρα στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας έναντι των ενδοκυπριακών, έρχεται να ενισχύσει την υποψία, ότι επιδίωξη της ηγεσίας αυτής είναι α) *να μονιμοποιήσει* - και αν μπορεί, να επεκτείνει τη σημερινή *διχοτομική κατάσταση* και β) να οδηγήσει τις *ενδοκυπριακές σε αδιέξοδο*, ώστε να ανακύψει θέμα άλλης διαδικασίας - πενταμερούς, εξαμερούς κτλ.³²²⁶. Η δημιουργία του *αδιεξόδου* στις *συνομιλίες*, είναι αποτέλεσμα της *σκλήρυνσης της στάσης της τουρκοκυπριακής ηγεσίας*, καθώς και της *υπαναχώρησης* της σε πολλά *βασικά θέματα*³²²⁷.

Η τουρκοκυπριακή ηγεσία, όπως τονίζει και η Χαραυγή, εκμεταλλεύεται στο έπακρο την *εν εξελίξει συνωμοσία* κατά του νόμιμου κράτους, ενώ σκληραίνοντας τη στάση της, διακηρύσσει ότι οι *νέες ενδοκυπριακές είναι «ανώφελες»* και ζητεί πρόσθετες εγγυήσεις (και άλλα τουρκικά στρατεύματα), για να αισθάνεται δήθεν ασφάλεια³²²⁸. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η ευθύνη της τουρκοκυπριακής ηγεσίας και της Άγκυρας για το μέλλον και την έκβαση των συνομιλιών, είναι *κυριολεκτικά τεράστια*. Ο κυπριακός λαός - Έλληνες και Τούρκοι - αναμένουν *ειλικρινή ανταπόκριση της άλλης πλευράς προς τις ευθύνες της*³²²⁹.

³²²³«Ο Λαός Αναμένει», *Χαραυγή* (Αύγουστος 17, 1969), 1.

³²²⁴«Υπάρχει Γραμμή», *Χαραυγή* (Μάιος 19, 1968), 1.

³²²⁵«Όχι Διαιρετική Λύση», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 10, 1970), 3.

³²²⁶«Οι Μόνοι Κερδισμένοι», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 8, 1970), 1.

³²²⁷«Ο Μακάριος στην Αθήνα», *Χαραυγή* (Αύγουστος 25, 1971), 5.

³²²⁸«Η Αντικατάσταση των Λέξεων», *Χαραυγή* (Αύγουστος 3, 1972), 3.

³²²⁹«Ο Λαός Αναμένει», *Χαραυγή* (Αύγουστος 17, 1969), 1.

Επισημαίνει το έντυπο, πως πρέπει η τουρκοκυπριακή ηγεσία να αντιληφθεί ότι με τη στάση της, τις σοβινιστικές διακηρύξεις και τα κηρύγματα μίσους, καθόλου δεν συμβάλλει στη δημιουργία του απαραίτητου *κλίματος αμοιβαίας εκτίμησης και εμπιστοσύνης* για την ευόδωση των ενδοκυπριακών συνομιλιών. Η έξαρση του *μίσους και του σοβινισμού*, είτε από τη μία, είτε από την άλλη πλευρά, στη σημερινή ιδιαίτερα λεπτότατη φάση στην οποία βρίσκεται το κυπριακό ζήτημα, *μόνο ζημιά, μεγάλη ζημιά, προκαλεί σ' ολόκληρο τον κυπριακό λαό* και στην υπόθεση της *αμοιβαίας εμπιστοσύνης, φιλίας και συνεργασίας*. Το συμφέρον της Κύπρου και του λαού της ως συνόλου, απαιτεί να βάλουν *«τη μάχαιραν στη θήκη»*, *οι θιασώτες μίας τέτοιας εμπρηστικής πολιτικής*³²³⁰.

Προειδοποιεί η Χαραυγή την τουρκοκυπριακή ηγεσία, πως θα πρέπει να καταλάβει, ότι η *Κύπρος είναι πολύ μικρή για ένα παιχνίδι επικίνδυνων εκβιασμών ή επιδιώξεων* και ότι το *«όπλο» του διαμελισμού που χρησιμοποιούν οι Τουρκοκύπριοι μπορεί και να στραφεί, κάποτε, εναντίον τους* - ένα είδος μπούμερανγκ - *εάν η εξαλλοσύνη υποσκελίζει, τελικά, τη σύνεση και τον διάλογο*. Η διχοτόμηση θα πλήξει, ασφαλώς και τους Έλληνες και τους Τούρκους της Κύπρου, αλλά πρωτίστως θα πλήξει τη *μικρότερη και ασθενέστερη κοινότητα*³²³¹. Πρέπει να εκτιμήσει και να συνειδητοποιήσει η τουρκοκυπριακή ηγεσία, ότι η *πρόοδος και η ευημερία του τουρκοκυπριακού στοιχείου*, δεν μπορεί να συναρτάται *ούτε με λόγχεις στρατιωτικών αποσπασμάτων*, ούτε με *«φόρμουλες» περί «διπλής δημοκρατίας»*, ούτε με *τεχνητά «γκέτο» και «στεγανά»*. Οι διαχωρισμοί, η αλλοτρίωση, η καχυποψία, δεν μπορούν να γίνουν - βιώματα μίας κοινότητας, που επιθυμεί να ζήσει στον τόπο αυτό, *«εν ειρήνη και συνεργασία» με τους συνοίκους της*³²³².

Η τουρκοκυπριακή ηγεσία *θα προσφέρει υπηρεσίες στην ίδια την κοινότητα της, εάν συνειδητοποιήσει* κάποτε, ότι η *ευτυχία και το μέλλον των Τουρκοκυπρίων δεν περνά μέσα από την ένταση και τα προκλητικά επεισόδια*, αλλά μέσα από μία *επίπονη διαδικασία που ανοίγει και καλλιεργεί τον δρόμο προς τη συμφιλίωση, την ειρηνική συμβίωση*³²³³. Εγκαταλείποντας *κάθε ουτοπική αντίληψη καιροσκοπισμού*, ότι μπορεί να *«καρπωθεί»*, από τη διαμάχη στους κόλπους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, η τουρκοκυπριακή ηγεσία θα *εξέφραζε και τους πόθους της δικής της*

³²³⁰«Κηρύγματα Μίσους», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 1, 1970), 3.

³²³¹«Η Αντικατάσταση των Λέξεων», *Χαραυγή* (Αύγουστος 3, 1972), 3.

³²³²«Η Ομιλία», *Χαραυγή* (Μάρτιος 2, 1973), 1.

³²³³«Η Νέα Πρόκληση», *Χαραυγή* (Μάιος 30, 1971), 3.

*κοινότητας, εάν δεχόταν τις προτάσεις που οδηγούν στη μείωση της στρατιωτικής αντιπαράταξης και στον σταδιακό αφοπλισμό*³²³⁴. Με *στοιχειώδη ρεαλισμό* οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες πρέπει ν' απαγκιστρωθούν από τον *καιροσκοπισμό και τις αυταπάτες* και να λειτουργήσουν *δημιουργικά στην εξεύρεση μίας δίκαιης λύσης*, βασισμένης στις *διεθνείς αρχές* και στους *όρους εντολής των συνομιλιών από τον ΟΗΕ*³²³⁵.

Η άποψη της Χαραυγής αν και εκφράζεται σε λεκτικό επίπεδο ηπιότερα, σε σύγκριση με τις εφημερίδες Αλήθεια και Πατρίς, δεν διαφοροποιείται ως προς την ουσία του περιεχομένου της με αυτές. Η υπεροχή της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας αποτελεί «νόμο ζωής» και για τη Χαραυγή, βασισμένο στη μακραίωνη ιστορία του νησιού, τον οποίο πρέπει να αποδεχθούν οι Τουρκοκύπριοι, αν θέλουν να ζήσουν ειρηνικά στην Κύπρο.

Η τουρκοκυπριακή ηγεσία χαρακτηρίζεται από αδιαλλαξία, σοβινιστική και δημαγωγική στάση, επιδιώκοντας να πραγματοποιήσει τα διαμελιστικά σχέδια της και τις ανεδαφικές πολιτικές της. Η συμπεριφορά αυτή πηγάζει από τον εσωτερικό διχασμό που επικρατεί στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, που της δίνει τη δυνατότητα να σκληραίνει τις θέσεις της και να έχει απαράδεκτες αξιώσεις. Και αυτή η εφημερίδα υποστηρίζει ότι η στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας είναι συνέπεια ξένης επιρροής, τονίζοντας ότι στόχος της πρέπει να είναι η ειλικρινής υποστήριξη των συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων, κάτι που μπορεί να γίνει μόνο εάν εγκαταλείψει τις διαμελιστικές αξιώσεις της και αναπροσαρμόσει τις διεκδικήσεις της, σύμφωνα με τις δημοκρατικές αρχές του ΟΗΕ.

Αναφέρει επανειλημμένα το έντυπο ωστόσο, ότι επιδίωξη των Τουρκοκυπρίων ηγετών είναι να νομιμοποιήσουν διχοτομικές καταστάσεις και να οδηγήσουν τις ενδοκυπριακές σε αδιέξοδο. Αυτοί είναι επομένως οι μόνοι υπεύθυνοι για το κλίμα σοβινισμού και μίσους που υπάρχει στην Κύπρο, αυτοί προκαλούν ζημιά στην ανάπτυξη κλίματος συνεργασίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο συνοίκων στοιχείων. Αυτοί με τη στάση τους θα καταφέρουν να πλήξουν τους ομόφυλους τους, γιατί λόγω του αδιεξόδου που δημιουργούν, θα ζημιωθεί πρώτη από όλα η δική τους θέση, αφού αποτελούν τον πιο αδύναμο κρίκο. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία σύμφωνα με τη Χαραυγή, πρέπει να επιδιώξει τη συνεργασία με τους

³²³⁴«...Και η Σημασία τους», *Χαραυγή* (Ιούλιος 21, 1973), 3.

³²³⁵«Καιροσκοπισμοί και Αυταπάτες», *Χαραυγή* (Αύγουστος 5, 1973), 3.

Ελληνοκυπρίους, καλλιεργώντας τον δρόμο της συμφιλίωσης και της ειρηνικής συμβίωσης.

Από τα σχόλια της Χαραυγής γίνεται φανερό ότι ούτε αυτή η εφημερίδα, η οποία αποτελούσε την πιο φιλελεύθερη από το σύνολο των εντύπων που εξετάστηκαν, δεν κατάφερε να αναπτύξει θέσεις μέσα από τα άρθρα της που θα βοηθούσαν την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να αναγνωρίσει τη διαφορετικότητα των Τουρκοκυπρίων. Δεν συνέβαλε ούτε στον ελάχιστο βαθμό, ώστε η ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη να μεταφράσει τις δικές της εμπειρίες, σύμφωνα με τους κώδικες των Τουρκοκυπρίων³²³⁶. Δεν λειτούργησε βοηθητικά στον επαναπροσδιορισμό της ελληνοκυπριακής ταυτότητας, στη βάση της δημιουργίας μίας κοινής ταυτότητας με τους Τουρκοκυπρίους και δεν καλλιέργησε τη μεταβολή των συστατικών στοιχείων της εθνικής συνείδησης πρωτίστως των Ελληνοκυπρίων³²³⁷. Αντιθέτως μπορεί να διακρίνει κανείς μέσα από την αρθρογραφία της εφημερίδας, την καλυμμένη, αλλά αγωνιώδη προσπάθεια προσδιορισμού της ελληνοκυπριακής ταυτότητας έναντι των «άλλων» (Τουρκοκυπρίων). Η θέση που κατέχουν οι Ελληνοκύπριοι στην κυπριακή κοινωνία είναι συνέπεια των νόμων της ζωής, τους οποίους επιβουλεύονται οι Τουρκοκύπριοι που επιδιώκουν τον διαμελισμό και την κατάκτηση της Κύπρου επιβεβαιώνοντας την εστίαση της στο «εμείς», έναντι των «άλλων», με όρους διπολικούς³²³⁸.

Ο Φιλελεύθερος επισημαίνει ότι πρέπει οι νουνεχείς Τουρκοκύπριοι να γνωρίζουν, πως τα συμφέροντα τους δεν *εξυπηρετούνται μέσω της προώθησης της λύσης του διαμελισμού ή των ολέθριων σχεδίων λύσεων*, που προετοιμάζονται από *όσους φθόνησαν τον τόπο* (εννοεί την Κύπρο)³²³⁹. Η *διασφάλιση δικαιωμάτων δεν φαίνεται μέσω της παροχής υπερδικαιωμάτων*, αφού τα *πρόσθετα δικαιώματα*, τα οποία είναι δυνατόν να εξασφαλίσει η τουρκική κοινότητα, θα *υπονομεύουν το κράτος*, γιατί αυτά θα *κατοχυρώνονται σε βάρος των δικαιωμάτων των άλλων πολιτών*. Δεν πρέπει να υπάρχουν *κατηγορίες ανθρώπων στην κυπριακή πολιτεία*, που να *αισθάνονται ότι αδικούνται, από μία άλλη κατηγορία πολιτών*. Η εξασφάλιση υπερπρονομίων και υπερδικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων, *δεν εξυπηρετεί μακροπρόθεσμα τα καλώς νοούμενα δικαιώματα τους*. Μία τέτοια *ανορθόδοξη και*

³²³⁶ Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 81.

³²³⁷ Ibid., 82.

³²³⁸ Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 41.

³²³⁹ «Τώρα Είναι η Ώρα Αγώνος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 6, 1968), 3.

άδικη διενθέτηση, θα ενέσπειρε το σπόρο της *αναταραχής και θα υπονόμει το στοιχείο της αμοιβαίας εμπιστοσύνης*, που είναι πρωταρχικής σημασίας για πάσα βιώσιμη λύση³²⁴⁰.

Εάν οι Τουρκοκύπριοι δεν θέλουν να χαρακτηρίζονται ότι ανήκουν σε μειονοτική ομάδα, δεν πρέπει να *εγείρουν αξιώσεις, που μεταβάλλουν το καθεστώς και τη θέση τους σε υπερπολίτες της Κύπρου*, δηλαδή ανθρώπους με *υπερδικαιώματα*, γιατί τότε *η μειονότητα, υποκαθιστά τον ρόλο της πλειοψηφίας στην Κύπρο*. Οι Τουρκοκύπριοι αν και πληθυσμιακώς *μειονεκτούν και εκνευρίζονται*, όταν κάθε τόσο κάποιος τους χαρακτηρίζει ως *μειονότητα*, τότε ας αναλογισθούν *τι θα πρέπει να πουν οι πληθυσμιακά υπερτερούντες Ελληνοκύπριοι*, οι οποίοι *τυγχάνουν τη μεταχείριση της μειονότητας*, εξαιτίας των *υπερδικαιωμάτων που επιμένουν να εξασφαλίσουν ως υπερπολίτες οι Τουρκοκύπριοι*³²⁴¹. Επιπλέον οι Τουρκοκύπριοι πρέπει να κατανοήσουν, τονίζει το έντυπο, ότι για την κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει, *κανένας δεν ευθύνεται παρά μόνο η ηγεσία τους*. Την ανταρσία δεν την προκάλεσαν οι Έλληνες, ούτε τον εγκλωβισμό τους στα γκέτο των τουρκοκυπριακών θυλάκων και την μετέπειτα κράτηση τους δια της βίας σε αυτά. Εάν υπάρχουν Τουρκοκύπριοι που δεινοπαθούν, την ευθύνη φέρει η ηγεσία τους, όπως και για τους χιλιάδες *Τουρκόπληκτους Έλληνες, τους οποίους η βία και ο παραλογισμός ορισμένων Τούρκων εξτρεμιστών οδήγησε στην υποχρεωτική εγκατάλειψη των οίκων τους*³²⁴².

Οι Τουρκοκύπριοι είναι αυτοί που *επιβουλεύθηκαν την εδαφική ακεραιότητα και την ανεξαρτησία της Κύπρου*. Αυτοί ύψωσαν *χέρι εγκληματικό κατά της Κύπρου, έστρεψαν τα όπλα εναντίον της και αγωνίσθηκαν για τη διχοτόμηση*. Με το σύνθημα του *διαμελισμού (ταξίμ)*, *φανάτισαν τις μάζες των ομοφύλων τους*, τους *περιόρισαν σε τουρκικούς θύλακες, τους γύμνωσαν και τους ώθησαν κατά των Ελλήνων*. Ουδέποτε σταμάτησαν να παροτρύνουν την Άγκυρα να *επέμβει στρατιωτικά*, ουδέποτε σταμάτησαν να εκλιπαρούν την εισβολή, αποσκοπώντας στον *διαμελισμό της Κύπρου*³²⁴³. Είναι *ντροπή για τα απομεινάρια των Τούρκων* που κατέκτησαν την *ελληνικότατη Κύπρο* το 1570, να *έρχονται σήμερα και να παρουσιάζουν την Κύπρο τουρκική*. Ζητούν να *καταστούν αφέντες του ηρωικού*

³²⁴⁰«Θα Αποδειχθή», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 3, 1969), 3.

³²⁴¹«Όχι όμως Υπέρ-Πολίται», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 4, 1969), 3.

³²⁴²«Ανθρώπινα Δικαιώματα», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 27, 1969), 3.

³²⁴³«Η Εδαφική Ακεραιότης», *Φιλελεύθερος* (Μάιος 21, 1970), 3.

λαού, του οποίου το εθνικό φρόνημα κανένας κατακτητής δεν κατάφερε να κάμψει. Επιδιώκουν να γίνουν και *πάλι ρυθμιστές της τύχης του κυπριακού λαού*, που πάντοτε τους *περιέβαλλε με αγάπη και έτεινε προς αυτούς χέρι συνεργασίας για να οικοδομήσουν ένα ευτυχέστερο μέλλον στο νησί*³²⁴⁴. Ουδέποτε, πουθενά αλλού, δεν επιτράπη, όπως συνέβη στην περίπτωση των Τουρκοκυπρίων *να καταστούν υπερκράτος*, παρά το προνομιακό καθεστώς που έχει προσφερθεί σε αυτούς. Το 82% του κυπριακού λαού *προσφέρει πολύ περισσότερα των όσων δικαιούται η κοινότητα* του 18% των Τουρκοκυπρίων, οφείλουν δε αυτοί να το αποδεχθούν, γιατί αλλιώς θα πεισθούν όλοι, ότι *απώτερος σκοπός τους είναι ο διαμελισμός και τίποτα άλλο*, παρά τις αντίθετες διακηρύξεις τους. Σε αυτούς *εναπόκειται να αποδειχθεί ότι σφάλλουν οι Ελληνοκύπριοι*³²⁴⁵.

Η επίλυση των προβλημάτων των Τουρκοκυπρίων, πρέπει να κατανοήσουν οι ίδιοι, επισημαίνει το έντυπο, ότι *βρίσκεται στην οριστική εγκατάλειψη των διαμελιστικών σχεδίων* και στην ανάληψη εργασίας προς τη *δημιουργία κράτους ενιαίου*, που θα τους επιτρέψει, να αξιοποιήσουν τις δυνάμεις τους σε παραγωγικά έργα, καθιστάμενοι συντελεστές προόδου και όχι *παράσιτα στον κορμό της κυπριακής κοινωνίας*³²⁴⁶. Στους Τουρκοκυπρίους εναπόκεινται να αποφασίσουν *εάν θέλουν να ζήσουν ειρηνικά με τους Έλληνες στην Κύπρο*, αφού το νησί *δεν υπήρξε ποτέ και δεν πρόκειται να γίνει ποτέ τουρκικό*. Η λύση θα είναι εύκαιρη, αρκεί να *κατανοήσουν οι Τουρκοκύπριοι την πραγματικότητα* αυτή, αλλιώς το κυπριακό πρόβλημα θα *διαιωνισθεί προς ζημία όλων των Κυπρίων*³²⁴⁷. Πρέπει να αντικρίσουν με *ψυχραιμία τα πράγματα* και να απομακρύνουν από τις σκέψεις τους, κάθε *στοιχείο εξαλλοσύνης* που τροφοδοτεί το κατασκευάσμα που έστησαν οι *σοβινιστές Τουρκοκύπριοι* και που έθεσε σε λειτουργία μηχανισμό παραγωγής ψηφισμάτων, υπέρ του διαμελισμού της Κύπρου³²⁴⁸.

Όσον αφορά στην τουρκοκυπριακή ηγεσία τονίζει ο Φιλελεύθερος πως πρέπει αυτή *να αντιληφθεί, ότι οι εκδηλώσεις καλής θέλησης* δεν είναι δυνατόν *να προέρχονται μόνο από τη μία πλευρά*. Πρέπει απαραίτητως να είναι *αμοιβαίες*, ώστε το μέλλον της Κύπρου να διαγράφεται αισιόδοξο. Γι' αυτό είναι αναγκαίο, *να*

³²⁴⁴«Οι “Προσγειωμένοι”», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 23, 1970), 3.

³²⁴⁵«Ουτοπία ο Διαμελισμός», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 23, 1970), 3.

³²⁴⁶«Η Ριζική Λύσις», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 8, 1969), 3.

³²⁴⁷«Οι “Προσγειωμένοι”», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 23, 1970), 3.

³²⁴⁸«Προειδοποιήσις», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 11, 1971), 3.

επανεκτιμήσουν οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες τη *στάση* τους και να προχωρήσουν με *θάρρος και αποφασιστικότητα προς νέα γραμμή πλεύσεως*, για χάρη των συμφερόντων των Τουρκοκυπρίων πολιτών. Η *διαβίωση* τους μακριά από τους Ελληνοκύπριους είναι *αδύνατη*, αυτό είναι αποδεδειγμένο³²⁴⁹. Δεν *είναι ορθή* επομένως η αντίληψη που επικρατεί, μεταξύ των ισχυρών παραγόντων της τουρκοκυπριακής πλευράς, ότι για την *εξεύρεση λύσης* του κυπριακού ζητήματος, *υποχωρήσεις πρέπει να γίνονται μόνο από την ελληνοκυπριακή πλευρά*, ενώ η τουρκοκυπριακή πρέπει να παρουσιάζεται *άκαμπτη και σκληρή* για να *αποδείξει ότι δεν έχει εγκαταλείψει τα σχέδια της και την πολιτική του διαμελισμού που επιδιώκει*³²⁵⁰.

Κάτι τέτοιο όμως δεν γίνεται κατανοητό αφού ο Φιλελεύθερος υποστηρίζει, ότι η τουρκοκυπριακή ηγεσία είναι υπαίτια για τη γενικότερη στάση και τις αντιλήψεις των Τουρκοκυπρίων, *αντιβαίνουσα τη γενναιόδωρη πολιτική των Ελληνοκυπρίων*³²⁵¹, καθώς με κάθε μέσο προσπαθεί να *προκαλέσει νέες δυσχέρειες* εκ των προτέρων, *υπονομεύοντας τις ειρηνικές προθέσεις της κυπριακής κυβερνήσεως*³²⁵². Η τουρκοκυπριακή πλευρά *όχι λίγα ή ελάχιστα, αλλά σχεδόν τίποτα* δεν έχει κάνει για να *ανταποκριθεί στα μέτρα τα οποία έχει εξαγγείλει* να εφαρμόσει, *σε αντίθεση με τις ενέργειες της ελληνοκυπριακής ηγεσίας*³²⁵³. Επιπλέον η στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας *δεν είναι αυτή που έπρεπε να είναι*, αφού όχι μόνο δεν βοήθησε στον *πρέποντα βαθμό την προσέγγιση των απλών ανθρώπων*, αλλά σε τουρκικούς τομείς γίνονται *στρατιωτικοπολεμικές προετοιμασίες ασυνήθεις*³²⁵⁴. Παρά το γεγονός ότι *ενδύει τις πολιτικές της θέσεις με φιλειρηνικές εκφράσεις, δεν συμβάλλει στην επάνοδο της ομαλότητας*, αντιθέτως η στάση του *σκληρού παζαρέματος που διεξάγει*, έχει ως στόχο να *εξασφαλίσει στην ίδια και όχι στις μάζες των Τουρκοκυπρίων περισσότερα προνόμια*, ώστε να *κατοχυρώσει θέσεις* από τις οποίες μελλοντικά θα μπορεί να παρεμβάλει νέα εμπόδια στην ομαλή ζωή του τόπου. Τόσο οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες, όσο και οι Τούρκοι, επιμένουν στην *ομοσπονδιακή λύση*, κάτι που αποδεικνύει ότι *δεν ενδιαφέρονται για την αποκατάσταση της ομαλότητας* και κατά συνέπεια, ούτε για τα *πραγματικά*

³²⁴⁹«Πρέπει να Είναι Αμοιβαία», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 6, 1968), 3.

³²⁵⁰«Δυσάρεστοι Σκέψεις», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1968), 3.

³²⁵¹«Σαφής Προειδοποίησης», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 7, 1973), 3.

³²⁵²«Αντιπαραβολή», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 9, 1968), 3.

³²⁵³«Και από τας Δύο Πλευράς», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 15, 1968), 3.

³²⁵⁴«Η Βία δεν Προσφέρει Λύσιν», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 7, 1969), 3.

*συμφέροντα των ομοφύλων τους, τους οποίους διατείνονται ότι εξυπηρετούν*³²⁵⁵. Δεν έχει πραγματοποιηθεί από μέρους των Τουρκοκυπρίων ηγετών *κανένα βήμα καλής θέλησης* για να *βοηθήσουν στη δημιουργία καλού κλίματος*, που θα επιτρέψει την εξεύρεση λύσεως επί του κυπριακού ζητήματος. Αντιθέτως *υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις*, που οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι η τουρκοκυπριακή ηγεσία *εργάζεται προς άλλες κατευθύνσεις*, εάν πρόκειται να κρίνει κανείς από το απλό γεγονός, ότι διατηρεί την *ισχύ και την αυστηρότητα στις κινήσεις των Τουρκοκυπρίων* στους ελληνικούς τομείς, όσο και αν *διαμαρτύρεται* μέχρι τώρα για τα *περιοριστικά μέτρα, που αναγκάστηκε να εφαρμόσει η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας*³²⁵⁶.

Η στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας υποστηρίζει ο Φιλελεύθερος, είναι *αποτέλεσμα εσωτερικών διαφωνιών και προσπάθειας να ανταγωνιστούν οι διάφορες μερίδες* μεταξύ τους, όσον αφορά στις *σοβινιστικές εξάρσεις*. Ωστόσο, αυτή η πολιτική όχι μόνο *δεν μπορεί να εξυπηρετήσει την Κύπρο*, αντιθέτως είναι αυτή ακριβώς, που μέχρι σήμερα *αποδείχθηκε ολέθρια*, κατά πρώτο λόγο για τους Τουρκοκυπρίους³²⁵⁷. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία *δεν έδωσε επαρκή απτά παραδείγματα* ότι ακολουθεί πολιτική, που *οδηγεί πραγματικά σε ενιαίο κράτος*, καθώς οι ενέργειες της *αφήνουν πολλές απορίες και αμφιβολίες*, κατά πόσο πραγματικά επιδιώκεται η δημιουργία ενιαίου κράτους και όχι μία κρατική κατάσταση, που σήμερα δεν είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί *ως διαμελιστική*, αλλά εύκολα δύναται να οδηγήσει τη *δεδομένη στιγμή σε διαμελισμό*³²⁵⁸. Η τουρκοκυπριακή πλευρά *δεν αποδέχεται τις διεθνώς παραδεδεγμένες αρχές*, επιμένει *ανένδοτα* και *απορρίπτει τις λογικές, μετριοπαθείς και συμφέρουσες* για το σύνολο του κυπριακού λαού προτάσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Τελικός στόχος επομένως των Τουρκοκυπρίων *παραμένει ο διαμελισμός της Κύπρου* ή τουλάχιστον *λύση παραπλήσια μετά την οποία, ο διαμελισμός είναι το επόμενο βήμα*³²⁵⁹. Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες δεν έχουν δείξει *καλή θέληση για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος*, παραμένοντας *αμετάθετοι στις θέσεις τους*, τις οποίες κάθε

³²⁵⁵«Ποιαί αι Υποχωρήσεις των;», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 19, 1968), 3.

³²⁵⁶«Δια το Κατάλληλον Κλίμα», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 24, 1968), 3.

³²⁵⁷«Δεν Βοηθεί», *Φιλελεύθερος* (Μάιος 31, 1968), 3.

³²⁵⁸«Θα Είχον Δίκαιον αν...», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 3, 1970), 3.

³²⁵⁹«Εν Όψει Εθνικών Κινδύνων», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 15, 1970), 1.

ειλικρινής, αντικειμενικός παρατηρητής κρίνοντας ορθά την κυπριακή πραγματικότητα, θα θεωρούσε *απαράδεκτες*³²⁶⁰.

Επισημαίνει ο Φιλελεύθερος, ότι η τουρκοκυπριακή ηγεσία επιδιώκει να επιτύχει την εξασφάλιση όσο το δυνατόν *περισσότερων ωφελειών*, παραγνωρίζοντας την *κυπριακή πραγματικότητα* και ακολουθώντας την *τακτική του σκληρού παζαρέματος*. Η τακτική της αυτή πηγάζει από τη *στρατιωτική τουρκική κάλυψη* που έχει εξασφαλίσει, η οποία της *επιτρέπει να τηρεί υπεροπτική στάση* και να προβάλλει *απαιτήσεις και αξιώσεις*, που σε *καμία άλλη χώρα δεν είναι δυνατόν να ανεχθεί εθνική κοινότητα*. Έχει *εγκαταλείψει οριστικά και έχει διαγράψει* από τη σκέψη της η τουρκοκυπριακή ηγεσία, ότι *αντιπροσωπεύει το 18% του πληθυσμού* της Κύπρου και ζητά *ίσο συνεταιρισμό εντός ενιαίου κράτους, προβάλλοντας αξιώσεις*, που *εξουδετερώνουν και ανατινάζουν στον αέρα κάθε έννοια περί ενιαίου κράτους στην Κύπρο*³²⁶¹. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία *δεν θέλει τη δίκαιη, τη βιώσιμη λύση* για το κυπριακό ζήτημα, αντιθέτως *επιδιώκει* με διάφορα μέσα να *επιβάλλει τα απαράδεκτα ολέθρια, επεκτατικά, διχοτομικά σχέδια της, για τον τόπο και για όλους τους κατοίκους της Κύπρου, Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους*³²⁶².

Το έντυπο είναι πεπεισμένο, ότι με τη μέθοδο της *βίας και με τις αυθαιρεσίες*, οι οποίες αποβλέπουν στην κατάπνιξη της *φωνής διαμαρτυρίας της τουρκοκυπριακής μάζας*, *δεν δύναται να εξακολουθήσει για πολύ να επιβιώνει η εξτρεμιστική τουρκοκυπριακή ηγεσία*. Χάνει διαρκώς την ψυχή των ανθρώπων της κοινότητας για τον απλούστατο λόγο, ότι *επιδιώκει να εφαρμόσει πολιτική ανεφάρμοστη*, ακόμη και αν φαινομενικά μπορεί να υπάρχει η εντύπωση ότι *εξυπηρετούνται τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων και ζημιώνονται αυτά των Ελληνοκυπρίων*³²⁶³. Λαμβανομένων υπόψη των όσων αναφέρει η εφημερίδα, γίνεται κατανοητό ότι η τουρκοκυπριακή ηγεσία *εκφράζει τη μειοψηφία των Τουρκοκυπρίων και ακολουθεί ακραία πολιτική*, η οποία είναι *απαράδεκτη* για την πλειοψηφία του κυπριακού λαού, τους Ελληνοκυπρίους και τους Τουρκοκυπρίους. Μέσω της *υπερφίαλης και υπεροπτικής στάσης της*, ενθαρρύνει την Τουρκία να *απειλεί με στρατιωτική επέμβαση*, ενώ συνεχώς έχει περισσότερες *αξιώσεις για τη λύση του κυπριακού ζητήματος. Η κακοπιστία της τουρκοκυπριακής ηγεσίας*

³²⁶⁰«Εθνικόν Καθήκον», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 22, 1970), 3.

³²⁶¹«Σκληρό Παζάρεμα», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 5, 1973), 3.

³²⁶²«Η Αναλογική Εκπροσώπηση», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 5, 1973), 3.

³²⁶³«Παράδεισος Ντενκτάς», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 20, 1973), 3.

*βοηθά στην παράταση της υπάρχουσας εκκρεμότητας του κυπριακού*³²⁶⁴, ενώ η προοπτική του διαχωρισμού που προωθεί δεν βοηθά τους Τουρκοκυπρίους να ενημερήσουν³²⁶⁵. Αν ενδιαφερόταν πραγματικά να διασφαλίσει τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων, θα αποδεχόταν τις προτάσεις της ελληνικής πλευράς, μέσω των οποίων, όχι μόνο κατοχυρώνονται τα τουρκοκυπριακά συμφέροντα και τα δικαιώματα, αλλά σε σύγκριση με το μέγεθος των Τουρκοκυπρίων, τους παρέχονται δικαιώματα τα οποία καμία άλλη μειονότητα δεν απολαμβάνει σε οποιαδήποτε άλλη χώρα³²⁶⁶.

Παρακινεί το έντυπο τους Τουρκοκύπριους ηγέτες, ότι πρέπει να *αντιληφθούν* ότι διευθέτηση άλλη, *πέρα από αυτή του ενιαίου, δημοκρατικού κράτους δεν πρόκειται να λύσει το πρόβλημα*, πολύ δε περισσότερο, *δεν πρόκειται να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων*. Η απομόνωση μίας *κοινότητας πολύ μικρότερης της πλειοψηφούσας και οικονομικώς ασθενέστερης*, δεν πρόκειται να λύσει κανενός το πρόβλημα, όπως νομίζουν και διατείνονται επίμονα ορισμένοι ευερέθιστοι Τούρκοι. Ακόμη και αν *παρ' ελπίδα οι προαναφερόμενοι επιτύχουν τους διαμελιστικούς σκοπούς τους*, θα αναγκασθούν από τα αποτελέσματα που θα προκύψουν να *μετανοήσουν ή να μην τολμούν να αντικρίσουν εκείνους που κατόρθωσαν να παρασύρουν με τις ιδέες τους*³²⁶⁷. Εάν οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες ενδιαφέρονται πραγματικά για τα *συμφέροντα των ομοφύλων* τους, οφείλουν να αντιληφθούν, ότι γι' αυτούς, που *πληθυσμιακώς υπολείπονται πολύ των Ελλήνων*, ο κίνδυνος να *καταστούν παρασιτικό στοιχείο* είναι *πραγματικός*. Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να *απειληθεί όλη η υπόσταση των Τουρκοκυπρίων, όχι από τους Έλληνες*, αλλά από *την υπαιτιότητα των Τουρκοκύπριων ηγετών*. Αλίμονο τονίζει ο Φιλελεύθερος, στο *μειονοτικό στοιχείο, που περιορίζει τον ρόλο του σε παρασιτικό*³²⁶⁸. Επίσης πρέπει να κατανοήσει η τουρκοκυπριακή ηγεσία, ότι *εγκαταλείπει προνόμια που με δυσκολία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά*, για την εξυπηρέτηση *καλώς νοούμενων συμφερόντων*. Επιχειρηματολογώντας το έντυπο επισημαίνει, ότι τη διατήρηση των προνομίων αυτών *δύσκολα θα μπορούσε να υπερασπιστεί η τουρκοκυπριακή ηγεσία*, γιατί

³²⁶⁴«Σαφής Προειδοποίησης», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 7, 1973), 3.

³²⁶⁵«Απέβησαν Μάταια», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 28, 1974), 3.

³²⁶⁶«Δυνατόν να Αναιρεθούν», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 16, 1974), 3.

³²⁶⁷«Συνύπαρξις - Προσοχή», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 3, 1969), 3.

³²⁶⁸«Κίνδυνος δια τους Τούρκους», *Φιλελεύθερος* (Δεκέμβριος 18, 1969), 3.

οφθαλμοφανώς *αναγνωρίστηκαν υπό συνθήκες όπου οι αρχές της δικαιοσύνης, ελάχιστα περιθώρια διέθεταν για να επιβληθούν*. Με τη συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στην κρατική μηχανή και γενικά με την αντιπροσώπευση τους *επί της βάσεως περίπου της πληθυσμιακής αναλογίας*, δεν υπόκεινται σε *θυσίες και σε παραχωρήσεις για την ικανοποίηση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας*³²⁶⁹.

Μπορεί να στερήθηκαν οι Τουρκοκύπριοι *ορισμένα από τα δικαιώματά τους, δεν πρέπει όμως την ευθύνη να την επιρρίπτουν εξολοκλήρου στους ώμους των Ελληνοκυπρίων*. Αν ενδιαφέρονταν για τη θεραπεία των πληγών τους, οφείλουν να αντικρίσουν *αντικειμενικά τα πράγματα*, διαφορετικά θα παραμείνουν για πολύ χρόνο στην *αθλιότητα* στην οποία έχουν βυθιστεί εδώ και πολλά χρόνια³²⁷⁰. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία οφείλει επιτέλους να λάβει υπόψη της τα *συμφέροντα της Κύπρου ως συνόλου* και αν πραγματικά ενδιαφέρεται για την *εξεύρεση λύσης δικαίας και δημοκρατικής*, να προσέλθει στην τράπεζα των διμερών διαπραγματεύσεων με εποικοδομητικές προτάσεις, αφήνοντας κατά μέρος τον *σοβινισμό και επιδεικνύοντας καλή θέληση και διάθεση*³²⁷¹.

Γίνεται αντιληπτό από τα σχόλια του Φιλελεύθερου ότι η στάση του είναι αντίστοιχη με της Χαραυγής, καθώς μέσω της αρθρογραφίας του δεν αποδέχεται τα υπερδικαιώματα που κατέχουν οι Τουρκοκύπριοι. Όπως επισημαίνει τα υπερδικαιώματα αυτά υπονομεύουν την ορθή λειτουργία του κυπριακού κράτους, καθώς λειτουργούν σε βάρος των δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων, μετατρέποντας τους Τουρκοκυπρίους σε υπερπολίτες, αφού υποκαθιστούν τον ρόλο της πλειοψηφίας.

Ο Φιλελεύθερος τονίζει, ότι για την κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει οι Τουρκοκύπριοι μέσα στους θυλάκους, υπεύθυνοι είναι οι ίδιοι και συγκεκριμένα η ηγεσία τους που τους οδήγησε στην εγκατάλειψη των σπιτιών τους. Τους βαρύνει η απόλυτη ευθύνη, γιατί αυτοί λειτούργησαν με δόλο κατά της Κύπρου, επιδιώκοντας τον διαμελισμό. Θεωρείται ακατανόητο για τον Φιλελεύθερο τα απομεινάρια των Τούρκων, όπως αποκαλεί τους Τουρκοκυπρίους, να πιστεύουν ότι η Κύπρος είναι τουρκική και να ζητούν να καταστούν αφέντες των Ελληνοκυπρίων, τους οποίους δεν κατάφερε να κάμψει κανένας κατακτητής. Οι Ελληνοκύπριοι ως η υπερέχουσα πληθυσμιακή κοινότητα, προσφέρει στους Τουρκοκυπρίους πολύ περισσότερα από

³²⁶⁹«Φορτωμένη με Καχυποψίαν», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 18, 1970), 3.

³²⁷⁰«Περί Υποχρεώσεων Ούτε Λόγος...», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 14, 1971), 3.

³²⁷¹«Αι Ενδοκυπριακαί Συνομιλίας», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 6, 1971), 3.

όσα δικαιούνται. Οι Τουρκοκύπριοι φέρουν την απόλυτη ευθύνη για το εάν θα αποφασίσουν να ζήσουν ειρηνικά με τους Ελληνοκυπρίους, εγκαταλείποντας τα διαμελιστικά σχέδια τους, γιατί η Κύπρος δεν ήταν και δεν πρόκειται να γίνει ποτέ τουρκική.

Σχολιάζοντας τη στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας ο Φιλελεύθερος προωθεί και αυτός την εντύπωση προς την κοινή γνώμη, ότι οι Ελληνοκύπριοι πάντα υποχωρούν έναντι των αξιώσεων της άλλης πλευράς, με τους Τουρκοκυπρίους να προσπαθούν να καρπωθούν συνεχώς περισσότερα προνόμια από τους Ελληνοκυπρίους. Έναντι της διαλλακτικής και υποχωρητικής στάσης των Ελληνοκυπρίων, επικρατεί αδιαλλαξία από τους Τουρκοκύπριους ηγέτες, η οποία αντιβαίνει τις γενναιόδωρες προθέσεις των πρώτων. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία δεν έχει φιλειρηνική διάθεση, δεν προωθεί με τις ενέργειες της την επιστροφή στην ομαλότητα, δεν ενδιαφέρεται για τα πραγματικά συμφέροντα των ομοφύλων της, δεν δείχνει καλή θέληση, αλλά εργάζεται προς την ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση, έχοντας πάντα ως τελικό στόχο τον διαμελισμό της Κύπρου. Οι Τουρκοκύπριοι ξεχνούν ότι αντιπροσωπεύουν το 18% στην Κύπρο και ζητούν να κατέχουν θέση συνεταίρου στο ενιαίο κράτος, κάτι που δεν είναι αποδεκτό από την εφημερίδα, αφού ζημιώνει τα συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων. Ο Φιλελεύθερος επισημαίνει ότι η στάση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας δεν αντιπροσωπεύει τους Τουρκοκυπρίους, εφόσον δεν επιδιώκει να διασφαλίσει τα πραγματικά συμφέροντα τους, κάτι που θα επιβεβαίωνε μέσα από την αποδοχή των προτάσεων των Ελληνοκυπρίων, οι οποίες κατοχυρώνουν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων σε τέτοιο βαθμό, όσο σε καμία άλλη μειονότητα διεθνώς.

Ομοίως και ο Φιλελεύθερος προάγει την άποψη προς την κοινή γνώμη, ότι εάν δεν συμμορφωθούν οι Τουρκοκύπριοι με τις θέσεις των Ελληνοκυπρίων, το μόνο που θα καταφέρουν ως το ασθενές και αδύναμο μέρος της Κύπρου, είναι να απομονωθούν, ζώντας παρασιτικά. Εάν δεν αντικρίσουν την κατάσταση με αντικειμενικότητα, θα εξακολουθήσουν να ζουν στην αθλιότητα.

Οι Τουρκοκύπριοι δεν μπορούν να αποτελέσουν σε καμία περίπτωση ισότιμη κοινότητα με τους Ελληνοκυπρίους³²⁷², αλλά μπορούν να γίνουν αποδεκτοί μόνο ως μειονότητα στο πλαίσιο μίας ελληνοκρατούμενης Κυπριακής Δημοκρατίας, στην

³²⁷²Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 350.

οποία τον πλήρη έλεγχο του κράτους θα έχουν οι Ελληνοκύπριοι, ενώ οι Τουρκοκύπριοι ως μειονότητα θα απολαμβάνουν τα δικαιώματα που τους αντιστοιχούν, παραμένοντας ωστόσο αποκομμένοι από το παιχνίδι της εξουσίας³²⁷³.

Στην αρθρογραφία και αυτής της εφημερίδας η ελληνοκυπριακή πλευρά πρέπει να είναι η κυρίαρχη ομάδα στην Κύπρο και η τουρκοκυπριακή πλευρά να κατέχει θέση μειονότητας. Δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό ότι οι Τουρκοκύπριοι θα κατέχουν υπερπρονόμια και θα αναδειχθούν σε συνεταίρους των Ελληνοκυπρίων³²⁷⁴, οι οποίοι πληθυσμιακά υπερέχουν στην Κύπρο και πολιτισμικά και ιστορικά ήταν οι κυρίαρχοι του νησιού, καθώς είναι απόγονοι των Ελλήνων. Οι προαναφερόμενες αντιλήψεις λειτουργούσαν ανασταλτικά στην εξέλιξη της κυπριακής κοινωνίας, αφού μέσω της εξιδανικευμένης εικόνας που προήγαγε ο τύπος για τους Ελληνοκυπρίους, έναντι της απαξιωτικής για τους Τουρκοκυπρίους, δεν υπήρχε η δυνατότητα ανάπτυξης κλίματος συνεργασίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

6.2.9 Μακάριος

Ο Μακάριος και αυτή την περίοδο αποτελεί τον πρωταγωνιστή της πολιτικής ζωής της Κύπρου, με τις επιλογές του και τον τρόπο χειρισμού του κυπριακού ζητήματος, να επιδοκιμάζεται από τους πολιτικούς υποστηρικτές του και να κατακρίνεται από τους αντιπάλους του, όπως αντίστοιχα και από τον τύπο της εποχής, αναλόγως με την παράταξη στην οποία ήταν φιλικά προσκείμενο το κάθε έντυπο.

Ξεκινώντας από την Αλήθεια, η εφημερίδα μέσω της αρθρογραφίας της φαίνεται ότι αποδοκιμάζει τον Μακάριο και την πολιτική γραμμή που ακολουθεί. Αναλυτικότερα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, ο *Πρόεδρος Μακάριος* είτε από πολιτική σκοπιμότητα, ή κρυψίνοια, είτε ακόμη από έλλειψη επαρκούς ειλικρίνειας ή θάρρους, *δεν αποκάλυψε ποτέ στον κυπριακό λαό τις ακριβείς προθέσεις και τις σκέψεις του*. Ακόμη και όταν ορκιζόταν στη Φανερωμένη για ένωση, ή αργότερα που εκφωνούσε το ιστορικό «*Νενικήκαμεν Αδερφοί*», όπως επίσης και *όταν εφεύρισκε το εφικτό*, το οποίο αντικατέστησε με *το ευκαίιο*. Παρά λοιπόν τις *επίσημες διαβεβαιώσεις* και *υποσχέσεις* οι Ελληνοκύπριοι βρίσκονται στο *σκοτάδι*, αγνοώντας τα πάντα και *εξακολουθούν να πιστεύουν στις περί ενώσεως κραυγαλέες διακηρύξεις*

³²⁷³Ibid., 349.

³²⁷⁴Ibid., 351.

του Μακαρίου, στις οποίες συνηθίζει να προβαίνει είτε στα στρατόπεδα των εθνοφρουρών, είτε σε διάφορες εκδηλώσεις που παρευρίσκεται³²⁷⁵, προκειμένου να **αποδιώξει από πάνω του, τις κατηγορίες περί ανθενωτικότητας**, με συνέπεια αντί να διορθώσει την κατάσταση να τη χειροτερεύει³²⁷⁶. Η διφορούμενη στάση του Μακαρίου τονίζει η Αλήθεια, είναι συνέπεια της **έλλειψης πολιτικού θάρρους** και του **δισταγμού να εκφράσει τη γνώμη** του, αφού **δεν αγωνίζεται για να επιβάλει την άποψη** του. Θα έπρεπε να έχει το θάρρος να **αναλάβει τις συνέπειες των πράξεων του** και τις **ευθύνες** του, όταν θα το απαιτούσαν οι περιστάσεις και όχι να τις αποφεύγει, όπως ο διάβολος το λιβάνι³²⁷⁷. Επιπλέον η Αλήθεια καταλογίζει στον Μακάριο και **αναποφασιστικότητα**, που πηγάζει από την **εσωτερική σκέψη**, ότι η παράταση της καταστάσεως που επικρατεί είναι πολύ καλύτερη και προτιμητέα, από τη σύναψη άλλης συμφωνίας, η οποία δεν θα ικανοποιούσε τους εθνικούς πόθους των Ελληνοκυπρίων και τα όνειρα τους, παρέχοντας **δικαιώματα και προνόμια στην άλλη πλευρά**³²⁷⁸.

Για την εφημερίδα ο Μακάριος χαρακτηρίζεται από τη **μη ύπαρξη σαφούς προγράμματος δράσης**, τονίζοντας, ότι η ψήφος του λαού αντιπροσωπεύει περισσότερο μία **κατάσταση προσωπολατρίας**, την οποία θα έπρεπε να σέβεται, να αποδεικνύει εμπράκτως και να μην οδηγεί τον ελληνοκυπριακό λαό σαν πρόβατο σε σφαγή³²⁷⁹. Επιπλέον θεωρεί ότι ο Μακάριος φέρει μεγάλη ευθύνη και για τη διχαστική κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αφού **δεν αντιμετώπισε τον εσωτερικό εχθρό** (εννοεί τους Αντιμακαριακούς), δρώντας σαν Αρχιεπίσκοπος, παρά σαν Πρόεδρος του κράτους. Άφησε τον εαυτό του και το κράτος **έκθετο στη διάθεση σκοτεινών δυνάμεων και στη φθοροποιό προπαγάνδα των Αντιμακαριακών**, μην **ανταποδίδοντας το ράπισμα που δέχθηκε, στρέφοντας χριστιανικά την άλλη παρειά στους συνωμότες του**. Προτίμησε την **πλάγια οδό** για να πλήξει την **παρανομία** και να θέσει εκ ποδών τους παρανόμους, **μέσω άλλων εξίσου παράνομων**, ενώ όφειλε να **αναλάβει ο ίδιος το βάρος με όλους τους τύπους της νομιμότητας**³²⁸⁰. Ευθύνη φέρει σύμφωνα με την εφημερίδα ο Μακάριος και ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης του Γρίβα, που επέστρεψε στην Κύπρο με ενωτικά όνειρα

³²⁷⁵«Κυβέρνησις και Παράνομος», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 8, 1969), 1.

³²⁷⁶«Δεν Υπάρχει Άλλη Όδος», *Αλήθεια* (Μάρτιος 22, 1971), 1.

³²⁷⁷«Με Πλήρη Συνείδησιν Ευθύνης», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 5, 1968), 1.

³²⁷⁸«Συν Αθηνά και Χείρα Κίνει», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 12, 1968), 1.

³²⁷⁹«Φως Περισσότερο, Φως», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 19, 1968), 1.

³²⁸⁰«Το Κράτος Έχει τον Λόγον», *Αλήθεια* (Απρίλιος 9, 1973), 1.

και τον οποίο *δεν διαφώτισε*, εγκαταλείποντας τον, *έρμαιο στον άκρατο πατριωτισμό* και στις *παραισθήσεις* του. Ωστόσο ως χειρότερο από όλα καταλογίζει στον Μακάριο, ότι άφησε τον Γρίβα *να συνεργαστεί με ανεύθυνους, αναρχικούς και μωροφιλόδοξους*, που υποκρινόμενοι πίστη, υποταγή και σεβασμό προς μία σύγχρονη στρατιωτική δόξα του ελληνισμού, *κατόρθωσαν να τον παρασύρουν ή να τον καμουφλάρουν*, πίσω από το τιμημένο όνομα του Αρχηγού της ΕΟΚΑ. Κατάφεραν να κρύψουν οι Αντιμακαριακοί πίσω από τον Γρίβα, *την εμπάθεια, το μίσος τους κατά του αρχηγού του κράτους, την άπειρη φιλοδοξία τους, την εξαλλοσύνη και την άφρονα τάση και ροπή τους προς τον όλεθρο και την καταστροφή*³²⁸¹.

Παρά τα προαναφερόμενα αρνητικά χαρακτηριστικά και τα σφάλματα που έχει διαπράξει κατά την άσκηση των προεδρικών καθηκόντων του ο Μακάριος, η Αλήθεια τονίζει ότι είναι *αναντικατάστατος* και ο *καταλληλότερος* για να οδηγήσει την Κύπρο, έξω από τη *ζούγκλα και τα αδιέξοδα τα οποία βρίσκεται*, αν και επισημαίνει ότι η *τυφλή εμπιστοσύνη* προς το πρόσωπο του, οφείλεται και στο γεγονός, ότι *δεν υπάρχει αντιπολίτευση* να τον *συναγωνιστεί πολιτικά*, αφού αυτή *αναλώνεται σε εξτρεμισμούς και σε συμπεριφορά που δεν προσελκύει τη λαϊκή εμπιστοσύνη*³²⁸². Αν και η Αλήθεια θεωρεί τον Μακάριο άξιο ηγέτη, επισημαίνει ότι όπως κάθε άνθρωπος έτσι κι αυτός, έχει καταπονηθεί από *σωματικό και ψυχικό κάματο*, υπό την επήρεια του οποίου ο *σκληροτράχηλος χαρακτήρας* του έχει *καμφθεί*, με συνέπεια να αμφισβητείται πλέον ο *σωστός προσανατολισμός των αποφάσεων* του³²⁸³.

Η Αλήθεια επιβεβαιώνοντας τη δεξιά πολιτική τοποθέτηση της, ασκεί έντονη κριτική στον Μακάριο κατηγορώντας τον για πολιτική σκοπιμότητα, για κρυψίνοια και για έλλειψη πολιτικού θάρρους, έναντι του κυπριακού λαού, καθώς ποτέ δεν αποκάλυπτε τις προθέσεις τους όσον αφορά στο κυπριακό ζήτημα, με συνέπεια οι Ελληνοκύπριοι να πλανώνται, πιστεύοντας τις ενωτικές διακηρύξεις του, οι οποίες τον μόνο σκοπό που εξυπηρετούσαν ήταν να απομακρύνουν από πάνω του, τις κατηγορίες περί ανθενωτισμού. Επίσης το έντυπο κατηγορεί τον Μακάριο για αναποφασιστικότητα, στάση η οποία οφείλεται στην αντίληψη ότι η παράταση της καταστάσεως τη δεδομένη χρονική στιγμή, θεωρείται πολύ καλύτερη, από τη σύναψη κάθε άλλης συμφωνίας, που δεν θα ανταποκρινόταν στις εθνικές προσδοκίες των

³²⁸¹«Το Κράτος Έχει τον Λόγον», *Αλήθεια* (Απρίλιος 9, 1973), 1.

³²⁸²«Φως Περισσότερο, Φως», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 19, 1968), 1.

³²⁸³«Η Ωμή Πραγματικότητα», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 27, 1967), 1.

Ελληνοκυπρίων. Επισημαίνει ότι αν και Πρόεδρος της Κύπρου δεν έχει σαφές πρόγραμμα δράσης, στηριζόμενος σε ένα κλίμα προσωπολατρίας που έχει δημιουργήσει εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, επιρρίπτοντας του παράλληλα ευθύνες και για τον εσωτερικό διχασμό των Ελληνοκυπρίων, αφού δεν προέβη σε καμία ενέργεια για την αντιμετώπιση του, αφήνοντας το κράτος έκθετο στις σκοτεινές και φθοροποιές δυνάμεις. Επιπλέον ευθύνες του προσάπτει το έντυπο και για τον Γρίβα, τον οποίο δεν διαφώτισε για τον ρόλο των ανεύθυνων, μωροφιλόδοξων και αναρχικών Αντιμακαριακών, αφήνοντας τον να παρασυρθεί και να συνεργαστεί με αυτούς, πιστεύοντας ότι θα ικανοποιήσει αυτή τη φορά τα ενωτικά όνειρα του. Αν και τον θεωρεί άξιο, κατάλληλο και αναντικατάστατο ηγέτη, ωστόσο ασκώντας του κριτική, τονίζει ότι τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά τα κατέχει γιατί δεν υπάρχει μία ικανή αντιπολίτευση, η οποία θα μπορούσε να προσφέρει μία διαφορετική και καθολικά αποδεκτή λύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ελληνοκυπριακή κοινωνία, αναγνωρίζοντας του παράλληλα ότι έχει υποστεί ψυχικό και σωματικό κάματο, κάτι που σχετίζεται άμεσα με τον μη σωστό προσανατολισμό ως προς τις αποφάσεις που παίρνει.

Ο Μακάριος για την Αλήθεια προβάλλεται ως το «αναγκαίο κακό», ως ο κυβερνήτης που ηγείται του κυπριακού αγώνα, γιατί δεν υπάρχει κάποιος άξιος να τον αντικαταστήσει. Οι πολιτικές επιλογές του δεν επικροτούνται στην πλειοψηφία τους από την εφημερίδα, αν και έως κάποιο σημείο δικαιολογούνται λόγω των πολλών ετών που βρίσκεται στην εξουσία και της κούρασης, σωματικής και ψυχικής που έχει υποστεί. Αξίζει να αναφερθεί ότι είναι η μόνη εφημερίδα που αντιλαμβάνεται και μεταφέρει στην κοινή γνώμη ότι ο Μακάριος δεν επιδιώκει την ένωση, την οποία εξακολουθεί να κρατά σε επικοινωνιακό επίπεδο, μόνο και μόνο για να μην κατηγορηθεί ως ανθενωτικός³²⁸⁴. Στην ουσία ασκεί κριτική προς τον Μακάριο για την προσπάθειά του να εξασφαλίσει την ισορροπία μεταξύ Δεξιάς και Αριστεράς³²⁸⁵, ώστε να επικρατήσει σε πολιτικό επίπεδο³²⁸⁶.

Η Πατρίς ως αντιμακαριακό έντυπο στρέφεται κατάφορα εναντίον του Μακαρίου, μέσα από την απεριόριστη αρθρογραφία της προς το πρόσωπο του. Ο

³²⁸⁴Ιντζεσίλογλου, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας*, 87; Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 26.

³²⁸⁵Προσχώρησε στο κίνημα των Αδέσμευτων και διατηρούσε καλές σχέσεις με το Ανατολικό Μπλοκ. Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 20.

³²⁸⁶*Ibid.*, 20.

Μακάριος όντας ο μεγαλύτερος *εχθρός της ένωσης*³²⁸⁷, καταπρόδωσε τον ελληνοκυπριακό λαό αφού *απαρνήθηκε τον ενωτικό όρκο*³²⁸⁸, αφού παρέλαβε την Κύπρο ελληνική και παλλόμενη για την ένωση με την Ελλάδα και την οδήγησε στις προδοτικές και *υποδουλωτικές συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου*³²⁸⁹. Αβίαστα, ακούσια και πρόθυμα δέχθηκε τα *συμφωνηθέντα στη Ζυρίχη* και μετά μετέβη στο Λονδίνο όχι για να συζητήσει, να *ακούσει οποιεσδήποτε γνώμες ή συμβουλές*, αλλά για να *υπογράψει απλώς τη συμφωνία*. Ο πρωτεργάτης των προδοτικών συμφωνιών, ο συνθηκολόγος³²⁹⁰, όπως τον χαρακτηρίζει η εφημερίδα, υπέγραψε τη συμφωνία της Ζυρίχης και ετοίμασε τα 13 σημεία τα οποία βρίσκονταν *κατάφορα εκτός του πλαισίου της συμφωνίας*³²⁹¹. Δεν έφτασε η Κύπρος στη Ζυρίχη τυχαία, αλλά εξαιτίας της απιστίας του Μακαρίου στην ένωση, γιατί αυτός υπονόμεισε με κάθε τρόπο τον αγώνα για αυτή και μόχθησε *εμμονικά για την ανεξαρτησία*³²⁹². Αποδέχθηκε τη συμφωνία της Ζυρίχης *ανεπιφύλακτα χωρίς να μεταβεί πριν στο Λονδίνο*, προσκαλώντας συμβούλους *μόνο για να μπορεί να τους επιρρίπτει ευθύνες όπως και συνέβη*³²⁹³. Ποτέ *δεν επιζήτησε την ένωση*, γιατί σκοπός του ήταν να *δημιουργήσει δικό του κράτος* με τον εαυτό του Πρόεδρο. Κατά τη διάρκεια του αγώνα της ΕΟΚΑ *ζήτησε να δημιουργήσει ανεξάρτητο κράτος και χωρίς να ρωτήσει κανέναν ούτε τον Διγενή, ούτε τους αγωνιζόμενους Κυπρίους παρά μόνο μερικούς παπάδες και κληρικούς*, δημιούργησε *το συνονθύλευμα εκείνο, το οποίο καλείται σήμερα Κυπριακή Δημοκρατία*³²⁹⁴.

Για την Πατρίς ο Μακάριος ευθύνεται για την κατάσταση στην Κύπρο, αφού νόμιζε ότι *χωρίς να ζημιωθεί*, θα μπορούσε να παίζει με τα *εθνικά θέματα και τους πόθους του λαού*. Ορκίσθηκε να μείνει μέχρι τον θάνατο του πιστός στην ένωση και την ενταφίασε στη Ζυρίχη³²⁹⁵, η οποία υπήρξε ο *πικρός καρπός των γλυκών ονείρων του* και της *διπλωματικής δεξιότητας* του³²⁹⁶.

³²⁸⁷ «Το Τερατώδες Σφάλμα», *Πατρίς* (Ιανουάριος 9, 1968), 1.

³²⁸⁸ «Οι Καραμέλες του Μακαρίου & Σία», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 18, 1971), 1.

³²⁸⁹ «Να Φύγη Αμέσως!», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1.

³²⁹⁰ «Καθαρά», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 4.

³²⁹¹ «Προσέξατε, Μακαριώτατε!», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1970), 1.

³²⁹² «Τυμβωρύχου», *Πατρίς* (Αύγουστος 30, 1971), 1.

³²⁹³ «Ακατανόητος Προσπάθεια», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 6, 1971), 1.

³²⁹⁴ «Φύγετε Μακαριώτατε το Ταχύτερον!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 4, 1971), 1.

³²⁹⁵ «Προσέξατε, Μακαριώτατε!», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1970), 1.

³²⁹⁶ «Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Νοέμβριος 2, 1970), 2.

Επιπλέον η εφημερίδα επισημαίνει ότι η πολιτική του Μακαρίου *προκάλεσε την τουρκική ανταρσία*³²⁹⁷, αφήνοντας το κράτος *απροετοίμαστο* και τους Έλληνες της Κύπρου *ανυπεράσπιστους*, με αποτέλεσμα η Κύπρος να *κατακερματιστεί και να γεμίσει πράσινες γραμμές*³²⁹⁸ και *καντόνια*, ενώ ότι απέμεινε προσπάθησε να το δώσει στους Ρώσους³²⁹⁹. Πρόδωσε *τον μόνο σκοπό του ένοπλου αγώνα* του λαού και τη *ρητή εντολή του* και επιόρκως *υπέγραψε τις συμφωνίες* που κατέστρεψαν τα *συμφέροντα της ελληνικής Κύπρου* και ήταν *ατιμωτικές για την ιστορία του έθνους*.

Ακόμη και οι αόμματοι και οι σχιζοφρενείς αντιλαμβάνονται ότι *δεν υπάρχει περίπτωση να καταργηθούν οι συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου*, εάν *εξακολουθήσει να νέμεται την εξουσία ο πρωτεργάτης των προδοτικών συμφωνιών*. Μόνο αν πάψει η εξουσία να είναι στα χέρια του συνθηκολόγου της Ζυρίχης, είναι δυνατόν να ειπωθεί στους Τούρκους, ότι οι *υφιστάμενες συμφωνίες για την Κύπρο δεν ισχύουν*, γιατί υπογράφηκαν εν αγνοία και παρά τη θέληση του λαού, ο οποίος πρέπει *ελεύθερος να αποφασίσει για το πολιτικό μέλλον του*³³⁰⁰. Η Πατρίς συνεχίζει να κατηγορεί τον Μακάριο για *εθνική αναξιοότητα* και *προδοσία*, τον παρομοιάζει με τον «Εφιάλτη», έναν *απλό χωρικό, όχι ηγέτη*, που πρόδωσε στους *Πέρσες, τους υπερασπιστές των Θερμοπυλών* και έχει μείνει στην ιστορία ως ο ειδεχθέστερος προδότης, ενώ δεν παραλείπει να τον παρομοιάσει και ως *Ιούδα*³³⁰¹.

Προκειμένου να υποστηρίξει τις προαναφερόμενες κατηγορίες η Πατρίς επισημαίνει ότι ο Μακάριος είχε *προσανατολιστεί στην ιδέα εγκαταλείψεως του ενωτικού αγώνα από το 1956*, από τις αρχές του αγώνα της ΕΟΚΑ, προκειμένου να ικανοποιήσει τις *προσωπικές φιλοδοξίες του* και να γίνει Πρόεδρος ενός *ανεξάρτητου κράτους*³³⁰². Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, τη στιγμή που η ΕΟΚΑ *διεξήγαγε έναν μοναδικό στην κυπριακή ιστορία αγώνα* και ολόκληρη η ανθρωπότητα είχε μείνει έκθαμβη μπροστά στις θυσίες και στο μεγαλείο του μικρού λαού, ο Μακάριος *έσπευδε να συνθηκολογήσει* και να δεχθεί μία ανεξαρτησία τουρκοπροσκυνημένη και κηδεμονευόμενη από τη Βρετανία³³⁰³. Ενώ ο ελληνικός λαός *τήρησε τον ενωτικό*

³²⁹⁷ «Εποχή Δόξης - Εποχή Καταισχύνσης», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1970), 3.

³²⁹⁸ «Να Φύγη Αμέσως!», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1.

³²⁹⁹ «Δεν Πτοούμεθα!», *Πατρίς* (Νοέμβριος 1, 1971), 2.

³³⁰⁰ «Καθαρά», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 4.

³³⁰¹ «Τυμβωρύχου», *Πατρίς* (Αύγουστος 30, 1971), 1.

³³⁰² «Πώς Ήχθημεν εις την Σημερινήν Εθνικήν Τραγωδίαν της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 11, 1968), 2.

³³⁰³ «Θα Λογοδοτήσει ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

όρκο του, όταν από το 1955 προέβη σε *σπονδή αίματος και σε γεύση θανάτου*, με επικεφαλής τον Διγενή, αγωνιζόμενος μέχρι θανάτου για την ένωση, χωρίς να υποχωρεί και να συνθηκολογεί, ο Μακάριος απολάμβανε τη *διεθνή προβολή, κρουαζιέρα στους παράδεισους των Σεϋχελλών* και τη *χλιδή του βασιλικού διαμερίσματος* στο ξενοδοχείο της Μεγάλης Βρετανίας, *λησμονώντας τους όρκους* του και καταπροδίδοντας την ένωση, *φιλοδοξώντας να καταστεί Βαλής τουρκοελληνικού σαντζακιού*³³⁰⁴.

Αν και κανένας την περίοδο του αγώνα της ΕΟΚΑ *δεν γινόταν να μιλά περί συνθηκολογήσεως*, δεν διανοούταν να υποβάλει συμβιβαστικές προτάσεις και δεν μηχανευόταν την καλλιέργεια καμίας ιδέας, η οποία αποσκοπούσε να τορπιλίσει τον αγώνα που διεξαγόταν *εν ονόματι της ένωσης*, ο Μακάριος ήταν ο μοναδικός που ήταν αντίθετος, για *κακή τύχη των Κυπρίων*, ο *απόλυτος και ο μόνος διαχειριστής των εθνικών συμφερόντων του λαού*³³⁰⁵. Δεν είχε πίστη και διακατεχόταν από το *πάθος της εξουσίας*, ήθελε την Κύπρο για *τιμάριο*, έσπειρε παντού πανικό και ήθελε να συνθηκολογήσει την ίδια στιγμή που η ΕΟΚΑ έδρεπε δάφνες δόξης επί του πεδίου της τιμής³³⁰⁶. Προσπάθησε να *ανακόψει τη ροή της ελληνικής ιστορίας* τριάντα αιώνων και να *δημιουργήσει κυπριακή εθνική συνείδηση*³³⁰⁷. Την ένωση τη θέλει ολόκληρος ο ελληνισμός και η πλειοψηφία του κυπριακού λαού, αλλά *δεν τη θέλει ο Μακάριος και οι κομμουνιστές* του. *Δεν την ήθελε όταν υπέγραψε στη Ζυρίχη τον αποκλεισμό της*, όταν έλεγε ότι έπρεπε να *αποκτήσουν κυπριακή συνείδηση* οι κάτοικοι της Κύπρου³³⁰⁸ και πως η ένωση είναι *οικονομικώς ασύμφορη για την Κύπρο*³³⁰⁹.

Αποδίδοντας δριμείες κατηγορίες το έντυπο προς τον Μακάριο αναφέρει, ότι εκμεταλλεύθηκε και καπηλεύθηκε τον αγώνα, τις θυσίες της ΕΟΚΑ και του λαού γενικώς, τις οποίες καταπρόδωσε αισχρά στο Λάγκαστερ Χάουζ, για να *εξασφαλίσει τη συνέχεια του και τα αγαθά της εξουσίας του*³³¹⁰. Θα ήταν αντρίκιο από μέρους του, εάν κρατούσε την Κύπρο ηφαίστειο ελληνικότητας, ώστε να υπάρχει η αναγκαία ζύμη.

³³⁰⁴ «Επίορκος και Δημοκόπος!», *Πατρίς* (Ιούλιος 24, 1972), 1.

³³⁰⁵ «Και Όμως την Ετορπίλλισεν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 1, 1971), 1.

³³⁰⁶ «Θα Λογοδοτήσει ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

³³⁰⁷ «Να Φύγη Αμέσως!», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1 & «Ενωσιομάχος», *Πατρίς* (Νοέμβριος 1, 1971), 4.

³³⁰⁸ «Εκτροπή», *Πατρίς* (Νοέμβριος 13, 1972), 4.

³³⁰⁹ «Δεν Πτοούμεθα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 1, 1971), 2.

³³¹⁰ «Αναίσχυντοι Δημοαγωγία», *Πατρίς* (Οκτώβριος 21, 1971), 2.

Θα μπορούσε να κηρύξει μόνος του την ένωση, ενέργεια που ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί γιατί είχε μαζί του *έναν υπέροχο στρατό το 1966-1967, επικεφαλής του οποίου ήταν ο Διγενής, που θα εμπόδιζε την Τουρκία να εισβάλει στο νησί*³³¹¹.

Την ευθύνη για τη *συνθηκολόγηση φέρει αποκλειστικά και μόνο στο ακέραιο ο Αρχιεπίσκοπος*, όταν *υπέγραφε τις συμφωνίες, ενεργώντας καθ' υπέρβαση εντολής*, γιατί ποτέ *δεν εξουσιοδοτήθηκε από τον λαό να απεμπολήσει την ένωση και να επαναφέρει την Τουρκία κυρίαρχη στην Κύπρο*. Στη συνθηκολόγηση δεν συμφώνησε ούτε ο Διγενής, με συνέπεια ο Μακάριος να *ενεργήσει αποκλειστικά και μόνο για να καταστήσει την Κύπρο χωριστό από την Ελλάδα κράτος*, όπου θα καταλάμβανε ο ίδιος την εξουσία για να ικανοποιήσει τη δική του *εωσφορική φιλοδοξία*, αδιαφορώντας τελείως εάν με αυτή τη συμπεριφορά θα *καταπρόδιδε τον σκοπό του ενόπλου αγώνα της ΕΟΚΑ και των παντοειδών θυσιών του λαού*³³¹². Ο *αεροναύτης της πολιτικής και κηδεμόνας όλων των φανλεμπόρων της Ζυρίχης*³³¹³, ο πλέον *ειδήμων στη σχοινοβασία*³³¹⁴, την *παρασπονδία* και την *αδιάψευστη μειοδοσία*³³¹⁵, ο *κενόδοξος και επίορκος*³³¹⁶ Μακάριος, είναι ο μόνος σύμφωνα με την Πατρίδα υπεύθυνος για τα σημερινά δεινά της Κύπρου³³¹⁷.

Τη στιγμή που ο αγώνας διεξαγόταν για το μείζον, *την ένωση*, ο Μακάριος ποικιλοτρόπως κραύγαζε ότι *αποδέχεται το ελάχιστον, την ανεξαρτησία*³³¹⁸. Με πλήρη επίγνωση του *τι έπραττε, ανέκοψε την ιστορική πορεία της Κύπρου, στραγγάλισε με πρωτοφανή αναληγσία* τα ωραιότερα *όνειρα του λαού*, όρθωσε το *τείχος ανάμεσα στην Κύπρο και στην Ελλάδα, έγινε πρόξενος εθνικής κατασχύνης στον τόπο*³³¹⁹. Κατά συνέπεια, θεωρείται για την εφημερίδα Πατρίδα ο κύριος *υπεύθυνος για τα δεινά της Κύπρου*³³²⁰, *εφόσον δεν πιστεύει πουθενά και δεν αντικρύζει τίποτα με σοβαρότητα*, αντιθέτως σε όλες του τις ενέργειες *κρύβεται οπισθοβουλία, εγωισμός*

³³¹¹«Δεν Πτοούμεθα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 1, 1971), 2.

³³¹²«Ακατανόητος Προσπαθεία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 6, 1971), 1.

³³¹³«Κι Όμως ας την Ετορπίλλισεν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 8, 1971), 3.

³³¹⁴«Το Εσωτερικόν Μέτωπον», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1971), 1.

³³¹⁵«Κι Όμως ας την Ετορπίλλισεν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 8, 1971), 3.

³³¹⁶«Αλλ' Εστί Δίκης Οφθαλμός...», *Πατρίς* (Μάιος 10, 1971), 1.

³³¹⁷«Το Εσωτερικόν Μέτωπον», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1971), 1.

³³¹⁸«Θα Λογοδοτήσει ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

³³¹⁹«Ο Κύριος Υπεύθυνος», *Πατρίς* (Αύγουστος 22, 1968), 1.

³³²⁰«Το Εσωτερικόν Μέτωπον», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1971), 1.

και *αχαλίνωτη φιλοδοξία*³³²¹. Με δεδομένο ότι *αντιτίθεται στην ένωση* και την *τορπίλισε επανειλημμένα, μόνο στην επιθανάτια κλίνη του θα δεχόταν την ένωση*³³²².

Η πολιτική της *ενδοτικότητας* του Μακαρίου, επιβεβαιώνει σύμφωνα με το έντυπο την πρόβλεψη, ότι η Κύπρος βρίσκεται σε *έναν κατήφορο συνεχών υποχωρήσεων* και *δεν δύναται να βρει ερείσματα σωτηρίας*, με αποτέλεσμα να *φθάσει στην άβυσσο της καταστροφής*³³²³. Με την *ηττοπάθεια και την υποχωρητικότητα* του έχει οδηγήσει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα στην *ταπείνωση και στον όλεθρο*³³²⁴, αφού *δημιούργησε αντίξοες συνθήκες στο εσωτερικό της Κύπρου* και *κατακερμάτισε τον λαό σε κόμματα και φατρίες*³³²⁵.

Ποτέ όπως τονίζει η εφημερίδα δεν είχε ο Μακάριος την *τόλμη να αποκαλύψει τις φιλοδοξίες* του, γι' αυτό και έχει *καταβαραθρωθεί* με τέτοιο τρόπο το *κυπριακό ζήτημα*, γιατί πάντα οι *φιλοδοξίες του εναντιώνονταν σε αυτό*, ήταν *ασυμβίβαστες στις αιώνιες θέσεις της εθναρχούσας εκκλησίας και της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας της Κύπρου*³³²⁶. Η *απεριόριστη φιλοδοξία* και *αρχομανία*³³²⁷ του, αποτέλεσε την *αφετηρία δημιουργίας των γενεσιουργών αιτιών*, των *δεινών της Κύπρου*, δηλαδή της *κυρίαρχης «ανεξάρτητης» Κυπριακής Δημοκρατίας*³³²⁸, την εξουσία της οποίας προσπαθεί να διατηρήσει με κάθε τρόπο³³²⁹. Γνώριζε ο Μακάριος ότι δεν θα *ήταν ασφαλής στη φέρουσα δουλοπαροικία* την οποία *δημιούργησε*, εάν δεν συνέτριβε το εθνικό φρόνημα και δεν διέλυε τον ενωτικό πόθο από τις ψυχές των Ελληνοκυπρίων. Γι' αυτό τον λόγο *κήρυξε πόλεμο κατά των ενωτικών, πόλεμο άτιμο και παντοειδή*³³³⁰.

Κατηγορεί τον Μακάριο η Πατρίς ότι ως *δημαγωγός της τραγωδίας της Κύπρου και πολέμιος της ένωσης*³³³¹, έχει την τάση να *μεταθέτει σε ξένους ώμους*³³³²

³³²¹«Αι Εκατέρωθεν», *Πατρίς* (Ιούνιος 21, 1971), 3.

³³²²«Καθαρά», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 4.

³³²³«Να Ανασυνταχθώμεν», *Πατρίς* (Μάρτιος 17, 1968), 1.

³³²⁴«Το Δις Εξαμαρτείν ουκ Ανδρός Σοφού», *Πατρίς* (Απρίλιος 7, 1968), 1.

³³²⁵«Να Παραιτηθή Αμέσως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 12, 1970), 1.

³³²⁶«Πως Ήχθημεν εις την Σημερινήν Εθνικήν Τραγωδίαν της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 11, 1968), 2.

³³²⁷«Διατί Σιωπά ο Πρόεδρος Μακάριος;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 31, 1968), 1.

³³²⁸«Τι Περιμένουν, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 1.

³³²⁹«Δημοψήφισμα και Όχι Εκλογάς», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1968), 1.

³³³⁰«Δοκιμάστε Κύριε Μακάριε!...», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1972), 1.

³³³¹«Ενοχή», *Πατρίς* (Ιανουάριος 31, 1968), 4.

³³³²«Ποιος θα Αποκλείσει την Ένωση;», *Πατρίς* (Νοέμβριος 4, 1972), 1.

τις δικές του ευθύνες για την καταβαράθρωση του κυπριακού ζητήματος³³³³, αφού δεν τολμά να εκδηλώσει με ειλικρίνεια τις προθέσεις του, με συνέπεια να είναι πολιτικά ανάνδρος γιατί στην ουσία επιδιώκει να επιβληθεί αυθαίρετα στον λαό, υφαρπάζοντας την ψήφο του και διαμελίζοντας την Κύπρο³³³⁴.

Επίσης τον θεωρεί πολιτικά αναξιόπιστο, καθώς άσκησε και ασκεί την πολιτική εξουσία του χωρίς κανέναν ηθικό χαλινό, καλλιεργώντας ένα φαύλο καθεστώς μέσω του οποίου υπέστη καθίζηση το θρησκευτικό αίσθημα και αντιστράφηκε η εθνική συνείδηση του ελληνικού λαού της Κύπρου. Με την ηθελημένη ανθελληνική και ανθενωτική πολιτική που άσκησε, εκδηλώθηκε ένα όργιο διασυρμού, κατασυκοφάντησης και καθύβρισης της Ελλάδας και του στρατού³³³⁵, αρνούμενος την ένωση με τη Μητέρα Ελλάδα³³³⁶. Για τους δικούς του λόγους αντιστρατεύθηκε πάντοτε την ένωση και δυσχέρανε την υπεράνθρωπη προσπάθεια, την οποία η Ελλάδα κατέβαλλε για χάρη της Κύπρου και για χάρη της εθνικής αποκαταστάσεως. Ήθελε να παραμείνει ισόβιος αρχηγός μίας πολιτείας λεβαντίνων³³³⁷. Επιδίωξη του νεκροθάφτη της ενώσεως³³³⁸ ήταν πάντα, πως να **τορπιλίσει την Ελλάδα και την ένωση**³³³⁹, αφού παγίως και αμετανόητα αντιστρατεύεται κάθε εθνική προσπάθεια³³⁴⁰. Κατόρθωσε να **τορπιλίσει όλες τις ελληνικές κυβερνήσεις** με την **καλογερική πανουργία** του, για να **πλεύσει στον λιμένα της ανεξαρτησίας**³³⁴¹.

Η πολιτική του Μακαρίου σύμφωνα με την Πατρίς, **δεν βοήθησε ποτέ πραγματικά την Ελλάδα**, αφού ποτέ **δεν ένωσε πόθο ελληνικό** να τον φλογίζει. Αντιθέτως πάντα επεδίωκε την **προσωπική ανάδειξη και προβολή**, έφερε την Ελλάδα επί τετελεσμένων γεγονότων, απαιτώντας και επιβάλλοντας στο ελληνικό κράτος να πληρώνει τα δικά του σπασμένα. Επομένως, **δεν είχε και δεν έχει ανδρισμό η πολιτική** του Μακαρίου έναντι της Ελλάδας και ούτε χριστιανικότητα καμία³³⁴². Ποτέ δεν αντίκρουσε την Ελλάδα με **αγαθό και ειλικρινή πόθο**, αλλά με **σαδιστική διάθεση**

³³³³ «Ομόλογος Τώρα ο Μακάριος Διατί Χρειάζεται την Ψήφον», *Πατρίς* (Ιανουάριος 17, 1968), 4 & «Ο κ. Παπαδόπουλος Πιέζει τον Μακάριο», *Πατρίς* (Οκτώβριος 13, 1968), 1.

³³³⁴ «Ομολογία της Χρεωκοπίας του», *Πατρίς* (Ιανουάριος 18, 1968), 1.

³³³⁵ «Είναι Ώρα», *Πατρίς* (Ιανουάριος 25, 1968), 1.

³³³⁶ «Το Δις Εξαμαρτείν Ουκ Ανδρός Σοφού», *Πατρίς* (Απρίλιος 7, 1968), 1.

³³³⁷ «Δεν θα Κλείσει το Κυπριακόν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 8, 1968), 1.

³³³⁸ «Ο Διγενής εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Ιούλιος 6, 1970), 4.

³³³⁹ «Ο κ. Παπαδόπουλος Πιέζει τον Μακάριο», *Πατρίς* (Οκτώβριος 13, 1968), 1.

³³⁴⁰ «Προσέξατε, Μακαριώτατε!», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1970), 1.

³³⁴¹ «Παπαδόπουλος και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Ιούνιος 7, 1971), 1.

³³⁴² «Εσύρθη Πλέον η Αυλαία», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1970), 2.

*αμετανόητου εχθρού*³³⁴³. Προσποιούνταν ότι *συμφωνούσε με τις απόψεις και τη γραμμή των ελληνικών κυβερνήσεων και ευλογούσε την παρουσία του ελληνικού στρατού*, υποστηρίζοντας ότι *ανέμενε την έλευση της ένωσης*. Στην πραγματικότητα όμως άλλα επεδίωκε, αφού κατ' επανάληψη πιάστηκε να *εργάζεται για την ανεξαρτησία* και να *μοχθεί λαθραία για τη δημιουργία του δικού του αυτοδύναμου κυπριακού στρατού*³³⁴⁴. Το μόνο που επιθυμεί ο Μακάριος επομένως είναι να παραμείνει στην *εξουσία, όχι για να εξυπηρετήσει το κυπριακό ζήτημα, αλλά για να διατηρήσει την τουρκοπροσκυνημένη και τραγελαφική ανεξαρτησία*, η οποία θα αποκόψει δια παντός την Κύπρο με τον εθνικό κορμό³³⁴⁵.

Τις εξωτερικές και εσωτερικές δυσχέρειες της Μητέρας Ελλάδας, που κατά κανόνα απέρρεαν από τον αγώνα που διεξήγαγε η ίδια υπέρ της Κύπρου, δεν τις αντίκρισε ο Μακάριος με πόνο ψυχής και με πικρία, όπως αισθανόταν και ο τελευταίος Έλληνας. Αντιθέτως, είδε *τις δυσκολίες της Ελλάδας με χαιρέκακη και σαδιστική διάθεση καιροσκόπου*. Και όχι μόνο αυτό, αλλά έκρινε ότι θα μπορούσε την ίδια περίοδο να *αναπτύξει τα δικά του σχέδια και προγράμματα*, που βρίσκονταν σε *αβυσσαλέα και αγεφύρωτη διάσταση* προς τους πραγματικούς εθνικούς πόθους των Κυπρίων και ολόκληρου του ελληνισμού³³⁴⁶.

Η στάση του αυτή υποστηρίζει η Πατρίς, επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι πριν από το 1967 και τον ερχομό της *δικτατορικής κυβέρνησης*, η οποία κατέλαβε την εξουσία δια της βίας και *προώθησε τη λύση του εφικτού, ο Μακάριος δεν συνεργάστηκε με καμία ελληνική κοινοβουλευτική κυβέρνηση*³³⁴⁷. Αλλά ακόμη και αυτή την κυβέρνηση την *κατηγορεί νομίζοντας ότι με αυτό τον τρόπο απαλλάσσεται από τις ευθύνες του*. Πολλές φορές στο παρελθόν ο Μακάριος έφερε σε δυσχερή θέση την Ελλάδα, ακολουθώντας πολιτική *άλλοτε αιφνιδιασμού και άλλοτε υποχωρήσεων* από τα συμφωνηθέντα με αυτή. Αποτελεί μόνιμη τάση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου η χρησιμοποίηση *της Ελλάδας προς εξυπηρέτηση της κυπριακής πολιτικής*, έχοντας πλήρη αδιαφορία για τις συνέπειες στην *Κύπρο*, η οποία αποτελεί *κέντρο του Ελληνισμού*³³⁴⁸. Ο Μακάριος λοιπόν σύμφωνα με την εφημερίδα, οχυρώνεται πίσω

³³⁴³«Ουδέποτε Ηγωνίσθη Δια την Ένωσιν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1972), 1.

³³⁴⁴«Εσύρθη Πλέον η Αυλαία», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 20, 1971), 3.

³³⁴⁵«Τι Επιδιώκει ο Μακάριος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1973), 1.

³³⁴⁶«Εσύρθη Πλέον η Αυλαία», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1970), 2.

³³⁴⁷«Τι Συμβαίνει εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Αύγουστος 14, 1970), 3.

³³⁴⁸«Εις το Εδώλιον ο Πρόεδρος», *Πατρίς* (Ιούλιος 15, 1974), 6.

από τις ευθύνες της Ελλάδας πιστεύοντας, ότι με αυτό τον τρόπο θα απαλλαγεί³³⁴⁹. Άνοιξε ανεπίτρεπτο χάσμα μεταξύ Κύπρου και Μητρός Ελλάδος, ήρθε σε ρήξη με τους Μητροπολίτες, επέφερε διαίρεση στον λαό, προκάλεσε παντού ερείπια και χαλάσματα και καταβαράθρωσε το κυπριακό³³⁵⁰.

Η αναξιοσύνη του Μακαρίου επιβεβαιώθηκε από το γεγονός ότι υπήρξε αντάξιος διάδοχος της Αγγλίας, καθώς το καθεστώς του, υπερακοντίζει σε καταπίεση και τρομοκρατία αυτό της Αγγλοκρατίας³³⁵¹. Αυτός έθεσε τα όρια των βρετανικών βάσεων, διακηρύττοντας ότι θα αντισταθεί ποικιλοτρόπως στη στρατιωτική χρησιμοποίηση τους. Αλληθωρίζει άλλοτε προς την Ανατολή και άλλοτε προς τη Δύση, λέγοντας ότι είναι αδέσμευτος. Έλεγε ότι η Κύπρος ανήκει στη Δύση, ότι αγωνίζεται για την ένωση και για την Ελλάδα, ότι εδώ και έτη αδημονεί να επανέλθει στην Εκκλησία από την οποία παράνομα λιποτάκτησε, για να ασκήσει κοσμική εξουσία, έστω και υπό τη σκιά του θανάτου, σαν να μην υπάρχουν άλλοι άξιοι άνδρες στην Κύπρο. Υποστηρίζει ότι θα αυτοκτονήσει, αλλά καμία απόπειρα δεν σκηνοθέτησε³³⁵². Απευθυνόμενος στους Έλληνες ορκίζεται ένωση, ενώ την ίδια ώρα διαβεβαιώνει τους Τούρκους και τον ΟΗΕ, ότι θέλει ανεξαρτησία³³⁵³.

Ο υπονομευτής, ο δολιοφθορέας της ενότητας του εσωτερικού μετώπου, ο αρνητής της Ελλάδας³³⁵⁴, έχει αποδείξει ότι την ένωση την υπηρετεί με τα χείλη, αλλά την υποσκάπτει με τα έργα³³⁵⁵, αφού όνειρο του ήταν πάντοτε πως να γίνει η Κύπρος ανεξάρτητη και να κρατηθεί χωριστή από την Ελλάδα, για να είναι ο ίδιος ηγέτης και να νέμεται τα αγαθά της εξουσίας. Ο δολοφόνος της ενώσεως³³⁵⁶, ο ολετήρας της Κύπρου³³⁵⁷, την ένωση δεν τη θέλησε ποτέ ειλικρινά, απλώς την καπηλεύθηκε σε κάθε περίπτωση για να προάγει τους ιδιοτελείς σκοπούς του³³⁵⁸. Ακολούθησε με πεισματική συνέπεια, κάθε πολιτική γραμμή που αφορούσε το κυπριακό ζήτημα, εκτός από την πολιτική γραμμή που αφορούσε την ένωση³³⁵⁹.

³³⁴⁹ «Και όμως την Ετορπίλλισεν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 1, 1971), 1.

³³⁵⁰ «Ας Μείνη!», *Πατρίς* (Ιούνιος 12, 1972), 4.

³³⁵¹ «Οι Φαύλοι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 18, 1968), 1.

³³⁵² «Προσέξατε, Μακαριώτατε!», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1970), 1.

³³⁵³ «Αγνωμοσύνη και Αχαριστία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1970), 1.

³³⁵⁴ «Το Εσωτερικόν Μέτωπον», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1971), 1.

³³⁵⁵ «Να Διεξαχθή Ελλαδοτουρκικός», *Πατρίς* (Απρίλιος 6, 1971), 1.

³³⁵⁶ «Τούτους...», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 6, 1971), 4.

³³⁵⁷ «Τα Όπλα του Μακαρίου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 7, 1972), 1.

³³⁵⁸ «Το Εσωτερικόν Μέτωπον», *Πατρίς* (Μάιος 27, 1971), 1.

³³⁵⁹ «Εφικτή η Ένωσις Τονίζει ο Διγενής», *Πατρίς* (Μάιος 31, 1971), 2.

Τονίζει η Πατρίς, ότι μέσω της εφαρμογής *δικτατορικού καθεστώτος* με άφθονα μέσα, *παραπλανεί τον λαό, εξαγοράζει συνειδήσεις και πιέζει με κάθε τρόπο και εκβιασμούς* τους αντιπάλους του, ενωτικούς αγωνιστές (εννοεί τους Αντιμακαριακούς), *αποστερώντας από τον λαό το δικαίωμα να εκφραστεί ελεύθερα*³³⁶⁰. Η πολιτική του Μακαρίου θεωρείται επίσης *υπεύθυνη και για την εξάπλωση του κομμουνισμού*, όντας η πρώτη *συγκροτημένη ανθενωτική δύναμη*, την οποία και *εγκολπώθηκε*³³⁶¹. Από την ημέρα που ο Μακάριος έγινε *ηγέτης της Κύπρου*, τονίζει η Πατρίς, αυτή *οδηγείται προς την κομμουνιστικοποίηση*. Έδωσε συγχωροχάρτι στους κομμουνιστές, τους έκανε *συμμάχους και συμβούλους*, με αποτέλεσμα να ανεβοκατεβαίνει η ένοχη ηγεσία του ΑΚΕΛ στο Προεδρικό Μέγαρο, ενώ το κράτος που δημιούργησε ο Μακάριος υπήρξε *ανθελληνική συμμορία ευρέως δεσποζόμενη υπό το κομμουνιστικό στοιχείο*³³⁶².

Με μεθοδικότητα πολέμησε ο Μακάριος την *εθνική ψυχή* και *επιστράτευσε ως συμμάχους τους κομμουνιστές*³³⁶³, οι οποίοι *προσποιούμενοι ότι σέβονται τα ράσα*, έκοβε ο καθένας ένα *τεμάχιο για να κατασκευάσει την προσωπίδα της παρανομίας* του, με συνέπεια να *αναθρέψει φίδια στους κόρφους* του, που απέκτησαν *δόντια και δηλητήριο από τη θαλπωρή* του³³⁶⁴. Η ενέργεια αυτή του Μακαρίου αποτελεί για την εφημερίδα *μεγάλη πρόκληση για τα αισθήματα του λαού*, αφού φαίνεται να συνεργάζεται στενότερα και καθημερινά με την ηγεσία του ΑΚΕΛ, η οποία είναι *ανθελληνική και ανθενωτική* και να *αρνείται πεισματικά να συζητήσει το κυπριακό πρόβλημα με τον ελευθερωτή της Κύπρου τον Διγενή*³³⁶⁵. Ο Μακάριος *κάθεται και συζητά για την ενδεδειγμένη διαδικασία προώθησης του κυπριακού ζητήματος με τους κομμουνιστές* άνευ όρων, ενώ με την ενωτική παράταξη θέτει *όρους ταπεινωτικούς και εκ προοιμίου απορριπτέους και απαράδεκτους*³³⁶⁶.

Επεδίωξε δια της μάζας να *δημιουργήσει οπαδούς υπέρ της πολιτικής* του μεταξύ των οποίων και το κομμουνιστικό κόμμα, που *έφτασε να εκπροσωπεί ακόμη και το 40% του πληθυσμού*, ώστε να μην *μπορεί κανείς να τον κλονίσει από τη θέση*

³³⁶⁰ «Ομόλογος Τώρα ο Μακάριος Διατί Χρειάζεται την Ψήφον», *Πατρίς* (Ιανουάριος 17, 1968), 4.

³³⁶¹ «Εποχή Δόξης - Εποχή Καταισχύνσης», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1970), 3.

³³⁶² «Δοκιμάστε Κύριε Μακάριε!...», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1972), 1.

³³⁶³ «Να Απολογηθούν εις τον Λαόν Αλλά να μη τον Επικαλούνται οι Ανάλγητοι Εκμαυλισταί του», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 6, 1968), 1.

³³⁶⁴ «Προσέξατε, Μακαριώτατε!», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1970), 1.

³³⁶⁵ «Εφικτή η Ένωσις Τονίζει ο Διγενής», *Πατρίς* (Μάιος 31, 1971), 2.

³³⁶⁶ «Ο Αφοριστής των Κομμουνιστών», *Πατρίς* (Αύγουστος 30, 1971), 1.

του. Συνεργάστηκε μόνο με *ανθηνωτικούς παράγοντες* στην Κύπρο, που δημιούργησε ο ίδιος μαζί με τους κομμουνιστές, από κοινού συμφέροντος ορμώμενοι³³⁶⁷. Αυτός είναι λοιπόν σύμφωνα με την Πατρίς ο Μακάριος, ο ιεράρχης που *δεν τήρησε τους όρκους* του, που *συνυπέγραψε αφοριστικό κείμενο καταδικάζοντας τον κομμουνισμό* ως αμνησίθρησκο, αλλά με τον οποίο συνεργάζεται³³⁶⁸. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο Πρόεδρος Μακάριος προσφέρει *τις υπηρεσίες του στον κομμουνισμό*, επιδιώκοντας να παίζει τον ρόλο του *γενειοφόρου ερυθρού δικτάτορα της Κούβας, Φιντέλ Κάστρο*³³⁶⁹.

Η συγκρότηση αντιμακαριακών ένοπλων ομάδων και η απειλή εμφυλίου πολέμου, έχει ως μοναδική αιτία τον *απηνή διωγμό των Αντιμακαριακών και τη μυστική εισαγωγή όπλων από τους Μακαριακούς*. Η πολιτική που ασκεί είναι ακριβώς αυτή που θέλει ο διεθνής κομμουνισμός, ο οποίος του συμπαραστέκεται, ενώ η παραμονή του Αρχιεπισκόπου στην Κύπρο, εξυπηρετεί *τον πόλεμο του κομμουνισμού κατά της θρησκείας*, του *έθνους* και της *ενώσεως*³³⁷⁰. Ο Μακάριος *μπορεί να κλονίζεται, αλλά δεν εκπίπτει από την εξουσία του*, στην οποία παραμένει ακόμη και μπροστά στον κίνδυνο *αιματοκυλίσματος της Κύπρου*. Γράφει στα *παλαιότερα των υποδημάτων του την Ιερά Σύνοδο και τους εκκλησιαστικούς κανόνες*, το *εθνικό κέντρο και τις διακοινώσεις*. Τον προστατεύουν *οι κομμουνιστές*, που αποτελούν την εμπροσθοφυλακή και τη *δύναμη κρούσης του*³³⁷¹.

Μέσω της χρήσης ποικίλων μέσων κατόρθωσε να *αμβλύνει το εθνικό φρόνημα* και να καταστήσει τον εαυτό του τον μόνο μαχητή και τους Ελληνοκυπρίους *άβουλη αγέλη, πειθήνιο όργανο, μοιρολάτρη θεατή, βλοσυρό αντίδικο της Μητρός Πατρίδας και θλιβερό προσκυνητή της Μόσχας*³³⁷². Προβάλλεται από την αρθρογραφία της Πατρίδας ως *ασυνεπής, ματαιόδοξος και εθνικά ρηχός*³³⁷³, αφού συνεχίζει μία *επικίνδυνη* περιπλάνηση ναρκοθέτησης του λαού, για *αποφυγή της ενδεδειγμένης* οδού, της λεωφόρου, η οποία άγει στην Ακρόπολη³³⁷⁴, απολαμβάνοντας την *παντοδυναμία* του και *αδιαφορώντας* για τα *θεμιτά και*

³³⁶⁷ «Φύγετε Μακαριώτατε το Ταχύτερον!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 4, 1971), 1.

³³⁶⁸ «Ο Αφοριστής των Κομμουνιστών», *Πατρίς* (Αύγουστος 30, 1971), 1.

³³⁶⁹ «Πασιφανής Απόδειξις», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1972), 3.

³³⁷⁰ «Ανευ Ετέρου», *Πατρίς* (Μάρτιος 2, 1972), 4.

³³⁷¹ «Αυτά Απαιτούμεν Ημεείς!...», *Πατρίς* (Μάρτιος 9, 1972), 1.

³³⁷² «Να Απολογηθούν εις τον Λαόν Αλλά να μη τον Επικαλούνται οι Ανάλγητοι Εκμαυλισταί του», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 6, 1968), 1.

³³⁷³ «Η Αποφράς Ημέρα», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 16, 1970), 1.

³³⁷⁴ «Προς τον Πρόεδρον Μακάριον», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 8, 1968), 1.

αντεθνικά μέσα που τον οδήγησαν στη σημερινή θέση του³³⁷⁵. Όπως διαφαίνεται από τις *βάρβαρες και εγκληματικές ενέργειες*, στις οποίες προβαίνουν οι αλήτες οπαδοί του, ο Μακάριος *δεν τίθεται επικεφαλής του λαού και δεν αντλεί την πολιτική του δύναμη από αυτόν*, αλλά καθίσταται *αρχηγός μίας εγκληματικής σπείρας*, που *εκμεταλλεύεται την αχαλίνωτη αρχομανία* του, *δρα με παράνομα μέσα και με καννιβαλιστικό αυτόχρημα τρόπο σε βάρος του λαού και της ιεράς εθνικής του υποθέσεως*³³⁷⁶.

Ο *εγωισμός* του Μακαρίου, η *φιλαρχία* του, η *έλλειψη πολιτικής διορατικότητας*, *χαντάκωσαν* σύμφωνα με το έντυπο *κυριολεκτικά το κυπριακό ζήτημα*³³⁷⁷. Την αποκλειστική ευθύνη φέρει *ο ένας και μόνος Μακάριος*, μέσω της *ιδιοτελούς τυχοδιωκτικής*³³⁷⁸ *πολιτικής* του, της *διαρκούς εναλλαγής των συνθημάτων* του στη *διεξαγωγή του αγώνα* και στην *κάθε προσπάθεια υπονομεύσεως της ένωσης*³³⁷⁹. Επί δώδεκα χρόνια που *κυβερνά τον δύσμοιρο τόπο*, *αυτός δεν είδε μέρα καλή*. Η εμπάθεια του Μακαρίου, η *ιδιοτέλεια* του και η *έλλειψη ορθής και συνεπούς γραμμής* όσον αφορά στο εθνικό θέμα, *συσσώρευσε πολλές συμφορές* για την Κύπρο, αφού θεωρείται *ανίκανος να οδηγήσει το σκάφος στο λιμάνι της ηρεμίας, της ευημερίας και της εθνικής αποκαταστάσεως*³³⁸⁰.

Συνεχίζοντας να κατηγορεί με δριμύτητα τον Μακάριο η Πατρίς επισημαίνει, ότι *προσπάθησε να καμουφλάρει* τον μοναδικό σκοπό του να γίνει Πρόεδρος ή πρωθυπουργός του κυπριακού κράτους, μέσα από *αοριστολογίες* ως προς τον *αγώνα της ένωσης*³³⁸¹, *τασσόμενος μόνο φαινομενικά υπέρ* αυτής³³⁸². Ποτέ *δεν προώθησε την ένωση ως λύση* του διεξαγόμενου αγώνα, παρά μόνο *αρκέστηκε να μιλά ακαδημαϊκά υπέρ* αυτής, δεν μίλησε για την ένωση σε καμία ξένη χώρα και για τον σκοπό του αγώνα των Ελληνοκυπρίων δεν υποστήριξε *ποτέ το αίτημα τους*³³⁸³. Καταπάτησε τον *όρκο του για την ένωση*, την οποία άλλωστε σε καμία απόλυτη

³³⁷⁵«Η Ισχύς του», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 9, 1968), 1.

³³⁷⁶«Το Χέρι εις την Καρδιά σας», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 25, 1968), 1.

³³⁷⁷«Αντίδρασις Μέχρις Εσχάτων», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 27, 1971), 1.

³³⁷⁸«Δια να Σωθή η Νήσος μας», *Πατρίς* (Ιούλιος 10, 1972), 4.

³³⁷⁹«Αδίστακτοι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 9, 1971), 4.

³³⁸⁰«Οι Καραμέλες του Μακαρίου και Σία!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 18, 1971), 1.

³³⁸¹«Πως Ήχθημεν εις την Σημερινήν Εθνικήν Τραγωδίαν της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 11, 1968), 2.

³³⁸²«Τα Περί “Μεταβατικού Σταδίου”», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1968), 2.

³³⁸³«Ουδόλως Ηγωνίσθησαν δι’ Ένωσιν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 2.

περίπτωση δεν *θέλησε πραγματικά ή επιδίωξε ειλικρινά*, παραμένοντας πάντα *πιστός στην τακτική του άλλοτε να την καπηλεύεται και άλλοτε να την τορπιλίζει*³³⁸⁴.

Έργα για χάρη της ενώσεως δεν πραγματοποίησε, αφού ότι *εμπράκτως προσέφερε ήταν εναντίον αυτής και για χάρη της ανεξαρτησίας*³³⁸⁵. Ζήτησε το *εφικτό και πέταξε στα σκουπίδια το ευκαίο*, αναζητώντας *οτιδήποτε άλλο πλην της ενώσεως*, γιατί αυτό είναι το πιο βασικό που τον ενδιαφέρει³³⁸⁶. Εάν στα *στήθη του έκαιγε η φλόγα του άδολου πατριωτισμού και δεν τα κατέτρωγε το ευτελές συμφέρον*, η *ευτελέστερη εμπάθεια και ο προσωπικός πολιτικός υπολογισμός*, δεν θα έφθαναν ποτέ οι Ελληνοκύπριοι στο άθλιο κατάντημα του σημερινού τουρκοπροσκυνήματος. *Άφησε τον ελληνοκυπριακό λαό να αναπαύεται στις φρούδες ελπίδες του, ότι διαθέτει το δίκαιο με το μέρος του και ότι εάν του λείμουν εφόδια μπορεί να περιφέρεται με τον δίσκο της επαιτείας της παρελθούσης δόξας του γένους*, προσερχόμενος *στους ισχυρούς για να ζητεί από αυτούς βάσει των παλαιών περγαμηνών του έθνους, να υπερασπιστούν τα δίκαια του*³³⁸⁷. Πάγια επιδίωξη του επομένως παρέμενε η ανεξαρτησία και *ουδέποτε η ένωση*³³⁸⁸, κάτι που φανερώνει την *παθολογική αρχομανία*³³⁸⁹ και την *εθνική εξωμοσία*³³⁹⁰, επιβεβαιώνοντας για μία ακόμη φορά ότι είναι ο *ένας και μόνος πολέμιος της ένωσης*³³⁹¹. Επιδιώκει *μόνο την ανεξαρτησία που του εξασφαλίζει το προεδρικό αξίωμα, τη δόξα και τη χλιδή*³³⁹².

Έχει απεμπολήσει λοιπόν κατά την εφημερίδα Πατρίς ο Μακάριος την ένωση και *προετοιμάζει την εγκαθίδρυση ομοσπονδιακού καθεστώτος*³³⁹³, οδηγώντας σταθερά μέρα με τη μέρα την Κύπρο σε νέες καταστάσεις, οι οποίες είναι *απαράδεκτες* για την εθνική φιλοτιμία και εγκυμονούν τρομερούς εσωτερικούς κινδύνους, αδιαφορώντας για τους πάντες και τα πάντα, βυθίζοντας κάθε μέρα περισσότερο τον λαό στο *τέλμα της ντροπής*³³⁹⁴. Τον κατηγορεί ότι συμπεριφέρεται σαν *μεσαιωνικός φεουδάρχης*³³⁹⁵, εφόσον διαχειρίζεται το μέλλον της Κύπρου σαν

³³⁸⁴ «Αγνωμοσύνη και Αχαριστία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 7, 1970), 1.

³³⁸⁵ «Τι Έπραξε δια την Ένωσιν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 16, 1968), 1.

³³⁸⁶ «Θα Αντισταθώμεν!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 8, 1970), 1.

³³⁸⁷ «Εξοδος και ας Ρεύση Αίμα», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1971), 1.

³³⁸⁸ «Είναι Ώρα», *Πατρίς* (Ιανουάριος 25, 1968), 1.

³³⁸⁹ «Δια να Σωθή η Νήσος μας», *Πατρίς* (Ιούλιος 10, 1972), 4.

³³⁹⁰ «Εσσέτ' Ημάρ», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1968), 1.

³³⁹¹ «Τι θα Γίνη», *Πατρίς* (Μάρτιος 3, 1968), 4.

³³⁹² «Μας Εγκατέλειψεν», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1972), 3.

³³⁹³ «Απεμπωλών και Πάλιν την Ένωσιν. Ο Μακάριος Προετοιμάζει Ομοσπονδιακόν Καθεστώς», *Πατρίς* (Μάρτιος 20, 1968), 4.

³³⁹⁴ «Πότε θα Ξυπνήση ο Λαός», *Πατρίς* (Μάρτιος 20, 1968), 1.

³³⁹⁵ «Έρχεται η Κάθαρσις!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 12, 1972), 1.

να είναι οι Ελληνοκύπριοι δουλοπάροικοι του και δεν δίνει *λόγο σε κανέναν*³³⁹⁶. Εκ *προθέσεως και εξακολουθητικώς καταπολέμησε με παρασκηνιακές ενέργειες την ένωση*. Επιθυμεί να κρατήσει την Κύπρο ως *ανεξάρτητο φέουδο* για να την *νέμονται αυτοί* (εννοεί τους Μακαριακούς), *τα τέκνα τους και τα τέκνα των τέκνων τους*³³⁹⁷. Όσο ζει θέλει την Κύπρο *φέουδο του, να είναι ο απόλυτος άρχοντας και αφέντης*, αναφωνώντας ότι *«Αυτός είναι η Κύπρος»*, *χωρίς κανέναν ηθικό δισταγμό*, χωρίς την ελάχιστη *εθνική συναίσθηση*, χωρίς τον *παραμικρό φόβο ή ντροπή για την κρίση της ιστορίας της Κύπρου* της οποίας όλες οι *σελίδες, τριών χιλιάδων ετών δεν γράφουν τίποτα άλλο, καμία άλλη λέξη, από αυτή της ενώσεως*³³⁹⁸.

Προβάλλεται η εικόνα από το έντυπο ότι ο Μακάριος δεν ενδιαφέρεται να δώσει σε κανέναν λόγο για τα τερατώδη σφάλματα της πολιτικής του, η οποία οδηγεί την Κύπρο σε θανάσιμο κίνδυνο. Είναι *ο υπαίτιος όλων των δεινών στην Κύπρο*, αλλά και της *μεγάλης συμφοράς που βρίσκεται* εν όψει³³⁹⁹. Είναι *επίορκος, εθνικώς ανακόλουθος, εχθρός της Ελλάδας και της ενώσεως*, εργαζόμενος και μουχθώντας μόνο για τον εαυτό του³⁴⁰⁰. Ο ίδιος φέρει την *ακέραιη ευθύνη* γιατί με την *ανθενωτική και ανθελληνική πολιτική* του, δημιούργησε κατάσταση που *εγκυμονεί εμφύλιο σπαραγμό*, ενώ με τη στάση του *ενέπνευσε και ενθάρρυνε την καλλιέργεια και την ανάπτυξη ανθελληνικού φρονήματος στην Κύπρο και αποστροφή προς την Ελλάδα*³⁴⁰¹. Για όλα τα *δεινά, τα αδιέξοδα και τις ντροπές*, *ευθύνεται ο Μακάριος* και οι άνθρωποι του. Το μέγα εθνικό θέμα *αφέθηκε να διαμορφωθεί ανάλογα με τις πολιτικές επιδιώξεις της πολιτικής ηγεσίας*, τις *επιθυμίες των Τούρκων*, τις *υποδείξεις των κομμουνιστών* και τις *υπαγορεύσεις της μοίρας*, ενώ χειρισμού εθνικού δεν έτυχε το κυπριακό ζήτημα³⁴⁰².

Αμφισβητεί η Πατρίς τη διπλή ιδιότητα του Μακαρίου ως Αρχιεπισκόπου και ως Προέδρου της Δημοκρατίας, επισημαίνοντας ότι ως Αρχιεπίσκοπος *παρένεβη στοιχειώδεις κανόνες της Εκκλησίας* και *επιδίωξε αθέμιτα την κοσμική εξουσία*, ενώ ως Πρόεδρος και πάλι παρουσιάζει θλιβερό θέαμα, γιατί πλέον το κράτος του *ούτε ενιαίο είναι*, η δε πολιτεία του *ούτε ανεξάρτητη είναι, ούτε κυρίαρχη, ούτε*

³³⁹⁶«Να Αναχαιτισθή ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 29, 1968), 1.

³³⁹⁷«Να Φύγη ο Ένοχος!», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

³³⁹⁸«Η Κύπρος δεν Πρόκειται να Γίνη Σκλαβοπάζαρο», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

³³⁹⁹«Σωτηρία», *Πατρίς* (Ιούνιος 2, 1968), 1.

³⁴⁰⁰«Η Αποφράς Ημέρα», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 16, 1970), 1.

³⁴⁰¹«Άνευ Δικαιώματος Εκλογής», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 4.

³⁴⁰²«Να Φύγουν οι Ένοχοι!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 3, 1972), 1.

δημοκρατική³⁴⁰³. Ο πρωταίτιος και πρωτεργάτης της Ζυρίχης, ο ερυθρός Αρχιεπίσκοπος³⁴⁰⁴, ο μαμωνάς του μηδενισμού και της αγόγγυστου δουλείας³⁴⁰⁵, ο επί τόσα χρόνια κυνικός παραβαίνων τους ιερούς κανόνες, ενεργεί ανίερα ως κοσμικός άρχοντας και έχει διαφανεί ότι *ουδέποτε θα αποχωρισθεί εκουσίως την ηδονή της εξουσίας*, περιοριζόμενος μόνο στα εκκλησιαστικά καθήκοντα του, που του ζητά η Ιερά Σύνοδος. Δημιούργησε καθεστώς προσωποπαγές, από το οποίο άνθησε στην Κύπρο *η διοικητική φανulότητα*, πλημμύρησε η *κοινωνική αναρχία και διαφθορά*, βλάστησε και άκμασε *η εθνική διαστροφή και ο ανθελληνισμός*. Τρέμει να *απογυμνωθεί από την υλική δύναμη της αρχής, η οποία αποτελεί το μόνο του στήριγμα*³⁴⁰⁶.

Γι' αυτό έχει χρέος ο *ρασοφόρος κομματάρχης*³⁴⁰⁷, να *απαρνηθεί τη μία από τις δύο ιδιότητες* του, γιατί είναι *ασυμβίβαστες*, είτε να *παραιτηθεί από τη θέση του Αρχιεπισκόπου* και να *επιδοθεί στην πολιτική*, είτε να *παραιτηθεί από τη θέση του Προέδρου* και να *επιδοθεί στα εκκλησιαστικά καθήκοντα του*³⁴⁰⁸. *Ανίερα ασκεί κοσμική εξουσία*, ελκύοντας την οργή του Θεού στη νήσο. Απαρνούμενος την ένωση, στερήθηκε το εθνικό υπόβαθρο, για να ηγείται του απελευθερωτικού αγώνα. Με την απάρνηση της ενώσεως *βλαστήμησε στο όνομα της πατρίδας*. Δικαιολογίες και ελαφρυντικά δεν υπάρχουν για τη *βλασφημία στην πατρίδα*, όπως δεν υπάρχει δικαιολογία και για τη *βλασφημία στη θρησκεία και στο Άγιο Πνεύμα, με συνέπεια να είναι ασυγχώρητος*³⁴⁰⁹.

Πρέπει να *αποσυρθεί* σύμφωνα με την Πατρίδα ο Μακάριος *στα εκκλησιαστικά καθήκοντα του*, για να αποδείξει ότι *δεν προτίθεται να δημιουργήσει μελλοντικά προσκόμματα για την ένωση*, να γίνει *Αρχιεπίσκοπος όλων των Κυπρίων*, να *εργασθεί για την επιτυχία της αποστολής της Εκκλησίας*, να επιβεβαιώσει ότι *δεν τρέφει πολιτικές φιλοδοξίες*³⁴¹⁰. Να περιοριστεί μόνο στα εκκλησιαστικά καθήκοντα του, *αποκαθιστώντας τον εθναρχικό ρόλο της Εκκλησίας*.

³⁴⁰³ «Απέτυχεν ως Εθνάρχης», *Πατρίς* (Ιανουάριος 17, 1968), 1.

³⁴⁰⁴ «Η Τουρκία Έθεσεν ήδη από Δεκαετίας και Πλέον Πόδα επί της Κύπρου», *Πατρίς* (Μάιος 18, 1972), 4.

³⁴⁰⁵ «Οι Λαμπροί “Εθνικόφρονες”», *Πατρίς* (Ιούνιος 8, 1972), 1.

³⁴⁰⁶ «Ας Μείνη!», *Πατρίς* (Ιούνιος 12, 1972), 4.

³⁴⁰⁷ «Εσσέτ’ Ημάρ», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 27, 1968), 1.

³⁴⁰⁸ «Δημοψήφισμα και Όχι Εκλογάς», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1968), 1.

³⁴⁰⁹ «Άνευ Δικαιώματος Εκλογής», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 4.

³⁴¹⁰ «Το Εσωτερικόν Μέτωπον», *Πατρίς* (Μάιος 31, 1971), 1.

Να τεθούν στο περιθώριο τα *νεφελώδη εφικτά και να αναληφθεί πείσμων και συνεπής αγώνας με δίπτυχο την ένωση - αυτοδιάθεση*³⁴¹¹.

Αναγνωρίζει το έντυπο ότι είναι δικαίωμα του Μακαρίου να συνεχίσει όσο θέλει να ασκεί κοσμική εξουσία, αλλά δεν είναι *δικαίωμα του να παραμείνει στις τάξεις του κλήρου*. Εφόσον ο ίδιος δεν έχει τη φιλοτιμία να μην εμφανίζεται προπέτης *παραβάτης των Ιερών Κανόνων* και να αποβάλει τα *ράσα του, είναι δικαίωμα ολόκληρης της ορθοδοξίας* να εκκαθαρίσει την κατάσταση. Με αυτό τον τρόπο οι οπαδοί του και όσοι τον θέλουν Πρόεδρο της Δημοκρατίας *θα τον έχουν και θα τον καμαρώνουν χωρίς ράσα*³⁴¹². Με τις ενέργειες του κατάφερε να πετύχει ως έναν βαθμό μία *κατευθυνόμενη ανθρώπινη αγέλη*, η οποία τον *χειροκροτεί και του λέει να συνεχίσει τον αγώνα*³⁴¹³.

Προβάλλεται από την Πατρίς ως ο *μοναδικός ένοχος για το σχίσμα* και την *καταστροφή που απειλεί την εκκλησία της Κύπρου*, αφού αυτός και *κανένας άλλος* επιμένει να ασκεί *αρχιερατική, αλλά και πολιτική εξουσία*, ποδοπατώντας του *θείους και ιερούς κανόνες*. Κατάφερε ο Μακάριος υπό τη λεγόμενη Μείζονα Σύνοδο, τη ληστρική, να *ενεργήσει αντικανονικά και να δικαιωθεί ο αδυσώπητος καταλύτης των θείων και ιερών κανόνων* και καθαιρέθηκαν οι πρόμαχοι της κανονικής εκκλησίας Γεννάδιος Πάφου, Κυπριανός Κυρηνείας και Άνθιμος Κιτίου. Με την αντικανονική και παράνομη απόφαση της Μείζονος Συνόδου, η εκκλησία της Κύπρου *οδηγήθηκε στην τραγωδία του σχίσματος*, κατάσταση που *συνταράσσει το Πανελλήνιο*³⁴¹⁴.

Ο *άκρατος καισαροπαπισμός* του Μακαρίου αναφέρει το αντιμακαριακό έντυπο, αποτελεί τη *μοναδική αιτία της τραγωδίας της Εκκλησίας της ελληνικής Μεγαλονήσου*, προσβάλει και την ορθόδοξη δογματική θεολογία, γιατί *καταλύει κάθε θεία έννοια περί Εκκλησίας*. Ο ανίερος παποκαίσαρας της Κύπρου αντλώντας εγκόσμια ισχύ από το προεδρικό αξίωμα του, αθέτησε *δεσποτικές εντολές*, παραβίασε του *ιερούς κανόνες*, αγνόησε τον καταστατικό χάρτη της κυπριακής εκκλησίας, διακατεχόμενος από μηδενιστικό πνεύμα, διαμόρφωσε το *εκκλησιαστικό δίκαιο*, το

³⁴¹¹«Κατηγορούμεν τους Υπονομευτάς μας», *Πατρίς* (Μάιος 15, 1972), 1.

³⁴¹²«Ας Μείνη!», *Πατρίς* (Ιούνιος 12, 1972), 4.

³⁴¹³«Ποιμήν Προβάτων ή Ποιμήν Λύκος;», *Πατρίς* (Νοέμβριος 16, 1972), 2.

³⁴¹⁴«Καισαροπαπισμός εις την Εκκλησία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 24, 1973), 3.

οποίο υπενθυμίζει εν πολλοίς *την αντιχριστιανική θεωρία, το δίκαιο του ισχυρότερου.*

Οποιαδήποτε επικαλούμενη εθναρχική ιδιότητα του Μακαρίου, η οποία αιτιολογεί την απαράδεκτη συνάσκηση αρχιεπισκοπικής και προεδρικής εξουσίας, προάγεται προς τους αναγνώστες της Πατρίδας, ως *σοφισμένος μύθος*. Έπαυσε ο Μακάριος προ πολλού να ασκεί *εθναρχική διακονία* και εμφανίζεται *αρχηγός πολιτικού κόμματος, αγωνιζόμενος για να εξουδετερώσει κάθε αντίπαλο, προκειμένου να παραμείνει ισόβια στον θρόνο του προεδρικού αξιώματος.*

Δεν έδειξε *σημεία μετάνοιας*, γιατί με λόγια και έργα υποστηρίζει την αιρετική θέση, ότι είναι δυνατόν να κρατάει τον *τίμιο σταυρό του Κυρίου* και να κραδαίνει και *το ξίφος της προεδρικής εξουσίας*. Να *ευλογεί από την ωραία πύλη του ιερού ναού* και να *απειλεί τους αντιπάλους του από τον εξώστη του Προεδρικού*. Να προσφέρει στην Αγία Τράπεζα *αναίμακτη θυσία* και να επαπειλείται *αδελφοκτόνος πόλεμος στη μαρτυρική Μεγαλόνησο*. Να εύχεται για ένωση και να γίνεται η *αιτία διαιρέσεως του* κυπριακού λαού. Να εμφανίζεται *ποιμένας όλων των πιστών* και να υποστηρίζεται ως *πολιτικός από μία κομματική παράταξη*³⁴¹⁵.

Ο Μακάριος σύμφωνα με την εφημερίδα Πατρίδα στρέφει τις προσπάθειες του προς δύο κατευθύνσεις. Προσπαθεί με *αντικανονικές ενέργειες να δημιουργήσει τετελεσμένα γεγονότα* για την Εκκλησία, τοποθετώντας τους εκλεκτούς του ως επισκόπους, ενώ επιθυμεί να είναι *απόλυτος και ανενόχλητος άρχοντας, διαχειριζόμενος τα εκατομμύρια της Εκκλησίας* και καταδυναστεύοντας πάλι τον ατυχή κυπριακό λαό. Προσπαθεί να προετοιμάσει τη διαδοχή του υπό ημετέρου διατεθειμένου να υπακούσει τις εντολές του και να *συγκαλύπτει τα ξυριχικά σκάνδαλα*. Αυτά είναι τα σχέδια της *καλογηροκρατίας*, σχέδια τα οποία θα καταρρεύσουν σαν χάρτινοι πύργοι, γιατί δεν υπολογίσθηκε η έλξη της αντιστάσεως των εθνικοφρόνων της Κύπρου³⁴¹⁶.

Ο Μακάριος *θυμάται την ένωση*, την οποία *γραφτώς* μέσω συνταγματικών διατάξεων *ενταφίασε, μόνο για να εκβιάσει τους Τουρκοκυπρίους* να αποδεχθούν την τροποποίηση των συμφωνιών και του συντάγματος, σύμφωνα με τα γνωστά 13

³⁴¹⁵Ibid., 3.

³⁴¹⁶«Τα Σχέδια της Καλογηροκρατίας», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1974), 1.

σημεία³⁴¹⁷, ενώ για να τους εξευμενίσει *προσφέρει χαριστικά μέτρα ειρηνεύσεως*, ετοιμάζοντας σύνταγμα με υπογραμμισμένα τα *υπερτροφικά δικαιώματα* της *μειονότητας*, μελετά *αποζημίωση εκατομμυρίων λιρών* στους Τουρκοκύπριους δημοσίους υπαλλήλους, συνεχίζει την *παροχή δωρεάν ύδατος, ρεύματος, τηλεφώνου*³⁴¹⁸. Μέσω της *καινοφανούς τακτικής* του η οποία διακρίνεται από *μοιρολατρία, παθητική στάση, άφωνη αποδοχή των πάντων*³⁴¹⁹, βοήθησε την *αμελητέα μειονότητα* των Τουρκοκυπρίων να *προωθήσει* τις θέσεις της, με αποτέλεσμα να ζει αυτή τη στιγμή η Κύπρος τη *ντε φάκτο ύπαρξη του τουρκικού κρατιδίου* και να υπάρχει κίνδυνος να *περιέλθει ολόκληρη στην κυριαρχία της Τουρκίας*³⁴²⁰. Επέτρεψε στους Τουρκοκυπρίους να είναι *ασύδοτοι στο εσωτερικό μέτωπο* μέσα από τις διαδικασίες των διαπραγματεύσεων και μίας αμφιβόλου αξίας ανεξαρτησία³⁴²¹. Αν και *εμφανίζεται να διαφωνεί με τους Τούρκους*, στην ουσία αυτό είναι *απλή επίφαση*, είναι *σύμμαχος με αυτούς*, έχοντας *ως κοινό εχθρό την ένωση*³⁴²². *Αμαρτάνει εθνικώς* σπεύδοντας να κλείσει με τον Ντενκτάς το κυπριακό υπό τις *υπάρχουσες δεινές περιστάσεις*. Σκευωρεί *πίσω από τις πλάτες του λαού*, αφού διαπραγματεύεται χωρίς να *ανακοινώσει τίποτα όσον αφορά στη λύση του σχεδίου για το κυπριακό*³⁴²³. Έχει γίνει *ικέτης των Τουρκοκυπρίων*, εφόσον προσπαθεί να λύσει το κυπριακό ζήτημα *με ικεσίες*³⁴²⁴, ενώ *θεωρεί τους Τουρκοκυπρίους ως κοινότητα*, καθώς *αναγνωρίζει την ελληνοτουρκοκυπριακή συνεταιριστική και συγκυριαρχική βάση* των συμφωνιών Ζυρίχης Λονδίνου³⁴²⁵.

Με την πρόθεση του να *παραχωρήσει αυτονομία* διοικητικής φύσεως στους Τουρκοκυπρίους, η οποία είναι πιο επικίνδυνη ακόμη και από τη γεωγραφική, οι τελευταίοι θα καταστούν *ικανοί να δημιουργήσουν οχυρά και ορμητήρια*, που θα χρησιμοποιήσουν στο μέλλον για να *κατακτήσουν ολόκληρο το νησί*, όπως άλλωστε είναι και *ο αμετάθετος σκοπός τους*, κάτι που θα πετύχουν άνετα, γιατί στις *αυτόνομες περιοχές κανένας έλεγχος δεν επιτρέπεται από το κράτος και όλες οι εξουσίες της αστυνομίας, της διοίκησης και της δικαιοσύνης θα βρίσκονται στα*

³⁴¹⁷ «Αι Σχέσεις Μετά των Τουρκοκυπρίων», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 2.

³⁴¹⁸ «Τι Περιμένουν, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 1.

³⁴¹⁹ «Μακάριος και Ιστορία», *Πατρίς* (Μάρτιος 9, 1968), 1.

³⁴²⁰ «Είναι Ώρα», *Πατρίς* (Ιανουάριος 25, 1968), 1.

³⁴²¹ «Πολιτικά Ολισθήματα», *Πατρίς* (Μάρτιος 10, 1968), 1.

³⁴²² «Σύμμαχος», *Πατρίς* (Αύγουστος 2, 1971), 4.

³⁴²³ «Τα Αμαρτήματα του Μακαρίου», *Πατρίς* (Μάρτιος 28, 1968), 1.

³⁴²⁴ «Το Δις Εξαμαρτείν ουκ Ανδρός Σοφού», *Πατρίς* (Απρίλιος 7, 1968), 1.

³⁴²⁵ «Καμουφλαρισμένος ο Ρεαλισμός Μακαρίου - Ντενκτάς», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1968), 1.

χέρια τους³⁴²⁶. Με την ανοχή και την απάθεια του *υπεράξιου ηγέτη, προέκυψε ντε φάκτο διχοτομική κατάσταση* στην Κύπρο, την οποία δημιούργησαν οι Τούρκοι. Δεν εξέφρασε ωστόσο ο Μακάριος, επισημαίνει η εφημερίδα Πατρίδα, *καμία διαμαρτυρία για την προώθηση των τουρκικών καντονιών*, ούτε και για την *καταδυνάστευση των Ελλήνων σε πολλές περιοχές της Κύπρου*³⁴²⁷. Πρέπει να *παραδειγματισθεί από τους Τουρκοκυπρίους* ο Μακάριος και να συνεχίσει *αδιάκοπα τον εθνικό και όχι πολιτικό αγώνα*, αυτό απαιτεί το εθνικό φιλότιμο³⁴²⁸.

Όσον αφορά στην πολιτική του Μακαρίου έναντι της Τουρκίας και σε αυτό τον τομέα το αντιμακαριακό έντυπο ασκεί έντονη κριτική, τονίζοντας ότι *παραχωρεί τα πάντα στους Τούρκους*³⁴²⁹ και *εργάζεται υπέρ αυτών*³⁴³⁰, αφού μέσω της στάσης του *έχει φτάσει την Κύπρο σε αξιοθρήνητη κατάσταση*, με αποτέλεσμα αυτή να *έχει ξεφύγει* από τα χέρια του, αφού *«άλλα μεν βουλαί Μακαρίου, άλλα δε Τουρκία κελεύει»*. Η Κύπρος αυτή τη στιγμή κατάντησε να είναι *έρμαιο των ορέξεων της Τουρκίας*³⁴³¹. Για την ικανοποίηση της *αρχομανίας* του και μόνο για την προσωπική προβολή του, *καταπάτησε τους νόμους της Εκκλησίας και της πατρίδας* και κατέστησε την Τουρκία *ρυθμιστή του μέλλοντος της ελληνικής Κύπρου*³⁴³². Όχι μόνο θεωρείται από την εφημερίδα *ανίκανος*, αλλά και *απρόθυμος να αντιδράσει*, αφού επιτρέπει στην Τουρκία και στους Τουρκοκυπρίους να δημιουργήσουν *τετελεσμένα γεγονότα σε βάρος του ελληνοκυπριακού λαού*³⁴³³. Η υποχωρητική στάση του Μακαρίου στον χειρισμό του κυπριακού ζητήματος, δεν αποδεικνύει τίποτα άλλο, παρά ότι είναι διατεθειμένος να *ικανοποιήσει τις αξιώσεις της Τουρκίας*³⁴³⁴.

Σύρει την Κύπρο εξευτελιστικά μπροστά στους Τούρκους, για να ικετεύσει τη συγκατάθεση και τον διακανονισμό, ο οποίος θα τους κάνει πάλι *αφέντες στην ελληνική νήσο*. Μέσω αυτής της τακτικής ο Μακάριος γίνεται πολλαπλώς *ένοχος και υπόλογος έναντι της ιστορίας*, γιατί επιδιώκει την *κυριολεκτική καταστροφή του τόπου*³⁴³⁵. Δεν προωθεί λύση του κυπριακού ζητήματος, αλλά μία *καμουφλαρισμένη*

³⁴²⁶«Δούρειος Ίππος», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

³⁴²⁷«Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1971), 4.

³⁴²⁸«Σκηνοθετημένη Συμφωνία επί του Κυπριακού», *Πατρίς* (Μάρτιος 12, 1968), 1.

³⁴²⁹«Είναι Χρέος του Μακαρίου», *Πατρίς* (Ιούλιος 28, 1968), 1.

³⁴³⁰«Πως Σκέπτονται Συνετός οι Τούρκοι», *Πατρίς* (Ιανουάριος 19, 1968), 1.

³⁴³¹«Τα Περί “Μεταβατικού Σταδίου”», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1968), 2.

³⁴³²«Οι Φαύλοι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 18, 1968), 1.

³⁴³³«Προ του Θανάσιμου Κινδύνου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 20, 1968), 1.

³⁴³⁴«Από Θέσεως Ισχύος Ομιλούν οι Τούρκοι», *Πατρίς* (Μάρτιος 10, 1968), 1.

³⁴³⁵«Διατί Σπεύδει ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 19, 1968), 1.

υποδούλωση στους Τούρκους, που και πάλι θα προβληθεί χωρίς καμία ντροπή στον λαό ως νίκη, με κάποιο *νέο απατηλό «νενικήκαμεν»*³⁴³⁶. Το «*νενικήκαμεν αδελφοί*» αποτελεί για το αντιμακαριακό έντυπο μία *πομπώδη, απατηλή και παραπλανητική* στάση του Μακαρίου, με σκοπό να επιβάλει τις επάρατες συμφωνίες, χωρίς αντίσταση³⁴³⁷. Το «*νενηκήκαμεν Έλληνες Αδελφοί*», του Μακαρίου κατανοείται ως *στραγγαλισμός του επικού και νικηφόρου απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ, ενταφιασμός της ελευθερίας της ελληνικότατης Κύπρου*, αναγνώριση της επίσημης επικύρωσης της *οριστικής αγγλικής κυριαρχίας* της Κύπρου, επαναφορά της *Τουρκίας με επίσημες παραστάσεις και υποδοχές από τον ίδιο τον Μακάριο* και *παραχώρηση στην Τουρκία δικαιωμάτων* που δεν διαφέρουν στην πραγματικότητα *από την κυριαρχία*. Το «*νενικήκαμεν*» σημαίνει τον *εθνικό αποκεφαλισμό της Κύπρου*³⁴³⁸, ήταν στάχτη στα μάτια του λαού, ήταν η απαρχή της καταχρήσεως της εμπιστοσύνης του, για να εξασφαλίσει ο Μακάριος μέσω αυτού, τον πρωθυπουργικό θώκο και τα άλλα αγαθά της εξουσίας. Αποτέλεσε τη *γλυκιά φωνή των σειρήνων, που παρέσυρε και πλάνεψε τον υπερήφανο αγωνιστή λαό*³⁴³⁹.

Ο Μακάριος σύμφωνα με την εφημερίδα Πατρίδα πουλάει τους *Ελληνοκυπρίους στους Τούρκους* και *επείγεται να ανακόψει την Κύπρο από τον μητρικό κορμό*³⁴⁴⁰. *Δεν ενημέρωσε τον λαό που βαδίζει, σε ποιον όλεθρο τον φέρει, σε ποια εθνική ατίμωση τον βυθίζει και σε ποια αισχρή τουρκική υποδούλωση τον οδηγεί*³⁴⁴¹. Την ευθύνη για όσα θα συμβούν μελλοντικά στην Κύπρο θα φέρει όχι ο Ντενκτάς με την πολιτική του, αλλά ο Μακάριος, ο οποίος *εγκατέλειψε την ένωση, αντιτάχθηκε στην πραγματοποίηση της και διευκόλυνε την Τουρκία*, να προωθήσει το δεύτερο στάδιο του σχεδίου της για την Κύπρο, την *ομοσπονδοποίηση*. Όχι μόνο δεν τήρησε την υπόσχεση του ο Μακάριος, ότι θα παραιτηθεί σε περίπτωση που δεν πραγματοποιηθεί η ένωση, αλλά προσπαθεί να επιβάλλει στον κυπριακό λαό ως *εφικτή λύση, την επιδιωκόμενη λύση των Τούρκων για ομοσπονδία*³⁴⁴². Μέσω της

³⁴³⁶«Πότε θα Ξυπνήση ο Λαός», *Πατρίς* (Μάρτιος 20, 1968), 1.

³⁴³⁷«Ουαί τοις Ηττημένοις», *Πατρίς* (Μάρτιος 23, 1969), 1.

³⁴³⁸«Μεγάλα Λόγια», *Πατρίς* (Ιούνιος 29, 1972), 1.

³⁴³⁹«Ο Σάββας Ρωσσίδης και το Χρέος μας», *Πατρίς* (Νοέμβριος 26, 1973), 2.

³⁴⁴⁰«Εθνικός Φανατισμός», *Πατρίς* (Μάρτιος 21, 1968), 1.

³⁴⁴¹«Κεραυνός Χρειάζεται», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1968), 1.

³⁴⁴²«Καμουφλαρισμένος ο Ρεαλισμός Μακαρίου Ντενκτάς», *Πατρίς* (Απρίλιος 20, 1968), 1.

εξαγγελίας της εφικτής λύσης και της αναγνώρισης της τουρκοκυπριακής μειονότητας ως «κοινότητας», συμπληρώνεται το *τουρκικό σχέδιο διαμελισμού της Κύπρου*³⁴⁴³.

Ο Μακάριος παρουσιάζεται από την αρθρογραφία της Πατρίδας, ως αυτός που *κατέστρεψε την Κύπρο, διέφθειρε τις ψυχές των Ελληνοκυπρίων και άλλαξε την εθνική πορεία αιώνων*³⁴⁴⁴. *Αντί να ενώσει τον λαό, τον διαίρεσε* σε τέτοιο βαθμό, ώστε να υπάρχει μεγάλος κίνδυνος ο διχασμός αυτός να *διαρκέσει πολλές δεκαετίες. Παρέλαβε τον λαό ενωμένο και αντί να τον συσπειρώσει γύρω του με λάβαρο εκείνο που του επέβαλλε το καθήκον και η κληρονομιά* από τους νεκρούς αγωνιστές του αγώνα της ΕΟΚΑ, *τον διαίρεσε για ιδιοτελείς πολιτικούς σκοπούς*³⁴⁴⁵. Ο Μακάριος *δεν εργάστηκε ποτέ υπέρ της ένωσης, δεν ενθάρρυνε ποτέ τον λαό, δεν του μίλησε ποτέ για αυτό το ιερό ιδανικό*³⁴⁴⁶. Είναι ο *δημιουργός της εθνικής τραγωδίας* της Κύπρου και ο *μόνος αίτιος του διχασμού*³⁴⁴⁷.

Καπηλεύθηκε *ανίερα ο οικτρός συνθηκολόγος τα θρησκευτικά και εθνικά αισθήματα του μαρτυρικού κυπριακού λαού και τον βαθύ σεβασμό προς το ράσο του*. Δεν δίστασε να *ποδοπατήσει τις εκκλησιαστικές διατάξεις και τις ιστορικές επιταγές, για να γίνει κοσμικός άρχοντας*. Προκειμένου να εδραιώσει τη θέση του αυτή, *κατάντησε άβουλο όργανο στα χέρια του, τον εύπιστο και ευσεβούντα πατριωτικό λαό, ενώ κάθε ενέργεια του αποσκοπεί στον διηνεκή αποκλεισμό της ένωσης*³⁴⁴⁸.

Ο Μακάριος *δεν συγκινήθηκε ποτέ και δεν εγκολπώθηκε τον αγώνα*, ούτε συμμερίστηκε ποτέ τον παλμό του ξεσηκωμού της Κύπρου. Έκανε το *πάν για να σταματήσει τον αγώνα*, ή να *τον εκτρέψει από τον σκοπό* του ή να *ανακόψει την μαχητική ορμή του*. Διαρκώς ισχυριζόταν, ότι δήθεν *κουράστηκε για τον λαό*, ότι δεν επιθυμούσε να συνεχίσει τον πόλεμο, όμως από *την αρχή, άλλα είχε στο μυαλό του*. Σκεπτόταν εκείνο το κακό που στο τέλος θα διέπραττε και οι θυσίες και τα αίματα όλα, γίνονταν για να φτιάξει κάποιο *δικό του κράτος, χωριστό, όχι ενωμένο* με την Ελλάδα³⁴⁴⁹. Ο Μακάριος και ο εσμός των συνενόχων του είναι απλώς *μεταπράτες και*

³⁴⁴³«Πλήρης Ασυδοσία εις τους Τούρκους», *Πατρίς* (Μάιος 19, 1968), 1.

³⁴⁴⁴«Τι Είσθε, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Οκτώβριος 25, 1971), 1.

³⁴⁴⁵«Φύγετε Μακαριώτατε το Ταχύτερον!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 4, 1971), 1.

³⁴⁴⁶«Οι Καραμέλες του Μακαρίου και Σία!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 18, 1971), 1.

³⁴⁴⁷«Ζη η Ιδέα!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 28, 1971), 6.

³⁴⁴⁸«Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1971), 4.

³⁴⁴⁹«Εορτασμός ή Βεβήλωση;», *Πατρίς* (Απρίλιος 3, 1972), 1.

*εκμεταλλευτές των ιερών αγώνων των Ελληνοκυπρίων*³⁴⁵⁰. Κυβέρνησε την Κύπρο σαν να ήταν *καλογηρικό τιμάριο ή προσωπικό φέουδο του και μεταχειρίστηκε τον κυπριακό λαό σαν αγέλη*. Παρέλαβε έναν λαό *έτοιμο να πεθάνει για την Ελλάδα και τον έκανε να πιστεύει, ότι η Ελλάς είναι ο υπ' αριθμόν ένας κίνδυνος*, προκειμένου να δικαιολογήσει την παραμονή του στην εξουσία και να εξιλεωθεί όπως νομίζει για την *προδοσία της Ζυρίχης*³⁴⁵¹.

Αυτός ο άνθρωπος που παρέλαβε την Κύπρο πάλλουσα από πηγαία εθνική συνείδηση και θριαμβεύουσα στον εθνικό απελευθερωτικό αγώνα, την μετέβαλε σε *χώρο ερμαφρόδιτο με επικρεμάμενο τον κίνδυνο* της δουλείας. Ο άνθρωπος αυτός *απεμπόλησε ιδανικά χιλιετηρίδων εις το διηνεκές*³⁴⁵². Παραγνώρισε το *απαράγραπτο δικαίωμα του λαού να αποφασίζει μόνος του και ελεύθερος για το πολιτικό μέλλον* του και επιδίωξε να πλαστογραφήσει τη *θέληση του για την ικανοποίηση της αρχομανίας του*³⁴⁵³. Ενώ θα έπρεπε να ήταν ο *κήρυκας της αγάπης* και της *ανεξικακίας*, *αγωνίσθηκε να ενσταλάξει* το μίσος στις ψυχές των ακροατών του, εναντίον των αντιπάλων του. Αντί να επιδιώξει να *εμφυσήσει στον λαό εθνικό ενθουσιασμό και πίστη* στα ευγενή ιδανικά, θέλησε να *μεταδώσει σε αυτόν τη μισαλλοδοξία και τον αδελφοκτόνο φανατισμό*³⁴⁵⁴. Με το κάλυμμα του εθνικού μανδύα *έσπειρε το μίσος και την εμπάθεια μεταξύ των Ελλήνων*³⁴⁵⁵.

Κρούει τον κώδωνα του κινδύνου στον ελληνοκυπριακό λαό η Πατρίς τονίζοντας, ότι πρέπει να *αντιληφθεί σε ποιες συμφορές αυτός οδηγείται ευρισκόμενος υπό την ηγεσία* του Μακαρίου, ενθαρρύνοντας να τον απορρίψει³⁴⁵⁶. Επιχειρηματολογεί της παραπάνω άποψης αναφέροντας, ότι κινδυνεύει η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να χάσει το *στοιχείο της ελληνικότητας* της, για το οποίο αγωνίζεται τόσα χρόνια και κατάφερε να το διατηρήσει, παρά τους πολυάριθμους κατακτητές³⁴⁵⁷, οδηγούμενη στην τουρκοποίηση³⁴⁵⁸, κατάσταση η οποία οφείλεται

³⁴⁵⁰ «Επίορκος και Δημοκόπος», *Πατρίς* (Ιούλιος 24, 1972), 1.

³⁴⁵¹ «Αυτός Είναι ο Μακάριος», *Πατρίς* (Ιούλιος 27, 1972), 1.

³⁴⁵² «Ποιος Δημοκοπεί;», *Πατρίς* (Ιούλιος 31, 1972), 3.

³⁴⁵³ «Θα Κρίνη», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1973), 4.

³⁴⁵⁴ «Απάντησις της ΕΣΕΑ προς τον Μακάριον», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 3.

³⁴⁵⁵ «Οι Εθνικόφρονες θα Προχωρήσουν Απτόητοι προς την Εθνικήν Κάθαρσιν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 5.

³⁴⁵⁶ «Συμφωνεί η “Επανάστασις” με όσα Διακηρύττει ο κ. Γ. Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Ιούνιος 14, 1971), 3.

³⁴⁵⁷ «Απάντησις της ΕΣΕΑ Προς τον Μακάριον», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 3.

³⁴⁵⁸ «Να Φύγουν Ανεπιστρεπτί», *Πατρίς* (Ιανουάριος 1, 1968), 1.

κατά κύριο λόγο στην ασκειθείσα πολιτική του Μακαρίου, που χαρακτηρίζεται από *ενδοτικότητα και μειοδοσία*³⁴⁵⁹.

Ως *θεήλατος κατάρα ο Μακάριος*, επισημαίνει η εφημερίδα Πατρίδα, έσκυψε πάνω από την Κύπρο προ εικοσαετίας, η *οποία είχε την ατυχία στις κρίσιμότερες στιγμές του εθνικού βίου της να μην γνωρίσει ηγέτη άξιο των περιστάσεων*³⁴⁶⁰. Ο Μακάριος καταπρόδωσε τον ιερό αγώνα της ενώσεως, διέσπασε τη *συμπαγή ενότητα του λαού, καταδολίευσε τη συνείδηση του, δημαγώγησε κατά της Ελλάδας και συκοφάντησε τους Έλληνες πολιτικούς, υπονόμωσε το κύρος του αρχηγού του αγώνα, καταβύθισε τον ελληνικό στρατό, εισήγαγε κρυφά τα τσεχοσλοβακικά όπλα, προδίδοντας τον ιερό αγώνα της ενώσεως*³⁴⁶¹.

Ως Πρόεδρος *μονοπώλησε τον χειρισμό του κυπριακού*³⁴⁶², κατέστη επίορκος καταπατώντας τον όρκο της Φανερωμένης, γιατί προέβη σε μία σειρά σημαντικών πράξεων. Υπέγραψε τις *προδοτικές συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, απέκλεισε την ένωση* και αντί να αισθάνεται αίσχος για την προδοσία του, η καρδιά *του έπαλλε από χαρά γιατί θα γινόταν Πρόεδρος ανεξάρτητου κράτους*. Αν και κληρικός *διέπραξε πολιτικές δολοφονίες* σε βάρος των ενωτικών αντιπάλων του, με τους δολοφόνους να *παραμένουν ατιμώρητοι*. Στην προσπάθεια του να αποκόψει την Κύπρο από τον εθνικό κορμό, ζήτησε τη δημιουργία κυπριακής συνειδήσεως στην Κύπρο. Ο ίδιος προσωπικά υπέθαλψε το *πνεύμα δυσμένειας και μίσους προς τους Έλληνες αξιωματικούς και στρατιώτες*, οι οποίοι προσέφεραν τεράστιες υπηρεσίες προς τον ελληνοκυπριακό λαό. Κατόρθωσε δια του *τεχνάσματος της Κοφίνου να καταδιώξει τον ελληνικό στρατό από την Κύπρο και να ικανοποιήσει τους Τούρκους*. Διακηρύττει, ότι *επιδιώκει πλήρη ανεξαρτησία και μάλιστα υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, για να μην αξιώσει ποτέ ο κυπριακός λαός μελλοντικά την ένωση*. Έδωσε σαφείς οδηγίες για την *διεξαγωγή ανθενωτικής προπαγάνδας* και οι υποτακτικοί του για να τον ικανοποιήσουν, χρησιμοποίησαν όλα τα θεμιτά και αθέμιτα μέσα εναντίον της Ελλάδας και της ένωσης³⁴⁶³.

³⁴⁵⁹«Θα Λογοδοτήσει ο Μακάριος», *Πατρίς* (Μάρτιος 14, 1968), 1.

³⁴⁶⁰«Να Φύγη Αμέσως!», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1.

³⁴⁶¹«Να Παραιτηθή Αμέσως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 12, 1970), 1.

³⁴⁶²«Ακατανόητος Προσπάθεια», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 6, 1971), 1.

³⁴⁶³«Θέλει Αρετήν...», *Πατρίς* (Νοέμβριος 11, 1971), 3 & «Χάριν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του έχει *πραγματοποιήσει σημεία και τέρατα, με αποκορύφωμα τον ντε φάκτο διαμελισμό της Κύπρου από τους Τούρκους* και την πολλαπλή *διχοτόμηση μέσω της παραχώρησης στους Άγγλους κυρίαρχων βάσεων σε διάφορα σημεία του νησιού*. Τον κατηγορεί το αντιμακαριακό έντυπο για *τουρκοπροσκύνημα και για ραγιαδισμό, για εθνική υποτονία και μειοδοσία*, για εκδήλωση αντεθνικών ενεργειών. Σκοπός του ρασοφόρου εθνικού εξωμοτή είναι η *διατήρηση της εξουσίας, αφού τα πάντα περιστρέφονται γύρω από αυτόν*³⁴⁶⁴.

Έφθασε μέχρι του σημείου ο Μακάριος από την *εγωπάθεια*³⁴⁶⁵ του να διακηρύξει, ότι *αυτός είναι η Κύπρος*. Την ευθύνη για τον καταποντισμό του κυπριακού ζητήματος τη φέρει μόνο ο Μακάριος και γι' αυτό υποστηρίζει η εφημερίδα, θα πρέπει να *σταματήσει να χειρίζεται την ιερή υπόθεση*, αφού η ιδιοτελής πολιτική του, έφερε την Κύπρο σε αυτή την κατάσταση³⁴⁶⁶. Παρέλαβε την *Κύπρο ελληνική και την κατέστησε μωσαϊκό ιδεολογιών και επιρροών*. Την παρέλαβε *ενιαία και την εγκατέσπειρε με θυλάκους και καντόνια*. Παρέλαβε λαό και ως Κίρκη επεδίωξε να τον *μετατρέψει σε αγέλη*. Προσπάθησε να καταστρέψει *κάθε εθνική αξία και να μείνει αυτός αιώνιος δεσπότης στο φέουδο του*³⁴⁶⁷. Ο Μακάριος παρουσιάζεται ως *αρχιτέκτονας και κατασκευαστής της διχοτόμησης*³⁴⁶⁸, δεν θεωρείται ευθύς και γενναίος πολιτικός. Στερείται *αρετής και παρρησίας*, δεν ομολογεί την αλήθεια ακόμη και όταν πιέζεται να μιλήσει για πράγματα δυσάρεστα για αυτόν. Προσπαθεί να αποφύγει τις σαφείς εξηγήσεις και να *καταφύγει σε επαμφοτερίζουσες δηλώσεις και πυθιακούς ισχυρισμούς*, οι οποίοι επιδέχονται πολλές ερμηνείες. Ενεργεί πάντα με τρόπο *προσκείμενο και έκδηλη οπισθοβουλία όσον αφορά στους λόγους και στα έργα του. Προσπαθεί να παγιδεύσει και να εκθέσει τον αντίπαλο του, ανεξάρτητα αν για χάρη εντυπώσεων πλέκει για αυτόν ύμνους και κόπτεται για αδελφосύνη και συνεργασία*, αφού γνωρίζει να ελίσσεται. Για να υποβαθμίσει τον Μακάριο η Πατρίς, τον ονομάζει καλόγηρο που *κληρονόμησε από το Βυζάντιο την ικανότητα των πολιτικών ελιγμών*, χωρίς ωστόσο να *έχει κληρονομήσει καμία από τις αρετές της χιλιετούς σεμνής ιστορίας*³⁴⁶⁹.

³⁴⁶⁴«Ρεαλισμός», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 2, 1971), 4.

³⁴⁶⁵«Και Ατιμία», *Πατρίς* (Νοέμβριος 11, 1971), 4.

³⁴⁶⁶«Τυμβωρύχου», *Πατρίς* (Αύγουστος 30, 1971), 1.

³⁴⁶⁷«Η Ελληνική Ιδέα Νικά!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 14, 1972), 1.

³⁴⁶⁸«Ο Μαραθόβουνος», *Πατρίς* (Ιούνιος 26, 1972), 4.

³⁴⁶⁹«Επί Όσων Είπε ο Μακάριος», *Πατρίς* (Ιούνιος 19, 1972), 1.

Συνεχίζοντας να του προσάπτει κατηγορίες, αναφέρει ότι πολιτικοί άνδρες που τηρούν τη στάση του, οι οποίοι *δεν έχουν θάρρος και νιώθουν φόβο* μη θέλοντας να αναλάβουν ευθύνη, θα πρέπει να *αποσύρονται από την πολιτική σκηνή* και να αφήνουν *τη θέση τους σε άλλους ικανότερους*, πριν η ζημιά που θα προκαλέσουν *είναι ανεπανόρθωτη*³⁴⁷⁰. Γι' αυτό απαιτείται *αλλαγή σε ανθρώπους και ιδανικά*, σε *συνθήματα και στρατηγική* και προπαντός *έξαρση πατριωτική και αίσθημα αυτοθυσίας*³⁴⁷¹. Αν δεν δύναται να προχωρήσει προς την ένωση ο Μακάριος, αφού τα θαλάσσωσε με την πολιτική του, είναι καιρός να *φύγει από το πολιτικό προσκήνιο*, αφήνοντας σε άλλους τη *δυνατότητα να επιχειρήσουν τη σωτηρία της Κύπρου και την πραγματοποίηση των εθνικών πόθων*³⁴⁷². Αν δεν μπορεί να δείξει *αποφασιστικότητα*, τότε δεν μπορεί να προσφέρει στην Κύπρο, στον κυπριακό λαό και στην *κυπριακή ιστορία, καμία υπηρεσία*. Ο ρόλος του πλέον έχει *τερματιστεί και πρέπει να αποχωρήσει*³⁴⁷³. Ο Μακάριος τα έχει *ατιμάσει όλα*. Τα *υπέβαλε όλα, τα συζητεί όλα*, τα *αναμένει* και τα *αποδέχεται όλα*³⁴⁷⁴. Εφόσον κρατά την εξουσία, ούτε *αγωνιστικός στίβος* υπάρχει, ούτε εθνικός αγώνας διάγεται, γιατί αυτά υποκαταστάθηκαν από τις υποχωρήσεις και την εθνική μοιρολατρία, *από τη φιλαρχία, τη θεσιθηρία και τη χρυσοθηρία*³⁴⁷⁵.

Το έντυπο προκαλεί αρκετές φορές με τη φρασεολογία του τον Μακάριο λέγοντας του, ας λύσει το κυπριακό, ας διαλύσει τους θυλάκους, τους οποίους η δική του ολέθρια πολιτική δημιούργησε, *διαφορετικά να φύγει αμέσως και ανεπιστρεπτί χωρίς μάταιες παρεκκλίσεις και ψευδή άλλοθι*. Ας αφήσει σε άλλους τη σωτηρία της Κύπρου, αφού *αποδείχθηκε ανάξιος και επικίνδυνος*³⁴⁷⁶. Έχοντας αποτύχει παταγωδώς ως πολιτικός ηγέτης, καθώς δεν κατάφερε ούτε να εξασφαλίσει την ένωση για τον κυπριακό λαό, ούτε την ανεξαρτησία, πρέπει να *φύγει ανεπιστρεπτί*³⁴⁷⁷. Πρέπει να *αποσυρθεί από το πολιτικό προσκήνιο*, ο δωσίλογος της Ζυρίχης, αφού κάθε νέα μέρα παραμονής του στην εξουσία, επισύρει *νέες συμφορές* για τους Ελληνοκυπρίους³⁴⁷⁸. Το αποτέλεσμα της πολιτικής του ήταν *αθλιότητα και*

³⁴⁷⁰ «Με Πλήρη Συναισθησιν Ευθύνης», *Αλήθεια* (Φεβρουάριος 5, 1968), 1.

³⁴⁷¹ «Αι Εκατέρωθεν», *Πατρίς* (Ιούνιος 21, 1971), 3.

³⁴⁷² «Μακάριος και Ένωσις», *Πατρίς* (Ιούλιος 10, 1972), 1.

³⁴⁷³ «Η Ιστορία Καλεί και Πάλιν τον Διγενήν!», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1972), 4.

³⁴⁷⁴ «“Τι Εγράφαμεν Άλλοτε εις την “ΠΑΤΡΙΔΑ”!- Τα Αμαρτήματα του Μακαρίου», *Πατρίς* (Νοέμβριος 23, 1970), 2.

³⁴⁷⁵ «Η Απάντησις της ΕΣΕΑ», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 6.

³⁴⁷⁶ «Και Πάλιν Εκτός Τάξεως», *Πατρίς* (Ιούλιος 31, 1972), 1.

³⁴⁷⁷ «Δημοψήφισμα και Όχι Εκλογάς», *Πατρίς* (Ιανουάριος 14, 1968), 1.

³⁴⁷⁸ «Είναι Ωρα», *Πατρίς* (Ιανουάριος 25, 1968), 1.

*χρεοκοπία*³⁴⁷⁹, εφόσον *καταπρόδωσε τον ενωτικό αγώνα της νήσου*, για τον οποίο *ο λαός έχυσε το αίμα του και υπέστη πάνδεινα μαρτύρια*³⁴⁸⁰.

Το φασιστικό καθεστώς του Μακαρίου *πρέπει να εκλείψει* σύμφωνα με την Πατρίδα, για να απολαύσει η Κύπρος την *ειρήνη και την ελευθερία του τόπου*³⁴⁸¹. Υποστηρίζει ότι η κατάσταση στην Κύπρο *δεν μπορεί να χειροτερέψει με την αποχώρηση του Μακαρίου*, αφού στο νησί επικρατεί *ντροπή, σήψη, πλαδαρότητα και εθνική εξαχρείωση*. Ο Μακάριος δεν μπορεί να παρέχει καμία *εγγύηση για την εθνική λύση*, καθώς ο ίδιος και κανένας άλλος *δεν είναι, παρά ο εμπνευστής και αίτιος της εθνικής τραγωδίας που βιώνει η Κύπρος*³⁴⁸². Τονίζει το αντιμακαριακό έντυπο, ότι είναι επιτακτική και επιβεβλημένη ανάγκη ο Μακάριος, να *αποδεσμεύσει τον κυπριακό λαό* και να δώσει την ευκαιρία το συντομότερο δυνατό, να δημιουργηθεί ένα εθνικό συμβούλιο, που θα διαχειρίζεται το εθνικό θέμα. Μόνο αυτή την προσφορά δύναται να παρέχει στην προδομένη πατρίδα και την εξαιτίας του δοκιμαζόμενη Κύπρο. Αναφέρει ξανά και ξανά η Πατρίς, ότι ο Μακάριος *πρέπει να παραιτηθεί σήμερα, όχι αύριο*³⁴⁸³, είναι η αποχώρηση του επιτακτική³⁴⁸⁴. Μία είναι η *οδός που του απομένει*, εκείνη που οδηγεί από το Προεδρικό Μέγαρο, στο καλογερίκο αναχωρητήριο, γι' αυτό πρέπει να ορίσει *διάδοχο κατάσταση και να φύγει αμέσως*. Αρκετά ταλαιπώρησε και εξαπάτησε την Κύπρο και την Ελλάδα, αρκετά ντρόπιασε και τις δύο³⁴⁸⁵. Οδηγεί την Κύπρο σε *διπλή σήψη λόγω του καλλιεργούμενου εθνικού και εκκλησιαστικού διχασμού* που επιδιώκει. Αν έστω έχει υπάρξει για μία στιγμή ειλικρινής θα πρέπει να αντιληφθεί την *καταστροφή που προκαλεί και να επιδιώξει να φύγει*, καταγράφοντας την πρώτη σημαντική πράξη στο ενεργητικό του, εάν όχι, τότε θα υπάρξει αγώνας για τη σωτηρία της Κύπρου³⁴⁸⁶.

Πρέπει να *αποχωρήσει ο συνθηκολόγος της Ζυρίχης*, ο *ερυθρός ρασοφόρος της Κύπρου*³⁴⁸⁷, ο *νεκροθάφτης της ενώσεως και διχοτόμος*³⁴⁸⁸ από το προσκήνιο και να αναλάβει *την αρχηγία του αγώνα ηγέτης προσηλωμένος στην ιδέα της ένωσης*

³⁴⁷⁹«Σύμμαχου», *Πατρίς* (Αύγουστος 2, 1971), 4.

³⁴⁸⁰«Τυμβωρύχου», *Πατρίς* (Αύγουστος 9, 1971), 4.

³⁴⁸¹«Δίδουν Όπλα εις τους Τούρκους», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 25, 1968), 1.

³⁴⁸²«Αυτά Απαιτούμεν Ημείς!...», *Πατρίς* (Μάρτιος 9, 1972), 1.

³⁴⁸³«Να Παραιτηθή Αμέσως», *Πατρίς* (Οκτώβριος 12, 1970), 1.

³⁴⁸⁴«Η Πραγματικότητα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 21, 1971), 4.

³⁴⁸⁵«Να Φύγει Αμέσως!», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1.

³⁴⁸⁶«Διχασμός: Εθνικός και Τώρα Εκκλησιαστικός», *Πατρίς* (Μάρτιος 16, 1972), 1.

³⁴⁸⁷«Ξαναζεί η Α.Ν.Ε.!»., *Πατρίς* (Ιανουάριος 15, 1973), 4.

³⁴⁸⁸«Ανατομία της “Φιέστας”», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1973), 1.

και στην επιταγή της ιστορίας³⁴⁸⁹. Πρέπει να απομακρυνθεί από την εξουσία ο υπεύθυνος της Ζυρίχης και να τοποθετηθεί επικεφαλής του αγώνα ηγέτης απόητος, με σιδηρά θέληση και πίστη στην απαρασάλευτη ένωση. Μόνο ένας ηγέτης με αυτά τα εφόδια θα καταφέρει να συσπειρώσει τον λαό. Ένας ηγέτης *ατρόμητος*, έχοντας ως οδηγό την *ιστορική επιταγή* και τη *θέληση του έθνους*, ένας ηγέτης που *δεν βαρύνεται από το αίσχος της Ζυρίχης*, ή *άλλη εθνική ή ηθική ανομία*, όντας έτοιμος να δηλώσει καθαρά στους Τούρκους, ότι *μόνη αξίωση εκείνων που εκπροσωπεί, είναι ο προκαθορισμός σε σύντομο χρονικό διάστημα της άσκησης του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, μέσω της διενέργειας καθολικού δημοψηφίσματος*³⁴⁹⁰. Πρέπει να τεθεί επικεφαλής του λαού *ηγέτης με στιβαρά χέρια, διαπνεόμενος από αγνό φρόνημα για να εμψυχώσει και να ενθαρρύνει ολόκληρο το λαό*, οπότε και θα καταρρεύσει κάθε εμπόδιο το οποίο *παρεμβάλλεται και κάθε τείχος που θεωρείται άρρηκτο για την πραγμάτωση της ένωσης*³⁴⁹¹. Τα έργα τα μεγάλα για να επιτελεσθούν θέλουν *ψυχή γενναία και τόλμη*, μέχρι του σημείου *παραφροσύνης*. Ο Μακάριος *δεν είναι για αυτά τα έργα και πρέπει να φύγει από την πολιτική ζωή της Κύπρου*³⁴⁹². Είναι *εθνικά αναξιόπιστος* και πρέπει να φύγει το *ταχύτερο*³⁴⁹³, *αφού* κατάντησε την Κύπρο σε *ελεεινή και τρισάθλια θέση*³⁴⁹⁴. Η ενότητα θα *επέλθει μόνο εάν αποχωρήσει από το προσκήνιο ο δημιουργός της σημερινής κατάστασης*, ο οποίος αποτελεί τον *κακό δαίμονα της Κύπρου και του έθνους*³⁴⁹⁵.

Επισημαίνει η εφημερίδα Πατρίς, ότι η ένωση δεν είναι θέμα πλέον του Μακάριου, αφού την *απαρνήθηκε και την καταπρόδωσε πολλές φορές*. Η ένωση είναι *υπόθεση των πιστών τέκνων της Ελλάδας*, τα οποία ταχύνουν το βήμα τους, γνωρίζοντας ότι δεν υπάρχει τίποτα ανέφικτο για την ελληνική ψυχή. *Κανένας Μακάριος, κανένας δωσίλογος Ακελικός δε θα μπορέσει να αποτρέψει την πορεία προς την κάθαρση και τη λύτρωση, κανείς, ούτε ο θάνατος*³⁴⁹⁶. Τα πάντα πια δεν φωνάζουν Μακάριος, αλλά ότι πρέπει πάλι να *αναλάβει την εξουσία ο Διγενής*, ο οποίος μπορεί να εξασφαλίσει την *ειρήνη και την ομαλότητα στην Κύπρο*, τις καλές σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας, την ειρήνη στην Ανατολική Μεσόγειο και την παγκόσμια

³⁴⁸⁹ «Καθαρά», *Πατρίς* (Ιούλιος 26, 1971), 1.

³⁴⁹⁰ «Ριζική Διαφωνία», *Πατρίς* (Ιούλιος 12, 1971), 4.

³⁴⁹¹ «Επέτειος Αίσχους», *Πατρίς* (Αύγουστος 16, 1971), 1.

³⁴⁹² «Όχι, Κύριε Γλαύκε Κληρίδη!», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 27, 1971), 1.

³⁴⁹³ «Φύγετε Μακαριώτατε το Ταχύτερον», *Πατρίς* (Οκτώβριος 4, 1971), 1.

³⁴⁹⁴ «Προς Απίστους», *Πατρίς* (Οκτώβριος 11, 1971), 4.

³⁴⁹⁵ «Άνευ Δικαιώματος Εκλογής», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 4.

³⁴⁹⁶ «Μόνον δια την Ένωσιν!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 30, 1971), 2.

ειρήνη. Η ιστορία *ξανακαλεί τον Διγενή* και μόνο σε αυτόν μπορεί να εμπιστευτούν οι Ελληνοκύπριοι την τύχη τους³⁴⁹⁷.

Ο Μακάριος, για την Πατρίδα που αντιπροσωπεύει τους Αντιμακαριακούς, αποτελεί τον κύριο εχθρό³⁴⁹⁸ του ενωτικού αγώνα, αφού οδήγησε πρώτα από όλους την Κύπρο μακριά από την ένωση, μέσω της υπογραφής των υποδουλωτικών, όπως αναφέρει, συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου, χωρίς να φέρει καμία αντίρρηση, χωρίς να ακούσει καμία γνώμη. Σκοπός του πολύ πριν την υπογραφή των συμφωνιών ήταν, όπως επισημαίνει το έντυπο, η ανεξαρτησία και η δημιουργία ενός δικού του κράτους. Για την ένωση ο Μακάριος μιλούσε πάντα ακαδημαϊκά και με αοριστολογίες, χωρίς να τη διεκδικεί ποτέ ουσιαστικά. Η ικανοποίηση των ευτελών συμφερόντων του, η εμπάθεια και οι προσωπικοί υπολογισμοί, είναι αυτά που έφτασαν τους Ελληνοκυπρίους να έχουν καταντήσει τουρκοπροσκυνημένοι και η Κύπρος να οδηγείται στην ομοσπονδοποίηση.

Ακολουθώντας τη γνώριμη τακτική του δεικτικού και έντονα φορτισμένου λεξιλογίου, επιδιώκοντας να επηρεάσει για μία ακόμη φορά την ελληνοκυπριακή κοινωνία και να ενισχύσει την εχθρότητα προς το πρόσωπο του Μακαρίου, η εφημερίδα τον χαρακτηρίζει ως αεροναύτη της πολιτικής και κηδεμόνα όλων των φαυλεμπόρων της Ζυρίχης, ως ειδήμων στη σχοινοβασία, την παρασπονδία, την αδιάψευστη μειοδοσία, τον ονομάζει κενόδοξο, ανίκανο, επίορκο, εγωιστή, τυχοδιώκτη, διακατεχόμενο από φιλαρχία και από έλλειψη πολιτικής διορατικότητας, εθνικώς ανακόλουθο, εχθρό της Ελλάδας και της ενώσεως. Ο Μακάριος προβάλλεται από την αρθρογραφία, ως ο πρωταίτιος και πρωτεργάτης της Ζυρίχης, ως ο ερυθρός Αρχιεπίσκοπος, ως ο μαμωνάς του μηδενισμού και της αγόγγυστου δουλείας, ως αυτός που δεν αντιμετωπίζει τίποτα με σοβαρότητα, όλες του οι ενέργειες εμπεριέχουν οπισθοβουλία, εγωισμό, αχαλίνωτη φιλοδοξία και μόχθο, για την ικανοποίηση μόνο του εαυτού του.

Η Πατρίς επιρρίπτει ευθύνες στον Μακάριο, γιατί με την πρόταση των 13 σημείων τα οποία βρίσκονται κατάφορα κατά του πλαισίου των συμφωνιών και γενικότερα με την πολιτική που άσκησε, οδήγησε τους Τουρκοκυπρίους σε ανταρσία, με συνέπεια η Κύπρος να κατακερματιστεί. Σε μία προσπάθεια να φανερώσει πόσο

³⁴⁹⁷ «Η Ιστορία Καλεί Πάλιν τον Διγενήν!», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1972), 4.

³⁴⁹⁸ Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 200.

ανάξιος ηγέτης είναι και να τονίσει την ανθελληνική πολιτική που χρησιμοποιεί, τον παρομοιάζει με τον Εφιάλτη που πρόδωσε τους Σπαρτιάτες στις Θερμοπύλες και με τον Ιούδα που πρόδωσε τον Χριστό.

Επανερχόμενη για μία ακόμη φορά η εφημερίδα στον αγώνα της ΕΟΚΑ, επισημαίνει ότι ενώ η οργάνωση είχε καταφέρει να συγκινήσει με τον δίκαιο αγώνα της το σύνολο της ανθρωπότητας, ο Μακάριος έσπευσε να συνθηκολογήσει, δεχόμενος μία τουρκοπροσκυνημένη και βρετανοκηδεμονευόμενη ανεξαρτησία, θυσιάζοντας το αίμα που χύθηκε για την ένωση και τον αγώνα του Διγενή. Εκμεταλλεύθηκε και καπηλεύθηκε τον αγώνα της ΕΟΚΑ για ίδιον όφελος. Η ένωση θυσιάστηκε από το πάθος του για εξουσία, αφού ήθελε την Κύπρο τιμάρια, φέουδο, χωριστό κράτος από την Ελλάδα, επιδιώκοντας να ανακόψει την ελληνική ιστορική πορεία της.

Λόγω της ηττοπάθειας και της υποχωρητικότητας στην πολιτική του, όπως και της αρχομανίας και της απεριόριστης φιλοδοξίας, θεωρεί το έντυπο, ότι είναι ο μόνος υπεύθυνος που έχει οδηγηθεί η Κύπρος σε αντίξοες συνθήκες και έχει κατακερματίσει τους Ελληνοκυπρίους, σε φατρίες και κόμματα. Τον κατηγορεί, ότι επιρρίπτει τις συνέπειες των πράξεων του σε άλλους, ενώ παρουσιάζεται ως αναξιόπιστος, γιατί όπως υποστηρίζει η εφημερίδα, έχει εγκαθιδρύσει στην Κύπρο ένα φαύλο καθεστώς, όπου το θρησκευτικό και εθνικό συναίσθημα των Ελληνοκυπρίων, έχει υποστεί καθίζηση, με τους τελευταίους να εκφράζουν μία έντονα ανθελληνική συμπεριφορά κατά της Ελλάδας.

Τονίζει, ότι δεν συνεργάστηκε ποτέ με την Ελλάδα και τις προσπάθειες καμίας κυβέρνησης για την πραγματοποίηση της ένωσης, αφού επιθυμούσε την ανεξαρτησία. Για αυτή εργαζόταν συστηματικά, θέλοντας να παραμείνει στην εξουσία όχι για να βοηθήσει στην επίλυση του κυπριακού ζητήματος, αλλά για να αποκόψει δια παντός την Κύπρο από τον εθνικό κορμό. Πολλές φορές εκμεταλλευόμενος τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα, την έφερε προ τετελεσμένων γεγονότων ή την αιφνιδίασε με την πολιτική που ακολούθησε. Η Πατρίς κατηγορεί τον Μακάριο για μη στοχευμένη πολιτική γραμμή, καθώς άλλοτε στρέφεται προς τη Δύση και άλλοτε προς την Ανατολή. Του επιρρίπτει ευθύνες για διγλωσσία, επισημαίνοντας, ότι ενώ θέλει να επιστρέψει στα εκκλησιαστικά καθήκοντα του, εξακολουθεί να νέμεται

την πολιτική εξουσία και ενώ αναφέρεται στις ομιλίες του για ένωση, στους Τουρκοκυπρίους και στον ΟΗΕ, μιλά για ανεξαρτησία.

Εστιάζει στη δικτατορική άσκηση της μακαριακής εξουσίας, αφού ο Αρχιεπίσκοπος εκβιάζει τους αντιπάλους του και τους Αντιμακαριακούς, ενώ στερεί από τον κυπριακό λαό το δικαίωμα να εκφραστεί ελεύθερα, με συνέπεια να μετατρέπεται σε άβουλη αγέλη και πειθήνιο όργανο του. Τον θεωρεί υπεύθυνο για τις παράνομες οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί στην Κύπρο, των οποίων έχει τεθεί επικεφαλής, όντας ο μόνος τρόπος να διατηρήσει την εξουσία του, μιας και δεν έχει τον λαό με το μέρος του.

Επιπλέον παρουσιάζεται από το έντυπο ως υπεύθυνος για την κομμουνιστικοποίηση της Κύπρου, καθώς συνεργάζεται στενά με τους κομμουνιστές, χρησιμοποιώντας τους ως στήριγμα για τη διατήρηση της ανεξαρτησίας, όπως επίσης και με το σύνολο των ανθενωτικών που υπάρχουν στην Κύπρο, ενώ αρνείται πεισματικά οποιαδήποτε συνεργασία με τον Διγενή. Ο Μακάριος φέρει για την εφημερίδα Πατρίδα την απόλυτη ευθύνη για την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στην Κύπρο και είναι ο μοναδικός αίτιος για τον εμφύλιο σπαραγμό που επίκειται.

Μεταξύ άλλων έχει δημιουργήσει εκκλησιαστικό σχίσμα, πέρα από το εθνικό, αφού εξαιτίας του άκρατου καισαροπαπισμού του, συγκρούστηκε με τους Μητροπολίτες, γράφοντας στα παλιά παπούτσια του, τις αποφάσεις της Ιεράς Συνόδου, καταφέροντας μάλιστα την τελευταία να ενεργήσει αντικανονικά. Πρέπει σύμφωνα με το έντυπο να απαρνηθεί μία από τις δύο ιδιότητες, γιατί διατηρώντας και την κοσμική και τη θρησκευτική, βλασφημεί κατά της πατρίδας, αλλά και κατά της θρησκείας και του Αγίου Πνεύματος. Δεν μπορεί να εμφανίζεται ως ποιμένας όλων των πιστών και ταυτοχρόνως να αποτελεί πολιτικό κομματικής παράταξης, να διαχειρίζεται εκατομμύρια και να καταδυναστεύει την τύχη του κυπριακού λαού.

Όσον αφορά στον τρόπο αντιμετώπισης των Τουρκοκυπρίων από τον Μακάριο, η Πατρίς επανέρχεται κατηγορώντας τον, ότι τους προσφέρει υπερτροφικά δικαιώματα και υπερβολικές χρηματικές και υλικές παροχές. Ποτέ όπως αναφέρει, δεν διαμαρτυρήθηκε στις διχοτομικές προσπάθειες τους, με συνέπεια να έχει δημιουργηθεί de facto διχοτομική κατάσταση στην Κύπρο. Στέκεται μοιρολατρικά και παθητικά, με αποτέλεσμα να βοηθά την αμελητέα τουρκοκυπριακή μειονότητα, να προωθήσει τις θέσεις της και την Τουρκία να κυριαρχήσει. Με τη στάση του επιτρέπει στους

Τουρκοκυπρίους σε επίπεδο διαπραγματεύσεων να είναι ασύδοτοι, αφού προσπαθεί να λύσει το κυπριακό ζήτημα με ικεσίες, ενώ τους αναγνωρίζει ως κοινότητα καθώς επιδιώκει λύση, στο πλαίσιο ελληνοτουρκοκυπριακής συνεταιριστικής και συγκυριαρχικής βάση των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου.

Εκτός των Τουρκοκυπρίων, η στάση που κρατά είναι ωφέλιμη και για τους Τούρκους, εφόσον έχει καταστήσει την Κύπρο έρμαιο των τουρκικών ορέξεων και την Τουρκία ρυθμιστή των κυπριακών ζητημάτων, επιτρέποντας της να δημιουργήσει τετελεσμένες καταστάσεις σε βάρος των Ελληνοκυπρίων. Μέσω της υποχωρητικότητας του επομένως ο Μακάριος, δίνει στην Τουρκία την εντύπωση ότι είναι διατεθειμένος να ικανοποιήσει όλες τις αξιώσεις της, μετατρέποντας την σε αφέντη της Κύπρου, καθώς οδηγεί καμουφλαρισμένα το κυπριακό κράτος σε υποδούλωση και σε εθνικό αποκεφαλισμό.

Εκτός όλων των προαναφερόμενων ο Μακάριος προβάλλεται από το έντυπο προς την κοινή γνώμη, ότι έχει καταφέρει με τη συμπεριφορά του να διαφθείρει τις ψυχές των Ελληνοκυπρίων, διαιρώντας τους, για την ικανοποίηση των ιδιοτελών του σκοπών, αποθαρρύνοντας τους όσον αφορά στο εθνικό ιδανικό και δημιουργώντας συνθήκες εθνικού διχασμού. Κατάντησε επομένως την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα άβουλο όργανο, με σκοπό να αποκλείσει στο διηνεκές την ένωση, ποτέ δεν συγκινήθηκε και δεν εγκολπώθηκε τον αγώνα των Ελληνοκυπρίων, καθώς επιδίωκε να τους εκτρέψει από τους σκοπούς τους. Εκμεταλλεύθηκε τα ιερά και τα όσια του κυπριακού λαού, τον παρέλαβε έτοιμο να πεθάνει για την Ελλάδα και την ένωση και του εμφύτευσε τη μισαλλοδοξία και τον αδελφοκτόνο φανατισμό.

Ο μόνος τρόπος για να σωθεί η Κύπρος και η εθνική υπόθεση σύμφωνα με την εφημερίδα Πατρίδα, είναι είτε να αλλάξει πολιτική στρατηγική ο Μακάριος, είτε να φύγει από την εξουσία και να την αναλάβουν άνθρωποι που θα διακατέχονται από ιδανικά, πατριωτικό αίσθημα και αυτοθυσία, ώστε να οδηγήσουν την Κύπρο στη σωτηρία και στην πραγματοποίηση των εθνικών της πόθων. Δεν μπορεί να αποτελέσει εγγύηση για την εθνική λύση ο Μακάριος και πρέπει να παραιτηθεί άμεσα, ώστε η Κύπρος να μην βιώσει τον εθνικό και εκκλησιαστικό διχασμό. Ως διάδοχη κατάσταση του Μακαρίου η Πατρίς προτείνει τον Διγενή, τον οποίο θεωρεί ως τον μόνο παράγοντα εξασφάλισης της ειρήνης και της ομαλότητας στην Κύπρο.

Λόγω του γεγονότος ότι οι ανεξαρτησιακές βλέψεις του Μακαρίου αυτή την περίοδο είχαν γίνει ξεκάθαρες, η στάση των διαφωνούντων, προοδευτικά σκληραίνει³⁴⁹⁹. Η Πατρίς εκπροσωπώντας το προαναφερόμενο τμήμα των Ελληνοκυπρίων, στρέφεται πλέον κατάφορα μέσω της αρθρογραφίας της κατά του Μακαρίου. Ο τελευταίος αποτελεί τον απόλυτο προδότη, που ανέκαθεν εργαζόταν κατά της ένωσης, την οποία απεμπόλησε «ελαφρά τη καρδία» από την περίοδο που η ΕΟΚΑ διεξήγαγε τον ενωτικό αγώνα. Η υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου χωρίς τη συγκατάθεση των Ελληνοκυπρίων, αποτέλεσε τη μεγαλύτερη προδοσία, την πιο μισητή πράξη, που ανακήρυξε τον Μακάριο σύμφωνα με το έντυπο, σε εθνικό εχθρό. Με την πολιτική και τη στάση του, θέλει μόνο να ικανοποιήσει τις προσωπικές φιλοδοξίες του, κάτι που επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι συνεργάζεται με τους κομμουνιστές, τους Τουρκοκυπρίους και την Τουρκία³⁵⁰⁰. Όλες του οι ενέργειες δεν αποσκοπούν σε τίποτα άλλο, παρά μόνο, να αποπροσανατολίσουν τους Ελληνοκυπρίους από τους εθνικούς στόχους τους και να τους αφελληνίσουν, όπως τονίζει η εφημερίδα. Ως ο αρχηγός των Μακαριακών, παρουσιάζεται προς την κοινή γνώμη ως η κεφαλή του κακού, η οποία πρέπει άμεσα να κοπεί, με την αποχώρηση του από την εξουσία. Η ανθενωτική ματαιοδοξία του, η εθνική μειοδοσία του, η προσωπική φιλοδοξία του, αποτελούσαν για την εφημερίδα σημαντικούς παράγοντες της υπάρχουσας κατάστασης στην Κύπρο.

Η εφημερίδα μέσα από την αρθρογραφία της καλλιεργεί ένα εθνικιστικό κλίμα, αυξάνοντας την πόλωση ανάμεσα στις δυο πλευρές, στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Η σκληρή χρήση της γλώσσας, η χρησιμοποίηση βαρύγδουπων εκφράσεων και αρνητικά φορτισμένων λέξεων, ειδικότερα επιθέτων και η πυκνότητα των αρνητικών αρθρογραφικών σχολίων, συμβάλλουν σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση. Η συνεχής αναφορά στους κακούς χειρισμούς του Μακαρίου όλη την περίοδο διακυβέρνησης, τοποθετείται από την εφημερίδα σε ένα αχρονικό πλαίσιο³⁵⁰¹, χωρίς να εξετάζονται κάθε φορά οι ιδιαίτερες συνθήκες που τον οδήγησαν προς αυτή την κατεύθυνση. Η απομόνωση κάποιων ενεργειών του Μακαρίου και η προσωποποίηση του ως απειλή για την ελληνική εθνική ταυτότητα³⁵⁰², επιτρέπει στην

³⁴⁹⁹Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 337.

³⁵⁰⁰Kyriakos Markides, *The Rise and Fall of the Cyprus Republic* (New Haven and London: Yale University Press, 1977), 87.

³⁵⁰¹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 77.

³⁵⁰²Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 80.

εφημερίδα να ερμηνεύσει τη στάση του μέσα από τη χρήση ενός παραμορφωτικού φακού, κατάσταση που με τη σειρά της, της παρέχει τη δυνατότητα να επιβεβαιώσει τον εχθρικό ρόλο³⁵⁰³ του, προς την κοινή γνώμη.

Η Χαραυγή υιοθετεί υποστηρικτική στάση προς τον Μακάριο και την πολιτική του, αν και οι αναφορές της είναι αρκετά περιορισμένες, σε σχέση με αυτές της εφημερίδας Πατρίδας. Πιο συγκεκριμένα η Χαραυγή αναφέρει, ότι οι απόψεις του Προέδρου Μακαρίου για την επίτευξη μίας *δίκαιης και ειρηνικής λύσης* του κυπριακού ζητήματος, χαρακτηρίζονται από *πολιτικό ρεαλισμό και τόλμη*³⁵⁰⁴. Τονίζει ότι μόνο η *σφυρηλάτηση ενός αρραγούς εσωτερικού μετώπου, υπό τον Αρχιεπίσκοπο και με βάση τη γραμμή του για λύση του κυπριακού ζητήματος, μπορεί να ματαιώσει τα συνωμοτικά διχοτομικά σχέδια των εχθρών των Ελληνοκυπρίων, να σώσει την Κύπρο από την καταστροφή και την κυπριακή υπόθεση από την καταβαράθρωση*³⁵⁰⁵. Παρακινεί την κοινή γνώμη να δημιουργήσει *ενιαίο μέτωπο γύρω από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας* - πάνω στο οποίο θα συντρίβονται όλα τα καταχθόνια σχέδια των εχθρών της Κύπρου - και στην *εμμονή για την εφικτή και ρεαλιστική λύση του κυπριακού ζητήματος*³⁵⁰⁶. Υπ. αρ. 1 καθήκον του κυπριακού λαού είναι τη συγκεκριμένη στιγμή, να *κρατήσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στο πολιτικό πηδάλιο, ματαιώνοντας την επιβουλή*. Η Κύπρος αναφέρει το έντυπο, *μπορεί να σωθεί*, γιατί στο *πλευρό της βρίσκονται με κάθε αποφασιστικότητα και οι πανίσχυρες δυνάμεις της προόδου*³⁵⁰⁷.

Ο Φιλελεύθερος ακολουθώντας το παράδειγμα της Χαραυγής μέσω των άρθρων του υποστηρίζει τον Μακάριο και την πολιτική που ακολουθεί. Ο Μακαριώτατος και η κυβέρνηση όπως επισημαίνει το έντυπο, έχουν αποδείξει την *καλή τους θέληση με κάθε τρόπο, μέσω της επίτευξης δίκαιης, ειρηνικής και δημοκρατικής λύσεως του κυπριακού ζητήματος*³⁵⁰⁸. Η πολιτική κατεύθυνση που ακολουθεί ο Πρόεδρος Μακάριος προβάλλεται, σε αντίθεση με την εφημερίδα Πατρίδα, ως *προϊόν ώριμης σκέψης και πλούσιας πικράς πείρας του αγώνα*, τονίζοντας ότι η στάση του έχει *καθορισθεί σε πλήρη συνεννόηση με την ελληνική*

³⁵⁰³Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 207.

³⁵⁰⁴«Η Ορθή Πορεία», *Χαραυγή* (Μάρτιος 2, 1968), 1.

³⁵⁰⁵«Προειδοποιητικοί Κώδωνες», *Χαραυγή* (Ιούλιος 16, 1970), 1.

³⁵⁰⁶«Διδάγματα της Δεκαετίας», *Χαραυγή* (Αύγουστος 18, 1970), 1.

³⁵⁰⁷«Στο Χέρι μας...», *Χαραυγή* (Μάρτιος 12, 1972), 1.

³⁵⁰⁸«Οι Προσγειωμένοι», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 23, 1970), 3.

κυβέρνηση και τυγχάνει τη *λαϊκή επιδοκιμασία*. Είναι η *μόνη πολιτική αυτή του Μακαρίου*, η οποία μπορεί να *αποτρέψει κινδύνους, προς τους οποίους ωθούν οι πολιτικώς κενολογούντες και με την πολιτική τους, κανένα καλό δεν έχει δει ο τόπος*³⁵⁰⁹. Με τη στάση του ο Μακάριος, *ευνοεί την πλήρη αποκατάσταση των ειρηνικών συνθηκών στην Κύπρο και τη μερική ή ολική κατάργηση των σημείων αντιπαράθεσης*³⁵¹⁰. Ήταν πάντοτε *υπέρμαχος της συνετής και ψύχραιμης πολιτικής*, αντίκριζε *υπομονετικά τα πράγματα και αγωνιζόταν για την ηρεμία, την ησυχία και την τάξη*³⁵¹¹. Η *πολιτική στάση του και κάθε ενέργεια του ανήκει στον λαό, την εξυπηρέτηση του οποίου υπηρετεί*³⁵¹² και είναι *καθαρή σαν κρύσταλλο*. Ο Μακάριος επομένως παρέχει *ευθαρσώς παράδειγμα υπεύθυνου και άξιου ηγέτη του λαού*, παράδειγμα που *συγκινεί τον λαό*, αλλά και *παράδειγμα προς μίμηση*³⁵¹³.

Ο εθνάρχης Μακάριος όπως αποκαλείται από τον Φιλελεύθερο, προκειμένου να προσδώσει κύρος στο πρόσωπο και τον ρόλο του, *δεν πρόκειται να απαρνηθεί τον κυπριακό ελληνικό λαό*. Αντιθέτως αποτελεί *θεματοφύλακα των προσδοκιών του και θα συνεχίσει αγωνιζόμενος μέχρι την αίσια έκβαση των προσπαθειών της Κύπρου για ένα καλύτερο αύριο*³⁵¹⁴. Είναι *ο εκλεκτός και ο αγαπητός του λαού και δεν κατέχει αξιώματα στα οποία ευρίσκεται σήμερα, γιατί επιβλήθηκε με ανορθόδοξες μεθόδους*³⁵¹⁵.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το έντυπο, ο λαός γνωρίζει ότι *θα αντιμετωπιστούν τα προβλήματα του άμεσου και προσεχούς μέλλοντος, μόνο μέσω της επιλογής του Μακαρίου*³⁵¹⁶. Ο Αρχιεπίσκοπος όντας *επικεφαλής του αγώνα των Ελληνοκυπρίων δεν φοβήθηκε ούτε τις εξορίες, ούτε τους βομβαρδισμούς, ούτε τις απειλές περί εισβολής*. Το αγέρωχο ανάστημα προς τις πιέσεις που δέχθηκε, τον *μεταμορφώνει σε γίγαντα* εμπρός στο δίκαιο του λαού, το οποίο *μόνο αυτός γνωρίζει* πως θα οδηγήσει τελικά *μακριά από τις παγίδες που στήνουν οι εχθροί*³⁵¹⁷. Ο Μακάριος συνεπώς είναι *αναντικατάστατος και ο μόνος άξιος να ηγείται του αγώνα των Ελληνοκυπρίων*, που τη δεδομένη στιγμή *εισέρχεται σε κρισιμότητα καμπή*. Οι

³⁵⁰⁹ «Η Άλωση δεν θα Γίνη», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 21, 1971), 1.

³⁵¹⁰ «Η Οδός Προωθήσεως», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 21, 1973), 3.

³⁵¹¹ «Με Σύνεσιν», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 25, 1973), 3.

³⁵¹² «Ανυποχώρητος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 14, 1974), 3.

³⁵¹³ «Καθαρά ως Κρύσταλλος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 31, 1974), 3.

³⁵¹⁴ «Τα Δικαιώματα του Λαού μας», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 14, 1974), 3.

³⁵¹⁵ «Επί Τάπητος», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 30, 1974), 3.

³⁵¹⁶ «Δια το Καλόν του Ιδίου», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 6, 1968), 3.

³⁵¹⁷ «Το Δίκαιον θα Θριαμβεύση», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 8, 1968), 3.

Ελληνοκύπριοι δεν είναι δυνατόν σύμφωνα με τον Φιλελεύθερο, να εμπιστευθούν σε κανέναν άλλον τις τύχες τους³⁵¹⁸, αφού ο Μακάριος τυγχάνει της ολόψυχης υποστήριξης της συντριπτικής πλειοψηφίας του κυπριακού ελληνισμού και ως εκ τούτου, είναι πανίσχυρος και θα είναι πανίσχυρος, γιατί προασπίζεται τα συμφέροντα του λαού, που εκτιμά και αγαπά τον ηγέτη του. Η ισχύς του Μακαρίου επομένως είναι η αγάπη του λαού³⁵¹⁹. Είναι ο ακλόνητος, ο ανυποχώρητος φρουρός των λαϊκών δικαίων. Δεν είναι μόνος του, αλλά έχει στο πλευρό του στρατιά ολόκληρη, πανίσχυρη, η οποία αποτελεί τη συντριπτική πλειοψηφία του κυπριακού ελληνισμού. Έχει στο πλευρό του εκείνους, που του έδωσαν την εντολή να ηγείται και να παραμένει ανυποχώρητος³⁵²⁰. Ο εθνάρχης Μακάριος άκαμptos από έξωθεν και έσωθεν απειλές, παραβλέποντας τις ύβρεις και τις συκοφαντίες, θα παραδώσει την Κύπρο όχι διχοτομημένη ή τεμαχισμένη, αλλά ακέραιη και ολόκληρη, υπερήφανη και ελληνική στη μητρική αγκαλιά³⁵²¹.

Εκείνοι που επιδιώκουν την απομάκρυνση του «αδιάλλακτου» Μακαρίου από την εξουσία, πρέπει να γνωρίζουν ότι θα βρουν αντιμέτωπο ολόκληρο τον λαό, ο οποίος έχει εναποθέσει τις ελπίδες του στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, που τον πατριωτισμό, την αποφασιστικότητα και την αγάπη προς τον τόπο, γνωρίζει καλύτερα από κάθε άλλον³⁵²². Η άλωση που επιδιώκουν οι αντιπολιτευόμενοι στην επίσημη κυπριακή πολιτική, δεν θα γίνει. Ο λαός μέσω της συντριπτικής πλειοψηφίας του ανέδειξε τον Μακάριο στη σημερινή ηγετική θέση και θα παραμείνει προασπιστής άγρυπνος φρουρός των ιερών και των οσίων. Δεν θα παραδώσει την πατρίδα στον εχθρό και σε εκείνους που με την απερίσκεψία και τον φανατισμό τους καθίστανται όργανα του. Η άλωση δεν θα γίνει³⁵²³, τονίζει ο Φιλελεύθερος, προκειμένου να φέρει στη μνήμη της κοινής γνώμης την άλωση της Κωνσταντινούπολης και να προσδώσει στον Μακάριο την ιερότητα του ρόλου του. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ακολούθησε συγκεκριμένη πολιτική για την οποία κατηγορείται από τους Αντιμακαριακούς, γιατί ήταν μεγάλωψυχος, γιατί ήθελε να εξαντλήσει την πειθώ, ώστε να επιτύχει αναστολή της απαράδεκτης βίας και των άθλιων μεθόδων, που η αντιπολίτευση χρησιμοποιεί. Η καλοσύνη του όμως δεν εκτιμήθηκε, αλλά έτυχε

³⁵¹⁸«Η Τελευταία Ευκαιρία», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 14, 1968), 3.

³⁵¹⁹«Σαφή τα Πράγματα», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 10, 1973), 3.

³⁵²⁰«Ανυποχώρητος», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 14, 1974), 3.

³⁵²¹«Ακέραια και Ολόκληρον θα την Παραδώσει ο Εθνάρχης», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 2, 1974), 3.

³⁵²²«Ο “Αδιάλλακτος” Μακάριος», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 1, 1969), 3.

³⁵²³«Η Άλωση δεν θα Γίνη», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 21, 1971), 1.

εκμεταλλεύσεως και δεν αφέθηκε άλλη λύση, πέρα από την *εκκαθάριση της κατάστασης*³⁵²⁴.

Υποστηρίζοντας ο Φιλελεύθερος τον Μακάριο, τονίζει ότι ο λαός με την ψήφο τον ανέδειξε και με την *αγάπη και τη σταθερή εκτίμηση του, τον περιβάλλει, γιατί ακολουθεί ορθή πολιτική, την ενδεδειγμένη των περιστάσεων, ώστε να επιλυθεί το κυπριακό ζήτημα*. Αναφέρει το έντυπο, ότι παραμένει πιστός ο λαός στην πολιτική, την οποία ο Μακάριος ανάδειξε, αποφασισμένος να αγωνισθεί για να επιτύχει την *προσπάθεια για τη σωτηρία της Κύπρου* και τη *διατήρηση των προθέσεων εκείνων, που δεν θα φονεύσουν την ελπίδα για την πραγματοποίηση των επιδιώξεων του κυπριακού λαού*. Οι εκδηλώσεις υπέρ του Προέδρου Μακαρίου εκφράζουν τη *λαϊκή υποστήριξη προς την ορθή, την εθνικώς συμφέρουσα πολιτική*, την οποία ο ηγέτης της Κύπρου ακολουθεί υπό τις υπάρχουσες περιστάσεις, αλλά ταυτοχρόνως εκδηλώνει αποδοκιμασία για την *τυχοδιωκτική πολιτική κατεύθυνση που μόνο όλεθρο προβλέπεται να φέρει στον τόπο*³⁵²⁵.

Η πολιτική του Προέδρου Μακαρίου υπό τις υπάρχουσες περιστάσεις, εγγυάται *αποφυγή εθνικού ολέθρου και διασφάλιση των δυνάμεων και των δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων*, καθώς έχει *σταθμίσει με πολλή προσοχή κάθε λεπτομέρεια που αφορά την εξέλιξη του κυπριακού προβλήματος*³⁵²⁶. Η ενότητα των Κυπρίων και η πλήρης συμπαράσταση προς τον Μακάριο και την κυπριακή κυβέρνηση του, είναι τα *μόνα εχέγγυα της ευτυχούς ευοδώσεως του μακραίωνου αγώνα τους*³⁵²⁷. Είναι *πρώτιστο καθήκον όλων των Ελληνοκυπρίων επομένως να σταθούν ακοίμητοι φρουροί της ζωής του Αρχιεπισκόπου* με τη βεβαιότητα ότι *εξυπηρετούν τα ίδια συμφέροντα*. Σε *επαγρύπνηση και σε συναγερμό υπέρ του Εθνάρχη, πρέπει να βρίσκεται ολόκληρη η Κύπρος*³⁵²⁸. Ο Αρχιεπίσκοπος έχει την *αγάπη του λαού*, ο οποίος είναι *πρόθυμος να τον υποστηρίξει και να του συμπαρασταθεί, ανταμείβοντας τον για τους μακρούς αγώνες που έχει διεξάγει, ευρισκόμενος πάντοτε στην πρώτη γραμμή*, ώστε να προάγει τα συμφέροντα του λαού και την ενίσχυση της Εκκλησίας της Κύπρου. Στο πρόσωπο του Μακαρίου ο ελληνοκυπριακός λαός βρήκε, όπως υποστηρίζει ο Φιλελεύθερος, τον *άξιο*

³⁵²⁴«Επί Τάπητος», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 30, 1974), 3.

³⁵²⁵«Αι Λαϊκαί Εκδηλώσεις», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 30, 1971), 3.

³⁵²⁶«Ο Λαός Απεφάσισε», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 11, 1971), 3.

³⁵²⁷«Απαραίτητος η Ενότης», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 24, 1969), 3.

³⁵²⁸«Τα Περί Πραξικοπήματος», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 17, 1970), 3.

θρησκευτικό και εθνικό ηγέτη, εναντίον του οποίου βάλλουν μόνο οι ελάχιστοι εκείνοι, που λόγω φανατισμού απώλεσαν τον ορθό προσανατολισμό και καθίστανται αθέλητα υπονομευτές του έργου του Μακαρίου³⁵²⁹.

Σε μία προσπάθεια να τονιστεί η πλήρης αποδοχή του Μακαρίου αναφέρει το έντυπο, ότι όλα τα κόμματα της συμπολίτευσης και οι πολιτικοί παράγοντες, με μοναδική εξαίρεση εκείνων της ευάριθμης ομάδας της αντιπολίτευσης, *υποστηρίζουν την πολιτική γραμμή του προς λύση του κυπριακού ζητήματος*. Η πολιτική του Μακαρίου *αποτελεί τη μόνη ορθή γραμμή που εγγυάται την έξοδο από τη σημερινή κρίσιμη κατάσταση και την επίτευξη λύσης, που θα εξυπηρετεί τα πραγματικά συμφέροντα του κυπριακού λαού συνολικά*. Οι υπάρχουσες περιστάσεις επιβάλλουν όσο ποτέ προηγουμένως *τη συσπείρωση γύρω από τον Μακάριο*. Αυτό απαιτεί το *εθνικό συμφέρον το οποίο πρέπει να τεθεί υπεράνω του κομματικού συμφέροντος*. Το κομματικό συμφέρον και οι οποιεσδήποτε πολιτικές φιλοδοξίες, δεν πρέπει να προέχουν του εθνικού συμφέροντος. Οι ηγούμενοι των κομμάτων της συμπολιτεύσεως γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλον, πόσο επιτακτική είναι η ενίσχυση της πολιτικής και της θέσης του Προέδρου Μακαρίου εν όψει των εθνικών κινδύνων, τους οποίους διατρέχει η Κύπρος. Θα ήταν σφάλμα εάν οι *Ελληνοκύπριοι τυφλωθούν από το κομματικό συμφέρον και παραβλέψουν τους εθνικούς κινδύνους*³⁵³⁰.

Η πολιτική του Μακαρίου *εμφορείται από αγαθά αισθήματα για το σύνολο του κυπριακού λαού, εμμένει στη σόφρονα πολιτική του και με πολιτικότητα μεριμνά για να δώσει την εσχάτη ευκαιρία στην τουρκοκυπριακή πλευρά*, ώστε να *αναθεωρήσει τη στάση της*. Ο Μακάριος μέσω της στάσης του *παρέχει στην τουρκοκυπριακή πλευρά την ύστατη ευκαιρία*, να *προλάβει το αδιέξοδο στο οποίο οδηγείται*, που φαίνεται να είναι η *μόνη βέβαιη κατάληξη*, δεδομένου ότι η ελληνική *πλευρά* εμμένει υπέρ της δημιουργίας *ανεξάρτητου ενιαίου και εδαφικώς ακέραιου κράτους*, έναντι *κάθε μορφής και βαθμού ανεξαρτητοποίησης*³⁵³¹.

Για τη Χαραυγή ο Μακάριος θεωρείται ο μοναδικός πολιτικός παράγοντας στην Κύπρο, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει εγγυητή³⁵³², δίκαιης και ειρηνικής λύσης, αφού η πολιτική του χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό και τόλμη, άποψη στην οποία

³⁵²⁹«Λαϊκόν Δημοψήφισμα», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 7, 1973), 3.

³⁵³⁰«Εν Όψει Εθνικών Κινδύνων», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 15, 1970), 1.

³⁵³¹«Η Πολιτικότης και Σύνεσις του Προέδρου Μακαρίου», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 30, 1974), 3.

³⁵³²Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 200.

υπερθεματίζει και ο Φιλελεύθερος αναφέροντας, ότι η πολιτική γραμμή που ακολουθεί είναι αποτέλεσμα ώριμης σκέψης και μακράς πείρας του αγώνα που διεξάγει τόσα χρόνια. Μόνο ο Μακάριος μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά έναντι κάθε υπάρχοντος κινδύνου και να αποκαταστήσει τις ειρηνικές συνθήκες στην Κύπρο, μέσω της μερικής ή ολικής κατάργησης των υπαρχόντων σημείων αντιπαράθεσης. Για τον Φιλελεύθερο ο Μακάριος προήγαγε πάντα τη συνετή, ψύχραιμη και υπομονετική πολιτική, έχοντας την υποστήριξη του λαού, υπηρετώντας τους στόχους και τα συμφέροντα του. Αποτελεί παράδειγμα άξιου και υπεύθυνου ηγέτη, θεματοφύλακα των προσδοκιών των Ελληνοκυπρίων. Τη θέση του Προέδρου της Κύπρου δεν την κατέλαβε με ανορθόδοξο τρόπο, έχοντας αποδείξει μέσα από τις πράξεις του, ότι είναι πολύ ικανός. Η καταλληλότητα του στη θέση του ηγέτη των Κυπρίων, επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι τον υποστηρίζει η συντριπτική πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων, αναγνωρίζοντας τον ως ακλόνητο και ανυποχώρητο φρουρό των λαϊκών δικαίων τους. Αμετάθετος στόχος του είναι να παραδώσει την Κύπρο ενιαία, ακέραιη, υπερήφανη και ελληνική στη Μητέρα Ελλάδα.

Ο Μακάριος αναδείχθηκε με την ψήφο των Ελληνοκυπρίων ηγέτης τους και δεν πρόκειται να εγκαταλείψει τη θέση αυτή, μένοντας πιστός στην πραγματοποίηση των επιδιώξεων τους. Η πολιτική γραμμή που ακολουθεί συνάδει με τις υπάρχουσες καταστάσεις, αποτελώντας εγγύηση για την αποφυγή του εθνικού ολέθρου. Το σύνολο των Ελληνοκυπρίων θα υπερασπιστούν ενωμένοι τον Εθνάρχη, θα τον υποστηρίξουν και θα του συμπαρασταθούν αμείβοντας τον, για τους αγώνες που έχει διεξάγει, όντας πάντα στην πρώτη γραμμή και αναγνωρίζοντας τον ως άξιο εθνικό, αλλά και θρησκευτικό παράγοντα της Κύπρου. Ο Μακάριος τοποθετείται πάνω από κάθε κομματικό συμφέρον, γι' αυτό η εφημερίδα καλεί το σύνολο του κυπριακού λαού να συσπειρωθεί με το μέρος του, διαφορετικά η Κύπρος θα διατρέξει εθνικούς κινδύνους.

Η πολιτική του Μακαρίου πηγάζει από αγαθά συναισθήματα προς όλους τους Κυπρίους, χαρακτηρίζεται από σωφροσύνη, κάτι που αποδεικνύεται από τη στάση του έναντι των Τουρκοκυπρίων, επιδιώκοντας να τους βγάλει από το αδιέξοδο που οδηγούνται και να τους κατευθύνει προς τον ορθό δρόμο της δημιουργίας ανεξάρτητου, ενιαίου, εδαφικώς ακέραιου κράτους.

Και στις δύο προαναφερόμενες εφημερίδες, Χαραυγή και Φιλελεύθερο, ο Μακάριος προβάλλεται ως μοναδικός εγγυητής προς την επίτευξη του τελικού σκοπού

της ένωσης³⁵³³. Μόνο αυτός ευρισκόμενος στο τιμόνι της Κυπριακής Δημοκρατίας μπορεί να εξασφαλίσει τη σωτηρία για την Κύπρο και είναι εφικτό να αντιμετωπίσει ξένες επιβουλές και υποχθόνια σχέδια³⁵³⁴. Οι επιλογές του, είναι συνέπεια ενός καθορισμένου πολιτικού σχεδίου, αποτέλεσμα πείρας και αγώνων πολλών ετών. Η στήριξη του από την πλειοψηφία του ελληνοκυπριακού λαού, επιβεβαιώνει τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει ως εκφραστής των προσδοκιών και των εθνικών στόχων. Κάθε άλλη πολιτική επιλογή για τις εφημερίδες αυτές θεωρείται ως ακατάλληλη.

6.2.10 Διγενής

Ο Διγενής ειδικότερα αυτή την περίοδο αποτελεί το αντίπαλο δέος του Μακαρίου, το άτομο που πρέπει να ηγείται του κυπριακού αγώνα, τον μόνο άξιο ηγέτη σύμφωνα με τους Αντιμακαριακούς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η εφημερίδα Πατρίς αναφέρεται στον Γρίβα εκθειάζοντας τον ρόλο και την αξία του για τον ενωτικό αγώνα. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει, ο Διγενής είναι ο *μέγας μύστης και ιεροφάντης της κυπριακής ελευθερίας. Χωρίς τον Διγενή δε θα υπήρχε η 1^η Απριλίου 1955*, η Κύπρος *δεν θα είχε γράψει έπη απελευθερωτικού αγώνα, αδιατάρακτη θα ήταν μέχρι σήμερα η αποικιοκρατική κυριαρχία. Σφιχτοδεμένα με τα δεσμά της δουλείας θα ήταν ακόμη τα χέρια των Ελληνοκυπρίων*³⁵³⁵.

Ο Διγενής ήρθε σε μία Κύπρο το 1964 διχασμένη, χωρίς πίστη και ιδανικά, *κρατικό ράκος*, που προκαλούσε τη χλεύη των εχθρών της και τον οίκτο των φίλων της. *Εργάστηκε με αφάνταστη αγάπη και υπομονή και κατάφερε να μεταβάλει το κυπριακό νησί σε τρεισήμισι έτη*. Επέδειξε *θάρρος ευθυνών και σοφία, ικανότητα και διαίσθηση πολιτική, φαντασία και ορθολογισμό, δύναμη πνεύματος και ψυχής. Παρέλαβε την Κύπρο ψυχорραγούσα και την ύψωσε ως δύναμη ικανή να αντισταθεί. Της δημιούργησε στρατό με αγέρωχο φρόνημα, λαό με πίστη προς τις αξίες της ζωής, αποφασισμένο για τη νίκη. Της μετέδωσε τη λάβα της ψυχής του και την έκανε να αισθάνεται εθνική υπερηφάνεια*. Άλλοι (εννοεί τους Μακαριακούς)

³⁵³³Καζαμίας, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 447.

³⁵³⁴Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 200.

³⁵³⁵«Εορτασμός ή Βεβήλωση;», *Πατρίς* (Απρίλιος 3, 1972), 1.

την είχαν διαιρέσει και εξουθενώσει και *ο Διγενής την ένωσε*, καταβάλλοντας *άθλο πολιτικό και στρατιωτικό*. Η Κύπρος χάρις σε αυτόν *απομακρύνθηκε από την ατιμωτική κατάληψη του επίβουλου γείτονα*. Για όλους αυτούς τους λόγους ο *ελληνοκυπριακός λαός έχει ανάγκη τον Διγενή*, αφού αποτελεί *εθνικό κεφάλαιο*. Σε όλους τους αγώνες από τη Μικρασιατική Καταστροφή έως τη μάχη της Κοφίνου, ο Γρίβας *αγωνίστηκε για το μεγαλείο της Ελλάδας και τη δόξα του ελληνισμού, χωρίς ποτέ να ζητήσει τίποτα*, παρά μόνο προσέφερε³⁵³⁶. Ο Διγενής υπήρξε ο *κατ' εξοχήν φορέας της ελληνικής ανδρείας και της εθνικής συνειδήσεως, ανιδιοτελής και έντιμος, ήρωας και άγιος της φυλής*³⁵³⁷.

Όπως τονίζει η εφημερίδα Πατρίς, η παρουσία του Διγενή στην Κύπρο δεν αποτελεί τίποτα άλλο, παρά την *ένθεη αυτοθυσία άνδρα γενναίου, ηρωικού*, ο οποίος *άδοξα προσφέρει το τίμιο αίμα του, στον βωμό ενός ιδεώδους της ηρωικής γενέτειρας του*. Μόνο ο Γρίβας *παρέμεινε πιστός στον ηρωικό όρκο της ένωσης*, αποδεικνύοντας ότι πρόκειται *για έναν άνδρα με τιμή και αξιοπρέπεια, έναν έντιμο Έλληνα*³⁵³⁸. Γνωστός για την *αταλάντευτη προσήλωση του στην ένωση*, για την *αποφασιστικότητα του, για τη μοναδική ικανότητα του να εμπνέει πίστη προς τη νίκη στους οπαδούς του*, οι οποίοι είναι *έτοιμοι να πεθάνουν προκειμένου να εκτελέσουν κάθε εντολή του*, θεωρείται βέβαιο ότι ο *αρχηγός της ΕΟΚΑ, δεν πρόκειται να μη θυσιάσει και τη ζωή του* ακόμη, εάν ποτέ χρειασθεί, για να *πραγματοποιήσει την ένωση, τον προαιώνιο πόθο του κυπριακού λαού*. Και βεβαίως δεν πρόκειται να *ανεχθεί οποιαδήποτε λύση πλην της ενώσεως*³⁵³⁹.

Η Κύπρος έχει την ανάγκη παρουσίας *ηγέτη εθνικώς σταθερού, αποφασιστικού, ικανού και γενναίου*, όπως είναι ο Διγενής³⁵⁴⁰. Η παρουσία του *ακατάβλητου εθνικού ηγέτη Γ. Γρίβα-Διγενή* στην Κύπρο, αποτελεί *σημαντικό παράγοντα ενδυνάμωσης του εθνικού εσωτερικού μετώπου*. Ο Διγενής, ο αρχηγός της ΕΟΚΑ, ο οποίος κατέλαβε τις στρατιές του Χάρντινγκ, *διέθετε, σύμφωνα με το έντυπο, τις απαραίτητες ψυχικές και ηγετικές δυνάμεις*, καθώς και τη *στρατιωτική πείρα*, για να οδηγήσει τον κυπριακό λαό σε *νέους θριάμβους*. Οι ενωτικοί (εννοεί τους Αντιμακαριακούς) χαιρετίζουν με ενθουσιασμό την επιστροφή του αφιχθέντα

³⁵³⁶«Ο Διγενής εις την Κύπρον», *Πατρίς* (Αύγουστος 20, 1970), 4.

³⁵³⁷«Ενόχων Ανησυχία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 6, 1971), 4.

³⁵³⁸«Οι Κροκόδειλοι», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 1.

³⁵³⁹«Ο Μακάριος Πρέπει να Φύγει από την Κύπρον», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 13, 1971), 2.

³⁵⁴⁰«Κατάπτωσης», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 4.

στην Κύπρο δαφνοστεφανομένου στρατηγού Διγενή. *Απορρίπτουν την αναληφθείσα προσπάθεια μακαριακών και κομμουνιστικών κύκλων να κατασυκοφαντήσουν τον Διγενή.* Ο Γρίβας έχει γράψει με *τον προσωπικό αγώνα του και τις θυσίες του, σελίδες δόξας και μεγαλείου.* Έχει καταστεί σύμβολο εθνικού αγώνα, όντας ικανός να *αντιμετωπίσει τα εσωτερικά και εξωτερικά εμπόδια* και να επιτύχει την *πραγματοποίηση του ονείρου, σύμπαντος του κυπριακού ελληνισμού, της ενώσεως δηλαδή της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα*³⁵⁴¹. Ο πατριωτισμός του Γρίβα έχει *δοκιμασθεί και παρά τις αντιξοότητες και τις δυσμενείς συνθήκες, θα φέρει εις πέρας το έργο, το οποίο με την αυτοθυσία που τον διακρίνει έχει επωμισθεί ήδη, αφού του συμπαρίσταται όλος ο ελληνισμός*³⁵⁴². Ο στρατηγός *έστω και χωρίς οργανωμένες ομάδες, έστω και χωρίς στρατιωτική υποστήριξη, εκπροσωπεί αναμφισβήτητα την πραγματική δύναμη.* Υποστηρίζοντας τον θερμά η εφημερίδα επισημαίνει, ότι ο Γρίβας διαθέτει τη δύναμη, που του εξασφαλίζει *ο κοινός σεβασμός προς τον ήρωα του απελευθερωτικού αγώνος και τον σημαιοφόρο της ενώσεως, μπροστά στον οποίο θα υποχωρήσουν οι δυνάμεις των αντιπάλων και θα αδρανοποιηθούν, όσοι διαφωνούν με αυτόν*³⁵⁴³.

Ο Διγενής *δικαιούται επομένως, όσο κανένας άλλος να βρίσκεται στην Κύπρο* και σε καμία περίπτωση η *παρουσία του δεν είναι παράνομη*³⁵⁴⁴. Ο Γρίβας *κατήλθε στην Κύπρο για να αποσοβηθεί νέα αντεθνική λύση και προώθηση του ενωτικού αγώνα*³⁵⁴⁵. Ο *μπαρουτοκαπνισμένος γέρος, το ίνδαλμα του έθνους, άκουσε τα παράπονα του μαρτυρικού λαού της Κύπρου και δεν μπόρεσε να ενεργήσει αλλιώς.* Η *κάθοδος του στο νησί, έγινε πάλι πραγματικότητα. Ακατάβλητος, ενθουσιώδης, αποφασιστικός και τρομερός σαν σίφουνας, θα δώσει την τελευταία μάχη.* Οι οπαδοί της ύλης και του *κατεστημένου τρέμουν στο άκουσμα του ονόματος του*³⁵⁴⁶.

Ο ηρωικός αρχηγός της ΕΟΚΑ, ο θρύλος Διγενής και οι ενωτικοί, *αγωνίστηκαν κατά της αποικιοκρατικής Βρετανίας, όσο και κατά της ιμπεριαλιστικής Τουρκίας*³⁵⁴⁷. Ο Διγενής επομένως επισημαίνει η Πατρίς, έχει *δικαίωμα να αγωνισθεί όπως αυτός νομίζει καλύτερα.* Το δικαίωμα αυτό του *το*

³⁵⁴¹«Χάριν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

³⁵⁴²«Σύμπας ο Ελληνισμός εις το Πλευρόν του Διγενή», *Πατρίς* (Οκτώβριος 11, 1971), 4.

³⁵⁴³«Ποιος θα Αποτολμήση να Ορθωθή Εναντίον», *Πατρίς* (Οκτώβριος 11, 1971), 4.

³⁵⁴⁴«Γνώμαι και Συστάσεις», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 4.

³⁵⁴⁵«Αντικειμενικώς», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1972), 4.

³⁵⁴⁶«Δια την Ένωσιν Μάχεται ο Διγενής», *Πατρίς* (Ιούνιος 15, 1973), 3.

³⁵⁴⁷«Όλοι επί των Επάλξεων του Αγώνος», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 3.

παρέχει η ιστορία και δεν αναμένει να το λάβει από τον Μακαριώτατο ή τους κομμουνιστές του³⁵⁴⁸. Ο Γρίβας παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τις δηλώσεις και τις εκδηλώσεις της ενώσεως και εν γένει όλη την προσπάθεια του Μακαρίου να αποκόψει την Κύπρο από τον εθνικό κορμό και είναι έτοιμος να αντιταχθεί σθεναρά στα αντεθνικά σχέδια³⁵⁴⁹. Τον διακρίνει η ευπρέπεια και η ψυχραιμία, η καθαρή και χωρίς περιστροφές γλώσσα. Χρησιμοποιεί επιχειρήματα στις ομιλίες του και όχι υστερικές κραυγές. Δεν καταδέχθηκε να καταφύγει σε ποταπές ύβρεις και για μία ακόμη φορά αποδείχθηκε το ήθος και η αρετή του. Ο Διγενής είναι ο μοναδικός σύμφωνα με την εφημερίδα, που για πενήντα έτη αναλύσκεται σε ανιδιοτελείς αγώνες υπέρ του έθνους, ανακηρύχθηκε πανηγυρικός και παμψηφεί άξιος της Πατρίδας από τη Βουλή των Ελλήνων. Την εντιμότητα, την αξία και την επάρκεια του κραυγάζει η ίδια η ιστορία του ελληνικού έθνους. Ο Διγενής μάχεται στην πρώτη γραμμή και δεν υπήρξε ποτέ ο τύπος του ηγήτορος που αρέσκεται να κατοικοεδρεύει στα στρατιωτικά επιτελεία. Όταν ηχούν οι πολεμικές σάλπιγγες, μεταβαίνει στο πεδίο της μάχης ενσαρκώνοντας τον πολεμικό Άρη³⁵⁵⁰.

Η εφημερίδα Πατρίς υποστηρίζει στο έπακρο τον Γρίβα αναφέροντας, ότι διαθέτει αρκετό πατριωτισμό, σύνεση, πείρα, προτερήματα, τα οποία ούτε οι εχθροί του δεν αμφισβητούν. Δεν κάνει τίποτα που δεν επιβάλει η ανάγκη για το καλό της Κύπρου. Δεν είναι δυνατόν ο άνθρωπος αυτός να θέλει το κακό της Κύπρου, οτιδήποτε και αν κάνει, θα είναι πάντα για το καλό της³⁵⁵¹. Για την ένωση και την εθνική λύτρωση, ήρθε στην Κύπρο ο Διγενής και δεν θα φύγει εάν το ανέσπερο φως της Ακροπόλεως δεν φωτίσει τη μαρτυρική γη της. Ούτε συμβιβασμοί, ούτε παγιδεύσεις δέχεται. Αόρατος, αδέσμευτος, είναι έτοιμος να δώσει μάχη, με μοναδικό κριτήριο το συμφέρον της Κύπρου. Και η μάχη θα δοθεί και θα κερδηθεί, μέσα από τα αίματα και τα δάκρυα, η Κύπρος θα λυτρωθεί³⁵⁵². Ο Γρίβας βρίσκεται στην Κύπρο φύλακας και πρόμαχος των εθνικών δικαίων και υπέρ αυτών των δικαίων σηκώνει τη σημαία της ανένδοτης προς την Ελλάδα πίστης, γιατί υπέρτατος νόμος δεν είναι το συμφέρον λίγων, αλλά η σωτηρία της Πατρίδας. Αυτή θα επιδιωχθεί με όλα τα μέσα και αντί πάσης θυσίας³⁵⁵³. Ο Διγενής για την

³⁵⁴⁸«Δεν Πτοούμεθα», *Πατρίς* (Νοέμβριος 1, 1971), 2.

³⁵⁴⁹«Ο Διγενής θ' Αντιταχθή», *Πατρίς* (Ιούλιος 17, 1972), 1.

³⁵⁵⁰«Η Νίκη Ροδίζει!», *Πατρίς* (Αύγουστος 6, 1974), 1.

³⁵⁵¹«Οι Καραμέλες του Μακαρίου & Σία», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 18, 1971), 1.

³⁵⁵²«Η Μάχη θα Δωθή», *Πατρίς* (Μάρτιος 20, 1972), 1.

³⁵⁵³«Αντί Πάσης Θυσίας», *Πατρίς* (Αύγουστος 7, 1972), 1.

εφημερίδα Πατρίδα *υπηρετεί την εξασφάλιση της ειρήνης και της ομαλότητας στην Κύπρο, την ευτυχία ολόκληρου του κυπριακού λαού*. Οι καλές σχέσεις μεταξύ της Ελλάδος και της Τουρκίας, η ειρήνη στην Ανατολική Μεσόγειο και η παγκόσμια ειρήνη, αφού κι αυτές εξαρτώνται κατά ένα σημαντικό ποσοστό από το κυπριακό ζήτημα, *όλα φωνάζουν σήμερα ΔΙΓΕΝΗΣ* και *μόνο σε αυτόν εμπιστεύονται την τύχη τους*. *Η ιστορία τον ξανακαλεί*³⁵⁵⁴ και *αν τολμήσει άνθρωπος να σηκώσει χέρι σε αυτόν, θα εξολοθρευθεί μέχρι τετάρτου βαθμού συγγενείας*. Εάν πιστεύουν οι Αντιμακαριακοί, ότι θα μείνει *αναπάντητη οιαδήποτε ενέργεια* εναντίον του Γρίβα, δεν έχουν παρά να *δοκιμάσουν την τύχη τους οι υποψήφιοι δολοφόνοι*³⁵⁵⁵.

Ο Διγενής θεωρώντας ότι διαγράφεται νέος κίνδυνος για το εθνικό θέμα της Κύπρου τόσο σοβαρός, *αποφάσισε να ριψοκινδυνεύσει τη ζωή του και έλαβε τη μεγάλη απόφαση να οργανώσει νέο αγώνα* και να *ηγηθεί αυτού για να αποτραπεί η επαπειλούμενη νέα προδοσία τύπου Ζυρίχης*³⁵⁵⁶. Σκοπός του δεν είναι να *προκαλέσει εμφύλιο πόλεμο*, αλλά να προασπίσει την Κύπρο *έναντι των κινδύνων μίας νέας εθνικής προδοσίας*. Προβάλλεται προς την κοινή γνώμη ότι *σέβεται και αγαπά τον λαό για χάρη του οποίου υπέστη τόσες θυσίες εντελώς ανιδιοτελώς*³⁵⁵⁷. Δεν *μειοδότησε στα εθνικά θέματα ποτέ*, αλλά πάντοτε *προμάχησε για την πραγματική ελευθερία*, τονίζοντας ότι για τη μοναδική *εθνική προσφορά του, έχει αποφανθεί η ιστορία*. Είναι γνωστό ότι ο Διγενής *τάσσεται υπέρ της ατόφιας ένωσης*, έχοντας διευκρινίσει ότι με τη λέξη ένωση, εννοεί την *ενσωμάτωση ολόκληρης της Κύπρου στον εθνικό κορμό*³⁵⁵⁸.

Οι ελπίδες της εφημερίδας, ότι ο Γρίβας θα οδηγούσε την Κύπρο στην ατόφια ένωση, χάθηκαν λόγω του θανάτου του, ο οποίος δεν έμεινε ασχολίαστος από το έντυπο, δείχνοντας για μία ακόμη φορά τη στήριξη της προς το πρόσωπο του. Πιο συγκεκριμένα η εφημερίδα ανέφερε, έπεσε ο *βαθύσκιος δρυς* υπό τη σκιά του οποίου το έθνος των Ελλήνων *γνώρισε το μεγαλείο της ανάτασης*. Είχε γίνει πιστευτό σχεδόν ότι *ήταν αθάνατος λόγω της μεγαλοσύνης του*. Έπεσε ο *δρυς και το έθνος των Ελλήνων έχασε τον ηγέτη και τον πατέρα* του. Ήταν σαν να *ήρθε από το εικοσιένα*

³⁵⁵⁴«Η Ιστορία Καλεί Πάλιν τον Διγενή!», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 3, 1972), 4.

³⁵⁵⁵«Γνώμαι και Συστάσεις», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 6, 1971), 4.

³⁵⁵⁶«Η Ενωτική Παράταξις θ' Αγνοήση τας Εκλογάς», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 1, 1973), 1.

³⁵⁵⁷«Η Απάντησις της ΕΣΕΑ», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 6.

³⁵⁵⁸«Έντροπή κ. Μούσκο!», *Πατρίς* (Ιούλιος 3, 1973), 1.

*στην εποχή μας για να διαμορφώσει και να δημιουργήσει μία νέα μοίρα ιστορική*³⁵⁵⁹. Είναι ο *τελευταίος απόστολος της Μεγάλης Ιδέας, ο εθνικός ήρωας των ημερών*. Η ζωή του *υπήρξε υλοποίηση του σωκρατικού αξιώματος*, αφού το *πιο τίμιο και άγιο για αυτόν πάνω από τη μητέρα, τον πατέρα και τους προγόνους, ήταν η πατρίδα*. Ο αθάνατος Διγενής *έσπειρε τον σπόρο, αλλά οι ενωτικοί θα τον κάνουν να φυτρώσει και να καρπίσει. Ο σκοπός του είναι σκοπός των Αντιμακαριακών, η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα*³⁵⁶⁰.

Για την εφημερίδα Πατρίς ο Γρίβας αποτελεί τη μοναδική προσωπικότητα στην Κύπρο, η οποία ήταν φορέας της πραγματοποίησης των εθνικών στόχων των Ελληνοκυπρίων. Τόσο κατά το παρελθόν με τον αγώνα της ΕΟΚΑ, όσο και σε όλη την πορεία του, έχει αποδείξει ότι είναι αποφασισμένος να οδηγήσει την Κύπρο προς την εθνική νίκη. Χάρης τον πολιτικό και στρατιωτικό άθλο που διεξήγαγε σε όλη την πορεία της ζωής του, η Κύπρος κατάφερε να μείνει μακριά από εχθρούς που την επιβουλεύονταν. Η πορεία του λοιπόν επιβεβαιώνει με τον καλύτερο τρόπο ότι αυτόν τον ηγέτη έχει ανάγκη ο ελληνοκυπριακός λαός, σύμφωνα με το έντυπο, αφού αυτός αποτελεί το εθνικό κεφάλαιο του.

Για το έντυπο, ο Διγενής διακρίνονταν πάντα από ανιδιοτέλεια, είναι φορέας ελληνικής ανδρείας και εθνικής συνείδησης, έντιμος ήρωας, «άγιος» της ελληνικής φυλής. Χωρίς κανένα δόλο προσφέρει το αίμα του και θυσιάζεται, προκειμένου να κάνει πραγματικότητα τα ιδεώδη της γενέτειρας του. Παρουσιάζεται ως ο μοναδικός που έχει μείνει πιστός στο όραμα της ένωσης, αταλάντευτος και προσηλωμένος στον σκοπό του, ικανός να θυσιάσει ακόμη και τη ζωή του, προκειμένου να επιτύχει την ένωση, θεωρώντας κάθε άλλη λύση απαράδεκτη.

Η σταθερότητα, η αποφασιστικότητα και γενναιότητα του, επιβεβαιώνουν τη σημαντικότητα της παρουσίας του στην Κύπρο. Είναι ο μοναδικός που διαθέτει την απαραίτητη ψυχική και ηγετική δύναμη, τη στρατιωτική ικανότητα και μπορεί να οδηγήσει τον κυπριακό λαό σε νέο θρίαμβο και στην ένωση της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα. Η Πατρίς αναφέρει ότι ο Γρίβας έχει τη στήριξη όλου του ελληνισμού, αφού αποτελεί τον ήρωα του απελευθερωτικού αγώνα και όσο και αν προσπαθήσουν οι αντίπαλοι να τον κάμψουν, αυτός δεν πρόκειται να υποχωρήσει.

³⁵⁵⁹ «Ο Δρυς που Έπεσε», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1974), 1.

³⁵⁶⁰ «Διγενής: Ο Τελευταίος Απόστολος της Μεγάλης Ιδέας», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 4, 1974), 1.

Ο Διγενής επομένως, «δικαιούται» να βρίσκεται στην Κύπρο, αφού επιδιώκει να αποσοβήσει την επικράτηση νέας αντεθνικής λύσης και να προάγει τον ενωτικό αγώνα, αγωνιζόμενος μαζί με τους ενωτικούς, όπως αυτός πιστεύει και σύμφωνα με το δικαίωμα που κατέχει από την ιστορία. Είναι έτοιμος να αντιταχθεί με σθένος έναντι των ανθενωτικών σχεδίων, συνεχίζοντας τον αγώνα τόσων ετών που διεξάγει υπέρ του έθνους. Πάντα αγωνιζόταν για το καλό της Κύπρου, για την εθνική λύτρωση, με μοναδικό σκοπό την ικανοποίηση του κυπριακού συμφέροντος. Αποτελεί τον φύλακα και τον πρόμαχο των εθνικών δικαίων, σηκώνοντας ψηλά τη σημαία της ανένδοτης προς την Ελλάδα πίστης. Η ιστορία τον έχει καλέσει ξανά στην Κύπρο και κάθε εχθρική ενέργεια εναντίον του δεν πρόκειται να μείνει αναπάντητη. Δεν επιδιώκει με τον αγώνα που οργανώνει να προκαλέσει εμφύλιο πόλεμο, αλλά να προασπιστεί την Κύπρο έναντι των κινδύνων που κρύβονται στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης μίας νέας εθνικής προδοσίας.

Οι φιλόδοξες βλέψεις του αντιμακαριακού τύπου και των ατόμων που εκπροσωπούσε για τον ρόλο του Γρίβα ωστόσο ανατράπηκαν, με τον ξαφνικό θάνατο του, ο οποίος εκθειάστηκε εξίσου από την εφημερίδα Πατρίδα, αφού όπως επεσήμανε, έχασε το έθνος και ο ελληνισμός τον ηγέτη του, έφυγε από τη ζωή ο τελευταίος απόστολος της Μεγάλης Ιδέας, ο ήρωας εφάμιλλος των ηρώων του 1821. Πιστοί στον ενωτικό στόχο που είχε θέσει ο Γρίβας, οι Αντιμακαριακοί αποτελούσαν πλέον τους εκφραστές του και φορείς της πραγμάτωσής του.

Ο Διγενής παρουσιάζεται από το αντιμακαριακό έντυπο προς την κοινή γνώμη, ως ο ιεραπόστολος που θα φώτιζε το έθνος, ως ο μοναδικός φορέας που θα μπορούσε να πραγματοποιήσει τα εθνικά αιτήματα των Ελληνοκυπρίων³⁵⁶¹. Στο πρόσωπο του Γρίβα ο αντιμακαριακός τύπος βρίσκει τον ηγέτη που του επιτρέπει να κλιμακώσει τον εθνικιστικό λόγο και να προβάλλει τον στόχο της ένωσης ως άμεσο, επιτακτικό, αναγκαίο και πραγματοποιήσιμο. Αντιπροσωπεύει τον πολιτικό αρχηγό, ο οποίος είναι εφάμιλλος των μυθικών ηρώων. Η εμμονή του Γρίβα στο αίτημα της ένωσης, αποτελεί για την αρθρογραφία της Πατρίδας, την αφορμή ώστε να τον εξουσιοδοτήσει, να απομακρύνει από την εξουσία τον ανθενωτικό και ματαιόδοξο Μακάριο, καθώς και όλα τα ανθενωτικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των κομμουνιστών που τον συνοδεύουν. Ο Διγενής αντιπροσωπεύει για τον αντιμακαριακό τύπο, τον υπερασπιστή

³⁵⁶¹Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 355.

των απαράγραπτων δικαιών του ελληνισμού, επιβεβαιώνει την προαιώνια ιστορική συνέχεια των Ελληνοκυπρίων, αντιλήψεις σαφώς προερχόμενες από τη Μεγάλη Ιδέα³⁵⁶² και άμεσα συνδεδεμένες με την εθνικιστική ιδεολογία που αντιπροσώπευαν οι Αντιμακαριακοί.

Ακόμη και ο θάνατος του Γρίβα χρησιμεύει ως γεγονός για την ανάπτυξη του εθνικιστικού λόγου, καθώς οι Αντιμακαριακοί εμβαπτίζονται ως συνεχιστές του ηρωικού αγώνα του, τον οποίο δεν κατάφερε να υλοποιήσει, κληρονόμοι της νομιμοποίησης που τους παρέχει η ελληνική ιστορία και ο ελληνικός πολιτισμός. Ως οι συνεχιστές ενός δίκαιου αγώνα που πρέπει να ευοδωθεί πάση θυσία³⁵⁶³.

Η εφημερίδα Χαραυγή αντιθέτως από την εφημερίδα Πατρίδα, ασκεί δριμεία κριτική στη συμπεριφορά και στη δράση του Γρίβα. Όπως αναφέρει αν *σέβεται τον λαό και την κυριαρχική θέληση του*, δεν έχει άλλο, παρά *να διπλώσει τα χαρτιά της παράνομης δράσης* και να *βγει από την κρύπτη του στο φως της ημέρας*. Ατυχώς *ο Γρίβας δεν σέβεται τον λαό και καπηλεύεται την θέληση του*, προκαλώντας τον λαό³⁵⁶⁴.

Μέσω της παράνομης δράσης του Γρίβα τονίζει η Χαραυγή, ο Ντενκτάς *αντλεί τους θησαυρούς των προσχημάτων του*, οδηγώντας την Κύπρο στην *διπλή ένωση - διχοτόμηση*. Η τουρκοκυπριακή ηγεσία λόγω του ουρανοκατέβατου Γρίβα και του ρόλου που *διαδραματίζει, καιροσκοπεί και σκληραίνει τη στάση της*³⁵⁶⁵. Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό σύμφωνα με το έντυπο, ότι *η αποκήρυξη αυτής της τακτικής και η διάλυση της παράνομης οργάνωσης του Γρίβα* θα αποτελούσε *πραγματικά «προσφοράν εθνικής υπηρεσίας»* από μέρους του στρατηγού, πράγμα που *ελπίζει να το κατανοεί και ο ίδιος*³⁵⁶⁶. Οι *απαραίτητες* λοιπόν, *προϋποθέσεις για την επάνοδο στην ειρηνική ζωή και για την εκλογική αναμέτρηση, δεν είναι άλλες από τον τερματισμό της παράνομης δράσης από τον στρατηγό Γρίβα*³⁵⁶⁷.

³⁵⁶²Η έννοια της Μεγάλης Ιδέας παρουσίαζε τον ελληνικό εθνικισμό ως μία πράξη φαντασιακής σύλληψης, μέσω της οποίας μπορούσαν να ξεπεραστούν όλα τα υλικά εμπόδια. Victor Bernard, *La Turquie et l'hellenisme Contemporain* (Paris: F. Alcan, 1893), 240.

³⁵⁶³Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 339-340.

³⁵⁶⁴«Η Απάντηση», *Χαραυγή* (Αύγουστος 5, 1973), 3.

³⁵⁶⁵«Καιροσκοπισμοί και Αυταπάτες», *Χαραυγή* (Αύγουστος 5, 1973), 3.

³⁵⁶⁶«Αλλαγή Τακτικής», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 27, 1973), 3.

³⁵⁶⁷«Οι Προϋποθέσεις», *Χαραυγή* (Αύγουστος 9, 1973), 3.

Αντίστοιχα και ο Φιλελεύθερος στρέφεται κατά του Γρίβα επισημαίνοντας, ότι *απεργάζεται τον όλεθρο στην Κύπρο* και καθίσταται ο *καλύτερος βοηθός και συμπαραστάτης του τουρκικού σοβινισμού*, ενώ παράλληλα οι κινήσεις του συνηγορούν ότι *επιδιώκει τον εμφύλιο σπαραγμό στην Κύπρο*. Μέσω της στάσης που τηρεί, σε καμία περίπτωση *δεν επιδιώκεται η αποτροπή αντεθνικής λύσεως που θα προκύψει από τις ενδοκυπριακές συνομιλίες, αλλά ακριβώς το αντίθετο*³⁵⁶⁸, αφού *καταβαραθρώνεται η επίτευξη της ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα*³⁵⁶⁹.

Επισημαίνει ο Φιλελεύθερος ότι δεν πρέπει να *υποτιμώνται οι κίνδυνοι από τη δραστηριότητα του Γρίβα*, καθώς δεν χρειάζεται *μεγάλη αριθμητική δύναμη για να γίνει χαλασμός*. Η επιτυχής *πυροδότηση εκρηκτικής ύλης, δεν χρειάζεται πάρα ένα εξασκημένο πρόσωπο που θα κάνει καλούς υπολογισμούς. Η δολοφονία με όπλο δεν χρειάζεται, παρά έναν αδίστακτο και ικανό σκοπευτή*. Τα περί ανακωχής και πολιτικοποιήσεως, δεν είναι πάρα *παραπετάσματα καπνού και προσπάθεια αποπροσανατολισμού και παραπλανήσεως των αρμοδίων, ώστε να επιτύχουν τα εγκληματικά σχέδια του*³⁵⁷⁰. Ο Γρίβας όπως τονίζει το μακαριακό έντυπο, *παράγραψε το ηρωικό παρελθόν του, με την επιζήμια εθνικώς δράση του στην Κύπρο*, η οποία έχει ως μόνο αποτέλεσμα την *αποδυνάμωση των ελληνοκυπριακών δυνάμεων και την ενίσχυση των τουρκοκυπριακών*³⁵⁷¹. Είναι λοιπόν σύμφωνα με την εφημερίδα *επιτακτική ανάγκη να κινητοποιηθεί να εκριζωθεί το κακό αυτό, που εκπροσωπεί και προάγει η παράνομη δραστηριότητα του στρατηγού Γρίβα*³⁵⁷².

Η θετική εικόνα που προωθεί η Πατρίς για τον Διγενή, τίθεται υπό αμφισβήτηση από τον μακαριακό τύπο, τόσο από τη Χαραυγή, όσο και από τον Φιλελεύθερο. Η Χαραυγή υποστηρίζει ότι ο Γρίβας δεν δείχνει σεβασμό προς τον λαό, αφού εξακολουθεί να λειτουργεί κρυφά και παρασκηνιακά, καπηλεύομενος την κυρίαρχη θέληση των Ελληνοκυπρίων. Η παράνομη δράση του ενδυναμώνει τους εχθρούς της Κύπρου, οδηγώντας το κράτος προς τη διπλή ένωση - διχοτόμηση. Όπως υποστηρίζει, εάν θέλει να προσφέρει πραγματικά τις εθνικές υπηρεσίες του προς την Κύπρο, θα πρέπει να σταματήσει την παράνομη δράση του.

³⁵⁶⁸«Εις Συναγερμόν», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 1, 1973), 3.

³⁵⁶⁹«Ουδέν Περί Ενώσεως Μόνο Περί Φόνων...», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 3, 1973), 3.

³⁵⁷⁰«Καμουφλάζ δι' Αναδιοργάνωσιν», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 10, 1973), 3.

³⁵⁷¹«Το Φυλλάδιον του Γρίβα», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 25, 1973), 3.

³⁵⁷²«Εις Συναγερμόν», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 1, 1973), 3.

Ο Φιλελεύθερος με τη σειρά του υπερθεματίζει της απόψεως της Χαραυγής τονίζοντας και αυτός, ότι με τη συμπεριφορά του ο Γρίβας οδηγεί την Κύπρο προς τον όλεθρο και τον εμφύλιο σπαραγμό, ενώ ενδυναμώνει τον τουρκοκυπριακό σοβινισμό. Η στάση του, όχι απλώς δεν συμβάλλει στην αποτροπή της αντεθνικής λύσεως όπως υποστηρίζει το έντυπο, η οποία επιδιώκεται μέσω των ενδοκυπριακών συνομιλιών, αλλά οδηγεί ακριβώς προς την αντίθετη κατεύθυνση, προς την καταβαράθρωση της ενώσεως με την Ελλάδα.

Μπορεί να μην έχει πολλούς οπαδούς με το μέρος του ο Γρίβας, ωστόσο η ζημιά που μπορεί να προκαλέσει δεν πρέπει να υποτιμάται σύμφωνα με τον Φιλελεύθερο. Κατάφερε μέσω της επιζήμιας εθνικής στάσης του να διαγράψει το ηρωικό παρελθόν και να οδηγήσει σε πλήρη αποδυνάμωση τις ελληνοκυπριακές δυνάμεις, ενισχύοντας παράλληλα τις τουρκοκυπριακές, γι' αυτό πρέπει αμέσως να σταματήσει η παράνομη δράση του και να εκριζωθεί το κακό.

Για τον μακαριακό τύπο ο Γρίβας όντας ο αρχηγός των Αντιμακαριακών αποτελεί την κεφαλή του κακού, όπως ακριβώς συνέβη και στην περίπτωση του αντιμακαριακού τύπου με τον Μακάριο. Ο μακαριακός τύπος δεν μπορεί να διαγράψει την ιστορική πορεία του Γρίβα, γι' αυτό αποσιωπά οποιαδήποτε αναφορά στον αγώνα της ΕΟΚΑ και στην προγενέστερη δράση του, ωστόσο το ιστορικό παρελθόν του και η βοηθητική δράση του προς την Κύπρο, ανατρέπονται εξαιτίας της επιζήμιας αντεθνικής δράσης που ασκούσε τη δεδομένη χρονική στιγμή. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι ούτε η Χαραυγή, ούτε ο Φιλελεύθερος δεν αποκαλούν τον Γρίβα, Διγενή. Η παράληψη αυτή όσο ανεπαίσθητη και αν θεωρείται, σε επίπεδο επικοινωνίας, αποτελεί ακόμη έναν τρόπο να περιορίσουν τα μακαριακά έντυπα στη συνείδηση της κοινής γνώμης, την αξία που αποδίδει στο πρόσωπο του Γρίβα, ο αντιμακαριακός τύπος.

6.2.11 Παπαδόπουλος

Ο Παπαδόπουλος θεωρείται από την εφημερίδα Πατρίδα ένας από τους εχθρούς και τους πολέμιους της ένωσης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, αν και ο *ίδιος ο Παπαδόπουλος είχε χαιρετίσει την ένωση και είχε αναγνωρίσει ότι οι θαυμάσιοι Κύπριοι αξίζουν το ενεργό ενδιαφέρον της μητρός τους*, ωστόσο *δημαγόγησε αηδιαστικότερα* από ότι οι φαυλοκράτες και *υπήρξε ανακόλουθος σε*

ότι αφορούσε την ένωση. Δημαγώγησε για το κυπριακό, είπε πράγματα τα οποία δεν πίστευε, υπήρξε ανακόλουθος, παρέδωσε την Κύπρο στους Τούρκους, απέφυγε να αγωνισθεί για την ένωση, αδιαφορεί για το κατόντημα της Κύπρου και παραληρεί μέσα στον εφιάλτη της ντροπής³⁵⁷³. Οι δηλώσεις του Παπαδόπουλου είναι ανεδαφικές και ασυμβίβαστες προς την επιταγή της ιστορίας του έθνους και τη θέληση των Πανελλήνων και εντόνως αποκρουόμενες από *στελέχη της επανάστασης* (εννοεί μέλη της δικτατορικής κυβέρνησης)³⁵⁷⁴. Αναδεικνύεται σύμφωνα με την εφημερίδα ο Παπαδόπουλος, ως *δάσκαλος της εθνικής υποταγής* καθώς διδάσκει την οδό της επαίσχυντου φυγής³⁵⁷⁵ και *προβάλλει τη διχοτόμηση της ωραίας πατρίδας, ως σπάνια ευκαιρία*³⁵⁷⁶. Ως *εραστής του τουρκοπροσκυνηματος*, εισάγει νέα ήθη στην πολιτική ζωή του τόπου και ξένα στοιχεία στην πολυκύμαντη ιστορία του έθνους, επιχειρώντας να εισβάλει με *τις καταλυτικές δυνάμεις του, στα άδυτα της εθνικής ψυχής των Ελληνοκυπρίων*³⁵⁷⁷. Τα πάντα έκανε ερείπια η λαίλαπα που ονομάζεται Γεώργιος Παπαδόπουλος, μέσω της *θρασύδειλης και εγκληματικής στάσης* του³⁵⁷⁸. Φιλοδοξήσε να γίνει *μέγας ηγέτης των Ελλήνων* και *κατόντησε να γίνει ο έσχατος Έλληνας*. Αν και *υποστήριξε κατά την επίσκεψη του στην Κύπρο ότι δεν υπάρχουν ανθενωτικοί*, αποδείχθηκε ο πρώτος και πλέον επικίνδυνος ανθενωτικός, καθώς *πανικόβλητος εγκατέλειψε την Κύπρο και δολοφόνησε την ένωση*³⁵⁷⁹. Είναι ένας *μειοδότης*³⁵⁸⁰ που άσκησε ολέθρια πολιτική όσον αφορά στο *κυπριακό*³⁵⁸¹. Ο αυτοδιαφημιζόμενος ως αναμορφωτής της Ελλάδος, Παπαδόπουλος, αντί να ρυμουλκήσει τον Μακάριο, ρυμουλκήθηκε από αυτόν, *εγκατέλειψε αμαχητί την Κύπρο στο πεδίο της εθνικής τιμής και αξιοπρέπειας και άγεται και φέρεται από την τουρκική διπλωματία, βανκαλιζόμενος με δηλώσεις περί ενώσεως όχι της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά της Ελλάδος με την Τουρκία*³⁵⁸².

Όπως αναφέρει η εφημερίδα Πατρίδα, ο Παπαδόπουλος μαζί με τον Μακάριο *αναδείχθηκαν πολύ κατώτεροι των περιστάσεων*³⁵⁸³, αφού ετοίμασαν τα πάντα με

³⁵⁷³«Συμφωνεί η “Επανάστασις” με Όσα Διακηρύττει ο Γ. Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Ιούνιος 14, 1971), 3.

³⁵⁷⁴«Ριζική Διαφωνία», *Πατρίς* (Ιούλιος 12, 1971), 4.

³⁵⁷⁵«Εξοδος και ας Ρεύση Αίμα», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1971), 1.

³⁵⁷⁶«Ενωσις και Μόνον Ένωσις», *Πατρίς* (Ιούλιος 19, 1971), 1.

³⁵⁷⁷«Θέλει Αρετήν και Τόλμην η Ελευθερία», *Πατρίς* (Μάιος 31, 1971), 1.

³⁵⁷⁸«Ανάξιη Ηγέται και Ψυχή του Λαού», *Πατρίς* (Απρίλιος 27, 1969), 1.

³⁵⁷⁹«Ο Στρατός, η Ελλάς και ο Γ. Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1968), 1.

³⁵⁸⁰«Είσθε Μειοδότης κ. Παπαδόπουλε», *Πατρίς* (Οκτώβριος 1, 1973), 3.

³⁵⁸¹«Παπαδόπουλος και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Ιούνιος 7, 1971), 3.

³⁵⁸²«Να Ομιλήσουν Αμέσως και Υπευθύνως», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 2.

³⁵⁸³«Εθνικός Αφανισμός», *Πατρίς* (Μάρτιος 21, 1968), 1.

κάθε *μυστικότητα στα διπλωματικά παρασκήνια*, για να βρεθεί ο λαός *προ τετελεσμένων γεγονότων* και να καταβληθεί με μία *νέα δικαιολογία, όπως οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου περί αδήριτης ανάγκης*³⁵⁸⁴. Αυτοί οι δύο προβάλλονται από το έντυπο ότι ευθύνονται από κοινού για την οικτρή κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στο κυπριακό ζήτημα, γιατί *ουδέποτε εργάστηκαν για την ένωση*. Αν είχαν *αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που πέρασαν, η ένωση πλέον θα αποτελούσε πραγματικότητα*³⁵⁸⁵. Ο Μακάριος και ο Παπαδόπουλος έχουν συμφωνήσει όπως υποστηρίζει η εφημερίδα Πατρίς, *το κλείσιμο του κυπριακού ζητήματος και την καταβαράθρωση του εθνικού θέματος*³⁵⁸⁶, *μέσω λύσης η οποία είναι κομμένη και ραμμένη στα μέτρα τους*³⁵⁸⁷. Αυτή η κοινή απόφαση *εξυπηρετεί κοινούς σκοπούς*, όπως είναι η *εξουδετέρωση του Διγενή ως φορέα και εγγυητή της ένωσης*. Ιδιαίτερος σκοπός του δικτάτορα και ανίδεου στην πολιτική κ. Παπαδόπουλου, είναι *να απαγκιστρωθεί πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά από την Κύπρο και να αφοσιωθεί στη σταθεροποίηση του απολυταρχικού καθεστώτος της Ελλάδας*³⁵⁸⁸. Ο Μακάριος και ο Παπαδόπουλος λοιπόν από *κοινού συμφέροντος ορμώμενοι συνωμοτούν για να αποκλείσουν την ένωση*. Ο μεν πρώτος για χάρη της *πολυφύλητου ανεξαρτησίας* και ο δε δεύτερος για να *ευχαριστήσει τους Τούρκους και τους άσπονδους συμμάχους*³⁵⁸⁹.

Ο Παπαδόπουλος, ο οποίος διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στο κυπριακό ζήτημα, αναδεικνύοντας πλέον την πρόθεση της Ελλάδας να επιφέρει ένα οριστικό τέλος στην κυπριακή υπόθεση, σχολιάστηκε έντονα από τον αντιμακαριακό τύπο, σε μία προσπάθεια ίσως, να υπερασπιστεί τον ρόλο των Αντιμακαριακών και να τους διαχωρίσει από τη στάση του Παπαδόπουλου, ο οποίος με τον τορπιλισμό της άμεσης ένωσης, άφηνε μετέωρη ιδεολογικά την αντιμακαριακή παράταξη. Για να νομιμοποιήσει η τελευταία τον ρόλο της, καταδίκασε, μέσω της εφημερίδας Πατρίδας τον δικτάτορα ως ανακόλουθο όσον αφορά στην ένωση, γιατί ενώ στην αρχή φάνηκε να την υπερασπίζεται, στην πορεία με τη στάση του απέδειξε τις πραγματικές

³⁵⁸⁴«Γεγονότα, Πρόσωπα, Κρίσεις», *Πατρίς* (Μάρτιος 24, 1968), 1.

³⁵⁸⁵«Εθνική Σταυροφορία», *Πατρίς* (Ιούνιος 22, 1968), 1.

³⁵⁸⁶«Συμπαιγνία Παπαδόπουλου - Μακαρίου Δια την Καταβαράθρωσιν του Εθνικού Θέματος», *Πατρίς* (Μάρτιος 9, 1968), 1.

³⁵⁸⁷«Ένωσις και Μόνον Ένωσις», *Πατρίς* (Ιούλιος 19, 1971), 1.

³⁵⁸⁸«Σκηνοθετημένη Συμφωνία επί του Κυπριακού», *Πατρίς* (Μάρτιος 12, 1968), 1.

³⁵⁸⁹«Ένωσις και Μόνον Ένωσις», *Πατρίς* (Ιούλιος 19, 1971), 1.

προθέσεις του, που ήταν να παραδώσει την Κύπρο στους Τούρκους, αποφεύγοντας να αγωνιστεί για τον ενωτικό σκοπό.

Η εφημερίδα Πατρίδα χαρακτηρίζει τον Παπαδόπουλο ως δάσκαλο της εθνικής υποταγής, ως εραστή του τουρκοπροσκυνηματος, αφού προβάλλει τη διχοτόμηση της Κύπρου, ως σπάνια ευκαιρία και εισάγει νέα ήθη στην πολιτική ζωή του τόπου, επιδιώκοντας να πλήξει την εθνική ψυχή των Ελληνοκυπρίων. Παρουσιάζεται από το έντυπο ως ο έσχατος Έλληνας, ο μεγαλύτερος μειοδότης, ο οποίος άσκησε ολέθρια πολιτική όσον αφορά στο κυπριακό, παρακινούμενος από τους Μακαριακούς, με συνέπεια να εγκαταλείψει αμαχητί τη λύση της ένωσης. Η συνεργασία του Παπαδόπουλου με τον Μακάριο για το κλείσιμο του κυπριακού ζητήματος, επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά, ότι ο Έλληνας δικτάτορας, αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους εχθρούς των Ελληνοκυπρίων, αφού προσπάθησε να αποκλείσει την ένωση.

6.2.12 Μητροπολίτες

Με αφορμή την αναταραχή που βίωνε η Εκκλησία μετά την απαίτηση των τριών Μητροπολιτών να καθαιρεθεί από το αξίωμα του Αρχιεπισκόπου, ο Μακάριος, το σύνολο των εφημερίδων βρίσκει αφορμή, ώστε να υποστηρίξει την κάθε ομάδα των Ελληνοκυπρίων που αντιπροσωπεύει.

Σύμφωνα με την εφημερίδα Πατρίδα, *οι σεβασμιότατοι Μητροπολίτες*, οι οποίοι εγείρουν τόσο επιτακτικά το θέμα της ακολουθούμενης υπό του Προέδρου Μακαρίου αυτόχρονα αντεθνικής πολιτικής, είναι *πράγματι άξιοι θερμών συγχαρητηρίων* εκ μέρους των Ελληνοκυπρίων, *γιατί έστω και τη δωδεκάτη ώρα έκρουσαν τον κώδωνα του κινδύνου και έδωσαν στον ελληνοκυπριακό λαό αφορμή να σκεφτεί* κατά πόσο πρέπει να συνεχίσει να ακολουθεί τη διεξαγόμενη επί οκταετία κυβερνοκομμουνιστική προπαγάνδα, την ολέθρια «ανεξαρτησιακή» πολιτική του Προέδρου Μακαρίου, η οποία αναπόφευκτα *δεν οδηγεί σε τίποτα άλλο, παρά στον διαμελισμό της Κύπρου* σε πρώτο στάδιο και σε *ολοκληρωτική κατάκτηση της νήσου από τους Τούρκους*. Η αντίσταση των σεβασμιότατων Μητροπολιτών στα υποδουλωτικά σχέδια των Τούρκων και του Προέδρου Μακαρίου, *αποτελεί γενναία ενέργεια και ρίπτει το σπέρμα για να δημιουργήσει μία νέα κατάσταση, την οποία ο λαός θα εγκολπωθεί για να σωθεί από το χείλος της αβύσσου που βρίσκεται σήμερα*

λόγω της ανάξιας πολιτικής ηγεσίας³⁵⁹⁰. Ανθέλληνες, σεσημασμένοι κονδυλοφόροι, εξωνημένοι κομμουνιστές, ξενοκίνητοι και ανθενωτικοί, οι οποίοι κρύβονται επιμελώς, αποτελούν τη συγχορδία για την επίθεση κατά των Μητροπολιτών. Χωρίς ποτέ να διατηρούν κάποια επαφή με την Εκκλησία και τα μυστήρια της, εξεγέρθηκαν και βάλλουν κατά των Μητροπολιτών, γιατί αυτοί παραμένουν *αμετακίνητοι στις αποφάσεις τους να επαναφέρουν σε κανονική τάξη την Εκκλησία*, την οποία διασάλεψε η ανίερη εμπλοκή του Αρχιεπισκόπου στην κοσμική εξουσία³⁵⁹¹. Διακηρύττουν ότι θα *αντισταθούν με κάθε δύναμη τους, απέναντι σε οποιαδήποτε λύση άλλη, εκτός της ενώσεως*. Αυτά είναι λόγια των Ελλήνων ιεραρχών, οι οποίοι νιώθουν ότι έχουν βαρύ ιστορικό χρέος, τονίζει το αντιμακαριακό έντυπο. *Σχίζουν το πέπλο της υποκρισίας και της δολιότητας της μακαριακής πολιτικής οι Μητροπολίτες, φανερώνοντας το μεγάλο χρέος που έχουν απέναντι στον κυπριακό λαό και στην ιστορία*³⁵⁹². *Ενεργούν υπέρ της ενώσεως*³⁵⁹³, ενώ ο Μακάριος υπέγραψε *αβίαστα τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου*, τις οποίες είχε επιδιώξει προ πολλού. Δεν επρόκειτο όπως τονίζει η εφημερίδα, *μόνο για εθνική προδοσία, αλλά και για πολιτική αδεξιότητα χειρίστου βαθμού, η απόφαση του Μακαρίου*. Δεν μπορεί επομένως ο Μακάριος να κατηγορεί για την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί *ούτε τον Διγενή, ούτε τους Μητροπολίτες, ούτε την ενωτική παράταξη, ούτε τις παράνομες ομάδες, ο μόνος υπεύθυνος είναι ο ίδιος*³⁵⁹⁴.

Η εφημερίδα Πατρίς επιδοκιμάζει τη στάση των Μητροπολιτών μέσω της οποίας για μία ακόμη φορά καταγγέλθηκε η αυτόχρημα αντεθνική πολιτική του Μακαρίου, «αφυπνίζοντας» τον λαό, ώστε να σταματήσει να την ακολουθεί τυφλά και να σωθεί την τελευταία στιγμή από την άβυσσο στην οποία οδηγείται. Επισημαίνει ότι στόχος των Μητροπολιτών, ήταν να επαναφέρουν την Εκκλησία στην κανονικότητα, την οποία διατάραξε η κοσμική συμπεριφορά του Αρχιεπισκόπου και να συνεχίσουν να διεκδικούν την ενωτική λύση.

Η Χαραυγή ακολουθώντας τελείως διαφορετική στάση σε σχέση με την Πατρίδα, τονίζει με τη σειρά της ότι *πίσω από την επίκληση των «ιερών κανόνων» που προβάλλουν οι Μητροπολίτες, κρύβεται ένα καλά οργανωμένο και συντονισμένο*

³⁵⁹⁰«Γενναία Ενέργεια Συνοδικών», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 2, 1968), 1.

³⁵⁹¹«Σήμαντρον», *Πατρίς* (Οκτώβριος 26, 1972), 4.

³⁵⁹²«Ερχεται η Κάθαρσις!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 12, 1972), 1.

³⁵⁹³«Ας Αφήσουν τας Υποκρισίας», *Πατρίς* (Οκτώβριος 19, 1972), 1.

³⁵⁹⁴«Αυτός την Εδιχοτίμισε!», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 21, 1972), 1.

σχέδιο, με στόχο την απομάκρυνση του Προέδρου της Δημοκρατίας από το κυπριακό πολιτικό προσκήνιο. Οι «ιεροί κανόνες» δεν είναι παρά πρόσχημα για να καλύψουν οι Μητροπολίτες τους ευδιάκριτους και σαφέστατους πολιτικούς στόχους της πράξης τους³⁵⁹⁵. Αν ήθελαν κάτι να προσφέρουν σ' αυτόν τον τόπο, για να εξιλεωθούν και για τ' αμαρτήματά τους, θα έπρεπε να ομολογήσουν ότι δικαίως έχασαν τη μάχη και ορθώς τιμωρήθηκαν³⁵⁹⁶.

Η Χαραυγή υποστηρίζει σε αντίθεση με την Πατρίδα, ότι η ενέργεια των Μητροπολιτών υποκινήθηκε από τους πολιτικούς αντιπάλους του Μακαρίου, με σκοπό την απομάκρυνση του από πολιτική εξουσία, τονίζοντας ότι έχει σχεδιαστεί γύρω από τον Μακάριο ένα καλά οργανωμένο σχέδιο. Με αυτό τον τρόπο η εφημερίδα στηρίζει για μία ακόμη φορά τις επιλογές του Μακαρίου, καταδικάζοντας έμμεσα τις ενέργειες όλων όσων τον εχθρεύονται.

Τέλος ο Φιλελεύθερος συμμαχώντας αρθρογραφικά με τη Χαραυγή, αναφέρει, ότι ο διχασμός που υποτίθεται ότι βιώνει η Εκκλησία είναι *φτιαχτός, τεχνητός, δεν είναι γνήσιος, αποτελεί μόνο ένα κατασκεύασμα³⁵⁹⁷*. Οι τρεις Μητροπολίτες *φέρουν βαριά ευθύνη για το εθνικό μέλλον της Κύπρου* και την ιστορία, συμβάλλοντας *με την απόφαση τους στην εθνική καταστροφή*, η οποία *σύντομα θα εκφέρει καταδικαστική ετυμηγορία για αυτούς³⁵⁹⁸*.

Επέλεξαν οι Μητροπολίτες χωρίς *κανένα ίχνος εθνικής ευθύνης να συνταχθούν με το μέρος εκείνων*, που θέλουν *να υπονομεύσουν και να αρνηθούν τις αρμοδιότητες του εκλεγμένου Προέδρου της Κύπρου*. Στο πρόσωπο των τριών Μητροπολιτών, τονίζει το μακαριακό έντυπο, η τουρκική πλευρά βρήκε ανέλπιστους συμμάχους και συναγωνιστές. Τα τουρκικά πυρά κατά του Μακαρίου ενισχύονται με εκείνα τα οποία εξαπέλυσαν οι τρεις «εν Χριστώ αδερφοί του Μακαρίου». Ελπίδες ότι *οι τρεις Συνοδικοί θα δουν τον όλεθρο, στον οποίο οδηγούν τον λαό, δεν υπάρχουν*. Και γι' αυτό ο *λαός δεν βρίσκεται σε κατάσταση αναμονής, βρίσκεται σε κατάσταση δράσεων*. Έλαβε τις αποφάσεις του, οριστικά και αμετάκλητα. Το νέο τελεσίγραφο των Μητροπολιτών ανάγκασε τον λαό πάρα ταύτα και ασυζητητί να αποφασίσει ότι *«ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΤΡΕΨΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ»³⁵⁹⁹*. Δεν υπάρχει *λαϊκή βάση στην*

³⁵⁹⁵«Η Παρασυναγωγή», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 8, 1972), 3.

³⁵⁹⁶«Ματαιοπονίες των Τριών Τέως», *Χαραυγή* (Ιούλιος 20, 1973), 3.

³⁵⁹⁷«Τεχνητή Κατάσταση», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 9, 1972), 3.

³⁵⁹⁸«Ενώπιον των Ευθυνών των», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 23, 1972), 1.

³⁵⁹⁹«Ο Λαός Απεφάσισεν», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 3, 1972), 1.

*οποία μπορούν να στηριχθούν οι Μητροπολίτες. Η συντριπτική πλειοψηφία του λαού απαιτεί την παραμονή του Μακαριότατου στην εξουσία. Κατά συνέπεια η φωνή των Μητροπολιτών είναι απολύτως αδύναμη και ως εκ τούτου δεν δύναται να έχει ισχύ*³⁶⁰⁰. Τα ελατήρια των Μητροπολιτών είναι *πολιτικά, τονίζει η εφημερίδα και όχι θρησκευτικά, όπως οι ίδιοι διατείνονται*³⁶⁰¹. Η στάση των Μητροπολιτών εξυπηρετεί *καθαρά πολιτικούς σκοπούς*³⁶⁰², αφού αποτελούν πλήρες εξάρτημα της αντιπολίτευσης, περιφρόνησαν όλους τους πατριάρχες και επέμειναν στην παρατυπία τους, γιατί αυτή την εντολή *είχαν από την αντιπολίτευση*. Η τακτική του πολέμου εναντίον του Μακαρίου επέβαλε *να ρίχνονται κατά αυτού όλες οι βολές των εκκλησιαστικών όπλων από τους Μητροπολίτες*³⁶⁰³. Αποτελέσαν όργανα της παράνομης δραστηριότητας και εξακολουθούν να πολεμούν την ηγεσία της Εκκλησίας, παρά την προειδοποίηση που *εκδόθηκε για αυτούς*. Τους ονομάζει *θρησκοκάπηλους που συνεχίζουν το σχηματικό έργο τους*³⁶⁰⁴.

Η στάση των Μητροπολιτών εμπεριέχει όλα τα στοιχεία του *εθνικού εγκλήματος*, αναφέρει ο Φιλελεύθερος. Το θέμα δεν είναι εάν το *εθνικό έγκλημα* κατά του λαού της ιερής υπόθεσης και του εθνικού μέλλοντος της Κύπρου διαπράττεται άθελα τους. Αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι ότι *πρέπει να ανατραπεί*³⁶⁰⁵.

Απορρίπτοντας την απόφαση της Ιεράς Συνόδου γίνεται αντιληπτό, ότι *η συμπεριφορά και η νοοτροπία των Μητροπολιτών δεν έχει καμία σχέση με ότι έχει διδάξει ο Θεάνθρωπος*, αντιθέτως υποπίπτουν στο *πταίσμα της τηρείας εκ του οποίου κάθε άλλο αμάρτημα και δεινό είναι δυνατό να αναμένεται με βεβαιότητα*³⁶⁰⁶. Είναι αρνητές και υπονομευτές *κάθε προσπάθειας ειρηνεύσεως της Εκκλησίας*. Είναι άνθρωποι πείσμωνες που *αποτελούν εξάρτημα παρατάξεως που εχθρεύεται τον Μακάριο*, όντας αποφασισμένοι να μείνουν στον ρόλο που τους καθόρισαν άλλοι³⁶⁰⁷.

Ο Φιλελεύθερος αναφέρει ότι ο λαός *δεν υποστηρίζει τις απόψεις των Μητροπολιτών*, αφού αποδεδειγμένα στέκεται στο πλευρό του Αρχιεπισκόπου

³⁶⁰⁰ «Θετικά Αποτελέσματα», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 8, 1972), 3.

³⁶⁰¹ «Φανερά εις Όλους Πλην...», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 9, 1972), 3.

³⁶⁰² «Ενώπιον της Μείζονος», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 12, 1973), 1.

³⁶⁰³ «Η Ώρα της Κρίσεως», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 13, 1973), 1.

³⁶⁰⁴ «Εκκλησιαστική Τάξις», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 25, 1974), 3.

³⁶⁰⁵ «Η Στιγμή», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 21, 1972), 3.

³⁶⁰⁶ «Προς τους Συνοδικούς», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 5, 1973), 1.

³⁶⁰⁷ «Αρνηταί», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 11, 1973), 3.

Μακαρίου³⁶⁰⁸. Γνωρίζουν καλά οι τρεις Μητροπολίτες ότι *βρίσκονται σε άκρα αντίθεση με το πλέον πηγαίο και ειλικρινές λαϊκό αίσθημα*. Ο λαός δεν ανέχεται τη γνώμη των τριών ανθρώπων, έστω και ιεραρχών που επιδιώκουν να εξουδετερώσουν τη θέληση του, την καλώς γνωστή θέληση του. Γι' αυτό το λόγο *ο λαός δεν θα επιτρέψει στο τελεσίγραφο τους να περάσει*. Σε αυτό η απάντηση του λαού είναι μία, «ΟΧΙ», *απάντηση ελληνική*. Ο λαός όπως και προηγουμένως, έτσι και τώρα, θα καταστήσει σαφές στον Μακάριο, ότι δεν είναι επιτρεπτό να υποχωρήσει *έναντι τριών ανθρώπων και να παραγνωρίσει, να περιφρονήσει τη λαϊκή θέληση*³⁶⁰⁹.

Τη στάση των Μητροπολιτών καταδικάζει και ο Φιλελεύθερος επισημαίνοντας ότι ο διχασμός που προκάλεσαν είναι τεχνητός, κατασκευασμένος. Ανεπαρκείς εθνικής ευθύνης τάχθηκαν με τους αντιπάλους και τους υπονομευτές του Μακαρίου, ενώ ενίσχυσαν τη θέση των Τούρκων. Διαβεβαιώνει η εφημερίδα ωστόσο, ότι σε όποιες ενέργειες και αν προβούν οι Μητροπολίτες, δεν πρόκειται να νομιμοποιηθούν οι πράξεις τους, γιατί τους λείπει η λαϊκή υποστήριξη, αφού ο λαός βρίσκεται με το μέρος του Μακαρίου. Ενισχύοντας για μία ακόμη φορά ο Φιλελεύθερος, την άποψη της Χαραυγής προωθεί προς την κοινή γνώμη την αντίληψη, ότι οι ενέργειες των Μητροπολιτών είχαν πολιτικούς σκοπούς, αφού αποτελούν εξάρτημα της αντιπολίτευσης, όργανα παράνομης δραστηριότητας και ταυτοχρόνως θρησκοκάπηλους που συνεχίζουν το σχηματικό έργο τους. Το εθνικό έγκλημα που διαπράττουν ακόμη και αν συμβαίνει άθελα τους, πρέπει να σταματήσει και ο λαός με τη συμβολή του θα βοηθήσει, ώστε να αντιληφθούν οι Μητροπολίτες, ότι ο Μακάριος δεν πρόκειται να υποχωρήσει έναντι της λαϊκής θέλησης.

6.2.13 Αντιμακαριακοί

Οι Αντιμακαριακοί, την περίοδο αυτή ανεβάζουν τους τόνους και τη δράση τους στο εσωτερικό της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, συμβάλλοντας καθοριστικά στην κλιμάκωση του συγκρουσιακού κλίματος, με αποκορύφωμα το πραξικόπημα του 1974 που αποτέλεσε αφορμή για την τουρκική εισβολή. Ο τρόπος προβολής του συγκεκριμένου τμήματος της ελληνοκυπριακής κοινωνίας από τις εφημερίδες της εποχής, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής ειδικότερα από το 1968 και έπειτα, μιας και είναι

³⁶⁰⁸ «Ενώπιον των Ευθυνών των», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 23, 1972), 1.

³⁶⁰⁹ «Ο Λαός Απεφάσισεν», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 3, 1972), 1.

άμεσα συνδεδεμένος με την καλλιέργεια και προβολή διαστάσεων του εθνικισμού, όπως αυτός διαμορφώνεται στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αλλά και τον τρόπο εξέλιξης της εθνικής ταυτότητας.

Η εφημερίδα Αλήθεια στρέφεται κατά των Αντιμακαριακών, καθώς όπως αναφέρει, με τη στάση τους καταφεύγουν στην *πατριδοκαπηλία*, αδιαφορώντας για το εάν *υποδαυλίζουν εκ νέου την ήδη ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα* που επικρατεί στην κυπριακή κοινωνία και αν κατευθύνουν σε *ναυάγιο τις ενδοκυπριακές συνομιλίες*, πράγμα που θα οδηγήσει με τη σειρά του σε *μοιραίο και αναπόφευκτο προς τον όλεθρο, απύθμενο χάος*³⁶¹⁰. Αυτά τα άτομα σύμφωνα με την εφημερίδα, όπου η *παρουσία* τους είναι *αισθητή παντού* και το *πνεύμα της αμφιβολίας* που δημιουργείται ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους είναι διάχυτο, από *ταπεινά συμφέροντα ορμώμενοι, βυρσοδομούν τις συνομιλίες και προπαγανδίζουν* προκειμένου να *ικανοποιήσουν τους ανούσιους σκοπούς τους*³⁶¹¹. Ενδεδυμένοι *υπό τον μανδύα του πατριωτισμού* και εμφανιζόμενοι ως *πρόμαχοι της ενώσεως*, επείγονται να *προκαλέσουν εμφύλιο πόλεμο* και να οδηγήσουν τον δύσμοιρο τόπο προς την *καταστροφή και την εθνική συμφορά*³⁶¹². Είναι μία *ομάδα αδιάλλακτων*, που *εμπνέεται από παθολογικό μίσος* κατά του Προέδρου Μακαρίου, εναντίον του οποίου βάλλει όλα *τα πυρά*, μην μπορώντας να αντιληφθεί, ότι με *βίαια μέσα* τη δεδομένη στιγμή, η *κήρυξη της ένωσης*, ισοδυναμεί με *εθνική αυτοκτονία*³⁶¹³. Οι πραγματικοί στόχοι της αντιπολίτευσης είναι δύο, όπως υποστηρίζει το έντυπο, *να «φάει» τον Μακάριο* και να φέρει *στην Κύπρο την διπλή ένωση*³⁶¹⁴.

Οι Αντιμακαριακοί μιλούν για τη δημιουργία μίας νέας ΕΟΚΑ, η οποία *δεν έχει κανένα κοινό* με την πρώτη ΕΟΚΑ που αγωνιζόταν εναντίον του Άγγλου δυνάστη υπό τις ευλογίες όλων και *δεν στρεφόταν εναντίον των αδελφών*, όπως κάνει η νέα ΕΟΚΑ³⁶¹⁵. Αυτά τα άτομα μαζί με τον ΕΣΕΑ και τον Γρίβα *εμμένοντας στην αδιάλλακτη γραμμή* τους, οδηγούν την ελληνική Μεγαλόνησο εγγύτερα προς τη *διχοτόμηση*, *παρά* προς τη *γνήσια ένωση* που κάθε Κύπριος και ολόκληρος ο

³⁶¹⁰«Όνειρα και Πραγματικότητας», *Αλήθεια* (Μάρτιος 24, 1969), 1.

³⁶¹¹«Η Διπλή Ένωση», *Αλήθεια* (Αύγουστος 11, 1969), 1.

³⁶¹²«Επί των Δηλώσεων Μακαρίου», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 1, 1971), 1.

³⁶¹³«Εθνική Αυτοκτονία», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 8, 1971), 1 & «Αι Ευθύναι των Αθηνών», *Αλήθεια* (Μάρτιος 4, 1974), 1.

³⁶¹⁴«Συνομιλίες και Ε.Σ.Ε.Α.», *Αλήθεια* (Μάιος 21, 1973), 1.

³⁶¹⁵«Προς Εμφύλιον Σπαραγμόν», *Αλήθεια* (Νοέμβριος 13, 1972), 1.

*ελληνισμός προσβλέπει με ιερή συγκίνηση και προσδοκία*³⁶¹⁶. Αυτό το τμήμα των Ελληνοκυπρίων *χρησιμοποιεί τη σημαία της ένωσης με ανειλικρίνεια*, γιατί αναγνωρίζει ότι δεν είναι εφικτή και κάθε *κραυγαλέος για αυτή θόρυβος, οπλίζει την τουρκική φαρέτρα*. Η ενωτική υστερία δημιούργησε *φόβους και αισθήματα δυσπιστίας*, τροφοδότησε με επιχειρήματα και επέτρεψε στους *Τουρκοκυπρίους* να έχουν *αυξημένες αξιώσεις για εγγυήσεις*, δίνοντας τους τη δυνατότητα μέσω της *πολιτικής της αδιαλλαξίας* που τηρεί η ελληνοκυπριακή πλευρά, να *κερδίζουν περισσότερα*³⁶¹⁷. Μέσα από την *ατμόσφαιρα του φανατισμού και των παθών που δημιούργησαν οι Αντιμακαριακοί, εξυπηρετούν τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων και της Τουρκίας*, οι οποίοι τρίβουν τα χέρια τους από χαρά και αγαλλίαση. Παράλληλα ο *πατριωτισμός ή η αρχομανία* και τα *προσωπικά πάθη* των ενωτικών, βοηθούν *σκοτεινούς σκοπούς* κάποιων και συμβάλλουν προς την καλλιέργεια τους, με στόχο να *υποσκάψουν το κράτος και να επιβάλλουν τους άνομους πολιτικούς σκοπούς τους*³⁶¹⁸.

Αυτά τα άτομα τα οποία χαρακτηρίζονται από το έντυπο ως *στυγεροί δολοφόνοι και φιλόδοξοι αρχομανείς*, εφαρμόζουν *άφρονα πολιτική, εκμεταλλευόμενοι τον πατριωτισμό και την ευπιστία των Κυπρίων, πουλώντας την ψυχή τους στον διάβολο*. Αυτοί *δεν είναι ενωτικοί αγωνιστές*, δεν έχουν *ιδανικά*, δεν έχουν *ιερά και όσια*, αλλά είναι *κοινοί δολοφόνοι* που έχουν *μαύρη ψυχή, όργανα και πράκτορες σκοτεινών δυνάμεων και ξένων συμφερόντων*. Εάν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση προειδοποιεί η Αλήθεια, ως *θρυαλλίδα* θα ανάψει η *κυπριακή μπαρουταποθήκη* και θα οδηγηθεί η Κύπρος στον *διχασμό, στον εμφύλιο πόλεμο* και στον *οριστικό ενταφιασμό της ένωσης*, ενώ οι Τούρκοι θα *αγάλλονται βλέποντας ότι τα διχοτομικά όνειρα τους θα πραγματοποιηθούν*. Συνεχίζοντας την έντονη κριτική η εφημερίδα αναφέρει, ότι οι Αντιμακαριακοί είναι *άνθρωποι με πορωμένη συνείδηση* και με *μαύρη ψυχή*, που *υποκύπτουν στο αλόγιστο πάθος*, στην *έλξη του Μαμωνά*, καθώς *δεν δίστασαν να μεταβληθούν σε πράκτορες των εχθρών της Κύπρου* και να *εξυπηρετήσουν τις σκοτεινές εκείνες δυνάμεις* που φιλοδοξούν να θέσουν *βέβηλα τα πόδια τους στην ελληνική Μεγαλόνησο*³⁶¹⁹.

³⁶¹⁶«Το Πάθημα ας Γίνη Μάθημα», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 4, 1972), 1.

³⁶¹⁷«Κρίσιμος Εβδομάς», *Αλήθεια* (Μάρτιος 5, 1973), 6.

³⁶¹⁸«Εις το Χείλος του Κρημνού», *Αλήθεια* (Μάρτιος 19, 1973), 1.

³⁶¹⁹«Το Κράτος έχει τον Λόγον», *Αλήθεια* (Απρίλιος 9, 1973), 1.

Είναι *μία σπείρα που εμπνέεται από φανατισμό και εγκληματική διάθεση*, ενώ οι πράξεις τους είναι *εγκλήματα κατά του λαού, του κράτους και της εθνικής ιδέας*, που οι εγκληματούντες επικαλούνται κάθε στιγμή και υπέρ της οποίας, *οι προαγωγοί τους υποκρίνονται ότι κόπτονται*. Οι Αντιμακαριακοί κατανοούνται από το έντυπο ως ένας *συρφετός* που εμπνέεται από το πάθος, *πιστεύει στην αναρχία και σφυρηλατείται από την ηδονή του εγκλήματος*³⁶²⁰. *Εκμεταλλεύεται* κατά τρόπο εξοργιστικό *τους πόθους και τα ενωτικά όνειρα* των Ελληνοκυπρίων και *αγωνίζεται να τους παρασύρει σε μία περιπέτεια*, που μοιραία θα *οδηγήσει σε εθνική συμφορά*³⁶²¹. Όλοι αυτοί που πιστεύουν ότι με τις υπάρχουσες συνθήκες, είναι εφικτή η πραγματοποίηση της ατόφιας ένωσης, είναι *ανειλικρινείς*, γιατί μέσα από τα έργα τους, από τους τρόπους και τις πράξεις τους, φανερώνουν ότι εκείνο που τους καθοδηγεί και τους εμπνέει, *δεν είναι το φως της ενωτικής ιδέας*, αλλά η *φιλοδοξία της προσωπικής επιβολής και το σκοτάδι του αντιμακαριακού πάθους*³⁶²².

Μιλούν για *απευθείας αγώνα μέχρις εσχάτων*, τη στιγμή που *τα πράγματα αποδεικνύουν*, ότι δεν *δύνανται να φθάσουν στην ένωση* δια της *ευθείας οδού*, ενώ αγνοούν την ιστορία των λαών και των απελευθερωτικών αγώνων, αφού από ότι φαίνεται *η τεθλασμένη οδός σε κάποιες περιπτώσεις κατά παράβαση των κανόνων*, είναι *πιο σύντομη από την ευθεία*³⁶²³. Η εφημερίδα Αλήθεια, αμφισβητεί τις προθέσεις των Αντιμακαριακών υποστηρίζοντας, ότι ο ισχυρισμός τους πως προάγουν τον εθνικό αγώνα προ πολλού *δεν είναι βάσιμος*, μιας και *έχουν παρεκκλίνει από την ορθή ενωτική γραμμή*, που συνιστά ο αγώνας της ένωσης. Η δράση τους είναι *παράνομη, συνωμοτική και εγκληματική, ορμώμενη από προσωπικά πάθη και συμφέροντα*, καθώς και άλλα *ευτελή ελατήρια*, που *εμπνέονται και χρηματοδοτούνται από τους εχθρούς του λαού και του κράτους*, τους *εχθρούς της εθνικής υποθέσεως*³⁶²⁴. Οι άσπονδοι φίλοι ή αλλιώς οι εχθροί *είναι πολλοί, αδίστακτοι* και δεν θα αποθαρρυνθούν να *αιματοκυλήσουν τον τόπο*, αρκεί και μόνο να *ικανοποιηθούν τα μυσρά και ιδιοτελή σχέδια τους*³⁶²⁵.

³⁶²⁰«Καιρός να Πάρη Θέσιν», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 26, 1974), 6.

³⁶²¹«Να Ριφθή ο Κύβος», *Αλήθεια* (Μάρτιος 18, 1974), 1.

³⁶²²«Αγών δια την Σωτηρίαν», *Αλήθεια* (Οκτώβριος 29, 1973), 1.

³⁶²³«Πικραί Αλήθειαι», *Αλήθεια* (Μάρτιος 25, 1974), 1.

³⁶²⁴«Ο Μακάριος Έχει τον Λόγον», *Αλήθεια* (Ιούλιος 1, 1974), 1.

³⁶²⁵«Ωρα Αποφάσεων», *Αλήθεια* (Αύγουστος 10, 1970), 1.

Δεν θέλουν να παραδεχθούν ότι δεν *υπάρχουν περιθώρια ένωσης*, η οποία ως πόθος και ιδέα δεν χάνεται ακόμη αν επιτευχθεί στην παρούσα χρονική στιγμή μία άλλη λύση, που θα σώσει την Κύπρο από το σημερινό αδιέξοδο και τον κίνδυνο της εθνικής καταστροφής³⁶²⁶. Εμπνεόμενοι από υπερβάλλοντα πατριωτισμό ή παρασυρόμενοι από το *τυφλό αντιμακαριακό πάθος*, κάνουν *υπερβολικό θόρυβο για την ένωση* ή προσπαθούν να οδηγήσουν τους Ελληνοκυπρίους σε *άκαιρο και άσκοπο ενωτικό φανατισμό*³⁶²⁷. Η *έξαλλη ενωτική πολιτική, ζημιά προκαλεί στο εθνικό θέμα* και όχι όφελος. Μέσα από την *εμμονή στην αδιάλλακτη γραμμή*, η ελληνική Μεγαλόνησος, όπως αποκαλεί την Κύπρο η εφημερίδα Αλήθεια, έρχεται *εγγύτερα στη διχοτόμηση*, παρά στη γνήσια ένωση, προς την οποία *κάθε Κύπριος και ο ελληνισμός ολόκληρος*, προσβλέπει με *ιερή συγκίνηση και προσδοκία*³⁶²⁸.

Εκμεταλλεύονται οι Αντιμακαριακοί τον *πατριωτισμό και την αθωότητα των μαθητών*, ώστε να δημιουργήσουν *τετελεσμένα γεγονότα*, να *εξυπηρετήσουν τους σκοτεινούς πόθους τους* και τα *δόλια συνωμοτικά σχέδια τους*. Είναι οι ίδιες σκοτεινές δυνάμεις που έχουν *οπλίσει τα χέρια των δολοφόνων του Προέδρου Μακαρίου*, που *δολοφόνησαν τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη*, που οργάνωσαν *παράνομες ομάδες και απαγωγές υπουργών*, που *κατέστρωσαν τα σχέδια καθαιρέσεως του Αρχιεπισκόπου*. Οι Αντιμακαριακοί είναι αυτοί που δημιουργούν το *σχίσμα στην ορθόδοξη κυπριακή Εκκλησία*, που *αναγείρουν κατακόμβες*, που *επιχορηγούν καταζητούμενους και πυροδοτούν ενωτικά έντυπα*, που *υποσκάπτουν μίση και πάθη ανάμεσα σε αδελφούς* στις πόλεις και την ύπαιθρο, σε μία *καταχθόνια προσπάθεια να τορπιλίσουν το σημερινό καθεστώς* και να εισέλθουν στην *εξουσία οι ίδιοι ή τα τυφλά όργανα τους*³⁶²⁹.

Αναγνωρίζει το έντυπο ότι οι αντίπαλοι του Μακαρίου που έχουν για σύνθημα τους την ένωση, περιπλέκουν τα πράγματα σε *συναισθηματικό* κυρίως επίπεδο³⁶³⁰, ενώ τονίζει ότι *υπάρχει στο εσωτερικό μέτωπο της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας αγεφύρωτο χάσμα*, που *δεν μπορεί να καλυφθεί*, με συνέπεια η κάθε είδους προσέγγιση να *μοιάζει ανέφικτη*. Ο διχασμός και η διαίρεση, *εξασθενεί τις*

³⁶²⁶«Ο Ρόλος της Μητρός», *Αλήθεια* (Αύγουστος 14, 1972), 1.

³⁶²⁷«Με Συναισθησιν Ευθύνης», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 11, 1972), 1.

³⁶²⁸«Το Πάθημα ας Γίνη Μάθημα», *Αλήθεια* (Δεκέμβριος 4, 1972), 1.

³⁶²⁹«Επαγρύπνησις», *Αλήθεια* (Μάιος 6, 1974), 1.

³⁶³⁰«Η Τρομοκρατία εν Κύπρω Εμείωσε την Διαπραγματευτικήν μας Θέσιν - Βαρυσήμαντο Άρθρον του Αθηναϊκού Βήματος», *Αλήθεια* (Απρίλιος 16, 1973), 6.

ελληνοκυπριακές δυνάμεις και το αλληλοφάγωμα μειώνει στο ελάχιστο τη *διαπραγματευτική θέση των Ελληνοκυπρίων* στις ενδοκυπριακές συνομιλίες, ενθαρρύνοντας παράλληλα την *τουρκική αδιαλλαξία και απληστία*³⁶³¹. Επισημαίνει η Αλήθεια ότι η κατάσταση όσον αφορά στο *εσωτερικό μέτωπο* της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας είναι *αποθαρρυντική*, αφού πλέον διαφαίνεται στην αντιπολίτευση, ότι *επικρατούν τα πιο εξτρεμιστικά στοιχεία*. Αυτή η συνθήκη είναι *δυσάρεστη εξέλιξη*, μιας και αναμφίβολα φανερώνει, ότι με την τελική επικράτηση των εξτρεμιστικών ενωτικών στοιχείων, όχι μόνο δεν υπάρχει πιθανότητα να εξευρεθεί κάποιας μορφής συμβιβασμός ανάμεσα στις αντιμαχόμενες παρατάξεις, αλλά αντιθέτως διαφαίνεται ότι θα *ξεκινήσει νέος γύρος εχθροπραξιών*, που θα είναι *πολύ χειρότερος από τον προηγούμενο*³⁶³².

Οι Αντιμακαριακοί σύμφωνα με την Αλήθεια πρέπει να κατανοήσουν ότι κάθε *κούφια ενωτική εκδήλωση*, αποτελεί *έλλειψη πολιτικής ωριμότητας, εθνικό θανάσιμο σφάλμα* και δύναται να έχει *μοιραία κατάληξη και συνέπεια στην εθνική υπόθεση*³⁶³³, δημιουργώντας επίσης *σοβαρές επιπτώσεις* στην εθνική οικονομία. Η επικράτηση αυτής της *εσωτερικής ανωμαλίας*, είναι *ασύμφορη υπόθεση* εφόσον *φθάνει στα όρια της εθνικής συμφοράς*, από την οποία μόνο *κακά και ανεπανόρθωτες ζημιές μπορεί να προκύψουν*. Αυτή η εσωτερική σύγκρουση αποτελεί κακό δαίμονα που οπλίζει *το χέρι του αδερφού κατά του αδερφού*, όπως ο Κάιν και ο Άβελ, γι' αυτό πρέπει να σταματήσει. Για να συμβεί όμως κάτι τέτοιο, πρέπει η *Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να αντιδράσει*, να οπλιστεί με θάρρος και αποφασιστικότητα και να *αντισταθεί στα σχέδια του δόλιου χταποδιού*, πριν τα *πλοκάμια του περισφίξουν την ελληνική κοινότητα θανάσιμα*³⁶³⁴.

Γι' αυτό και πρέπει οι Αντιμακαριακοί να αναστείλουν τη δράση τους τώρα, που η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα βρίσκεται στην άκρη του γκρεμού και η πτώση φαίνεται αναπόφευκτη. Να *αναλογισθούν τις ευθύνες τους* και να *παύσουν να βάλλουν κατά των αδελφών τους και κατά του κράτους*³⁶³⁵. Να *αφήσουν οι Ελληνοκύπριοι στην άκρη τις διαφορές* και να τείνουν ειλικρινά το χέρι της συμφιλίωσης μεταξύ τους, μιας και το *κατώφλι της καταστροφής βρίσκεται πολύ*

³⁶³¹«Οχι Κομπάρσοι Τρίτων», *Αλήθεια* (Ιούλιος 2, 1973), 1.

³⁶³²«Αι Ευθύναι των Αθηνών», *Αλήθεια* (Μάρτιος 4, 1974), 1.

³⁶³³«Η Διπλή Ένωση», *Αλήθεια* (Αύγουστος 11, 1969), 1.

³⁶³⁴«Είναι Ακόμη Καιρός», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 26, 1970), 1.

³⁶³⁵«Δια να Προληφθεί ο Όλεθρος», *Αλήθεια* (Σεπτέμβριος 1, 1969), 1.

*κοντά*³⁶³⁶. Τις ώρες του κινδύνου, των δοκιμασιών και της ανησυχίας που διέρχεται η Κύπρος, πρέπει οι Ελληνοκύπριοι να είναι *δύσπιστοι απέναντι στους πάντες και τα πάντα*, αδιακρίτως *προσώπων και σκοπών*. Ειδικότερα πρέπει να είναι δύσπιστοι απέναντι σε όσους *ξιφουλκούντες, υπεραμύνονται της ενώσεως* και επιζητούν τη *ματαίωση των συνομιλιών, τον διχασμό και τη διχοτόμηση*. Υποστηρίζει επίσης το έντυπο ότι δύσπιστοι πρέπει να είναι οι Ελληνοκύπριοι προς όσους *ενσπείρουν το μίσος και την καχυποψία κατά των συνοίκων Τουρκοκυπρίων*, επιδιώκοντας να *διευρύνουν το χάσμα ανάμεσα τους, σκεπτόμενοι επιπόλαια* και εξυπηρετώντας εν αγνοία τους ή όχι τα *ξένα συμφέροντα*³⁶³⁷. Είναι αναγκαίο να συνέλθουν οι Ελληνοκύπριοι και να *κλείσουν τα αυτιά τους σε εθνικούς υστερισμούς μερικών επαγγελματιών πατριδοκάπηλων ηγετών*, που εκμεταλλεύονται τη σημερινή ανώμαλη κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο³⁶³⁸.

Για την Αλήθεια όπως ήδη έχει διαφανεί σε προηγούμενες θεματικές ενότητες, οι Αντιμακαριακοί αποτελούν τον σημαντικό εχθρό, ο οποίος εδράζεται στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Χαρακτηρίζονται από πατριδοκαπηλία, αφού με τη στάση τους οδηγούν τις ενδοκυπριακές συνομιλίες σε ναυάγιο και την Κύπρο στον όλεθρο. Υποκινούνται από ταπεινά συμφέροντα, βυρσοδομούν και προπαγανδίζουν, αποσκοπώντας να προκαλέσουν εμφύλιο πόλεμο. Το μίσος που τρέφουν προς τον Μακάριο αποτελεί τη βασική αιτία της στάσης τους, καθώς δεν μπορούν να αντιληφθούν την πολιτική γραμμή του και προσπαθούν με βίαιο τρόπο την επίτευξη της ένωσης, που θα οδηγήσει την Κύπρο σε εθνική αυτοκτονία.

Από την αποδοκιμασία της Αλήθειας δεν ξεφεύγει η ΕΟΚΑ Β', η οποία όπως επισημαίνει το έντυπο δεν ομοιάζει σε τίποτα με την προγενέστερη οργάνωση, καθώς αυτή στρέφεται κατά των Ελληνοκυπρίων. Στόχος της δεν είναι η γνήσια ένωση όπου κάθε Κύπριος προσβλέπει, αλλά η διχοτόμηση της Κύπρου. Ο ανειλικρινής τρόπος προαγωγής της ένωσης έχει σαν συνέπεια την αντίδραση των Τουρκοκυπρίων, τον φανατισμό και την ενίσχυση της αδιαλλαξίας τους, ενδυναμώνοντας παράλληλα τη θέση τους και την εφαρμογή των άνομων σκοπών τους.

Καταφέρεται το έντυπο με πολύ σκληρό λεξιλόγιο κατά των Αντιμακαριακών χαρακτηρίζοντας τους ως στυγερούς δολοφόνους, φιλόδοξους αρχομανείς,

³⁶³⁶ «Είναι Ακόμη Καιρός», Αλήθεια (Ιανουάριος 26, 1970), 1.

³⁶³⁷ «Ψυχραιμία», Αλήθεια (Ιούνιος 2, 1969), 1.

³⁶³⁸ «Εν Όψει της Νέας Φάσεως», Αλήθεια (Σεπτέμβριος 25, 1972), 1.

ανθενωτικούς, πράκτορες ξένων συμφερόντων, ανθρώπους με πωρωμένη συνείδηση, φανατισμένους με εγκληματική διάθεση, συρφετό που υποκινείται από πάθος, εκμεταλλευτές των ελληνοκυπριακών ονείρων, που πουλούν τη ζωή τους και στον διάβολο προκειμένου να πετύχουν τους σκοπούς τους. Επισημαίνει για μία ακόμη φορά, ότι μέσω της στάσης τους οδηγούν την Κύπρο στον εμφύλιο πόλεμο και στον οριστικό ενταφιασμό της ένωσης, ικανοποιώντας τα διχοτομικά όνειρα των Τουρκοκυπρίων.

Εμπνέονται οι Αντιμακαριακοί όχι από το φως της ενωτικής ιδέας, αλλά από το σκοτάδι του αντιμακαριακού πάθους, από την παρανομία, τη συνομωσία και την εγκληματική διάθεση, υποκινούμενοι από προσωπικά συμφέροντα και χρηματιζόμενοι από τους εχθρούς του κυπριακού λαού. Εκμεταλλεύονται τον πατριωτισμό και την αθωότητα των Ελληνοκυπρίων, δημιουργούν τετελεσμένα γεγονότα, διεξάγουν δολοφονίες, κατασκευάζουν σχίσματα στην ορθόδοξη Εκκλησία, υποσκάπτοντας το μίσος μεταξύ των αδελφών. Ως μοναδική λύση προβάλλει η εφημερίδα την αντίδραση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας έναντι των Αντιμακαριακών, εάν αυτοί δεν καταλάβουν το κακό που προκαλούν στην εθνική υπόθεση.

Οι Αντιμακαριακοί για την Αλήθεια αποτελούν τον μεγαλύτερο και ίσως πιο σοβαρό εσωτερικό εχθρό των Ελληνοκυπρίων. Μέσα από τα άρθρα της και ειδικότερα τα σχόλια και το φορτισμένο λεξιλόγιο³⁶³⁹ που χρησιμοποιεί, συμβάλλει σε επίπεδο κοινής γνώμης στην κλιμάκωση της εσωτερικής έντασης, υπηρετώντας το παιχνίδι της ιδεολογικής αλληλοεξόντωσης³⁶⁴⁰. Οι Αντιμακαριακοί παρουσιάζονται ως η χειρότερη εκδοχή του εαυτού των Ελληνοκυπρίων, οι απόλυτοι και μοναδικοί υπεύθυνοι για την πυροδότηση του εμφυλιακού κλίματος εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, οδηγώντας μέσω της στάσης τους με μαθηματική ακρίβεια την Κύπρο στην εθνική συμφορά. Εμφορούμενοι από προσωπικά συμφέροντα και υποκινούμενοι από ξένους δάκτυλους, σε καμία περίπτωση δεν εκπροσωπούν τους φορείς της γνήσιας ένωσης, αλλά της διχοτόμησης. Κατά συνέπεια, αυτό το τμήμα των Ελληνοκυπρίων δεν μπορεί να επιτύχει τις ελληνοκυπριακές επιδιώξεις, με αποτέλεσμα η υπάρχουσα πολιτική γραμμή και όσοι την υποστηρίζουν, οι Μακαριακοί δηλαδή, να αποτελούν το υγιές τμήμα των Ελληνοκυπρίων, το οποίο πρέπει να στηριχθεί από την

³⁶³⁹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 80.

³⁶⁴⁰Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 197.

ελληνοκυπριακή κοινωνία συνολικά για την επίτευξη μίας δίκαιης λύσης. Οι Αντιμακαριακοί για την Αλήθεια αντιπροσωπεύουν την αδιαλλαξία και τον εμφύλιο σπαραγμό, ενώ οι Μακαριακοί τη διαλλακτικότητα και την υγιή λύση για την ευόδωση των εθνικών ελληνοκυπριακών στόχων.

Η εφημερίδα Πατρίς όπως είναι αναμενόμενο όντας το έντυπο που εκπροσωπούσε τους Αντιμακαριακούς, παίρνει θέση υπέρ τους. Υποστηρίζει ότι μέσα στον *πρωτοφανή ανθελληνικό κυκεώνα* που επικρατεί στην Κύπρο, την *ιδεολογική σύγχυση* και την *τεράστια διάβρωση του εθνικού φρονήματος*, *διαυγείς και κρυστάλλινες παραμένουν* οι θέσεις της ενωτικής παράταξης. Μόνιμος και *σταθερός προσανατολισμός είναι η Ελλάδα και αμετάθετος σκοπός η ένωση*³⁶⁴¹. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, οι Αντιμακαριακοί εκπροσωπούν εκείνη τη μερίδα των Ελληνοκυπρίων που *έμειναν πιστοί στην ένωση* και στην Ελλάδα, ενώ το *καθεστώς τους εξευτέλισε με τραμπουκισμούς και με παράνομες ενέργειες σε βάρος τους*³⁶⁴².

Αυτά τα άτομα έχουν *ακράδαντη πεποίθηση για το δίκαιο*, το *βάρος της εθνικής κληρονομιάς και τη συναίσθηση της εθνικής επιταγής*³⁶⁴³. Σε αντίθεση με τους ανθενωτικούς, όπως ονομάζει η εφημερίδα τους Μακαριακούς, οι Αντιμακαριακοί - ενωτικοί, *δεν διακρίνονται από σύγχυση*, γιατί *βαδίζουν στην ίδια γραμμή* που χάραξαν προ οκταετίας, η οποία προστάζει *«Κάτω η Ζυρίχη και η Ανεξαρτησία του Μακαρίου» και «Ζήτω η Ένωση»*. Σε αυτή τη γραμμή συνεχίζουν και θα συνεχίσουν τον αγώνα, *υπό οποιεσδήποτε συνθήκες*³⁶⁴⁴. Η Πατρίς τονίζει ότι μπορεί οι Αντιμακαριακοί να *βρίσκονται συνεχώς μπροστά από νέες δυσχέρειες*, να έχουν *υποστεί τα πάνδεινα, δολοφονίες, απαγωγές, τραμπουκισμούς, τρομοκρατία, οικονομικό πόλεμο*, όμως, έχουν το θάρρος να *αντιδρούν στα προδοτικά σχέδια της επίσημης Λευκωσίας*. Μπορεί να περιορίστηκαν, αλλά δεν μειώθηκε το πάθος του αγώνα, αφού για την ένωση και μόνο αυτή, βάδισαν μέσα στους τριβόλους των ανθελλήνων. Συνεχής υπήρξε η *προσφορά των Αντιμακαριακών χωρίς να έχουν καμία απολαβή*, με μόνη *αντιπαροχή το αίμα τους και ο διαρκής κίνδυνος που διέτρεχαν*. Δεν φιλοδόξησαν σε *μάταια πράγματα* και δεν υπήρξε *ιδιοτελής προσπάθεια από μέρους τους*³⁶⁴⁵.

³⁶⁴¹«Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1972), 4.

³⁶⁴²«Τι Περιμένουν, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Ιανουάριος 12, 1968), 1.

³⁶⁴³«Ο Στρατός, η Ελλάς και ο Γ. Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1968), 1.

³⁶⁴⁴«Σύγχυσις και Αγωνία των Προδοτών», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1968), 1.

³⁶⁴⁵«Αγών και Προδοσία», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 11, 1968), 1.

Η εφημερίδα επισημαίνει ότι είτε η Κύπρος μετατραπεί σε κομμουνιστικό δορυφόρο, είτε σε τουρκικό βιλαέτι ή σαντζάκι, είτε παραμείνει μακαριακό φέουδο, **κρίσιμη είναι η θέση όσων Ελληνοκυπρίων εμμένουν στην Ελλάδα και στην ένωση.** Βρίσκονται σε εχθρικό έδαφος μέσα στην ίδια την πατρίδα τους, όντας **πολίτες δεύτερης κατηγορίας**, εναντίον των οποίων δύναται ο **οποιοσδήποτε ακελικός ή μακαριακός εγκληματίας να βιαιοπραγεί ατιμώρητος** και ίσως με την **ελπίδα της επιβραβεύσεως.** Αλλά οι **ενωτικοί δεν σκοπεύουν να γίνουν πρόσφυγες**, θα μείνουν στην Κύπρο **ριζωμένοι στη γη που αγίασε ο ιδρώτας και το αίμα τους**, τρίβολοι και αγκάθια θα γίνουν στον δρόμο των **προδοτών και θα νικήσουν. Δεν θα χαθεί ο ελληνισμός, το έθνος θα επιτελέσει το καθήκον του και οι «Εφιάλτες» θα συντριβούν**³⁶⁴⁶.

Οι Αντιμακαριακοί δεν σκοπεύουν να αφήσουν την Κύπρο **ούτε να τουρκέψει, ούτε να κομμουνιστικοποιηθεί**, γιατί είναι **αθεράπευτοι λάτρεις της Ελλάδας, ενδιαφέρονται για την ιερή υπόθεση της Κύπρου**³⁶⁴⁷ και μόνο η Μητέρα Πατρίδα δέχονται να **βασιλεύσει στις ψυχές και στον τόπο** τους. Εάν επιχειρηθεί προδοσία της Κύπρου θα **αντισταθούν** όσοι και αν είναι 12%, 15%, 20% και η **αντίσταση θα είναι περισσότερο τρομερή από όση φαντάζονται οι ποικιλώνυμοι χαφιέδες και οι ανάξιοι ωτακουστές.** Θα προτιμήσουν, οι Αντιμακαριακοί όπως δηλώνει η εφημερίδα, να **πεθάνουν στην Κύπρο και να τους φάνε τα όρνεα της πατρίδας**, παρά να **ζήσουν μία άθλια ζωή των προσφυγικών παραπηγμάτων στα περίχωρα των Αθηνών**³⁶⁴⁸. Ο αγώνας τους θα **ενταθεί και θα επεκταθεί σε όλα τα πεδία**, γιατί αν και **λίγοι** είναι **τίμιοι και αποφασιστικοί** και θα **προχωρήσουν απτόητοι για να καταρρίψουν τα κάστρα της προδοσίας**³⁶⁴⁹.

Οι Αντιμακαριακοί σύμφωνα με την εφημερίδα, διακατέχονται από **πραγματικό εθνικό ενδιαφέρον** και η στάση τους **βασίζεται στην ανησυχία για το μέλλον της Κύπρου**³⁶⁵⁰. Έχουν **σθένος, τόλμη, θέληση και δύναμη** να μην **σκύψουν τον αυχένα σε πολλαπλές πιέσεις, κατατρεγμούς, κατηγορίες και ύβρεις** των διαφόρων **απάτριδων και ανθελλήνων**, που τους **κατηγορούν και τους διώκουν γιατί**

³⁶⁴⁶«Το Χρέος του Έθνους», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 28, 1968), 1 & «Παπαδόπουλος και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1971), 3.

³⁶⁴⁷«Είναι Χρέος του Μακαρίου», *Πατρίς* (Ιούλιος 28, 1968), 1.

³⁶⁴⁸«Το Χρέος του Έθνους», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 28, 1968), 1 & «Παπαδόπουλος και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1971), 3.

³⁶⁴⁹«Άγων και Προδοσία», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 11, 1968), 1.

³⁶⁵⁰«Είναι Χρέος του Μακαρίου», *Πατρίς* (Ιούλιος 28, 1968), 1.

είναι Έλληνες³⁶⁵¹. Έχουν καταστεί πολίτες δεύτερης και τρίτης κατηγορίας, ενώ υπέστησαν και υφίστανται τα πάνδεινα από τα όργανα του κράτους και του παρακράτους³⁶⁵².

Οι Αντιμακαριακοί σύμφωνα με τα λεγόμενα της εφημερίδας Πατρίς, έχουν *ορκισθεί να ζήσουν και να πεθάνουν Έλληνες, να μην σταθούν με τα χέρια σταυρωμένα*, να μην αναπαυθούν ποτέ εφόσον η *ιδιαίτερη πατρίδα τους η Κύπρος*, η από *αιώνες ελληνική, στενάζει κάτω από τα δεσμά δουλείας*, ασχέτως εάν αυτή λέγεται ανεξαρτησία, ή συνεταιρισμός ή πλήρης ανεξαρτησία. Ο όρκος που έδωσαν οι Αντιμακαριακοί *μιλά μόνο περί ενώσεως και καμία άλλη λύση δεν δύναται να δώσει στην Κύπρο την ελευθερία*. Για την *ένωση πολέμησαν οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ*, με τον *ύμνο της ελευθερίας στα χείλη και το όνομα της Ελλάδας*, *οδηγήθηκαν στην αρχόνη οι ηρωμάρτυρες*, ενώ με το *όραμα της ενώσεως έκλεισαν τα μάτια τους γενιές Ελληνοκυπρίων*. Γι' αυτό οι Αντιμακαριακοί θα *παραμείνουν απτόητοι και θα συνεχίσουν με όλες τις δυνάμεις τους τον ενωτικό αγώνα που οδηγεί προς τον Παρθενώνα*. Όσο και αν τους πολεμούν, οι φυλακίσεις *τονώνουν αντί να κάμψουν το ηθικό τους* και οι καταδιώξεις τους *ενώνουν περισσότερο και τους κάνουν μαχητικότερους, ενώ τις ύβρεις τις περιφρονούν*³⁶⁵³. Οι απειλές, οι διώξεις και οι εξορκισμοί και τα όσα αναφέρονται περί *εμφύλιου σπαραγμού*, αφήνουν *αδιάφορους τους μαχητές της ενώσεως*³⁶⁵⁴. Οι θρηνωδίες *περί εμφύλιου πολέμου και εθνικής αυτοκτονίας*, δεν είναι *ικανές να αποτρέψουν τους αγωνιστές της ενώσεως*, από το να *εκτελέσουν, ότι επιτάσσει η ιστορία του έθνους, η δικαιοσύνη και οι θυσίες του λαού*, για να ανακτήσει η Κύπρος την *ελευθερία της, ενωμένη με την Ελλάδα*³⁶⁵⁵.

Συνεχίζοντας να υποστηρίζει φανερά τους Αντιμακαριακούς, η Πατρίς αναφέρει ότι η ενωτική παράταξη μετά πεποιθήσεως πιστεύει, ότι *όσοι κυβερνούν την Κύπρο απέτυχαν και πρέπει να φύγουν γρήγορα*, ενώ *σκοπεύουν να συνεργαστούν με όσους θα προσφέρουν εχέγγυα για τη διεξαγωγή τιμίου αγώνα* και θα *πλήξουν ανεπανόρθωτα όσους θα επιδιώξουν να τους παγιδεύουν*³⁶⁵⁶. *Ούτε φατριάζονται, ούτε διαλύονται*, αλλά βρίσκονται υπό τις διαταγές του θρυλικού Διγενή, στον οποίο

³⁶⁵¹«Αι Φυλακίσεις», *Πατρίς* (Ιούλιος 27, 1970), 1.

³⁶⁵²«Ανθρώπινα Δικαιώματα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 10, 1973), 1.

³⁶⁵³«Αι Φυλακίσεις», *Πατρίς* (Ιούλιος 27, 1970), 1.

³⁶⁵⁴«Πλεκτάνη», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 4, 1971), 4.

³⁶⁵⁵«Προαγωγός», *Πατρίς* (Νοέμβριος 9, 1972), 4.

³⁶⁵⁶«Οι Ένοχοι της Δωδεκαετίας», *Πατρίς* (Μάιος 8, 1972), 1.

έχουν *τυφλή υπακοή και σιδηρά πειθαρχία*, εφόσον αυτός *παραμένει άκαμπτos και αποφασιστικός επί των εθνικών επάλξεων*. Όσοι *καταβάλλουν ύπουλες προσπάθειες* να υπονομευθεί η ενότητα των Αντιμακαριακών, τόσο περισσότερο αυτοί *θα συσπειρώνονται γύρω από τον αρχηγό τους και τον ιερό στόχο του αγώνα τους*³⁶⁵⁷. Η εχθρική στάση του μακαριακού καθεστώτος είναι συνέπεια του γεγονότος, ότι οι Αντιμακαριακοί *αρνήθηκαν να σκεφθούν με κυπριακά μυαλά*, γι' αυτό και εκδιώχθηκαν αμείλικτα. Επειδή συνέχισαν να *αγωνίζονται για την Ελλάδα και την ένωση*, *υπέστησαν την εκδικητική μανία του ατιμωτικού καθεστώτος*, ενώ τιμημένοι αγωνιστές της ΕΟΚΑ, οι οποίοι συνέχισαν να διακηρύττουν την ένωση *δολοφονήθηκαν άναδρα*³⁶⁵⁸. *Αν και διώχθηκαν άγρια και ήταν λίγοι αρχικά οι σημαιοφόροι της ενώσεως, συγκροτούν τώρα λεγεώνες, των οποίων η ύπαρξη καθιστά πελιδνούς τους ανθρώπους της εθνικής αναξιοτήτας*³⁶⁵⁹.

Θα δώσουν τη μάχη οι Αντιμακαριακοί *ακόμη και μόνοι τους*, εφόσον έχουν το δικαίωμα να *διαθέσουν τους εαυτούς τους υπέρ της ελευθερίας και της πατρίδας* και αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να *τους το αφαιρέσει κανένας*³⁶⁶⁰. Είναι *αποφασισμένοι να συνεχίσουν τον αγώνα τους μέχρις εσχάτων*, βέβαιοι για την *τελική νίκη* και για την *παραδειγματική τιμωρία* των ανθενωτικών³⁶⁶¹. Δεν θα επιτρέψουν στον Μακάριο να οδηγήσει τον τόπο *στον εξανδραποδισμό, στην καταστροφή και στην ατίμωση*. Δεν θα *σταυρώσουν τα χέρια στην εγκληματική αδιαφορία του Μακαρίου που παραδίδει στους Τούρκους την Κύπρο αφρούρητη*, αλλά *θα πολεμήσουν*³⁶⁶². Δεν φοβούνται *ούτε τον Μακάριο*, ούτε την *ανθελληνική φάλαγγα του*, γιατί *γνωρίζουν ότι είναι πολλοί*, ότι διαθέτουν *ισχυρά μέσα*, *γνωρίζουν τις πιθανές συνέπειες*, κοιτάζουν τους Μακαριακούς κατάματα και τους λένε να *δοκιμάσουν να τους πολεμήσουν*³⁶⁶³.

Θα αγωνισθούν με κάθε μέσο, έναντι όποιου επιβουλεύεται την ακεραιότητα της ελληνικής Κύπρου. Ο αγώνας θα είναι *καθολικός και με όλα τα μέσα, ακόμη και με λίθους και με δόντια*³⁶⁶⁴, η γραμμή τους είναι *καθαρή, ένωση και μόνο ένωση*³⁶⁶⁵.

³⁶⁵⁷ «Κατηγορούμεν τους Υπονομευτάς μας», *Πατρίς* (Μάιος 15, 1972), 1.

³⁶⁵⁸ «Έλληνες και Διπλωμάται», *Πατρίς* (Νοέμβριος 2, 1970), 2.

³⁶⁵⁹ «Επέτειος Αίσχους», *Πατρίς* (Αύγουστος 16, 1971), 1.

³⁶⁶⁰ «Εξοδος και ας Ρεύση Αίμα», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1971), 1.

³⁶⁶¹ «Αι Φυλακίσεις μας Τονώνουν», *Πατρίς* (Ιούλιος 27, 1970), 1.

³⁶⁶² «Εξοδος και ας Ρεύση Αίμα», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1971), 1.

³⁶⁶³ «Δοκιμάστε Κύριε Μακάριε!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1972), 1.

³⁶⁶⁴ «Θέλει Αρετήν και Τόλμην η Ελευθερία», *Πατρίς* (Μάιος 31, 1971), 1.

³⁶⁶⁵ «Ποιο Χέρι θα Υπογράψη;», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 6, 1971), 4.

Είχαν και έχουν σαφείς απόψεις οι Αντιμακαριακοί, αφού *λέγοντας ένωση, εννοούν ενσωμάτωση ολόκληρης της Κύπρου στον εθνικό κορμό*. Για αυτούς δεν υπάρχουν *παραλλαγές της ένωσης*, δεν αποδέχονται ποικιλία ενώσεων, *μία είναι η ένωση*, αυτή για την οποία πέθαναν οι πρόγονοι και για την οποία έδωσαν τη ζωή τους μάρτυρες στους πρόσφατους αγώνες τους. Δεν σκοπεύουν να *αποδεχθούν καμία άλλη λύση* εκτός της ενώσεως, έστω και αν *θελήσουν να τη θεμελιώσουν με αίμα*, γιατί η αποδοχή λύσης *αντίθετης προς τις πανελλήνιες αξιώσεις*, σημαίνει *αιματοκύλισμα της Κύπρου*. Οι Αντιμακαριακοί *γνωστοποιούν στους συνωμότες ότι θα αντιδράσουν, εάν παραστεί ανάγκη*. Δεν πρόκειται να *βρεθούν και πάλι υπό τετελεσμένων γεγονότων*³⁶⁶⁶.

Κάθε ένας από αυτούς τους *ηθικούς αγωνιστές* έχει και μία *ηθική αξία*. Δεν υπηρέτησαν *καμία βρώμικη υπόθεση μέχρι τώρα, προσφέροντας πάντα το αίμα της καρδιάς τους για την Κύπρο και για την Ελλάδα*. Δεν *αμείφθηκαν και δεν ζήτησαν παροχές*, αλλά *πικράθηκαν, δολοφονήθηκαν και δέχθηκαν διαβολές*. Όλοι αυτοί πολλοί ή λίγοι στις πόλεις ή στα χωριά στις πεδιάδες ή στα όρη, *είναι έτοιμοι να πεθάνουν για την τιμή τους, την Ελλάδα και τα ιδανικά τους*³⁶⁶⁷. Δεν σκοπεύουν να επιτρέψουν στους *διχοτόμους να οδηγήσουν την Κύπρο στην πλήρη τουρκοποίηση*. Θα ορθωθούν απέναντι στους λέοντες και τρομερή θα είναι η οργή και το κτύπημα, σε όσους *επιχειρήσουν να επιβάλλουν νέα δουλεία*. Είναι *έτοιμοι και απτόητοι στις επάλξεις του αγώνα για τη σωτηρία της Κύπρου, για το μεγαλείο της Ελλάδας, για να δικαιωθούν τα αίματα και οι θυσίες των συναγωνιστών που έπεσαν*³⁶⁶⁸. Ποτέ δεν *διψούσαν για εξουσία και δεν προσδοκούσαν υλικές παροχές*³⁶⁶⁹. Δεν σκοπεύουν να συμβιβασθούν και θα γίνουν αν χρειαστεί *θυσία για να προασπισθούν την Κύπρο και την τιμή της Ελλάδας*. Τον κώδωνα του *κινδύνου τον έχουν κρούσει έγκαιρα*. Όσοι δεν αντιλήφθηκαν και δεν αντιλαμβάνονται το νόημα του, είναι δικό τους ζήτημα³⁶⁷⁰.

Δεν αποβλέπουν στο τέρας της εξουσίας, ούτε για να ικανοποιήσουν τη ματαιοδοξία τους, ούτε για να πλουτίσουν, ούτε για να οργώσουν κορδωμένοι την υφήλιο, ούτε για να αποκτήσουν οικόπεδα και εργοστάσια, ούτε για να δώσουν την ευκαιρία στους συγγενείς τους να γίνουν εκατομμυριούχοι. Αποβλέπουν να

³⁶⁶⁶«Ένωσις και Διχοτόμησις», *Πατρίς* (Μάιος 18, 1972), 1.

³⁶⁶⁷«Φύγετε Μακαριώτατε το Ταχύτερον!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 4, 1971), 1.

³⁶⁶⁸«Όλοι Επί των Επάλξεων του Αγώνος», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 3.

³⁶⁶⁹«Δοκιμάστε Κύριε Μακάριε...!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1972), 1.

³⁶⁷⁰«Διχασμός: Εθνικός και Τώρα Εκκλησιαστικός», *Πατρίς* (Μάρτιος 16, 1972), 1.

δημιουργήσουν προϋποθέσεις, ώστε να *παραδώσουν την Κύπρο στην Ελλάδα*, ολόκληρη, *χωρίς θυλάκους και καντόνια*³⁶⁷¹. Δεν τρέφουν προσωπικές φιλοδοξίες, αλλά οι *επιδιώξεις τους είναι εθνικές*. Μία και μοναδική φιλοδοξία έχουν, την *εξαγωγή της Κύπρου από το εθνικό αδιέξοδο*, στο οποίο σήμερα βρίσκεται και την *εθνική σωτηρία της*³⁶⁷². Ο αγώνας που διεξάγουν δεν είναι αγώνας *κομματικός, ταξικός, προσωπικός και υλικός, αλλά είναι αγώνας ελληνικός*³⁶⁷³. Απώτερος στόχος τους είναι να *βρεθεί λύση στο εθνικό αδιέξοδο* και να *αναπροσανατολιστεί η κυπριακή πολιτική προς τη διεθνώς παραδεδεγμένη αρχή της αυτοδιαθέσεως του λαού*. Γνωρίζει η Πατρίς ότι θα υπάρξει *αντίδραση* και από την *πλευρά της Τουρκίας* και της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά καθησυχάζει την κοινή γνώμη λέγοντας, ότι *οι αντιδράσεις αυτές θα αντιμετωπιστούν με επιτυχία*, γιατί υπάρχουν *τα απαραίτητα μέσα και οι προϋποθέσεις που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιηθεί*³⁶⁷⁴. Αν και δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα τουρκικής στρατιωτικής επέμβασης στην Κύπρο, ωστόσο *δεν θα έχει επιτυχία*, αφού όπως τονίζει το έντυπο, *κάθε απόπειρα εξωτερική θα προσκρούσει στη σταθερή αντίδραση των Αντιμακαριακών και στην ισχυρή αντίσταση τους, στην αποφασιστικότητα της άμυνας τους, του αγώνα τους, ακόμη και της θυσίας τους*, αλλά σε καμία περίπτωση *δεν σκοπεύουν να υποκύψουν και να παραδοθούν*. Δεν θα δεχθούν την *επιβολή λύσεως αντίθετης προς τη θέληση τους, λύσης απευκταίας, ούτε ομοσπονδία, ούτε διχοτόμηση, ούτε διπλή ένωση δέχονται*, αλλά θα αντιδράσουν με *όλα τα μέσα σε οποιαδήποτε προς αυτή την κατεύθυνση απόπειρα*³⁶⁷⁵.

Πρέπει να δείξουν την *ίδια αποφασιστικότητα όπως οι Τουρκοκύπριοι*, οι οποίοι *παρανόησαν την καλή διάθεση, την παρεξήγησαν και την κορόιδεψαν, την εκμεταλλεύθηκαν κυνικότατα και τη διέστρεψαν, για να κατορθώσουν να καθίσουν στον σβέρκο των Ελληνοκυπρίων*. Όμως *παρατράβηξαν το σκοινί και είναι αναγκαίο να το καταλάβουν*³⁶⁷⁶. Οι Αντιμακαριακοί αντιτάσσονται σε παραχώρηση *οποιοδήποτε προνομίων προς τους Τουρκοκύπριους πέρα των διεθνώς αναγνωρισμένων ως μειονότητα* και φτύνουν κάθε μορφή *τουρκοπροσκηνύματος*, υποστηρίζοντας *σταθερή και ανυποχώρητη στάση έναντι των υπερφίλων*

³⁶⁷¹«Δημοκρατία - Ένωσης», *Πατρίς* (Νοέμβριος 19, 1973), 1.

³⁶⁷²«Χάριν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

³⁶⁷³«Κατηγορούμεν τους Υπονομευτάς μας», *Πατρίς* (Μάιος 15, 1972), 1.

³⁶⁷⁴«Χάριν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

³⁶⁷⁵«Παραλογισμοί», *Πατρίς* (Νοέμβριος 25, 1971), 4.

³⁶⁷⁶«Η Ιστορία Καλεί Πάλιν τον Διγενήν!», *Πατρίς* (Αύγουστος 3, 1972), 4.

*αξιώσεων και των απειλών των Τούρκων*³⁶⁷⁷. Δεν θα ανεχθούν *άλλη λύση για το κυπριακό ζήτημα πέρα από αυτή της ενώσεως*³⁶⁷⁸, η οποία είναι βέβαιο ότι *θα γίνει, γιατί αυτός είναι ο πόθος του ελληνικού λαού*³⁶⁷⁹.

Θέλοντας να προάγει η Πατρίς προς την κοινή γνώμη την άποψη, ότι η πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων επιθυμούν να συνεχίσουν τον αγώνα για την ένωση με την Ελλάδα και να νομιμοποιήσει τον ρόλο των Αντιμακαριακών αναφέρει, ότι οι Ελληνοκύπριοι *θα συνεχίσουν ανένδοτοι τον αγώνα τους για την ένωση*, αλλά δεν έχουν θέση σε αυτόν, *όσοι πιστεύουν ότι η ένωση είναι ανέφικτη* στις παρούσες συνθήκες. Αυτοί *όλοι ανεξαιρέτως, πρέπει να αποσυρθούν αμέσως και να αναλάβουν ικανοί, αυτοί που μπορούν να δημιουργήσουν όλες τις ευνοϊκές συνθήκες*, εκείνοι που *έχουν το ανάστημα να μην επιτρέψουν σε κανέναν να ασεβεί και να ασελγεί εις βάρος του δικαιοτάτου και ιερότατου δικαιώματος της Κύπρου*, να *ενωθεί με την Ελλάδα*. Οι *άξιοι θα πραγματοποιήσουν την ένωση*, υπάρχουν και σήμερα αυτοί και είναι στην Κύπρο³⁶⁸⁰. Δεν μπορούν να αφήνουν τα *πάντα στην κρίση της ιστορίας και σε εκείνη του Θεού*³⁶⁸¹ οι *προστάτες της Ελλάδας και της ενωτικής ιδέας*³⁶⁸². Οι Αντιμακαριακοί, σύμφωνα με την εφημερίδα, αποτελούν τους *ορθοφρονούντες Έλληνες*, που υπό την πεφωτισμένη ηγεσία του θρυλικού Διγενή, *θα προχωρήσουν απτόητοι στην εθνική κάθαρση*³⁶⁸³, τιμώντας τους *αθάνατους νεκρούς*³⁶⁸⁴. Το λάβαρο του ιερού αγώνα *δεν πρόκειται να το υποστεί* η αντιμακαριακή παράταξη, ακόμη και *αν βρεθεί ελληνική κυβέρνηση*, η οποία θα *αποκηρύξει την ένωση*³⁶⁸⁵.

Οι Αντιμακαριακοί *πολέμησαν τον Βρετανό τύραννο, τα έβαλαν με τον Χάρντινγκ* και δεν θα *πτοηθούν από την καλογηροκρατία*. Αντίκρισαν τους *δήμιους και δεν πρόκειται να υποχωρήσουν μπροστά στα υστερικά και κομπλεξικά δεσποινάρια*, που *προεξάρχουν της αυλής του Μακαρίου*. Ο δρόμος που ακολουθούν οι Αντιμακαριακοί είναι *δρόμος ελληνικός και απαστράπτον με αρετή*, δεν σκοπεύουν να *οπισθοχωρήσουν, στις επάλξεις θα είναι απτόητοι ως λέοντες*³⁶⁸⁶.

³⁶⁷⁷ «Ενσυνείδητος Προδοσία», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 25, 1972), 4.

³⁶⁷⁸ «Αντικειμενικός», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 24, 1972), 4.

³⁶⁷⁹ «Η Απόγνωσις των Προδοτών», *Πατρίς* (Νοέμβριος 29, 1971), 4.

³⁶⁸⁰ «Οι Ικανοί», *Πατρίς* (Μάιος 29, 1972), 4.

³⁶⁸¹ «Αι Νέαι Ανθεληνικά Συνωμοσίαι!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1972), 1.

³⁶⁸² «Απάντησις της ΕΣΕΑ Προς τον Μακάριον», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 3.

³⁶⁸³ «Οι Εθνικόφρονες θα Προχωρήσουν Απτόητοι προς την Εθνική Καθάρσιν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 5.

³⁶⁸⁴ «Θα Δώσωμεν την Μάχην της Ελλάδος», *Πατρίς* (Απρίλιος 2, 1973), 3.

³⁶⁸⁵ «Δια τον κ. Παπαδόπουλον», *Πατρίς* (Απρίλιος 23, 1973), 1.

³⁶⁸⁶ «Αβάντε, Λοιπόν Μακάριε!...», *Πατρίς* (Νοέμβριος 8, 1971), 1.

Είναι *η συνείδηση του λαού και η ελπίδα του*, αισθανόμενοι *βαρύτατη την ευθύνη*, την οποία *επωμίσθηκαν* και η συνείδηση αυτής της ευθύνης δεν επιτρέπει να παρακολουθήσουν το *αρχιεπισκοπικό υβρεολόγιο* και το *αρχιεπισκοπικό κήρυγμα του μίσους*³⁶⁸⁷. Αν και τα βέλη του Μακαρίου και των ανθρώπων του στρέφονται εναντίον τους, παραμένουν πιστοί στον όρκο τους και κρατούν *ψηλά το λάβαρο της ενώσεως*, έτοιμοι να θυσιαστούν για να το *προασπιστούν*³⁶⁸⁸.

Είναι *επιφορτισμένοι με μία βαριά εθνική αποστολή*, με τις περιστάσεις να τους *επιβάλλουν αγώνα*, ο οποίος *δεν είναι μόνο δικός τους*, είναι και *αγώνας της Ελλάδος, αγώνας για τα ιδεώδη της Δύσης*. Εάν εκλείψει *η δική τους αντίσταση* (των Αντιμακαριακών), *η Κύπρος θα οδηγηθεί στο κομμουνιστικό στρατόπεδο και θα καταστεί Κούβα της Μεσογείου*³⁶⁸⁹. Θα αντιδράσουν και *δεν θα αφήσουν σε καμία περίπτωση να αποκοπεί η Κύπρος από τον εθνικό κορμό, ούτε να παραδοθεί στους κομμουνιστές*. Οι Αντιμακαριακοί - ενωτικοί *δεν πτοήθηκαν ποτέ και δεν πρόκειται να πτοηθούν τώρα* που όλα δείχνουν ότι προσιωνίζεται η νίκη. Θα γίνουν λέοντες και σε καμία περίπτωση *δεν θα ανεχθούν την κομμουνιστικοποίηση της Κύπρου*, ακόμη και *ας ταλαιπωρηθούν και ας διωχθούν και ας βασανισθούν και ας πεθάνουν*. Ο αγώνας θα είναι *ωραίος και δίκαιος και αξίζει τη θυσία. Θα έρθει η Ελλάς! Είναι αποφασιστικοί και έτοιμοι*³⁶⁹⁰.

Θα ανταποκριθούν στη βροντώδη επιταγή, η οποία *έρχεται από τους τάφους*. Η Κύπρος *δεν θα παραμείνει φέουδο του Μακαρίου*, δεν θα μετατραπεί σε *σαντζάκι της Τουρκίας και δεν θα καταστεί δορυφόρος του Κρεμλίνου, αλλά θα γίνει ελληνική*³⁶⁹¹. Η αντιμακαριακή παράταξη αγωνίζεται και θα αγωνίζεται για το καλό της Κύπρου και όχι για την εξασφάλιση πολιτικών ωφελειών για τα μέλη της. Αποβλέπει στη σωτηρία της Κύπρου από την *αρπαγή του κομμουνισμού, τα νύχια της Άγκυρας και των κλοιών των Κυκκωτών*, καθώς επίσης αποσκοπεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις που θα επιτρέψουν στην Κύπρο να *βαδίζει προς τον λιμένα των εθνικών ονείρων της ένωσης*³⁶⁹².

³⁶⁸⁷«Απάντησις της ΕΣΕΑ προς τον Μακάριον», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 3.

³⁶⁸⁸«Έρχεται η Κάθαρσις!», *Πατρίς* (Οκτώβριος 12, 1972), 1.

³⁶⁸⁹«Ακόμη και με τα Δόντια!», *Πατρίς* (Νοέμβριος 18, 1971), 1.

³⁶⁹⁰«Τα Όπλα του Μακαρίου», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 7, 1972), 1.

³⁶⁹¹«Θα Ανταποκριθώμεν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 8, 1973), 1.

³⁶⁹²«Ενωτικοί και Εξουσία», *Πατρίς* (Ιούνιος 18, 1973), 1.

Είναι ευτύχημα ότι τώρα δεν είναι λίγοι οι Αντιμακαριακοί, αφού η μάζα των *εθνικοφρόνων είναι μαζί τους*. Όλοι οι εθνικόφρονες της Κύπρου *αρνούνται να γίνουν γρανάζια στη βιομηχανία του μίσους, την οποία εμπνεύστηκαν όσοι περιάγουν προς υπογραφή τα γελοία μανιφέστα συμπαραστάσεως προς τον δωσίλογο Πρόεδρο*³⁶⁹³. Την *οργή του αδικημένου, τίποτε δεν μπορεί να τη συγκρατήσει*, γιατί τα *όπλα δεν καταθέτονται εύκολα αν χυθεί αίμα*. Και είναι βέβαιο ότι θα χυθεί πολύ αίμα εάν *αποτολμηθεί να επιβληθεί λύση*³⁶⁹⁴ με νέα *συμφωνία ανεξαρτησίας*. Δεν μπορούν ως γνήσιοι πατριώτες οι Αντιμακαριακοί - ενωτικοί να σταθούν *παράπλευροι και συμπαραστάτες του οικοδόμου του εναγούς ζυριχικού καθεστώτος*. Δεν μπορούν να δεχθούν τον *αγύρτικο ισχυρισμό της θυσίας της ένωσης*. Σε αυτήν την αισχρή *παγίδα, σε αυτή την απάτη των ανεξαρτησιακών, δεν θα πέσουν οι ενωτικοί*, γιατί γνωρίζουν καλά ότι *μία νέα συμφωνία περί ανεξαρτησίας θα είναι η χαριστική βολή για την ένωση* και δεν θα υπάρχει *η δυνατότητα να γίνει καμία κίνηση υπέρ της*³⁶⁹⁵. Και αυτή η εφημερίδα τονίζει, ότι η Κύπρος *υπήρξε ελληνική και ανήκει στην Ελλάδα*, γι' αυτό και δεν θα *επιτρέψουν* (οι Αντιμακαριακοί) *σε κανέναν να προδώσει τους εθνικούς πόθους τους*. Με όλες τις δυνάμεις τους, *θα αντιταχθούν σε κάθε προσπάθεια επιβολής λύσεως αντεθνικής*³⁶⁹⁶.

Νιώθουν ότι πρέπει να επιτελέσουν πολλά καθήκοντα, ώστε να *μην δοθούν τα άγια*. Στους Αντιμακαριακούς *έλαχε ο κλήρος ο πικρός, αλλά και τιμητικός, να σταθούν στο τείχος το απόρθητο στις επιθέσεις των ποικιλώνυμων εχθρών*. Ο κάθε ένας Αντιμακαριακός - ενωτικός γίνεται *βράχος αντιστάσεως κατά του προετοιμαζόμενου νέου ξεπουλήματος της Κύπρου*. Αν και είναι γνωστό ότι ο δρόμος *θα είναι σπαρμένος με μύριες δυσχέρειες* και ίσως *η πορεία βαφτεί με αίμα*, οι πραγματικοί πατριώτες αδιαφορούν, γιατί ο *στόχος θα κατακτηθεί* και η *ένωση θα έρθει*, έστω και αν *οι δολοφόνοι της ενώσεως, τη θεωρούν ανέφικτη και πανικόβλητοι προσπαθούν να εξασφαλίσουν άλλοθι*. Ως *γενιά του Διγενή οι Αντιμακαριακοί - ενωτικοί*, στρατιά του λεβεντόγερου, *τίποτα δεν τους σκιάζει* και *τίποτα δεν μπορεί να σταθεί εμπόδιο μπροστά στη φλόγα της καρδιάς τους*³⁶⁹⁷.

³⁶⁹³ «Ακόμη και με τα Δόντια!», *Πατρίς* (Νοέμβριος 18, 1971), 1.

³⁶⁹⁴ «Εξοδος και ας Ρεύση Αίμα», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1971), 1.

³⁶⁹⁵ «Ριζική Διαφωνία», *Πατρίς* (Ιούλιος 12, 1971), 4.

³⁶⁹⁶ «Χάριν της Ενώσεως», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

³⁶⁹⁷ «Παιδιά του Διγενή», *Πατρίς* (Οκτώβριος 7, 1971), 1.

Πάνω από τις *θυσίες των συναγωνιστών της ΕΟΚΑ*, πάνω από τα *δικά τους αίματα και τους ιδρώτες τους, θα ορθωθεί ο ήλιος της ελευθερίας* και θα χαραχθεί μέσα από τους *τριβόλους και τα εμπόδια που παρεμβάλλουν οι γνωστοί προδότες, η λεωφόρος της ένωσης*³⁶⁹⁸. Δεν πρόκειται να *προσκυνήσουν ποτέ οι Αντιμακαριακοί, ανένδοτοι και υπερήφανοι* υπό την *εμπνευσμένη ηγεσία του Διγενή*, θα *συνεχίσουν τον αγώνα τους για την ένωση* και θα την *πραγματοποιήσουν έναντι οποιωνδήποτε αντιδράσεων*³⁶⁹⁹.

Είναι *Έλληνες* οι Αντιμακαριακοί και δεν θα αφήσουν κανέναν να τους *ευνουχίσει*. Τη *Μεγάλη Ελλάδα* έχουν ως *πατρίδα* και προς αυτή *αιώνια και μέχρι θανάτου θα κατατείνουν τις ενέργειες τους*³⁷⁰⁰. Αντιπροσωπεύουν τους *έντιμους Κυπρίους*, οι οποίοι *δεν θα αντέξουν να αναπνέουν τη βρώμα που επικρατεί στην Κύπρο*. Δεν θα μπορέσουν να *τιθασεύσουν επ' άπειρον τη μήνη τους* και *δεν θα καταφέρουν να τα καταπίνουν όλα*. Είναι *χρέος τους να αντιδράσουν*, γιατί όλοι οι Κύπριοι *δεν είναι παλιάνθρωποι*, υπάρχουν και *άνδρες, αγωνιστές και ήρωες* μεταξύ τους και αυτό θα το αποδείξουν³⁷⁰¹. Παραμένουν *εσαεί αγωνιστές και πυροφόροι της ενωτικής ιδέας, τασσόμενοι ανεπιφύλακτα* στο πλευρό καθενός αγωνιζόμενου, *ανιδιοτελώς και ακατάπανστα* για την *πραγμάτωση του προαιώνιου πόθου* του κυπριακού ελληνισμού. Ποτέ *δεν θα παρεκκλίνουν οι Αντιμακαριακοί από τον σκοπό τους, ουδέποτε θα δεχθούν μείωση της εθνικής τους αξιοπρέπειας*³⁷⁰².

Μένουν στις *επάλξεις με στόχους καθαρούς*, επιδιώκοντας να *φύγει ο Μακάριος, να επαναληφθεί πανεθνικός αγώνας ελληνοποίησης της Κύπρου* και *ενώσεως από άκρο σε άκρο με τον εθνικό κορμό*. Παραμένοντας *συνεπείς, στις επάλξεις άκαμπτοι*, εάν οι περιστάσεις το *απαιτήσουν θα δώσουν συντριπτικό και δυναμικό παρόν*, αλλά *τον χρόνο και το πεδίο θα το επιλέξουν αυτοί και κανένας άλλος*³⁷⁰³. Δεν θα επιτρέψουν *νέο ανοσιούργημα κατά της ένωσης*, δεν θα επιτρέψουν *στον Μακάριο και στους οπαδούς του να στήσουν την τράπεζα τους στον τάφο του ιερού ιδανικού*³⁷⁰⁴.

³⁶⁹⁸«Όλοι Επί των Επάλξεων του Αγώνος», *Πατρίς* (Οκτώβριος 14, 1971), 3.

³⁶⁹⁹«Ικανοποιήσεως», *Πατρίς* (Ιούνιος 22, 1972), 4.

³⁷⁰⁰«Τι Είσθε, Λοιπόν;», *Πατρίς* (Οκτώβριος 25, 1971), 1.

³⁷⁰¹«Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 16, 1971), 3.

³⁷⁰²«Εσαεί Αγωνισταί και Πυροφόροι της Ενώσεως!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 13, 1972), 4.

³⁷⁰³«Αυτά Απαιτούμεν Ημείς!...», *Πατρίς* (Μάρτιος 9, 1972), 1.

³⁷⁰⁴«Μακάριος και Ένωσης», *Πατρίς* (Ιούλιος 10, 1972), 1.

Δεν είναι δημοκόποι οι Αντιμακαριακοί, αλλά κέρδισαν στα *πεδία των μαχών* και δεν δύναται με καμία *αλχημεία και καλογερικό τέχνασμα* να τους *αφαιρεθούν τα επιτεύγματα τους*. Έχουν να επιδείξουν *υπέρ της ενώσεως, αγωνιστική ανάλωση, αίμα, δάκρυα, πόνο και διώξεις*³⁷⁰⁵. Το έθνος *πρέπει να είναι υπερήφανο*, γιατί στην *αλύτρωτη Κύπρο ακούγεται το εμβληματικό κήρυγμα* κατά της *δουλοπρέπειας, της ηττοπάθειας, του ραγιαδισμού και του τουρκοπροσκυνηματος*, υπό την *ηγεσία του αρχηγού της θρυλικής ΕΟΚΑ* εντείνεται ο *αγώνας για την εθνική λύτρωση της Κύπρου*. Αγωνιζόμενοι για την ένωση και την τιμή του έθνους οι Αντιμακαριακοί, θα *αντιδράσουν με κάθε δυνατό μέσο* χωρίς να *πτοούνται εκ οιωνόηποτε απειλών*, να *κάμπτονται από οποιεσδήποτε ανεδάφικες δηλώσεις ή να φείδονται θυσιών*. Δεν θα *επιτρέψουν να εγκατασταθεί το νέο καθεστώς*, που θα είναι *κενό προς τους εθνικούς πόθους του λαού και το οποίο δεν είναι δυνατόν να ανατραπεί εύκολα*³⁷⁰⁶.

Σε πείσμα των πολέμιων και παρά τις αντιξοότητες, η *ενωτική παράταξη θα συνεχίσει τον αγώνα της, αγώνα εθνικό για την ένωση και όχι για την αναρρίχηση στην εξουσία*³⁷⁰⁷. Ο αγώνας για την ένωση θα συνεχίζεται και όταν η *κυανόλευκη απλωθεί στην Κύπρο*, σύμβολο πλέον κρατικής εξουσίας, οι Αντιμακαριακοί - ενωτικοί που θα έχουν απομείνει, θα μεταβούν στο μήμα του Γρίβα για να του το ανακοινώσουν³⁷⁰⁸. Απτόητοι θα βαδίσουν εκεί που επιτάσσει το εθνικό καθήκον τους, *πάση θυσία προκειμένου η Κύπρος να μείνει ελληνική*³⁷⁰⁹. Έχουν *πεποίθηση στην ορθότητα των θέσεων τους και στην αγνότητα των προθέσεων τους*³⁷¹⁰. Οι ενωτικές δυνάμεις *απτόητες, αποφασιστικές και πανίσχυρες* προχωρούν και δεν θα *σταματήσουν* παρά μόνο, με την *κάθαρση* και τη *διάνοιξη της οδού*, η οποία οδηγεί στην ένωση³⁷¹¹. Η εξυγίανση και η κάθαρση επιβάλλεται και για αυτό θα δώσουν πεισματικό αγώνα οι Αντιμακαριακοί - ενωτικοί³⁷¹². Από τις πόλεις, τα χωριά και τα βουνά ένα *σύνθημα εκπέμπεται, Αγώνας μέχρις εσχάτων! Η νίκη ροδίζει*³⁷¹³.

Η Πατρίς με την πυκνή αρθρογραφία της συνεχίζει να υπερασπίζεται με πάθος τους Αντιμακαριακούς επισημαίνοντας, ότι περισσότερο από κάθε άλλη ιστορική

³⁷⁰⁵«Επίορκος και Δημοκόπος!», *Πατρίς* (Ιούλιος 24, 1972), 1.

³⁷⁰⁶«Πως θα Κρίνη», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 5, 1973), 4.

³⁷⁰⁷«Θα Ανταποκριθώμεν», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 8, 1973), 1.

³⁷⁰⁸«Ο Δρυς Έπεσε», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1974), 1.

³⁷⁰⁹«Ανατομία της “Φιέστας”!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 12, 1973), 1.

³⁷¹⁰«Απάντησις της ΕΣΕΑ προς τον Μακάριον», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 15, 1973), 3.

³⁷¹¹«Η Νίκη Ροδίζει!», *Πατρίς* (Αύγουστος 6, 1973), 4.

³⁷¹²«Δημοκρατία - Ένωσις», *Πατρίς* (Νοέμβριος 19, 1973), 1.

³⁷¹³«Η Νίκη Ροδίζει!», *Πατρίς* (Αύγουστος 6, 1973), 4.

στιγμή, *καθίσταται πλέον επιβεβλημένη η συνέχιση του αγώνα για την ένωση της Κύπρου με τη Μητέρα Ελλάδα*. Η ύπαρξη μίας *συμπαγούς και αδιάλλακτης εθνικής και αποφασισμένης δυνάμεως*, που *μάχεται με διάφορους τρόπους*, είναι *εξαιρετικά αναγκαία για τη συνείδηση του έθνους*. Μέσω αυτής της τακτικής η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα θα καταφέρει να ελέγχει, να καθοδηγεί, να *αποτρέπει τετελεσμένα γεγονότα* που ενδεχομένως θα συμβούν στην εσωτερική πολιτική και κοινωνική κατάσταση της Κύπρου. Συνεπώς, θα καταστήσει στη διεθνή κοινή γνώμη και στους διεθνείς παράγοντες σαφές, *το δίκαιο του ενωτικού αγώνα και την αμετάτρεπτη θέληση των Ελλήνων να μην παραιτηθούν ποτέ από αυτό αίτημα*. Στον αγώνα αυτής της μορφής, *δεν υπολογίζεται η δύναμη*, αλλά *το δίκαιο, η αποφασιστικότητα και η επιβολή του*. *Αυτό το πνεύμα συμβολίζει την ΕΟΚΑ Β' και για αυτό τον λόγο πρέπει να υπάρξει, να διευρυνθεί και να συνεχίσει τον ανέκδοτο ωραίο αγώνα της*³⁷¹⁴. Με τα βήματα στραμμένα στην Ακρόπολη και στον Παρθενώνα, ο *εθνικόφρων κόσμος της ελληνικής Κύπρου ανανεώνει τον ιερό όρκο του, να αγωνισθεί μέχρι τέλους για να ανατείλει η ημέρα της δικής του εθνικής λυτρώσεως, για την επίτευξη της ενώσεως με τη Μητέρα Ελλάδα*³⁷¹⁵. Την ενότητα του λαού πρώτοι οι Αντιμακαριακοί επιδιώκουν, γιατί αυτοί *αναλώθηκαν στον βωμό της ιδέας της πατρίδας*, όταν οι άλλοι ασχολούνταν με την *κερδοσκοπία και την αγοροπωλησία των ψυχών*³⁷¹⁶.

Η Πατρίς παρουσιάζει τους Αντιμακαριακούς ως τους μοναδικούς φορείς του ενωτικού αγώνα εντός του ανθελληνικού κυκεώνα που επικρατεί στην Κύπρο, λόγω των Μακαριακών και της ιδεολογικής σύγχυσης που έχει υποστεί ο λαός. Οι Αντιμακαριακοί προβάλλονται ως το μόνο τμήμα των Ελληνοκυπρίων, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από εθνικό φρόνημα και από διαυγείς και κρυστάλλινους ενωτικούς στόχους. Δεν έχουν παρεκκλίνει ούτε στο ελάχιστο από τον δρόμο της ένωσης και θα συνεχίσουν να αγωνίζονται για την πραγματοποίηση της τελευταίας, κάτω υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει ο μακαριακός τύπος, η Πατρίς τονίζει, ότι οι Αντιμακαριακοί δεν υποκινούνται από κανένα προσωπικό συμφέρον, δεν ζητούν τίποτα ως αντάλλαγμα, παρά ως γνήσιοι φορείς της ενώσεως αντιδρούν στα προδοτικά σχέδια της Λευκωσίας, στη μετατροπή της Κύπρου σε κομμουνιστικό δορυφόρο, σε τουρκικό βιλαέτι ή σε μακαριακό φέουδο. Είναι τα μόνα θύματα της έκρυθμης κατάστασης που έχει δημιουργηθεί στην Κύπρο, έχοντας

³⁷¹⁴«Επιβεβλημένος ο Αγών», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 18, 1974), 1.

³⁷¹⁵«Ανανεούται», *Πατρίς* (Μάρτιος 23, 1974), 1.

³⁷¹⁶«Η Αλήθεια», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 2, 1974), 1.

υποστεί δολοφονίες, απαγωγές, τρομοκρατία. Ζουν σε ένα εχθρικό έδαφος και αντιμετωπίζονται ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας, έχοντας υποστεί τα πάνδεινα από τους Ακελικούς ή Μακαριακούς εγκληματίες.

Αποτελούν τους αντιπροσώπους του ελληνισμού στην Κύπρο και έχουν χρέος να αγωνιστούν, ώστε να συντρίψουν τους Μακαριακούς Εφιάλτες. Η εφημερίδα προβάλλει τη στάση που κρατούν οι Αντιμακαριακοί, ως αντίσταση έναντι των Μακαριακών, αφού θεωρούνται οι μοναδικοί τίμιοι Ελληνοκύπριοι, που αποφασιστικά επιδιώκουν να καταρρίψουν τα μακαριακά κάστρα της προδοσίας. Μόνο αυτοί διακατέχονται από πραγματικό εθνικό ενδιαφέρον για την Κύπρο και έχουν το σθένος, την τόλμη, τη δύναμη και τη θέληση να μην σκύβουν το κεφάλι.

Ως γνήσιοι Έλληνες οι Αντιμακαριακοί θα θυσιάσουν μέχρι και τη ζωή τους για να απελευθερώσουν την ιδιαίτερη πατρίδα τους, ώστε να αποδεσμευτεί από τη δουλεία την οποία βιώνει. Παρουσιάζονται ως συνεχιστές του αγώνα της ΕΟΚΑ και όλων όσοι θυσιάστηκαν για το όραμα της ένωσης, οι οποίοι παρά τα εμπόδια και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν θα συνεχίσουν τον ενωτικό αγώνα τους προς τον Παρθενώνα. Όλες οι αναφορές του μακαριακού τύπου, ότι οι Αντιμακαριακοί με τη στάση τους προάγουν τον εμφύλιο σπαραγμό, δεν θεωρούνται τίποτα περισσότερο παρά θρηνωδίες των Μακαριακών και δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Πολεμήθηκαν τόσο πολύ οι Αντιμακαριακοί, γιατί αρνήθηκαν να σκεφθούν με κυπριακό μυαλό, ωστόσο όσο και αν προσπαθούν οι Μακαριακοί, οι Αντιμακαριακοί υπό τις διαταγές του Διγενή, όλοι μαζί ενωμένοι, θα μείνουν άκαμπτοι και αποφασιστικοί στις εθνικές επάλξεις, σημαιοφόροι της ενώσεως.

Θα φτάσουν οι Αντιμακαριακοί μέχρι το τέρμα αγωνιζόμενοι για την ελευθερία και την πατρίδα, με σκοπό να πραγματοποιήσουν τον ενωτικό στόχο τους, αλλά και να τιμωρήσουν τους προδότες Μακαριακούς. Αγωνίζονται για να μην οδηγηθεί η Κύπρος εξαιτίας της μακαριακής πολιτικής στην καταστροφή και στην ατίμωση, γιατί δεν θέλουν να είναι αρωγοί της εγκληματικής αδιαφορίας του Μακαρίου, ο οποίος παραδίδει την Κύπρο στους Τούρκους.

Προβάλλονται από την εφημερίδα οι Αντιμακαριακοί ως οι φορείς της γνήσιας ένωσης, της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα, εφόσον δεν νοείται άλλη εκδοχή της ένωσης πέρα από αυτή και δεν σκοπεύουν να αποδεχθούν καμία άλλη λύση, ακόμη και αν χρειαστεί να τη θεμελιώσουν με το ίδιο το αίμα τους. Η επιλογή της σύγκρουσης

αποτελεί για την εφημερίδα τον έσχατο τρόπο αντίδρασης των Αντιμακαριακών, την τελευταία επιλογή για την υπεράσπιση των ηθικών αξιών τους, των ενωτικών εθνικών επιδιώξεων τους και τη μη αποδοχή τετελεσμένων γεγονότων. Η σύγκρουση αν συμβεί μεταξύ Αντιμακαριακών και Μακαριακών, θα έχει αντιστασιακό χαρακτήρα και θα είναι συνέπεια της προδοτικής στάσης των Μακαριακών, οι οποίοι θα φέρουν την ευθύνη, λόγω της προσπάθειας τους να επιβάλλουν στην Κύπρο τη νέα δουλεία της καλογηροκρατίας. Η επικείμενη σύγκρουση βαπτίζεται από το έντυπο ως εθνική κάθαρση, ως απόδοση τιμής στους αθάνατους προγόνους, που αγωνίστηκαν για την ένωση. Η ανιδιοτέλεια του σκοπού των Αντιμακαριακών επιβεβαιώνεται, σύμφωνα με την εφημερίδα, από το γεγονός ότι δεν επιθυμούν να καταλάβουν την εξουσία και δεν αποβλέπουν σε υλικές απολαβές, σε σύγκριση με τους Μακαριακούς. Αντιθέτως επιθυμούν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις, ώστε να παραδώσουν την Κύπρο στην Ελλάδα ολόκληρη. Δεν έχουν προσωπικές, αλλά εθνικές φιλοδοξίες, δεν διεξάγουν κομματικό, ταξικό, προσωπικό ή υλικό, αλλά ελληνικό, αγώνα.

Η εφημερίδα αναγνωρίζει την πιθανότητα αντίδρασης των Τουρκοκυπρίων και επέμβασης της Τουρκίας στην περίπτωση που επιδιωχθεί η άμεση ένωση, ωστόσο καθιστά την κοινή γνώμη, τονίζοντας ότι κάθε προσπάθεια κατάληψης της Κύπρου θα αντιμετωπιστεί με επιτυχία, γιατί υπάρχει αυτή η δυνατότητα. Επιπλέον επισημαίνει ότι η επιδίωξη της άμεσης ένωσης, δεν αποτελεί παρά εκδήλωση αποφασιστικότητας από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων, καθώς πλέον οι Τουρκοκύπριοι έχουν βγει εκτός ορίων και πρέπει να κατανοήσουν, ότι η θέση τους είναι αυτή της μειονότητας.

Εφόσον αληθινοί πατριώτες για την Πατρίδα λογίζονται μόνο οι Αντιμακαριακοί, όποιος δεν συμφωνεί με αυτούς και δεν επιδιώκει την πραγματοποίηση της άμεσης ένωσης, θεωρείται προδότης και ανθέλληνας. Προάγονται οι Αντιμακαριακοί ως άξιοι της Κύπρου, προστάτες της Ελλάδας και της ενωτικής ιδέας που θα αντιδράσουν, γιατί δεν μπορούν να αφήνουν τα πάντα στην κρίση της ιστορίας και του Θεού. Παρουσιάζονται ως οι μόνοι επιφορτισμένοι της βαριάς εθνικής αποστολής, του αγώνα ολόκληρου του ελληνισμού, του αγώνα για την υπεράσπιση των ιδεωδών της Δύσης.

Αποτελούν το τελευταίο τείχος αντίστασης για να μην κομμουνιστικοποιηθεί ή τουρκοποιηθεί η Κύπρος, το τελευταίο απόρθητο φρούριο των ποικιλώνυμων

εχθρών, τον βράχο αντιστάσεως κατά του εθνικού ξεπουλήματος. Το αίμα που θα χυθεί από την πιθανότητα οποιασδήποτε σύγκρουσης κατανοείται από την Πατρίς, ως η αναγκαία θυσία για την επίτευξη του τελικού ενωτικού σκοπού³⁷¹⁷, αποτελεί την πικρή συνέπεια μίας γενναίας πράξης, για να ξεπροβάλει ο ήλιος της ελευθερίας για τους Ελληνοκύπριους. Η αντίδραση με κάθε τρόπο, ακόμη και μέσα από τη χρήση βίας, γίνεται αντιληπτή ως χρέος και καθήκον των Αντιμακαριακών, ως επιβεβαίωση της συνέπειας των στόχων τους, ως αντίσταση στη δουλοπρέπεια, στην ηττοπάθεια, στον ραγιαδισμό και στο τουρκοπροσκύνημα, ως εξυγίανση και κάθαρση.

Οι Αντιμακαριακοί αποτελούν τη μοναδική συμπαγή και αδιάλλακτη εθνική δύναμη, η οποία είναι αναγκαία για τη διατήρηση της συνείδησης του έθνους. Αυτή η δύναμη θα αγωνιστεί με κάθε τρόπο, ώστε να καταστήσει σαφές σε διεθνές επίπεδο το δίκαιο του ενωτικού αγώνα. Σε αυτό το πλαίσιο η ΕΟΚΑ Β΄ αναδεικνύεται από την εφημερίδα, ως το μέσο για την επίτευξη των προαναφερόμενων σκοπών και γι' αυτό τον λόγο το έντυπο επισημαίνει, ότι πρέπει να εξακολουθήσει να υπάρχει, να αναπτυχθεί περισσότερο για να συνεχίσει τον ωραίο αγώνα, ο οποίος θα οδηγήσει στην εθνική λύτρωση και στην ένωση με τη Μητέρα Πατρίδα.

Το λεξιλόγιο και αυτής της εφημερίδας, τα σχόλια και ο λυρισμός³⁷¹⁸ της σε πολλές περιπτώσεις, δυναμιτίζουν τον εσωτερικό διχασμό και αυξάνουν την πόλωση μεταξύ των δύο παρατάξεων. Οι θέσεις της Πατρίδας επιβεβαιώνουν την άποψη, ότι από το 1968 και έπειτα, τα έντυπα που εκπροσωπούν τους Αντιμακαριακούς αναπτύσσουν μία περισσότερο σκληροπυρηνική αρθρογραφία, εντασσόμενα δυναμικότερα στο παιχνίδι της ιδεολογικής και πολιτικής αλληλοεξόντωσης³⁷¹⁹, καλλιεργώντας εμφυλιοπολεμικό κλίμα³⁷²⁰, με σημείο αναφοράς τόσο τους Μακαριακούς, όσο και τους Τουρκοκυπρίους.

Οι Αντιμακαριακοί αναδεικνύονται από την Πατρίδα ως οι μοναδικοί πατριώτες, ως οι μοναδικοί γνήσιοι Έλληνες και συνεχιστές του αγώνα της ΕΟΚΑ³⁷²¹,

³⁷¹⁷Οι Αντιμακαριακοί επειδή ήταν αποκομμένοι από την εξουσία μετατράπηκαν σε φορείς ενός εντονότερου ενωτικού αγώνα για την πραγματοποίηση του οποίου, ήταν ικανοί να καταφύγουν ακόμη και σε βίαιες ενέργειες. Markides, «Τιμή και Πολιτική στην Τελική Φάση: Κύπρος 1958-1959», 433.

³⁷¹⁸Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 81.

³⁷¹⁹Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 197.

³⁷²⁰Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Προταγωνιστές*, 88.

³⁷²¹Η εποχή της ΕΟΚΑ προσέφερε δόξα στη Δεξιά, η οποία δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί. Η μνημόνευση του αγώνα της ΕΟΚΑ αποτελούσε ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των αντιμακαριακών

ως οι μόνοι που δεν παρέκκλιναν ούτε στο ελάχιστο από τον σκοπό που επιτάσσει η ελληνικότητα της Κύπρου, την άμεση και γνήσια ένωση, χωρίς ανταλλάγματα και ενδιάμεσους σταθμούς. Ο στόχος της ένωσης απαιτεί θυσίες, θυσίες που φτάνουν μέχρι τη σύγκρουση, η οποία δεν γίνεται αντιληπτή ως εμφύλιος πόλεμος, αλλά ως αντίσταση. Με αυτό τον τρόπο η εφημερίδα νομιμοποιεί τις βίαιες ενέργειες των Αντιμακαριακών, στο παρόν και στο μέλλον. Η σύγκρουση προβάλλεται ως η αναπόφευκτη επιλογή λόγω της προδοτικής στάσης των Μακαριακών και της ανθελληνικής συμπεριφοράς τους. Αποτελεί το μόνο μέσο αντίδρασης των Αντιμακαριακών, έναντι των τραμπουκισμών και των εγκληματικών ενεργειών που γίνονται σε βάρος τους. Αντίστοιχα η σύγκρουση θεωρείται αναπόφευκτη και στην περίπτωση επιβολής της άμεσης ένωσης, αφού θα είναι η συνέπεια της αντίδρασης των Τουρκοκυπρίων και των Τούρκων, από την οποία ξανά οι Ελληνοκύπριοι θα βγουν νικητές, γιατί μπορούν και διαθέτουν την δύναμη.

Μέσω των παραπάνω αντιλήψεων η σύγκρουση και η χρήση βίας νομιμοποιούνται ως αναγκαστικές επιλογές από την πλευρά των Αντιμακαριακών. Στην αρθρογραφία της Πατρίδας η σύγκρουση, εκτός της πραγματικής διάστασης της, αποκτά και μία συμβολική διάσταση, αφού αποτελεί τη μόνη διέξοδο, που αν και επίπονη, θα οδηγήσει σίγουρα στον θρίαμβο στην περίπτωση αντιμετώπισης των Τουρκοκυπρίων ή των Τούρκων, ενώ ενδέχεται να οδηγήσει εάν διενεργηθεί εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας ακόμη και στην ήττα των Αντιμακαριακών, οι οποίοι όμως θα έχουν με αυτό τον τρόπο εξαντλήσει κάθε μέσο για την επίτευξη του ευγενούς σκοπού τους, φτάνοντας να θυσιάσουν για την πατρίδα μέχρι και τη ζωή τους. Σε αυτή τη συμβολική διάσταση είτε της νίκης, είτε της ήττας, η σύγκρουση προτιμάται από κάθε είδους συμβιβασμό, που ισοδυναμεί με εθνική προδοσία³⁷²².

Η Χαραυγή σε σχετικά σχόλια της για τους Αντιμακαριακούς ακολουθεί τη γραμμή της Αλήθειας, διακείμενη αρνητικά προς αυτούς. Πιο συγκεκριμένα ονομάζει τους Αντιμακαριακούς, *τυφλωμένους σοβινιστές και ολιγάριθμους πράκτορες του ιμπεριαλισμού*, που συνεχίζουν με εξαλλοσύνη το βιολί τους³⁷²³, *δημαγωγούς και*

εφημερίδων, καθώς μέσω αυτού επεδίωκαν να κυριαρχήσουν σε ιδεολογικό επίπεδο. Τα μέλη της οργάνωσης παρουσιάζονταν ως οι εθνικοί ήρωες, εφόσον έλαβαν μέρος σε ένα τόσο σπουδαίο γεγονός, και με αυτή τους την ιδιότητα νομιμοποιούνταν να είναι φορείς εξουσίας στο παρόν και στο μέλλον. Συνέχιζαν τον δίκαιο αγώνα των προγόνων τους, ο οποίος δεν είχε ευοδωθεί. Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 339-340.

³⁷²² Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 75.

³⁷²³ «Όχι Τορπίλες», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 8, 1968), 1.

δημοκόπους³⁷²⁴ που διακατέχονται από *άκαιρη συνθηματολογία* και *πατριδοκαπηλία*³⁷²⁵, ασκώντας ολέθρια «πολιτική», η οποία εάν επικρατούσε θα έστρεφε την Κύπρο πίσω, στις *τραγικές εκείνες μέρες του αδιεξόδου*, αν όχι και της *διακοινοτικής αιματοχυσίας*³⁷²⁶. Αυτά τα άτομα θεωρούνται ότι είναι οι *πορωμένοι εγκληματίες* που με τη δράση τους *προκαλούν ζημιά στην κυπριακή υπόθεση*, η οποία είναι *ολοφάνερη* και στον τελευταίο Κύπριο. Αυτοί ουσιαστικά *διαδραματίζουν τον αισχρό και προδοτικό ρόλο της πέμπτης φάλαγγας* στις γραμμές του *εσωτερικού μετώπου*, καθώς μέσω της απαίσιας εγκληματικής συμπεριφοράς τους, *τορπιλίζουν τις ενδοκυπριακές συνομιλίες* και κάθε ελπίδα για την *εξεύρεση μίας δίκαιης και ειρηνικής λύσης του κυπριακού ζητήματος*. Με τη δράση τους *εξοπλίζουν με ατράνταχτα επιχειρήματα τη μερίδα εκείνη της τουρκοκυπριακής ηγεσίας και της Άγκυρας*, που με το *πρόσχημα* ότι δεν μπορούν να εμπιστευθούν την ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων στο ενιαίο κράτος, επιμένουν σε *διαμελισμό της Κύπρου* ή, το λιγότερο, σε *ομοσπονδιακό καθεστώς*, που είναι απλώς ο *προθάλαμος του διαμελισμού*³⁷²⁷. Οι Αντιμακαριακοί επιτρέπουν στους Τουρκοκυπρίους διαμάντια επιχειρηματολογίας, ώστε οι τελευταίοι να εισηγούνται μέσω του Ντενκτάς για την *αποκατάσταση της τάξης και προς διευκόλυνση της οριστικής* λύσης του κυπριακού ζητήματος, να *κατακλυσθεί η Κύπρος από τουρκικά και ελλαδικά στρατεύματα - χωροφύλακες του λαού*, με την ίδρυση *«τριμελούς αρχηγείου»*, που θα *κατευθύνει τις αστυνομικές επιχειρήσεις τους*³⁷²⁸. Η δράση των Αντιμακαριακών (εκρήξεις, ανατινάξεις αστυνομικών σταθμών, διάβρωση του κυπριακού κράτους κλπ.) αποτελεί, για την Άγκυρα *μάννα εξ ουρανού!*³⁷²⁹.

Κατηλευόμενοι *επαίσχυντα τα ιερά εθνικά αισθήματα*, θέλουν να δώσουν *μαθήματα εθνικού φρονηματισμού* στον λαό και στην κυβέρνηση, *προβάλλοντας σαν μόνη αποδεκτή λύση του κυπριακού ζητήματος* - αφού παραγνωρίζουν τις σημερινές συνθήκες - την *άμεση ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα*³⁷³⁰. Αν και μίλησαν *περί ανάγκης «προετοιμασιών»*, *περί ανάγκης «συγκεκριμένου και ολοκληρωμένου προγραμματισμού»*, δεν *διευκρίνισαν όμως πως* - μέσω μίας διαδικασίας

³⁷²⁴«Καμία Προσοχή στη Δημαγωγία», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 15, 1968), 1.

³⁷²⁵«Εθνικό Μέτωπο», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 27, 1969), 1.

³⁷²⁶«Να Εκλείψει η Δημαγωγία», *Χαραυγή* (Μάρτιος 19, 1969), 1.

³⁷²⁷«Η Κυβέρνηση ν' Ανταποκριθεί στις Ευθύνες της», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 28, 1969), 1.

³⁷²⁸«“Όχι” στο Προτεκτοράτο», *Χαραυγή* (Ιούλιος 22, 1973), 3.

³⁷²⁹«Για να Αναλάβουν Αυτοί», *Χαραυγή* (Αύγουστος 24, 1973), 3.

³⁷³⁰«Σαφή Πλαίσια μιας Δίκαιης Λύσης», *Χαραυγή* (Αύγουστος 21, 1970), 1.

κρησφύγετων και ενόπλων ομάδων - *θα επιτευχθεί η ένωση, πως θα εξουδετερωθεί η αντίδραση της Άγκυρας, πως θα αποτραπεί η πιθανότητα της διπλής ένωσης*³⁷³¹. Μέσω της στάση τους υποδαυλίζουν την αντικομμουνιστική, αντισοβιετική υστερία, *καλλιεργώντας κλίμα μισαλλοδοξίας* και διασπώντας το εσωτερικό μέτωπο³⁷³², με τη Χαραυγή να επισημαίνει ότι δεν υπάρχει περίπτωση οι *εγκέφαλοι της συνωμοσίας να συνειδητοποιήσουν* έστω και τη δωδεκάτη, *τη ζημιά που προκαλούν στην εθνική υπόθεση*, σπεύδοντας να αλλάξουν πορεία³⁷³³. Δεν *απαιτείται ειδική πολιτική κατάρτιση*, για να *αντιληφθεί κανείς*, ότι η *προσφυγή στη βία και στην παρανομία*, όχι μόνον *δεν θα προωθήσει την ένωση* (εάν υποτεθεί ότι αυτός είναι ο σκοπός των παρανόμων), αλλά *θα φέρει μία ώρα αρχύτερα τη «διπλή ένωση» και τη διχοτόμηση*, αφού στη βία αντιτάσσεται η βία³⁷³⁴. Προσάπτει στους Αντιμακαριακούς το έντυπο, τη βαρύτατη ευθύνη για τη δημιουργία *πραγματικού κινδύνου αδελφοκτόνου εμφυλίου πολέμου, καθώς ενεργούν σαν εμπροσθοφυλακή και στρατιωτική γροθιά ξένων, εχθρικών προς την Κύπρο κύκλων*, που θέλουν να προωθήσουν τα διαμελιστικά και νατοϊκά σχέδια τους³⁷³⁵.

Παροτρύνει τους Αντιμακαριακούς εάν θεωρούν ότι οι απόψεις που πρεσβεύουν μπορούν να αποτελέσουν λύση του κυπριακού ζητήματος, να ζητήσουν την ψήφο του λαού. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει, ότι οι *οργανωτές των παράνομων ομάδων* εάν έχουν εμπιστοσύνη στην ορθότητα των απόψεων τους, εάν πραγματικά πιστεύουν ότι *υπάρχει και «άλλος δρόμος λύσεως του κυπριακού»*, πέραν από τον σημερινό ειρηνικό δρόμο των διακοινοτικών συνομιλιών, *ας βγουν από τα κρησφύγετα τους και ας ζητήσουν την ψήφο του λαού*. Τότε και *συνεπείς προς εαυτούς θα είναι* και θα προσφέρουν *πολύτιμες υπηρεσίες στην κυπριακή υπόθεση*³⁷³⁶. Εάν *πράγματι επιθυμούν την επάνοδο στην ειρηνική ζωή* και αν *σέβονται τα δημοκρατικά δικαιώματα και τις πολιτικές ελευθερίες του λαού*, τα οποία οψίμως επικαλούνται, *οφείλουν να εγκαταλείψουν τις κρυψώνες και την παρανομία* και να εμφανίσουν το πρόγραμμα και το σχέδιο τους, ζητώντας επ' αυτών τη *λαϊκή ετυμηγορία*³⁷³⁷. Αν καταξιωθούν από τη *λαϊκή εντολή*, τότε όλα τα *δίκαια*

³⁷³¹«Ένωση, Αλλά Πώς;», *Χαραυγή* (Νοέμβριος 4, 1971), 1.

³⁷³²«Το Χαλκείο σε Δράση», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 30, 1971), 1.

³⁷³³«Εκμετάλλευση», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 10, 1972), 3.

³⁷³⁴«Θα Επιμένει», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 1, 1972), 1.

³⁷³⁵«Για την Οριστική Εξομάλυνση», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 9, 1973), 1.

³⁷³⁶«Θα Επιμένει», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 1, 1972), 1.

³⁷³⁷«Για να Αναλάβουν Αυτοί», *Χαραυγή* (Αύγουστος 24, 1973), 3.

θα είναι με το μέρος τους, θα μπορούν να *ζητήσουν την άμεση αναστολή των ενδοκυπριακών και να απαιτήσουν στροφή 180 μοιρών στην πορεία πλεύσεως του κυπριακού ζητήματος. Μέχρι τότε όμως, δεν έχουν κανένα δικαίωμα να απειλούν και να διακηρύσσουν, ότι θα αντισταθούν «πάση δυνάμει» στη λαϊκή επιταγή*³⁷³⁸.

Οι *αρχάγγελοι της εκτροπής* όπως χαρακτηρίζονται από το έντυπο οι Αντιμακαριακοί, μέσω των ένοπλων δυνάμεων που έχουν συγκροτήσει έχουν δημιουργήσει ρήγματα στο εσωτερικό μέτωπο της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και έχουν αποδυναμώσει τη διαπραγματευτική θέση της, στις διεξαγόμενες συνομιλίες με τους Τουρκοκυπρίους. Η Χαραυγή αποδοκιμάζει τη στάση των Αντιμακαριακών τονίζοντας, ότι δεν *νοείται προάσπιση της διαδικασίας των διακοινοτικών συνομιλιών με την παρανομία να βρίσκεται σε διαρκή προετοιμασία*³⁷³⁹. Ταυτόχρονα επισημαίνει, ότι οι Αντιμακαριακοί απεργάζονται και προωθούν σχέδια που αποσκοπούν στην κατάλυση του κράτους και *κάθε έννομης τάξης, σε παραγνώριση της θελήσεως του λαού και σε υποταγή του νόμου στη βία, καταλήγοντας στο συμπέρασμα, πως η εφαρμογή των παραπάνω σχεδίων θα οδηγήσει σε εμφύλιο σπαραγμό και σε όλεθρο*³⁷⁴⁰.

Αυτοί οι *παράνομοι μασκοφόροι - οπλοφόροι, βάλθηκαν να «εκτελέσουν» το νόμιμο κράτος*, να *καταλύσουν τα δημοκρατικά δικαιώματα* του λαού και να *χορέψουν πάνω στο πτώμα μίας διχοτομημένης Κύπρου*, κραυγάζοντας ότι έφεραν την «ένωσιν»³⁷⁴¹. *Αδίστακτοι, τυφλοί από αντιμακαριακό πάθος*, δεν έχουν ταλαντεύσεις, προκειμένου να καθορίσουν την αιχμή του δόρατος. *Στόχος - βασικός, μόνιμος - παραμένει ο Μακάριος και η κυβέρνηση του*. Όλα τα άλλα, η προάσπιση της κυπριακής εδαφικής ακεραιότητας, η πύκνωση γραμμών του κυπριακού ελληνισμού, η ομόθυμη απόκρουση των τουρκικών απειλών, δεν έχουν σημασία!³⁷⁴². Η στάση των Αντιμακαριακών υποδεικνύει, ότι δεν αναμένεται λογική αντιμετώπιση από άτομα που με τον *αυτόματο δαυλό στο χέρι*, είναι *έτοιμοι να προχωρήσουν και στο πλέον ειδεχθές έγκλημα*, προκειμένου να ανατρέψουν την *αιρετή κυβέρνηση του τόπου* και να *δημιουργήσουν προϋποθέσεις για την ξένη επέμβαση*³⁷⁴³.

³⁷³⁸«...Και η Λαϊκή Εντολή», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 12, 1972), 3.

³⁷³⁹«Αταλάντευτο και Απερίσπαστο», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 3, 1972), 1.

³⁷⁴⁰«Ο Λόγος του Πρόεδρου», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 9, 1973), 3.

³⁷⁴¹«Οχι Επανάσταση», *Χαραυγή* (Αύγουστος 2, 1973), 3.

³⁷⁴²«Επαναρχίζουν», *Χαραυγή* (Απρίλιος 3, 1974), 3.

³⁷⁴³«Ένα Ακόμη Μέτρο», *Χαραυγή* (Ιούνιος 23, 1974), 3.

Κατηγορεί η Χαραυγή τους Αντιμακαριακούς, ότι *παρά την παλλαϊκή κατακραυγή και τον στιγματισμό τους σαν «προδότες» της Κύπρου και της υπόθεσης της, αυτά τα εγκληματικά στοιχεία και οι πάτρωνες τους συνεχίζουν, υπό την προστασία του σκότους ασύδοτα το έργο τους*. Χαρακτηρίζει την κατάσταση ολότελα απαράδεκτη, αποτελούσα *ωμότατη πρόκληση* προς τις *δυνάμεις του νόμου*, προς την *ίδια την κυβέρνηση*. Σε καμία περίπτωση δεν αποδέχεται το έντυπο ότι πρέπει να επιτραπεί, σε οποιαδήποτε ομάδα ανθρώπων, να *απειλούν και να διαπράττουν δολοφονίες ή άλλα εγκλήματα εναντίον τρίτων*. Πολύ περισσότερο, είναι απαράδεκτοι ο *πολιτικός εκβιασμός* και οι *πολιτικές δολοφονίες*, σαν *μέσα για να εξαναγκασθεί κάποιος να απαρνηθεί τις πολιτικές ή ιδεολογικές πεποιθήσεις του και να εγκολπωθεί πολιτική γραμμή και ιδεολογία αρεστή στους εκβιαστές του*. Παροτρύνει το έντυπο την κυβέρνηση να δράσει άμεσα επισημαίνοντας ότι η *θρασύτατη πρόκληση*, είτε προέρχεται από το «Εθνικόν Μέτωπον», είτε από μία «κλίκα» άσχετη με αυτό, *θέτει αυτόματα την κυβέρνηση μπροστά σε σοβαρότατες ευθύνες*, αφού σε *πλατιά στρώματα λαού*, υπάρχει *δικαιολογημένα η αντίληψη*, ότι *οι τρομοκράτες αποθρασύνονται στο εγκληματικό έργο τους* από τη μέχρι σήμερα, *αποτυχία της κυβέρνησης να δείξει τη δύναμη και την πυγμή της σ' αυτούς*³⁷⁴⁴.

Θέλοντας να δείξει η εφημερίδα πόσο σημαντική είναι η κατάσταση και πως είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα κατά των Αντιμακαριακών αναφέρει, ότι σε *συνθήκες αιματοχυσίας και σπαραγμού*, έστω *μόνο μεταξύ των Ελλήνων της νήσου*, οι *πολυώνυμοι εχθροί της Κύπρου*, *δεν θα μείνουν αδρανείς. Θα επωφεληθούν, θα κινητοποιηθούν, θα διακηρύξουν*, ότι *καμία συνύπαρξη δεν νοείται με τους Έλληνες και ότι συνεπώς, μόνη λύση*, είναι ο *πλήρης και οριστικός - πολιτικός και οικονομικός - διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων*, δηλαδή η μεγάλου βαθμού αυτονομία, είτε λέγεται *ομοσπονδία, «Τουρκοκυπριακή Δημοκρατία»*, είτε επί το απλούστερο, *γεωγραφικός - διοικητικός διαμελισμός*³⁷⁴⁵. Η αποδυνάμωση της *διαπραγματευτικής θέσης των Ελληνοκυπρίων θα συνεχισθεί*, εφόσον το νόμιμο κράτος δεν *αποκαθιστά πλήρως το κύρος του*, δεν *εμπεδώνει το αίσθημα ασφαλείας μεταξύ των πολιτών*, δεν *λαμβάνει άμεσα μέτρα για τη διάλυση των παρανόμων ομάδων*³⁷⁴⁶.

³⁷⁴⁴«Η Κυβέρνηση ν' Ανταποκριθεί στις Ευθύνες της», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 28, 1969), 1.

³⁷⁴⁵«Θα Επιμένει», *Χαραυγή* (Οκτώβριος 1, 1972), 1.

³⁷⁴⁶«Αταλάντευτο και Απερίσπαστο», *Χαραυγή* (Δεκέμβριος 3, 1972), 1.

Κάνει ιδιαίτερη αναφορά η Χαραυγή στην παράνομη δράση της ΕΟΚΑ Β' και στον Γρίβα, επισημαίνοντας ότι πρόκειται *περί «συνδικάτου» αδίστακτων*, χωρίς ηθικό φραγμό ή συνειδησιακό αντιπερισπασμό, που προς στιγμή έστω, μπορεί να «*προβληματίσει*» νοσηρούς εγκληματικούς εγκεφάλους³⁷⁴⁷. Με το να εξακολουθεί να υπάρχει η *παράνομη οργάνωση Γρίβα*, έτοιμη να επαναλάβει, στην α ή β κλίμακα, *τη βία και την τρομοκρατία*, όχι μόνο *δεν πρόκειται να οριστικοποιηθεί η ύφεση και η ομαλότητα*, αλλά, αντίθετα, *θα σύρεται η κυπριακή κοινωνία βήμα προς βήμα, καθημερινά, πιο κοντά προς τον απαίσιο αδελφοκτόνο εμφύλιο σπαραγμό*. Προς τις παράνομες δυνάμεις της βίας και της τρομοκρατίας, που θεωρούν την ανατίναξη αστυνομικών σταθμών σαν «στρατιωτικά γυμνάσια», ας στραφούν η *προσοχή, τα διαβήματα* και κυρίως τα *πρακτικά μέτρα όλων εκείνων* που ειλικρινά, θέλουν και *επιδιώκουν την οριστική εξομάλυνση του εσωτερικού μετώπου*, την *εμπέδωση της έννομης και δημοκρατικής τάξης* και τη *σφυρηλάτηση της ενότητας όλων των Ελλήνων της Κύπρου*. Η ειλικρινής προσπάθεια για την επίτευξη αυτών των σκοπών και επιδιώξεων, αποτελεί *προσφορά εθνικής υπηρεσίας* στην αγωνιζόμενη Κύπρο και γενικότερα στον ελληνισμό³⁷⁴⁸.

Λειτουργώντας παραινετικά προς τους Αντιμακαριακούς η Χαραυγή τονίζει, ότι *επιβάλλεται να συνειδητοποιήσουν* ο Γρίβας και οι επιτελείς του, *πως το κυπριακό ζήτημα θα λυθεί* και πρέπει να λυθεί *στα πλαίσια μίας άλλης τακτικής, εκείνης των συνομιλιών*, όσο επίπονη και βασανιστική και αν είναι αυτή. Γι' αυτό και τους καλεί να *συνδράμουν* σε αυτή την προσπάθεια, *διαλύοντας τις ομάδες* τους και *εντάσσοντας όλες τους τις δυνάμεις στην εξεύρεση της καλύτερης δυνατής λύσης του κυπριακού ζητήματος*, υπό τις υπάρχουσες διεθνείς συνθήκες και δεδομένα. Όσο πιο γρήγορα ο Γρίβας αντιληφθεί την *πραγματικότητα αυτή*, τόσο το καλύτερο για τον ίδιο και τον τόπο, διαφορετικά *θα αντιμετωπίσει*, εφόσον επιμένει στην τακτική της βίας και της τρομοκρατίας, που τόσα δεινά επισώρευσε στον τόπο, τα *εξουθενωτικά πλήγματα των δυνάμεων του κράτους*³⁷⁴⁹. Πρέπει να γίνει ευρέως αντιληπτό ότι η *ύπαρξη της παράνομης οργάνωσης Γρίβα* και η τακτική της βίας και της τρομοκρατίας, που αυτός εγκαινίασε και δεν εννοεί να εγκαταλείψει, αποτελεί το

³⁷⁴⁷«Να Επιταχυνθεί», *Χαραυγή* (Ιούνιος 25, 1974), 3.

³⁷⁴⁸«Για την Οριστική Εξομάλυνση», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 9, 1973), 1.

³⁷⁴⁹«Να Εγκαταλειφθεί η Ολέθρια Τακτική», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 14, 1973), 3.

*πιο εύφορο έδαφος για να εκκολάπτονται από τους εχθρούς της Κύπρου τα πιο άτιμα συνωμοτικά σχέδια σε βάρος του νησιού*³⁷⁵⁰.

Στο κάδρο των εσωτερικών εχθρών των Ελληνοκυπρίων οι Αντιμακαριακοί στην περίπτωση της Χαραυγής κατέχουν σημαντική θέση. Το λεξιλόγιο και αυτής της εφημερίδας είναι φορτισμένο, χαρακτηρίζοντας τους ως τυφλωμένους σοβινιστές, πράκτορες του ιμπεριαλισμού, δημαγωγούς και δημοκόπους, άκαιρους συνθηματολόγους και πατριδοκάπηλους, πωρωμένους εγκληματίες, οι οποίοι μέσω της ολέθριας πολιτικής που ασκούν οδηγούν την Κύπρο σε εποχές διακοινοτικής αιματοχυσίας, καταδικάζουν την εθνική υπόθεση των Ελληνοκυπρίων με τον τορπιλισμό των ενδοκυπριακών συνομιλιών.

Υπερθεματίζοντας των απόψεων της Αλήθειας, η Χαραυγή τονίζει, ότι με τη στάση τους οι Αντιμακαριακοί ενδυναμώνουν τις διαμελιστικές επιδιώξεις των Τουρκοκυπρίων και των Τούρκων, επιτρέποντας τους να φτάσουν πιο κοντά στην πραγματοποίηση των στόχων τους. Τους κατηγορεί ότι καπηλεύονται τον ενωτικό σκοπό, χωρίς ωστόσο να διευκρινίζουν πως θα επιτευχθεί η άμεση ένωση και πως θα εξουδετερωθεί η αντίδραση των Τούρκων, καλλιεργώντας ένα κλίμα μισαλλοδοξίας στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Η βίαιη στάση των Αντιμακαριακών και η παρανομία μέσω της οποίας δρουν, το μόνο που καταφέρνουν είναι να οδηγήσουν την Κύπρο σε διχοτόμηση. Ωστόσο το έντυπο παροτρύνει την αντιμακαριακή παράταξη εάν θεωρεί, ότι οι απόψεις της ανταποκρίνονται στις προθέσεις του κυπριακού λαού, να τις εκθέσει νόμιμα μέσω της δημοκρατικής οδού των εκλογών και αν λάβει λαϊκή ετυμηγορία, τότε δικαίως θα μπορέσει να εφαρμόσει τα σχέδια της.

Τονίζει το έντυπο πόσο ζημιογόνα είναι η στάση των Αντιμακαριακών για το αποτέλεσμα των ενδοκυπριακών συνομιλιών, ενώ δεν παραλείπει και αυτή η εφημερίδα να επισημάνει, ότι στόχος τους είναι να καταλυθεί το νόμιμο και δημοκρατικό κράτος και να εκτραπεί από την εξουσία ο Μακάριος και η κυβέρνηση του. Όλοι οι παραπάνω κίνδυνοι οδηγούν την εφημερίδα να ενθαρρύνει την κυπριακή κυβέρνηση σε άμεση αντίδραση, ώστε να μπορέσει να ανατραπεί η πιθανότητα

³⁷⁵⁰ «Αλλαγή Τακτικής», *Χαραυγή* (Σεπτέμβριος 27, 1973), 3.

αιματοχυσίας και σπαραγμού μεταξύ των Ελληνοκυπρίων, κατάσταση την οποία δεν θα αφήσουν ανεκμετάλλευτη οι περιώνυμοι εχθροί της Κύπρου.

Δεν παραλείπει να θίξει και η Χαραυγή τη δράση της ΕΟΚΑ Β', τονίζοντας ότι πρόκειται για ένα συνδικάτο αδίστακτων, χωρίς κανένα ηθικό φραγμό ή αίσθημα συνειδήσεως. Όσο εξακολουθεί να υπάρχει αυτή η οργάνωση και να δρα, τόσο θα αυξάνεται η βία και η τρομοκρατία στην Κύπρο και θα πλησιάζει η κυπριακή κοινωνία καθημερινά όλο και πιο κοντά στον εμφύλιο σπαραγμό. Γι' αυτό θα πρέπει να παρθούν άμεσα μέτρα, ώστε η Κύπρος να επιστρέψει στη δημοκρατία και την ομαλότητα. Σε μία ύστατη προσπάθεια να συνετίσει τους Αντιμακαριακούς το έντυπο, δεν διστάζει μέσω παραινετικής αρθρογραφίας, απευθυνόμενο προς αυτούς να τους παροτρύνει να αντιληφθούν τη λάθος τακτική που εφαρμόζουν και να σταματήσουν κάθε προσπάθεια, η οποία πλήττει το κράτος και δημιουργεί έφορο έδαφος για τους εχθρούς της Κύπρου.

Η στάση της Χαραυγής απέναντι στους Αντιμακαριακούς φανερώνει για μία ακόμη φορά ότι και αυτή η εφημερίδα ενδυναμώνει το συγκρουσιακό κλίμα που υπάρχει στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, μεταξύ Μακαριακών και Αντιμακαριακών. Οι Αντιμακαριακοί αποτελούν τροχοπέδη στην επίτευξη δημοκρατικής λύσης του κυπριακού ζητήματος, εφόσον λειτουργούν ενισχυτικά των θέσεων των Τουρκοκυπρίων και της Άγκυρας. Θεωρούνται ο εσωτερικός εχθρός, ο οποίος πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα από τη νόμιμη κυβέρνηση του κράτους. Ο παραγκωνισμός του συγκεκριμένου εχθρού, θεωρείται και από τη Χαραυγή προϋπόθεση για την αντιμετώπιση όλων των άλλων εχθρών της Κύπρου και ιδίως των Τουρκοκυπρίων και της Άγκυρας.

Η θέση αυτή που υιοθετήθηκε από τον μακαριακό τύπο, όπως και η ακριβώς αντίστροφη από τον αντιμακαριακό, δεν επέτρεψε στις εφημερίδες να απεγκλωβιστούν από την αντίληψη, ότι το κυπριακό ζήτημα ήταν ελληνοκυπριακή υπόθεση. Συνέπεια των παραπάνω ήταν τόσο ο αντιμακαριακός, όσο και ο μακαριακός τύπος, να προβάλλουν ως πρωτεύοντες κινδύνους την πλευρά που αντιμάχονταν και να μεταφέρουν προς την κοινή γνώμη, ότι με την επικράτηση της μίας ή της άλλης παράταξης, το κυπριακό ζήτημα θα λυνόταν άμεσα. Η αντίληψη αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να υποτιμηθεί ο ρόλος και ο τρόπος δράσης των Τουρκοκυπρίων και της

Τουρκίας, καθώς εφόσον θα είχε λυθεί το εσωτερικό πρόβλημα, θα επικρατούσε σίγουρα με τον έναν ή τον άλλο τρόπο η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα στην Κύπρο.

Ομοίως ο Φιλελεύθερος έχει υιοθετήσει αρνητική στάση έναντι των Αντιμακαριακών, κατηγορώντας τους ως *ανεύθυνους*, οι οποίοι όποτε μπορούν *εφαρμόζουν το προσφιλές παιχνίδι της δημαγωγίας*, εκμεταλλευόμενοι τις δηλώσεις των επίσημων κυβερνητικών στελεχών. Αν και η δημαγωγία τους *δεν επηρεάζει μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης των Ελληνοκυπρίων*, ωστόσο η δράση τους περιέχει σπέρματα του χαλασμού και της αποδιοργανώσεως, περιέχει τη *σαφή επιδίωξη δημιουργίας συνθηκών επιζήμιων* για την αναληφθείσα προσπάθεια να εξευρεθεί *πολιτική λύση μέσω της ειρηνικής οδού*³⁷⁵¹. Υποστηρίζει το έντυπο ότι μέσω των επιδιδόμενων αντεγκλήσεων, η κυπριακή κοινωνία φτάνει στο *χείλος του εμφύλιου πολέμου*, από μία μερίδα ελάχιστων *ασυνείδητων Ελλήνων και παράνομων οργανώσεων* που δρουν εγκληματικά εναντίον άλλων Ελλήνων. Οι άνθρωποι αυτοί με τον *έναν ή τον άλλο τρόπο*, επιδίδονται σε *εγκληματικές ενέργειες, πλήττοντας* κατά κύριο λόγο τον Μακάριο, *μέσω δολοφονικών σφαιρών* και τον κυπριακό λαό *συνολικά, δημιουργώντας διχόνοια και ενσπείροντας φοβία μεταξύ των Ελλήνων*, αφού *γίνονται προδότες του αγώνα και των σκοπών, τους οποίους οι ίδιοι θέλουν να πιστεύουν ότι εξυπηρετούν με την εγκληματική δραστηριότητα τους*³⁷⁵². Συνεχώς παρουσιάζονται με φανατισμό απροσμέτρητο και *διατυπώνουν απόψεις έναντι των οποίων κάθε αντικειμενικός παρατηρητής φρίττει*³⁷⁵³.

Αυτοί οι άνθρωποι *διαθέτουν μόνο φανατισμό*, κάτι που επιβεβαιώνεται από όλες τις εκδηλώσεις τους. *Αγωνίζονται πεισματωδώς* να αμφισβητήσουν τη θέση και την ικανότητα της ηγεσίας του λαού, του Προέδρου Μακαρίου, της κυβερνήσεως, των πολιτικών και άλλων συνεργατών του, παρά το γεγονός ότι δεν διαθέτουν οι ίδιοι λαϊκή επιρροή, αλλά *στηρίζονται σε ξένα πόδια. Δημιουργούν θόρυβο και παρουσιάζονται κατά τρόπο προκλητικό*, επιδιώκοντας να δώσουν στους μη γνωρίζοντες πρόσωπα και πράγματα, την *εντύπωση ότι αυτοί λύνουν και δένουν*³⁷⁵⁴. Προσπαθούν να αρνηθούν την πραγματικότητα και *επιδιώκουν να υπονομεύουν την πολιτική της κυπριακής κυβέρνησης*, η οποία *καθορίστηκε από κοινού με την ελληνική*. Η στάση των Αντιμακαριακών αναφέρει ο Φιλελεύθερος, δεν αποτελεί έκφραση εκτιμήσεως προς

³⁷⁵¹«Υπεύθυνος Ενημέρωσις», *Φιλελεύθερος* (Σεπτέμβριος 10, 1968), 3.

³⁷⁵²«Απαραίτητος η Ενότης», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 24, 1969), 3.

³⁷⁵³«Η Άλωση δεν θα Γίνη», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 21, 1971), 1.

³⁷⁵⁴«Αι Λαϊκαί Εκδηλώσεις», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 30, 1971), 3.

τον αγώνα του κυπριακού λαού κατά το δημοψήφισμα του 1950, αλλά αντιθέτως *συνθέτει πολιτική αντικυπριακή, αντεθνική και ολέθρια για τα συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων*³⁷⁵⁵. Αναγνωρίζει ότι οι Αντιμακαριακοί *δεν πρόκειται να παραιτηθούν των προσπαθειών ανατροπής της κυβέρνησεως*, καθώς η *μανία τους είναι έντονη, χωρίς προηγούμενο*. Όσες διαψεύσεις και αν υποστούν, *απέδειξαν ότι δεν διαθέτουν ούτε τη στοιχειώδη ευθιξία*, αφού σκοπεύουν να συνεχίσουν τον *υπονομευτικό αγώνα* τους, γι' αυτό πρέπει κατά πόδας να ακολουθούνται και να *λαμβάνουν πάντοτε την πρόπουσα απάντηση*, ώστε να *εξαλειφθούν* αν είναι δυνατόν τα περιθώρια επηρεασμού οποιουδήποτε³⁷⁵⁶.

Είναι *άνθρωποι αδίστακτοι*, αποφασισμένοι να χρησιμοποιήσουν *κάθε μέσο και το πλέον απαράδεκτο*, για να *επιβάλουν τις απόψεις τους*. *Χαλκεύουν συνειδήσεις, διαδίδουν και δημοσιεύουν άνευ της ελάχιστης αιδούς ψεύδη ασύστολα*, αρκεί έστω και για μία στιγμή να επιτύχουν τη δυσφήμιση της πολιτικής του Προέδρου Μακαρίου, της κυπριακής κυβέρνησης, των υποστηρικτών της και των Ελληνοκυπρίων, διότι και με αυτό τον τρόπο, *εξυπηρετείται η προδοτική προσπάθεια να στερηθεί ο ελληνοκυπριακός λαός αξία ηγεσία με τον παραμερισμό του Προέδρου Μακαρίου*. Είναι έτοιμοι, οι αντίπαλοι της εθνοσωτήριου πολιτικής του Μακαρίου να *χρησιμοποιήσουν τα πάντα και αποφασισμένοι να σχεδιάζουν πάσης μορφής και εκτάσεως προκλήσεις*. Οι άνθρωποι αυτοί, *είναι δυνατόν να οργανώσουν μέσω πληρωμένων οργάνων, αληθοφανείς εκδηλώσεις με σκοπό να δυσφημίσουν την κυπριακή ηγεσία*³⁷⁵⁷.

Επιδιώκουν με *ανορθόδοξες μεθόδους να δημιουργήσουν τους κινδύνους και να εξωθήσουν τον ελληνοκυπριακό λαό σε ατραπούς καταστρεπτικές, αναπληρώνοντας την απουσία οπαδών* (αφού δεν ανταποκρίνονται οι Ελληνοκύπριοι) *με ενέργειες, οι οποίες τείνουν να εκθεμελιώσουν την αντιστασιακή ισχύ του ελληνισμού της Κύπρου*. Συνεχίζοντας ο Φιλελεύθερος την αρνητική κριτική προς τους Αντιμακαριακούς, επισημαίνει ότι προσπαθούν σκόπιμα να *απομονώσουν τους μεθοδικούς χειρισμούς και τους ελιγμούς της κυβέρνησης*, στηρίζοντας την

³⁷⁵⁵ «Οι Αγώνες των Λαών», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 13, 1972), 3.

³⁷⁵⁶ «Οι Πλαστογράφοι», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 29, 1972), 3.

³⁷⁵⁷ «Συνεχής Επαγρύπνησις», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 9, 1972), 3.

πολεμική τους *σε ανεδαφικές απόψεις*³⁷⁵⁸ και *προκαλώντας εθνική ζημιά στην εθνική υπόθεση*³⁷⁵⁹.

Επιθυμούν να δώσουν θεωρητική κάλυψη στην παράνομη δράση τους, αλλά *δεν δικαιούνται πλέον να επικαλούνται το επιχείρημα*, ότι με τη *δράση τους εκφράζουν τη γραμμή της κυπριακής ηγεσίας*. Σήμερα η πολιτική της Αθήνας και της Λευκωσίας είναι κοινή στο κυπριακό ζήτημα, αφού αναγνωρίζουν αμφότερες ότι υπάρχουν δυσχέρειες πολλές, εκ των οποίων οφείλονται σε *καταστάσεις και παράγοντες που είναι εκτός ελέγχου*. Αυτές τις δυσκολίες *ενισχύουν οι παράνομες δραστηριότητες*, που λαμβάνουν *διάφορες μορφές* και *ενθαρρύνουν όλους εκείνους που αγωνίζονται για να ανατρέψουν* τις προσπάθειες των Αθηνών και της Λευκωσίας προς τη *δίκαιη επίλυση του κυπριακού εθνικού θέματος*, υποστηρίζοντας τους *εχθρούς της κυπριακής εθνικής υποθέσεως*³⁷⁶⁰. Οι άνθρωποι του *χαλασμού*, οι άνθρωποι της *καταστροφής*, επιδιώκουν να *διασπάσουν το μέτωπο Ελλάδος - Κύπρου* για να επιτύχουν το έργο τους³⁷⁶¹.

Μέσω της *βίας και της τρομοκρατίας* που ασκούν, δεν εξυπηρετούν κανέναν εθνικό σκοπό, αλλά αντιθέτως *δημιουργούν όλες εκείνες τις συνθήκες οι οποίες οδηγούν σε καταβαράθρωση των εθνικών δικαίων και στην εθνική συμφορά*³⁷⁶². Η *προσφυγή στη βία* είναι προσφιλής στους Αντιμακαριακούς επειδή *δεν διαθέτουν τον λαό με το μέρος τους* και επιδιώκουν να *επιβληθούν μέσω αυτής και της τρομοκρατίας*³⁷⁶³. Ο σκοπός τους δεν είναι η ένωση, αλλά η *διάπραξη δολοφονιών Ελληνοκυπρίων*, οι οποίοι διαφωνούν με την πολιτική του Γρίβα, η *διενέργεια επιδρομών* εναντίον αστυνομικών σταθμών και άλλων κυβερνητικών περιουσιών και γενικότερα *πως θα προαχθεί η μανία της δολιοφθοράς*, που το μόνο που επιτυγχάνει είναι η αποδυνάμωση της ελληνικής θέσης στην Κύπρο³⁷⁶⁴.

Στόχος των Αντιμακαριακών είναι να *αποδυναμωθεί το εσωτερικό μέτωπο των Ελληνοκυπρίων*, ώστε να πληγούν εκείνες οι *δυνάμεις που διεξάγουν τον εθνικό αγώνα* και να *ενισχυθούν εκείνες που απεργάζονται τον εθνικό όλεθρο της Κύπρου*. Το *εγκληματικό πρόσωπο τους*, οι παράνομοι δεν το υψώνουν μόνο εναντίον της

³⁷⁵⁸«Εσωτερικό Μέτωπον», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1972), 3.

³⁷⁵⁹«Ευκαιρία δια τον Εχθρόν», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 1, 1972), 3.

³⁷⁶⁰«Εθνική Ζημία», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 6, 1972), 3.

³⁷⁶¹«Στενή Παρακολούθησις», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 3, 1973), 3.

³⁷⁶²«Νέαι Αποδείξεις», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 22, 1973), 3.

³⁷⁶³«Διατί η Βία», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 23, 1973), 3.

³⁷⁶⁴«Ουδέν Περί Ενώσεως Μόνο Περί Φόνων...», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 3, 1973), 3.

εξουσίας και της αρμοδιότητας του κυπριακού κράτους, δεν το υψώνουν περιφρονητικά εναντίον του συνόλου του κυπριακού ελληνισμού, το *υψώνουν και εναντίον της Ελλάδας*³⁷⁶⁵. Μοναδική και σταθερή πάντοτε επιδίωξη τους, ήταν η *δημιουργία κλίματος ψυχρότητας και εχθρότητας* στις σχέσεις των *κυβερνήσεων της Κύπρου και της Ελλάδος. Επίμονα σκανδαλοθηρούν, επίμονα προσπαθούν να επιτύχουν ρήξη στις σχέσεις των κυβερνήσεων Ελλάδος και Κύπρου*, γιατί αυτή η ρήξη *αποτελεί τη μεγάλη ελπίδα τους*, ότι θα καταφέρουν να επιπλεύσουν δεδομένου *ότι δεν διαθέτουν λαϊκό έρεισμα*³⁷⁶⁶.

Επιθυμούν να *αναλάβουν την εξουσία* για να δεχθούν *συμβιβασμούς και λύσεις*, οι οποίες μπορεί να φέρουν στην προμετωπίδα κάποια *εθνικά χρώματα και λέξεις*, αλλά στο *βάθος θα κρύβουν το απαίσιο προσωπείο της διχοτομήσεως* ή αλλιώς της *διπλής ένωσης*³⁷⁶⁷. Το μόνο που επιτυγχάνουν όμως οι Αντιμακαριακοί τονίζει ο Φιλελεύθερος, είναι η *πρόκληση του διχασμού* και του *εμφυλίου πολέμου* και η *εξυπηρέτηση της τουρκικής πολιτικής*, υπονομεύοντας το *εσωτερικό μέτωπο του λαού* και διευκολύνοντας τις *εχθρικές επιδιώξεις κατά της Κύπρου*³⁷⁶⁸.

Εξυπηρετούν ιδιοτελή συμφέροντα, εκθέτοντας *σε μεγάλο κίνδυνο τα συμφέροντα του τόπου*, αγνοώντας ή θέλοντας να αγνοήσουν τις δυνατότητες του κράτους για την *επίλυση των προβλημάτων*. Η φάση στην οποία διέρχεται ο αγώνας του κυπριακού λαού, για να αποτραπούν οι εθνικοί κίνδυνοι του διαμελισμού, *δεν επιτρέπει την πολυτέλεια ανάπτυξης ανεύθυνης πολιτικής και επικίνδυνης δημαγωγίας*, γιατί εκτίθεται *σε κίνδυνο το εθνικό μέλλον της Κύπρου*. Οι υπάρχουσες συνθήκες επομένως τονίζει ο Φιλελεύθερος, *δεν επιτρέπουν την εξυπηρέτηση ειδικών - μερικών συμφερόντων σε βάρος των γενικότερων συμφερόντων της Κύπρου*³⁷⁶⁹, γι' αυτό και πρέπει να απομακρυνθούν από το *εσωτερικό*, όλα τα *αρνητικά στοιχεία τα οποία δημιουργούν σοβαρότατους κινδύνους*³⁷⁷⁰.

Μπορούν να *υποστηρίζουν ότι θέλουν και να ασχημονούν οι αρνητές και χαλαστές των πάντων*. Μπορούν επίσης να *προσφεύγουν σε επικλήσεις περί ηρωισμού και σε διαβεβαιώσεις περί στρατιωτικών επιχειρήσεων* προς λύση του

³⁷⁶⁵«Εθνική Προδοσία», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 29, 1973), 3.

³⁷⁶⁶«Μέχρι της 12^{ης} Μαρτίου», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 3, 1974), 3.

³⁷⁶⁷«Αντεθνικοί Σκοποί», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 31, 1973), 3.

³⁷⁶⁸«Να Καταγγεληθούν», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 28, 1974), 3.

³⁷⁶⁹«Εθνικόν Καθήκον», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 22, 1970), 3.

³⁷⁷⁰«Ο Λαός Αποφασίσει», *Φιλελεύθερος* (Νοέμβριος 11, 1971), 3.

κυπριακού προβλήματος, για να *συκοφαντήσουν περαιτέρω τον Μακάριο*, προσποιούμενοι υποστήριξη όπως διαδίδουν στην πολιτική της ελληνικής κυβερνήσεως. Δεν δύνανται όμως *να πλαστογραφήσουν την επίσημη πολιτική της Ελλάδος*, η οποία χαράσσεται στο πλαίσιο των διεθνών υποχρεώσεων και διακηρύσσεται ευθαρσώς από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό, που ως στρατιωτικός τα λέει ορθά - κοφτά³⁷⁷¹.

Δεν αποδέχεται η εφημερίδα την ύπαρξη του διαλυτικού ρόλου της αντιπολίτευσης στην Κύπρο, αναγνωρίζοντας ότι αυτή θα έπρεπε να προάγει μόνο υπεύθυνη κριτική, μιας και θεωρείται ως συστατικό στοιχείο μίας ευνομούμενης χώρας³⁷⁷² και μίας ορθής αντιπολιτευτικής γραμμής. Για τους Αντιμακαριακούς που θέλουν να παρουσιάζονται ως αντιπολίτευση, τίποτα από όσα αποφασίζει η *κυβέρνηση δεν είναι ορθά*, όλα είναι όχι *απλώς λανθασμένα*, αλλά *προδοτικά και ανθελληνικά*. Επιπροσθέτως τονίζει ο Φιλελεύθερος *πρέπει να γίνει κατανοητό*, ότι ο *εχθρός δεν βρίσκεται μεταξύ των Ελληνοκυπρίων*, οι οποίοι *μπορεί να διαφωνούν μεταξύ τους*, ωστόσο η διαφωνία *δεν πρέπει να οδηγεί σε ενέργειες που αποκαλύπτουν ότι στις ψυχές ορισμένων Κυπρίων υπάρχει μίσος*. Πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι ο *φανατισμός προκαλεί σκοτοδίνη* και δεν επιτρέπει *την ορθή εκτίμηση των πραγμάτων*. Ο *φανατισμένος ξεχνά ποιος είναι ο πραγματικός επιβουλευόμενος τα ιερά και τα όσια της πατρίδας*, επιτρέποντας στον *πραγματικό εχθρό να προωθήσει τις θέσεις του, να κερδίσει έδαφος μέσω της διαβρώσεως του δικού του μετώπου*. Δεν είναι επομένως η κατάλληλη ώρα, για *διχασμό γιατί εξαιτίας του διακυβεύονται τα πάντα*³⁷⁷³.

Ωστόσο επισημαίνει ότι *διχασμός δεν είναι δυνατόν* να επέλθει στην Κύπρο και αυτό γιατί ο διχασμός για να υπάρξει, πρέπει να *χωρισθεί ο λαός σε δύο κατά το μάλλον ή το ήττον ισάριθμες παρατάξεις*. Όμως στην περίπτωση της Κύπρου, δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, αφού υπάρχει μία *θορυβώδης μερίδα, ελάχιστη, η οποία αν δεν είχε την οικονομική ή άλλη βοήθεια μερικών γνωστών παραγόντων*, δεν θα υπήρχε³⁷⁷⁴. Είναι φυσικό υπό τέτοιες συνθήκες, το *εσωτερικό μέτωπο να φέρει πληγές που τείνουν να αποδυναμώνουν, αντί να το ισχυροποιούν*³⁷⁷⁵. Πρέπει να καμφθούν

³⁷⁷¹«Διασπασταί και Άφρονες», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 20, 1972), 1.

³⁷⁷²«Καθήκοντα Σήμερον», *Φιλελεύθερος* (Ιανουάριος 3, 1969), 3.

³⁷⁷³«Όχι Διχασμόν», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 23, 1971), 3.

³⁷⁷⁴«Τεχνητή Κατάσταση», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 9, 1972), 3.

³⁷⁷⁵«Εσωτερικόν Μέτωπον», *Φιλελεύθερος* (Αύγουστος 27, 1972), 3.

όλοι εκείνοι, που *τάχθηκαν να προωθήσουν κοινή γραμμή* και που *επιδιώκουν να οδηγήσουν τον αγώνα προς κατευθύνσεις*, οι οποίες έχουν *αποκλεισθεί*, γιατί αυτό *επιβάλλει το εθνικό συμφέρον*, όπως υποστηρίζουν οι κυβερνήσεις Ελλάδος και Κύπρου. Στην προκειμένη περίπτωση, ως τέτοιοι *θεωρούνται όλοι εκείνοι διαφορετικής απόχρωσης*, που αντιπολιτεύονται την πολιτική της κυπριακής κυβερνήσεως, μερικοί από τους οποίους *αυθαιρέτως διατείνονται*, ότι *υπεραμύνονται κατά αυτό τον τρόπο της πολιτικής της κυβερνήσεως της Ελλάδος*³⁷⁷⁶.

Η επικράτηση των Αντιμακαριακών δηλώνει η εφημερίδα, θα σημαίνει *επιβράβευση της παρανομίας και καταδίκη της νομιμότητας, αποδοχή ενός καθεστώτος πολιτικής του παραλόγου*, του *αυθαιρέτου και του αντικανονικού*, που θα οδηγούσε τη χώρα σε *θρησκευτική και εθνική αυτοκτονία*³⁷⁷⁷. Είναι τόσο *αδίστακτοι οι Αντιμακαριακοί*, ώστε και τη *ζωή ολόκληρου του έθνους*, είναι δυνατόν να εκθέσουν σε κίνδυνο, *αρκεί να ικανοποιήσουν τα φανατισμένα πάθη* τους³⁷⁷⁸. Θεωρεί υπεύθυνους για την *ανώμαλη κατάσταση* στην Κύπρο ο Φιλελεύθερος τους Αντιμακαριακούς και τον Γρίβα, που επιδιώκουν να καθιερώσουν νόμο και κανόνα της ζωής, τον νομό και τον κανόνα της ζούγκλας. Θέλουν να είναι *ελεύθεροι και να δολοφονούν*, αλλά αξιούν οι δολοφόνοι να συλλαμβάνονται με το γάντι, αν και *οργανώνουν απαγωγές*, έχοντας την *απαίτηση να καταστούν ρυθμιστές της ζωής και της εφαρμογής των κανονισμών των φυλακών*³⁷⁷⁹. Κατηγορεί τους Αντιμακαριακούς η εφημερίδα ως ανειλικρινείς, αφού όπως λέει *υποστηρίζουν την πειθαρχία και υπακοή της Κύπρου* προς το *εθνικό κέντρο*, ενώ ταυτόχρονα *καταδικάζουν τη διαδικασία των ενδοκυπριακών συνομιλιών ποικιλοτρόπως*³⁷⁸⁰.

Φωνάζει επομένως η *ομάδα της αντιπολίτευσης*, αλλά αυτός είναι ο *ρόλος της να δημιουργεί θόρυβο και να αποτρέπει την κυβέρνηση από το έργο της καθάρσεως, το οποίο έχει αναλάβει*. Δεν θέλει η αντιπολίτευση να ολοκληρωθεί η *κάθαρση στο εσωτερικό μέτωπο*, αλλά δεν πρόκειται τονίζει η εφημερίδα να έχουν *αποτέλεσμα οι φωνές της*, αφού αποτέλεσμα θα έχουν όλες εκ των *εθνικών περιστάσεων επιβεβλημένες ενέργειες*, οι αποσκοπούσες στην *ολοκλήρωση της καθάρσεως*, στην εμπέδωση του νόμου και της τάξεως, γιατί οι περιστάσεις που επηρεάζουν την εθνική

³⁷⁷⁶«Η Επίσκεψις Λαγάκου», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 6, 1972), 3.

³⁷⁷⁷«Επιβράβευσις της Παρανομίας», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 24, 1973), 3.

³⁷⁷⁸«Δεν ήτο Κατόρθωμα», *Φιλελεύθερος* (Ιούλιος 28, 1973), 3.

³⁷⁷⁹«Επιτηδευμένος Θόρυβος», *Φιλελεύθερος* (Οκτώβριος 24, 1973), 3.

³⁷⁸⁰«Οι Δηλώσεις Τετενέ», *Φιλελεύθερος* (Απρίλιος 2, 1974), 3.

πορεία του ελληνοκυπριακού λαού δεν *επιτρέπουν ούτε ολιγωρία, ούτε ανεκτικότητα*³⁷⁸¹.

Οι Αντιμακαριακοί δεν επιτυγχάνουν με την παρανομία *τίποτα*, ούτε την *ανατροπή της κυβέρνησης*, ούτε την *προαγωγή των εθνικών συμφερόντων*, που καταβαρυνώνονται, δίνοντας πολύτιμα όπλα στους εχθρούς του έθνους. Το μόνο που καταφέρνουν είναι να πενθοφορήσουν μερικές οικογένειες και να καταστραφούν περιουσίες, γιατί δεν διεξάγουν εθνικό αγώνα, αλλά *ληστρικές ενέργειες*³⁷⁸² και τον όλεθρο της Κύπρου³⁷⁸³. Άλλοι έχουν *βουτήξει μέσα στο έγκλημα* και άλλοι μέσα στην *ανηθικότητα*, ενώ όλων οι ενέργειες *κανένα χρήσιμο εθνικό σκοπό δεν εξυπηρετούν*, παρά *προάγουν το χάος και τη δημιουργία όλων των απαραίτητων συνθηκών για τον εθνικό όλεθρο της Κύπρου*. Ανέλαβαν οι Αντιμακαριακοί να *διαδραματίσουν τον ρόλο του καλύτερου βοηθού και συμπαραστάτη του εθνικού εχθρού*³⁷⁸⁴. Ότι και να γίνει, όσες δολοφονίες και αν κατορθώσουν να διαπράξουν, ακόμη οι άνθρωποι της ΕΟΚΑ Β΄ δεν θα μπορέσουν να *επιβάλουν τα αμαρτωλά σχέδια τους στην Κύπρο*³⁷⁸⁵.

Όπως φαίνεται από τα προαναφερόμενα σχόλια και για τον Φιλελεύθερο οι Αντιμακαριακοί είναι οι ανεύθυνοι δημαγωγοί, οι προδότες του ενωτικού αγώνα, τον οποίο στην ουσία δεν υπηρετούν, καθώς μέσω της δράσης τους ενσπείρουν τον χαλασμό και την αποδιοργάνωση στο εσωτερικό της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, ανατρέποντας κάθε προσπάθεια να εξευρεθεί λύση δια μέσου της ειρηνικής οδού. Η εγκληματική δράση των Αντιμακαριακών, αν και είναι ελάχιστοι σε αριθμό, έχει καταφέρει να φτάσει τους Ελληνοκυπρίους στα όρια του εμφυλίου σπαραγμού. Και αυτή η εφημερίδα επισημαίνει, ότι στόχος τους είναι ο Μακάριος, όσοι τον υποστηρίζουν, τους οποίους θέλουν να ανατρέψουν καθώς και ο κυπριακός λαός στον οποίο δημιουργούν φοβία, σε μία προσπάθεια ώστε να παραμεριστεί η άξια ηγεσία. Οι Αντιμακαριακοί αγνοούν την πραγματικότητα και υπονομεύουν την πολιτική της κυπριακής κυβέρνησης, η οποία έχει καθοριστεί σε συνεννόηση με το ελληνικό κράτος, υποστηρίζοντας ότι αυτή υπηρετεί ανεδαφικούς σκοπούς. Αποτελούν εχθρούς για την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αφού η δράση τους είναι αντεθνική, αντικυπριακή και ολέθρια για τα συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων.

³⁷⁸¹«Προς Ολοκλήρωση της Καθάρσεως», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 16, 1974), 1.

³⁷⁸²«Η Βία θα Συντριβή», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 20, 1974), 3.

³⁷⁸³«Βασικοί Στόχοι», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 21, 1974), 3.

³⁷⁸⁴«Ουδείς Συμβιβασμός», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 25, 1974), 3.

³⁷⁸⁵«Βασικοί Στόχοι», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 21, 1974), 3.

Ο Φιλελεύθερος, όπως και η Χαραυγή, υποστηρίζει ότι δεν πρόκειται να σταματήσουν τη δράση τους οι Αντιμακαριακοί, γιατί σε καμία των περιπτώσεων δεν διαθέτουν την ευθιξία για να πράξουν κάτι τέτοιο, με συνέπεια να συνεχίζουν το υπονομευτικό έργο τους, γι' αυτό επισημαίνει ότι πρέπει να υπάρξει άμεση αντίδραση, ώστε να ανατραπούν όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Φτάνουν μέχρι το έγκλημα προκειμένου να επιτύχουν τους σκοπούς τους, προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να αναπληρώσουν την απουσία οπαδών και επιδιώκοντας την εκθεμελίωση του ελληνισμού στην Κύπρο.

Ενεργούν με κάθε μέσο, ώστε να διασπάσουν το κοινό μέτωπο Ελλάδας - Κύπρου για να επιτύχουν τους σκοπούς τους και με τη βία και την τρομοκρατία να δημιουργήσουν τις συνθήκες που θα οδηγήσουν τη χώρα σε εθνική συμφορά. Καταδικάζει ο Φιλελεύθερος τη βία επισημαίνοντας ότι αποτελεί τακτική όσων δεν έχουν λαϊκή υποστήριξη, δηλαδή των Αντιμακαριακών, με σκοπό να αποδυναμωθούν όσοι διεξάγουν εθνικό αγώνα και να ενισχυθούν, όσοι αγωνίζονται για τον εθνικό όλεθρο. Θέλουν να καταλάβουν την εξουσία και να δεχθούν λύσεις που θα φαίνονται ως εθνικές, αλλά στην ουσία προσπαθούν να επιτύχουν τη διχοτόμηση ή τη διπλή ένωση, αν και το μόνο που καταφέρνουν μέσω της στάσης τους είναι η πρόκληση διχασμού και εμφύλιου πολέμου στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και η εξυπηρέτηση των τουρκικών επιδιώξεων.

Τονίζει η εφημερίδα ότι οι Αντιμακαριακοί ως αρνητές και χαλαστές των πάντων πρέπει να απομακρυνθούν άμεσα, γιατί σε καμία περίπτωση δεν εξυπηρετούν τον ωφέλιμο ρόλο της αντιπολίτευσης, καθώς απορρίπτουν κάθε ενέργεια της κυβέρνησης ως προδοτική και ανθελληνική. Η εφημερίδα σε μία προσπάθεια να αποδυναμώσει επικοινωνιακά τους Αντιμακαριακούς, αν και αναγνωρίζει ότι προκαλούν ζημιά, ωστόσο επισημαίνει ότι επειδή είναι λίγοι σε αριθμό, δεν μπορεί να προκληθεί διχασμός στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αφού ο λαός στην ουσία δεν θα χωριστεί σε δύο ισάριθμες παρατάξεις. Δημιουργούν όμως με τη στάση τους πληγές, οι οποίες αποδυναμώνουν το εσωτερικό μέτωπο, γι' αυτό και πρέπει να απομονωθούν, εφόσον η επικράτηση τους θα σημαίνει επιβράβευση της παρανομίας και καταδίκη της νομιμότητας, αποδοχή παράλογης πολιτικής, με συνέπεια η Κύπρος να οδηγηθεί στη θρησκευτική και εθνική αυτοκτονία. Όσο και αν προσπαθούν να δημιουργήσουν θόρυβο για να ανατρέψουν την κυπριακή κυβέρνηση,

η εφημερίδα επισημαίνει ότι δεν θα τα καταφέρουν και δεν θα μπορέσουν να επιβάλουν τα αμαρτωλά σχέδια τους.

Ο Φιλελεύθερος παρουσιάζει και αυτός με τη σειρά του, τους Αντιμακαριακούς ως τον πρωτεύοντα εσωτερικό εχθρό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, χρησιμοποιώντας φορτισμένες λέξεις ή φράσεις, οι οποίες επιδιώκουν να πείσουν τον αναγνώστη ευκολότερα, να αποδεχτεί τη θέση του εντύπου, επηρεάζοντας τον συναισθηματικά και ιδεολογικά³⁷⁸⁶. Τον προαναφερόμενο σκοπό επιδιώκει να τον επιτύχει μέσα από την έντονη κινδυνολογία που προβάλλει³⁷⁸⁷, κάτι που του επιτρέπει να υποστηρίξει κάθε βίαιη κίνηση από μέρους της μακαριακής πλευράς ως λύσης αναπόφευκτης³⁷⁸⁸ και αναγκαίας, συνέπεια της στάσης των Αντιμακαριακών και της προσπάθειας των Μακαριακών να σταματήσουν την πορεία της Κύπρου προς τον εθνικό σπαραγμό. Για τον Φιλελεύθερο, οι Μακαριακοί είναι οι φορείς του εθνικού αγώνα της Κύπρου, που προσπαθούν να αντισταθούν στην αντιμακαριακή απειλή³⁷⁸⁹, αν καταστεί αναγκαίο ακόμη και μέσω της βίας, εφόσον δεν υπάρχει άλλη λύση.

6.2.14 Μακαριακοί και Κομμουνιστές

Κατά την ίδια τακτική του τύπου που σχολιάζει τους Αντιμακαριακούς η έρευνα εντόπισε, αν και σε περιορισμένο εύρος³⁷⁹⁰, αναφορές για τους Μακαριακούς. Η πρώτη από τις τέσσερις εφημερίδες που αναφέρεται στους Μακαριακούς είναι η Πατρίς, κάτι που θεωρείται αναμενόμενο, αν αναλογιστεί κανείς ότι εκπροσωπούσε τους Αντιμακαριακούς. Το έντυπο κατηγορεί τους Μακαριακούς για **αχαλίνωτο σοβινισμό και μισαλλοδοξία**³⁷⁹¹, των οποίων οι μη αγαθές και αντεθνικές προθέσεις επιδεινώνονται από την ύπαρξη όπλων³⁷⁹². Οι Μακαριακοί σύμφωνα με το συγκεκριμένο έντυπο είναι **προδότες, τραμπούκοι και χαφιέδες**, ενώ επιδιώκουν να χυθεί και άλλο αίμα προκειμένου να διασωθούν³⁷⁹³.

³⁷⁸⁶Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 30-33.

³⁷⁸⁷Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 75.

³⁷⁸⁸Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 44; Galtung, *Peace Journalism: What, Why, Who, How, When, Where*, 1.

³⁷⁸⁹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 95-96.

³⁷⁹⁰Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα περιλαμβάνει σχόλια που αναφέρονται άμεσα στους Μακαριακούς.

³⁷⁹¹«Ο Στρατός, η Ελλάδα και ο Γ. Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 7, 1968), 1.

³⁷⁹²«Αι Νέαι Ανθελληνικαί Συνωμοσίαι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 3, 1972), 1.

³⁷⁹³«Σύγχυσις και Αγωνία των Προδοτών», *Πατρίς* (Ιανουάριος 28, 1968), 1.

Στην Κύπρο *βοά η θλιβερή και επονείδιστη πραγματικότητα*, ότι *υπάρχουν ανθενωτικοί και ανθέλληνες* (εννοεί τους Μακαριακούς)³⁷⁹⁴, οι οποίοι κατάφεραν ως *αναίσχυντοι μειοδότες* να εφαρμόσουν τα *σκοτεινά σχέδια και τις αντεθνικές βλέψεις τους*³⁷⁹⁵. Αποτελούν για την Πατρίδα οι Μακαριακοί μαζί με τους κομμουνιστές, τα *ανθενωτικά στοιχεία* της Κύπρου, είναι *υποκριτές, καιροσκόποι και συμφεροντολόγοι. Δεν πιστεύουν στην ιερότητα του αγώνα*, αφού δεν *θεωρούν την ένωση δυνατή και πραγματοποιήσιμη*, ενώ *προβάλλουν απραγματοποίητους όρους και καταστρεπτικές προϋποθέσεις*, ώστε η *ένωση να καθίσταται προβληματική*. Τους χαρακτηρίζει ως *αρνητές και λιποτάκτες του αγώνα*, γιατί η *πολιτική τους οδηγεί στον ενταφιασμό της ενώσεως*, ενώ δε διστάζει να αναφέρει ότι μεταξύ αυτών *συγκαταλέγονται και πρόσωπα τα οποία κατέχουν ανώτατες θέσεις στην πολιτική και επηρεάζουν την ηγεσία του κυπριακού λαού*. Συνεπώς, τις *παραμονές αποφασιστικών εξελίξεων*, τα πρόσωπα αυτά πρέπει να *απομονωθούν και να εξαναγκασθούν να εγκαταλείψουν τα υπεύθυνα αξιώματά τους και την ανεύθυνη πολιτική τους*. Εάν οι ίδιοι δεν είναι σε θέση να συμβάλλουν δημιουργικά στην επιτυχία του αγώνα (εννοεί την ένωση), οφείλουν τουλάχιστον να *αποχωρήσουν, να λησμονηθούν και να αφήσουν στις εθνικές επάλξεις, όσους έχουν πίστη στον αγώνα, εμπιστοσύνη στην εθνική ελληνική και κυπριακή ηγεσία* και συγχρόνως *πνεύμα ρεαλιστικό, απαραίτητο για την εξεύρεση οριστικής λύσης, η οποία θα είναι εθνικώς συμφέρουσα και γενικώς αποδεκτή*³⁷⁹⁶.

Οι Μακαριακοί θεωρούνται *εωσφορικές δυνάμεις της εθνικής καθιζήσεως* και του *αφελληνισμού, δυνάμεις διχόνοιας και διχοτομήσεως* που κάνουν *απέλπιδες προσπάθειες να πλήξουν τα ιδανικά που εκφράζει η επανάσταση της ΕΟΚΑ*³⁷⁹⁷ μέσω του φθοροποιού έργου τους³⁷⁹⁸. Είναι *βέβηλοι και κίβδηλοι, γνωστοί παραχαράκτες της ιστορίας*, που προσπαθούν να *πλαστογραφήσουν την αξία και το αληθινό νόημα του μεγάλου αγώνα της Κύπρου*³⁷⁹⁹. Πρόδωσαν την ένωση και γι' αυτό θα λογοδοτήσουν και θα τιμωρηθούν, ενώ η ιστορία θα αναγράφει το όνομα τους στη σελίδα των Εφιαλτών ως παράδειγμα *κακών και ανάξιων Ελλήνων*³⁸⁰⁰.

³⁷⁹⁴«Προαγωγός», *Πατρίς* (Νοέμβριος 9, 1972), 4.

³⁷⁹⁵«Δεν θα Κλείση το Κυπριακόν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 8, 1968), 1.

³⁷⁹⁶«Εμπαίζουν τον Λαόν!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 29, 1970), 1.

³⁷⁹⁷«Θα Δώσωμεν την Μάχην της Ελλάδος», *Πατρίς* (Απρίλιος 2, 1973), 3.

³⁷⁹⁸«Δια τον κ. Παπαδόπουλον», *Πατρίς* (Απρίλιος 23, 1973), 1.

³⁷⁹⁹«Ελληνες, Νυν Υπέρ Πάντων ο Αγών!», *Πατρίς* (Απρίλιος 1, 1974), 1.

³⁸⁰⁰«Κεραυνός Χρειάζεται», *Πατρίς* (Μάρτιος 22, 1968), 1.

Οι Μακαριακοί όπως έχει διαφανεί και από δευτερεύουσες αναφορές στις προαναφερόμενες θεματικές ενότητες, αντιπροσωπεύουν τον απόλυτο εσωτερικό εχθρό των Ελληνοκυπρίων για τον αντιμακαριακό τύπο, κάτι που εξηγεί το γεγονός ότι η Πατρίς αποτελεί και τη μόνη πηγή στην παρούσα μελέτη που αφιερώνει σημαντικό μέρος της αρθρογραφίας της προκειμένου να προβάλει τη συγκεκριμένη άποψη. Κατά αντιστοιχία του μακαριακού τύπου και του σκληρού λεξιλογίου που χρησιμοποιούσε αυτός για τους Αντιμακαριακούς, η Πατρίς χρησιμοποιεί ένα ιδιαίτερα αιχμηρό και εξίσου φορτισμένο λεξιλόγιο, προκειμένου να παρουσιάσει τους Μακαριακούς, ως τους πρωταρχικούς εχθρούς της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

Οι Μακαριακοί για την Πατρίδα είναι σοβινιστές και μισαλλόδοξοι, προδότες, τραμπούκοι, χαφιέδες, ανθέλληνες, ανθενωτικοί, αναίσχυντοι μειοδότες, μη υπερασπιστές των εθνικών σκοπών, αφού προτιμούν να χυθεί αίμα προκειμένου να πραγματοποιήσουν τους ιδιοτελείς σκοπούς τους. Τοποθετούνται στην ίδια θέση με τους κομμουνιστές, με τους οποίους συνεργάζονται, είναι καιροσκόποι, υποκριτές, συμφεροντολόγοι, αρνητές και λιποτάκτες του ενωτικού αγώνα, εφόσον επιδιώκουν συνεχώς μέσω της πολιτικής τους να οδηγήσουν την ένωση στον ενταφιασμό. Εντός των προαναφερόμενων ατόμων, εντάσσονται σύμφωνα με την Πατρίδα και πολλά άτομα που κατέχουν κυβερνητικά αξιώματα, κατάσταση η οποία επιβάλλει ακόμη περισσότερο την απομάκρυνση τους από διαδικασίες που θα επιφέρουν αποφασιστικές εξελίξεις στο κυπριακό ζήτημα και την ανάληψη της εξουσίας από άτομα τα οποία προάγουν εθνικά συμφέρουσα λύση για την Κύπρο.

Για μία ακόμη φορά προκειμένου να απονομιμοποιήσει τον ρόλο των Μακαριακών, η Πατρίς κάνει αναφορά στον αγώνα της ΕΟΚΑ³⁸⁰¹, του οποίου συνεχιστές έχουν βαπτιστεί οι Αντιμακαριακοί. Τα ιδανικά του αγώνα της ΕΟΚΑ που αντιπροσωπεύουν οι Αντιμακαριακοί με τη δράση τους, επιδιώκουν να πλήξουν οι Μακαριακοί, με συνέπεια να επιβεβαιώνεται ο αντεθνικός και ανθελληνικός ρόλος τους, καθώς μόνο οι Αντιμακαριακοί αποτελούν τους φορείς των εθνικών προσδοκιών των Ελληνοκυπρίων, σύμφωνα με το έντυπο. Μέσω της παραπάνω θέσης και της χρησιμοποιούμενης επιχειρηματολογίας, η εφημερίδα επιδιώκει να πείσει την κοινή γνώμη, ότι δεν υφίσταται οποιοδήποτε ενδοϊδεολογικό³⁸⁰² δίλημμα, που να δημιουργεί

³⁸⁰¹Θρασυβούλου, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία*, 339-340.

³⁸⁰²Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 164.

ενδοομαδικά ρεύματα προς διαφορετικές κατευθύνσεις και αντιπαραθέσεις, αφού οι Αντιμακαριακοί αντιπροσωπεύουν τους γνήσιους Έλληνες, τους πατριώτες Ελληνοκυπρίους, τους οποίους πολεμούν με κάθε μέσο οι ανθέλληνες και ανθενωτικοί Μακαριακοί.

Στην ίδια κατηγορία με τους Μακαριακούς η Πατρίς εντάσσει και τους κομμουνιστές, οι οποίοι εξαπλώνονται ραγδαία στην Κύπρο, έχοντας αποκτήσει *μεγάλη αριθμητική δύναμη, με αποτέλεσμα η κυπριακή κοινωνία να γνωρίζει υψηλά επίπεδα πνευματικού καταναγκασμού*. Όπως τονίζει το έντυπο, δεν έφτασαν σε αυτό το επίπεδο οι *κομμουνιστές αγωνιζόμενοι τίμια και κερδίζοντας συνειδήσεις*, αλλά *πολιτευόμενοι δόλια και παχυνόμενοι* από τον *προκαθήμενο της κυπριακής Εκκλησίας*³⁸⁰³. Εξαιτίας των κομμουνιστών η Κύπρος είναι έτοιμη να αιματοκυλιστεί³⁸⁰⁴, εφόσον το *κομμουνιστικό ρωσόδουλο ΑΚΕΛ* υπήρξε *πάντα ο κακός δαίμονας* και η κατάρα της, υπονομεύοντας και καταπροδίδοντας τους *απελευθερωτικούς αγώνες των Ελληνοκυπρίων*³⁸⁰⁵. Οι κομμουνιστές είναι *υπεύθυνοι για την ανθελληνική και ανθενωτική προπαγάνδα*³⁸⁰⁶, καταντώντας τους Ελληνοκυπρίους να κατευθύνονται από αυτούς *άμεσα ή έμμεσα στις κυριότερες εκδηλώσεις της πολιτικής και κοινωνικής ζωής* τους. Έχουν *διεισδύσει παντού* και είναι *παρόντες*, στην *κυβέρνηση*, στις *υπηρεσίες*, στις *συνδικαλιστικές οργανώσεις*, στον *τύπο*, στην *εκπαίδευση*, στο *εμπόριο*. Ότι δεν μπορούν να επιτύχουν δια της πειθούς, το *επιτυγχάνουν μέσω της αδίστακτης πνευματικής τρομοκρατίας την οποία ασκούν*. Οι κομμουνιστές *δεν αλωνίζουν μόνο στο εσωτερικό μέτωπο, αλλά αποτελούν και ρυθμιστές της εξωτερικής πολιτικής*³⁸⁰⁷. Καθίστανται από μέρα σε μέρα *ρυθμιστές της καταστάσεως*, με την *αριθμητική δύναμη τους να έχει περάσει το 40%*, αποτελώντας την *ασπίδα και το δόρυ του Μακαρίου*³⁸⁰⁸.

Για την Πατρίδα *ο εθνοκτόνος κομμουνισμός*³⁸⁰⁹ αποτελεί πολιτική που ζημιώνει την Κύπρο και το έθνος, *επιφέροντας δεινά και ντροπή*³⁸¹⁰. Είναι μία

³⁸⁰³«Σάλπισμα Εθνικού Αγώνος», *Πατρίς* (Ιανουάριος 26, 1968), 1.

³⁸⁰⁴«Ηνωμένην Ελληνικήν Στρατίνα», *Πατρίς* (Αύγουστος 11, 1968), 4.

³⁸⁰⁵«Καιρός να Αντιδράσωμεν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 1, 1968), 4.

³⁸⁰⁶«Εθνική Διαφώτισις», *Πατρίς* (Οκτώβριος 6, 1968), 2.

³⁸⁰⁷«Η Ισχύς του», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 9, 1968), 1.

³⁸⁰⁸«Να Φύγουν οι Ένοχοι!», *Πατρίς* (Ιανουάριος 3, 1972), 1 & «Η Διαφορά», *Πατρίς* (Ιανουάριος 27, 1972), 4.

³⁸⁰⁹«Εμμονήν εις την Ένωσιν Διαδηλούν οι Έφεδροι», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 1, 1971), 4.

³⁸¹⁰«Προσέξατε, Μακαριώτατε...», *Πατρίς* (Ιούλιος 5, 1970), 1.

παρωδία και διακωμώδηση της δημοκρατίας, αποτελεί άρνηση της ελευθερίας³⁸¹¹. Οι αριστεροί *εξοπλίζονται και μεταδίδουν στρατιωτικά μυστικά στους Τούρκους*³⁸¹², *καταδοκούν και συμμαχούν με αυτούς για την προώθηση της ομοσπονδιακής λύσεως*, η οποία όπως πιστεύουν θα τους βοηθήσει να *ανέλθουν στην εξουσία*³⁸¹³. Στην προσπάθεια τους να προωθήσουν *λύση ανεξαρτησίας, συνεργάζονται στενά με τους Τουρκοκυπρίους* και εξοπλίζονται συστηματικά βάσει σχεδίου και με αυστηρά στρατιωτικά κριτήρια³⁸¹⁴.

Παράλληλα η *αριστερά φιλοκομμουνιστική παράταξη* δρα σε *ανίερη συμμαχία με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο*³⁸¹⁵, εκτελώντας μέρος *γενικότερου σχεδίου* και έχοντας *επιδοθεί* την τελευταία τριετία σε *λυσσώδη πολεμική κατά της Ελλάδας* και *σε αήθη υπονόμευση της ενώσεως*. Βρίζουν οι κομμουνιστές, όπως τονίζει το έντυπο, τον ελληνικό στρατό που υπάρχει στην Κύπρο και με την ανοχή της κυπριακής κυβέρνησης *δεν έχουν αφήσει άθικτο κανένα ελληνικό στοιχείο*. Έχουν εκκινήσει σε Παγκύπριο επίπεδο έναν τέλειο μηχανισμό, ώστε να επιτύχουν διάδοση των σκοπών της Μόσχας, *που ταυτίζονται με εκείνους της επίσημης Λευκωσίας*³⁸¹⁶.

Οι Μακαριακοί μαζί με τους κομμουνιστές *επιδίδονται σε επιστράτευση δολοφόνων, μοιράζουν όπλα και παρακολουθούν τους ενωτικούς*³⁸¹⁷. Κυβερνητικοί παράγοντες, γραϊκύλοι διαφόρων τύπων, ανθενωτικά καθάρματα, κομμουνιστές και ανθέλληνες, ο καθένας με τον δικό του τρόπο και με τα δικά του μέσα, *κτυπούν τους ενωτικούς αγωνιστές*. Οι κομμουνιστές, αλλά και οι Μακαριακοί, δεν θεωρούνται τίποτα άλλο για την εφημερίδα παρά ανθενωτικοί φασίστες, παρακρατικοί και ανεξαρτησιακοί, οπαδοί της πολιτικής του Μακαρίου³⁸¹⁸. Όπως αναφέρει ξανά και ξανά το έντυπο, οι ανθέλληνες και ανθενωτικοί *ζουν και υπάρχουν στην Κύπρο*, ορισμένοι συμφεροντολόγοι, ανεξαρτησιόπληκτοι ή κομμουνιστές πλησιάζουν την κυβέρνηση και την κοινωνία και μέσα από το αξίωμα και τη θέση τους, *παρασύρουν και εξωθούν σε εθνική εκτροπή τμήματα του αδαούς και ανύποπτου λαού*³⁸¹⁹. Όλοι οι προαναφερόμενοι *δικαιούνται να μιλούν τελευταίοι για εμφύλιο*, γιατί *πρώτοι*

³⁸¹¹«Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1971), 2.

³⁸¹²«Οι Αριστεροί Εξοπλίζονται!», *Πατρίς* (Απρίλιος 12, 1971), 1.

³⁸¹³«Κυπριακός Λαός: Ρυθμιστής του Ελληνικού Μέλλοντος του», *Πατρίς* (Ιούνιος 8, 1969), 1.

³⁸¹⁴«Οι Αριστεροί Εξοπλίζονται», *Πατρίς* (Απρίλιος 12, 1971), 1.

³⁸¹⁵«Και Όμως την Έτορπύλισεν!», *Πατρίς* (Φεβρουάριος 1, 1971), 3.

³⁸¹⁶«Οι Κόκκινοι Καλικάντζαροι», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 23, 1971), 2.

³⁸¹⁷«Ακόμη και με τα Δόντια!», *Πατρίς* (Νοέμβριος 18, 1971), 1.

³⁸¹⁸«Αι Φυλακίσεις μας Τονώνουν», *Πατρίς* (Ιούλιος 27, 1970), 1.

³⁸¹⁹«Τούτους...», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 6, 1971), 4.

*εκείνοι έδειξαν την τέχνη και εφάρμοσαν τη μέθοδο. Δεν έπρεπε να απεύχονται για την έναρξη ενός εμφυλίου πολέμου, αλλά έπρεπε να σκέπτονται και να εργάζονται για την κατάπαυση του από δεκαετίας, από την εγκαθίδρυση του κυπριακού κράτους*³⁸²⁰.

Στο στρατόπεδο των ανθελλήνων - ανθενωτικών η Πατρίς εντάσσει και τους κομμουνιστές τους οποίους θεωρεί σημαντικό εσωτερικό κίνδυνο, που ανδρώθηκε λόγω της συνεργασίας τους με την κυπριακή κυβέρνηση. Μέσω των αρνητικών σχολίων προς τους κομμουνιστές, οι οποίοι πάντα ήταν προδότες των εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων των Ελληνοκυπρίων για την εφημερίδα, επιδιώκει δύο στόχους. Ο πρώτος είναι να ενισχύσει τον φόβο εντός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας για τον κομμουνιστικό κίνδυνο και να ενδυναμώσει το στρατόπεδο της αντιμακαριακής παράταξης σε επίπεδο λαϊκής βάσης, αφού μόνο αυτή η παράταξη τον πολεμά. Ο δεύτερος στόχος είναι να τονίσει για άλλη μία φορά τον ανθελληνικό ρόλο των Μακαριακών, οι οποίοι προκειμένου να επιτύχουν προσωπικούς σκοπούς και συμφέροντα, συνεργάζονται με τους κατεξοχήν προδότες των Ελληνοκυπρίων, με αποτέλεσμα να εντάσσονται και αυτοί στην κατηγορία των προδοτών, αναδεικνύοντας για μία ακόμη φορά τους Αντιμακαριακούς ως τους μοναδικούς φορείς των γνήσιων ελληνικών επιδιώξεων. Η κινδυνολογία και σε αυτή τη θεματική ενότητα, αποτελεί σημείο αναφοράς των άρθρων του αντιμακαριακού τύπου, συμβάλλοντας στην πόλωση στο εσωτερικό της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, με τη διάκριση του «εμείς» και των «άλλων», να πραγματώνεται στη βάση της αντιμακαριακής και μακαριακής παράταξης αντίστοιχα³⁸²¹, ενισχύοντας ταυτοχρόνως τον εθνικιστικό πυρετό των Ελληνοκυπρίων, τόσο στη μεταξύ σχέση τους, όσο και σε αυτή με τους Τουρκοκυπρίους.

6.2.15 Ελλάδα

Το εθνικό κέντρο όπως έχει διαφανεί από τα σχόλια του τύπου σε όλο το χρονικό διάστημα των 14 ετών που ερευνά η παρούσα διατριβή, αποτελεί έναν σταθερό θεματικό άξονα, άμεσα συσχετισμένο με την πορεία της εθνικιστικής ιδεολογίας και τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων. Κατά

³⁸²⁰«Εμφύλιος δεν θα Γίνη», *Πατρίς* (Οκτώβριος 28, 1971), 3.

³⁸²¹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 86.

συνέπεια, σχόλια για το ελληνικό κράτος εντοπίστηκαν και στις τέσσερις εφημερίδες που εξετάστηκαν.

Ξεκινώντας από την Αλήθεια, το έντυπο φαίνεται ότι μέσω των άρθρων του διάκειται αρνητικά ως προς το εθνικό κέντρο. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά προκειμένου να δείξει τη δυσαρέσκεια της η εφημερίδα ως προς τη στάση που τηρεί η Ελλάδα για το κυπριακό ζήτημα, θα έπρεπε να θυμηθεί ότι υπάρχει στο ελληνικό λεξικό και η λέξη «*ΟΧΙ*», ενώ ξεκαθαρίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν είναι διατεθειμένοι να επιτρέψουν *περαιτέρω ταπείνωση και εξευτελισμό*³⁸²². Θεωρεί ότι και η Ελλάδα φέρει μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την υπάρχουσα κατάσταση στην Κύπρο, αφού ποτέ *δεν ενδιαφέρθηκε πραγματικά για τη λύση του κυπριακού ζητήματος*. Δεν επεδίωκε την επίτευξη μίας λύσης *τίμιας και ανόθευτης*, ενώ δεν φάνηκε να είναι καμία στιγμή *πρόθυμη και αποφασισμένη* να αγωνισθεί στο πλευρό των Ελληνοκυπρίων³⁸²³.

Αποδοκιμάζει για τη στάση που κράτησαν στο ζήτημα της Κύπρου *όλες τις ελληνικές κυβερνήσεις* από τον Βενιζέλο και τον Καραμανλή έως τον Παπανδρέου, τον Στεφανόπουλο και τον Κανελλόπουλο και ακόμη παρακάτω (εννοεί τη χούντα), οι οποίες όπως αναφέρει *έβλεπαν το κυπριακό ζήτημα μέσα στα πλαίσια των διεθνών υποχρεώσεων και συμφερόντων και ποτέ ως εθνικό πρόβλημα και εθνική επιταγή*. Αντιμετώπιζαν οι Έλληνες κυβερνώντες τις επιδιώξεις των Ελληνοκυπρίων, ως *εθνικό πονοκέφαλο* και δε δίσταζαν όποτε τους δινόταν η ευκαιρία *να τους ξεπουλήσουν*. Με πολύ μικρές περιόδους παραλλαγής, αυτή ήταν η στάση όλων των ελληνικών κυβερνήσεων, στάση *καταδικαστέα και ασυγχώρητη*, για την οποία φέρουν *βαριά και ασυγχώρητη ευθύνη*³⁸²⁴.

Επιπλέον κατηγορεί έμμεσα την Ελλάδα αναφέροντας, ότι η μυστική δράση ορισμένων Ελλήνων αξιωματικών στην Κύπρο, όσο και αν διάκειται από αγνές προθέσεις *θεωρείται απαράδεκτη*, εκτός τόπου και χρόνου και στη δεδομένη χρονική στιγμή *παραπλανητική*, γιατί δημιουργεί στον λαό την εντύπωση ότι η ελληνική κυβέρνηση σύσσωμη μπορεί να συμπαρασταθεί στον αγώνα για την επιβολή της ενώσεως, ενώ είναι γνωστό ότι η Μητέρα Ελλάδα αποσύροντας τις στρατιωτικές δυνάμεις, *δεν είναι διατεθειμένη να χρησιμοποιήσει στρατιωτικά μέσα για την*

³⁸²²«Αξίως Απαράδεκτος», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 1, 1968), 6.

³⁸²³«Ενώ Εισερχόμεθα εις το 1968», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 1, 1968), 1.

³⁸²⁴*Ibid.*, 1.

*επίλυση του κυπριακού ζητήματος*³⁸²⁵. Μέσω της στάσης που κρατά το ελληνικό κράτος και της προπαγάνδας που ασκεί στην Κύπρο, είναι διαπιστωμένο ότι *επιβουλεύεται την ελευθερία των Ελληνοκυπρίων*, έχοντας ως σκοπό να *ενταφιάσει οριστικά εκείνο που αποτελεί γλυκό όνειρο για κάθε Έλληνα της Κύπρου, την ένωση*³⁸²⁶. Γι' αυτό τον λόγο οι Έλληνες πολιτικοί πρέπει να αφήσουν ήσυχους τους Ελληνοκυπρίους, γιατί *μόνο μακριά από τη φθοροποιό επίδραση τους θα καταφέρουν να βρουν λύση*³⁸²⁷.

Το εθνικό κέντρο στην αρθρογραφία της Αλήθειας απορρίπτεται ως υγιής παράγοντας, ο οποίος θα μπορούσε να συμβάλλει στην ορθή επίλυση του κυπριακού ζητήματος, γιατί όπως αναφέρει η εφημερίδα, δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ ουσιαστικά και δεν στήριξε τους Ελληνοκυπρίους. Όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις αντιμετώπιζαν το κυπριακό ζήτημα ως εθνικό πονοκέφαλο, ενέργεια η οποία φανερώνεται και μέσα από την παραπλανητική και απαράδεκτη στάση της χουντικής κυβέρνησης, που απέσυρε τα ελληνικά στρατεύματα από την Κύπρο. Στόχος του εθνικού κέντρου είναι ο ενταφιασμός της ένωσης, γι' αυτό και πρέπει οι Ελληνοκύπριοι να αναλάβουν δράση και να βρουν λύση.

Αρνητική ως προς το εθνικό κέντρο είναι και η στάση της εφημερίδας Πατρίδας, η οποία όπως είχε διαφανεί από το προηγούμενο κεφάλαιο, μεταβλήθηκε μετά την επιχείρηση της Κοφίνου και την αποχώρηση των Ελλήνων αξιωματικών από την Κύπρο. Ωστόσο πρέπει να επισημανθεί, ότι η συγκεκριμένη εφημερίδα διαχωρίζει την Ελλάδα ως εθνικό κέντρο και σημείο αναφοράς του αγώνα, από την ανάξια χουντική κυβέρνηση. Επίσης αναγνωρίζει ότι πριν τον Έβρο οι ελληνικές κυβερνήσεις βοήθησαν σημαντικά προς την επίτευξη της ένωσης. Κατά συνέπεια, το πρόβλημα υπάρχει λόγω της ύπαρξης της χουντικής κυβέρνησης.

Η παραπάνω θέση της εφημερίδας επιβεβαιώνεται μέσα από σχόλια της, αφού όπως τονίζει, η επίσημη Ελλάδα υποβλήθηκε σε *θυσίες*, αναλώθηκε σε *φροντίδα*, αφιέρωσε *πολύτιμο χρόνο, υποβλήθηκε σε κινδύνους για μία κατάσταση για την οποία δεν έφερε την αποκλειστική ευθύνη*. Από το 1964 και μέχρι τις συνομιλίες στον Έβρο, η Ελλάδα *μόνο για την ένωση μοχλούσε*. Αποτελεί επίσης αναντίλεκτη

³⁸²⁵«Προτού Κλαύσωμεν Πικρά», *Αλήθεια* (Μάιος 26, 1969), 1.

³⁸²⁶«Ανήθικος Συναλλαγή», *Αλήθεια* (Αύγουστος 2, 1971), 1.

³⁸²⁷«Και Πάλιν ο Λυλιπούτειος», *Αλήθεια* (Ιανουάριος 29, 1968), 1.

ιστορική αλήθεια, ότι σε *αυτό το χρονικό διάστημα* η Κύπρος μόνο για την *«ανεξαρτησία»* *μεριμνούσε και υπονόμει κάθε ελληνική προσπάθεια*³⁸²⁸.

Όταν ανήλθαν στην εξουσία οι *επαναστάτες*, η Ελλάδα *κατείχε στρατιωτικά την Κύπρο και αγωνιζόταν για την ένωση*. Οι πρώτες εκδηλώσεις του καθεστώτος για την Κύπρο δημιούργησαν την εντύπωση, ότι η Ελλάδα *ήταν αποφασισμένη να επιβληθεί και να την διεκδικήσει αποφασιστικά*. Ωστόσο *δύο μήνες μετά* την ανάληψη της εξουσίας από τον στρατό μέσω του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας, *άρχισε να κατακεραυνώνει τους Αντιμακαριακούς* και να προειδοποιεί, ότι οι *αντεθνικές πράξεις δεν θα λησμονηθούν όταν έρθει η ιερά στιγμή της πραγματοποίησης των ιερών πόθων*³⁸²⁹. Το έντυπο επισημαίνει ότι το καθεστώς στην Ελλάδα που κομψαστικώς ονομάζεται επανάσταση, είναι πολύ εύθραυστο, γιατί δεν είναι δυνατόν να αντέξει τον *πραγματικό αγώνα υπέρ της Κύπρου*³⁸³⁰.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η εφημερίδα, η στρατιωτική κυβέρνηση έχει *εξουθενώσει ηθικώς και υλικώς την πατρίδα* της. Δεν αποτελεί άξιο εκπρόσωπο της, αφού πλέον εκπροσωπεί μία Ελλάδα, η οποία είναι *φιμωμένη και δέσμια*. Εξακολουθεί να διαχωρίζει το ελληνικό κράτος ως σημείο αναφοράς του ενωτικού αγώνα των Ελληνοκυπρίων, επισημαίνοντας, ότι τα χέρια της Ελλάδας δεν απλώνονται σε τέτοια ατιμία, σαν αυτή που επιδιώκει η στρατιωτική κυβέρνηση, εφόσον *δεν απαρνείται την Κύπρο*, αλλά *πονά και αγωνιά για τα τεκταινόμενα, συγκλονίζεται* αλλά και *ελπίζει*³⁸³¹.

Δεν δικαιούται να χαλαρώσει η Ελλάδα ως προς κυπριακό ζήτημα, τονίζει η Πατρίς, αλλά *πρέπει να βρίσκεται σε εγρήγορση. Δεν της επιτρέπεται* να αφήσει τα *ηνία σε αναίσχυντους μειοδότες*, τους οποίους κατά κανόνα γνώριζε, όπως και την παρελθοντική πολιτική τους, τα σκοτεινά σχέδια τους και τις αντεθνικές βλέψεις τους για το μέλλον³⁸³². Μέρα με τη μέρα η ενοχή της ελληνικής (χουντικής) κυβέρνησης *διογκώνεται*, αφήνοντας τον Μακάριο *ανενόχλητο να προχωρήσει στην ομοσπονδοποίηση της Κύπρου και στην οριστική αποκοπή της από τον εθνικό κορμό*³⁸³³. Εγκατέλειψε το κυπριακό ζήτημα η ελληνική κυβέρνηση, εκφράζοντας

³⁸²⁸«Συναγερμός», *Πατρίς* (Μάιος 12, 1968), 1.

³⁸²⁹«Παπαδόπουλος και Κυπριακόν», *Πατρίς* (Ιούνιος 7, 1971), 3.

³⁸³⁰«Συμφωνεί η “Επανάσταση” με Όσα Διακηρύττει ο Γ. Παπαδόπουλος», *Πατρίς* (Ιούνιος 14, 1971), 3.

³⁸³¹«Προς τον κ. Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ», *Πατρίς* (Μάιος 5, 1968), 1.

³⁸³²«Δεν θα Κλείσει το Κυπριακόν», *Πατρίς* (Σεπτέμβριος 8, 1968), 1.

³⁸³³«Η “Πατρίς” και το Έργον της», *Πατρίς* (Μάρτιος 31, 1968), 1.

πρωτοφανή ηττοπάθεια στις ορέξεις της Τουρκίας³⁸³⁴, απαρνούμενη την ιστορία *τριάντα αιώνων*³⁸³⁵ με αποτέλεσμα, να υπάρχει ο κίνδυνος να υποστεί *πρωτοφανή ιστορική ταπείνωση και εθνικό χαρακίρι*³⁸³⁶.

Η ελληνική κυβέρνηση δεν άρπαξε από το αυτί κάθε εθνικώς ανομούντα Κύπριο για να του πει *«Εγώ είμαι η Ελλάς, εγώ κατευθύνω, αυτό είναι το τέρμα»*³⁸³⁷. Οι επαναστάτες, όπως ονομάζει η Πατρίς τους δικτάτορες, έχουν αποδειχθεί μετριότητες, αφού *διέλυσαν τις ένοπλες δυνάμεις* για να τις θέσουν υπό τον έλεγχο τους, *έσπασαν κυριολεκτικά τα μούτρα τους στον Έβρο*, για να καλύψουν το *εθνικό έγκλημα, εγκατέλειψαν την Κύπρο στην τουρκική βουλιμία και επέτρεψαν στον Μακάριο να χειρισθεί τις τύχες των Ελληνοκυπρίων κατά το δοκούν*, συμφωνώντας με αυτόν, ώστε να επιδιωχθεί *δήθεν εφικτή λύση*, την οποία σχεδόν δύο έτη μετά τη συμφωνία απέφυγαν αμφότερες οι πλευρές να διασαφηνίσουν³⁸³⁸. Η προσήλωση των κυβερνώντων στις *νεκρές ήδη ενδοκυπριακές συνομιλίες*, αποτελεί *πολιτική μωρία*, εάν νομίζουν ότι με αυτό τον τρόπο θα καταφέρουν να αποφύγουν το *βάρος του κυπριακού ζητήματος*³⁸³⁹.

Η εφημερίδα εκφράζει την άποψη ότι στο τέλος θα ζημιωθούν οι δικτάτορες, εφόσον δεν θα τους περάσει, *όση προδοτική ατιμία και αν δείξουν*, όσο και *αν αφρίσουν από τη λύσσα τους*, βλέποντας ότι η ένωση πλησιάζει. Όσα προδοτικά στίλβει και αν κρύψουν στα θυλάκια τους, *δεν θα τολμήσουν να πραγματοποιήσουν τη δολοφονική απόπειρα που έχουν οργανώσει*. Ακόμη και ενός το χέρι εάν σηκωθεί κατά της Ελλάδας, θα μείνει μετέωρο, θα παραλύσει, θα προφυλάξει ο Θεός την αγία Μητέρα, η οποία ακόμη και αν πληγεί *δεν θα πεθάνει, γιατί δεν δολοφονείται η Ελλάδα*³⁸⁴⁰.

Αν και αναγνωρίζει η εφημερίδα Πατρίς ότι το ελληνικό κράτος για ποικίλους λόγους και κυρίως ιστορικούς, δεν δύναται *να αντιδράσει δυναμικά όπως θα έπρεπε*³⁸⁴¹, ωστόσο τόνιζε ότι πρέπει να *ανακτήσει το απολεσθέν θάρρος*, γιατί η Κύπρος εξακολουθεί να είναι *εθνική υπόθεση*, είναι *ελληνική* και *πρέπει να κερδηθεί*,

³⁸³⁴ «Εθνική Σταυροφορία», *Πατρίς* (Ιούνιος 22, 1968), 1.

³⁸³⁵ «Προσδοκίαι της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

³⁸³⁶ «Προς τον κ. Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ», *Πατρίς* (Μάιος 5, 1968), 1.

³⁸³⁷ «Αι Εκατέρωθεν Ευθύναι», *Πατρίς* (Ιούλιος 20, 1970), 1.

³⁸³⁸ «Να Ομιλήσουν Αμέσως και Υπευθύνως», *Πατρίς* (Αύγουστος 31, 1970), 2.

³⁸³⁹ «Ναι! Ελλαδοτουρκικός», *Πατρίς* (Μάιος 3, 1971), 1.

³⁸⁴⁰ «Δολοφονικά της Ενώσεως Όπλα», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 16, 1971), 3.

³⁸⁴¹ *Ibid.*, 3.

έχει ακόμη *ελληνική πνοή και αγωνιστική δύναμη*. Η Κύπρος υπερθεματίζει το έντυπο, *μπορεί να σωθεί, αρκεί να υπάρχει πατριωτισμός, υψηλό φρόνημα και πνεύμα αυτοθυσίας*³⁸⁴². Η Ελλάδα *δεν θα πεθάνει στην Κύπρο*, η αιώνια Ελλάδα *θα θριαμβεύσει* παρά τους *πρόσκαιρους εξευτελισμούς*, στους οποίους την υποβάλλουν οι *αρνησοπάτριδες και ανθέλληνες*³⁸⁴³. Η Αθήνα πρέπει να ανοίξει τον δρόμο πέρα από το αδιέξοδο που δημιούργησαν οι *δοκησίσοφοι* με τα εφικτά και τις λοιπές πρωτοφανείς αναξιότητες τους³⁸⁴⁴. *Μόνο η Ελλάδα* μπορεί να *βοηθήσει* τον κυπριακό λαό *στον αγώνα του για εθνική αποκατάσταση* και όπως αναφέρει, θεωρεί ότι η *βοήθεια και η συμπαράσταση της Ελλάδας και του Πανελληνίου θα είναι αμέριστη*, εάν πρωτίστως οι Ελληνοκύπριοι, *επιδείξουν συνέπεια και αγωνιστική διάθεση*³⁸⁴⁵. Είτε υπάρχει ομοφωνία, είτε σημειώνεται διαφωνία, η Αθήνα *δεν παύει να είναι το εθνικό κέντρο*, προς το οποίο ο *ελληνοκυπριακός λαός πρέπει να προσβλέπει για τη σωτηρία και την επιβίωση*³⁸⁴⁶.

Η στάση της Πατρίδας μεταβάλλεται εκ νέου, όταν την εξουσία αναλαμβάνει ο Δ. Ιωαννίδης, αναπτύσσοντας πάλι μία υποστηρικτική αρθρογραφία, *αναφέροντας ότι πλέον την Ελλάδα* διοικεί μία *νέα επαναστατική κυβέρνηση*³⁸⁴⁷. Τονίζει ότι η Κύπρος ανήκει στην Ελλάδα, η οποία έχει κάθε λόγο να ενδιαφέρεται, έχει ευθύνες έναντι της Κύπρου, αλλά και δικαιώματα. Έχει όχι απλώς δικαιώματα, αλλά και την *υποχρέωση να νοιάζεται για την τύχη μισού εκατομμυρίου Ελλήνων* και κανείς δεν μπορεί να της το *απαγορεύσει, ούτε χρειάζεται άδεια ή συγκατάθεση για αυτό*³⁸⁴⁸. Απαιτείται *θαρραλέος και εθνικός χειρισμός* του κυπριακού ζητήματος εκ μέρους των Αθηνών, αναγνωρίζοντας ότι οποιαδήποτε διαδικασία ακολουθηθεί από την ελληνική κυβέρνηση, θα πρέπει να προστατευθεί από τους *ανθέλληνες της Λευκωσίας*, οι οποίοι μηχανεύονται το παν και έθεσαν ήδη σε κίνηση τον υπονομευτικό μηχανισμό τους³⁸⁴⁹.

Είναι αναγκαίο πλέον η Αθήνα να αντιληφθεί ποια *οικτρή από εθνικής άποψης κατάσταση διαμορφώθηκε και υφίσταται στην Κύπρο και πόσο σταθερά*

³⁸⁴²«Με Αίτημα την Αυτοδιάθεσιν», *Πατρίς* (Οκτώβριος 19, 1970), 1.

³⁸⁴³«Ζήτω η Αιώνια Ελλάς», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 14, 1970), 1.

³⁸⁴⁴«Προσδοκίαι της Κύπρου», *Πατρίς* (Ιανουάριος 4, 1971), 1.

³⁸⁴⁵«Χάριν της Ένωσης», *Πατρίς* (Νοέμβριος 22, 1971), 2.

³⁸⁴⁶«Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1972), 4.

³⁸⁴⁷«Συγχαρητήρια προς τη Νέαν Κυβέρνησιν», *Πατρίς* (Δεκέμβριος 3, 1973), 2.

³⁸⁴⁸«Αι Θέσεις μας», *Πατρίς* (Αύγουστος 10, 1972), 4.

³⁸⁴⁹«Εθνικός Χειρισμός», *Πατρίς* (Οκτώβριος 15, 1973), 1.

επιδεινώνεται. Πρέπει να μάθουν πλέον οι Έλληνες κυβερνώντες, πόσο μεγάλη είναι η προκληθείσα από το ζυριχικό καθεστώς *φθορά του εθνικού φρονήματος* και της *ελληνικής συνειδήσεως του λαού*. Είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσουν ότι διάγεται στην Κύπρο αγώνας *εθνικής επιβιώσεως και διαφυλάξεως του ελληνικού φρονήματος*, το οποίο διέστρεψε η *καλογηροκρατική ανεξαρτησία*³⁸⁵⁰. Όπως τονίζει η Πατρίς πρέπει να κατανοηθεί, ότι η Ελλάδα είναι το *αδιαμφησβήτητο κέντρο* και πως αν ζητηθεί βοήθεια, η ελληνική κυβέρνηση θα έχει την *ανώτατη ευθύνη του στόχου, αλλά και της τακτικής επί του κυπριακού θέματος*. Είναι δικαίωμα της Λευκωσίας να μην δεχθεί την πολιτική αυτή, όπως είναι και δικαίωμα της Ελλάδας υπό αυτές τις συνθήκες να τερματίσει την κυπριακή πολιτική³⁸⁵¹.

Η στάση της εφημερίδας μεταβάλλεται την περίοδο 1968 έως 1974 ως προς την Ελλάδα, έχοντας επηρεαστεί από τη συμπεριφορά που κρατά η χουντική κυβέρνηση έναντι του κυπριακού ζητήματος. Η αναχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων από την Κύπρο, αποτέλεσε τη σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Αν και το έντυπο έως εκείνο το χρονικό σημείο πρόβαλλε το εθνικό κέντρο ως εντολοδόχο της Κύπρου και ως τον παράγοντα που έπρεπε να έχει τον πρώτο λόγο στην επίλυση του κυπριακού ζητήματος, η συμπεριφορά της αλλάζει άρδην από το 1968. Την αλλαγή αυτή δικαιολογεί λόγω της πολιτικής που ασκεί η χουντική κυβέρνηση στο κυπριακό ζήτημα, η οποία σε καμία περίπτωση δεν ομοιάζει με τις θυσίες και την φροντίδα που επέδειξαν οι κυβερνήσεις που βρίσκονταν στην εξουσία πριν από αυτή.

Αν και στην αρχή η εφημερίδα στήριζε την κυβέρνηση των «επαναστατών» όπως την ονόμαζε, αφού πείσθηκε ότι αυτή θα αγωνιζόταν για την ένωση, στην πορεία ο προσανατολισμός της, έδειξε ακριβώς αντίθετη συμπεριφορά, καθώς οι πράξεις της χαρακτηρίζονταν από αντεθνικό χαρακτήρα. Η Πατρίς απορρίπτει την Ελλάδα ως εντολοδόχο της Κύπρου τη δεδομένη χρονική στιγμή, λόγω της ύπαρξης της συγκεκριμένης κυβέρνησης στην εξουσία, γι' αυτό άλλωστε και παροτρύνει τον ελληνικό λαό να πάρει τα ηνία από τους αναίσχυντους μειοδότες, όπως ονομάζει τους δικτάτορες. Έως και την ανάληψη της εξουσίας από τον Ιωαννίδη, η Πατρίς μέσα από την αρθρογραφία της σε επίπεδο συνειδήσης θεωρεί την Ελλάδα ως σημείο αναφοράς της, το οποίο απορρίπτει πρόσκαιρα λόγω της πολιτικής κατάστασης, ευελπιστώντας

³⁸⁵⁰ «Θνησιγενής», *Πατρίς* (Οκτώβριος 23, 1972), 4.

³⁸⁵¹ «Εις το Εδώλιον ο Πρόεδρος», *Πατρίς* (Ιούλιος 15, 1974), 6.

ότι μελλοντικά με την αλλαγή των κυβερνώντων, θα επανακτήσει τον ρόλο της ως εντολοδόχου της Κύπρου.

Με την ανάληψη της εξουσίας από τον Ιωαννίδη, το έντυπο ταυτίζει την πολιτική αλλαγή, με την πιθανή μεταβολή της στάσης της Ελλάδας έναντι του κυπριακού ζητήματος. Πλέον το ελληνικό κράτος αποκτά τον χαμένο ρόλο του, ως σημείο αναφοράς στην εθνικιστική ιδεολογία των Αντιμακαριακών και της Πατρίδας. Η νέα «επαναστατική» κυβέρνηση προάγεται ως ο φορέας επίλυσης όλων των ζητημάτων που είχε δημιουργήσει η κυβέρνηση Παπαδόπουλου, όσον αφορά στην Κύπρο και η Ελλάδα κατανοείται ξανά ως το αδιαμφισβήτητο εθνικό κέντρο που θα βοηθήσει στην εθνική επιβίωση των Ελληνοκυπρίων και θα διαφυλάξει το ελληνικό φρόνημα τους. Η Ελλάδα η οποία αντιπροσωπεύεται από την εκάστοτε πολιτική κυβέρνηση, διατηρεί ή χάνει τον ρόλο της ως εθνικό κέντρο στην αρθρογραφία της Πατρίδας, εάν οι ενέργειες της συμπλέουν ή όχι, με την εθνικιστική ιδεολογία που υπηρετεί η αντιμακαριακή παράταξη. Σε περίπτωση διαφωνίας, οι Αντιμακαριακοί θεωρούνται οι κατάλληλοι παράγοντες στήριξης του ενωτικού αγώνα και καταπολέμησης των εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών της Κύπρου. Η Ελλάδα ουσιαστικά «χρησιμοποιείται» ως σημείο αναφοράς, μόνο και εφόσον εξακολουθεί να μένει πιστή στην άνευ όρων και δεσμεύσεων ή άλλων αιρέσεων, ένωση³⁸⁵².

Η Χαραυγή στρέφεται κατάφορα κατά της δικτατορικής κυβέρνησης τονίζοντας, ότι πρόκειται για *αγριάνθρωπους*³⁸⁵³ που διενεργούν *ύπουλα σατανικά βασανιστήρια* και εφαρμόζουν *κτηνώδη φασισμό*³⁸⁵⁴. Η χούντα δεν σκοτίζεται *αν γελοιοποιείται* μπροστά στα μάτια όλου του κόσμου. Εξακολουθεί να ικανοποιεί με μανία το *φασιστικό πάθος* της και τα *ιμπεριαλιστικά συμφέροντα*, χάρις των οποίων έκαμε την «επανάσταση» της 21^{ης} Απριλίου και *«επεδόθη στη χειρουργική “θεραπεία” του ελληνικού λαού από την “ασθένεια” της δημοκρατίας»*³⁸⁵⁵. Η χουντική κυβέρνηση δεν αναγνωρίζεται ούτε από τους Έλληνες, ούτε από τους Κυπρίους και γενικότερα από τη δημοκρατική ανθρωπότητα. Οι άνθρωποι που *σέβονται τα σύγχρονα δημοκρατικά ιδεώδη, αγανακτούν από τη βαρβαρότητα που σκέπασε την Ελλάδα* και γι’ αυτό πρέπει να εντείνουν στο έπακρο τον αγώνα τους για

³⁸⁵²Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 190.

³⁸⁵³«Εις το Εδώλιο ο Πρόεδρος», *Πατρίς* (Ιούλιος 15, 1974), 6.

³⁸⁵⁴«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 13, 1968), 3.

³⁸⁵⁵«Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 23, 1968), 3.

να βοηθήσουν τη χώρα, όπου γεννήθηκε η δημοκρατία, να *αναστηλωθούν τα δημοκρατικά ιδεώδη* και να αφεθούν ελεύθεροι όλοι οι όμηροι της δικτατορίας. Αυτό είναι το χρέος όλων των δημοκρατών του κόσμου³⁸⁵⁶.

Οι Ελληνοκύπριοι με τη σειρά τους νιώθουν μίσος κατά των τυράννων βασανιστών και απέραντη συμπάθεια προς τον αδερφό λαό που υποφέρει³⁸⁵⁷, γι' αυτό και ο πατριωτικός κυπριακός λαός δεν έχει ανάγκη να *ακούσει νουθεσίες* από μία *κυβέρνηση που πραξικοπηματικά βρίσκεται στην εξουσία*, από μία *στρατιωτική δικτατορία* που σάρωσε τα πιο στοιχειώδη δικαιώματα και ελευθερίες του λαού και που *επέβαλε ένα στυγνό απαίσιο δικτατορικό καθεστώς*³⁸⁵⁸.

Θέλοντας να τονίσει η Χαραυγή ακόμη περισσότερο τη δυσaréσκεια της για την ύπαρξη της χουντικής κυβέρνησης στην Ελλάδα μετά από αρκετά χρόνια αναφέρει, ότι το μέλλον ενός έθνους δεν μπορεί να στηρίζεται στη *διαιώνιση εκτάκτων εξουσιών* - αυτών που μια οποιαδήποτε κυβέρνηση στρατιωτικής υποδομής, κατόρθωσε να ασκεί σήμερα. Αναγνωρίζει ότι η πενταετία που πέρασε με τη χούντα να κυβερνά την Ελλάδα, *στοίχισε στον ελληνικό λαό - και στον κυπριακό ελληνισμό - πολλά δεινά*. Αν υπάρχει κάπου διέξοδος, δεν βρίσκεται στη «συσπείρωση» ή στην αποκατάσταση υπουργών - πραξικοπηματιών, αλλά στην *ιερή αρχή της λαϊκής κυριαρχίας*³⁸⁵⁹. Η εφημερίδα όμως είναι σίγουρη ότι ο λαός θα αντιδράσει σύντομα, αφού φουντώνει το κίνημα του «*ΟΧΙ*» ενάντια στο καθεστώς των Αθηνών που οργανώνει το ψευδοδημοψήφισμα, για να φιγουράρει ο δικτάτορας ως εκλεγμένος «Πρόεδρος της Δημοκρατίας». Βάλλεται αλύπητα το καθεστώς, σαν *υπόσταση και σαν ψευδοδημοκρατική δημαγωγία*, μέχρι να φθάσουν οι ώρες των κλονισμών και των καταποντισμών³⁸⁶⁰.

Και για τη Χαραυγή το εθνικό κέντρο αντιπροσωπεύεται μέσα από τη χουντική κυβέρνηση, η στάση της οποίας κατακρίνεται σφόδρα. Το έντυπο υποστηρίζει ότι η χουντική κυβέρνηση, η οποία με αντιδημοκρατικό τρόπο κατάκτησε την εξουσία, έχει ως μόνο στόχο να ικανοποιήσει τα φασιστικά και τα ιμπεριαλιστικά συμφέροντα. Δεν εκπροσωπεί ούτε τους Έλληνες, ούτε τους Ελληνοκυπρίους, με συνέπεια να αναιρείται και ο ρόλος της ως σημαντικού παράγοντα βοήθειας για το κυπριακό ζήτημα. Ωστόσο

³⁸⁵⁶ «Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Ιανουάριος 13, 1968), 3.

³⁸⁵⁷ «Οι Απόψεις μας», *Χαραυγή* (Μάιος 1, 1968), 3.

³⁸⁵⁸ «Μιλούν τα Έργα», *Χαραυγή* (Φεβρουάριος 21, 1970), 1.

³⁸⁵⁹ «Ανασχηματισμός και Διέξοδος», *Χαραυγή* (Αύγουστος 3, 1972), 3.

³⁸⁶⁰ «Από Παντού Προς Ένα Στόχο» *Χαραυγή* (Ιούλιος 20, 1973), 3.

η Χαραυγή, όπως και η Πατρίς, δεν απορρίπτει την Ελλάδα ως σημείο αναφοράς των Ελληνοκυπρίων συνολικά και δια παντός, αλλά μόνο τη δεδομένη χρονική περίοδο λόγω της δικτατορίας, κάτι που φανερώνεται μέσα από τα ενθαρρυντικά σχόλια της, ότι ο ελληνικός λαός θα αντιδράσει και θα επανέλθει η κατάσταση στην κανονικότητα.

Ο Φιλελεύθερος κρατά μία πιο ουδέτερη στάση σε σχέση με τις προαναφερόμενες εφημερίδες όσον αφορά στο εθνικό κέντρο, επισημαίνοντας ότι δεδομένων των κινδύνων που υπάρχουν για την **κυπριακή εθνική υπόθεση**, θεωρείται αναγκαία η **συμπαράσταση από την Ελλάδα** προς την επικράτηση ομαλών συνθηκών. Το συγκεκριμένο έντυπο τονίζει ότι ενώπιον των εθνικών κινδύνων όλοι **οι άλλοι υπολογισμοί παραμερίζονται οριστικά**³⁸⁶¹. Ωστόσο αποδοκιμάζει εμμέσως τη χουντική κυβέρνηση υποστηρίζοντας, ότι όπως αποδεικνύεται η **ανωμαλία, η βία και όλη η αναταραχή στην Κύπρο** καθοδηγείται από πρόσωπα, που έχουν την **έδρα τους στην Αθήνα**, ενώ οι παράνομοι στην Κύπρο ενισχύονται με κάθε τρόπο για να **συνεχίσουν το έργο τους**, το οποίο αντιστρατεύεται τα στοιχειώδη συμφέροντα του έθνους των Ελλήνων³⁸⁶². Εκ των πραγμάτων προκύπτουν πολλά για τα οποία η Αθήνα πρέπει να **αναλάβει δράση και να δώσει εξηγήσεις**. Επισημαίνει ο Φιλελεύθερος ότι τα στελέχη του στρατιωτικού καθεστώτος είναι οι καθοδηγητές της ΕΟΚΑ Β΄, που αν και δεν κατέχουν υπουργικό αξίωμα στην Αθήνα, ανήκουν τους λεγόμενους **ισχυρούς ανθρώπους των παρασκηνίων, οι οποίοι στηρίζουν την κυβέρνηση**³⁸⁶³.

Ο Φιλελεύθερος υποστηρίζει, ότι στην εθνική κυπριακή υπόθεση η Ελλάδα πρέπει να συμπαρίσταται στην Κύπρο, αν και αποδοκιμάζει έντονα και αυτός τη στάση της χουντικής κυβέρνησης, ακολουθώντας το παράδειγμα των υπολοίπων εντύπων. Είναι η μόνη εφημερίδα ωστόσο, που ξεκάθαρα συνδέει τη δράση της ΕΟΚΑ Β΄ με τη χουντική κυβέρνηση, αναφέροντας ότι μέλη από το στρατιωτικό καθεστώς της Ελλάδας, αποτελούν τους ηθικούς αυτουργούς της δράσης της ΕΟΚΑ Β΄ στην Κύπρο. Αποδοκιμάζοντας τη στάση της ΕΟΚΑ Β΄ στην Κύπρο, η εφημερίδα απορρίπτει την Ελλάδα, ως σημείο αναφοράς των Ελληνοκυπρίων.

³⁸⁶¹«Συμπαράστασις Αποτελεσματική», *Φιλελεύθερος* (Μάιος 12, 1970), 3.

³⁸⁶²«Κοινό Μυστικόν», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 26, 1974), 3.

³⁸⁶³«Από Ποια Ταμεία», *Φιλελεύθερος* (Ιούνιος 27, 1974), 3.

6.2.16 Τουρκία

Τα σχόλια των εφημερίδων για την Τουρκία αν και δεν είναι πολλά σε επίπεδο αρθρογραφίας, ωστόσο υπάρχουν, φανερώνοντας πως γίνεται η δράση της αντιληπτή από τον τύπο και πως προάγεται προς την κοινή γνώμη. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Χαραυγή, οι Τούρκοι επίσημοι για σκοπούς *διεθνούς κατανάλωσης μπορεί να λένουν καμία φορά πως δεν έχουν κατακτητικές βλέψεις επί της Κύπρου και ούτε επιδιώκουν τον διαμελισμό*, αλλά *απλώς ενδιαφέρονται για τη ζωή και την ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων*. Τις περισσότερες φορές όμως, *διαψεύδουν αυτές τις «διαβεβαιώσεις», με δηλώσεις που απροκάλυπτα διακηρύττουν στους κατακτητικούς σκοπούς τους*³⁸⁶⁴. Η Τουρκία λοιπόν κάνει *το παν για να υπονομεύσει τον διακοινοτικό διάλογο*, αφού μέσω προκλητικών δηλώσεων επιβεβαιώνεται ότι το κυπριακό είναι *εθνικό θέμα της*, με την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα να χρησιμοποιείται συστηματικά ως *όργανο επιβολής της διαμελιστικής πολιτικής*³⁸⁶⁵.

Η Τουρκία για τη Χαραυγή αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εξωτερικούς εχθρούς της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, η οποία ενεργοποιεί και παρακινεί τον άλλο σημαντικό εσωτερικό κίνδυνο τους Τουρκοκυπρίους. Η ύπαρξη αυτού του εχθρού έτσι όπως προβάλλεται από την εφημερίδα, λειτουργεί βοηθητικά για την ανάπτυξη της εσωτερικής συνοχής³⁸⁶⁶, της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αφού οι Τούρκοι ως ο παντοτινός και απόλυτος εχθρός, είναι η βασική αιτία των προβλημάτων που βιώνει η Κύπρος και κατ' επέκταση οι Ελληνοκύπριοι. Η άποψη της εφημερίδας ότι οι Τουρκοκύπριοι υποκινούνται από την Τουρκία, φανερώνει για μία ακόμη φορά ότι ο τύπος παράκαμπε την κοινωνική πραγματικότητα, καθώς ο λαός της Κύπρου παρουσιάζεται ως αναλλοίωτο και σταθερό σύνολο ατόμων³⁸⁶⁷, το οποίο έχει ελληνοκυπριακό χαρακτήρα, ενώ ο ρόλος και η συμβολή των Τουρκοκυπρίων θεωρείται ανύπαρκτος.

Ο Φιλελεύθερος υπερθεματίζοντας στην άποψη της Χαραυγής τονίζει, ότι η *αδιαλλαξία της Τουρκίας*, οι *παράλογες αξιώσεις της* και η *πεποίθηση ότι η ισχύς των όπλων της δίνει το δικαίωμα να επιδίδεται σε απειλές*, της επιτρέπουν να τρέφει την *ψευδαίσθηση ότι στο τέλος θα κάμψει τους Ελληνοκυπρίους και θα επιβάλει τις*

³⁸⁶⁴ «Οι Απόψεις μας», Χαραυγή (Φεβρουάριος 7, 1968), 3.

³⁸⁶⁵ «Διαφορισμός», Χαραυγή (Ιούνιος 24, 1971), 3.

³⁸⁶⁶ Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 50.

³⁸⁶⁷ Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 77.

*αξιώσεις της*³⁸⁶⁸. Ωστόσο η εφημερίδα φαίνεται να αποκλείει την πιθανότητα στρατιωτικής επέμβασης της Τουρκίας στην Κύπρο, καθώς αναφέρει ότι δεν αποτελεί εύκολο εγχείρημα, εφόσον σε όσες περιπτώσεις αποτολμήθηκε, αποτράπηκε ακόμη και την τελευταία στιγμή. Ένας από τους βασικούς λόγους αποτροπής της στρατιωτικής επεμβάσεως της Τουρκίας, σύμφωνα με τον Φιλελεύθερο, είναι το ισχυρό εσωτερικό μέτωπο της Κύπρου. Αν και πολλούς μήνες γίνεται λόγος για το *ενδεχόμενο τουρκικής επεμβάσεως στην Κύπρο*, κατ' επανάληψη τόσο *η ελληνική πλευρά, όσο και η τουρκική, μιλούν για την απόφαση να αποφύγουν τη χρήση βίας για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος*³⁸⁶⁹.

Η θέση του Φιλελεύθερου δεν διαφοροποιείται από αυτή της Χαραυγής, ως προς τον ρόλο που διαδραματίζει η Τουρκία στην Κύπρο, αφού απώτερος στόχος της είναι να επιβάλει τις αξιώσεις της. Και για τον Φιλελεύθερο επομένως, η Τουρκία αντικατοπτρίζει έναν πολύ σημαντικό εξωτερικό εχθρό, ο οποίος όμως δεν θα επιτεθεί στην Κύπρο, αφού όπως επισημαίνει το έντυπο, θα καταπολεμηθεί από το ισχυρό εσωτερικό μέτωπο. Η παραπάνω εφησυχαστική άποψη του Φιλελεύθερου, της μη πιθανότητας τουρκικής επέμβασης, αποτελούσε μία πάγια άποψη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας.

Η αποσιώπηση του ρόλου της Τουρκίας από τον αντιμακαριακό τύπο, αλλά και η περιορισμένη αρθρογραφία του μακαριακού, φανερώνουν πόσο η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα είχε εστιάσει στον εσωτερικό ανταγωνισμό που βίωνε, με συνέπεια να παρακάμπτει σημαντικούς παράγοντες του κυπριακού ζητήματος, όπως ήταν η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι, θεωρώντας τους ως ένα δευτερεύον πρόβλημα με το οποίο θα ασχολούταν, εφόσον επιλύονταν τα εσωτερικά προβλήματα της. Η στάση αυτή των Ελληνοκυπρίων αποτέλεσε συνέπεια της αντίληψης, που ήταν διάχυτη σε όλη την κοινότητα και σε όλους τους φορείς - επιτηδευματίες της κοινής γνώμης (πολιτική - τύπος), ότι η Κύπρος και το κυπριακό ζήτημα, ήταν ελληνοκυπριακή υπόθεση.

³⁸⁶⁸ «Το Δίκαιον θα Θριαμβεύση», *Φιλελεύθερος* (Φεβρουάριος 8, 1968), 3.

³⁸⁶⁹ «Το Αποτέλεσμα», *Φιλελεύθερος* (Μάρτιος 20, 1970), 3.

Συμπεράσματα

Είναι κοινώς αποδεκτό, ότι ο τύπος αποτελεί μία πολύ σημαντική πηγή εμπλουτισμού της ιστορίας, αφού συμβάλλει στην άσκηση της πολιτικής, στη μεθόδευση ιδεολογιών, στην ερμηνεία γεγονότων, στην πληροφόρηση, όπως και στην άσκηση πίεσης προς πολλές κατευθύνεις.

Ο ελληνοκυπριακός τύπος αναμφίβολα αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα των κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων, οι οποίες στιγμάτισαν την κυπριακή ιστορία από την εποχή της βρετανικής κυριαρχίας, όπου και ξεκίνησε η έκδοση των πρώτων εφημερίδων³⁸⁷⁰. Η διάδοση της τυπογραφίας σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της εκπαίδευσης και τον περιορισμό των Ελληνοκυπρίων αναλφάβητων, αύξησε τον αριθμό των κοινωνικών δρώντων που μπορούσαν να διαβάζουν, με συνέπεια ο τύπος διεισδύοντας σε όλο τον ελληνοκυπριακό χώρο, να διευρύνει το πλαίσιο της δημόσιας σφαίρας, το οποίο πλέον άγγιζε τα όρια της εθνικής ομάδας³⁸⁷¹. Αν και αρχικός στόχος των εκδιδόμενων ελληνοκυπριακών εφημερίδων ήταν να αναπτυχθούν εντός ενός φιλελεύθερου πλαισίου, ωστόσο οι κοινωνικές συνθήκες που κυριάρχησαν τόσο κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας, όσο και τις πρώτες δεκαετίες της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας, δεν επέτρεψαν την προαναφερόμενη επίτευξη³⁸⁷².

Οι ταραχές λόγω των διακοινοτικών συγκρούσεων, οι τουρκικές απειλές περί εισβολής, ο ακρωτηριασμός που υπέστη η Κυπριακή Δημοκρατία λόγω της αποχώρησης των Τουρκοκύπριων αντιπροσώπων, οι συνεχείς αναβολές για τη διενέργεια εκλογών, ο εσωτερικός διχασμός της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αποτέλεσαν σημαντικά εμπόδια, ώστε ο τύπος να μην αναπτυχθεί εντός ενός πλαισίου που θα στηριζόταν σε αστικοδημοκρατικές αρχές. Συνεπώς, δεν είχε την ευκαιρία να διαδραματίσει ρόλο αντίβαρου, έναντι της θεσμοθετημένης πολιτικής εξουσίας, καθώς αναλώθηκε σε σημαντικό βαθμό στην αναπαραγωγή αδιέξοδων συγκρούσεων και πολιτικών αντιπαραθέσεων³⁸⁷³, όπως δεν διαδραμάτισε επίσης, ούτε αντισταθμιστικό παράγοντα μεταξύ των αντιθέσεων της κυπριακής κοινωνίας. Αντιθέτως λειτούργησε ως «προπαγανδιστής», συμβάλλοντας στην κοινωνική και πολιτική πόλωση και στην

³⁸⁷⁰Χρυσάνθου, Μ.Μ.Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 163.

³⁸⁷¹Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 128.

³⁸⁷²Χρυσάνθου, Μ.Μ.Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 163.

³⁸⁷³*Ibid.*, 86.

καλλιέργεια συλλογικών ταυτίσεων, οι οποίες στηρίζονταν στο εθνικό, ιδεολογικό και πολιτικό αίσθημα του «ανήκειν»³⁸⁷⁴.

Προοδευτικά ο τύπος αποτέλεσε βασικό «επιτηδευματία» της ελληνοκυπριακής ταυτότητας, μιας και απολάμβανε ιδιαίτερο κύρος εντός της ελληνοκυπριακής δημόσιας σφαίρας, διαδραματίζοντας σημαίνοντα ρόλο σε ζητήματα που απασχολούσαν την εθνική ομάδα³⁸⁷⁵. Ωστόσο παρά τη δυνατότητα που διέθετε να επηρεάζει τις θέσεις της κοινής γνώμης, δεν κατάφερε να καλλιεργήσει και να διαμορφώσει μία συλλογική πολιτική και πολιτιστική κυπριακή ταυτότητα³⁸⁷⁶. Αντιθέτως, οδήγησε στη διαμόρφωση μίας κοινωνικής πραγματικότητας³⁸⁷⁷ με έντονο το διχαστικό στοιχείο, μεταδίδοντας προς το αναγνωστικό κοινό, συστήματα συμβόλων και επηρεάζοντας την ερμηνεία της πραγματικότητας³⁸⁷⁸.

Ειδικότερα οι τέσσερις εφημερίδες που εξετάστηκαν στην παρούσα διδακτορική διατριβή, χαρακτηρίζονται από έλλειψη ανοχής, μονομερή ερμηνεία των γεγονότων, επιθετική στάση και σκόπιμη συκοφαντία, έναντι των αντιπάλων τους. Σημαντικό μειονέκτημα το οποίο επιδρούσε στις απόψεις που εξέφραζε η κάθε εφημερίδα, ήταν η εξάρτηση της από πολιτικές και οικονομικές δυνάμεις της εποχής, με αποτέλεσμα να υπηρετεί τα συμφέροντα, την ιδεολογία και την πολιτική της ομάδας από την οποία εξαρτιόταν, παίζοντας το παιχνίδι των αντίστοιχων κέντρων εξουσίας και συμφερόντων³⁸⁷⁹.

Από τη θεματική ανάλυση που προηγήθηκε, ο ελληνοκυπριακός τύπος υπηρέτησε συστηματικά τη βιομηχανία της μνήμης (memory industry)³⁸⁸⁰, καταφέροντας να συμβάλλει μέσα από την αρθρογραφία του στην καλλιέργεια μίας ιστορικής συνείδησης, όπου η πιθανότητα λήθης, εκλαμβάνονταν ως απειλή για την ελληνοκυπριακή εθνική ταυτότητα. Και οι τέσσερις εφημερίδες που μελετήθηκαν, αν

³⁸⁷⁴Ibid., 163.

³⁸⁷⁵Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 128.

³⁸⁷⁶Κόνης, «Πραξικόπημα, Εισβολή και Κυπριακή Συλλογική Ταυτότητα», 112-113.

³⁸⁷⁷Maletzke, *Θεωρίες της Μαζικής Επικοινωνίας*, 70.

³⁸⁷⁸Λαμπροπούλου, *Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας*, 33.

³⁸⁷⁹Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 206; Μαρία Μενοίκου & Τόνια Σταυριανού, «ΜΜΕ Παιχνίδια Εξουσίας», no. 383 (1999): 93-98; Katsiaounes, *Labour, Society, and Politics in Cyprus During the Second Half of the Nineteenth Century*, 65.

³⁸⁸⁰Kerwin Lee Klein, «On the Emergence of Memory in Historical Discourse», *Representations*, no. 69 (2000): 127.

και προέρχονταν από διαφορετικό πολιτικό και ιδεολογικό περιβάλλον, επικεντρώθηκαν λιγότερο ή περισσότερο σε ίδιες παρελθοντικές πτυχές³⁸⁸¹. Οι πτυχές αυτές αποτέλεσαν σημείο αναφοράς, τόσο για το εάν εξυπηρετούσαν τη συντήρηση της ελληνοκυπριακής μνήμης, ως προς τις πράξεις των εχθρών, οι οποίες έλαβαν χώρα στο παρελθόν, όσο και για το εάν επιβεβαίωναν ιστορικά την ελληνικότητα της Κύπρου, ανεξαρτήτως εάν αυτή, μεταφραζόταν ως ένωση με την Ελλάδα, ή κυριαρχία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας σε μία ανεξάρτητη και ενιαία Κυπριακή Δημοκρατία.

Η χρήση του παρελθόντος λοιπόν από τον τύπο, αντιμακαριακό και μακαριακό, η οποία είναι διάχυτη σε πληθώρα άρθρων σε αυτή την περίοδο των 14 ετών που μελετήθηκε, αποτέλεσε τη βάση καλλιέργειας, αλλά και αντιπροσώπευσης των δύο κύριων εκδοχών του εθνικισμού που παρατηρούνται στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, την περίοδο 1960-1974. Η πρώτη εκδοχή αφορούσε την ένωση με την Ελλάδα την οποία υποστήριζε το αντιμακαριακό τμήμα των Ελληνοκυπρίων και του τύπου αντίστοιχα και η δεύτερη εκδοχή την ηγεμονεύουσα Ελληνοκυπριακή Κοινότητα εντός του κυπριακού κράτους, την οποία υποστήριζε το μακαριακό τμήμα του πληθυσμού και ο μακαριακός τύπος.

Σε όλες τις εφημερίδες που εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη, οι Έλληνες Μυκηναίοι έφτασαν στην Κύπρο το 1400 π.Χ.³⁸⁸², τονίζοντας ότι από τότε υπήρχε μία αδιάλειπτη συνέχεια του ελληνικού έθνους στο νησί 3000 - 4000 ετών³⁸⁸³. Η ένωση είτε με τη μορφή της άμεσης εκδοχής της, είτε με αυτή της ηγεμονεύουσας Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, προβαλλόταν από τον τύπο ως το επιστέγασμα της ιστορικής συνέχειας όλων αυτών των ετών, ενώ το ελληνικό έθνος παρουσιαζόταν ως το σημείο αναφοράς των Ελληνοκυπρίων, αφού μεταξύ αυτών και των Ελλήνων, υπήρχαν πολιτιστικοί³⁸⁸⁴, βιολογικοί και θρησκευτικοί³⁸⁸⁵ δεσμοί. Αυτοί οι δεσμοί, οι οποίοι προβάλλονταν συνεχώς από την αρθρογραφία που μελετήθηκε, επιβεβαίωναν

³⁸⁸¹Maria Hadjipavlou, «The Cyprus Conflict: Root Causes and Implications for Peacebuilding», *Journal of Peace Research* 44, no. 3 (2007): 349-365; Philippou, «Re-inventing “Europe”: The Case of Geography and History Curricula», 57-88.

³⁸⁸²Ibid., 57-88.

³⁸⁸³Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 54.

³⁸⁸⁴Loizos, «How Might Turkish and Greek Cypriots See Each Other More Clearly?», 35-52; Gökhan, «A Discussion on Ethnic Identity», 29.

³⁸⁸⁵Η θρησκεία μαζί με τις ιστορικές καταβολές αποτελούν δύο από τις σημαντικότερες συνιστώσες της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων κατ' αντιστοιχία της εθνικής ταυτότητας των Ελλήνων. Δραγώνα & Μπιρτέκ, «Πώς οι Έλληνες και οι Τούρκοι Μαθητές Αντιλαμβάνονται την Ιστορία, Το Έθνος και τη Δημοκρατία», 333.

την ελληνικότητα του χριστιανικού πληθυσμού της Κύπρου και συνέβαλλαν στην ενίσχυση ενός «φαντασιακού δικτύου αλληλεγγύης και διασύνδεσης», ανάμεσα στα μέλη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας³⁸⁸⁶, με την τελευταία να νομιμοποιείται πολιτικά³⁸⁸⁷ να καθορίσει το μέλλον του κυπριακού κράτους, έναντι όλων των άλλων πληθυσμών του νησιού και ειδικότερα των Τουρκοκυπρίων.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα αναπαρίσταται μέσα από τον εθνικιστικό λόγο του τύπου, ως μία κοινωνική πολιτισμική οντότητα, η οποία χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της «υπερβατικότητας» και της «μη μεταβλητότητας». Συνεπώς, η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα υπήρχε «ανέκαθεν»³⁸⁸⁸, συγκροτούμενη παράλληλα στη βάση της βιολογικής συγγένειας των ατόμων που την απαρτίζουν³⁸⁸⁹. Η ελληνοκυπριακή εθνική ταυτότητα, σύμφωνα με τα άρθρα των εφημερίδων που εξετάστηκαν, δεν έχει μεταβληθεί στο πέρασμα των αιώνων, αφού ο ελληνικός πολιτισμός που αποτελεί σημαντική συνιστώσα της, έχει μείνει αναλλοίωτος, άσπιλος και αμόλυντος, παρά τις εχθρικές κατακτήσεις που δέχτηκε η Κύπρος³⁸⁹⁰. Ο ελληνικός πολιτισμός παρουσιάζεται από τον τύπο ως ανώτερος από τους υπόλοιπους, αφού κατάφερε να ξεπεράσει όλα τα εμπόδια και τις δυσκολίες, διατηρώντας ανέγγιχτα τα στοιχεία που συνθέτουν και τιμούν τον «εθνικό εαυτό»³⁸⁹¹, γνώρισμα που του επιτρέπει να αντικρούσει τις υφιστάμενες πολιτισμικές επιδράσεις που δέχεται³⁸⁹². Το μεγαλειώδες παρελθόν, σε συνδυασμό με την τρισχιλιετή αδιάσπαστη πορεία του ελληνικού έθνους, αποτελούν τη βάση της εθνικιστικής ελληνοκυπριακής ιδεολογίας,

³⁸⁸⁶Killoran, «Nationalisms and Embodied Memory in Northern Cyprus», 159.

³⁸⁸⁷Ingimundarson, «The Politics of Memory and the Reconstruction of Albanian National Identity in Postwar Kosovo», 95-123; Jáuregui, «Spain's Special Solidarity with the East: The Influence of Collective Memory on Spanish Attitudes to EU - Enlargement», 109-123; Nolan, «The Politics of Memory in the Berlin Republic», 113-132; Schulze, «The Politics of Memory: Flight and Expulsion of German Populations After the Second World War and German Collective memory», 367-382; Sorabji, «Managing Memories in Post - War Sarajevo: Individuals, Bad Memories, and New Wars», 1-18.

³⁸⁸⁸Λέκκας, *Το Παιχνίδι με τον Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 6.

³⁸⁸⁹Κιτρομηλίδης, «“Νοερές Κοινότητες” και οι Απαρχές του Εθνικού Ζητήματος στα Βαλκάνια», 53-131; Ξιφαράς, «Η Ελληνική Εθνικιστική Ιδεολογία στον Μεσοπόλεμο: Όψεις Διαμόρφωσης της Εθνικής Θεωρίας», 53.

³⁸⁹⁰Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 256; Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 80.

³⁸⁹¹Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 210.

³⁸⁹²Ασκούνη, «Απέναντι σε Δύο Αντιθετικές Φιγούρες του “Εθνικού Αλλού”: Στοιχεία από μία Ανάλυση του Λόγου των Εκπαιδευτικών», 295.

επιβεβαιώνουν την ανωτερότητα του «εθνικού εαυτού» των Ελληνοκυπρίων³⁸⁹³ και νομιμοποιούν την ελληνική εθνική ταυτότητα, ενισχύοντας παράλληλα τη συνοχή και τη σταθερότητα της³⁸⁹⁴.

Η κάθετη διαχρονική διάσταση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας που προβάλλει ο τύπος, συμπληρώνει την οριζόντια συγχρονική διάσταση της ιστορίας και του μύθου, με αποτέλεσμα να εξασφαλίζεται στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα η χωρική και χρονική συνέχεια³⁸⁹⁵. Ενισχυτικά προς αυτή την κατεύθυνση λειτουργεί μέσα από την αρθρογραφία, η παρουσίαση ιστορικών περιόδων, οι οποίες απέχουν αιώνες μεταξύ τους, ωστόσο τοποθετούνται πλάι-πλάι προσδιορίζοντας το αδιαφοροποίητο στοιχείο της ενιαίας εθνικής ταυτότητας³⁸⁹⁶.

Προς την προαναφερόμενη κατεύθυνση συνέβαλε και η συχνή αναφορά του τύπου στη Μητέρα Πατρίδα ως θεμελιώδες δομικό στοιχείο του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, έχοντας μάλιστα πολυεπίπεδη σημασιολογία. Η αρθρογραφική προβολή της Μητέρας Πατρίδας επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά, τη βιολογική σύνδεση των Ελλήνων με τους Ελληνοκυπρίους και κατά συνέπεια την καταγωγή και των δεύτερων, από τους Αρχαίους Έλληνες. Οι Ελληνοκύπριοι όντας γνήσιοι Έλληνες, αποτελούν τους κύριους φορείς της ελληνικότητας στο νησί, παρά τους ξένους δυνάστες που κατέκτησαν την Κύπρο³⁸⁹⁷. Ταυτόχρονα η Μητέρα Πατρίδα καταδεικνύει τον αλτρωτικό χαρακτήρα του ελληνικού εθνικισμού, φυσικοποιώντας και νομιμοποιώντας τα πολιτικά αιτήματα των Ελληνοκυπρίων και τη θέση των τελευταίων ως τους γνήσιους απογόνους των παλαιών Ελλήνων³⁸⁹⁸.

Ο αγώνας των Ελληνοκυπρίων προβάλλεται μέσα από τις εφημερίδες που εξετάστηκαν, ως συνέχεια των ιστορικών αγώνων των Ελλήνων, αποσκοπώντας στην εθνική αποκατάσταση και στην ολοκλήρωση του ελληνισμού³⁸⁹⁹. Στον τύπο

³⁸⁹³ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 87; Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 205-206.

³⁸⁹⁴ Ιντζεσίλογλου, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας*, 85.

³⁸⁹⁵ Τσαούσης, «Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Το Πρόβλημα της Νεοελληνικής Ταυτότητας», 19.

³⁸⁹⁶ Ασκούνη, «Απέναντι σε Δύο Αντιθετικές Φιγούρες του “Εθνικού Αλλού”: Στοιχεία από μία Ανάλυση του Λόγου των Εκπαιδευτικών», 295.

³⁸⁹⁷ Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 103-104.

³⁸⁹⁸ *Ibid.*, 104.

³⁸⁹⁹ Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 450.

ζωντανεύουν ξανά οι μυθικοί και ιστορικοί ήρωες, οι οποίοι αποτελούν «τα μαργαριτάρια στο περιδέραιο» της εθνικής αφήγησης³⁹⁰⁰, καθώς και τοποθεσίες που δόθηκαν σημαντικές μάχες για την απελευθέρωση των Ελλήνων. Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν τους συνδετικούς κρίκους και την επιβεβαίωση της ύπαρξης των κοινών δεσμών αίματος, γλώσσας, πολιτισμού και εθνικών αξιών ανάμεσα στις γενιές Ελλήνων και Ελληνοκυπρίων³⁹⁰¹. Συνεχώς μέσα από τα άρθρα παρουσιάζονται ιστορικά γεγονότα από την ελληνική ιστορία, που συνδέονται άμεσα και επίσημα με τον αγώνα που διεξάγουν οι Ελληνοκύπριοι³⁹⁰². Οι τελευταίοι μπορεί για παράδειγμα να μην είχαν βγει νικητές, όπως συνέβη στην περίπτωση του αγώνα των Ελλήνων το 1821, αλλά είχαν καταφέρει να διατηρήσουν την εθνική ταυτότητα τους άθικτη, συνεχίζοντας να πολεμούν για την εθνική ολοκλήρωση³⁹⁰³.

Επιπλέον η κατ' επανάληψη παρουσίαση των ιστορικών γεγονότων, λειτουργούσε ανασταλτικά στην ενσωμάτωση των Τουρκοκυπρίων στην κυπριακή κοινωνία, εφόσον αυτά υπηρετούσαν μόνο την ελληνική ιστορία των Ελληνοκυπρίων και αποσκοπούσαν στην εξύψωση της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, έναντι της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας³⁹⁰⁴. Παράλληλα η ταύτιση και η μίμηση του παρελθόντος όπως φανεωνόταν από τον τύπο³⁹⁰⁵, στερούσε από τους Ελληνοκυπρίους τη δυνατότητα να ανανεώσουν την ταυτότητα τους.

Η ιστορία σύμφωνα με τις εφημερίδες, επιβεβαίωνε τον δίκαιο αγώνα των Ελληνοκυπρίων, ο οποίος εντασσόταν στην ευρύτερη ελληνική ιστορία και στον ελληνικό μύθο, καταδεικνύοντας παράλληλα τους στενούς δεσμούς με το ελληνικό κράτος και τη Μητέρα Πατρίδα³⁹⁰⁶. Προάγεται επομένως μέσα από τον ελληνοκυπριακό τύπο ένας εθνικισμός, ο οποίος αποτελείται από ένα μείγμα κλασικών βυζαντινών και ελληνικών συμβόλων, ιδεών και μύθων, που συνθέτουν την ελληνοκυπριακή ταυτότητα³⁹⁰⁷. Επιπλέον οι ιστορικές αναφορές προσπαθούν πέρα

³⁹⁰⁰ Anderson, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, 102.

³⁹⁰¹ Λέκκας, *Το Παιχνίδι με τον Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα*, 131.

³⁹⁰² Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 450-453.

³⁹⁰³ Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 320.

³⁹⁰⁴ Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 35, 81.

³⁹⁰⁵ Ibid., 81.

³⁹⁰⁶ Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 459; Φραγκουδάκη, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς*, 160.

³⁹⁰⁷ Τερλεξής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους*, 51.

από την επιβεβαίωση της εθνικής ταυτότητας, να αποτελέσουν παράδειγμα προς μίμηση σε παρόντα χρόνο³⁹⁰⁸. Ο αγώνας των Ελληνοκυπρίων ως επανάσταση³⁹⁰⁹ και η ένωση ως τελικός σκοπός, ως κάτι το μη διαπραγματεύσιμο³⁹¹⁰ με την ευρεία ή τη στενή έννοια³⁹¹¹, εμπεριέχονται στο σύνολο των εφημερίδων που μελετήθηκαν.

Ακόμη και στον μακαριακό τύπο όπου οι ιστορικές αναφορές είναι περιορισμένες, σε καμία περίπτωση δεν επιδιώκεται η αμφισβήτηση του αγώνα των Ελληνοκυπρίων, ως συνέχεια της ελληνικής ιστορίας. Η παλαιότερη ιστορία των Ελλήνων θεωρείται «αυτονόητη» και η πιο πρόσφατη ιστορία των Ελληνοκυπρίων «αυτεξήγητη». Ακόμη και η Χαραυγή που λόγω της ιδεολογικής τοποθέτησης της παρουσιάζει μία αμήχανη και αβέβαιη στάση έναντι της ιστορίας και των μύθων, υπερτονίζει τον ρόλο του λαού, της ενότητας και της σταθερότητας στα άρθρα της, αλλά στο πλαίσιο ενός ενιαίου ανεξάρτητου και προπαντός «ελληνοκυπριακού» κράτους³⁹¹².

Στην αρθρογραφία της εποχής το «εμείς» εντός του πλαισίου της εθνικής ταυτότητας καταλήγει στην ύπαρξη μίας «καταναγκαστικής ομοιογένειας», που κατανοείται μέσα από την ελληνοκυπριακή αφομοίωση των πάντων³⁹¹³. Η αντίληψη αυτή αν και καλυμμένα, υπηρετείται ακόμη και από τη Χαραυγή³⁹¹⁴, το πιο φιλελεύθερο έντυπο από τα τέσσερα που μελετήθηκαν, καθώς η ειρηνική συμβίωση ανάμεσα σε Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους, γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της κυριαρχίας των πρώτων, έναντι των δεύτερων, οι οποίοι δεν μπορούν να αποτελέσουν παρά μειονότητα, εντός ενός ενιαίου και δημοκρατικού ελληνοκυπριακού κράτους³⁹¹⁵.

Ο τύπος φαίνεται ότι δεν μπόρεσε να μείνει εκτός των εθνικών επιδιώξεων³⁹¹⁶, με τους Ελληνοκύπριους να αποτελούν «πάντα» τους ιστορικούς και νόμιμους

³⁹⁰⁸Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 460.

³⁹⁰⁹Ibid., 454.

³⁹¹⁰Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 74.

³⁹¹¹Καζαμιάς, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”»: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», 447.

³⁹¹²Ibid., 457, 460-461.

³⁹¹³Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 96.

³⁹¹⁴Παρά το γεγονός ότι αποτελούσε τη φωνή της συναίνεσης στην έντυπη δημοσιογραφία, δεν κατάφερε να υψώσει ουσιαστικά το ανάστημά της και να αποτελέσει την τρίτη φωνή έναντι των άρθρων μίσους και των υπερβολών που δημοσίευαν αμφότερα τα αντίπαλα ιδεολογικά έντυπα. Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 200.

³⁹¹⁵Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 84.

³⁹¹⁶Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 48-49.

δικαιούχους της Κύπρου, ενώ τους Τουρκοκύπριους το «απομεινάρυ»³⁹¹⁷ του ξένου δυνάστη³⁹¹⁸, της οθωμανικής κατάκτησης του 1571³⁹¹⁹. Οι Τουρκοκύπριοι προβάλλονται ως «αναγκαίο κακό», το οποίο αν δεν μπορούσε να εξαφανισθεί από το ελληνοκυπριακό κράτος, έπρεπε τουλάχιστον να αδρανοποιηθεί³⁹²⁰, ειδικότερα ως προς τα άδικα υπερπρονόμια που τους είχαν παραχωρηθεί³⁹²¹.

Η προβολή αντιθετικών εικόνων όπως η προαναφερόμενη μέσα από την αρθρογραφία της εποχής, δημιουργούσε θετικά και παγιωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις³⁹²² για τους Ελληνοκυπρίους και αρνητικά στερεότυπα για τους Τουρκοκυπρίους³⁹²³, απονομιμοποιώντας στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων την παρουσία των Τουρκοκυπρίων στο νησί. Δίπλα στις μοναδικές αρετές και στα ιερά δίκαια των Ελληνοκυπρίων, τοποθετούνταν τα ταπεινά κίνητρα και ιδιοτελή συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων³⁹²⁴. Η παγίωση στερεοτυπικών αντιλήψεων από τον τύπο, είχε σαν αποτέλεσμα την οργάνωση του κοινού τύπου της ελληνοκυπριακής εθνικιστικής ιδεολογίας, την κωδικοποίηση των κυρίαρχων αναπαραστάσεων και την κινητοποίηση του κοινωνικού σώματος³⁹²⁵. Σε αυτό το πλαίσιο τα δικαιώματα τα οποία είχαν παραχωρηθεί στους Τουρκοκυπρίους ήταν υπερβολικά, αφού δεν ανταποκρίνονταν στον μειονοτικό ρόλο τους³⁹²⁶. Για την ενίσχυση των παραπάνω αντιλήψεων, οι αναφορές στις απόψεις των Τουρκοκυπρίων ήταν ελάχιστες, με τον τύπο να παρουσιάζει μόνο αυτές που συνέπλεαν με τις κυρίαρχες αντιλήψεις των Ελληνοκυπρίων³⁹²⁷. Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης ήταν η συνεχής αύξηση της ανασφάλειας των Τουρκοκυπρίων³⁹²⁸, η οποία τους οδήγησε στην καλλιέργεια και

³⁹¹⁷Η μη αναγνώριση, η απόρριψη των Τουρκοκυπρίων, αποτελεί σύμφωνα με τον Ηρακλείδη ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια επίλυσης του κυπριακού ζητήματος. Ηρακλείδης, *Εθνικά Θέματα και Εθνοκεντρισμός. Μία Κριτική στην Ελληνική Εγωκεντρική Πολιτική*, 51.

³⁹¹⁸Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 121.

³⁹¹⁹Papadakis, «Greek Cypriot Narratives of History and Collective Identity: Nationalism as a Contested Process», 149-165.

³⁹²⁰Παπαγεωργίου, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», 22.

³⁹²¹Ιεροδιακόνου, *Το Κυπριακό Πρόβλημα (Πορεία προς τη Χρεοκοπία)*, 346.

³⁹²²Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 42.

³⁹²³Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 219.

³⁹²⁴Φραγκουδάκη, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς*, 160.

³⁹²⁵Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 87.

³⁹²⁶Ηρακλείδης, *Εθνικά Θέματα και Εθνοκεντρισμός. Μία Κριτική στην Ελληνική Εγωκεντρική Πολιτική*, 38.

³⁹²⁷Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 206.

³⁹²⁸Παπαπολυβίου, «Η Κύπρος και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι. Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Εθελοντισμού», 302.

ευδοκίμηση μίας αντίστοιχης ηγεμονικής τουρκοκεντρικής ιστορικής αναπαράστασης, που κλιμάκωσε με τη σειρά της τη συγκρουσιακή κατάσταση των δύο κοινοτήτων³⁹²⁹.

Παράλληλα ο τύπος διαπιστώθηκε ότι προώθησε μία ειδικότερη εκδοχή της μνήμης, αυτή της «μνήμης του πόνου», η οποία οδήγησε στην κλιμάκωση της σύγκρουσης ανάμεσα στις δύο κοινότητες, στην εμβάθυνση του επικοινωνιακού χάσματος³⁹³⁰, στην ανάπτυξη του ήδη υπάρχοντος ψυχολογικού φράγματος και φυσικά στην περαιτέρω καλλιέργεια του ελληνοκυπριακού εθνικισμού. Μέσω αυτής της εκδοχής της μνήμης, τα φοβικά και απειλητικά συναισθήματα στα οποία εδράζονταν οι ιστορικές μνήμες³⁹³¹ αναπαράγονταν συνεχώς, με αποτέλεσμα η κυρίαρχη ελληνοκυπριακή εθνική ομάδα να εξιδανικεύεται, ενώ η τουρκοκυπριακή εθνική ομάδα να δαιμονοποιείται³⁹³², αφού εκπροσωπούσε τον εχθρό. Μάλιστα όσο πιο δεξιά είναι η ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση του εντύπου (αντιμακαριακός τύπος), τόσο εντονότερα προβαλλόταν η εικόνα των Τουρκοκυπρίων ως εχθρών³⁹³³, καθώς αυτοί αντιπροσωπεύουν τους εξτρεμιστές, τους στασιαστές, τους τρομοκράτες, τους κακοποιούς³⁹³⁴, τους ληστοσυμμορίτες της Κύπρου³⁹³⁵, τους ανήθικους, τους αναξιοπρεπείς και τους αγωνιζόμενους εξ αρχής για τον διαμελισμό της Κυπριακής Δημοκρατίας³⁹³⁶. Η προβολή απαξιωτικών στερεοτύπων όπως τα προαναφερόμενα, επέτρεπε την προαγωγή ανταγωνιστικών αναπαραστάσεων ανάμεσα στις δύο κοινότητες, οι οποίες ενίσχυσαν την εθνική ταυτότητα της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας³⁹³⁷, ως φορέα της ιστορικής αλήθειας, έναντι της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, η οποία αποτελούσε τον φορέα της ιστορικής απάτης.

³⁹²⁹ Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 131.

³⁹³⁰ Anastasiou, *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict, and the Quest for Peace in Cyprus*, 154.

³⁹³¹ Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 31.

³⁹³² Zembylas, «Witnessing in the Classroom: The Ethics and Politics of Affect», 305-324; Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 31; Galtung, *Peace Journalism: What, Why, Who, How, When, Where*, 1.

³⁹³³ Τραγγάρης και Σαμαράς «“Εμείς” Μέσα από τα Μάτια των “Άλλων”. Απεικονίσεις των Ελληνοκυπρίων στα Τουρκοκυπριακά Μέσα», <https://dimosiografia.com/emeis-mesa-apo-ta-matia-twn-tourkokypriwn/>

³⁹³⁴ Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 259.

³⁹³⁵ Χρυσάνθου, Μ.Μ.Ε.: *Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 85.

³⁹³⁶ Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 261.

³⁹³⁷ Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 81-82.

Μέσω της κατασκευής της παραπάνω μειωτικής εικόνας για τους Τουρκοκυπρίους, οι εφημερίδες που μελετήθηκαν ενδυνάμωσαν την ωραιοποιημένη εικόνα του «εθνικού εαυτού» των Ελληνοκυπρίων³⁹³⁸. Οι Ελληνοκύπριοι είχαν πάντα το δικίο με το μέρος τους, ήταν αυτοί που το δικό τους «εμείς» είχε τις ρίζες του στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, ενώ το «εμείς των άλλων» χαρακτηριζόταν από ιστορική οπισθοδρόμηση. Οι Ελληνοκύπριοι ήταν πάντα η μοντέρνα πολιτισμένη κοινωνία, εναντίον των απολίτιστων και των αγρίων βάρβαρων Τουρκοκυπρίων³⁹³⁹. Οι Ελληνοκύπριοι ήταν ο οικοδεσπότης που «έδινε» ή «δεχόταν» όσα του ζητούσε ή όσα του έκανε η μειονότητα των Τουρκοκυπρίων, η οποία τρομοκρατούσε την ελληνική Κύπρο³⁹⁴⁰. Αυτή η υπερπροβολή των εθνοτικών διαφορών μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, είχε σαν συνέπεια να ενισχύει τις υπάρχουσες διαφορετικές εθνικές ταυτότητες, καλλιεργώντας συνάμα μία κουλτούρα αφορισμών³⁹⁴¹, αλλά και μία κουλτούρα της υπεροχής. Ο τύπος μέσω της προώθησης των παραπάνω αντιλήψεων λειτούργησε ως μοχλός ενίσχυσης της αντίληψης, ότι οι Ελληνοκύπριοι αποτελούσαν μία τοπική υπερδύναμη³⁹⁴².

Επιπροσθέτως ο τύπος συνέβαλλε στη μεγέθυνση της αντιπαραθετικής διάστασης της ελληνικής εθνικής ταυτότητας, έναντι της ετερότητας, μέσω της καλλιέργειας μίας συνεχούς και μόνιμης αίσθησης της ύπαρξης «έξωθεν απειλών - εχθρών». Η αίσθηση του εχθρού έδωσε στις εφημερίδες το έναυσμα να επανερμηνεύσουν την «εθνική» πραγματικότητα και να την αναπλάσουν χρησιμοποιώντας ιδεολογικά την ιστορία, επικαλούμενες επιλεκτικά το κυπριακό παρελθόν, προωθώντας παράλληλα την αναπαραγωγή της «μοναδικής ελληνικής ιστορικής πραγματικότητας» στις επόμενες γενιές³⁹⁴³. Σε αυτό το πλαίσιο ο τύπος βοήθησε τον ελληνοκυπριακό εθνικισμό να προβάλλει ως καθήκον των Ελληνοκυπρίων την υπεράσπιση της ελληνοκυπριακής ταυτότητας από την κάθε εξωτερική απειλή³⁹⁴⁴ και να προωθήσει τη συλλογική ελληνοκυπριακή και μόνο, ευημερία.

³⁹³⁸Ibid., 83.

³⁹³⁹Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 41.

³⁹⁴⁰Terzis, *Mediation of National Identities by National Media*, 138-139.

³⁹⁴¹Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 42.

³⁹⁴²Ibid., 45-46.

³⁹⁴³Κουλλάπης, «Ιδεολογικοί Προσανατολισμοί της Ελληνοκυπριακής Εκπαίδευσης με Έμφαση στο Μάθημα της Ιστορίας», 276.

³⁹⁴⁴Αξελός, «Πατριωτισμός, Διεθνισμός και Εθνικό Ζήτημα», 161-176; Grosby, «Nationality and Religion», 97-119.

Η περίοδος 1960-1974 χαρακτηρίζεται από έναν έντονο διπολισμό όσον αφορά στα σημαίνοντα σύμβολα της εθνικής ελληνοκυπριακής ταυτότητας που παρουσιάζονται από τον τύπο. Ο διπολισμός αυτός ευδοκίμησε στο εσωτερικό ρήγμα που υπέστη η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, η οποία προοδευτικά διαχωρίστηκε από το 1960 και έπειτα στην εθνικόφρονα αντιμακαριακή παράταξη, που επιδίωκε την άμεση και μονομερή καταγγελία του κυπριακού κράτους και στη μακαριακή παράταξη, η οποία είχε υιοθετήσει μία πιο μετριοπαθή στάση, θεωρώντας ότι μέσω της οδού των διαπραγματεύσεων θα επιτυγχανόταν σταδιακά ο στόχος της ένωσης³⁹⁴⁵. Η διαφωνία αυτή αποτέλεσε και τη βάση της σύγκρουσης των Αντιμακαριακών και Μακαριακών.

Το παραπάνω συγκρουσιακό κλίμα υποβοηθήθηκε από τον ανταγωνισμό που καλλιεργούσε ο τύπος στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Αναλυτικότερα, η κυριαρχούσα εθνοκεντρική - ελληνοκεντρική αναπαράσταση στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, διασπάται σε δύο ανταγωνιστικές ελληνοκεντρικές αναπαραστάσεις, όσον αφορά στην ταυτότητα, οι οποίες αποτυπώνονται στην σύγκρουση μεταξύ Μακαριακών και Αντιμακαριακών και κατ' επέκταση μεταξύ των εντύπων που εκπροσωπούν την κάθε πολιτική θέση.

Οι εφημερίδες επιδρώντας καθοριστικά στη δημόσια σφαίρα της Κύπρου, αποσκοπούν, λαμβάνοντας μέρος στον παραπάνω ανταγωνισμό, να νομιμοποιήσουν με τα άρθρα τους τη μακαριακή ή αντίστοιχα την αντιμακαριακή πολιτική και συνάμα την κάθε ελληνοκεντρική αναπαράσταση που αυτές οι πολιτικές εκπροσωπούσαν, ως την ορθότερη και αυτή που πρέπει να κυριαρχήσει, ώστε να επικρατήσει στην τουρκοκεντρική αναπαράσταση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Σε αυτό τον εσωτερικό ανταγωνισμό, το ζήτημα της ένωσης αποτελεί τη βάση πραγμάτωσης της εθνικής αναπαράστασης της ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων, αφού το ενωτικό αίτημα έστω και σε συμβολικό επίπεδο είναι ο τελικός σκοπός και το σημείο αναφοράς και επιβεβαίωσης της ελληνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων. Το πρόβλημα ωστόσο του ανταγωνισμού μεταξύ των δύο ελληνοκεντρικών αναπαραστάσεων της ταυτότητας δεν αφορά την ένωση, αλλά τον τρόπο πραγμάτωσης της.

Η επίτευξη της άμεσης ένωσης σύμφωνα με τους Αντιμακαριακούς αποτελεί την καλύτερη απόδειξη της ελληνικής καταγωγής της εθνικής ταυτότητας των

³⁹⁴⁵ Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 129, 149.

Ελληνοκυπρίων, η οποία είναι προαιώνια, δίκαιη και μη διαπραγματεύσιμη. Στο πλαίσιο της αντιμακαριακής αρθρογραφίας το πάθος για την ένωση δεν μπορεί να παραμεριστεί, γιατί αυτό σημαίνει άρνηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας. Η ένωση με τη Μητέρα Πατρίδα είναι πιο τρανή επιβεβαίωση της ελληνικότητας της εθνικής ταυτότητας των Κυπρίων. Όποιος Ελληνοκύπριος δεν υποστήριζε αυτή την εκδοχή και προήγαγε την Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία υποβάθμιζε και υποτιμούσε το ελληνικό εθνικό στοιχείο, έναντι της προώθησης της κυπριακής συνείδησης, όχι μόνο δεν ήταν Έλληνας³⁹⁴⁶, αλλά μεταμορφωνόταν σε προδότη³⁹⁴⁷ αφού προσέφερε επιχειρήματα στον εχθρό³⁹⁴⁸.

Η παραμέληση της ελληνικής κληρονομιάς και της επίκλησης του εθνικού καθήκοντος θεωρείται μεγάλη «αμαρτία»³⁹⁴⁹ για τον αντιμακαριακό τύπο. Η διαφορετικότητα δεν μπορεί να γίνει ανεκτή, ακόμη και αν προέρχεται από μέλη της ίδιας κοινότητας³⁹⁵⁰, με αποτέλεσμα τόσο ο μακαριακός, όσο και ο αντιμακαριακός τύπος να προσδιορίζουν την έννοια της ταυτότητας στη βάση εχθρού - φίλου. Όποιος εξέφραζε αντίθετη άποψη σε σχέση με την κυρίαρχη άποψη που πρέσβευε το κάθε έντυπο, υπηρετούσε άλλους σκοπούς, προσωπικά συμφέροντα, ήταν φορέας συνομοσίας ή πράκτορας του εχθρού³⁹⁵¹ και άρα πατριδοκάπηλος³⁹⁵². Η απομάκρυνση από τον εθνικό κανόνα θεωρούταν κάτι αθέμιτο, αδιανόητο και επέφερε την κατηγορία της «εθνικής μειοδοσίας»³⁹⁵³. Παράλληλα το αίτημα της άμεσης χωρίς ενδιάμεσους σταθμούς ένωσης, καταδείκνυε στην αντιμακαριακή εθνικιστική εκδοχή, τη φυσική ελληνοπρεπή και ελληνοχριστιανική³⁹⁵⁴ αναπαράσταση της Κύπρου, επιβεβαιώνοντας παράλληλα την ανισότητα ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους που αποτελούσαν τους νόμιμους κατοίκους του νησιού, έναντι των Τουρκοκυπρίων που δεν ήταν τίποτα περισσότερο, παρά το κατάλοιπο του ξένου κατακτητή³⁹⁵⁵. Ο αντιμακαριακός τύπος υποστήριζε ότι το ανεξάρτητο κυπριακό κράτος συνιστούσε απειλή για την εθνική ελληνοκυπριακή ταυτότητα, αφού επεδίωκε την καλλιέργεια μίας κυπροκεντρικής

³⁹⁴⁶Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 51-52.

³⁹⁴⁷Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 46.

³⁹⁴⁸Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 82-83.

³⁹⁴⁹Lowenthal, *The Heritage Crusade and the Spoils of History*, xii.

³⁹⁵⁰Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 96.

³⁹⁵¹Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 208.

³⁹⁵²Χριστοφόρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 191.

³⁹⁵³Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 95.

³⁹⁵⁴Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 85.

³⁹⁵⁵Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 123.

εθνικής ταυτότητας, έναντι της ελληνοκεντρικής. Ο προσανατολισμός και ο στόχος των Ελληνοκυπρίων, έπρεπε να είναι η «ένωση και μόνο η ένωση», ακόμη και αν χρειαζόταν να «καεί όλη η Κύπρος». Μόνο μέσω της επίτευξης του εθνικού στόχου θα μπορούσε να διατηρηθεί η ηγεμονική ελληνοκεντρική αναπαράσταση της Κύπρου³⁹⁵⁶.

Από την άλλη πλευρά οι Μακαριακοί υποστηρίζουν ότι οι συνθήκες δεν επέτρεπαν την επίτευξη της άμεσης ένωσης (ευκταίας λύσης), στην οποία οι Ελληνοκύπριοι έπρεπε να φτάσουν δια της πλαγίου οδού (εφικτής λύσης), στην προκειμένη περίπτωση ο αρχικός στόχος έπρεπε να είναι η ανεξαρτησία, η οποία προοδευτικά θα οδηγούσε στην ένωση. Στον μακαριακό τύπο επικρατεί η εκδοχή της ανόθευτης ένωσης μέσω της διαδικασίας της αυτοδιάθεσης, που απέκλειε κάθε εμπλοκή του ΝΑΤΟ και γενικότερα του ιμπεριαλισμού στην επίλυση του κυπριακού ζητήματος. Η ανεξαρτησία δεν αποτελούσε αυτοσκοπό για τον μακαριακό τύπο, αλλά παρείχε τη δυνατότητα της διενέργειας των απαραίτητων ελιγμών για την επίτευξη του ενωτικού στόχου. Απέναντι στο αίτημα της άμεσης ένωσης, αντιπαραβάλλεται από τις μακαριακές εφημερίδες ο μακρινός, επίπονος, αλλά επιτυχημένος δρόμος των ενδιάμεσων σταθμών.

Συνεπώς στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, αλλά και στον αντιμακαριακό και μακαριακό τύπο, η ένωση είναι το πεπρωμένο, μία πραγματικότητα, με τον άμεσο ή έμμεσο τρόπο πραγμάτωσης να αποτελεί το κλειδί νομιμοποίησης της ελληνοκεντρικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων και κατ' επέκταση την επιβολή της μακαριακής στην αντιμακαριακή παράταξη ή το αντίθετο. Ο εσωτερικός αυτός ανταγωνισμός που προώθησε ο τύπος ακολουθώντας τυφλά το παιχνίδι της ιδεολογικής αλληλοεξόντωσης των δύο παρατάξεων της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας³⁹⁵⁷, είχε σαν αποτέλεσμα οι Ελληνοκύπριοι να παραβλέψουν την αυξανόμενη δυσaráεσκεια των Τουρκοκυπρίων, θεωρώντας την ως ένα δευτερεύον πρόβλημα με το οποίο θα ασχολούνταν σε μελλοντικό χρόνο, εφόσον ολοκληρωνόταν ο αγώνας στην αρένα του εσωτερικού ανταγωνισμού τους. Πολύ δε περισσότερο ούτε οι Μακαριακοί, ούτε οι Αντιμακαριακοί δεν φαντάστηκαν, ότι ο

³⁹⁵⁶Ibid., 137-138.

³⁹⁵⁷Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 197.

εσωτερικός ανταγωνισμός τους θα έδινε το έναυσμα, ώστε να ταφεί οριστικά η τόσο δεδομένη προοπτική της ένωσης.

Ο εσωτερικός αυτός ανταγωνισμός είναι διττός αφού σε αρκετές περιπτώσεις στρέφεται εναντίον της Ελλάδας, με τις εφημερίδες της κάθε πλευράς να επιδιώκουν να ενδυναμώσουν την εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων μέσα από την κριτική που ασκούν στη στάση που κρατά το εθνικό κέντρο για το κυπριακό πρόβλημα. Κάθε έντυπο ενώ προβάλλει μία ηγεμονική μονολιθική εθνοκεντρική εκδοχή της ελληνικής ταυτότητας, η οποία θεωρείται δεδομένη και αδιαπραγμάτευτη ως προς τους Τουρκοκύπριους, την Ελλάδα, την Τουρκία, τους ιμπεριαλιστές και τους κομμουνιστές, ταυτόχρονα προωθεί διαφορετικές εκδοχές της ελληνικής ταυτότητας στο πεδίο του ανταγωνισμού Αντιμακαριακών - Μακαριακών. Σκοπός αυτής της διαφοροποίησης είναι κάθε έντυπο να νομιμοποιήσει την εκδοχή της παράταξης που υποστηρίζει ως περισσότερο ελληνική και να απονομιμοποιήσει την εκδοχή της ελληνικότητας των ανταγωνιστικών εντύπων που αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα μία διαφορετική πολιτική κατεύθυνση για το ζήτημα της ένωσης.

Η παραπάνω κατάσταση είχε σαν συνέπεια ο τύπος να συμβάλλει στη δημιουργία νέων εμποδίων που ανέστειλαν την ανάδυση μίας κυπροκεντρικής εκδοχής της εθνικής ταυτότητας. Η επικέντρωση στον εσωτερικό ανταγωνισμό για την επικράτηση της «πιο» ελληνικής εθνικής ταυτότητας, όπως αναπαρίσταται μέσα από τη σύγκρουση αντιμακαριακών - μακαριακών εντύπων, φανέρωσε την αδυναμία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας να αντιληφθεί τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές αλλαγές που συνέβαιναν γύρω της και να οικειοποιηθεί σε υλικό και συμβολικό επίπεδο τα άγνωστα νέα δεδομένα που την περιέβαλλαν³⁹⁵⁸, με συνέπεια να την προλάβουν οι καταστάσεις (πραξικόπημα - εισβολή).

Βοηθητικά σε όλα τα παραπάνω λειτούργησε και το γεγονός, ότι η ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας κατανοήθηκε ως ένα «εισβλητικό είδος», το οποίο εισήλθε στο κυπριακό κράτος και ανέστειλε τους στόχους του κάθε κοινοτικού εθνικισμού (ιδίως του ελληνοκυπριακού), θέτοντας παράλληλα υπό αμφισβήτηση την εθνική ταυτότητα της κάθε πλευράς, η οποία στηριζόταν μέχρι πρότινος σε διαχωριστικά στοιχεία. Οι πρόνοιες του νέου συντάγματος επέβαλαν την οικοδόμηση

³⁹⁵⁸Serge Moscovisi, *Η Ψυχανάλυση, η Εικόνα της και το Κοινό της*, μτφρ. Μπάμπης Κολώνιας & επίμ. Άννα Μαντόγλου (Αθήνα: Οδυσσέας, 1999).

μίας κοινής πατρίδας που στηριζόταν στη βάση της συνεργασίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Ανατράπηκε το αίσθημα σταθερότητας που προσέφερε η ελληνοκυπριακή ταυτότητα³⁹⁵⁹ και κατ' επέκταση κλυδωνίστηκε η εθνικιστική ιδεολογία, η οποία έως τότε στηριζόταν σε αλυτρωτικούς λόγους που αναφέρονταν στην εθνική παράδοση και στον εθνικό πολιτισμό των Ελληνοκυπρίων³⁹⁶⁰.

Η βίαιη εισαγωγή αυτού του νέου κοινωνικού αντικειμένου της Κυπριακής Δημοκρατίας στο πεδίο των σημαινόντων συμβόλων που αφορούσαν την εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων αποτυπώθηκε περίτρανα στην αρθρογραφία του ελληνοκυπριακού τύπου, συμβάλλοντας με τη σειρά του στην αποτροπή της ανάπτυξης μίας συναινετικής νέας πραγματικότητας. Τα πρώτα άρθρα με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας που μιλούσαν για συνεργασία, σύμπνοια και ομόνοια, γρήγορα αντικαταστάθηκαν από αυτά που διακήρυτταν τα δίκαια και απαράγραπτα αιτήματα της πλειοψηφούσας Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, την προαιώνια ιστορική συνέχεια της και κατάγγελλαν τα απαράδεκτα υπερδικαιώματα της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, η οποία σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε παρά να απολαμβάνει μόνο μειονοτικά δικαιώματα. Το αναπόφευκτο κακό της Κυπριακής Δημοκρατίας, δεν αποτελούσε παρά την αδήριτη ανάγκη μίας συμβιβαστικής λύσεως, ώστε να αποφευχθεί το χειρότερο³⁹⁶¹. Προοδευτικά ο τύπος προβάλλει την Κυπριακή Δημοκρατία ως τον ενδιάμεσο σταθμό της ένωσης, εξισώνεται ο κυπριακός λαός με τους Ελληνοκυπρίους και τα συμφέροντα τους ταυτίζονται με το συμφέρον ολόκληρης της Κύπρου³⁹⁶².

Τόσο τα μακαριακά έντυπα, όσο και τα αντιμακαριακά, υποστηρίζαν ότι με την Κυπριακή Δημοκρατία ανατράπηκε η φυσική δικαιοσύνη, ενώ επιβλήθηκε λόγω της δημιουργίας της μία εχθρική κατάσταση στους Ελληνοκυπρίους. Στην ουσία σύσσωμος ο ελληνοκυπριακός τύπος προήγαγε την άποψη ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δημιουργήθηκε γιατί επικράτησαν οι θέσεις των πιο ισχυρών - εξωτερικών εχθρών, ενώ αγνοήθηκε η θέση του ελληνοκυπριακού λαού. Η «απρόθυμη δημοκρατία» όπως σε πολλές περιπτώσεις αποκαλούνταν από τα έντυπα της εποχής το

³⁹⁵⁹Duveen, «Representations, Identities, Resistance», 264.

³⁹⁶⁰Geertz, *Η Ερμηνεία των Πολιτισμών*, 241.

³⁹⁶¹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 69; Κρανιδιώτης, *Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974*, 135; Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Δίγιο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 184-186.

³⁹⁶²Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 136.

κυπριακό κράτος, φανερώνει ακριβώς την απροθυμία των Ελληνοκυπρίων για ένα κράτος το οποίο δεν το θέλησαν ποτέ³⁹⁶³.

Ο ελληνοκυπριακός τύπος στο σύνολο του προώθησε την έννοια της ελληνοκυπριακής εθνικής ταυτότητας, ακόμη και μετά την ίδρυση της Ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσα από την πρόκριση της ετερότητας. Παρεμπόδισε την ανάπτυξη μίας κυπριακής ταυτότητας, που θα στηριζόταν στη βάση της συμπερίληψης και στην καλλιέργεια ενός εδαφικού - πολιτικού εθνικισμού³⁹⁶⁴ μεταξύ των κοινοτήτων που υπήρχαν στην Κύπρο. Παρά τις ιδεολογικές διαφοροποιήσεις που παρουσίαζαν οι εφημερίδες που εξετάστηκαν, στο σύνολο τους οικοδόμησαν τα σημαίνοντα σύμβολα της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων με σημείο αναφοράς την ύπαρξη μίας «ηγεμονικής ελληνοκεντρικής κοινωνικής αναπαράστασης» όσον αφορά τόσο στην Κύπρο, όσο και στον λαό της³⁹⁶⁵. Η παραπάνω αντίληψη διαμορφώθηκε με βάση έναν εθνικιστικό αρθρογραφικό λόγο, ο οποίος δημιούργησε με τη σειρά του έναν προκατειλημμένο τρόπο σκέψης που έκανε τους Ελληνοκυπρίους να συμπεριφέρονται ευνοϊκά προς τον «εθνικό εαυτό» τους και υποτιμητικά ως προς τον «εθνικό άλλο», δηλαδή τους Τουρκοκυπρίους³⁹⁶⁶.

Συστηματικά τόσο ο αντιμακαριακός, όσο και ο μακαριακός τύπος, προώθησαν το αίτημα της αυτοδιάθεσης στην πολιτική αντίληψη χειρισμού του κυπριακού ζητήματος, έχοντας μία οργανική θεώρηση για το έθνος, με συνέπεια να υπονομεύεται³⁹⁶⁷ η κυπριακή πολιτική κοινωνία, όπου όλοι οι Κύπριοι θα γίνονταν αντιληπτοί στο πλαίσιο του πολίτη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είτε προωθώντας την ένωση, είτε την κυριαρχία των Ελληνοκυπρίων μέσω της ανεξαρτησίας, ο τύπος αντιδρούσε κατά του κυπριακού κράτους, εν ονόματι του έθνους³⁹⁶⁸. Η ελληνική Κύπρος αποτελούσε και στα δύο στρατόπεδα του τύπου το σημείο αναφοράς, που

³⁹⁶³Kitromilides, «The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict», 5-30.

³⁹⁶⁴Peristianis, «Cypriot Nationalism, Dual Identity, and Politics», 101-103.

³⁹⁶⁵Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 128.

³⁹⁶⁶Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 75; Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 74.

³⁹⁶⁷Ακόμη και ο μακαριακός τύπος, ο οποίος επικαλούταν την ιδέα της πατρίδας, έναντι του έθνους, υποστηρίζοντας την πολιτική του Μακαρίου, στα άρθρα του εμπεριείχε έντονα το στοιχείο της διγλωσσίας, αφού δίπλα στις αναφορές του για την ειρηνική συμβίωση των κοινοτήτων εντός ενός ανεξάρτητου κράτους, δεν παρέλειπε να παραθέσει έστω και έμμεσα, σχόλια που αφορούσαν το όραμα της ένωσης. Χρυσάνθου, *Μ.Μ.Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές*, 85-86.

³⁹⁶⁸Kizilyürek, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, 50-51.

δήλωνε την άρνηση της ύπαρξης κοινής ταυτότητας³⁹⁶⁹. Η Κύπρος γινόταν αντιληπτή ως προέκταση της ελληνικής φαντασιακής κοινότητας, σε ιστορικό, γλωσσικό, πολιτιστικό και για ένα μέρος των Κυπρίων και του τύπου (αντιμακαριακών), σε γεωγραφικό και πολιτικό επίπεδο³⁹⁷⁰. Η διαχρονική³⁹⁷¹ ελληνοκεντρική αναπαράσταση κυριαρχεί στον αρθρογραφικό λόγο των εφημερίδων που μελετήθηκαν, με συνέπεια η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να κατέχει ηγεμονικό κοινωνικό αναπαραστατικό ρόλο στη συνείδηση των Ελληνοκυπρίων³⁹⁷².

Η εστίαση του τύπου (επιτηδευματία) μόνο στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και στην αποκλειστικότητα του ελληνοκυπριακού εθνικού συμφέροντος, λειτούργησε συμβολικά ως η βασική νοηματική πηγή για τους Ελληνοκυπρίους, μην επιτρέποντας τους να αναπτύξουν ένα συνεργατικό πνεύμα με τους Τουρκοκυπρίους και την πιθανότητα μίας κοινής πορείας. Η συνεχής κυριαρχία του αλυτρωτικού πνεύματος ως ιδεολογικό πλαίσιο και ως νομιμοποιητικού φορέα για τα σημαίνοντα σύμβολα των Ελληνοκυπρίων, υποστήριξε και συντήρησε τον ελληνοκεντρικό χαρακτήρα του νησιού σε συνειδησιακό επίπεδο. Διαμόρφωσε μία «μανιχαϊστική ταξινόμηση και συστηματοποίηση του κοινωνικού περιβάλλοντος» που φανεωνόταν στη λογική, ότι το δίκαιο είναι με τους Ελληνοκυπρίους και το άδικο³⁹⁷³ με τους Τουρκοκυπρίους. Η προαναφερόμενη θεώρηση είχε σαν αποτέλεσμα να εγκλωβίσει την ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη σε μία λογική επιβολής και καταναγκασμού και όχι σε μία λογική συνεργασίας με τους Τουρκοκυπρίους³⁹⁷⁴.

Εντός αυτής της λογικής εντάχθηκε και το ενδοϊδεολογικό δίλημμα γύρω από το οποίο δημιουργήθηκαν³⁹⁷⁵ ενδοομαδικά ρεύματα και αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Παράλληλα όμως τόσο στον αντιμακαριακό εθνικιστικό λόγο του τύπου, όσο και στον μακαριακό, πάνω από κάθε εσωτερική διαφωνία, επικρατούσε η αντανάκλαση του κοινωνικού περιβάλλοντος της

³⁹⁶⁹Vural & Rustemli, «Identity Fluctuations in the Turkish Cypriot Community», 333.

³⁹⁷⁰Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 121-122.

³⁹⁷¹Ibid., 138.

³⁹⁷²James Liu, «A Cultural Perspective on Intergroup Relations and Social Identity», 2012, https://www.researchgate.net/publication/267678608_A_Cultural_Perspective_on_Intergroup_Relations_and_Social_Identity

³⁹⁷³Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 200.

³⁹⁷⁴Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 142.

³⁹⁷⁵Ibid., 164.

Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, η στατικότητα της ταυτότητας της και των στόχων της ελληνοκυπριακής πλευράς³⁹⁷⁶, έναντι των Τουρκοκυπρίων. Η στάση του τύπου συνέβαλε στη μη αφύπνιση των Ελληνοκυπρίων και στη μη δυνατότητα πρόβλεψης του μέλλοντος των κυπριακών εξελίξεων³⁹⁷⁷. Παρά το γεγονός ότι ο μακαριακός και ο αντιμακαριακός τύπος ήταν φορείς μίας διαφορετικής εκδοχής της εθνικής ταυτότητας³⁹⁷⁸, σε κάθε περίπτωση στόχος και των δύο πλευρών ήταν η επίτευξη της εθνικής ολοκλήρωσης, ακόμα και αν αυτή κατανοούνταν διαφορετικά για την κάθε πλευρά³⁹⁷⁹.

Ο τύπος βοήθησε στην ενίσχυση των εθνικισμών, αρχικά του ελληνοκυπριακού και κατ' επέκταση του τουρκοκυπριακού και στην καλλιέργεια της ασυμβατότητας των λύσεων που επιδιώκονταν μεταξύ των δύο πλευρών. Επιπροσθέτως ανέπτυξε δυναμικά την εμβάθυνση του χάσματος μεταξύ των δύο κοινοτήτων σε κοινωνικό - ψυχολογικό επίπεδο, καλλιέργησε τη μη αποδοχή της ταυτότητας των Τουρκοκυπρίων και τη μη αναγνώριση της³⁹⁸⁰.

Ο ελληνοκυπριακός τύπος επομένως διαμόρφωσε και διάδωσε τον εθνικισμό³⁹⁸¹, αφού αποτέλεσε εκείνο το τμήμα των ΜΜΕ που την εξεταζόμενη περίοδο διαπραγματευόταν τους δομικούς παράγοντες και τις αντιλήψεις της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, υποβοηθώντας και πυροδοτώντας τα στοιχεία τα οποία συνέβαλαν στην πορεία προς τη βίαιη σύγκρουση³⁹⁸² είτε μεταξύ των Ελληνοκυπρίων, είτε μεταξύ των προαναφερόμενων με τους Τουρκοκυπρίους. Επέδρασε άμεσα στην εξέλιξη της συλλογικής νοοτροπίας με τη διαλεκτική σχέση που ανέπτυξε όσον αφορά στο πληροφοριακό φορτίο που μετέδιδε στην κοινή γνώμη και στις αντιδράσεις της τελευταίας³⁹⁸³.

³⁹⁷⁶Reicher & Hopkins, *Self and Nation*, 4.

³⁹⁷⁷Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 164; Reicher & Hopkins, *Self and Nation*, 4.

³⁹⁷⁸Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 165.

³⁹⁷⁹Ο μακαριακός τύπος είχε υιοθετήσει μία μετριοπαθέστερη εθνικιστική άποψη, σε σχέση με τον αντιμακαριακό. Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 205; Παχουλίδης, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», 165.

³⁹⁸⁰Ηρακλείδης, *Εθνικά Θέματα και Εθνοκεντρισμός. Μία Κριτική στην Ελληνική Εγωκεντρική Πολιτική*, 34-35.

³⁹⁸¹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 61.

³⁹⁸²Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 41.

³⁹⁸³Jeanneney, *Η Ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Από την Εμφάνιση τους ως τις Μέρες μας*, 16.

Οι συχνές αναφορές στους αρχαίους ήρωες επέτρεπαν στη συλλογική ταυτότητα να στηριχθεί στους απαραίτητους μύθους, οι οποίοι αποτελούσαν την τροφή της συντήρησης της³⁹⁸⁴. Μέσω των συναισθηματικών και διανοητικών ψευδαισθήσεων που προσέφερε η σύνδεση με τους αρχαίους ήρωες, ενισχύθηκε η τάση του κυρίαρχου εθνικισμού να εδραιώσει στερεότυπα και προκαταλήψεις³⁹⁸⁵, να συνδεθεί ακόμη στενότερα η ελληνοκυπριακή κοινωνία με μία δογματική νοσταλγία, αναπτύσσοντας την αναγκαιότητα ύπαρξης ριζών, την απαίτηση ύπαρξης εθνικής κληρονομιάς, το πάθος για συντήρηση της υπάρχουσας κατάστασης³⁹⁸⁶ και την ένδυση των απόψεων του τύπου με ένα είδος «ψευδοαντικειμενικότητας», που του επέτρεπε να παρουσιάζει τις απόψεις του ως απαλλαγμένες από υποκειμενικές κρίσεις και στάσεις³⁹⁸⁷.

Αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι ανεξαρτήτως εάν προήγαγε ο ελληνοκυπριακός τύπος τη μακαριακή ή την αντιμακαριακή εκδοχή του εθνικισμού και στις δύο περιπτώσεις οι εθνικιστικές εκδοχές χαρακτηρίζονταν από μία σημαντική ιδιοτυπία η οποία αφορούσε την τοπική διάσταση τους³⁹⁸⁸. Αυτή η τοπικότητα του φαινομένου δεν επέτρεψε στην κοινή γνώμη των Ελληνοκυπρίων να λάβει υπόψη της ούτε τον παράγοντα Τουρκία, ούτε αυτόν των Τουρκοκυπρίων, αφού η Κύπρος γινόταν αντιληπτή ως ένα «κλειστό γεωγραφικό γεγονός», το οποίο δεν συμπεριλαμβανόταν στο ευρύτερο πλαίσιο της περιοχής³⁹⁸⁹.

Συνέπεια της παραπάνω αντίληψης ήταν η υπερτίμηση της ελληνοκυπριακής κοινωνικής ταυτότητας³⁹⁹⁰ που σε συνδυασμό με τις αναφορές στο αξεπέραστο παρελθόν της αρχαιότητας, οδήγησε στην κυριαρχία της κοινωνικής αναπαράστασης των Ελληνοκυπρίων, κατάσταση που κατεύθυνε τους τελευταίους στην απομάκρυνση από την πραγματικότητα³⁹⁹¹. Στηριζόμενοι σε αυτές τις αντιλήψεις οι Ελληνοκύπριοι διεκδικούσαν την Κύπρο, αφού αυτή αποτελούσε ελληνικό έδαφος από αιώνες. Η ικανοποίηση αυτή κατανοούταν ως προσωπική και δίκαια υπόθεση, στηριζόταν στην

³⁹⁸⁴ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 88.

³⁹⁸⁵ Ibid., 88.

³⁹⁸⁶ Lowenthal, *The Past is a Foreign Country*, 412.

³⁹⁸⁷ Χατζησαββίδης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις*, 70-71.

³⁹⁸⁸ Λαμπροπούλου, *Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας*, 36-37.

³⁹⁸⁹ Ριζάς, «Από την “Ευκαία Ένωση” στην “Εφικτή Ανεξαρτησία”: Η Μετάλλαξη του Ελληνοκυπριακού Εθνικισμού τη Δεκαετία του 1960», 442.

³⁹⁹⁰ Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 83.

³⁹⁹¹ Ibid., 86.

υπεράσπιση, στην προάσπιση και στην περιφρούρηση της ελληνικής ιστορικής πορείας της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας³⁹⁹². Αντιθέτως η αντίστοιχη διεκδίκηση από μέρους των Τουρκοκυπρίων προβαλλόταν από τον τύπο ως μέρος υποχθόνιας και επεκτατικής πολιτικής των ιδίων και της Τουρκίας³⁹⁹³, γινόταν αντιληπτή ως απειλή, πρόκληση και κίνδυνος, ως έγκλημα, αφού διεκδικούσαν πράγματα που δεν τους ανήκαν³⁹⁹⁴.

Σε αυτό το πλαίσιο η πλειοψηφία των άρθρων αναπτύχθηκε με όρους διπολικούς, αφού εστίαζαν κατά κόρον στο «εμείς», έναντι των «άλλων», λειτουργώντας βοηθητικά στην ανάπτυξη ενός κλίματος μίσους και απέχθειας προς τους Τουρκοκυπρίους. Οι πράξεις των Ελληνοκυπρίων χαρακτηρίζονταν από δικαιοσύνη και νομιμοποίηση, σε αντίθεση με αυτές των Τουρκοκυπρίων. Κάθε υποχώρηση έναντι της Τουρκίας θεωρούταν εξευτελιστική και αντεθνική ενέργεια, ενώ κάθε πράξη έναντι των εχθρών των Ελληνοκυπρίων νομιμοποιούνταν στο πλαίσιο της θυσίας, ακόμη και ενέργεια πολεμική ή βίαιη³⁹⁹⁵.

Ο ελληνοκυπριακός τύπος επομένως ανεξαρτήτως ιδεολογικής τοποθέτησης επέδρασε σημαντικά στη διαδικασία των κοινωνικών κατασκευών και αναπαραστάσεων, μέρος της οποίας αποτέλεσε και η ελληνοκυπριακή ταυτότητα³⁹⁹⁶. Τόσο οι μακαριακές, όσο και οι αντιμακαριακές εφημερίδες αναπαρήγαγαν στερεότυπα και προκαταλήψεις, αναμόχλευαν βαθιά ριζωμένες τραυματικές εμπειρίες του παρελθόντος και πρόβαλλαν φόβους και απειλητικές αναπαραστάσεις για τον «άλλον», τον εχθρό³⁹⁹⁷. Οι Ελληνοκύπριοι απειλούνταν λόγω των συνεχών συνομωσιών που οργανώνονταν εις βάρος τους³⁹⁹⁸, που αποσκοπούσαν στην αμφισβήτηση της πολιτισμικής και εθνοτικής αυθεντικότητας τους, θέτοντας σε κίνδυνο την ελληνική παράδοση, την κουλτούρα, την πολιτική ανεξαρτησία τους³⁹⁹⁹.

³⁹⁹²Το ίδιο κλίμα σκιαγραφείται και κατά την περίοδο 1991-1995 όπου αναπαράγεται μέσω του ελληνικού τύπου το πρόβλημα με τη Μακεδονία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Ο λόγος πανομοιότυπος. Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 75.

³⁹⁹³Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 220.

³⁹⁹⁴*Ibid.*, 218.

³⁹⁹⁵Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 44-50.

³⁹⁹⁶Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 194.

³⁹⁹⁷Γιαλλουρίδης, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Εξωτερική Πολιτική», 34.

³⁹⁹⁸Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 207.

³⁹⁹⁹*Ibid.*, 208-209.

Στην αρθρογραφία που μελετήθηκε πάντα υπήρχε τουλάχιστον ένας εχθρός, είτε εσωτερικός, είτε εξωτερικός, ο οποίος ήταν αδιάλλακτος⁴⁰⁰⁰, επεδίωκε να βλάψει τους Ελληνοκυπρίους⁴⁰⁰¹, να τους αφελληνίσει μέσω προσχεδιασμένων σχεδίων, να αμαυρώσει την ελληνική ταυτότητα και να αποκαθλώσει τον «εθνικό εαυτό» τους⁴⁰⁰². Σε κάθε περίπτωση οι Ελληνοκύπριοι είναι πάντα οι αδικημένοι και οι απομονωμένοι⁴⁰⁰³, τα θύματα ενός καλά οργανωμένου σχεδίου που έχει ως σκοπό την παρεμπόδιση της επίτευξης των δίκαιων εθνικών διεκδικήσεων τους⁴⁰⁰⁴, θύματα μίας οργανωμένης πλεκτάνης, μίας ενορχηστρωμένης επίθεσης⁴⁰⁰⁵. Διαρκώς επιδιωκόταν η αδικία έναντι των Ελληνοκυπρίων, γιατί μονίμως τους φθονούσαν για τον πολιτισμό και τα επιτεύγματα τους. Οι Ελληνοκύπριοι ήταν συνεχώς περικυκλωμένοι από εχθρούς, οι οποίοι ήθελαν να τους πλήξουν σε όλα τα επίπεδα, σε πολιτισμικό, πολιτικό, οικονομικό, θρησκευτικό, γεωπολιτικό ακόμη και υπαρξιακό⁴⁰⁰⁶. Σε αυτό το πλαίσιο η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα έπρεπε να αντιστέκεται και να επαγρυπνεί, έναντι των συνεχών απειλών που δεχόταν τόσο σε στρατιωτικό, όσο και σε πολιτισμικό επίπεδο⁴⁰⁰⁷, γιατί μόνο με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε να διατηρήσει το ελληνικό παρελθόν⁴⁰⁰⁸ της και να ανταποκριθεί στο παρόν και το μέλλον.

Δεν θα επέτρεπαν ποτέ στον εκάστοτε εχθρό να παραποιήσει την αλήθεια, να σφετεριστεί την ιστορία⁴⁰⁰⁹ και να απειλήσει το ελληνικό έδαφος. Ο αγώνας των Ελληνοκυπρίων, σε στρατιωτικό ή διπλωματικό επίπεδο ήταν ένας αγώνας

⁴⁰⁰⁰Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 217.

⁴⁰⁰¹Τριανταφύλλου, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», 207.

⁴⁰⁰²Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 211.

⁴⁰⁰³Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 68.

⁴⁰⁰⁴Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 268; Φραγκουδάκη, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς*, 177.

⁴⁰⁰⁵Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 83.

⁴⁰⁰⁶Ηρακλείδης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»*, 68-69.

⁴⁰⁰⁷Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 72-105.

⁴⁰⁰⁸Αβδελά, «Η Συγκρότηση της Εθνικής Ταυτότητας στο Ελληνικό Σχολείο. “Εμείς” και οι “Άλλοι”», 62.

⁴⁰⁰⁹Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 69; Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 215.

εντιμότητας⁴⁰¹⁰, έναντι της ανεντιμότητας του άλλου, ήταν μία διαρκής πράξη υπεράσπισης του δίκαιου και ανώτερου σκοπού⁴⁰¹¹, έναντι του σφετερισμού του άδικου και των ανέντιμων σκοπών. Μέσω της προβολής των αδικιών που γίνονταν σε βάρος του ελληνισμού και των Ελληνοκυπρίων, ο τύπος εκλογίκευσε και νομιμοποίησε για μία ακόμη φορά τις αντιλήψεις όσον αφορά στις εθνικές διεκδικήσεις των Ελληνοκυπρίων⁴⁰¹². Ο «εθνικός εαυτός» δεν διεκδικούσε κάτι που δεν του ανήκε, σε αντίθεση με τον «εθνικό άλλο»⁴⁰¹³. Επιπλέον ο «εθνικός εαυτός», αγωνιζόταν για το συμφέρον του «εθνικού άλλου», λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες του, προσπαθώντας να εξασφαλίσει την ασφάλεια και την προστασία των μειονοτικών δικαιωμάτων του⁴⁰¹⁴ και γενικότερα ολόκληρης της κυπριακής κοινωνίας⁴⁰¹⁵.

Αυτό είχε σαν συνέπεια η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα να φυλακιστεί στη μνήμη της⁴⁰¹⁶ καθώς δεν μπόρεσε να ξεπεράσει το παρελθόν, ειδικότερα το εξιδανικευμένο ελληνικό παρελθόν, το οποίο μάλιστα την πρόβαλλε ως την ιδανική κοινότητα⁴⁰¹⁷, ως ένα αναλλοίωτο και σταθερό, ομοιογενές σύνολο ατόμων⁴⁰¹⁸, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να κατευθύνει το μέλλον της⁴⁰¹⁹. Αντίστοιχα ως αναλλοίωτοι και χωρίς καμία εσωτερική διαφοροποίηση γίνονται αντιληπτοί και οι εχθροί, που αποσκοπούν στην αφαίρεση της ταυτότητας και των εδαφών των Ελληνοκυπρίων⁴⁰²⁰. Ο ελληνοκυπριακός τύπος παρουσίαζε στην πλειοψηφία των άρθρων του μία αναλλοίωτη εικόνα για τους Τουρκοκυπρίους, εμφανίζοντας τους συνεχώς ως απειλή, ως εκφραστές αντεθνικών δράσεων, ως εγκληματίες⁴⁰²¹. Προβάλλονταν ως οι μοναδικοί υπεύθυνοι για την μη εύρυθμη λειτουργία του κυπριακού κράτους, ως συνεχείς υπονομευτές του, οι οποίοι ταυτοχρόνως όμως εκμεταλλεύονταν και τα οφέλη του, ως αφελείς που δεν αντιλαμβάνονταν ότι το πραγματικό συμφέρον τους είναι με τους Ελληνοκυπρίους, με συνέπεια να γίνονται

⁴⁰¹⁰Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 269.

⁴⁰¹¹*Ibid.*, 215-216.

⁴⁰¹²*Ibid.*, 206.

⁴⁰¹³*Ibid.*, 315.

⁴⁰¹⁴*Ibid.*, 261-262.

⁴⁰¹⁵*Ibid.*, 219-220.

⁴⁰¹⁶Lowenthal, *The Heritage Crusade and the Spoils of History*, xii.

⁴⁰¹⁷Δραγώνα, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», 85.

⁴⁰¹⁸Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 77.

⁴⁰¹⁹Το ίδιο συνέβη και με τους Τουρκοκυπρίους. Papadakis, *Echoes from the Dead Zone: Across the Cyprus Divide*, 126.

⁴⁰²⁰Τερζής, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», 42.

⁴⁰²¹Sofos & Tsagarousianou, «The Politics of Identity: Nationalism in Contemporary Greece», 46-47.

υποχείρια της Τουρκίας⁴⁰²². Παρουσιάζονταν ως αυτοί που προήγαγαν την ανασφάλεια, τον φόβο και ήταν υπεύθυνοι των δεινών της κυπριακής κοινωνίας⁴⁰²³. Ο «καλός Τουρκοκύπριος» από την άλλη πλευρά, ήταν μόνο αυτός που συμφωνούσε με τις απόψεις των Ελληνοκυπρίων⁴⁰²⁴.

Δίπλα στα παραπάνω πρέπει επίσης να συμπεριληφθεί το γεγονός, ότι ο τύπος της εποχής ακολουθούσε μία επιλεκτική στάση στη θεματολογία που ανέπτυξε, η οποία είχε σαν σημείο αναφοράς την υιοθέτηση της ελληνοκυπριακής εθνικής ταυτότητας και τη νομιμοποίηση του εθνικού συμφέροντος, το οποίο προείχε έναντι όλων των άλλων αρχών και αξιών, ακόμη και των δημοκρατικών ελευθεριών και δικαιωμάτων⁴⁰²⁵.

Στη βάση της προαναφερόμενης λογικής ενσωματώνεται στην αρθρογραφία της εποχής η εθνικιστική ιδεολογία, μέσω της χρήσης συγκεκριμένων πολιτιστικών και ιδεολογικών φορτίων, που μεταφέρονται από τη χρήση καθορισμένου λεξιλογίου και φραστικών σχημάτων. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η δημιουργία απλουστευτικών αντιλήψεων, η ανάπτυξη κλίματος πόλωσης και η αναπαραγωγή της θεμελιώδους εθνικιστικής διάκρισης «εμείς» και οι «άλλοι». Το αναγνωστικό κοινό της εποχής ενστερνιζόταν τις απόψεις του τύπου ως κάτι κοινά αποδεκτό, αφού δεν ήταν σε σημαντικό βαθμό εκπαιδευμένο, δεν διέθετε την ικανότητα της κριτικής αντιμετώπισης του δημοσιογραφικού λόγου, για να αναγνωρίζει τις υπόρρητες σημασίες που κρύβονταν πίσω από το λεξιλόγιο των άρθρων⁴⁰²⁶.

Ο τύπος αυτή την εποχή είχε τη δυνατότητα να επιβάλλει στο αναγνωστικό κοινό ότι ο «άλλος», αποτελούσε θεμελιώδη απειλή για την ασφάλεια και την ευημερία της Κύπρου, όπως προωθούσε ως μόνη λύση την εξάλειψη του, εφόσον μόνο έτσι θα εξαφανιζόταν ο μεγάλος κίνδυνος. Σημαντικά προς την παραπάνω κατεύθυνση λειτούργησε και το γεγονός, ότι πολλές φορές ο τύπος προήγαγε μία εικόνα για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος που ήταν εκτός πραγματικότητας, καθώς σε

⁴⁰²²Χαραλάμπους, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, 217.

⁴⁰²³Ιωάννου, «Η Κυπριακή Δημοκρατία, σε Αναζήτηση Κρατικής Ταυτότητας», 107.

⁴⁰²⁴Αντωνίου, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων*, 100.

⁴⁰²⁵Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 84.

⁴⁰²⁶*Ibid.*, 85-86.

αρκετές περιπτώσεις υπήρξε υπερβολικός και δημιουργούσε ψευδαισθήσεις⁴⁰²⁷, υποστηρίζοντας ότι η λύση θα επερχόταν άμεσα και θα ήταν προς όφελος των Ελληνοκυπρίων, όπως επίσης ότι αποτελούσε ένα εσωτερικό ζήτημα του κράτους. Δεν επέτρεψε στην κοινή γνώμη να σχηματίσει μία άποψη αντικειμενική και ορθή για το κυπριακό ζήτημα⁴⁰²⁸, αφού ο ίδιος ο τύπος έγινε μέρος του προβλήματος παίρνοντας συχνά θέση αποκάλυπτα υπέρ συγκεκριμένων απόψεων⁴⁰²⁹.

Οι ελληνοκυπριακές εφημερίδες όχι μόνο διατήρησαν, αλλά και ενδυνάμωσαν τα προσκόμματα που υπήρχαν στο κυπριακό κράτος, αναστέλλοντας τον σχηματισμό μίας πλουραλιστικής κυπριακής κοινωνίας. Προήγαγαν τον διπολισμό, δαιμονοποίησαν τόσο τον εσωτερικό, όσο και τον εξωτερικό εχθρό, περιορίζοντας την ικανότητα ιδίως των Ελληνοκυπρίων να αναγνωρίσουν την εθνική πολυπλοκότητα και τις πολλαπλότητες που χαρακτήριζαν την Κύπρο. Συνάμα προήγαγαν την επιλεκτική μνήμη και την οικοδόμηση ενός εξιδανικευμένου παρελθόντος, το οποίο δεν ωφελούσε ούτε το παρόν, αλλά ούτε και το μέλλον της κυπριακής κοινωνίας, καθώς δεν βοηθούσε να αναπτυχθεί η ειρηνική συνεργασία μεταξύ των διαφωνούντων.

Ενεργώντας σε αυτό το πλαίσιο ο τύπος δεν βοήθησε στη μεταβολή των συστατικών στοιχείων της ελληνοκυπριακής εθνικής ταυτότητας⁴⁰³⁰, με συνέπεια μέσω της διατήρησης απλουστεύσεων να προάγει τον ήδη υπάρχοντα αυτοεγκλωβισμό που βίωνε η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, κατάσταση που της στέρησε την ευελιξία που απαιτούσε η νέα πραγματικότητα⁴⁰³¹. Η νομιμοποίηση από το ένδοξο ελληνικό παρελθόν οδήγησε στην ευδοκίμηση του ναρκισσιστικού στερεοτύπου⁴⁰³² του «εμείς»⁴⁰³³ για τους Ελληνοκυπρίους, ώστε να μην γίνουν αντιληπτές οι αλλαγές που επέτασσε η κυπριακή πραγματικότητα.

Ολοκληρώνοντας, ο τύπος της εποχής δεν δικαίωσε τον πραγματικό ρόλο που έπρεπε να διαδραματίσει στην δημόσια σφαίρα, ως διαμεσολαβητής -

⁴⁰²⁷ Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, 189.

⁴⁰²⁸ Katsiaounes, *Labour, Society, and Politics in Cyprus During the Second Half of the Nineteenth Century*, 241.

⁴⁰²⁹ Κούρος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», 79.

⁴⁰³⁰ Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 82.

⁴⁰³¹ Ibid., 83.

⁴⁰³² Ιντζεσίλογλου, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας*, 86.

⁴⁰³³ Ibid., 44-45.

διαπραγματευτής μεταξύ ανταγωνιστικών συμφερόντων, μέσω της ενεργοποίησης δημοκρατικών διαδικασιών⁴⁰³⁴. Δεν βοήθησε στην αποδόμηση των εθνικών στερεοτύπων, καθώς δεν άσκησε ουσιαστική κριτική και δεν προώθησε την πολύπλευρη ενημέρωση και αυτοκριτική των Ελληνοκυπρίων, αλλά περιορίστηκε σε κάποιες αόριστε συστάσεις για ψυχραιμία⁴⁰³⁵. Δεν συνέβαλε ώστε να αποδεσμευτούν οι Ελληνοκύπριοι και κατ' επέκταση οι Τουρκοκύπριοι, από τις ιδεολογικές αγκυλώσεις του παρελθόντος και να ταυτιστούν με το κυπριακό νησί⁴⁰³⁶. Δεν καλλιέργησε μία νέα κυπριακή εθνικιστική ιδεολογία στη βάση του κοινού συμφέροντος και στην ύπαρξη ενός κοινού κράτους, το οποίο θα περιλάμβανε και τον «εθνικό άλλο» (Τουρκοκύπριοι), πέρα από τον «εθνικό εαυτό» (Ελληνοκύπριοι)⁴⁰³⁷.

⁴⁰³⁴Curran «Rethinking the Media as a Public Sphere», 30; Ανδρονόπουλος, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα*, 81.

⁴⁰³⁵Σκουλαρίκη, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», 97.

⁴⁰³⁶Kizilyürek, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, 13.

⁴⁰³⁷Ibid., 32.

Πηγές

Ελληνόγλωσσες Πηγές

- Αβδελά Έφη, «Η Συγκρότηση της Εθνικής Ταυτότητας στο Ελληνικό Σχολείο. "Εμείς" και οι "Άλλοι"», στο «*Τι είν' η Πατρίδα μας;*» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη & Θάλεια Δραγώνα, 27-45 (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1997).
- Αβέρωφ - Τοσίτσας Ευάγγελος, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών. (Κυπριακό, 1950-1960)* (Αθήνα: Εστία, 1981).
- Αθανασίου Ανδρέας, *Πορεία Ολέθρου: Κύπρος 1958-1974* (Αθήνα: Αυτοέκδοση, 1984).
- Αλεξανδράκης Μενέλαος, *Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκόπηση* (Αθήνα: Ελληνική Ευρωεκδοτική, 1987).
- Αναγνωστοπούλου Σία, «Η Εκκλησία της Κύπρου και ο Εθναρχικός της Ρόλος: 1878-1960», *Περιοδικό Σύγχρονα Θέματα* 68, (1999):198-227.
- Αναγνωστοπούλου Σία, «Οι Πολυπλοκότητες του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού στην Κυπριακή Εκδοχή τους», στο *Οριενταλισμός στα Όρια. Από τα Οθωμανικά Βαλκάνια στη Σύγχρονη Μέση Ανατολή*, επίμ. Φωτεινή Τσιμπιρίδου & Δημήτρης Σταματόπουλος, 35-62 (Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2016).
- Anderson Benedict, *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*, μτφρ. Ποθητή Χαντζαρούλα (Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, 1997).
- Ανδρονόπουλος Μακης, *Η Ελλάδα στο Ντιβάνι. Διεργασίες Ανατροπής Γύρω από την Ιστορία, τη Γλώσσα και τα Κοινωνικά Στερεότυπα* (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2011).
- Αντωνίου, Ελευθέριος, *Στρατηγικές Προσέγγισης: Κοινωνικές Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων* (Λευκωσία: Βιβλιοεκδοτική, 2009).
- Αξελός Λουκάς, «Πατριωτισμός, Διεθνισμός και Εθνικό Ζήτημα», στο *Εθνικισμός, ο Σύγχρονος Ιανός: Πατριωτισμός, Διεθνισμός και Εθνικό Ζήτημα*, επίμ. Tom Nairn, Eygene Kamenka, Michael Lowy, Λουκάς Άξελος, Θανάσης Καλόμαλος (Αθήνα: Στοχαστής, 1998).
- Αρμενάκης Αντώνης, Γκοτσόπουλος Θεόδωρος, Δεμετζής Νίκος, Παναγιωτοπούλου Ρόη & Χαραλάμπης Δημήτρης, «Ο Εθνικισμός στον Ελληνικό Τύπο. Το Μακεδονικό Ζήτημα κατά την Περίοδο του Δεκεμβρίου 1991-Απριλίου 1993», *Επιθεώρηση Κοινωνικών ερευνών*, no 89 (1996): 188-231.

- Ασκούνη Νέλλη, «Απέναντι σε Δύο Αντιθετικές Φιγούρες του “Εθνικού Αλλού”:
Στοιχεία από μία Ανάλυση του Λόγου των Εκπαιδευτικών, στο *«Τι είν’ η Πατρίδα
Μας;»*. *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη - Θάλεια
Δραγώνα, 284-322 (Αθήνα: Αλεξάνδρεια 1997).
- Ατταλίδης Μιχάλης, «Οι Σχέσεις των Ελληνοκυπρίων με τους Τουρκοκυπρίους.
Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», στο *Κύπρος Ιστορία, Προβλήματα και
Αγώνες του Λαού της*, επίμ. Γιώργος Τενεκίδης & Γιάννος Κρανιδιώτης, 413-445
(Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Ι.Δ.Κολλάρου & ΣΙΑΣ Α.Ε., 2000).
- Αφεντούλη Δέσποινα, *Η Θέση του Βρετανικού Τύπου στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: 1955-
1965* (Αθήνα: Gutenberg, 2012).
- Βαβούσκος Κωνσταντίνος, *Εγχειρίδιον Εκκλησιαστικού Δικαίου* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις
Σάκουλας, 1978).
- Βανδώρος Σωτήρης, *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες* (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά
Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015).
- Barbier Frederic & Bertho Lavenir - Catherine, *Ιστορία των Μέσων Μαζικής
Επικοινωνίας. Από τον Ντιντερό στο Ίντερνέτ* (Αθήνα: Εκδόσεις Δρομέας, 1999).
- Βέικος Θεόφιλος, *Εθνικισμός και Εθνική Ταυτότητα* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999).
- Βεντήρης Γεώργιος, *Η Ελλάδα του 1910-1920: Ιστορική Μελέτη* (Αθήναι: Πυρσός, 1931).
- Βερέμης Θάνος, «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912», στο *Ελληνισμός -
Ελληνικότητα: Ιδεολογικοί και Βιοματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επίμ.
Δημήτρης Τσαούσης, 59-67 (Αθήνα: Εστία, 1983).
- Βερέμης Θάνος & Κολιόπουλος Ιωάννης, *Ελλάς Η Σύγχρονη Συνέχεια από το 1821 Μέχρι
Σήμερα* (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2006).
- Βερνίκος Νικόλας & Δασκαλοπούλου Σοφία, *Πολυπολιτισμικότητα: Οι Διαστάσεις της
Πολιτισμικής Ταυτότητας* (Αθήνα: Κριτική, 2002).
- Βλάχος Άγγελος, *Δέκα Χρόνια Κυπριακού* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1980).
- Βλάχος Άγγελος, *Μόνιμος Αντιπρόσωπος: 50 Κυβερνήσεις* (Αθήνα: Εστία, 1988).
- Βόγλη Ελπίδα, «Έλληνες το Γένος». *Η Ιθαγένεια και η Ταυτότητα στο Εθνικό Κέντρο των
Ελλήνων (1821-1844)* (Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2007).
- Βουρνάς Τάσος, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Χούντα Φάκελος Κύπρου* (Αθήνα:
Εκδόσεις Αφών Τολίδη, 1986).
- Bozarslan Hamit, *Η Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας*, μτφρ. Μάρθα Οικονόμου (Αθήνα:
Εκδόσεις Σαββάλας, 2004).

- Βρετός Σπύρος & Παπαγιαννίδης Αντώνης επιμ., *«Εθνοτικά και Κοινωνικά Μειοψηφικά Σύνολα Μέσα από τα Μ.Μ.Ε.»*, *Κοινωνία και Επικοινωνία/Δημοσιογραφία* (Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες, 2013).
- Βρύζας Κωνσταντίνος, *Παγκόσμια Επικοινωνία και Πολιτισμικές Ταυτότητες* (Αθήνα: Gutenberg, 1997).
- Γαλάνης Παναγιώτης, «Ανάλυση Δεδομένων στην Ποιοτική Έρευνα, Θεματική Ανάλυση», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 35, no.3 (2018): 416-421.
- Γαρουφαλιάς Πέτρος, *Ελλάς και Κύπρος: Τραγικά Σφάλματα Ευκαιρίες που Χάθηκαν (19 Φεβρ. 1964 - 16 Ιουλ. 1965)* (Αθήνα: Μπεργάδης, 1982).
- Γεννάρης Κώστας, *Εξ ανατολών*, 2^η εκδ. (Αθήνα: Καστανιώτη, 2001).
- Γεωργής Γιώργος, «Ο Αντίκτυπος της Ένωσης της Επτανήσου με την Ελλάδα στην Κύπρο», στο *Πρακτικά του Τρίτου Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου*, επιμ. Ιωάννης Θεοχαρίδης, 383-395 (Λευκωσία: Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών 2001).
- Γεωργογιάννης Παντελής, «Θεωρίες Ταυτότητας του Krappman και Erikson», *Νεοελληνική Παιδεία* 18, (1989): 106-107.
- Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Εξωτερική Πολιτική», στο *Ομάδα Πρωτοβουλίας Επιστήμη και Κοινωνία , Δύο Συνέδρια για Ελεύθερα και άρα Δημοκρατικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, 34-40 (Αθήνα: Εκδόσεις Καραμπερόπουλος, 1986).
- Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, *Η Τουρκία σε Μετάβαση* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1997).
- Γκέφου - Μαδιανιού Δήμητρα, *Πολιτισμός και Εθνογραφία. Από τον Εθνογραφικό Ρεαλισμό στην Πολιτισμική Κριτική* (Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 1999).
- Γκέφου - Μαδιανιού Δήμητρα, «Εννοιολογήσεις του Εαυτού και του «Άλλου»: Ζητήματα Ταυτότητας στη Σύγχρονη Ανθρωπολογική Θεωρία», στο *Εαυτός και «Άλλος»: Εναντιολογήσεις, Ταυτότητες και Πρακτικές στην Ελλάδα και στην Κύπρο*, επίμ. Δήμητρα Γκέφου - Μαδιανού, 15-110 (Αθήνα: Gutenberg 2006).
- Craib Ian, *Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία. Από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας*, μτφρ. και επίμ. Παντελής Λέκκας (Αθήνα: Τόπος, 1998).
- Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, *Το Κυπριακό Πρόβλημα - Ιστορική Αναδρομή και οι Τελευταίες Εξελίξεις* (Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2000).
- Creswell John, *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση. Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*, μτφρ. Νάνσυ Κουβαράκου, επίμ. Χαράλαμπος Τσορμπατζούδης (Αθήνα: Ίων/Έλλην, 2011).
- Γρίβας Γεώργιος, *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959* (Αθήνα: χ.ο. 1961).

- Daren Keith, «Ταυτότητα και Πόλεμος στη Μεθόριο: Ουκρανία, Μακεδονία και Κύπρος σε Συγκριτική Προοπτική», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι, Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επιμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας, Ιωάννης Στεφανίδης, 65-92 (Αθήνα: Πατάκη, 2010).
- Dausien Bettina, «Η Ανακατασκευή του “Φύλου” Μέσα από τη “Βιογραφία”. Προοπτικές της Βιογραφικής Έρευνας», στο *Βιογραφικές (Ανα)κατασκευές στην Ύστερη Νεωτερικότητα. Θεωρητικά και Μεθοδολογικά Ζητήματα της Βιογραφικής Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες*, μτφρ. Τάσης Θεοφάνης, Γιώργος Τσιώλης, επιμ. Γιώργος Τσιώλης, & Ειρήνη Σιούτη, 225-250 (Αθήνα: Νήσος, 2013).
- Δεκλερής Μιχαήλ, *Κυπριακό: Η Τελευταία Ευκαιρία 1972-1977* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2003).
- Δεμερτζής Νίκος, «Ο Εθνικισμός ως Ιδεολογία», στο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 67-116 (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995).
- Δεμερτζής Νίκος, *Ο Λόγος του Εθνικισμού: Αμφίσημο Σημασιολογικό Πεδίο και Σύγχρονες Τάσεις* (Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας, 1996).
- Δερτιλής Γιώργος, *Αεί Παίδες Απαίδευτοι: Είκοσι Τρία Σχόλια Περί Εθνικισμού, Πλούτου και Παιδείας* (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1996).
- Δημαράς Κωνσταντίνος, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός* (Αθήνα: Ερμής, 2002).
- Διγκλής Παύλος, *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004* (Λευκωσία: χ.ο., 2006).
- Δοξιάδης Κύρκος, *Εθνικισμός, Ιδεολογία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας* (Αθήνα: Πλέθρον, 1995).
- Δραγώνα Θάλεια, «Όταν η Εθνική Ταυτότητα Απειλείται: Ψυχολογικές Στρατηγικές Αντιμετώπισης», στο «*Τι είν’ η Πατρίδας Μας;*». *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη - Θάλεια Δραγώνα, 72-105 (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1997).
- Δραγώνα Θάλεια, «Κοινωνικές Ταυτότητες / Ετερότητες», στο *Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες*, επίμ. Θάλεια Δραγώνα, Ελένη Σκούρτου & Άννα Φραγκουδάκη, 25-78 (Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2002).
- Δραγώνα Θάλεια & Μπιρτέκ Φαρούκ, «Πώς οι Έλληνες και οι Τούρκοι Μαθητές Αντιλαμβάνονται την Ιστορία, Το Έθνος και τη Δημοκρατία», στο *Ελλάδα και Τουρκία: Πολίτης και Έθνος - Κράτος*, επιμ. Θάλεια Δραγώνα & Φαρούκ Μπιρτέκ, 305-350 (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2006).

- Δρούλια Λουκία & Κουτσοπανάγου Γιούλα, *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974: Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες* (Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών - Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, 2008).
- Δρουσιώτης Μακάριος, *ΕΟΚΑ Η Σκοτεινή Όψη* (Αθήνα: Εκδόσεις Στάχυ, 1998).
- Δρουσιώτης Μακάριος, *Η Πρώτη Διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964* (Λευκωσία: Αλφάδι, 2005).
- Ελεφάντης Άγγελος, *Η Επαγγελία της Αδύνατης Επανάστασης*, 2^η έκδ. (Αθήνα: Θεμέλιο, 1979).
- Firat Melek, *Οι Τουρκοελληνικές Σχέσεις* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2012).
- Gellner Ernest, *Έθνη και Εθνικισμός*, μτφρ. Δώρα Λαφαζάνη (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1992).
- Grosby Steven, *Εθνικισμός*, μτφρ. Μάριος Χατζόπουλος & Λαΐου Μαρία (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2006).
- Hirschon Renée, «Η Ταυτότητα και το Ελληνικό Κράτος: Εννοιολογικά Ζητήματα και Παράδοξα», στο *Η Ελληνική Διασπορά στον 20^ο Αιώνα*, επίμ. Richard Clogg, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, 2^η έκδ., 287-323 (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2009).
- Hobsbawm Eric, *Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 Μέχρι και Σήμερα: Πρόγραμμα, Μύθος, Πραγματικότητα*, μτφρ. Χρύσα Νάντρινς (Αθήνα: Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 1994).
- Ηρακλείδης Αλέξης, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια Κριτική Περιδιάβαση* (Αθήνα: Εκδόσεις: Ι. Σιδέρης, 2000).
- Ηρακλείδης Αλέξης, *Η Ελλάδα και ο «Εξ Ανατολών Κίνδυνος»* (Αθήνα: Πόλις, 2001).
- Ηρακλείδης Αλέξης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004. Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*; (Αθήνα: Ι. Σιδέρης 2006).
- Ηρακλείδης Αλέξης, *Εθνικά Θέματα και Εθνοκεντρισμός. Μία Κριτική στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική* (Αθήνα: Σιδέρης, 2018).
- Θεοδωρόπουλος Βύρων, *Οι Τούρκοι και Εμείς* (Αθήνα: Φυτράκης, 1988).
- Θεοδωρίδης Πέτρος, *Οι Μεταμορφώσεις της Ταυτότητας: Έθνος, Νεωτερικότητα και Εθνικιστικός Λόγος* (Θεσσαλονίκη: Αντιγόνη, 2004).
- Θρασυβούλου Μάριος, *Ο Εθνικισμός των Ελληνοκυπρίων. Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία* (Αθήνα: Επίκεντρο, 2016).
- Ιεροδιακόνου Λεόντιος, *Το Κυπριακό Πρόβλημα. (Πορεία προς τη Χρεοκοπία)* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1975).
- Ιντζεσίλογλου Νίκος, «Περί της Κατασκευής Συλλογικών Ταυτοτήτων. Το Παράδειγμα της Εθνικής Ταυτότητας», στο *«Εμείς» και οι «Άλλοι». Αναφορά στις Τάσεις και τα*

- Σύμβολα, επίμ. Χρυσούλα Κωνσταντοπούλου, Λάουρα Μαράτου - Αλιπράντη, Δημήτρης Γερμανός & Θόδωρος Οικονόμου, 177-201 (Αθήνα: Τυπωθήτω, 2000).
- Ιντζεσίλογλου, Νικός, *Περί της Νεοελληνικής Ταυτότητας: Εθνική Ταυτότητα και Ελληνισμός στην Εποχή της Νεωτερικότητας* (Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2006).
- Ίσαρη Φιλία & Πουρκός Μάριος, *Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση* (Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015).
- Ιωακείμογλου Ηλίας, «Η Λατρεία της Σημαίας ως Εκτόνωση της Εσωτερικής Έντασης», στο *Για τη Σημαία και το Έθνος*, επίμ. Σώτη Τριανταφύλλου και Ηλίας Ιωακείμογλου, 52-64 (Αθήνα: Μελάνι, 2007).
- Ιωακείμογλου Ηλίας, «Ένα Πανί που Κυματίζει», στο *Για τη Σημαία και το Έθνος*, επιμ. Σώτη Τριανταφύλλου και Ηλίας Ιωακείμογλου, 31-51 (Αθήνα: Μελάνι, 2007).
- Ιωακείμογλου Ηλίας, «Ο Εθνικισμός στην Εξουσία ή Πως το Κράτος Δημιουργεί τα Έθνη», Στο *Για τη Σημαία και το Έθνος*, επίμ. Σώτη Τριανταφύλλου και Ηλίας Ιωακείμογλου, 65-81 (Αθήνα: Μελάνι, 2007).
- Ιωάννου Γιάννης, *Θεωρία της Συνωμοσίας και Κουλτούρα της Διχοτόμησης* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2009).
- Ιωάννου Γιάννης, «Η Κυπριακή Δημοκρατία, σε Αναζήτηση Κρατικής Ταυτότητας», στο Χρυσόστομος Περικλέους, *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, 96-109 (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010).
- Καζαμίας Γιώργος, «“Η Επανάσταση που δεν Ετελείωσε”: Η Ιστορία του Ελληνισμού και ο Κυπριακός Αγώνας», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επίμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας & Ιωάννης Στεφανίδης, 447-461 (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2010).
- Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές Συγκρούσεις & Διεθνείς Σχέσεις, Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2015).
- Κακριδή - Φερράρι Μάρω, «Μύθοι για τη Γλώσσα στην Ελληνική Έκδοχή τους, Ιδιαιτερότητες, Αντοχές και Παρερμηνείες», στο *Επιστημονικό Συμπόσιο Μύθοι και Ιδεολογία στη Σύγχρονη Ελλάδα*, 199-223 (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 2005).
- Κατσώνης Κώστας, *Η Κύπρος στους Δρόμους της Ιστορίας. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση της Κυπριακής Ιστορίας μέσα από την Πολυφωνία των Πηγών* (Λάρνακα: Master Print, 2002).

- Kedourie Ellie, *Ο Εθνικισμός*, μτφρ. Σπύρος Μαρκέτος, επίμ. Παντελής Λέκκας (Αθήνα: Εκδόσεις Κατάρτι, 1999).
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, *Κύπρος «[1878-1913]»* (Αθήνα: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, 1977).
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «Κύπρος 1914-1941», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, 473-481 (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1978).
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «“Νοερές Κοινότητες” και οι Απαρχές του Εθνικού Ζητήματος στα Βαλκάνια», στο *Εθνική Ταυτότητα και Εθνικισμός στην Νεότερη Ελλάδα*, επιμ. Θάνος Βερέμης, 53-131 (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1997).
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «Το Ελληνικό Κράτος ως Εθνικό Κέντρο», στο *Ελληνισμός, Ελληνικότητα. Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επίμ. Δημήτρης Τσαούσης, 143-164 (Αθήνα: Εστία, 2001).
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «Σκέψεις για την Κοινωνική Αναγκαιότητα των Μύθων», στο *Μύθοι και Ιδεολογία στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επίμ. Ουρανία Καϊάφα, 175-180 (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 2007).
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «Το Ιδεολογικό Πλαίσιο της Πολιτικής Ζωής της Κύπρου: Κριτική Θεώρηση», στο *Κύπρος, Ιστορία Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επίμ. Γιώργος Τενεκίδης, 449-471 (Αθήνα: Εστία, 2009).
- Κιτσίκης Δημήτρης, *Συγκριτική Ιστορία Ελλάδος και Τουρκίας στον 20^ο Αιώνα* (Αθήνα: Εστία, 1978).
- Κιτσίκης Δημήτρης, *Ιστορία του Ελληνοτουρκικού Χώρου, Από τον Ε. Βενιζέλο στον Γ. Παπαδόπουλο 1928-1973* (Αθήνα: Εστία, 1981).
- Kizilyürek Niyazi, *Ολική Κύπρος* (Λευκωσία: χ.ο. 1990).
- Kizilyürek Niyazi, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους* (Λευκωσία: Ι.Γ.Κασουλίδης & Υιός, 1993).
- Kizilyürek Niyazi, *Κύπρος: Το Αδιέξοδο των Εθνικισμών*, επιμ. Ράνια Οικονόμου, εκδ. 2^η (Αθήνα: Μαύρη Λίστα, 1999).
- Kizilyürek Niyazi, *Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2009).
- Κκαούλα Βιργινία, *Περί Εθνικισμού, Εκλογών και Άλλων Κυπριακών Δεινών* (Λευκωσία: Αιγαίον, 2009).
- Κληρίδης Γλαύκος, *Η Κατάθεση μου* (Λευκωσία: Εκδόσεις «Αλήθεια», 1988).

- Κόκκινος Γιώργος, *Επιστήμη, Ιδεολογία, Ταυτότητα: Το Μάθημα της Ιστορίας στον Αστερισμό της Υπερεθνικότητας και της Παγκοσμιοποίησης* (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2003).
- Κοκκίνου Ουρανία & Νεάρχου Νεάρχος επίμ., *Άπαντα Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ'* (Λευκωσία: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', 1992).
- Κόνης Τάκης, «Πραξικόπημα, Εισβολή και Κυπριακή Συλλογική Ταυτότητα», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επίμ. Χρυσόστομος Περικλέους, 110-129 (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010).
- Κοντοχρήστου Μαρία επιμ., *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2007).
- Κουδουνάρης Αριστείδης, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920* (Λευκωσία: Ίδρυμα Πιερίδης, 1989).
- Κουλλάπης Λώρης, «Ιδεολογικοί Προσανατολισμοί της Ελληνοκυπριακής Εκπαίδευσης με Έμφαση στο Μάθημα της Ιστορίας», *Σύγχρονα Θέματα*, 68-69-70 (1999): 276-296.
- Κουλουμπής Θεόδωρος, «Κύπρος 1954-1974. Λάθη και Διδάγματα», στο *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα 1945-1974: Αναζητώντας Θέση στον Κόσμο*, επίμ. Πέτρος Παπαπολυβίου, Άγγελος Συρίγος & Ευάνθης Χατζηβασιλείου, 441-445 (Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Τάσος Παπαδόπουλος - Πατάκης 2013).
- Κούρος Κυριάκος, «Σκιαγράφηση της Εξελικτικής Διαμόρφωσης του Δικαίου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία», Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2002.
- Κρανιδιώτης Γιάννος, *Το Κυπριακό Πρόβλημα: Η Ανάμειξη του ΟΗΕ και οι Ξένες Επεμβάσεις στην Κύπρο 1960-1974* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984).
- Κρανιδιώτης Νίκος, *Η Κύπρος εις τον Αγώνα της Ελευθερίας - Η Βρετανική Κατοχή και οι Απελευθερωτικοί Αγώνες των Κυπρίων* (Αθήνα: Ελληνική Εκδοτική Εταιρεία, 1958).
- Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύσκολα Χρόνια 1950-1960* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1981).
- Κρανιδιώτης Νίκος, «Οι Σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας (1960-1974). Πολιτικές Αντιθέσεις και Εθνικά Σφάλματα», στο *Κύπρος. Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επιμ. Γιώργος Τενεκίδης & Γιάννος Κρανιδιώτης, 327-361 (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1981).
- Κρανιδιώτης, Νίκος, *Οι Διεθνείς Διαστάσεις του Κυπριακού* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1983).
- Κρανιδιώτης Νίκος, *Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974* (Αθήνα: Εστία, 1985).
- Κρανιδιώτης Νίκος, *Δύο Κρίσιμες Φάσεις του Κυπριακού* (Αθήνα: χ.ο. 1986).

- Κρεμμύδας Βασίλης, «Η Έγερση των Εθνικισμών Υπακούει σε Κοινωνικούς Όρους», στο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 363-368 (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995).
- Κυριαζή Νότα, *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών* (Αθήνα: Πεδίο, 2011).
- Κύρου Αλέξη, *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική* (Αθήνα : χ.ο., 1955).
- Κύρρης Κώστας, *Κύπρος, Τουρκία και Ελληνισμός: Θεσμοί, Δομές, Σχέσεις, Προβλήματα* (Λευκωσία: Λαμπούσα, 1980).
- Κωνσταντινίδης Στέφανος, *Επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Ιστορίας: Κοινωνικές Δομές, Θεσμοί και Ιδεολογία από την Οθωμανοκρατία και την Αγγλοκρατία, στην Ανεξαρτησία* (Αθήνα: Ταξιδευτής, 2011).
- Κωνσταντοπούλου Χρυσούλα, Μαράτου - Αλιπράντη Λάουρα, Γερμανός Δημήτρης & Οικονόμου Θόδωρος επίμ., «Εμείς» και οι «Άλλοι»: Αναφορά στις Τάσεις και τα Σύμβολα (Αθήνα: ΕΚΚΕ, Τυπωθήτω, 2000).
- Κωτούλας Ιωάννης, *Μετανάστευση και Κυρίαρχη Εθνική Κουλτούρα* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2011).
- Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, *Κυπριακή Ζωή και Κοινωνία: Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984* (Λευκωσία: Έκδοση Δήμου Λευκωσίας, 1993).
- Λαμπροπούλου Έφη, *Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1999).
- Λάμπρου Ιωάννης, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα Χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2004*, (Λευκωσία: χ.ε., 2004).
- Λέκκας Παντελής, «Ο Υπερταξικός Χαρακτήρας του Εθνικιστικού Λόγου», *Μνήμων* 16 (1994): 95-106.
- Λέκκας, Παντελής, «Η Συγκρότηση της Εθνικιστικής Ιδεολογίας - Εθνική Θεωρία και Εθνικό Φρόνημα», στο Επιστημονικό Συμπόσιο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 233-286 (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995).
- Λέκκας Παντελής, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία: Πέντε Υποθέσεις Εργασίας στην Ιστορική Κοινωνιολογία*, 2^η εκδ. (Αθήνα: Εκδόσεις Κατάρτι, 1996).
- Λέκκας Παντελής, *Το Παιχνίδι με το Χρόνο: Εθνικισμός και Νεωτερικότητα* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001).

- Λεονταρίτης Γιώργος, «Εθνικισμός και Διεθνισμός: Πολιτική Ιδεολογία», στο *Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επιμ. Δημήτρης Τσαούσης, 27-35 (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998).
- Λιάκος Αντώνης, *Πως Στοχάστηκαν το Έθνος Αυτοί που Ήθελαν να Αλλάξουν τον Κόσμο* (Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις, 2005).
- Λιάκος Αντώνης, *Πως το Παρελθόν Γίνεται Ιστορία;* (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2007).
- Λιλήκας Γιώργος, «Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, 1878-1975. Στόχοι και Συνθήκες Υλοποίησης τους», στο *Τουρκία και Κυπριακό Στρατηγικοί και Τακτικοί Στόχοι*, επιμ. Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), 124-145 (Λευκωσία: Κυπριακό Κέντρο Μελετών - ΚΥ.ΚΕ.Μ., 1990).
- Λιναρδάτος Σπύρος, «Η Κύπρος ως την Ανεξαρτησία», στο *Ο Μακάριος και οι Σύμμαχοι του*, επιμ. Αλέξανδρος Ξύδης, Σπύρος Λιναρδάτος & Κώστας Χατζηαργύρης, 231-399 (Αθήνα: Gutenberg, 1974).
- Λίτσας Σπύρος, *Εθνικισμός, Εθνοτισμός και Υπερεθνικότητα: Η Ανάπτυξη της Κοινής Εθνοτικής Συνείδησης στην Κύπρο τον 21^ο Αιώνα* (Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής - ΕΛΙΑΜΕΠ, 2003).
- Λυριτζής Χρήστος, «Θεωρητικές Προσεγγίσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», στο *Κοινωνία, Εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Θεωρία και πράξη*, επίμ. Κομνηνού Μαρία, μτφρ. Αλέξης Δέφνερ, εκδ. 2^η, 15-48 (Αθήνα: Παπαζήσης, 1989).
- Μαδιανού Μίρκα, *Έθνος, Ταυτότητες και Τηλεόραση στη Σύγχρονη Ελλάδα. Μελέτη πάνω στη Θεωρία της Διαμεσολάβησης* (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2008).
- Μανιτάκης Αντώνης, *Το Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα* (Λευκωσία: χ.ε. 1992).
- Μαντόγλου Άννα, *Μνήμες: Ατομικές - Συλλογικές - Ιστορικές* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2005).
- Maletzke Gerhard, *Θεωρίες της Μαζικής Επικοινωνίας*, μτφρ. και επιμ. Περσεφόνη Ζέρη (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1991).
- Μαμάκης Γιώργος, «Εθνικισμός, Πολιτική και Διπλωματία: Το Παράδειγμα της Εκπαιδευτικής Περιφέρειας», *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 125, (2002): 108-109.
- Μαραθευτής Μιχάλης, *Το Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Σταθμοί και Θέματα*, (Λευκωσία: χ.ε., 1992).
- Μαρκεζίνης Σπύρος, *Αναμνήσεις 1972-1974* (Αθήνα: Αθήνα, 1979).

- Markides Dianna, «Τιμή και Πολιτική στην Τελική Φάση: Κύπρος 1958-1959», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επίμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας & Ιωάννης Στεφανίδης (Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2010).
- Mason Jennifer, *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*, μτφρ. Ελένη Δημητριάδη, επιμ. Νότα Κυριαζή (Αθήνα: Πεδίο, 2011).
- Μαυράτσας Κάισαρ, *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές Αντιπαραθέσεις και η Κοινωνική Κατασκευή της Ελληνοκυπριακής Ταυτότητας 1974-1996* (Αθήνα: Κατάρτι 1998).
- Μαυράτσας Κάισαρ, *Εθνική Ομοψυχία και Πολιτική Ομοφωνία. Η Ατροφία της Ελληνοκυπριακής Κοινωνίας των Πολίτων στις Απαρχές του 21^{ου} Αιώνα* (Αθήνα: Κατάρτι, 2003).
- McCombs Maxwell, Einsiedel Enda & Weaver David επίμ., *Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η Διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης*, μτφρ. Yuri Kovalenko (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1996).
- McCrome David, *Η Κοινωνιολογία του Εθνικισμού. Οι Αυστριακοί μας Πρόγονοι*, μτφρ. Νίκος Βαφέας & Γεώργιος Βάγιας, επίμ. Κωνσταντίνος Κοσκινάς (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000).
- Μελισσάς Δημήτρης, *Η Οργάνωση της Πολιτικής Εξουσίας στην Κυπριακή Πολιτεία* (Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας, 1996).
- Μενοίκου Μαρία & Σταυριανού Τόνια, «ΜΜΕ Παιχνίδια Εξουσίας», *Σελίδες*, no. 383 (1999): 93-98.
- Mertens, Donna, *Έρευνα και Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση και την Ψυχολογία*, μρφτ. Σταύρος Κυρανάκης, επιμ. Ελένη Γιαννακοπούλου (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011).
- Μηνάς Μηνάς, *Η Εθνική Αυτοματαίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο* (Αθήνα: Αρμός, 2007).
- Μήτσαινας Γιώργος, *Ελληνικά Φτερά στην Κύπρο, Επιχειρήσεις 1964-1974 όπως τις Έζησαν και τις Αφηγούνται οι Πρωταγωνιστές, Αποστολή Αυτοκτονίας, Μεταφορά Καταδρομέων στην Κύπρο* (Αθήνα, χ.ο. 2007).
- Μιχαήλ Δόμνα, *Έθνος Εθνικισμός και Εθνική Συνείδηση: Μία Ανθρωπολογική Προσέγγιση* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αντ. Σταμούλη, 2003).
- Μιχαλόπουλος Δημήτρης, *Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η Χαμένη Προσέγγιση* (Αθήνα: Εκδόσεις Ροές, 1989).
- Moscovisi Serge, *Η Ψυχανάλυση, η Εικόνα της και το Κοινό της*, μτφρ. Μπάμπης Κολώνιας & επίμ. Άννα Μαντόγλου (Αθήνα: Οδυσσέας, 1999).

- Μπελλαλή Θάλεια, «Κριτήρια και Διαδικασία Αξιολόγησης των Ποιοτικών Ερευνών στο Χώρο της Υγείας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 23, (2006): 298-307.
- Μπενβενίστε Ρίκα & Παραδέλλης Θεόδωρος επίμ., *Διαδρομές και Τόποι της Μνήμης: Ιστορικές και Ανθρωπολογικές Προσεγγίσεις* (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1999).
- Μπίτσιος Δημήτρης, *Κρίσιμες Ώρες* (Αθήνα: Εστία, 1974).
- Μπότσιου Κωνσταντίνα, «Το Κυπριακό και η Ελληνική Πολιτική Κρίση 1961-1967», στο *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα 1945-1974: Αναζητώντας Θέση στον Κόσμο*, επίμ. Πέτρος Παπαπολυβίου, Άγγελος Συρίγος & Ευάνθης Χατζηβασιλείου, 247-265, (Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Τάσος Παπαδόπουλος – Πατάκης, 2013).
- Μυρτιώτης Πάνος, *Μακάριος. Το Φλογισμένο Ράσο* (Λευκωσία: Κ. Επιφανίου, 1977).
- Meynaud Jean & Νοταράς Γεράσιμος, *Πολίτικες Δυνάμεις στην Ελλάδα*, επιμ. Στέφανος Στεφάνου, μτφρ. Παναγιώτης Μερλόπουλος (Αθήνα: Σαβάλλας, 2004).
- Νικολακόπουλος Ηλίας, *Κόμματα και Βουλευτικές Εκλογές στην Ελλάδα, 1946-1964. Η Εκλογική Γεωγραφία των Πολιτικών Δυνάμεων: Σταθερότητα και Μεταβολές* (Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2000).
- Γκιουβέν Ντιλέκ, *Εθνικισμός, Κοινωνικές Μεταβολές και Μειονότητες. Τα Επεισόδια Εναντίον των μη Μουσουλμάνων της Τουρκίας (6/7 Σεπτεμβρίου 1955)*, μτφρ. Σοφία Αυγερινού, επίμ. Μαρία Καϊρη (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Ι.Δ. Κολλάρου & Σία Α.Ε., 2006).
- Ντόρντα Σοφία, «Εθνικισμός - ΜΜΕ και Εξωτερική Πολιτική: Η Περίπτωση του Σχεδίου Ανάν για την Επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος», Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Καστοριάς, 2005.
- Ξιούτας Παύλος, *Ξέναι Λέξεις εις την Γλώσσαν μας* (Λευκωσία: Cypriot Studies, 1937).
- Ξιφαράς Δημήτρης, «Η Ελληνική Εθνικιστική Ιδεολογία στο Μεσοπόλεμο: Όψεις Διαμόρφωσης της Εθνικής Θεωρίας», *Θέσεις* 53, (1995): 69-88.
- Ξύδης Αλέξανδρος, «Το Ψυχολογικό Πλέγμα», στο *Ο Μακάριος και οι Σύμμαχοι του*, επιμ. Αλέξανδρος Ξύδης, Σπύρος Λιναρδάτος & Κώστας Χατζηαργύρης, 13-40 (Αθήνα: Gutenberg, 1974).
- Οικονομίδης Χριστοφής, *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια: Με Σύντομη Ανασκόπηση των Εξελίξεων του Κυπριακού στα Περσμένα 120 Χρόνια* (Λευκωσία: Οικονομίδης, 1993).
- Özkirimli Umut, *Θεωρίες Περί Εθνικισμού. Μία Κριτική Προσέγγιση*, μτφρ. Ιουλία Πεντάζου, επίμ. Αλέξης Ηρακλείδης (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2011).

- Παναγιωτοπούλου Ρόη, «Κατασκευή Εθνοκεντρικών Στερεοτύπων από τον Τύπο στο Παράδειγμα του Μακεδονικού Ζητήματος», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 89-90, (1996): 232-274.
- Παντελής Σταύρος, *Νέα Ιστορία της Κύπρου* (Αθήνα: Ι. Φλώρος, 1986).
- Παπαγεωργίου Σπύρος, *Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν* (Αθήνα: Λαδιά, 1980).
- Παπαγεωργίου Σπύρος, *Επιχείρηση Κοφίνου* (Λευκωσία: Επιφανίου, 1987).
- Παπαγεωργίου Σπύρος, *Τα Κρίσιμα Ντοκουμέντα του Κυπριακού (1959-1967)* (Λευκωσία: Εκδ. Επιφανίου, 2000).
- Παπαγεωργίου Σπύρος, *Μακάριος - Πορεία Δια Πυρός και Σιδήρου* (Λευκωσία: Εκδ. Επιφανίου, 2009).
- Παπαγεωργίου Στέφανος, *Η Πρώτη Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1978-1914: Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1996).
- Παπαγεωργίου Στέφανος, «Παράλληλες Διαδρομές - Διαφορετικές Ταχύτητες: Η Γένεση του Ελληνικού και του Τουρκικού Εθνικισμού», *Σύγχρονα Θέματα*, 68-69-70, (Ιούλιος 1998-Μάρτιος 1999): 18-24.
- Παπαδημήτρης Παναγιώτης & Πετρίδης Παναγιώτης επιμ., *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου* (Λευκωσία: Εκδ. Επιφανίου, 1979).
- Παπαδόπουλος Λεωνίδας, *Το Κυπριακό Ζήτημα, Κείμενα 1959-1974* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 1999).
- Παπαδόπουλος Νίκος, *Λεξικό της Ψυχολογίας. Εγκυκλοπαιδικό με Τετράγλωσση Ορολογία* (Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική, 2005).
- Παπαπολυβίου Πέτρος, «Η Συμμετοχή της Κύπρου στους Βαλκανικούς Πολέμους», στο *Η Ελλάδα των Βαλκανικών Πολέμων, 1910-1914*, επίμ. Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, 109-120 (Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, 1993).
- Παπαπολυβίου Πέτρος, «Η Κύπρος και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι: Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Εθελοντισμού», Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1997.
- Παπαπολυβίου Πέτρος, Παπαλεοντίου Λευτέρης, Τσακτσίρας Λάμπρος, Μεροκλής Μιχάλης, Γιάγκου Θεόδωρος, Χρήστου Χρύσανθος, Αικατερινίδης Γεώργιος, Διάκος Γεώργιος, Καρούζης Γεώργιος & Χαλαμαπίδης Άλκης επίμ., *Κύπρος. Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παιδεία, Μάλλιαρης Παιδεία Α.Ε., 2006).

- Παπαπολυβίου Πέτρος, Προς της Σεϋχέλλες, 2016, <https://papapolyviou.com/2016/03/14/pros-tis-seyhelles/>
- Παπαθανασόπουλος Στέλιος, «Τα Μέσα Ενημέρωσης σε Καταστάσεις Κρίσης», στο *Ζητήματα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας*, επίμ. Στέλιος Παπαθανασόπουλος & Μαρία Κομνηνού Μαρία, 63-73 (Αθήνα: Καστανιώτης, Αθήνα, 2000).
- Παπαστεφάνου Μαριάννα, «Λόγοι Περί Παγκοσμιοποίησης, Κοσμοπολιτισμού και Πατριωτισμού», στο *Θεωρητικές Διαστάσεις και Λόγοι Περί της Εκπαιδευτικής Πολιτικής*, επίμ. Μιχαλίνος Ζεμπύλας, 165-310 (Λευκωσία: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2011).
- Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, «Πέρι της Πολιτισμικής Κατασκευής της Ταυτότητας», *Τοπικά Β' 3*, (1996): 197-216.
- Πασχαλίδου Λευκωσία, «Αποικιοκρατία και Εκπαίδευση. Κύπρος Ιστορία. Πρόσωπα και Γεγονότα», *Ένθετο-Φιλελεύθερος* 27, (2003): 4-22.
- Παυλίδης Ανδρέας επίμ., *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια* (Λευκωσία: Φυλόκυπρος, 1978).
- Παυλίδης Άντρος, *Φάκελος Κύπρος, Άκρως Απόρρητον* (Λευκωσία: Χρ. Ανδρέου, 1983).
- Παυλίδης Άντρος επίμ., *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια* (Λευκωσία: Φιλόκυπρος, 1987).
- Παχουλίδης Κυριάκος-Χριστόδουλος, «Η Εθνική Ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων: Κοινωνιοψυχολογική Γενετική Προσέγγιση», Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2007.
- Περιστάνης Νίκος, «Η Κατάρρευση του Δικοινοτικού Συναινετικού Κράτους: 1960-1963», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επίμ. Χρυσόστομος Περικλέους, 234-255 (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010).
- Πετράκου Ηλέκτρα, «Η Κατασκευή της Μετανάστευσης στην Ελληνική Κοινωνία», στο *Μετανάστες στην Ελλάδα*, επιμ. Αθανάσιος Μαρβάκης, Δημήτρης Παρσανόγλου & Μίλτος Παύλου, 31-56 (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001).
- Phillips Louise & Jørgensen Marianne, *Ανάλυση Λόγου. Θεωρία και Μέθοδος*, μτφρ. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης (Αθήνα: Παπαζήσης, 2009).
- Πικρός Γιάννης, *Ο Βενιζέλος και το Κυπριακό* (Αθήνα: Φιλιππότη, 1980).
- Πιπινέλης Παναγιώτης, *Η Διαχείριση του Κυπριακού Ζητήματος κατά τα Τελευταία Έτη* (Αθήνα: χ.ο., 1959).
- Πολίτης Αλέξης, *Η Ανακάλυψη των Ελληνικών Δημοτικών Τραγουδιών* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984).

- Πολίτης Αλέξης, *Ρομαντικά Χρόνια, Ιδεολογίες και Νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880* (Αθήνα: Ε.Μ.Ν.Ε.-Μνήμων, 2009).
- Πόλλης Αδαμαντία, «Η Κοινωνική Κατασκευή της Εθνοτικότητας και της Εθνικότητας. Η Περίπτωση της Κύπρου», *Σύγχρονα Θέματα* 68-69-70 (Ιουλ. 1998 - Μάρτ. 1999): 25-43.
- Πολυδώρου Ανδρέας, *Η Ανάπτυξη της Δημοτικής Εκπαίδευσης στην Κύπρο (1830-1994)* (Λευκωσία: Α. Πολυδώρου, 1995).
- Πυργιωτάκης Ιωάννης, «Το Ποσοτικό και το Ποιοτικό "Παράδειγμα" Έρευνας: Από την Συναίνεση στη Συναίρεση;», στο *Δυνατότητες και Όρια της Μείξης των Μεθοδολογιών στην Κοινωνική, Ψυχολογική και Εκπαιδευτική Έρευνα: Επιστημολογικά και Μεθοδολογικά Ζητήματα των Προοπτικών Διεύρυνσης του Ερευνητικού Σχεδιασμού*, επίμ. Μάριος Πουρκός, 203-227 (Αθήνα: Ίων, 2013).
- Ραΐσης Βασίλης, «Η Φαντασιακή Σύγκρουση του Εθνικισμού», στο *Ορθοδοξία, Έθνος και Ιδεολογία*, επίμ. Σχολή Μωραΐτη, 27-39 (Αθήνα: Σχολή Μωραΐτη, 2007).
- Ράλλης Τάσος, *Νήσου Κύπρου Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος* (Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 1995).
- ΡΙζάς Σωτηρής, «Από την “Ευκταία Ένωση” στην “Εφικτή Ανεξαρτησία”: Η Μετάλλαξη του Ελληνοκυπριακού Εθνικισμού την Δεκαετία του 1960», στο *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, επίμ. Βασίλης Γούναρης, Στάθης Καλύβας & Ιωάννης Στεφανίδης, 388-466 (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2010).
- Ρίχτερ Χάιντς, *Η Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)*, μτφρ. Κώστας Σαρρόπουλος (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2007).
- Ροζάκης Χρήστος, «Η Ελλάδα στον Διεθνή Χώρο» στο *Ελληνισμός, Ελληνικότητα. Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επίμ. Δημήτρης Τσαούσης, 91-199 (Αθήνα: Εστία, 2001).
- Σακελλαρόπουλος Σπυρός, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1911-2004). Από τη Συγκρότηση στη Διχοτόμηση* (Αθήνα: Τόπος, 2017).
- Σαμαράς Αθανάσιος, «Εθνοκεντρισμός και Ευρωκεντρισμός στις Αναπαραστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ζητήματα Πολιτικής Επικοινωνίας», στο *Ανάλεκτα*, επίμ. Στέλιος Παπαθανασόπουλος, 234-269 (Αθήνα: Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων, 2007).
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, «Τουρκία, Ελλάδα και Ελληνισμός μετά τη Συνθήκη της Λωζάννης», στο *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί Στόχοι*, επίμ. Θέμης

- Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού & Σούλα Ζαβού, 127-145 (Λευκωσία: Εκδόσεις ΚΥ.ΚΕΜ., 1990).
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος επίμ. *Κωνσταντίνος Καραμανλής. Αρχείο, Γεγονότα και Κείμενα* (Αθήνα: Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής, 2005).
- Σέρβας Σέρβας, *Κυπριακό: Ευθύνες*. (Αθήνα: Γραμμή, 1980).
- Σιγανού Άννα, *Από το Έθνος - Κράτος στην Εθνική Ταυτότητα. Ελληνικός Εθνικισμός και Ελληνική Εθνική Ταυτότητα* (Αθήνα: Αυτοέκδοση, 2016).
- Σκοπετέα Ελλή, *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του Εθνικού Προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)* (Αθήνα: Πολύτυπο, 1988).
- Σκουλαρίκη Αθήνα, «Ο Δημόσιος Λόγος για το Έθνος με Αφορμή το Μακεδονικό (1911-1995)», στο *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επίμ. Μαρία Κοντοχρήστου, 60-103 (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007).
- Smith Anthony, *Εθνική Ταυτότητα*, μτφρ. Εύα Πέππα (Αθήνα: Οδυσσέας, 2000).
- Σοφοκλέους Ανδρέας, *Εισαγωγή στην Επικοινωνία, Πειθώ, Προπαγάνδα* (Λευκωσία: Εκδόσεις Νικοκλή, 1977).
- Σοφοκλέους Ανδρέας, *Οι Πρώτες Κυπριακές Εφημερίδες και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ελλήνων της Κύπρου* (Λευκωσία: Intercollege, 1994).
- Σοφοκλέους Ανδρέας, *Τύπος και Εξάρτηση. Η Κυπριακή Κρίση του 1974 και η Εφημερίδα New York Times* (Λευκωσία - Κύπρος: Intercollege, 1995).
- Σοφοκλέους Ανδρέας, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου* (Λευκωσία: Intercollege, 1995).
- Σοφοκλέους Ανδρέας, *Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης* (Λευκωσία: Εκδόσεις Νικοκλή, 2008).
- Σοφοκλέους Ανδρέας, «Τα Κυπριακά ΜΜΕ: Ιστορία, Ανάπτυξη, Εξέλιξη, Προβλήματα και Προοπτικές», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επιμ. Περικλέους Χρυσόστομος, 51-71 (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010).
- Στεργίου Ανδρέας & Richter Heinz επιμ., *Το Κυπριακό με το Βλέμμα των Ξένων*, μτφρ. Κώστας Σαρρόπουλος & Πέγκυ Δουκέλλη (Αθήνα: Ροές, 2006).
- Στυλιανού Πετρος, *Η Κύπρος στον 20^ο Αιώνα* (Λευκωσία: PCsCopyCentre, 2002).
- Συρίγος Αγγελος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις* (Αθήνα: Πατάκη, 2015).
- Τραγγάρης Ιάκωβος & Σαμαράς Αθανάσιος, «“Εμείς” Μέσα από τα Μάτια των “Άλλων”. Απεικονίσεις των Ελληνοκυπρίων στα Τουρκοκυπριακά Μέσα», 2016, <https://dimosiografia.com/emeis-mesa-apo-ta-matia-twn-tourkokypriwn/>

- Ταχσίν Χασάν - Αρίφ, «*Η Άνοδος του Ντεκντάς στην Κορυφή* (Λευκωσία: Διαφάνεια, 2001).
- Τερζής Νίκος, «Δόμηση Αντιθετικών Ταυτοτήτων. Η Περίπτωση του Ελληνικού Τύπου», στο *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επίμ. Μαρία Κοντοχρήστου, 39-60 (Αθήνα: Παπαζήσης, 2007).
- Τερλεξής Πανταζής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού: Ανατομία ενός Λάθους* (Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα, 1971).
- Τζεργιάς Παύλος, *Στο Σταυροδρόμι της Ιστορίας. Εθνικισμός ή Ανθρωπισμός;* (Αθήνα: Libro, 1996).
- Τζούμα Άννα, *Εκατό Χρόνια Νοσταλγίας. Το Αυτοβιογραφικό Αφήγημα Έθνος* (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007).
- Τορναρίτης Κρίτωνας, *Η Γένεση της Κυπριακής Δημοκρατίας και οι Νομικές Επιπτώσεις της* (Λευκωσία: χ.ο. 1979).
- Τοφθαλής Κύπρος, *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου: Από την Αγγλοκρατία (1878) μέχρι Σήμερα* (Λονδίνο: The Greek Institute, 2010).
- Τριανταφύλλου Άννα, «Μετανάστες, Μειονότητες και Ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», στο *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη Σύγχρονη Ελλάδα*, επίμ. Μαρία Κοντοχρήστου, 191-230 (Αθήνα: Παπαζήσης, 2007).
- Τριμικλινιώτης Νίκος, «Η Παρακμή του Κυπριακού Καθεστώτος Εξαίρεσης. Από την Οργανωτική Κρίση στην Υπέρβαση του “Δόγματος Ανάγκης”», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια: Επώδυνη Πορεία*, επιμ. Χρυσόστομος Περικλεούς, 209-233 (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2010).
- Τσακάκος Γιώργος, «Σύντομη Επισκόπηση Ορισμένων Όψεων της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο», στο *Κύπρος Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, επίμ. Γιώργος Τενεκίδης & Γιάννος Κρανιδιώτης, 139-166 (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Ι.Δ.Κολλάρου & ΣΙΑΣ Α.Ε., 2000).
- Τσαούσης Δημήτρης, «Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Το Πρόβλημα της Νεοελληνικής Ταυτότητας», στο *Ελληνισμός και Ελληνικότητα - Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επιμ. Δημήτρης Τσαούσης, 15-25 (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998).
- Τσαρδάκης Δημήτρης, *Εξορκίζοντας τα ΜΜΕ* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2002).
- Τσάτσος Θεμιστοκλής, *Παρατηρήσεις επί του Κυριακού Συντάγματος* (Αθήνα: Σάκκουλας, 1965).

- Τσιώλης Γιώργος, *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα* (Αθήνα: Κριτική, 2014).
- Τσιώλης Γιώργος, «Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων: Διλήμματα, Δυνατότητες, Διαδικασίες», στο *Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην Επιστημολογική Θεωρία και την Ερευνητική Πράξη*, επίμ. Ιωάννης Πυργιωτάκης & Χρήστος Θεοφιλίδης, 473-498 (Αθήνα: Πεδίο, 2015).
- Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, «Ιστορία, Μύθοι και Χρησμοί: Η Αφήγηση της Ελληνικής Συνέχειας», στο *Έθνος - Κράτος - Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 287-303 (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995).
- Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός: Μερικά Γενικότερα Ερωτήματα», στο *Ελληνισμός Ελληνικότητα. Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, επίμ. Δημήτρης Τσαούσης, 37-48 (Αθήνα: Εστία, 2001).
- Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Μορφές Συνέχειας και Ασυνέχειας: Από την Ιστορική Εθνεγερσία στην Οικουμενική Δυσφορία* (Αθήνα: Θεμέλιο, 2013).
- Στυλιανός Πέτρος, *Το Κίνημα του Οκτώβρη του 1931 στην Κύπρο* (Λευκωσία: Εκδ. Επιφανίου, 1984).
- Willig Carla, *Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στην Ψυχολογία*, μτφρ. Ευτυχία Αυγήτα, επιμ. Ελευθερία Τσέλιου (Αθήνα: Gutenberg, 2015).
- Φαντής Ανδρέας, *Κυπριακό 1960-1974. Αναζητώντας την Αλήθεια (1960-1968)* (Λευκωσία: Ιδιωτική, 1999)
- Φονταίν Αντρέ, *Η Ιστορία της Ύφεσης 1962-1981: Ένα Μόνο Κρεβάτι για δύο Όνειρα*, μτφρ. Ηλίας Αθανασιάδης (Αθήνα: Εστία, 1984).
- Φραγκουδάκη Άννα, «Οι Πολιτικές Συνέπειες της Ανιστορικής Παρουσίασης του Ελληνικού Έθνους», στο «*Τι είν' η Πατρίδα μας;*». *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, επίμ. Άννα Φραγκουδάκη - Θάλεια Δραγώνα, 143-198 (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1997).
- Φραγκουδάκη Άννα, *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς* (Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2013).
- Χαραλάμπους Γεώργιος, *Ο Εθνικός «Εαυτός» και ο Εθνικός «Άλλος» στα Ελληνοκυπριακά Σχολικά Βιβλία. Ιστορία της Μέσης Εκπαίδευσης: Μία Ερευνητική Προσέγγιση υπό το Πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης* (Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη α.ε., 2009).

- Χαραλάμπους Νίκος, *Αναζητώντας την Αυτογνωσία* (Λευκωσία: Ιδιωτική, 2010).
- Χαρίτωνος Αδάμος, «*Εξομολόγηση*» (Λευκωσία: Οίκος των Κυπριακών Κυπρολογικών Εκδόσεων, 1985).
- Χατζηαντωνίου Κώστας, *Εθνικισμός και Ελληνικότητα* (Αθήνα: Πελασγός, 1993).
- Χαρτζηαργύρης Κώστας, «Στα Πλοκάμια μίας Λερναίας», στο *Ο Μακάριος και οι Σύμμαχοι του*, επιμ. Αλέξανδρος Ξύδης, Σπύρος Λιναρδάτος & Κώστας Χατζηαργύρης (Αθήνα: Gutenberg, 1974).
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960: Η Συνταγματική Πτυχή* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998).
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Το Γεωπολιτικό Περιβάλλον του Κυπριακού και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική τη Δεκαετία του 1950* (Αθήνα: Αιπεία - Σπίτι της Κύπρου & Εκδόσεις Παρουσία, Αθήνα, 1998).
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Η Άνοδος του Κωνσταντίνου Καραμανλή στην Εξουσία 1954-1965* (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2000).
- Χατζηβασίλης Βασίλης, *Σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων Μύθοι και Πραγματικότητες* (Αθήνα: Στοχαστής, 1986).
- Χατζηδημητρίου Τάκης, «Πως Φτάσαμε στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Διεθνείς Συνθήκες και Εσωτερικό Μέτωπο», στο *Κυπριακή Δημοκρατία 50 Χρόνια Επώδυνη Πορεία*, επίμ. Χρυσόστομος Περικλέους, 161-186 (Αθήνα: Παπαζήσης, 2010).
- Χατζηκωνσταντίνου Κώστας, Μπαξεβάνης Χρήστος & Σαρηγιαννίδης Μιλτιάδης, *Θεωρητικές Αφετηρίες στις Διεθνείς Σχέσεις* (Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδ. Σάκκουλας, 2002).
- Χατζησαββίδης Σωφρόνης, *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος: Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις* (Αθήνα: Gutenberg, 2000).
- Χατζόπουλος Μάριος, «Έθνος και Εθνικισμός. Συνοπτική Επισκόπηση Ενός Σύγχρονου Επιστημονικού Διαλόγου», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης* 19, (2002): 109-127.
- Χριστοδούλου Μιλτιάδης, *Η Πορεία μιας Εποχής: Η Ελλάδα, η Κυπριακή Ηγεσία και το Κυπριακό Πρόβλημα* (Αθήνα: Ι. Φλώρος, 1987).
- Χρυσάνθου Χρύσανθος, «Συνωμοσίες και Δοκιμασίες 1913-1977», στο *Κύπρος Ιστορία Πρόσωπα και Γεγονότα - Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ'. Ο Φιλελεύθερος*, (2003): 4-11.
- Χρυσάνθου Χρύσανθος, *Μ.Μ. Ε.: Μάρτυρες και Πρωταγωνιστές* (Λευκωσία: Αρμίδα, 2008).

Ψαρρού Νέλλη, *Εθνική Ταυτότητα στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης* (Αθήνα: Gutenberg, 2005).

Ψυχάρης Σταυρος, *Τα Παρασκήνια της Αλλαγής* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1975).

Ψυχοπαίδης Κοσμάς, «Εθνικισμός, Εθνισμός και Δημοκρατία», στο *Έθνος - Κράτος Εθνικισμός*, επίμ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 53-66 (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1995).

Ξενόγλωσσες Πηγές

Aktat Ayhan, Kiziliurek Niyazi & Ozkirimli Ummu επιμ., *Nationalism in the Troubled Triangle: Cyprus, Greece and Turkey* (Basingstok: Palgrave Macmillan, 2010).

Alastos Doros, *Cyprus in History. A Survey of 5000 Years* (London: Zeno, 1976).

Anagnostopoulou Sia, «Chypre de l'ere Ottoman as Pere Britannique (1983-1914) / Le Role de L' Egilise Orthodoxe Chypriote». *Etudes Balkaniques* 5, (1998): 143-183.

Alexander George, «British Policy on the Question of Enosis, 1945-1946», *Κυπριακαί Σπουδαί*, no. 43 (1979): 79-94.

Alexandris Alexis, *The Greek Minority of Istanbul and Greek - Turkish Relations, 1918-1974* (Athens: Centre for Asia Minor Studies, 1992).

Anastasiou Harry, *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict and the Quest for Peace in Cyprus* (Syracuse, NY: Syracuse University Press, 2008).

Armstrong John, *Nations Before Nationalism* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1982).

Arts Wil & Halman Loke, «Identity: The Case of European Union», *Journal of Civic Society* 2, no. 3 (2006): 179-198.

Ashmore Richard, Deaux Kay & McLaughlin-Volpe Tracy, «An Organizing Framework for Collective Identity: An Articulation and Significance of Multidimensionality», *Psychological Bulletin* 130, no. 1 (2004): 80-114.

Attalides Michael, *Cyprus. Nationalism and International Politics* (Mohnesee: Bibliopolis, 2003).

Bernard Victor, *La Turquie et Ihellenisme Contemporain* (Paris: F. Alcan, 1893).

Bauman Zygmunt, «Soil, Blood and Identity», *The Sociological Review* 40, no. 4 (1992): 675-701.

Billig Michael, *Banal Nationalism* (London: Sage, 1995).

- Bird Elizabeth & Dardenne Robert, «Myth Chronicle and Story», στο *Media, Myths and Narratives: Television and the Press*, επιμ. James Carey, 67-86 (Beverly Hill, CA: Sage, 1988).
- Bitsios Dimitris, *Cyprus: The Vulnerable Republic* (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies, 1975).
- Bochner Arthur, «Criteria Against Ourselves. Qualitative Inquiry», *Qualitative Inquiry* 6, no.2 (2000): 266-272.
- Braun Virginia & Clarke Victoria, «Using Thematic Analysis in Psychology», *Qualitative Research in Psychology* 3, no 2 (2006): 77-101.
- Braun Virginia & Clarke Victoria. «Thematic Analysis», στο *APA Handbook of Research Methods in Psychology*, επιμ. Harris Cooper, 51-77 (Washington, DC American Psychological Association, 2012).
- Breuer Franz, *Reflexive Grounded Theory. Eine Einführung für die Forschungspraxis*, 2^η εκδ. (Wiesbaden: VS-Verlag, 2010).
- Bryant Rebecca, «An Education in Honor: Patriotism and the Greek Schools of Cyprus», στο *Cyprus and Its People: Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community, 1955-1997*, επιμ. Calotychos Vangelis, 53-68 (USA: Westview Press, 1998).
- Bryant Rebecca, «An Aesthetic of Self: Moral Remaking and Cypriot Education», *Comparative Studies in Society and History* 43, no. 3 (2001): 583-614.
- Bryant Rebecca, *Imagining the Modern: The Cultures of Nationalism in Cyprus* (London, UK: I. B. Tauris, 2004).
- Bryant Rebecca, «On the Condition of Postcoloniality in Cyprus», στο *Divided Cyprus: Modernity, History, and an Island in Conflict*, επιμ. Yiannis Papadakis, Nicos Peristianis & Gisela Welz, 47-65 (Bloomington: Indiana University Press, 2006).
- Burnard Philip, Gill Paul, Stewart Kate, Treasure Elizabeth & Chadwick Barbara, «Analyzing and Presenting Qualitative Data», *British Dental Journal Official Journal of the British Dental Association: BDJ online* 204, no. 8 (2008): 429-432.
- Burtonwood Neil, «Culture, Identity and Curriculum», *Educational Review* 48, no. 3 (2006): 227-235.
- Butler Judith, *Bodies that Matter* (London: Routledge, 1993).
- Calhoun Craig, *Nationalism* (Buckingham: Open University Press, 1997).
- Calotychos Vangelis, «Interdisciplinary Perspectives: Difference at the Heart of Cypriot Identity and its Study», στο *Cyprus and its People. Nation, Identity, and Experience in*

- an Unimaginable Community 1955-1997*, επιμ. Vangelis Calotychos, 1-34 (United States: Westview Press, 1998).
- Chatterjee Partha, *The Nation and its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories* (Princeton: Princeton University Press, 1993).
- Chen Serena, Chen Karen & Shaw Lindsay, «Self-Verification Motives at the Collective Level of Self-Identification», *Journal of Personality and Social Psychology* 86, no. 1 (2004): 77-94.
- Christou Miranda, «A Double Imagination: Memory and Education in Cyprus», *Journal of Modern Greek Studies* 24, no.2 (2006): 285-306.
- Cinnirella Marco, «A Social Identity Perspective on Europe Integration», στο *Changing Identities: Social Psychology Analysis of Social Change*, επιμ. Glynis Breakwell & Evanthia Lyons (Oxford: Butterworth Heinemann, 1996).
- Clogg Richard, «The Greek Millet in the Ottoman Empire», στο *Christians and Jews in the Ottoman Empire*, επιμ. Benjamin Braude & Bernard Lewis, 185-207 (New York: Holmes & Meier Publishers, 1982).
- Crick Bernard, *In Defence of Politics* (Chicago: The University of Chicago Press, 1962).
- Christodoulou Demetrios, *Inside the Cyprus Miracle: Labours of an Embattled Mini-economy* (Minneapolis: Minnesota Press, 1992).
- Crawshaw Nancy, *The Cyprus Revolt: An Account of the Struggle for Union with Greece* (London: George Allen & Unwin, 1978).
- Curran James, «Rethinking the Media as a Public Sphere», στο *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*, επιμ. Peter Dahlgren & Colin Sparks, 27-57 (London: Routledge 1991).
- Danforth Loring, *The Macedonian Conflict: Ethnic Nationalism in a Transnational World* (Princeton: Princeton University Press, 1995).
- Darton Robert, «Writing News and Telling Stories», *Daedalus* 104, no. 2 (1975): 175-194.
- De Cillia Rudolf, Reisigl Martin & Wodak Ruth, «The Discursive Construction of National Identities», *Discourse & Society* 10, no. 2 (1999): 149-173.
- Denktash Rauf, *The Cyprus Triangle* (Λευκωσία-Λονδίνο: K. Rustem & Brother, 1988).
- Denzin Norman & Lincoln Yvonna, *Handbook of Qualitative Research*, εκδ. 2^η (Thousand Oaks, CA: Sage, 2000).
- Deschamps Jean-Claude, Paèz Dario & Pennebaker James, «Mémoire Collective et Histoire à la fin du Second Millénaire», στο *La Mémoire Sociale, Identités et*

- Représentations Sociales*, επίμ. Stéphane Laurens & Nicoals Roussiau, 245-257 (Rennes: Presses Universitaires, 2002).
- Deutsch Karl, *Nationalism and Social Communication: An Inquiry into the Foundation of Nationalism* (Massachusetts: MIT Press, 1953).
- Dey Ian, *Qualitative Data Analysis: A User-friendly Guide for Social Scientists* (London: Routledge, 1993).
- Duveen Gerard, «Representations, Identities, Resistance», στο *Representations of the Social*, επιμ. Kay Deaux & Gina Philogène (Oxford: Blackwell, 2001).
- Eisenstein Elizabeth, *The Printing Press as an Agent of Change: Communications and Cultural Transformations in Early-Modern Europe* (Cambridge: CUP, 1979).
- Enloe Cynthia, *Ethnic Conflict and Political Development* (USA: Little Brown, 1973).
- Ertekün Necati, *The Cyprus Dispute and the Birth of the Turkish Republic Northern Cyprus* (Λευκωσία: K. Rustem 1984).
- Flouris George, «Human Rights Curriculum in the Formation of a European Identity: The Cases of Greece, England and France», *Intercultural Education* 9, no.1 (2006): 93-109.
- Freud Sigmund, *Group Psychology and the Analysis of the Ego* (Harmondsworth: Penguin, 1921/1991).
- Galtung Johan, *Peace Journalism: What, Why, Who, How, When, Where*, Εισήγηση στο Σεμινάριο «What are Journalists For?» (Transcend: Taplow Court, 1998).
- Geertz Clifford, *The Interpretation of Cultures: Selected Essays* (London: Fontana, 1973).
- Giddens Anthony, *Modernity and Self-Identity* (Oxford: Polity Press, 1991).
- Giddens Anthony, *Jenseits von Links und Rechts* (Frankfurt/Main: Suhrkamp, 1997).
- Giddens Anthony, *The Nation - State and Violence* (Cambridge: Polity Press, 1985).
- Gellner Ernest, *Nationalism* (London: Phoenix, 1998).
- Glazer Nathan & Moynihan Daniel, *Ethnicity, Theory and Experience* (USA: Harvard University Press, 1975).
- Goldsworthy David, «Keeping Change within Bounds: Aspects of Colonial Policy the Churchill and Eden Governments, 1951-1957», *Journal of Imperial and Commonwealth History*, no. 18 (1990): 81-108.
- Godson Roy, «Dirty Trick or Trump Cards?», *Pre-Modern Societies* 38, no. 6 (2001): 38-51.
- Gökhan Bacik, «A Discussion on Ethnic Identity», *Alternatives: Turkish Journal of International Relations* 1, no. 1 (2002): 18-37.

- Greenfield Liah, *Nationalism: Five Roads to Modernity* (Cambridge: Harvard University Press, 1992).
- Gropas Ruby & Trianafyllidou Anna, *A European Approach to Multicultural Citizenship: Legal Political Educational Challenges* (Athens: ELIAMEP, 2007).
- Grosby Steven, «Nationality and Religion», στο *Understanding Nationalism*, επίμ. Montserrat Guibernau & John Hutchinson, 97-119 (Cambridge: Polity Press, 2001).
- Guba Egon & Lincoln Yvonna, «Competing Paradigms in Qualitative Research», στο *Handbook of Qualitative Research*, επίμ. Norman Denzin & Yvonna Lincoln, 105-117 (Thousand Oaks, CA: Sage, 1994).
- Guest Greg, MacQueen Kathleen & Namey Emily, «Introduction to Thematic Analysis», στο *Applied Thematic Analysis*, επίμ. Greg Guest, (Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc, 2012), 9.
- Gurevitch Michael, «The Globalization of Electronic Journalism», στο *Mass Media and Society*, επίμ. James Curran & Michael Gurevitch, 178-193 (Λονδίνο: Edward Arnold, 1991).
- Hadjipavlou Maria, «The Cyprus Conflict: Root Causes and Implications for Peacebuilding», *Journal of Peace Research* 44, no. 3 (2007): 349-365.
- Hall Stuart, «Cultural Identity and Diaspora», στο *Identity: Community, Culture, Difference*, επίμ. Jonathan Rutherford, 222-237 (Λονδίνο: Lawrence and Wishart, 1990).
- Hall Stuart, «Introduction: Who Needs Identity?», στο *Questions of Cultural Identity*, επίμ. Stuart Hall & Paul du Gay, 1-17 (London: Sage Publications, 1996).
- Haluk Sahon, «Turkish Politics in the New York Times: A Comparative Content Analysis», *Journalism Quarterly* 50, no. 4 (1973): 685-689.
- Handler Richard, *Nationalism and the Politics of Culture in Quebec* (Madison: The University of Wisconsin Press, 1988).
- Hastings Adrian, *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion, and Nationalism* (Cambridge: University Press, 1997).
- Hatzivassiliou Evanthis, «Post-Zurich Cyprus, 1959: Arms Smuggling and Confidence Building», *Storia Delle Relazioni Internazionali*, no. 9 (1993): 71-93.
- Hatzivassiliou Evanthis, «Security and the European Option: Greek Policy, 1952-1962», *Journal of Contemporary History*, no. 30 (1995): 187-202.
- Hatziprokopiou Panos & Evergeti Venetia, «Negotiating Muslim Identity and Diversity in Greek Urban Spaces», *Social and Cultural Geography* 15, no. 6 (2014): 603-626.

- Hill George, *A History of Cyprus. The Ottoman Province, The British Colony 1571-1948* (Cambridge: Cambridge University Press, 1952).
- Hirschon Renée, «Dismantling the Millet: Religion and National Identity in Contemporary Greece», στο *Nationalism in the Troubled Triangle: Cyprus, Greece and Turkey*, επιμ. Ayhan Aktat, Niyazi Kiziliurek & Ummu Ozkirimli, 48-61 (Basingstok: Palgrave Macmillan, 2010).
- Hobsbawm Eric & Ranger Terence επιμ., *Invention of Tradition* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983).
- Holland Robert, *Britain and the Revolt in Cyprus, 1954-1959* (New York: Oxford University Press 1998).
- Hroch Miroslav, *Comparative Studies in Modern European History. Nation, Nationalism, Social Change* (Aldershot: Ashgate Variorum, 2007).
- Hunt Chester & Walker Lewis, *Ethnic Dynamics, Patterns of the Effect of Family and Schooling in America* (New York: Dorsey Press, 1974).
- Hutchinson John, *The Dynamics of Cultural Nationalism: The Gaelic Revival and the Creation of Irish Nation State* (London: Allen & Unwin, 1987).
- Hutchison John, «Ethnicity and Modern Nations», *Ethnic and Racial Studies* 23, no. 4 (2000): 651-669.
- Ignatieff Michael, *Blood and Belonging: Journeys into the New Nationalism* (London: BBC Books, 1993).
- Ignatieff Michael, *The Warrior's Honor. Ethnic War and Modern Conscience* (London: Vintage, 1999).
- Ingimundarson Valur, «The Politics of Memory and the Reconstruction of Albanian National Identity in Postwar Kosovo», *History and Memory* 19, no. 1 (2007): 95-123.
- Jáuregui Pablo, «Spain's Special Solidarity with the East: The Influence of Collective Memory on Spanish Attitudes to EU-Enlargement», στο *Collective Memory and European Identity: The Effects of Integration and Enlargement*, επιμ. Klaus Eder & Willfried Spohn, 109-123 (London: Routledge, 2005).
- Joffe Helene & Yardley Lucy, «Content and Thematic Analysis», στο *Research Methods for Clinical and Health Psychology*, επιμ. David Marks & Lucy Yardley, 56-68 (London: Sage Publications, 2003).
- Joseph Joseph, «Theorizing About Ethnopolitics and International Politics: Some Conclusions from Cyprus», *Innovation: The European Journal of Social Sciences* 10, no. 1 (1997): 69-84.

- Kallis Aristotle, «Fascism and Religion: The Metaxas Regime in Greece and the “Third Hellenic Civilization”. Some Theoretical Observations on Fascism, Political Religion and Clerical Fascism», στο *Clerical Fascism in Interwar Europe*, επιμ. Mathew Feldman & Marius Turda, 229-246 (Abingdon: Routledge, 2008).
- Kandiyoti Deniz επιμ., «Gender and Nationalism», *Nations and Nationalism*, 6, no. 4 (2000): 491-494.
- Katsiaounes Rolandos, *Labour, Society and Politics in Cyprus During the Second Half of the Nineteenth Century* (Λευκωσία: Cyprus Research Centre, 1996).
- Keitner Chimene, *The Paradoxes of Nationalism. The French Revolution and its Meaning for Contemporary Nation Building* (Νέα Υόρκη: SUNY Press, 2007).
- Kelle Udo, «"Emergence" vs "Forcing" of Empirical Data? A Crucial Problem of "Grounded Theory"». *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research* 6, no. 2 (2005), Art. 27, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0502275>
- Keyes Charles, *Ethnic Change* (Seattle: University of Washington Press, 1981).
- Kinley Christopher, «Imaging a Nation: Society, Regionalism and National Identity in the Greek War of Independence», *Madison Historical Review* 13, no. 5 (2016): 51-79.
- Killoran Moira, «Nationalisms and Embodied Memory in Northern Cyprus», στο *Cyprus and its People: Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community, 1955-1997*, επιμ. Vangelis Calotychos, 159-170 (Boulder, CO: Westview Press, 1998).
- Kitromilidis Paschalis, «From Coexistence to Confrontation. The Dynamics of Ethnic Conflict in Cyprus», στο *Cyprus Reviewed*, επιμ. Michael Attalides, 35-70 (Nicosia: Zavallis Press, 1977).
- Kitromilides Paschalis, «The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict», *Journal of Hellenic Diaspora* 6, (1979): 5-30.
- Kitromilides Paschalis, «Greek Irredentism in Asia Minor and Cyprus», *Middle Eastern Studies* 26, no. 1 (1990): 3-17.
- Kitromilides Paschalis, «Greece & Cyprus: The Foundations of Nationalism», 1994. <http://www.cyprus-conflict.net/www.cyprusconflict.net/kitromilides.html>
- Kitromilides Paschalis, «On the Intellectual Content of Greek Nationalism: Paparrigopoulos, Byzantium and the Great Idea», στο *Byzantium and the Modern Greek Identity*, επιμ. David Ricks & Paul Magdalino, 25-33 (London: Ashgate, 1998).
- Kizilyürek Niyazi, «National Memory and Turkish Cypriot Textbooks», στο *Teaching the History of South-Eastern Europe*, επιμ. Christina Koulouri, 431-442 (Θεσσαλονίκη: Center of Democracy and Reconciliation in Southeast Europe, 2002).

- Kizilyürek, Niyazi, «Modernity, Nationalism and the Perspectives of a Cypriot Union», *Cahiers d'Études sur la Méditerranée Orientale et le monde Turco-Iranien* 34, (2002): 211-232.
- Kotre John, *White Gloves: How we Can Create Ourselves Through Memory* (New York: The Free Press, 1996).
- Kupchan Charles, «Introduction Resurgent», στο *Nationalism and Nationalities in the New Europe*, επίμ. Charles Kupchan (London: Cornell University Press, 1995).
- Kušper Marjanca Pergar & Prosen Simona, «Different Identities and Primary School Children», στο *Emerging Identities Among Young Children: European Issues*, επίμ. Papoulia-Tzelepi, Søren Hegstrup & Alistair Ross, 9-25 (England Staffordshire: Trentham Books Limited, 2005).
- Kyriakides Stanley, *Cyprus Constitutionalism and Crisis Government* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1968).
- Lacher Hannes & Kaymak Erol, «Transformation Identities: Beyond the Politics of Non-Settlement in North Cyprus», *Mediterranean Policies* 10, no. 2 (2006): 147-166.
- Lecours Andre, «Ethnic and Civic Nationalism: Towards a New Dimension», *Space & Polity* 4, no. 2 (2000): 153-165.
- Lee Klein Kerwin, «On the Emergence of Memory in Historical Discourse», *Representations*, no. 69 (2000): 127-150.
- Lijphart Arend, *Democracy in Plural Societies* (London: Yale University Press, 1977).
- Louis William Roger, *The British Empire in the Middle East, 1945-1951: Arab Nationalism, the United States and Postwar Imperialism* (Oxford: Oxford University Press, 1984).
- Lunt Peter & Stenner Paul, «The Jerry Springer Show as an Emotional Public Sphere», *Media, Culture and Society* 27, no. 1 (2005): 59-81.
- Lewis, Gali & Phoenix Lewis Ann, «Race, Ethnicity, and Identity», στο *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*, επιμ. Kath Woodward, 115- 149 (London: Routledge, 2004).
- Lindley Dan, «Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus», *International Studies Perspectives* 8, no. 2 (2007): 224-241.
- Liu, James, «A Cultural Perspective on Intergroup Relations and Social Identity», 2012. https://www.researchgate.net/publication/267678608_A_Cultural_Perspective_on_Intergroup_Relations_and_Social_Identity

- Loizides Neophytos, «Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus», *International Studies Perspectives* 8, no.2 (2007): 172-189.
- Loizos Peter, «How Might Turkish and Greek Cypriots See Each Other More Clearly?», στο *Cyprus and its People. Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community 1955-1997*, επιμ. Vangelis Calotychos, 35-52 (Boulder, Colo: Westview Press, 1998).
- Lowenthal David, *The Past is a Foreign Country* (Cambridge, UK and New York, NY: Cambridge University Press, 1985).
- Lowenthal David, *The Heritage Crusade and the Spoils of History* (Cambridge, UK and New York, NY: Cambridge University Press, 1985).
- Luke Harry, *Cyprus Under the Turks: 1571-1878* (London: Hurst, 1969).
- Macmillan Harold, *Riding the Storm, 1956-1959* (U.S.A.: Harper Collins, 1971).
- Malkki Liisa, «National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees», στο *Becoming National: A Reader*, επίμ. Geoff Eley & Ronald Grigor Suny, 435-455 (Νέα Υόρκη και Οξφόρδη: Oxford University Press, 1996).
- Markides Kyriacos, «Social Change and the Rise and Decline of Social Movements: The Case of Cyprus American Ethnologist», *American Anthropological Association* 1, no.2 (1974): 309-330.
- Markides Kyriakos, *The Rise and Fall of the Cyprus Republic* (New Haven and London: Yale University Press, 1977).
- Madianou Maria-Mirca, «Mediating the Nation: News, Audiences and Identities in Contemporary Greece» (PhD Thesis, London School of Economics and Political Science, 2002).
- Masarogullari Nicel, «Nationalism in Cyprus Nationalism in Cyprus: The Effects of Institutionalization on Nationalist Mobilizations and Political Conflicts as Reflected in Turkish Cypriot Nationalism and Greek Cypriot Nationalism» (PhD Thesis, Marshall University, 2011).
- Mays Nicholas & Pope Catherine, «Qualitative Research: Rigour and Qualitative Research», *Br Med J* 311, (1995): 109-112
- Mazower Mark, *The Balkans: A Short History* (London: Phoenix, 2001).
- Mazower Mark, «The Cold War and the Appropriation of Memory: Greece after Liberation», *East European Politics and Society*, no. 9 (1995): 272-295.

- McCombs Maxwell, Einsiedel Edna & David Weaver, *Contemporary Public Opinion. Issues and the News* (New York-London: Routledge, 1991).
- McQuail Dennis, *Mass Communication Theory. An Introduction*, εκδ.2^η (Λονδίνο: Sage Publications, 1987).
- Miller Linda, *Cyprus. The Law and Politics of Civil Strife* (U.S.A.: Harvard University, 1968).
- Morag Navad, «Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalism», *Nationalism and Ethnic Policies* 10, no 4 (2004): 595-624.
- Morley David & Robins Kevin, *Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries* (Λονδίνο: Routledge, 1995).
- Mulholland Judith & Wallace John, «Strength, Sharing and Service: Restoring and the Legitimation of Research Texts», *British Educational Research Journal* 29, no.1 (2003): 5-23.
- Narin Tom, «Cyprus and the Theory of Nationalism», στο *Small States in the Modern World. The Conditions of Survival*, επίμ. Peter Worsley & Paschalis Kitrmpilides, 45-80 (Nicosia: The New Cyprus Association, 1977).
- Nolan Mary, «The Politics of Memory in the Berlin Republic», *Radical History Review*, no. 8 (2001): 113-132.
- Oakes Lee, «French: A Language for Everyone in Quebec?», *Nations and Nationalism* 10, no. 4 (2004): 539-558.
- Oberling Pierre, *The Road to Belapais - The Turkish Cypriot Exodus to Northern Cyprus* (Νέα Υόρκη: Columbia University Press, 1982).
- Olick Jeffrey & Robbins Joyce, «Social Memory Studies: From “Collective Memory” to the Historical Sociology of Mnemonic Practices», *Annual Review of Sociology*, no. 24 (1998):105-140.
- Özerk Kamil, «Reciprocal Bilingualism as a Challenge and Opportunity: The Case of Cyprus», *International Review of Education* 47, no. ¾ (2001): 253-265.
- Paletz David & Entman Robert, *Media, Power, Politics* (New York: Free press, 1981).
- Panteli Stavros, *A New History of Cyprus* (Λονδίνο και Χάγη: East - West Publications, 1988).
- Papadakis Yannis, «Greek Cypriot Narratives of History and Collective Identity: Nationalism as a Contested Process», *American Ethnologist* 25, no. 2 (1998): 149-165.
- Papadakis Yiannis, *Echoes from the Dead Zone: Across the Cyprus Divide* (London and New York : I.B.Tauris, 2005).

- Papadopoulos Theodore, «Orthodox Church and Civil Authority», *Journal of Contemporary History* 2, (1967): 201-209.
- Papageorgiou Stefanos, «The Genesis of the Greek and Turkish Nationalism, in Cyprus, 1878-1914: A Common March at a Different Pace», *The Cyprus Review* 9, no.1 (1997): 56-65.
- Patton Michael, *Qualitative Evaluation and Research Methods* (London: Sage, 1990).
- Peristianis Nicos, «Cypriot Nationalism, Dual Identity, and Politics», στο *Divided Cyprus: Modernity, History, and an Island in Conflict*, επίμ. Yiannis Papadakis, Nicos Peristianis & Gisela Welz, 100-120 (Bloomington, IN: Indiana University Press, 2006).
- Philippou Stavroula, «Constructing National and European Identities: The Case of Greek- Cypriot Pupils», *Educational Studies* 31, no.3 (2007): 293-315.
- Philippou, Stavroula, «Re-inventing “Europe”: The Case of Geography and History Curricula», *Curriculum Journal* 18, no. 1 (2007): 57-88.
- Pococke Richard, *A Description of the East and Some Other Countries* (London: W. Buwyer, 1743).
- Pollis Adamantia, «Intergroup Conflict and British Colonial Policy: The Case of Cyprus», *Comparative Policies* 5, no. 4 (1973): 575-584.
- Pollis Adamantia, «Colonialism and Neo-Colonialism: Determinations of Ethnic Conflict in Cyprus», στο *Small States in the Modern World. The Condition of Survival*, επιμ. Peter Worsley - Paschalis Kitromilides, 45-80 (Nicosia: New Cyprus Association, 1979).
- Pollis Adamantia, «The Role of Foreign Powers in Structuring Ethnicity and Ethnic Conflict in Cyprus», στο *Cyprus and its People. Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community 1955-1997*, επιμ. Vangelis Calotychos, 87-102 (United States: Westview Press, 1998).
- Prevelakis Nicolas, «The Spirit of Greek Nationalism: An Examination of the Greek Case in the Light of Greenfeld’s Conceptual Framework», 2003. http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/1st_Symposium/N_Prevelakis_paper.pdf
- Reicher Stephen & Hopkins Nick, *Self and Nation* (UK: University of Dundee, 2001).
- Richmond Oliver, «Ethnonationalism and Peacemaking in Cyprus», *Frank Class*, no. 3, (1999): 36-61.

- Riessman Catherine-Kohler, *Narrative Methods for the Human Sciences* (London: Sage, 2008).
- Salem Norma, «The Constitution of 1960 and its Failure», στο *Cyprus. A Regional Conflict and its Resolution*, επιμ. Norma Salem, 117-125 (Great Britain: Macmillan Press Ltd, 1992).
- Sapir Edward, «The Status of Linguistics as a Science», στο *Culture, Language and Personality* επιμ. Edward Sapir, 65-77 (D.G. Mandelbaum Berkeley: University of California Press, 1958).
- Schlesinger Philip, «The Nation and Communicative Space», στο *Media Power, Professionals, and Policies*, επιμ. Howard Tumber, 99-115 (London: Routledge, 2000).
- Schütz Alfred, *Gesammelte Aufsätze* (Den Haag: Nijhoff, 1971).
- Schulze Rainer, «The Politics of Memory: Flight and Expulsion of German Populations After the Second World War and German Collective memory», *National Identities* 8, no. 4 (2007): 367-382.
- Sekulic Dusko, «Civic and Ethnic Identity: The Case of Croatia», *Ethnic and Racial Studies* 27, no. 3 (2004): 455-483.
- Servaes Jan & Lie Rico επιμ., *Media in Transition* (Leuven / Amersfoort: Acco, 1997).
- Spyrou Spyros, «Constructing “The Turk” as an Enemy: The Complexity of Stereotypes in Children’s Everyday Worlds», *South European Society and Politics* 11, no. 1 (2009): 95-110.
- Severin Werner & Tankard James, *Communication Theories: Origins, Methods, and Uses in the Mass Media* (Λονδίνο: Longman, 1992).
- Shils Edward, «Primordial Personal, Sacred, and Civil Ties: Some Particular Observations on the Relationships of Sociological Research and Theory», *British Journal of Sociology*, 8, no. 2 (1957): 130-145.
- Shoemaker Pamela & Reese Stephen, *Mediating the Message. Theories of Influences on Mass Media* (Νέα Υόρκη: Longman, 1991).
- Smith Anthony, *The Ethnic Origins of Nations*, (Oxford : Blackwell, 1988).
- Sofos Spyros & Tsagarousianou Roza, «The Politics of Identity: Nationalism in Contemporary Greece», στο *The Resurgence of Nationalist Movements in Europe*, επιμ. José Amodia, 51-66 (Bradford, West Yorkshire: Bradford Occasional Papers, 1993).

- Sorabji Conelia, «Managing Memories in Post-War Sarajevo: Individuals, Bad Memories, and New Wars», *Journal of Royal Anthropological Institute*, no. 12 (2006): 1-18.
- Sorensen Gert & Mallet Robert, *International Fascism 1919-1945* (London: Frank Cass Publishers, 2002).
- Stefanidis Ioannis, *Isle of Discord: Nationalism, Imperialism and the Making of the Cyprus Problem* (New York: New York University Press, 1999).
- Strauss Anselm & Corbin Juliet, *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, 2^η εκδ. (London: Sage, 1998).
- Sumner William Graham, *Folkways* (Boston: Ginn Press, 1940).
- Svolopoulos Constantinos, «*The Lausanne Peace Treaty and the Cyprus Problem*», *Greece and Great Britain During World War I* (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies King's College, 1985).
- Terzis George, *Mediation of National Identities by National Media* (PhD Thesis, Catholic University of Brussels, 2001).
- Tsoukalas Constantine, «The Irony of Symbolic Reciprocities. The Greek Meaning of 'Europe' as a Historical Inversion of the European Meaning of "Greece"», στο *The Meaning of Europe*, επιμ. Mikael af Malmberg & Bo Strath, 27-50 (Oxford: Berg, 2002).
- United States Senate - Committee on Foreign Relations, *A Select Chronology and Background Documents Relating to the Middle East* (Washington: Government Printing, 1969).
- Van den Berghe Pierre, «Race and Ethnicity: A Sociobiological Perspective», *Ethnic and Racial Studies*1, no. 4 (1978): 401-411.
- Volkan Vamik, *Blood Lines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1997).
- Vural Yucel & Rustemli Ahmet, «Identity Fluctuations in the Turkish Cypriot Community», *Mediterranean Policies* 11, no. 3 (2006): 329-348.
- Xydis Stephen, *Cyprus Conflict and Conciliation, 1954-1958* (Ohio: Ohio State University Press, 1967).
- Yavuz Hakan, «The Evolution of Ethno-Nationalism in Cyprus Under the Ottoman and British Systems», *The Cyprus Review* 3, no. 2 (1991): 57-79.
- Yilmaz Muzaffer, «The Cyprus Conflict and the Question of Identity», *USAK Yearbook of Politics and International Relations*, no. 1 (2008): 427-446.

- Yumul Arus & Özkirimli Umut, «Reproducing the Nation: Banal Nationalism in the Turkish Press», *Media, Culture & Society* 22, no. 6 (2002): 787-804.
- Watson Hugh-Seton, *Nations and States: An Enquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism* (London: Methuen, 1977).
- Weir William, *Education in Cyprus, Some Theories and Practices in Education in the Island of Cyprus 1878*, (Nicosia: Cosmos Press, 1952).
- Woodhouse Christopher Montague, «*The Offer of Cyprus, 1915*», *Greece and Great Britain During World War I* (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies, 1985).
- Woodward Kath «Questions of Identity», στο *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*, επίμ. Kath Woodward, 5-41 (London: Routledge, 2004).
- Wright Sue, *Language Policy and Language Planning. From Nationalism to Globalisation* (New York: Palgrave Macmillan, 2004).
- Zembylas Michalinos, «Witnessing in the Classroom: The Ethics and Politics of Affect», *Educational Theory*, 56, no 3 (2006): 305-324.
- Zink Allan, «Northern Ireland and Cyprus: Towards a Typology of Intercommunal Conflict in the European Periphery», *Nationalism and Ethnic Politics* 14, no.4 (2008): 579-612.

Εφημερίδες

- Εφημερίδα Αλήθεια, 1960-1974
- Εφημερίδα Πατρίς, 1964-1974
- Εφημερίδα Χαραυγή, 1960-1974
- Εφημερίδα Φιλελεύθερος, 1960-1974